B. BRISSONII IN SVPREMA PARISIENSI CVRIA ADVOCATI,

*

DE VERB. QVÆ AD IVS PERTINENT SIGNIFICATIONE LIBRI XIX.

Per ordinem litterarum dispositi, indicem memorabilium omnium verborum quæ in libris iuris ciuilis repperiuntur, infinitorumq́ prope locorum explicationem continentes.

HIS ACCESSERVNT

Appendix prætermissarum quarumdam vocum.

ΠΑΡΕΡΓΩΝ liber singularis.

Coll. Rom. Soc. Jesu Cat. inscr.

LVGDVNI

Typis suis excudebat Ioannes Tornæsius Typographus Regius,

M. D. LIX.

Cum Priuilegio ad sexennium.

V· C· NICOLAO PELLEVEO AMBIANENSI EPISCOPO ET LIBELLORVM SVPPLICVM IN REGIA MAGISTRO

P. BRISS. S.

Rs omnis, vir clarissime, verbis constat & rebus. Nam quæ cuique arti subiecta est materia quam tractet, propriis ac peculiaribus suis vocibus explicatur, citra quarum intellegentiam ad rerum cognitionem peruenire nullo modo potest. Quod, vt de ceteris artibus taceam, in nostra præcipuè scientia perspicuè verum est. Quæ magna ex parte in verborum interpretatione consumitur. Nec enim crebriores vel in ipso vsu incidunt, quàm de clausularum pactionibus, stipulationibus, testamentis, comprehensarum vi ac potestate quæstiones. In quibus cùm mens loquentium in obscuro sit, ad proprium verborum officium recurrere, & quid quisq; senserit, ex eorum quæ dixit sensu expiscari eruereq; compellimur. Sed & in legum, senatusconsultorum, edictorum, constitutionum, cautionum, formularumq; interpretatione Iureconsultorum olim versatam industriam nō est ignotum. Ea propter plurimum eos semper studij ad verborum origines potestatesq; explicandas adhibuisse, eaq; laude à dicendi peritis ornatos legimus: quodquidem paucula quæ ad nos ex eorum scriptis fragmenta peruenerunt, abunde testantur. Aelium certè Gallum clarissimum suæ ætatis Iureconsultum integros de verborum ad ius pertinentium significatione Commentarios scribere non puduit, qui sæpe à Festo Pompeio aliisq; Grammaticis testes laudantur. Labeonem quoque Antistium Latinarum vocum originesq; rationésque percalluisse, eaq; maximè scientia ad enodandos plerosq; iuris laqueos vsum accepimus. Libros quinetiam posteriorum eius trigesimum octauum, trigesimum nonum, & quadragesimum plenos fuisse id genus rerum ad enarrandam & illustrandam Latinam linguam conducentium. Citantur & à Gellio libri Caij de origine vocabulorum. Quorum ego nostrorum auctorum ve-

ſtigiis præclarum inſiſtere iudicans, facturum me operæpretium putaui, ſi idem ipſum argumentum in quo laborarunt, nunc quoque retractarem, & verborum quæ ad ius pertinent origines ſignificationesq; accuratiſsimè exponerem. Quod ab aliis noſtro hoc ſæculo tentatum magis quàm perfectum opus adgredi non dubitaui, nihil veritus ne tenuibus licet luminibus noſtris eorum ædificia quidquam obſtruerent. Nam cùm ſcriptoribus omnibus vnũ idemq; veritatis ex ijs, quibus merſa iacet, tenebris, in apertum proferendæ ſtudium eſſe propoſitum debeat, non eſt quod eandem ſæpius incudem tundere cuiuſquam auctoritate deterreamur. Non eſt etiam quod alios nobiſcũ in partem quandam & quaſi ſocietatem gloriæ venire indignemur. Non enim vni omnia videre æquus ac benignus munerum ſuorum largitor Deus dedit, cui cùm acceptum ferre me par ſit quantulumcumque eſt quod in his libris præſtiti, nihil de eorum vtilitate, quæ & patet ipſa per ſe, nec magna commendatione eget, dicam, nec munus noſtrum verbis ornabo, quod licet aliis fructuoſum, tibi ipſi perpuſillũ viſum iri ſat ſcio. Laboraſſe me quidem certè pro viribus liquidò deierabo vt obſcuriſſimarũ vocum plæriſq; incognitum ſenſum patefacerem, & quæcumque ex libris noſtris promi poſſunt, ſingularum ſignificationum exempla congererem, aliorumq; auctorum adſcitis teſtimoniis comprobarem, vt qui ſine odio & inuidia iudicabunt, agnoſcant οὐκ ἄνευ ἱδρῶτος tantam ſignificationum copiam ac varietatem, tot librorum noſtrorum aliorumq; auctorum locis eſſe illuſtratam. Verumenimuerò à me in ea re non infeliciter Dei conceſſu ac munere exhauſtos & exantlatos labores eò faciliùs obliuione conteram, ſi vt eſt à me ad ineundam promouendámque tuam gratiam adornatum munus hoc, ita à te accipiatur.

VALE.

*

INDEX LOCORVM QVAE IN HIS COMMENTARIIS EMENDANTVR.

Le Priuilege du Roy.

Henri par la grace de Dieu Roy de France, à noz amez & feaux Conſeillers, les gens tenans noz Courts de Parlement, Baillifs, Seneſchaux, Preuots, & autres iuſticiers & officiers de noſtre Royaume, Salut & dilection. Noſtre bien amé Barnabé Briſſon, Aduocat en noſtre Court de Parlement de Paris, nous ha humblement fait expoſer, que par ci deuant auec grans trauail, ſoing, & ſolicitude, il s'eſt employé aux bonnes lettres, & meſmement aux eſtudes du droit Ciuil, de ſorte que continuant touſiours ſa vacation, il en auroit compoſé pluſieurs liures : & entre autres, ceux qui ſont intitulez en cette maniere: *Selectarum ex iure ciuili antiquitatum lib.* IIII. *Ad legem Iuliam de Adulterijs lib. ſingularis. De Solutionibus & Liberationibus lib.* III. *De verborum quæ ad ius ciuile pertinent, ſignificatione lib.* XIX. Leſquelz liures il ſeroit volontiers imprimer, s'il n'eſtoit retardé par l'ignorance & negligence de pluſieurs Imprimeurs, leſquelz ſi toſt qu'ils peuuent recouurer vn liure nouueau, le rimpriment ſi incorrectement & auec ſi mauuais characteres, que l'Autheur d'icelui n'en ſauroit recueillir que deshonneur : requerant iceluy expoſant, ſur ce lui eſtre par nous prouueu de remede conuenable. Novs à ces cauſes voulans à noſtre pouuoir fauoriſer les perſonnages ſtudieux des bonnes lettres, meſmement de la Iuriſprudence, par laquelle noz ſubietz ſont maintenuz en repos & en tranquilité, auons à icelui expoſant permis, & permettons, de faire imprimer les ſuſdits liures, ou aucuns d'iceux, par tel Imprimeur que bon lui ſemblera choiſir & eſlire, ſans que aucuns autres Imprimeurs ni Libraires, ſans ſon expreſſe permiſsion & congé, puiſſent de ſix ans à conter de la premiere impreſsion paracheuee, imprimer ou faire imprimer, vendre ni debiter leſdis liures, ſur peine de mille liures Pariſis d'amende, applicables, moitié à nous, & l'autre moitié audit expoſant, & de ſaiſie & confiſcation deſdis liures ainſi imprimez ſans ſon congé : & des deſpens, dommages, & intereſtz que en pourroit auoir encouru l'Imprimeur, par ledit expoſant choiſi & eſlu pour l'impreſsion deſdis liures. Et outre, voulons & nous plait, que en inſerant le contenu en ces preſentes, ou l'extrait d'icelles au vray, à la fin ou au commencement deſdis liures imprimez par la permiſsion dudit expoſant, elles ſoient tenues pour ſuffiſamment ſignifiees & venues à la notice & cõnoiſſance de tous Libraires & Imprimeurs, tout ainſi que ſi noſdites lettres leur auoient expreſſement & particulierement eſté monttees & ſignifiees. Mandons & commandons au premier noſtre huiſsier ou ſergent, ſur ce requis, qu'il adiourne par deuant celui de vous, auquel la connoiſſance en appartiendra, les infracteurs des preſentes, pour ſe voir condamner es peines ſuſdites, & autrement proceder ainſi qu'il appartiendra par raiſon. Le tout nonobſtant quelconques lettres, ſtatuts, ordonnances de nous, ou de noz predeceſſeurs à ce contraires : auſquelles & aux derogatoires y contenues, nous auons derogé & derogeons par ces preſentes. Donné à Paris le XVII. iour de Feurier, l'an de grace mil cinq cens cinquanteſept. Et de noſtre Regne le onzieme.

Par le Roy, vous Monſieur le Cardinal de Sens,
Garde des ſeaux de France, preſent.

De Vabres.

B. BRISSONII I. C.

DE VERBORVM QVÆ AD IVS PERTINENT SIGNIFICATIONE, LIBER PRIMVS.

ERBORVM, quæ ad ius pertinent interpretationem à particula, AB, ordiar, quæ obseruatione dignam in aliquot orationibus significationem habet, vt ecce, Ab aliquo possidere, itinere, actu, Ab aliquo vti, Ab aliquo aquam ducere, quæ sæpe in edictis Prætorum, alijsq; librorum nostrorum locis occurrunt, non hoc significant, quod prima fronte videri cui possit, ab aliquo possidendi, eundi, agendi, ducẽdi ius causamq; habere, vel etiam eius voluntate, concessione, permissu possidere, vti, ducere: sed potius alicuius possessionẽ tenere, per alicuius fundum ire agere, ex eius prædio aquam ducere. Exempla sunt in l.1. D. de aqua cottid. l.1. vti possidet. l.1. D. de riuis. l.1. D. de fonte. l.1. D. de itin. actuq; pri. Vi ergo à me possidet, qui me vi deiecit, mihiq; possessionem abstulit. l.1. §. si à me. D. de vi & vi arm. l.2. D. vti possidet. l.4. §. si tu me vi. D. de vsucapio. Similiq; modo clam à me possidet, qui meam possessionem clam & furtiuè ingressus est. Aedificatũ etiam ab aliquo habet (quo genere dicendi African. in l.45. D. de dam. infect. vsus est) qui in alicuius, licet non consentientis, solo ædificium posuit. Sic denique ab aliquo fundum pro herede possidere, accipimus in l. 21. D. de vsucapionib.

Solent autem hac præpositione Latini gradus cognationum promouere. Nam proaui paterni vel materni, patrem, matrem, Abauum Abauiamq; appellant, ea voce (quod & Festus lib.j. tradit) demonstrantes, eos ab auo abesse, & illum aui auum, hanc auiam esse. Quibus nominibus etiam proauiæ paternæ vel maternæ patrem vel matrẽ designamus. l.1. §. quarto. D. de gradib. & adfin. Theophilus Latini sermonis rationem secutus, ἀπόπαππον καὶ ἀπομάμμην vocat. Similiter abaui paterni vel materni fratrem, sororem, Abpatruum, Abamitam, abauiæ paternæ, maternæ've fratrem, sororem, Abauunculum, Abmaterteram dicimus. l.3. D. de gradib. & adfinib. §. sexto. Institut. de gradib. cognat. Paulus lib. iiij. Sentent. titul. x. Quos & patruos, Auunculosq; maximos, Amitas, materterasq; maximas, appellari traditur in l. vlt. §. auunculus maximus. D. de gradib. Ex eodem fonte etiam descendunt Abnepos, Abneptis. Hi sunt pronepotis, proneptis, filius, filia, nepotis, neptis've nepos, neptis. l.1. §. quarto. l. vlt. §. Abnepos. D. de gradib. & adfinib. Græcè ἀπέγγονος, ἀπεγγόνη.

ABDICARE, familia abijcere, Nonius interpretatur. Quintilianus Abdicatum, familia alienatum dicit lib. iij. Institutio. cap. viij. Vnde abdicatio, liberorum abalienatio, Græcis ἀποκήρυξις dicta. l.6. C. de pat. potest. quæ scitè à quodam extremum patriæ potestatis fulmen appellatur. Extant quamplurima in Rhetorũ declamationibus exempla. Abdicare se tutela, ait Vlpia. in Institutionib. tit. xj. est dicere nolle se tutorem esse: quo in significato vtitur hoc verbo Cicero Epist. j. libri VI. ad Attic. Abdicare se in l. penult. D. de offic. præsid. dicitur præses, qui ante diem munus suum deponit.

ABDICERE vindicias in l.2. §. initium. D. de orig. iur. abiudicare significat. Cui opponitur in eodem loco, dicere vindicias. &, vt Liuius lib. j. ab Vr. cond. loquitur, dare. Porrò huic verbo etiam in augurali scientia locus erat. Abdixisse enim aues in augurijs dicebant, quæ tristis & sinistri euentus significationem aliquam dederant: vt ex contrario Addixisse, vel Admisisse, cùm lætum & prosperum aliquid portenderant. Quæ verba in Cicero. & Iulio Obsequente aliquotiens, in Liuio crebrius inueniuntur. Ex quo Admissiuæ aues apud Festum lib.j.

ABESSE, Absens, Absentia, variè pro re subiecta accipiuntur. Abest, qui non est eo loco, in quo loco petitur, dummodo extra continentia vrbis sit. Vsque ad continentia enim Abesse non videtur, nisi latitet. l. 73. in fi.

l.199.D.de verbo,signific. Ideo præsens habetur qui in continentibus ædificijs hortisq; vrbi iunctis est. l.5.l.6.D. de procuratorib. In illis planè edicti de damno infect. verbis, DVM EI QVI ABERIT, PRIVS DOMVM DENVNTIARI IVBEAM, Vlpianus videri eum Abesse interpretatur, qui in iure non est. l.4.§. prætor ait. D. de damno infecto. Similiter in S.C. Damasiano, Abesse is intellegitur, qui à tribunali abest. l.51.§. senatusconsulto. D.de fideicomm. libert. At cùm de stipulatione contrahēda agitur, præsentes accipiuntur, qui exaudire se possunt. l. j.§.j.de verbor.obligat. Cùm verò de vsucapione in qua alia inter præsentes, alia inter absentes tempora seruantur, Absens est, qui in eadem prouincia non est: Præsens contrà, qui in eadem prouincia habitat. l.vlt. C. de præscript.long. temp. Instit. de vsucapio. in princ. Absens etiam habetur qui & si corpore præsens sit, animo tamen abest. Potest enim quis corpore adesse vt tamen mente absit. l.25.D.de captiuis. Itaque furiosus absentis loco est. l.2.§.penulti. D. de iure codicil. l.124.D.de diuers.regul. l.17.§.filiosamiliàs. D. de iniur. Nec tamen ab eo constitutus procurator quasi ab absente datus intellegetur, cùm intellectu careat. l.2.D.de procuratorib. Pupillus etiam qui tutorem non habet, quod ad possessionem bonorum attinet, pro absente habetur. l.10.D.ex quib.caus. in possess.eat. Sed nec tutor præsens fuisse videtur pupillo contrahente, si somno aut morbo occupatus tacuerit. l.1. in fine. D. de auctorit.tutor.

ABESSE non videtur, qui ab hostibus captus est, sed qui à latronibus detinetur. l.199. in fin.de verb. significat. Et ideo in edicto Ex quib.caus. maior. ab absente separatur, licet eodem loco habeatur in specie l.6. D.quibus ex causis in possession. eat. l.vlti. D.de rebus auctorit.iudic.

ABESSE Reipub.causa in l.Iulia & Papia, & in edicto Ex quibus causis maiores in integrum restituantur, accipimus eos, qui non sui commodi causa, sed coacti absunt. l.36.D.ex quib. caus. maior. quiq; publici alicuius muneris, vel officij, cui præsunt, causa ab vrbe profecti, vt puta proconsules, præsides, procuratores Cæsaris, præfecti, legati, & eorum comites, in ærarium vel commentarium principis relati. l.32.l.35.l.38.§.1.ex quib.caus. maior. l.41.§.1. D. de excusatio. tutorum. Missi item vt milites ducant vel reducant, vel malos homines compescāt: milites quoque dum in castra eunt vel redeunt, & qui extra patriam suam publicæ vtilitatis causa proficiscũtur, vel militum medici: & hi quoque, qui in vrbe militant, Reipu.causa abesse intelleguntur. l.7.l.35. D.eo. Aliter atque de magistratibus qui Rom.Reip. operam dant statuendum, & d.l.7. & Constantin. lib. j. Epit. tit. iij. docent. Enimuerò in capite septimo legis Iuliæ de adulterijs, quo eorum demum absentia excusatur, qui in alia prouincia Reip. causa absunt, quàm in ea, in qua deferuntur, vrbani milites licet aliàs vice absentium habeantur, Abesse tamen Reipub. causa non intelleguntur, & deferri, vt præsentes possunt. l.15.§.1.D. de adulter. Aliàs etiam, tum demum milites Reipu. causa abesse intelleguntur, cùm in expeditione versantur. Non item si in commeatu agunt. l.1. D.de re milit. Sed nec qui pro ciuitate legatione funguntur, Reip. causa abesse dicuntur. l.26.§.vlt.D.ex quib.caus.maior. Publici enim appellatio ad Pop. Rom. propriè pertinet. Nauicularij verò, item negotiatores dum annonæ vrbis seruiunt, Reip.causa abesse non malè dicuntur. l.5.§. negotiatores. D.de iure immunit. At qui libera legatione abest, non videtur Reip. causa abesse, cùm non publici, sed sui commodi causa absit. l. 14. D.de legatio. Serui item Reipub. causa abesse non possunt. l.vlti. D.de reg.iur. Sed nec qui appellationis persequendæ causa peregrinantur, Reip. causa absunt. l.1. & 2.D. eum qui appellauerit. Omnino enim Reip. causa abesse hi demum intelleguntur, qui ob publicam causam absunt, non qui in priuatum compendium peregrinantur, vt apparet ex l. penult. D.de excusat. tutor. Plenius in Senatusconsultis circa fideicommissarias libertates factis, ex iusta causa abesse definimus eos, qui non habent iniustam causam absentiæ, cùm sufficiat, quod non in fraudem libertatis absint, quo magis videantur ex iusta causa abesse. Ceterùm non est necesse vt Reip.causa absint. l.1.l.19.l.20.l.28.§.vlt.l.29. l.30.l.36.D.de fideicomm.libert. Quinetiam aliàs qui probabili quacunque ex causa, studiorum puta, absunt, iusta ex causa abesse intelleguntur, l.7.§.vlt.D.de minorib. l.28.D. ex quib.caus.maio. Sunt & aliæ absentiarum differentiæ, seu mauis, adiuncta, vt abesse bona fide. l. 30. D.de noxalib. l. 19. D.de damn. infect. id est sine dolo malo & fraude. l.1.& l.4.D.ex quib.caus.maior.l.4. C.de restitut. milit. cui opponitur, Dolo malo, vel fraudis causa; vel data opera abesse. l.34. D. de reb.auct.iud.l.5.D.ex quib.caus.maior.

HAEC de personis, nunc de rebus videamus, Abesse res videntur etiam hæ, quarum corpus manet, forma mutata est. Et ideo si corruptæ redditæ sunt vel transfiguratæ, videntur abesse, quoniam plerumq; pluris est manupretium & ars, quàm materia. l.13.§.1.l.14. D.de verb. signific. Abest & ea res, quæ in rebus humanis nõ est. d.l.13. in fi. Abest proculdubio seruus qui in fuga est; quãquã in l.

in l.Fabia de plagiarijs aliud sit abesse, aliud in fuga esse. l.2.D. ad leg. Fab. Abesse furto res dicuntur, quæ nobis subreptæ & subtractæ sunt. l.14.D.de verb.significat. l.47.D.de furt. Martialis: Sed lis est mihi de tribus capellis, Vicini queror has abesse furto. Quintilia. declamatio.xiij. Age si mihi aluei furto abessent, vtrum nulla daretur actio? Sæpe legitur in id quod abest, actionem dari. quod qualem intellectum habeat, explicãdum est. Abesse certè nobis videtur, nõ tantùm quod expendimus, sed & id quo obligati sumus. l.29.D.de neg.gest. Abesse intellegitur pecunia fideiussori, etiam si debitor ab eo creditori delegatus sit, licet is soluendo non fuerit. l.26.§.abesse.D.manda. Item si fideiussori ab vxore creditrice doti data sit pecunia, quam ex causa fideiussionis debebat, Abesse ei ea intellegitur, eò quòd onera matrimonij sustineat. l.47.D.mand. Non abest ex diuerso ei qui nihil de suo impendit, deminuit've. l.25.D.de admin.tutor. l.14. quod met.cau. l.4.§.siue autem.D.de manumiss.

ABIGEI qui & Abactores à Paulo lib.v.Sẽ. tit.x.& ab Impp.in l.8. C.de repud. & à Firmico lib.vj.Mathe.cap.xxxj. à Græcis verò ἀπελάται appellantur, propriè hi habentur, qui pecora ex pascuis, vel ex armentis, vel stabulis subtrahunt, & quodammodo deprædantur, abigendiq; studium, quasi artem exercent, equos de gregibus vel boues de armentis abducentes. l.1.§.1.D. de abigeis. Iustiniã. Nouel.xxij. ἤγουν τῶν καλουμένων ἀπελατῶν, οἳ εἰσι φροντὶς τοῖς ἀλλοτρίοις ἐφεδρεύειν ὑποζυγίοις ἢ βοσκήμασι, καὶ ταῦτα μεθιστᾶν ἑτέρωθι. Moscopulus in libello, qui inscribitur τῶν ὀνομάτων Ἀττικῶν συλλογή, ἀγέλη (inquit) λέγεται ὅταν πολλὰ πρόβατα ὁμοῦ βόσκηται, ἢ πολλοὶ χοῖροι, ἢ βόες, ἢ ἵπποι, ἐφ' ὧν λέγεται ἀπελάτης. ἀπελάτης γὰρ ὁ μετὰ ξίφους ἀπελαύνων ἀγέλην ζώων. Abigeos autẽ à furibus quantitate discerni traditum est. Nam qui ouem vnam, suem vnum, subripuerit, vt fur coërcetur qui gregem, vt abigeus. l.16. §.quantitas.D.de pœnis. Idcirco Callistratus, oues ait pro numero abactorum aut furem aut abigeum facere. Nam qui decem oues vel capras vel porcos quinq; aut quattuor, equũ vnum, duas equas, totidemq; boues abegerit, Abigeus est.d. l.vlt. D. de abigeis. Hinc Abigeatus crimen descendit, de quo in l.2. D.de abigeis. l.5. §. qui desertionis. D. de re milit. quo olim nobilitatos Iberos fuisse Seruius in iij.Georgic.scribit.

ABIGERE etiam partum venenis & medicamẽtis, expellere & enecare significat. Sic accipitur in l.4. D.de extraord. criminib. l.8.D. ad l.Cor.de sicar. & l.39.D.de pœnis, & apud Cicer. in Cluentiana, & Tranquillum in Domitiano cap.penult. Cùm ait, Mox patre ac viro orbatam ardentissimè palamq; dilexit, vt etiam causa mortis extiterit coactæ conceptum à se abigere. Sulpitius Seuerus lib.xj. Sacra.hist. Fuit in sermone hominum Priscilliani stupro grauidam partũ sibi graminibus abegisse. Vnde abactum ventrem dixit Paulus lib.iiij.Sentent.tit.ix. Nec longè ab hac significatione est, quod Imper. venenis viscera hominis extinguere appellat in l.3. C.de quæst. Cuiusmodi criminis à Iuuenale Sat. vj. & Minutio Felice (cuius liber pro octauo Arnobij hodie circunfertur) fit mentio.

ABIVRARE verbum iudiciarium est, & vt Seruius in viij.Aeneid.scribit, rem creditam periurio negare significat. Id quod Plauti versu ex Prologo Rudentis comprobat.

Qui falsas lites falsis testimonijs
Petunt, quiq; in iure abiurant pecuniam.

Quamquã ille auctor pro Rudente μνημονικῷ ἁμαρτήματι Curculionem citet. Sic & Cic.j. Epist.ad Attic. Me sponsorem appellat. Mihi tamen abiurare satius est, quàm dependere. Symmach.in Epistol. Cui post venditionem Hispaniensis prædij sui, partem proteruus emptor abiurat. Inde Abiuratio rei creditæ abnegatio, interprete Isidor.lib.v. Etymol.cap.xxvj.

ABNVTIVVM pro negatiuo & inficiali in l.83.in princ.versic.& qui spondet.D.de verb. obligat. Quod verbum inuentu rarum est. vsum eo Caprum in lib.de Orthogr. reppe rio. Confessiua vox, ait, fit ex duplici voce abnutiua, vt, Nõ nolo. Festus etiam Abnuitionis vocem vsurpat lib.ix. In, non semper abnuitionem significat, sed interdum etiam pro additamento ponitur. Sic enim hæc postrema verba lego, quibus significat vocem, In, plerumque incrementum addere verbis quibus præponitur, vt ex his quæ illic adfert exemplis patet.

ABOLERI accusatio, Aboleri item nomen rei dicitur, cùm accusatio crimenq; perimitur, reiq; nomen de reis eximitur. l.3.§.1.D.de accusatio. l.1.§.accusaturus.in fin. D.ad Turpillia. Sueto.in Augusto cap.xxxij. Diuturnorum reorum, & ex quorum sordibus nihil aliud quàm voluptas inimicis quæreretur, nomina aboleuit, cõdicione proposita, vt si quisquã repetere vellet, par periculum subiret. Plin.lib.vij. Epistol.ad Macrin. Poliænus abolitæ accusationis causas exposuit. Hinc abolitio, criminum extinctio, quæ delatoribus reisq; datur. l.34.§.1. D.de ritu nuptiar. l.14.§.1.D.de bonis libert. l.6. §.qui publici.D. de decurionib. l.12.§.1. D.de accusatio. l.39.§. duos.D.de adulter. l.15.D.de iure fisci. Ea autem duplex est, publica & priuata. l.11.in fin. D.de accusatio. Publica abolitio, quæ & generalis dicitur in tit. de generali abolitio. C.

 ea est,

ea est, quæ publicè fit, ob diem insignem, aut publicam gratulationē, vel ob rem prosperè gestam, vel ob lætitiam aliquam, vel honorem domus diuinæ. l.7. l.8. l.9. l.12. D. ad senatusc. Turpillia. l.14. §. 1. D. de bon. libert. quā Constantin. lib. j. ἐγκλημάτων δημοσίων ἀπόλυσιν appellat. Ea vel senatusconsulto, vel à principe dabatur. l.12. D. ad S.C. Turpillian. l. 2. C. de gener. abolitio. quemadmodū à Cōstantin. ob natiuitatem Crispini filij factum legimus. Priuata verò est, quæ priuatim fit accusatore postulāte ex eo quod per errorē, temeritatem, vel calorē, facilitatem've ætatis ad accusationem prosilierit. l.10. D. ad Turpillia. l.2. C. de abolitionib. Postulāda autem erat ab ipsismet præsidibus. Item pro tribunali, non de plano, nec nisi causa cognita. l. j. §. abolitio. D. ad Turpillia. Fiebat & alio genere ex lege abolitio accusatore mortuo, vel ex iusta causa impedito quo minus accusare posset. l.10. D. ad Turpillia. l.3. in fi. D. de accusatio. Licebat porrò ferijs finitis, quę abolitionem induxerant, rem intra triginta dies vtiles repetere.

ABOMINOR. Veteribus infaustum aliquid & mali ominis deprecantibus atq; auersantibus in vsu fuit hæc locutio, Quod abominor. l.85. D. de heredib. institu. l.41. §. vlt. D. de vulg. & pupill. l. 88. §. filiam. D. de legat. lib. 2. l. 4. C. de Impub. & al. subst. Qua etiam Plinius lib. vj. Epist. ad Tironem vsus est. Terentius in eandem sententiam ait, Quòd dij prohibeant.

ABORTVS, vel Abortum, vel Abortio (his enim omnibus generibus hoc nomen variatur. l.30. §. quod dicitur. 2. D. de adquir. hered. l.38. §. qui abortionis. D. de pœnis) fieri dicitur, cùm mulier antè tempus partum edit. l.1. §. sed si incertum. D. de vent. in possess. mitt.

ABROGARE, Derogare, Exrogare, Obrogare diuersam habent separatamq; in antiquorum auctorum libris significationem. Cicero lib. iij. Epist. ad Atticum. Octo nostri Tribuni plebis caput posuerūt hoc, Si quid in hac rogatione scriptū est, quod per leges plebis've scita, hoc est quod per legem Clodiam promulgare, abrogare, derogare, obrogare sinę fraude sua non liceat. Abrogatur verò legi interprete Modestino, cùm lex prorsus tollitur, Derogatur cùm pars detrahitur. l.102. D. de verb. signifi. Vlpia. in Instit. tit. j. Lex aut rogatur, id est, fertur, aut abrogatur, id est, prior lex tollitur, aut derogatur, id est, pars prima tollitur, aut subrogatur, id est, adijcitur aliquid primæ legi, aut obrogatur, id est, mutatur aliquid ex prima lege. Festus autem, Derogare ait esse detrahere, Exrogare ex lege vetere aliquid eximere per legem nouam, Obrogare legis prioris infirmandæ causa legem aliam ferre. Quemadmodum apud Sueton. Claudius capiti Papiæ Popææ legis edicto obrogasse dicitur. Quintilia. Declamatio. cclxiiij. Quotiens de iure populi agitur, apud Populum cui mutare, cui obrogare, cui ferre quas velit rogationes licet.

ABSCISSE in l.5. §. demonstratur. D. de iure immunit. idem valet quod Græcum ἀποτόμως. Igitur, non abscisè, id est non certa & constanti definitione, nec advnguem. Vsurpat hoc verbum sæpissime Valer. Max. pro seuerè, & rigidè metaphora à rupibus & alijs locis præfractis ducta.

ABSOLVERE vulgo quidem ad iudiciales pronunriationes pertinet: sed tamen etiam absoluere creditorem pro pecunia soluta dimittere dixit Vlpia. in l.37. D. de vsuris.

ABSTINERE propriè dicūtur sui vel necessarij heredes, vt extranei repudiare. l.3. §. scio. D. de minorib. l.38. D. de adquirend. hered. l. 86. in fi. D. de hered. institu. & aliàs persæpe. Sed hæc differentia interdum confunditur. l. 2. §. si bonorum. D. ad Tertull. l.14. D. de fideicom. libert. l.7. §. sed & si hereditatem. D. de minorib. Dicitur autem se abstinere filius. l. 90. D. de solution. & abstineri pupillus. l.44. D. de pactis. l. vlt. D. si quis cautio. l. j. §. vlt. D. vt in possess. leg. l.4. C. arbitr. tut. l.79. D. ad Trebell. & tutores pupillum abstinere. l.18. D. de tut. & rationib. distr. l. penult. D. de auctorit. tutor. l.61. D. de cond. indeb. l.15. §. vlt. & l.17. D. loca. l. pen. §. vlt. D. de ritu nuptiar.

EX ABVNDANTI pro frustra & superuacuò, Papiniano familiaris & propria locutio. l.9. D. de supell. leg. l.20. D. de manumissio. l.12. §. si quis fundum. D. de instr. vel instrum.

ABVTI propriè est ad aliū vsum re vti, quàm in quem ea comparata est. l.19. & l.34. §.1. D. de vsufr. Abuti etiam vtendo consumere significat. Non. Marc. Abusa, ait, dicuntur vtendo consumpta. Plaut. vbi isthæc quæ dedi antè? Abusa sunt. Et inde Abusus consumptionem per vsum significat. l. 2. §. item si iurauero. D. de iureiur. Qua de causa abvsu separari solet, qui earum rerum est quarum substantia post vsum salua manet: cū abusus contrà in ijs ponatur quę vtendo absumuntur ac pereunt. Cicero Topicis. Non debet ea mulier, cui vir suorum bonorum vsumfructum legauit, cellis vinarijs & olearijs plenis relictis putare id ad se pertinere. Vsus enim non abusus legatus est. Vbi Boëthius, Vtimur, ait, his, quæ nobis vtentibus permanēt: his verò abutimur, quæ nobis vtētibus pereunt. Itaque, quæ res in consumptione sunt, vsuq; tolluntur vel minuuntur, eæ in abusu consistere ab Vlpia. dicuntur. in l.1. & l.5. §.1. & §. vlt. D. de vsufructu earum rerum. Quo in numero sunt, vinum, oleum, frumentum, vestimenta, pecunia etiā numerata, quæ ipso

vsu

vsu adsidua permutatione quodãmodo extinguitur. §. constituitur. Institu. de vsufruct. Planè in l. 12. §. 1. D. de vsu & habit. Vsus & abusus opponuntur alia ratione, quòd Vsus ad necessitatem referatur, Abusus largiorẽ licentiam contineat. Abutitur enim qui perdit & dilapidat. l. 15. §. consuluit. D. de petitio. hered. Abusiuè in l. 69. §. 1. D. de legat. lib. iij. l. 15. §. verberasse. D. de iniur. l. 1. D. ad municipal. l. 15. D. de verb. signific. quod Græcè dicitur καταχρηστικῶς, in l. 58. D. de verb. signifi. & per abusionem in l. 16. §. fideiussor. D. de fideiussorib. l. 8. de suis & legiti.

ACCEPTILATIO eadẽ forma dicitur, qua expensi latio apud Gell. lib. xiiij. cap. ij. Eius definitio, vis, substantiaq́; tota à me lib. ij. de solution. & liberation. exposita est. Dicitur autem creditor acceptum ferre, habere, facere: reus verò acceptum rogare, & accepto liberari. l. 15. §. pen. l. 9. D. de præscript. verb. l. 2. §. non tantum. D. de hered. vend. l. 9. §. sed quod prætor. D. quod met. cau. Dicebatur & olim in acceptum ferri opus publicũ, cùm magistratus opus quod locatum erat tanquã ex lege dicta factum probare se testabatur. l. 7. §. illud quoque. D. ad l. Iul. repet. Cic. iij. in Verr. Posteaquam reus factus est, primo negabat opus in acceptum referre posse.

ACCESSIO in obligatione est, quotiens aut persona, aut res adiungitur. l. 44. §. pen. D. de obligatio. & actio. Ex quo fideiussores, adpromissores, spõsores, et omnes qui alienę obligationi accedunt, Accessiones appellantur. l. 91. §. nunc videamus. D. de verb. obligat. l. 43. D. de solutionib. l. 32. & l. 71. D. de fideiussorib. & accessionis loco dare, est dare qui fideiubeat: vt accessionis loco promittere, pro alio fidem suam obligare. l. 3. & l. 34. D. de fideiussoribus. vnde accessionis causa pro fideiussoria. in l. 5. D. eo. tit. At accessionis locum obtinere res cum iureconsulti dicunt, hoc significant non principaliter eas per se consistere, sed alijs adplicari, adiungi, & accedere. l. 3. D. de pecul. leg. l. 19. §. perueniamus. D. de auro & arg. leg.

Accessiones etiam appellantur fructus, partus, & omnis causa. l. 2. D. de in diem addictio. l. 50. D. ad Trebellia. l. 61. §. his etiam. D. de furt. Rubr. de vsur. & fructib. & causa & omnib. accessionib. In Aediliũ verò edicto accessiones accipimus quęcunq; emptioni accedũt, & præter pretium ab emptore erogãtur. l. 25. §. vlt. l. 27. D. de ædilic. ed. l. 35. §. sed nec redhibitoriæ. D. de negot. gest. Possessionum etiam Accessiones dicuntur, quando auctorum & eorum in quos ab his ius transit, possessiones coniunguntur. l. pen. D. de diuers. & temporalib. l. 2. §. si à furioso. D. pro empto. Accedere deniq; dicitur possessio quæ alij adijcitur. l. 13. §. 1. cum. §§. seq. & l. 14. D. de adquir. poss. l. 10. & l. 16. D. de vsucapio.

ACCIDERE his verbis, Si quid filio meo acciderit, hoc significatur, si filius decesserit. Licet enim accidat & viuis, hoc tamen sermone vulgo mors denotatur l. 162. in fi. D. de ver. signi. l. 25. D. ad Trebell. Cicero lib. 2. de inuentio. Cuius heres non illo in testamẽto quisquam scriptus erat, si quid pupillo accidisset Velleius Paterc. lib. ij. M. Marcellus sororis Augusti Octauiæ filius, quem homines ita, si quid accidisset Cæsari successorẽ potentiæ eius arbitrabantur. Idem aliàs. Adiecisseté; Si quid huic accideret, quem in locum eius substitueret. Tranquil. in Augusto, cap. vlti. Iulias filiam neptemq́; si quid his accidisset, vetuit sepulchro suo inferri. Seneca lib. ij. Controuersiarum, Vir & vxor iurauerunt, vt si quid alteri accidisset, alter moreretur. Eadem est vis verborum, si quid contigerit. l. 39. §. Seium. D. de legat. iij. vel, si quid humanum, humanitus've acciderit, & cõtigerit. l. 26. D. depositi. l. 30. §. Scia liberta. & §. vlt. D. de adimend. legat. Institutio. de donatio. §. mortis causa. Capitolin. in Clodio Alb. Marius dicit hunc animum Seuero primum fuisse, vt si quid ei contingeret Pescenninum Nigrum & Clodium Albinum sibi substitueret. Spartia. in Hadria. Multi ad Senatum eum voluisse orationem mittere petiturum, vt si quid ei euenisset, principem Ro. Reip. Senatus daret.

ACCIPERE & Capere propriè differunt. Nã Capere cùm effectu accipitur, Accipere, & si quis non sic accipit, vt habeat. l. 7. D. de verb. signif. Proinde accepisse testamẽto & eos Vlpia. in l. 1. §. dolo. D. si quis om. cau. test. dicit, qui tamẽ his, quæ sibi relicta sunt, careant. Sic in l. 15. D. de his quæ vt indign. acceptum codicillis Papinian. dicit, cuius tamen actio denegatur. Accepisse etiam fideicommissum in secundis tabulis & ab altero ex heredibus in l. 11. §. 1. & l. 52. §. vlt. D. ad Trebellia. dicitur, cui fideicommissum in pupillaribus tabulis datur, & ab altero ex heredibus per fideicommissum hereditas relicta est. Accepisse quoque libertatem seruus dicitur, cui libertas in diem testamento adscripta est. l. 67. §. vlt. de legat. ij. Ac ita accipere legatũ libertatemq́; interpretandum est in l. 13. D. de condicio. instit. l. vlt. D. de vulg. & pup. l. penult. §. pater. D. de castr. pecul. Pecuniam accepisse dicitur etiam, qui aliquid pro pecunia acceperit, vel obligatione qua liberatus sit, vel cui gratuita pecunia vtenda data sit, aut minoris locata res vendita've. l. 1. §. vlt. l. 2. D. de calumniatorib. Quo referenda, vt ex inscriptione apparet, est l. 115. D. de diuers. reg. iur. in qua hoc præterea additur, non posse videri accepisse eum, qui stipula-

tus posſit exceptione ſubmoueri. Accipere iudicium, litem conteſtari ſignificat. Exemplorum ita pleni ſunt libri, vt putidæ ſit diligentiæ in his conquirendis laborare. Accipere etiam actionem, pro excipere, vel ſuſcipere. in l. vlt. D. ſi vſuſfr. petet.

ACCOMMODARI dicitur quod ab eo cui propriè conuenit, cuiuſq; gratia cõparatum eſt, ad aliud transfertur. Itaq; Accommodari dicitur quod ex ſententia & mente legis per interpretationem tribuitur. l. 48. D. de ritu nuptiar. l. 30. §. 1. in fi. D. de fideicommiſſ. libert. Sic accommodari actiones vel exceptiones dicuntur, quæ ex bono & æquo dantur. l. 2. §. ſi quis tamen. in fi. D. ſi quis cautio. l. vlt. D. de tranſactio. l. ij. D. vt legat. ſeu fideicom. §. rurſus. in fi. & §. itẽ ſi quis iurauerit. Inſtit. de actionib. Et vt plurimũ ad actiones vtiles, easq; quas Prætor ſupplendarum legitimarum cauſa dat, hoc verbum pertinet. l. 24. D. de pignerat. actio. l. 22. D. de aqua & aquæ pluuiæ. l. 55. in fi. D. de donationib. int. vir. l. 11. D. de præſcript. verb. l. 31. §. ſi quid ita. D. de ædilic. edic. l. 3. C. de donationib. quæ ſub modo. l. 7. C. de pactis conuent. l. 1. C. de inoff. teſtam. Accommodare etiam ſignificat interponere, veluti nomen ſuum accommodare. l. 4. §. ſiue autem. D. de manumiſſio. l. 5. C. ſi quis alteri vel ſibi. Et fidem ſuam accommodare, in l. penult. D. ſi quid in fraud. pat. Et operam ſuam accommodare, in l. 3. D. de obſequijs à parentib. In fraudem itaq; fiſci vel legis fidem ſuam accommodare dicitur, qui tacitè in fidem ſuam recipit, clamq; & tacitè promittit ſe non capienti reſtituturum hereditatem. l. 19. D. de his quæ vt indig. l. 3. & l. penult. l. 40. in fi. D. de iure fiſci.

ACCVMBERE aliud eſt quàm ſedere. Nam qui accumbit, neque ſtat, neque ſedet, neque ambulat, ſed medium quiddam facit. l. 124. D. de verb. ſignif. Itaque meritò Cicero lib. j. de nat. deor. accubationem & ſeſſionem ſeparat: ingreſſus, ait, curſus, accubatio, inclinatio, ſeſſio, comprehenſio, ad extremum etiam ſermo & oratio. Veteres autem accumbentes cœnabant mulieribus exceptis, quàs ſedere ſolitas accepimus. Val. Max. lib. ij cap. j. feminæ cum viris cubantibus cœnitabant. Iſidorus lib. xx. Etymolog. cap. ij. Apud veteres Romanos vſus non erat accumbendi: vnde & conſidere dicebantur. Poſtea, vt Varro ait de vita populi Romani, viri diſcumbere cœperunt, mulieres ſedere: quia turpis viſus eſt in muliere accubitus.

ACCVSARE eſt iudicijs criminalibus publicis vel extraordinarijs experiri, crimenq; deferre. Inſtituta autem tum dicebatur accuſatio, Aſconio auctore, cùm interrogatus reus negauerat ſe crimen admiſiſſe: & delator ſubſcripſerat. In edicto porrò Prætoris, quo bonis liberti patronus qui capitis eum accuſauerit, repellitur. Accuſaſſe intellegitur qui nomen detulit, niſi abolitionem petierit, quiq; crimina obiecit, & cauſam perorari vſq; ad ſententiam effecit. l. 10. in fi. D. de iure patronatus. l. 14. §. accuſaſſe. D. de bonis lib. Ceterùm qui ante ſententiam quieuit vel appellatione interpoſita deſijt, vel aduocationem dumtaxat accuſatori præſtitit, accuſaſse non videtur. Accuſationum autem ſollemnia, de quibus in l. 18. D. de accuſatio. & l. 11. §. quidam. D. de adulter. fit mentio, ponuntur in l. 3. D. de accuſatio.

ACETI appellatione non continetur Acetum quod vini numero pater familias habuerit. l. 1. & l. 9. §. ſi acetum. D. de tritico, vino. l. 2. in fi. D. de optio. leg. Embamma planè aceti nomine comprehenditur. d. §. ſi acetum. & l. 9. in fin. D. de contrahend. emptio. Acetum autem proculdubio legato cedet, ſiue eſui potuique ſit, ſiue extinguendi incendij cauſa paratum ſit. Cuius cauſa in ædibus olim id haberi ſolitum indicant l. 12. §. Acetum. D. de inſtructo vel inſtrumento. & l. 7. §. penori. D. de penu leg. Macrobius libro Satur. vij. Quid aceto frigidius quod culpatum vinum eſt? Solum enim hoc ex omnibus humoribus creſcentem flammam violenter extinguit: dum per frigus ſuum, calorem vincit elementi.

ACVISSE & Coacuiſſe vinum dicitur quod acetum factum eſt. l. 9. in fi. D. de contrah. empt. l. 85. D. de legat. lib. iij. l. 1. in prin. D. de peric. & commo. Vnde Acor, vitiũ illud vini quod acuit. l. 4. §. pen. D. de peri. & comm.

ADCRESCERE dicitur portio, quæ vel perſonæ, vel alteri parti accedit. tit. de vſuf. adcreſcen. l. 33. §. vlt. D. de vſufr. l. 67. D. de adquirend. hered. l. 20. & l. 49. D. de legat. 2. l. vn. §. in his itaque. C. de cad. toll. & aliàs ſæpe. inde ius adcreſcendi, quo portio deficiens alij qui partem agnouit adquiritur. l. 1. in fi. l. 3. l. 8. lege pen. D. de vſufr. adcreſcendo.

ADESSE pro aduocationem præbere in l. 6. D. de poſtulando. l. 1. §. aduocatos. D. de var. & extraordinarijs. l. 5. §. ſunt qui putant. D. de his quæ vt indignis. l. 19. §. 1. D. de donationi. l. 9. D. de pœn. l. 7. D. de iure fiſci. l. 2. C. de aduoc. diuerſ. iudic. quòd Græci dicunt παρίστασθαι. Plutarch. περὶ πολυφιλ. ὁ δὲ λέγων τὸ παρίστασθαι τῷ δίκην ἔχοντι. παριστάμενον γὰρ ἑτέρῳ φίλον. Sic apud Sueton. in Claudio. cap. xxxviij. & apud Senec. libro v. de Beneficijs cap. viij. hoc verbum accipitur, & alijs multis locis, quos aliàs rettuli. Dicuntur etiã adſiſtere qui aduocationẽ præbent. l. 54. D. de rei vindica. Adeſſe cauſæ ſuæ etiam litigantes dicuntur. l. 69. D. de procur. l. 29. D. de inoff. teſt.

ADDIC

ADDICERE significat aliquid alicui adiudicare. l. 2. §. tutor. l. 7. §. procurator. D. pro emptore. l. 15. §. si pignora. §. si post. de re iudicata. Fuit hoc olim sollemne verbum prætoris, quod fastis diebus profari licebat, nefastis non licebat. Addici bona libertatum conseruandarum causa dicuntur, quæ nemine successore ab intestato existente, cùm in ea causa essent, vt venire deberent, libertatum tuendarum gratia alicui addicebantur, qui idoneè creditoribus de solido, quod cuique deberetur, soluendo cauebat. tit. de eo cui libertatis causa bona add. in Instit. l. 2. & l. 4. D. de fideicommiss. libert. Sic & possessionũ addictionem apud Ciceronem ij. in Ver. accipe. Addicti etiã olim dicebantur qui quod satisfacere non poterant creditoribus, quasi in seruitutem adiudicabantur: quos & Nexos, vt in Liuio non semel notari potest, vocabant. Inter addictos autem & seruos quid intersset à Quintilian. lib. vij. Institut. Orat. cap. iij. & ab eiusdẽ patre vel auo (non enim liquet) Declamatione cccxj. exponitur. Erat & huius verbi in priuatis vẽditionibus vsus. Nam qui sub ea lege venierat fundus, vt si intra certum tempus melior condicio adferretur, Inemptus esset, in diem addictus dicebatur. l. 3. D. ad l. falcid. l. 9. D. de aq. & aq. pl. l. 41. D. de rei vind. l. 11. §. si fundus. D. quod vi aut clam. L ex ipsa venditionis, in diem addictio vocabatur: toto tit. de in diem addic. l. 2. §. si in diem, D. pro empto. l. vlt. D. de iure fisc. quam ita concipi solitam constat, Ille fundus centum esto tibi emptus, nisi si quis intra Kal. Iul. proximas meliorem condicionem fecerit, quo res à domino abeat. l. 1, D. de in diem addictio. l. 3. D. quibus mod. pign.

Addici dicebatur etiã Iudex arbiterue qui ex formula à Prætore dabatur, vel ex conuentione litigatorum sumebatur. l. 39. l. 46. & l. 80. D. de iudic. Et ita Addictus actioni arbitrariæ iudex in l. 3. in fi. D. quod certo loc. & Addictus familiæ erciscundæ iudicio arbiter, in l. 30. D. fam. ercisc. & iudex addictus de hereditate diuidenda in l. 59. §. vlt. D. ad Trebellia. Quo modo emendanda esse verba l. 7. & l. 16. C. famil. ercisc. ex superiorum locorum collatione cùm satis intellegerem, adhibitis manuscriptis codicibus qui Addictus, non vt vulgo legitur, Additus, scriptum habent, in ea sententia magis ac magis sum confirmatus. Ex quibus etiam deprehẽdi in l. 1. C. de recept. arbit. simile mendum esse: legendumq; esse, Arbitri ex compromisso iure perfecto addicti. Est & idem error in Institutionib. tit. de offic. iud. in prin. vbi noxali iudicio aditus, pro Addictus scriptum est. Atque ita accipienda censeo illa legis Mamiliæ verba, Iudicis datio addictioq; esto. Varro. libro v. de ling. latina. Hinc illa, Indixit bellum, Indixit funus: pro, Dixit diem: Addixit iudicium. Nec verò dubito quin Valerius Maximus lib. vij. cap. ij. & lib. vij. cap. ij. addictus sumpserit, vbi nunc additus scriptum est. Sed hæc aliàs accuratius.

ADFINES in agris sunt vicini, qui confines agros possident. l. penult. D. fi. regund. Quod Fest. lib. j. notat. Adfines etiam sunt viro vxoris cognati, & vxori cognati viri: dicti ab eo, quod duę cognationes quæ diuersæ sunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit: quorum nomina fere hæc sunt, Socer, Socrus, Gener, Nurus, Nouerca, Priuignus: & alij vlteriores, quibus, Pro, præpositio solet accedere. l. 4. §. adfines. D. de gradibus & adf. l. 3. §. vlt. D. de postul. l. 22. D. de procuratorib. l. 17. C. de nupt. §. adfinitatis. Instit. eo. tit. Adfinitatis itaque contrahendæ causa fit ex nuptijs: Quamquã & sponsalibus cõtrahatur. l. 8. D. de condictio. causa da. Quin immò et ex seruilibus contubernijs contingit. l. 14. §. 1. in fi. D. de ritu nupt. Vnde adfinitatem non malè definiemus, Ciuile vinculum ex nuptijs sponsalibusúe descendens; Quemadmodum ἀγχιστείαν Constantinus lib. iiij. Tit. vi. definit, οἰκειότητα προσώπων ἐκ γάμων ἡμῶν συνημμένων συγγενείας ἐκτός. Sed enim quam Constantinus & Theophilus ἀγχιστείαν, Pollux συγγένειαν vocat, vt ex ea definitione quã lib. iij. adfert, liquet. συγγένεια, ait, ἣ τὸ φύσει, νόμου δὲ προσγινόμενον. οἷον γαμβρὸς πενθερὸς, καὶ ὅλως τὴν οἰκειότητα πρὸς ἡμᾶς ἐκ συνθήκης. ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἔχοντι. Quod & ea quæ apud eundem sequũtur verba perspicuè declarant.

ADFIRMATORES appellãtur, qui idoneos esse tutores in iure adfirmant: quos fideiussorum vicem sustinere ait l. 4. in fi. D. de fideiussor. tutor. His similes sunt, quos vulgo Certificatores vocamus.

ADGNATI auctore Caio sunt, qui per virilis sexus personas cognatione iuncti sunt, quasi à patre cognati: veluti frater eodem patre natus; fratris filius, nepósve ex eo; item patruus, patrui filius, nepósve ex eo. l. 7. D. de legit. tutor. Quæ lex & si ex Caij lib. j. Instit. transcripta, inscriptione idipsum testante, dicatur: in eo tamen Institution. Caij lib. qui hodie circumfertur, sub tit. de intestator. hereditatib. paulo alijs verbis Adgnati definiũtur esse per virilem sexum defuncto propinquitate coniuncti: Quales esse ibidem ait consanguineos fratres siue ex eadem matre siue ex diuersis genitos, Item patruum, id est fratrem patris, & fratres patrueles, id est, de singulis germanis natos: Inter feminas verò solam sororem consanguineam adgnatam. & germano suo defuncto ab intestato ei adgnationis iure succedere:

re: Reliquas verò feminas, hoc eſt, amitam patris ſororem, vel fratris filiã maſculis propinquis adgnationis iure nõ ſuccedere. Paulus Adgnatos definit, Cognatos per patrem ex eadem familia: et inter adgnatos & cognatos hoc intereſſe tradit, quod inter genus & ſpeciem. Nam qui eſt adgnatus, & cognatus eſt: non vtiq; autem qui cognatus eſt, & adgnatus eſt: alterum enim ciuile, alterum naturale nomen eſt. l. vlt. §. 1. D. de gradib. & adfin. Quod etiam à Modeſtino traditur in. l. penult. D. vnde legit. qui ipſe adgnationem ciuilem eſſe cognationem ait, quæ per mares contingat. l. 4. §. cognationis. D. de gradib. & adfin. Vlpianus in l. 2. D. de ſuis & legit. Adgnatos definit, cognatos virilis ſexus ab eodem ortos. Idem, in Inſtitutio. fragmentis, tit. XI. Adgnatos ait eſſe à patre cognatos, virilis ſexus, per virilem ſexum deſcendentes, eiuſdem familiæ.

Adgnati cùm de furioſis agitur, curatorum loco multotiens ponuntur. l. 12. D. de cur. fur. l. 2. C. eo. tit. l. vlt. D. de nouat. l. 3. D. de tutel. l. 14. D. de manumiſſio. l. 65. D. de ſolutio. l. 10. D. de alien. iud. mut.

Adgnaſci pro adgnatione iũgi & adgnatũ fieri. l. 7. l. 10. l. 23. D. de adoptio. Propriè autem de filijs & ſuis heredibus hoc verbum vſurpatur: Agnaſci enim dicuntur filij, qui poſt teſtamentum naſcuntur & in poteſtatẽ noſtram ſubiguntur. l. 3. l. 6. §. 1. l. 13. §. de iniuſto rupto. l. 34. §. 1. de teſtam. milit. Separanturq; vt diuerſa, Adgnaſci & ſuccedere. l. 6. D. de iniuſto rup. Adgnaſcitur nãq; qui ſuis naſcitur, quemq; nemo natiuitatis vel adoptionis tẽpore antecedit: Succedit verò, q ortus quidem ſui tempore ab alio præuertitur, ſed poſtea eo de medio ſublato proximum locum ſubintrat. Et ita adgnationem ſui heredis accipimus. l. 1. l. 8. & l. 13. D. de iniuſto rup. l. 43. D. de vulg. & pup. l. penult. D. de iure codicillor. l. 1. C. de ord. cognitio. l. 1. C. de poſtum. Cic. de oratore lib. j. Num quis ex teſtamento quod pater famil. ante fecit, quàm ei filius natus eſt hereditatem petit? nemo: quia conſtat adgnaſcendo rumpi teſtamentum. Adgnata etiam dicuntur quæ ex mãcipijs vel pecoribus naſcuntur, & gregi vel ſeruitio accedũt. l. 39. §. pater & l. 41. §. ſorori. D. de leg. 3. l. pen. D. de oper. libertor. l. 4. §. non ſolũ. D. de furtis. l. 1. §. hęc actio. in fi. D. Si quis teſtamento liber. l. 29. §. 1. D. de pignorib.

ADGNOSCERE periculum, ſumptus, onus, noſtris ſignificat, de periculo ſumptuq; teneri, periculum præſtare, onus ſubire. l. 8. & l. 57. D. de vſufr. l. 54. D. locati. l. 13. D. ad municip. l. 4. D. qui pet. tutor. l. 2. §. ſi quid publici. D. de heredi. vend. Eodemq; modo Adgnoſcere vſuras, cibariaq; Iureconſulti dicunt. l. 33. D. de petitio. hered. l. 8. §. ſi vſuras. D. de vſufr. l. 2. §. pen. D. ad exhibend.

Adgnoſcere hereditatem bonorum poſſeſſionem pro admittere & acceptare & conſtituere ad ſe pertinere, crebrò in Pand. legitur. Et adgnoſcere bona eodem ſenſu. in. l. 4. §. eodem. cum §§. ſeq. D. de fideicommiſſ. libert. & in. l. 4. §. ſi fiſco. D. ad Trebellianum. l. 50. §. pen. D. de legat. lib. j.

Adgnoſcere iudicium defuncti eſt amplecti & comprobare voluntatem. l. 8. §. ſi condicione. & l. 12. D. de inofficio. teſt. Adgnoſcere autem, vt à querella inofficioſi repellatur, videtur, qui quale quale iudicium defuncti comprobauit. l. vlt. D. de inofficioſo. Itaque non tantùm qui in teſtamento adſcripſerit poſt mortem patris conſentire ſe, ſed & qui aliàs voluntatem probauerit: veluti ſi ex teſtamento legatum petenti aduocationem præbuerit, procurationémue ſuſceperit, vel quod ſibi ex teſtamento condicionis implẽdæ cauſa ab herede vel legatario datum fuerit, ſciens ceperit, legatúmue ex teſtamento ſibi non adſcriptum petierit, adgnouiſſe erit exiſtimãdus. l. 3. §. ſi condicion. l. 12. l. penult. & l. vlt. §. eodem. in fi. Sed & ſi hereditatem ab heredibus ſcriptis euicerit, vel res ſingulas ſciens eos heredes eſſe, aut conduxerit prædia: aliudúe quid ſimile fecerit, vel ſoluerit heredi, vel ab alio ſibi legatam rem quam ille ex teſtamento conſecutus erat, acceperit, videbitur adgnouiſſe. l. 23. §. penult. l. penult. §. vlt. D. eodem. Adgnouiſſe etiam debitor, ancillam ſuam pignori obligatam manumittere rogatus, defuncti creditoris voluntatem videtur, ſi ab herede conuentus vſus eſt exceptione, vel aliàs voluntatem ſuam oſtendit. l. 45. D. de fideicom. liber.

Adgnoſcere tutelam filio delatam pater videtur, ſiue geſſit, ſiue gerenti filio conſenſit, ſiue omnino tutelam attigit, non etiam ſi monuit ſolùm. l. 7. D. de tutel.

Adgnoſci etiam liberi dicuntur, quos pro noſtris admittimus. tit. de liberis adgnoſcendis. Sueto. in Auguſto cap. 65. Ex nepte Iulia, ait, poſt damnationem editum infantem adgnoſci aliq; vetuit.

ADGRESSVRA, impetum prædonum ac latronum ſignificat. l. 5. C. de pignet. actio. l. 12. C. de locato & cond. l. 4. D. famil. erciſc. l. 3. §. ſi cùm omnes. D. de ſenatuſc. Sila. l. 5. §. qui deſertionis. D. de re milit. Nam & ipſi prædones, Adgreſſores vocantur. l. 3. §. non tantùm. D. de incend. rui. l. 7. D. ad l. Pomp. de partic. Vtitur adgreſſuræ verbo Apul. lib. vij. de Aſino aur. Adgreſſum dicit Vlpia. in l. 17. §. ſi quis autem. D. ad Trebellia.

ADIICERE interdum valet addere aliquid ad pretium pluriſq; licitari. l. 7. D. de in diem addictio. Inde Adiectiones pro incrementis & additamẽtis pretij, licitationibuſq; quibus aliquid

aliquid ad prius pretiū adijcitur. l. 4. l. 10. l. 11. §. pen. l. vlt. l. 15. D. de in diē addictio. l. 26. D. de minor. l. vlt. D. de iure fisc. l. 41. D. de rei vindi. l. 1. de vēdend. reb. ciuitat. lib. xj. Cod. Sic adiectiones admittere in l. 21. in fin. D. ad municipal. quas vulgò dicimus Encheras recipere: Notauit Anto. August. lib. ij. Emēd. cap. iij. Adiectus dicitur qui obligationi solutionis gratia adijcitur. l. 59. D. de solutionib. veluti si sibi aut Titio dari quis stipuletur: Nam Titij persona in hoc tantùm comprehenditur, vt ei rectè soluatur. l. 56. §. qui sibi. D. de verbo. oblig. Adijci etiam dicitur qui alicui coheres adiungitur. l. 7. D. famil. ercisc. l. 89. D. de heredib. insti. vnde adiectus heres pro coherede in l. 7. & l. 32. D. de vulg. & pup. l. 78. in fi. l. 85. D. de hered. institu. in eūdemq; sensum adiungendi & adhibendi verbis Iurisconsulti vtuntur. l. 6. l. 85. & l. 14. in fi. D. de iure codicill.

ADIRE hereditatem, est amplecti hereditatē, accedere ad hereditatem, & vt Græci dicunt, προσελθεῖν τῇ κληρονομίᾳ. Propriè autem Adire extranei dicuntur, qui aliàs heredes non sint, vt sui immiscere se. Ideoq; hæc separantur in l. 3. §. vlt. cum l. seq. D. quibus ex causis in possessio. eat. l. 7. §. restitutus. D. de minorib. Adit hereditatem qui verbis vel facto aliquo bona se mortui adprehendere, hereditatemq; admittere testatur. Etiam subire hereditatem dicit Paul. in l. 181. D. de diuers. reg.

ADIVTOR tutelæ, quem solet Prætor permittere tutoribus constituere, qui non possunt sufficere administrationi: ita tamen, vt cum periculo suo constituant. l. 13. §. vlt. D. de tutel. Adiutores cornicularioum. l. vlt. D. de iure immunit.

ADMINISTRARE, pro, alij distribuere, & impartiri, & restituere. in l. 10. in fin. D. de inofficioso. l. 3. C. ad l. Falcid. Administratores ciuitatis. l. 12. C. de transactio. qui & curatores dicuntur.

ADMITTERE, vt notas significationes omittam, missum in possessionem recipere significat. l. 17. D. de damno infect. l. 3. D. ne vis fiat ei qui in possessio. l. 12. §. missus. D. vt in poss. legat.

Admittere etiam in equas asinum dixit Vlpia. in l. 53. §. si quis asinum. D. de furt. vt & Varro apud Non. in verbo Aequimeliū. Vnde Admissarij equi apud Columell. lib. vj. cap. xxvij. & Plin. lib. xxviij. cap. xv. Et admissura apud eundem. Plin. lib. xx. cap. xxj.

Admittere bonorum possessionem pro adgnoscere & accipere in l. 7. C. de iure delib. & aliàs sæpius.

ADMONERE, vt Non. Marc. notat, interdum idem valet quod Coërcere & castigare. Sic Virgil. lib. x. Aeneid. Telo admonere: sic Columella lib. ij. cap. ij. Flagello admonere. Quomodo etiam legendum puto in Valerio Max. lib. j. cap. j. Vbi admoueretur, pro, admoneretur, quibusdam in codicibus legitur. Sic & verbere moneri dixit Tacit. lib. v. Annal. Quæ locutio à Græcis ducta est, qui in eandem sententiam vtuntur verbo νουθετεῖν. Aristoph. in Vesp. καὶ ὕλαις νουθετεῖν. Inde Admonitio fustium. in l. 7. D. de poen. pro castigatione.

ADNEPOS, ADNEPTIS Græci ἀπέγγονον, ἀπεγγόνην dicunt. Hi sunt abnepotis, vel abneptis filius, filia, pronepotis vel proneptis, nepos, neptis. l. 1. §. 5. & l. vlt. §. Adnepos. D. de gradib. & adfin. Sic in inscriptione antiqua, L. Aurelius Verus Antoninus Neruæ adnepos appellatur. A Nerua enim Traianum, à Traiano Hadrianum, ab Hadriano Antoninū Pium, à Pio Verum adoptatum, ex historijs notum est.

ADOPTIONIS nomen generale est: tam enim qui sui iuris, quàm qui alienæ potestati subditi erant, tam qui rogatione lata, quàm qui magistratus auctoritate in liberorum ius locumq; adsciscebantur, adoptari dicebantur: vt ex Ciceronis Oratione pro domo sua non vno loco demōstratur. Generaliter verò Adoptionem definiemus legitimū actum naturam imitantem, quo liberos nobis quærimus, quàm Græci υἱοθεσίαν, Gothi ad filiationem, qui eam barbaram Caio appinxerunt interpretationem, quę hodie apud eundem lib. j. Institut. tit. iiij. legitur. Adoptio autem in duas species diuiditur, quarum altera Adrogatio, altera Adoptio similiter dicitur: Eoq; modò fit vt idem nomen & genus & sui ipsius species sit. l. 1. & 2. D. de adoptio. Adoptio eorum est, qui in aliena potestate sunt, & à patris naturalis in adoptiui familiā transferuntur. Eaq; apud Prætorem vel Procōsulem, vel quemlibet alium magistratum, apud quem legis actio esset, fiebat, parente naturali filium mancipante, eo quo Iustinianus in l. vlti. C. de adoption. perstringit, ritu. Adrogatio verò est, cum aliquis patrem non habens, in potestatem se adoptiui patris dabat. Et inde Adrogatio, secundum Caij opinionem, quæ in l. 2. D. de adopt. & lib. j. Instit. tit. v. conscripta est, quod & ille qui adoptabat rogaretur, vtrùm illum quē adoptaturus erat, iustum sibi filium esse vellet, & ille qui adoptabatur rogabatur, vtrùm id fieri pateretur. Gellius verò inde dictam Adrogationem lib. v. noct. Attic. cap. xix. tradit, quòd non nisi rogatione ad populum lata fieret, in hæc verba, VELITIS IVBETIS QVIRITES, VTI VALERIVS L. TITIO TAM IVRE LEGE'QVE FILIVS

SIET, QVAM SI EX EO PATRE MATREQVE. FAMILIAS EIVS NATVS ESSET &c. Cui etymologiæ & illud Taciti fauet quod eſt lib.xij. De adoptione Domitij rogataq́; lex eſt, qua in familiam Claudiam & nomen Neronis tranſiret. Conſtat planè apud populum Adrogationes olim factas non Gellij modò, ſed & Vlpiani teſtimonio in Inſtitut. tit. viij. Ratio verò adhibendi populi, quantum ex Cicerone colligo, illa fuit, quòd iure à maioribus prodito libertatem nemo ciuis amittere ſine populi auctoritate poterat: Verùm translato populi in principem imperio, principali exinde auctoritate Adrogationes fieri cœpere. l. 2. D. de adoptio. l. 6. C. eo. §. 1. Inſtitut. eo.

ADPLVMBATVM appellatur quod plumbo vinctum & alij iunctum cõnexumq́; eſt. l. 23. §. item quæcumque. D. de rei vindic. l. 17. §. caſtella. D. de acti. emp. l. 2. D. de ſepul. viol. Contrarium huic verbum, Replumbatum legitur in l. 19. & l. 32. §. 1. D. de auro arg.

ADPROMITTENDI verbo Cic. in oratio. pro Roſc. Amer. vſus eſt. Vnde Adpromiſſores, qui pro alio fidem ſuam obſtringunt, ſeq́; obligant. l. 5. §. ſatis acceptio. D. de verb. oblig. l. 64. D. ſol. matrimo. l. 43. D. de ſolutionib. quaſi inſuper, & præter alium promittẽtes. Quã ſignificationẽ interdũ hab et præpoſitio, Ad, in cõpoſitione verborũ. Feſtus Adpromiſſorem definit, qui quod ſuo nomine promiſit, id pro alteroquoq; promittit.

ADSCRIBERE ſibi in teſtamẽto, eſt ſua manu eius've qui in poteſtate eſt aliquid in rem ſuã alieno in teſtamẽto ſcribere. tit. de his qui ſibi in teſt. adſcrib. l. 15. D. ad l. Corn. de falſ.

Adſcriptum ſeruum pro adſignato dixit Paul. in l. 54. §. vlt. D. locati. iuncta l. 32. D. de pign. Adſcripti etiam Feſto auctore dicebantur, qui nomina in colonias dediſſent: quomodo Adſcriptos colonos interpretor apud Liuiũ lib. iiij. Et ad eorum ſimilitudinem ab Impp. Adſcripticij appellantur colonijs addicti atque adſignati, ſic vt inde ſe mouere nõ poſſint, & poſſeſsionibus ipſis accedãt, omniaq́; bona dominis prædiorum adquirãt. l. 6. l. 20. & l. 22. & l. vlt. C. de agricol. & cenſit. lib. xj. l. 20. & l. 34. C. de epiſc. & cl[illegible]quorum condicio Adſcripticia dicitur. l. vlti. C. de tranſactio. l. 11. C. com. vtr. iud. Iuſtinianus adſcripticiũ ἐναπόγραφον vocat Nouel. Conſt. xxij.

ADSERERE arbores in l. 7. §. vlt. D. de vſufr. Adſerere ſe in libertatem, pro vindicare, in l. 11. in fi. D. de iniur. vt adſerere ſe in ingenuitatem, in l. 2. §. 1. D. ſi ingen. eſſe dicet. Ouid. lib. iij. amor. Eleg. x. Scilicet adſerui iam me fugiq́; catenas. Veteres autẽ liberali adſerere cauſa manu dicebant, cùm in libertatem iniuſta ſeruitute oppreſſos vindicabant: quæ comicis familiaris eſt locutio, eaq́; Plaut. in Curculio. & Pœnulo, & Perſa non ſemel, & Terentius Adelphis vſi ſunt. Vnde autem ducta ſit hęc loquendi ratio non ſatis liquet. Varro certè lib. v. de lingua Latin. ita explicat: Conſerere manum dicimur cum hoſte: ſic ex iure manu cõſertum vocare: Hinc adſerere manum in libertatem cùm prehendimus. Feſtus verò lib. j. Adſerere manum admouere interpretatur, quòd ea quoque quæ in terram demittantur, Adſeri dicãtur. Idem lib. xv. ex quorundam ſententia, ſertorem dictum à prehendendo ſignificat, quia cùm is cuipiam adſerat manum, eius ex ſeruitute in libertatem educendi gratia vocetur Adſertor: cùm tamen Verrio Flacco veriſimilimum videretur à iungendo ita dictum, quòd in libertatem eãdem qua & ipſe fruitur, eum petat. Quod ipſi Feſto abſurdum videtur. Vt vt ſit, alienæ libertatis vindicem, Adſertorem appellari certiſsimum eſt. l. vlti. C. de adſertio. toll. & apud Paul. lib. v. Sentent. tit. j. & tit. xxxiiij. Et Martial. lib. 11. Epig. Quintilianum declamatio. ccclxxxviij. Sueton. in Iulio. Tertullia. lib. 1. aduerſ. Marcio. Donat. in Adelph. Terent. Vnde Adſertoriæ lites quibus in libertatẽ quis ex ſeruitute ab alio vocabatur. l. vlt. C. de adſertio. toll. Et Adſertio in ea Rubr. & apud Plin. lib. x. Epiſto. Sed enim commune hoc nomen fuiſſe tam à ſeruitute in libertatem, quàm à libertate in ſeruitutem trahentium notandum eſt, quod Priſcia. lib. vlt. adnotauit. Nam & adſerere in ſeruitutem Liuius libro iij. & Tranquill. in Tiber. ca. ij. dixere. Adſertoremq́; idem Liuius eum qui in ſeruitutem petebat vocat.

ADSESSORES ſunt qui à magiſtratibus præſidibus've in cõſilium adhibentur, ab eo quod eis in iure reddendo adſiderent: vt apparet ex l. 1. l. vlt. D. de off. aſſeſſor. l. 2. D. quod quiſque iur. l. 9. §. ſed ex facto. D. quod met. cauſ. l. 37. l. 38. D. ex quib. cauſ. maior. l. vlti. C. de crim. ſacrileg. & apud Iul. Firmic. lib. ij. Matheſ. cap. v. Qui & conſiliarij dicuntur, in l. penult. D. de off. adſeſſor. & apud Sueto. in Tiber. cap. xxxiij. Vnde Adſeſſura in l. vlt. D. de proxenet. Et Adſeſſorium in l. 5. §. hac lege. D. de iniur. & Adſeſſorum libri à Puteolano ſcripti. l. 13. D. de pact.

ADSIGNARE, pro Obſignare tabulas aut cũ alio ſubſcribere in l. 127. §. Chryſogonus. D. de verb. oblig. & l. 92. D. de legat. lib. j. l. 20. D. de auct. tut. l. 1. C. de ſolut. et liber. debit. ciuit. Adſignatas res, anulo ſignatas accipere poſſumus in l. 1. §. vlt. D. nautæ, caupo. Adſignare libertum eſt teſtificari cuius ex liberis libertum eum eſſe velit. l. 107. D. de verb. ſignif. l. vlt. D. de oper. libert. l. 48. §. vlti. D. de ritu nupt. l. 1. in fi. D. de legit. tutorib. toto tit.

de adſignand. libert. & l.22. §.qui liberti.D. ad l.Corn.de falſ.

Adſignati agri vocabantur, qui veteranis pro præmio adſignabantur, & inter eos centurijs actis diuidebantur.l.15.§.1. D.de rei vind. l.11.D.de euictionib.& apud Cicero.Philipp. v.ad fi.& Sicul.Flacc.in lib.de condic. agro. & Hygen.in lib.de limitib. conſtit,& Front. in lib.de agror.qualit.

Adventicia dos dicitur, quæ à quouis alio quàm à parente, qui in poteſtate habet, data eſt.Vlpia.in Inſtit.tit.vj.l.5.§.ſi pater.D. de iure dot.l.vnica. §. & vt plenius. C. de rei vxo.act.l.4.C.de collatio.

Aduenticiũ lucrũ. l.41.D.de diuerſ.reg.iur.l.4. in prin.D.de manumiſsionib. Aduenticium in l.28.D.de reb.auct. iud. poſsid. quod filio extrinſecus non per patrem obuenit.

Adversus edictum vel legem feciſſe propriè dicitur, qui vetante lege vel edicto fecit.l.102.D.de diuerſ. reg.iur.l. vlt. D.ne quid in loco publ. Qui item non facit quod facere debet, videtur facere aduerſus ea quæ non facit.l.121. D. de reg. iur. Et ita aduerſus ſententiã arbitri fit, ſi ab eo, à quo arbiter peti vetuit, vel à fideiuſſore eius petat.l.32.D.de recep.q arbit.& aduerſus dictũ promiſſũ've facere vidẽtur qui quod adſeuerant nõ præſtant. l. 17. §. vlt.D. de ædilic. edicio Inde Aduerſarius qui contra nos in iudicio ſtat, quem plerumq; diuerſam partem non noſtri dumtaxat auctores, ſed & Quintilia. & Plinius appellãt. Aduerſus præter notam ſignificationẽ, etiã Erga ſignificat, vt Feſtus lib. j. notat. Sic apud Terent. Andria, Id gratum fuiſſe aduerſum ſe habeo gratiam. Et apud Cic.lib.j. de nat. deor. pietas aduerſus deos. Sed & in l.3. D.de appellatio. & in l. 5. D. de vſucapio. aduerſus id ſignificat quod vulgo dicimus, *pour le regard*. Idem etiam valet quod Secũdũ, apud Vlpia.in Inſtitutionib. tit.xx.& tit. xxviij. vbi Bonorum poſſeſsio aduerſus tabulas dicitur, quæ in iure noſtro ſecundum tabulas appellatur.

Adulescentes in libris noſtris, appellãtur minores viginti quinq; annis puberes tutela liberati.l.42.l.penult.D. de minorib.l.33. §.interpoſito.& l.40.§. adoleſcens.§.vlt. D. de adminiſtratione tutor. Conſtantin. lib. j. Epit.tit.xij.qui & adulti quandoq; dicuntur. l.20.in fi.D. de minorib. l. 43. §. is qui. D. de procuratorib.l.vlt.§.vlt.D.de appellatio. l. 1. §.in cauſis.D.de adminiſtrat.tutor. Et iuuenes.l.25.§.1.l.27.§.1.l.28.§. pretium. D.de minorib. Et ideo hi ab impuperib. pupilliſq; ſeparantur titul. rẽ pupill. vel adoleſcent.ſal. ſo.l.7.D.de ſuſpectis tutor.l.1.§.1. de contrar. tut. & vt.actione. l. 5.§. ſi actor.D.de pecun. conſtituta. l. penult. D. de appellationibus. Cenſorin. autem in lib. de die natali, adoleſcentem à xiiij. anno ad xxx.dici ſcribit ab eo quòd ad id vſque tempus adoleſcat.

Adulterare, omne omnino quod ſincerum eſt, corrumpere ſignificat. Itaque non tantùm mulierem adulterare, ſed & rationes & monetam adulterare in iure legimus. l. 5. D. ad l. Pomp.de parricid. l. 1.in fi. D. de ſeruo corrup. Inde adulteratores monetæ. l.16. §. vlt. D. de poen. Adulterinæ ſtateræ.l.6.§.vlt. D.de extr.criminib. Adulterinum teſtamentũ in l.6.D.ad leg.Corn.de falſ. Adulterũ Tryphonin. definit eum qui alienam matrem fa. corrumpit. l. 225. D. de verb. ſignif. Adulterium enim in nuptam committitur, propter partum ex altero cõceptum, compoſito nomine, vel, vt Feſt.lib.j. tradit, ex eo quòd ad alterius torum accedatur. Stuprum verò in virginem vel viduam committitur. Sed his verbis l.Iulia de adulterijs promiſcuè vtebatur. l. 101. D. de verb. ſignif.l.6.§.1.l.34.D.ad l. Iuliam de adulterijs.

Advocati, vt & Aſconius admonet, olim dicebantur quicumque amico præſentiam ſuam commodabant. Ita Cicero pro Cæcinna aduocatos appellat eos, quos ad prædij poſſeſsionem adprehendendam, vt eorum præſidio ab aduerſarijs iniuria tutus eſſet, Cæcinna ſecum duxerat. Vlpianus verò in l. 1.§.aduocatos. D. de extr.cogni. Aduocatos accipiendos ait omnes omnino qui agendis cauſis quoquo ſtudio operantur, qui Aduocationem præbere dicuntur. l. vlt. D. de inoff.teſt. Et aduocationem ſuſcipere.l.9.ad fi. D. de offic. præſid. Aduocatione litem inſtruere.l.20. D.ad. l. Cornel. de falſ. Aduocationibus interdicere. l.9. D.de poen.l.8. D.de poſtul. Aduocationes inſidæ. l. 16. D. de poenis. Aduocationes poſtulare in l. 23. §.vlt.D.ex quib.cauſ.maio. Seneca in libello ioculari de morte Claudij, Tandem procedit Petronius vetus conuictor eius, & poſtulat aduocationem. Nam prætor poſtulantibus aduocatos dabat.l.1.D.de poſtul. l.9.§.obſeruare.D.de off. præſ. Ex quo iocus ille apud Cicer.lib.ij.de orato. de quodam Siculo, cuj cùm Prætor Scipio patronum cauſæ dediſſet hoſpitem ſuum hominem nobilem, ſed admodum ſtultum, Quæſo, inquit ille, Prætor, aduerſario meo da iſtum patronum; deinde mihi neminem dederis.

Aedificii item Aedium appellatio tam ad ruſticas quàm ad vrbanas habitationes pertinet.l.180.D. de verb.ſignif.l.41.§. ſed ſi quis ad opus.D. de legatis. 1. Secundum hoc in eo xij.tab.capite, quo de incendiarijs agitur, & in interdicto de cloacis, Aedium appellatione omnes ſpecies ędificij contineri traditur.l.14.D.de incendio, ruina.l.1.in princip.§.

deinde ait. D. de cloacis. Sed & in interdicto Vti posſidetis verba prætoris Vti eas ædes ad omnes res ſoli, quæ poſsideri poſſunt interpretatione trahuntur. l. 1. in prin. & §. vlt. D. vti poſsidetis. In vſu tamen vrbana ædificia Aedes, ruſtica Villæ appellantur. l. 221. D. de verb. ſignif. Quamquam & in cenſu villas omnes Aedes appell. Varro lib. iiij. de lingua lat. ſcribit. Aedes autē duobus conſtant, ſolo & ſuperficie. l. 23. D. de vſucapio. l. 49. D. de rei vindicatio. l. 39. D. de legat. 2. Vnde qui fundum excepto ædificio legat, non de ſuperficie tantùm, ſed & de ſolo cogitaſſe intellegitur, ſine quo Aedificium ſtare non poteſt. l. 81. §. qui fundum. D. de legat. lib. j. Aediū ſunt quę perpetui vſus cauſa parata ſunt, licet quandoq; tollantur. Stratura itaq; loci alicuius ex tabulis facta quæ æſtate tollerentur, & hyeme ponerentur, Aedium eſt. l. 242. §. 1. D. de verb. ſignif. Prothyrum quoque quod in ædibus fieri ſolet, ædium eſt. l. penult. D. de verb. ſignif. vt & plumbū quod pro tegulis ponitur, aliter atq; de eo dicendum ſit, quod hypæthri tegendi cauſa ponatur, vel ornatus ędiū cauſa paratum ſit, nō quò ædes perficiantur. d. l. 242. Aedibus diſtractis vel legatis ea eſſe ædium ſolemus dicere, quæ quaſi pars ædiū vel propter ædes habentur, perpetuiq; vſus cauſa in ædificijs ſunt. Qualia ſunt quæ enumerantur in l. 15. §. vlt. l. 14. l. 15. l. 17. in princ. & §. quæ tabulæ. & §. Labeo. cū ſeq. & l. 18. D. de actio. Aediū quoq; quæ habentur, ea omnia quæ ijs connexa, iuncta, vincta, fixaq; ſunt. l. 41. §. penult. D. de legat. 1. l. 52. §. ſed ſi bibliothecam. D. de legat. 3. l. 59. D. de rei vindicat.

Aedificare in edicto De mortuo inferendo intellegitur, non ſolùm qui nouum opus molitur, verùm is quoq; qui vult reficere. l. 1. §. penult. D. de mortuo inferendo.

AEDILES duo initio ex plebe conſtituti ſunt, qui ædibus præeſſent, in quibus omnia ſcita ſua plebs deferebat: Vnde nomen habuiſſe eos apparet. l. 2. §. iiſdem temporibus. D. de orig. iuris. His deinde duo alij ex numero patrum additi ſunt qui curules dicti ſunt: in cuius verbi etymologia non ſatis videtur cōuenire inter Varro. Feſtū Pomp. & alios, Varronis certe opinionē ſecutus eſt Theophilus in §. prætorum. Inſtitutionib. de iure natur. Poſtremo duos Cæſar Aediles, qui frumento præeſſent, adiecit, qui & à Cerere Cereales appellati ſunt, vt Dio. libr. xlij. & Pompo. in eadem l. 2. §. deinde Cornelius. ſcribunt. Ita ſex in vrbe ad extremum Aediles fuere. Aediles autem curules Edicta proponebant. d. §. prætorum. Ex quibus vnum præcipuè veterum ſcriptis commendatum habemus, quod de venditionibus morboſorum, vitioſorumq; mancipiorum animaliūq; eſt: toto tit. de Aedilicio edicto. l. 31. D. de pactis. l. 32. D. de euictio. Liuius & Cic. iij. officior. & Gellius lib. iiij. cap. ij. meminere. Hinc Aediliciæ actiones quæ ex eo Aedilium edicto oriuntur: quales ſunt Redhibitoria, & Aeſtimatoria quanti minoris, & actio quod aduerſus dictū promiſſum've ſit. tit. de Aedilicijs actionib. C. l. 23. §. hæ actiones. l. 44. §. 1. & §. vlt. l. 47. D. de ædilicio edicto. l. 2. D. de diuerſis tempor. l. 31. §. ſi vir vxori. in fine. D. de donat. inter vir. Aediliciæ ſtipulationes quæ ad eandem cauſam pertinent. l. 5. §. prætoriæ. D. de verb. obligat. & exponit Theoph. in tit. de diuiſione ſtipulatio.

Erant & in municipijs Aediles. l. 30. §. 1. D. locati. l. 12. D. de decurionib. vt pleniùs lib. iij. Select. Antiquit. comprobaui. Aedilitatem itaq; Curiæ dignitatem appellat Imp. l. vlt. ſi ſeruus aut libert. ad decur. lib. x. C. Aediles porrò Papinianus ἀστυνόμους in l. 3. D. de via publica. Dio verò vbique ἀγορανόμους vocat. Aeditui ſunt qui ędes tuētur, qui ędes ſacras curant, cuſtodiunt, & obſeruant. l. 1. D. de tutel. & vt Theophil. in §. 1. Inſtit. eo. ait οἱ ἱερεῖς οἵ τινες τοὺς ναοὺς ἀσφαλίζονται. Sic in l. 3. §. ſi tabulæ. D. de tabul. exhib. hoc verbum accipe.

AELIA SENTIA Lex, ab Aelio Sentio Saturnino Auguſti tēporibus lata, plura capita complectebatur, de quibus ab Vlpia. in Inſtit. tit. j. & Iuſtinia. Inſtit. tit. quib. ex cauſis manumit. lic. & in l. 15. D. de iu. patro. l. 7. & l. 8. & l. 21. l. 29. & l. vlt. D. qui & à quib. l. 1. C. qui manumitt. non poſſ. l. 57. & l. 60. D. de heredib. inſtit. agitur. Significabatur hæc lex his notis, A. S. quæ tamen male interpretata in libris Notarum leguntur.

AËNVM quod ſupra focum pendet in quo aqua ad potandum calefit. l. 18. §. alinam. D. de inſtr. vel inſtr. Aënum in quo olea aqua calda lauatur, in l. 19. §. illud. D. loca. Aënum lateribus circunſtructum in l. 38. §. vlt. D. de actio. emp. craterem ſignificat quo aqua ex fiſtulis ducta excipitur.

AEQVVM & Bonum cōiungi ſolent. l. 1. l. penultima. D. de iuſtit. & iure. l. 2. §. ſi quis tamē. D. ſi quis cautionib. l. 32. D. ſi certum petatur. & aliâs fere ſemper. Significatur autem his verbis humanior & benignior iuris interpretatio, quæ græcè ἐπιείκεια dicitur. Nā plerumq; ſi ad ſummam ſeueritatem ius exigas, iniquū fiet. Et hoc eſt quod veteres dicebāt Ius ſummū ſummā iniuriam eſſe. Adhibendum eſt igitur æquitatis laxamentum, quæ cùm in omnibus quidem, maximè tamen in iure ſpectanda eſt. l. 90. D. de diuerſ. regul. Vnde æqui & boni ars ius ciuile definitur à Celſo. l. 1. D. de iuſtitia. & iure & à Cicer. in Topic.

Topic. Aequitas constituta his qui eiusdem ciuitatis sunt. A quo & Seruius Sulpitius vel eo pręcipue nomine laudatur, quòd ius ciuile numquam ab æquitate seiunxerit. Denique æquitate postulante à legis verbis & à sollēnibus receditur. l. penult. D. de in integrum restitut. Et in hoc genere perniciosè plerumque sub auctoritate iuris scientiæ errari idem Celsus ait l. 91. §. sequitur, D. de verbo. oblig. Est autem duplex æquitas, naturalis & ciuilis. Naturalis ex naturali ratione hominum mentibus insita. Ciuilis verò ex ciuilibus præceptis æstimāda est. l. 1. D. de pact. l. 1. D. siquis testam. lib. l. 19. D. de captiu. & postl. l. 1. D. de minorib. l. 31. D. de pos. D. de dolo.

AERIS nomine omne nummorū siue aureorum siue argenteorum genus significatur. l. 159. D. de verb. signif. l. 5. §. sed si dedi. D. de tributor. l. 2. & l. 27. §. huius legis. D. ad l. Aquil. l. 26. in fi. D. de pignor. act. Quæ loquendi ratio inde fluxit quòd veteres primū æreis nūmis nota pecudū à Seruio Tullio signatis vsi sunt, auctore Plin. lib. xviij. cap. iij. & lib. xxxiij. cap. iij. Inde æs alienū habere, vt Seneca lib. v. de Benefic. xiiij. scribit. dicitur & qui aureos debet, et qui corium forma publica percussum, quale apud Lacedæmonios fuit, vel aliud quidlibet quod vsum numeratæ pecuniæ præstet. Appellatur autem AES alienum quod nos alijs debemus. Aes suū, quod alij nobis debēt. l. 23. §. pen. D. de verb. significat. Aeris alieni loco in ineunda legis Falcidiæ ratione quænā habeantur, ex l. 36 & l. 39. D. ad l. Falcid. petendum est.

Aerosam pecuniā in l. 101. §. 1. D. de solutio. accipe cui plurimum ęris admixtum est. Porro pro assib. ęs dixisse antiquos Varro lib. viij. de ling. lat. admonet, atque assem tenentē in mancipijs dixisse: Hoc ęre ęneaque libra: & mille æris legatum: Quomodo apud Liuium lib. 1. & lib. iij. ab V. C. mille æris interpretari conueniens est.

AESTIMATORIA duplicem habet intellectū. Interdū enim hoc nomine ea actio significatur, quæ de æstimato proponitur: veluti cùm res æstimata vendenda data est: nam cū de nomine contracti negotij dubitetur, venditione an locatione aut mandatum sit, dubitationis tollendæ gratia æstimatoria præscriptis verbis actio datur. l. 1. D. de ęstimator. §. actionum. Instit. de actionib. & ibi Theophilus. Interdum Aestimatoria accipitur Quanto minoris actio, quæ intra annum ex Aedilium edicto datur. l. 18. & l. 43. §. aliquando. l. 44. §. vlt. & l. 48. §. non nocebit. D. de ædilicio edict. Et hæc actio significatur in l. 32. D. de euictio. l. 31. §. si quis egerit. D. de ædil. edict. l. 25. §. D. de excep. rei. iud.

AETATVM varij gradus constituuntur. Aetas infantis in l. 55. D. de vsufr. in septimum vsque porrigitur, vt apparet ex l. 18. C. de iur. delib. l. 1. §. sufficit. D. de administr. tut. Aetas pupillaris vsque ad xiiij. annum excurrit. l. 38. D. de minorib. l. 16. de iur. fisc. l. 1. C. qui legit. perso. stan. in iud. l. 1. C. de Carbo. & l. 3. C. de testam. tutel. l. pen. C. quando ex fac. tut. l. 16. C. de pręd. minor. quam sequitur ętas pubes. l. 41. §. pen. D. de vulg. & pupill. l. 2. C. arbitr. tut. in eam incurrit prætextati ætas; cuius in l. 3. §. vlt. D. de liber. exhib. & apud Gellium lib. j. cap. xxiij. fit mentio. Nam vsque ad xvij. annum ingenui pueri prętexta induebantur, quam post id tēporis toga virili mutabant. Puberem ætatem excipit iusta ætas, quæ vicesimo quinto anno inchoatur. l. 2. §. 1. D. de vacat. mun. quę & legitima appellatur, vt apparet ex l. vlt. C. de his q venià ętatis. & alijs locis, quos lib. x. adscribam. Appellatur & perfecta ętas. l. 33. D. de minorib. l. 25. §. 1. D. de probatio. l. 7. C. si aliena res pign. §. vlt. Instit. de Attilia. tut. l. 16. D. de tutel. l. 4. & l. 8. D. de legit. tutor. l. 9. §. 1. D. de tut. & rat. distr. l. 22. C. ad Velleia. l. 2. §. pen. C. de iud. l. vlt. C. de his qui veni. vnde & minor ætas imperfecta vocatur. l. 2. C. de iur. & fac. ign. l. vlt. C. in quibus causis in integrum. Eadem & robusta ætas dicitur in l. 15. §. lex Iulia. D. de adulter. propterea quòd tunc virilis vigor completur. l. 1. in fi. D. de minorib. itē maior ætas in l. 23. D. de minorib. Sed enim alia fit nonnumquam, ita suadente mente testantium, iustæ legitimæque ætatis interpretatio, vt ex ponitur in l. 50. in fi. D. de legat. 3. Quinetiam iusta ætas in l. 8. D. de cōdictio. causa da. pro pubere accipiēda est, quæ nuptijs iure contrahendis præfinita est. Suæ porro ætatis fieri intellegimus eos qui xxv. annum attigerunt, si non contraria voluntas testatoris arguetur. l. 27. D. de neg. gest. d. l. 50. D. de legat. 3.

Aetas, infirma, puerorum, puellarum, seniòque confectorum hominum. l. 122. D. de legat. lib. j. Dicitur & ædificiorū ætas. l. 60. D. de legat. j. l. 15. C. de operib. pub. & ætas arborū apud Aggen. Vrb. & ætas vinorum apud Pliniū & alios: & ætas temporis, quod vulgò dicimus, *la saison du temps*, in l. 26. §. libertus. D. de condict. indeb.

Aetatis venia impetrata dicitur, cùm à Principe ætatis gratia alicui fit, ad rerum suarum administrationem consequendam. tit. de his qui ven. ætat. impetr. l. 10. C. de appellatio. Constantin. lib. j. epi. tit. xij. postulationem huius veniæ sic describit: *αἰδύμενος βασιλέα ἀπαιτεῖ διὰ τῆς καθέτορας ἐντυχίας, ὡς ἀνδρὶ μόνῳ τῶν ἰδίων πραγμάτων ποιεῖσθαι φροντίδα δυνάμενος.*

AFFECTVS pro liberis. in l. 26. de decur. lib. xij. C. Theod. Capitolin. in M. Anto. Et Antoninus

toninus quidem nõ est satis motus defectione Cassij, nec in eius affectus sæuijt. Idem in Gordianis Affectus viuere dilexit: filium & nepotem vltra morem, filiam & neptem religiose: Vulcat. Gallica. in Auidi. Cass. Nec tamen Antonius grauiter est iratus, nec in eius liberos aut affectus sæuijt. Eodẽ modo in Clod. Alb. Ne aut ad ipsum Albinum, aut ad eius affectus perueniat. Rufinus in trãslatione Iosephi lib. j. Antiq. Iud. cap. xij. Ipse autem matre cum alijs, quos ex Massaide liberauerat, affectibus suis in Samariam trãslata. Ex quibus locis apparet Affectus dici de liberis, vxoribus, parentibus. Donat. in. ij. Aeneid. de sponsa hoc verbum vsurpauit.

AGER ruri locus est sine ædificio. l. 211. D. de verb. signif. & vt alibi dicitur, locus sine villa. l. 27. D. eo. tit. vel ab agendo vt probat Varro, vel, vt alij sentiunt à græco ἀγρός. Ager autem proprietatem loci significat, vt Iauolen. tradit in l. 115. D. de verb. signif. Et vbi etiam Agrum esse ait, si species fundi ad vsum hominis comparatur. Agraria lex quæ de terminis motis à C. Iulio Cæsare lata est l 3. D. de term. moto. Agrariæ viæ quæ in agris sunt, vel in agros ducunt. l. 2. viarum. D. ne quid in loco pub.

Verbum AGERE latissimè patet: tritissima significatione, facere & gerere significat, quamquam & subtilis quædã inter hæc verba differentia intercedit. Actum enim generaliter dicitur siue verbis, vt stipulatione: siue re, vt numeratione pecuniæ quid agatur. Gestum rem sine verbis gestã demonstrat. l. 19. D. de verb. signif. Inde hæc tria plerũq; in eadem oratione cumulantur. l. 2. D. de cur. bon. dan. l. 1. D, de off. procur. Cæs. l. 1. §. 1. D. quod cuiusq; vniuersit.

Agere etiam est iudicio experiri, iudicio persequi. Cuius exempla quæ in singulis Pandectarum paginis occurrunt, afferre, miseræ esset & obscuræ, ne dicam stultæ diligentiæ. Agere autem videtur qui excipit. l. 1. D. de exceptio. In exceptione enim quod ad probationem attinet, actoris partibus reus fungitur. l. 19. D. de probationib. Nec tamen actionis nomine exceptio continetur. l. 8. in fi. D. de. verb. signif. Agere etiam videtur, qui damni infecti, vel legatorum sibi satisdari desiderat. l. 20. D. rem rat. hab. Actionũ enim vicem prætoriæ stipulationes repræsentare actionumquẽ instar obtinere dicuntur. l. 37. D. de oblig. & actio. l. 10. §. 1. D. de compensationib. l. 1. §. cautionales. D. de prætor. stip.

Actio ius est persequẽdi in iudicio quod nobis debetur. l. 51. D. de obligatio. & actio. & Institutio. de actionib. in prin. Actionis autẽ verbum & generale est & speciale. Generaliter actionis nomine, in rem, in personam actio, persecutio, interdictum, præiudicium continetur. l. 37. D. de obl. & actio. l. 178. §. actionis. D. de verb. signif. Itaq; interdicta actiones appellantur. l. 43. in fi. D. ad l. Aquil. l. 14. in prin. & §. vlt. D. de aq. & aq. pl. l. 1. C. si per vim. l. 3. D. de mort. infer. & apud Paul. lib. v. Sententiarum tit. vj. Specialiter verò Actio in rem & in personam, actiones dumtaxat complectitur. Itaque ab interdicto præiudicio stipulationibusq; prætorijs separatur. l. 35. §. non solum & l. 39. D. de procuratorib. Interdum etiam huius verbi vis adstringitur ad eam solum actionem quæ in personam est significandam. l. 28. D. de oblig. & actio. l. 178. §. actionis, D. de verb. signif. Atq; ita à petitione persecutioneq; seiungitur. l. 18. §. 1. D. de acceptilationib. l. 23. D. rat. rem hab. l. 2. D. ad s. c. Velleia. l. 49. D. de. verb. signif. l. 1. D. ad Macedo. In rem autem actio est, per quam rem nostrã, vel nobis pignori oppositam, quæ ab alio possidetur, petimus, seruitutem ve nobis debitam vindicamus. l. 25. D. de oblig. & actio. l. 1. C. de quadr. præscript. l. 5. §. vlt. D. si vsusfr. pet. §. æque. Instit. de actio. In personam verò est qua cũ eo agimus qui nobis obligatus est ad aliquid dandum vel faciendum. d. l. 25. Quę & in rẽ & personã est actio, Mixta appellatur. Sunt & hæ Actionum differentiæ, Ciuiles Prætoriæ, Rei persecutorię, Pœnales, Directa, Vtiles, Contrariæ, Bonæ fidei, Stricti iuris; quæ suis singulatim locis exponentur.

Actio etiam accusationem significat. l. 15. §. si propter. D. ad Turp. l. pen. D. si ex nox. cau. sic populares actiones dicimus quamquam criminis persecutionem contineant. Itaq; stellionatus, item l. Fabiæ, nec non de moribus, ingrati quoque & inofficiosi, & suspecti modò actio, modò accusatio dicitur. l. 1. & l. 3. D. stellionat. l. 3. D. de lib. hom. exhib. Paul. lib. v. Sent. tit. vij. l. 5. D. de pact. dot. l. 39. & l. 97. D. sol. matr. l. 1. l. 3. C. de libert. & eor. lib. l. 76. D. de leg. 2. l. 6. §. vlt. D. de inoff. l. 1. §. suspecti. D. ad Turpillia. Actionem itaque falsi dicunt Impp. in l. 2. ad l. Corn. de fals. in Cod. Th. vt & actionẽ perduellionis Cicero pro Milone. Agere etiam de falso in l. 30. in fi. D. de inoff. test. & agere crimen pro exequi in l. 3. D. expil. heredit. Et Agere reũ id est accusare & postulare apud Valer. lib. vj. cap. iij. & lib. viij. cap. j. Actionem dicitur actor intendere, instituere, exercere, mouere, inferre, importare, perferre, dictare. Agere etiam actionẽ & Agere in iudiciũ nostri in eodem sensu dicunt. l. 39. §. 1. D. de procuratorib. l. 7. ad fi. D. de hered. petit. Quin & actionẽ agi & iudicium agi ijdem dicũt. l. 5. D. si vsusfr. pet. l. 5. §. idem scribit. D. de reiuindic. l. 23. D. de pręscript. verb. l. 1. l. 20. §. familię. l. 40.

l.40. l.48. l.55. D. famil. ercisc. l.7. §. cùm de vsufructu.D.commu.diuid. Reus actionem pati dicitur.l.vlti.in fi.D.nautæ,caupo. & suscipere,excipere.l.22.l.36.§.vlt.l.52.D.de iud. l.3.§.quod in tutoribus.D.de adm.tut.l.20.§. penult.D.de adquir.rer.& Accipere. l.vlti.si vsusfruct.pet.

Prætor verò actionem dare dicitur. Quod nihil aliud est, quàm agendi potestatem facere.l.3.in princ.D.de sepul.viol.Nam quotiẽs Prætor actionem se daturum pollicetur, nõ hoc sic accipiendum est,quasi ipse ex sua iurisdictione actionẽ tribuat,sed quòd agendi facultatem cõcedat in iure aditus,iudicemq; & formulam det:propterea quòd eius officio contineretur vel admittere datis iudicibus qui cognoscerẽt,vel repellere agere volentes.l.27.D.de verb.oblig.Cic.lib.ij. Rhetoric.ad Herenn. Quare in iure plerumque versantur: ibi enim & exceptiones postulantur & quodammodo agendi potestas fit. Ideoq; modò Prętor sic loquitur,Actionem dabo, modò sic, Iudicium dabo.vt in l. 1. D. nautæ,caupo.l.1.in princ. l.5. §.Prætor.D.de his qui deiecer.vel effud.l.1.in princ. D.de vi & vi arm.l.1.D.de superfici.l.2.l.4.D. vi bon. rapt.Cic.pro Cæcinna in principio.

Actio petitionis.l.1.D.de rei vindic. Actio stipulationis in l.77.§.pater.de legat.2.Præterea Agere administrare significat.l. vlt. D.de institor. sic agere Remp.& tutelam. l.5. §.illud.D.de reb.eorum.l.37.in fin. D.de admin. tut.in l.35.§.qui Reip.D.ex quib.caus.maior. l.vlt.§.Titia.D.de liberat.leg.Hinc rem agẽs pro negotiorũ gestore.l.vlt.D.de institoria.l. 4.l.7.§.vlti.C.quod cum eo.l.126.§. Chrysogonus. D. de verb.oblig. l.3. C.de procurat. l.80.in fi. D.de furt. Hinc actus pro administratione.l.2.l.17.D.de negotijs gestis.l.19.D. de administratione tut. l.51. D.de solutionib. l.19.l.41. §. Stichus.D.de fideicõmissa. liber. l.10. D.de edendo. l.13. D.de liberat. legata.l. 12. §. Papinianus quoque. D. de instru. vel instrum. l.1.D.de institoria. l.82. D.de condicio.& demonst.

Actum agere.l.41. §.ab heredibus. D.de fideicomm. libert. quod & actum gerere in l.99. in fin.D.de verb.signific.l.vlt.D.de publican. l.vlt.ne quis liber inuit.lib.xj.Cod.

Actum administrare. l. 1. §. si seruus. D. si quis testamento lib.l.41.§.codicillis de legat.3.l.1. ne quis liber inuit.lib.xj.Cod.

Hinc Actores serui, quibus peculij administratio concedebatur, qui res dominorum procurabãt, actumq; in familia administrabant.l.8.D.fam.ercisc.l.40.§.Titius.D.de statuliber. l.19.D.de fideicommiss.libert.l.40.in fin.D.de administr.tut.l.49. & l.94.§.1. D.de solutionib.l.33.l.39.§.codicillis.l.89.l.95.D.de legatis. 3. l. 37. l.86. D.de legat.1. l.12. §.idem respondit prædijs.D.de inst. vel instrumẽto. l.17. §.sed & si. D. de adulterijs. l.1. §.vlti. de seruo corrupto. l.59. D.de manumiss.test. l.3. C.qui manum.nõ poss. Hi πραγματεύονται discũtur in l.41. §.sorore. D.de fideicom. libert. A Theophilo verò in §. vlti. Instit. mandati & alijs διοικηταὶ appellãtur.Similiter Actores rerum accipe in l. vlt. D.de offic. præsid. & actores bonorũ.l.8.& l.30.& l.46. §.actores.D.de iu.fi. & Actores prædiorum & fundorum. l.16.C.de procuratorib.l.11.C.de obligat.& actio.l.vlt.C.quod cum eo.l.vlt. C.si aliena res pign.l.3.C.de incest.nupt.l.1. C.de falsa mon. Nam in fundos mitti à dominis serui frugi solebant, qui ceteris imperarent, fundumq; domino colerẽt.l.32.D.de pignor. l.3.§.itẽ.videamus. D. vti posid. Plin. lib.iij. Epist.ad Caluid. Ruf. posse, ait, vtraq; prædia eadem opera,eodem viatico inuisere sub eodem procuratore, ac penè ijsdem actoribus habere. Actor publicus apud Tacit.lib. ij.Annal.quomodo & apud Plinium lib.vij. Epist. ad Canin. in vetustioribus codicibus scriptũ erat,vbi nunc exactor legitur. Actores etiã liberi homines appellantur per quos municipiorũ ciuitatiumq; res geruntur:quia collegijs, municipijs, curijs, alijsq; corporibus actionũ mouendarũ excipiendarum've causa constituuntur. Qui & syndici l.1.§.quibus.l.6. §.pen. & vlt. l.vlt. quod cuiusq; vniuersit. l.8. D.de pollicitatio.l.10. §.qui manumittitur. D.de in ius voc. l.27. D.ad Trebell. in l.74. D.de procurato.l.9.D.re rat.hab.l.12. D.vt in poss.leg.l.12. D.de damn.infect.l.11.§. hoc iure.D.de exceptio.rei iud. l.3.§.à municipibus. D.de bon. poss. Administrationem planè actus Reip. seruile officium fuisse patet ex l. 1. & 2. Ne quis liber inuit. lib. xj. C. Sunt & actores qui à tutoribus curatoribus've,litium causa,decreto prętoris constituuntur.§.vlt.Institutionib.de curatorib.l.33. §.vlti. de administratio. tut. l.31. §.penult. de negot.gest. l.11.C.de procurator.l. 10.§.vl.D. de in ius vocando.l.vn.C. de actor.à tut.seu. curat.dan.l.6.D. Quãdo ex fac.tut.l.9.D.rem rat.hab. l. 10. C.de appellationib. l.10. C.qui dare tutor. Constitui verò actores periculo tutorum solent,quotiens aut diffusa negotia sunt,aut dignitate,ætate, valetudine, vel alia necessitate tutores distinentur.l.24.D.de administr. tut. d. §. vlt. Eos ab agendo dictos probabilius est, quàm vt Theophilus tradit, quod apud acta constituuntur. Agere etiam significat ante se pellere. Et vt Festus lib.j.& lib.ix.ait,minare: quod vt antiquum & latinum esse verbũ credam,nõ tam Apuleij auctoritas quàm Næuij veteris poëtæ facit, ex quo idem Festus lib. xviij. hæc verba citat:

citat: Sequimini, præminate. niſi aliquod mendum ſubeſt. Vt ad rem, ſic Agi dicuntur animalia. l. 1. D. de ſeruitut. ruſtic. l. 235. D. de verb. ſignif. Sic ire agere. l. 9. D. de ſeruitutib. l. 2. §. item ſi in facto. l. 4. §. 1. D. de verb. oblig. Et agere l. pen. de aqua cottid. & aliàs ſæpe. Hinc Actus quem Iureconſulti definiũt ius eundi, agendi iumentum vel vehiculum. l. 1. de ſeruitutib. ruſtic. Inſtitut. de ſeruitut. l. 1. D. de adimendis leg. l. 81. §. qui fundum. D. de leg. 1. l. 13. §. 1. D. de acceptil. l. 58. D. de verbor. oblig. l. 5. D. de ſeruitut. l. 17. D. de ſtipul. ſeru. Ab itinere autẽ eo differt, quòd iter eſt qua quis pedes vel eques cõmeare poteſt: Actus verò vbi & armenta traĳcere & vehiculum ducere liceat. l. 12. D. de ſeruit. ruſtic. Actus ergo & ius eundi continet. Nam ire quoque per ſe is poteſt qui actũ habet. l. 2. D. quemadmodum ſeruit. amittantur. Hoc amplius & plauſtrum ducere & iumenta agere. l. 7. §. 1. de ſeruitut. ruſtic. Inter actum verò & viam illa differentia eſt, quod via iter quoque ex ipſo ſermone continet: Actui verò dũtaxat iter ineſt. Item viæ latitudo lege definita eſt, Actus verò latitudo vel conuentione & pacto, vel per arbitrum definitur. Poſtremò actus intellegitur etiam ſi vehiculum duci non poſsit, ſi modò iumentum agi poſsit: via verò abſque vtroque non intellegitur. l. 13. D. de ſeruitut.

Actus etiam ſpatium eſt in agris. Seneca lib. v. Epiſtol. 38. Seminis modo ſpargenda ſunt, quod quamuis ſit exiguum cum occupauit idoneum locum, vires ſuas explicat, & ex minimo in maximos actus diffunditur. Hũc trifariam diuidi Boëth. lib. ĳ. Geometr. auctor eſt, in minimum, in quadratum, in duplicatum. Actus minimus quattuor tantùm pedibus in latitudine & centum viginti in longitudine protẽditur: Quadratus ex omni latere centum viginti pedibus concluditur. Duplicatus ducẽtos quadraginta pedes explicat. Eandem diuiſionem Iſidorus lib. xv. cap. xv. facit, cui per omnia cum Boëth. conuenit, niſi quod male Actus minimus ab eo, niſi in ſcriptura vitium eſt, longitudine centum quadraginta pedũ definitur. Quod falſum eſſe, ne vni Boëth. fidem tribuamus, ex Varrone lib. iiĳ. de ling. latina intellegimus. Verba Varronis hæc ſunt: Sic qua agi actus, eius finis minimus conſtitutus in latitudinẽ pedes quattuor, fortaſſe ab eo quattuor, quòd ea quadrupes agitur: in lõgitudinem, pedes centum & viginti. Sed & Feſtus lib. j. centum & viginti pedibus actum in Geometria circumſcribi ſignificat. Et alio loco latũ eſſe quattuor pedes ſcribit. Sequitur apud Varronem: In quadratum actus, & in latum & in longũ, vt eſſet cẽtum & viginti. Quod ipſum de quadrato actu qui & latus appellatur, idem ipſe Varro lib. j. de re ruſtic. cap. x. & Plin. lib. xviĳ. cap. iĳ. tradunt. Tertius eſt, Duplicatus, in cuius explicatione æquè lapſus Iſidorus videri poſsit, qui actum duplicatum iugerum facere ſcribit, quod longitudine. ccxl. pedum, latitudine. cxx. conſtet. Nam & idẽ Varro duodecim decuriĳs actũ finiri, & iugerum dictũ iunctis duobus quadratis auctor eſt. Quod ſi ita eſt, duplicata quadrati actus latitudine & lõgitudine conſtituamus neceſſe eſt duplicatum Actum ccxl. pedes latum eſſe, & longum totidem. Sed hæc ratiocinatio ex Quintilia. lib. j. cap. penult. refellitur qui iugeri menſuram eſſe. ccxl. longitudinis pedes ſcribit, dimidioq; in latitudinẽ patere. Ab hoc actu Actuarĳ limites apud Hygen. lib. j. de limitib. conſtit.

Agi etiam aqua dicitur, id eſt, duci. l. 1. §. incile. D. de riuis. Agi ratis in l. 1. D. vt in flumine public. Agere etiam tractare ſignificat. l. 3. §. ſi quis palàm. D. de iure fiſc. dicimus. Agitare in eadem ſignificatione: vnde agitatur, id eſt quæritur. l. 1. §. veteres. D. de adquirẽ. poſſeſsion. l. 2. §. iactura de exercitoria. l. 17. D. de reb. dub. l. 45. D. de actionib. emp. l. 3. §. ſi quis palàm. de iure fiſc. l. 41. §. ſi duobus. de leg. 1. l. 23. §. vlt. de recep. qui arb. Sic quæſtio agitari & ſpecies agitari. l. 12. D. de dam. infect. l. 114. §. apud Marcellum. D. de leg. 1. Agere menſuram. l. 5. D. ſi menſor falſ. mod. Hygen. lib. ĳ. de limitib. conſtit. Lõgitudinem autem quotiẽs egerã, ego ita renuntiabam, Iugera tot. Frontin. in lib. de agror. qualit. Eadem ratione & priuatorũ agrorum menſuræ aguntur.

Actorum publicorum, quibus in iudicio geſta mandantur fit mentio in l. 4. §. vlti. de fideiuſſ. tut. l. 45. §. ex his bonis. D. de iure fiſ. l. 46. D. de re iudic. l. 25. C. de pact. Ea à Theophilo ὑπομνήματα dicuntur in §. vlt. Inſtit. de curatorib. Inde apud Acta in l. 2. D. de appellationib. l. 7. in fi. D. de decurion. Hinc Actuarĳ qui notis acta ſcribebãt oratorũq; actiones excipiebant. l. 33. ex quib. cauſ. maior. & apud Sueton. in Iulio cap. lv.

AGGERES qui vndæ opponuntur eius continendæ & coërcendæ cauſa. l. penult. §. pen. de extra ordin. criminib. l. j. §. vlti. cum l. ſeq. D. de aqua & aquæ pl. l. 14. D. de impenſ. in res dot. l. 1. §. caſum qui putent. D. ne quid in flum. pub. de Nili aggerib. Cod. Aggerem etiam Iſidor. lib. xv. Etymol. cap. vlt. poſt Seruium in xĳ. Aeneidos Virgil. viam coaceruatis lapidibus ſtratam ſignificare ſcribit, quam hiſtorici militarem viam dicunt. Ammia. Marcell. lib. xviĳ. cùm ad ſecundum lapidem veniſſemus liberali forma puerum in aggeris medio vidimus eiulantem.

AGITATORES in Circẽſibus ludis hi erant, qui

bigas, trigas, quadrigas've agitabãt. l. 4. D. de his qui not. infa. l. 43. in fi. D. de act. emp. apud Suet. i Calig. ca. v. & Maniliũ lib. iiij. Astron. Aurigarij à Sue. appellant in Nerone. cap. v.

AGNORVM appellatione continẽtur, qui minores anniculis sunt. l. 58. l. 60. D. de legat. 3. Certè quamdiu agnorum loco sint, ex vsu cuiusq; loci sumendum rectè Marcianus definit. Nam in quibusdam locis ouium numero esse videntur, cùm ad tonsuram venerint. l. 65. in fi. de leg. 3.

AGONOTHETAE dicuntur, qui certamen constituunt & designant, certaminibus'que præsident. l. vlt. §. mastigophori. D. de munerib. & honorib. l. vlt. de. expens. ludor. in C. Th. Tertullia. in lib. ad martyr. Bonũ agonẽ subituræ estis, in quo Agonothetes Deus viuus est. Spart. in Hadriano. Multa in Athenienses contulit & pro Agonotheta resedit. Herodẽ etiam Olympicis ludis Agonothetem factum Iosipp. lib. j. de bello Iud. cap. xvj. memorat. Inde ἀγωνοθετεῖν καὶ προκαθίζειν in l. 10. D. de pollicitatio. hoc est, quod ludis præsidere dicitur in l. 6. D. de annu. leg. Solebant enim veteres aliquem sibi constituere, qui certaminibus ludisq; siue scenicis siue gladiatorijs præsideret Idq; ad Principẽ in vrbe, aut, eo recusante, ad magistratus delatum ex Suet. in Augusto cap. xlv. & in Caligula cap. xviij. intellegimus. Verùm, vt Suidas tradit, ἀγωνοθέτης propriè est ὁ τοῖς σκηνικοῖς, ἐν δὲ γυμνικοῖς ἀθλοθέτης. &, vt Nicander apud Hesychium sentit, ἀθλοθέτης ὁ μόνα γυμνικὰ, ἀγωνοθέτης δὲ ὁ τὰ μουσικὰ ἐγχειρήματα διατιθέμενος. vnde ἀγωνοθεσία ipsum cõstituẽdi designãdiq; certaminis munus appellatur. l. 20. §. Neratius. D. famil. ercisc. l. 109. de Decurio. in C. Th. Agonothetici fundi. l. vlt. de fundis patrimon. lib. xj. C.

ALA exercitus. l. 2. D. de his qui not. infa. Alarum præfectus apud Paul. lib. v. Sentent. tit. xxxviij. & apud Sueto. in Tiber. cap. xxx. Alas autem vt Gellius lib. xvj. cap. iiij. scribit, equitum ordines inde appellarũt, quòd circum legiones dextra sinistraq; tamquam alæ in auium corporibus, locarentur. Sed & vt Veget. lib. ij. cap. j. Equitum alę, ait, dicuntur ab eo quod ad similitudinẽ alarum ab vtraq; parte protegant acies. Sueto. in Claudio cap. xxv. Equestrem militiam ita ordinauit, vt post cohortem, alam, post alam, tribunatum legionis daret. Alas etiam funditorum dixit Valer. lib. ij. cap. ij.

ALBVM tabula erat dealbata, vel, vt Theoph. in §. poenales Institutio. de actionib. scribit, albis litteris notata, in qua Prætores edicta sua, quò omnibus innotescerent, actionesq; & interdicta proponebat. l. 2. §. eodem. D. de orig. iur. l. 7. & l. 9. D. de iurisdictio. l. 1. C. de interdict. l. 1. §. cum quoque. D. de edend. d. §. poenales. Instit. de actionib. Et apud Paul. lib. j. Sentent. tit. xiij. & lib. v. tit. xxiiij. Hesychius σανίδες λευκαὶ vocat. De Prętoris albo accipiẽda sunt hæc Senecæ Epist. xlix. verba, Turpes infamesq; etiam sedentibus ad albũ exceptiones. Vt & hæc Quintiliani lib. xij. cap. iij. Quorum alij se ad album ac rubricas transtulerũt. Quò respexisse credo Plaut. in Persa, act. j. sc. ij. cũ ait, Si id fiat, næ isti faxim nusquam appareãt, Qui hic albo pariete aliena oppugnãt bona. Nam in albo Prætor propositas perscriptasq; habebat actiones, vt ex d. l. 1. C. de interd. liquet. Eodẽ referendum est quod Quintilia. Declamatio. cccxxiij. scribit, potẽtius esse quod in albo legitur quàm quod in testamẽto. Trãsfertur & ad alia Albi appellatio. Nã illa quoq; tabula, in qua Decurionũ nomina secũdũ cuiusq; ordinẽ scribũtur, Albũ appellatur, tit. de albo scribẽ. l. 10. D. de Decurio. l. vlt. §. camelasia. D. de muneribus & honor. Quibus in legibus loco suo pulsum hoc verbum, Pandectarum Florentinarum beneficio restitutum est. Huius etiam meminere l. 5. l. 9. & l. 67. de Decurio lib. x. C. Vocatur curiæ albũ in l. 45. C. eo. tit. & in nouel. constit. l. xix. Eodemq; modo album senatorum dixit Tacit. lib. iiij. quod Dio lib. lv. λεύκωμα τῶν βουλευόντων. Et album iudicum Tranquillus in Claudio c. 16. & in Domitiano cap. viij. & Seneca lib. iij. de Benefic. cap. vij. Et album Citharoedorum idem Tranquillus in Nero. cap. xx. Cicero quoque lib. j. de Orato. Pontificem maximum res omnes singulorum annorum mãdatas litteris extulisse in album proposuisseq; tabulã domi. De quo etiam Liu. lib. j. ab vrb. cond. Omnia, quæ ad sacra ceremoniasq; deorũ pertinerẽt, ex cõmentarijs Regis in album relata in publico proponere à Numa iussum scribit. Idem etiam lib. ix. Cneũ Flauium fastos in albo circa forum proposuisse refert.

ALEA emi dicitur, cùm ipsum incertum rei vænit: veluti si iactum retis, vel panthera ab aucupe, vel missilium captum quis emat. l. 7. & l. ij. D. de hered. vel act vend. l. 8. D. de cõtr. empt. l. 12. D. de act. empt. Sic & in l. 5. D. de naut. fæn. In aleæ speciẽ cadere dicitur, quod ex fortuito euentu pendet. Alea autem pro ludo, in tit. de aleę lusu. D. & l. vlt. §. 1. D. quar. rer. act. l. 19. D. de probatio. vnde Aleam ludere in l. 26. D. de iniur. & apud Sueto. in Augusto. cap. lxxj.

ALIENARE est dominium in alium trãsferre. Itaque Alienatum non videtur quod adhuc in bonis venditoris manet. l. 67. D. de verbo. signif. Sic Seneca lib. v. de Benefic. cap. x. Alienationem definit rei suæ iurisq;

sui in alium translationem. Alienatione tamen prohibita plenius testantis voluntatem legisq́ mentem interpretamur, vt non tantùm venditiones, sed & pignerationes, seruitutumq́ cessiones prohibitæ intellegantur l. vlt. C. de reb. alien. non alien. vt in l. Iulia de fundo dotali, & in Oratione Seueri, qua res eorum, qui sub tutela cura've sunt, sine decreto alienari prohibentur, vt sub titulis de fundo dot. D. & C. & tit. de reb. eorum. D. & de præd. minor. C. plenissimè explicatur. Quin & alienare dicitur, qui vsucapere patitur, quiq́ non vtendo amisit seruitutes. l. 28. D. de verb. signif. Ac proinde Alienationis verbum etiam vsucapionem continet. d. l. 28. l. 3. D. de fundo dotali. In edicto quo cauetur, ne qua alienatio mutandi iudicij causa fiat. Alienare intellegitur etiam qui alienam rem vendiderit. Sed heredem instituẽdo vel legando si quis alienet, aut venditori suo redhibeat rem, edictum cessat: nisi propter hoc ipsum redhibuerit, aliàs nõ redhibiturus. l. 8. in fi. & l. 9. D. de alienatio. iud. mut. Planè etiàm ad possessionis translationem edictũ pertinet. l. 4. §. Pedius. D. eo. tit. Sed qui dumtaxat possessionem omittit, non alienat. l. 4. §. potes. D. eo. tit. l. 162. D. de diuers. reg. iur. Cùm verò alienari extra familiam testator fundum vetuit, Alienatio intellegitur, si extraneo herede instituto decesserit. l. 69. §. fratre. D. de legat. 2. vel extraneo is fundus legetur. l. 114. §. penult. D. de legat. j. Alienare vtiq́ quod ad fraudãdos creditores attinet, non intellegitur, qui occasione adquirendi non vtitur. l. 6. D. quæ in fraudem creditorum. l. 28. §. 1. D. de verbor. signif. Alienatio enim est cùm patrimonium deminuitur, non cùm nõ adquiritur. Nec tamen pupillus, qui sine decreto alienare non potest, delatam sibi hereditatem vel legatum sine Prætoris auctoritate rectè repudiabit: quoniam ne spem quidem iuris deteriorem eomodo facere potest. l. 5. §. fundum. D. de reb. eorum. Creditores certè fraudare non videtur, qui oblatum sibi lucrum neglegit, adquirendiq́ occasionem nõ amplectitur, quãdoquidẽ de patrimonio suo nihil deponat. l. 177. D. de diu. reg. iur. Generaliter autem Alienatione interdicta, voluntaria tantùm interdicta intellegitur, nõ etiam ea quæ causam iuris habet necessariã. l. 1. D. de fundo dotali. l. 2. §. 1. D. de reb. eorũ. l. 13. & l. 14. D. familiæ ercisc. l. 114. §. Diui. D. de legat. j. l. 69. §. prædium. D. de leg. 2.

ALIMENTORVM appellatione cibaria, & vestiarium, & habitatio continentur: quia sine his ali corpus non potest: cetera quæ ad disciplinam pertinent, nisi aliud testatorẽ sensisse probetur, non continentur. l. 6. & 7. l. 17. & l. vlt. D. de aliment. legat. l. 8. §. qui trãsigit. D. de trãsactio. Angustior verò est diariorum vel cibariorum appellatio: his enim legatis neque habitatio, neque vestiarium, neq́ calcearium debetur, quoniam de cibo tantùm testator senserit. l. 21. D. de aliment. le. Nec enim diaria aliud quã diurna cibaria sonant. Alimentarij eadem qua legatarij & donatarij ratione dicuntur, quibus alimenta relicta sunt. l. 8. §. eam transactionem. D. de transact. l. penult. §. 1. ad. l. Falcid. vt Alimẽtariæ puellæ apud Capitolinũ in Anto. Pio, quibus alimenta de publico prestabantur.

ALLVVIO est incrementum latens, cùm quid paulatim, & vt Constantin. lib. ij. Epit. tit. j. loquitur κατὰ βραχὺ καὶ ἀνεπαισθήτως à flumine fundo alieno adijcitur, vt intellegi non possit quantum quoq́ momento temporis adijcitur. §. præterea. Instit. de rer. diuis. l. 7. §. 1. D. de adquir. rer. domin. l. 3. §. si aqua. D. de aqua cottid. l. 24. §. si quid post. de leg. 1. Itaque ab inũdatione, qua vno impetu ager occupatur, Alluuio diuersam causam habet. l. 23. quib. mod. vsusfr. amitt. Eam ita describit poëticè Lucanus.

Illos terra fugit dominos, his rura colonis
Accedunt donante Pado.

Porrò Alluuionẽ & Circũluuionem Cic. j. de Orat. separat. De quò verbo nihil me aliud quicquã legere memini, præterquam apud Festum Pompeium lib. 3. qui circumluuionem ius esse prædiorum scribit.

ALTERNATIO pro disiunctione in l. 7. §. quod autem. D. de iniur. l. 9. D. de seruo corrup. Rerum & locorum alternatio. l. 2. §. Scæuola. D. quod certo loco alternata cõditione. l. 8. §. si quis sub iurisiurandi. D. de condicionib. institut.

ALTERVM tantum, significat aliud tantundem. l. 9. D. de vsuris. l. 9. §. quod illicitæ. D. de publicanis. l. 3. §. vlt. l. 42. in fi. l. 46. D. de iure fisc. l. 13. D. de liberis & post. l. 27. D. de adult. l. 15. §. penult. D. ad municipalẽ. Tantũ aliud. in l. 7. de iu. fisc. lib. x. C.

ALTIVS tollendi seruitus quomodo accipienda sit, summa interpretum dissensione certatur. Nam vnicuique naturalis libertatis iure altius ædes suas tollere licet; igitur seruitus talis cõstare non videtur: nisi si quis, postquam vicino cesserat, altius non tollẽdi ius à vicino impetret, vt sibi altius tollere liceat, vel prescriptã altitudinis formã excedere velit quod nisi vicino concedente facere non potest. Quibus in casibus talis seruitus consistet. l. 1. & l. 21. de seruitutib. vrbanorũ. l. 2. D. de seruitut. rustic. §. prædiorum. Instit. de seruit. §. æque. Instit. de actionib. l. 20. l. 25. D. de exceptio. rei iudicatæ.

ALYTARCHES, vt in Etymologico exponitur, dicebatur ὁ τῆς ἐν τῷ ὀλυμπιακῷ ἀγῶνι

ευκο

γυμνασίας ἄρχων. καλεῖ γὰρ τοὺς ῥαβδοφόρους ἢ μαστιγοφόρους παρὰ τοῖς ἄλλοις καλουμένους ἀλύτας καλῶσι ὁ δὲ τούτων ἄρχοντα ἀλυτάρχην. Quod ego ex Luciano comprobare possum, qui in dialogo περὶ ἀγώνων ita scribit: ἐπισχόντων δὲ αὐτῶν, ἐχόντων ὁ ἀλυτάρχης, οἶμαι, ἢ τῶν ἑλλανοδικῶν αὐτῶν τις περιιών, ἐπισκοπεῖ τοὺς κλήρους ἐν κύκλῳ ἑστώτων. Alytarcharum autem fit mentio in l. vlt. de expens. ludor. in C. Th. l. 12. de iure fisci. eo. l. 2. de cupr. lib. x. C. Vnde Alytarchia ad editionem ludorum pertinẽs munus in Syria prima ponitur in l. 1. C. de off. com. orient. belle & feliciter Iac. Cuiac. emendauit.

AMATORIVM poculum in l. 38. §. qui abortionis. D. de pœn. l. 3. §. 1. D. ad l. Cornel. de sicar. Et apud Paul. lib. v. senten. tit. xxiij. Tranquillus Amatorium medicamentum appellat in Calig. cap. L. Amatoriũ nullo alio adiũcto vocãt Quintilia. lib. vij. institutio. ca. iij. & cap. viij. & declamatione ccclxxxv. & Plin. lib. xxv. cap. vlt. & lib. xxvij cap. viij. Plutar. in salubr. præcept. φίλτρα ἢ γοητείας vocatvt & Constantinus lib. vlt. Epit. vbi ita explicat: φίλτρα δέ εἰσι τὰ φιλίας καὶ ἀγάπης ποιητικά, δι' ὧν, ὡς φλυαροῦσί τινες, διατίθεταί τις ἄλλον τινὰ πρὸς τὸ ἀγαπᾶν αὐτόν. Horatius in Epodis modò amoris poculũ, modò desiderij vocat. Cui contraria odij potio fingitur à Quintil. declamat. xiiij.

AMBITVS vt Varro lib. iiij. de ling. latin. scribit, iter est quod circumeundo teritur: Nam Ambitus circumitus est. Atque ita appellatum in xij. tabulis spatium illud quod inter vicinas ædes intercedere necesse erat, aliàs docuimus. Ab hoc ambitum honorum dicimus, quod Candidati circumire populum & prehensare solerent: Cuius reprimendi causa lata lex Iulia est, de qua in tit. ad l. Iul. de ambit. Ambitio etiam gratiam & fauorem significat. l. 3. C. de execut. rei iud. Vnde Ambitiosa decreta per gratiam expressa tit. de ambitios. decret. Et Ambitiosè gratiosè est & fauorabiliter. l. 65. §. cùm Prætor. D. ad Trebellia. l. 12. C. de transactionibus. Cic. lib. xiij. Epist. vt intelligeres me non vulgariter nec ambitiosè, sed pro homine intimo ac mihi pernecessario scribere. Et alia eiusdẽ libri Epist. Faciamq́ quod solent facere qui religiosè & sine ambitione commendãt: id est, sine fauore.

AMBVLARE aliud est quàm ire. Nam qui spatia facit & in sua vestigia reflectit, ambulat. It verò qui porrò & vlterius pergit: Quapropter in itineris definitione hæc verba separantur. l. 1. §. de seruit. rust. Ambulare etiã μεταφορικῶς de his quæ in iure cõsistũt vsurpatur. Dicitur enim ambulare bonorũ possessio in l. 2. §. vlt. D. de bono. poss. sec. tab. Et Ambulare actio in l. 7. §. iniuriarum. D. de cap. deminutio. Et Ambulare possessio in l. 28. §. perinde. D. de petit. heredit. Ambulare stipulatio in l. 25. §. si operas. D. de vsuf. Ambulare emptio in l. 15. D. de minor. Simili modo Ambulatoria condicio in l. 34. D. de statuliber. quæ scilicet per multos successores currit. Ambulatoria voluntas. l. 4. D. de adimẽdis legatis. quæ libere mutari reuocariq́ potest. Ambulatoria potestas legis. l. 10. D. de fundo dotali. quæ nullo certo casu consistit, & in suspenso est: Eodemq́ sensu Ambulatoria furti actio. l. vlt. C. de furt.

AMITA patris soror appellatur. Caius lib. 2. Instit. tit. viij. Amita magna est aui paterni soror. l. j. §. quarto. & l. vlt. §. quarto. D. de grad. & adfin. l. 17. §. vlt. D. de ritu nupt. Et Paul. lib. iiij. Senten. tit. xj. Amita maior est proaui soror, patris vel matris Amita magna: & vt Fest. lib. xj. scribit, aui & auiæ amita, quæ & proamita appellatur. l. 1. §. vlt. & l. vlt. §. septimo. D. de gradib. & adfinib. Amita maxima abaui soror, patris vel matris amita maior. d. l. vlt. §. sexto. quæ abamita dicitur in l. 3. & in l. vlt. §. septimo. eo. tit. Ataui verò soror proprio nomine caret. d. §. septimo. Amitini Amitinæ qui quæ've ex fratre & sorore propagantur. l. j. §. quarto & l. vlt. §. eodem gradu. D. de gradib. & adfinib. l. 5. C. cõmu. de successionib. &, vt Nonius Marcellus definit, fratrũ maris & feminæ filij, vel vt Paul. lib. iiij. Sent. tit. xj. Amitæ filius filia.

AMISISSE rem videtur qui aduersus nullum eius persequendæ actionem habet. l. 14. in fi. D. de verbo. signif. Amittere rem non vidẽtur quibus ea propria non fuit. l. 83. D. de diuers. regul. Non eo tamen minus periculo eorum amitti potest. in damnis autem ex l. Aquilia æstimandis amisisse dicimur, quod aut consequi potuimus aut erogare cogimur. l. 33. D. ad l. Aquiliam. In edicto verò vi bonorum raptorum, Amissa dicuntur & ea, quæ corrupta alicui relinquuntur scissa, fortè vel fracta. l. 4. §. loquitur. D. vi bonorum raptorum. Alibi traditur amissum non intellegi quod alteri oblatum non sit. l. 20. D. ex quib. caus. maio.

AMOVERE aliud est quàm rapere. Nã amoueri aliquid etiam sine vi potest: Rapi autem sine vi non potest. l. 3. §. non solum. D. de incend. rui. Ceterum, Amouere, contrectare, & furto subtrahere subripereq́ est. l. 2. D. ad l. Corn. de fals. l. 3. §. si quis dolo malo. de tabul. exhib. l. 27. & l. 53. D. de furt. l. 6. D. de his quæ vt indig. l. 27. §. constat. D. de pecul. Et tamen leuius & mitius est amouendi quam furandi verbum. Nam vt eleganter Constantinus lib. 1. Epit. tit. xiij. explicat, τὸ μὲν κλέπτειν, ἀπὸ ξένων καὶ ἀλλοτρίων, καὶ καθ' ὃ ἔξεστι τινὶ ἀπο-

μὴν κοινὴν ἀγωγὴν, καί ἐστι κλέπτων ὁ τὰ τῶν ἀλλοτρίων πώποτε ἀφαιρούμενος πράγματα, ὑφαιρούμενος δὲ ὁ κλέπτων τὰ τῶν οἰκείων, οἷον τὰ τοῦ πατρὸς παῖς, τὰ τοῦ συζύγου γυνὴ, καὶ τὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἀδελφός. Igitur quod sui heredes, serui, vxores intercipiendi animo celauerint, interuerterint, consumpserint, eius rei non furtum fecisse eos, sed amouisse dicimus, leuitate vocabuli rei turpitudinem mitigãtes. l.71. §. Prætor ait. cũ seq.D.de adquirẽd. hered.l.59.§.1.D. de mamum. testam.l.4. C. eo. tit.l.41. in fi.D.de liberali causa. l. 7. §. donationes.D. soluto matrimonio. l.pen.& l. vlt. D.si is qui testam. lib. l.6.C.de compensationibus. Hinc amotarum rerum actio inter coniuges prodita earum rerũ nomine quos diuortij consilio alteruter surripuerit. toto tit.Rer.amotar.l.52.D.de re iudicata.l.9.in fi. D.de iure dotium. Hæc autem actio conditionis furtiuæ vicem sustinet,turpitudine & atrocitate facti verbi leuitate temperata.

Amphora vinarium vas.l.206.D.de verbo. signif.l.35.§.in his.D.de contrahend.emptio. l.83.§.sacram. de verbo.oblig.& alijs multis locis. Amphora autem quemadmodum Columella.lib.xx. cap.xij.scribit,duas vrnas, vt verò Volus. Metianus in lib. de asse, & Festus lib. xv.octo & quadraginta sextarios capiebat: quam & Latini quadrantal ijsdem auctoribus appellarunt. Amphorarium vinum.l.vlt. D.de vino,trit.quod in amphoras diffusum est.l.6.D.de tritico,vino.ad differẽtiam doliaris,de quo nos aliàs.

Amplius non peti, Cautio fuit veteribus visitata.l.2.D.vt leg. nom.cau.l.14.l.15.l.23.D. rem rat.hab.l.4.§.1.D.de verbo. oblig. l. 24. & l. 31. C. de transact. Cice. lib. j. episto. ad Atti. Is sibi negat à procuratore quicquam scriptum esse,& miratur istam controuersiã fuisse quod ille recusaret satisdari Amplius ab te non peti. Idem lib.xiij. Epist.ad Serui. Sulpit. Sed duo sunt quæ te nominatim rogo. Primum, vt si quid satisdandum erit, Amplius eo nomine non peti, cures vt satisdetur fide mea. Stipulatio autem plerũq; ita plene concipiebatur,Nõ periturum eum cuius de ea re actio, petitio, persecutio esset, & ratum habituros omnes ad quos ea res pertineret.D. l.23.D.rem rat.hab.Idem Cicero in lib. de clar.oratorib. At verò tibi ego, Brute, non soluã nisi prius cauero Amplius eo nomine neminem,cuius petitio sit, petiturum. Verba autem hæc,Amplius nõ peti, ita accipimus, si iudicio petitum sit: Si autem in ius vocauerit dũtaxat, & satis iudicio sistendi causa acceperit, stipulatio non cõmittitur.d.l. 15.

De vi vocis Amplius tractatur in l. 103.§. si ita scriptum.cum seq. D.de legat.lib.j.Et in l.54. D.de legat. lib. 3.& l.82. D. de verb. signific. Exempla adscribi possunt ex l.77.D. de cõdicio.& demonstrat.l.27.& l.33.§.vlt.& l.34. D.de legat.lib.3. Amplius pronũtiabãt prætores quæsitores've cũ eò quod sibi de causa non liqueret,iudicium proferebãt.Donat.ad illud Terentij Eunucho, Liquet mihi deierare,Liquet,ait,verbũ est iuris,quo vtebãtur iudices cum Amplius pronuntiabant grauitate causę commoti.Inde ampliatam causam in Cicero. Valerio, Liuio, Seneca, alijsq; auctoribus crebro legimus.

Amplissimus ordo Senatus est.l.2.§.1. & l. 30. D.ad Velleia.l.10.C.eo.tit.l.21.D.de legat.lib. 3.l.1.D.de collusio.de teg.l.5.C.de excus.tut.l. 4.C.de interdicto mat. Itaque senatusconsulta, Amplissimi ordinis decreta, consultaq; vocantur.l.2.D.de his quę vt indign.l.15. ex quib. caus. insa. l.2.C.ad Macedonia. l.4. C. de excusatio. tuto.l.3. C. ad s. c. Velleia. l.2.C.si quis ignor.rem minor.& apud Paul. lib. iiij. Sent. tit.xiiij. Et hoc Amplissimorum titulo Consules honorantur.l. 50. D. de condicio.& dem.l.1.§.pen. D.de appellatio.

Amplissimam etiam potestatem et Aplissimos iudices in constitutionibus legimus. l. 29. C. de appellatio. l. 3. C. quando prouoc. non est nec. quo elogio præfecti prætorio ornantur in l.vlt.§.pen. C. de temporib. appellat.

Anfractus flexum viæ significat verbumq; erat xij.tabul.l.8.de seruit.rustic.l.6. in fi.D.quemadmodum serui.amitt. Varro lib. vj. de lingua latina. Anfractũ est ab origine flexum duplici, dictum ab ambitu & frangendo. Ab eo iubent leges viam in directo pedum octo esse,in Anfracto, xvj. id est, in flexu.

Angarias appellant prouincialibus militibusq; impositam onerum vehendorum, baiulandorum've necessitatem.l.10. §.angariorum.l.11.D.de vacat.muner.l. vij.in princ. D.de munerib. & honorib.l.2.C.de sacr. ecclesi. l. 2. C. de episco. & cler. l. 2. de quibus munerib.lib. x. & apud Vegetium lib.1.cap. iij.& lib.ij.cap. xjx. Nam vt Suidas definit ἀγγαρείαν Græci vocant ἀνάγκην ἀκούσιον, καὶ ἐκ βίας γινομένην ὑπηρεσίαν. Hinc angariari naues,quę onerum vehendorum necessitate adstringuntur in.l.penult.D.de veteran.

Animvs affectum, voluntatem, mentem cogitationem possidendi significat.l.1.§. sed furiosus.l. 3. §. Neratius. D. de adquirend. possess. Animo itaque possidet qui affectũ possidendi habet, quique ea mente & cogitatione est vt possidere velit.d.l. 3. in prin. §. Neratius. Animo possidere definit qui affectionem & voluntatem possidendi dimittit d.l.3.§.

d.l.3.§.in amittenda. Veluti si quis possessione exclusus timore cōterritus accedere nolit, quod vim maiorem vereatur, quodq; suspicetur se repelli posse ab eo qui in possessione est. d.l.3. §. si quis nuntiet. & l.7. & l. 25. §. vlt. D. de adquirend. possess. Itaque possessio facti & animi esse dicitur. l.1. §. Sceuola. D. si quis testamen. liber. quia scilicet factum naturale desiderat & animum possessoris. Necesse est enim ad adquirēdam possessionem, eam animo & opinione domini adprehēdi. Animum reuertendi desijsse habere animalia quæ ex consuetudine abire & redire solent, intelleguntur, cùm consuetudinem reuertendi dimiserint. l.5. §. in ius autem. D. de adquir. rer. dom. l.8. §. pen. D. famil. ercisc.

Animosè liceri in l. 29. in fi. D. fam. ercisc. Animosior emptor. l.36. §.1. D. mandati.

ANNONAE nomine res omnes quæ ad victū pertinent, complectimur. tit. ad l. Iul. de annona. l.j. & l. vlt. D. de munerib. & honori. l.2. D. de nundinis. l. vlti. D. de appellationib. recipiend. l.8. D. ad municipalem. Artior annona in l.17. D. de compensat. l.53. de iudic. & apud Sueton. in Tiberio. cap. viij. & in Claud. cap. xviij. Annonaria causa in l.46. §. vt debitoribus. de iure fisc.

Annonas in constitutionibus accepimus τὰς σιτήσεις, quæ militaribus palatinisq; officijs, ex eorum qui possessiones tenebant, collatione erogabantur. l.1. & toto tit. de annonis & tribut. lib. x. C.

Atque eo modo annonas ciuiles accepimus in l.14. C. de sacrosanct. eccles. l. vn. §. cum autem. in fi. C. de rei vxor. actio. l.12. C. de hered. instit. l.6. §. his illud. C. de secund. nuptijs. quæ & panes ciuiles dicuntur. in l. vlt. §. præterea. C. de iure dot. & Nouel. lxxxviij. Et apud Iulia. Patricium tit. Quibus pœnis subiecti sunt qui rem immobilem venerabilis loci comparauerit. Hinc annonaria collatio in l.1. C. de præscript. xxx. an. l. Annonarius titulus. l. pe. de fide instrum. lib. x. C. Ridiculus est autem Suidas dum annonas dictas tradit quasi μετὰ τὰς νόννας διδομένας.

Annonaria præfectura. l.1. C. de off. præf. vrbi. quæ & Annonaria potestas dicitur. in l. 22. de pistorib. in C. Th.

ANNOTARE, vel, vt in Pandect. Flor. scribitur, Adnotare, est notare requirēdum reum: quemadmodum apparet ex l.4. §. reus capitalis. D. de re militari, & l.1. §. diuus. D. de iure fisc. l.1. & l.2. & l.4. in fin. D. de requirend. vel absen. l.j. C. eo. tit. l.6. D. de cust. reor. l. 2. C. si penden. appellat. mors interuener. l. 6. C. de accusatio. Hoc autem edictis propositis fiebat quibus reus adesse iubebatur, vel litteris ad magistratus loci in quo consistebat reus missis, vt ei innotescere posset se esse requirēdum adnotatum. l.1. §.1. & l.4. D. de requirend. vel absent. Interim verò bona obsignabantur: quæ intra annum recipiebat: post annum si neq; responderet, neq; haberet qui se defenderet, tunc in fiscum bona cogebantur. l. vlt. D. de requirend. vel absentib.

Adnotare alio sensu in l.1. D. quando appellandum sit Præses dicitur, qui notat in tabulis sibi videri quem deportandum, idq; imperatori scribit. l.6. §. præsides. D. de interdictis & relegatis. Plinius lib. x. Episto. ad Traianum: Fuerunt similis amentiæ, quos quia Romani ciues erant, adnotaui in vrbem remittēdos. Sueto. in Caligula cap. 27. Cùm ad saginam ferarum muneri præparatarum carius pecudes compararentur, ex noxijs laniandos adnotauit. Et sic adnotatus in l. 1. §. 1. D. nihil innou. appell. pend. dicitur is, quem deportandum præses adnotauit, vel de quo deportando principi scripsit.

Adnotare insulas in l.1. §. hi quib. D. de legatis, lib. iij. pro adsignare.

Annotatio quandoq; rescriptum principis significat propria eius manu subscriptum, vt ostendit Nouella Maior. de homicidio casu fac. Sic in l.10. C. de sacrosanct. eccles. l.1. C. si nupt. ex rescripto pet. l.3. C. de præscrip. xxx. annor. l.2. de quibus muneribus lib. xj. C. l.7. de omni agro deser. eo. l. 2. de bonis vacant. lib. x. C. l. vn. de his qui à principe vac. l. 5. de itinerib. muniend. C. Theo. Et ita à rescripto pragmaticaq; iussione annotatio separatur. l. vn. C. de monopol. l. vl. in fi. de petit. bono. subl. lib. x. C. l. vlt. de nauibus non excus. lib. xj. l.23. de decurionib. lib. x.

Annotatio aliàs breuem seu priuatam scripturam sine testibus factam significat qua quis sibi debitorem adscribit. l.5. & l.7. C. de probationib. l. vlti. C. de conueniendis fisci debitor. lib. x.

ANNVS trecentis sexaginta quinque diebus constat ex Iulij constitutione. l.4. §. Stichus. D. de statuliber. Sueton. in Iulio cap. xl. Annum autem in libris nostris vtilem ferè accipimus, id est, ex his diebus conflatum, quibus experiūdi potestas fuerit. l.14. §. post annum. D. quod met. cau. l.j. D. quādo de pecul. actio. l.19. D. de minorib. l. vlti. C. de temp. in integr. restit. l.1. D. si quis testam. liber. §. rursus. Instit. de actio. Quod & Gouean. notat lib. j. var. lectio.

Si cui legetur cùm xiiij. annorum erit, is capiet cùm xiiij. annos impleuerit. l.49. D. de lega. 1. Hoc sermone, POST ANNOS, biennium significatur. l.17. in fi. D. de manumis. testa. si cui his verbis libertas relicta sit, DVODECIMO ANNO LIBER ESTO, in principio anni duodecimi liber erit. Duodecimus enim annus est, cùm quantumlibet ex duo-

decimo anno venerit aut praeterierit: & qui duodecimo anno liber esse iubetur, omnibus duodecim anni partibus liber esse iubetur. l.41.D.de man.test.

Anniculus amittitur, quod ad legis Iuliae quaestionem ob ius capiendi inter virum & vxorem, pertinuisse credo, qui extremo anni die moritur. l. 132. D.de verbor. signif. id est, trecentesimo sexagesimo quinto die: quia annum ciuiliter non ad momenta temporum, sed ad dies numeramus. l.6. l.7. D. de vsucapio. l.pen. D.de diuers. temp.

Annos etiam inchoatos plerumque pro plenis accipimus, nisi aliter conceptio verborum vel loquentis voluntas suadeat. l.1. D.de manumissio. l.5. D.qui testam. fac. l.8. D.de muneribus & honor. l.3. D.de iu.immunit. l.74. in fi.D.ad Trebellia.

Annuum appellatur quod alimentorum causa in singulos annos praestatur. Et vt lexicon Latinograecum aedis B. Germani definit ἐνιαυσιαίων σιτηρέσιον. l. 22. D.de pact. dotalib. l.15. & l.29. §.pen. & vlt. D.de donation.inter vir. l.6. §.penult. de pecul.leg. l.6. D.de cessio. bonor. l.10. §.pen. & l.4. D.de annu.leg. Plin. lib.x. Epistol. ad Traia. Vt publici serui annua accipiũt. Seneca lib.j. de Clemen. Massiliae parricidam continuit, & annuũ illi praestitit quãtum praestare integro solebat. Sueton. in Tiberio: Peculio cõcesso à patre praebitisque annuis fraudauit. Symmach. in Epist. Priscianus frater meus senatu auctore salarij emolumenta consecutus; super eius annuis dicitur orta dubitatio.

Annua, bima, trima die, hoc significat, anno, biennio, triennio. His enim verbis praestatio tribus pensionibus diuiditur. l.19. l.30. l.49. D. de leg. j. l.3. §.Stichus. D.de statulib. l.3. D.de annu. leg. l.54. D.de condicio. & demonstr. l. vn. §.cùm autem. C.de rei vxor. actio. l.8. §.si annua. D.de pign. act. Ergo si xxx. annua bima trima die sint relicta, per singulos annos debebuntur, etiam si non sit adiectum, pensionibus. l.3. D.de annu.leg.

Annua die, id est anno in l.j. D.de dote praeleg. Quadrima die, quarto anno. l.19. D.de pactis dotalib. Sic menstrua die apud Tertullian. in Apologet. cap. xxxix.

Annua exceptio in l.1. in fi.D. quando de pecu. act. qua dominus de peculio conuentus post annũ quàm seruus alienatus manumissus've est, defenditur.

Annariae leges, Festo interprete, dicebantur ab antiquis ex quibus praefiniebantur anni magistratuum capiendorum. Arnob. lib. 2. aduersus Gent. In potestatibus obeundis leges conseruatis Annarias: in donis, in muneribus Cincias. Eas Cicero Philipp. v. Annales vocat & Festi interpretationem perspicuè comprobat. meminit & lib. ij. de Orat.

ANSA scyphi. l. 20. D. de adquiren. rer. dom. l.23. §. si quis rei. D. de rei vindic. Macrob. lib. iij. Saturn. cap. ij. Ansis autem teneri solere vasa quis dubitet.

ANTE Kalendas proximas dari qui stipulatur, nihil differt ab eo qui Kalendis stipulatur. l.13. l.56. §. qui ita stipulatur. D. de verbor. obligatio.

ANTESTARI, vetus duodecim tabularum verbum. Significat autẽ in testimonium aliquem vocare, vocationique in ius testem adhibere. Plaut. in Persa. Horat. lib. j. Sermo. sat. ix. Plinius lib. xj. cap. xlv. Inde Antestati qui testimonium vocantibus in ius praestabant. Apud Caium lib. j. Institut. tit. vj. Antestatus dicitur qui emancipationi testimonij causa adhibetur. In Lexico B. Germani Parisiensis Antestari scribitur verciturque μαρτυρῆσαι.

ANTECESSORES Iustinianus in epistola Pandectis praeposita iuris ac legum professores appellat. Hesychius ἀντικήνσωρ ὁ τοὺς νόμους μυσταγωγῶν. Huiusmodi titulo Institutionum Paraphrastes Theophilus honoratur.

Ἀνταναάκλασις repercussio, reflexus, reuerberatio. in l.17. D. de seruit. vrb.

Ἀντίδωρον remuneratio. in l.25. §. consuluit. D. de petit. heredit.

Ἀντίχρησις contrahitur, cùm ita pignori domus vel fundus opponitur, vt in vsuras creditor fructus percipiat, aut locando, aut ipse percipiendo habitandoque. l.2. §.1. D. de pignorib. l. 33. D. de pigner. actio. vt in specie l.14. & l.17. C. de vsur. & vt in l.6. C. quod cum eo dicitur, cùm in vsurarum vicem creditori facultas habitandi conceditur.

ANTIQVVM ius variè in libris nostris exauditur: Nam ita interdum ius gentium vocatur, quod cum humano genere natura prodidit. l.1. D. de adquiren. rer. domi. §. singulorum. Institutio. de rer. diuis. Plerumque etiam Antiquum ius dicitur quod ex l.12. tabularũ descendit. l. 24. §. tignum. D. de rei vindic. quae & antiqua lex appellatur in l.2. §.1. D. de noxalib. l.1. C. de exceptio. & antiqua prudentia in l.pen. in fi. C. de constit. pec. & ius vetus in l.1. de pet. hered. At in l.29. §. si eius qui. D. de lib. & post. Antiquum ius accipere oportet quod ante l. Velleam obtinuit in l.1. §. si nemo. & l. 2. §. si mater. D. ad Tertullia.

Antiquum ius est, quod S. C. Tertullianum praecessit. in l. 29. in fi. D. de legat. 2. ius Antiquum est quod ante l. Iuliam & Papiam seruabatur: Quomodo etiam accipiendum est apud Vlpia. in Institut. tit. j. & tit. xvij. & tit. xviij. In l.42. §. vlt. D. de donatio. causa mort. Ius antiquum est quod Seueri constitutionem praecessit, qua in donationibus

causa

causa mortis Falcidia inducta est. in l. 1. in fi. D. si quis à parent. manu. Antiquum Ius querellam inofficiosi significat.

Antiquum ius in l. 18. C. de collationib. quod Anastasianam constitutionẽ antecessit qua noua forma emancipationis faciendæ introducta est in l. 1. C. vnde vir & vx. bene Iac. Cuiacius ius antiquum intellegendũ putat, respectu constitutionis nouę, de qua in l. vlt. de legit. hered. in. C. Th.

Antiquior pro carior in l. 19. §. transfugæ versic. filius quoque. D. de captiu. & post.

ANVLI quidam signandi causa habebantur, qui & signatorij appellãtur. l. 74. D. de verb. sig. l. 25. §. ornamenta. D. de auro arg. de quibus in l. 22. §. si ab ipso. & §. si signũ. D. de testamentis. l. 12. C. eo. tit. l. 16. §. 1. D. de testam. milit. l. 79. §. pater pluribus. D. de legat. 2. Alij ornatus causa habebantur. l. 25. §. ornamẽta. & l. penult. D. de bon. damnator. Ceterum Anulos aureos solis ingenuis ferre licuit: quemadmodum Isidorus lib. xx. Etymologiar. scribit. Proinde liberti vt ingenuitatis munia saluo patronorum iure consequerentur, ius aureorum anulorum à principe impetrare solebant. l. 10. §. patronum. D. de in ius vocan. l. 44. D. de excusationib. tutor. l. 33. §. 1. D. de condicionib. & dem. l. 42. D. de adulter. l. 3. D. de bonis libertor. l. 11. D. de S. C. Silaniano. Anulis autem aureis donati in Equestrem ordinem transcribebantur, vt subiecti auctorum loci indicant. Asin. Pollio lib. x. Epist. Ciceronis, Fecit, vt ipse gloriari solet, eadem quæ C. Cæsar. ludis, quos Gadibus fecit. Herennium Gallum histrionem summo ludorum die anulo aureo donatum in quartumdecimum sessum deduxit: tot enim fecerat ordines equestris loci. Trãquill. in Vitellio cap. xij. Prouincia dein accepta mansit, ac primo imperij die. anulis aureis donauit super cœnã, cùm mane, rogantibus pro eo cunctis, detestatus esset seuerissimè talem equestris ordinis maculam: Hoc ius à Modestino δίκαιον χρυσῶν δακτυλίων appellatur in l. 14. D. de excusationib. tutor.

APOCHA Græcum vocabulum est, & cautionem solutæ pecuniæ significat, quæ à creditore debitori probandę solutionis causa dari solet: ἀπὸ τοῦ ἀπέχειν. Latini proprium nomen non habent: ideoq; vtuntur peregrino. l. vlt. §. Titius. D. de condictio. indebiti. l. 27. D. de furt. l. 47. §. tutela. D. de adm. tut. l. 9. D. de acceptil. l. 18. C. de fide instrument. Appellatur pecuniæ solutę professio in l. 14. C. de solutionib. & alias cautio solutionis: plerumq; etiam securitas ab Imperatoribus vocatur. l. 35. §. vlt. C. de inofficio. testam. l. vlt. C. si certum petat. l. 1. de apoch. pub. lib. x. C. Et ita securitates accipiẽdas puto in Nouel. Valentiniani, tit. 7. Quemadmodum autem Apocha solutionis probandæ causa datur, ita creditori quo se accepisse probet, præscriptionis impediendæ causa Antapocha datur. l. 18. C. de fide instrum.

APERIRE tabulas ille videtur, qui naturaliter aperit, siue signatæ sint siue non sint ligatæ, sed tantùm naturaliter clausæ. Et ita in edicto quo Prætor aperiri testamenti tabulas vetat ante quæstionem de familia habitam; hoc verbum accipimus. l. 3. §. quod ad causam. cum sequẽtibus §§. D. de S. C. Silania. Si in duobus exemplaribus scriptum sit testamentum, alterutro patefacto apertæ sunt tabulę: sed & si sua natura patefactæ sint, apertæ videbuntur. l. 10. D. quemadmodum test. aperiant. Quòd si quis testamentum fecerit & exemplum, exemplo aperto nondum apertum est testamentum. Aliter atq; si authenticum patefactum sit. l. vlt. D. eodem. Sic Apertura tabularum in l. 31. §. 1. D. de excusationib. l. 3. §. vlt. D. de heredib. instituẽdis l. vlt. D. de mortis causa donationib. l. 21. l. 31. D. de condicio. & dem. l. 58. §. testamento. de administ. tut. Et Apertura codicillorum in l. 86. §. 1. D. de legat. lib. j. l. vlt. §. vlt. de legat. lib. 2.

Aperire parietem dicitur, qui fenestras vel ianuas in eo facit. l. penult. & vlt. §. vlt. D. de seruitut. vrbanorum præd. Aperire partem cœnaculi. l. 27. D. loca. Aperire refugia in l. 13. §. sed si ædium. de vsufr. Aperire puteũ. l. 26. D. de dam. inf. Aperire sulcum in l. 29. D. de seruitut. rust. Aperire viam, est ad veterem altitudinem latitudinemq; restituere. l. 1. D. de via publica.

APOSTOLI libelli sunt dimissorij seu litteræ quæ, ab eo à quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est, dantur, testandæ appellationis causa: qui & dimissoriæ litteræ dicuntur, quòd per eas causa ad eum qui appellatus est dimittitur. l. 106. D. de verb. sig. l. vnica. D. de libellis dimissor. l. 9. D. de iure fisc. Paulus lib. v. senten. tit. xxxiiij. Dicuntur & libelli appellatorij in l. 1. in fi. & l. 5. §. vlt. D. de appellatio. & à Cassiodoro lib. iiij. hist. tripart. cap. xxxiiij. de quibus & l. 3. & l. 7. & l. 13. D. de appellatio. accipiẽdæ sunt. Ita porro concipiebantur, vt haberent scriptũ, & à quo dati essent, & cui, id est, qui appellaret, & aduersus quem, & à qua sentẽtia.

APOTHECAE cellæ sunt vinariæ in libris nostris. l. 11. §. qui vinum. D. loca. l. 21. §. sed & si de naue. D. de furt. l. 30. §. pen. l. 48. §. sed si id petatur. D. de legat. j. l. 12. §. sed si fundus. D. de instr. vel. instr. l. 1. C. de verb. signif. Plinius lib. xiiij. cap. iiij. Tantum pecuniarũ detinent vini apothecæ. Arnob. lib. vij. Vinum

num omne omnino quod in cellis atq; apotheeis eſt conditum. Sunt & olei & librorũ & aliarum rerum apothecæ. Collumella lib. j. de re ruſt. cap. vj. l. 5. §. ſi horrearius. D. de his qui deiecerunt vel effud. l. 12. §. inſtructo. D. de inſtr. vel inſtr. leg.

APPARERE dicebantur magiſtratibus officiales qui eis officij cauſa præſtò aderãt. Cic. in oratio. pro Cluent. Quid ſibi autẽ illi ſcribæ, quid lictores, quid ceteri, quos apparere huic quæſtioni video, volunt? Seneca lib. ij. controuerſiar. Non ſine cauſa ſacerdoti lictor apparet. Quadrigarius apud Gelliũ lib. ij. cap. ij. Quod poſteaquam lictor ille qui apparebat, citò intellexit Maximum Proconſulem deſcẽdere iuſsit. Liuius lib. ix. Inuenio in quibuſdã annalibus cùm appareret Aedilibus, fieriq; ſe pro tribu Aedilẽ videret, neq; eius accipi nomen quod ſcriptum faceret, tabulam poſuiſſe. Feſt. lib. xij. naualem ſcribam definit qui in naue apparebat. Seruius in xij. Aeneid. ad illum verſum, Seniq; in limine regis Apparent: Id eſt, præſtò ſunt, ait, ad obſequium. Vnde etiam apparitores conſtat eſſe nominatos: quorum in l. vlti. §. vlt. D. quod met. cau. & l. 3. D. de ſeru. fug. l. 50. D. de euict. & multoties in Codice fit mẽtio.

APPELLARE primùm eſt ab inferiore iudice ad ſuperiorem prouocare. Vnde appellatio ſuperioris iudicis prouocatio eſt, quæ iniquitatis ſententiæ querellam continet. l. 18. D. de minorib. Appellationem recipere vel admittere, quæ duo idem valent. l. 6. D. de appellatio. l. 6. §. hi autem omnes. D. de iniuſto rupto. l. 58. in fi. D. de adminiſtra. tut. hoc ſignificant quod nos vulgo deferre appellationi dicimus. Cui contrarium eſt repudiare vel reijcere appellationem. l. 3. C. de appellat. Appellationis cauſas reddere, agere. tit. an per aliũ cauſæ app. reddi poſſ. l. vn. D. ſi pend. appell. l. 4. & l. 5. §. 1. l. 7. et l. 14. D. de appell. Nos placitare cauſas appellationis. Proſequi appellationem & prouocationem exercere pro eodem dicuntur. l. 2. §. & quidquid de iudic. l. 3. in fi. D. de appell. recip. ex appellatione cognoſci. Item pronuntiari dicitur quod in cauſa appellationis cognoſcitur, pronũtiatur. l. 25. D. pro ſoc. l. 101. §. 1. D. de ſolutio. l. 8. C. de loca. Sic ſententia ex appellatione dicta. l. 19. §. idem Imperator. D. de minorib. & ad appellationem iudicatum. l. 48. D. de condicio. & demonſtr. Appellatio iniuſta pronuntiatur, cùm dicitur male & temere, vel nõ iuſte appellatum. l. 30. D. de minorib. l. 24. D. de appellatio. l. vlt. D. de re iud. l. 21. & l. 58. in fi. D. de adm. tut. l. 11. §. cùm quidam. D. ad l. Falcid. Appellationum tempora, id eſt, conſtituta ad appellandum tempora. l. 1. cum ſuis §§. D. quando appellandũ ſit. l. 5. in fi. & l. 20. D. de appellatio. l. 5. in fi. D. de appellatio. recip. Appellare etiam ſignificat iudicio conuenire & ad iudicem vocare. l. 16. in fi. D. de fideiuſſorib. Valer. lib. iiij. cap. viij. Neque de ſorte quemquã debitorum ſuorũ, neque de vſura appellari à ſuis paſſus eſt. & lib. vj. cap. ij. Pro eo pecuniam ſpopõdi, quo nomie nũc appellor. Columella narrat Sex. Alphium dicere ſolitum bona nomina non appellando fieri deteriora. Seneca lib. j. de Beneficie. Nemo beneficia in Kalendario ſcribit, nec auarus exactor ad horã et diem debitorem appellat. Idem lib. ij. cap. vj. Si appello, ſi ad iudicem voco, incipit non beneficium eſſe, ſed creditum: Quintilia lib. v. cap. xj. Pauper eras, & tum maxime à creditoribus appellabaris.

Appellare preterea, blando ſermone pudicitiã attentare eſt. l. 15. D. de iniur. Valer lib. vj. cap. 1. Cui Cominius Trib. pleb. diem apud populum dixit, quòd Cornicularium ſuum ſtupri cauſa appellaſſet. Seneca lib. ij. Controuerſiar. Ter illũ appellauit de ſtupro, adiectis pretijs. Quintilia. in declamat. pro mil. contra Tribun. Appellabis de ſtupro, vim adferes. Idem inſtitut. lib. 4. cap. j. vxor marito dixit appellatã ſe de ſtupro à Tribuno.

APPELLERE propriè nauigia dicuntur ad litus, ripam, portũ. l. 3. D. de rer. diuiſ. dicimus. Sed & pecora ad aquam appellere. l. vn. in fi. D. vt in flum. publ. l. 1. §. Trebatius. D. de aqua cottid. l. 2. D. de riuis. l. 1. §. hoc autem interdictum. D. de fonte. Ex quo pecoris ad aquam appulſus. l. 1. D. de ſeruit. ruſtic. l. 14. in fi. D. de aliment. leg. D. pro ſeruitute pecoris ad aquam appellẽdi. l. 4. & l. 6. D. de ſer. ruſt.

APRONIANVM SENATVSCONSVLTVM omnibus ciuitatibus quæ ſub imperio Populi Romani ſunt, reſtitui debere & poſſe fideicõmiſſam hereditatem iubet. l. 26. D. ad S. C. Tertull. & hoc intellegi in l. 1. D. libert. municip. Ab Aproniano Conſule nomen habet, qui Marci temporibus Conſulatum geſsit.

APVD Iulianum Marcellum ſcribere vel notare cùm legis, notas ſignificari accipe, quas is ad Iulianum ſcripſit. Cuius rei exẽpla, quia frequentia ſunt, non adfero. At cùm apud Alfenum, vel Melam Seruiũ ſcribere legis, referri Seruij ſententiam ſcito. l. 65. §. item ſcriptum. D. pro ſoc. l. 77. in fi. D. de verb. ſig. l. 3. §. Seruius. D. de pen. leg. Nam plurima Seruij Sulpitij auditores quæ ab eo auditione acceperant, in ſcriptis ſuis retulere. l. 12. in prin. & §. ſed an inſtrumenti. D. de inſtr. vel inſtr. l. 22. D. de negot. geſt. l. 25. D. de teſtamen. l. j. §. ſed & apud. D. de aq. & aq. pl. l. 7. D. de dote releg. Apud & penes differunt. Apud aliquem eſt, quod ab eo qualitercũq; tenetur

tenetur. Penes eum est, quod quodāmodo ab eo possidetur.l.63. D.de verb.signif. Sed hæc differentia vt plurimum cōfunditur. l.1. & l.3.§.si penes.D.de tabu.exhib. l.15. §.pen. D. de precar.l.23.ad fi.D.de vsucapionib.

AQVAE in iure ciuili hæc præcipua genera memorantur: Pluuia, Aestiua, Cottidiana, Diurna, Nocturna. Aqua pluuia est, quæ de cœlo cadit & imbre excrescit.l.1.§.1. & toto tit.D.de aq.& aqu.pluu.arc. Cicer.in Topic. aquam imbri collectam definit quæ manu nocear. Imbribus autem cōceptæ viua aqua opponitur in l.1.§.hoc interdicti. D.de fonte.l.11. D. quod vi aut clam. Aestiua est quæ æstate tantùm ducitur, licet & hyeme duci possit: Quæ plenius & latius explicantur in l.6. D. de aqua cottid.& in l.1. §. æstas.D.ne quid in flu.pub. Cottidiana aqua est qua quis cottidie vti possit si velit, quæque duci assiduè possit, vel æstiuo tempore, vel hyberno, & si aliquo temporis momento aliquando ducta non est.l.1.§.duo sunt genera.cum §§. seq.& toto tit.de aqua cottidiana & æst.l.15. D.de seruitut. rustico. Sed etsi alternis horis vel vna hora cottidie duci possit, Cottidiana seruitus dicitur.l. 7. D. quemadmodum seruit.amitt. Diurna aqua est quę interdiu ducitur: nocturna quæ noctu tantùm. l. 10. D. quemadmodum seruit.amitt.l.17.D.de aq.& aq.plu.

Sunt & frigidæ & calidæ aquæ.l.1.§.idem Labeo scribit.D.de aqua cottidiana.l.3.§.1. D.de aq.& aq.pluu.l.3.§.hoc interdictum.D.de riuis vbi aquæ calidæ riuos Hierapoli ciuitate Phrygię esse traditur: quod & Vitruuius lib. viij.cap.iij.testatur. Ad eundem modum, ait, Hierapoli efferuet aquæ calidæ multitudo, ex qua circum hortos & vineas fossis ductis immittitur. Hanc vt puto ciuitatem Xiphilin. in Traiano intellegit, cùm Hierapoleos in Asia mentionem facit.

Sunt & aquæ perennes quæ perpetuò fluunt, & ab illis separantur quæ arescunt. l. 1. §. loquitur.D. de aqua cottidiana. Aquæ salientes quæ ex tubulis & fistulis erumpunt.l.79. in fi.D.de verbor.signific.l.12. §.fistulæ. D.de instruct.vel instrum.legat. l. 2. D. de suppell. leg. Et apud Sueto.in Augusto. Et ita salientes accipe in l.15.D.de actio.empt. Saliebant verò aquæ, vel cantharis, vel rostris personarum, vt apparet ex l.41.§. item hoc prohibetur. D. de legatis. lib. j. l. 17. §. castella. D. de actio.empt.

Aquæ ductus seruitus ius est aquam ducendi per fundum alienum.l.1.D.de seruit.rust.l.10. D.si seruit.vindic.l.vn.§. hoc interdictum.D. de riuis. Ducitur verò aqua fistulis, riuo, tubulis, item per lapidem stratum, vt l.17.D.de seruitutib.vrban.l.78.D.de contrahen.empt. l.11.§.vl.D.comm.præd.l.38.§.vl. D.de actio. empt.l.17.§.1.D. de aq. plu. vt Vitruuius lib. viij.cap.vij. & Pallad.lib.ix. cap.xj. scribunt. Vulgo autem fistulis aqua ducebatur: lapide verò strato ita demum si conuenerat. Tollebatur verò & trahebatur aqua nōnūquā per rotas.l. 40.in fin. D.de contrah. empt. l.2. D. comm. præd. Diuidebatur aqua mensuris: digitis videlicet, vncijs & modulis. l. 5. D.de aqua cottid.l.2. & l.3.de aquæ duc.C.Th. & apud Frontin.in lib.de aquæ ductib. Aquarij sulci in agris aquæ è liris educendæ caussa ficbant qui ἔλικας Græcè appellantur. l. 1. §. sed & si quis arare. & l. 24. D. de aqua & aqu.pluu. Columell. lib.ij. cap. viij. & Fest. Pomp.lib.v.

Aquarij appellantur aquarum custodes, quos Græci ὑδροφύλακας vocant.l.penul.de aquę duct. lib. xj. C. Et apud Frontin. in lib. de aquæ ductib. Ita possunt Aquarij serui accipi in l.12. §.idem respondit D.de instruct. vel instrument. & apud Firmicum.lib. iiij. Mathe.cap.vj.

Aquilices.l. vlti. D. de iure immunit. & apud Tertullia.lib.iij.aduers. Marcio. ab aqua eliciendа dicti, cuius inueniendæ rationē monstrant. Non. Marc. Aquilex aquam colligēs. Varro Quinquatribus. Tuscus aquilex. vnde Aquilicia Festa dicebantur, quibus Ioui pro aqua è cœlo eliciēda sacra faciebāt, quorum Tertullia.in Apologet.cap.xl.meminit. A Græcis autē aquilices ὑδροσκόπους & ὑδροφάνται vocantur. Quorum Cassianus lib. ij. γεωπονικῶν meminit: vbi ad eorū artem pertinentia quædam aquæ inueniendæ argumenta traduntur, vt & à Plin. lib. xxvj. cap. vj. & Vitruuio lib. viij. cap. j. Et Plutarcho in Pompeio & Cassiodoro Epist. vlt. lib. iij. Variarum. & Pallad. lib. ix. cap. viij.

Aquagium in l.3.§.penult. D.de aqua Cottid.l. 25.D.de seruit.rust. quasi aquæ agiuum, id est, ductus aquæ, vt Fest.lib.j.interpretatur: aliàs aquæ iter vocatur.l.21.D.de seruit.rust. l.19.§. iter.D.comm.diuid.l. vlt. D. de aqua cottid.l. 40.§.in lege.D.de contr.empt.

Aquæ controuersia pro impetu aquæ. l. 24. §. sed & si controuersia.D.de damn.inf.

Aqua & igni interdicti in libris nostris accipiēdi sunt deportati.l.1.§.si quibus. D.de leg. 3.l.vlt.D.de legat.l.2. §.de pœn.l.3. D.ad l.Iul. pecul.l.5. D.de cap.min. l.59. §.si heres. D.de hered.inst.l.10. in fi. D.ad l.Iul. de vi pub. l.13. D.de bonor.possess. l.29.§.& quid si tantum. D.de lib.& post.l.24.C.de donat.inter vir.l.1. C.de repud.

Aquiminarium in l.19.§.si cui escarium. & l.21. §.vlt.D.de auro arg. propter escam parari, & escario argento cedere traditur. Legimus & Aquiminalia. in l.3. D.de supp. leg. Et apud

Paul.lib.iij.Sentent.tit.vj.

AQVILIVS Gallus Iureconſultus Ciceronis familiaris, à quo formula inuenta eſt inſtituendorum poſtumorum nepotum, quæ in l. 29. D. de lib. & poſt.exponitur. Ab eo & Aquiliana ſtipulatio, in quam omnes omnino obligationes, quæcumque ex cauſa proficiſcentes, nouandi cauſa deducuntur, vt ſic in verborum obligationem tranſlatæ, acceptilatione perimi poſsint: Cuius verba referuntur in l.18. §. 1. D.de acceptil. §.præterea. Inſtit.quib.mod.tollit.obl.Meminit l.3.l.4.l. 15.& l.32.& l.46.C.de tranſactio. l.2.l.4.& l. 5.l.9. §.qui per fallaciam. l.15. D.eod.titu. l.39. D.de dolo.

Aquilia lex plebiſcitum eſt de damno iniuria dato.l.j.& toto tit.D.ad leg.Aquil.

ARBITER iudicem datũ addictumq; à Prætore plerumq; ſignificat. l.24. D.depoſ. coniuncta cum l.7.D.de neg.geſt. l.1. D.de pact. dot.l.6.C.de reb. credit. l.2. C. de ſent. & interloc.l.5. C.de diſtr. pigno. A iudice tamen ſeparatur.in l.7.D.ad l.Iul.repet. l.15. D. de re iud. §.omnium.Inſtitut.de actionib. Et apud Gell.lib. xx. cap.j. Quin hoc controuerſum fuiſſe apud veteres Conſultos Cic.in Murenia. ſcribit iudicem an arbitrum dici oporteret: Quorum verborum illa ex eodem Cicero.pro Roſc. Comœdo differentia colligi poteſt, quòd qui bonæ fidei iudicijs, vel arbitrarijs dabatur, Arbiter: qui ſtrictis, iudex dicebatur. Quod Feſti interpretatio comprobat, qui arbitrum inde dici ait, quòd totus rei habeat facultatem & arbitrium. Nam in arbitrijs cùm & hoc actionum natura, & clauſulæ Ex bona fide, vel Quantum æquius melius ſit dari, verba indulgerẽt, ſolutius æquitatem ſequi permittebatur: contra quàm in ſtrictis iudicijs, quibus addictus iudex in anguſtiſsimam formulã à qua diſcedere vel latum vnguem non poterat, concludebatur. Hoc diſcrimen Senec.lib.iij.de benefic. cap. vij.perſpicuè declarat: Quæcumque, ait, in cognitionem cadunt, comprehendi poſſunt, & non dare infinitam licentiam iudici. Ideo melior videtur condicio cauſæ, ſi ad iudicem quàm ad arbitrum mittatur: quia illum formula includit, & certos, quos nõ excedit, terminos ponit: hunc libera & nullis adſtricta vinculis religio: & detrahere aliquid poteſt, & adijcere, & ſententiam ſuam, non prout lex & iuſtitia ſuadet, ſed prout humanitas & miſericordia impulit regere: hæc ille. Inde obſeruare poſſumus, Arbitros in his potiſsimum iudicijs, nominari quæ ex bona fide deſcendũt. Veluti, Arbiter familiæ erciſcundæ.l.1.D.de collat. dot. l.20. l.44. §.vſumfructum.l.47.l.52.§.arbiter. D.familiæ erciſcundæ.l.5.l.15.l.17.C.eo.tit.l.2.C.de inoff.don. & apud Cicero. pro Cæcinna. Qui & Arbiter diuidendæ hereditatis appellatur. in l. 18. C. fam.erciſc.l.78.D.de heredib.inſt.l.11.& l.vlt. D.de diſtract.pig.l.13.C.de probatio. Et Arbiter diuidendis bonis datus. l. 3. C. comm. diuid. Et arbiter diuiſionis in l. 26. §. 1. D. de pact.dot.l.79. §.pater plurib. D.de leg. lib.ij. & l.8.C.de collat.

Arbiter communi diuidundo. l. 31. D. de vſufr. leg.l.4.D.de ſeruit.leg.l.6. §.ſi fundus. l.26.D. comm.diuid.l.3.§.1.D.de oper.noui nunt. Et apud Paul.lib.j.Sent.tit.xviij.& Iſidor.lib.v. Etymolog.cap.xxv.

Arbiter pro ſocio. l. 38. D.pro ſoc. & apud Cicer.pro Quint.& pro Roſc.Com.

Arbiter tutelæ.l.vlt.§.vlt.D.de appellat.l.vlt.D. rem pup.ſal.fo.tit.C.arbit.tut.

Arbiter dotis recuperandæ. l.48. D.de ſolutio. & arbiter qui de dote cognoſcit. l. 1. D. de pact.dot. Quò referenda ſunt hæc Tertulliani verba lib.ij. ad vxor. Suſtinẽt quarum dotes obiectione nominis mercedem ſilẽtij faciant, ſcilicet apud arbitrum ſpiculatorem litigaturi. Nam olim rei vxoriæ actio bonæ fidei iudicijs adnumerabatur. §.fuerat.Inſtit. de actio.l.8.D.de cap.min.Cic.iij.Offic.

Arbiter aquæ pluuiæ arcendæ.l.24. D.de aqua & aqu.plu. Et apud Cicero. Topic.in loco à coniugatis.

Arbiter actionis quod metus cauſa.l.14. §.hoc autem. D. quod met. cauſ. Datur & in his cauſis Arbiter, quæ arbitratu viri boni æſtimandæ ac definiendæ ſunt.l.12.D.de leg.lib. iij. Veluti ad determinandam viam latitudinumq; actus, vel itineris ſtatuendam.l.13. §.ſi totus.& §.latitudo, D.de ſeruitut.ruſtic. Item ſi inter vicinos de altitudine ædificiorum ſit controuerſia. l.11. in fi. D. de ſeruitut. vrban. Ad fideiuſſores item probandos. l. 9. D. qui ſatiſ.cog.l.vlt.D.à quib.appell. non lic. l.7.§. non ſolum.D.de minorib.quos fideiuſſorum vires æſtimare Imp. ait in l. 6. C. de aduoc. diuerſ.iudic.

Arbiter quoq; Falcidiæ, ad ineundam bonorum quantitatem, cùm legi Falcidiæ locus eſſe dicebatur. l. 12. D.ad l.Falcid. l. 1. §.cùm lex.D.ſi cui plus quàm per l.Falcid. l. 2. C.de vſur.legat. Arbiter & à Prætore de rationibus excutiendis inter heredem & ſeruum redditur computationis ineundæ, rationumq; examinandarum & diſpungendarum cauſa. l. 5. in fi, D, de manumiſsio. l.37. D.de fideicomm.lib. l.1. §.ſi ſeruus.D. ſi quis teſt.lib.l.53.D.de iudic.l.penult.D.de lib.cau. l.50.D.de cond.& demon. Nihil aliud autem ſignificat quàm virum bonũ à Prætore electum cuius arbitrio rationes computentur. l.47.§.ſi Sticho.D.de fideic.libert.

Arbiter & de alimentis patroni datur arbitraturus

turus, quantum sit in facultatibus. l.5. §. vlt. D. de lib. adgn. Nec non inter fructuarium & dominũ de refectione ædiũ, & vt sarta tecta habeãtur, Arbiter datur. l.7. §. quoniam igitur. D. de vsufru. Arbitrum dat Prætor, cuius interuentu tribuantur merces. l. 7. D. de tributor. Sed & cùm magistratus in possessionem fideicommissi seruandi ventris've causa miserunt, Arbitrum dant, ad definiendum quantum deminui oporteat, distrahẽdáq; ea quæ mora deteriora futura sunt. l.1. §. pen. D. de vent. in possess. l.27. D. de reb. auct. iudic. Præterea ad executionem iudicati, Arbiter datur. l.15. §. si super. cũ alijs §§. D. de re iudi. l. vlt. D. de iudic. vt & ad restituendum fideicommissum. l. pen. D. de confess. Quinetiam in reuocatoria actione arbiter interuenit. l.8. D. quæ in fraud. credit. Postremò & in controuersia finium de modo agrorum Arbiter, vel ex conuentione litigatorũ, vel Prętoris datione sumebatur. l.7. D. fin. regũd. l. 48. D. de recep. qui arbitr. Terẽt. Heautont. Vicini nostri hic ambigũt de finibus: Me cepere arbitrũ. Cic. lib. j. Officio. Nec noster quidam probãdus, si verum est Q. Fabium Labeonem, seu quem alium (nihil enim præter auditum habeo) Arbitrum Nolanis & Neapolitanis de finibus à Senatu datum. Idem lib. j. de legib. Nec Mamilia lege singuli, sed ex xij. tres arbitri fines regemus, & in Topi. Si in vrbe de finibus controuersia est, quia fines agrorum magis esse videntur quàm vrbis, finibus regendis arbitrum adigere non possis. Vbi Boëth. Arbitros finium regundorum ait esse qui finalia litigia discernunt, vt cum est orta de finibus contentio, eorum dirimatur arbitrio. Sueton. etiã in Otho. cap. iiij. Cuidã, ait, de parte finiũ cum vicino litiganti adhibitus Arbiter totum agrum redemit. Inde eleganter Tertullia. in lib. de Pallio amnem finium Arbitrum dixit, qui agros disterminat.

Quemadmodum autem Arbitri & iudices, ita Arbitria & iudicia differũt, vt Cic. pro Rosc. Com. exponit. Arbitria enim ea iudicia dicuntur, quæ in bonum & æquum concipi & ex bona fide reddi solebant. Sic Arbitrium familiæ erciscundæ. l.47. D. famil. ercisc. l.17. C. eod. tit.

Arbitrium communi diuidundo. l.11. §.1. D. de aqu. & aq. pl. Vitr. lib. ij. cap. viij. Itaque cum arbitria cõmunium parietum sumũtur, non æstimant eos quanti facti sunt.

Arbitrium Pro socio. Cic. pro Quintio. Qua in re ita diligens erat, quasi hi qui magna fide societatem gererent, Arbitrium pro socio condemnari solerent. Idem pro Rosc. Com. Quæ cùm ita sint, cur non ad arbitrium pro socio adegeris Q. Roscium, quæro.

Arbitrium aquæ pluuiæ arcendæ. l.23. §. vlti. D. de aq. & aq. plu. Arbitrium rei vxoriæ apud Cic. iij. Officio. Sic & in l.2. C. de vsur. legat. Arbitrij verbum accipitur.

Arbitrium etiam officium arbitri, circa ea quæ in iudicio versantur formuláq; minimè continentur, significat. l.31. §. culpam. D. de ædili. ed. l.24. §. penult. & vlt. D. sol. mat. l.80. in fi. D. de furt. l.3. & l.8. & l. vlti. D. quod cer. lo. l.1. D. de vsur. l. 38. §. 1. D. de actio. empt. l.14. §. quatenus. D. quod met. cau. l.9. D. de dolo. Sic in l.3. §. ibidem. D. ad exhib. per arbitrium, ait Vlpian. sibi hac actione commissum iudex exceptiones æstimat. Hinc Arbitrarię actiones. l.3. §. in his. de vsur. l.1. C. vbi conueniat. qui certo loco, id est, vt Iustinia. interpretatur, ex arbitrio pendentes. §. præterea. Instit. de actio. & vt Gaius, quæ in arbitrium iudicis referuntur. l.3. D. quod cert. lo. In his enim arbitrio iudicis cõmittitur, quemadmodum auctori res, vel restituatur vel soluatur, vel exhibeatur. Idq; fiebat propter formulę verba, Neque ea res arbitrio iudicis restituatur, dedatur, exhibeatur, quibus arbitrium iudici commissum intellegebatur.

Arbitraria autẽ ex stipulatu actio fit cùm alio, quam in quẽ sibi dari quis stipulatus fuerat, loco agitur. l.2. l.4. §. 1. l.7. & l. vl. D. quod cer. loc. Tum enim arbitrio iudicis tanti lis æstimatur, quanti, vel actoris, vel rei intersit eam pecuniam loco constituto solui: plenissimumq; hic est officium iudicis quod quantitati contractus non subseruit, sed vel augere, vel minuere condemnationem, propter loci vtilitatem, potest, cùm eius æstimationis tota ratio arbitrio eius committatur. l.2. §. vlt. l.8. D. quod cert. loc. Sic & Actio quod met. cau. Arbitraria appellatur. l.14. §. hæc autem. D. quod met. cau. d. §. præterea, quòd arbitrio iudicis, qui ex ea actione cognoscit, restitutio comprehenditur. Is enim rei restituendæ facultatem vsq; ad sententiã reo tribuit. Quod nisi restitutio fiat in quadruplum, cõdemnatio sequitur. Et generaliter quæcumque alia stricta iudicia ita redduntur, vt rei restitutio, deductio, exhibitio, officio iudicis committatur, ea arbitraria dicuntur. l.9. D. de dol. d. §. præterea & ibi Theophil. Adigere arbitrum veteres dicebant, pro agere ad arbitrum, id est, cogere ad arbitrum sumendum. Cicer. iij. Officior. Arbitrum illum adegit quidquid sibi dare facere oporteret ex fide bona. Idem Topic. finibus regundis arbitrum adigere dixit. Et pro Rosc. Comœdo, arbitrũ pro socio adigere. Arbitri etiam dicuntur, qui ex compromisso adeuntur. l.76. D. pro soc. quorum arbitrio metu pœnæ statur, toto titulo de recepr. & qui arbitr. recep. D. & tit. de arbitr. C. Compromissarij iudices appellantur

in l.penult. D.de iudic. & à Paulo lib.v. Sentent.tit.v. vt lib.iij. plenius dicam, Græci hos αἱρετοὺς δικαστὰς dicunt. Constantinus lib. j. tit. iiij. αἱρετὸς δικαστὴς ἐστιν ὁ δικαστοῦ τάξιν ἀναδεξάμενος, καὶ ἐπαγγελλόμενος ψήφῳ τιμᾶν τὸ φιλονεικούμενον.

Dicuntur & Recepti, ab eo, quòd arbitrium recipiant. tit. de recept. & qui arbitr. D. vel, vt Iustinia. ait, quia ex recepto, hoc est, ex compromisso causas dirimendas suscipiunt. l. 12. C. de iudic.

Sunt & arbitri electi qui ex iudicis iussu, executore negotij imminẽte, à litigatoribus eliguntur. l. penult. C. de pact. l. penult. & l. vlt. C. de arbitr. l. vlti. §. vlti. & apud quem in integr. restit.

Est etiam Arbitrorum aliud genus, in quorum arbitratum quid confertur. l. 76. & l. 77. D. pro soc.

Arbiteriũ in Pandect. Flor. in l. 9. D. qui satisd. cog. l. 3. §. 1. l. 7. l. 16. l. 19. §. dicere. & l. 21. §. si quis ex litigatorib. D. de recept. & qui arbitr. recep.

Arbitrium recipere. l. 3. §. 1. & ait Prætor. & l. 9. §. si quis iudex, & aliàs passim in tit. D. de recep. & qui arbit. recep. quod & suscipere arbitrium dicunt. l. 4. & l. 13. §. pen. D. eod. tit. & compromissi arbitrium recipere. in l. 21. §. Papinianus eod. titul. Recepisse autem arbitrium videtur qui iudicis partes suscepit, finemq; se sua sententia controuersijs impositurum pollicitus est. l. 13. §. pen. eo. tit.

Arbitrium etiam arbitratum significat. Sed enim arbitrium aliud est liberum et solutum, quod in mera voluntate positum est, & arbitrium plenum voluntatis dicitur. l. 7. §. 1. D. de reb. dub. l. 2. §. quamquam. D. de legat. lib. ij. l. 28. D. de adoptio. & hoc significatur his verbis, Si volueris, si libuerit. Aliud est arbitrium viri boni quod his verbis exprimi intellegitur, Si arbitratus fueris, si iustum putaueris, si comprobaueris, si tibi videbitur, ἐὰν δοκιμάσῃς. l. 75. D. de leg. lib. iij. l. 41. §. soror. & l. 46. D. de fideic. libert. l. 3. D. de ann. leg.

Vbicumq; autem in arbitrium, siue iudicis, siue alterius quid confertur, pro arbitrio viri boni hoc habendũ, & quasi viro bono commissum accipiendum est. l. 17. §. Prætor ait. D. de iniur. l. 30. D. de oper. lib. l. 6. D. pro soc. l. 1. D. de leg. lib. ij. l. 43. de legat. lib. 3. l. 69. §. gener. D. de iure dot. l. 3. C. de dot. promiss. Idq; in cõdicionibus bonæ fidei iudicijs adscriptis maximè locum habet. l. 22. §. vlt. D. de diuers. regul. iur. l. 77. & l. 78. D. pro soc. Ita quod operum faciendorum lege comprehendi solebat, vt arbitrio alicuius opus fieret adprobareturve, ad boni viri arbitratum referebatur. l. 24. D. loca. Eadem est vis verbi arbitratus. l. 51. D. sol. matr. l. 16. §. vlti. & l. pen. D. de vsufr. l. 16. §. ait Prætor. D. de procurato. Verba autem hæc, Arbitratu illius fieri (quæ plerumque conuentionibus adijciebantur. l. 43. D. de verb. oblig. l. vlti. C. de contrahen. empti.) ius significant & in seruum non cadunt. l. 68. D. de verb. signif.

Arbitratu boni viri vsurum fruiturum se fructuarius, vt adsolet, cauẽs hoc significat non deteriorem se causam vsusfructus facturum: ceteraq; facturum, quæ in re sua faceret. Deniq; ita vsurum quemadmodum bonus paterfa. vti debet. l. 1. §. rectè. D. vsufr. quemad. cau. l. 6. in fi. D. de vsu. & hab.

Arborvm appellatione & in xij. tab. & in Prætorijs edictis vites, ederæ, arundines, salicta continentur. l. 3. D. arb. furt. cęs. l. j. §. arboris. D. de arboribus cęd. Stirps quoque oleæ arbor rectè dicitur. d. l. 3. §. vlt.

Arbores frugiferæ. in l. 13. §. fructuarius. D. de vsufr. & fructiferæ apud Paul. lib. v. Sent. tit. xx. Sunt enim & non frugiferæ, veluti cupressi. l. 16. §. 1. D. quod vi aut clam. Arbores pomiferæ. l. 45. §. pen. D. de iur. fisci. Arbores terminales apud Paul. lib. v. Sent. tit. xxij. quæ pro terminis & finibus obseruantur, quales olim habebantur Arbores antemissæ & peregrinæ, quæ & finales appellantur. vide Sicul. Flacc. Hygen. & alios auctores de limitibus.

Arbor pro malo nauis in l. 3. & l. 6. D. de leg. Rhod. & apud Paul. lib. ij. Sent. tit. vij. quæ significatio & in Lexico B. Germani his verbis adnotata est: Arbor nauis ἱστὸς πλοίου. Isidor. lib. xix. Etymolog. cap. ij. Malus est arbor nauis qua vela sustinentur.

Arcere aquam, est curare, ne influat. l. 2. §. Idem Labeo. D. de aqu. & aq. plu. Fest. lib. 1. Arcere, ait, est continere. Vnde arcus in ædificijs dictus qui se ipsum continet. Cice. Topic. Si in vrbe fines non regũtur, nec in vrbe aqua arceatur. Cuius interpres Boëth. Arcet, ait, aquam, qui eam per sua spatia meare non patitur. Idem Cic. in Murena: Ille tenet & scit, vt hostium copiæ, tu vt aquæ pluuiæ arceantur. Coërcere verò aquam Vlpi. ad edictum Prætoris interpretatur, continere sic ne diffluat neu dilabatur. l. vnic. §. penult. D. de fonte.

Archia sunt tabularia publica, & vt Suidas exponit, ἔνθα οἱ δημόσιοι χάρται ἀπόκεινται, καὶ χαρτοφυλάκια. In his publica instrumenta deponuntur & adseruantur. l. 9. §. nonnumquam. D. de poen. vt & Iustinianus Nouel. Constit. xv. significat his verbis ὥστε ἐν ταῖς πόλεσιν οἴκημά τι δημόσιον ἀφορισθῆναι, καθ' ὃ προσῆκόν ἐστι τοὺς ἐκδίκους τὰ ὑπομνήματα ἀποτίθεσθαι, προβαλλομένους τινὰς τῆς χώρας, ὃς τὴν τούτων ἕξει φυλακήν, ὥστε ἀδιάφθορα μένειν αὐτὰ, καὶ θᾶττον εὑρίσκεσθαι παρὰ τῶν ἐπιζητούντων, καὶ εἶναι

τα

τὰ παρ' αὐτοῖς ἀρχεῖον. Inde archeotæ cuſtodes archiorum.l.vlt.§.hi quocq;.D.de munerib.& honor. Admonet autem hic locus, vt Vopiſci verba emendemus, quæ ſunt apud eum auctorem in Taciti vita. Sic vulgo ſcripta ſunt, Libtum per annos ſingulos decies ſcribi publicitus in Euicis archijs, vbi Ciuicis archijs legendum credo, vt ciuitatum tabularia ſignificentur.

ARCHIATRI in l.6.l.9.l.10.de profeſſ.& medic.lib.x.C.& apud Firmicũ lib.iij.Matheſ. cap.viij.& Caſſiod.lib.Var.

ARCHIMANDRITAE in l.4.C.de ſumma Trinit. qui cœnobijs præerant, eademq; forma, Archigerontes & Archiepiſcopi.l.6.& l.14.C.de epiſc.aud.l.14.de ſacr.Eccl.C.& Archimimus in l.25.D.de oper.libert.& apud Suet.in Veſpaſ.& Archigubernus in l.46.D.ad Trebell.

ARCVS, Nonio Marcel.interprete, omnis ſuſpenſus fornix dicitur. Arcus autem ducendæ aquæ cauſa olim fiebant, vt oſtendit l.ij.D.de aq.& aq.plu.Plin.lib.x. Epiſt. Ipſe perueni ad fontem puriſsimũ, ex quo videtur aqua debere perduci, ſicut initio tentatũ erat, arcuato opere, ne tantum ad plana ciuitatis & humilia perueniat. Manent adhuc pauciſsimi arcus. Frontinus quoque lib.j.de aquæductib.vrbis Romæ, aquas per multa paſſuum milia arcuato opere duci tradit.

Arcifinius ager, vt Front. in lib.de agror. qualit. ſcribit, nulla menſura continetur: ſic enim eſt ab arcendis hoſtibus, auctore Varrone appellatus. Quare & occupatorius ager dicitur, eo quòd in tempore occupatus eſt à victore populo, territis exinde fugatiſq; hoſtibus. Quòd & Sic.Flacc.tradit, qui occupatorios Arcifinales vocat, & arcendo vicinos hanc appellationem finxiſſe quemque tradit, dum non tantum terræ occuparet, quantum colere poſſet, ſed quantũ ſpe colendi reſeruaret. Iſidorus verò aliam huius verbi notationem profert lib.xv. Etymol.cap.xiij.

AREA in vrbe dicitur locus ſine ędificio.l.221.D.de verb.ſignif. Varro lib.iiij.de lingua latina, Vbi frumenta ſecta terãtur & areſcãt, Areæ: Propter horum ſimilitudinem loca in vrbe pura areæ. Ac plerumq; hoc verbũ ſic à Conſultis accipitur, vt ſignificet ſolum cui ædes imponuntur & quod depoſitis ædibus manet: vnde ædificij pars eſſe Area ſtatuitur.l.20.§.ſi ſublatum.D.de ſeruit.vrb.l.98.§.arearum.D.de ſolutionib.l.21.D.de pigne.act.l.44.§.ſi areæ.D.de legat.lib.j.l.34.§.vlt.l.71.D.de vſufr.l.79.§.vlt.D.de legat.lib.iij.

Sed & aream, vt Feſt.lib.j.indicat, appellabant in quam collecta ex omni tecto pluuia deſcẽdebat: quomodo accepimus in l.2.& l.20.§.ſi ſeruitus.& §.qui in area.D.de ſeruit.vrb. In ruſticis verò prædijs area locus erat terẽdis frugibus leguminibuſq; exprimẽdis aptus.l.14.§.vlt.l.15.§.teſtator.D.de alim.leg.l.vlt.§.vlt.C.de ſeruitutib.

ARESCVSA in iure ciuili ancillę nomen eſt.l.15.& l.16.D.de ſtatu hom.l.43.& l.45.§.vlt.de actio.empt.l.1.§.vlt.D.de condic.& demon.l.38.§.duobus.D.de leg.lib.3.

Arethuſa ſcribitur in l.75.§.illud.D.de verb.oblig.& l.3.§.pe.D.de ſtatu lib.l.1.D.de oper.ſeruor.l.25.§.vlt.D.quand.dies legator.

ARGENTI auri've appellatione tam factum quàm infectum continetur.l.78.§.illud.D.de legat.lib.3. Proinde cùm aurum, vel argentum legatur, & vaſa aurea argenteaq; & omne omnino ſiue factum ſiue infectum argentum, non tamen ſignatam pecuniam legato contineri placet.l.19.in princ.& §.vlt.l.27.§.j.D.de aur.arg. Nec enim illa Ciceronis in Topic.ratiocinatio probanda eſt, qua argento omni legato non poſſe pecuniam numeratam, quæ argenti nomẽ retinet, non contineri concludit. Factum porrò argentum Q.Mucius definiebat, Vas argenteum videri eſſe. Vlpia.rectè ita definiri poſſe ait, quod neque in maſſa, neque in lamina, necq; in ſignato, neque in ſuppellectili, neque in mundo, neque in ornamentis ſit.l.27.in princip.& §.vlt.D.de aur.arg. Itaque à ſignato factum ſeparatur. Seneca lib.j.de benefic.cap.xj. Libentius donabo argentum factũ quàm ſignatum. Argentum autem factum Iſidor.lib.xvj.cap.xvij.definit, quod eſt in vaſis & ſignis. Proinde argento auroq; facto & gẽmas aureis anulis incluſas & cymbia argentea cruſtis aureis illigata & aurea emblemata quæ in lapidibus, abſidibuſq; argenteis ſint, & replumbari poſsint, adnumerari, ſi ea argenti numero teſtator habuit. Paul.ſcribit in l.32.D.de aur.arg.facto. Deniq; auro vel argento id continetur, ex quo auro vel argento aliquid effectum eſt, ſiue id ſuæ, ſiue alterius vſionis cauſa paratum eſt.d.l.27.§.cui legatum.& quod non in ſuppellectilis nomen cadat.l.19.§.argento. Facti autem auri cõplures ſunt ſpecies, prout & vaſis vſibus ſubſeruit. Eſt argentum eſcarium, potorium, viatorium, balneare. Eſcario argento legato, quod & eſcale appellatur in l.8.D.de ſuppell.leg.id debetur, quod ad epulandum teſtator in miniſterio habuit, id eſt, ad eſum & potum.d.l.19.§.ſi cui eſcarium. Omnia itaque vaſa propter eſcam parata, quæ non cocinatorij inſtrumenti ſint, legato cedent.ſed & ea in quibus & potabat & edebat teſtator, continebuntur.l.32.§.quidam.eo.tit. In argento potorio non id tan-

tùm est in quo bibi possit, sed & quod ad præparationem bibendi comparatum est. l. 21. D. de aur. arg. Viatorium verò argentum & balneare dicimus, quo in itinere & in balneo quis vti consueuit. l. vlt. in princ. & §. 1. eo. tit.

Infecti argenti appellatio, ait Vlpia. rudem materiam continet, id est, nõ factam. l. 19. §. infecti. eo. infectum enim argentum est rude & in opera nulla coniectum argentum, quemadmodum Arnob. lib. vj. aduers. gent. loquitur, & in massa argentea constitutum, vt in l. vlt. C. depos. & l. 19. D. de furt. Hoc & graue aliàs appellatur, vt Seru. in vi. Aeneid. & Isidor. lib. xvj. cap. xvij. scribũt. Ceterum & factum argentum si fractum vel collisum sit, infecto continetur. Nam factum argentum id videtur, quo commodè vti possimus. l. 27. §. cui aurum. D. eo. tit. Est & aliud argenti genus quod signatum appellatur: quod scilicet aliqua forma est expressum, veluti filippi & numismata. l. 27. §. cui legatum. D. de auro arg. Quę tria genera Liuius lib. xxxiiij. ita perspicuè cumulat, Secundo die, ait, aurum argentumq; factum infectumq; & signatum; Infecti argenti fuit pondo decem & octo millia; Facti vasa multa omnis generis; Signati argẽti octoginta quattuor millia fuere Atticorum. Argenti plane appellatione suppellex argentea non venit, nisi argenti numero à testatore habita est. l. 19. §. Idem Celsus: & §. argento. eo. Itaq; argentũ accipimus id omne quod ita ex argento est, vt neque suppellectilis instrumento cedat, neque proprio alicui & speciali generi adscribi possit: quod vulgo bufetum appellamus. Sic in l. 4. D. de leg. lib. j. l. 2. D. de legat, lib. ij. l. 22. D. de manumiss. test. l. 1. l. 3. §. 1. & §. vlt. de suppellect. leg. Argẽtum mensale vocat Vopiscus in Claudio.

Argentum pusulatum in l. 31. D. loca. vt in P. Florent. scriptum est. Nam apud Tranquill. in Nero. & Martial. lib. vij. Epigr. pustulatum scribitur.

ARGENTARII seu argentarię mensæ exercitores, mensularij erant in foro stantes, ibiq; tabernas & mensas suas positas habentes, apud quos fænebres pecuniæ deponebantur, quas per parteis erogabant & collocabant: quarum probatio scriptura codicibusq; eorũ continebatur. l. 4. l. 9. §. pen. D. de eden. l. 50. D. de adm. tut. l. 23. D. de liber. le. l. 15. §. sed & si pecunia. D. de re. iud. Hi vtiles se omnibus contractibus exhibebãt: nam & mutuas pecunias dabant, & fideiubebant pro alijs & cõstituebãt. ἵεμα etiã ἀντὶ ἐγγύης ἄλλοις quemadmodum Iustinia. in Nou. iiij. ad fi. & Nou. cxxxvij. & Suidas comprobant. Per eas etiam venditiones fiebant. l. 18. D. de pe-tit. hæred. l. 88. D. de solutionib. & auctiones: quod & ex Senecæ declamat. præfatio. & Quintil. lib. xj. cap. 1. colligi potest. Singulorum autem rationes argentarij conficiebant, omniaq; quæ apud se gerebantur, in codices accuratè referebant, quos idcirco edere postulãtibus cogebantur. l. 4. & l. 6. & l. 9. §. 1. & l. 10. D. de eden. Quod & apud Græcos fieri solitum Demost. in orat. πρὸς Τιμόθεον indicat. ὡς γὰρ τραπεζῖται, ait, εἰώθασιν ὑπομνήματα γράφεσθαι, ὧν τε διδόασι χρημάτων, καὶ εἰς ὅ, τι, καὶ ὧν ἄν τις τιθῆται, ἵν' ᾖ αὐτοῖς γνώριμα τά τε ληφθέντα καὶ τὰ τεθέντα πρὸς τοὺς λογισμούς. Idẽ & in orat. πρὸς Κάλλιππον paulo post initium scribit. Argentarij porro à Iustiniano ἀργυροπράται vocantur. Nou. cxxxvij. vt & à Suida in verbo ἀργυραμοιβὸς, & in verbo κολλυβιστής: & Argenti distractores in l. vlt. C. de pignorib. l. pen. ad fi. de constit. pecun. l. vn. negot. ne milit. lib. xij. & à Iuliano Patricio in Nouel. de fideiussorib. Et argenti venditores. l. 12. de cohort. lib. xij. C. ab eo quòd species auri atque argenti gemmasq; venderent, vt ex superioribus locis liquet.

Argentarius Coactor in l. 40. §. vlt. D. de statulib. & Argentariæ coactiones apud Tranquillum in Vespasiano cap. j. Argentariæ officium. l. penult. D. de eden. Argentariæ societas. l. 52. §. cũ duo. D. pro socio. Inde Argentariam facere, exercere, administrare. l. 4. D. de edend. l. 19. §. 1. D. de iud. Plinius in lib. de viris illustribus, Idem primò dubitauit honores peteret, an argentariam faceret.

ARGVERE, reum postulare, indicare, conuincere significat. l. 197. D. de verb. signif. l. 37. D. ad. l. Iul. de adulter. l. 3. §. si ex stipulatu. D. de s. c. Silan. l. 24. §. vlt. D. de liber. cau. l. 8. D. de præs. ver. l. 2. D. de. l. Iul. repet. inde iocus Plautinus in Pseudolo, Ecquid argutus est. CH. malorum facinorum sæpissime. Luditur in verbo argutus quod & acutum hominem, & conuictum facinorum, vt Priscianus libr. x. interpretatur, significare potest. Sic & Arguere testamentum de inofficioso. l. penult. §. si heres. D. de inoff. test. & arguere testamentum falsum. l. 18. D. de accusatio. accusare est.

ARMA, quod ad interdictum De vi armata pertinet, sunt omnia tela, hoc est fustes, & lapides, non solùm gladij, hastę, frameæ, id est, rompheæ. l. 3. §. arma. D. de vi & de vi armata. Cic. pro Cæcin. in interpretatione verborum interdicti de vi armata, Armatos quos iure appellare possumus? opinor eos qui scutis telisq; parati ornatiq;. Quid igitur si glebis, aut saxis, aut fustibus aliquem præcipitem de fundo egeris. & quæ sequuntur. Caius etiã, Armorum, inquit, appellatio nõ vtique scuta & gladios, & galeas significat,

sed

sed & fustes & lapides. l. 41. D. de verbor. significa. Sed & in l.Iul.de vi publica, armatos intellegere debemus, non vtique eos qui tela habuerunt, sed etiam quid aliud quod nocere potest.l.9.D.ad l.Iul.de vi publ. Porrò romphæarum verbum quo Vlpia. in d.l. 3. vtitur, à Gellio lib.x.cap.xxv.exponitur. Armorum quædam parteis enumerantur in l. 14.§.vlt.D. de re milit. vbi & Armorū custodis fit mētio vt & in l.vlt. D. de iure immuni. Armari quoq; nauis dicitur quę armamentis necessarijs instruitur.l.34.D.de reb.auct. iud. l.5. D. qui potior.in pig. Et contrà exarmare nauis dicitur, quæ armamentis suis spoliatur. l.2.§.1.D.de l.Rod.

ARMARIA in l.3. D. de supp.leg.l.3. §. effracturæ.D. de officio Præt. in l. 19. §. proinde. D.de iudic.

Armamenta in l. 3. D. de supp.leg.l.3.§.1.D. de rei vindic.l.6.D.de lege Rod.

Armento legato boues non etiam greges ouium & caprarum continentur.l. 81. §. vlt. D.de leg.lib.iij. Boues enim armētorum magis quàm iumentorum nomine appellantur. l.89.D.de verbo.signif.

ARRA dicitur quod emptionis nomine datur vt euidentius probari posſit conuenisse de pretio. l.35. D. de contrah. emptio. l.6. & l. vlt.D.de l. commiss.l.2. §. is qui vina. D. de act.emp.l.5.§.itē si institor.D.de institor.l.16. C.de fide instru. Institutio.de empt.& vend. in prin. Dicitur autem Arra auctore Isid. lib. x.Etym.cap.vlt. à re pro qua datur, vel, quod alijs magis placet, à Græco verbo ἀῤῥαγὶς, quod firmum significat. Veteres Arabonē dicebant, vt Varro lib. iiij. de ling.lat. notat, & Plauti Terentijq; testimonijs comprobari potest. Nec verò in argumentum contractæ modò emptionis, sed & sponsaliorum Arræ dantur, quæ spōsaliciæ appellabantur. l.38. D.de ritu nup.l.16.C.de episc. aud.l. vlt. C.de episc. & cler. l.1. C. si nup. ex rescript. pet.l.3.C. de sponsalib. Dātur autem à spōso sponsæ, non contrà: quamquam in ea re Accurs. hæret. Hesychius Μνῆστρα, ait, ὁ δὰς τῶ γάμου ἀῤῥαβῶνα. Arræ nomine Anulum plerunq; datum fuisse ostendunt. d. l. 2.§.is qui vina. & l.5. §. item si institor. D. de institor. Plinius lib.xxxiij.cap.1. Argumēto est consuetudo vulgi ad sponsiones etiam anulo exiliente; tracta ab eo tempore quo nondū erat arra velocior.

ARS alia liberalis.l. 4. D. de Decret. ab ord. fac. Alia ludicra. Liberalia autem studia quę accipiantur docet l. 1. D.de extraord.cognit. Artes ludicras Seneca lib.xiij.Episto. interpretatur, quę ad voluptatē oculorum aut aurium tendunt. Artem itaque ludicram saltatores, gesticulatores, mimi, pantomimi, histriones, & alij id genus, non itē athletæ designatoresq; facere intelleguntur. l.1. 3. & 4. D. de his qui not.infa. l. 14.D.de poen. l.42.l. 44.D.de ritu nupt. l. 4. D. de accusatio. Val. lib.viij.cap.x. Constat Aesopum Rosciumq; ludicrę artis peritissimos, id est, gesticulatorię artis. Plaut. Aulular. Continuo meum cor artem coepit facere ludicram, id est, exilire & palpitare ac moueri coepit. Quintil.lib.iij.ca. vj. Qui autem ludicram exercuerit in xiiij. primis ordinibus ne sedeat.

Arte fabrica peritum seruum dixit Paul. in l.19. in fi.D.de instr. vel instr. pro fabricādi perito.

Artifices serui qui aliquod artificium callent l.vlt.D. de oper.ser.l.32.& l.33. D.de rei vind. l.25.D.de pigner.act.l.3.§.1.C.commu.de legat. l.vn.§. eunuchi. C.de comm.ser. man.l. 12.§.idem respondit.D.de instr. vel instrum. Opponuntur his Mediastini in d. l. vlt. qui nullam certam artem exercent, sed in medijs ædibus prę sto & ab obsequia quęque parati stant.

Artificium porrò in seruis ab officio separatur.l.65.§.1.D.de legat.lib.3. l. 24. D. de man. test. l.4. §.in seruis. D.de censib. Sic operæ quæ in artificio sunt, ab his quæ in officio sunt distant.l.26.§.libertus.D.de cond.indeb.

ARTICVLVS non pro particula tantùm, id est, præpositione, cōiunctione've, sed & pro quolibet verbo ponitur. Sic verbum, Est, articulus vocatur in l.34.§. item scribit.D. de aur.arg. Articulus, Quisquis, in l.29.D.de heredib.instit. Quinetiam pro clausula & oratione sumitur, vt in l. 27. §. qui suspectam. D. ad Trebellia. Articulus, Tum, in l.4.D.de cōdicio.& demonst.

Articulus pro eo quod vulgo dicimus, punctū. In l.22.§.trāsgrediamur.D. sol.matrimo. in l.5.§.1. D.de præscript. verb.l.9. D.de statu hom.

Articuleiani Senatusconsulti sentētia exponitur in l.51.§. sed & Articuleiano.D.de fideic. liber. Puto id Articuleio Pæto Consule factum, qui cū Traiano vnà consulatū gessit.

AS in duodecim vncias diuiditur. l.13.§.vlt.D. de heredib.instit. Habent autem & hæ partes propria nomina, ab vncia vsque ad assem, puta hæc, Sextans, Quadrans, Triens, Quincunx, Semis, Septunx, Bes, Dodrans, Dextans, Deunx, As. l.50. §.vlt. D.de heredib.instit.§.hereditas. Instit.eod.titu. Vncia etiam in semunciam, & hæc in sicilicum subdiuiditur. l.8. §.si quis impuberi. D. de inoff. testa. l.21. §.filium. D. de annu. leg. Et apud Plin.lib.xiij.cap.xv. Inde autem sicilicum, vt Fest.lib.xvij.scribit, quod semunciam secet. Obiter autem hic admonebo emendandos Frontini de Aquæ ductib. codices, in quibus perperam semiuncia pro semuncia scri-

ptum

ptum eſt. Vncia & ſemis ſeſcuncia appellatur.l.8. §. ſi quis impuberi. D. de inoff. reſt.l. 42. D.de vulg. & pupill. ſubſt. & l.vlt. D. de coniung.cum emancip.lib.l.5.D.de leg.præſtand.l.vlt.C.de liber.præterit.

Aſsis autem appellatione ſolida hereditas venit: cuius rei exempla crebriora ſunt tritioraq́ꝫ, quàm vt adſcribi debeant. Martialis nobis verſus ſufficiet ex lib.vij.Epigr.

Heredem Fabius Labienũ ex aſſe relinquit.

Nec hereditatem modò; & patrimonium, ſed & omne quodlibet ſolidum & integrum aſsis nomine eiusq́ꝫ partibus notabant. l. 76. D.pro ſoc. Hinc pretij beſſem dixit Vlpian. in l.12.§.contrariò.D.mandati. In aſſem ſatiſfacere, id eſt, in ſolidum. l. 1. D.de ſeparatio. Ex aſſe poſsidere, aut pro parte, in l.penult. D.qui ſatiſd.cog. In aſſem ſatiſdare.l.5.§.ſi ex duobus.D.vt in poſſ.leg. In aſſem vindicare. l.40.in fi.D.de leg.lib.iij. In aſſem vendere.l. 9.D.quib.mod.pign.ſol. Ex aſſe debere l.1.§. ſi quis legatum. D. vt legat.nom. cau. In aſſem impendium reddere, Plinius Epiſto.xv. lib.j. Sic & in aſſem dari inſtituiq́ꝫ actio dicitur.l.vlt. D.de donatio. l.11. §.1. D.de interrogatio.in iu.fac. Ex aſſe etiam auferri hereditas dicitur, quæ tota aufertur. l.2. C. de his quæ vt indign. Fundum denique aſsis partibus veteres diuidebant, vt apparet ex l.39.§. ſi à me beſſem.D.de euictio.l.8.D.de rei vindic. Vſuras etiam per aſsis partes diſtinguebant, vt aliâs docebimus.

ASCENDENTES Iureconſulti vocant parentes maioresq́ꝫ noſtros à quibus geniti & procreati ſumus: vt contrà deſcendẽres eos, qui ex nobis prognati ſunt. l. vlti. D. de ritu nupt. l.vlti. §. ſunt & ex lateribus. D. de gradib.& adfin.Conſtantin.lib.iiij.Epit.cap.vj.

ASPARGO Vlpia.in l.4.§.cùm autem. D.de lege Rod. Si vicenûm, ait, merces duorum fuerint, & alterius aſpargine decem eſſe cœperint, id eſt, περικλύσματι, vt Lexicon B. Germani interpretatur.

ATAVVS eſt abaui vel abauiæ pater, proaui vel proauiæ auus, aui auiæq́ꝫ proauus, matris vel patris abauus.l.vlt.§.quinto gradu.D.de gradib.& adfi. Atnepos atneptis, vel, vt in D.Flor.variè, Adnepos adneptis, hi ſunt abnepotis vel abneptis filius filia, pronepotis vel proneptis nepos neptis, nepotis vel neptis pronepos proneptis filij vel filiæ. Abnepos abneptis.l.vlt.D.de gradib.& adf.

ATHLETAE qui virtutis gratia palæſtra exercentur.l.4.D.de his qui not.infa.l.6.§. Vlpianus. D.de excuſ. tut. l.vlt. §.ſi fœnerator. D.quod met.cau.l.5. C.quæ res pign. & d.§. Vlpianus. l.11. D. de re iudic. l. 5. D. de naut. fœner.

ATINIA lege cauebatur, vt ne res furtiua vſucaperetur, niſi in poteſtatem eius, cui ſubrepta eſſet, reuerſa fuiſſet.l.4. §.quod autem. l.33. D.de vſucapio. l.215. D.de verb. ſignific. Plebiſcitum autem fuit Gellio auctore lib. xviij.cap.vij.

ATRIENSES ſerui, qui atrium obſeruant, & cuſtodiunt.l.15.§.1.de vſufr.l.8.D.de inſtr. vel inſtrum.l.203. D.de verb.ſignifi. & apud Cicero.v.Parad. Qui & Atriarij in l.1.§.caupones. D.nautæ, caupo. In Lexico autem ædis B.Germani ita ſcriptum offendi, Atrienſis, διαιτάριος διαιτάρχης. Et in lib.de Offic.Proconſ.hanc ſignificationem repperiri adnotatur.

ATILIA lex iubebat mulieribus pupillis've non habentibus tutores, dari à Prætore & maiore parte Tribunorum plebis, quos tutores Atilianos appellabant. Vlpia.in Inſtit. tit.xj.Iuſtinia.Inſtit.de Atilia.tut.

ATROCEM iniuriam, quaſi contumelioſiorem & maiorem accipimus.l.2. & 3.D.de ſerijs.l.7.§.vlt.D.de iniur. Atrox autem iniuria aut perſona, fit aut tempore, aut re ipſa.d.l.7. §.vlt. & l.8. & l.9. D.de iniur. §.atrox. Inſtit. eod.tit.

AVCTORARI, auctorem fieri, auctoritatemq́ꝫ adcommodare & interponere ſignificat. l. 4. D.de auctor. tut. l. 9. D.quod falſo tut. Auctorem autem fieri, hoc eſt, dicere probare ſe id quod agitur.l.3. D.de auct. tut. Nec enim præſentia corporis ſufficit ad auctoritatem, ſi tutor vel ſomno vel morbo oppreſſus taceat, vel inuitus retineatur. l.1.§. vlt.eo.tit.nec multum intereſt abſuerit tutor cùm negotium contraheretur, an præſens ignorauerit quale eſſet quod contraheretur. l.14. D.eod. titu. Atque ita Prætorum tutorumq́ꝫ auctoritatem accipimus tit.de auctorit.tut.D.& l.8.D.de tranſactio.

Auctoratos Acron in Saty. vij. lib.ij. Sermo. Horat. appellatos. ab antiquis tradit, qui ſe ludo vendiderant: & Auctorationem, gladiatorum venditionem. Itaq́ꝫ in Lexico Latinogręco ædis B.Germani Auctoratus definitur αὐθαιρέτως εἰς δοῦλον ἑαυτὸν βάλλων καὶ μονόμαχος. Sic apud Quintilia.Declamatio. 302. quæ inſcribitur, Auctoratus ad ſepeliendum patrem, Quidam, ait, vt patrem ſepeliret auctorauit ſe. Liuius lib.vij. Eo verò pignore veluti auctoratum ſibi proditorem ratus eſt. Et inde auctoramentum gladiatorum à Sueton. dicitur in Tiber. & Quintilia. Declamatio.ix.

Auctores dicuntur à quibus ius in nos trãſijt.l. 136.in fi.D.de diuer. re.ab augẽdo, quòd nos re auxerint. Itaq́ꝫ auctores plerũque venditores appellãtur.l.4.§.vlt.l.52.§.vlt. D.de actio. empt.l.28.l.51.l.64. D.de euictionib. & l.3.D. de diuerſ.temp. l.15. D.de minorib.l.4. §.1.de

appel

appellat.l.198.§.pen.D.de diuers.regu.iur.l.1. in fi.D.de fluminib.l.21. D.de liber.caus.l.vlt. D.de administ.rer.Et hi sunt primi auctores. Secundi verò auctores dicebantur, qui pro euictione fideiubebant.l.4.D.de euictio.qui *βεβαιωταὶ* à Iustinia. vocantur Nouel. viij. & venditionis cõfirmatores à Iuliano Patricio.

Auctorem laudare, id est, nominare.l.6.§.si tibi iter.D.de actio.empti.l.2.C.de in lit. dan.tut. l.63.§.1.D.de euictionib.l.7.C.eod.tit.Cic.iij. de Orato.Gell.lib.ij.cap.vj. Festus lib.x. Ex quibus hoc verbum in formulis & actionibus ciuilibus vsitatum constat. Dicunt nostri sæpius auctori denuntiare. Auctor ipse desugere dicitur, vel auctoritatem desugere, cùm defensionem causæ suscipere recusat, quod vulgo dicimus, *defaillir de garend*. l. 139. D.de verb. oblig. l. 39. in fi. D.de euictionib. Terent.Eunucho, Numquam desugiam auctoritatem. Plaut. Pœnulo, Si auctoritatem postea defugeris, vbi dissolutus tu fies, ego pendeam.

Auctoritas pro iure dominij in xij. tab. Auctoritatem actionem pro euictione Venuleius interpretatur in l.vl.D.de euictio.quam Græci *βεβαιώσεως δίκην* vocant, vt Pollux lib.viij.scribit. Sic apud Paul.lib.ij. Sentent. tit.xvij. Venditor si eius rei, quam vendiderit, dominus non sit, auctoritatis manet obnoxius, & eod.tit. Res empta mancipatione, & vendirione perfecta si euincatur, auctoritatis venditor duplo tenus obligatur. Senec. lib.iiij. Natur.Quæstio. Ergo si mihi parum credis, Posidonius tibi auctoritatem promittet. Hinc instrumenta Auctoritatis, quibus origo rerum & probatio iuris nostri cõtinetur, quæ vulgò titulos adquisitionum appellamus. l.vlt. D.de pigner. act. Et apud Senecam lib.iiij. Controuers. xxij. controu. quæ emptionis tabulę primùm, eædem post auctoritatis tabellæ appellantur. Instrumenta ad probationem originis prædiorum appellat.l.24. C.de fideicommiss. Tertullian.in lib.de præscript. aduers. hæret. Habeo origines firmas ex ipsis auctoribus, quorum fuit res.

Auctores etiam pro prudentibus & consultis Iurisq; ciuilis præceptoribus ponuntur. l. 4. §.Labeo. D. de doli excep. l.2. §. post originem.D.de orig.iur.l.1.§.vl. D.de vsufr.adcresc. l.13. C.de vsufr.Cic.lib.j.de Orat. Atque illum cùm differendo par esse non posset, ad auctores confugisse, & id quod ipse diceret, & in P. Mucij fratris sui libris, & in Sext. Aelij Commentarijs scriptum protulisse.

Dicuntur & Iuris auctores in l. 39. D. de actio. empt.l.32.D.de vsur.l.1.C.de verb.significa.l. 3.C.de repud.l.15.C.de vsufr. Sic Gell.lib. ij. cap.x. Seruius Sulpitius iuris ciuilis auctor. Et Agge. Vrbic. in Comment. Front. Cassius Longinus iuris auctor. Inde prudentibus Auctoritas tribuitur. l. 24. D. de hered. instit.l.7. D.de iust.& iu.l.2. §.his legibus. & §.ita in ciuitate. D.de origin.iur. & apud Cicero.Topic.

Auctoritas iuris.l.4.§.curatores.D.de in lit.iur. l.20.D.qui & à quib.l.36.D.de statulib.

Auctor seditionis in l. 3. §. item qui seditionis. D. ad l. Cornel. de sicar. l. 38. §. auctores. D. de pœn.

Auctoritas etiam perscribi dicebatur in Senatusconsultis, cùm ob id quod Senatusconsulto quis intercessisset, eorum qui scribendo adfuerant, nomina conscribebantur, vt ex Cælij Epistolis, & ex ipso Cicero. in princi. lib. iij. de Orat. Et Epistolis ad Lentulum apparet: quam verbi huius vim bene Dio his verbis reddidit lib. lv. *ἐβουλεύοντο μὲν, καὶ ἡ γε γνώμη συνεγράφετο. οὐ μέντοι καὶ τέλος τι ὡς κεκυρωμένη ἐλάμβανεν, ἀλλὰ αὐκτώριτας ἐγίγνετο ὅπως φανερὸν τὸ βούλημα αὐτῶν ᾖ.*

Auctionalia in l.1.§. officio. D.de tut.& rat.instrumenta sunt auctionis factæ. Auctionarias tabulas appellat Cicero in Catil. & Auctionales, Ambrosius lib.ij.Epistol.

AVDITORIVM, locus in quo causæ aguntur.l.1. D.an per al.caus.app. l.1. in fi. D.ne de stat. def.l.4.C.de liber.cau.

Auditorium principis. l. 19. §.1. & §. seq. D.de minorib.l.22. D. ad Trebellian. Hoc sacrum consistorium in recentioribus Impp.constitutionibus.l.vlti. §.in his. C.de temp. appell. l.35.C.de appellat.

Auditorium præfecti prætorio. l. 40. D.si cert. pet. Auditorium magistratuum. l. pen. D.de off.adss.l.78.§.pen.D.de iur.dot.Auditorium recipere.l.41.in fi.D.de recep.qui arb.

AVERTERE, amouere, & intercipere significat.l.1.§.præterea.D.si quis test.lib.l.3. §.sed & si quis. D. de crim. Stellio. Hinc Oneris auersi actio.in l.31.D.locati. Tertullian.lib.v. aduers.Marc.Si nullum omnino onus auertisti vel adulterasti. Sic Auertere mercem in l.7.§.pen.D.de tributor.act. Auertere peculium.l.21.D.de pecul.

Auersione vænire dicitur, quod cõfusè & vniuersaliter, siue pretio insemel dicto, non in singulas res cõstituto vænit, vt Gaius loquitur in l. 35. §. in his. cum §. seq. D.de contrahen. empt. vulgo id dicimus *en gros & en bloc*. Sic in l.4.§.1. D.de peric. & comm. rei vend. auersione vinum vænisse accipe cùm omne quantumcumque fuit, vno pretio vęnijt non in singulas amphoras vel metretas, certo pretio constituto. Sic & in l.62. in fin. D. de contrahen.empt. Auersione locatum opus, id est, vno pretio non in singulas operas, vt Iauolen.loquitur l.51.§.vlt. D.loca. Vnde in

l.36. D. eod. titu. Auersione locatum opus ei opponitur, quod ita conductum est, vt in pedes mensurasq́ue præstetur. Auersione locata insula.l.35. D.loca.id est, vno pretio tota, vt in l.58. eod. titu. Hæc etiam aduersa facit Paul.in l.vlt.§.vlt. D.de lege Rod. Auersione nauem conductam, & pro numero impositarum amphorarum mercedem constitutam. Eodem modo accipe & in l.1. §.exercitorem.D.de institor.

Avibus legatis & anseres, & gallinæ, & phasiani & auiaria debentur.l.66.D.de legat. lib.iij.

Avgvsta appellatur Augusti vxor. l.31.D. de legib. l.58. & l.59.D. de leg. lib.ij.l.6.in fi. D.de iure fisc.l.6. §.vlti. D.de pœn.l.7. C.qui testament.l.3.C.vbi senator.l.vlt.C.de quadr. præscript.

Augustalis in l.57. & l.59. de decurio. lib.x.C. pro Præfecto Augustali, de quo in tit.de off. præf.August.lib.j.Pandect.

Vox ista avt interdum disiunctiuæ, interdum subdisiunctiuæ orationis est.l.124.D.de verb.signifi. De huius particulæ vi vide l.13. §.vtrum.D.de reb.dub.& l.53.D.de verb.sig. & l.penult.C.de verbor.significa. His verbis Titio avt Maevio vtri heres volet, dato. veluti duo rei credendi constituuntur.l.6.D.de leg.lib.ij. Cùm ita stipulamur mihi avt Titio dari, Titij persona in hoc adiecta intelligitur, vt ei solui possit.l.56.§.qui sibi. D.de verbor.oblig.

Avrevs in l.2.D.in ius voc.vt eant.l.penult. D.de in ius voc. l.32. D.de minorib. l.7. D.de iurisdictio.om.iud. l.8. §. vlt.cum l. seq. D.de inoff.l.25.D.de Senatusc.Silan.l.vnic. D.ad l. Iul.amb.& aliàs sæpe.

Aureum autem & solidum idem valere intellegimus ex collatione. l.5.§. Prætor ait. D.de his qui deiecer. vel eff.cum §.item is cui. Instit.de oblig. quæ ex quasi del. & ex l.47.D. de man.test.cum l.8. in fi. & l.9.D.de inoffic. testa. & l.32.D.de minorib. & l.2. C.de fideicom.lib. Vterque vigintiquinque denarios seu centum sestertios nummos valebat. Dio lib.lv. χρυσοῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ τὸ νόμισμα τὸ τὰς πέντε καὶ εἴκοσι δραχμὰς δυνάμενον κατὰ τὸ ἐπιχώριον ὀνομάζω. Quem Dionis locum Zonaras Tomo II. referens, δύνανται δέ, ait, παρὰ ῥωμαίοις αἱ εἴκοσι καὶ πέντε δραχμαὶ χρυσοῦν νόμισμα ἕν: παρὰ δὲ τοῖς ἕλλησιν εἴκοσι δραχμῶν, ὡς δίων φησί, τὸ χρυσοῦν ἀλλάττεται νόμισμα.

Avthenticvm est quod vulgo originale dicimus.l.2. D.de fide instr.l.vlti. D.quemad. test.ap.& apud Paul.lib.v.Sentent.titu.xiiij. Quod inde ducitur, describiturq́ue, Exemplum seu Index Latinis, Barbaris copia appellatur. Sic authenticæ tabulæ in l.4.D.fam. ercisc. & authenticæ rationes in l.8.D.eo.tit. & authenticæ probatoriæ.l.penul.de diuers. offic.lib.xij.C.

Avvncvlvs est frater matris.l.5.D.vnde legit.l.vlt.§.tertio.D.de gradib.& adf.§.tertio. Instit. de gradib.cogn.

Auunculus magnus est auiæ frater. Mihiq́ue is auunculus magnus est, qui patri meo vel matri meæ auunculus est. l.1. §.quarto. l.vlti. §. auunculus magnus. D. de gradib. & adf. §. quarto. Instit. de gradib.cogn. Auunculus maior est proauiæ frater, patris vel matris auunculus magnus.d.l.vlt. §.auunculus maior. Maximus auunculus est abauiæ frater, patris vel matris auunculus maior. d.l.vl.qui & Abauunculus.l.3.D.de gradib.

Avxilia appellabantur ex fœderatis amicisq́ue populis in exercitu conscriptæ cohortes. l.2. §.exercitum.D. de his qui not. infa. Sueto.in Tiber.cap.xvj. Per xv.legiones totidemq́ue auxiliorum copiam. Taci.lib.v. Legatus cum quattuor millibus legionariorum & delectis auxilijs missus. Possent & plurima alia huius significationis testimonia ex historijs non necessariò congeri.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER II.

BABYLONICORVM quæ equis insternebantur, & Babylonicarū pellium fit mentio in l.25. §.1. D. de auro arg.leg.l. vlti. D. de publican. Babulonicū in Lexico Latinogræco B. Germani Parisiensis vertitur ψιλὰ πολύμιξς. Nam, vt Plin.lib.viij. cap.xlviij.docet, colores diuersos picturę inserere Babylon instituit.

BALANI in l.55.D.de leg.lib.iij. & l.167. D.de verbor.signific. Sic autem palmarum nuclei appellantur auctore Suida.

BALNEA & balneas, vt ceteri Latini auctores, ita & Iureconsulti promiscuè dicunt.l.50. D.ad leg.Aquil.l.35.§.vlt. & l.91. §.pen. D.de leg.lib.iij.l.17.in fi.D.de instr.vel instr. l.30. §. ædilis.D.loca.Paul.lib.v.Sent.titu.iij. Aliorum auctorum exempla Nonius suppeditat. In Pan. Flo. ferè semper balineum scribitur. l.3.in fi.D.de off.præf.vig.l.17.in fi. D.de vsufruct.l.14.D.de impens.in res dot. l.58. in fin. D.loca.l.vlt.§.1.D.de auro argen.l.12. D.quib. mod.vsusfr.amitt.l.5.§.vl.D.commoda. Dixi ferè, propter l.9. D.qui potio.in pign.ha.& l. 55.§.lignis.de legat.lib.3. A Græcis Thermæ appellantur.l.1. §.1. D.de muneri. & honorib.l.5.& 6.C.de aquæduc,lib.xj. Dicuntur & Balnearia.l.13. D. de seruit.vrb. Et apud Senecam lib.iij.Natur.quæstio. Idem in lib.de tranquill. vitæ, Iam inter balnearia, ait, & Thermas Bibliotheca quoque, vt necessarium domus ornamentum expolitur.

Balnea autem vel publica erant.l.2. §.si quid in mari.D.ne quid in loco pub.l.13.§.penult. de ibitur. Vel priuata.l.17.in fi. D.de vsufru.cum aliis s.citatis. Interdum etiam à priuatis hominibus publicè præbebantur. d. l.35. §.vlti. de legat.lib.iij.

Balneorum partes formamq́ue Vitru.lib.v. cap. x. ita describit, Aēna supra hypocaustum tria sunt componēda, vnum caldarium, alterum tepidarium, tertium frigidarium: & ita collocanda, vti ex tepidario in caldarium quantum aquæ calidæ exierit, influat: de frigidario ad tepidarium ad eundem modum. Idem subiicit, Laconicum sudationesq́ue tepidario coniungendas. Plinius apertiùs singula lib. v.Epist. ad Apollinar. exponit. Cuius rei & ex libris nostris probatio peti potest. Tepidarij quidem certè meminit l.19. D.de seruit. vrb. Hypocausti verò & sphæristerij, quod balneis adiungi solitum, Plinius quoque epistola iam allegata indicat, meminit l. 16. D. manda. & diætarum hypocaustarum. l.55. §. lignis. D.de leg. lib.iij. & fornacis ac fistularum.l.58.§.vlti. D.loca. & tubulorum. l.13.D. de seruit.vrb. Ex hypocausto autem per tubulos cuniculosq́ue & fornaces vapor trahebatur. Inde balnearij vapores in l.3.§.hoc interdictum.D.de riuis. & in l.8. §.vlt. D.si ser. vindic. De tubulis & fornacibus balneorum mentio habetur in l. 13. D.de seruit. vrb. & l. 58.in fi.D.loca.

Balneator qui balnea præbet.l.4. §.ait Prætor. D.de his qui not. infa.l.30. §.ædilis. D.locati. Balneator etiam seruus, qui balnei vsibus deseruit.l.17.in fi.D.de instr.vel instr.l.15. §.1. D.de vsufr.

Balneare argentum.l.vlt.§.1.D.de auro arg.

Balnearium instrumentum. l. 17. §. vlti. D. de instru.

Balnearium furtum.l.vl. D.de furib.baln.quod in balneo admissum est. Sic & fures balnearij tit.de furibus baln. & apud Tertullian. in lib.de Idololat. Hos cur ceteris furibus acerbiùs veteres plecterent, exponit Aristot. in Problemat.

Ballistrarij in l.vlt.D.de iure immunit. & βαλιστρίων τάγμα in Nouel. lxxxv. Ad exemplum autem scripturæ Pandectarum in Lexico ædis B. Germani ballistra scriptum est, & vertitur σφενδόνη, μάγγανον.

BARBAROS in Impp. Constitutionibus accipimus, quicumque Rom.Imperio non parebant.l.26.C.de episcop.& cleric. Sic & in l.penult.in fin.D.de bon. damnat. Inde bar-

baricum pro barbarorũ solo. l. 2. C. de commer. Ammia. Marcel. lib. xviij. Visus in barbarico miles per Hortarij regna trãsibat intacta.

Barbaricarij vel Branbaricarij vocabantur qui argento, vel auro, vel ære cassidas & buccullas tegebant, & deaurabant, vt apparet ex l. 1. de fabricens. in C. Theod. Sic accipe in l. 1. de excusat. artif. lib. x. C. & in Notitia. Quo loco de Comite sacrarum largitionum in partibus occidentis agit. Est hoc vocabulum corruptum in l. 1. de præposit. agent. in reb. lib. xij. C.

BASILICA in l. 83. §. sacram. & l. 137. §. cum quis. D. de verb. oblig. in §. vlt. Instit. de contrah. empt. Primam Romæ basilicam Cato extruxit auctore Plinio de vir. illustrib. cap. xlvij. quæ Portia appellata est. Aliam Iulius Cæsar, quæ Iulia dicta. Cuius Plin. lib. v. Epistol. Vet. & inscriptio antiq. & Sueto. in Calig. meminere. Opimiæ etiam basilicæ Varro lib. iiij. de ling. lat. meminit. Fuere & aliæ Romæ basilicæ, vt ex Victore, alijsq; constat: quas quòd à proposito longius hic sermo recedat, non enumero.

BESTIAE dicuntur, quæ natura feræ sunt. l. 1. §. in bestijs. D. si quadrup. pauper. veluti vrsi, leones, pantheræ. l. 2. D. ad l. Aquil. Vlpia. ad edictum Prætoris de postulando, Bestias, inquit, accipere debemus ex feritate magis, quàm ex animalis genere. l. 1. §. bestias. D. de postul. Elephantos planè & camelos, bestiarum numero esse Vlpia. in Instit. tit. xix. tradit. Et re vera eorum natura fera est. Quia tamen collo dorso've domantur, & iumentorum operam præstant, ideo in l. Aquilia quadrupedum appellatione continentur. d. l. 2. D. ad l. Aquil.

Ad bestias damnari dicebantur, qui in hoc damnabantur, vt bestijs subijcerentur. l. 6. D. ad leg. Iul. pecul. l. 8. in fi. D. de testament. l. 25. §. si quis planè. D. de adquir. hered. l. 31. D. de pœn. §. pœnæ Instit. quib. mod. ius pat. pot. & apud Tertullian. lib. j. ad Scapul. & Gellium lib. v. cap. xiiij. Hoc autem supplicium Prudentius sic explicat,

Sanguinis humani spectacula publicus edit
Consessus, legesq; iubent, venale parari
Supplicium, quo membra hominum discerpta cruentis
Morsibus oblectẽt hilarãde funere plebem.

Inde ad bestias dari in l. 12. D. de pœn. l. 8. D. ad l. Corn. de fals. & l. 2. D. de veteran. Dio ita damnatos τὰς τοῖς θηρίοις ἐκ καταδίκης διδομένους, dicit lib. lviij. Et ad bestias pronuntiari apud Tertullia. in lib. de resurrectio. carn. Ceterum qui bestijs obijciebantur, ad stipitem alligabantur, vt ex Vopisco in Aureliano, & ex Passionibus Martyrum liquet.

Ad Bestias etiam dari dicebantur, qui citra damnationem cum bestijs depugnandi causa in harenam intromittebantur. l. 11. §. 1. & §. vlt. D. de leg. Corn. de sic. l. 4. D. de accusatio. l. 1. D. de ædili. ed. l. 3. §. lege Iulia. D. de testibus. & hos bestiarios Latini appellant: quo verbo Seneca vtitur lib. ij. de benefic. cap. xix. & Epist. j. lib. x. & Tertullian. in Apologet. cap. xlij. Erant etiam qui operas suas vt cum bestijs pugnarent, locabant. l. 1. §. qui operas. D. ad Tertyllian.

BENEFICIVM pro priuilegio alicui indulto. l. pen. D. de constit. prin. l. 152. D. de diuers. reg. iur. l. 43. D. de vulg. & pup. & l. 38. D. ex quib. caus. maior.

Beneficium interdum non pro merito & benefacto, sed simpliciter pro facto occasione, immò etiam delicto. Sic res abesse beneficio furis dicitur in l. 46. D. de furt. & damnum alicuius beneficio contigisse in l. 40. §. 1. D. de dam. infect. id est, vt vulgo loquimur, *par son moyen*. Beneficio alterius pars accessisse dicitur in l. 7. in fin. D. comm. diuid. quæ propter alteram accessit.

Βιοκωλύται officiales quidam à vi prohibenda, vocabantur, quorum mentio fit in Nouel. constit. viij. & Nouel. cxlv.

BISEXTVM in l. 98. D. de verb. signific. l. 3. §. minorem. D. de minorib. diem significat, qui quarto quoque anno intercalatur. Isido. lib. vj. cap. xvij. Bissextus est post iiij. annos vnus dies adiectus: Crescit. enim per singulos menses quarta pars assis. At vbi quarto anno assem compleuerit, bissextilem annũ facit.

BOMBYCINAE vestis fit mentio in l. 25. §. 1. D. de auro arg. le. & apud Paul. lib. iij. Sent. tit. vj. Isidor. lib. xix. cap. xxij. Bombycina vestis à bombyce vermiculo, qui longissima ex se fila generat: quorũ textura Bombycinum dicitur: conficiturq; in insula Coo.

Bombyx autem quid, & quomodo inde sericum texatur, vide apud Clementem lib. ij. Pædag. cap. x. Meminit & Tertullia. aduers. Marcio. Seruius lib. ij. Georgic. Virgilij ad illum versum,

Velleraq; vt folijs depectant tenuia Seres.

Apud Indos, ait, & Seres sunt quidam in arboribus vermes, qui Bombyces appellantur, qui in aranearum morem fila tenuissima deducunt. Pollux lib. vij. Onomast. cap. xvij. σκώληκές εἰσιν οἱ βόμβυκες ἀφ' ὧν τὰ νήματα ἀνίενται ὥσπερ ὁ ἀράχνης. Idem Tertullia. lib. de Pallio, Prorsus haud latet bombycem (vermiculi genus est) quæ per aërem aliquando araneorum more scopis idonius distendit, dehinc deuorat, mox æquè reddere, perinde si necaueris animata iam stamine alyo. De hoc qui plura scire desiderat, adeat Plin. lib. xj. cap. xxiij.

BONO

Bonorvm appellatione & prędia, & mancipia, & suppellex, & kalendarium cõtinentur. l. 37. D. de vsuf. leg. Sed enim bonorum appellatio aut naturalis est, aut ciuilis. Naturaliter ex eo bona dicuntur, quòd beent, id est, beatos faciãt. l. 49. D. de verb. signif. Vnde & beatos latini appellant diuites atque locupletes. Plaut. in Pœnulo, Bonam ego quam beatam esse primò dici mauolo. Seneca lib. iij. controuersia. Insolens malum est beata vxor, cùm immensum pondus auri orba attulerit, cùm pecunia arcas nostras onerauerit, quid aliud quàm beatæ seruiemus? Idem lib. iij. Epist. de Sabino diuite homine. Nunquam, ait, vidi hominem beatum indecentius. Secundùm hæc bona propriè dici non possunt, quæ plus incõmodi, quàm commodi habent. l. 83. D. de verb. signif. Proinde bona intelleguntur cuiusque, quæ subducto ære alieno supersunt. l. 39. §. 1. D. de verb. signif. l. 72. D. de iure dot. l. 2. §. 1. D. de collatio. bonor. Eaq́ue ratione bona ab hereditate separantur. l. 81. D. de legat. 3. l. 16. §. 1. D. ad Trebellia. Multumq́ue interest, hereditatis, an bonorum vsusfructus legetur. Vsufructu enim bonorũ legato, æs alienũ ex omnibus rebus deducendum est. l. 69. D. ad l. Falcid. l. vlt. D. de vsufr. leg. At hereditatis appellatio etiam onera continet. Bonorum etiam parte legata funeris impẽsa manumissorumq́ue pretiũ, aliter atque si hereditatis pars legata sit, ex medio deducitur. l. 8. §. vlt. cum l. seq. D. de leg. lib. ij. l. 104. §. vlt. D. de legat. lib. j.

Aes denique alienum in bonis non est. Quod & significat Quintil. in Declamatio. cclxxiij. Bona, inquiens, sunt, vt opinor, ea, quæ detractis alienis deprehensa sunt. Finge alium creditorem fuisse eius, quem deprehendisti. Non dubium est, quin quamuis ad te bona pertinerent adulteri, recepturus tamen suum creditor fuerit. Concludamus ergo naturaliter id bonorum cuiusque esse intellegi, quod æri alieno superest. l. 11. D. de iure fisci. Ciuiliter bona vniuersitatem successionis significant, qua in ius demortui succeditur, suscipiturq́ue eius rei commodum & incommodũ. l. 3. D. de bonor. possess. l. 14. §. vlt. D. ad Trebellia. Vt cùm bonorum possessionem dicimus, idem hîc vallet bonorum appellatio quod & hereditatis, iusq́ue successionis non etiam singulas res demonstrat. l. 208. D. de verb. signif. Est enim iuris magis, quàm corporis possessio. l. 3. §. 1. D. de bonor. possess. Eaq́ue de causa bonorum possessio iuris nomen esse dicitur sicut & hereditatis. l. 119. D. de verb. signif.

Bonorum autem possessio, & possessio bonorum longè differunt. Possessionem tamen bonorum conuerso verborum ordine dixit Macer in l. 4. §. vlt. D. de off. eius cui mand. nec hanc subtilem verborum structurã obseruauit Paul. in l. 35. D. de obligatio. & actio.

Bonorum autem possessio, quæ Constantino διακατοχὴ, à nostris etiam simpliciter nonnunquã possessio appellatur. l. 12. D. de Carb. edic. l. 77. §. Titio. D. de legat. lib. 2. & in Instit. Vlp. tit. xxviij. Ius esse definit persequẽdi vel retinendi patrimonij, siue rei, quæ cuiusque cùm moritur fuit. l. 3. §. bonorum igitur. D. de bono. possess. Bonorum verò possessio alia contra tabulas appellatur, quæ cõtra testamentum, contra lignum, contra voluntatem defuncti competit: qualis est quæ filio emancipato patronoq́ue præterito datur. l. 6. §. 1. D. de bon. possess. l. 19. D. de contr. tab. Hæc à Græcis Iureconsultis ἐναντιώσεις τῶν διαθηκῶν dicitur. Alia secundùm tabulas, & secundùm voluntatem, quam Prætor omnibus iure scriptis heredibus pollicetur. §. sunt autem. Instic. de bon. possess. D. l. 6. §. 1. Et hæ facto in scriptis testamento competunt: Aut si sine scriptis testamentum conditum est, secundùm nuncupationem, vel contra nuncupationem bonorum possessio datur. l. vlt. C. de bonor. possess. sec. tab. l. 1. C. de bonor. possess. contra tabul. liberti. l. vlt. C. de codicill. Aliæ etiam ab intestato ius habentibus legitimum vel etiam non habentibus propter capitis deminutionem dantur: quę enumerãtur in §. & primo. cum seq. §§. Instit. de bonor. possess. & lib. xxxviij. Pandectar.

Item Bonorum possessio quædam Edictalis. l. 30. §. 1. D. de adquir. hered. l. 1. §. 1. D. si tabulæ test. null. ext. quæ edicto defertur. Quædam verò est quæ decreto petitur, quæ cognitionem pro tribunali, decretumq́ue desiderat & exposcit. l. 2. §. dies. cum seq. D. quis ordo in bonor. possess. l. 2. §. si quis ex liberis. D. ad Tertyllia. quæ decretalis dicitur. l. 1. §. decretalis. D. de success. ed. Bonorum possessionẽ ordinariam in l. 3. §. vlt. D. de Carb. ed. Vnde liberi, aut aliam, quæ liberis datur, intellege, ad differentiam Carbonianæ, quæ extraordinaria est. Bonorum possessio litis ordinãdæ gratia, quæ in hoc accipitur, vt instituí & ordinari iudicium de hereditate posit. l. 8. D. de inoff. test. Sunt & bonorum possessiones cum re & sine re, de quibus Vlpia. in Instit. tit. xxviij.

Bonorum emptor dicebatur, qui à creditoribus bona debitoris distrahentibus emerat, in quem omnes quæ vẽditionem bonorum passo vel in eum cõpetebant actiones transferebantur, vtilibusq́ue agebat & conueniebatur, ceu honorarius successor, actionibus. Theoph. in tit. de successionib. sublat. quæ fieb. per bon. vend.

Nunc quę res in Bonis esse dicãtur, videamus,

eo antè præmisso, quòd aliud est In bonis esse, longè aliud Ex bonis. Nam in bonis id esse dicitur, quod dominij nostri vel quasi domini est: Ex bonis verò quidquid ex substātia nostra est, etiam si commodatum tantùm, vel depositum, vel pigneratum sit. l. 2. §. in hac. D. vi bon. rapt.

In bonis autem habere olim dicebantur, qui pleno iure, id est, ex iure Quiritium domini facti non erant: puta quibus neque mancipata res, neque in iure cessa, nec statuto ad vsucapionem tempore ab his possessa erat, vt Vlpia. in Instit. tit. j. & tit. xix. & tit. xxij. explicat: & Theophil. in Institutio. tit. ex quib. caus. manumitt. lic. qui eleganter ficto vocabulo hos Bonitarios dominos appellat. Latiùs autem & generaliùs dicimus, In bonis esse, quod in patrimonio nostro aliqua ratione est. l. 1. D. de rer. diuisio. l. 25. §. nō solum. D. quæ in fraudem credit. Ita res per vim alienata in bonis esse dicitur eius, qui vim passus est. l. 9. § licet. D. quod met. cau. & seruus domino non defendente ductus, in bonis eius esse qui duxit. l. 2. §. vlt. D. si ex nox. causa. In bonis etiam venditoris res vēdita est, antequàm ab eo emptori tradita sit. l. 8. §. si debitor. D. quib. mod. pig. §. cùm autem. Instit. de emptio. & vend. In bonis autem nostris computantur non solùm quæ dominij nostri sunt, sed & quæ bona fide à nobis possidentur, vel superficiaria sunt. Aequè si quid in actionibus, persecutionibus, petitionibusq́ est, bonis adnumeratur. l. 49. D. de verb. signif. l. vlt. D. de vsufr. leg. Princeps itaque bona concedendo, videtur obligationes cōcedere. l. 21. D. de verb. signif. Et actiones quidem siue legitimæ, siue honorariæ, siue ciuiles, siue poenales, in bonis ponuntur: exceptis popularibus & iniuriarum actionibus, quę, nisi demum lite contestata, in bonis esse non creduntur. l. 32. D. ad l. Falcid. l. 28. D. de iniur. l. 12. D. de verb. signif. l. penult. D. de popularib. actio. Lite planè contestata, cùm & ad heredes transmittantur, & propriè eius fiant, qui instituit, bonis adgregantur. Dos etiam in bonis mariti esse dicitur constante matrimonio. l. 21. §. Idem respondit. D. ad municipal. l. 7. § si res. & l. 75. D. de iure dot. Denique rem in bonis nostris habere intellegimur, quotiens possidentes exceptionem, aut amittentes ad recuperandam eam actionem habemus. l. 82. D. de adquir. rer. dom. Substitutio quæ nondum cōpetit, hereditas item non adita extra bona sunt. l. 42. D. de adquir. rer. dom. l. 63. D. ad l. Falcid. In bonis etiam nostris non est, quod euincitur. l. 151. D. de diuers. reg. iur. Seruitutes nec in bonis sunt, nec extra bona. l. 1. D. de vsufr. leg.

In edicto, quo in bonorum possessionem legatarios Prętor mittit, bonorum appellatione non eæ tantùm res quarum proprietas ad heredes pertinet continentur, sed & agri vectigales, & quæ pignori data sunt, & quæ bona fide possidentur. l. 5. §. bonorum. D. vt in poss. leg. Planè in his verbis prætoris, Si dolo malo eius qui liber esse iussus erit, post mortem domini, ante aditam hereditatem in bonis, quæ eius fuerunt, qui eum liberum esse iusserit, factum esse dicetur, quominus ex his bonis ad heredem perueniet, plenius bonorum causam pro vtilitate omni accipimus, vt & pigneratæ res & commodatæ & alienæ bona fide possessæ comprehendantur. l. 1. in prin. & §. hæc actio. D. si quis test. li.

In bonis etiam esse dicitur, qui in eorum possessionem missus est. l. penult. D. vt leg. nom. Sic & apud Cicero. lib. xiij. Epist. ad Atiliū. Eius frater Catinæ nuper mortuus est: nullam omnino arbitramur de ea hereditate controuersiam eum habiturum. Et est hodie in bonis. id est, bona tenet ac possidet.

Bonvm significat vtile: vnde bonum publicum pro vtilitate publica in. l. 1. D. de vsucapionib. Bonum autem & æquum in libris nostris coniungi solent. l. 1. & l. penult. D. de iustit. & iure. l. 33. D. de oblig. & actio. l. 65. §. quod ob rē. & l. 66. D. de cond. indeb. l. 2. §. si quis tamen. in fi. D. si quis cautionibus. l. 15. §. 1. D. de minorib. l. 32. D. si cer. pet. & aliàs sæpe. Sic, nec melius nec æquius, in l. penult. §. vlt. D. sol. matr. l. 82. in fi. D. de solutionib. Ridiculi autem sunt, qui bonum ab æquo separant. Hæc enim indiuulsa in iure ciuili hęrent, in quo quidquid vtile est, idem æquum habetur, propterea quòd ad ciuiū vtilitatem omne ius referēdum est, vt & ipsa iuris ciuilis à Cicero. in Topic. tradita definitio docet. Itaque Horat. vtilitatē iusti & æqui matrem scitè appellauit.

Quò bonum est, pro quæ vtilitas est, Iureconsultis propria locutio. l. 13. in fi. D. ad Velleia. l. 13. §. denique. D. de vsufr. l. 3. §. si quis ex liberis. & l. 10. § liberi. D. de cont. tab. l. 93. D. de solutionib. Sic & Cassianum illud tritissimum Cui bono, Priscia. lib. vlt. interpretatur cuius gratia, cuius commodo, ad quod bonū: Refertur à Cicero. in Oratio. pro Milo. & in oratio. pro Rosc. Amer. & ij. in Anto. oratio.

Actiones quædam ex æquo & bono esse, oririq́ dicuntur. l. 33. §. 1. D. de oblig. & actio. l. 5. §. hæc autem act. D. de his qui deiecer. l. 65. §. quod ob rem. & l. penult. D. de cōdict. indeb. & in bonum & æquum cōceptæ. l. 8. D. de cap. min. l. penult. D. de sepul. viol.

Bonus vir non tantùm iudex, sed & quiuis alius vir iustus, æquus, innocens & prudens,

consid

consideratusq́ paterfa. accipiendus est.l.3.§.tametsi.D.de arbitr.l.penult.D. vsufr. quēad. cau.l.16.in fi.D. de vsu & habit.l.47.§.si Sticho.de fideicom.libert.l. 58. §. 1.D.loca.l.vlt. C.de aliment.pup.præst.l.45. D. de procuratorib. l.5.§.1.D.vt legat.seu fideicom. Horat. lib.j.Epistolar.

–Vir bonus est quis?
Qui cōsulta patrum, qui leges iuraq́ seruat:
Quo multę,magnęq́ secantur iudice causæ,
Quo respōsore, & quo causæ teste tenētur.

Quilibet itaque minime astutus & fallax,sed integræ vitæ & existimationis, idoneusq́ & diligens paterfa. vir bonus appellatur. pro eodemq́,virum bonum & bonum patremfa.nostri auctores dicunt.l.9.§.sed si lapidicinas.l.17.§.vlt.& l. 19. §. sed & si vestimentorum.D.de vsufr.l.20.§.1.D.de oper.libert.l.13. D.de annu.leg. iudicemq́ viri boni & innocentis officio fungi debere dicūt.l.4.D. fam. ercis. Vnde ad iudicem, id est,ad virum bonum in l.137.§. cum ita. D. de verb. oblig.Et ita arbitratus viri boni in libris nostris intellegendus est,qui omnibus ferè stipulationibus comprehendi solebat.l.17.& l. 12.D. iudic.sol.l.21.§.siue autē.D.de oper.noui nunt. l.51.D.sol. matr. & l.12.§.& cuius. D. de dam. inf.& l.4. C. de restitutio. milit. & aliàs vbicumque hoc verbum occurrit.

Bonæ fidei verbum variè sumitur. Interdum enim bonam fidem in animi scientia ponimus,cùm videlicet quis rem eam,quam possidet,suam esse existimat.Sic in l.136.D.de diuers.reg.iur. l. 24. D. de vsucapionib. & alijs innumerabilibus locis.

Itaque bona fide possidere dicitur,qui ignorat rem alienam esse. l.3.D.ad l.Fab.de plagia.& è contrario mala fide possidet , qui conscius ad se non pertinere possidet.Quod & Constantin.lib.j.Epit.tit.3.ostendit καλῇ πίστει, ait, κατέχει, τουτέστιν οὐκ εἰδὼς ὅτι ἀλλότριον τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἀπατώμενος, καὶ νομίζων δικαίως κατέχειν αὐτὸ· ἢ κακῇ πίστει, τουτέστιν ξένον ὂν γινώσκων τὸ πρᾶγμα.

Generaliter autem, qui à quolibet rem emit, quam putat ipsius esse , bona fide emit : At qui sine tutoris auctoritate à pupillo emit: vel eo auctore , quem scit tutorem non esse, nō videtur bona fide emere.l. 27.D. de contrah.empt.Aliter atque si deceptus falso tutore auctore emerit.l.15.§.qui à pupillo.D.de publicia. Bona fide planè emere non videtur,qui sciens ab eo emit,quem Prętor vt suspectum heredem deminuere vetuit. l. 7. §. qui sciens.D.pro emptore. At qui à procuratore licet minoris distrahente,quàm res vendi potuisset,emit,mala fide emere non videtur,nisi fraudē participauerit. d.l.7.§. penult. Qui contra denuntiationem à domino factam emit,bona fide non emit.l.17. C. de rei vind.In s.c.de petit. heredit.bonæ fidei possessor accipitur, qui se heredem existimans hereditatem possedit:Malæ verò fidei possessor is,qui sciens ad se non pertinere possedit.Ex quo autem sciuit quis ad se hereditatem peti,ex eo tempore incepit malæ fidei possessor esse,siue ei denuntiatū est,siue sine denuntiatione resciuit. l. 22.§. petitam.D. de petit.hered.Itaque statim post motam hereditatis controuersiam in mala fide possessor constituitur. Enimuerò bona fide possidet, qui auctore prętore vel iudice comparauit.l. 180.D.de diuers.reg.l.11.D.de adquir.poss.Et, vt paucis cōplectar , bonæ fidei emptor esse videtur,qui aut ignorauit eam rem alienam esse:aut eum, qui vendidit , ius putauit vendendi habere,puta procuratorem aut tutorē esse.l.110.D.de verb. signif.Ceterùm bona fide non possidet,qui existimat non licere sibi per leges vsucapere.l.32. §.1. D. de vsucapionib. Sed nec bonæ fidei possessor videtur qui tacitum fideicommissum in fraudem legis suscepit.l.18.D.de his quę vt indig.Ac ne ille quidem vel ante illatam controuersiam bonæ fidei possessor habetur , qui inultam defuncti necem omiserit.l.1.C. de his quæ vt indig.nisi si deceptus ignorantia facti fuerit. l.17. D. eo. tit. Malæ fidei item possessor est, qui ab herede post motam controuersiam quæstionis illatæ non ignarus comparauit. l. 2.C.de petit.her.Bonæ fidei certè possessor esse quis desinit , ex quo cognouit rem alienam esse.l. 48.D.de adquir.rer.dom. Omnes possessores post litem contestatam malæ fidei esse intelleguntur.l.28.§.etiam. D. de petitio.her. l. 45. D. de rei vind. Eodem autem sensu quo possideri & emi res bona fide interpretati sumus , etiam bona fide seruire nobis serui vel liberi homines dicūtur, quos alienos vel liberos ignoramus.l.19.l.23. D. de adquir. rerum domi. l. 19. D. de pact. & aliàs sæpe. Dicimus porrò & bonæ fidei emptorem , & bona fide emptorē, vt in l.7.in fi.D. de publicia.l.8. D. pro empto.l.13.§.vlt.D. de minorib.l.1.§.cùm prædium.D.de pignorib. l.4.§.auctoris.D.de doli excep. Vt & bona fide possessorem.l.9.§.sed non vti.D. de adquir.rer. do. l.2. C. si maior fact. alien. l. 18.D. de petitio.hered.l.11.l.12.l.13.D.de noxalib. & bona fide dominum in l.12. in fi. D. de liber. caus.

Bona fides aliàs contraria est fraudi, dolo, astutijs, malitiæ.l.3. in fi.D.pro soc.l.58.D.de diuers.reg.Itaque bona fide , est citra fraudē sine dolo , sine captione cuiusquam. Eaq́ vt plurimum opponuntur inter se , Bona fide, & Dolo malo , vel Per fraudem.l.35.D.loca. l.22.D.de manu.test.l.2.D.de separatio.l.12.§. 1.D.de

1.D.de liber.causa.l.9.D.quæ in fraud. credit. l.27.D.ad Velleia. Vnde in l.68.D.de cõtrah. empt. Proculus bonã fidem præstare interpretatur, vt dolus malus absit. Bona fide & non in fraudem alicuius.l.34.D. de procuratorib. Bona fide, id est, citra calumniam, & non tergiuersandi animo. l. 7. §. planè.D. de petit.hered. Ex bona fide rationes reddere, sine fallaci aliqua dissimulatione.l.45.§. procurator.D.de procuratorib. Modestin.in l.6. §.vlt. D. de excus.tut. μὴ συνοφαντίᾳ, ἀλλ' ἐκ καλῆς πίστεως.

Denique bonæ fidei cõtraria est mala fides.l.1. C.de rescind. vendit. Idem valet quod dolus malus.l.j.C.de longi temp.præscr. Hoc sensu bona fides in omnibus contractibus desideratur.l.4.C.de oblig.& acti. Abesse enim ab omnibus contractibus fraus & dolus debet. Mala autem fide significat astutè, callido cõsilio, malitiosè, dolosè. Sic in l.5. §.vlt. D.de auct.tut.non mala fide, sed simpliciter: quo loci etiã non bona fide emere tutorem Vlp. scribit, qui rem pupilli per interpositam personam emit. Bonam fidem adgnoscere in l. 9.§.sicut.D. de adm. tut. Bonam fidem præstare.l.18.D.de neg.gest.

Bona fides aliàs æquum & bonum significat. l.1.§.1.D.de actio.empt.l.45.§.1.D.loca. Hine bonæ fidei iudicia seu contractus.l.5.D.de in lit.iur.l.7.D. quod cert.lo.l.3.§. in hac. D. cõmod.l.36. D. de pecul.l.3.§.in bonæ.l.32.§. in bonæ.D. de vsur.l.57. D. de oblig. & actio.l. 22. D. de donatio. l.6. D. quod cum eo.l.3.§. quia adsidua. D.de ædilic. ed.l.84.§. qui seruum.& l.108.§.cùm quid.de leg.1. Et iudicia bona fide.l.vlt.D.de fideiussorib.tut.quæ scilicet ex bona fide oriuntur atque descendũt. l.57.D.de contrahen. empt.l.2. D.de procur. Paul.lib.ij.Sentent.tit.xvij.l.7.§. sed & si rõ ignoramus.C. de rei vx.act. quæ in æquum & bonum concepta sunt.l.8.D.de cap. min. In his enim iudicijs alter alteri obligatur de eo quod alterum alteri ex bona fide, id est, ex æquo & bono præstare oportet.l.2. & l.5.D. de oblig.& actio.liberaq; potestas permittitur iudici ex bono & ęquo æstimandi quantum actori pręstetur: cuius tantumdem in illis iudicijs officium valet, quantum in stipulatione nominatim eius rei facta interrogatio. §. in bonæ. Instit. de actionib. l. 7. D. de neg. gest. Hanc potestatem nanciscebatur iudex, cùm in formula à Prætore additum erat, EX FIDE BONA, VEL QVANTVM AEQVIVS MELIVS, quod inseri solitum formulis. Cic.lib.iij. Officior. declarat, cùm sine lege vindicari dolum ait iudicijs, quibus ex fide bona agitur, reliquorum autem iudiciorum hæc verba maximè excellere, in arbitrio Rei vxoriæ, MELIVS AEQVIVS, in fiducia, VT INTER BONOS BENE AGIER OPORTET. Quorum postremorum verborum etiam lib.vij.Epist.ad Trebat. meminit. Plenius vero eodem loco illa refert, VT INTER BONOS BENE AGIER OPORTET, ET SINE FRAVDATIONE. Idem in Orat.pro Rosc. Com. Arbitrum ita sumi solitum in bonæ fidei iudicijs ostẽdit, QVANTVM AEQVIVS ET MELIVS SIT DARI. Et in iij. Officior. QVOD DARE FACERE OPORTERET EX FIDE BONA, vt & Valer.li.viij. tit. ij. indicat. Hac ratione bonæ fidei adiectione temperandã actionem dixit Vlpia.in l.12.D.de dolo. Sic verbum ex bona fide in l. 54.D.loca.& l.51.D.de ædilic. ed. l.31. in fi.D. depos.l.1.D.de æstimat.accipiendũ est. Sic & illud eiusdem Cicero. lib. vj. Epist. ad Attic. accipiendum est. Ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν ex Q.Mucij P.F.edicto Asiatico exceptionem, extra quam si ita negotium gestũ est, vt eo stari non oporteat ex fide bona. Proinde abesse à bonæ fidei iudicijs quàm maximus dolus malitiaq; omnino debet, etiã si conuenerit, ne dolus præstetur. Nam huiusmodi conuentio bonæ fidei contraria est. l. 24. D. de diuers.reg. iur. Doli quoque exceptio præstatioq; & bona fides his iudicijs inest.l.21.D. sol. matrimonio.l.84.§. qui seruum.D.de leg. lib. j.l. 152. in fi. D. de diuers. reg. Sed & pacti exceptio his inest.l.3. D. de rescind.vendit. In his iudicijs semper ad æquum & bonũ interpretatio redigitur. Non recipiunt itaque eam pręstationem, quæ cõtra bonos mores desideratur. l.5. D. de vsur. Sed nec cõuentionem aliquam iniquam admittunt.l.11.§.vlt. D. de actio emp. Bonæ fidei ratione fructus in his iudicijs præstantur. l.21.D.de hered.vend. Quę moris sunt & cõsuetudinis in his iudicijs veniunt. l.31.§. quia adsidua.D. de ædilic. ed. Consensu maximè hæc iudicia sustinentur. l. 117. D. de diuers. reg.iur.

Bona fides legem contractus seruari exposcit. l.13.D.comm.præd.l.2.in fi. D. de adm.rer.ad ciuit. Bona fides exigit vt quod cõuenit fiat. l.21.D.loca.nec quicquam magis bonæ fidei congruit, quàm id præstari, quod inter contrahentes actum est.l.11.D.de actio.empt. Ex bona fide est eum, cum quo negotium geritur, non decipi.l.51. D. de ædilic. ed. Contra bonam fidem est vsuras desiderare temporis ante moram ab eo qui beneficium in re aliena suscipienda præstitit. l. 24 .in fi. D. depos. Bona fides exigit, vt arbitriũ tale præstetur, quale viro bono cõuenit.l.24. D.loca. Fides bona non patitur, vt qui suum negotiũ quasi meum gessit, me obliget.l.6.§. sed siquis ita. D.de neg.gest.

Bonæ fidei non conuenit abnegare id, quod acceperis.l.11.D.depos. Vt nec eo pacto stari, quod alteri captiosum sit.l.7.D.de rescind. vend. Aduersus bonam fidem mādatum est, si meretrici pecuniam credi mandes.l.12.§.si adulescens.D.manda. Bona denique fides quæ in his contractibus exigitur, æquitatem summam desiderat.l.31.D.depos.

Bonæ fidei autem iudicia à Iustinia. enumerātur in §.actiones.Instit.de actionibus.l.2.C. de rer.permut.l.vlt.C.de petit.hered.quibus aduersantur stricta iudicia, vel stricti iuris actiones.

Bona gratia dissolui olim matrimonium dicebatur, quod nullius ex coniugibus culpa, & sine animi sui ira & offensa, sed vel consensu mutuo, vel iusta aliqua & rationali ex causa soluebatur.l.32.§.si diuortium.D.de donat. int.vir.l.14.D.qui & à quib.vt eueniebat, cùm propter sacerdotium, vel sterilitatē, vel senectutem, aut valetudinem, aut militiam satis commodè retineri matrimonium non poterat: vel cùm marito capto ab hostibus, & quinquennio à tempore captiuitatis elapso, mulier ad alias nuptias migrabat. His enim caussis matrimonium bona fide dissolui intellegebatur.l.60.& l.61.& l.63.D.de donat.int.vir.l.6.D.de diuort. Iustinia. Nouel. Constit.xxij. διαλύονται δὲ ἐν ζωῇ συμβαλόντων γάμοι, οἱ μὲν κατὰ πρόφασιν εὔλογον, οἱ δὲ καὶ Bona gratia καλοῦνται. Idem Nouel. cxvij. κἂν εἰ Bona gratia διαλυθῶσι συμβάντος τοῦ γάμου. Iustinus similiter Nouella. ij. τὸ ἐν παλαιὸν ἐξῆν ἀδεῶς τοὺς γάμους ἐπ' ἀλλήλοις χωρίζεσθαι κατὰ κοινὴν συγγνώμην τε καὶ συναίνεσιν τοῦτο πράττοντας, ὅπερ νόμοι καὶ πολλοὶ οὕτω λέγοντές τε καὶ ὁρίζοντες, καὶ Bona gratia, τὴν οὕτω προϊοῦσαν γάμου λύσιν τῇ πατρίῳ καλοῦσι φωνῇ.

Breves tabellæ exiguæ appellantur, in quibus & nomina debitorum & priuata quæque negotia adnotantur.l.vlt.de cōueniend. fisc.debit.lib.x.C.l.1. de excus. artific. eo. libr. Cod.l.1.de exactio. tribut.eo.l.1. de apoch. publ.eo.l. penult. in fi. C. de cano. largitio. tit.eo. Lamprid.in Alex.Notarium, qui falsum causæ breuem in consilio Imperatorio retulisset.&c.

Breuiariē rationes in l.vlt.D.de pecul.leg. Sueto.Breuiariū rationū dixit in Galba, cap.xij.

Bvccellatvm genus panis bis cocti.l.1. C.de erog. milit. ann. Ammia. Marcell. lib. xvij. Frumentum ad vsus diuturnitatem excoctum ita appellari scribit quo milites pasci in castris solebant. Spartia. in Pescennino. Idem pistores sequi expeditionē prohibuit, buccellato iubens milites & omnes contentos esse. Paulinus & Theras. in Epist. August.xxxvj. De buccellato Christianæ expeditionis, in cuius procinctu cottidie ad frugalitatis annonam militamus, panes quinque tibi misimus.

Buccellarij in l.vlt.C.ad l.Iul.de vi publ.sunt, vt Suidas interpretatur, οἱ ἰλλυογαλά[illegible]. qui etiā βουκελλαρίων χώραν, γαλλογραικίαν esse scribit.

Bvccinator in l.vlt.D.de iure immunit. est, qui in exercitu buccina canit. Hunc classicum cecinisse Imperatore præsente, & cùm in militē capitaliter animaduertebatur, Vegetius lib.ij.cap.xxij.scribit.

Bvcvlae buccarum tegmēta significant. l.1.D.de fabricēsib.lib.x.C.Th. Inde Buccularij, vel, vt in Pandect. Florentinis scribitur, Buccularum structores. l. vlt. D. de iure immunit. In lexico ædis B. Germani Buccula vertitur παράγναθις.

Bvrgi in l.2.§. In Sardinia. C.de offic.præf. præto.Afr.l.penult.de fund. rei priuat. lib.x. C. Luitprandus lib. iij. de Reb. per Europ. gest.cap. xij. de Burgundionibus agens. Et quoniam, ait, ipsi domorum congregationē quæ muro non clauditur, Burgum vocant, Burgundiones, quod est burgo expulsi à Romanis appellati sunt.Isidor.lib.ix.cap.iiij. Burgarij à Burgis dicti, quia crebra per limites constituta habitacula burgos dicunt. Vnde & Burgundionum genti inhæsit nomen, quos quodam subacta Germania Romani per castra disposuerunt.

f

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE, LIBER III.

CADERE causa, est litem, causam perdere. l. 95. §. pen. D. de solutionib. l. 71. §. vlt. D. de condicio. & dem. Eodemq́ modo, Cadere formula, in veterum libris dicitur, qui non, vt oportuit, actionem instituit. Quintilia. lib. iij. cap. viij. In omnibus ferè causis, in quibus cecidisse quis formula dicitur, hæ sunt quæstiones, an huic, an cum hoc, an hac lege, an apud hunc, an hoc tempore liceat agere. Senec. Epistol. xlix. Quid enim aliud agitis, cùm eum quem interrogatis, scientes in fraudem impellitis, quàm vt formula cecidisse videatur? Quintilia. Declamatio. cccl. Non ignoro esse frequentem huiusmodi in iudicijs minoribus dumtaxat contentionem, vt petitor excidisse formula, vt aliter quàm potuerit, agere dicatur. Sic enim ille locus emendandus est.

Cadere in casum in l. penult. de delatorib. lib. x. C. Hinc Caduca bona generaliter appellantur, quæ ex aliqua causa in fiscum cadunt. l. 3. D. de his, quæ in test. delent. l. 9. & l. 20. D. de s.c. Silan. l. 2. in fi. D. siquis aliq. test. prohib. l. 30. de petitio. & vlt. dat. in C. Th. Vnde in Lexico Latinogræco ædis B. Germani Parisiensis Caducum definitur τὸ χωροῦν εἰς τὸν φίσκον. Sic Caducæ hereditates apud Cicero. x. Oratio. in Anto. Isidor. lib. v. Etymolog. cap. xxv. Caduca, ait, inde dicuntur, quia eis heredes ceciderunt. Caduca etiam legata, quæ à legatarijs ciderant, dicebantur. Nam vt Vlpia. in Instit. tit. xvij. scribit. Quod quis sibi relictum ita vt iure ciuili capere possit, aliqua deinde ex causa non ceperit, propriè id Caducum appellatur, quia is videlicet ceciderit ab eo. Iustiniano interprete Caduca ea legata olim accipiebantur, quæ post mortem testatoris ante apertas testamenti tabulas mortuo legatario dificiebant: Quasi caduca verò, aut in causa caduci erant ea, quę viuis testatoribus deficiebant, vel quod legatarij præmorerentur, vel quòd condicio sub qua relicta essent, viuo adhuc testatore deficeret. l. vn. §. & cum triplici. C. de caduc. toll. §. Quintius autem. Epist. de cōfirmatio. Digestor. Addamus hic & hæc ex relatione Symmachi apud Ambros. lib. v. Epist. sumpta verba: Quod nomen accipiet ablatio facultatum, quas nulla lex, nullus casus facit caducas? Eodemq́ modo caduca dos vocabatur, quæ illicito matrimonio contracto in fiscum cogebatur. l. 38. §. penult. & l. 61. D. de ritu nup. Et apud Vlpia. in Institutio. tit. xvj. Inde caducaria lex Iulia dicitur, quæ caducorum ius introduxit, apud eundem Vlpia. in Instit. tit. xxviij.

Caduca glans, quæ ex arbore cecidit. l. 30. D. de verb. signif. vt & caduca oliua apud Colume ll. lib. xij. cap. xlix. At caduca aqua apud Frontin. lib. ij. de aquæductib. quæ vel ex lacu abundat, aut ex castellis effluit, aut ex manationibus fistularum.

Caduceos Græci cerycia dicunt. l. 8. D. de rer. diuisio. Vide Suidam in verbo κηρύκειον.

CAELVM pro aëre Iureconsulti dicunt. l. 1. D. de adquir. rer. domin. l. vlt. §. pen. D. quod vi aut clam. l. 26. D. de furt. l. 1. D. de seruit. vrb. l. 17. §. proinde. D. de vsufr. l. 2. D. pro suo. Seruius in illud Vergil. ex lib. 1. Georgic. Varium cæli prædicere morem. Cæli, ait, id est, aëris. Lucretius, In hoc cælo qui dicitur aër. Cælestis aqua, quæ de cœlo cadit. l. 1. §. 1. D. de aq. & aq. pl. l. 28. D. de seruit. vrb.

Cælestus Salinensis in Africa summo honore cultus: Cuius meminit Vlpia. in Institut. tit. xxij. Capitolin. in Pertinace. Deinde Proconsul Africæ factus est, in quo proconsulatu multas seditiones perpessus dicitur, vaticinationibus earum, quæ de templo Cælesti emergunt. Idem in Macrino. Vates Cælestis apud Carthaginem quæ repleta deo solebat vera canere sub Anto. Pio. &c. Saluia. Massil. lib. vj. de vero dei iudicio. Habent quippe intra muros patrios intestinum scelus Cælestem illum scilicet Afrorum dæmonium

monium. Ex quibus duobus postremis locis adductus crediderim Cælestē potius quàm Cælestum eum appellatum, eumq́ Saturni patrem significari qui Cælius à Macrobio lib. j. cap. viij. vocatur. Sed & Cælestis deæ Ammianus Marcell. lib. xxiij. meminit.

CAESARES omnes in vniuersum Imperatores appellati sunt. Hoc tamen nomen Imperatoribus designatis & futuris imperij successoribus tribui solebat. Vnde ab Augusto Cæsar interdum separatur. l. 7. C. de malefic. & Mathem. Et apud Spartia. Capitolin. & Lamprid. & in inscriptionibus legum Codicis sæpe. sic potest in l. 6. in fi. D. de iure fisc. Cæsaris nomen accipi.

Cæsarienses & Cæsariani pro officialibus Cæsaris. l. 5. de conuenien. fisci debit. lib. x. & tit. de Cæsaria. in C. Th.

CALCVLVS pro re pecuniaria & nummaria in l. 6. in fi. D. de his qui not. infa. l. 29. D. de dolo. Calculus verò pro computatione. in l. 11. §. si duos. D. ad l. Falcid. l. 1. D. quæ sentent. sine appell. l. 5. §. si rogatus. D. de donat. int. vir. l. 8. D. depos. Vnde Calculatores. l. 7. §. rescriptum. D. de operis libert. l. 4. C. de professorib. l. 10. quos tabularios appellatos ostendit. l. 1. §. ludi. D. de extra. cog. ψηφιστὰς appellat Modestin. in l. 15. D. de munerib. & hono. Martial. lib. x. Epigr. Nec Calculator, nec notarius velox. Augustin. lib. ij. contra Academic. Quibus duobus repertis nata est illa librariorum & calculonum professio velut quædam Grammaticæ infantia. vbi, nisi mendosus est locus, calculones pro calculatoribus posuit.

CALCIARIVM eadē forma qua vestiarium in l. 8. §. qui transigit. D. de transactio. l. 21. D. de alim. legat. Sueton. in Vespasia. cap. viij. Classiarios verò, qui ab Ostia & Puteolis Romam pedibus per vicos commeant, petentes constitui aliquid sibi calciarij nomine quasi parum esset sine responso abegisse, iussit post hæc excalciatos cursitare.

Calciatus in l. 3. §. vlt. D. de offic. præf. vig.

CALGITROSVS equus, calce petere, percuteréq́ solitus. l. 1. §. 1. D. si quadrup. Cōstantin. λακτιστὴν vertit post Theophil. Institu. si quadrup. in princ.

CALENDARVM Martiarum, ex quibus olim vt plurimum locationes incipiebant, pensionesq́ inferebantur, fit mentio in l. 58. D. de vsufr. l. 19. de exactionib. in C. Theo. Constat autem eum diem festum mulieribus fuisse: eoq́ munera ijs mitti solita, vt ex l. 31. §. si vir vxori. D. de donat. inter vir. & vxor. colligitur. quod & Budæus notauit. Cui addo Martial. lib. v. Epigramm. carmen, quo Martias Kalendas Saturnalia fœminarum appellat. Idem & Acron in odam octauam lib. iij. od. Horat. & Solinus cap. ij. significant.

Calendarium, librum fœnebris pecuniæ creditæ significat, in quo nomina scribebantur. l. penult. D. si cer. petat. l. vlti. D. de pecul. l. 88. D. de leg. lib. ij. l. 6. D. de instr. vel instrum. l. 39. §. neglegentiæ. D. de admi. tut. l. 3. C. de compens. l. 40. §. seruus. D. de statulib. l. 23. de pecul. leg. Seneca lib. xiij. Epist. Diuitem illum putas quia in omnibus prouincijs arat, quia magnus ei kalendarij liber voluitur. Hoc autem nomen ex eo descendit, quod in kalendas veteres fœnerari solerent: Et ideo Kalendarum nomine libris suis præposito, quæ deinde nomina fecissent subscribere solebant. Vnde Martial. lib. viij. Epigr.

Superba densis arca palleat nummis,
Centum explicentur paginæ kalendarum:

Ouid. lib. ij. de Remed. Amor.

Qui Puteal Ianumq́ timent, celeresq́ kalendas,
Torqueat hunc æris mutua summa sui.

Vbi celeres kalendas vocat, quòd voto & desiderio debitorum celerius redeant, & vsurarum incrementum adferant.

Hinc Kalendarium exercere. l. 33. §. 1. & l. 39. §. legauerat. D. de leg. lib. iij. In Kalendarium conuersa pecunia dicitur, quæ nominibus & fœnore occupata est. l. 39. §. neglegentiæ. D. de adm. tut. Kalendario destinatæ pecuniæ, id est, nominibus faciendis. l. 62. D. de legat. lib. iij.

Calendarij curatio in l. vlti. D. de munerib. & hono. Ceterùm cùm quis kalendarium alicui præstari vult non nomina dumtaxat debitorum, sed & pecuniam, si qua ab his exacta eidem kalēdario destinata fuerit. d. l. 62.

CALIGATI milites. l. 2. D. de his qui not. infa. l. 9. D. de custod. reo. l. 6. §. exploratores. D. de re milit. l. 21. C. de nup. Iustinia. in Nou. Quibus mod. natur. eff. legit. Dixi lib. ij. Selectar. Antiquit.

CALOR & irati animi impetum, & quemlibet efferuescentem motum, inconsultamq́ mentis commotionem significat. l. 3. D. de diuort. l. 45. D. de diuers. reg. iur. l. 1. §. quæri potest. D. ad Turpillia. l. 7. in fi. D. ad l. Iul. repet. l. 9. D. de publican. l. 2. C. de abolitio. l. 2. C. de reb. credit. l. 4. C. de auctor. præstā. l. vlti. §. filijs. C. de bon. mat. l. 5. C. de iniur. l. 19. C. de inoffic. testam. l. 22. in fi. D. ad leg. Iul. de adulter.

CALVMNIARI est falsa crimina intendere. l. 1. §. 1. D. ad Turpillia. à verbo antiquo Caluor quod in xij. tab. scriptum erat, quod Caius morari & frustrari interpretatur. Et inde Calumniatores appellatos scribit, qui per fraudem & frustrationem alios vexarent litibus. l. 233. D. de verbo. signific. qui & Calumniosi vocantur. l. 3. D. ad Turpillia. Calumniosum

autem Paulus lib.j.Sentent.tit.v.definit,qui sciens prudensq; per fraudē alicui negotium cōparat. Quo sensu in edicto de Calumniatoribus hoc verbum accipiendum est. Nec enim in criminalibus tantùm,sed & in ciuilibus causis calumnia interuenit. Deniq; Calumniator est, qui non debitum petit. l. pen. D.ne quis eum,qui in ius voc. & qui temere alicui controuersiam mouet.l.39.§.1.D.de liber.caus. Per Calumniam etiam petere dicitur,qui vexandi alicuius gratia petit. l.46.D. de petit.hered.l.29.§.penulti.D.de liber.causa. Per Calumniam in possessionem ventris nomine missa videtur, quæ sciens prudensq; se prægnantem non esse,vel ex alio concepisse,voluit in possessionem venire.l.1. §.per calumniam. D.si mul.ventr.nom.l.15. & l.16. D.de his qui not.infa. l.3. §. vnde Marcellus. D.de iureiur.l.22. D.de mort.caus.don. l. 3. §. vlt.D.ne vis fiat ei,qui in poss.miss.

Per Calumniam vel calumniosè satis petere, & per Calumniam desiderare, vt cautio interponatur,dicitur,qui nullo iure & vexandi aduersarij causa cautionem postulat. l. 3. §.1. D.vt in possess.leg.l.1.in fi.& l.8.D.de Prætor. stipul. Calumniæq; actio olim reis absolutis aduersus improbos litigatores,& eos qui temere petierant, dabatur, quæ eos decima parte litis multabat,vt Iustinian.& Theoph. scribunt in §. hæc autem. Institut. de pœna tem.litig.

De Calumnia iurare. l. 13. §. qui damni. D. de damn.infect.l.3.C.quemad.testa.aper. iurare non calumniæ causa,id est,vexandi aduersarij postulare se vt satisdetur. l.7. D.eod. tit. vt & in l.15.in fi. D.de reb.auct.iud. posid. & l. 15.D.ad exhib.Sic iusiurandum de calumnia. in l.34.§.datur autem.D.de iureiur.l.vlt. D.de fideicommiss.

CALVISIANA actio appellatur,quæ patrono datur ad reuocanda ea , quæ in fraudem eius libertus alienauit. l.16. §.idem scribit. D. de petit.heredit.l.1.§.si pluribus.l.2.& l.3.§.si intestatus, & l.vlti. D. si quid in fraud. patr.l. 2.D.si à parent.quis manum.l.16.§.1. D.de iure patro.

CAMELASIA munus ciuile personale olim fuit camelorum publicè alendorum. l. 1. & l. vlt.§.camelasia.D.de muner.& hono.

CANCELLI l. 9. D. quod vi aut clam. l. 41.§. item hoc prohibetur.D.de legat.lib.j.

CANCELLARIVS in l.3.& 5.C.de adsessorib. & in inscriptio.Antiqua, quæ titulum edicti Aproniani præfert.

CANON in Imperatorum constitutionibus anniuersariam pensitationē præstationemq; significat.l.1.de indictio.lib.x. C.l.vn.de collat.donat.lib.x.l.3.C.quæ res vendi non poss. Canon delegationis & Aurarius Canon.l.11. de excus.muner. lib.x. C.Canon emphyteuticus.l.vlt.C.de iu.emphyt.Inde canonica illatio ordinaria functio dicitur.

CAPERE cum effectu accipitur.Capere enim dicitur,qui sic accepit,vt habeat. Ideoq; non videtur quis capere quod est restituturus. l. 71.D.de verb.signific.l.52. D.de diuers.regul. iur. Quò pertinet l.43. D. de leg. lib. ij.l. 1.§. sed si. l. 2. §. si fidem. D. si quis aliquem test. prohib.l.8. §.sed ei demum.D.de inoffic. l.4. D.quib.mod.vsusfr.amitt.l.57.D. ad l.Falcid.

Cepisse planè videtur quis , quamuis alij adquisiuit.l.140. D.de verbor. signific. Capere autem ex testamento vel capere legatum, hereditatem,fideicommissum,est sibi adquirere.l.24.in fi.D.de æd.lic.ed.l.vlt. D.de leg.1. l.10.D.de his quæ vt indig.l.62.D.de heredib. instit.l.11.D.de vulg.l.7.de legat.lib.ij. Sic solidum capere non posse dicuntur, qui totius quod relinquitur capaces non sunt. l. 72. & l.78.D.de heredib.instit.l.6.D.de vulg.& pupill. Sic & in l.27.D.de probatio.l.3. D.de iure fisc.Capiendi ius in l.2. §.item diui fratres. D.de iure fisc. Et apud Iuuenal. Sat. Si Capiendi ius nullum vxori. Capere ex testamento nihil videtur , qui tantum erogat, quantum accepit.l.122.in fi.D.de leg.lib.j.

Non videtur cepisse qui per exceptionem à petitione remouetur.l.13.D.de diuers.reg.iur. In edicto de Calumniatorib. & aliàs quoque , pecuniam cepisse videtur , qui obligatione liberatus est. l. 2.D. de calumniatorib. Quò referenda est l. 115. D.de diuers. reg.iur. Vt ex inscriptione apparet. Eodem modo Paul.in l.22.§.vlt.D.ad l.Falcid.cum cui liberatio legata est,quamuis soluendo non esset, capere videri ait, eò quod liberetur. Quinetiam , si donaturus mihi mortis causa debitorem suum creditori meo delegauerit , tantam pecuniam capere videbor,quanta à creditore fuero liberatus. l. 18. §. j. D. de donat. caus.mort.

Capere etiam vsu adquirere significat.l.48.§.1. D.de adquir. rer. do.l. 21. & l.23. D.de vsucapio.l.2.§.cùm Stichum.D.pro empto. l.12.D. de damn. inf. Ita dominium capere in l.15.§. Iulianus. D.de dam.infec. Et in suum dominium capere in l.5.D.eod.tit. Ita tempore capere, & possessione capere Iureconsulti dicunt.l.10.§.1. l.13. §.1.D.de vsucapio.l.3. in fi. D.de adq.poss. Hinc dominij Capio in l.18. D.de damno infecto,& vsucapio, id est, dominij adquisitio per vsum seu possessionem. Et mortis causa capio , quo nomine ea liberalitas,quæ morte alicuius obuenit nec proprium nomē habet,significatur.tit. de mort. causa donationib. & capionib. Quidquid enim propter mortem alicuius capitur, mortis causa capi dicitur , exceptis his capiendi figuris

figuris quæ propterio nomine appellantur. l. 8. & l. 18. & l. 21. & l. 31. D. de mort. cau. don. l. 54. D. de condit. & demonst. Vsucapere ergo nihil est aliud, quàm vsu adquirere & vsu suum facere. l. 82. §. 1. D. de legat. lib. j. Dicitur & pignoris capio, sed alio atque vsucapio, sensu. l. 15. §. si super. D. de re iud. Vlt. de distrahend. pignorib. in C. Th.

Capi interdum significat fraudari & decipi. l. 21. D. ex. quib. caus. maio. l. 3. §. ergo. l. 12. §. ex facto & §. sciēdum. D. de minorib. Inde verba illa edicti Prætorij, ET SI QVID DOLO MALO CAPTVS FRAVDATV'SQVE EST. l. 36. D. de pecul. l. 1. §. filiumfa. D. depos. Cic. iij. Officior. Nam quanti verba illa, VTI NE PROPTER TE FIDE'MVE TVAM CAPTVS FRAVDATV'SVE SIM. Non capitur, qui ius publicum sequitur. l. 116. §. 1. D. de diuers. reg. iur. Non capitur minor emendo rem sibi pernecessariam, licet mortalem. l. 11. §. sciendum. D. de minorib. Inde Captio pro fraudatione, deceptione, damno, & fallacia accipitur. l. 1. D. de in integ. rest. l. 44. D. ad l. Aquil. l. 1. D. de minorib. l. penult. in fi. de vacat. muner. l. 3. D. de collat. bo. l. 22. §. sicut. D. manda. l. 14. in fi. D. de probatio. l. 200. D. de diuers. reg. l. 66. §. 1. D. ad Trebellia. Et Captiosum fallax atque damnosum. l. 41. D. de vsucapio. 14. §. aliquando. D. quod met. causa: vnde Captiosa & lucrosa contrariè referuntur in l. 6. §. si quid cum pupillo. D. quæ in fraud. credit.

Capi etiam virgo vestalis dicebatur, quæ in sacerdotium vestalium legebatur. Vlpia. Instit. tit. x. Gell. lib. j. cap. xij. Ambrosius lib. v. Epist. Vix septem vestales capiuntur puellę.

Capi quoque dicebatur arbiter, qui à litigatoribus sumebatur. Plautus Truculento, Ibo domum ego: tecum bellator arbitrū æquom ceperim. Terent. Heautontimor. Vicini nostri hic ambigunt de finibus. Me cepere arbitrum.

Captus luminibus, id est, orbatus. l. vn. C. qui morbo se excus. l. 1. §. cæcum. D. de postul.

CAPTARE aliquem à veteribus dicebantur, qui simulato obsequio munusculisue eius suprema iudicia aucupabantur. Plin. lib. ij. Epist. Regulus, qui speraret aliquid ex nouis tabulis, quia nuper captare eum ceperat, medicos hortari, rogare, quoquomodo spiritum homini. Idem lib. iiij. Epist. Mancipatum (ita vulgo ex moribus hominis loquebantur) fœda & insolita parentibus indulgentiæ simulatione captabat. Martialis lib. vj. Epigram.

Scis te captari: scis hunc, qui captat, auarum,
Et scis quid captat, quid, Mariane, velit:
Tu tamē hūc tabulis heredē, stulte, supremis
Scribis: & esse tuo vis, furiose, loco.
Munera magna quidem misit: sed misit in hamo.
Et piscatorem piscis amare potest?

Eodemq; sensu Captare testamentum latini auctores dicunt. Seneca lib. vj. de benefic. An vt Arruntium & Aterium & ceteros, qui captandorum testamentorum artem professi sunt, non putas habere eadem, quæ designatores, & libitinarios vota? Quintilia. Declamatio. vlt. Neque auia captare eius testamentum fas putauit, cui destinauerat suum. Plin. lib. xx. cap. xiiij. Et paulo ante Iulium Vindicē adsertorem illum à Nerone libertatis captatione testamenti sic lenocinatum. Erant verò Romæ qui senes orbos ac locupletes obsequio demereri studebant, vt ex eorum testamentis aliquid ferrent, quiq; etiā palam consignatis tabulis eos heredes faciebant, quo ad eandem liberalitatem iamiam morituros prouocarēt. Cuiusmodi captatoria officia ridet Lucianus in Dialogis mortuorum his verbis, ἔδοξε δή μοι, ait, ἐκφέρειν τότε τὰς διαθήκας ἐς τὸ φανερὸν ἐν αἷς ἐκείνῳ καταλέλοιπα τἀμὰ πάντα, ὡς κἀκεῖνος ζηλώσειε καὶ τὰ αὐτὰ πράξει.

Captare etiam hereditatem vel legatum nostri dicunt. l. 1. D. si quis aliquem test. proh. l. 25. C. de transactionib. vnde Captatoriæ Institutiones hæ nominantur, quæ alienæ liberalitatis exprimendæ eliciendæq; causa fiunt. l. 70. & l. 71. & l. 81. D. de heredib. inst. l. 64. D. de legat. lib. j. l. 11. C. de test. milit. quales sunt hæ, QVA EX PARTE ME TITIVS HEREDEM SCRIPTVM IN TABVLIS SVIS RECITAVERIT, EX EA PARTE HERES ESTO. l. 1. D. de his quæ pro non script. hab.

Ceterum Captatoriæ non sunt eæ scripturæ, quæ affectionibus mutuis expressæ elicitæq; sunt. d. l. 71. de hered. instit. Vnde in Nouell. Valentinia. tit. iiij. de Leonio & coniuge qui se testamento in eodem codice scripto vicissim heredes instituerant, sic aiunt: Quoniam nec captatorium dici potest, cùm duorum fuerit similis affectus & simplex religio testamenta condentium.

CAPVT primùm personā significat. l. 35. D. de leg. lib. ij. l. 3. in fi. & l. 7. §. iniuriarū. D. de cap. min. l. penult. §. testamento. D. de secund. tab. Sic accipitur in eo quod vulgo dicimus, Noxam caput sequi. l. 2. D. si ex nox. caus. ag. l. 21. §. 1. D. commod. l. 1. in fi. D. de priuat. del. l. 18. D. de furt. Inde tributum capitis, quod in singulas personas confertur. l. 3. & l. vlt. D. de. censib. l. 10. de agric. & censit. libr. x. C. & Exactores pecuniæ pro capitibus. l. vlt. D. de munerib. & hono.

Pro capite dare seruus dicitur, qui pro libertate dat. l. 51. §. vlt. D. de pecul. l. 10. D. pro em-

pro.coniuncta l.4.§. de illo. D. de vsucapio. vel vt aliàs dicitur, ob pactionem libertatis. l.9.D. pro empto. Sic Plaut. compluries loquitur, vt in Persa, act.j.scen.j. Vt des mihi nummos sexcentos, quos pro capite pēdam. Idem Pseudolo, act. j. scen.ij. Tu autem, qui pro capite argentum mihi iamiamq; sæpe numeras. Eaq; pacisci modò scis: sed quę pacta es, non scis soluere. Idem Pœnulo, act.iij. scen.j. Cùm argentum pro capite debemus, nostrum dedimus non tuum, liberos nos esse oportet. Et in Rudente, act. iij. scen. ij. Doctè atque astutè ego illi pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, vt sim liber ac me emittat manu. Seneca Epist. 1. lib. xj. Eripe te hac seruitute, quam extremæ quoq; condicionis mancipia & in his sordibus nata exuere conantur peculium suum, quod comparauerunt capite fraudato pro capite numerant.

In Caput alicuius interrogari, torqueri, testimonium dicere, pro in personam.l.14. §. Is demum.D. de bon. libert. l. 1. §. seruum cum tribus §§.seq.& l.2.l.3.l.10.§.potest.

Et in Capita diuidere, id est, in viriles: & vt Iustinia. Nouell.cxviij. interpretatur, κατὰ τὸν τῶν προσώπων ἀριθμόν: sic videlicet, vt æquales partes quisque ferat, & tot fiant partes, quot personæ sunt. §. pen. Instit. de hered. quæ ab intest. §. hoc etiam. Instit. de legit. agn.succ.l.2.§.1.D.de suis & legit. Cui opponitur In Stirpes diuidere. l. pen. C. de legit. hered. & apud Gaium lib. ij. Institutio. tit. viij.& Paul.lib. iij. Sent. tit. ij. pro stirpibus non pro virilibus portionibus, vt in l.2.C.de suis & legit.

Capita etiam gregis pro singulis corporibus. l.1.§.vlt.l.2.& l.3.D.de rei vindic.l.76.& l.77. D.de vsufr.l.13. D. de pignorib.l.10.§.si serui. D.de iure dot.

Caput etiam statum significat. Sic capite minui dicuntur, qui statum mutant. Nec enim aliud esse capitis minutionem, quàm mutationem status indicant l.2.D. de in integ. restit.l.1.D.de cap. minut. & l.9.§.vlt.D. de minorib. coniuncta cum §. maxima. Instit. de cap. dem. Et Iustinia. Instit. de cap. dem. & Paul. lib. 1. Sent.tit. vij. Et Boëth.in Topic. Proinde seruus cùm manumittitur, capite non minuitur, quia seruus nullum ius statumq; habet.l.3.§.vlt.cum l.seq.D.de cap.min. Tribus verò modis capitis minutio cōtigit. Aut enim libertatem ciuitatemq; simul amittimus. Et hæc est maxima seu magna capitis deminutio. Aut ciuitatem tantùm, libertate retenta, amittimus. Quę capitis minutio media seu minor appellatur. Aut libertate & ciuitate salua familia dumtaxat mutatur, quæ minima capitis minutio est. l. vlt. D. de cap. min. Instit. de cap. dem. l. penult. & vlt. C. de vsufr. Quamobrem triplex capitis minutio ab Ausonio inter triadas ponitur. Vnde Festus lib. iiij. Deminutus capite appellabatur, qui ciuitate mutatus est, & ex alia familia in aliam adoptatus, & qui liber alteri mancipio datus est, & qui in hostium potestatem venit, & cui aqua igniq; interdictum est. Sic Liuius lib. xxij. Liberi atq; incolumes desiderate patriam: desiderate dum patria est, dum ciues eius estis. Serò nunc desideratis deminuti capite, abalienati iure ciuium.

Ceterùm magna capitis deminutione pleriq; etiā mediam iureconsulti comprehendūt. l.1. §.si filius.D. de suis & legit.l.1.§.capitis.D. ad Tertyllia.l.1.D.de vsufr.leg. Itaq; & Boëthio Deportatio maxima Capitis minutio est, quæ alijs media est. Quinetiam duas tantum capitis minutiones ponit Vlpia. in l.1.§.si filius.D.de suis & legit. magnam & minorem.

A Capite Capitalis pœna appellatur, per quā è ciuitate caput eximitur vel morte, vel deportatione. Capitalis enim pœna est, quæ mortem vel amissionem ciuitatis continet.l. 103.D.de verb.sig. Capitalia quoque ea iudicia dicuntur, ex quibus pœna mors aut exilium est, hoc est, aquæ & ignis interdictio.l. 2.D. de public.iud.l.33. §. publicè, D. de procurat. Et sic in Edicto prætoris, quo rei capitalis damnatis bonorum possessio denegatur, Rei capitalis damnatus, Africano interprete, intelligitur is, cui pœna mors vel aquæ & ignis interdictio sit, vel, vt Vlpia. ait, ex qua causa dānato vel mors vel etiam ciuitatis amissio, vel seruitus cōtingit.l.13. D. de bon.possess.l.2.D.de poen. Sic & in l.4.D. si quis cautio. & in ea parte edicti qua à bonorum possessione liberti patronus repellitur qui eum capitis accusauerit. Capitis accusasse existimatur is, qui tali iudicio appetit, cuius pœna aut vltimum supplicium habet, aut exilium, quod sit vice deportationis, vbi ciuitas amittitur.l.14.§.is demum. D.de bon. libert. l. 10. D. de iure patro. Et ita in l. 33. §. pen. de fideic.libert.l.10.§.si liberta. D. de in ius voc.l.5.§.si quis à liberti.D. de liber.adgn. & l.22.D.de his, quæ vt indig.l.vlt.D.de bon. lib. hæc verba interpretanda sunt. Capitis ergo pœna est bestijs obijci vel alias similes pœnas pati, vel animaduerti. l.11.§.vlt.D. de poen. Capitalem quoque fraudem admisisse in edicto Aedilium Curulium accipimus eum, qui tale aliquid admiserit, propter quod capite puniendus sit.l.1.& l.23.§.excipitur.D. de ædilic. edict. Eodemq; modo Capitalem sentētiam in l.22.§.1.D.de leg.lib.3. interpretor. Et ita iudicia capitis & fama Cic. lib. ix. Epist. ad Pæt. separantur. Latinè tamen loquentibus omnis causa existimationis capitalis

talis dicitur.l.103.D.de verbor.signific. Vt ex oratio. Cicero.pro Quintio apparet. Et ita capitali crimine damnatum accipere possumus in l.1.§.remouet.D.de postul.qui eo crimine damnatus sit, cuius pœna existimationem minuit.

Capital facinus capitale & capitis pœna luendum significat auctore Festo. Sic in l. 6.§.si quis commilitonem. D.de re milit.& l.vlt.D. de termino mo.

Capitales inimicitiæ sunt, cùm quis ab aliquo capite dissidet.l.13. D.de procuratorib. §.inimicitiæ.Instit.de excus.tutor.

Capitatio species tributi,cuius meminere l.vlt. §.penul. D.de munerib.& hono.l.8.C.de sacrosf.eccles.l.11.& l.16.C.de episc.& cler.l.vlt. de annon.& tribut. lib.x.C.l.2. de immunit. conce. in C.Theo.l.j. de colon.fugitiu. eo. Hoc autem verbum dupliciter accipi animaduerti. Interdum enim capitis tributum significat, vt in l.vn. de capitatio. ciu. lib.xj. C.l.vn.de colon. Thracensib.l.1.ne rusticani ad vllum obseq.eo.lib. Quo etiam sensu capita dicta inuenio in Panegyrico Flauiensium Constantino Imp. dicto.in quo ita est. Septem milia capitum remisisti quartam amplius partem nostrorum censuum. Sequitur paulò post:Certè & tum liberi parentes suos cariores habent & mariti coniuges non grauatè tuentur,& parentes adultorum nō pœnitet filiorum,quorum onera sibi remissa lætantur. Quæ verba perspicuè probant collatum pro singulis personarum capitibus, id tributum fuisse, de cuius remissione Constantino gratias agunt. Quamquam si quis iugorum vel capitum releuationem illic intellegi magis probet, non valde refragabor. Eodem enim sensu capita releuata Impp. dicunt in l.6.de conlatio.donat. in C.Theo. in qua,illam qua de egimus capitationem, humanam vocant.

Aliâs Capitatio annonariā pro mensura agrorum functionem, indictamq; possessionibus pro iugorum & capitum quibus coluntur, & arantur numero, collationem designat. l. 9.C. de actio. empt. l. 1. de imponen. lucrat. descriptio.in C.Theo.l.4. de indulgent. debit.in eo.C.l.vlti. sine censu vel reliq.co.l.15. de anno.& tribut.in eo. C.l.vlt. de patrocin. vicor.eo.Saluianus Massil. lib.v.de præsente dei iudic. Vt cùm possessio ab his abscesserit,Capitatio non discedat.Huius verò appellationis ratio ea mihi reddi posse videtur, quòd iumenta Capita vocarentur, vt ex Ammia. Marcellino infrà cōprobabo,quorum iugo vno quantum arari terræ poterat, id sub iugationis appellatione in descriptionem veniebat, tributariæq; functioni subijciebatur.Inde Capita & Iuga,Capitationem & Iugationem in eadem oratione tamquam parem vim habeant poni videas.l.9. de agricol.& censit. lib.x. C.l.6.de extraord. munerib.in C.Theo.l.11.de exactionib.l.6.de conlatio.donat.l. 1. & l. 2. de protostas. in eo. C. Dicitur & iunctim Iugorum Capitatio in l. 1.de immunit. concessa.in C.Th. & ζυγοκέφαλον à Iustinia.Nouel.xvij. Eam certè collationem pro numero iugorum, vel capitum,quæ quisque possidebat, factam dilucidè ostendit l.vlti.C.de immunit.nem.conce. lib.x.

Capitulum etiam & Capitulariam appellant Impp. temonariam functionem, quam in sordidis muneribus ponunt. l. 14. l.15.l.18.de extraord. munerib. in C. Theod. Ex quibus emendanda est l.12. de excusationib. muner. lib.x. C. vbi vulgò Capitalis atque temonis necessitas, pro, Capituli atque temonis necessitas,legitur.

Hinc Capitularij apud Symmachum in Epist. & vt probabile est cephalæotæ in l.vl.de patrocin.vicor.in C.Theod.

Illud videndum, quæ sit vis ac potestas eorum verborum, quæ in quibusdam impressis libris subijciuntur fini l.1. C.de offic.præf.præto.Afr. in hunc modum, Pro annonis & capitu Præfecti prætorio per totam Africam auri libras centum, & quæ sequuntur. quæ quia huic loco non conueniunt & prolixiora sunt quàm vt huc adscribi debeant, à me omittentur. Videndum item quis sit sensus Rubricæ De annonis & capitu administrãtium lib.j.C.& l.vn.eo.tit.cuius verba in veteribus codicibus ita vti rettuli scripta sunt. Equidem diu multumq; hæsitaui (fatendum est enim) quis esset huius verbi intellectus. Quod cum mendosum esse semper suspicatus essem,ad extremum id ita esse cùm ex l.6. de erogatio.milit.anno. lib. xij.C. in qua annonas & capita milites ex horreis consequi Impp.constituunt, tum ex Nouellis Iustinia. intellexi : in quibus non semel ἀννόνας καὶ κάπιτα, ἀννόνων καὶ καπίτων scriptum offendi: in Nouell.viij.Nouell.xxiiij. & Nouell.xxv. & Edicto xiij.ex quibus,rectoribus prouinciarum in annonas & capita certã summam præstitam apparet. Quo fit, vt in superioribus locis credam legendum esse, Pro annonis & capitibus Præfecti prætorio &c. & De annonis & capitibus administrãtium: vt Annonarum nomine ea significentur, quæ ipsis rectoribus pro victu suo, Capitum verò ea, quæ pro pabulo iumentorum eis præstabantur. Constat enim, fœnum & paleam, & quæ ad pabula necessaria erant, administrãtibus præbita fuisse:Idq; Treuellius Pollio in Claudio,& Vopiscus in Aureliano indicant. Adiuuat nostram sententiam Mar-

cellinus,

cellinus, qui lib.xxj. ita scribit: Interrogatus ex arte quid haberet compendij, respondit vicenas annonas, totidemq; pabula iumentorum, quæ vocantur capita. Vnde Impp. in l.8.de erogatio. milit. anno. lib. xij. C.fœnum militibus iustis capitibus præstandum statuunt. Sic mihi videor obscurissimorum verborum significationem in densissimis tenebris, quibus nemo dum lucem aliquam prætulit, diuino beneficio adsecutus. Nunc ad primam huius sermonis originem tamquam ex diuerticulo in viam redeamus.

Caput etiam initium & summam rerum significat. Ita à capite rationem reddere, id est, ab ipso actus gesti initio. l. 19. §. 1. D. de negot. gest.l.10. §.1. D.de eden. Caput quoque originem primam aquæ vnde ea nascitur & manat, significat. Sic dicitur, Ex capite aqua duci.l.16.D.quemad.seruit.amitt.l.9.D.de seruit. rustic.l.1. §.hæc interdicta. D.de aqua cottid. Vitruuius lib.vij. cap.j. Tum deprimendus est puteus in eo loco, & si erit caput aquæ inuentum, plures sunt circa fodiendi. Sicut Flacc.in lib.de condicio.agror. Quidam ab origine, id est, à Capite, donec in mare defluant, finem possessionibus præstant. Et in inscriptione Romæ Tito Vespasiano posita: Aquas à Diuo Vespasiano patre suo vrbi restitutas, cùm à capite aquarum, à solo vetustate dilapsa essent, noua forma reducendas sua impensa curauit. Plin. lib. x. Epistol. ad Traia. Sinopenses aqua deficiuntur, quæ videtur bona & copiosa ab sextodecimo miliario posse perduci. Est tamen statim ab capite paulo amplius mille passibus locus suspectus & mollis. Est & hoc verbum frequens in lib.j. Frontini de Aquæductib.

Postremò Caput, vsuris oppositum sortem principalem significat. l.vn. ad fi. de vsur.rei iudic. in C.Theo. & apud Liuium lib.vj. ab v. c. Ambros.cap.v.de Tobia. Offertur pecunia creditori. Vix, inquit, exsoluis vsuram, Caput debes. Et cap.xij. Nummus datur, & fœnus appellatur: Sors dicitur, caput vocatur.

Capsarii, qui mercede seruanda in balneis vestimenta suscipiunt.l.3.§.vlt. D.de off. præf.vig.ab eo, opinor, quòd capsis ea includant. Capsarij etiam Capsarum opifices dicuntur in l.vlt.D.de iure immunit. Capsarius quoque qui libros gestat & portat in l. 13. D. de manum. vind. à capsis librorum gratia comparatis. de quibus fit mentio in l.3 .D.de suppell.leg. Quo sensu & accipiendum esse censeo hoc verbum apud Sueto. in Neron. cap. xxxvj. cùm ait. Constat quosdam cum pædagogis & capsarijs vno prandio pariter necatos.

Carbonum appellatione materia non continetur. Titiones quoque & alia ligna cocta ne fumum faciant, quæ veteres ἄκαπνα vocabant, carbonibus non adnumerantur, sed proprium genus habent. l.167. D.de verbor. signifi.quæ excerpta est ex l.53. in fi.D. de legat.lib.iij.

Carbonis præbitio olim in sordidis muneribus numerabatur.l.15.& l.18. de extraord.munerib. in C. Th.ex quibus emendanda est. l.13. de excusat. mun.lib.xc. clausula in hunc modum: Carbonis quoque, nisi eum quem moneta sollemniter vel fabricatio secundum veterem morem poscit armorum, ab huiusmodi viris præbitio desistat. l.167. de verbor. significat.quæ excerpta est ex l.53. in fin. D.de legat.lib.iij.

Carboniana bonorum possessio. l.20.D. de inoff.test. l.1. §. & generaliter. D.de vent. in possess.mitt.l.3.§.causæ & §.vlt.D.de Carbo.ed.l.2.§.sed si quis cùm status. D.ad Tertyllia. l. 5. §.si quis contra. D. de legat. præst. Quæ scilicet ex Carboniano edicto datur, ex quo infantibus aut impuberibus, quibus controuersia fit, an inter liberos sint, causa cognita perinde bonorū possessio datur, ac si nulla de ea re controuersia esset, & iudicium in tempus libertatis differtur.l.1.D.de Carbo. ed.l.3.§.pen.D.de liber.adgn. Quod & Carbonianum decretū appellatur in l. 7. §. quotiens.cum seq.D.de Carbo.ed. & in l.2. D.de vent.inspic. Inde Carbonianus bonorū possessor.in l.3.§.missum.D.de Carb.ed. Nomen autem habet hoc edictum, ab auctore suo, vt & Saluianum interdictum, & Seruiana actio.

Carpentarii in legionibus habebantur, vt ex l.vlt. D.de iure immunit. & Veget.lib. ij.cap.xj.& l.vn.de excusatio.artific.lib.x. C. colligitur. Vtitur & hoc verbo Vopisc.in Aureliano & Iul.Firmic. lib. ij. cap.x. Isidor.lib. xix. Etymol.cap. xix. Carpentarius speciale nomen est. Carpentum enim tantum facit.

Carrucha in l.13.in fi.D.de vsufruc. l.17.§. penult.D.commoda.l.28.§.si ex decem.D.de donat.int.vir. Et apud Paul.lib.iij. Sentent. titu.vj.

Et Carrucha dormitoria in l. 13. D.de auro arg. Vnde Carrucharius, id est, cisiarius in l.13. D. locati. Et Carruchariæ mulæ in l.38.§.quæsitum. D.de ædilic.ed. Carruli in l.52. §. si quis ex socijs.D.pro soc.

Castellum receptaculum aquæ significat.l.1.§.ait Prætor.D.de aqua cottid. Veteres diuidiculum appellabant, auctore Festo lib. iiij. quod inde erogationibus fistularum in suum quisq; fundum aquam diuisam duceret. Ideoq; Hesychius κάστελλος ait, ὄνομα τόπου ἄνω καὶ κάτω φέροντος καὶ μερίζοντος τὸ ὕδωρ. Ita castelli verbum accipiendum in l. 78.D.

78.D.de contrah.emp.l.17. §.castella. l.38. §.firmius.D.de actio.empt.l.19.D.de seruit. rustic.l.2.D.comm.praed. l.41. §.item hoc prohibetur.D.de leg.1.l.3.de aquae duct.lib.xj.C. & apud Vitruuium lib. viij. cap. vij. & Plinium lib.xxxj. cap. vj. & lib. xxxvj. cap. xv. Et apud Frontin. in lib. de aquae ductibus. Saepius conceptacula appellat Constant. in l.2.de aquae ductib.lib.xv.C.Theo.Inde Castellanus in Antiq.inscriptio.qui praeerat castello.Aliter atque Castellanus miles intellegitur in l.2.de fund.limitroph. lib. x. C. & in cap.ad audientiam de praescriptio.in Episto. Gregor. Ex supraſcriptis autem Iureconsultorum locis apparet Castella vt plurimùm plumbea fuisse.

CASTIGARE tam fustibus quàm flagellis nostri dicunt.l.3.§.1.& l.vl.D.de off.praef.vig. l.13.§.vlt. de iureiurand. sed illa leuis, & modica, haec atrox castigatio est.l. 23. §. 1. D. de vsufr.l.14.D.de incend.rui.

CASTRATI dicuntur quibus virilitas excisa est, & genitalis pars execta, & vt Theoph. interpretatur ἐφ' ὧν γέγονεν ἐκτομὴ τῶν γεννητικῶν μορίων. Sic in §.sed & illud. Institut. de adoptio.l.6.D.de liber.& post.l.39.§.vlt.D.de iure dot.l.14.in fi. D.de man.vind. Solebant autem olim mangones pueros castrare, quo pretiosiores fierent, vt apparet ex l.27. §.sed & si puerum. D. ad l. Aquil. Quintilia.pater in Declamatio.Mango iratus pretium excisa virilitate producet.Quintilia. lib. v. Instit. cap.xij. Non alio medius fidius vitio dicentium,quàm quo mancipiorum negotiatores formae puerorum excisa virilitate lenocinantur. Et paulò pòst, Libidinē iuuet ipsum effeminati sexus mendacium: numquam tamen hic continget malis moribus regnum, vt si quae fecerit pretiosiora,fecerit & meliora.Pretiosiores vtique castratos seruos ceteris fuisse indicat. l.1. C.de com. ser.man. Castratio tandem marium Senatusconsultis & principum constitutionibus prohibita est. l. 4.§.vlti. & l.6. D. ad l.Corn.de sicar. vt lib.ij. Antiquit.notaui.

CASTRENSIS peculij, Castrensiumq́ bonorum esse intellegitur quidquid in militia quaesitum,vel occasione militiae obuenit.Castrense peculium, ait Macer.in l. 11.D.de castr. pec. est, quod à parentibus vel cognatis in militia agenti donatum est, vel quod ipse filiusfa. in militia adquisijt, quod nisi militaret, adquisiturus non fuisset. Paulus lib. iij. Sentent.titu.iiij. Castrense peculium definit quod in castris adquiritur, vel quod proficiscenti ad militiam datur. Quod secundum distinctionem l.4. C.fam.ercisc. accipiēdum est. Hinc Castrense aes alienum, in castris contractum. Ex qua causa Castrenses creditores sunt.l.1.§.si filiusfa.D.de separatio.Huc addenda & ea sunt,quae in peculij diuisionibus explicandis à me lib.xv.dicentur.

Castrensis sacri palatij sub dispositione sua habebat paedagogia,ministeriales quoque dominicos, & curam palatiorum. Appellabaturq́ spectabilis vir. Meminit eius l. vn. qui à praebitio. tiro. in C. Theod. l. 38. de decurionib.eod.

CASVS fortuiti sunt,quibus humana infirmitas resistere non potest.l.36. D.de iudic.l.5.C. de pign. act. l. 37. §.1. D.de neg. gest. l.1. §.is quoque. de oblig. & actio.l.27.C.loca. quos nullum hominum consilium praeuidere potest.l.2. §.si eo tempore. D.de adm.rer. ad ciuit. pert. quibus resisti & aduersus quos caueri non potest. l. 18. D. commod. l. 4. C. de pericul. tut. Fatum plerumque Iureconsulti appellant & damnum fatale, & fortunam,vt in l.1.§.si magistratus. D.de magistr.conuen. Appellāt & Casum maiorem.l.7.D.de eden. & vim maiorē,vt lib.vlti.docebimus. In huiusmodi casibus numerantur mortes seruorum sine dolo & culpa contingentes. Latronum, hostium've incursus, piratarum insidiae, ruina,naufragium, incendium, fugae seruorum,qui custodiri non solent,vis aquarum, insolita ventorum magnitudo, labes, effractura, adgressura, abigeatus. l.24.D.de diuers.reg. iur. §.item is. Instit.quib.mod.re contr.ob.l.1.§.is quoque.de oblig. & act.l.5. C.de pigner. act. l.10. §.Imperator. D.loca.l. 5.§.commodatum.& l.18.D.commod.l.23.D. de neg.gest.l.1.C.depos.

CATADROMVS in l.pen. D.de actio. empt. funem extentum ex edito loco in inferiorem demissum significat.Sueton.in Nerone cap.xj. Notissimus eques Roma.elephanto supersedens, per catadromum decucurrit. Quod idem Xiphilinus ita extulit, καὶ ἐλέφας ἀνήχθη ἐς τὴν ἀνωτάτω τοῦ θεάτρου ἁψῖδα, καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ σχοινίων κατέδραμεν ἀναβάτην φέρων. Huiusmodi autem homines, qui per catadromum decurrebant, etiam funambulos Latini vocant.

CATONIANA regula ita definit,quòd legatum,si testamenti facti tempore testator decessisset, inutile foret, id, quandocumque postea decesserit, non conualescere. l.1.D.de reg.Cato. l. 41. §.1. D. de leg. lib. j. l.13. D. de opt.leg.

Appellatur Catoniana sententia in l.86.§.vl. de condic.& dem.

CAVERE est sibi prospicere & consulere. l. 3. D.de transactio. l.53. §.1. & seq. de act.empt. Itaque sollemnem hanc veterum pronunciationem fuisse Festus scribit, vt parum cauisse dicerent, quos capitis condemnabant. Inde Cautionales omnes stipulationes sui

natura esse dixit Vlpia. quòd id agatur interposita stipulatione, vt quis cautior & securior sit. l. 1. D. de præt. stip. Hinc & Iureconsulti cauere dicuntur, cùm clientibus suis consilium dant. Cic. lib. vij. Epist. ad Trebatium Iurisconsultum: Tu qui ceteris cauere didicisti, in Britannia ne ab essedario decipiaris, caueto. Idem eod. lib. Sed vt te quoque aliquid de nostris cautionibus admoneam. Idem Topic. Etenim cùm tu mihi meisq; multa sæpe cauisses. Ouid. lib. j. de Arte amand.

Illo sæpe loco capitur consultus amore,
Quiq; alijs cauit, non cauet ille sibi.

Eoq; & Plaut. in Epidico alludens, Hic, ait, poterit cauere rectè, iura qui & leges tenet. Inde Iureconsultus cautor formularum vocatur ab Antonio lib. j. de Orato. Cicero. Cauere etiam sibi ab aliquo dicitur, qui ab eo cautionem extorquet. l. 6. D. de seru. export. l. 44. §. vlt. D. de damn. inf. Cic. in Bruto. At verò, inquam, tibi ego Brute nõ soluam, nisi priùs à te cauero ampliùs eo nomine neminem, cuius petitio sit, petiturum. Et aliàs sæpe. Caueri autem intellegitur siue personis siue rebus. l. 6. §. si damni. D. comm. diuid. Quod veteres prædibus & prædijs cauere dicebant, Liuius lib. xxij. Si quibus argentum in præsentia deesset, dandam ex ærario pecuniam mutuam prædibusq; ac prædijs cauendum populo censerent. Cauere duplam in l. 31. §. quia adsidua. D. de ædilic. ed.

Cauere alteri paciscendo legem, dicendo, stipulando. l. 73. in fi. D. de diuers. reg.

Cautionis appellatione nuda repromissio significatur. l. 3. C. de verb. signific. l. 49. D. sol. mat. l. 5. §. si codicē. D. commod. l. 134. §. idem respondit. D. de verb. oblig. Hoc, nisi adiunctum verbum, vel rei condicio ac qualitas aliud postulet. Nam cùm dicitur Cauendum idoneè vel rectè, vel satisdato, vel cum satisdatione, fideiussoribus vel pignoribus cauendum est. l. 1. §. caueri. & §. iubet. D. de coll. bon. l. 35. §. defendere. D. de procurator. l. 11. §. si heres rogatus. D. de legat. lib. iij. l. 31. D. ad l. Falcid. l. 2. C. de vsur. legat. l. 11. D. de rei vindic. l. 2. & l. 3. C. de magistr. conuen. Itaq; in constitutione D. Marci, qua libertatum bona addici iubentur ei, qui idoneè creditoribus cauerit de solido cuique soluendo. l. 2. D. de fideic. lib. Instit. de eo cui libert. causa bona add. in princ. Idoneè, ait Vlpia. est vtique satisdato vel pignoribus datis. Sed etsi ei promittenti fides habita sit sine satisdatione, idoneè cautum videbitur. l. 4. §. addici. D. de fideic. lib.

Atque ita idoneam cautionem interpretabimur in l. 50. D. de man. test. vt & in l. 4. §. 1. D. de adm. rer. ad ciuit. & l. 1. §. pen. D. quor. legat. proinde si mandato adiectum sit, vt idonea cautio à debitore exigatur, non videbitur condicioni paritum, si neque fideiussor, neque pignora accepta sint. l. 59. §. vlti. D. manda.

Cautio quæ propter l. Falcidiam interponitur, fideiussorum habet præstationem. l. 3. §. 1. D. si cui plus quàm per leg. Falcid. Pretoriæ quoque cautionales stipulationes, personas desiderant pro se interuenientium. l. 7. D. de præt. stip.

Exprimitur etiam nõnumquam cautionis genus. Sic Cauere per fideiussores in l. 25. §. vlt. D. de recept. qui arbitr. Cauere pignoribus l. vlt. §. si legatarius. D. quor. le. Alioquin cautum intellegitur sola repromissione absq; satisdatione vel pignoribus. Sic cautum & satisdatum, cautio & satisdatio, sæpissimè separantur. l. 1. D. de ripa mun. l. 5. & l. penul. D. de petit. hered. l. 57. D. de rei vindic. Nuda cautio aduersa fit satisdationi in l. 2. §. sed vtrum. D. de iudic. & Cautionem nudã promissionem interpretatur. l. 63. §. id quod facere. D. pro soc. Cui si iurisiurandi religio accesserit, Iuratoria cautio appellatur. l. vn. C. vt omnes iud. l. pen. de dignitatib. lib. x. C. l. vlt. de principib. ag. in reb. eod. l. penult. C. de testib. l. 12. de proxim. sac. scrin. lib. xj. l. 1. §. super peculio. C. de adsert. toll. Græcè ἐξωμοσία & διωμοσία in Nouell. liij. Constantinus lib. j. epit. tit. v. τὴν μεθ' ὅρκου ἀπαίτησιν vocat.

Cautio moratoria in l. 5. §. vl. D. de censib. Cautio indemnitatis, quæ pro indemnitate præstatur. l. 32. §. 1. de neg. gest. Cautio fœneratitia. l. 11. C. de pact. dot. l. 25. C. de adm. tut.

Cautela pro Cautione legitur in l. 15. §. vlti. de procuratorib. l. 14. D. depos. l. 21. D. de iudic. l. 6. D. de pign. act. Quod tamen verbum Triboniani magis quàm Iureconsultorum phrasim sapit: & vereor, ne ab illo secundum ius potestatis suæ, eæ quibus, id verbum comprehenditur, clausulæ sint insertæ. Sic enim ille loquitur, vt apparet ex §. si verò aliqua. Instit. de satisdationib.

Cautionem exponere vel Cautelam. l. 43. §. vlt. D. de adm. tut. l. vlt. §. 1. C. eod. tit. l. 2. de conueniend. fisci deb. lib. x. C. §. sin autem per procuratorem. Institutio. de satisdatio. l. vlti. C. de legat.

Cautionem cauere. l. 6. D. rat. rem hab.

Cauere debitor etiam dicitur, qui se chirographo obligat. l. 5. §. si codicem. & l. 17. §. sicut. D. commod. l. 4. D. quæ res pign. obl.

Cautio generaliter omnis scriptura appellatur, quæ cui prospicitur siue obligationis siue liberationis probandæ causa emittatur pro Chirographo in l. 40. D. si cert. pet. l. penult. §. vlti. D. ad l. Falcid. l. 27. D. depos. l. 15. §. quod dicitur. & l. 20. D. de pignorib. l. 47. D. de pact.

pact.l.10.§.vlt.de eden.

Cautiones pro instrumentis & tabulis & syngraphis.l.5.D. fam.ercisc.l.82. in fi.D. de furt.l. 47.§. vlt. D. de pact. Cautionem exponere pro chirographum conscribere, chirographo cauere.l.25.§.vlt.D.de probatio.l.8.C.de non num.pec. & Cautionem interponere.l. 2.C.eo.tit.Cautio de epistula.l.24.D. de const. pec.Dicitur nonnunquam planioris intellegentiæ causa Cautio creditæ pecuniæ.l. 41.D. de minorib. l. 29. D. de oblig. & actio.

Cautio dotalis. l. vlt. §. filiæ. de legat. lib.ij. Et Cautio pollicitationis. l.9. §. sed ex facto. D. quod met.cau.& Cautio de soluendo interposita.l.11.D.de exceptio. Cautio depositionis.l.vlt.§.1.D.vt legat.seu fideic.sed & Cautio solutæ pecuniæ in l. 2. C. qui accus. poss. pro apocha.Et cautiones soluti vectigalis. l. 32.§.1.D.de administ.tut.

Cauere hoc amplius fideiubere significat.l.17. D. de in ius voc. l.47.§.Paul. D. de adm.tut.

Cauere etiam creditor dicitur, qui de pignore sibi prospicit. l. 18. §. pen. D. de pigner. act. Item qui apocha emissa debitorem liberare se profitetur.l.89.D.de solutio.

CAVPONES in tit. nautæ, caupo. stabul. accipiuntur, qui cauponam exercent, institoresue eorum. l. 1. §. caupones. D.nautę, caupo.Cauponam autem dictam à copijs,quòd illic & ad victum necessaria parentur,distrahanturq; Festus l.iij.tradit.

CAVSA verbum est πολύσημον. Primùm enim negotium significat & obligationem:& cõtractu latius patet.l.9. D. si cert.pet.l.9.§. pupillus.D.de auct.tut.l.15.D. de acceptil.§. vnde in his causis. Instit. de auct. tut. Nec ad contractus tantùm,sed ad omnes obligationum species etiam ex delicto descendentes pertinet.l.11.D.de verb.signif.l.1.D. de oblig. & actio.

Causa etiam litem significat. Ita causa cadere, litem perdere est: &, vt Iustinia. interpretatur, rem amittere. §. si quis agens. Instit. de actionib.Paul. lib.j. Sent.tit. x. Et sic cadere causa à debitore creditor dicitur, qui aduersus eum expertus succubuit.l.95.§. pen.D.de solutio.Hinc causam agere,causas orare in.l. 2.de orig.iur. Et causam conijcere Afranius apud Nonium Marcell. Causam conijcere apud te volo.Ambo adestis, profuturos arbitror. Gell. lib. v. cap. x. Et cùm ad iudices conijciendæ consistendæq; cõtrouersię gratia venisset.Ex quo causæ coniectio in l.1.D. de reg.iur.

A lite tamen causa separatur in l.16.C.de transactio.&l.1.C.de reb.credit.

Causam & rem pro eodem plerumq; Iureconsulti vsurpant, vt in l. 5. §. sed si nulla causa subsit.D.de pact.id est,si res non subsit.& in tit.de condict.causa da.ob causam & ob rem datum promiscuè dicitur.Significat & Causa titulũ debiti, actionis,dominij, possessionis.l.16. D.de priuileg. cred.l.3.§.ex pluribus. de adquir. possess. Sic lucratiuam,sic onerosam causam dicimus.

Præterea Causa condicionem & ius cuiusq; rei significat.l.18.§.si fundus.D.de pigner.act.& l.25.§.si fundus.D.de seruit. rust. Sic cum sua causa res transferri dicitur,id est, cũ suo onere vel quo iure, quaq; condicione est.l.67.D. de cont.empt.l.12.C.de distr.pig.l.vn.C. rerũ alien.gerentib.Cum sua causa suisq; vitijs in l.13.§.1.de adq. possess. l.1.§. qui autem.D. de vi & vi arm.In eadem causa sistit seruum,qui ad experiendum ius actoris non facit deterius. l.1.D.si ex nox.causa ag.quiq; ita sistit,vt persecutio actori deteriore loco futura non sit, quamuis forte exactio possit esse difficilior. l. 11. D.si quis cautio. Huc pertinet l.penult.& l.vlt.D.si ex nox.causa ag.& l.12.D. si quis cautio.& l.83.§.vlt.D.de verb.oblig. Ita deiectum ab vsufructu in eandem causam restitui à Prætore Vlpia. interpretatur, in qua causa futurus esset, si deiectus non esset, vt si tempore finitus sit, iterum constituatur.l.9.D.de vi & vi ar.ex qua l.3.§.vlt.eo. tit. explicanda est. Verbum autem, Causa, plerumque vacat & nudæ elegantiæ causa ponitur. Sic Causa facti pro facto ipso in l. 12.D.ex quib. caus. maio. l. 10. D. de tutorib. dat. Vt aliàs res facti eodem sensu.l. 1. §.si vir vxori.D.de adq.possess.l.12.§. facti. D. de captiu.Sic & Causa pignoris pro pignore in l. 18.§.si fundus.D.de pignorib.l.4. D. de separatio.l.65.D. de euictionib. l. 2. & Causa iuris ac voluntatis pro voluntate ipsa testatoris & iuris,vt ita dicã, dispositione in l. 77. §.fidei. D.de legat.lib. ij. Et Causa ordinis pro ordine ipso in l.23.§.vlt. D. de appellatio. Possessionis Causa pro possessione l.1. C. per quas perso.Causa testamenti pro testamento. l.1. §.hoc interdictum.D.de tabul.exhi. coniuncta l.18.D.de iure codicil.l.39.§. heres.de admi. tutor. Causa dotis pro dote in l.1. D. sol. matr.l.1.D.de iure dot.Causa pecuniæ in l.26. §.vlt. D. depos. Causa proprietatis l. 30.§.tribus.D. de adq. rer. do. Causa bonorum pro bonis in l.1. §. plenius. D. si quis test.lib.l.70. D.de leg.ij.&l.52.§.vlt.D.de verb.oblig. Vbi tamen causa bonorum vtilitatem significat, id est, vt habere liceat.Sic & Causa obligationum in l.40.D. ad s. c. Trebell.l.28. D. de diuers. reg. iur. & causa vsusfructus. l. 10. D. vsufr.quemadmodum cau.Sic Causa conditionis in l. 96. §. vlt. D. de solutionibus. Et Causa nouationis.l.4.in fi. D. de vsur. Causa edicti pro edicto.l.5.D.vnde lib. Causa legati.l.91.§.duobus. D.de legat.j. Causa fideicõmissi

miſsi.l.3. §. nonnumquam. D. de vſur. In totam cauſam obligationis ſpondere. l. 54. D. loca.l.91.§.nunc videamus.D.de verb. oblig. l.56.§.ſi nummos.D. de fideiuſſorib. l.5.C. de pact. int. empto. Quòd dicitur, ſeruitutes omnes cauſas habere perpetuas debere.l.28. D.de ſeruit.vrb.hunc ſenſum habet, ita conſtitutas eſſe ſeruitutes debere, vt his continenter vti liceat.Ideoq́ verbi gratia, perennem eſſe oportere eam aquam ex qua ductus ceditur.l.1.§.loquitur.D.de aqua cottid. l.vn.§.hoc interdictum. D. de fonte. Inſcitè enim faciunt, qui illam ſententiam ad vſum ſeruitutum referunt, qui perpetuus eſſe nequit, & intermiſsionem neceſſariò deſiderat.

Cauſa quoque pro omni commodo vtilitateq́, quæ ex re percipi poteſt, accipitur. tit. de vſur. & fructib. & omni cauſa. Gaius in l.20. D. de rei vind. Nec enim ſufficit corpus ipſum reſtitui, ſed opus eſt vt & cauſa rei reſtituatur, id eſt, vt omne habeat petitor quod habiturus foret, ſi eo tempore, quo iudicium accipiebatur, reſtitutus illi homo fuiſſet. Paulus in l. 31. D. ſi cert. pet. vt poſt iudicium acceptum cauſa omnis reſtituenda ſit, id eſt, omne quod habiturus eſſet actor, ſi litis conteſtandæ tempore ſolutus fuiſſet: Proinde à fructibus & vſuris cauſa ſeparatur, & partū & partus partum, & fœtus fœtum, & omnes extrinſecus accedentes vtilitates complectitur. Sic in l.17.§.Iulianus.D. de rei vind.l.2.l. 3.§.in his.l.8.& l.38.§.ſi actionē. cum ſeq.D. de vſur.l.6.D.ſi vſusfr.pet.l.9.§.pen.& vlt.D. ad exhibend.l.1.§.hāc actionē. D.depoſ.l.35. l.vlt.§.vlt.D.de verb.ſignif.l.12.D.quod met. cau.l.8.§.ſi ſeruitute.D.de precar.l.4.C.vnde vi.§.ſi ad exhibendum.Inſtit.de offic.iud.

CAVSARIA miſsio, quæ propter valetudinem laboribus militiæ ſoluit. l. 3. §. miſsionum.D.de his qui not.infa.vel, vt Macer definit, Cauſaria miſsio eſt, cùm quis vitio animi vel corporis minus idoneus militiæ renuntiatur.l.13. §. miſsionum. D. de re milit.l. 26.D.de milit.teſt.l.1.C.de excuſ.veter. Vnde Cauſarij milites apud Liu. lib. vij. Et apud Spartia. in Hadria. valetudinis ſcilicet cauſa miſsi. Veteres ſic loquebātur, Quibus morbus cauſa eſt, vt apud Cicero.lib.ij.Rhet.ad Heren.& apud Liuium ſæpe.

Cauſam, conditionem, demonſtrationem, ipſa verborum conceptio diſtinguit. l. 12 .l. 17. §. quod autem.D. de condicio. & demonſt. & l.75.§.1.de legat.lib.1.l.2.§.vlt.D. de donatio.

CEDERE Actiones, vel actionibus, Iureconſulti dicunt, id eſt, mandare & prȩſtare actiones.l.14.§. pen. de ſeruo corrup. l. 3. §. idem Labeo.de in rem verſo.l. 27.§.1.D. de minorib.l.16.§.idem Iulianus.D.de petit.her.l.95.§. pen.de ſolutio.l. 70. D. de legat. lib. ij. Hinc Ceſsio nominum in l.30.D. de heredit. petit. Et ita fortè in l. 19. in fi. D. de pecul. legendum eſt.

Cedere bonis.l.19. D. de arbitr. & tit.de ceſsio. bon.

Cedere foro. l. 7. §. quotiens. D. depoſ. vulgo facere bācam ruptam. Hoc inde fluxit, quòd in foro poſitæ erant argentariorum & nummulariorum tabernæ, vt docui.lib.ij. Select. Antiquit.

Cedi incorporalia eodem quo corporalia tradi modo dicuntur. Ceduntur ergo ſeruitutes & iura.l.38.D.de ſeruit. vrb.l.3.l.10.l.11.l.14.D. de ſeruit. ruſt. l. 2.§. vlt.de aq.& aq.pl.l.23.D. de liber. cauſa.l.63.D.de vſufr. l.15. D. comm. præd.l.10.D.de euictio.l.66.D.de iure dot.

Ceſsio ſeruitutum.l.11.& 22.D.de ſeruit.ruſt.l.9. in fi.D.de aq. & aq.pl.

Dicuntur & dari ſeruitutes.l. 19. & l. vlt. D. de ſeruit.ruſt.l.3.D.de vſufr.

Ceſsio in iure apud Cicero. Topic. Et Vlpia.in Inſtit.tit.xix. In iure quoque ceſsio, ait, communis alienatio eſt & mancipi rerum & nec mancipi, quæ fit per tres perſonas in iure cedentes, vindicantes, addicentes. Quod plenius Boëth.in Top.Cic.explicans, Ceſsionis ſollemnitatē ex Caio hāc fuiſſe tradit. Apud magiſtratum populi Ro.vel apud prætorem vel præſidem prouinciæ is, cui res in iure cedebatur, eam tenens ita vindicabat. HVNC EGO HOMINEM EX IVRE QVIRITIVM MEVM ESSE AIO. Deinde poſtquam hic vindicarat, Prætor interrogabat eum, qui cedebat, an contra vindicaret. Negante eo, aut tacente, tunc ei, qui vindicarat, rem addicebat.

Ceſsicia tutela olim dicebatur, quæ in iure ceſſa erat: & Ceſsicus tutor is, cui in iure ea ceſſa erat, vt idem Vlpia.in Inſtit.tit. xj.ſcribit.

Cedere diem ſignificat incipere deberi pecuniam. Aliudq́ eſt Ceſsiſſe, aliud veniſſe diem. Venit dies, cùm peti poteſt: ceſsit, cùm obligatio nata eſt, licet exactio in diem differatur.l.213.D.de verb.ſignif.l.58.§.qui poſt tempus.D.ad Trebellia.& l.13. D. iud. ſol. l. 3. de ſolutio.

Cedere dies legatorum dicitur, ex quo ea debentur, & ad heredem tranſmittuntur. tit. quando dies. leg. ced. l.25.D.de leg.1. Theophil. in §. ſi peculium. Inſtit. de legat. ita explicat παραχωρεῖ γὰρ τὰ λέγεται ἐπειδὰν κατεπειχθῇ εἰς ἡμᾶς. καταφορὰ δέ ἐστιν ἡ τῆς ἀγωγῆς ἁρμονή. ἁρμόζει δὲ τῶν μὲν τῶν πάρων à morte teſtatoris, τῶν δὲ τῶν αἱρετικῶν μετὰ τὴν ἔκβασιν τῆς αἱρέσεως.

Cedere operæ incipiunt poſtquam fuerunt indictæ.l.13.§.iudicium.D.de oper.lib. Sic in l. 23. & l. 34. D. eo. Quod de operis libertorum accipiendum eſt. Aliud enim eſt ſi operas

ras quis stipuletur.l.24.D.eod.tit.

Cedere etiam tempora dicuntur, id est, curre re & computari. l.1.D. de iur. & fac.ign.l.6. D.de calumniato.l.4.D.ad l.Iul.de adulter.

Cessim ire pro retro.l.52.§. in cliuo.D. ad leg. Aquil. Iustinus lib. ij. Aut si hoc parum tristum extat, vos commisso prælio, ite cessim, inhibete remos.

CELLA vinaria vel olearia. l.10. in fi.D.de vsu & habit.Cella penuaria. l.3.§. siue autem.D. de penu leg.

CELLARARIVM Vlp. in l. 12. §.si in aliqua. D. de instru. vel instru. interpretatur seruum ideo præpositum, vt rationes saluæ sint. Sic apud Paul.lib.iij.Sent.tit.vlt.

Cellarius in l.24.D.de manum.test.

Cellarium in l.41.§.1.D.de legat.lib.iij.

CEMENTA & aliàs CAEMENTA in Pandect.scribitur:vnde Cementicia fundamenta in l.57.D.locati.& Cementicius riuus in l.3.§. 1.D.de riuis.

CENOTAPHIVM monumentum est memoriæ causa factum, in quod corpus illatum non est.l.6.in fi.l.42.D.de religios.l.6.§.vlt.D. de diuisio.rer.Lamprid.in Alexand. Cenotaphium in Gallia, Romæ sepulchrum amplissimum meruit.Flauius Vopisc.in Floriano. Horum statuæ fuerunt Interamnæ duæ pedum tricenum ex marmore,quòd illic eorum cenotaphia constituta sunt. Honorarium sepulchrum videtur appellare Sueton. in Claudio.cap.j.Suidas. κενοτάφια, ait, τινὰ ἃς ἐλλωσόμενα ὡς ἴνις νεκρῶ μὴ ἔχοντα νεκρόν. Xenoph.lib.vj. ἀναβάσεως κύρ. ὅς δὲ μὴ εὗρε σκαν, κενοτάφιον ἐποίησαν αὐτοῖς μέγα. Virgilius inanem tumulum vocat lib.iij.Aeneid.

CENSERE est constituere & præcipere. Vnde Senatus Censere dicitur. Inde etiam Censorum nomen tractum. l.111. D.de verbor.signific. Varro lib.ij.de vita Pop.Rom.Vt est apud Noni. Itaque quod hos arbitros instituerunt Populi,Censores appellarunt. Idem enim valet Censere & arbitrari. Censeri etiā in pretio haberi, auctoritate valere, in l.vlti. D.de suis & legit. Item ἀπογράφεσθαι in l. 1. D. de iustit.& iure. quemadmodum Theophil. interpretatur,à quo tamen aliqui dissentiunt. Aliter in l.1.§.qui ex duobus.D.ad municip.

Census personarum & bonorum descriptionem significat. l.2. §.post deinde. D. de orig. iur.Theophil.in §. vlt. Institut. de libertinis. κῆνσος, ait, ἡ τιμὴ, ἤτοι χάρτης, ὅπου ῥωμαῖοι ἀπεγράφοντο τὰς οἰκείας περιουσίας, ὥστε τὸ γὰρ ἕκαστον πολίτην κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἰδίας ὑποστάσεως, ἕκαστον εἰσφέρειν. Suidas etiam ita patria Romanorum lingua appellari scribit τὴν ἐξέτασιν τοῦ ῥωμαϊκοῦ πλήθους. Ita Census in l.11.D.fi. reg. l.10. D. de probatio. l.64. D. de adq. rer. do.Cassiodor.lib.iij. Variar. epistol.penult.

Augusti siquidem temporibus orbis Roma. agris diuisus censuq; descriptus est.

Censitionem dixit Spartia.in Pescen.Nig.

Census crimen in l. 53.D. de iudic. quod aliàs fraudati census appellatur.l.1. C.de quæstionib.Hinc Censitores qui censum agunt.l.30. §.pen.D.de adq.rer.do.l.4.§.1. D.de censib.l. 1.de immunit.nem.conc.lib.x.C.

Censiti in Impp.constitutionibus,censibus adscripti,vel censibus adnotati.tit. de Agricol. & censit.lib.x.C.& l.20.C.de episc.& cler.

Censuarij in l.7.C.de bon.proscript. In codice verò Theodosiano Cæsarij scriptum est.

Censualis professio in l.7.C.de donatio.de qua lib.j.Select.Antiquit.dixi.

Censuales tabulæ,Censuales libri. l.4.de agric. & censit. lib. xj. C. l. 14. de anno. & trib. in C.Theod.

Censuales paginæ l.vlti. sine censu vel reliq. in C.Theod.

Censuale officium.l.18.C.de testamen.Et Censualis apparitio.l.23.D.eod.

Legatio ad Census accipiendos. l. 1. D.de munerib.& hono. Tacit. lib.j. Interea Germanico per Gallias census accipienti excessisse Augustum adsertur.

CENTENARII liberti in l.Papia dicebantur, qui centum milium sestertiorum rem habebant. l. 16. D.de iure patr. Quod ad suorum temporum rationem Iustinian. adcommodans ad centum aureos redegit. §.postea. & §.sed nostra. Instit.de success.lib.

Centesimæ vsuræ quæ sint, libro vlti. cùm ad vsuræ nomen ventum erit,exponam.

CENTIES in l.97. in fi. D. de legat.lib.iij.& l. 88.D.de verb.signific.Centies centena milia significat, vt milies in l. 4. §. 1.de statulib. Milies centena milia, quemadmodum Anton.August.lib.ij. Emendatio.cap.vj. notauit. Sic quod Martial.lib.v. Epigram.ait, de Apicio, cùm bis tricenties ventri dedisset, superessetq; sibi centies dumtaxat cogitaret, venenum bibisse, hoc idem Dio lib.lvij. referens ait, δισχιλίας καὶ πεντακοσίας μυριάδας ei superfuisse. Nam xxv.myriades valent decies: quas si decies multiplicaris, habebis ccl.myriades, pro eo quod Latini Centies vocant.

CENTVMVIRALE iudicium pro querella inofficiosi testamenti & petitione hereditatis l.13.D.de inoff.l.30. D.de liber.leg.l.vlti.C. de petit. heredit. Apud Centumuiros enim actas hereditatum & ruptorū rescissorumq; testamentorū causas aliàs ostendemus:eosq; hasta posita in foro iudicasse. Qua de causa hastæ præfuisse dicuntur in l.2.§.deinde cùm placuisset. D. de orig.iur. Eam verò hastam, quam antea Quæstura functi cogere consueuerant, Augusto auctore decemuiri cogere

g 3

gere cœperunt, vt Sueton. in Augusto cap. xxxvj. auctor est.

CENTVRIA in agris primò à centum iugeribus dicta, quemadmodum Varro lib. iiij. de lingua Lat. scribit, pòst duplicata retinuit nomen, vt Tribus multiplicatæ Romæ idem semper tenuere nomen. Itaque Centuriam in agris significare ducenta iugera, in re militari verò centum homines bene Festus lib. iij. scribit. Et ita Centurias interpretari possumus in l. 10. de anno. & trib. in C. Th.

ΚΕΡΑΤΙΟΝ, in Nouel. Constit. lix. & Leonis Constitut. lxxxiij. nummi genus quod sex obolos seu solles valebat. Constantin. Hermenop. in legib. agrarijs, περιχύτω ὑπὲρ αὐτοῦ ἀμφότερον κεράτιον γʹ, ἤγουν φολλεῖς ὀκτώ. In ponderibus verò cerates oboli pars media est, habens siliquam & semis, auctore Isidoro lib. xvj. cap. xxiiij.

CERNERE hereditatem. l. 1. de pat. pot. in C. Grego. frequens Ciceroni & alijs bonis auctoribus locutio. Lexicon B. Germani interpretatur προσέρχεσθαι τῇ κληρονομίᾳ. Vlpia. verò in Instit. tit. xxij. Cernere est verba cretionis dicere ad hunc modum, CVM ME MAEVIVS HEREDEM INSTITVERIT, EAM HEREDITATEM ADEO CERNOQVE. Varro lib. vij. de ling. Lat. illud Plauti interpretans, Hanc mihi amicam esse creui, id est, constitui. Itaque heres cùm constituit se heredem esse, dicitur cernere: & cùm hoc fecerit, creuisse. At idem auctor lib. v. de lingua Lati. Verbum CERNITO quod in testamentis adscribi solebat, sic interpretatur, Facito videant te heredem esse. Itaque, ait, In Cretione iubent adhibere testes. Cretio autem, vt Vlpia. eo quo dixi loco, definit, erat certorum dierum spatium, quod dabatur heredi instituto ad deliberandum, vtrùm expediret ei hereditatem adire, nec'ne. Isidor. lib. v. Etymol cap. xxiiij. Cretio, ait, est certus numerus dierum, in quo institutus heres aut adit hereditatem, aut finito tempore cretionis excluditur, nec liberum est illi vltrà capiendæ hereditatis ius. Cretio appellatur quasi decretio: Cernere enim decernere & constituere significat. Nam ita dicitur, ILLE HERES MIHI ESTO, CERNITOQVE INTRA DIES TOT. Sic accipito Cretionem in l. 17. C. de iure delib. & in titu. de Cretio. lib. iiij. C. Theod. & in l. 1. & 2. de bonis maternis. in eod. Cod.

CERTVM, quod ad certi condictionem attinet, est cuius species, vel quantitas, quæ in obligatione versatur, aut nomine suo, aut ea demonstratione, quæ nominis vice fungitur, qualis quantaq́ sit, ostenditur. l. 6. & l. 9. D. de reb. credit.

In stipulationum verò tractatu, Certum accipitur quod ex ipsa pronuntiatione, quid quale quantumq́ sit apparet: veluti aurei decem, fundus Tusculanus. l. 74. D. de verbor. signific. Itaque hæ stipulationes, in quas huiusmodi res deductæ sunt, Certæ appellantur. contrà vbi non apparet quale quantumq́ est in stipulatione, incerta est stipulatio. l. 75. eod. tit. Certum, in actione si certum petetur, pro certa pecunia numerata accipimus. De ea enim hæc actio comparata est. l. 1. D. de condict. trit. l. 1. D. de interrogat. in iur. fac. Inde actio certæ pecuniæ apud Senec. lib. iij. de benefic. cap. vij. & certa pecunia credita. Quintilia. lib. iiij. cap ij. Satis est dixisse, Certam pecuniam creditam peto ex stipulatione. Et alio eiusdem capitis loco. Nam quid in plerisque iudicijs priuatis de re certa credita, locato & conducto, interdictis habere loci potest? Et lib. viij. cap. iij. Te non pudeat certam creditam pecuniam periodis postulare. Cic. pro Rosc. Com. Adnumerasse sese negat, expensum tulisse non dicit, quum tabulas non recitat: Reliquum est, vt stipulatum se dicat. Præterea enim quemadmodum certam pecuniam petere possit, non reperio. & in l. vlti. §. Lucius. D. de condict. indeb. & l. 7. §. vlt. de contr. empt.

Certum autem est id demum, quod in oculos cadit, & demonstrari cernicq́ potest. Sic Certus locus, qui pro diuiso possidetur, in l. 1. D. de euictio. l. 6. D. de seruitut. l. 4. D. pro empt. l. 8. D. de rei vindic. Et ita Certa pars & Pro indiuiso opponuntur. d. l. 1. & l. 25. D. quib. mod. vsusfr. amitt. & l. 1. §. hoc interdictum. D. vti possid. l. 35. D. de seruit. vrb. Pars enim pro indiuiso incerta est, cùm oculis demonstrari non possit, nec certis regionibus descripta sit, intellectuq́ & animo non diuisione corporum secernatur. l. 5. D. de stip. ser. l. 66. §. 1. D. de legat. lib. ij. l. 5. §. si duobus D. commod.

Aliter certam & incertam partem accipimus in eo quod dicitur, Incertam partem possideri non posse. l. 3. §. incertam. l. 26. D. de adquir. poss. l. 32. §. vlt. D. de vsucapio. Nam incerta est, quæ quanta sit ignoratur, verbi gratia, QVIDQVID TITIVS POSSIDET. Itaque & pro indiuiso pars certa dicetur, si de modo eius constet. d. l. 26. Sic & in l. 76. §. 1. D. de rei vind. l. 11. §. si cùm esset. D. de interrogat. in iu. fac.

Certus homo, veluti Stichus, Dama, Pamphilus, ad differentiam hominis in genere promissi legati've incertus dicitur, qui l. 63. D. de cond. ind. l. 63. §. quod verò. D. de furt. l. 13. l. 47. §. vlt. de leg. lib. j. l. 25. §. si incerto. D. famil. ercisc und.

Certum corpus paulo generalius quod specie

certa

certa contin etur.l.10.D.de acceptil l.10. D. de auro arg.l.1.§.non solùm.D.ad l.Falcid.

Hoc modo & numerata pecunia, & res quæ pondere, numero, mensuraq; constant, incerta sunt corpora, nisi certo loci ambitu cōcludantur. Nam si quis vinum simpliciter, vel pondus argenti, nummos'ue generaliter quis legauerit, incertam rem legat, quoniam in nullo certo corpore, sed in quantitate hæc consistunt, quæ nullis certis finibus circumscribitur. At si vinum quod in illa apotheca est, decem quæ in arca sunt, quis leget, vel promittat: tunc certum corpus intellegitur legatum vel promissum.l.34.§. sed si nō corpus.l.47.§.sed si id petatur. l.51. & l.108. qui quinque.D.de leg.lib.j.l.37.D.de verb.oblig.

Certum ius & finitum, quod descriptum est & legibus continetur. l. 2. in prin.& §. exactis. D.de orig.iur.l.2.D.de iur.& fac. ign.

Certæ & sollemnes actiones certis formulis comprehensæ & adstrictæ. l. 2. §. deinde. D. de orig. iur. Sic certa verba, id est, vt ita dicam, formalia, &, vt Theophil. vertit, τυπικὰ in §. procurator. Instit. de his per quos ag. poss. Certa verba pro sollemnibus & solitis dixit Cic.lib.ij.de Nat.deor.

Certus contractus, vt quidam interpretantur, accipitur, qui nomen habet: Incertus, qui in aliud nomen non transit.l.9.D.de reb. cred.l. 1.§.debitum.D. de constit. pec.l. 18. D. de acceptil.

Cessare pro frustrari & moram facere solutioni. l.antepen.D.de leg.lib.j.l.41.§.1.D.de vsur.l.15.D.de alim. leg.l.38.D. de minor. Vlpia.ad interpretationem rescripti Imp. Anto. quo in propria quoq; heredis bona legatarij mitti iubentur, si post sex menses, quàm Prætor aditus est in solutione, cessatum fuerit. Cessatum non videri ait, si pupillus tutorem non habeat, nec curatorem furiosus, vel adolescens cùm frustratio his personis indefensis nocere non debeat. l.5.§. Imperator.& §.cessatum.D.vt in poss.leg.

Cessantium partes, id est, deficiētium in l.7.D. si cui plus quàm per l. Falcid. sicut partem cessare dixit Iauolen.in l.41.D.de legat.lib.ij.

Ceterorum & reliquorum appellatione etiam omnes continentur, veluti si cui optio serui legata sit, ceteri Sempronio illo non optante, omnes ad Sempronium pertinent. l.160.D.de verb.signif.l.17.D.de optio.leg.

Vox Ceterum plerumque absurdi nota est & significat, Alioquin.l.8.§.1.de minorib. l.5.§. 1.D.de alienat.iud.mut.l.15.§.posteaquam.D. de dam. inf.l.12.§.1. in fi. de pact. dot.l.15.§.1. D.quod vi aut clam.l.15.§.sed si emptor.D. de re iud.l.17.§.si iussu.D.de iniur.l.63.§.hæc ita. D.de furt.l.2.§.idem Nerua.D. ne quid in loco pub.l.3.§.hoc autem.D. de liber.exhib.l.5. §.maximè.D.de Carbo. ed.l.32.in fi.D. de recept. qui arbitr.l.49.D.fam.ercisc.l.5.§. meminisse.D. de oper. no. nunt. Sic & apud Tertullia. in lib.ij.aduers.Marcio.illo loco, Ceterùm non esset anima nec spiritus. Et lib.ij.ad vxor. Sanctificatur enim infidelis vir à fideli vxore, & infidelis vxor à fideli viro. Ceterum immundi essent filij vestri. Hoc, ne leue videatur, Accursium valde torsit in interpretatione l.5.D. iud. sol. quæ huius vocis vi percepta nō obscurum sensum habet. Contra etiam Alioquin pro Ceterùm ponitur in l.91.D.de legat.iij.l.1. C. de pact.cōuent.l.42. D.de adq. hered. Notauit Gouea.lib.j. Var. lect.cap.j.

Chartae appellatio & ad nouam chartam refertur & ad deleticiam.l.4. D. de bon. poss. sec. tab. Chartis autem legatis neque libri iam facti, neque cœpti scribi, neq; membranæ, neque ceteræ ad scribendum materiæ debentur. l. 52. §. quod tamen.& l.76.D. de legat.lib.iij.

Chartæ epistulares, Chartæ ad ratiunculam vel ad logarium paratæ. l. 3. §. vlt. de penu leg. Alias chartarum differentias Plinius lib.xiij. cap.xij.exequitur, & Isidor. lib. vj. Etymolog.cap.x. Hinc Chartularij, quos de cohortalibus officijs largitionales titulos retractasse ait. l.3. de cano. largitio. lib. x. C. Iustinia. Nouella. viij. Chartularios tres τῷ θείῳ καθικλείῳ τοῖς συμβόλοις ἐπεσφραγισμένους ponit.

Chartiaticum in l. penult. D. de bon. damnat. & apud Zonaram Tomo.iij.puto esse quod pro charta officialibus præbebatur. Nam ministris magistratuum chartas præstitas ex Frontino lib. ij. de Aquæductib. intellegimus. cuia. lib. siuv. 4. c. 18.

Chasma hiatum terræ significat, quo agri nonnumquam absorbentur.l.47.§.vlt.D. de leg.lib.j.l.4.§.1.D.de censib. l.10. D. de peric. & commo. l.11.§.si locupleti. D. de minorib. Seneca certè lib. j.Natur. Quæstio. Chasma vocat, cùm aliquod cœli spatium desedit, & flammam dehiscens velut in abdito ostentat. Ideo Seruius in ix. Aeneid. Chasma interpretatur direptionem & cæli recessum.

Chirographum priuatam scripturā manu cuiusque subscriptam subnotatamq; significat. l. penult. D. qui testam. fac. hoc & ἰδιόχειρον appellatur in l. 11. C. qui potio. in pign. Inde Chirographarij creditores, qui solo chirographo nituntur ad differentiam hypothecariorum.l.penult.de reb.auct. iud. l.4. & l.6.C.eo. tit.l. 10. C. qui potio.in pign. Et tit.etiam Chirographar.credit.C.Et apud Paul.lib.v. Sentent.tit. xxviij. Et Chirographarius debitor in l. 7. C. de nouationib. & Chirographaria pecunia. rubr. etiam ob chirographar. pecun. C. & chirographaria instrum

instrumenta.l.vlt.C. si cert.pet.Porrò si Chirographa legentur vel veneant, non ipsæ tabulæ siue corpus, sed debitum & nomen, actionesq; quarum probatio tabulis cõtinetur,legari intelleguntur. l.44. §. eum qui.D. de legat.lib.j.l.59.D.de legat.lib.iij.

CHORVS.l.34.D.de ædilic.ed.l.79.D.de leg. lib.iij.

CHOMATA aggeres sunt, qui aquam continent.l.penult.§.in Aegypto.D.de extr.crim.

CIBARIORVM appellatione neque vestitus,neque habitatio, comprehẽditur, sed solus cibus.l.21.D. de alim. leg. Vnde vestiaria & cibaria separantur semper. l. 4.l.6.l.12.l.13. D. de alim. leg. diarijsq; legatis vestiarium contineri negatur.

CILICIA in l.17. §. quæ tabulæ, D. de act. emp.Et apud Cicero.iij.in Verrem, & Sueto.in Augusto cap.lxxv. Asconius Cilicia ita dici texta de pilis in castrorũ vsum atq; nautarum.Cui & Seruius iij. Georgic. cõsentit. Varronemq; retulisse scribit inde appellata Cilicia, quòd vsus eorũ in Cilicia ortus esset.

CINCIA lex de donis & muneribus à M. Cincio lata, vt Cicero ij. de Oratore scribit, suadente Fabio Maximo, quemadmodum Cato testatur apud eundem Cicero.in libro sui nominis. Ea cauebatur, ne quis ob caussam orandam donum munus'ue acciperet. Vnde & Muneralis lex appellata est auctore Festo lib. xj. Ad eam Paul. librũ singularem scripserat, vt index Pisanus testatur, ex eoq; sumpta est l. 28. D. de legib. Meminit eius Tacit. lib. xiiij. & xv. Arnob. lib. ij. aduers.gent.

CINGERE arbores deglabrare est. l. 5. & l. 7. §. siue autem. D. arb. furt. cæs. Ita siluam Cingere accipio,in l.29.D.loca.Impp. dicunt Cingulo spoliari pro exauctorari;crebrò recentiores.

CIRCITORES quibus vestiarij vel lintearij dant vestem circumferendam & distrahendam.l.5.D. de institor. Veget. etiam lib. iij. cap. viij. Circitores in re militari appellatos scribit, qui vigilias circumibant, & renuntiabant,si qua emersisset culpa.

Circulatores, qui serpentes circumferunt, & proponunt.l.vlt.D.de extraord.crim. Vtitur hoc verbo & Seneca lib.vj.de Benefic. cap. xj. & Asin. Pollio in Epist. ad Cicero.lib. x. Epist. Lexicon Latinogræcum vertit ὀχλαγωγὸς καὶ ἀγύρτης.

CIRCVS in l. 3. de operib. publ. Et inde Circenses.l.12.§.equitij.D.de vsu & hab.l.122.D. de legat.lib.j.l.1.D. de muneribus. & hono.l.8. §.1.C. de repud.l.10. C. de ferijs. Circum autem à circuitu dictum, & Circenses quasi Circuenses Cassiodor. lib. iij. Variar. Epist. ad Faustum scribit.

CIRCVMDVCITVR cognitio, vel caussa, cùm propter petitoris absentiam, vel tamquam deserta ex libris actorum deletur, & eximitur,cancellatur. l.73.§.1.D.de iudic.l.27. §.rectè. D.de liber. caussa.l.6.C. quomodo & quan.iud.Sic acta circũ duci in l. 45. D. de re iud.dicuntur,id est,cancellari & conscindi.

CIRCVMSCRIPTVS dicitur,qui fraude alterius decipitur.l.17.D.de dolo. l.10. §. 1. & l. 17.& aliàs sub tit.D.de minorib.l. 39. §. est & casus.D. de procurato.l.7.§.1.D.de exceptionib. Vnde circumscriptionis actio in libris Rhetorum. Et circumscriptiones adolescentium apud Cicero.pro Cluent.& lib.iij.offcior.Dicimus & Circumuenire eodem sensu.l.17.§.pen.& l.18.D.de minorib.

CISIARIVS,id est, Carrucarius,in l.13.D.loca. à Cisio,vehiculi genere.

CISTERNAE sunt, quæ imbribus concipiuntur, nec viuam aquam habent.l.1.§.hoc interdictum.D.de fonte.l.14.in fi.D. de alim. leg.Cisterna aquæ & vini dicitur.l.21.§.sed si de naui.D. de furt. pro loco effosso ad vini custodiam.

CITARE vt quidam bene admonuere, est per præconem vocare.l.7. D. de in integ. restit.l.73.D.de iudic.l.10.D. de public.iud.l.20. D. de testib. Liuius lib. j. Patres in Curiam per præconem ad Tarquinium citari iussit. Valer. Maximus.lib.ij.cap. iiij. Præco lecto nomine Salinatoris, citandum id sibi esset nécne, hæsitauit. Quintilia. lib. vj. cap. v. In publicis certè iudicijs vox illa præconis præter patronos,ipsum,qui egerit,citat.Sueton. in Tiber. cap. ij. Citatum pro tribunali voce præconis conuiciatorem rapi iussit. Comprobatur & ex Plutarcho, qui quod latini citare, hoc ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι dixit in Gracchi vita. Sed tamen & edicto citatus quis dicitur.l.15. §. diuus. D. de iure fisc. l. 1. §. scientes.C.de adsert.toll. Citare libello apud Plaut.in Gurgulio.

CITRA, fine, significat.l.vlt.D.de public.iud. l.31.D.pro soc.l.vlt.D.de in diem ad.l.1.§.1.D. de pigno.Quod licet vulgare sit, interpretes in interpretatione l. transigere. C. de transactio.fefellit.

Citreæ mensæ.l.21.§.quamuis.D.de actio.emp. & apud Cicero. vj. Actio. in Verrem. Petron.Arbiter. —Ecce Afris eruta terris Citrea mẽsa,greges seruorũ astrũq; renidẽs.

CIVILE Ius, est ius proprium cuiusque ciuitatis.l.6.l. 9. D. de iustit. & iu.Et vt Paul.ait, quod omnibus,aut pluribus in quaque ciuitate vtile est.l.pen. D. de eo. tit. vel vt Cic.in Topic. æquitas constituta his qui eiusdem ciuitatis sunt ad suum obtinendum. Paulò plenius id definit Vlpia.in l.6.D. de iustit. & iu.Secundum quæ ius id quod Romana ciuitas

uitas ex legibus, senatusconsultis, plebiscitis, principum constitutionibus, Prætorum Aediliumq; edictis, ac prudẽtium responsis vsa est, Ciuile appellatur. l.7.& l.9.D.de iustit. & iur. §. ius autem. Instit. de iur. natur. quasi proprium ciuitatis Romanę.l.1.D.de adquir. rer. do. Hoc tamen commune iuris ciuilis nomen suum fecit ac proprium ea pars iuris, quæ ex prudentium interpretatione legibus adhibita constabat, quæq; sine scripto in sola prudentium auctoritate consistebat.l.2.§.his legibus.& §.deinde cùm esset.D.de orig.iur. l.74.D. de hered. instit. Appellatum est etiã ius Ciuile Papirianum, quod à Sex. Papirio in ordinem compositum fuit. d. l. 2. in prin. de orig. iu. l. 144. D. de verb. signif. & apud Macrob.lib.iij.cap. ij. Notat & Asco. in iiij. Verrin. Ius Ciuile à Cicero.pro priuato iure vsurpatum. Interdum Iuris ciuilis appellatione lex xij. Tab. demonstratur, vt in l.1.D. de tuto. Instit. de vsucapio. in prin. l. vlt. de bon.eorum, qui sibi ante sent. coniuncta l. 220.D.de verb. sig.l.10. C. de iur. delib. Plerumque verò ius ciuile à prætorio separatur. Et ita videre est hæc verba Ciuili & Prætorio iure opponi l.17.D.de castr.pec.§.sed istę. Instit. de actio. & Instit. de obligatio. §.1.l.1. §.vlt.l.3.§.1.D.de constit.pec.l.23. D. de testament.l.5.C. de pact. l. 14. D. de testib. Ideoq; & Ciuiles actiones ex legitimis & ciuilibus causis descendentes accipimus ad differentiam earum, quas Prætor ex sua iurisdictione comparatas habet. §. sed istæ. Instit. de actio. l.vlt.D.de constit. pec.l.15. D. de præsc. verb. & Ciuiles quoque obligationes ab honorarijs distinguimus, easq; ciuiles appellamus, quæ aut legibus constitutę, aut certo iure ciuili comprobatæ sunt.§.1.Instit.de obligatio. l.5.de præscript.verbis.

Ciuile negotium, id est, legitimum, & ex quo ciuilis actio oritur.l.1.D.de æstimat.

Ciuilis possesio, iusta & legitima possesio, quæ opinione domini tenetur, & in iure cõsistit, ad vsucapionemq; proficit. l. 2. §. 1.D. pro herede. l.24.D de adq.poss.l.3.§.vlt.D.ad exhib.l.10.C.de adq.poss. Quam qui habent, ciuiliter posidere dicuntur. l.7.in prin.D.ad exhib.l.1.§. deijcitur.D.de vi& vi arm.id est, ex iure ciuili, vt in l.38. §. hæc quoque stipulatio.D.de verb.obligat.

Ciuilia verba, quæ & legitima, & directa, & imperatiua appellantur. l. 7. D. de vulg. & pup. Vlpia.in Instit. tit. de fideicommiss. Fideicommissum est, quod non ciuilibus verbis, sed precatiuè relinquitur, id est, non directò & imperatiuis, sed precarijs & inflexis verbis.

Ciuile pro iusto, æquo, legitimo, ordinario sic sæpe ciuile esse aiũt nostri, vel ex aduerso inciuile quod inhonestũ, illicitum, & iniquũ, & contra iuris ordinem est l.78.§. sed si non sit. D.de iur.dot.l.83.§.sacram.D.de verb. oblig. l.1.§.1.D.si vent.nom.mul.in poss.§.item maior.Instit. de excus.tut.l.24 .D.de legib.l.3.D. de extraord.act.l.vlt.§.vlt.D.quod met. caus. l.14.D.de aliment. leg. l.12. C.de rei vind. Et ita Ciuiliter in l.9.D.de seruit.id est temperamento adhibito ex æquo & bono.

Ciuiliter interdum est Ciuili iure, vt cùm dicimus Ciuiliter quẽ obligari. l.1.§.hæc actio. D.si mens.fals. mod. l. 1.§. si quis ita. de verb. oblig. l. 14. D. de oblig.& actio.l.vlt.D. rem pupilli sal.fo.l.7.D.de cast.pec.

Ciuiliter adquiri dicuntur, quæ iuris ministerio verbis sine aliquo corporali facto adquiruntur.l.53.D.de adq.rer. do. & eodem sensu etiam ciuiliter resolui obligatio dicitur. l. penult.D.de solutio.

Ciuiliter aliàs est, rectè, legitimè, & ex iuris ciuilis regulis.l.28.§.si quis eo. in fi.D.de lib.& post.l.2.in fi.D.de adq.possess.

Ciuiliter secundùm iuris ciuilis rationem .l. 134.D.de verb.sig.

Ciuiliter interdum criminali persecutioni opponitur. l. 37. D.de iniur.l.vlt.D.de furt.l.28. §.qui ob inimicitias.D.de pœn.

Ciuiliter agit, qui quod sua priuatim interest, persequitur. Criminaliter verò qui publicam vindictam criminis exequitur.

Ciuicum munus pro ciuili in l. 4. de fabricensib. lib. xj. C. vbi tamen vulgo, nulli se ciui commanere obnoxium, pro, nulli se ciuico muneri obnoxium, legitur. Quod mendum pæter scriptos codices satis prodit l.6.de fabricensib. in C.Th.

CLAM posidere dicimus eum, qui furtiuè ingressus est possesionem eo ignorante, quem sibi controuersiam facturum suspicabatur, & ne faceret, timebat. l.6.D. de adq.possess. Origo enim nanciscendæ possesionis exquiritur, quam qui celãdi animo, & futuram cõtrouersiam metuens, ignorante eo, quem metuit, ingressus fuerit, clam nactus videtur. Heres quoque eius qui precariam possesionem tenebat, si in ea manserit, clam posidet auctore Paulo lib. v. Sent.tit.vlt. Ita clam ab aliquo posidere accipimus in interdicto Vti posidetis. l. 1. D.vti posid.& l.4.D.pro suo. Eodemq; modo clam ab aliquo aquam ducere in interdicto De aqua cottid. l. 1. D. de aq. cottid. Et clam vti in l. interdicto.de itinere actuq; priuato. In cuius interpretatione clam vti cum Vlpia. definit & qui ipse prohibitus vtitur, vel qui prohibito eo, cui id ius vtendo consetuabat, vtitur.l.3.in prin. & §. 1. D. de itin. actuq;. Sic & in l. 22. D.de adq.possess.& l.10.D.si ser.vind. Sic denique Clãdestinam possesionem interpretabimur

in l. 7. §. inter prædones. & §. Iulianus. D. comm. diuid. l. 40. §. vlt. de adq. possess.

In interdicto Quod vi aut clam, Clam videtur facere, qui celauit aduersarium, neque ei denuntiauit. Si modò timuit eius controuersiam, aut debuit timere. l. 3. §. vlt. D. quod vi aut clam. Clam etenim facit, qui existimare debet sibi controuersiam futuram. l. 4. D. eo. tit. Aliàs Vlpia. definit, Clam factum videri, quod quis cùm controuersiam haberet, habiturum've se putaret, fecit. l. 73. §. vi factum. D. de diuers. reg. iur.

Clavdia lex de tutelis feminarum apud Vlpia. in Instit. tit. xj. meminit l. 3. C. de legit. tutor.

Claudianum Senatuscõsultum, vnum memoratur de mulieribus, quæ se seruis iunxerant, de quo Vlpia. in Instit. tit. xj. & Paul. lib. iiij. Sent. tit. x. Et Iustinia. & Rubr. de s. c. Claudia. toll. C. §. vlt. Instit. de successio. bonor. Et Gratia. & Theod. in l. 10. de murilegul. in C. Th. & in l. 179. de decurionib. in eo. Cod. meminere. Alterum, de quæstione familiæ in Rubr. de s. c. Silania. & Claudia. Aliud item de nuptijs quinquagenariorum. De quo Vlpia. in Instit. tit. xvj.

Clavsvlas Iureconsulti appellant edictorum, stipulationum, testamentorumq; particulas. l. 9. D. de eden. l. 3. D. quod met. cau. l. 6. D. de inoff. test. l. 6. l. 13. l. 17. l. 19. D. iud. sol. l. 25. D. de recep. qui arbitr. l. 19. §. hoc edictum. D. de testam. tut. l. 31. D. de legat. lib. j. l. 1. in prin. D. de susp. tutorib.

Inde Clausula de dolo malo. l. 13. §. eum qui. D. de acceptil. l. 19. D. rat. rem hab. l. 6. D. iud. sol. Siue doli clausula. l. 119. D. de verb. oblig. l. 4. §. in stipulatione. D. de doli excep. l. 17. & l. 19. D. iud. sol. l. 22. in fi. D. de re iud. Sic autem appellant Iureconsulti eam stipulationis partem, qua dolum malũ abesse, afuturumq; esse, vel si quid dolo in ea re factum sit, comprehenditur, vel ita, Cui rei dolus malus aberit. l. 4. & l. 121. D. de verb. obl. l. 18. D. iud. sol. l. 36. §. 1. & vlt. D. de recep. qui arbitr. l. 69. D. de verb. signif.

Eodem modo, ob rem non defensam clausula dicitur, qua in iudicatum solui stipulatione, re non defensa quãti ea res erit, promittitur. l. 3. §. vlt. & l. 13. & l. 17. D. iud. sol. l. 15. D. de procuratorib. quę & de re defendenda clausula appellatur in l. 6. D. eo. tit. Sic & Clausula ob rem iudicatam. l. 13. & l. vlt. D. iud. sol. quæ & de re iudicata vel rei iudicatę clausula appellatur. l. 6. l. 17. l. vlt. D. eo.

Clavsvras vel Clusuras Impp. appellant custodias limitũ, &, vt Suidas interpretatur, ὀχυρώματα τῶν διαβάσεων. Meminit l. 2. §. in Sardinia. C. de off. præf. præt. Afr. l. 4. C. de offic. mag. offic. l. vlt. C. de offic. mag. milit. cuius emendatio Iac. Cuiacio debetur, qui de hoc verbo loca quędam auctorum notat. lib. iij. Obseruatio cap. xxiiij. Quibus addam videri apud Luitprandum duobus locis hoc verbum corruptum. Sic enim lib. j. cap. ij. legitur. Quibusdam namque difficilimis separata à nobis erat interpositionibus, quas Clusas nominat vulgus. Et lib. v. cap. viij. Præceperat enim rex clausarum custodibus, ne quempiam transire permitterent, nisi qui prius quis esset diligenti inuestigatione inquirerent. Quibus in locis, secundum Suidæ interpretationem, clusurarum rectiùs legeretur, nisi vitio temporum concisum fuisse hoc verbum dicamus.

Clavorvm vestimentis consutorum, quibus inter se vestium partes committebantur atque coniungebantur, meminit l. 21. D. de auro arg. Varro lib. viij. de ling. lat. Nam si quis tunicam in vsu ita consuat, vt altera plagula sit angustis clauis, altera latis, vtraque pars in suo genere caret analogia. Quintilia. lib. viij. cap. v. Vt adfert lumen clauus purpuræ loco insertus. Inde auro clauatæ vestes apud Vopiscum.

Clara persona in libris nostris intellegitur Senatoris vel vxoris eius. l. 5. D. de cur. fur. Clarissimi ergo viri Senatores accipiendi sunt vel senatorio honore donati. l. 18. D. de iure fisc. l. 52. §. 1. de iudic. l. 100. D. de verb. sig. l. 34. D. de leg. lib. iij. l. 16. §. 1. de his quæ vt indig. l. 12. D. de publ. iudic. l. 1. D. de reb. eor. Et Clarissimę feminæ, quę Senatoribus nuptæ. l. 8. D. de Senatorib. l. 22. §. 1. D. ad municip. l. 10. C. de nupt. Procõsules etiam viri clarissimi appellantur. l. 1. C. si ex fals. At in recentiorum Impp. constitutionib. Præsides prouinciarum, omnes Prætores, clarissimorum virorum titulo honorantur. l. 34. §. fi. & l. 41. C. de epis. & cler. l. vlt. C. de off. iud. l. 2. de delatorib. lib. x. C.

Item magistri census. l. vlt. C. de iu. emphyt. Et principes agentium in rebus. l. vlt. de decurionib. lib. x. C.

Et silentiarij sacri palatij. l. vlt. C. de excus. tut. Aduocati quoque post depositum aduocationis officium Clarissimi connumerantur. l. 1. C. de aduoc. diuers. iud.

Sic Claram dignitatem interpretabimur in l. vlt. D. quod met. cau. l. vn. C. de his qui potentior. nom.

Clientes liberi homines dicebantur, qui se ad potentioris alicuius ductum applicabant, vt eius patrocinio defenderentur. Fit de his mentio in l. 3. D. de vsu & habit. l. 5. §. 1. de his qui deiecer. l. 3. §. sed & quod. D. de penu. leg. l. 89. D. de furt. l. 7. D. de captiuis. l. 3. C. de nouatio.

Clipevs in l. 5. §. si id quod positum. D. de his qui

his qui deiecer. imaginem pictam significat. Eaq; huius verbi significatio à Cornelio Fronto. & à Sosipatro adnotata est. Cuius ego ex bonis auctoribus alia prompta exempla subieci. Tacit. in Domitia. cap. vlt. Scalas etiam inferri clipeosq; & imagines eius coram detrahi, & ibidem solo adfigi iuberet. Plinius lib. xxxv. cap. iij. Scutis enim, qualibus apud Troiam pugnatum est, continebantur imagines. Vnde & nomen habuere Clipeorum: non vt peruersa Grammaticorum subtilitas voluit, à Cluendo. Origo plena virtutis faciem reddi cuiusq; in scuto, qui vsus illo fuerat, Liuius lib. xlviij. Et duodecim Clipea ærata ab Aedilibus curulibus P. Claudio & Ser. Sulpitio, Galbæ sunt posita. Trebellius Pollio in Claudio, Illi clipeus aureus, vel, vt Grammatici loquuntur, Clipeum aureum Senatus totius iudicio in Romana Curia collocatum est.

CLIVVS Capitolinus. l. 52. §. in cliuo. D. ad l. Aquil.

Cliuos facere in l. 20. §. 1. D. de seruit. vrb.

Cliuosa via in l. 2. §. deteriorem. D. ne quid in loco pub.

CLOACA locus est concauus, per quem colluuies defluit. l. 1. D. de cloac.

Iureconsulti cloacam ducere & cloacam immittere dicunt. l. 1. §. hoc amplius. D. de cloacis. & l. 2. §. si quis cloacam. D. ne quid in loco pub. l. 7. D. de seruitutib. Liuius lib. v. ad fi. Ea causa est, vt veteres cloacæ primo per publicum ductæ nunc priuata subeant tecta. Idem lib. j. Aquas cloacis è fastigio in Tiberim ductis siccat. De cloacis autem vrbis Romæ videndus est Cassiodor. lib. iij. Variar. epist. ad Argolicum.

Cloacarium tributum, quod cloacarum purgandarum causa infertur. l. 27. §. si quid cloacarij. D. de vsufr. l. 39. §. heres. D. de legat. 1. Ad cloacarum autem purgationem damnatis ad pœnam postquam diu pœna functi erant, vsos veteres Traiani epistola ad Plinium lib. x. Epist. ostendit.

COACTILIA, de quibus in l. 27. de auro, argen. Lazar. Baifius nostris pheltris fuisse nõ absimilia putat. Et erant certè ex lanis per se coactis & subcoactis facta vestimenta vel tegmẽta. Quod ego nouo & nondum prolato testimonio comprobare possim. Sic enim in libello de Reb. bellic. ad Theodos. scriptum est, cùm de Thoracomacho agit. Hoc enim vestimẽti genus quod de coactili ad mensuram & tutelam pectoris humani conficitur, de mollibus lanis timoris sollicitudo solertia magistram composuit.

COALESCERE dicitur planta, arbor, crusta've agri, quæ in fundum radices immittit, & quasi vnitatem cum terra facit. l. 5. §. pen. D. de rei vind. l. 8. D. de adq. rer. do. l. 9. §. Alfenus. D. de damn. infect. Concha etiam coalescere dicitur. l. 19. §. pen. de auro, arg.

COCINATORIVM instrumentum pro coquinario in l. 19. §. si cui escarium. D. de auro, argen. Et eodem sensu Cocitatoria vasa in l. penult. D. de penu leg.

CODICES vt Varro lib. iij. de vita Pop. Ro. apud Non. scribit, antiqui plures tabulas coniunctas dicebant. A quo in Tiberi naues codicarias appellabant. Seneca quoque in lib. de breuitate vitæ, plurium tabularum caudicem apud veteres dictum scribit. Et inde tabulas Codices dici. Sic tabulæ in pluribus codicibus scriptæ. l. 3. §. si tabulæ. D. de tabul. exhib. Codices argentariorum & nummulariorum. l. 9. §. penult. de eden. & l. 88. D. de solutio.

Codices membranei, vel chartacei, vel eborei, vel alterius materiæ. l. 52. D. de legat. lib. iij. Hinc volumina Imperatoriarum constitutionum Codices appellati sunt. Codices autem tres ante Iustinianeum fuisse memorantur, Gregorianus, Hermogenianus, & Theodosianus, vt scribitur in l. vn. de Iustin. Cod. confir. & in Epistol. de nouo Cod. fac. & ab Isidor. lib. v. Etymol. Gregoriani etiam codicis meminit B. Augustin. lib. ij. de Adulte. coniug. ad Pollent.

Codicilli cerati. l. 52. D. de legat. lib. iij. Codicillos autem appellamus eam scripturam, qua quis vltimam suam voluntatem mandauit, non tantam sollemnitatem desiderantem, quantam testamentum, quæ & à testato & ab intestato confici potest. Tit. de codicill. Institut. & de iure codicill. D. Theophilus sic definit κωδίκελλός ἐστιν ἐλλιπῶς ἐν διαθήκῃ γνώμης τελευταίας ἀναπλήρωσις.

Codicilli confirmati in l. 31. D. de legat. lib. j. & l. 39. & 41. §. codicillis. D. de legat. lib. iij. id est, testamento confirmati. l. 43. D. de man. testa. l. 18. D. de annu. leg. in hunc modum, CODICILLOS, QVOS POSTEA FECERO, VALERE VOLO. l. 6. §. licet. & l. 8. §. vlti. D. de iure cod. Vel ita, SI QVOS CODICILLOS RELIQVERO, VALERE VOLO. l. vlt. D. de fideicom. libert. vel sic, SI QVID TABVLIS ALIO'VE QVO GENERE AD HOC TESTAMENTVM PERTINENS RELIQVERO, VALERE VOLO. l. 18. D. de iure codicill. Et ita Codicillos ad testamentum factos interpretor in l. 8. §. hæc oratio. D. de transactio. & l. 5. §. qui principale. D. de his quæ vt indig. & Codicillos ad testamentum pertinentes. l. 1. C. de codicill.

Codicilli pro diplomatis & litteris, quibus honores mandantur. l. 41. D. de excus. tut. l. 1. C. vt omnes iud. l. 12. C. de dignitatib. lib. j. & apud Sueto. in Claud. cap. xxix.

COËMPTIO, ſollemnis matrimoniorum cõtrahendorum ritus erat, cuius Cicer.lib.j. de Orato. & in oratio. pro Flacco & pro Murena meminit, & Seruius in ij.Georgic. & in viij.Aeneid. & Iſidor.lib.v. cap.xxiiij. Boëthius in Topica, Coëmptio, ait, certis ſollemnitatibus peragebatur, & ſeſe in coëmendo (ſic enim lego) inuicem interrogabant: vir ita, an ſibi mulier materfa. eſſe vellet: illa reſpondebat velle. Item mulier interrogabat, an vir ſibi paterfa. eſſe vellet: ille reſpondebat velle: itaq; mulier viri conueniebat in manum, & vocabãtur hæ nuptiæ per coëmptionem. Et erat mulier materfa. viro loco filiæ. Quamobrem & ſuorum heredum loco habebatur, vt Vlpia. in Inſtit.tit.xxij. tradit, & in ius, manum, poteſtatem'q; viri cum capite ſortunas ſuas transferebat, vt Cicer.in Topic. oſtendit. Coëmptor verò apud Vlpia.in Inſtitu.tit.xj. fiduciarius pater dicitur: quoniam cum patre naturali vnà emit.

Cœpiſſe opus dicitur, qui fundamenta iecit, vel locum purgauit. l.1. §.cœpiſſe.D.de pollicitatio.

COËRCERE, vel pecuniaria multa, vel corporali animaduerſione, vel pignoribus captis, Iureconſulti dicunt.l.4.§.1.de damn.inf. l.2. D.de in ius voc. Itaque tam pecuniariam quàm in corpus inflictam coërcitionem vocant.l.2.in fi.D.de pub.iud. l.70. D.de diuerſ. reg.l.6.in fi.D.de pœn.

Vnde Coërcitio capitalis. l. 200. D. de verbor. ſignific. Modica coërcitio.l.vlt.D.de off.eius cui mand. eſt iuriſd. Leuis Coërcitio. l. 7. §. præterea.& l.11.§.quamquam.D.de iniur.

Coërcere aquam in interdicto De ſonte, eſt continere ſic, ne defluat, vel dilabatur, dummodò nouæ venæ non aperiantur.l.1.§.pen. D.de ſonte.

Coërcere arbores, ramos ſtringere eſt.l.1.§.deinde. & §.vlt.D.de arborib.cæd.

COENACVLVM pars ſuperior domus, ad quam ſcalis aſcendebatur, ab eo quòd illic veteres cœnarent, vt Varro & Feſtus ſcribunt. Meminit l.3.§.vlti. D.de off.præf.vr.l.1. §.ſi filiusfa. & §.ſi plures. & l.5.D.de his, qui deiecer.l.25. §.ſi vicino. l.27. l.30. D. loca. l.7. D.de inſtru.vel inſtrum.l.43.§.1. D.de damn. infect.l.27.D.de donatio.l.3.§.ſed ſi ſupra. D. vti poſsid.

Inde Cœnacularius in l.11. §.pen. D.de pigner. act. qui in Cœnaculo habitat. Et Cœnaculariam exercere in l.5.§.ſed ſi quis.D.de his qui deiecer.

COGNATIO generale nomen eſt, & omne vinculum ſignificat, quod vel naturaliter ex iure ſanguinis vel adoptione contingit. Cognati autem ab eo dicti ſunt, quaſi vnà & communiter nati, vel ab eodem orti progenitiue & qui commune naſcendi initium habuerunt.l.1. D.vnde cogn. l. 4. §.1. D.de gradib.& adf.

Cognatio in duo genera diuiditur, in Naturalem & Ciuilem.l.17.§.1.D.de adoptio. Illam ſpecialiter cognationem, hãc adgnationem appellamus. Cognatio autem ſpecialiter eſt naturalis per feminas coniunctio. Specialiter etiam Cognati dicuntur, qui per feminas coniunguntur.l.vlt.§.1.D.de gradib. Proinde inter adgnationem & cognationem hoc intereſſe traditur, quod inter genus & ſpeciem, cùm illa per virilis tantùm ſexus perſonas, hæc ex quacumque naturali coniunctione contingat.l.pen.D.vnde legit. Ex eo cognationes legitimæ, quæ adgnatorum ius habent.l.12.§.vlt.D.de ritu nupt. Et hæc cognatio ciuilis naturali coniuncta eſt. Ciuilis verò per ſe ſine naturali cognatione, quæ & legitima, vt Modeſtinus ait, appellatur, per adoptionem conſtituitur. l. 4. §.1. D. de gradib.& adf. Quibus enim adgnaſcitur in adoptionem datus, his & cognatus fit.l. 1. §.cognationem. D. vnde cogn. l. 4. §. penult. de gradib.

Cognatio etiam inter vulgò quæſitos & inter ſeruos naturalis conſiſtit. l. 14. §. 1. D.de ritu nupt.l.2.D.vnde cogn.titu.de ſeruil.cognat. Inſtitutio. Porrò ſi quis cognationi leget, idem eſt atque ſi cognatis leget. l. 19. D. de reb.dub.

COGNOSCERE ſimpliciter de cauſa aliqua quærere & cognoſcere ſignificat. Sueton.in Claudio, Cognoſcens quondam in Auguſti foro victusq; nidore prandij, quod in maxima æde Martis Salijs apparabatur, deſerto tribunali aſcendit ad ſacerdotes. Sic & in l.1. D.de conſtit.princ. Sic iudex cognoſcere ex actione dicitur.l.4.§.1.D. quod certo loco, & cognoſcere ex interdicto, l.2.C.de interdict. Vt audire ex interdicto in l. 1. §. initio. D. de off.præf.vrb. & iudicare ex locato in l. 25. §. culpæ. D. loca. Et cognoſcere tutelæ pro ex actione tutelæ cognoſcere. l.2. D.vbi pupill. educ. Inde Cognitor pro quæſitore in l.1. §. calumniatoribus.D.ad Turpillia. Prudentius in Roma. Hic tum cognitor pronuntiauit, Claudatur infans carcere. Cuius verbi eſt & alia in veterum libris ſignificatio. Etenim ſic Aſconio in Diuinatio. auctore appellabatur, qui præſentis cauſam vt ſuam tuebatur. Et, vt Feſt.lib.iij.ſcribit, qui alterius litem coram ab eo datus ſuſcipiebat. Quod & Anianus in interpretatione tit. de cognit. & procur.in C.Theo.bene ſenſit. Et hinc à procuratore cognitorem ſeparat Paul. lib. j. Sent. tit.ij.& lib.v. tit. xxvij. & Quintilia. Declamat.cclxj.

Cognitiones in l.1.D.de off.adſeſſ.l.4. D.de off.

eius

eius cui mand.l.1.§. per hunc. D. de rei vind. l.3.§.Iulianus. D. de lib. exhib.l.3.§.Pomponius. l. 14. §. interdum.D.de minorib.l.27.§. hæc autem. D. de procurato. Vnde extraordinariæ cognitiones in tit. de extraord. cognit.D.l.14. §. interdum. Vbi scilicet Prætor ipse notionem adhibet. Et cognitio pretoria in l.13.§.vlt.de minorib.l.1.§.1. D. de rei vind.

Causa cognita, hoc significat re cognita, examinata, & ex vtraque parte audita, & vocatis his, quorum interest. Nam causæ cognitio tunc interuenit, cùm de negotio præsente vtraque parte & audita, vocata'ue disceptatur.l.13.§.1.D.de minorib.l.vlt.C.de legib. l.9. §. vbi decretum. de off. præsid.l. 73.D.de diuers. reg. iur.l. vn. C. si aduers. dot. Vnde in l. 3. C. de quæstio. cùm cognitionaliter audisset, id est, vtraꝗ parte præsente & audita cognouisset. l. vlt. §. illud. C. de temp. appell.

Vbicunꝗ autem causæ cognitio est, ibi Prætor, ibi tribunal desideratur.l.2.§.dies.D.quis ordo in bo.poss.l.106.D. de diuers.reg.l.3.§.si causa. D. de bon. poss. Nam, vt Impp. aiunt cognitio causę non interpellatione planaria, sed considente magis iudice colligitur. l. 4. C. de dilatio. Illud etiam obseruare possumus, in his quæ causa cognita fiunt, semper Prætorem interuenire.l.8.§.vult igitur.D. de transactio.l.3.D.de restit.in integ.l.13.§.1.l.44. & l.45.de minorib.l.22.in fi.D.de re iud.l.2.§. sed si dubitetur.l.28.§.sed & si dies. D. de iudic.l.9.§.vlt.de arbitr.l.15.D.de bon.auct.iud. l. 27. §. hæc autem. D. de procuratorib. Cognoscere instrumenta est relegere, recognoscere.l.56.D. de verb. signif. quæ vt ex inscriptione apparet, pertinet ad quæstionem.l.15. D.de reb.auct.iud.

Cognitam stupro dixit Papinia. in l. 14. D. de his quæ vt indign.eam, cum qua stuprum factum est. Catullus verò Epigr.lvj. Vnis senibus cognitas feminas vocat, que vnum expertæ virum fuerant.

COHORTALES appellantur qui cohortibus adscripti sunt.l.3.C.de hered.decur.l.13. C. de off. rector. prouinc. Cohortalis condicio in ea.l.vt & in l,2.C.dead. diuers. iudicum. Cohortalium corpus. l. 2. de defensorib. ciuit. ταξεῶτας Iustinia.in Nouell.vocat.

COIRE societatem passim in tit.pro soc.& l.j. in prin. D.ad l. Corn. de fals. Coire negotiationem in l.52.§.quidam.D.pro soc.

Coire in alienam litem dicũtur, qui de emolumento litis communicando paciscuntur, sic, vt quidquid ex condemnatione in rem vnius redactum fuerit, inter eos communicetur.l.6.D.ad.l.Iul.de vi pub. Plin. lib. v. ad Valeria. Questus est venire aduocationes, venire etiam præuaricationes, in lites coiri.

Coire in accusationem innocentum. l. vlt.D.de concussio. Coire aduersus aliquem pro conspirare.l.j.D.nautæ, caupo.

Coire in matrimonium, id est, conuenire in l.31. D.de condicio.& dem.

COLLECTARIVS in l.16.C.si cert.pet.Suid. ἀργυραμοιβὸν interpretatur, καὶ τραπεζίτην καὶ ἀργυροπράτην, ἤτοι κέρμα ἀντὶ ἀργύρου ἀλλασσόμενον.

COLLEGAE primùm dicuntur magistratus, qui eiusdem sunt potestatis.l.173. D. de verb. sig.ab eo, quod vnà lecti sint, vt Varro lib.v. de lingua lat.scribit. Sed & contutores concuratores'ue Collegæ appellantur. l. 14. & l. 46. §. cum testamento. D. de adm. tut. l.2.C. eo.tit.l.5.D.de suspect.tutorib. l. 3. C. de probatio. l. 7. D. rem. pup.sal.fo.l.4.C.de magistrat. conueniend. Et qui eadem legatione funguntur. l. 2. C.de legationib.lib.x. Quinimmo & coheredes collegæ dicuntur. l. 101. D. de solutio. necnon hi quoque qui ex eodem collegio sunt. l. 41. §.vlt.& l.42.& l.vlt. D.de excus.tut. l. vlt. C. de hered. decur. qui ab Impp. collegiati appellantur. l. penult.C. de commerc.in l.vn.de collegiat.lib.xj.C.l.9. C.de sacr.eccl. Quibus tamẽ postremis duobus in locis propriam quandam significationem hoc verbum habet: quam Isidorum assecutum esse prestare non ausim, qui lib.ix. Etymol.cap. iiij. Collegiatos idcirco dictos ait, quòd eorum collegio custodijsꝗ deputarentur, qui facinus aliquod commiserant: fuisseꝗ hoc sordidissimum genus hominum patre incerto progenitum. Et ideo maximis oneribus in municipijs subijciebantur, vt ex multis Theodosiani Codicis locis liquet.

COLLEGIVM tres faciunt.l.83.D. de verb.signif. Collegia autẽ vel licita sunt, vel illicita. Licita collegia, quibus coëundi ius, quæ vel legibus, vel senatusconsultis, vel principalibus constitutionibus comprobata sunt, veluti fabrorum, pistorum, nauiculariorum, publicanorum, & aliorum id genus. l.1.& l.3.D. de colleg.l.1.D.quod cuiusque vniuersit.l.vlt. de excus.tut.l.19.C.de pœn. Illicita verò, quæ sine legis, senatus, principis'ue auctoritate cõstituta sunt.l.1.in fi.D.de off.præf.vrbi. Videque de hac re lib.j.Selectar.Antiqui. dixi.

COLLEGATARII sunt, quibus coniunctim legatũ est.l.10. D. de vsufr.adcr.l,34.§.si duobus. de leg.lib.j. §. si eadem res Instit.de leg.

COLLACTANEVS, qui simul mammam suxit.l.13.D.de man.vind. §. iustæ autem. Instit.quibus ex caus. manumitt. non lic.l.30.§. Titia.D.de adim.leg.quę & eum Grecè σύντροφον vocat, vt & Theophi.in d.§.iustæ.

COLLIBERTVS vel conlibertus in l. 77.§. volo.de leg.lib.ij.l.vlt. D. vt legat.nom. cau. l.38.§.quindecim.de legat.lib.iij. Sicut Com-

patronus in l.1.§.aduersus.D.si quid in fraud. pat.l.3.§.si duo.& l.5.§.pen.D.de legit. tutorib.Eiusdem figuræ sunt, quæ infra exponemus,contutor, concurator, conseruus, consocer,confideiussor.

Collocare nominibus,vel in nomina, & collocare simpliciter pecuniam Iureconsulti dicunt.l.13.§.1.l.16. & l.58. §. pen. D. de adm. tut.l.43.D. mandati.l. 26.§. 1. D. quando dies leg.ced.l.88.D.ad l.Falcid.l.33.D.de vsur.l.64. & l.85.de leg. iij. l.24.D.de vsufr.leg.& apud Paul.lib.ij.Sentent.tit.iij.Sic Cic.lib. iij. Officior.Sed de toto,ait, hoc genere collocandarum pecuniarum melius viri boni &c. Traianus Plinio lib. x. Epist. Non aliud remedium dispicio, quàm vt quantitas vsurarum minuatur,quo facilius pecuniæ publicæ collocentur.

Colludere dicuntur, qui lusoriè non ex animo causam agunt & translaticiè munere accusandi defunguntur,aduersariumq; vincere dolo patiuntur,ei sponte lite cedentes.l. 7.§.si dolo.D.de dolo.l.50.§.1.& §. pen.D.de legat.lib.j.l.3.D.ad l.Iul.de adult.l.1.§.præuaricatorem. D. ad Turpillia.l.27.C.de lib.cau. Colludere etiam ex alijs causis dicimus.l. 19. D.loca. Inde Collusio tit. de collusio. deteg. D.l.29.D.de inoff.test.l. 6. §. non simpliciter. D.si quis omissa cau.test.l.19. D.si seruit. vindic.l.penult.D. de minorib.l. 19. §. vlt. D. de adulter.

Colonus prædij rustici conductorem significat. Vt enim ædium inquilinus, ita agrorum colonus dicitur.l.37.D.de adq.posseß.l.13.§.si venditor.de actio.emp.l.vlt.D.de vi & vi arm. l.31.§.si seruus de vsucapio. l.14. §.1. D. de religios. Hinc Colonia prædium dicitur, quod sub colono poßidetur. l.24.§.colonus.D.loca.l.20.§.prędia.D.de instru.& instr.leg.

Coloni autem quidam partiarij vocantur, qui fructus cum domino diuidunt, ad differentiam eorum qui nummis colunt, qui'que ad pecuniam numeratam conduxerunt. l.25.§. vis maior.D. loca. l. 26. D. de furt.Interdum autem Coloni conductores prædiorum ad fiscum pertinentium accipiuntur. l. 8. C. de excus. tut. qui & Coloni Cæsaris in l. vlt. D.de off. proc. Cæs. l. penult. §. colonos. D. de iure immunit.Et Coloni prædiorum fisci. l.vlt.§.1.D.ad municip. Coloni etiam qui in colonias deducti dicebantur. Vnde Colonus à municipe, colonia à municipio separatur.l.17.§.error.l.27.§.1.D.ad municipal. & apud Paul.lib.iiij.Sentent.tit.vj.& in l. Masmilia. Ita Coloniam accipe in l. 1. & l. vlt. D. de censib.

Color prætextum & titulum significat.l.2. D.de inoff.test.§.1.Instit.eo.l.49.D.de donat. int.vir.l.7.§.1.D.ad Macedonia.

Comites in Pandectis appellãtur qui proconsules, præsides, procuratores'ue in prouincias euntes comitabantur, & in officio eorum erant.l.16.D.de off.præsid.l.41.§.1.D. de excus.tut.l.4.D.de off.adseß.l.19.§. vlt. D. loca.l.6.§.si quos comitum.D. de poen.l.5.D. de l.Iul.rep.l.1.§. sed & si comites.D. de extr. cognit.In his enumerat Cic.orat.iiij.in Verr. præfectos,scribas, medicos, accensos, haruspices,præcones.Sueto. in Tiber. Namque priuignum Caium Orienti pręposìtum cùm visendi gratia traiecisset Samum,alieniorem sibi sensit, ex criminationibus M.Lollij comitis & rectoris eius.Seneca lib. ij. Declamatio. Syriacus contra Maximum Stertinium à quo premebatur, cùm comes eius fuisset,dixit: Per annos xv.in officio tuo fui. Sic & apud Cicero.lib. v. Epist. ad Attic. Adhuc sumptus nec in me aut publicè, aut priuatim, nec in quemquam comitum factus.Sueto.in Iulio cap.xlij. Sanxit, ne quis senatoris filius,nisi contubernalis,aut comes magistratus,peregre proficisceretur.

Comitum in constitutionibus Impp. recentiorum varia, pro administrationum varietate, nomina inueniuntur, veluti Comes rerum priuatarum. l.3. de bon. vacantib. lib.x. C.l.vlti.de petit.bon.l.64.de decurionib. lib. x.C.l.vlt.C.de adseßorib.l.6.C.vbi causa fiscal.l.1. C.de aduoc.diuers. iudiciorum. Nou. vij. Valentinia. Hic patrimonium principis & res eius priuatas curabat,vacantiaq; bona occupabat: & vt Casiodor.in formula Comitiuæ rerum priuatarum scribit, per rationalium curam priuatam principum gubernabat substantiam. Sub huius enim dispositione erãt Rationales,procuratores, & præpositi rerum priuatarum per prouincias constituti.Item bastaga priuata: præpositi quoque gregum,stabulorum, & saltuum.Decorabatur autem titulo Illustris Viri.

Comes domorum principis.l.vlti.C. vbi causã fiscal.l.vn.C. vt omnes iud.l.5. C.ad l.Iul. repet. Comites largitionum priuatarum siue sacrarũ in partibus tam orientis quàm occidentis habebanitur. Meminit eorum Iustinia.in Episto.de nouo Cod.confirm. §. 1. l.1. C.de quæstorib.l.3. C.de palatin. sacr. largit. l.vn.C.de auri publ. pens.lib.x. Sub horum autem dispositione erant comites largitionum per prouincias constituti: item comites commerciorum, metallorum, vestiariorum. Comites quoque & Rationales summarum per prouincias sparsi, nec non procuratores baphiorum,gynæceorum,monetarum, linificiorum, bastagarum,præpositiq; thesaurorum,& argentariorum.

Comes sacri patrimonij orientis vir spectabilis.

lis.l.vn.C.de off.com.sac.pat.

Comes sacri palatij.l.vn.C.de sac.pal.

Comes militum.l.1.C.de offic.vic. qui militaris dicitur in l.6. C.de adsessorib.tit. ne rei milit. comit. Cod. Comites autem rei militaris in partibus Orientis duo erant, per Aegyptum vnus, per Isauriam alter.

Comites per prouincias constituti.l.3.C.de off. præsid. quales erant comites Illyrici, Hispaniarum, Tingitaniæ, Britanniæ, Italiæ, Argentoratensis, litoris Saxonici. Et Comes Orientis qui V.C. & SP. vocatur. l. 3. C. de aduoc. diuers.iudic.l. 3. C.de cano. largit. tit. lib.x.l.vn. de clasic. lib.xj. l.29. & l.32. C. de appellat. l.2. in fi. de aduoc. diuers.iud. l.vlti. C. de modo mult. Cui suberant Palestina vtraque, Phoenicia, Syria vtraque, Cilicia vtraque, Cyprus, Osrhoëna, Mesopotamia, Isauria, Arabia, Item comes Africæ apud Augustin. epistola lxx. & in Notitia Occidentis, sub cuius dispositione erant præpositi limitum oræ Africanæ. Comites etiam tres sunt Iustinianei, Pacatianæ videlicet Phrygiæ, Galatiæ primæ, & Isauriæ, Nouel. Constit.viij. & Nouel. xxiiij. & Nou.xxvij. Idem Iustinianus Comitem Armeniæ sustulit.l.vl.C.de off.magist.milit.

Comes commerciorum.l.1.de anno. & cap. C. l. 2. C. quæ res vendi non poss. l. vlti. C. de commerc.

Comes sacri consistorij V.SP.§.1.de nouo Cod. fac.l.4.C.de aduoc.diuers.iudic. Vnde comites consistoriani. l.13.de excus. mun.lib. x.C. Rubr.de comitib.consistorian.lib.x.C. Meminit l.vlt. de discussorib.eod.titu. Vnde & Comitiua consistoriana in l. 25. C.de procuratorib.& in.l.8.C.de aduoc. diuers.iudicior.

Comes domesticorum vir illustris.l.6. C.de aduoc.diuers.iud.l.64.de decurionib.lib.x.l.vn. qui à præbitio.tiro.in C.Theo. & apud Augustin.Epist.lx. Comites autem domesticorum duos Notitia ponit equitum & peditum. His suberant domestici equites ac pedites & deputati eorum. Vnde Comitiua domesticorum apud Cassiodor. lib. ij. Variar. epist. ad Symmachum & ad Senatum vrbis Romæ.

Comes scholarum.l.3.C.de offic.magist.offic.

Comes horreorum. l. vlti. de pistorib. libro xj. Codic.

Comes sacræ vestis.l.vnic. qui à præbitio. tiro. in C.Theod. qui Comes vestiarij in Notitia appellatur.

Comes stabuli sacri. l.vn. de comitib. & tribu. schol.lib.xij.C.l.29.de annon. in C.Th.l.3.de conlatio.equor.l.1.qui à præbitio. tiro. in eo. C.Aimonus monachus lib.de gest.Francor. iij.cap.xliij. Thesaurarius Claudouei à Cupanio stabuli Comite de Biturico retractus. Vnde Connestabilem nostrũ originem duxisse quidam non abs re credunt. Sic enim idem auctor eiusdem libri cap.lxx. Lendegisilus regalium pręposítus equorum, quem vulgo Connestabilem vocant. Rhegino monachus lib. ij. Annalium: Eodem anno, inquit, Burchardum Comitẽ stabuli sui (quod corruptè Constabulũ appellamus) cum classe misit in Corsicam. Fuisse autem eam dignitatem in pretio Ammianus Marcell. existimãdi copiam præbet, qui Valentinianum Imp. eam dignitatem in fratrem Valentem contulisse refert. sic enim lib. xxvj. de eo loquens scribit, Nicomediam itineribus citis ingressus Kalendis Martijs Valentem fratrem stabulo suo cum tribunatus dignitate præfecit.

Comes fœderatorum apud Zonar. Tomo .iij. Annal.in Tiber.

Comes excubitorum apud eundem in Iustino Curopat.

Comites Archiatrorum.l.vn.qui à præbitio.tiro.in C.Theod.de quorum dignitate videndus est Cassiodor. lib. vj. Variar. in formula Comitiuæ Archiatrorum. Et Comites dispositionum.in d.l.vn.

Comites ærarij.l.vlti. de susceptorib. lib.x. C.l. vn.qui à præbitio.tiro.in C.Th.

Legimus & in Notitia, Comites metallorum, Comites auri, Comites formarum, Comites riparũ, & aluei Tiberis, Comites portuum. Quorum etiam apud Cassiodor.lib.vij. Variar.fit mentio.

Comitum dignitas Comitiua appellatur. l. vlt. de discussorib. lib.x. C. l. 47. de decurionib. eodem.

Aliaq́ primi ordinis, alia secundi Comitiua cõstituitur.l.vlt. de professorib. & medic. lib.x. C.l.1.de aduoc.diuers.iudicum.

Comitatenses milites.l.vlti. §.pro limitaneis.C. de offic.praef.praeto.Afr. qui comitatui concessi sunt, vt ait l.13.de re milit.lib.xij.C.

COMITER conseruare maiestatem hoc fœderibus comprehendi solebat, vt intellegeretur eum populum superiorem esse, cuius maiestas comiter seruari iubebatur. l.7. D.de captiu.Cicero in Oratio.Pro Corn.Balbo.

COMMEATVS, vt Fest. lib.iij.interpretatur, tempus significat, quo quis ire & redire possit.l.1.& l.3.§.qui ad diem.& l.14.D.de re milit.l.2.§.vlt.D.ad municip. Cic.lib.j. Rhet.ad Herenn. Vt ille qui ad diem Commeatus non venit, quod eum aquæ interclusissent. Quintil.lib.vij.cap.iij. Vt cùm miles ad commeatus diem non adfuit.

Sic Commeatum petere & accipere, id est, abeundi licentiam spatiumq́ ad commeatum & remeatum. Velleius Paterc. Vt cùm commeatu petito Romam venisset, consul fieret. Sueton.

Sueton. in Claud. cap. xxiij. Commeatus à Senatu peti solitos beneficij sui fecit. Idem in Tiber. cap. x. Tunc autem honorum satietatem prætendens commeatum petijt. Sic Cõmeatu accepto, interpretabimur in l. 34. D. ex quib. cauf. maior. & apud Plin. lib. iij. Epist. ad Macrin. Et liberum commeatum datum Senatoribus vbicunq; voluerint morandi arbitrium in l. 22. §. pen. D. ad municip. Commeatus autem dandi formula talis appellatur apud Cassiodor. lib. vij. Variar.

Commeatus pro spatio ad eundum & agendum in via publica in l. 2. §. hoc interdictum. & §. deinde. D. ne quid in loco pub. Commeatus & remeatus. l. 4. D. de pœn.

COMMENDARE nihil esse aliud, quàm deponere Papinia. lib. ix. Quæstio. Et Vlpia. lib. xxx. ad Edict. interpretantur. l. 24. D. depos. l. 186. D. de verb. signific. Et ita accipitur in l. 26. D. depos.

Ex verbo Commendo, testamento vel codicillis fideicommissa libertas relicta non videtur. l. 12. C. de fideic. libert.

Commendare corpus pro temporis causa deponere, donec iustę sepulturæ corpus tradatur, & quasi æternæ sedi detur, videtur dictũ ab Vlpian. in l. 14. §. impensa D. de religios. coniuncta l. 40. eod. tit. Sic in inscriptio. antiqua, oppressus necessitate corpora eorum fictili Sarcophago commendauerim, donec is locus quem emeram ædificaretur.

Commendaticiæ litteræ. l. penult. D. de adq. rer. do. Macrob. lib. ij. cap. iiij. de Augusto. Nomenculatori suo, de cuius obliuione querebatur, dicenti, Numquid ad forum mandas? Accipe, inquit, Commendaticias: quia illic neminem nosti.

COMMENTARIENSES appellantur carcerum præfecti, ab eo opinor, quòd in commentarios eorum, qui carcere concluderentur nomina referrent. l. 9. D. de custod. reo. l. 4. & vlti. C. eod. tit. l. pen. C. de bon. damnat. Et apud Iulium Firmic. lib. iij. Mathe. cap. vj. Commentarienses etiam appellantur, quorum manu acta subnotantur, quotiens apud fiscum agitur. l. 45. §. quotiens. D. de iure fisc. Erant & olim in legionibus Commentarienses, vt ex Notitia apparet: de quibus l. 1. C. ad l. Iul. de amb. accipienda est.

COMMERCIUM Latini auctores vocãt mutuam illam rerum communicationem, quæ per contractus conuentionesq; explicatur. l. 5. D. de iustit. & iu. l. 24. §. 1. de minorib. l. 6. D. de captiu.

Commercium earum rerum non esse dicitur, quæ vsibus hominum dominioq; subijci, & in obligationem deduci alienariq; & adquiri non possunt. l. 34. §. vlti. de leg. lib. j. l. 6. & l. 34. §. omnium. D. de contr. empt. & l. 1. §. 1. D. quæ res pign. l. vlt. D. de act. empt. quod ex l. 83. §. sacram. de verb. oblig. & ex §. 1. Instit. de inutil. stip. colligi potest, vbi Theophil. τομήθιον, ait, ἕως ἂν τῷ δικαίῳ πιπράσκειν ἢ ἀγοράζειν ἐξουσία.

Commercium non habere alicuius rei dicitur qui eius habendæ capax non est. l. 34. D. de verb. oblig. d. §. 1. de inutil. stip. cui possidendi ius non est. l. 40. D. de legat. lib. j. l. 49. §. penult. de leg. lib. iij. Vlpian. in Institut. tit. xix. Commercium interpretatur emendi vendendiq; inuicem ius. Commercio redempta, id est, pretio dato hostibus vendentibus, & iure commercij, vt l. 10. l. 11. l. 12. l. 13. l. 15. l. 16. l. 17. C. de postlim. reuers. l. 6. D. eod. tit.

COMMITTERE in legem, testamentum, stipulationem dicuntur, qui aduersus legem, testamentum, stipulationem quid faciunt. l. 9. §. illud. D. de liber. leg.

Veteres etiam lege cõmittere dicebant. Quintilia. lib. vij. cap. j. Lege de sicarijs commisit. Varenus. Varro lib. ij. cap. j. Ne si in scriptum pecus lege Censoria committant.

Committere in legem venditionis. l. vlti. D. de l. commiss.

Committere in actionem pro socio. l. 65. §. Labeo autem. D. pro soc.

Committere etiam stipulationem & edictum dicitur qui ei locum facit. Sic in l. 3. §. si quis ex liberis. l. 8. §. in adoptionem. & l. 10. §. exheredati. D. de bon. possess. contr. tab. & l. 126. D. de leg. lib. j. l. 95. D. de solutionib. & pœnam committere. l. 37. D. de recept. qui arbit.

Sic Committi stipulatio dicitur, cuius conditio existit, & pœna committi, cùm in eam incurritur: passim in tit. de verbor. obligat. & tit. de recept. qui arbitr. & committi lex venditionis. l. 4. §. eleganter. D. de lege commiss. l. 38. D. de minorib.

Committi etiam dicuntur merces, prædia & alia, quæ in publicum cadunt. l. 14. D. de neg. gest. l. 17. §. mulier. D. ad Velleia. l. 61. §. vlt. D. loca. l. 2. C. si seruus export. Inde Commissum vectigalis. l. 9. §. vlt. D. de minorib. & l. 1. & 2. C. de vectigal. & comm. l. 7. §. vlt. D. de publican. l. penul. D. loca. Quintil. Declamatio. cccxlj. quod quis professus non est apud publicanos, pro commisso tenetur.

Commissæ etiam hypothecæ dicuntur à Cicero. lib. xiij. Epistol. quas familiares appellant, quæ creditoris factæ sunt, ob pecuniam sua die non solutam.

Inde & lex commissoria, pactum dicitur, quo venditio committitur ac resoluitur, quotiens videlicet placuit, vt si intra tempora pretium solutum non esset, fundus inemptus fieret. l. 1. D. de leg. commiss. l. 38. D. de minor. quæ lex etiam Commissoria simpliciter appellatur. l. 4. §. eleganter. & §. in cõmissoriam. D. de leg.

comm

commissor.l.13.§.ibidem Papinianus.D.de actio.emp.l.11.§.pen.D.quod vi aut clam.

Committere postremò animalia dicuntur, quæ inter se confligunt.l.1.§.cùm boues.D.si quadrup.paup.

Hæc verba, CVM COMMODVM ERIT DARI ita interpretabatur Seruius Sulpitius, Cùm primùm sine turpitudine & infamia dari possit.l.79.in fi.D.de iur.dot. Proculus ita, Cùm sine incommodo promissoris poterit.l.125.D.de verbor.significat. Latinè loquentibus etiam hæc verba, Cùm erit commodum, significant, Cùm voluerit, vt in l.21.in princ.D.quando dies leg.ced.cùm aliquid demum quod scribendo comprehendere sit commodum, fecerit. Et ita Asco.in Verrin. interpretandum esse censet illud Terent. Adelphis, Dabitur argentum, dum erit commodum.

Commodum Falcidiæ & commodum Senatusconsulti pro quarta, quam ex Pegasiano Senatusconsulto heres fideicommissariam hereditatẽ restituere rogatus ad exemplum Falcidiæ detrahit.l.5.§.si quis rogatus.D.de donat.int.vir.l.27.§.Trebellianum.D.ad Trebellia.l.90.D.ad l.Falcid.

Commodum bonorum possessionis.l.5.D.de contr.tab.quod beneficium Paulus dixit in l.4.in fi.eod.

Commoda præmiorum, quæ propter coronas sacras præstantur.l.40.D.de re iud.Commoda quæ ex tribu obueniunt.l.35.D.de legat.lib.iij.

Commoda primipili.l.23.D.de adim.leg.l.1.C.de primipilo.pro annonis, vt commoda veteranorum apud Suet.in Nero.cap.xxxij.

Commodare est rem vtendam dare, vt eadem ipsa restituatur finito vsu in quem data est.l.1.D.comm.l.2.D.si cert.pet.

Commodati actio directa dicitur, quæ commodanti datur: Contraria, quæ commodatario aduersus commodantem competit.l.18.§.possunt.D.comm.

COMMONITORIVM in l.vn.C.de suffrag. adnotationem & scripturam conuentionis significat. Commonitorium etiam Suidas interpretatur ὑπόμνησιν πρακτικὴν ἀποστελλομένην εἰς χώρας. Cuiusmodi Commonitorij formula proponitur apud Cassiodor.lib.vij. Variar. Et ita apud B.Augustin. Epistol. cxxix.& clviij.hoc verbum accipiendum est. Vincent. Lirinensis in lib.aduersus profa. nouatio. Me verò sibleuandæ recordationis vel potius obliuionis meæ gratia commonitorium mihimet parasse suffecerit. Symmachus etiam Monitorium pro eodem vsurpare videtur.

COMMOVERE limites & terminos loco mouere est. Sic in l.Mamilia, QVI TERMINI HAC LEGE STATVTI ERVNT, NE QVIS QVEM EORVM EIICITO, NE'VE COMMOVETO SCIENS DOLO MALO. SI QVIS ADVERSVS EA FECERIT, IN SINGVLOS TERMINOS, QVOS EIECERIT, LOCO'VE MOVERIT, HS. XXV. DARE DAMNAS ESTO. Tertull. in lib.de præscriptio.aduers.hæret. Qua potestate Apelles limites meos commoues?

COMMVNE dicitur quod omnes ligat. Inde lex Commune præceptum appellatur in l.1.D.de legib. Hinc & commune ius quod dupliciter accipi notandum est. Aut enim respectu proprij iuris quod quæque ciuitas sibi constituit, Commune ius dicitur, & ius gentium significat, quo omnes populi vtuntur, quod omnibus inter se gentibus commune est.l.1.§.vlt.l.9.D.de iustit.& iu. Quod & idcirco κοινὸν νόμιμον ab Aristot. appellatur. Aut Commune ius respectu singularis dicimus, eoq́; ius publicum significamus, quo omnes eiusdem ciuitatis ciues reguntur æquabiliter in omnes descriptum.l.21.& l.26.& l.35.D.de milit.test.l.8.D.de cond.& dem.l.7.D.de iniusto rup. Et ita Constantinus lib.j.titul.vj. κοινὰς νομοθεσίας, τουτέστι τὰς κοινῶς καὶ χρησίμως πᾶσιν ἀρεσθείσας interpretatur.

Hoc modo communi iuri priuilegium opponitur in l.15.D.de vulg.& pup.& iure communi & militari, vel proprio aduersa fiunt in l.8.§.si miles.D.de iure codicill.& in tit.de test.milit.D.& C.passim, & apud Paul.lib.iij.Sentent.tit.iiij. Communi etiam iure & creditoris iure vendere separantur in l.59.§.creditor.D.manda. Communi enim iure vendere, est ceterorum venditorum more, qui de euictione tenentur, vendere. Iure verò creditoris, est sine euictionis præstatione promissioneq́; vendere.

Communia omnium esse dicuntur, quæ in commune patent, omnibusq́; exposita sunt: qualia sunt, aër, aqua profluens, & mare & litora maris & lapilli, & gemmæ, ceteraq́;, quæ in litore inuenimus.l.2.& l.3.D.de rer.diuisio.Instit.eod.tit.in prin. Quæ à publicis quid distent ex litorum & riparum comparatione intellegitur: Quod publicorum licet vsus publicus sit, in dominio tamen ea sunt populi alicuius ciuitatis've, nec occupanti conceduntur, vt bene antiquus interpres Ioannes sensit.l.14.D.de adq.rer.do.

Commune est quod ad plures pertinet.l.46.D.de ritu nupt. Communia autem quædam sunt pro diuiso, quorum secretæ ac distinctæ partes sunt, oculisq́; cerni ac demonstrari possunt: Quædam pro indiuiso, quæ nullis dum factis partibus communiter possidentur, non diuisione corporum, sed iuris intel-

lectu.l.94.D.de solutio.l.25. ad fi. D.de verb. signific.l.8.& l.29.D. de adq.rer.do.l.8. D.de rei vind.l.penult.D.pro soc.l.7.C.comm.vtr. iud. In oratione Seueri de rebus eorum, qui sub tutela, vel cura sunt sine decreto non alienandis hæc verba, Si communis res erit, sic accipere debemus, si pro indiuiso communis erit. Ceterùm si pro diuiso communis sit, cessante oratione decreto locus erit. l.1.& l.5.§.vlt.D.de reb.eor.

COMMVNITER gestum à societate differt, quoniam etiam agi communiter citra societatem potest. l. 31. & l. 32. & l. 33. D. pro soc. Communis enim res vel cum societate est, veluti inter eos, qui pariter eādem rem emerunt: vel sine societate inter eos, quibus eadē res testamento legata est.l.2.D.comm.diuid.

Communi diuidundo actio, inter eos redditur, inter quos aliquid sine tractatu habito commune est.§.quædam. Instit.de actionib. l.31.& l.32.D.pro soc. Ad quam alludens Cicero lib.vij. Epist.ad Trebat. Quod ius, ait, statues communi diuidundo, cùm commune nihil esse posit apud eos, qui omnia voluptate sua metiuntur.

COMPACTVM structam collato in vnum consilio machinationem significat. l.3.C.de execut.rei iud. Cui bellè quadrant hæc Liuij ex lib.v.ab Vrb.cond.verba, vt multo verisimilius sit compacto eam rem & communi fraude patriciorum actam.

COMPASCENDI ius l.penult.§.1.D.si seruit. vind. Compascuus ager relictus ad pascendum communiter vicinus. Cicer. Topic. Si compascuus ager est, ius est compascere, id est, vt Boëth.ait, cum vicino simul pascere. Isidorus planè lib.xv. Etymolog.cap.xiij.ita appellari agrum scribit, qui à diuisorib.agrorum relictus est, ad pascendum communiter vicinis. Et ita apud Hygen. & Frontin. & alios, qui de limitib.scripserunt accipe.

COMPENDIVM temporis. l. 17. in fin. D. de castr. pec. itineris. l.16. D.de legationib. edictorum.l.72.D.de iudic. Inde compendiaria in l.4. D. de itin. actu'que.pro compendiaria via. Varro [illegible], vt est apud Nonium, Hoc dico, compendiaria sine vlla sollicitudine ac molestia dicendi posse perueniri ad eandem voluptatem.

Compendium pro lucro. l. 71. in fi. D. pro soc; & l.3.D.de calumniatorib.& l.26.§.1.D.si quis omiss.causa.l.3. §.eleganter. D.de s. c. Silan. l.32.in fi.D.de legat.lib.j. l.16. C.de fideicom. Quod vocabulum à veteri æris pensandi ritu Varro lib.v.de lingua Lat.ad fi.& Festus lib.iiij.deriuant. Cui opponitur dispendium, l.63.§.item qui societatem.D.pro soc.

COMPETENS Iudex, id est, congruus & ad quem cognitio pertinet. l.pen. D. de iurisdictio.om.iud.l.2.D.si quis in ius voc.l.28.D.de re iud. & alijs innumerabilibus locis: ex quibus vnum dumtaxat insuper adnotabo, in quo competens appellationi iudex dicitur. Is est in l.penul.D.iudic.sol. vsuræ quæ competierint in l.47.§.Lucius. D.de pact. & l.31. D.de vsur. l.59. §.1. D.de re iud. l.3. C.de sent. quæ sine cert. quant. & l. 78. §.heredum. D. ad Trebellia. Sic & in l.40. in fi.D. si cer.pet. Paul. ait, quod competit vsurarum nomine. Ideoq; eodem loco, Solutioni competentem mensium numerum dixit. Competentes vsuras Imp. in l. 1. C. si maior. fact. alien.& omne quod vsurarum nomine competebat. Paul.l.11.D.de vsur.

Competens cautela.in l.21.D.de iudic.

Competere etiam libertates dicuntur, quæ ex testamento obtingunt. l.8. in fi.& l.17. §.vlt. D.de inoff.test. l.7. D.de petit. hered. & alijs infinitis.

COMPERENDINATIO erat, cùm in alium diem causa reijciebatur ab vtraque parte pleniùs agēda. Plin.lib.vj.Epistul. Nos legibus ipsis iustiores, quæ tot horas, tot dies, tot Comperendinationes largiuntur. In Lexico Latinogræco ædis B.Germani Comperendinatio definitur τριήμερος ὑπέρθεσις. Festo etiam lib.xvj. Comperendinatā rem inuenio definiri iudicium in tertium diem constitutū.

COMPROMITTERE in arbitrum dicuntur, qui arbitri sententiæ staturos se hinc inde sub pœna promittunt. Occurrit passim in tit. de recept. qui arbitr. Hinc compromissum, & Compromissarius iudex. l. 41. D. de recept.qui arbitr.l.4. D. de tutorib.dat.l.penult.C.de pact.l.vlt. C.de testib. l. vlt. C. vbi & apud quem, id est, ex compromisso sumptus, vt in l.penult.D.de iudic.& apud Paul. lib.v.Sentent.tit.v.vel ad quem ex compromisso itum est.l.76. D. pro soc. vel vt Suidas definit, ὁ ἐκ συνθέσεως δύο μερῶν μεταξὺ ληφθεὶς διαιτητής. Qui tamen in eo verbo ignoratione Latinæ linguæ lapsus, κομπρομισσάριον ἀντὶ τοῦ κομπρομισσαρίου scribit.

CONCEPTIO formularum. l.47. D. de neg. gest. Cōceptio Iurisiurandi. l.34.§.si de qualitate.& §.pen.D.de iureiur. Actiones in bonum & æquum conceptæ, quę ex bona fide descendunt.l.8.D.de cap.min.

Conceptæ in rem stipulationes dicuntur, quæ nullius certæ personæ factum comprehendunt, sed scriptæ.l.5. D. vsufr. quemad. cau.l. 10.D.vt legat. nom. Concepta pœnæ nomine actio in l.9.§.vlt.D.de reb.auct.iud.

Concepta in dolum. l. 9. in fi.D.quod falso tut. Et apud Paul.lib.v.Sentent.tit.vij.

Conceptum furtum dicebatur, cùm apud aliquem testibus præsentibus furtiua res quæsita & inuenta erat. Nam in eum propria actio

actio constituebatur furti concepti.§.conceptum.Instit. de oblig.quæ ex delic. Paul. lib. ij.Sentent.tit.xxxj.

CONCVBINA est, quæ cùm vxor non sit, cũ aliquo tamen viuit, & sine nuptijs in domo est.l.144.D.de verb.signif. tit. de concubin.& l.56.D.de ritu nupt.& l.31.D. de donatio.l. 29. D. de legat. lib. 3.l. 13. & l. 34. D. de adulter.l.16.§. quoniam.D.de his, quæ vt indig.l.8.D.de pignorib.l.vlt.C.comm.de manum.Ea coniunctio concubinatus appellatur.l.58.D.de donatio.inter vir.l. vlt.D.de diuort.

CONCVRSV partes habere dicuntur legatarij, quibus in solidum res eadem legatur. Concurrentes enim & legatum agnoscentes inuicem sibi partes auferunt. l. 1. §. interdum.D.de vsufr.adcresc.l.34.§.si coniunctim. D.de legat.lib.j.l.7.C.de legat.lib.j.§ pen. & vlt.& l. 3. D. de vsufr.adcresc. Sic & in l. 15. §. cùm autem plures.D.de dam.inf.

Concurrentes summæ .l. 11. D. de compensatio.l.4.C.eo.tit.l.56. l. 34. §. qui inuita. D. de leg. lib. ij. l. 58. §. nummus. D. ad Trebellia. Adde & l.53.D.de legat.lib.j.

CONCVRATORES qui simul curam administrant.l.19.D.de adm.tut.l.3.§.quęri potest. D.de suspect.tutorib.Sic Contutor.l.5. D. de suspect. tut. l. 14. l.24.§.1.l.32.§.vlt.l.54.D.de adm.tut.Et confideiussor.l. 10. D. de fideiussorib.Et Conreus in l.3.§.nunc de effectu.D. de liber.leg.

CONCVTERE, terrore potestatis perterrefacere significat.l.6.§.illicita.D.de off.pręsid. l.4.C. ad.l. Iul. repet. Inde concussionis crimen, quotiens aliquid terrore potestatis illicitè extorquetur & aufertur. l. 1. D. de concussio.l.4.C.de condict.ob turp.cau.l.vn.C. ex delict.def.l. vlt. C. de modo mult. Sed & quod per euidentem calumniam specie trãsactionis extorquetur in concussionis nomen cadit.l.1.§.vlt.D.de calumniatorib.

CONDICERE olim denuntiare significat.§. appellamus. Institut. de actionib. Condictio, ait Festus lib.iij.est in diem certum eius rei, quę agitur denuntiatio: vnde condictum diem decemuiri in legibus appellarunt iudicij causa constitutum, vt ex Cicero. lib.j.Officior.& Plauto in Curculione liquet. Hinc & Condictiones, omnes in personam actiones generaliter appellari traditum est, quòd olim qui in personam agerent, aduersario denuntiare solerent, vt certa die Iudicio adesset, vt Theophil.in d.§.appellamus, scribit. Igitur in personam actio Condictio dicitur. l.25.D.de oblig.& act.Et condicticia actio.l. 7.D.de condict.causa da.l.24.D. si cer.pet.§. is quoq;. Instit.quib. mod.re contr.l.3. C. de donat.quæ sub modo. Et Condicticia simpliciter.l.13.§.item Iulianus.D.de iureiur.l.55. D.de donat. int. vir. §. tripli. Instit. de actionib.& actio condictionis.l. 1. C. de condict. indeb.l.2.C.de condict. ob caus.

Condictio autem vel certi est, vel incerti.Certi condictio ex omni causa competit, ex qua certum petitur.l.9.& l.24.D.si cer. pet.l.28.§. exceptio.D.de iureiur.l.17.in fi. D. de exercitor.l.17.§.pen.D.rer.amot.Instit. quib. mod. re contr.oblig.& de verb.oblig.in prin.Cõdictio incerti ex diuerso ex omni causa datur, ex qua incertum petitur.Hac condictione & liberationes,& cautiones,& iura prædiorum,& ea quorum incerta æstimatio est, condicuntur.l.2.§.aliud.D. de donatio l.3. D. de condict. sine causa.l. 5. & l. 8.D. de actio. emp.l.46.§.1.D.de iur.dot.l.12.D.de nouatio. l.22.in fi.l.40.§.pen.D.de condict.indeb.l.35. D.de seruit.vrb.l.16.§.Pomponius.D. de minorib.l.5.§.1.D.de vsufr.ear. rer.l.12. in fi.D.de cõd.furt.l.vn.C.de erro.calc.l.3. C. de postul.

Condictiones in libris nostris hæ memorantur: Indebiti, quæ ad repetendum indebitum solutum vel promissum competit; Ob causam, quæ repetendi eius quod ob rem datum est, causa non secuta datur; Ob turpem causam, quę ob turpem causam dati repetitionem continet; Sine causa, qua, quod sine causa datum est, vel aliàs ad aliquem sine causa peruenit, aut deniq; sine causa apud aliquem esse incipit, condicitur: Ex lege, quæ ex lege noua descendit, quæ propriũ actioni, quam dat, nomen non tribuit. l.1. D. de condict. ex leg.D.& Cod.l.vlt.C.de petit.hered. l.vlt.§.sin verò heredes.C.de iure delib. l. 28. D.de adulter. §. tripli. & §. quadrupli. Instit. de actionib.

CONDEMNARE pro Cõdemnationem aduersus aliquem obtinere, & vt Iureconsulti loquuntur, Iudicatum debitorem facere.l.2. D. de adm. tut.l. 6. §. mandati. D. de his, qui not. inf.l.33. D. de iure dot. l. 2. D. de adulter. Cic.pro Cæcinna. Non solum egeris, verùm etiam condemnaris licet. Numquid magis possidebis? Idem pro Rosc.Com.Ita'ne verò quem per arbitrum circumuenire nõ posses, cuius de ea re proprium iudicium erat, hunc per iudicem condemnabis? Sueto. in Tiber. cap.viij.Fannium Cepionem, qui cum Varrone Murena in Augustum conspirauerat, reum maiestatis fecit & condemnauit. Eodẽ sensu condemnationem facere dixit Gordia. in l.8.C.de pignorib.l.vn.C. etiam ob chirograph.pec.

Condemnari summæ & pecuniæ, pro in summam.l.22.D.de re iud.l. 29. §. vlt. D. de oper. lib.l.16.in fi. D.de in rem verso.§.vlt. Instit.de offi.Iud.licet aliter in quibusdam codicibus legatur. Sic Cic. pro Cæcinna: Condemnari

tamen ſponſionis neceſſe eſſe, ſi fateatur eſſe deiectum. Sic damnare ſummę in l.52.§.pen. D.famil.erciſ. Liuius lib. xlviij. Sed nec tantum redactum eſt, quantæ ſummæ damnatus fuerat.

Condemnare reliquo. l.1.D.arb.furt.cæſ.

Condemnatus certam quantitatem in l. 45. D. de fideiuſſorib. Et condemnatus pecuniam. l.5.D.quando ex fac.tut.

In his verbis edicti prætorij quod ſub tit. de re iud. exponitur CONDEMNATVS VT PECVNIAM SOLVAT. Condemnatum accipere debemus eum, qui rite condemnatus eſt, vt ſententia valeat. Ceterùm ſi qua ratione ſententia nullius momenti ſit, condemnationis nomen non tenet. l. 4. §. condemnatum. D. de re iud. Aliàs quoque traditur damnatum quem ita videri, ſi damnatio teneat. l.2.§.vlt.D.de pœn.

CONDICIONES vel in præſens, vel in præteritum, vel in futurum conferuntur. Sed eæ demum poteſtatem condicionum obtinent, id eſt, in euẽtum aliquem negotium ſuſpendunt, quæ in futurum conferuntur. l. 37. & l. 39.D.de reb.cred.l.16.D.de iniuſto rup.

Condicionum verò quę in futurum conferuntur, aliæ in caſum & incertum euentum, aliæ in arbitrium cõferuntur. Illas Caſuales Iuſtinia. appellat, quòd ex fortuito caſu pendeant l.vn.§.ſin autem.C. de cad. coll. Iureconſulti in euentum collatas condiciones vocant. l. 77. D. de condic. & dem. & in caſu conſiſtentes. l.33.§.pen.D.de fideic. libert. Alteras poteſtatiuas Iuſtinia. vocat. d.l. vn. §. ſin autem. Iureconſulti Condiciones in arbitrium collatas. l.13.D.de adq.hered.

Condiciones quæ ſunt in arbitrio. l.1.§. qui ſub condicione. D. ſi quis om. cauſa teſt. l.1.§. ſciẽdum. D. de ſuis & legit. quæ ſunt in poteſtate noſtra l.vlt. D. de condicio. inſtit. l. 77. D. de condic. & dem. l.4.D. de hered. inſtit. Videntur etiam appellari promiſcuæ in l. 11. §. 1. D. de condic. & dem.

Condiciones præterea quædam facti eſſe dicuntur, quæ in facto conſiſtunt, quæ in faciendo verſantur, ad differentiam earũ, quæ in dando conſiſtunt. l.31.§.1. D. ad Trebellia. l.68.D.de ſolutio. vel vt in l. 82. D. de condic. & dem. Calliſtr. loquitur, quæ in datione exiſtunt.

Condiciones facti aliàs opponũtur condicionibus iuris, id eſt, quæ ex iure veniunt. l.21.D. de cond. & dem.

Condicio adſcribi dicitur & inijci. l.34.§.1.D. de adq. hered. l.12.D. de man. teſt. l.6. & l.96.D. de legat. lib.j. Et dari. l.35.§.1.D. de adq. hered. & inſeri. l.11.D. de legat. lib.ij. Pendere etiam & ſuſpendi, & exiſtere, & impleri, & euenire condicionem dicimus. Et è contrario deficere & extingui in l.2.§. ſi quis ſeruum. D. de here. inſtit.

Condicio, aliàs qualitatem & ſtatum perſonarum ſignificat. l.32. & l.34.D. de adq. hered. & l.penult. D. quibus ad libert. Vnde Condicionale inſtrumentum pro inſtrumento ſtatus & condicionis adſcripticiæ. l.21. de agric. & cenſit. lib.xj.C.

Condiciones agrorum, id eſt, qualitates. l. 1.§. denique. D. de aq. & aq. plu. De quibus libellum eleganter ſcripſit Siculus Flaccus.

Condicio quoque pro Coniunctione ſponſaliorum & nuptiarum & pro eo quod vulgo dicimus *Party* in l.vlt. D. de ſponſalib. l. 19. & l.36.D. de ritu nupt. l. vlt. D. de proxenetic. l. 65.D. de iudic. l.18.C. de nupt. Sueto. in Iulio cap.xxviij. Octauiani ſororis ſuæ neptem, quæ Marcello nupta erat, condicione ei detulit. Idem in Auguſto cap. lxix. Dimiſſam Scriboniam, quæ liberiùs doluiſſet nimiam potentiam pellicis, condiciones quęſitas per amicos, qui matresfa. & adultæ ætatis virgines nudarent. Sic & apud eundem auctorem in Claudio cap. xxvj. & in Galba cap. v. accipiendum eſt. Seneca lib. iij. Controuerſ. Condicionem nuptiarum illi inuentam cùm alio nullo modo poſſet. Feſtus lib. iij. Conuenta, ait, Condicio dicebatur, cùm primus ſermo de nuptijs & earum condicione habebatur. Vtitur hoc quoque verbo in hoc ſignificato Plaut. in Truculen. & Aulular. Et Liu. lib. ab Vrb. cond. iij. Et Plin. lib. j. Epiſt. ad Iunium Mauricium. Itaque & in renuntiatione ſponſaliorum hæc verba probata eſſe Gaius ſcribit, CONDICIONE TVA NON VTOR l.2.D. de ſponſalib.

Condicio etiam pactionem & conuentionem ſignificat & quod Gręci dicũt συνθήκην. Cic. Topic. Si quæratur à natura'ne ſit ius, an ab alia quaſi cõdicione, & pactione hominum. Nam & lex κατὰ συνθήκην τῆς πόλεως à Demoſth. definitur. l.2. D. de legib. Atque inde fortè qui pactiones & inſtrumenta conſcribebant, Condicionales ſunt appellati. Sic enim appellantur in l.11.C. qui potio. in pign. & l.7. de iur. fiſ. lib.x.C. l. 2. de ſtud. liberalib. vrb. Ro. C.Th. l. vlt. de ponderatorib. in eo. Quamquam alia huius verbi origo eſſe videatur. Nam & eo Tertullia. in alium ſenſum vtitur in lib. de Idololatr. Opera, ait, & Condicionalis eram. Nemo duobus dominis ſeruire poteſt. Vnde fortè Condicionarij cenſiti & adſcripti, vel familiares appellantur in ca. non confidat. diſtinctio. 1. Et apud Yuonem Carnotenſem in Epiſt. ad Paſchalem Papam, qua rogat eum Condicionarios de familia Carnotenſis Comitis exciperet è priuilegio quod Carnotenſi Eccleſiæ de nõ admittendis Condicionarijs dederat. Con-

diciones

diciones etiam testium dicta quasi conditiones dici Isidor. libro v. Etymolog. cap. xxiiij. scribit.

CONFERRE in commune redigere significat. Vnde Collatio inter fratres facta successionis causa bonorum contributio. tit. de collatio. bonor. & de collatio. dot. D. & de collationib. Cod. l. 6. D. si tabul. test. l. penul. §. videamus. D. de contra tab. l. 23. in fi. D. si quis om. causa test. Collatio etiam tributorum, vectigalium, aliarumque functionum dicitur. l. vl. §. patrimoniorum. D. de munerib. & honor. l. 8. §. qui muneris. & l. 11. D. de vacat. mun. l. 27. §. si quid cloacarij. D. de vsufruct. Sueton. in Neron. cap. xxxviij. Collationibusque non receptis modò, verùm & efflagitatis, prouincias priuatorumque census pene exhausit.

CONFESSIONEM Quintilia. Declamatio. cccxiiij. ait, accipiendam qualemcumque contra se pronuntiationem. Et ita in iure hoc verbum accipimus.

Confessoria Actio de seruitute competens, qua seruitutes vindicantur. Datur enim ei, qui seruitutem sibi competere intendit. l. 2. & l. 4. §. 1. D. si ser. vindic. l. penult. §. vlt. D. si vsusfr. pet. §. æquè. Instit. de actionib. Hæc actio ferè adfirmatiuis verbis concipitur. Interdum tamen & negatiuis, vt in specie l. 4. §. vlt. & l. 6. D. si seruit. vindic. Confessoria etiam actio de damno dato, quæ aduersus confitentem datur. l. 23. §. vlt. & l. 25. §. 1. D. ad l. Aquil. Sic quoque appellatur ea actio, quæ ex alicuius ad interrogata responsione competit. l. vlt. D. de interrog. in iu. fac.

CONFINES fundi, id est, vicini & ijsdem finibus se inuicem attingentes. l. 4. §. non solùm. D. fin. regund. l. 54. D. de legat. lib. ij. l. 29. D. de seruit. rust. l. 63. in fin. D. de contrah. empt.

Confinium. l. 2. §. præterea. D. de aq. & aq. plu. l. 35. §. 1. D. de legat. lib. iij. l. 7. §. vlt. & l. 8. D. de adq. rer. do. & l. vlt. D. pro soc. Ex quibus locis coniunctis deprehenditur, In confinio, &, Prope cōfinium idem valere. Confinium porrò non intelligitur si via publica flumen've interuenit. d. l. 4. §. vlt. D. fin. regund. Trifinium etiam veteres dicebant, quotiens in eundem locum trium possessionum fines concurrebant, vt in auctoribus de limitib. legimus.

CONFISCARI Bona dicuntur, quæ in fiscum coguntur. l. vl. §. pen. D. de bon. eorum. l. 3. de re milit. lib. xij. C.

Confiscari is dicitur, cuius bona publicantur. l. 9. §. penult. D. de tutel. & rat. distr. Sueton. in Augusto cap. xv. Deuictisque his & confiscatis, promissa veteranis præmia soluerentur.

CONFVNDI dicitur, quod alij ita commiscetur, vt diduci & separari id non possit, aut certè difficilis sit eius separatio. l. 3. §. vlt. cum l. seq. & l. 23. §. item ea. D. de rei vindic. §. si duorum. Instit. de rer. diuis.

Confundi obligatio dicitur, quotiēs in eandem personam & debitoris & creditoris ius deuenit, id est, cùm vel debitor creditori, vel creditor debitori heres existit. l. 50. & l. 71. D. de fideiussorib. l. 75. §. vlt. D. de iure fisc. l. 8. & l. 17. de his quæ vt indig. l. 6. & l. 14. C. ad l. Falcid. l. vlt. C. de contra. iud. tut. l. 2. §. cùm quis. D. de hered. vend. l. 5. C. de heredit. actio.

Confunduntur seruitutes, cùm idem vtriusque prędij & quod seruit, & cui seruitus debetur, dominus fit. l. 1. & l. 15. D. quemad. seruit. amit. l. 7. D. de fundo dot. l. 29. D. de seruit. vrb. l. 38. §. 1. & l. 116. §. vlt. D. de legat. lib. j. l. 18. D. de seruitut. l. 18. §. 1. D. de his quæ vt indig.

Itaque vsusfructus confundi dicitur, cum fructuarius proprietatem adsecutus est. l. 4. D. vsufr. quemad. cau. l. 6. D. de manum. test. veluti si fructuario noxæ à domino proprietatis seruus fructuarius datur, quia eius esse incipit, confusione dominij seruitus extinguitur. l. 27. D. quib. mod. vsusfr. amitt. Sed & actiones confundi dicuntur, quę inter se miscentur. l. 34. §. vlt. D. de obligat. & actio.

CONIVNCTIO triplex est, aut re, aut verbis, aut re & verbis simul. l. 142. D. de verb. sig. Re coniuncti sunt, quibus separatim eadem res legatur in hūc modum verbi gratia, TITIO FVNDVM LEGO, EVNDEM FVNDVM SEMPRONIO LEGO. l. 89. D. de leg. lib. iij. l. 3. §. 1. D. quib. mod. vsusfr. amitt. Hi etiam disiuncti dicuntur. Verbis coniuncti sunt, qui eadem oratione partibus factis coniunguntur, veluti, TITIO ET SEIO FVNDVM AEQVIS PARTIBVS LEGO. d. l. 89. Vtroque modo coniuncti sunt, quibus ita legatur, TITIO ET SEIO FVNDVM LEGO de quibus in d. l. 142. tractatur. Coniunctim autem legare in libris nostris vt plurimum est re & verbis coniunctis legare. l. 33. & l. 34. §. si coniunctim D. de legat. lib. j. l. 1. D. de vsufr. adcresc. Nam & re coniunctis separatim & disiunctim legari potius dicitur, quàm coniunctim. l. 1. §. interdum. D. de vsufr. adcresc. §. si eadē res. Instit. de legat. d. l. 33. de leg. lib. j. l. 63. D. de heredib. instit. Adde & l. 16. & l. 87. D. de leg. lib. j. & l. 80. D. de leg. lib. iij.

CONLVCARE Fest. libr. xvj. interpretatur succisa arbore locum luce implere. Sublucare verò ramos earum supputare, & veluti subtus lucem mittere. Illo verbo vtuntur Cato. de re Rust. cap. cxxxix. Columella lib. ij. cap. xxij. Hoc verò Paul. lib. v. Sentent. tit. vj.

CONSANGVINEI fratres dicuntur de vno patre nati, vt Caius lib. ij. Instit. tit. viij. definit. Generaliùs Cassius in l. 1. §. consanguineos. D. de suis & legit. qui sanguine inter se connexi sunt. Consanguinitatis enim iura à patre oriuntur. l. 4. D. vnde cogn. Nec refert eadem'ne matre, an ex diuersis geniti sint. l. 3. C. de legit. tut. l. 1. l. 3. & l. 6. & l. 14. C. de legit. hered. l. 1. C. ad s. c. Orphitia. l. 5. C. comm. de successio. Id quod Iustinia. sentit in Instit. de legit. adgn. succ. vbi Theophil. οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς τεχθέντες ἀδελφοὶ, ῥωμαϊστὶ μὲν λέγονται κονσαγγουίνεοι, ἑλληνιστὶ δὲ ὁμαίμονες. Sic consanguineum interpretor in l. 1. §. vlt. & l. 2. §. si sit consanguinea. l. 6. & l. 7. D. ad Tertyllian. l. 2. D. de lib. adgn.

Hinc Consanguinitas fraternitatem, vt ita dicam, significat. l. 4. D. vnde cogn. l. 44. D. de adoptio. l. 13. C. de probatio. §. ceterum. §. hoc etiam. Instit. de legit. adgn. succ. l. 1. 2. 3. 6. C. de legit. her.

Consanguinitatis autem iura inter se habent etiam post mortem, vel captiuitatem patris editi, sed & adoptiui cum naturalibus. l. vlt. D. vnde legit. l. 1. §. vlt. D. de suis & legit. l. 7. D. ad Tertyllian. & Institut. de legit. adgn. succ. §. 1.

CONSENSISSE in iudicem intelleguntur qui scientes se nō esse iurisdictioni eius subiectos, ei se subijciunt. Quòd si, putantes iurisdictionem eius esse, se subiecerint, consensisse non videntur, cùm error consensum non habeat. l. 1. & l. 2. D. de iudic. l. 15. D. de iurisdiction. om. iud. Non videtur autem in iudicem consensisse, qui edi sibi actionis genus apud eundem desiderat. l. 33. D. de iudic. Consensisse autem nõnumquam is demum accipitur, qui nominatim & expressis verbis id ipsum testatus est. Interdum & is, qui non contra dixit, veluti in eo, quod dicitur filiam patri de dote agenti consentire debere, consentire videtur filia, nisi euidenter contradicat. l. 2. §. voluntatem. D. sol. matr. In constituendis quoque sponsalibus filiæ pater, nisi euidenter dissentiat, consentire intellegitur. l. 7. in fi. D. de sponsalib. Non videtur consentire furiosus, qui sentire non possit. l. 8. §. vnius. D. de opt. leg.

CONSERERE manū à bello ad iudicia translata locutio est. Nam ex iure manum consertum vocare in vindicijs veteribus dicebant. Cuius rei Varro lib. v. de ling. Lat. meminit Cic. lib. vij. Epistol. ad Attic. ad Trebat. Hos versus Ennij refert,

Non ex iure manum consertum, sed mage ferro

Rem repetunt, regnumq́ petunt, vadunt solida vi.

Item lib. j. de Orat. Multisq́ præessem, qui aut interdicto tecum contenderent, aut te ex iure manum consertum vocarent, quòd in alienas possessiones tam temere irruisses. Nam vbique, contra exemplarium impressorum fidem, manū consertum legēdum est.

CONSERVVS l. 9. §. 1. D. de pecul. l. 25. §. Pedius. D. de ædilic. ed.

Conseruabus pro Contubernalibus. in l. 27. §. adfini. D. de instr. vel instr. Eadem forma & & Consoceros dixit Vlpia. in l. 32. §. proinde si duo. D. de donat. int. vir.

CONSEQVENS est, hoc sæpe significat, Conueniens, & rationi æquitatiq́ consentaneum est. l. 4. D. de captiu. l. 38. D. de iure dot. l. 3. §. vtilitas. D. de itin. actuq́ priu. l. penult. D. qui potior. in pign.

Per consequētias dicunt Iureconsulti non Per consequentiam. l. 19. D. de dolo. l. 1. & l. 7. D. de auct. tut. l. 1. §. item aut per semetipsum. D. de iniur. Producere ad consequentias. l. 14. D. de legib.

CONSIGNARE obsignare est. l. 20. C. de pignorib. l. 19. C. de vsur.

Consignari tabulæ instrumentaq́ dicūtur, quæ anulo impresso obsignantur. l. vlt. D. de dote præleg. l. penult. D. de donat. int. vir. l. 24. D. qui testam. fac. l. 23. C. ad Velleia. Plaut. in Curgulio. Eamus intrò, vt tabulas consignemus. Idem Persa. Et istas tabellas, quas consignaui tibi. Cic. pro Quintio. Tabulæ maximè signis hominum nobilium consignantur. Ita Consignationem tabularum instrumentorumq́ accipimus in l. 1. §. 1. & l. 16. D. ad l. Cor. de fals. Inde etiam legem consignare. l. 13. §. idem Iulianus. D. de actio empt. & testationes consignare. l. 9. §. 1. D. de pœn.

CONSILIVM pro conuentu iudicum in l. 1. D. de off. consul. l. 2. D. de off. eius cui mand. est iurisd. l. 27. D. de manum. test. Et passim in tit. de manum. vind. l. 1. & vlt. C. de vind. libert. l. 2. & 3. C. si aduers. libert. Theoph. in §. eadem. Instit. quibus ex causis manu. non lic. Consilium ait esse συνέδριον φανερῶν ἀνδρῶν, ἐπὶ ῥητὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ χρόνον συνιστάμενον. ἐγίνετο δὲ τοῦτο τὸ κονσίλιον, οὐ μόνον ἐν ῥώμῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Idem subijcit, quod & ab Vlpia. in Institut. tit. j. traditur, Romæ in consilium adhibitos quinque senatores, & quinq́ equites Romanos: in Prouincia verò viginti recuperatores ciues Romanos, apud quos causam probare minor xx. annis seruum manumittens ex l. Aelia Sentia cogebatur. Sic Consilium præbere exercere'que dicitur Prætor vel Consul, qui consilium cogit. l. 1. D. de off. consul. l. 5. D. de manum. vind. Qui verò aduocantur, in consilium adhiberi, in consilio esse, in consilium adsidere dicuntur. l. vlt. D. de off. adsessor. l. 29. D. de legat. lib. 2. Plin. lib. vj. Epist. ad Maximū, Adhibitus in consi-

consilium à Præfecto vrbis audiui ex diuerso agentes summæ spei adolescentes. Idem eo.lib. de Iauoleno, Interest tamen officijs, adhibetur consilijs. Quintilia.lib. iiij. cap. de Narratio. Interim propter aliquem in consilium adhibitum nos repetere illa simulemus. De Consilij sententia pronuntiatum dicebatur, quod ex eorum, qui in consilium adhibebãtur, sententia statuebatur vt apud Cicero. sępe, & Apuleium Apolog.j. Quę verba his notis scribi solita. D. C. S. Valer. Probus auctor est.

CONSISTERE nonnumquam est in iudicio stare aduersus aliquem. l.1.C. qui pet. tut. l.53. D. de iudic. l.7. D. ad l. Corn. de fals. l.5. D. de manumissionib. l.49. D. de pet. hered. l.9. D. de liber. cau. l.13. §. & in superficiarijs. D. de pignorib. l.1. C. de actio empt. l.1. C. de magistr. conuen. l.1. C. ad l. Fab. de plag. l.1. C. qui legit. perso. l.3. C. de exceptionib. Proinde in l.19. D. de adulter. vbi vulgo Cum accusatore constituerit, longè rectius Florentiæ scriptũ est, Cum accusatore constiterit. In eandem sententiam Congrediendi verbo Gordia. vsus est in l.2. C. de ædilic. act.

Consistorium locus in quo iudices consistunt: &, vt Suidas interpretatur, συνέδριον καὶ τὸ σύστημα ὅθεν πᾶσι τῶν ἐκκλήτων διαδίδονται. l. vlt. C. de off. diuers. iud.

Inde Consistoriani, qui ius sedendi in consistorio habent, appellantur in posterioribus constitutionibus & apud Ambrosium Epistol. xxvij. lib. v.

CONSOBRINI, Consobrinæ, propriè qui quæ'ue ex duabus sororibus propagantur, quasi consororini. l.1. §. quarto. & l. vlt. §. eodẽ gradu. D. de gradib. & adfinib. §. quarto. Instit. de gradib. cognat. Paul. lib. iiij. Sentẽt. tit. x. Non. Marc. cap. vlt. lib. de propr. serm. Optinuit tamen & patrueles quoq; fratres, id est, ex fratribus natos, & amitinos, id est, ex fratre & sorore genitos communi consobrinorum nomine appellari. d. l. vlt. §. eodem gradu. & §. 1. Instit. de legit. adgn. succ. l.1. C. vnde legit. Idq; per abusionem fieri Theophil. ibidem dicit. κυρίως γὰρ κονσοβρῖνοι λέγονται οἱ ἐκ θηλειῶν δύο ἀδελφῶν τεχθέντες. Consobrina. l. vlt. D. de senatorib. l.77. §. cum existimaret. D. de leg. lib. ij. l.27. §. heres. D. ad Trebellia. l.23. & l.24. D. de condicio. instit. l.3. C. de his quæ vt indign.

CONSOLIDARI dicitur vsusfructus, qui proprietati coniungitur & miscetur. l.3. in fi. & l.6. D. de vsufr. adcresc. Iustinianus in §. finitur. Instit. de vsufr. Consolidationem fieri ait, cùm fructuarius proprietatem adquisierit.

CONSTITVERE, est pecuniam iam ante debitam absq; stipulatione promittere. Theophil. in §. de constituta. Institut. de actionib. ἀντιφωνητῶν dicit. Vnde Constitutæ pecuniæ rei ἀντιφωνητοῦ) à Iustiniano vocantur Nouell. Constit. vj. Ita constitutam pecuniam accipimus toto tit. de pec. constit. Inde constitutoria actio, quæ de pecunia constituta datur in l.20. D. de pecun. constit. Appellatur actio constitutæ pecuniæ in l.33. D. de donatio.

Constituere etiam sponsalia vel nuptias Iureconsulti dicunt. l.1. & l.13. §. 1. cum seq. D. de his qui not. infa.

Constituere seruitutem non est simpliciter cedere, sed re ipsa imponere. Constituuntur enim per patientiam vel traditionem. l.13. §. 1. D. de publicia. id est, si inducatur quis in prędium, vel eum is qui cedit, seruitute vti patiatur. l.3. D. de vsufr. l.1. in fi. D. de seruit. rust. Constitutus itaque vsusfructus tunc dicitur, cùm quis iam vti frui potest. l. vn. §. dies. D. quando dies leg. ced. Proinde ante aditam hereditatem vel antequam dies legati cesserit, Constitutus non dicitur. l.1. D. quib. mod. vsusfr. amitt. Ceterùm iam impositæ seruitutes pactionibus & stipulationibus vel legatis constitutæ dicuntur. l.10. D. si ser. vind.

Constitutiones principum accipimus quodcumque Imperatores vel per epistulam & subscriptionem statuerunt, vel cognoscentes decreuerunt, vel de plano interlocuti sunt, vel edicto præceperũt. l.1. D. de constit. prin. Nam & rescripta & epistulæ principum constitutiones appellantur. l.5. §. constitutio. D. vt in possess. leg. l.3. §. constitutum. D. ne vis fiat ei, qui in poss. l.4. D. de manumissio. l.8. §. si quis impubes. D. de inoff. test. coniuncta l.1. §. si quis impuberi. D. de coll. bon. Cõstitutum autem esse eum Iureconsulti dicunt vel lege aliqua, vel principis constitutione cautum, vt in l.34. D. de neg. gest.

Cõstitutum dicitur quod ab Anto. rescriptum est in l.11. C. de neg. gest. & in l.37. D. de adulter. Constitutum dicitur, quod ab Hadriano rescriptum patet, ex l.6. §. penult. eo. tit. & in l.7. §. constitutum. D. de interd. & releg. constitutum dicitur, quod à Claudio Imper. statutum esse ex Sueto. lib. iij. Antiquit. ostendi. Similiter in l.4. §. idem diuus. D. ad l. Corn. de sicar. Constitutum dici lib. ij. de Antiquit. ostendi quod à Domitiano statutum est. Et in l.5. C. ne de statu defunct. Constitutum dicitur, quod est à Nerua constitutum, quemadmodum probat l. vlt. D. eo. tit. & in l.41. §. vlt. D. de donatio. caus. mort. Constitutio, Seueri constitutio intellegitur, qua in donationibus mortis causa Falcidia inducta est. l.2. C. de donat. causa mortis. l.5. C. ad l. Falcid. Simili modo in l.41. in fi. D. de re iud. beneficio constitutionis, scilicet diui Pij. l.29. D. de diuers. reg.

Const

Constitutum tempus pro biennio quod l. XII. tab. vsucapioni amittendisq; non vtendo seruitutibus, vt ex Paulo lib. Sententiarum liquet, præstitutum est in l. 4. D. pro suo. & l. 34. §. vlt. D. de seruit. rust. l. 2. D. de diuers. temp. præscript. l. 12. §. idem tractat. D. de vsufr. l. 22. D. quib. mod. vsusf. amitt. l. 10. D. de vi & vi arm. l. 17. D. de aq. & aq. pl. l. 27. §. pen. D. de noxalib. act. Sic & statutum tempus accipe in l. 6. & l. 32. D. de seruitutib. vrb. l. 7. D. quemadmod. seruit. amitt. l. 66. §. pen. D. de contr. empt. l. 1. & l. 3. C. si quis ignor. rem minor. l. 2. C. si maior fact. quod & legitimum & sollemne aliàs appellatur.

Constitutum tempus. l. 95. §. quod vulgo. in fi. D. de solutio. quod ad restitutionem in integrum petendam legibus præscriptum est, vt & in l. 9. §. si minor. D. de iureiur. olim quidem post legitimam ætatem impletam annus vtilis, hodie quadriennium continuum. l. vlt. C. de temporib. in integ.

Constitutum tempus in l. 63. §. vlt. D. de adquir. rer. do. pro anno, vt patet ex l. vlt. C. de iure domin. impetr.

Constitutum tempus ætatis in l. 62. in fi. D. de ritu nupt. interpretare ex l. 66. eo. tit. l. 7. D. ad l. Iul. de adulter. & l. 6. C. de interd. matr.

Constituti dies in l. 7. D. de re iud. qui iudicatis ex l. xij. tab. vel constitutionibus principum indulgentur. Ita Constitutum iudicatis tempus intellego in l. 2. D. de diuers. temp. & statutum spatium post condemnationem. l. vlt. C. de execut. rei iud. de quo vide l. vlt. §. vlt. C. de vsur. rei iud.

Constitutam partem in l. 3. D. si quis à par. man. opinor intellegi quæ patronis lege Papia præstituta est.

Constitutum tempus in l. 19. C. de transactio. olim annus, hodie biennium. l. vn. C. de dolo. Constituta appellatoria tempora in l. 5. in fi. D. de appell. recip. interpretare ex l. 1. §. biduum. & §. quod in sententijs. D. quando appell. sit. Constitutum tempus in l. 8. D. de captiu. quinquennium accipe ex l. 6. D. de diuort.

Constitutum ius l. 25. D. de donat. int. vir. l. 1. D. rer. amotar. l. 94. D. de condic. & dem. l. 20. §. is cui seruus. D. de statulib. l. 1. §. item cùm contra. D. quæ sent. sine appell. l. 22. C. de Vsur. Et apud Gelli. lib. xij. cap. xiij.

Constituta tempora in §. qui autem. Instit. de excus. tut. quinquaginta dies intellege tutoribus datis ex Marci constitutione, præstitutos ad excusationis causas contestandas. l. 16. l. 38. D. de excus. tut.

Ad Constitutum veteribus significabat condicto & cõstituto ad ius experiundum die. Cic. pro Cæcinna: Qui ad constitutum iuris experiundi gratia venissent. Idem pro Celio. Cùm sit his confitendum numquam se ne congressu quidem & constituto cœpisse de tantis iniurijs experiri. Quò alludit idem auctor in Epistol. ad Marium lib. vij. Si quod habes constitutum cum podagra, fac in aliũ diem differas. Varro lib. ij. de re Rust. cap. v. Cùm alius eum salutasset, alius conuiciatus esset, qui tam serò venisset ad constitutum.

CONSVLES à consulendo dicti sunt. l. 2. §. exactis. D. de orig. iur. Amplissimi appellantur in l. 1. §. denique. D. de appellatio. l. 50. D. de cond. & dem. Cognoscebant autem & de fideicommissis & libertatibus, vt ex l. 3. in fi. D. de alim. leg. & ex d. l. 50. & ex Vlpia. in Instit. tit. xxv. & Iustinia. in tit. de fideicom. hered. in prin. liquet. Tutores etiam dabant antequam proprius tutelaris Prætor à M. Antonino Philosopho institutus esset, vt Spartia. in eius vita scribit. Consilium quoq; præbebant manumittere volentibus. l. 1. D. de off. consl. l. 20. D. de manum. vind.

Consulares feminas intellegimus Consularium vxores. l. 1. D. de senatorib. id est, eorum, qui consulatum gesserunt. vt in l. 3. §. vlt. D. de recep. qui arbitr.

Consulares viæ, publicæ, quæ & Prætoriæ & βασιλικαὶ dicuntur. l. 2. §. viarum. D. ne quid in loco pub.

Consulares quidam prouinciarum Rectores vocabantur. l. vn. C. vt omnes iud. l. vn. C. de off. comit. sac. patr. qui in Orientis partibus. XV. erant: videlicet per Orientis diœcesim V. per Asianam III. per Ponticam. II. per Thracias totidem, per Illyricum III. In occidentis verò partibus XXII. Nimirum per Italias VIII. per Africam II. per Hispanias III. per Gallias VI. Pannoniæ II. Ita ἀρχὰς κονσολαρίας interpretabimur in Nouell. viij. Et consulares campaniæ in l. 12. de pœn. in C. Th.

CONSVLTATIO l. 11. §. ex facto. D. de minorib. l. 1. §. 1. D. de appellat. l. 6. §. legatos. D. de off. procur. l. 2. C. de legib. l. 27. D. de testament. l. 29. §. Sticho. D. de liber. leg. l. 34. in fi. prin. D. de leg. lib. ij.

CONSVMI dicuntur actiones, quæ tolluntur, perimũtur, pereunt, extinguuntur. l. 28. §. exceptio. l. 30. §. in popularibus. D. de iureiur. l. 7. §. 1. D. de condict. furt. l. 14. §. eum qui. quod met. cau.

Sic consumi optio in l. 2. D. de op. leg.

Cònsumpti nummi videntur, qui alijs permutati vel ita mixti sunt, vt discerni non possint, vel aliàs expensi. l. 12. l. 13. l. 19. §. vlt. D. si cert. pet. l. 27. l. 78. & l. 94. D. de solutionib. & l. 56. §. si nummos. D. de fideiussorib. Ipso enim vsu adsidua permutatione pecunia quodammodo extinguitur. §. constituitur. Institut. de vsufr.

CONTESTARI ſignificat teſtibus adhibitis aliquid declarare ac profiteri.l.1.D. quod iuſſu. Vnde conteſtatio pro teſtatione. l. 20. §. vlt.D.de teſtament.& apud Paul.lib.ij.Sent. tit.xiiij.Et Conteſtatò aduerbium.l.1.§.Iulianus.D.de lib.adgn.Ita Cic. lib.ij. Epiſtol. ad App.Conteſtari deos dixit. Hinc & lis conteſtari dicta eſt cùm iudicium accipiebatur, ex eo quòd litigaturi eos qui tum aderant, teſtes faciebant, vt eſt à Feſto lib. iij. proditum.

Conteſtata autem lis tunc videtur, cùm iudex per narrationem negotij cauſam audire cœperit.l.1. C. de lit. conteſt. Conteſtari autem non actiua tantùm, ſed & paſsiua ſignificatione dicimus. l. 1. in fi. D. de ferijs. l. 3.§.ſi is cuius.D.de ſepul.viol.l.16.D. de offic.præſid. l.22.§.eo autem tempore.D.ſol.matr.l.3.C.de nouatio.Sic Conteſtatum iudicium.l.7.§.1. D.de petit. hered. l. 19. D. ſol. mat. Et conteſtatam litem ex actione dicunt. l. 37. D. de neg.geſt.

CONTIGNATIO in l.36.D. de ſeruit. vrb. l. penult.D.de dam.inf.Vtuntur & hac dictione Vitruuius lib.ij.cap.ix.Plin.lib.xxxv.cap. xiij.Ammia.Marcell.lib.xix.

CONTEXTVS teſtamenti. l. 75. D. de legat. lib.3.Contextu autem vno teſtamentum fieri debere dicitur, id eſt, nullo alieno actu intermixto.l.21.§.vlt.D.de teſtament. Contextu ædificiorum vnita domus in l.15.§. ex hoc edicto. D.de dam.inf. Contextum rationum dixit Pompo.in l.110.D.de condicio. & dem. Contextum etiam appellatur quod in tela eſt nondum pertextum vel detextum.l.22.D. de auro arg.Et ſic Contexta accipe in l.70.§. verſicoloribus.D.de legat.iij.

CONTINVI dies opponuntur vtilibus & ſeſsionum diebus.l.1. §. dies. D. de lib. adgn. l.5.§. ſatisfactionis. D. vt in poſſ. leg. Continuum enim tempus eſt, quod nulla eorum dierum, quibus experiundi poteſtas non fuit, ſubductione facta, currit, & ignorantibus quoque cedit.l.8.D. de his qui not. infa. l.31.D.ad l.Iul.de adulter.l.31.§.1. D. de vſucapio.l.1.C.de quadr.præſcript.l.vlt.C.de temporib.in integr.reſt.l.2.D. de colluſio. deteg. l.6.D.de vſufr.leg.l.24.D. ad Velleia. l. 38. D. de excuſ.tut.§.qui excuſare.Inſtit.eo.tit. Vbi Theophil. ἔσω ν ἡμερῶν ἐφεξῆς τρεχουσῶν οὐ μὴν οὐτιλίων, id eſt, intra quinquaginta dies continuos non vtiles. Conſtantinus verò eos dies συνεχεῖς καὶ διηνεκεῖς vocat. Continuum tempus longo opponitur in l. 20. §. vlt.D.de ſtatuliber.

Continua prædia, id eſt, contigua & vicina & ſe inuicem contingentia.l.31.D.de ſeruit.ruſt. l.7.in fi.D.comm.præd.

Continuus actus in l.137.D.de verb.oblig.ſine aliquo longo interuallo & aliquo actu contrario obligationi.

Continentes prouincias eas accipere debemus, quæ Italiæ coniunctæ ſunt, vt puta, Galliam & Prouinciam. Sicilia etiam inter continentes eſt, cùm modico freto ab Italia ſeiungatur .l.99.D.de verb.ſignif.

Continentia ædificia vrbi iuncta & contigua. l.2.& l.139. & 147.& l.154.& l.173.& l.199.D. de verb.ſignif.Sic & in l.4.§. vlt. D. in quib. cauſ.pig.& l.1.& apud Labeonem.D. de aq. & aq.pl.

CONTRA legem facit, qui id facit, quod lex prohibet. l. 29. D. de legib. Contra edictum facit,qui vetante Prætore fecit.l.103.D.de diuerſ. reg. iur. Contra conſtitutiones iudicatur, cùm de iure conſtitutionis, non de iure litigatoris pronuntiatur.l.1.§. item cùm contra.D.quæ ſentent.ſine appell. Contra teſtamentum non facit, qui plus facit, quàm teſtator iuſſerat.ſed qui minus.l.22. D. de verb. ſignific.

Contraria iudicia rectis & principalibus opponũtur.l.17.§.1.l.18.§.poſſunt. D. commod. Sic autem appellantur ea iudicia, quæ commodatario aduerſus commodantem, mandatario aduerſus mandantem, depoſitario aduerſus deponentem,creditori qui pignori accepit,aduerſus debitorem,qui dedit,& cuius negotia geſta ſunt, aduerſus eum, qui geſsit, tutori in pupillum competunt. §. ex quibuſdam.Et ibi Theophil.Inſtit. de pœna tem. litig. Id quod ſignificatur his titulorum verbis,Commodati vel contra, Depoſiti vel contra,Mandati vel contra,De pigneraticia actio.vel contra.Sic in l.6.§.vlt.D. de his qui not.infa.l.8.§.ſi quocumque. D. de neg.geſt. l.37.D.de vſur.l.6.C.ſi al.res pign.vt ſuperiorum titulorum leges omittam, quæ cuilibet in promptu ſunt. Et apud Cicero.lib.iij. Offici.cùm ait, In his magni eſſe iudicis ſtatuere, præſertim cùm in plerisque eſſent iudicia contraria, quid quemque cuique præſtare oportet.

Contraria inſula ex aduerſo poſita, in l. penult. §.penult.D.de adquiren.rer.domin.

Contrariam ſententiam pati, ſuſtinere, portare dicuntur, qui iudicio vincuntur vel damnantur.l.29.D.de except.rei iud.l. 4. C. manda.l.8.C.de his quæ vt ind.

CONTRAHERE dicimus negotium, obligationem, ſtipulationem, venditionem. l.2. & l.33.D.de condict. indeb.l.5. & l. 133. D. de diuerſ.reg.iur.l.57.D.de oblig.& actio.l.1.l.3. §.conuentionales.D.de verb. oblig.l.1.§.cõuentionis.D.de pact.l.32.D.ſi cert.pet.

Cui contrarium eſt diſtrahere.l.4.§. is quoque. D.de oblig.& actio.l. 11. §. is qui vina. D. de actione emp.

Dicimus & contrahere crimen.l.15.l.31.§.vlt.D. de donatio.l.2.D.de condict. ob turp. caus.l. 14.D.de publican.l.2.C.ad leg.Iul.de adulter. & Contrahere fraudem.l. 8. D. de publican. Et ita accipe ex malo contractu in l.52. D. de re iud.

Contractum autem propriè dicimus vltro citroq; obligationem, quod Græci συνάλλαγμα appellant, veluti Emptionem, Venditionem, Locationem, Conductionem, Societatem.l.19. D.de verb. signif. quæ ab acto gestoq; contractum separat, vt & in l. 2. §.1. D.de cap.min.

Contrahere videtur, qui adit hereditatem. l. 3. in fin. cum seq. D. quib. ex caus. in poss. eat. Omnis obligatio pro contractu accipitur, vt vbicumque aliquis obligetur, & contrahi videatur, quamuis non ex crediti causa debeatur.l.20.D.de iudic.

Contractum in eo loco intellegitur non quo negotium gestum sit, sed quo soluenda est pecunia. l. 3. D. de reb. auctor. iud. l.21. D.de oblig.& actio.

CONTRECTARE est loco mouere. Atque ita in quæstione de furtis Contrectationis verbum accipiendum ostendit l. 3. §. si rem. D.de adquir. possess. l.15. D.ad exhibend. Vt autem contrectatione furtum committitur, ita purgatur, si res reponatur. l. 40. D.de statulib.l.4.§.Labeo quoque.D.de vsucap.

CONTVBERNIVM primùm militum dicitur à tabernaculis militaribus. l. 5. §.à barbaris. D.de re milit. & apud Suet. in Iul.cap.ij. Vnde & Contubernales commilitones appellantur. l.184. D.de verbor. significat. l.21. §.1.D.commoda. l.39. §.penult. D.de leg.lib. iij.l.vlt.D.de auro,arg.l.2.C.vbi de ratiocin.

Contubernium etiam seruile connubium significat.Inter seruos enim nō matrimonium sed contubernium contrahi dicitur, vt Paul. lib.ij.Sentent.tit.xx.scribit. Sic in l.14. §.seruiles. D.de ritu nupt. l.49. D.de manum.test. l.35.D.de ædilic.ed.l.11.§.1.D.ad l.Iul.de adulter.l.3.C.de incest.nupt.l.4. C.de dolo. l.3.& l.7.C.de liber.causa. l.9. C.com.de successio. l.29. C.de liber.causa. l.3. C.de necessar.seru. Senec.lib.iij.Controuers.In Contubernium deducta serui domina est. Hinc Contubernales seruorum vxores. l. 12. §. contubernales.& l.20.§.1. D.de instr. vel instr. leg.l.41.§. codicillis. & §.concubinæ. D.de legat.lib.iij. l.31.D.de statulib. l.41. §.herede. D.de fideic. hered. l.220. §. sed & Papirius. D.de verbor. sign.l.20.D.de aliment.leg.

Contubernium generalius accipitur in §. quibus connumerari.Institution.de hered. quæ ab intest.

CONTVMAX est,qui tribus edictis propositis, vel vno pro tribus, quod peremptorium appellatur, euocatus vel denuntiationibus conuentus præsentiam sui facere contemnit, si modò ad iurisdictionem eius,ad quem vocatur, pertinet.l.53.D.de re iud.l.5.D.de pœn. l.7.& 8. C.quomodo & quan.iud. Ceterùm qui ad maius auditorium vocatus est, si litem inchoatam deseruit, contumax non videtur. l.54.in fi.eod.tit.

Contumax non is tantùm dicitur, qui iudicio deest, quiq; ad iudicium non venit, sed & qui decreto Prætoris non obtemperat, & restituere vel exhibere, vel tutelam administrare iussus, non paret. l. 1. §. propter casum.D. de postul. l. 3. §. condemnatio. D. de tabul. exhib. l. 40. & l.49. D.de administr. tut. l.19. D.de dolo.

CONTVRBARE pró decoquere in l.5.§.idem Labeo. D. de institor. l. 16. D. de in rem ver. Martial.lib.Epigr.ix.

Conturbabit Atlas,& non erit vncia tota,
Decidat tecum qua Pater ipse Deûm.

CONVBIVM, vt Vlpia.in Institutionib.tit.v. definit,est vxoris iure ducendæ facultas. Isidor.lib.x. Etymol. cap. vlt. Conubium, ait, dicitur,cùm æquales nuptijs coëunt:vt puta ciues Romani pari vtique dignitate. Conubium autem non est, cùm ciuis Romanus cum Latina iungitur. Cic.Topic. Si mulier cùm fuisset nupta cum eo, cui conubij ius non esset,nuntium remisit,quoniam qui nati sunt,patrem nō sequuntur, pro liberis manere nihil oportet. Vbi Boëth. Non omnibus, inquit, erat conubium cum Romanis, nec erant nuptiæ iure contractæ, quæ non aut inter ciuem Romanum ciuemq; Romanam inibantur, aut cui princeps populus've ciuitatem, vel conubium permisisset: eo scilicet modo, vt in potestatem parentum liberi redigerentur. Sic Hernicis datum, Anagninis ademptum conubium Liuius lib. ix. narrat. Conubium pro nubendi potestate in l.45. §.hoc caput. D.de ritu nuptia. l.vlt.D.de diuort.l.1.D.de concubin. Quibus omnibus in locis Conubium vnico N. scribitur in P. Flor. & in veteri meo Cod. l.1. C. de incest. nupt. l.1. C.de interd.matr. Et in Lexico B. Germani Conubium ἐπιγαμία.

CONVENTIONIS verbum generale est, ad omnia pertinens, de quibus negotij contrahendi transigendiq; causa consentiunt, qui inter se agunt. Nam sicuti conuenire dicuntur, qui ex diuersis locis in vnum locum colliguntur & veniunt, ita & qui ex diuersis motibus in vnum consentiunt, id est, in vnam sententiam decurrunt. l. 1. §. conuentionis.D.de pact.

Conuenire in manum dicebatur materfamilias, quæ in matrimonium certis sollemnitatibus adhibitis coibat.Cic.Topic.Genus est vxor,

vxor. eius duæ formæ: vna matrumfamilias rum, hæ sunt, quæ in manum conuenerunt; Altera earum, quæ tantummodo vxores habentur. Vlpia.in Instit.tit.ix. Farre conuenitur in manũ certis verbis & testibus x. præsentibus. Idem tit.xj. Conuentionis in manum meminit. Vide Boëth.in Cicer.Topic. & Seruium in j.Georgic. Sic Conuenire in l.17.D.de concubin.& l.15.D.de ritu nupt. & l.121.§.1.D.de verb.oblig. & apud Apul.lib. vj.de Asino aur. Hic ecce Psyche conuenit in manum Cupidinis,& nascitur illis maturo partu filia.

Conuenire etiam in ius vocare significat. Et inde Conuentio in l. 45.D.de rei vindic.l.7. C.de præscript.30.

Conuenire testato in l.10.§.si quis particeps.D. quæ in fr.cred.l.122.§.coheredes.D.de verb. obligat.

Conuentum Theoph.in §.eadem. Instit.quib. ex caus.manumitt. non lic.definit ἐν τῷ χρόνῳ πρὸς κατάλυσιν δικῶν ὑπηγορευμένον, ἐν ᾧ οἵ τε δικασταὶ καὶ οἱ δικαζόμενοι συνίασιν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Sic conuentum agere apud Cæs. lib. vj.de bello Gall.& Cicero.vij. in Verr. Liuium lib. xxxviij. Meminit & idem Theophil.in princ.tit.de succesionib.sublat. Vide quæ præterea diximus in verbo Forum.

CONVICIVM iniuriam verbis factam significat.l.1.§.1.D.de iniur.l.1.D.de iure patr. vel à concitatione, vt Labeo, ait, vel à conuentu & collatione vocum, quasi conuocium.l.15. §.conuicium.D.eod.tit.Quod & Fest.lib.iij. scribit.Nam & Latini auctores eo sæpe verbo solam vocis contentionem significant,vt apud Cicero. pro Cluent. eùm iudici ab aduocatis Oppianici conuicium factum ait,ne sine Staleno in consilium iretur. Idemq́ in Oratio. pro Arch.Poëta. Forensem strepitum & conuicium coniungit.In edicto verò Prætoris conuicium aduersus bonos mores accipimus in vnum collatam vociferationem, quæ bonis moribus improbatur, & ad infamiam alicuius spectat.d.l.15.§.cui Prętor.

COPIAE pro commeatu, & annona in l. 20. D.de compensat. & apud Cassiodor. lib. vj. Variar.in formula Præfecturæ anno. Vnde Copiari verbum castrense apud Gellium & Non. Alijs exemplis hoc cõfirmauimus lib. ij.de solution.ad fin.Duaren.lib.j.Anniuers. cap.xxvj.Copias etiam pro materijs ad ædificandum idoneis dixit Vitruu.lib.v.cap.vij. & lib.vj.cap.vlt.

Copiatæ autem in Nouella Iustinian.lix. παραδίδοται καὶ περὶ τὴν λειψάνων ἐκφορὰν κάμνοντες vocantur. Sic enim Lexicon B. Germani hoc verbum interpretatur. Nos libitinarios vel pollinctores,vel vispillones reddere possumus.

CORAM aliquo facere quid iussus, non videtur præsente eo fecisse, nisi is intellegat. Itaque si furiosus,aut infans sit, aut dormiat,nõ videtur coram eo fecisse. Scire autem non etiam velle is debet. Nam & inuito eo rectè fiet quod iussum est. l.209.D.de verb. signif. l.25.§.si coram.D.de adq.hered. Coràm sententiam dicere arbiter videtur, qui sapientibus dicit.Ceterùm corã furioso,vel demente non videtur dici, sed nec coram pupillo, nisi præsens tutor sit.l.27.§.coram. & l.49.D.de recep.qui arbitr.

CORNELIAE leges quattuor præcipuæ in libris nostris memorantur. Cornelia de sicarijs & veneficis.tot.tit. D.ad l.Corn.de sicar. l.1.D.de public.iudic.l.1. D.ad l.Pomp.l.15. D. de pœn.l.23. §.si dolo. D.ad l.Aquil. l.17.§.si iussu.D.de iniurijs.l.3.§.si quis quem eorum. & l.25.D.ad Silania.l.3.§.vl.D.de incend.ruina.l.11. C.de his qui accus. non poss. & apud Paul.lib.v.Sent.tit.xxiij. Significatur ea lex in l.15.§.euentus. D.de pœn. vt apparet ex l. 7.C.ad l.Corn.de sicar. Tulit autem eam legem Cornelius Sylla Felix Dictator, vt Seneca in lib. de prouidentia scribit. Eaq́ nominatim eos qui proscriptos à se occiderant, exceperat,vt Sueton.in Iul.ostendit.

Cornelia de iniurijs ab eodem Sylla lata auctore Venuleio in l. 12. §.1.D.de accusation. Huius legis mentio fit in l.5.eum suis §§.& l. 7.§.1.D.de iniur.l.22.D.ad l.Iul. de adulter. l. 42.§.1.D.de procuratorib. & apud Paul.lib. v.Sent.tit.iiij.

Cornelia de falsis toto tit. ad l. Cornel. de fals. Cuius & Sueton. in Augusto & in Nerone meminit,& Imp.in l.2.C.de fide instrum. Ea verò tenetur, qui testamentum falsum sciens dolo malo scripserit, signauerit, recitauerit, amouerit,suppresserit,subiecerit, resignauerit, deleuerit, vt Paul.lib.iiij. Sentent.tit. vij. & l.38.§.qui viui.de pœn. Et alij in l.2.& l.9. §.penult.& l.30.D.ad l.Corn. de fals.& l.9. §. 1.D.de dolo.significant.Eamq́ ob causam ea lex,Cornelia de testamentis, vel testamentaria appellatur.l.1.D.de public.iud.l.3.§.si quis dolo.D.de tab.exhib.l.2.D.de accusationib.l. vn. C.quando ciuil.act. §.item lex Cornelia. Instit.de public.iudic. & apud Cicero. iij. in Verrem. Et Paul.lib.v.Sentent.titul. xxvij. Pertinebat & ad hanc legem suppositi partus crimen. l.11. in fi. D. de accusationib. l.10. C. ad l. Corn. de fals. Atque hæc lex nudo Corneliæ nomine exaudienda est, in l.1.& l. 2.& l.4. & l.5. C.de his qui sibi adscrib. l.1.D. de his qui pro non script. hab. Est & Cornelia de captiuis,quæ testamenta eorum, qui apud hostes decesserint ante captiuitatem facta confirmat, vel intestatorum legitimam hereditatem, perinde atque si in ciuitate de-

cessissent, defert. l. 10. l. 11. l. 12. §. 1. 22. D. de captiu. l. 1. C. eo. tit. l. 14. D. de castrensi pecul. l. 4. §. 1. D. de bonis libertor. l. 1. D. de suis & legit. l. 1. §. lex Falcidia. l. 18. D. ad l. Falcid. l. 15. D. de vsucapionib. l. 40. D. de testam. milit. l. 8. D. de legit. heredib. l. vlt. C. quib. ex caus. maior. Nec verò testamenta tantùm, sed & secundæ tabulæ, & substitutiones, & tutelæ testamento apud hostes morientium scriptæ ea lege confirmãtur, vt in l. 8. & l. 29. D. de vulg. & pupill. & à Paul. lib. iij. Sentent. titul. vj. traditur.

CORNICVLARII in l. vlt. D. de iu. immunit. l. 3. C. de off. diuers. iudic. Rubr. de cohortalib. & princip. cornicul. lib. xij. C. l. 1. & l. vlt. de apparitorib. præfect. præt. eod. lib. & aliàs sæpe in postremis Codicis libris. Hi militum quoddam genus fuere, qui Corniculo merebant, vnde nomen habent. Sueton. in lib. de clar. Grammatic. de Orbilio. Deinde in Macedonia corniculo equo meruit. Plin. in lib. de vir. illustrib. M. Aemilio Scauro primo in Hispania corniculum meruit. Liuius lib. x. Equites omnes ob insignem multis locis nauatam operam, corniculis armillisq́ argenteis donat. Vsus est Cornicularij verbo etiam Tranquill. in Domitia. cap. xvij.

CORNVARII in l. vlt. D. de iure immunit. vel qui cornua conficiunt, vel Cornicines qui cornu canunt, quos Aeneatores à priscis dictos Festus lib. j. scribit. A Tubarijs autem eos Paternus separat, vt & Cornicines à Tubicinibus Vegetius lib. ij. cap. xxij. & Modestus in Epitome eiusdem.

CORONAE sacræ, quæ athletis in certaminibus sacris præstantur. l. 40. D. de re iud. l. 5. C. quæ res pign. oblig.

Coronæ mensarum. l. 19. §. perueniamus. D. de auro, arg.

CORPORALES res sunt, quæ tangi possunt, veluti fundus, homo, vestis, aurum, argentum, & aliæ res id genus. l. 1. §. hæ autem. D. de rer. diuisio. Caius lib. j. Instit. tit. j. Tangi enim, vt Lucretius ait, nisi corpus nulla potest res. Incorporales itaq; res sunt, quæ tangi non possunt, quę in iure consistunt, vt hereditas, obligatio, seruitus.

Corporum porrò tria sunt genera: vnum, quod vno spiritu continetur quod Græci ἡνωμένον & συμφυὲς vocant, vt homo, tignum, lapis. Alterum, quod ex pluribus inter se cohærentibus constat, quod συνημμένον vocatur, vt ædificium, armarium, nauis. Tertium, quod ex distantibus capitibus constat, vt corpora plura non soluta, sed vno nomini subiecta, veluti populus, grex, legio. l. 30. D. de vsucapio. l. 24. §. item ea. D. de rei vind. Plut. in præcept. connubialib. τῶν σωμάτων φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐκ διεστώτων λέγουσιν εἶναι, καθάπερ στόλον καὶ στρατόπεδον. τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, ὡς οἰκίαν, καὶ ναῦν. τὰ δὲ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, καθάπερ ἐστὶ τῶν ζώων ἕκαστον. Seneca quoque lib. xviij. Epistol. Quædam continua esse tradit corpora, vt hominem: quædam composita, vt nauim, domum, omnia denique quorũ diuersæ partes iunctura in vnum sunt coactæ: quædam ex distantibus, quorum adhuc membra separata sunt, tamquam exercitus, populus, Senatus. Illi enim per quos ista corpora efficiuntur, iure aut officio cohærent. natura diducti & singuli sunt.

Corporalis possessio, quæ corpore detinetur. Corporaliter enim possidet, qui incumbit possessioni. l. 24. & l. 25. §. vlt. D. de adquir. possess. l. 40. §. vlt. D. de pigner. actio. l. 4. §. tunc in potestatem. D. de vsucapion. l. 79. D. de solutio.

Corporalia pignora ad differentiam nominum & iurium in l. 15. §. sic quoque iudices. D. de re iud. ea dicuntur, quę Corporaliter traduntur, & quæ in corpore consistunt. Corporaliter etiam acceptum pignus dixit Iulianus Patricius in Nouel. tit. xx.

Corpus matrimonij. l. 20. D. quod met. cau. l. 25. §. quod autem. D. de hered. pet. l. 74. & l. 77. §. dulcissimus. D. de lega. lib. ij. l. 9. §. si quis ius ignorans. D. de iur. & fac. igno. l. 23. & l. 25. D. de aliment. leg.

Corpora pro collegijs & vniuersitatibus in l. 1. D. quod cuiusque vniuers. l. 3. §. à municipibus. D de bon. possess. l. 7. §. 1. D. ad exhibend. l. 1. §. seruum. D. de quæstio. l. 10. §. qui manumittitur. D. de in ius voc. l. 9. §. animaduertendum. D. quod met. cau. l. 1. §. si autem collegium. D. ad Trebellia. l. 21. D. de reb. dub. l. 41. §. vlt. D. de excus. tut. l. 38. §. quindecim. D. de legat. lib. iij.

Sic Corpus mensorum frumenti. l. 10. §. 1. D. de vacat. mun. l. corpus fabrorum. l. pen. §. quibusdam. D. de iure immunit. Corpus nauculariorum. l. 2. §. licet. D. eod. tit.

Hinc Corporati, qui sunt ex corpore ciuitatis, vel collegij. l. vlt. de nauicular. lib. xj. C. l. vn. de priuileg. corpor. vrb. Rom. l. vn. de Alex. prim. eod. tit.

Corporaliter præstitum iusiurandum. in l. 1. C. si aduers. vendit. l. penul. C. si minor se maior. vetustissimi quique interpretes, tactis sacrosanctis Euangelijs interpretantur. Quod tamen Alexandro d. l. 1. auctori numquam in mentem venit: Et mihi verisimile sit Triboniani esse hoc non Alexandri verbum.

CORRIGI dicuntur, quę praua vel dura sunt, cùm in melius emendantur, reformantur, aut interpretatione molliuntur. l. 7. D. de iustit. & iu. l. 79. D. pro soc. l. 1. D. ex quib. caus. maior. Græci ἐπανορθοῦν dicunt.

Correctores prouinciarum. l. 10. & l. pen. D. de offic.

.offic. præf. l. vn. C. vt omnes iud. Meminit Anianus in interpretatione No. Valent. tit. iij. & Cassiodor. lib. iij. Variar. Epist. ad Faustum. In Italia autem Correctores his in locis Notitia statuit, Apuliæ, Calabriæ, Brutiorum, Lucaniæ. Vopisc. in Aurelia. Tetricum triumphatum Correctorem Lucaniæ fecit. In partibus verò Orientis duo Correctores erant, Augustanicæ & Paphlagonicæ. Atque secundum hæc κορρηκτώριαι ἀρχαὶ accipiendæ sunt in Nouel. viij. Brutiorum autem nomen corruptum est in inscriptione l. 1. ad l. Corn. de fals. in C. Th. & in l. 1. quib. equor. vsus. eo. Cod. & in l. 7. de indulgent. debit. & in inscriptio. l. 1. de appellationib. l. 1. de relatio. in eo. Cod.

CORRVPISSE, quod ad l. Aquiliam attinet, videtur, qui vinum spurcauit, vel effudit, vel acetum fecit, vel alio modo vitiauit. l. 27. §. inquit lex. cum §. seq. D. ad l. Aquil. Item si frumẽto harenam aut aliud quid immiscuit, cuius difficilis separatio sit, quasi de corrupto agetur. d. l. 27. §. si quis vestimenta.

Corrupisse etiam intellegitur tabulas, qui eas interleuerit. l. 42. D. ad l. Aquil. l. 35. D. de dolo. l. 16. §. denique. D. famil. ercisc. l. 31. D. de furt.

Corrumpere seruum, quod ad titul. De seruo corrup. pertinet, videtur, qui eum deteriorem facit. Quod quomodo accipiendum sit, exponitur in l. 1. §. vlt. D. de ser. corrup.

Corrumpere pro vitium afferre & violare. l. 5. D. de quæstio. l. 38. §. qui nondum. D. de pœn.

Corrumpi dicuntur stipulationes, legata, libertates, quæ aliqua ratione vitiantur & intercidunt. l. 11. D. de seruitutib. l. 30. §. diuus. D. de fideic. libert.

CREDERE dicimur, cuicumque rei adsentimur fidem alienam secuti, mox recepturi quid ex hoc contractu. Itaque rerum creditarum appellatione Prætor omnes contractus, quos alienam fidem secuti instituimus, complexus est. l. 1. D. De reb. cred.

Creditum à mutuo eo differt, quo genus à specie. Nam & creditum consistit extra eas res, quę pondere, numero, mensura continentur sicut si eandem rem recepturi sumus creditum est. Sed & sine re verbis credimus quodam actu ad obligationem comparandam interposito, veluti stipulatione. l. 2. §. creditum. & §. vlt. D. de reb. cred.

Hinc Creditorum appellatione non illi tantùm accipiuntur, qui pecuniam mutuam dederunt, sed & hi quibus ex quacumque actione, vel persecutione, vel iure ciuili, vel ordinario, vel extraordinario, purè, vel in diem, vel sub condicione debetur, modò non perpetua aliqua exceptione summoueri possint. l. 10. l. 11. l. 15. D. de verb. sign. l. 4. D. de separatio. Nouel. Constit. iiij. ad fi. §. vlt. Proinde & si cui ex delicto debeatur, creditoris loco accipietur: sed ex populari planè causa ante litis contestationem rectè dicetur creditoris loco non esse. l. 12. D. de verb. signific. Maritus ex promissione dotis, creditoris quoque loco habetur. l. 25. §. 1. in fi. D. qui potio. in pign. l. 41. D. de re iud. l. 19. D. de oblig. & actio. Et ex diuerso vxor dotem repetens in creditoribus numeratur. l. 31. D. sol. matr. Is cui sub condicione legatum est, pendente condicione non est creditor, sed tunc demum, cùm ea extiterit: aliter atque si sub condicione stipulatus est. nam & hic pendente condicione creditor est. l. 42. D. de oblig. & actio. l. 27. D. qui & à quib. l. 54. D. de verb. signif. §. ex condicionali. Instit. de verb. oblig. Planè quibus natura dumtaxat debetur, creditorum loco non sunt, quia petitionem non habent. l. 10. in fi. D. de verbor. signif. Creditique appellatio eam tantùm pecuniam demonstrat quæ peti potest, non etiam eam quæ petitionem quidem non habet: solutione autem facta repeti non potest. l. 94. §. vlt. D. de solutio.

Sed hæc generalis Crediti appellatio nõnumquam adstringitur ad mutuam pecuniam significandam. Vt Ecce quod S. C. Macedoniano constitutum est, filiofa. credi non licere, non ad verba, sed ad numerationem referendum est. Sola enim mutui datio prohibetur, cùm cetera negotia rectè cum filijsfa. contrahantur. l. 4. §. vlt. D. ad Macedo. Sic & in l. 24. §. pen. l. 27. §. 1. D. de minorib. Et ita in creditum ire in l. 19. §. cùm haberes. D. ad Velleia. l. 2. §. 1. D. si cert. pet. l. 65. §. vlt. D. ad Trebellia.

Alioquin in creditum iri ex causa emptionis vel alio simili contractu, dicitur. l. 3. §. Is autem. D. ad Macedonia. Et in l. 5. §. sed si dedi. D. de tributor. In creditum abire idem significat, quod aliàs dicitur fidem emptoris sequi, & ei fidem habere de pretio. Et in l. 31. D. loca. In Creditum iri dicitur, cùm rei dominium in accipiẽtem transfertur, vt vel aliam eiusdem generis reddat: quod & in locato fieri potest. Sic & Quintilia. in Declamatio. CCCLX. Tu amisso viro cùm dotem non petisti, fecisti creditum ex dote. At in l. 15. §. si pignora. D. de re iud. In creditum possidere, est in crediti vicem atque locum possidere.

In credito esse argentum dicitur, quod in nominibus est. l. 27. §. argento. D. de auro arg.

CRETIFODINAE. l. 9. §. sed si lapidicinas. l. 13. §. inde est quæsitum. D. de vsufr. l. 77. D. de verb. signif. l. 13. D. de publican. l. 3. §. vlt. D. de reb. eor. l. 7. §. si vir in fundo. D. sol. matr.

CRIMEN pro criminatione & accusatione. l. 3. C. de calumniatorib. l. 21. D. de Senat. Silanian. l. 109. D. de diuers. regul. iur. & Instit. de suspect. tutorib. in prin. Vbi quod Iusti-

nia.crimen,Theophil. κατηγορίαν vertit. Eodem sensu Perseuerare in crimine dixit Vlpia.in l.7.D.de accusatio. id est, in accusatione. & Importare crimen in l.14.§.is demum. D.de bon.libert.

CRVSTA agri in l.9.§.Alfenus.D.de dam.inf. Crustæ marmoreæ in l. 17. §. quæ tabulæ.D. de act.emp.quæ scilicet parietibus opere tectorio inducebantur. Quintilia. Declamat. ix. Non me aurata laquearia, nec radiantes marmore columnæ, nec graues crustæ fecerint immemorem fragilitatis. Cassiod. lib.j. Variar.Discolorea crusta marmorum gratissima picturarum varietate texatur.Isidor.lib. xix.Etymol.cap.xiij.Crustæ, ait, tabulæ sunt marmoris. Vnde & Marmorati parietes & Crustati dicuntur: vbi & Marmora secandi in crustas rationem explicat. Inde Incrustationes in l.13. in fi. D. de seruit. vrb.l.79.in fi. D.de verb.signifi.

Crustæ etiam aureæ in l.32.D.de auro,arg.

CVBICVLARII.l. 65.D. de leg.lib.iij.l.14.§.si patris. de bon.libert.l.203.in fi.D. de verb. signif. Et apud Sueto.in Tiber.cap. xxj. Memorantur & in Constitutionibus præpositi sacro cubiculo. l. vlt. C. vbi senator. & apud Ambros.Epist.xxvij.lib.v.& in inscriptione. l.vlt. C. vbi causa fiscal. Ex qua colligitur, eos de causis dominicorum inquilinorum, colonorum've vnà cum comite domorum cognouisse. Præpositum etiam cubiculo legimus apud Sueto. in Domitia. cap. xvij. quem Xiphilin. πρόκοιτον vocat.

CVLLEI tam vinarij quàm frumentarij sunt. l.17.in fi.D.de ann.leg.l.vlt.§.vlt. D. de pign. actio.l.3.in fi.D.de trit.vino, & ol. l.12.§.1.D. de instr.& instrum. Fest. lib. iij. Culleola dicta à similitudine culleorum, quibus vinum siue oleũ continetur.Quod & ex Cato.de re rust.cap.cliiij.apparet.Culleus autem Vrnas xl. capiebat auctore Columella lib. iij. de re Rustica cap.iij.Plin.libr. xviij.cap.xxxj. Sæpenumero septenos culleos singula iugera, hoc est,amphoras cẽtenas quadragenas musti dedere.Priscianus in libro de ponderibus.

Est & bis decies quem conficit amphora nostra,

Culleus. hac nulla est maior mẽsura liquoris.

Culleum Isidor.lib.v.Etymolog.cap.xxvij.definit vtrem ex corio factum,in quo parricidę cum simia & gallo & serpente inclusi in mare præcipitabantur,vt in l.9.D.de l.Pomp.de parricid.& l.4.quor.appell.non recipiunt.in C. Th. & apud Cicero.j. Rhet. ad Herenn. traditur.Theophilus etiam ἀσκὸν βόειον vocat in §.alia deinde.Instit.de public.iudic.

CVLPA nihil aliud est,quàm segnities,desidia, & neglegentia.l.72.D.pro soc.l.5.C.de peric. tut.l.8.§. de tempore. l. 9. §. est præterea. D. de reb. auct. iud.l.4. D. de magist. conu.l.7. §.1.D. de susp. tuto. Itaque culpæ diligentia opponitur.l.68.D. de contr.empt. Culpa autem quædam lata, quæ & magna & dissoluta neglegentia, proximè dolum accedens: Quædam leuis, cui diligens custodia opponitur: Quædam leuissima, quæ exactissimam diligentiam desiderat: de quibus singulis suo loco, vt ex ordine litterarum occurrent,dicemus.

Culpa vxoris vel mariti diuortium factum solutum've matrimonium dicitur, cùm alteruter discidij causam præstitit ob mores, verbi gratia,improbatos.l.9.§.nunc videndum. in fi.D. de minorib. l. 38 .l. 44. & l. 45.D.sol. matr.l.19.D.de verbor.oblig.l.11. §. vlt. D. de adulter.l.91.§.pen.D.de condicio. & dem.C. de repud. l. vn. §. sileat. C. de rei vx. act. & apud Vlpia. in institut.tit. vj. Cic. Topic. Si viri culpa factum est diuortium, & si mulier nuntium remisit, tamen pro liberis manere nihil oportet. Terentius Hecyra, Act. iij. Sce.v. Neque culpa hoc euenisse discidium mea. Esse& hoc verbum iuris Seruius in iij. Aeneid.adnotat.

Culpa autem vxoris diremptæ nuptiæ videntur, si illa furenti nuntium remiserit, si modò furor ferendus non sit his qui circa eam sunt.l.22.§.si maritus.cum seq.D.sol.matr.

Articulus CVM, copulam significat, l. 142. D. de verbor. signific. Itaque si quis Titio cum Seio se legare dixerit, Vtrique legasse intellegitur,sicut vtrumque legatur, cùm fundus cum domo legatur.l.112.§.si ita legatum, D. de leg. libr. j. Ceterùm cùm quis Titio cum Seio legat, sine altero alter ad legatum admittitur.Nam & cùm Prætor dicit VENTREM CVM LIBERIS IN POSSESSIONEM ESSE IVBEBO, & si non sint liberi, venter in possessionem mittetur.l.121. D.de leg.lib.j.l.13.in fi.D.de manum.test.l.31. D. de statuliber.Hæc verba, CVM QVATTVORDECIM ANNORVM ERIT PACTVS,& si quattuordecim annorum erit factus,eandem condicionem habent. Sed posteriori scriptura per condicionem tempus, priori per tempus condicio demonstratur. l.22.D.quando dies leg. ced.l.49. in princ.& §.1.D.de leg.lib.j.

CVMVLVS debiti. l. 8. D.de pact. l.vlt. C.qui bon.ced.poss.

Cumulus patrimonij. l.3. D.vbi pupill. educ.

Cumulus æris alieni.l.4.D.ad Trebell.

CVNICVLVS. l.26.D.de dam.inf.l.3.§.hoc interdictum.D.de riuis.l.11.§.1.D.de aq. & aqu. pl.l.pen.de metallar.lib.xj.C.

Cuniculum pergentem in Iulij, more Græco dixit Pompon.in l.3.§.vlt.D.si seruit.vindic.

CVPA in l.31.D.loca.l.8.ad fi. & l.12. §.conseruandi.

uandi.D.de instru. vel instrum. & l.15.§.proprietatis. D.de vsufruct. vas frumenti vini've conseruandi.

CVRA à Cultura separatur in §. si quis à non domino. Institution.de rer. diuisio. Nam & oues & pecorum fructus curari dicuntur. l. 60. in fi. D.de leg. lib.iij. l.7. §.non solùm. D. sol.matr. Item arbores. l. 3. D. de impens. in res dot.

Curare, pro ægrotis mederi. l.11. §.penult. D.ad exhib. l. 2. in fi. D.de oper. libert. l.4. §. Stichus.D.de statulib.

Curare lacum.l.27.§.vlt.D.ad l.Aquil.

Curare vestimenta.l.12.D.de furt.l.31.D.locati.

Curare negotia, pro gerere. l.14.§.1.D.comm. diuid.

CVRATORES multiplicis generis libris nostris memorantur. Sunt enim adolescẽtium, sunt & furiosorum & prodigorum, sunt & mutorum, surdorum, dementium, fatuorum, debiliumq́ personarum, & eorum, qui negotijs suis superesse aliquo perpetuo morbo non possunt. tit.de curato. fur. l.1.§.vlt. l.2.& l.3.& l.4.& l.5. D.de postul. l.14. §.pen. D.de solutio.l.4.§.vlt. D.rem pup.sal.fo. l.1. §.pen. D.de munerib.& hono.l.48.D.de adm.tut.

Horum munus Curam & Curationem appellant tit.de reb.eor.qui sub tut.vel cura sunt.l. 13.D.de postul.l.11.§.ex facto.l.29. §.ex causa. D.de minorib.l.3.C.de transact.

Inde Curationis iudicium. l. 11. D. de auct. tut. seu actio administratæ curæ. l.4. C.de transactio. negotiorum gestorum actio est. C. de neg.gest. l.4. in fi. D.de tut. & rat.dist. l.1.C. quod cum eo.

Curationem restituere eadem forma qua & tutelam dixit Paul.in l.32.D.de minorib. id est, curæ administratæ rationes reddere.

Datur item ventri Curator. l.1. D.de munerib. & honor.l.1. §.quotiens.& §.seq. D.de vent. in poss.mitt.l.48.D.de adm.tut. l.pen. §.& si curator.D.de ritu nupt.l.8.D.de cur.fur.

Curator bonorum, qui ad distrahenda vel gerenda bona absentis, vel eius, cui heres non existit, vel qui apud hostes est, vel cum scripti heredes deliberant à Prætore datur. l.48. D.de adm.tut. l.5. §.vlt.de Carb.ed. l.13. & 9. D.de cur.fur.l.9.§.his verbis.& l.22.D.de reb. auct.iud.l.1.in fi.D.de munerib. & hono. l.2. D. de ferijs. titul.de curato. bon.dan. l.15. D. ex quib.caus.maior.l.22.§.si curator.D.manda.l.90.D.de solutio.l.22.D.de minorib.Grecè ἐπιμελητὴς vocari scribitur in l.46.§.1. D.de adm.tut.

Curatores operum.l.7.D.de off.procons.l.1. & l.2. §.1. D.de operib. pub.l.2. §.sed & si.D.ad municipal.l.17.§.pen.D.de vsur. Quibus scilicet extruendorum, vel reficiendorum ædificiorum publicorum cura mandatur.l.1.§.hi quoque.& l.vl.D.de munerib.& hono.Plin. lib.x.Epistul.ad Traian. Videntur non mediocres pecuniæ posse reuocari à curatoribus operum si mensuræ fideliter aguntur.

Curatores corporum.l.penul.in fi.D.de colleg.

Curator municipum. l.5. §.hæc verba. D.quod vi aut clam.

Curator reipub.l.vl.D.de off.adsess.l.2.§.grani. l.3.§.1.& §.pen.D.de adm.rer.ad ciuit.l.46.D. de damno inf.l.37.D.de pact.l.1.ne quis liber inuit.lib.xj. C.l.2. C.de sentent.quæ sine cer. quantit. Vlpia.librum singularem scripsit de officio Curatoris Reip. qui & curator ciuitatis.l.vlt.D.quod cuiusque vniuersit.& l.vlt. D.de administr.rer.ad ciuitat.Græcè λογιστής, vt est in l.3.C.de modo mult.

Curator Cæsaris pro procuratore.l.vl.D.de off. proc.Cæs.l.5.D.de iure fisc.

Curatores frumenti & olei emendi, quos σιτῶναι καὶ ἐλαιῶναι appellant. l.vlt. D.de munerib. & honor. l. 21. D. ad municip. l.30. D. de neg gest.

Curator Kalendarij. l.vlt. §.item rescripserunt. D.de adm.rer.ad ciuit. l.1. de Curatorib. Kalendarij, in C.Theod. & in inscriptio. quadã Styriæ. CVR.KAL. PRABATENORVM.

Curator diuinę, vel dominicæ domus in inscriptio.l.vlt.C.de quadr.præscrip.& in Nouell. Iustin.constit.j.

CVRIA & senatorum & decurionum dicitur.l.3. D.quod cuiusque vniuersit. l.38. §.iudices.D.de poen.

Vnde Curiales, qui Curijs adscripti erant. l. pen.de exacto.tribut.lib.x.C.l.12.l.18. l.20.C. de episc.& cler.l.penul.C.de hered. decur.& alijs infinitis locis.

CVRIATAE appellatæ sunt à Regibus latæ leges, vt Pompo.in l.2.D.de orig.iur.Curiata autem lege adoptiones factas Sueto.in Augusto cap.lxiiij.ostendit.

CVRIOSI crimina magistratibus nuntiabãt, cursusq́ publici tuendi sollicitudinem gerebant.tit.de Curios. & statio.lib.xij.C. & l.13. C.de cursu pub.eod.à curis agendis dicti.l.2. C.de curios. l.1. C.de off. mag. offic. id est, à cura vehicularis cursus, vt in l.vlt. D.de munerib.& honor. Tertullian. in lib.de fuga in persecutio.In matricibus beneficiariorum & curiosorum. Et in Pasione B.Mennæ Heliodori cuiusdam mentio fit, qui curiosi officio fungebatur.

CVRSVS vehicularis. l.1. & l.vlt. D.de munerib.& honor.

Cursus publicus. l.4. C.de off.præsid. l.5. C.de modo mult.toto tit.de Cursu publ. lib.xij.C.

Vnde Cursuales equi apud Cassiodor. lib. iiij. Variar.epist.ad Godiscalcum,& lib.v.Epist. ad Mammilam.

CVSTODIA diligentem rei curam, & qualem

ſem bonus ac diligens paterfa. in ſuis rebus præſtare ſolet, diligentiam ſignificat. l. 13. §. vlt. D. de pigner. act. l. 2. D. vſufr. quemadm. cau. l. 5. §. quod verò. & §. vſque adeo. D. commod. l. 14. in princ. & §§. ſeq. D. de furt. l. 35. §. ſi res vendita. D. de contr. empt. l. 4. & 28. C. de locato & conduc. l. 17. §. ſi cùm mihi. D. de præſ. verb. l. 52. §. damna. D. pro ſoc. Et apud Paul. lib. ij. Sent. tit. iiij.

Cuſtodia plena, vt & diligentiam præſtet. l. 2. in fi. de peric. & commod.

Cuſtodia diligens. l. 5. §. cuſtodiam. D. commod. l. 1. §. pen. & l. 2. D. de ſeru. fugit. vbi ait lex, diligens cuſtodia etiam vincire permittit.

Cuſtodiæ pars eſt, damni infecti cauere. l. 36. D. de act. empt.

Cuſtodiam aliàs publicam intellegimus, qua rei continentur. l. 9. D. ex quib. cauſ. maior. l. 224. D. de verb. ſignif. l. 13. §. pen. D. de re milit. l. 9. D. de teſtament.

Cuſtodia militaris in l. 4. §. 1. D. ſi quis caut. l. 2. de exactorib. tribut. lib. x. C. Militibus enim, vt plurimum rei credebantur & committebantur, niſi graue eſſet crimen, propter quod carcere claudi deberent, vt probat l. 10. D. ex quib. cauſ. maior. & l. 1. & l. 3. & l. 12. D. de cuſtod. reo. Et Plin. lib. x. Epiſt. ad Traian. Ita cuſtodia ſæpe ipſos cuſtodes ſignificat, vt & apud Tertullian. in Apologet. Nube reuoluta quæ obſtruxerat ſepulchrum, & cuſtodia porrò diſiecta.

Cuſtodias etiam ipſos, qui ſub cuſtodia tenentur & adſeruantur appellant. l. 6. D. de offic. proconſ. l. penul. D. de ferijs. l. 12. D. de cuſtod. reor. l. 18. §. pen. & vlt. D. de quæſtio. l. 12. D. de publ. iud. l. 2. §. in bonorum. D. quis ordo in bon. poſſ. Suet. in Tib. In recognoſcẽdis cuſtodijs precanti cuidam pœnæ maturitatem, reſpondit, Nondum tecum in gratiam redij. Idem in Calig. Cuſtodiarum ſeriem recognoſcens nullius inſpecto elogio. Seneca epiſtol. lx. Cùm adueheretur nuper inter cuſtodias quidam ad matutinum ſpectaculum miſſus. Tertull. in Apologet. cap. xliiij. Veſtros iam conteſtamur actus, qui cottidie iudicandis cuſtodijs præſidetis.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE, LIBER IIII.

DACTYLIOTHECA anulorum causa paratam thecam significat. l. 52. §. quod in bibliotheca. & l. 53. D. de legat. lib. iij. & l. 67. D. de furtis.

DAMNATVM in edicto Prætoris, quo rei capitalis damnatis bonorũ possessio denegatur. l. 13. D. de bon. poss. accipimus eum, qui non prouocabit. Ceterùm si prouocet, nondum damnatus videtur: Eadem causa erit, & si ab eo damnatus sit, qui ius damnandi non habuit. Damnatus enim ille est, vbi damnatio tenuit. l. 2. §. vl. D. de poen. facit l. 6. §. hi autem omnes. cum seq. D. de iniusto, rup.

Damnatus dicitur heres, à quo ita legatum est, HERES DAMNAS ESTO DARE. l. 4. §. vlt. l. 35. l. 36. §. vlt. & aliàs passim. D. de leg. lib. j. l. 26. §. adeò. D. de condict. indeb. l. 14. & l. 15. D. de vsufr. leg. l. 5. D. de act. emp. l. 44. §. si duo. D. famil. ercisc. l. 7. §. 1. D. de annu. leg. cum aliis multis, quæ cuique in promptu sunt. Quod legati genus, damnationis, vel per damnationem appellabatur. §. 1. Institut. de legat. Vlpia. in Institut. tit. xxiiij. Gaius lib. ij. Institut. tit. v. Illius autem legatorum formulæ, DAMNAS ESTO, non in libris tantùm consultorum, quorum exempla huc afferre miseræ esset, & nimium sollicitæ diligentiæ, sed & apud Quintilian. lib. vij. cap. penult. fit mentio. Illud notatu dignum est, verbum Damnas etiam numero multitudinis de pluribus heredibus dici, vt in l. 122. §. 1. D. de leg. lib. j. Lucius Titius & Gaius Seius Publio Mæuio decem dare damnas sunto. Sic & in l. 34. §. 1. D. de leg. lib. iij. Viginti dare damnas sunto sine dolo malo.

Damnas sit, pro, damnatus sit. l. 82. D. de condicio. & demon. Quo de genere etiam Agrætius in lib. de Orthograph. hæc tradit. Vnde & in iure Damnas istius, & istud esto legatum dicitur, hoc est, soluendo esto, quod solui omnibus modis necesse est, & si res aliena legetur. Inuenio & huius verbi in legibus vsum fuisse, vt in lege Mamilia, Colonis municipibusq; in quorum agro id factum erit, dare damnas esto: Et ad fi. Ne've quis, cui ob eam rem hac lege damnas esto. In illo quoque Senatusconsulto, quod est apud Frontin. lib. ij. de Aquæductib. Si quis aduersus ea commisisset, in singulas res in dena millia damnas esset. Et in ea lege, quæ eodem loco recensetur, Reficere, restituere, ædificare, ponere, demoliri damnas esto.

DAMNVM ab ademptione, & quasi deminutione patrimonij dicitur. l. 3. D. de damno inf. Quintilian. Declamatio. cccxx. Damnatum definit Amissionem bonorum, quę habuerimus, qui hoc ibidem tradit damnationem ex eo dictam esse, quòd plerisque criminibus pecuniæ imponeretur. Proinde nemo damnum facit, nisi cui de suo aliquid deminuitur & deperit: aliudq; est damnum facere, aliud lucro prohiberi. l. 26. D. de damno inf. Aliud lucrum extorqueri, aliud damnum infligi. l. 6. §. simili modo. D. quæ in fraud. cred. Damnum planè accipit & is, cuius ædium luminibus officitur. l. 25. D. de damn. inf. Sed & quod ad interdictum attinet, quo Prætor, ne quid in loco publico fiat, ne've quid in eum locum immittatur, qua ex re quid illi damni detur, interdicit. Damnum pati videtur, qui commodum amittit, quod ex publico consequebatur, quale quale sit, veluti si prospectus, aut aditus deterior angustior've fiat. l. 2. in princ. & §. merito. D. ne quid in loco publ.

Damnum autem is dat, qui iubet dare. l. 169. D. de diuers. reg. iur. Damnum certè nemo dat, nisi qui id facit, quod facere ius non habet. l. 151. D. de diuers. reg.

Damnum dedisse videtur, qui causam præbuit damni dandi. l. 4. §. pen. D. vi bonor. rapt. l. 30. §. vlt. D. ad l. Aquil.

Damnum facere pro dare in l. 151. D. de diuers. reg. iur. & d. l. 30. §. vlt & l. 7. §. est & alia. D. quòd vi aut clam.

Damnum iniuria datum, in l. Aquilia accipimus, quod cum damno iniuriam attulerit. l. 49. §. 1. D. ad l. Aquil. Vel, vt Iustinianus, damnum culpa facientis datum. Institut. de iniur. in princ. &, vt Theophil. interpretatur, ζημίαν ἀδίκως γινομένην. Ita damnum iniuria in l. 1. D. ad l. Aquil. & l. 1. D. de iniur. Et damnum iniuriæ, in l. 31. D. de furt. Vnde damni iniuriæ actio. in l. 9. §. vlt. D. de tut. & rat. distr. l. 30. D. ad l. Falcid. l. 18. in fi. D. sol. matr. l. 57. in fi. D. loca. l. 27. §. si quis. de manu. & l. 52. D. ad l. Aquil. l. 37. D. de donat. int. vir. l. 51. D. de fur. l. 11. in fi. D. de eden. l. 6. §. vlt. D. nautæ, caupo. l. 111. §. vl. de diuers. reg. l. 3. D. de ferijs. §. at aduersus. Institut. de pœna tem. litig. quæ aliàs damni iniuria actio. d. l. 6. §. 1. D. nautæ, caupo. & apud Ciceron. in Orat. pro Quint. Rosc. Com. Et damni iniuria dati apud Quintilian. Declamation. cccxxxv. Et damni per iniuriam dati actio, apud eundẽ aut alium Quintilia. in titulo, Declamatio pro paupere contra diuitem. Vnde damni iniuria agi in l. 7. §. est & alia. D. quod vi aut clam. l. 23. D. de furt. l. 28. §. colonus. D. de iureiur. l. 29. §. item Labeo. D. ad l. Aquil. Et damni iniuria argui. l. 24. §. vlt. D. de liber. causa. Et damni iniuria teneri. l. 27. §. si furnum. & §. Proculus. & §. si calicem. & l. 45. in fi. D. ad l. Aquil. Et damni iniuria conueniri. l. 28. §. colonus. D. de iureiu. Aliàs damni iniuriæ agi. l. 14. in fi. D. de præs. verb. l. 2. §. pen. vi bonor. rapt. l. 27. §. Proculus. & §. si calicem. & l. 41. D. ad l. Aquil. l. 54. D. de adq. rer. do. & l. 31. D. de furt.

Damnum in societate non intellegitur, nisi omni lucro deducto. l. 30. D. pro soc.

Damna fatalia, quæ imprudentibus accidunt. l. 2. in fi. D. de peric. & commo. l. 52. §. damna. D. pro soc.

Damnum infectum est, damnum nondum factum quod futurum veremur. l. 2. D. de damno infec.

Damni infecti promittere, & damni infecti mitti in ædes Iureconsulti dicunt, subaudientes, nomine, vel, causa. l. 15. §. si damni. D. ex quib. caus. maior. & tit. de damn. infec. Cicer. Topic. At si quis in pariete communi demoliendo damni infecti promiserit, non debebit præstare quod fornix vitij fecerit; vbi Boëth. Damni infecti promissionem esse scribit, quotiens qui promittit, si quod damnum vitio suo contigerit, sua restitutione esse pensandum.

Sine damno, id est, sine deminutione, & vt Theophil. interpretatur, δίχα ζημίας ἑκατέρας. in §. at ex contrario. Institu. quib. alien. lic. l. 25. C. de adm. tut. l. vlt. §. pen. C. de reb. auct. iud. At in l. 23. §. seruum. D. de fideic. libert. Citra damnum voluntatis, id est, citra offensam voluntatis testatoris.

Daphnes lucus ad vrbem Antiochiæ fuit amœnissimus & cupressis maximè opacus, vt Niceph. lib. x. Ecclesiast. h. cap. xxviij. Et lib. xvj. cap. xxiij. scribit. Eius fit mentio lib. xj. C. Rubr. de cupress. ex luco Daphnes. Et apud Lamprid. in Alexand.

Dardanarii annonę aliarumq́ue mercium acerbissimi venditores, & vexatores. l. 6. D. de extraordin. crim. l. 37. D. de pœn. In Lexico Latinogræco iam ante citato Dardanarius vertitur παλιμπώλης, πρατομετάβολος, σιτοκάπηλος.

Dare est accipientis facere. §. sic itaque. Institut. de actio. Itaque hæc stipulatio, Fundum Tusculanum dari, hoc continet, vt dominium omnino efficiatur stipulatoris. l. 5. §. vlt. D. de verb. oblig. Nec videntur data, quæ eo tempore, quo dantur, accipientis non fiunt. l. 128. D. de diuers. reg. Dedisse intellegendus est, etiam is, qui compẽsauit vel permutauit. l. 76. D. de verbor. signific. Datum à me videtur, quod vel à procuratore omnium bonorum, vel ab eo, qui negotium meum gerebat, ratihabitione secuta datum est. l. 7. D. de calumniatorib. In edicto Aedilium, cuius verba referuntur, in l. 25. §. vlt. D. de ædilic. ed. Datum accipimus, non solum quod numerator venditori, vt puta pretium, & vsuras eius, sed & si quid emptionis causa erogatum est. l. 27. D. eod. tit.

Dare facere. l. vl. D. comm. præd. l. 71. D. pro soc. l. 47. D. de leg. lib. ij. l. 27. D. de nouatio. l. 18. §. 1. D. de acceptilatio.

Dari fieri. l. 13. D. de inoff. test. l. 122. §. Callimachus. D. de verb. obl. l. pen. D. rem pup. sal. fo. Et aliàs dare, facere, præstare. l. 13. §. idem Iulianus. D. de actio. emp. l. 37. D. de oper. libert. Et dare præstare. l. 40. §. Pamphilo. D. de statuliber. l. 17. D. de alim. leg. l. 37. §. pater ad fi. D. de leg. lib. iij. Dare restituere. l. 29. §. Titius. Hæc autem verba QVOD TE MIHI DARE FACERE OPORTET, licet coniuncta videantur, sic tamen accipienda sunt, vt quoduis eorum sufficiat probare. l. 53. D. de verb. signif.

Dare vsumfruct. heres iussus vt in specie l. 3. D. quib. mod. vsusfruc. amitt. l. 19. §. vlt. l. 32. §. 1. de vsufr. leg. Dare intellegitur, si legatarium in fundum inducat, eum've patiatur vti frui. l. 3. D. de vsufr. Atque ita dari quoque seruitutes per patientiam cedentes intellegimus. l. 19. D. de seruit. rust. l. vlt. D. comm. præd. l. vlt. D. de seruit.

Dari etiam vacua possessio dicitur in l. 32. §. arbitr. D. de arbitr. & crebrius tradi.

Dare se in harenam. l. vlt. D. de fugitiu.

Dare se militiæ. l. 28. D. de liber cau. l. 4. §. 1. & §. seq. D. de re milit.

Dare sententiam, pro, dicere & ferre. l. 28. D. de re iud.

re iud. l.56. §.1. D. de euictio. Et dare simpliciter eodem sensu, vt in l.27. in fi. D. de liber. cau. Contra libertatem dabit, id est, sententiam feret. Tacit. lib. iiij. Ita secundùm Messenos datum, id est, pro Messenis pronuntiatum. Sueto. in Claud. cap. xv. Absentibus secundùm præsentes dabat facillimè nullo delectu. Plin. lib. vij. Epistol. ad Macrin. Finem cognitioni quæstio imposuit, quæ secundùm reos dedit. Hæc autem locutio imminuta & concisa est. Plenè enim sic enunciatur, Secundùm aliquem litem dare: quam locutionem in pronuntiationibus vsitatam ex Valer. Max. lib. iij. cap. iij. & Seneca in præfatio. lib. vij. Declamatio. aliàs docui. Cicero pro Quint. Rosc. Scauri tabulas poscebamus. nunc tuas, C. Fanni Chærea, solius postulamus. quominus secundùm eas lis detur, non recusamus. Lucan. lib. iij. secundùm Aemathiam lis tanta datur.

Dari in metallum, ad bestias, ad opus publicum, in exilium, in ludum venatorium dicuntur, qui in eas pœnas damnantur. l. 8. §. seruos. l.17. l.23. l. 28. in prin. & §. & vt generaliter. l.34. D. de pœn. l.4. D. de interd. & releg. l.29. D. de excus. tut. l.3. C. si penden. app. & apud Firmicum lib. iij. Mathes. cap. v.

Dativi tutores dicebantur, auctore Vlpia. in Instit. tit. xj. qui testamento dati erant. Datiuos tamen & testamentarios tutores separat Modestin. in l. 7. D. rem pup. salu. fore. Quemadmodum datiuam tutelam à testamentaria & legitima Iustinianus separat in l. 40. C. de epis. & cler. Datiuosq; idem Imper. in l. vlt. C. de legit. tut. accipit, qui à iudice dantur.

Dasumiano Senatusconsulto de his cauebatur, qui fideicommissariam libertatem præstare rogati iusta ex causa abessent, vt nec libertas impediretur, nec libertus impediretur his qui fraude carerent. l.36. D. de fideicomm. libert.

Deberi propriè id tantùm intellegitur quod peti & ab inuito exigi potest. l.108. D. de verbor. signific. Vnde festiuus ille Martialis iocus lib. ij. Epigr.

Sexte nihil debes, nil debes, Sexte, fatemur.
Debet enim, si quis soluere iure potest.

Itaque nec seruus debere nec seruo deberi quicquam intellegitur. l. 41. D. de pecul. Ac proinde eos, qui natura tantùm obligantur, debitores per abusionem dicimus: cùm debitores hi tantùm propriè dicantur, à quibus inuitis pecunia exigi potest. l.16. §. fideiussor. D. de fideiussorib. l.108. D. de verbor. signific. Optinuit tamen, vt etiam natura deberi dicamus, licet eius petitio nulla sit. l.1. §. vlt. D. de pec. cõst. l.1. §. id quod natura. D. ad l. Falcid. l.85. D. de diuers. reg. l.10. D. de obl. & act. & alijs vulgatis locis, adeò vt qui natura tantùm obligatus soluerit, debitum soluisse dicatur. l.19. §. pen. D. de solutio. Et debiti appellatio plerumq; solam naturalem obligationem comprehendit. l. 40. §. dominus. D. de cond. & dem. l.25. §. j. D. quando dies leg. ced. Sic fit, vt deberi aliquid vel natura, vel ciuili, vel honorario iure possit. l. 1. §. debitam. l.3. D. de constit. pec. l.1. D. de nouatio. l. 47. D. ad Trebellia. Debetur porrò vel purè, vel in diem, vel sub condicionem. l.16. D. de petit. hered. Nam & quod die certa præstari oportet, deberi dicimus, licet dies eius nondum venerit. l.9. D. vt legat. nom. cau.

Verbum, Debuit, omnem omnino actionem comprehendere intellegitur, siue ciuilis, siue honoraria, siue fideicommissi sit persecutio. l.178. in fi. D. de verb. signific.

Debitor tam ex contractu, quàm ex delicto intellegitur. l.14. cum seq. D. de petit. hered. In eo quod dicitur, Debitores rerum publicarum ab honoribus arceri, debitores accipimus eos demum, qui ex administratione reliquantur, vel qui ex pollicitatione, quæ recusari non potest, obstricti sunt. l.6. §. sed & eos demum. §. si ex pollicitatione. D. de munerib. & hono.

Debitores non videntur, qui se exceptione iusta & ab æquitate naturali non abhorrente, eaq; perpetua tueri possunt. l.67. D. de diuers. reg. iur. arg. l.10. & l.55. D. de verb. signif.

Debita portio, quæ liberis ex substantia paterna iure ciuili debetur. l.8. §. vnde. D. de inoff. nimirum quarta pars successionis, quæ ab intestato obtigisset. Appellatur & Debitum bonorum subsidium. l.2. & l.5. C. de inoff. donatio. Deberi autem parentum hereditas liberis intellegitur, liberorum verò parentibus non, æquè propter votum parentum & naturalem erga filios caritatem. l.15. D. de inoff. test. l. vlt. D. de bon. damnato. l.7. in fi. D. vnde lib. l.50. D. de bon. liber.

Debita etiam patronis portio, quæ patronis ex l. Papia relinqui debet. l.114. §.1. de legat. lib. j. l.28. D. de legat. lib. ij. l. 1. §. pen. D. si cui plus quàm per l. Falcid. l.20. D. de donatio. l.60. D. ad Trebellia. Institut. de succ. lib. l.19. §.1. de condic. & dem. l.25. l. 41. l. 44. D. de bon. libert. l.6. §. si patronus. D. si quis in cau. test.

Debiles personę in l.19. in fi. D. de reb. auct. iud. qui propter infirmitatem & perpetuo aliquo morbo suis negotijs superesse non possunt. l. 4. & l.5. D. de postul. l. 2. D. de cur. fur.

Decanos in vrbe Constantinopolitana, humandorum cadauerum curam gessisse patet ex Nouel. l. 59. quæ de sumptibus funerum tractat. Argumentum huius rei certissimum est, quod eos illic Iustinia. δεκάνους ἤτοι

κωμήτας vocat. Κωμήτας autem ex lexico B.Germani καγιοδέκτας supra interpretati sumus. Atque ita decanorum nomen intellegendum est in l. 4. & l.9.C. de sacr. Eccl. In monasterijs porrò decanos appellatos qui denis monachis praeerant Augustin. lib.j.de Morib.Manich.ostendit.

DECAPROTI l.3.§.decaprotos.D.de munerib. & hono. l. 10. D. de pollicitatio. l. vlt. §. mixta. D. de munerib. & hono. Latinè decemprimi dicũtur.Cic.pro Sex.Rosc.Amer. Decretum decurionum statim fit vt decemprimi proficiscantur.Et Firmicus lib.iij.Mathes. cap. xij. & ita in l. 2. de quaestionib. C. Th.hoc verbum coniunctim prolatum accipi potest. Vnde decaprotia in l.vlt.§. mixta & l.8.C.de munerib.patrim. lib.x. C. quae & decemprimatus appellatur in l. 1. D. de munerib. & hono. Apparet autem ex supradictis locis decemprimos tributa exegisse, & pro oneribus defunctorum fiscalia detrimenta resarcijsse.

DECEMVIRORVM qui XII. Tabulas perscripserunt, meminit l.2.§.exactis.D. de orig. iur.l.63.D.de donatio. int.vir.

Decemuir litibus iudicandis apud Spartia. in Hadria.& in Antiq.inscriptionib.saepius.

DECERNERE est cogitationaliter statuere.l. 1.D. de constit,prin.l.penult.D.de off.praet.l. 3.in fi.l.1.D.quod quisque iur.

Inde DECRETVM dicitur, quod causa cognita statuitur,pronunciatur.l.1.D.de off.adsess.l.9.§.vbi decretũ.D.de off.proconsl.l.3.D. de minorib.l.1.§.haec verba.D. quod quisque iur.l.7.in fi.D. de pact.l.2.& l.3. D. de confir. tut. Itaque decretum pro tribunali tantum non etiam de plano interponi potest. l. 7. in fi.D.de confir.tut.l.3.§. si causa. D. de bonor. possess.

Decretum principale in l. 2. D. de off. adsess. Exemplum est in l. 13. D. quod met.cau. l. 7. D.de vi priua.l.22.D.ad Trebellia.

Decreta patrum pro Senatusconsultis in l.17. D. ad municipal. l. 16. C. de adulter. & apud Tacitum persaepe. Quamquam Senatus decretum à Senatusconsulto subtiliter Festus lib. xvj. ex Aelij Galli sententia distinguit. Appellantur & amplissimi ordinis decreta, vt lib.j.docui.

Decretum ordinis.l. 30. D. de neg. gest.l.6. §.1. D.quod cuiusque vniuersit. tit. de decret.ab ord.faciend.

Decreta ambitiosa.l. 3. D. de off. proconsl.l.vlt. C.de decret.decurio.lib.x.l.3.D. de minorib. l.4.D.de decret.ab ord.

Decreto separatio impetratur.l.1. D. de separatio. Bonorum possessio quędam decreto petitur.l.2.§.si quis ex liberis.D.ad S.C. Tertyllia. Quae & inde decretalis appellatur.l.1.§. decretalis.D.de succ.ed.l.2.§.dies.cum seq.D. quis ordo in bon.poss.

Decreto quoque Praetor in possessionem mittit. l. 3. D. ne vis fiat ei, qui in possessio. Et hoc primum decretum ab interpretibus appellatur. Nam est & secundum decretum, quo Praetor eum, qui missus est possidere iubet,& dominium capere per lõgum tempus permittit.l.15.§.Iulianus.D.de dam.inf.

Decreto etiam Praetoris actor periculo tutoris constituitur.l.24.D.de adm. tut. Iustis quoq; decretis res temperatur, quotiens aequitatem desiderij naturalis ratio vel aliqua iuris dubitatio moratur. l. 86. in fi. D. de diuers. reg. iur.l.84.D.de adquiren.hered.

Decernere etiam actionem,id est, dare Praetor dicitur. l.2.§. interdum. D. de vulg. & pup.l. pen.D.de fideicom.libert.l.46.§.1.D.de adm. tut.l.pen.in fi.D. de adq. hered.l.1.§. ait praetor.D.de dolo.

DECESSIO pro deminutione & detractione.l.18.D. si quis om.cau.rest.l.178.§.1. D. de verbor.signific. Vbi accessio & decessio cõtrariè referuntur, vt & apud Cicero. lib. iij. Officior.his verbis.Eorũ neq; accessione vitam meliorem fieri neq; decessione peiorem.

DECESSOR. in l.4. §. rectè. D. de offic.proconsul.quem vulgò prędecessorem dicimus. Spartia. in Pescennino. Pescenninum mihi laudas: Adgnosco. Nam & decessor tuus manu strenuum, vita grauem dixit.

DECVRIONES ex eo dictos quidam aiunt, quòd initio cùm coloniae deducerentur, decima pars eorum qui ducerentur, publici consilij gratia conscribi soleret. l. 239. §. decuriones.D.de verbor.significat. In municipijs autem & colonijs decuriones consilio publico praeerant, & suae curiae quasi senatores erant. l.32.de decurionib.lib.x.C. Eaq; de causa & sportulas accipiebant. l. 6. §. 1. D. de decurion. magnis verò oneribus subijciebantur, vt exposui lib.iiij. Select. Antiq. Decuriones in re militari accipiebantur, qui turmae equitum prĕerant, auctore Modesto in Epito.

DECIDERE, pacisci, & transigere significat. l.44.D.de pact.l. 46.D. de rei vindic. Ita res transactione decisa dicitur in l. 29. §. quamuis. D.de inoff.test. l. 23. C.de transaction. & Decisio pro pactione. l. 7. D. de condictio. fur.l.3.D.ad l.Falcid.l.13. C.de furt.l.7.l.19. & l.14.C.de transactio.

Damnum pro fure decidere, de furto pacisci est.l.9. §.nunc videndum. D.de minorib. l.7. D.de cond. furt. l.46. §.haec actio. D. de furt. Damnum decidere in l.61.§.1. & §.quod vero. de furt. Decidere etiam iureiurando. l.22. in fi.D.de noxalib.l.1. D.de iureiur. l.56. D.de re iud.l.38.C.de his qui not.infa.

Dee

Decidere verberibus. l. 2. in fine. D. de termino moto.

DECOLLATIO apud Paul. lib. v. Senten. tit. xvij. Diomedes lib. j. decollo apud veteres decipio significasse ait: Quod Plauti & Lucilij testimonio confirmat. At aliter inueniri apud Fenestell. lib. Epitomat. ij. Quemadmodum Cæsar à piratis captus sit, vtque eos postea ceperit & decollauerit. Veteres autem securi cæsos dicebant. Inuenitur & hoc verbum apud Tranquill. Et apud Senec. lib. iiij. Controuersiar.

DEDITICIORVM numero erant olim, qui poenæ causa vincti à domino, quibus've stigmata inusta, qui've propter noxam torti nocentesque inuenti, aut traditi, vt ferro, vel cum bestijs depugnarent, vel in custodiam coniecti, deinde quoquo modo manumissi erant. Id quod lex Aelia Sentia faciebat. Vlpian. in Institut. tit. j. & tit. vij. Iustinian. in §. vlt. Institut. de libertin. & l. vn. in princ. C. de Lat. libert. toll. & in tit. de dedit. libert. toll. C. & Nouell. lxxviij. Gaius quoque lib. j. Instit. tit. j. Deditícij, ait, sunt, qui post admissa crimina supplicijs subditi, & publicè pro criminibus cæsi sunt: aut in quorum facie, vel corpore quæcumque indicia, aut igne, aut ferro impressa sunt, & ita impressa, vt deleri non possint. Ita dediticios accipe apud Tertullia. in lib. de Pallio. Quo nomine appellatos eos Theophilus interpretationi superiorum locorum consentiens, in §. vlt. Institut. de libertin. scribit, ad exemplum peregrinorum, qui à Romanis victi iterum rebellassent, quos dediticios appellabant. Sed & in historijs Dediticij vocantur, vt in Lexico B. Germani definiuntur, οἱ μετὰ τὸ ληφθῆναι, τῇ τῶν νικησάντων πολεμίων ἐξουσίᾳ ἑαυτοὺς ἐπιῤῥίψαντες.

DEESSE in l. 55. D. de euictio. l. 27. §. si quis litigatorum. D. de recep. qui arbitr. l. 2. §. sed quod diximus. D. ad s. c. Tertyllian. l. 6. C. de accusatio. significat ad iudicium non adesse, vt etiam loquuntur nostri in l. 52. §. vlt. D. pro soc. & in d. l. 55. D. de euictionib. Et Sueton. in Calig. Inde per contumaciam deesse, in l. 13. §. vnde tractari. D. de minorib. l. 73. in fi. D. de iudic. l. 5. D. de poen. l. 4. C. quomodo & quando iud. Et cognitioni deesse. l. 27. §. 1. D. de liber. causa. l. 7. in fi. D. de incend. rui.

DEFENDERE est eãdem vicem, quam reus, subire. l. 51. §. 1. D. de procuratorib. Vlpian. ad edictum Prætoris. quod in l. 33. §. vltim. D. de procuratorib. refertur, Defendere, ait, est facere quod dominus, in litem faceret & cauere idoneè. l. 35. §. defendere. D. de procurator. Alienæ enim litis nemo sine satisdatione idoneus est defensor. l. 46. §. qui alium. eod. titul. Vnde & illam Iudicatum solui stipulationis clausulam, Vlpian. interpretans, quæ reum rectè, id est, boni viri arbitratu defendi, promittitur. l. 6. D. iud. sol. defendere, ait, est satisdare. Sic enim videtur defendere quis, si satisdet. l. 5. §. nunc videamus. D. iud. sol. Denique qui suscipit alterius defensionem, etsi locupletissimus sit, aut consularis, non videtur defendere, nisi satisdare sit paratus. l. 51. §. vlt. cum l. 52. & l. 53. D. de procuratorib. Præter satisdationem ita defendere procurator videtur, si iudicium accipiat. Planè si in possessionem venire patiatur eum, qui damni infecti satis, vel legatorum desideret, vel ex noxali causa duci seruum patiatur, defendere videbitur. l. 35. §. vlt. & l. 36. D. de procuratorib. Quòd si interrogatus procurator qua ex parte heres sit, dominus non respondeat, plenè defendere non videtur. l. 9. §. Celsus. D. de interrogatio. in iu. fac. l. 39. D. de procuratorib. Sufficit certè ad plenam defensionem, si iudicium accipiatur, nec iurare defensor compellitur. l. 34. §. procurator. D. de iureiur. Non auditur autem qui pro parte defendere paratus est. l. 38. D. de procuratorib. l. 4. D. si ex nox. causa ag. Quare reo latitante post litem contestatam, ita demũ fideiussores eum defendere videbuntur, si vel vnus ex hiseum pro solido defendat, vel omnes, vel qui ex his vnum dederint, in quem iudicium transferatur. l. 42. §. vlt. D. de procuratorib. Enimuerò sufficienter defendisse mariti defensor videtur, si tantum vxori præstet, quantum ea dotis in iudicio consecutura fuisset, si ipsum maritum conuenisset. l. 14. D. sol. matr. Vlpia. ad hæc edicti verba, quibus Prætor in integrum se restituturum pollicetur, si quis quid vsu suum fecerit, actionemque solutus fuerit, ob id, quòd dies eius exijsset, cùm absens non defenderetur, Defendi, ait, non eum videri, cuius se defensor ingerit, sed qui requisitus ab actore non sit defensioni defuturus. Plenaque defensio accipietur, si & iudicium non detrectetur, & iudicatum solui satisdetur. l. 21. §. vlt. D. ex quib. caus. maior. Ita enim absens defendi non videtur, si actor vltro interpellat, nec quisquam defensioni se offerat. l. 22. D. eod. tit.

In eo verò edicto quo Prætor in eius bona, qui iudicio sistendi causa fideiussorem dedit, si neque potestatem sui faciet, neque defendatur, iri iussurum se pollicetur, Defendi videtur, qui propter absentiam in nullo aduersarij sui causam deteriorem faciat. l. 2. in princ. & §. pen. D. quib. ex caus. in poss.

In alio edicto, quod sub eo. tit. proponitur, quo si pupillus in suam tutelam venerit, & rectè defendetur, possessione decedere se iussurum Prætor profitetur, Rectè defendi est, sui potestatem facere, & ad suscipiendum iudicium

cium paratum esse. Denique vel per se, vel per alium, cum satisdatione defendi. l.5.§.vlt. D.quib.ex caus.in poss. Rectè defendi etiam Vlpian.lib.xlix. ad edict. interpretatur iudicium accipere, vel per se, vel per alium cum satisdatione: nec illum videri defendi, qui quod iudicatum est, non soluit. l.63. D.de iudic. Idem eodem libro tradit, quotienscumque non fit nomine pupilli quod quiuis pater fa. idoneus facit, non videri defendi. Siue igitur solutionem, siue iudicium, siue stipulationem detrectet, defendi non videri. l. 10. D.de adm.tut. Idem lib.xliiij.ad edictū. Non defendere videri eum ait, non tantùm qui latitat, sed & eum qui præsens negat se defendere, aut non vult suscipere actionem. l. 53.D.de diuers.reg. Planè in l.33. §.publicè.D. de procuratorib. Defensio pro absentiæ excusatione & exonio, vt vulgò loquimur, accipienda est, ne pugnet cum l.pen. §. ad crimen. D.de public. iudic. Quod & Ioan.illic bene sensit.

Defensor appellatur, qui aliū in iudicio defendit.l.9.§.iusiurandū.l.34.§.defensor.& §.procurator.D.de iureiu.l.21.§.nos aūt.D.de pact. l.14.D.sol.matr.l.23. D.de re iud. l.13. D.quib. ex caus.in poss.l.18.§.vlt.D.de castr.pec.l.2. in fi.& l.6.D.ad Velleian. l.13. §.etiam. D.de pignorib.l.11.§.hoc iure.D.de except. rei iudic. l.6.D.rat.rem hab.l.1.§.vl.D.quib.mod. pign.

Defensores Reirumpub. seu ciuitatū, qui aliàs Syndici.l.1. §.tutores. D.quando appell.sit.l. 1.l.16.§.vlt.& l.vlt.D.de munerib. & honor.l. 10.in fi. D.de vacat. muner.l. 1. C. de off.eius qui vic.alic.obt.Lamprid.in Alexand. Corpora omnium constituit, vinariorum, lupinariorum, caligariorum, & omnino omnium artium, hisq; ex sese defensores dedit.

Defensores etiam ciuitatum in Constitutionibus appellantur magistratus, tit. de defensorib.ciuit.C.l.2.C.de ann.except.l.5.C.de vsur. l.vlt.C.de iur.emphyt.§.pen.Instit.de Atilia. tut.l.1.C. si quacumque prædit.pot.

Sunt & defensores locorum.l.30. C.de episc.& cler.l.vlt.C.de iudic.

DEFERRE, est nuntiare crimen, postulareq; & accusare. l. 13. D.de accusatio. l. 15. §. idem iudex.D.de liber.adgnosc.l.18. D.de iure fisc. Sic autem concisè dicitur: plena enim locutio est, Deferre nomen, deferre causam.l.vlt. D.de accusatio. Et ita emendandum puto in l.7.D.ad l.Iul.maiest. *sed & milites, qui causas alienas deferre non possunt*, vt & l.13. D.de accusatio. & l. 18. §.veterani. D. de iure fisc. Et ipsa eius legis antecedentia, sequentiaq; verba suadent.

Delatores, qui crimina deferunt.l.3. §.penul.& vlt.& alijs.D.de iure fisc. Delator porrò non est, qui protegendæ suæ causæ gratia ad fiscum aliquid nuntiat.l.44.D.de iure fis. Constantin. delatorem μηνυτὴν vocat, eumq; ita definit τὸν ἀρχηγὸν καὶ αἴτιον γινόμενον τινὸς ἐναντιώσεως ἢ πράγματος ἐγγραφέντος ἢ πρότερον, μηνυομένου ἢ ὕστερον ὑπ' αὐτοῦ.

Deferre se dicitur, qui quod ei tacitè & in fraudem legis relictum est, capere se non posse profitetur.l.1.l.3.§.vlt.l.13.l.16. D.de iure fisc.l. 5.in fi.D.de his, quæ vt indign.

Deferre pro in censum deferre & deducere. l. 4.§.in seruis.D.de censib. Senec.lib.j. de benefic. Nec illis fraudi est, si aliquid in censum detulerint.

Deferri dicitur hereditas, quam adeundo consequi possumus.l.131. D.de verbor.significat. Eodem modo & deferri bonorum possessio, quam adgnoscendo amittendoq; adquirere possumus. l.1. §.decretalis. D. de success. ed.l.8.D.de collat.bon.l.1.& l.5. C.qui admit. l. vnic. C. quando non petent. part. l.1. C.de repud.bon.poss.

Deferri quoque legatum eodem sensu dicimus: sed & actio deferri dicitur.l.64.§.dabit. D.sol.matr.

DEFICERE dicuntur, qui ab his, quorum sub imperio sunt, desistunt, & in hostium numerum se conferunt.l.5.§.1.D.de cap.minut.

Item Deficere dicuntur, qui animam agunt.l.8. §.hostes.D.de pœn.l.32. §.si ambo. D.de donat.int.vir.

Vnde defecta senectus. l. 12. §. de illo. D. de vsufruct.

Defecta ætas.l.3.§.ignoscitur.D.de s.c.Silania.

Deficere debitores, qui labuntur facultatibus, & efficiuntur non soluendo. l. 3. §. multa. D. de iure fisc. Vnde Defectus facultatibus, in l. 33.D.de iure dot.

Hoc sensu & cautio deficere dicitur, in l.73. D. de condic.& dem.fideiussoribus ad inopiam vergentibus. Sic & defecta nomina accipe in l.11.in fi.D.de vsur.

Defecisse quoque condicio dicitur, quæ non existit. Ita defectam condicionem. l. 38. §. si quis seruum.D.de hered.instit.

Sed & defici quem condicione dicimus. l. 31. l.74 l.8. D.de condic.& dem.l.12.D. vt legat. nom.cau.l.8.in fi.prin.& §.pen. D.de condicio.Instit.l.13.D.de statuliber.

Deficere & hi dicuntur, qui hereditatem omittunt, vel ante agnitam aditamq; eam decedunt.l.5.D.de vulg.& pup.l.78.D.ad l.Falcid.

Ita Deficientium partes interpretare in l.53. in fi.D.de adq.hered.l.8.D.de aliment.leg. Deficere ipsa quoq; pars dicitur.l.31. D.de cond. & dem.l.57.& l.59.D.de legat.lib.ij.quæ aliàs cessare & vacare dicitur.

DEFINIRE plerumque in iure ciuili generaliter aliquid statuere significat.l.4. §.puto.D. de hered. instit. l. 5. §. concessa. D. de donat. int.

int. vir. l. 14. D. de diuers. reg. l. 1. D. de reg. Cato. l. vlt. D. de bon. dam. l. 3. D. de impēs. in res dot.

Definitio itaque pro canone & generali regula accipitur in l. 202. D. de diuers. reg. l. 32. D. de vsur. l. 10. D. de auro, argent.

Defrutum mustum est decoctum & despumatum, vt Palladius & Plin. lib. xiiij. cap. ix. scribunt. Varro de vita pop. Ro. lib. 1. vt est apud. Non. Sapam appellant, quod de musto ad mediam partem decoxerant. Defrutum, si ex duabus partibus ad tertiam redegerant deseruefaciendo. Vtriusque meminit l. 12. §. si in aliqua. D. de instr. & instrum. Defruti verò & passi meminit l. 9. & l. vlt. §. vltim. D. de tritico, vino. Passum autem eosdem Varrone interprete nominabant veteres, si in vindemia vuam diutius coctam legerent, eamq́ passi essent in sole aduri. Nam & passum quò ex ficciore vua est, & defrutum quò magis incoctum est, eò est valetius, teste Celso lib. 11. medicin. cap. xvij. Planè Victorinus in lib. de Orthograph. defructum scribendum docet, propterea quòd defruendo & coquendo fiat tale: quod defrudetur, id est, fraudetur coctura & minuatur.

Deicere in interdicto Vnde vi est de quacumq́ possessione expellere. Deicitur enim qui possidet, siue ciuiliter siue naturaliter possideat. Nam & naturalis possessio ad hoc interdictum pertinet. l. 1. §. deicitur. D. de vi & vi arm. Deicit autem tam qui manibus suis deicit, quàm is, qui mandauit, vel iussit, vt alius deiceretur, vel ratum habuit. l. 1. §. deiecisse. D. eod. l. 152. §. 1. D. de diuers. reg. quam ad illud interdictum referendam inscriptio ostendit.

Deiecisse quoque locatorem colonus videtur, qui ei cui locator possessionem vendidit, possessionem non tradidit, nisi probabili causa ductus id fecerit. l. 12. D. de vi & vi arm. Aliter in edicto de his, qui deiecerint vel effuderint, verbum deijciendi accipi planum est.

Delegare est vice sua alium reum creditori dare, vel cui iusserit. l. 11. D. de nouatio. & delegatio. Sic in toto illo tit. & in l. 45. D. manda. l. 21. D. de donatio. l. 41. D. de re iud. Seneca lib. iiij. de Benefic. Debitores nobis delegat deos, precaturq́ vt illi pro se gratiā referant. Dicunt autem Iureconsulti delegare debitorem, reum, & delegare nomen. l. 9. D. de præscript. verb. l. 8. §. interdum, D. ad Velleia. l. 48. in fi. D. de pecul.

Vnde delegatio nominum in l. 11. C. de donatio. Et sic delegatio in l. 17. D. de cond. furt. accipienda est.

Delegare se in l. 4. D. de manumissio. est alieno creditori vice debitoris se obligare.

Delegare etiam mandare significat & committere. l. 32. §. quæsitum. D. de recep. qui arbitr. l. 3. §. quamuis, D. de adm. tut. l. 1. D. de dam. inf. Vnde iudex datus Delegatus appellatur. l. 5. l. 11. & l. 14. C. de iudic.

Delegationes indictionis tributariæ in l. 3. de anno. & tribut. lib. x. & l. 1. & l. vlt. de indictionib. eo. lib. l. vlt. de cano. largitio. l. 23. C. de decurionib. eo. lib. l. 7. C. de off. rect. prouinc. l. 1. & l. 4. C. de modo mult. l. 9. l. 11. de excusatio. muner. lib. x. C. Iustinia. Nouel. cxxviij. διατυπώσεις vocat σημαινούσας τὸ ὁπόσον τῇ ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἤτοι πόλει ὑπὲρ ἑκάστου εἴδους ἢ σιτικῶν ἢ ἐσθητικῶν ἢ ἀλλοίων δέοιτο ὀνόματι τοῦτο μὲν τὸ ἄδα, τοῦτο δὲ τὸ χρυσίου, δημοσίων ἕνεκεν εἰσπράξεως.

Delficae. in l. 3. D. de suppell. leg. & apud Paul. lib. iij. Sent. tit. vlt.

Delibatio hereditatis legatum esse dicitur in l. 116. D. de legat. lib. j. quod testator ex eo quod vniuersum heredis foret, aliquid decerpit, deminuit & subducit. Ex diuerso illibatus quadrans in l. 20. §. Papinianus. D. fam. ercisc. integrum & non imminutum legatis.

Deliberandi ius quod heredi à Prætore conceditur ad statuendum, vtrùm heres esse velit, an non, toto tit. de iure deliberandi. D. & C. l. 3. D. de cur. fur. l. 26. D. de contr. empt.

Dementes sunt mente capti, qui propriè loquendo, à furiosis diuersi sunt. Ideoq́ ab his separantur. l. 2. D. de inoff. test. l. 27. §. coram. D. de recep. qui arbit. §. furiosi. Instit. de curatorib. Et furor à dementia in l. 6. D. de cur. fur. l. 8. §. 1. D. de tut. dat. l. vlt. §. 1. C. de adm. tut. Græci Iureconsulti ita distinguunt, vt furiosos μαινομένους, dementes ἀνοήτους dicant. Est autem dementia, vt Cic. iij. Tuscul. Quæstio. scribit, affectio lumine mentis carens, cùm non integra mens est & sana, tuetur tamen mediocritatem officiorum & vitæ communem cultum atque vsitatum. Hæc propria verbi significatione, quæ latiùs plerumque porrigitur, vt cum furore dementia cōfundatur. Quintilia. Declamatio. cccxlviij: Dementia est ablatus rerum omnium intellectus.

Demonstratio, à causa & condicione multum distat. l. 75. §. 1. & l. 96. D. de legat. lib. j. Demonstratio plerumq́ factam rem ostēdit, Condicio futuram. l. 34. in fi. D. de condicio. & dem. id est, Demonstratio, in præsens vel præteritum, Condicio in futurum tempus confertur, vt ex l. 85. D. de legat. iij. patet, Theophilus in §. huic proxima. Instit. de legat. hæc duo ita distinguit, Δημονστρατίων ἐστὶ δήλωσις πράγματος ὃ ληγατεύεται· καῦσα δὲ ἐστὶ δήλωσις τῆς αἰτίας δι᾽ ἣν ληγατεύεται. Hæc oratio, Stichum qui meus est, de-

monst

monstrandi causa posita intellegitur. At si ita concipiatur, STICHVM QVI MEVS ERIT, pro condicione accipitur. l. 6. D. de legat. lib. j. Demonstratio quoque est si ita dicam, VESTEM PVRPVREAM, QVAE VXORIS CAVSA PARATA EST. CENTVM, QVOS MIHI DEBET. STICHVM, QVEM DE TITIO EMI. FVNDVM TVSCVLANVM QVI MIHI A TITIO DONATVS EST. FVNDVM, QVEM ILLA MIHI DOTI DEDIT. l. 10. D. de auro, argent. l. 26. D. de liber. leg. l. 76. §. heres. D. de legat. lib. ij. l. 17. & l. 40. §. qui dotalem. D. de condicio. & dem.

Demonstratio vice nominis fungitur, l. 34. D. de condicio, & dem. l. 6. D. si cer. pet. l. 6. in fi. D. de rei vind.

DENVNTIARE auctori, est eum ad rem defendendā conuenire. l. 9. & l. 21. C. eo. tit. l. 29. §. vlt. l. 53. in fi. l. 55. l. 56. §. si præsente. l. 74. §. 1. D. de euictionib. l. 85. §. in solidum. & l. 139. D. de verbor. oblig. l. 49. D. de iudic. Inde denuntiatio pro euictione interposita in l. 63. D. de euictionib. Est & denuntiatio iudicium præcedens. l. 7. D. de inoff. test. l. 20. §. petitam. D. de petit. hered. Denuntiare domum, pro, ad domum in l. 1. §. 1. D. de lib. adgnos. l. 4. §. prætor. D. de dam. inf. Denuntiasse in l. Iulia. de adulteris qualiter accipiatur, explicat Vlpia. in l. 17. D. de adulter. secundùm quam l. 2. & l. 39. §. duos. D. eo. tit. intellegendæ sunt. Eodemq; modo Denuntiatum crimen accipimus in l. 6. C. de accusationib. Et denuntiationem pro delatione criminis in l. 4. D. ad Turpillia. Denuntiare testimonium alicui vetus locutio, quæ ad testimonium dicendum vocare aliquem significat. l. 4. & l. 19. D. de testib. l. 6. D. ad l. Iul. repetund. Sic in lege Mamilia, TESTIBVS PVBLICÈ DVMTAXAT IN RES SINGVLAS DECEM DENVNTIANDI POTESTATEM FACITO. Plin. lib. vj. Epistol. ad Vrsum: Placeret in futurum ad eam legem adijci, vt sicut accusatoribus inquirendi, testibusq; denuntiandi potestas ex ea lege esset, ita reis quoq; fieret. Quintilia. lib. v. cap. de testib. Quoniam duo sunt genera testium, aut voluntariorum, aut eorum, quibus iudex in publicis iudicijs lege denuntiare solet. Denuntiationes in l. 5. D. de pœn. & l. 7. l. 9. C. quomodo & quando iudex. & apud Paul. lib. v. Sent. tit. v. accipiendæ sunt interpellationes, quibus ad iudicem quis per officiales magistratus euocatur. Constantin. lib. j. Epit. [illegible] vocat. Conuentiones etiam appellant Impp. l. vn. de petitorib. & desist. in C. Th.

DEPECTVS Vlpiano interprete dicitur, qui turpiter pactus est. l. 3. §. depectus. D. de calumniatorib. Cic. lib. ij. de inuentio. Quidam Imperator cùm ab hostibus circùm obsideretur, neq; effugere vllo modo posset, depactus est cum hostibus, vt arma & impedimenta relinqueret. Idem in orat. pro Rosc. Amer. Ipse tria prędia depectus est. Inde depectio in l. 1. de abolitionib. lib. ix. C. Th. l. 31. de anno. & tribut. lib. xj. eiusdem Cod. & Litium depector apud Apuleium Apolog. ij. Vtitur etiam verbo, depectus, Ambrosius in enarratione Psalmi xxxv.

DEPERDITVM in Senatusconsulto de petitio. hered. accipitur quod in rerum natura esse desijt. Deminutum verò quod vsucaptum est, & ob id de hereditate exijt. l. 20. §. vlt. & l. 21. D. de hered. pet. Sic & in l. 2. §. non tantum. D. de hered. vend.

Deperdita nomina. l. 16. D. de adm. tut.

DEPOSITVM est quod custodiendum alicui datum est, ex eo quòd ponitur. Particula enim DE auget Depositum, vt ostendatur totum fidei eius commissum, quod ad custodiam rei pertinet. l. 1, D. depos.

Est & depositum iudiciale, cùm res ea, de qua controuersia est, apud officium vel vbi iudex statuerit, deponitur. l. 16, in fi. D. de off. præsid. l. 7. §. vlt, D. qui satisd. cog. l. 21. §. vlt. D. de appellatio. l. 7. D. depos. l. 1. §. pen. D. de liber. exhib. l. 11. §. pen. D. ad exhib.

DEPONERE etiam demoliri & ad aream redigere, & solo æquare significat. l. 23. in fi. D. de vsucapio. l. 8. D. si seruit. vind. l. 83. §. sacram in fi. D. de verb. oblig. l. 2. §. si quis nemine. D. ne quid in loco pub. l. 18. §. Sabini. D. de dam. inf. l. 3. §. sed & si quis iudici. D. fin. regund.

Ita depositionem ædificij accipe in l. 9. §. item Pomponius, D. quod met. caus.

Deponere pro deprimere ædificium. in l. 17. D. de seruit. vrb. præd. l. 6. D. si seruit. vindic.

DEPORTATIO pœna fuit, qua damnati in insulas deportabantur, & ciuitatis iura amittebant. Ex quo ἀπόλιδας effici, & ad peregrinitatem redigi dicuntur. l. 17. D. de pœn. l. 10. §. sed si per pœnam. D. de in ius voc. l. 1. §. in quibus. D. de legat. lib. iij. Vbi & illud traditur, Deportatos eos accipi, quibus princeps insulas adnotauit, vel de quibus deportandis scripsit. Nam antequam factum præsidis princeps comprobet, nondum deportati videntur.

Deportatio in locum aquæ & ignis interdictionis successit. l. 3. D. ad leg. Iuliam. pecul. l. 2. §. 1, D. de pœn. vt aliàs plenius dixi.

DEPRETIATVM in l. 22. in fi. & l. 27. §. ceterùm. D. ad l. Aquil. Vtitur & hoc verbo Tertullia. lib. iiij. aduers. Marcio.

Isidor. lib. x. Etymol. Depretiatus dicitur quòd sit vilis, nec aliquo pretio dignus. Rectius lexicon B. Germani depretiatos ἠλαττωθέντας vertit.

vertit. depretiatum enim dicitur quod pretio minutum & vilius factum est.

DEROGATVR legi propriè, cùm pars detrahitur. l. 102. D. de verbor. signific. Vlpia. in Institut. tit. j. l. 1. D. ad l. Aquil.

PRO DERELICTO habetur, quod dominus ea mente abijcit, vt id in numero rerum suarum esse nolit, quodq; omnimodo à se reijcit, & ita deserit; vt eius dominium ad se pertinere nolit. l. 36. D. de stipul. seru. §. penult. Instit. de rer. diuisio. l. 6. & l. 7. §. vlt. & l. 15. §. nō autem statim. D. de dam. inf. l. 38. D. de noxa. lib. l. vlt. D. de euictio. l. 2. §. vnde Ofilius. cum §. seq. D. ne quid in loco pub. l. 5. D. quæ in fraud. credit. l. 58. D. de adq. rer. do. l. 44. §. qui alienum. & §. si quis sponte. D. de furt. Quo genere loquendi & Cicero lib. Epist. 1. lib. viij. ad Attic. vsus est. Et Iustinia. Nouel. xxij. Καὶ κατὰ τὴν ἀξίαν pro derelicto τίθεσθαι ἑαυτῶν ἔχει. Merces porrò ex naue iactæ derelictæ non videntur. l. 7. D. pro derelict. Non enim potest videri id pro derelicto habitum quod salutis causa interim dimissum est. l. 21. §. 1. D. de adq. poss. l. 9. §. vlt. D. de adq. rer. do. sed nec pro derelicto habetur seruus, quem dominus in capitali causa reum factum non defendit. l. 9. D. de public. iudic.

DESERERE accusationem actionem've dicitur, qui in totum ab accusatione destitit, eamq; reliquit, modò sine fraude aduersarij id fecerit. l. 21. D. de inoff. test. l. 10. D. de iudic. l. 6. §. qui iudicij. D. de decurionib.

Desertor in l. 1. §. suspecti. D. ad Turpillia. qui ab accusatione destitit. & desertionis periculum in d. l. 1. §. incidit. eo. cui ex Senatusconsulto Turpilliano subiacent, qui desistunt, & institutam accusationem non peragunt. Sic & desertæ accusationis pœnam accipe in l. 3. C. vbi causæ fiscal.

Desertores in re militari dicuntur, qui stationem suam deserunt, & per prolixum tempus vagantur, diuq; absunt. l. 3. §. emansor. l. 4. §. pen. & l. 5. D. de re milit. l. vlt. C. quib. ex caus. ser. l. vlt. C. quando lic. sine iudic. Et apud Quintilia. lib. vij. cap. vij. Græci λιποτάκτας vocant.

Deserta promissio iudicio sistendi. l. 4. §. quæsitum. D. si quis cautio. Et apud Latinos auctores, Vadimonium deserere. Seneca. lib. iiij. de Benefic. cap. pen. Vadimonium promittitur, tamen deseritur: Non in omnem datur actio deserentem. Vnde Desertionis pœna in l. 5. D. si quis cautio. quæ promissioni iudicio sistendi causa adijcitur.

DESIDERARE in iure aliquid postulare, & vt vulgò loquimur, Requirere. l. 3. §. solent. D. de tab. exhib. l. 30. D. de procuratorib. l. 32. D. de adoptio. l. 5. §. pen. D. iud. sol. l. 21. §. 1. D. de inoff. l. vlt. C. de eden. l. 32. D. de rei vindic. l. 13. §. vlt. D. de minorib. l. 4. §. pen. de dam. infect. l. 48. D. de iure fisc. l. 41. §. hoc senatusc. D. de leg. libr. j. Et aliàs sæpe desiderare interdictum, id est, à Prætore petere. l. 40. D. de procuratorib. Et desiderare præiudicium in l. vlt. D. si libert. ingen. Desiderare per interdictum. l. 1. §. 1. D. de vent. insp.

Hinc Desideria pro libellis, postulationibus, precibus, & vt crassiùs dicam, ac pinguiùs, requestis. l. 4. §. ingressus. l. 9. §. obseruare. D. de off. proconsl. l. 1. D. de postul. l. 11. D. de off. præsid. l. 15. D. de in ius voc. l. 52. §. vlt. D. de pact. l. 3. D. de appell. recep. l. 22. D. de hered. pet. l. 5. §. 1. D. de lib. adgn. l. 86. §. vlt. D. de diuers. reg. l. 3. C. de postul. l. 2. C. de erro. aduocato. Sueto. in Augusto cap. liij. promiscuis salutationibus admittebat & plebem, tanta comitate adeuntium desideria excipiens, vt quendam ioco corripuerit, quòd sic sibi libellum porrigeret quasi elephanto stipem. Symmachus in Epistolis. Principem in hac parte degentem vario omnium desideria vel necessitates sequuntur.

DESIGNATORES, quos Græci βραβευτὰς appellant, arbitri certaminum. l. 4. D. de his qui not. infa. verbo græco vsus est Sueto. in Neron. cap. liij. Donat. in Adelph. Terent. Designatores dictos ait eos, qui ludis funebribus præerant, ob eam vt existimat, caussam, quòd multa fierent noua & spectanda, simul vt turba retineretur. Sic apud Horatium in Epist. ad Mecœnat.

Designatorem decorat lictoribus atris.

Vbi Acron, Designatores, inquit, dicuntur, qui ad locum Libitinæ funera præstanti cōducuntur, vt defuncti cum honore efferantur. Seneca lib. vj. de Benefic. An vt Aruntium & Aterium & ceteros qui captandorum testamentorum artem professi sunt, non putas habere eadem, quæ designatores & libitinarios, vota? Tertullia. in lib. de Spectacul. Designatorem funerum arbitrum vocat, Vbi tamen malè Germanici Cod. Dissignatorem scriptum habent.

DESIISSE non videtur, quod nec incepit. l. 96. D. de condicio. & dem. Desinere tamen pertinere vsumfructum, quod ad stipulationem qua cauet fructuarius se restituturum rem cum vsusfructus ad eum pertinere desinet, accipimus, etiam si nec cœperit pertinere, cùm legatus esset. l. 1. in prin. & l. 3. §. 1. D. vsusfr. quemad. cau. desinit abesse res cùm sic redit in potestatem nostram, ne amittere eius possessionem possimus ob hoc quòd furto pridem subtracta est. l. 13. infr. D. de verbor. signific.

DESTITISSE ab accusatione, vt Turpillia-

no teneatur, accipimus eum, qui in totum animum agendi deposuit, non qui distulit accusationem. l. 13. D. ad s. c. Turpil. l. 6. §. si quis accusatorem. D. de muneribus. & honor. Aliàs quoque ita ab Vlpia. scribitur: Destitisse videtur non qui distulit, sed qui liti renuntiauit in totum. l. 21. D. de minorib. Desistere enim est de negotio abstinere quod calumniandi animo instituerat. Planè si quis cognita rei veritate suum negotium deseruerit nolens in lite improba perseuerare, quam calumniæ causa non instituerat, is Destitisse non videtur. l. 10. D. de iudic. Ab accusatione destitisse iudicatur, qui cùm de aduersario suo de compositione eius criminis, quod intendebat, fuerit locutus.

Animo destitit ab accusatione, qui affectum & animum agendi deposuit. l. 6. D. ad Turpillia.

Destitisse & is existimatur, qui post intentatum crimen adulterij eandem reduxit vxorem. l. 40. in fi. D. ad l. Iul. de adulter.

DESTRINGI in plures aduersarios. l. 28. §. vlt. D. de pecul. ex qua delibata est. l. 2. D. de exercitor. pro distrahi. Et ita in l. 3. D. de aliment. leg. Tametsi codices varient, & in l. 16. D. iudic. sol. l. 20. D. de procuratorib. l. 25. ex quib. caus. maior.

Hinc Destrictè in l. 15. D. de arbitr. & l. 7. §. quæsitum. D. de minorib. l. 13. D. de procuratorib. l. 1. §. cùm quis latrones. D. de quæstio. & apud Tertullianum sæpissime.

Districtio in l. 16. §. 1. D. de recep. qui arbitr. & apud Cassiodor. in libris variar. aliquoties.

DETESTARI est absenti denuntiare. l. 39. §. pen. D. de verbor. signific. Detestatio itaque denuntiatio est facta cum testatione. l. 40. D. eo. tit.

Detestatio etiam auctore Festo lib. xiij. dicebatur, cùm Deus testis in deteriorem partem vocabatur. Inuenitur & apud Gellium Detestatio sacrorum lib. x. cap. xxvij.

DETERIOREM viam fieri in interdicto de via publica accipimus, si vsus eius ad commeandum, id est, ad eundum, agendum, corrumpatur. l. 2. §. ait Prætor. & §. deteriorem. D. ne quid in loco publ. eodem modo & in interdicto de fluminib. Deterior statio, nauigationisq́ iter deterius fieri videtur, si vsus eius corrumpatur, vel quoquo modo impediatur, vt difficilior cursus, aut minor, aut rapacior sit, aut in totum auferatur. l. 1. in prin. & §. Deterior statio. D. de fluminib. Deteriorem facit vsuarij causam proprietarius etiam in meliorem statum re commutata. l. vlt. D. de vsu & habit.

Deteriorem seruum facit, qui fugam suaserit aut furtum, quiq́ alios mores corpus've corruperit. l. 1. §. vlt. D. de seruo corrup. Paul. lib. j. Sentent. tit. xiij.

Deteriores res fieri dicūtur, quæ depretiantur.

Deterius fit ius prædij amissis non vtendo seruitutib. l. 6. & l. 7. D. de fundo dot.

Ita deteriorem causam possessionis fieri explicat l. 9. in prin. & §. est præterea. D. de reb. auctor. iudic.

DEVERTICVLVM fluminis. l. 45. D. de vsucapio. l. 7. D. de diuers. temp. Et apud Frontin. lib. j. de Aquæductib.

DEVIRGINATA ancilla in l. vlt. D. de offic. præsid. dicitur, cui vitio oblato virginitas erepta est. Quod verbum quia infrequēs est, duobus adscriptis testimonijs confirmare operæpretium duxi. Petron. Arbiter. Cur non deuirginatur Panichidis nostra? Hieronym. in lib. de Monogam. Epist. xxv. In Aegypto primùm deuirginata est, & ibi fractæ sunt mammæ eius.

DIAETA in hortis habitationem significat amœnitatis & voluptatis causa extructam. l. 43. §. 1. D. de leg. lib. j. l. 13. §. vlt. D. de vsufruct. l. penult. §. vlt. D. de donat. int. vir. Meminit & Plin. lib. Epistul. & Lāprid. in Heliogab. qui zætas appellat more Græcorum qui δι & ζ sæpe commutant, vt ζάβολος pro διάβολος apud Ecclesiasticos scriptores & maximè Paulinum. Diætæ etiam in ædibus pro cœnaculis. l. 13. §. sed si ædium. D. de vsufruct. l. 32. D. de donatio. l. 13. §. illud. D. de acceptilatio. l. 1. §. hoc autem. D. de s. c. Silania. l. 41. §. in testamento. l. 34. D. de vsufruct. leg. Diætæ hypocaustæ in l. 55. §. lignis. D. de legat. lib. iij.

Diætarij serui. l. 12. §. idem respondit. D. de instr. & instrum. Diætarij qui in nauibus custodiæ causa præponuntur. l. 1. §. & sunt quidam. D. nautæ, caupo.

DIATRETVS calix in l. 27. §. si calicem. D. ad l. Aquil. vnde diatretarij in l. 1. de excus. artific. lib. x. C.

DICERE sententiam, pro, ferre & pronuntiare, frequentius est, quàm vt exempla desideret. Dicere autem sententiam arbiter existimatur, qui ea mente pronuntiat, vt secundùm id, litigatores à tota controuersia recedere velit. l. 9. §. 1. D. de recep. qui arbitr.

Dicere dotem in antiquorum libris, est certis verbis nulla interrogatione præcedēte promittere. Cuiusmodi dictione has dumtaxat personas, Mulierem videlicet debitoremq́ eius, parētem item virilis sexus obligari olim potuisse Vlpian. Instit. tit. vj. Et Gaius in lib. ij. Institut. tit. ix. scribunt. Quibus etiam solis dotis dictionem tribui animaduertere est, vt in l. vlt. de incest. nupt. C. Th. & apud Terent. Heautont. Act. v. Scen. v. & Afranium Fratrijs referente Nonio, & Ciceronem pro Flacco, & Plinium lib. vj. Epistul. ad Caluinam,

nam.& Sex.Aurel. Victor in Neron. Qua de causa Dictio dotis à promissione stipulationeq́ separatur. l. vlt. de dotibus in C.Th. & apud Vlpian. in Institutionib. titul. vj. & titul.xj.

Dicere vindicias pro dare & adiudicare. l. 2. §. initium.D.de orig.iur. Liuius lib.iij. Inuidiæ proximus, quòd in vrbe fuerat, cùm iniustæ vindiciæ dicerentur. At in tit. Si mensor falsum modum dixerit, Dicere renuntiare significat.

Inofficiosum verò testamentum dicere, arguere & accusare est.l.5.§.qui accusauit.D.de his quæ vt indig.l.6.D.de inoffic.testam. hoc est allegare quare exheredari, vel præteriri non debuerit, interprete Marcello in l.3. D.de inofiic.testam.

Eodem modo Dicere ruptum, vel irritum falsum testamentum. l.8. §.si quis irritum. D.de inoff.test.l.15.D.de his, quæ vt indig.l.5. D.de hered.petit.l.3. D.de l.Corn.de fall. l.19. D.de bon.libert.Hęc sic nonnumquam nostri auctores exprimunt. Dicere de inofficioso testamento.l.9.§.1.D.de dolo.l.2.l.10. §.penult. D.de contra tabul. l. 132. D.de verbor. obligat. & Dicere de falso testamento. l.18. D.de accusatio.

Dicere multam pro infligere, & irrogare, & statuere. l.2. §.vlt. D.de iudic. l.2. D.quis & à quo. l.10.D. de custodia reo. l.131. D.de verb. signif.l.2.C.de mod.mult.

Dictum & promissum in venditione separantur: & dictum accipitur, quod verbo tenus pronuntiatum est, nudoq́ sermone finitur. Promissum & ad nudam pollicitationem, & ad sponsionem pertinet.l.1.l.19.§.1.D.de ædilic.ed.Dicere enim adfirmare est.l.18.eod.tit. Ceterùm quod venditor, vt commendet, dicit, sic habendum est, quod ad præstationem attinet, quasi neque dictum neque promissum sit. l. 37. D. de dolo. Cicer. iij. Officior. Sin autem dictum non omne præstandum est, quod dictum non est, id præstandum putas.

Dicis causa, hoc est, perfunctoriè, & simulatè, & ad speciem, non verè nec ex animo. l.1. §. excusatur. D.de s. c. Silan. Sic Dicis causa numerationis loco intercedere nummi dicuntur, in l.4.D.commod. vt fit in imaginarijs venditionibus, in quibus nummus vnus, aut item alter interuenit. Varro lib.v.de lingua Lat. Dicis causa fiebant quædam neque item dicta neque facta semper. vtitur eo verbo Cic.Orat.vj.Verr.& Plin.lib.xxviij.cap. ij.& Arnobius, vt à Francisco Duareno notatum est. In Lexico quoque Germaniensis ædis Dicis causa, & dicis gratia ita redduntur νόμῳ χάριν, λόγῳ χάριν, ὡς πρὸς χάριν τοῦ νομικοῦ. Ego id verbum corruptum esse existimo in quodam Orationis, quam pro domo sua Cicero habuit, loco, in quo ita est: Quid si quis similis istius, neque enim iam deerunt, qui imitari velint aliquem mei dissimilem, cui Resp. non tantum debeat, per vim affixerit domum eius, per põtificem dedicarit, id vos ista auctoritate cõstituetis, ratum esse oportere dicis quem repperit pontificem. Quæ verba nullum sensum habent idoneum. Vnde de coniectura ducor, vt suspicer scriptum fuisse, Dicis causa repperit pontificem. Huius verbi vim sic Dio lib. lvij. expressit, τὸ ἀρχαίας ὁσίας γοῦν ὅσα γ' ἐνῆν δίκῃ γίγνεσθαι.

DICTARE iudicium, actionem, pro instituere, & inferre Iureconsulti dicunt. l. 1. §. eum quoque.D.de eden.l.50.§.1. D.de pecul.l.vlt. D.pro dote.l.22.§.vlt. D.de noxalib.act.l.vlt. D.de separatio.l.13.§.vlt.D.iudic.sol.l.3.§.1. de minorib.l.32.§.item si qui Romę.D.de recep.qui arbitr.l.3. C.de commun. rer.alien.l. 112.D.de verb.oblig.

Dictare etiam testator dicitur quæ testamentario excipiente legat.l.93. de legat.iij.l.9.§.1. D.de hered. instit. Sic dictante testatore legatum scribi dicitur in l. 15. §. item Senatus. ad fi. D.de fals. l.1. l.2. & l.3. C. de his qui sibi ascrib.Adde & l.40.D.de milit.test.

DIES more Roman.à media nocte incipit, & sequenti nocte finitur. l. 8. D. de ferijs. Macrob.lib.j.Saturnal. cap.iij. Diei autem horas ab ortu solis dinumerabant, duodecim diei, totidemq́ nocti. Atque ita primam, sextam, septimam horam, quotiens in libris nostris eius rei mentio occurrit, accipe. l.14. D.de testament. l.1. D.de manumissio. l.7.D. de vsucapio.l.5.§.vlt.D.de seruitutib. l.25.§.1. D.de liber.& post.l.20.C.de transactio.l.2.D. de ann.leg. Cuiusque autem diei maior pars est horarum diei septem primarum, vtique non supremarum l.2.D.de verb.signif. Virgilius etiam meliorem partem diei dixit eam quæ meridiem antecedit.

Aliud autem est venire, aliud cedere diem, vt exponitur in l. 213. D.de verbor.significatio. Cedere significat incipere deberi pecuniam, venisse diem significat cùm diem venisse quo peti possit.

Differunt hæc, In diem, Ex die, Ad diem. l.1.§. penult.quando dies leg.vsusfr. l.9.§.vlt. & l. 34.D.de hered.instit. l.4.D.de seruitutib. l.9. §. planè. D. vsufr. quemadmodum cau. l.14. D.vt leg.nom.cau.l.1.§.1.D.quib.mod.vsusfr. am.l.4.§.si ex die. de fideic.libert. l.vlt. in fi. D. de adsign. libert. Ex die promitti dicitur, cùm ex die incipit obligatio. Ad diem, cùm in diem ita confertur, vt die finiatur: veluti VSQVE AD KALENDAS MARTIAS DARE SPONDES? l.44. D.de obligat. & actio. Similiter ex die & ad diem constitui dicuntur

dicuntur seruitutes, quæ ita constituuntur, vt vel à tempore incipiant, vel tempore finiantur. Ad diem tamen, pro, In diem. in l.77.D. de verb.oblig.& in l.5. D. de peric.& comm. ad diem, id est, sua die.

Dies actionis exire dicitur, cùm finitur tempus, quo actio durat. l.4. D. ne quis eum qui in ius.l.1,& l.21.D. ex quib.caus.maior. l.28.§. sed & si aliàs.D. de iudic. l.3. D. de ferijs. l.48. D. ad Trebellian. l.16. in fi.D. de recep. qui arbitr. Eodem sensu exire tempus dicitur. l.1.§. idem Pomponius. D. de dolo.

Annua, bima, trima die dare, est tribus pensionibus per triennium dare. l.2.§.penult. D. de annu.leg.

Diem proferre, id est, prorogare, & protelare, producere. in tit. de recep.& qui arbit.recep. compluribus locis.

Die repetita, id est, vt vulgò dicimus antidatata. l.2. D. de fide instr. Vide quæ in verbo Repetere infrà dicimus.

Dies vel certus est, vel incertus. d.l.1. D. de condic.& dem. Incertus est, qui quando extiturus sit, certum non scitur. Et hic condicionis vim optinet. l.30. D. de leg.lib.j. l.11. in fin. de leg.lib.ij.

Diaria diurna cibaria significant, quorum legato neque habitationem, neq; vestiarium, neque calcearium deberi traditur: quoniam de cibo tantùm testator sensit. l. 21. D. de aliment.leg. Petron. Arbiter: Hodie post asellum diaria non sumo. Diurnum etiam dixit pro sumptu victus vnius diei, Scæuola in l. 47.§.1. D. de adm.tut.

DIFFINDI dies ex xij. tab. iubebatur, cùm iudex, vel alter ex litigantibus morbo sontico impediebatur. l.2.§. si quis iudic. D. si quis cautio. Diffindi autem erat differri, & in alium diem rejci, vnde diffisiones apud Gellium lib.xiiij.cap.iiij. Et apud Horatium in Epistolis:

Nihil hic diffindere possum.

DIGNVS esse fundus, vel seruus xv. verbi gratia, aureis dicitur, qui tot aureos valet. l. 28.§. si ex decem. l.31.§. si duo. D. de donat.int. vir. l.19. l.65. & l.88. D. ad l. Falcid. l.12. D. de in rem verso. l.47. D. de euictio.

DILIGENTIA culpæ opponitur, vt liquet ex l 68. D. de contrah.empt. Vbi diligentiam præstare Proculus interpretatur, vt culpa absit. Verùm ex adiuncto verbo augetur & intenditur, vel minuitur diligentiæ significatio. Interdum enim exacta, interdum ea, quam suis rebus quis adhibet, desideratur, vt in l.24.§. si maritus. D. solut.matr.& in l.17.D. de iure dot. Maritus eam diligentiam præstabit, quam suis rebus exhibet. Et in l.25.§. non tantùm. D. fam.ercisc. Non tamen diligentiam prestare debet, qualem diligens paterfa. Talem igitur præstabit, qualem in suis rebus. Et in l.1. D. de tutel.& rat.dist. Talem diligentiam præstando qualem in suis rebus. At in l.3. D. de peric. & commod. venditor præstare exactiorem diligentiam iubetur, quàm in suis rebus adhiberet. Et aliàs dicitur eam diligentiam adhibere eum debere in re custodienda, quam debent homines frugi & diligentes præstare. A commodatario quoque exacta diligentia, id est, qualem diligentissimus paterfa. suis rebus adhiberet, exigitur. l. 18. D. commod. l.1.§. te quoque. D. de obligat. & action. §. item is cui. Instit. quib. mod. re contr. Ita exacta diligentia apud Paul. lib.j. Sentent. tit.iiij. Quæ omnia qui præstat, omnem diligentiam præstare dicitur. l.24.C. de vsur.

Diligentiæ pars est, cauere damni infecti earum ædium nomine quarum custodia debetur. l.36. D. de actio.empt. Diligens custodia, exactior quàm suis rebus quis adhiberet. l.5. §. custodiam. D. commod. Itaq; in l. 13. §. vlt. D. de pign.act. cùm dixisset Vlpian. Custodiam venire in pigneraticia actione, subiectum est ex Paulo: Ea igitur quæ diligens paterfa. in suis rebus præstare solet, à creditore exiguntur. l.14. eo. Ita diligentiam accipio in l.47.§.penult. D. de leg.lib.j. & in l.53. §. qui alienis. D. de furt. l.6. D. de administ.rer. ad ciuit. pert.

Ita data seruo libertate, Si diligenter rationes tractasse videatur, diligentia consideranda est, quæ domino, non quæ seruo erit vtilis, coniuncta bonæ fidei, & in reliquis quoque reddendis. l.8. D. de man.test.

Diligens iuris ciuilis in l. 17. D. de iure patron. Quintilian. Declamatio.cclxij. Sed miror, si in hac ciuitate diligentissima iuris vlla lex contra alteram scripta est.

DIMITTI creditores, cùm eis pecunia debita exsoluitur. l.16. D. qui potio.in pign. l.38. D. de legat.lib.iij. l.15. §. quòd si res. D. de re iud. l.3. in fi. D. de separatio. l.10. §.1. & l.15. & l.16. D. quæ in fr.cred. l.pen. C. de his qui in prior. credit. l.28. D. de pact.dotalib. l.26. §. cùm quidam. D. de fideic. libert. l. 4. D. de decret. ab ord.fac. l.3. C. de his qui in prior.credit. l.1. D. de distract.pign.

Dimissoriæ litteræ dicuntur, quæ vulgò Apostoli ab eo quòd causa ad eum, qui appellatus est, dimittitur. l.106. D. de verb.sign. l.vn. D. de libell.dimissor.

DIMINVERE alienare plerumque significat, veluti cùm Prætor intra tempus ad deliberandum heredi datum eum diminuere vetat, non tantùm alienationem impedit, sed & actiones exerceri non patitur. l.7. D. de iure delib. l.26. D. de contr.empt. Sic cùm suspectum heredem deminuere vetat. l. 7. §. qui sciens,

sciens. D. pro empto. hoc prohibet ex hereditarijs bonis eum quicquam alienare. l.31. in fi. D. de reb. auct. iud. In Senatusconsult. de petitio. hereditatis, Diminutum accipitur quod vsucaptum est, & ob id de hereditate exijt. l.20. §. ait senatus. & l.21. D. de hered. petit. Deminuendi causa transigere in l. 46. §. vlt. D. de adm. tut. Deminutio in l. 10. D. de curat. furt. Deminui capite quid sit, exposui libro superiore.

DIRECTVM non vno modo accipitur: interdum enim obliquo opponitur: & ita directa verba, quæ & ciuilia atque imperatiua verba dicuntur, quibus rectò hereditas vel legatum vel libertas relinquitur, qualia sunt hæc, DO, LEGO, PRAECIPITO, TIBI HABETO, SVMITO, VINDICA, HERES DAMNAS ESTO DARE, SINITO EVM HABERE, RELINQVO, IVBEO, LIBER ESTO. l.2. C. comm. de legat. l. 10. C. de test. man. l.7. C. de impub. l.4. C. de his quæ vt indig. l.15. C. de testament. Quibus aduersantur Verba precaria, quæ inflexa sunt & precatiuè, non etiam imperatiuè concipiuntur.

Hinc Directa institutio & precaria opponuntur in l.19. D. de testament. milit. Hinc Directò & Per fideicommissum aduersa fiunt in l.16. D. de fideicomm. libert. l.2. C. quando & quib. quar. pars lib. x. vt Directò & Per successionẽ in l. vlt. D. de leg. libr. iij. Ita Directæ libertates ad differentiam fideicommissariarum appellantur, quæ directò datæ sunt. l.12. D. si quis om. causa. l.40. D. de man. test. l. 9. & l.14. C. eo. tit. l.2. §.1. D. de iure codicill. l.1. §. in quibusdam. D. si cui plus quàm per l. Falcid. l. vn. C. de l. Fus. Can. l. vn. §. pen. D. si mul. ventr. nom. l.13. D. de oper. libert. Et directæ substitutiones. l.5. C. de impub. l.26. C. de inoff. test. Et directò substituere in l.15. D. de vulg. & pup. Interdum Directum respectu vtilis dicitur.

Ita Directæ actiones dicuntur, quæ & rectà ex verbis legis vel edicti descendunt, cùm vtiles ex æquo & bono ad negotium propositum accommodentur per interpretationem. l.47. D. de neg. gest. l.37. D. de oblig. & act. §. vlt. Instit. de leg. Aquilia.

Directa etiam actio ciuilis accipitur & prætoriæ opponitur in §. namque. Instit. de actionib. l.26. §. item si ex pluribus. & §. si is quem desieris. D. de noxalib. Ita directa vindicatio in l.9. §. sed non vt litteræ. D. de adq. rer. do. Et Directa actio in l.18. §. vlt. D. de iure fisc. Et directò vindicare in l. 55. D. de donat. int. vir. Et actio directò competere dicitur. l. 45. D. sol. matr. & directò agi cum eo, cum quo vel cuius iussu cum alio cõtractum est, id est, rectà, non de peculio. l. 3. §. si filiofa. D. commod. l. vlt. D. pro soc. §. vlt. Instit. quod cũ eo.

Directum tamen iudicium & directa actio in l.3. §. ibidem. & in l. 17. D. ad exhib. ratione præparatoriæ actionis dicitur. Et principale iudicium significat, cuius præparandi causa aliud præmittitur, veluti rei vindicationem, ad quam re exhibita gradus fieri solet, & ad quam veluti via actio ad exhibendum. l.36. D. de procuratorib.

Postremò directa iudicia seu recta contrarijs opponuntur. l.18. §. possunt. D. commod.

Directæq; actiones intelleguntur, quæ ex negotio gesto principaliter cõpetunt. Vnde & principales appellãtur in l.17. §.1. D. commod.

DIRECTARII appellabantur, qui se furandi animo in aliena cenacula dirigebant. l. 7. D. de extraord. criminib. Paul. lib. v. Sentent. tit. iiij. In Lexico Latinogræco Abbatiæ S. Germani Parisiensis ita scriptum est, Derectarius ὁ εἰς τὰς ἀλλοτρίας γωνίας τῶν κλίμακας εἰσερχόμενος οἰκίας καὶ ὑφαιρούμενος.

DISCESSIO fieri dicebatur, cùm in diuersas sententias senatores ibant. Vtuntur hoc verbo Cicero lib. j. Epistul. ad Lentulum & Philipp. iiij. & v. Plin. lib. ij. Epistul. ad Arria. & lib. viij. Epistul. ad Aristo. Sueto. in Tiber. cap. xxxj. Et Tacit. lib. v. & lib. xiiij. Gellius lib. iij. cap. xviij. & lib. xiiij. cap. vij.

DISCIDIVM pro diuortio & repudio in l.8. D. de captiu. & post. l.11. §. vlt. D. de adulter. & apud Martial. lib. x. Epigram. De ea, quæ à marito prætore designato sumptuum futurorum metu diuerterat, Discidium, ait, non est hoc, Proculeia: lucrum est.

DISCIPLINA publica. l. 1. D. de offic. præf. præt. & communis. l.6. D. de re milit. Et militaris. l. penult. D. de ferijs, quæ in l.12. & l.13. D. de re milit. exaudienda est. Et Castrorum. l. 19. §. filius. D. de captiu. Et spectaculorum. l.1. §. quies. D. de off. præf. vrbi.

Disciplinæ traditus seruus. l. 78. D. de legat. iij. qui datus est instituendus.

DISIVNCTI in iure ciuili appellantur, qui re non etiam verbis coniuncti sunt. Et disiunctim relictum quod duobus separatim & diuersis orationibus relictum est, in hunc modum, TITIO HOMINEM STICHVM DO LEGO, SEIO STICHVM LEGO. §. si eadem res. Instit. de legat.

Disiunctiuo modo seu disiunctim relinqui dicitur quod sub alternatione relinquitur. l.25. D. quando dies leg. ced. l.51. l.78. D. de condicio & dem.

Disiunctiua condicio est, quę sub disiunctione concipitur. l.63. D. de verb. signif.

Disiuncta autem sæpe pro coniunctis accipi ostendit l.53. D. de verb. signif.

Disiunctiuum est veluti cùm dicimus, aut dies, aut nox est: quorum posito altero necesse est tolli alterum: item sublato altero poni alterum.

cimus.l.2.D.de diuort.

Distrahi etiam negotium obligationem've dicimus pro dissolui, tolli. §.item is cui per errorem. Institut.quib.mod.toll.oblig.l.4. §.is quoque.D.de obligat. & action. l.11. §.is qui vina.D.de actio.empt.

Distrahere controuersias, dirimere & decidere est. Cicero pro Cæcinna. Omnia iudicia aut distrahendarum controuersiarum, aut maleficiorum puniendorum caussa reperta sunt. Sueto.in Iulio cap.lxxviij. Controuersias quasdam interposito per Cæsarem iureiurando distrahere perseuerauit.

DIVINATIONES appellabantur olim ea iudicia, quę de accusatore constituendo reddebantur. Quintilian.lib.iij.cap.x. & lib.vij. cap.iiij. Gell.lib.ij.cap.iiij.

DIVORTIVM à Repudio hoc distat, quod repudiari etiam futurum matrimonium potest. Non rectè autem sponsa diuertisse dicitur.l.191.D.de verb.signif.

Diuortium ergo inter virum & vxorem tantùm fieri dicitur. l. 101. D.de verbor. signific. Estq; id ita, vel à diuersitate mẽtium dictum, vel quia in diuersas partes eunt, qui distrahunt matrimonium.d.l.191.& l.2.D.de diuor. Nam & diuortia aquarũ. Cicero lib.ij.Epist. ad Cælium dixit.& diuortia itinerum Liuius lib. xliiij. Isidorus lib. xv. Etymolog. capite vltimo.

Diuortia flexus viarum, ait esse, hoc est vias in diuersa tendentes quæ & diuerticula. Sic apud Vergil.lib.ix.Aeneid.

Obijciunt equites sese ad diuortia nota.

Id est, ad diuerticula viæ militaris. Vbi vide Seruium, & Donat.in Eunuch. Terent. Ceterùm breui reuersa vxor, quæ per calorem repudium miserat, nec diuertisse videtur. l.3. D. de diuort. ex qua excerpta est l. 49. D. de diuers.reg.

DIVOS Iureconsulti appellant Imperatores, qui post obitum, in deos relati erant, ea ἀποθεώσεως sollemnitate quam Herodian.lib. iiij. describit: post quam & templa eis constitui, & sacerdotes ac sodales creari, & ludi fieri, omnesq; diuini honores decerni solebant, vt ex Tacito, Tranquillo, Spartia. Capitol. & alijs id genus auctoribus didicimus.

Diui fratres in libris nostris sunt, Marcus Antoninus Philosophus & Aelius Verus. primiq; hi duo Augusti appellati, & fastis consularibus sic inscripti sunt, auctore Spartia.in Aelio Vero.

Diuinos autem sibi honores cùm principes vindicarent, eò factum est, vt & diuinæ domus, diuinæ constitutiones, Cæsarum domus, atque constitutiones appellentur.

Diuinum ius, quod ad cultum deorum pertinet. Hinc nuptias diuini iuris communicationem definit Modest.in l.1.D.de ritu nupt. propterea quòd eorundem sacrorum vir & vxor particeps esset. Qua ratione & vxor rei humanæ ac diuinæ socia dicitur, in l.4. C.de crim.expil.her. Et Iurisprudentia diuinarum rerum scientia finitur, quòd, vt aliàs docui, placandorum deorum ritus sollemnesq; cerimoniæ & sepulchrorum iura ad hanc scientiam pertinerent.l.10.D.de iustit.& iur.

Diuini iuris esse dicuntur res sacræ & religiosæ.l.1.D.de rer.diuisio. Quomodo & diuinas res Vlpia.interpretatur in l.1. D.de interdict. Quæ definitio à Gotthis interpolata est, apud Caium lib. Instit. ij. tit.j. & diuini iuris causa competere interdicta, quæ de his rebus competunt, veluti, Ne quid in loco sacro fiat, &, De mortuo inferendo.l.2.§.1.D. de interdict.

DIV Vlpian.interpretatur non minus decennio in l. 16. §. Aristo. D. de fideicommiss. libert. Et ita in l.3.§.si seruus.D.de adquir.possess. & l.6.§.1. D.de adq.her. iuncta l.10. C.de petit.hered.

Hinc Diuturnum tempus, & Diuturnam possessionem ad decennium referri, vulgò optinuit.l.1.§.vlt.D.de aqu.& aq.plu.l.10.D.si ser. vind.l.18.D.de vsucapio.l.7.& l.penul.D.pro empto.l.1.C.si aduers.credit.§.diutina. Instit. de vsucapion. Planè in l.56.D.loca. Diu pro biennio accipitur.

DOLIA, maiora & capaciora vasa vinaria frumentaria've dicebantur, in cellis & horreis, plerumque deprimi & defodi solita. l. 76. D. de contrahen.emptio.l.93. §.penult. D.de legat. lib.iij. l. 3. §.1. D.de trit. vino. l.206. D.de verbor.significat.l.76.D.de contrah.emptio. l.penult.in fi. D.de act. empt. Et apud Plini lib.xiiij.cap.xxj. In his vina condebantur, & inde postea in amphoras, cados, & metretas diffundebantur.l.15.D.de vino, trit. & l.38.D. de iudic.l.8.§.si quis ita.D.de legat.lib.ij.l.27. §.liberto.D.de instr.vel instrum.

Vnde Dolearium in l.35. §.penult. D.de contr. emptio. Et doliare vinum in l. j. §.vlt. D.de peric. & commod. quod in dolijs est, vt ait Cato de re Rust.cap.cxlviij. ad differentiam Amphorarij.

DOLON, in l.53. §.1. D.ad leg.Aquil. vt à Beroaldo, & Budæo emendatum est, flagellum significat interprete Seruio, intra cuius virgam pugio latebat, à fallendo Gręcè dictum est, id est, ἀπὸ τοῦ δόλου, quod ligni speciẽ præferat interius gladium habens. Hesychius δόλωνας ait, ξιφίδια ἐν ξύλοις ἐγκεκρυμμένα.

DOLVS alius bonus, alius malus. Dolum bonum veteres pro sollertia dicebant, maximè si aduersus hostem latronem've quis machinaretur.l.1. §.non fuit. D.de dolo. Augustin. Epist.xxix. Quamquam & apud illos Rom.

linguæ

linguæ disertißimus dixerit, Neque illi tamen dolus ad cauẽdum, aut astutia deerant. Astutiam ponens in bono: Eodem modo & Basilius in Prouerbia, quandam ait esse καλὴν καὶ ἐπαινετὴν πανουργίαν. Dolum verò malum (quod verbum ex xij. tabul. descendisse Donat. in Eunuchum Terentij scribit) Aquilius Gallus, vti Cic. iij. Officior. & Topic. scribit, definiebat, cùm aliud agitur, aliud simulatur. Quam definitionem Seruius Sulpitius & Pedius, & Paulus secuti sunt, vt apparet ex l. 1. §. dolum. D. de dolo. l. 7. §. sed si fraudandi. D. de pact. Et ex Paul. lib. j. Sent. tit. viij. Quę tamen definitio in Labeonis reprehensionem incurrit, quem Philosophiæ studio & ingenio suo fretum traditionibus veterum non adquieuisse Pompon. scribit. Itaque ipsi sic definire magis placuit, Dolum malum esse omnem calliditatem, fallaciam, machinationem ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibitam. Vnde dolus malus, & fallacia, & fraus, & calliditas coniungi solent. l. 45. & l. 51. D. pro soc. l. 48. D. de diuers. reg. l. 1. D. de his qui not. infa. Et dolus callidum consilium dicitur in l. 7. §. Prætor ait. D. de publicia. & machinatio. in l. 36. D. de verbor. obligat. & l. 15. D. de dolo. l. 1. C. de plus petitio. l. vlt. D. si ventr. nom.

Doli clausula, pars illa stipulationis, qua dolum abesse comprehendimus. l. 22. l. 53. l. 119. l. 121. l. 135. §. vlt. D. de verbor. obligationib. l. 4. §. in stipulatione. D. de doli except. l. 22. in fi. D. de re iud. l. 22. §. si in stipulationem. D. rat. rem hab. l. 1. in princ. & l. 3. D. si cui plus quàm per l. Falcid. l. 19. D. iudic. sol. & l. 45. D. de hered. petit. l. 31. D. de recep. qui arbitr. Quę & clausula de dolo malo appellatur in l. 13. §. illud. de acceptilatio. l. 21. §. habet. D. de nou. oper. nunt. l. 19. D. rat. rem hab. l. 6. D. iud. sol. Et doli stipulatio, in l. 121. in fin. D. de verbor. obligat. Ceterùm in l. 30. D. de pecul. doli clausula appellatur adiectio illa, quæ actioni de peculio additur, ET SI QVID DOLO MALO DOMINI ACTOR CAPTVS FRAVDATVS'VE EST. l. 36. in fi. D. eod. tit.

DOMICILIVM ibi quis habere intellegitur, vbi larem rerumq́; , ac fortunarum suarum summam constituit. l. 7. de incol. lib. x. C. Sic interpretabimur in l. 19. §. 2. & l. 50. ad fi. D. de iudic. l. 1. D. de tutorib. dat. l. 39. in fi. D. de condicion. & dem.

Planè sola domus possesio, quæ in aliena ciuitate comparatur, domicilium non facit. l. 17. §. sola. D. ad municipal. Sed nec domicilium, quis ibi habere intellegitur, vbi studiorum causa habitat, nisi decem annis transactis eo loco, sibi sedes constituerit. l. 5. §. domum. D. de iniur. l. 2. C. de incol. lib. x. C. Miles ibi domicilium habere videtur, vbi meret, si nihil in patria posśideat. l. 23. in fi. D. ad municip. Senatores, etiam si vbicumq; morandi potestatem impetrauerint, domicilium tamen in vrbe retinent. l. 22. §. Senatores. D. ad municip. l. penult. de incol. lib. x. C. Liberti eorumq́; filij patroni manumissoris domiciliũ sequuntur. l. 6. in fi. l. 22. D. ad municip. Vidua amißi mariti domicilium, quoad alijs se nuptijs nõ iunxerit, sequitur. d. l. 22. §. 1. Relegatus in eo loco, in quem relegatus est, interim necessarium domicilium habet. d. l. 2. §. relegatus. Habere tamen & eò loci, vnde arcetur, potest. l. 27. in fi. eo. tit. Si quis instructus sit duobus locis, æqualiter & vtrobique sit destinato animo. l. 6. §. penult. l. 27. §. Celsus. eod. tit. filiusfam. non vtique domicilium ibi habet, vbi pater: Originem enim eius non item domicilium sequitur, sed vbicumq; domicilium collocarit. l. 3. l. 4. l. 6. §. 1. D. eod.

Domicilium non in propria tantùm domo, sed in aliena quoque, & conducta habere possumus. l. 5. §. domum. D. de iniur.

Domicilium ferre in l. 22. §. municipes. D. ad municip. id est, constituere & transferre in l. 8. §. causæ. D. de transactio. Transfertur autem re & facto Domicilium, non nuda contestatione. l. 20. D. ad municipal.

DOMINIVM duplex olim fuit, auctore Theophilo in tit. Quibus ex causis manumitt. lic. quoddam Naturale, quod in bonis appellatur: quoddàm Ciuile & legitimum, quod ex iure Quiritium dicebatur. In bonis habebat, quemadmodum Vlpian. in Institut. tit. j. exponit, cui res tradita erat, neque tamen mancipata, vel in iure cessa, vel tempore ad vsucapionem necessario possessa erat. Ex iure verò Quiritium dominus quis fiebat, mancipatione, in iure cesśione, vsucapione. Quas verborum differentias Iustinia. sustulit. l. vn. C. de nudo iure Quiritium. l. vn. C. de vsucapio. transf.

Dominium non proprietatis tantùm. l. 17. D. quib. mod. vsusfr. amitt. l. 12. D. ad leg. Aquil. l. 16. §. 1. D. de vsu & habit. l. 7. §. si seruum. l. 19. §. 1. D. de dolo. sed & vsusfructus, & seruitutis dicitur. l. 3. D. si vsusfr. pet. l. 15. §. hoc interdicto. D. quod vi aut clam.

Dominorum autem appellatione, qui contineantur, videndum est, quod & ad l. Aquiliæ, & Arborum furtim cæsarum, & Aquæ pluuiæ arcendæ actiones, condictionemq́; furtiuam, quæ solis dominis dantur, ad Senatusconsulti item Silaniani, & l. Atiniæ interpretationem sciri attinet. Ac primùm neque bonæ fidei possessor, neque fructuarius dominorum appellatione continentur. Hi planè cõtinentur, qui proprietatem habent, & si vsusfruct. alienus sit. l. 1. §. 1. D. de s. c. Silania. l. 43. §. vlti. D. de furt. Et ideo eis superiores

riores actiones, quæ dominij ratione deferuntur, denegantur. l.11. §.sed si seruus. & §.vlt.D.ad l.Aquil.l.5.§.vlt.D.arb.furt.cæs.l.3.§.vlt.D.de aq.& aq.pl.

Venditor ante rem traditam dominus permanet.l.3. C.de his, qui à non domin. l.6. C. de hered.vendit. l.80. D.de furt.l.12. D.arb. furt. cæsar.

Is qui vectigalem agrum in perpetuum conduxit, item superficiarius, dominorum loco habentur. l.5.in fin. D.arb. furt.cæs. Re vera enim conductores sunt, nec domini efficiuntur.l.1.in fi.D.si ag.vectig.l.3. §.penult..D.de nou.oper.nunt.l.vlt.D.de superficieb.

Hereditas quamdiu heres non adit, dominæ locum optinet.l.13.§.penult.D.ad leg.Aquil. l.13. §.quæsitum. D.quod vi aut clam. l.61.D. de adq.rer.do.l.15.D.de interrog.in iu.fac.

Legatarius adgnito legato, retro dominus fuisse intellegitur.l.13.§.vlt.D.ad leg.Aquil.l. 64.D.de furt.

Dotalis fundi dominium apud maritum esse ait l. 75. in fin. D.de iure dot. Verius est tamen in bonis eius esse dotem, vxorem verò dominam esse.l.penult. C.de iure dot. l.21.§. idem respondit. D.ad municip. vt & Boëth. in Topic.scribit.

Tutores curatoresq; dominorum vice sunt. l. 56. §.qui tutelam. D.de furt. l.7. §.si tutor. D. pro empt.l.157.D.de diuers.reg.

Possessor hereditatis,qui petitori satisdedit, interim domini loco habetur. l. 15. §. vlt. D. de quæstionib.

Dominus litis.l.1.C.de sent.& interlocutio.

Procurator in rem suam datus, pro domino est.l.13.D.de pact.l.1.§.in propria. D.quando appell. sit. Sed & quilibet procurator, post litem contestatam dominus litis intellegitur. l.4.§.vlt.D.de appellatio. l.22.l.23. C.de procuratorib. l. 11. D. de doli except. Defensor quoq; cùm satisdedit domini loco accipiendus est.l.76. D.de procuratorib. Vtrobique autem dominum litis accipimus.

Dominij ius impetrare creditor dicitur, cùm à principe impetrat, vt pignus sibi addictum ea quantitate, quæ sibi debetur, pro domino posidere sibi liceat. tit. de iure dom. impet. C.l.5.§.si fundus.D.de reb.eor.l.63 §.vlt.D.de adq.rer.do.l.24.D.de pigner.act.l.vlti.C.si in causa iudic.pign.

Dominatio pro dominica potestate in l. 64. D. de condict.indeb. pro dominio in l.78. in fi. D.de adquir.hered.

Dominicæ res appellantur res Cæsarum, tit.ne rei dominicæ, vel templor. C. Et sic Dominici coloni in l.7.C.vbi causæ fiscal. Imperatores enim Domini appellabantur. l. 3. D.de his, quæ in test.del.l.penult. D.de lege Rod. Idq; sibi nomen primus vindicasse Caligula diademate capiti imposito dicitur, vt est à Sex.Aurel. traditum. Augustus certè vt insolens nomen hoc semper reiecit Tertulliano teste cap. xxxiiij. Apologet. Amplexus verò est ac libens Domitia. Cui hoc titulo Martialis sæpe adsentatur.

DOMVS vnicuiq; existimari debet, vbi sedes & tabulas habet, suarumq; rerum constitutionem fecit.l.203.D.de verb.signif.

Domum planè in lege Cornelia de iniurijs, & in lege Iulia de Adulterijs, & in edicto de Aleatoribus, pro habitatione & domicilio accipimus. Et omnis habitatio siue propria, siue aliena, in qua paterfa.habitat, domus intellegitur, etiam si ibi domicilium non habeat.l.5.§.domum.D.de iniur.l.8. in fi.l.22.D. de adulter. l.1. §.domum. D.de aleæ lusu. In Senatusconsulto quoque De liberis adgnoscendis, quo domum denuntiari permittitur, Domum accipimus hospitium, si in ciuitate maneat. Quòd si non sit, sed in villa vel municipio, illic vbi larem matrimonio collocarit.l.1.§.1.& §.domum.D.de liber.adgn. Eodem modo, & in edicto de damno infecto, Domum denuntiari sic accipere debemus, vt & si in aliena domo habitet, ei denuntietur.l.4.§.Prætor ait.D.de dam.inf.

Domo legata quid contineatur, petendum est ex l.91.§.penult.& §.vlt.D.de legat.lib.iij.

Domus etiam pro adgnatione, & familia vsurpatur.l.195. §.communi. D.de verb.sign.l.17. D.de testib.l.pen.§.vlt.de cont.tab.

Vnde Domesticum funus & familiare pro eodem dicuntur in l.4.§.præterea.D.si quis cautio.l.2.in fi.D.de in ius voc.

Domesticæ personæ pater & filius.l.6.D.quod cuiusque vniuersit. Item seruus, colonus, adscripticius, familiaris, libertus.l.vlt.§. vlt.C. de his qui ad eccles.confug. Atque ita Domestica furta, quæ serui dominis, vel liberti patronis, vel mercenarij ijs apud quos degunt, faciunt.l.11.§.1.D.de poen. Et Domestica interrogatio seruorum atque libertorum, in l. 6.C.de quæstio. Sic & domesticum testimonium in l.2.C.de testib. Domesticum vtique testimonium in testamentis non ex cognatione, sed ex vnione coniunctioneq;, quæ per patriam potestatem contingit, æstimandum est.§.pater.Institut.de testament. Et ibi Theophil.

Domestici tàm equites quàm pedites fuêre, vt ex Notitia. Cassiodor. lib.j. Variar. Domestici partis equitum & peditum qui nostræ aulæ videntur iugiter excubare & cet.

Domesticorum schola in l.3. C. vbi senator. & apud Nicephor.cap. xviij. lib.vij. Cui proprium comitem præpositum docuimus lib. iij. Domesticos autem Suid. interpretatur τοὺς ῥωμαίων ἱππεῖς οἱ τῆς ῥωμαίας αὐλῆς στρατιῶν).

πῶ). In Notitia Græca ponitur, μέγας δομέστικος. Luitprand.lib.iij.de reb.per Europ. gest. cap. vij. Focam verò domesticum maiorem, hoc est terrestris ducem exercitus, fecit.

DONATIO dicta est à dono, quasi dono datum rapta à Græco, nam hi dicunt δῶρον καὶ δωρεάν. l.35.§.1.D.de mor.cau.donat. Ex quo Vitru.lib.ij.cap.iij. & Plinius lib.xxxv. cap. xiiij. palmum δῶρον appellari scribunt, quòd munerum datio, quę per manus palmum fit, ita appelletur. Donationis porrò verbum, simpliciter loquendo, omnem donationem comprehendit, siue mortis causa, siue non mortis causa factam. l.67.in fin.D.de verbor, significat.

Donatio tamen propriè appellatur, cùm quis ea mente liberalitatis gratia aliquid dat, vt statim accipientis fieri, nec vllo casu ad se reuerti velit. l.1.D.de donatio. Eaq; absoluta & vera donatio dicitur. l.35, §.1, & l.42, in fi.D. de mor.cau.donat.

Mortis causa donatio est, cùm quis habere se mauult, quàm eum cui donat, magisq; eum cui donat, quàm heredem suum. l.1 & l.35. §.2. de mort.cau.donat. Cuius tres species recensentur in l.2. & l.3. cum seq.D.eod.tit.

Est & donatio propter nuptias, & donatio ante nuptias. tit.de donat.ante nupt. vel propt. nupt. l.29.C.de inoffic.test. Et donatio communis, quæ & directa in C.Theod.

Donari intellegitur quod nullo iure cogente conceditur. l.83.D.de diuers.reg. Non donat itaque, qui necessarijs oneribus succurrit. l.21.D.de donat.int.vir. Et hoc est, quod dicitur, Neminem in necessitatibus liberalem existere. l.18.D.de adim.leg. Ceterùm cui donare non conceditur, nec si is donationis causa consenserit, rata erit voluntas eius habenda. l.163.D.de diuers.reg.

Donatiua in l.10.D.de re milit. sic appellabantur largitiones, quæ ab imperatoribus in milites conferebantur: verbum in Tacito, Capitolino, Lampridio, & alijs id genus auctoribus frequens.

Donaria in l.illud. C. de sacrosf.eccl. quæ dona dei in l.6.D.ad leg. Iul.pec. Græcè ἀναθήματα vocantur.

Donum, munus, operas, frequenter Iureconsulti translatitiè ex Pretoris edicto, aut ex lege Papia, sine articulo dicunt. l. vlt. D.de liber.caus. l.53.D.de verbor. significat. l.37. D. de oper. libert. Quò pertinet illud Quintilian. Declamation. vlti. hinc debeo munus, operas, testamentum: vindictam magno redimere solent.

DOS est, quod ab vxore, vel alio eius nomine marito, pro sustinendis oneribus matrimonij datur, remittitur've. Ea vel Profecticia est, vel Aduenticia: vt Vlpian. in Institut.tit.vj. scribit. Illo nomine appellatur quæ à patre, vel parente virilis sexus profecta est de bonis vel facto eius. l.5. & l.81.D.de iure dot. l.6. C.de pact.conuent. l.vnic.§.& vt plenius.C. de rei vx.act. l.4.C.de collatio. Quæ & Dos à patre profecta dicitur in l.2. §.1. & l.10. D. solut.matr. & l.4.C.eod.tit. l.6.D.de iure dot. Et dos communis in l.22.§.1.D.sol.matr. Aduenticiæ verò nomine ea dos significatur, quæ à quouis alio, vel ex ipsis mulieris bonis data est. l.5. §.si pater. D. de iur.dot. vt suprà diximus.

Dotale prædium constituitur tradita eius possessione. l.5.D.solut.matr. l.42.D.de vsucapio. in lege Iulia de fundo dotali. Dotale prædium accipimus cùm dominiū marito quæsitum est, vt tunc demum eius alienatio impediatur. l.13. §. dotale. D. de fundo dotali. Dotalis autem fundus intellegitur, siue eum mulieris nomine quis viro dederit, siue eum à viro sibi debitum ipsa mulier doti promiserit, vel legatum sibi dotis causa repudiauerit. l.14. §.1. §.si fundum. & §.vlti. D.eod.titul. Quasi Dotales planè res sunt, & quæ sunt ex dote comparatæ. l.22. §.vlti. D.soluto matrimonio.

Dotes prædiorum, quas Græci φυθήκας dicunt. l.2. §.vl. & l.20.§.1. & §.prædia.D.de instr.vel instrum.leg. l.34.§.1.D. de legat. lib. ij. l.52.§. fideiussores.D.de fideiussorib. l.67. §. vlt.D. de legat. lib. iij. Columella lib. iiij. Vineasq; cum sua dote, id est, cum pedamentis & viminibus, binis ouilibus in singula iugera positas duco. Eoq; alludens Plinius lib. j. Epist. vlt. Prædium, ait, quod his dotibus commendatur. Græco autem φυθήκαις verbo vtuntur Impp. in l.7.de pistorib.in C.Th. & l.7.de bon.proscript. Quamquam in Codice Iustinia. apotheeis legitur in l.7.eo.tit

DVCATOR. l.28.§. si nauis alteram. D. ad.l. Aquil. quod verbum & in Lexico B. Germani notatum reperi in quo ita est. Ducatores, ἀγοὶ, ἡγεμόνες, πρεσβύτεροι.

DVCI & ferri separantur in l. vn. D. si quis in ius voc.non ier. l.57. D. de euictio. hoc ad ea quæ anima carent, illud ad se mouentia pertinet. Itaque Duci de seruis vsurpatur. l.2. §. vlt.D.si ex nox.causa. l.36.D.de procuratorib. l.26.§.si absente. l.31. D. de noxalib. l.30.D. de liber.cau. & de iumentis. l.13.D. de seruitutib. Duci etiam, in ius duci est in titulo edicti prætorij, Qui neque ducantur, neque sequātur: Cuius fit mentio in inscriptio. l.48. D. de verbor. significat. Quod & produci dicitur. l. penult. §. docere. D. ne quis eum qui in ius vocat. vi ex. l. 4. D. ad leg. Iul. de vi priuat. Quintilia. etiam in ius educere dixit lib. vij. cap.viij.

Duci

Duci quoque, in carcerem duci significat.l.2.§. exactis.D.de orig.iur.l.2. D. de in ius voc. Et apud Cicero.aliquotiens.

Ducere funus,pro facere in l.2.in fi.D.de in ius voc.l.14.§.si cui funeris.& l.38.D. de religios. Et hoc verbum in ea significatione proprietatem suam habere Seruius notat. Vnde Persius,Nerio iam tertia ducitur vxor.

Ducere maceriam in l.penult.D. comm. præd. Et apud Vitruu.lib. v. cap. vlt. Murum ducere.

Ducere pugnum seruo.l.4.D.de iniur.vt ducere Colaphum apud Quintilia.lib.vj. cap. iiij.

Ducere euerriculum. l. 11. §. si quis me prohibeat.D.de iniur.

DVCES in exercitu.l.6.§.contumacia.D.de re milit.l.7. C. vbi causæ fiscal. habebant sub se manipulos, vt liquet ex l.1.C.ad leg. Iul.rep.

Duces etiam militum in limitibus constituti. l.vn. de venat.fer.lib.x.C.l.vlt.C.de off.milit. iud.l.vlt.C.de off.præf. prætor. Ita Dux Aegyptiaci limitis in l.13.D.de aduoc.diuers. iudicior.C. & Duces Tripolitanæ & Byzacenæ Prouinciæ,& Mauritaniæ & Numidiæ. l.vlt. C. de off. præf. præt. Sic Dux Rhœtici limitis apud Vopiscum in Bonoso. Et Dux limitis Scythici,Illyriciani,Thracij Orientalis apud eundem in Aureliano.

Dux Mesopotamiæ in inscriptione l.2. C. quæ res vendi non poss.& l.1.C.de Eunuch.

Duces verò per Orientem sex, per Aegyptum duos, per Ponticam vnum, per Thracias duos, per Illyricum totidem, & quàm plurimos in Occidente auctor Notitiæ ponit.

DVLCIVM appellatione hæc continentur, mulsum,passum,defrutum, & similes potiones.Item vuæ, caricæ, ficus, palmæ. l.vlt.D. de trit. vino. Murrhina item, id est, vinum myrrhæ odore condîtum, vt Plinius lib. xiiij.cap.xiij.confirmat.

Hinc Dulciarij apud Lamprid. in Heliogabalo, & Iul.Firmic. lib.viij. Mathes. cap. xj.Et Augustin.lib.ij.de morib.Manicheor. Dulcia etiam & circulos coniungit Vopiscus.

DVPLAE cautio,stipulatio've dicitur,qua duplum pretiũ rei in eum casum, quo ea euincatur, promittitur.l.72. D. de contrah. empt. l.31.§.quia adsidua.D.de ædilic.ed.l.11.§. Cassius.D.de actio.empt.l.2.§.si Titius.D.de hered.vend.l.1.§.vlt. D. de præt.stip.l.vlt.§. vlt. C.comm.de legat. Et apud Varro. lib. ij. de re rustic. cap.x. Duplam itaque Constantin. lib.j.tit.ix. τίμημα ἐς τὸ διπλοῦν vertit.Moris autem erat emptori duplam promitti à venditore de his rebus quæ pretiosiores essent, si margarita fortè, vel ornamenta pretiosa, vel vestis serica,vel quid aliud non cõtemptibile venisset. De seruo etiam dupla cauere venditor edicto Aedilium. Eaq; est duplæ stipulatio, quæ ex edicto Aedilium venire dicitur. l.5. D.de verbor.obligat. Hinc Duplum ex causa stipulationis consequi in l.17.D.de euictio.Et Duplum euictionis nomine exigi in l.7.§.vlt.de pecul. Dupla enim nihil aliud,quàm Duplum eius, quo res empta est, vt apparet ex l. 48. & l.56. D. de euictio. l. 20. in fi. D. de liber. cau. l. 48. D. ad l. Falcid.

Duplicia interdicta vocantur, in quibus vterq; actoris & vterque rei partes sustinet, veluti Vti possidetis & Vtrubi.l.2. D. de interdict. l.3.§.1. D. vti posſid. l.1. §. si inter. D. de aqua cottid.§.penult. Instit.de interdict.

Duplex testamentum quod sibi & filio impuberi quis fecit, vt aliàs Iurecõsulti testamentum,quod secundas tabulas habet.l.1.D.si cui plus quàm per l. Falcid. l. 79. D. ad l. Falcid.

Duplex substitutio, quæ duos casus amplectitur,in hunc modum, FILIVS MEVS HERES ESTO: SI HERES NON ERIT, SIVE HERES ERIT, ET INTRA PVBERTATEM DECESSERIT, TVNC CAIVS HERES ESTO. l. 1. D. de vulg. & pup.

DVPONDIVM xxiiij. vncias valet, vt Metia. in lib. de Asse scribit. l.17.§. vlt.cũ l.seq.D.de hered. instit. Varro. lib. viij. de lingua Lat. Inde dictum ait Dupondium, quòd duos asses pendebat: As autem libralis primùm erat, vt Plinius auctor est. Libra autem & pondo idem significant.l.34. §. vlt. D. de auro,arg.

Dupondios iuris auditores primo anno vocatos Iustinia. in epistula Pandectis præposita scribit.

DVVMVIRI magistratus municipales appellabantur,quòd duo essent.l.6.§.1.D.quod cuiusque vniuersit. l. vn. D. si quis ius dic. non obtemp.l.3.§.vlt. de pecul.l.1.§.si inter. D. de magistr. conuen.l.13.§.item Labeo. D. de iniur.l.53.D.de decurionib.lib. x. C. l. pen. quo quisque ord.conu.lib.xj.C.l. vlt. D. ad municipal.l.52.§.si fugitiuum.D.de furt. l.vlt.C.qui admitti.l.vlt.C.de iudic.Velleius Paterc.vol. poster. de Mario: Iniecto in colum loro in Minturnensium carcerem iussu Duumuiri perductus est.Munus ipsum, Duumuiratus. l.1.D.de albo scriben.l.1. C. de temp.appell.l. 3.C. quando prouoc. non est nec. l. 18. D. de decurionib. lib. x. C. Et Duumuirilitas dicitur. l. 1. C. de naturalib. lib. Eoq; qui functi sunt, Duumuirales appellantur in l. 1. D. de albo scrib. Et in inscriptione Neapolitana. HOC OPVS OMNE FACITO ARBITRATV DVOVIR. ET DVOVIRALIVM QVI IN CONSILIO ESSE SOLENT PVTEOLEIS: licet quidam male Duouiratium exscripserint.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER V.

EDERE est copiam describendi facere, vel in libello complecti & dare, vel dictare. Is quoque edit, qui aduersarium suum ad album producit, & demonstrat quod dictaturus est, vel id dicendo quo vti velit. l. 1. l. 6. §. si initium. D. de eden. Sic Edere actionem, d. l. 1. & l. 21. l. 33. D. de iudic. & Edita actio. l. 3. C. de eden. l. 1. C. de lit. contesta.

Edere iudicium. l. 15. D. de auct. tut. l. 22. §. si procurator. D. rat. rem hab. l. 2. D. pro donato. l. 4. §. mandaui. D. de doli excep.

Edi etiam interdictum dicitur. l. 8. §. ex hoc interdicto. D. de precar. l. 3. D. de interdic. l. 1. §. annus. D. de vi & vi arm. l. vlt. in fi. D. quor. legator. Editam quoq; formulam dixit Plin. lib. ix. cap. lix. & Quintilia. Declamatio. xiij.

Edere patrimonium. l. 1. §. si quis seruus. D. de off. præf. vr. l. 9. D. de tutel. vt Edere censum apud Plin. lib. x. Epistul. Nomen. l. 1. D. de off. cons. l. 3. D. qui pet. tut. l. 2. C. eo. tit. l. 2. §. si mater. D. ad S. C. Tertyllia. Exemplum litterarum. l. pen. D. de appell. recip. l. vlt. D. quando appell. sit. Librū. l. 46. §. tutor. D. de adm. tut. Mandatorem. l. 2. §. diuus. D. de iure fis. Crimina: apud Paul. lib. v. Sent. Tit. xviij.

Edere operas pro præstare. l. 9. l. 21. D. de oper. libert. Et apud Senec. epist. xxix. lib. iiij.

Edere rationes. l. 32. in fi. D. de cōdicio. & dem. longè aliud significat, quàm reddere. Nec enim is qui edere iussus est, reliquū reddere debet. l. 89. in fi. D. de verb. signif. Edi autem ratio ita intellegitur, si à capite edatur. Nam ratio ni inspiciatur, intellegi non potest. l. 10 §. 1. D. de eden. Sed & cum die & consule edendæ sunt rationes, quoniam data & accepta non aliàs possunt apparere. l. 1. ad fi. D. eo. tit. Editus bubum in l. 55. §. lignorum. D. de legat. lib. iij.

EDICTA, vt Halicarnass. lib. v. scribit, Romani appellabant τὰς τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων διαγραφάς. Nam vt scirent ciues quod ius de quaq; re magistratus dicturi essent, seq; præmunirent, edicta proponebant. l. 2. §. eodem tempore. D. de orig. iur. Proconsules etiam & Præsides in prouincijs, edicta eiusmodi proscribebant, quæ Prouincialia appellabantur ad differentiam vrbanorum: Patet hoc ex Cicero. lib. vj. Epist. ad Atticum. epistul. j. & ex Verrinis. Ad edictum autem tam prouinciale quàm vrbicum, Gaius Commentarios scripsit. Eaq; causa est, cur in edictorum interpretatione proconsulis sæpe mentionem faciat, vt in l. 1. D. de alienat. iud. mut. l. 27. D. de dolo. l. 27. §. 1. D. de minorib. l. 1. D. quod cum eo. l. 1. §. pen. D. quod cuiusq; vniuersit. l. 68. D. pro soc. cum alijs, quæ ab Anto. August. lib. j. Emendat. cap. v. notantur. Sunt & edicta principum. l. 8. D. de quæstionib. l. 13. D. de iure fis. l. 15. D. ad l. Corn. de fals. l. 1. D. de constit. princip. Rubr. de Edicto Diui Hadr. toll. §. sed & quod principi. Institut. de iure natur. vbi Theoph. edictum, ait, dici πᾶν ὅπερ ἂν οἰκείας φύσεως κινήσεως ὁρίσῃ ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν τῶν ὑπηκόων ὠφέλειαν καὶ λυσιτέλειαν. Edictorum autem, quæ à magistratibus proponebantur quædam perpetuę iurisdictionis causa proponebantur. l. 7. D. de iurisdict. om. iud. Cuiusmodi edicta cùm annua primùm essent, quia & ipsum Prætoris imperium annuum erat, lege Cornelia perpetua facta sunt: ac deinde in ordinem à Saluio Iuliano Hadriani temporibus ex Senatus auctoritate redacta & composita, vt Eutrop. in Hadria. & Iustinia. in l. 2. §. sed quia diuinæ. C. de vet. iure enucl. & l. penult. C. de condict. indeb. scribunt.

Vnde edicti perpetui nomen. l. 2. D. de sta. ho. l. vlt. in fi. D. de appell. recip. l. 52. D. de oblig. & act. l. 5. D. de extr. crim. l. 21. D. de lib. cau.

Edicta hæc etiam monitoria appellata credo, quod his ciues admonerētur, qualiter ius dicturi essent magistratus: Ad quod edictum Callistratum libros sex scripsisse ex Indice intellegitur. Edicto enim admonere etiam veteres dicebant. l. 39. D. de religios.

Ad

Ad hanc speciem pertinet Carbonianum edictum, quod solum auctoris sui nomen retinuit. Eiusdem quoque generis est Edictum nouum, cuius meminit l.1. §. si pater vnum. D.de vent.in poss.mitt.

Alia erant edicta, quæ prout res inciderat, proponebantur, & ad singulas causas è re nata adcommodabantur: qualia erant ea, quibus aliquem euocabat, & adesse iubebat Prætor. l.68.l.71.l.72.l.73.l.75. D.de iudic. l.vlt. D.vbi pupill.educ.deb.l.2. §.senatus.l.15. §.senatus. l.42.in fi.D. de iure fisc. l.20. §.præter hæc.in fi.D.de petit.hered.l.1.§.1. D.de requir .re.l.7. §.vlti. D.de suspect. tut. l.3. C.qui accus. non poss.l.26.§.euocari. D.de fideic. lib.l.53. D.de re iud.l.2.§.quid ergo.D.ad s. c. Tertyllian.l. 2.C.vbi in rem act.l.5. D.de poen. l.51. de decurionib.lib.x.C. Et apud Paul. lib.v. Sent. tit. v. Iustinian. Nouell. Constitut.cxij. καὶ ἐν τούτῳ μάλιστα μὲν ποιοῦσι, περεμπτωρίων τριῶν ἐδίκτων αὐτὸν καλεῖσθαι μιᾶς ἑκάστης λήξεως οὐκ ἔλαττον ἢ τριάκοντα ἡμερῶν διάστημα περιλαμβανούσης. κελεύομεν γὰρ τοὺς ὀρδιναρίους δικαστὰς μὴ μόνον ταῖς τῶν λιτιγάντων φωναῖς, ἀλλ' ἔτι μὴν καὶ ἐδίκτων περεμπτωρίων καλεῖν εἰς τὸ δικαστήριον. Quo sensu edictum peremptorium accipiendum est, quod vnum pro omnibus appellatur, vt lib.xiiij.exponemus. Atque hæc edicta dari à Prætore dicebantur. l.71.& l.72.D.de iudic. Edictum etiam appellatur, quo præses aduentum suum prouincialibus significat. l. 4. §.antequam.D.de off.procons.

Edictalis bonorum possessio, quæ edicto defertur.l.30.§.1.D.de adq.hered.l.1. §.1. D.si tabul.test.

Edictalis ex l.6. C.de secund.nupt.l.31.de petitio.& vl.dat.in C.Th. vt Edictale programma apud Cassiodor.lib.j. Variar. epistol. ad Pop.Rom.& lib.ij.Epistol.ad Senat. Vrbis Romæ.

EFFECTV in libris nostris significat facto ipso, re ipsa, vi ipsa.l.10. D.de vsu & habit. l.5. §.vlt.D.commod.l.5. §.1. D.quod cum eo.l.1. §.qui minorem. D.vt legat. nom.cau. l.15. D. de legat.præst.l.14.in fi. D.commun. diuid.l. 14.§.Iulianus.D.quod met.cau.

EFFODERE terminos est, lapides finium causa positos auellere, & eijcere. l.1. C.de accusatio. & apud Paul. lib. v. Sentent. tit. xxij. Effodere ossa vel eruere. l. 8. D. de religios. l. vlt.D.de sepul.viol.

EFFRACTORES dicebantur, qui vi fores, parietes've insularum horreorum've effringebant, vt inde aliquid subriperent.l.3.§.1.D. de off.præf.vig.l.16. §.tempus. D.de poen.l.1. D. de furib. balnear. titul. de effractorib. Et apud Firmicum lib.iij. Mathes.cap.xiij. Lexicon B.Germani θυρεπανοίκτας vertit.Effracturæ crimen in l.48. D.de bon. libert. l.1.C. de locato.

EGERERE pro eijcere ex aliquo loco. l. 25. l. 52.§.si sulpurariæ.D.de furt.

EICERE foetum vel partum, edere significat in l.27.§.si mulier.& l.39.D.ad l.Aquil.

Eicere saxum ex fundo in l. 35. D. de dolo vel eximere vel euehere significat, vt in l.6. D.de donatio.

Eijcere terminos.l.vlti.D.de termino mo.Et in lege Mamilia. Quicq; termini hac lege statuti erunt, ne quis quem eorum eijcito, ne've commoueto. Paul.deijcere dixit lib.j. Sent. tit.xvj.

Eiectam nauem Latini dicunt, quæ, vt Græci loquuntur, ἐξεβράσθη. l. 3. §. qui eiecta. D. de incend. rui. Credo Deiectam eodem sensu dici in l.7.D.de lege Rod.

EIVRARE bonam copiam, est iurare sibi copiam non esse æris alieni dissoluendi: Cicer. lib. ix. Epistol. ad Pætum. Tu autem quod mihi bonam copiam eiures, nihil est. Tum enim cùm rem habebas, quæstiunculis te faciebam attētiorem. Quo ego loco adductus restituendum hoc in Varrone verbum credo, quod vnius litteræ ademptione omnem sensus gratiam perdidit: Ait ille lib.vj. de lingua Lat. Liber qui operas suas in seruitute pro pecunia, quam debeat, dat, dum soluere ret, nexus vocatur. Hoc C.Popilio rogante, Sylla Dictatore sublatum, ne fieret, & omnes, qui bonam copiam iurarent, ne essent nexi dissoluti. Quòd multo planius erit, si, eiurarent, legas, vt sit sensus, si iureiurando negarent sibi facultatem dari, eo se ære liberandi. Adiuuat nos Festus lib. v. qui Eiurationem significare ait, non posse id, quod desideretur, præstari.

ELECTRI nomen duobus modis accipi Pausanias lib.j.Eliacor.docet. τὸ δὲ ἤλεκτρον τοῦτο, ait, ὃ τῷ Αὐγούστῳ πεποίηται τὴν εἰκόνα, ὅσον μὲν αὐτόματον ἐν τῷ ἠριδανῷ ταῖς ψάμμοις εὑρίσκεται, σπανίζεται τὰ μάλιστα, καὶ ἀνθρώπῳ τίμιον πολλῶν ἐστιν ἕνεκα. τὸ δὲ ἄλλο ἤλεκτρον, ἀναμεμιγμένος ἐστὶν ἀργύρῳ χρυσός. In hanc posteriorem sententiam electrum vsurpatur in l. 7. §.voluntas. D.de adquir.rer. do. §.si duorum. Institution.de rer.diuisio.l.4.D.de lega. lib.j.Plinius lib.xxxiij. cap.iiij. Vbicumque quinta argenti portio est, electrum vocatur. Scrobes eæ reperiuntur in Caria. Fit & cura Electrum argento addito. Seruius in viij. Aeneid. Secundum Plinium, ait, tria sunt Electri genera: Vnum ex arboribus, quod succinum dicitur: Aliud, quod naturaliter inuenitur: Tertium, quod fit de tribus partibus auri & vna argenti. Quas partes etiam si naturam resoluas, inuenies. Quæ postrema verba ab eo mutuatus est Isidorus libro xv.Etymol.cap. xxiij. Idemq; Plinius lib.ix.

n 3 cap.

cap. xl. Sicut testudines tingere, argentum auro cõfundere, vt electra fiant, addere æra, vt Corinthia. Tertullia.lib.aduers.Praxeam: Vna erat substantia Iesus ex duabus, ex carne & spiritu mixtura quædam: vt electrum ex auro, & argento: & incipit nec aurum esse, id est spiritus, neque argentum, id est caro, dum alterum altero mutatur, & tertium quid efficitur. Hinc Electrei nummi apud Lamprid.in Alexand. Planè electrum etiam succinum significat, vt in illo Martialis versu,

Corticibus duris sudare electra feruntur.

Eoq; sensu Electrina vasa accipi possunt in l. 32.§.Neratius.D.de auro,arg.

ELIDERE est perimere, tollere, summouere, repellere agentem, excipientem've. l. 27. §. pactus.D.de pactis.l.2.§.& generaliter. D.de doli excep.l.4.C.de ord.cognit.l.21.§.1.D.de pignorib.l.17.D.de euictionib.

ELOGIVM pro titulo & causa exheredationis ponitur in l.14.in fi.D.de liber.& post.l.1. §.idem ait. D.de Carb.edict. l.9. C.de suis & legit. Cicer.pro Cluent. Auito: Vnum est etiam, quod maximè me conturbat, quòd elogium recitasti de testamento Cn. Egnatij patris hominis honestissimi, idcireo se exheredasse filium, quòd is ob Oppianici damnationem pecuniam accepisset. Quintilia. lib.vij.cap.iiij.Sed nonnumquam etiam reus hic totius summam constituit, si exheredatum à se filium pater testatus fuerit elogio, propterea quòd is meretricẽ amauerit. Idem in Declamation. ij. Non est, iudices, quòd nullum putetis ideo ad iuuenis exheredationem adiectum elogium, quia de scelere constaret. Eodem modo & in legatis & in hereditatibus dandis elogium adijcitur, vt in l. 37.§.Seiam.D.de legat.lib.iij. Legatum reliquisse testatorem Scæuola, ait, cum hoc elogio, MAEVIO DE ME NIHIL MERITO DARI VOLO. Seneca lib. ij. Controuers. Testamento omnium bonorum suorum reliquit Formosam heredem, & adiecit elogium, QVIA PVDICAM COMPERI: Quintilianus etiam Declamatione cccxxv. Elogium vocat verba precaria de hereditate restituenda in heredem collata.

Elogia pro testamentis morientium. l.20. C.de iu.deliber.Cicer.j. Tusculanar.l.33. & l.35. C. de inoffic.testamento.l.vlti.C.comm. vtriusque iudic.

Elogia etiam pro notorijs, & indicijs criminum, quæ vulgò onera & informationes dicimus.l.6.& l.11. D.de custod.reo. l.3. D.de re milit. Tertullian.in Apologet.cap.xliiij. Vestros enim iam contestamur actus, qui cottidie iudicandis custodijs præsidetis, qui sententijs elogia dispungitis, tot à vobis nocentes varijs criminum elogijs recensentur. Idem in lib. ad Scapulam: Prudens etiam missum ad se Christianum in elogio concussione eius intellecta dimisit, scisso eodem elogio, negans sine accusatore se auditurum secundum mandatum. Tranquill.in Caligula cap.xxvij. Custodiarum seriem recognoscens, nullius inspecto elogio, stans tantummodò intra porticum mediam à caluo ad caluum duci imperauit.

Elogium etiam edicto subiectam clausulam appellat Vlpian.in l.38. §.inuentorium.D.de ædilic.ed.

ELVSCARE, alterum oculum effodere significat. l.5. §.vlt. D.ad leg.Aquil. l.22. D.de pignoribus. Ita eluscatus seruus in l.17.D. ad exhibend. l.penultima. D.de condictione triticiaria.

EMANCIPARI, vt Fest.libro v.tradit, dicebantur tam liberi qui ex iure patris exibant, quàm ea, quæ alieni dominij fiebant, quorum vtrumque mancipatione fiebat.

Vnde mancipare & emancipare prædia fundosq; apud Plin. lib. vij. Epistul. ad Caninium, & lib.x.Epist.ad Traia. Et Tranquill. in Otho.cap.iiij.

EMANERE l.3. §. is qui. D. de re milit. l.17. §. idem ait interrogatus.D.de ædilic.ed.

Vnde Emansor, qui diu vagatus ad castra regreditur.l.3.§.emansor.D.de re milit. Qui & Remansor in l. 4. §. edictum. & l.5.§. à barbaris.D.eod.titulo. Delictum ipsum Emansio appellatur.dict.l.4.§.penulti.& vlti. Leuius autem est desertione: & eo separantur emansores à desertoribus, quo errones à fugitiuis.

EMBAMMA, acetum ad intingenda obsonia conditum. l.9.in fin.D.de contrahend.empt. l.9.§.si acetum.D.de vino, trit. Cui sinapi immisceri solitum indicat Columella libro xij. capite lv.

EMBLEMATA dicebantur, quæ scyphis, speculis, absidibus, vasis've ornatus gratia adijciebantur. l.3. §.1. D.de vino trit. l.19. §.idem Celsus.& l.32.§.1. D.de auro, argen.l.7. D.ad exhib. Hoc vocabulum cùm in Senatusconsultum aliquando incidisset, Tiberius circumduci, & aliud Latinum requiri, aut rem potius longiore ambitu verborum demonstrari iussit, auctore Suetonio.

EMBOLA in l.10.C. de sacr.eccles.l. vlt.de nauib.nõ excus.lib.x.C.publicarum specierum copiarumq; seu annonarum transuectionem significat, quæ quotannis in Aegypto nauibus illatæ Constantinopolim deferebantur. ἀπὸ τοῦ ἐμβάλλεσθαι τὰς ναῦς τὸν σῖτον. vt Iustini.in Edicto xiij.his verbis indicat: πᾶσαν γίνεσθαι πρόνοιαν τῆς τῆς αἰτίας ἐμβολῆς σίτου καὶ ἀπαιτεῖσθαι καὶ ἐπὶ τοὺς νομοθετουμένους ... ἐκπέμ

ἐκπέμπεσθαι. ἀλλὰ τούτων μὲν ἀπαγορεύειν ὅσας δὴ ἐκπέμψας δὴν αἰγύπτῳ, τὴν δὲ ἄλλην αὐτοπωλοῦντας ἀποδέχεσθαι, ἢ καὶ ἐμβάλλεσθαι τοῖς πλοίοις. προσεπιδέξασθαί τι ἐς ταύτην ἐκπέμπεσθαι τῇ βουλομένῃ πόλει, ὅσος τοῦ κανόνος τῆς αὐτῆς οὐσίας ἐμβολῆς ἐπὶ τοῖς φέρουσι πλεοναζομένης. Idem in eodem loco ἐμβολὴν σιτοπομπικὴν vocat.

EMERITI dicuntur, qui impletis ſtipendijs, labore militiæ ſoluuntur.l.1. C. de excuſ. tut. l.vlt. C. de his qui implet. ſtip. lib. x. C. l.2.§. ignominiæ.D.de his qui not.infa.

Emerita præmia & commoda finitæ militiæ.l. 3.§. qui militiæ.& §. is qui ad hoſtes.in fi.& l.5.§.pen.D.de re milit.

EMIGRARE dicuntur,qui ante finitum conductionis tempus habitationem derelinquunt.l.28.§.1.D.locati.l.43.§.1.D.de dam inf. Sic & Emigratio in l.28.D.de dam.inf.

EMINENTISSIMVS titulus dignitatis, qui præfectis prętorio tribuitur,& magiſtris militum,& patricijs.§.ad iſtum. Epiſt. de Iuſtinian.Cod.confir.l.2.C.de ſent.ex breui.recit. l.64.in fi.de decurionib.lib x.C.l.11.C. de adſeſſorib.l.5.d.l. 6. & l. 11. C. de aduoc. diuerſ. iud.& præfectis vrbi.l.5.C.de arbit.

Vnde Eminentiſsimas præfecturas legimus in l.6.de exactorib.tribut.lib.x.C.

EMITTI inſtrumentum dicitur.l.47.§.vlt.D. de pact.Item cautio.l.1. C. de numerata pec. l.7.C.de præd.min.l.4.C.de oper.ſeru. Et ita legendum eſt in l.1. C. ſi pignor. conuentio. auctoribus libris ſcriptis. Et Emitti ſatiſdatio.l.3.C.de ſuſp. tutorib.& Epiſtula.l.24. D. de conſtit. pec. l. 77. D. de rei vindic. l.vlt.§. vlt.D.de oblig.& actio.l.78.§.1.de leg.lib.iij.

Hoc ſenſu Emiſſa manus pro expoſita cautione in l. 15. D. de probatio. Et Emiſsio chirographi apud Caſsiodor.lib.iiij. Variar.Epiſt. ad Dudam.

EMPHYTEVSIS contrahitur, cùm ſterilia prædia perpetuò fruēda ita dantur, vt quandiu penſio,ſiue reditus pro his domino præſtetur, neque ipſi conductori, neque heredi eius,neque alijs,qui ab his acceperint, auferre liceat.§.adeò.Inſtit.de locato.

Vnde Emphyteuticus ager, Rubr. ſi ager vectig. vel Emphyteuticus pet. l. 15. §.1. D. qui ſatiſdare cogant. l.13. C. de præd. min.l.23.C. de admin.tut.

Et ius Emphyteuticum. l. 3. §. ſi ius. D. de reb. cor.Rubr.de iure Emphyt.

Emphyteuticarij.l.2.C.ne rei dominic.

EMPTVM & paratum,quæ in legatis vxorijs adijci ſolebant.l.29.D.de legat.lib. iij. l.10. D. de auro,arg.l.81.in fi.D. ad l. Falcid. hoc differre ait Vlpia. in l. 47. §. 1. D. de leg. lib. iij. quòd in Empto Paratum inſit : in Parato non continuò Emptum contineatur. Paratis omnia continentur, quæ vſibus eius adtributa,deſtinata,adſignata. Empta verò ea ſola intelleguntur, quæ propter ipſam empta fecit maritus,non etiam,quæ alia ratione adquiſita paterfa.ei deſtinauit.l.49.§.1.D.eo.tit. Vide plura de horum verborum vi in l. 45, & l.46.& l.47.& l.49.l.78.§.pen.D.de legat. lib.iij.

Veteres autem emere pro accipere & ſumere dicebant,vt Feſtus lib. j. & lib. v. & lib. xvj. ſcribit.Sed & his in emptione venditioneq; appellationibus promiſcuè vtebantur.l.19.D. de actio. emp.

Ex Empto vēdito agere.l.19.D.de hered.vend.

Empti venditi actio.l.16. D. de in diem addict.

Emptionis verbo omnem alienationem legem XII. Tabularum complexam prudentes interpretati ſunt in capite,quo de ſtatu liberis agebat.Cuius nos aliàs ſententiam exponemus.l.29.§.1.D.de ſtatuliber.

Emptoribus ſimiles perſonæ commemorantur in l.vlt.D.quibus ex cauſis in poſſ.l.22. D. rer. amot. l. 19. §. emptorem. D. de ædilic. edicto.

EN PRAÁTEI in l.pen. D. de condict. tritic.l. 28.D.de probatio.l.13.D.de ſolutio.l.12. §. Iulianus. D. rat.rem hab. ſignificat cum quodam ſpatio & laxamento & temperamento temporis,l.105. D. de ſolutio.l.4. D. de vacat. muner. &,vt aliàs dicitur pleniùs, & latiùs, non momentis omnibus temporum ad viuum reſecatis.Itaque quod in d.l. 28. de probat.Paul.ait,ſatis eſſe hoc γὼ πλάτει memoria teneri, hoc idem in re ſimili pluribus verbis ita enuntiat in l. 2. §. idem Labeo ait .D. de aq. & aq. plu. cùm quæritur , an memoria extet facto opere,non diem & Conſulem ad liquidum exquirendum, ſed ſufficere ſi quis ſciat factum:&c.

EPISCOPI,qui in municipijs pręerāt pani & rebus ceteris venalibus, quæ ciuitatium populis ad cottidianum victum vſui ſunt. l. vlt. D.de munerib.& hono.

EPISTOLARES principis. l. 32. & l.35. C.de appellatio. Illi in ſacro auditorio acta excipiebant,vt apparet ex l.36.C.eo.tit. Habebāt enim Imperatores ſcrinium ſacrarum epiſtularum, vt ex l.3.de temporib. appell. & alijs, quæ lib.xij.& lib.xvij.dicemus, liquet.

Epiſtulæ in libris noſtris plerumque chirographorum & cautionum vicem optinent.Eius enim rei gratia olim frequentiſsimè emittebantur, multaq; adeò per epiſtulas nomina fiebant.patet hoc ex l.24.l.26. §.1. & §.vlt.& l.28.D.depoſ.l.2.l.47.§.1.D.de pact.l.24. in fi. l.26.l.31.C.de conſtit.pec.l.34. l.59. §.ille illi.l. vlt.in fi.D.manda.l.34.D.de pigner.act.l.vlti. D. de inſtitor. Dicunt autem Iureconſulti emittere epiſtulam & exponere. l. vlti. D. de pec.conſtit.

EPIT

EPITONIA in l.17.§.caſtella.D.de act.empt. quæ antehac corruptè epiſtomia. Quo errore etiamnum laborant Frontini de aquæ ductib. libri, & Senecæ Epiſt.1.lib.xiij.

EQVITIVM l.1. §. vlt. D. de rei vindic. l. 12. §. equitij. D. de vſu & habit. l. 70. D. de vſufr. l. 39. D. de vſur. l.19. §. vlt. D. de inſtruct. vel inſtr.

ERCISCVNDAE familię, verbum antiquum, &, vt exiſtimo, ex XII. Tabul. proſectum, quod hereditatis diuidendæ ſignificat. Cic. 1. de Orato. Nec ſi parui nauigij & magni eadem eſt in gubernando ſcientia, idcirco, qui quibus verbis erciſceri oporteat neſciat, idem erciſcundæ familiæ cauſam agere non poſsit. Quò adludens Apul. lib. vj. de Aſino aur. Sic nos, ait, diuerſa tendentes & in cauſa finali de proprietate ſoli, immò viæ herciſcundæ contendentes &c.

Familiæ porrò Erciſcundæ actio, iudicium diuiſionis appellatur in l.77.D.de leg.lib.j. quia hereditatis diuidendæ gratia inter heredes ea actio competit. §.quædam. Inſtit. de actionib. Iſidor. lib. v. Etymolog. cap. xxv,

EREMODICIVM non deſertum vadimoniũ quod Haloander & alij quidam exiſtimant, quos meritò Gouean. reprehendit, ſed deſertam litem ſignificat. l. 7. §. vlt. D. de minorib. l.13. D. iudic. ſol. l. 11. §. ſi autem reus. C. de iudic. Et Nouel. Conſt. lxviij. verbum ἐκ τῆς ἐρήμης δίκης compoſitum eſt, quod deſertam litem ſonat, quæ locutio à Papinia. vſurpatur in l.31. §. litem. D. de neg. geſt. & Paul. in l.11. D. iudic. ſol.

EROGATIONES in l. vlt. D. de petit. hered. l.54. D. ad Trebellia. l.5. §. vlt. D. de donatio. int. vir. Traianus Plinio, Modò ne quid ideo intribuant, aut minus illis in poſterum fiat ad neceſſarias erogationes.

ERRO à fugitiuo diſtat, leuiusq́; eſt erronis, quàm fugitiui vitium. l. 4. §. penult. D. de re milit. Erronem autem ſic propriè definimus, qui non quidem fugit, ſed frequenter ſine cauſa vagatur, & temporibus in res nugatorias conſumptis ſerius domum redit. l. 17. §. erronem. D. de ædilic. ed. Ita Erronem in edicto Aedilium accipimus. l.1. D. de ædilic. ed. & in l.1. §. vlt. D. de ſeruo corrupt. l.1. §. fugitiuum. Erronem autem non ſecundùm propoſitionem mentis ſolam, ſed cum aliquo facto oportet intellegi. l. 225. D. de verbor. ſignificatio.

ERROR duplex eſt, iuris & facti. In iure errat, qui exiſtimat ſibi aliquid per leges licere, quod non licet: vel verſa vice falsò ſibi quid non licere exiſtimat. l.32. §. 1. D. de vſucapio. l.2. §. ſi à pupillo. D. pro empto. l.1. D. vt leg. nom. cau. l.1. & l.8. D. de iur. & fac. ign. l.1. §. caput. D. de aqua cottid. In facto verò errat, qui factum vel non factum aliquid errore ductus credit. l.1. §.1. de iur. & fac. ig.

Error item aliquando in corpore, aliquando in ſubſtantia, aliquando in cauſa contingit. Error eſt in corpore, ſi de vno fundo ſentiam, & alium demonſtrem: aut ſi mihi fundum Cornelianum tradas, cùm me Sempronianum accipere exiſtimem: vel ſi alium volens heredem ſcribere, alium ſcribas. l. 9. D. de contr. empt. l. 9. de hered. inſtitut. l. 4. D. de leg. lib. j.

Ab errore corporis ſeparat Vlpia. errorem in ſubſtantia: veluti ſi acetum pro vino veneat, in corpus quidem conſenſum, ſed in materia erratum accipit. l.9. & l. 11. D. de contr. emp. In materia autem & qualitate errorem coniungit in l.14. eo. tit. in qua docet in materia errari, ſi æs pro auro veneat.

Verbum, EST, non ſolùm preſens, ſed & præteritum tempus ſignificat. l.123. D. de verbor. ſignific. Quod in quibuſdam locutionibus, quæ exempli cauſa illic ſubijciuntur, procedit. Aliàs certè articulum EST præſentis temporis in ſe demonſtrationem tantùm continere traditur. l.34. D. de auro, arg. Planè hæc verba, SIT, FIAT, quibus in interdictis Prætor vtitur, vtrumque tempus complectuntur. l.2. §. deinde. D. ne quid in loco pub. l.1. D. de fluminib. l.1. §. penult. & vlt. D. de cloac.

EVERRICVLVM quod Græcè σαγήνη dicitur. l. 13. §. ſi quis me. D. de iniur. Nonius Marc. ſcribit genus eſſe retis piſcatorij à verrendo dictum, quod quidquid piſcium nactum fuerit, euerrat, vel quòd trahatur. Tullius in Verr. Act. vj. Quod vmquam iudices huiuſmodi euerriculum vlla in prouincia fuit? Apuleius in Apolog. Eum memoriæ prodiderunt, cùm animaduertiſſet proximè. Metapontum in litore Italiæ ſuæ euerriculum trahi, fortunam iactus eius emiſſe. Seruius in 1. Aeneid. Verrere ait, eſſe trahere à reti, quod verriculum dicitur. Atque hic me locus admonet, vt Manilij verſum emendem ex lib. iiij. Aſtronomic. in quo ita eſt,

Et placidum ductis euertere retibus æquor.

cùm legendum vtique ſit, euerrere. Eleganter autem in hoc verbo ludens Cicero, De dolo malo formulam euerriculum malorum appellauit lib. j. de Nat. deo.

EVERTERE ciſium. l.13. D. locati. vt, Euertere nauẽ Cicero in Paradox. Et Euertere onus. l.1. §. 1. D. ſi quadrup. paup. deijcere eſt, vt in l.7. §. ſed & ſi quis plus iuſto. D. ad l. Aquil.

Euerſores, Prodigos Gaius vocat lib. 1. Inſtit. ab eo quod euertant, id eſt, diſsipent, & dilapident bona. Quo ſenſu etiã Euertere patrimonium pro exhaurire & conſumere & exinanire dixit Vlpia. in l.1. D. ſi famil. furt. ſec.

EVINCERE eſt rem iure dominij ab aliquo auferr

auferre. Sic euinci hereditas dicitur per inofficiosi querellam, cùm ab herede scripto auocatur. l.21.§.vlt.D. de inoff. Sic euinci per. bono. possessionem in l.6.in fi. D. si pars hered. pet. vt alia trita & satis nota huius verbi testimonia omittam. Euictionem autem debere dicuntur, vel præstare hi, ad quos re euicta & ablata est regressus.

EXAVCTORARI est militia remoueri. l. 29. D. de lib. cau. l.4.§. non omnis. & l.7.D. de re milit. Nam qui militiæ se dant, sacramento quodammodo auctorati militiæ videntur, quo cùm soluuntur, exauctorantur. Exauctorare, insignia militaria detrahere Vlpian. interpretatur. l.2.§. ignominia. D. de his qui not. infa.

EXCEPTIO, Paulo finitore, est cōdicio, quæ modò eximit reum damnatione, modò minuit condemnationem. l. 22. D. de exceptionib. Exceptio autem dicta est, quasi quędam exclusio, quæ opponi actioni cuiusq; rei solet, ad cludendum id, quod in intentionem condemnationem've deductum est. l.2. D. de exceptio.

Exceptionum autem aliæ sunt perpetuæ & peremptoriæ, quæ semper locum habent, nec euitari possunt, negotioq; finem adferunt: Aliæ temporales & dilatoriæ, quæ ad tempus locum habent: differuntq; non perimunt actionem, vt pacti conuenti temporalis: Et fori, & procuratoria exceptio. l.2. & l.3. D. de exceptio. de qua lib. xv. dicam.

Exceptio in factum appellatur, quæ in factum datur comparaturq;: Et plerumque loco exceptionis doli. l.14.§. cum qui. D. quod met. cau. l.4. D. vsufruct. quemadmod. cau. l.27. D. de pec. cōstit. l.14. & l. penult. D. de exceptio. l.1. D. de except. rei vendi. l.2. §. & generaliter. l.4.§. aduersus. & §. si à Titio. D. de doli excep. l. penult. D. de condict. ob turp. caus. l. 7. in fi. D. de iure dot. l.1.§. quod autem. D. de superficieb. l.20. D. de interrog. in iu. fac. l.9. C. de nō num. pec. l.4. D. de nouationib. l. vlt. D. ad Macedonia. Institut. de exceptionib. in prin. vbi Theoph. ab eo appellari In factum exceptionem scribit τὴν δογματικὴν ἀντίθεσιν.

Exceptio annua in l.30.§. si annua. D. de pecul. appellatur, quæ domino competit post annum à manumissione alienatione've serui. l. 1. in princ. & §. vlt. quando act. de pecul.

Exceptio rei venditæ & traditæ ei obijcitur, qui rem à se venditam & traditam vindicat atque petit, toto titul. de excep. rei vendit. d. l.50. D. de act. emp. l. vlt. §. item si mulier. D. ad Velleia.

Frequens est apud Iureconsultos hæc locutio, Exceptione posita. l.30. & l.48. & l.65. D. de rei vindic. l.18. D. de iureiur. l.10. D. de doli except. l. 81. §. qui fundum. D. de leg. lib. j. l. vlt. D. de pigner. act. l.7. D. ad S. C. Velleia. l. 39.§. vlt. D. de noxalib. act.

Exceptor, qui dictata excipit in l.19.§. cùm quidam. D. locati. & in inscriptione Auximitana. L. AVR. MARTIANO AVG. LIB. EXCEPTORI. Vtitur & hoc verbo Iul. Firmic. lib. iij. Mathes. cap. vj. & xij. Augustin. Epistol. clij.

Exceptæ personæ in l.5.§. vlt. & l.15.§. vlt. & l. 20. & l.21. D. de legat. præst. & l.35. D. de vulg. & pup. intelleguntur parentes, liberi, vxor, nurus, cui dotis nomine legatur. l.1. D. de legat. pręst. l.1. C. de cont. tab. Apud Vlpia. verò tit. 1. Institut. Exceptas personas intellege cognatos, quibus per l. Furiam plus mille asses capere licebat, vt idem scribit eiusdem libri tit. penult. Nec dissimiliter Exceptos in l.7. D. ad l. Iul. repet. accipere oportet, sobrinos, propioris've gradus cognatos, & vxorem, à quibus lex Iulia repetundarum accipere permittit, vt apparet ex l.1. in fi. D. eod. titul.

EXCVTERE aliquem, id est, facultates eius discutere. l.2. D. si quis om. causa test. l.1.§. si inter. D. de magistr. conuen. l.1. C. de reuoc. his, quæ in fraud. cred. At in l.46. §. cùm testamento. D. de adm. tut. vbi vulgo, excussi, qui Pand. Flor. descripserunt, excussati scripserunt, ducti similitudine vocum, quòd in archetypo excusati scriptum esset.

Excutere vires alicuius. in l.42. D. manda. pro inquirere in fortunas eius, vt Seneca lib. 1. de Benefic. loquitur.

Excutere impensam, id est, supputare quanti sint impensæ. l.60.§. mandaui. D. loca.

EXEMPLA pro copijs quemadmodum vulgo loquimur, in l.2. & l.11. D. de eden. l. vlt. D. quando appell. sit. l. penult. D. de appell. recip. l.4. D. famil. ercis. l.45.§. neq; instrumenta. D. de iure fisc. l. vlt. D. quemad. test. aper. l. 11.§.1. D. de legat. lib. iij. Ita plures tabulas eodem exemplo scriptas, & vnum testamentum pluribus exemplis consignatum Iureconsulti dicunt. l.24. D. qui test. fac. poss. l. vlt. D. de his, qui in test. delent. In eundemq; sensum etiam Exemplarij verbo vtuntur, vt in l.47. D. de leg. lib. ij. Binę tabulę testamenti exemplarij causa scriptę, & in l.10. D. quemadmod. testament. aperiantur, in duobus exemplarijs scripta, vel in duobus exemplaribus, vt in l.1.§. si quis in duobus. D. de bon. poss. sec. tab.

Exemplum etiam pro consequentijs ponitur, Vt enim dicitur, Ad exemplum constitutiones trahi, id est, produci ad consequentias. l. 1. D. de constit. prin. §. quod principi. Institut. de iur. natur. l.14. D. de legib. Crebræ sunt hæ in libris nostris locutiones, Exemplo perni-

ciosum pessimum've esse. Item, Iniqui exēplirem esse. C.de probatio.l.45.D.de leg.lib.ij.l.47.D. de iudic. Sic malo & pessimo exemplo, in l.1.D.ad S.C.Macedo.l.33.D. de re iud. l.3.§.1.D.ad l.Corn.de sicar.

His verbis, Exemplo, &, Ad exemplum, vtilis actio significari & demonstrari solet.l.13.§.si procurator.D.de actio.emp.l.16.& l.penult. D.de institor.l.5.§. penult.D. de his qui deiecer.l.53.D.ad l.Aquil.l.1.§. proponitur. D. de superficieb.l.1. C. de precar.l.5. C. si alien.res pign.l.1.C.de rer.permut. Aliàs nudam similitudinem hæc verba significant.l.27. in fi.D. de donatio.l.7.D. de institor.l.6. C. de inoff. donatio.l.1.C.de.dot.

EXEQVI delicta, modò valet crimen persequi & deferre. l.1.l.2.l. 4.l.19.D. de accusatio. l.vlt.D.de priuat.delict. Modò vindicare: & ad cognitoris magistratusq; personam refertur.l.2.D. de his, qui sunt sui vel al.iur.l.pen. §.1.D.de extraord. crim. l.131. in fi. D. de verbor.signific. Et in hanc sententiam hoc verbum à Tertulliano lib. aduersus Marcionē; & à Tranquillo in Cæs.cap. lxvij. vsurpatur. Vnde publicam exsecutionem dicuntur habere crimina, quæ publicè coërceri solent, & quorum nomine publica iudicia constituta sunt, vt apparebit ex collatione l. 200. D. de verbor. signific. cum l.11.in fi.D. de euictio. & l.7.§.atquin.D.de iniur.

Exsecutiones pœnarum.l.37.D. de minorib.& alio sensu.

Exsecutores dicuntur, qui à Prætore iudicati exequendi causa dantur.l.3.§.si exsecutor. D. de neg.gest.l.49.D.famil. ercisc. Impp. autem Executorem eum solum esse definiunt, qui post sententiam inter partes audita omni & discussa lite prolatam rei iudicatæ vigorem ad effectum adducit.l. penult. C. de excep. rei.iudic. Quo etiam modo hoc nomen accipiēdum est in l.4.D.de appellatio. Sunt & exsecutores negotiorum in l.vlt.D.de testib. Quo nomine in constitutionibus Impp. apparitores comprehenduntur, per quos & absentes vocabantur, requirebanturq;, & testes citabantur, & debita exigebantur. Eoq; nomine & sportulas accipiebāt. Quæ omnia colligi possunt ex l.11. §. & si quidem. & l.13. l.vlt.C. de iudic. & Rubr. de sportu. & executio.lit.C.& l.25.C.de episc.& cler.l.15.C.de testib.l.7.C. quæ res pign.oblig. §. tripli. Institut.de actionib.l.3.C.de præscript. 30. ann. l.7.in fi.C.de aduoc.diuers.iudic.

EXERCERE varias pro verbo adiuncto recipit significationes. Dicimus enim, Exercere argentariam, & inde Exercitores argentariæ mensæ.l.4.D.de eden.

Exercere nauem.l.1.§. vlt. & l.4. D. de exercit. l.1.§.1.D.nautæ, caupo. Vnde Exercitor appellatur, ad quem obuentiones omnes & reditus nauis perueniunt, siue is dominus nauis sit, siue à domino per auersionem conduxerit.l.1.§.exercitorem.D. de exercit.l.1.D. furti aduers.naut. Vel, vt Iustinia.definit, ad quem cottidianus quæstus nauis pertinet. §.1.Institut.quod cum eo. Et Exercitoria actio, quæ eodem auctore tum locum habet, cùm quis seruum suum magistrum naui præposuit, & quid eius rei causa, cui præpositus est, cum eo contractum est.

Exercere pecunias in l.35. in fi.D.de hered. instit. l.10. §. si procurator. D. manda. l.34. D. si cert.petatur. & Exercere fœnus.l.49. D.de administ.tutor.l.20.C. de not. infam.l.33.D.si cert.petatur.

Exercere vectigalia.l.6.§.decurio. D. de decur. l.vlt.D.ad l.Iul.de vi publ.Cic. pro lege Manil. Quo tandem animo esse existimatis aut eos qui vectigalia vobis pensitant, aut eos qui exercent atque exigunt? Cauponam, stabulum. l. 5. in fin. D. de obligat. & act. l.1.§. caupones.D.nautæ, caupo.§.penult.Institut. de obligat. quæ ex del. Feras, id est, agitare. l.62. §. 1. D. de vsufruct. Possessiones. l.12. D. de instruct.vel instrument. Et Varro lib.1.de de re rust.cap.ij.

Exerceri etiam possessio, id est, fundus coli in l.12.D.de instruct.vel instrumen.

Exercere figlinas, harenarias, & argentifodinas.l.15.§. inde quæsitum.cum sequent.D.de vsufruct.

Exercere pistrinum. D.de excus.tutor.

Exercere etiam litem, id est, persequi. in l.32.§. item si qui Romæ. D. de arbitr.l.4.C.de reb. credit. Inde fideiussor de exercenda lite in l.1. C. ad Turpillia. Et fideiussor litis exercitationis in l. 8. §. & post litem. D. de fideiussorib. Sic prouocationem exercere in l. 2.§. ei quoque. D. de iudic. Et exercere causas appellationis.l.4.C.manda. Exercere causas excusationis. l. penult. D. de excusat. tutor. Sic & Exercere cognitionem dicitur, qui eam persequitur.l.1.D.si libert.ingen.

Exercitio denique quæstionum publicarum dicitur.l.1. D.de offic.eius cui mandat. l. 200. D.de verbor.signific. Sueto. in Iulio cap.xj. In exercenda de sicarijs quæstione eos quoque sicariorum numero habuit. Et Cic. lib. xj.de finib. Cùm Prætor quæstionem inter sicarios exerceret. Et exercitio iudicij.l.15.D. vt legator.seu fideicomm.

EXHEREDARE, est eum, qui alioquin heres futurus esset, ab hereditate repellere. Itaque soli sui heredes exheredantur, qui ipso iure heredes essent nisi prohiberentur. Extranei ineptè exheredantur, ad quos absque eo hereditas etiam peruentura non esset. l. 132. D. de verbor.obligationib. Quò pertinet illud

Quintil.

Quintilia.lib.iij.cap.vij. Superuacuum enim fuisse prohiberi patris bonis abdicatum, si esset numero alienorum. Tunc demum igitur extranei exheredantur, cùm prius heredes scripti in certum casum hereditate priuantur. vt in l.27.D.ad leg.Falcid.l.18.§.si eodem testamento. D. de milit. test. l.41. §.eius heres.D.de leg.lib.iij.l.44. D.de heredib. instit.& in formula cretionis, quæ ab Vlpian. refertur in Instit.tit.xxij.

Exheredẽ scribere.l. 4.D. vnde lib. l.1.§.Pomponius.D.de Carbon.ed.Cic.lib.j.de Orato. Posset'ne paternorum bonorum exheres esse filius, quem frater testamento neque heredem, neque exheredem scripsisset nominatum. Et exheredatum facere.l.24. C.de legat.l.22.& l.24:C.de inoff.test.

Exheredatio autem quædam notæ & iniuriæ causa fit, quædam non notæ causa, sed bono consilio.l.18. D.de liber. & post.l.12. §.si quis non malè. & l.47.D. de bon.libert. Et inde Exheredationis nota. l. penult. D. de contra tab.l.1.D.de coniungend.cum emancip.l.1.§. sed & si exheredato. D.de adsign.lib. l.10.C. de test.milit.l.18.C.de inoff.test.

Exheredatus filius videtur non tantùm si ita dixerit pater, FILIVS EXHERES ESTO: Sed & si ita, ILLE FILIVS MEVS ALIENVS MEAE SVBSTANTIAE FIAT. l.3. C.de lib.præter. Quinetiam à matre milite've præteriti pro exheredatis habentur. l. 47. §. vlt.D.de bon.libert.

EXHIBERE, quod ad actionem ad exhibendum attinet, est facere in publico potestatem, vt ei, qui agit, experiundi sit copia. l. 2.D.ad exhib.vel, vt Vlpian.scribit, est in eadem causa præstare, in qua fuit, cùm iudicium acciperetur, vt quis copiam rei habẽs, possit exsequi actione, quam destinauit, in nullo casu, quam intendit, læsa. l.9. §.quantum. eod.tit.

In interdicto de tabulis exhibendis, Exhibere esse traditur, materiæ ipsius adprehendendæ copiã facere.l.3. §. exhibere.D.de tab.exhib. Similiꝗ modo in interdicto de libero homine exhibẽdo, Exhibere est, in publicum producere, & videndi tangendiꝗ hominis facultatem præbere. Propriè autem exhibere est, extra secretum habere. l.3. §. ait Prætor. D.de lib.hom.

Exhibet qui præstat eius rei, qua de agitur, præsentiam.l.vlt.D.de verbor.signific. l.4.D. qui satis cog.

Exhibere, aliàs est educare, alere, nutrire. l.34. D.de neg.gest. l.1. §.1. D.de off.præf.vr. l.5.in princ.& §.si quis à liberto. D.de lib.adgn.l.5. D.de naut.fœn.l.11.D.de exhib. l.1. §.si pupillis.D.de tutel.& rat.l.10.§.si domum.l.pen.& l.vlt.D.de in rem verso. l.42.§.vsura. D.solut. matr. l.10. in fi. D.de alim. leg.l.17. D.de doli excep. Inde Exhibitio pro alimentis in l.26. §.vl.D.quando dies leg.ced.l.1.§.non autem. D.de exercit.l.vlt.§.si inter.D.manda.l.penul. D.de adqui.hered.l.18.§.item cùm fundus.D. de instr.vel instru.l.69. §.in domum.D.de iu. dot. Plenius Exhibere cibum & potum in l. 1.§.1. D.de munerib. Vtitur & hoc verbo in hanc sententiam Tertullian. in libro de Idololatr.

Exhibere quoꝗ mandare & cedere actiones significat.l.35. §.si res vendita. D.de contrah. empt. l.57. D. de legat. lib.j.§.cùm autem. in fi.Instit.de emptio.

Exhibere diligentiam.l.2. in fi. D.de pericul.& comm.l.17.D.de iure dot.

Exhibere negligentiam. l. 10. D. de compensatio.

Exhiberi culpa pro præstari, in l. 3. §. nunc videndum.D.commoda.

Exhibere fidem.l.23.C.fam.ercisc.l.6.C.comm. vtr.iud.

Exhibitionis & deductionis onus. l.3. & l.5.C. de aduoc. diuers. iudic. fortè exhibendarum angariarum munus significatur.l.vn.C.sumptus iniuncti muner.

EXIGI dicuntur debitores, cùm ab his pecunia petitur. l.15. l.25. D.de liber.leg. l.16. C.ad leg.Falcid.tit.quando fiscus debit.l.44.in fi. D.sol.matr.

Verbum porrò Exactæ pecuniæ non solùm ad solutionem referendum, verumetiam ad delegationem Vlpia.lib.xxxij. ad edict.scripsit.l.187.D.de verb.signific.

Exigi etiam mancipia quis dicitur in l. 5. C. de seru. fugit. eadem forma qua exigi portorium apud Gell.lib.xv.cap.xiiij.

Exactores in l.2.& 3. de conueniend. fis.debit. lib.x. & l.1. de his qui ex pub. rat. eod. dicebantur, quibus exigẽda fiscalia nomina mandata erant, qui ad tributorum, & fiscalium debitorum exactionem destinati erant. Quo in significato sæpius hoc verbum repperitur apud Saluian.Massil.in libris de vero Dei iudicio. δημοσίους πράκτορας ἤδη ἀπαιτητὰς Iustinia.appellat in Nouell. 15.

Exactores planè serui in l.41.§.vlti.D.de fideic. lib. sunt, quos Plautus flagitatores vocat, qui debitores & nomina exigunt, creditasꝗ pecunias reposcunt.

EXILII nomen & latam fugam, & relegationem in insulam significat. l.5. D.de interdict. & releg. Sed & in l.2.§.1. D.de public.iudic. Paulus exilium interpretatur aquæ & ignis interdictionem. Et Cicer.lib.ij.Rhet.ad Herenn.omnes, quibus aqua & igni interdictũ sit, exules esse scribit. Itaque vitandæ obscuritatis causa Vlpian.in l.14.§.is demum.D.de bon.libert. dixit, Aut exilium, quòd sit vice

O 2 deport

deportationis, vbi ciuitas amittitur. Inde Exilium deportationis in l.5. C.de sacrosanc. eccl.& l.1.ad leg.Iul.de amb.in C.Theod.l.2. de his qui cum dispensat.contr. in eod. Cod. Et Exilium relegationis in l. 4. D. de pœn. Exilium autem vel temporarium est, vel perpetuum.l.vlt. D.de iniur.l.13. D.ex quib.caus. in poss.l.4.D.de interdict.& releg.

Exul porrò inde dicitur, quasi solo patrio expulsus, auctoribus Quintilia. Declamation. ccclxvj.& Festo lib.v.

EXIMERE est quoquo modo auferre.l.4. & Rubr. D. ne quis eum qui in ius voc. vi eximat.l.56.D.de pecul. Quintilian.pat. Declamation.cclix. Periturum se affirmat, cùm tu illum exemisti, cùm ad magistratus eductus est.

Eximi etiam reus dicitur, cuius nomen abolетur, & eximitur è reis.l.11.in fin.D.de accusatio.l.12.D.ad Turpillian.Idem Quintilia.Declamatio.ccclxxj. Nescis quantum sit abolitionem petere, accusatori silentium indicere, reum eximere. Necnon & actio exempta dicitur, cùm desijt quis agere posse. l. 1. & l. 26.§.actio.D.ex quib.caus.maior.

Eximendæ cretæ & lapidis eximendi ius.l.5.& l.6.D.de seruit.rust. Eximere saxum.l.6. D.de donatio.

EXISTERE dies, conditio, dicuntur noto sensu. Existere etiam heredes,id est,apparere. Quod verbum de suis propriè vsurpatur, qui emergunt, apparentq; sui, & nascuntur, non fiunt heredes.l.14. D.de suis & legit.l.11. D.de lib. & post. Extranei verò existere heredes dicuntur,cùm hereditatem adiere:Cuius rei crebriora in libris nostris sunt, quàm vt adscribi debeant, exempla.

EXISTIMATIO, est dignitatis illæsæ status, moribus ac legibus comprobatus. l. penult. D.de var. & extraordinar. Ita existimationis causa in l.104.D. de diuers.reg. & l. 103. D.de verb.signif.in qua de fama agitur.Sic pœnæ existimationem contingere in l.5.D.de pœn. dicuntur,quæ infamiam irrogant.

Lædere & notare existimationem dicimus in l.2. §. ignominiæ. D. de not.infam. l. 9. D. de suspect.tutorib.l.15.D.de condicionib.& demonstrationib.

Existimationem conseruare.l.13.§.Prætor.D.de his qui not.infa.

Existimationem defuncti purgare. l. 1. §. quotiens.D.de iniur.

Illæsa & integra existimatione. l. 25. D. de procurat.l.3.§.vi.& l.seq.D.de suspect.tur.Quod Modestino dicitur ἀμέμπτως τῇ ὑπολήψει in l. 21.D.de tutorib.dat.

EXORCIZARE verbum esse vulgi Vlpian. in l.1. D.de var. & extraordin.scribit. Aquo Exorcistæ.Iul.Firmic.lib.iij. Mathes.cap.ix. Faciet Exorcistas, & qui laborantes dæmonum incursione homines aptis remedijs liberent.Augustin.in lib.de Beata vita.de spiritu immundo agens, vel ille, ait, qui extrinsecus inuadit acumen sensusq; conturbat, & quędam hominibus infert furorem; Cui excludendo qui præsunt,manum imponere vel Exorcizare dicitur, hoc est, per diuina cum adiurando expellere. Cui muneri in ecclesia qui præerant, Exorcistæ vocabantur. l. 6.C. de episc.& cler.l.121.de decurionib.in C.Th. Isidor.lib.viij.Etymolog.cap.xij. Exorcistæ ex Græco in Latinum adiurantes vocantur. Inuocant enim super catechumenos vel super eos, qui habent spiritum immundum, nomen domini Iesu adiurantes, per eum vt egrediatur ab eis.

EXPENSA in rationibus ab antiquo appendendarum pecuniarum more dicta Plin. lib. xxxiij.cap.iij.scribit. Inde Expensare in l.41. §.libertatem.D.de fideicommiss.libert.quod aliàs Expensum ferre dicitur. Plin.lib.ij. cap. vij. Huic omnia expensa, huic omnia feruntur accepta, & in tota ratione mortalium sola vtramque paginam facit ferre pro imputare & attribuere.l.22.§.penul.D.ad Trebell. l.10. D.de supp.leg. l.24. D.quæ in fraud.credit.l.13.D.qui potio.in pign.

EXPLORATORES, qui secreta nuntiāt hostibus.l.6. §.exploratores. D.de re milit. l.38. D.de pœn. Vide Suid.in verbo, ἐξπλοράτωρ.

EXPERIRI iudicio,actione, interdicto, passim in libris nostris inuenias & Experiri absolutè eodem sensu.l.3.§.hæc pœna.D. quod quisque iur.l.23.D.depos.

Experiri etiam iudicium legimus in l.12. D. de quæstionib.

Experiundi potestatem habere quid sit, exponitur in l. 1. D. de diuers. temp. & l. 55. D. de ædilic.ed. Quod pertinet ad interpretationem.l.6. D.de calumniato. l.1. D.quando act. de pecul.l.1.& l.10.D.quæ in fraud.cred.l.1.D. vti possid.Iuris experiundi gratia dixit Paul. in l.1.D.de in ius voc.vt & Cicer.pro Cæcina: Homines inermes, qui ad constitutum iuris experiundi gratia venissent, id est,vt de iure suo experirentur disceptarent.

EXPILATORES dicuntur atrociores fures. l.1. §.1. D.de effractorib. Itaque qualitate & atrocitate criminis expilationes à furtis discernuntur.l.16.§.qualitate.D.de pœn.

Expilatæ hereditatis crimen proprio nomine notatum est,cùm in furti appellationem non caderet,quod in re hereditaria committi non intellegitur.l.2. §.1.D.expil.hered. l. 17. C.de furt. l.3. C.famil.ercisc. l.3. §.nunc videamus. D.de suspect.tutor. Quamobrem in l. 21. D. de adquir. hered. ita scriptum est, rem hereditariam quasi subripiens, vel expilans. Expilare

pilare verò hereditatem, id est, spoliare dixit Scæuola in l.40.D.de statuliber. Et ita Expilatam hereditatem accipimus in l.23.D. de fideicommissa. libert. Et expilatæ hereditatis postulare in l.33.D.de negotijs gest. toto titul. de crimine expilatæ hered. l. 7. in fin. D. ad Turpillia. l.3.§.nunc videamus. D.de suspect. tutorib. Expilatio hereditatis furtum improbius appellatur. l.12.C. de his qui notant. infamia.

EXPONERE cautionem epistulamq; dicimus pro cauere & emittere epistulam. l. 25. ad fi. D.de probatio. l.vlt. D. de constit. pec. l. 8.§. procuratorem. D.de procuratorib. l. 43. in fi. D.de adm.tut. l. 7.§. & illud. C. de præscript. 30.ann.§. sinautem per procuratorem. Instit. de satisdat. Exponere filium. l. 29. D. de manumiss. testamento. l. 16. C. de nupt. Et Expositus filius in l.1.§.si quis nesciat. D. de iur. & fact.ignor.

EXPROMITTERE est nouandi animo pro alio promittere. l.vlt.D.ad Macedo. l.36.D.de iure dot. l.37.§.nihil. D. de oper. libert. l.11. D. de pecul. l.19.§.si quis seruo. D. de donatio. l. 22.D.ad Velleianum. l.45. §. sed si mandauero. D.manda. l.31.§.vlt. D. de mort.causa donationibus.

Expromissores appellantur, qui alienam in se obligationem, vel fideiussione, vel nouatione, vel delegatione suscipiunt. l. 10. D. de pigner. act. l. 8. §. si conuenerit. & l. 13. D. ad Velleia. l.7.§. seruus pactionis. D. de dolo. l. 4.D.de condict.causa da. l.4.§. ait prætor. D. de re iud. l.56.D.de pecul. Aliquotiens rei appellantur. d.l.7.§.seruus. & l.9.§.omnis. D.de pigneraticia actio. l. 5. §. si pater. D. de iure dot. l. 1. §. exceptiones. D. quarum rerum actio.

Expromissores planè alios à fideiussoribus accipiendos esse ostendunt apertissimè l.37. in fi.D.de oper.lib. l.53.D.de contr.empt.§.venditæ. Instit. de rer. diuisio. In quibus locis à Fideiussorib. Expromissores separantur, estq; hoc illo generalius nomen.

EXQVAESTOR in epistula de nouo Cod. faci. §. 1.& epistol. de Iustinia. Codice confir.§.ad istum.& in epist. Institut. præposita. Eadem forma Exconsul & Expræfectus prætorio, & Exmagister in §. 1. & in d.§.ad istum. Epistol. de nouo Codice faciendo. l. 2. de annonis & tribut. in Codice Theodosiano.

Exconsulem autem Isidor. lib. xv. Etymolog. cap.xiij. Consularem interpretatur, qui consulatu abierit. Sic & Excurator in rescripto Impp. Constantin. Max. & Valer. quod ab Augustino refertur epist.lxviij.

Expatricius. l.3.C.vbi Senator.

Excubicularius. l.13.de excus.mun.lib.x. C. l.15. de extraordinarijs muner. in Codice Theodosiano.

EXTRANEI heredes intelleguntur quicumque testatoris iuri subiecti non sunt. §. ceteri. Institut.de hered.qual. Gaius certè imperfectius lib.ij.Institut.tit. iij. Extraneos heredes definit, qui nullo propinquitatis gradu testatori iunguntur, sed eos pro arbitrio suo quisque heredes scribit. Nam & emancipati pro extraneis habentur, licet naturali vinculo contineantur. Appellantur & Extrarij heredes. l.36. D. de bon.libert. l.78.§. penult. D.de leg. lib. ij. Extraneus etiam heres Exter vocatur. l.84.D.de adq.her. Planè exter heres in l.69.§.vlt.D.de leg.lib.ij.& l.114.§.cùm pater. de leg. lib.j. intellegitur qui ex nomine defuncti non est.

Extraneus postumus apud Iustinia. tit. de legat.& alienus idem valent. Extraneusq; accipitur, qui suus testatori heres non est, vel inter suos non est nasciturus. Et ita Theoph. in tit.de bonor. possessio. ἀλλότριος, ait, ποσοῦμος, τουτέστι ὁ μὴ τικτόμενός μοι σοῦος. At in l. 6.D.de vent. in possess.mitt. extraneus paulò generalius accipitur, qui nullo cognationis vinculo testatori iunctus est.

Extraneum in quæstione dotium intellegimus omnem citra parentem virilis sexus in potestate dotandam personam non habentem. l. vn.§.extraneum.D.de rei vxor.actio.

Extraria vis. l.31.§.vlt.D.loca.

EXTRA ORDINEM fit quod contra legitimum & consuetum iudiciorum morem & ordinem fit. Extra ordinem itaq; ius dicitur prætore, præside've cognoscente. l.1.§. medicorum.D.de var.& extraor. l.2. D. ex quib. caus. maio. l. vlt. C. de sentent. quæ sine cert. quant.

Extraordinariæq; persecutiones appellantur, quarum cognitio ad ipsum prætorem pertinebat, veluti de fideicommissis. l. 178. §. actionis.D.de verbor. signific. Non enim per formulam fideicommissa iure ordinario, sed apud proprium prætorem petebantur, vt Vlpia. in Institut. scribit & indicat l. 83. in fi. D.de hered.instit. l.4.ad fi. D. quib.ad libert. procl. l.78.§.penult.D. de legat. lib.iij. l.29.D. de vsufruct.leg. l.41.D.de bon. libert. l.43. D. de actio. emp. & l. 2. §. capta deinde. D. de orig.iur. l.2.C.qui potio.in pign. l.1. C. si aduers.libert.

Restitutio quoque in integrum extraordinarium auxilium appellatur in l.16.D. de minorib. quòd tota penderet ex prætoris cognitione, neque vlla actione peteretur. l.24.in fi. D.eod.tit.

Extraordinarium remedium in l. 12. D. vt in poss.leg. quod non ex edicto prætoris, sed proprio ac speciali eius decreto proficiscitur.

l.12.D.vt.leg.nom.cau.

Extraordinaria actio.l.52.§. inter. de act.empt. quæ de militia datur: vt & de salario.l.56.§. vlt.D.manda. Ita appellabantur & eæ actiones vtiles, quæ ex causa interdicti hodie redduntur. §. vlt. Institut. de interdict. Qua de causa Rubrica de interdictis sic à Triboniano in Pandectis concepta est, De interdict. siue extraordin.actio.quæ pro his compet.

Extra ordinem ius dicentes in l.7. in fi. D. de off.Procons.accipe eos, qui magistratus non erant, sed vtilitatis causa extra ordinem constituebantur.l.2.§. & hæc omnia. D. de orig. iur.

Extra ordinem indictæ feriæ, quæ statæ non sunt, neque sollemnes, neque de more, sed repente indicuntur.l.26.§.si feriæ.D. ex quib. caus.maio.

Extra ordinem de criminibus cognosci dicitur, cùm extra antiquum ordinẽ & formam moribus legibusq; publicorum iudiciorum præscriptam cognoscitur.l.15.D.de pœn.

Extraordinaria crimina appellantur de quibus quæstio lege nulla constituta est: proinde nec pœna certa vindicantur, sed arbitrio iudicis coërcentur: qualia sunt, abigeatus, sepulchri violati, stellionatus, expilatæ hereditatis, effracturæ, & alia crimina, de quibus libro Pandect. XLVII. agitur.l.3. D. ad Turpillia. l.1. C. vbi de crim. agi. Sed & omnia admissa, quæ nullam legitimam habent definitionem coërcitionem've, extra ordinem coërcentur, pro æstimatione iudicis pœna imposita.l.8.§.si in locum.D. de religios.l.1.§. qui aduersus.D.de postul.l.3.C .qui accus. nõ poss.l.4.D.de custod.reo.l.12.in fi.D.de accusatio.l.1.§.cum seruus.D.de his qui deiecer.

Sic Extra ordinem damnari eos traditur, qui per calumniam actionem iniuriarum instituerint. l. 43. D. de iniur. Nam iure legitimo calumnia in publicis dumtaxat iudicijs vindicatur.l.1.§.calumniatores.D.ad Turpillia.

Extra ordinem de priuatis iudicijs agitur, cùm accusatio criminaliter contrà quàm iure ordinario fiat, intenditur.l.vlt.D. de priuat. del. Extra ordinem in l. vlt. §. vlt. D. quod met. causa. fieri dicitur quod per apparitoris iussionem cognitione non habita extorquetur. Nam rectè atque ordine per iudicem id fit. Extra ordinem etiam exequi decreta sua sententias've Prætores dicuntur, cùm apparitorum ministrorumq; suorum, vel, si res postulet, militum manu exequitur. l. 1. D. si vent.nom. mul. l. 3. D. ne vis fiat ei, qui in poss.l.50.D.de euictio.quod ciuiliter, & ordine per arbitros iudicesq; expeditur.l. 15. cum suis §§.D.de re iudic.l.vlt.D.de iudic. Similiter Extra ordinem cogi quis dicitur, pignoribus captis vel multæ dictione.l.1.D. de administ.tut. Extraordinarium commodum.l. 239.§.munus.D.de verbor.signific.

Extraordinaria munera in l.vn.de vacat. publ. mun. lib. x. C. Et Extraordinariæ indictiones.l. vlt. de munerib. patrim. lib. x. C. quæ extra ordinem imperantur. l. 6. D. de vacat. mun. quæ non à lege, Senatusconsulto, vel Principum constitutionibus, sed ex improuiso per magistratus iniunguntur. l.8.§. qui muneris. eod.tit.

Extraordinaria iudicia, in quibus conceptionem formularum non obseruari scribit Paul. in l.47.D.de negotijs gestis. Et hæc sola hodie in vsu esse ordinarijs sublatis Iustinianus tradit in titulo, de successionibus quæ per bonorum vendit. fiebant, Institut. & §. vlt. Institut.de interdictis.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER VI.

FABRI nomen generale est. Dicimus enim fabrũ lignarium, vt apud Paul. lib. iij. Sentent. tit. vj. Fabrum argentarium. l. 39. D. de auro, arg. Fabrum vascularium. l. 31. D. loca. Fabrum ferrarium, apud Plaut. Rudente. & Plin. lib. xiiij. ca. iiij. & fabrum ærarium, apud eundem Plin. lib. xxxiiij. cap. viij. Fabros porrò lignarios non eos dumtaxat, qui ligna dolarent, sed omnes, qui ædificarent, accipimus. l. 235. D. de verb. signific.

Fabricenses in Impp. Constitutionibus appellantur, qui in sacris fabricis arma cudebant. Iustinia. Nouell. lxxxv. συνείδομεν τὸ περὶ ὁπλοποιίας ἔργον μηδ᾽ ἕνα μὲν ἰδιώτην ἐργάζεσθαι: μόνους δὲ ἐκείνους τὰ ὅπλα κατασκευάζειν τοὺς ἐν ταῖς δημοσίαις καταλεγομένους, ὁπλοποιίαις ἢ ταῖς λεγομέναις φάβριξι. Fabricæ autem in Imperio Romano xix. præcipuæ erant, videlicet in Illyrico v. in Italia vj. in Galliis viij. Erantq́; sub dispositione Magistri Officiorum, quemadmodum Notitia testatur.

FACIENDI verbo etiam reddẽdi causa continetur. l. 175. D. de verbor. signific. Verbum Facere, ait Papinia. omnem omnino Faciendi causam complectitur, dandi, soluendi, numerandi, iudicandi, ambulandi. l. 218. D. de verbor. significat. Facere oportere, & hanc Paulo interprete significationem habet, vt abstineat quis ab eo facto, quod contra conuentionem fieret, & curaret, ne fiat. l. 189. D. de verb. significa. Facere posse, vel non posse intellegitur qui solidum soluere potest, vel non. l. 21. §. vlt. D. rer. amot. l. 23. D. pro soc. l. 3. D. de constit. pec. l. 8. & l. 9. D. de condict. indeb. l. 24. §. 1. & possunt sub eod. tit. D. de re iudic. l. 35. D. de neg. gest. Vnde Iustinia. in §. penult. Instit. de actio. verba hæc, QVATENVS FACERE POTEST, interpretatur, Quatenus facultates eius patiuntur; id ipsum Paul. in l. 21. D. de re iudic. dicit, Non vltra facultates: Et Constantin. μέχρι δυνάμεως. Nec verò totum quod habẽt extorquendum est, sed & ipsorum habenda ratio est, ne egeant. l. 19. in fin. D. de re iudic. Facere autem posse omnes qui in id quod facere possunt, conueniuntur, solo donatore excepto, etiam non deducto ære alieno intelleguntur. l. 16. l. 18. §. vlt. D. de re iud. l. 54. D. sol. matr. facere posse maritus etiam id creditur, quod à muliere cõsequi potest, si iam ei aliquid absit: videlicet quia pro muliere, vel expẽdit, vel mãdato eius præstitit. Ceterùm si nihil dum ei abest, puta si sub cõdicione obligatus est, nondum videtur facere posse eius debiti nomine. l. 28. D. sol. matr. Facere posse videtur & qui dolo fecit, quominus posset. l. 63. §. tempus. D. pro soc. l. 18. §. 1. D. solut. matr. l. vl. C. de reuocand. his quæ in fraud. alien. Facere verò quominus facere posit, is demum existimatur, qui erogat bona sua, non etiam qui occasione adquirendi non vtitur. l. 68. D. pro soc.

Facere iussus vt centum habeam, centum cogendus est dare. Hoc enim verbis illis significari creditur. l. 73. D. de leg. lib. j.

Facere medicinam, pro exercere, in l. 26. D. de oper. libertor. & medicinam factitare apud Quintil. lib. v. cap. ij.

Factum iuri opponi solet. l. 38. §. hi qui sunt. D. de verbor. obligation. l. 41. D. de pecul. l. 27. §. pactus. D. de pact. l. 5. D. de seruitutib. vrb. Facti itaque quæstio iuris quæstioni aduersatur. Et facti quæstio ea est, quæ in facto versatur & consistit. l. 25. D. de neg. gest. l. 16. D. de statu hom. l. vlt. D. de iureiur. l. 12. §. vlti. D. qui potio. in pign. l. 47. D. de donatio. int. vir. l. 1. D. quæ res pign. l. 2. §. vlt. de donatio. Voluntatis quæstio, facti est. l. 3. D. de auro, arg. l. 8. §. si debitori. D. quib. mod. pign. l. 41. l. 94. D. de verb. obligat. l. 122. D. de verb. signif. Facti esse dicuntur, quæ in facto consistunt. l. 1. §. si vsusfructus. D. ad leg. Falcid. l. pen. D. de cap. minut. qualia esse ibidem traduntur habitationis & operarum legata. Quatenus etiam cuiusque intersit, in facto non in iure consistit. l. 25. D. de diuers. reg. Possessio facti est,

eſt, & animi. l. 1. §. Scæuola. D. ſi is qui teſt. lib. l. 1. §. ſed furioſus. & §. ſi vir. & l. 29. D. de adq. poſſeſſ. l. 19. D. ex quib. cauſ. maior.

Solutio, venditio, traditio, facti magis quàm iuris ſunt. l. 7. in fi. D. de cur. fur.

Sic facti rem accipimus in l. 1. §. ſi vir. de adquir. poſſeſſ. l. 12. §. facti. D. de captiu. l. 34. in fi. D. de neg. geſt.

In factum actiones ex edictis Prætorum oriuntur. l. 3. §. ex hoc edicto. D. nautæ, caupo. l. penult. §. 1. D. ne quis eum, qui in ius. l. 2. D. de eo per quem factum erit. l. 12. D. de in ius voc. §. pœnales. Inſtit. de actionib. l. 13. l. 14. D. de liber. cau. Dantur etiam ſupplendarum actionum cauſa, quæ legibus proditæ ſunt. l. 1. l. 11. & paſsim ſub tit. de præſcript. verb. l. 3. §. interdum. l. 9. §. ſi tibi decem. D. ad exhibend. l. 6. §. ſi quis in communem. D. comm. diuid. l. 10. D. de noxalib. l. 53. §. ſi quis aſinum. l. 68. §. ſi tu Titium. D. de furt. l. 7. §. idem Labeo. l. 6. D. de reſcinden. vend. l. 23. §. item quæcumq. l. 44. l. 52. D. de rei vindicatione. Interdum autem loco actionis de dolo in factum actio redditur. l. 12. D. de dolo. l. 11. D. de minorib. l. 1. C. de iure dot. l. 3. C. an ſeruus ex ſuo facto. l. 5. C. de dolo. l. 50. in fi. D. de furt. Quemadmodum in factum exceptio nonnumquam, doli exceptionis vicem ſuſtinet. l. 2. §. & generaliter. l. 4. §. aduerſus. D. de doli except. & alijs ſuperiore libro citatis locis. Et replicatio in factum. l. 28. C. de tranſactio. l. 14. D. de fideiuſſorib. l. 15. D. ad leg. Falcid.

Factores, qui ſcelus ipſi admittunt. l. 6. §. qui præpoſitum. D. de re milit. l. 7. D. de cuſt. reo.

Factiones publicanorum. l. 12. D. de publican. Factio latronum. l. 11. §. pen. D. de pœn.

Facies μετωπικῶς & operis, & ædificij, & locorum, & patrimonij dicitur. l. 32. §. item reſpondit. l. 55. §. quod autem. D. de adminiſt. tutor. l. 1. §. opus. & l. 21. §. opus. D. de oper. no. l. 9. §. ſi inquilinus. D. loca. l. vlt. D. de termino moto.

Faenus in P. Florent. ſemper ſcribitur, etſi à fœtu pecuniæ, id verbum Varro, & alij deriuent. Videtur enim à ſorte vſura gigni, vnde & à Græcis τόκος & renouatio vſurarum ἀναδασμός. Gell. lib. xvj. cap. xij. fœneratores qui fœnus exercent, fœnebris pecunia, quæ ſub vſuris creditur. l. 34. D. ſi cert. pet. l. 16. C. eod. tit. l. 9. D. de vſur. l. 3. C. eod. titul. l. 1. de his qui cum diſpenſat. contrax. in C. Theod. l. 13. C. ad Velleia.

Falcidia lex plebiſcitum eſt, cùm eam C. Falcidius Tribunus plebis Auguſti temporibus rogauerit, vt Euſeb. in Chronic. & Iſidor. lib. v. Etymolog. cap. xv. ſcribunt. Ea lex modum legatorum cõſtituit. Iuſsit enim non plus quàm dodrantem, totius patrimonij legari, vt omnimodo quadrans integer apud heredem remaneat. l. 1. D. ad leg. Falcid. Vlpian. in Inſtitution. tit. xxiiij. Falcidia itaque pro quadrante hereditario paſsim ponitur, qui ab herede à quo ſuprà dodrantem legatum eſt, retinetur: Eſtq; hęc propria verbi ſignificatio. Sed & pro ea portione verbum hoc vſurpatur, quam, hereditatem reſtituere rogatus heres, ex Senatuſconſulto retinet. l. 1. §. inde Neratius. l. 58. §. omnes. & ad Trebell. & alijs ſatis multis eius tituli locis. Ideoq; & Falcidiæ commodum ea portio appellatur. l. 2. in fi. D. ſi quis aliq. teſt. & Quarta, quæ per l. Falcidiam, vel iure Falcidiæ retinetur. l. 51. l. 55. §. 1. ad Trebell. Quinetiam portio liberis debita Falcidia dicitur in l. 8. §. vnde. D. de inoſſicio. teſtamen. l. 31. C. eod. tit.

Falsum teſtamentum, eſt quod teſtamentum non eſt. l. 221. D. de verbor. ſignific. Falſum, ait Africanus, teſtamentum id demum rectè dicitur, quòd ſi adulterinum non eſſet, verum teſtamentum rectè diceretur. l. 6. D. ad l. Corn. de falſ.

Falſum committitur, quod ad l. Corneliæ de falſis pœnam attinet, ſi quis Chirographum alienum imitetur, aut libellum, vel rationes intercidat, vel deſcribat, non etiam ſi aliàs in computatione vel ratione mentiatur. l. 23. D. ad l. Corn. de falſ. Falſum autem ea lege id ſolum coërcetur, quod in teſtamentis admittitur. Eadem tamen pœna etiam vindicantur cetera falſa ex Senatuſconſultis, Principumq; conſtitutionibus. Nam & qui in rationibus, tabulis, cereis've, inſtrumentis, vel alia qua re, ſiue conſignatione falſum fecerint, perinde atque falſarij puniuntur: Et hoc quaſi falſum dicitur in l. 1. §. vlt. D. ad l. Corn. de falſ.

Falſus tutor eſt, qui tutor non eſt, ſiue habenti inutiliter tutor datus eſt, ſiue non, aut etiam omnino non datus eſt. l. 221. D. de verbor. ſignific. l. 1. D. quod falſo tut.

Falſus procurator dicitur, qui procurator non eſt, ſed vltro ſe negotijs alienis, ſine mandato offert: opponiturq; vero procuratori qui mandatum habet. l. 12. D. de ſolutio. l. 1. §. quotiens. D. de vi & vi arm. Interdum autem falſum procuratorem ſimpliciter, pro non vero procuratore. l. 3. §. vlt. l. 12. D. rat. rem hab. l. 1. §. vlt. D. quod iuſſu. Interdum pro eo, qui mala mente & intercipiendi animo procuratorem ſe ſimulat accipimus: Quemadmodum & falſum creditorem eum, qui ſe dolo ſimulat creditorem. l. 43. in prin. & §. 1. l. 75. D. de furt. l. 18. D. de ſolutio. l. 14. D. de condict. cauſa. d. l. 8. C. de condict. indeb.

Fama plerumque pro exiſtimatione ſumitur. l. 4. D. de ſuſpect. tutor. l. 28. in fi. D. de pœn. & l. 15. §. ſi quis libello. D. de iniur. inde famæ cauſa.

causa. in l. 39. §. vlti. D. de procurator. id est, existimationis, vt aliàs loquimur. l. 103. D. de verbor. signification. Cuius scilicet euentus famam notare, & lædere existimationem potest.

Vnde famosa iudicia, quæ infamiam irrogant damnatis. l. 1. §. denique. l. 12. D. de dolo. l. vlti. D. si libert. ingen. l. 7. D. de iniur. l. 13. D. de vi & vi arm. Et famosa causa. l. 7. D. de solutionibus.

Et famosum carmen, quod in alterius iniuriam conscribitur, proponitur, cantatur, quod pudorem eius lædat. l. 21. D. de testib. l. 18. in fi. D. de testament. l. 5. §. penult. l. 15. §. generaliter. D. de iniur.

Famosi libelli, qui alicuius famam suggillant, honoremq́ue vellicant maledictis, libri ad infamiam alicuius pertinentes. l. 16. D. de pœn. §. 1. Institutionib. de iniur. titul. de famos. lib. ix. C. Et apud Paulum libro v. Sententiarum titul. iiij.

Famosi homines infamia notati. l. 2. §. vlt. D. de not. infam. l. 13. D. de accusatio. l. 7. D. ad leg. Iul. maiest. quales sunt, qui artem ludicram lenocinium've faciunt, vel propter prêmium in scenam descendunt, aut calumniæ causa publico iudicio sunt damnati. l. 4. D. de accusatio. Sic famosa mulier in l. 2. §. si mulier. D. ad Tertyllia.

Famosi latrones, id est, nobiles & insignes, in l. 28. §. penult. D. de pœn. cum l. 16. D. de appell. recip.

FATVM Iureconsulti appellant inopinatos casus, qui præuideri humano consilio non possunt, quasi rerum serie & ordine inuiolabili contingentes. Itaque mortes seruorum sua natura pereuntium, chasmata item agrorum, fato tribuuntur. l. 11. §. sciendum. D. de minoribus. l. 16. D. de rei vindicat. Et in l. 21. D. de euictione. vt ego quidem legendum censeo.

Vnde Damna fatalia, quæ imprudentibus accidunt pro fortuito & maiore casu. l. 3. §. 1. D. nautæ, caupon. l. 5. §. quod verò. D. commod. l. 2. C. de condict. furt. l. 3. D. de instruc. vel instrum.

Et Fatalitas in l. 1. C. de iu. emphyteut.

Fatum pro casu in l. 2. D. de condic. & demonstrat. l. 32. D. de adulter. l. 12. D. ad leg. Cornel. de sicar.

Fataliter in l. 135. D. de verbor. signific. & apud Paul. lib. iij. Sentent. tit. vij. Planè in Pandectis Pisanis, contra quàm in ceteris, factum, scribitur in l. 21. D. de euictio. &, quod haud scio an æquè rectum sit, in l. 16. D. de rei vindicatione.

Fatales dies appellantur ab Impp. tempora appellationibus peragendis præstituta. l. 32. C. de appellatio. l. 2. C. de temp. appellat. l. vlti. C. vbi senator.

FATVOS insulsos interpretatur Donat. in Eunuch. Terentiana, Seruius in vij. Aeneid. inconsideratè loquentes, à Fatua Fauni vxore, quæ hoc nomen à fando, id est, vaticinando sortita est. quemadmodum & Isidorus. lib. x. Etymolog. probat. quod & Iustinus lib. xliij. tradidit. Fauno, ait, fuit vxor nomine Fatua, quæ adsiduè diuino spiritu impleta velut per furorem futura præmonebat: vnde adhuc qui inspirari solent, fatuari dicuntur. Fatuos igitur commotioris animi homines in libris nostris interpretabimur, qui tales sint, vt meritò eis curator constituatur. l. 2. D. de postul. l. 21. D. de reb. auctoritate iudicis.

FAMILIAE appellatio interdum ad res, interdum ad personas refertur. Ad res relata pro hereditate & substantia bonorum ponitur. l. vlt. in fin. C. de verbor. signific. vt in illis xij. tab. verbis, PROXIMVS ADGNATVS FAMILIAM HABETO. Hoc sensu familiæ ercifcundæ actio accipienda est, quæ heredibus de diuidenda hereditate competit. §. quædam actiones. Institutio. de actio. Eademq́ue est huius verbi vis in illo Terentij versu Heautontimor.

Decem dierum vix mihi erit familia.

Hinc familiæ emptor, qui imaginaria venditione à testatore hereditatem emebat, vt est ab Vlpian. in Institution. tit. de testamen. & à Iustinian. quoque in suis Institution. sub eod. tit. traditum. Quintilian. Declamatione cccviij. Non dixerim ego testamentum, cui libripens & emptor familiæ, & cetera iuri necessaria deerunt. Sic enim locus ille corrigendus est. Sueton. in Nerone cap. iiij. Ex hoc Domitius nascitur, quem emptorem familiæ pecuniæq́ue in testamẽto Augusti fuisse mox vulgò notatum est. Ita familiæ mancipationem apud eundem Vlpian. intellege titul. xxviij.

Ad personas verò cùm refertur, interdum corpus significat, quod aut iure proprio ipsorum, aut communi cognationis nomine continetur. Iure proprio familiam dicimus plures personas, quæ sunt sub vnius potestate, aut natura, aut iure subiectæ. Hac enim appellatione non serui modò, sed & liberi, qui in potestate nostra sunt, continentur. l. 40. §. familiæ. l. 195. §. 1. D. de verbor. signific. l. 23. D. de adoptio.

Hinc Patresfa. Matresfa. Filijfam. dicuntur. D. de his qui sunt sui, vel al. l. 11. D. de liber. & post. Sic in Aedilicio edicto familiæ appellatione & filijfamil. & omnes, qui in seruitio sunt, liberi quoque homines bona fide seruientes, demonstrantur. l. 25. §. 1. l. 31. §. idem Pædius. D. de ædilic. ed. Eodemq́ue modo in

edicto Vi bonorum raptorum familiæ nomen eos, qui in ministerio sunt, continere dicitur, etiamsi liberi esse proponantur, vel alieni bona fide nobis seruientes. l.2.§.familiæ.D.vi bonor.raptor. Eadem fit & in interdicto Vnde vi familiæ interpretatio. d.l.195. §.penult. de verbor. significat. l.1. §.familiæ. D.de vi arm. Vbi etiam familiæ appellatione duos seruos contineri Paul. lib. v. Sentent. tit.vij.scribit. Hoc amplius, Vlpian.in d.l.1. & si vnus seruus deiecerit, familiam videri deiecisse ait. Quamquam aliàs vnicum seruum familiæ appellatione cõtineri negetur, ac nec duo quidem familiam facere dicãtur. l.40.§.vlt.D.de verbor. significat. Quæ legum nostrarum discordia ita optimè Ciceronis interuentu sedabitur, si quemadmodum ille in Orat. pro Cæcin. scribit, dixerimus ex vi quidẽ Latini sermonis in vno seruulo familiæ nomen non contineri, familiam ex seruis pluribus constare. Ceterùm rationem iuris interdictiq; vim & Prætorum voluntatem facere, vt & si vnus seruus deiecerit, familia intellegatur deiecisse. Non enim alia causa est æquitatis in vno seruo & in pluribus.

Planè in edicto De publicanis familia corpus quoddam significat paratum vectigalis causa.d.l.195. de verbor.significat. nec ad seruos modò publicanorum pertinet, verumetiam ad quoscumque, qui publicanis in eo vectigali ministrant, siue serui, siue liberi sint, siue bona fide, siue mala fide possideantur.l.1. §. familiæ.& l.12.D.de publican.

Familiam seruilem accipimus & in tit. Si familia furtum fecisse dic. l.9. D. de iurisdictio. l. 32.D.ad leg. Aquil. l. 32. D.de dolo. l.5. D.de petit.heredit.

Familiam publicam in l.1. D.de offic. præf.vig. interpretamur seruos publicos, qui præstò ædilibus aderant; quales etiam curatoribus aquarum adfuisse Frontin. lib. ij. de Aquæductib. ostendit. Ita familiam in vrbanam & rusticam diuidimus. l.3. D. de penu leg. l.67. D.de leg.lib.iij.l.166. D.de verbor. significat. Quamobrem in hoc veterum clementiam & humanitatem laudandam Seneca lib. vj. Epistol. scribit, quòd omnem inuidiam dominis, omnem cõtumeliam seruis detrahentes, patres potius quàm dominos familiàs, appellarint, & seruos familiares. Quod in Mimis ad sua vsque tempora mansisse scribit. Familiarem planè filium dicit & Plaut. in Asinar. qui ex familia sit; Et familiares in constitutionibus recentiorum Impp. seruilia ministeria præstantes intelleguntur. l.vlt. circa fi.C.de his, qui ad eccles.conf. l.penult. C. qui accus.poss.

Familiæ appellatione & ipse princeps familiæ continetur: feminarum verò liberi in familia earum non sunt, quoniam qui nascuntur, patris non matris familiam sequuntur. l. 196. D.de verbor.significat. Et hoc est, quod in d. l.195. in fin.dicitur, Mulierem familiæ suæ & caput & finem esse. Secundùm hanc, quam suprà exposuimus, significationem, familiare funus interpretabimur domesticum funus. l. 2.in fi. D. de in ius voc. l. 4. §. præterea. D. si quis cautio.

Communi iure familiam dicimus omnium adgnatorum, qui ex eadem domo & gẽte proditi sunt. d.l.195. vt eiusdem familiæ rectè dicantur, qui eiusdem nominis sunt. Ac proinde patroni & liberti, & omnes propinqui ad fideicommissum, quod familiæ relinquitur, inuitati intelleguntur. l.vlt. C.de verbor. significat. Etenim cùm fideicommissum familiæ relinquitur, ad eius petitionem admittuntur, qui ex nomine defuncti fuerunt eo tempore, quo moreretur: quo in numero & liberti & filij quoque postea emancipati habentur. l.32. in fin. l.69. §.vlt. l.77. §.cùm inter. D.de legat. lib.ij. l.114. §.cùm pater. D.de legat.lib.j.

Hoc modo familiaria sepulchra dicimus, quæ quis sibi familiæq; suæ constituit. l.5. D.de religios. in quæ tamen heredes, etiamsi extranei sint, inferri possunt. l.6. l.4. & l.13. C.de religios. adfines & cognati non item, nisi heredes scripti sint. l.8. & l.14. C.eod.tit.

Familiaris res, publicæ opponitur. l.7. §.si paciscar. D.de pact. l.4. D.de public. iudic. priuatam enim & familiarem pro eodem dici liquet ex d. §.si paciscar. cum l. 77. §.pacta. D.eod.

Familiarica vestimenta sunt, quæ ad familiam vestiendam parata sunt. l.23. in fi. D.de auro, arg. Sic familiaricas sellas dixit Varro lib. j. de re rust.cap.xiij.

FAVIA lex de plagiarijs, quæ vulgò appellatur, Fabia dicẽda est, qua quid caueretur, exponitur in l. penult. in fin. D. de lege Fabia. Meminit eius l. 51. D. pro soc. l. 1. §. 1. D. de fugitiu. & l.3. D. de lib. hom. exhib. l.12. §. si deportatus. D. de captiu. l.34. & l.82. §. pen. D.de furt. l.12. D.de manumissionib. l.18. §.iudex. D.comm.diuid. l.vlt. victum ciuiliter criminalit.ag.C.Theod. Et Paul. lib.v. Sentent. titul. 7. Malè autem in Iustinia. Cod. noui emendatores Flauiam pro Fabia substituêre in tit.ad l.Fab. de plag. lib. ix. Cod. l. vn. C. quando ciui, act. §. est & inter. Institut. de publ.iudic.

Fabiana actio ea dicitur, qua quæ in fraudem patroni à liberto alienata sunt, à patrono liberis've eius reuocantur. l. 38. §. in Fabiana. D.de vsur. l. 16. D. de iure patro. l.2. D.si quis à par.man.& in tit.si quid in frau.patr. passim.

Appel

Appellatur & Fabiana formula à Paulo lib. iij. Sentent. tit. iij. Eiusdem rei gratia comparata est Caluisiana, & ideo hæ actiones subalternatione plerumque in eadem causa nominantur. l. 2. D. si quis à par. l. 1. §. si pluribus. l. vlt. D. si quid in fraud. patr.

FERAE bestiæ mansuetis contrariæ sunt. l. 1. §. bestias. D. de postul. l. 3. §. item feras. D. de adq. possess. Cuiusmodi sunt vrsi, leones, pantheræ, elephanti, tigrides, sed & camelorum fera natura est, licet iumentorum vicem præstent. l. 2. D. ad leg. Aquil.

Fera est & natura apum, pauonum, columbarum, ceruorum: non etiam gallinarum, vel anserum. §. apum. cum seq. Institut. de rer. diuisio. l. 5. §. apum. D. de adq. rer. domin.

FERIAS appellari notum est tempus illud, quo forensibus negotijs & iure dicendo vacabant. tit. de ferijs. Earum autem aliæ solemnes erant, aliæ repentinæ, & quæ extra ordinem indicebantur. l. 26. §. si feriæ. D. ex quib. caus. maio. l. 3. C. de dilatio. Illæ statæ & certæ erant, quarum exempla ex Varro. lib. v. de lingua Lat. & Kalendario Roma. in promptu sunt. Hæ verò è re nata indicebantur, ob res puta prosperè gestas, & in honorem principis. l. 1. C. de ferijs. Hinc feriati dies in l. penult. D. de fer. l. 12. D. de publ. iud. l. 36. D. de recep. qui arbitr. l. 4. §. quomodo & quan. iud. l. 2. in fi. D. si quis in ius voc. non ier. Et feriatici in l. 2. D. de ferijs.

FERRE propriè dicimus quæ quis corpore suo baiulat. l. 235. D. de verbor. signif.

Ferre iudicem antiqua iudiciaria locutio fuit. Cic. ij. de Orato. Vt Sergius ille Galba cùm iudices L. Scribonio Trib. pleb. ferret familiares suos. Idem eo. Cùm ei M. Flaccus multis probris obiectis, P. Mucium iudicem tulisset: Ei ero, inquit, iniquus est. Liuius lib. iij. Ni ita esset, multi priuatim ferebant Volscio iudicem. Et eo. lib. Proinde vt ille iterum ac sæpius prouocet, sic se iterum ac sæpius iudicem illi ferre.

FERRVMINATIO in l. 23. §. item quæcumque. D. de rei vindic. Et Ferruminare in l. 27. D. de adq. rer. dom. In cuius legis postrema parte etiam ita scriptum est, Cùm partes duorum dominorum ferrumine cohæreant, id est, ferruminatione iunctæ sint.

Ad Ferrum damnatos in l. 8. D. de testamentis. interpretor, qui ad depugnandas bestias damnati sunt. quemadmodum apud Vlpia. Instit. tit. j. Dati vt ferro depugnarent: Sueto. in Nero. cap. xij. Exhibuit autem ad ferrum etiam quadringentos Senatores, sexcentosque equites Rom.

Ferrarij in l. vlt. D. de iure imm. l. 1. de excus. arti. lib. x. C. & apud Veget. li. ij. cap. xj. qui in legionibus habebantur fabricæ ferrariæ causa.

FIDES publica in l. 24. §. in bonis. D. de reb. auct. iud. pro eo quod vulgo creditum dicimus, sicuti à Cicero. in Oratio. pro lege Manilia accipitur, cùm ait: Hæc fides atque hæc ratio pecuniarum, quæ Romæ, quæ in foro versatur, implicita est cum illis Asiaticis pecunijs, & cohæret. Et alio loco: Scimus Romæ solutione impedita fidem concidisse.

Fides tacita, clàm & occultè in fraudem legis fisci've commodata. l. 13. §. cùm ante. D. de iu. fisc. l. 15. §. penult. D. ad municipal. l. 11. D. de his quæ vt indign. Et apud Vlpia. in Institut. titul. xxv. l. 46. D. de pet. hered. Dicitur autem interponi & accommodari. l. 43. §. vlt. D. de vulg. & pupill. l. 10. D. de his quæ vt indign. & Commodari fides. l. pen. D. si quid in fraud. patr. Fides emptori haberi dicitur etiam sine satisfactione. §. venditæ. Institut. de rer. diuisio. l. 19. D. de contr. empt.

Fide dominica agros colunt, qui non pensionis certa quantitate, neque mercede, sed arbitrio domini rationes reddituri colunt. l. 18. §. cùm de vilico. l. 20. §. 1. D. de instruct. vel instrument.

Fideiubere, fidem suam pro alio obligare, in fidem suam recipere, idem valent. l. 27. in fin. D. ad Velleia. l. 29. §. legatum. D. de liber. leg. Quod & fide promittere dixit Paul. lib. j. Sentent. titul. ix.

Inde Fideiussores qui alieno nomine obligantur. l. 1. §. verbis. D. de oblig. & actio. Quorum varia sunt genera. Fideiussor exercitationis litis à fideiussore iudicati actionis separatur in l. 8. §. & post litem. D. de fideiussorib. Hi sunt, qui fideiussores ad litem & pro lite dati appellantur in l. 41. D. de hered. pet. & l. 10. D. iudic. sol. qui scilicet vel iudicio sisti, vel rem defendi, & iudicatum solui promittunt.

Fideiussor ob euictionem datus, quem vulgo auctorem secundum vocant. l. 4. D. de euictio. In omnem autem causam accipi dicitur fideiussor, qui in id omne, quod ex ea obligatione, cui accedit, nasci potest, se obligat. l. 56. D. de ædilic. ed. l. 54. D. loca. l. 36. §. penult. D. de fideiussorib.

Non ex fide, id est, fraudulenter. l. 19. D. de adm. tutor. §. suspectus autem est. & §. nouissimè. Institut. de suspect. tutorib.

Fideicommissum est, quod non ciuilibus verbis, sed precatiuè relinquitur, nec ex rigore iuris ciuilis proficiscitur, sed ex voluntate datur relinquentis. Vlpia. in Institut. tit. xxv. quod inde nomen habet, quòd ex fide heredum primùm penderet, nec vllo vinculo iuris, sed tantùm pudore eorum, qui rogabantur, contineretur. Institut. de fideicomm. her. in prin. & §. vlt. Itaque Theoph. φιδεϊκόμμισσα προσηγορεύθη, ait, τουτέστι τῇ πίστει κατεπιστεύ-

ϑῶντα. Totum enim alienæ fidei primùm committebatur. Arnob. lib. aduerſ. Gent. vj. prouerbialiter hoc verbum vſurpat. Per tramites ergo, inquit, quoſdam, & per quædam fideicommiſſa, vt dicitur, veſtras ſumunt, atque accipiunt cultiones. Tertullia. etiam lib. ad vxor. Tu modò vt ſolidum poſsis capere admonitionis noſtræ fideicommiſſum.

Hinc fideicommiſſaria hereditas, quam alij reſtituere heres rogatus eſt, & fideicommiſſarius is, cui ea hereditas reſtituitur, qui Trebellianus fideicommiſſarius appellatur. l. 15. §. 1. D. vt legat. ſeu fideic. Quo nomine interdum heres quoq; fideicōmiſſo oneratus appellatur. l. 51. D. de iudic. Etiam qui de fideicommiſsis Romæ ius diceret conſtitutus Prætor, fideicommiſſarius dicebatur. l. 4. ad fi. D. qui & à quib. l. 78. §. penult. D. de leg. lib. 3. l. 43. D. de actio. empt. l. 2. C. qui potio. in pign. l. 92. D. de condicio. & dem.

Fideicommiſſaria verba in l. 29. D. ad Trebellia. quæ & fideicommiſsi verba dicuntur. l. 69. §. vlt. D. de legat. ij. & in l. 11. §. vlt. D. de legat. iij. & l. 12. §. vlt. D. de iniuſto rupto. Et precaria, vt aliàs oſtendam.

FIDVCIA Boëthio auctore in Topic. Cicero. contrahitur, cùm res alicui ea lege mancipatur, vt eam mancipanti remancipet: aut ſi quis in tempus dubium timens amico potentiori fundum mancipet, vt ei, cùm tempus quod ſuſpectum eſt, præterierit, reddat. Hæc mancipatio fiduciaria nominatur, idcirco quòd reſtituendi fides interponitur. Itaque contracta fiducia manumitti olim dicebantur, quos patres remancipandi vel redhibendi ſibi lege, manumittebant. l. 2. §. ſed neque auus. D. ad s. c. Tertyllia. §. vlt. Inſtitut. de legit. adgn. ſucc. Et qui ſub ea fiduciæ lege mancipatum ſibi filium accipiebat, is fiduciarius pater dicebatur, vt ex Gaio Inſtit. lib. j. tit. vj. patet. Fiduciaria verò tutela quænam diceretur, expoſuit ſatis apertè Iuſtinia. Inſtitutio. lib. j. Ex quo fiduciarius tutor apud Vlpia. in Inſtitut. tit. xj. & l. 4. D. de legit. tutorib.

Fiducia etiam pro pignore accipi videtur apud Paul. lib. j. Sentent. tit. ix. & lib. ij. tit. xiij. & lib. iij. tit. viij.

Inter pignus tamen & fiduciam hoc interfuiſſe Iſidor. lib. v. Etymolog. cap. xxj. ſignificat, quòd pignus manente apud debitorem dominio nudam poſſeſsionem transferret: per fiduciam verò res aliqua mutuæ pecuniæ gratia vel mancipabatur, vel in iure cedebatur: Quam tamen, vt verbum conueniat, ſub ea lege factam fuiſſe mancipationem neceſſe eſt, vt ſoluta pecunia redderetur & reſtitueretur: Eaq; ratione à pignore fiducia ſeparatur apud Cic. in lib. iij. Offic. & aliàs Tertullia. etiam in lib. de Idololatr. pignoribus fiduciari dixit. Pecuniam, ait, ab Ethnicis mutuantes ſub pignoribus fiduciati, iurati cauent, & ſic negant. Et hinc fiduciarius ſeruus apud eundem Paul. lib. ij. Sentent. tit. xij. qui ea lege in pignoris cauſam mancipatus eſt.

Fiduciarius verò heres in l. 46. & 67. in fi. D. ad Trebellia. dicitur is, cuius fideicommiſſum eſt, vt hereditatem reſtituat. Eodem modo fiduciaria hereditas pro fideicōmiſſaria ponitur in l. 9. §. 1. D. ſi cert. pet.

FIGLINAE & figulinæ in l. 6. D. de ſeruitut. ruſtic.

Figlinum opus. l. 19. §. penult. D. de ſeruit. vrb.

Fictilia pro vaſis ex terra fictis in l. 3. §. vitrea. D. de ſuppell. leg.

Fictilis ſuppellex in l. 7. D. eod. titul.

FIGVRA pro ſpecie & forma accipitur in l. 1. D. de oblig. & act. l. 69. D. de hered. inſtit. l. 31. D. de mort. cauſa donat. l. 30. §. tametſi. D. ad leg. Falcid. & Inſtit. de legat. in princ.

Aliter planè figura verborum in l. 116. D. de verbor. ſignific. & figura litterarum in l. 38. D. de oblig. & actio. & figuratio in l. 124. D. de verbor. ſignific. quæ verba per ſe patent.

FILIORVM anguſtior eſt quàm liberorum ſignificatio. Propriè enim filiorum nomine aliter atque liberorum nepotes non continentur. l. 6. D. de teſt. tut. §. vlt. Inſtit. qui teſt. tuto. da. niſi cùm aliud voluntatis coniectura ſuadet. Tunc enim benigna interpretatione, non etiam ex verbi proprietate filiorum appellatione nepotes comprehenduntur. l. 84. l. 201. l. 220. D. de verbor. ſignific. l. 59. D. de ritu nupt. l. 41. §. cōcubinæ. D. de legat. lib. iij.

Filiorum certè nomine filias quoque contineri non eſt dubium. l. 16. D. de teſt. tut. & ſi Labeoni quandoque aliter viſum indicet l. 116. D. de verbor. ſignific. Et in dubium quoque id in nonnullis ſpeciebus vocatum, ſignificet l. 122. D. de verbor. ſignific. Filiorum præterea nomen in poſtumos poſtumaſq; cadit. l. 16. D. de teſt. tut. §. vlt. Inſtitut. qui teſt. tut. l. 15. in fin. l. 17. D. de leg. libr. j. l. 164. D. de verbor. ſignific. quę ad d. l. 17. vel ipſa inſcriptione teſte referenda eſt.

Filijfamiliarum dicuntur, qui in patris poteſtate ſunt. l. 4. D. de his, qui ſunt ſui vel al. qui quaſi domini viuis etiam'num patribus exiſtimantur. Vnde vt illi patresfa. ita & ipſi filijfa. appellantur, ſola ea nota adiecta, qua genitor ab eo, qui genitus eſt, diſtinguatur. l. 11. D. de liber. & poſt.

Filiorum hæ ſunt differentiæ, iuſti, legitimi, naturales, adoptiui. de quibus ſingulis ſuis locis dicemus.

FILIPPI nummi genus in l. 27. §. cui legatum. D. de auro, argent. ab Horatio regale numiſma appellantur lib. ij. Epiſt. Fit & apud Trebellium

bellium Poll. in Claudio, & Vopiscum in Bonoso, & in Aureliano, & in Probo Philippeorum aureorum æreorumq́ue mentio, qui licet imagine vultus recentiorum principum signati, priscum tamen nomen retinuere.

FINEM sæpe Iureconsulti pro modo accipiunt, vt est à Fr. Duar. lib. j. Anniuer. disput. notatum. Itaque Fini, &, Ad finem, ad modum & quantitatem significat in l. 19. D. de compensatio. l. 1. §. pacto. D. de vsur. l. 5. D. de collat. dot. l. 15. D. ad leg. Falc. l. 25. D. de adim. legat. l. 4. §. vlti. D. de nautic. fœn. l. 42. §. 1. D. solut. matr. l. 17. in fi. D. de castr. pecul. l. 26. D. quando dies legat. cedit. Sic & in l. 66. in fin. D. de euictionibus. & l. 33. §. si inter. D. de donation. inter virum.

Finis pro definitione quandoq; accipitur, eoq́; redditur verbum Græcum ὅρος. Sic in l. 223. D. de verb. signific. Præterea fines appellant Iureconsulti, quos Dialectici terminos. l. 124. D. de verb. signif.

Fines denique agrorum termini & limites appellãtur. l. 16. §. 1. D. de vsu & habit. l. 18. §. pen. & vlt. de adquir. possess. l. 2. §. cùm Stichum. D. pro emptor. l. 21. D. quæ in fraud. cred. Sic apud Terent. Heautont. Vicini nostri hîc ambigunt de finibus. & Cic. 1. Offic. Arbitrum Neapolitanis & Nolanis de finibus datum. Eadem est & huius verbi vis in finium regundorum actione: qua inter eos agitur, qui confines agros habent. §. quædã. Institution. de actionib. Isidorus lib. v. Etymolog. cap. xxv. Regi enim, Boëthio interprete in Topic. fines dicuntur, quoties vnusquisque ager proprijs finibus terminatur. Hinc & finitorem dixit Plaut. in Prologo Pœnuli, qui fines determinet.

FISCVS principis ærarium dicitur, à fiscis, id est sportis, quibus pecuniæ publicæ olim asportari concludiq́; solebant, vt Ascon. Pædia. in ij. Verrin. & Fest. lib. xv. & Isidor. lib. vlt. cap. ix. probant. Sueton. in Claud. capite xviij. Positis ante se cum pecunia fiscis. & Tacit. lib. j. Primam ac vicesimam legiones Cæcinna legatus in vrbem Vibiorum reduxit, turpi agmine, cùm fisci de Imperatore rapti inter signa, interq́; aquilas veherentur. Etiam fisci quibus olea premitur in l. 19. §. illud. D. loca. Inde igitur fiscus priuatum principis ærarium, quod à publico, id est, populi ærario separatur à Plinio in Panegyr. & à Spartia. in Hadrian. Item fiscales res, id est, quæ in fisci patrimonio sunt quasi propriæ & priuatæ principis esse dicuntur. l. 2. §. hoc interdictum. D. ne quid in loco pub. His autem tuendis & procuratores & patroni à principibus constituebantur.

FISTVLAE tubi sunt vel canales, per quos aqua ducitur. l. 47. & l. 49. D. de contrahen. empt. l. 38. §. vlti. D. de actio. empt. l. 17. D. de seruit. vrb. l. 41. §. item hoc prohibetur. D. de leg. lib. j. l. 13. D. si seruit. vindic. Dictas autem inde scribit Isidor. lib. xix. cap. xi. quòd aquas emitterent, ἐκ τοῦ στέλλειν quod mittere est. Addit ille formas earum pro magnitudine aquæ & capacitate fieri, per quas aquæ modulis certis diuiduntur. Plinius verò lib. xxxj. cap. vj. Fistulas denûm pedum longitudinis esse legitimum esse ait. Et si quinariæ sint, sexagena pondo pendere: si octonariæ, centena: si denariæ, centena vicena, ac deinde ad has portiones. Denariæ autem dicuntur, quarum lamina antequam curuetur, digitorum est decem. Sed de tota fistularum differentia, videndus est Frontin. lib. j. de Aquæductib.

Fistulæ porrò interdum fictiles, vt plurimum verò plumbeæ fiebant. l. 15. D. de seruit. rust. l. 6. de Aquæductib. lib. xj. C. Vitruu. lib. viij. cap. vij. & Pallad. lib. ix. cap. xj. Collocabantur autem in riuis. l. 3. §. vlt. D. de aq. cottid. l. 3. §. si quis nouum. D. de riuis. & salientibus iungebantur. l. 15. D. de actio. empt. vel castellis. l. 78. D. de contrah. empt. l. 17. §. epitonia. de actio. emp.

Fistula etiam genus morbi in l. 1. §. medicos. D. de var. & extraord.

FLVMINVM quædã sunt perennia, quædam torrentia. Perenne est, quod semper fluat, ὁ ἀέναος: Torrens ὁ χειμάῤῥους. Quæ perennia sunt, ea & publica flumina appellant. l. 1. D. de fluminib.

Fluminis seruitus stillicidio grauior habetur, & est ius aquæ in alienum effundendæ. Cuius mentio fit in l. 1. & l. 19. §. stillicidium. & l. 27. D. de seruit. vrb. l. 13. D. si seruit. vindic. l. 1. §. item sciendum. D. de aq. & aq. pl. Varro lib. iiij. de lingua Lat. Fluuius, ait, quòd fluit. item flumen à quo lege prædiorum vrbanorum scribitur, Stillicidia fluminaq́; vt ita fluant cadantq́; flumina autem à stillicidijs hoc distant, quòd illa ex inferiore, hæc ex superiore loco constituantur. Illa cum impetu & colluuie, hæc guttatim & stillatim emittantur. Sed & Aelius Gallus aquam ipsam, quę fluit, flumen appellari lib. ij. significatio. quæ ad ius pertinent, scribit apud Festum lib. xviij.

FOCARIA, quæ focum curat. l. 12. §. Trebatius. cum §. seq. & l. 15. D. de instr. vel instrum. l. 3. C. de condicio. insert.

Focariæ etiam concubinæ quasi foco adsidentes accipiendæ sunt in l. 3. C. de donationibus inter vir. Focarij in l. 1. §. caupones. D. nautæ, caupon.

FOLLIS in l. 82. D. de condicio. & demonstr. & l. 1. si quis pecun. conflauer. in C. Theod.

Crumenam & sacculum pecuniæ significat, vt & Vegetius lib. ij. cap. xx. probat. Denique, ait, decem solles hoc est, decem sacci per cohortes singulas ponebantur, in quibus hæc ratio condebatur. Addebatur etiam saccus vndecimus, in quem tota legio particulam aliquam conferebat, sepulturæ scilicet causa. φόλλεις planè ὀβολοὺς interpretatur Suidas. Quomodo accipiendos solles censeo in l. 3. de suarijs. in C. Th. & l. 2. l. 3. quor. appellatio. non recip. in eod. C. Indéq; emendandum Constantinum puto, apud quem in legibus Agrarijs titul. ij. φόλεις non semel pro φόλλεις scriptum est. Eusebius lib. x. hist. eccl. ἐδήλωσε αὐτῷ ὅπως τρισχιλίους φόλλεις τῇ σῇ στερρότητι ἀπαριθμῆσαι φροντίσῃ.

FORMAE nomen latissimè patet. Dicimus formam iuris, legis, edicti, senatusconsulti. l. 7. §. si paciscar. l. 42. D. de pact. l. 22. D. de minorib. l. 1. C. de vendit. rer. fisc. l. 1. in fin. l. 15. C. si cert. pet. l. 14. D. qui satis. cog. l. 1. C. de vsufruct. l. 1. C. de rei vindicat. Et forma absolutè in l. 31. D. de administr. tutor. l. 15. C. de sacros. sanc. ecclesijs. Dicimus & formam contractus. l. 7. §. ex contrario. D. solut. matr. l. 52. D. de verb. oblig. Forma prouinciæ. l. 7. §. 1. D. de interdict. & releg.

Forma censualis. l. 4. D. de censib.

Forma agrorum. l. 8. D. ad leg. Iul. pecul. & Sicul. Flacc. & Hygen. sæpe. Quod exposui lib. iiij. Antiquit.

Forma etiam aquæductus. l. 27. §. si quid cloacarij. D. de vsufruct. & aquæ forma in l. 39. §. heres. D. de leg. lib. j. & in l. 3. & l. 6. de aquæduct. lib. xj. C. & apud Frontin. in lib. de Aquæductib. non semel. Sed & in Itinerario Anto. Nunc nomina aquarum, quæ vsibus æternæ vrbis formarum constructionibus aduectæ sunt, indicemus. Sic aquam formarum apud Cassiodor. lib. iij. Variar. epist. ad Senat. vrb. Ro. & formarum curam apud eundem auctorem lib. v. Variar. epistol. ad vniuersos possessor. Harum formarum Comes Romæ posterioribus temporibus constitutus fuit, vt ex Notitia, quo loco de Præfecto vrbis Romæ agit, & ex eodem Cassiodoro lib. vij. Variar. intellegimus, vbi formula Comitiuæ huius traditur. Ex his efficitur in l. 1. D. de aquæductib. lib. xj. C. formarum meatus legẽdum esse: non, vt alij emendant, forinarum. Nam formas etiã per agros transeuntes eodem modo Vlpian. dixit in d. §. si quid cloacarij. Et tàm sulcum publicarum aquarum per agros meantium macerijs quibusdam inclusum, quàm ipsam fabricam aquæductus, formam veteres appellant. Formam quoque calcei legimus in l. 5. in fin. D. ad leg. Aquil. l. 13. §. item Iulianus. D. loca. Et formas in quibus æra fundantur dixit Plin. lib. xxxvj. cap. xxij.

Formale pretium in l. 63. in fin. D. ad leg. Falcid. alij formatum & præscriptum à contrahentibus interpretantur. Alij forma censuali definitum, in qua exactissima rerum inibatur æstimatio.

Formare actionem. l. 7. §. quinimmò. D. de pact. l. 15. D. de neg. gest. Formari etiam contractus dicitur pacto quod inest, formamq; ac legem & modum dat. l. 10. C. de iure dot. Formare instrumentum, concipere est. l. 9. §. solent. D. de pœn.

Formulas Latini auctores pro actionibus accipiunt, quas ne populus prout vellet, instituteret, certas sollemnesq; esse Romani prudentes voluerunt. l. 2. §. his legibus. D. de ori. iur. Cicer. pro Rosc. Com. Sunt iura, sunt formulæ de omnibus rebus constitutæ, ne quis aut in genere iniuriæ, aut in genere actionis erraret. Expressę sunt enim devnius cuiusque damno, dolore, incommodo, calamitate publicè à Prætore formulæ, ad quas priuata lis adcommodatur. Quintilia. Declamatio. cclx. Si tolerabile formula errare & in petitione pecuniæ. Sic formulæ familiæ erciscundæ, communi diuidundo, finium regundorum ab Vlpian. dicuntur in Instit. tit. xix. & vulgaris formula pro actione de peculio in l. 42. D. de furt. Et damni dati formula apud Plin. lib. ix. ca. lix. pro actione damni iniuriæ. De qua & Quintilian. Declamatio. xiij. sentiens, Et tamen, ait, quis indignetur apes formula vindicari? Et formula Fabiana apud Paul. lib. iij. Sentent. tit. iij. Et formula iniuriarum apud Sueton. in Vitell. cap. vij. & Senecam lib. vj. controuersiar. Formula item ad exhibendum, apud Plin. lib. v. Epistul. ad Tranquill. Et formula Hypothecaria, ad quam Marcia librum singularem scripsit, vt inscriptiones multarum legum testantur. Et formula de dolo malo, apud Cicer. lib. iij. Offic. Sic formulas accipio apud Quintilia. lib. vij. cap. iij. Sed etiam in formulis, ait, cùm pœnariæ sunt actiones, nos ita causam partimur, an commissa sit poena, an exigi debeat. Sic & à Tacito. in lib. de Oratorib. vsurpatur. Eodemq; sensu accipio quod ab Vlpian. in Institut. tit. xxv. scribitur, fideicommissa non per formulam peto, id est, ordinario iure per actionẽ à Prætore datã extra ordinẽ cognitione prætoria. In ordinarijs enim tantùm iudicijs formularum conceptio spectabatur: in extraordinarijs non item. l. 47. D. de neg. gest. Hinc & sub formula iudicare dicebantur iudices à Prætore dati, qui formulæ, cancellis adstringebantur. Sic enim ille in lib. ij. de Clement. Clementia, ait, liberum arbitrium habet, non sub formula iudicat. Quintilia. lib. iij. cap. xj. Priuata quoque iudicia

iudicia sæpe vnum iudicem habere multis & diuersis formulis solent. Ita atrocitatem formularum apud eundem auctorem accipe lib.vij.cap.j. Et formulam fiduciæ apud Cicero.lib. vij.Epist. ad Trebat. Formularum autem nomen etiamad alia pertinebat.Nam & stipulationum & testamentorum formulæ vocabantur. Ceterùm qui formulas concipiebant,formularij appellabantur à Quintilian.lib.xij.cap.iij.ad fi.Cicero formularum cautorem vocat lib. j. de Oratore. Formula cadere exposui lib.iij.

FORNICATOR in l.14.D.de instruc. vel instrum.qui, vt quidam interpretantur, in balneo accendendi ignis curam gerit. Fornicarius etiam appellatur in l.23. §. si fornicarius. D.ad leg.Aquil.qui ad fornacem stat.At in l. 17.§.fiscus.D.de vsur.vbi antea Fornicarij legebatur, Florentini libri habent Foricarij. Quod si rectum est, eos quantum conijcio significare Vlpia. voluit, qui foricarum vectigal à fisco conducebant,de quibus & Iuuenal.Sat.iij.meminit.

Munera,ait,nũc edũt, & verso pollice vulgi
Quemlibet occidũt populariter.Inde reuersi
Conducunt foricas.

Constat verò vrinę vectigal à Vespasia.Romæ impositum fuisse.

FORTIVS pro,multo magis.in l. 2. in fi.D.ne quis eum, qui in ius. l. penult. D. si quis cautio.l.2.§.item si filijfa.D.fam.ercis.l.3.§.vlt. de vsu & habit.l.5.§. si pupillus. D. de reb.eor.l. 15.§. si negauerint. D. de adulter.l.3.§. vlt. D. vsufruct.quemadmod. cau.

FORVM,vt ait Isidor.est exercendarum litium locus, ipsumq; cuiusque iudicis tribunal forum appellatur. Vnde ius fori in l.8.D.qui satisd.cog.Et fori præscriptiones,quibus iudicum tribunal cognitioq; declinatur.

Forum agere seu conuentum, quæ locutio in Cicero.lib.iij.Epist.famil.& vij.Act.in Verr. frequens est, dicebatur, qui prouinciæ præerat,cùm ciuitates vocabat,& de controuersijs eorum cognoscebat, auctore Festo li.vj. Seruius ad illa Vergilij v.Aeneid. verba:Indicitq; forum, id est, ait, tempus & locum agendorum negotiorum designat, qui conuentus vocatur. Quod verbum apud Cæsarem & Plin.sæpenumero reperies.

Foro cedere argentarij nummularij, mensularijq; dicebantur, qui actum suum deserebãt, &,vt vulgò loquimur,Bancham ruptam faciebant.Ab eo, quod circa forum eorum tabernæ depositæ essent. Sic in l.7.§.quotiens. D.depos. & l.vlt. D. de curator. bon. dan. Et apud Senec.lib.iiij.de Benefic.cap.xxv. Pecuniæ etiam malè creditæ exactio est. Et appellare debitorem ad diem possum,& si foro cesserit,portionem feram.

Cui foro interdicitur,huic omnimodo forensibus negotijs accommodare se non permittitur.l.9.§.1.D.de pœn.

Forensis actio criminis executioni opponitur in l.1.C.de incendio,rui.Forensia instrumenta,quæ ἀγοραῖα à Iustinia. in Nouell. de Tabellio. sunt publicè confecta instrumenta.l. 19.C.de fide instrument.

FOSSA est receptaculum aquę manu factum. l.vn. D. vt in flum. pub.l. vn. in fi. D. de ripa mun.l.1.§. caput. D. de aqua cottid.l.26.D.de dam. infect. Fossæ agrorum siccandorum causa factæ.l.1.§. sed & fossas. & §.vlt. & l.2. §.1.& l.24.D.de aq.& aq.pl.

Fossatum pro fossa & vallo in l.3.§.is qui in exploratione.D.de re milit. Veget.lib. iiij. cap. xvj. Musculos dicunt maiores machinas quibus protecti bellatores,si lutum obfuerit, aut ciuitatis fossatum, apportatis lapidibus, lignis,ac terra non solùm complẽt, sed etiam solidant. Suidas ἀλίθην τὸ φοσσάτον. Constantin. lib. vj. Epit. tit. v. τὸ δὲ φοσσάτῳ κλείσαντες ἐν μὲν ὅπλα, σφοδρῶς περιεσπέρμεν τὺς πύλας. In libello etiam varior.auctorum de limitib. ita scriptum est: Fossatum decisum, paruum in fine pro termino posuimus.

FRATRVM alij consanguinei sunt, qui scilicet,vt suprà diximus, eodem patre nati sunt, licet diuersas matres habeant: Alij vterini, qui ex eadem matre tantùm nati sunt.l.27.C. de inoff.l.penult.ad fi.& l.vlt.C.de legit.her. l.21.C.de excus.tut.

Fratrum autem appellatione etiam sorores cõtinentur.l.93.§.quęsitum.D.de leg.lib.iij.l.36. D.de pact.l.78.§.mœnia.D.ad Trebellia.

Fratres patrueles dicuntur, qui ex duobus fratribus procreantur. l.1.§. quarto. l. vlt. §. eodem gradu.D. de gradib. & adfin. §.1. Instit. de legit.adgn.succ.& Gaius lib. ij. Instit. tit. viij.Paul.lib. iiij. Sentent.tit. x.Fit & horum mentio in l.penult.D.de s.c. Silan.& l.16.§.1. D.de castr.pec.l.8.C.si quis alt.vel sibi.l.4. C. qui testament.fac.l.2.C.de ord.cognitio.

Fratriæ Fratrum inter se vxores appellantur, auctoribus Festo lib. v. & Non. Marc. cap. vlt.de proprietat.sermo.

FRAVS dolum significat.l.21.D. de inoff.test. l.63.D.de rei vind.l.7.§.1.D. de susp. tut.l.7.§. sed si fraudandi .D.de pact.Ideoq; solent hęc duo coniungi.l.3. in fi. D. pro soc.l.5.in fi. D. de obseq.à liber.l.10.C.de procurato.

Tertullia. in libr.de Idololatr. Fraudis condicio ea est opinor, si quis alienum rapiat, aut alij debitum deneget.

Fraus quoque ipsa noxa dicitur & quasi pœnę quædam præparatio.l.131.D.de verb.signific.

Quinetiam fraudem pro pœna veteres ponere solebant, Vlpiano teste in l.23.§.excipitur.D. de ædilic.ed.Quod & Seruius in xj.Aeneid.

exant

ex antiquo iure adnotat. Itaq; in Aedilium edicto capitalem fraudem eiusmodi admissum interpretamur, propter quod capite puniendus quis sit. l. 1. & l. 23. §. excipitur. D. de ędilic. ed. Cic. j. de Orato. Erat enim Atheum reo damnato si fraus capitalis non esset quasi poenæ æstimatio.

Item, sine fraude est sine poena, sine periculo, & impune. l. 1. §. 1. D. ad leg. Falcid. l. 26. §. hæc clausula. D. ex quib. cau. maio. l. 32. D. de iniur. l. 25. D. de adulter. l. 8. D. de accusatio.

Fraus fit legi, senatusconsulto, edicto, constitutioni. Fraudem legi facit, qui saluis legis verbis sententiam eius circumuenit. Fraus enim legi fit, vbi quod fieri noluit, fieri autem non vetuit, id fit. l. 29. & l. 30. D. de legib. Exempla sunt in l. 7. in fi. D. qui & à quib. l. 63. D. de cõdicio. & dem. l. 16. D. de iu. patr. l. 2. D. de his qui sunt sui vel al. l. 7. §. prætor ait. D. de pact. l. 3. §. pen. & l. 7. in prin. & §. mutui dationem. D. de s. c. Macedo. l. 8. §. planè. & l. 29. D. ad Velleia. l. vlt. D. si famil. furt. fec. l. 27. in fi. D. de probatio.

In fraudem legis iurisq; fidem accommodasse dicitur, qui vel id quod relinquitur, vel aliud tacitè promittit se restituturum ei personæ, quæ legibus ex testamento capere non potest, siue Chirographum eo nomine dederit, siue nuda pollicitatione repromiserit. l. 10. D. de his quæ vt indig. Et aliàs in tacitis fideicommissis fraudem legi fieri videri traditur, quotiens quis neque testamento, neque codicillis rogaretur, sed domestica cautione vel chirographo se obligaret ad præstandum fideicommissum ei, qui capere non potest. l. 103. D. de leg. lib. j. l. 3. D. de iure fis.

Fraudis causa adscripta condicio in l. 27. D. ad leg. Falcid. dicitur, quæ fraudandæ l. Falcidię gratia adscripta est. Similiter & in fraudem legis Iuliæ miscellæ fit in l. 64. D. de condicio. & demonstr.

In fraudem fisci alienat, qui iam eo crimine damnatus, ex quo publicatio bonorum sequitur, vel futurum prospiciẽs, vt damnetur, alienat. l. 45. D. de iu. fisc. Ceterùm si capitis reus filium emancipet vt is hereditatem adeat, non videbitur in fraudem fisci factum quod adquisitum non est. l. 26. D. de iur. fisc. In fraudem fisci adoptio facta videtur, etiam si non in reatu, sed desperatione rerum per conscientiam metu imminentis accusationis quis adoptet in hoc, vt ex bonis, quę se amissurum cogitat, portio detrahatur. l. vlt. D. de bon. damnat.

Fit & fraus conuentioni. l. vltim. C. si mancip. ita venier.

Fraus etiam creditoribus & patronis fit. In fraudem autem creditorum manumittit, qui vel eo tempore, quo manumittit, soluendo non est, vel datis libertatibus desiturus est soluendo esse. l. 10. D. qui & à quib. §. in fraudem. Instit. quib. manumitt. lic.

Fraudem porrò in alienationibus manumissionibus've, quæ in creditorum patroni've fraudem fiunt, in damno pecuniario accipimus. l. 1. §. & alias. D. si quid in fraudem pat. Eamq; quod ad libertatum pręstitarum causam attinet, & ex consilio & euentu simul æstimamus. l. 80. D. de diuers. reg. iur. l. 4. §. si quis autem. D. de fideicommiss. lib. Institut. quibus manumitt. nõ lic. l. 15. D. quæ in fraud. cred. Vtrubiq; verò in fraudem est, vt Theophil. Instit. quib. manumitt. lic. & in §. item si quis in fraudem. Instit. de actionib. interpretatur, πρὸς βλάβην καὶ ἀπάτην καὶ περιγραφὴν τῶν χρεωστῶν. Non fraudantur creditores, cùm quid non adquiritur à debitoribus, sed cùm deminuitur de bonis. l. 177. D. de diuers. reg. iur. l. 6. D. quæ in fraud. cred.

Nemo videtur fraudare eos, qui sciunt & consentiunt. l. 188. D. de diuers. reg.

Fraudationis causa latitat, qui hoc animo latitat, vt fraudet creditores. l. 7. §. 1. & §. sed is qui. D. quib. ex caus. in poss. l. 50. D. de pecul.

Inde fraudator vocatur, qui creditorum fraudandorum consilium init. l. 9. §. sed & si quis. D. de iureiur. l. 8. §. si fraudator. & l. vltim. in prin. & §. 1. D. quæ in fraud. credit.

Fraudem pro damno accipi credo in l. 79. D. de diuers. reg. & in l. 33. D. ex quib. caus. maio. l. 1. D. de alienat. iud. mut. l. 18. in fi. D. de iudic.

Fraudat vectigal qui merces non profitetur. Vnde fraudati vectigalis crimen. l. 8. D. de publican. Et fraudare annonam in l. 1. D. de leg. Iul. de annon. Et fraudati census crimen l. 1. C. de quæstionib. Fraudatorium interdictum, quo in fraudem creditorum gesta reuocantur. l. 67. in prin. D. ad Trebellia. l. 96. D. de solutio. Cuius verba quædam puto referri in l. 68. D. pro soc.

FRIBVSCVLVM in l. 32. §. si diuortium. D. de donat. inter vir. à diuortio separatur, & leue iurgium significat vt ostendit l. 31. D. de iure dot. l. 27. D. de pact. dotalib. Isidorus friuolum videtur legisse. Sic enim ille lib. ix. Etymolog. cap. vlt. Friuolum est, ait, cùm eo animo separantur coniuges, vt ad se inuicem reuertantur. Nam friuolum est velut quassæ mentis & fluxæ nec stabilis. Propriè autem friuola vocantur fictilia vasa minimi pretij. Vnde pro leuis pretij suppellectile hoc verbum vsurpatur l. 11. §. penult. D. de pigner. actio. Seneca lib. iij. Controuers. Ego illos in friuola inuitaui nostra: quæ illis meam promisi domum, suam eripiam?

Frons agri in l. 30. & l. 56. D. de adq. rer. do. μετωπικῶς dicitur. Quod verò antiquitus monumentis inscribi solebat, In frontem pedes

tot,

tot, In longitudinem tot pedes, sepulchrum patere significabat interprete Acro. ad Horat. lib.

Frui plus est, quàm Vti. Nam Vti est ad vsum & necessitatem vti, Frui est omnem rei fructum commoditatemq; & vtilitatem percipere. Itaque qui fruitur, non ad vsum modò cottidianum, sed & ad abusum & ad compendium & quæstum vti potest. Dicimus autem locum fruendum locari & conduci. l. 1. D. de loco publ. fruend. l. 1. in fi. D. si ag. vectig. l. 7. §. Papinianus. D. sol. matr. Vitruu. lib. vij. cap. viij. Non minus etiam Lemno cuius insulæ vectigalia Atheniensibus Senatus P. Q. R. concessit fruenda. Festus lib. x. Lacus Lucrinus in vectigalib. primus locatur fruendus ominis gratia. Sic enim illic legendum est.

FRVGEM pro reditu accipimus, nõ solùm qui ex frumentis aut leguminibus, verùm etiam qui ex vino vel ex siluis cæduis, vel cretæfodinis, lapidicinis, capitur. Fruges verò angustius, quæ non arista, sed siliqua continentur, dicimus. Et à frumento separamus, cuius appellatione id quod arista in se tenet, significatur. l. 77. D. de verbor. signific. Et ita fruges & frumentum separantur in l. 12. §. 1. D. de vsu & habit. Frugibus tamen legatis tam legumina, quàm hordeum & triticum contineri bene Paul. lib. iij. Sent. titul. ix. scribit.

FRVCTVS verbum interdum ius, interdum corpus significat. l. 43. D. de euictio. Ad ius cùm refertur, ius vtendi fruendi significat. Vsusfructus itaque an fructus legetur, nihil interest. Nam & fructui vsus inest. l. 14. §. 1. D. de vsu & habit. l. 41. D. de vsufr. leg. Exemplis huius significationis libri nostri abundant, quibus, vt notis, prætermissis, hoc tantùm adnotabo, Fructum quandoq; sine vsu constitui. l. 5. §. sed & si vsus. D. vsuf. quemad. cau. l. 13. §. si quis vsumfruct. D. de acceptil. l. 14. in fi. D. de vsu & habit.

Fructuarius & vsufructuarius idem valent. Vtroque enim verbo is significatur, qui ius vtendi fruendi habet. Quamquam & interdum fructuarius quoque fundus seruus've appelletur, in quo vsumfructum quis habet. l. 1. D. si vsusfruct. pet. l. 37. §. penult. D. de adq. rer. do. l. 27. D. de stip. ser. l. 11. D. de acceptilatio. l. 22. D. de vsufruct.

Fructus nomen, cùm ad corpus refertur, eos propriè qui ex re ipsa naturaliter enascuntur, fructus cõplectitur, ac proinde & ab vsuris & à pensionibus, mercedibus, vecturis iumentorum, ceterisq; obuentionibus separatur. l. 29. D. de hered. pet. l. 34. D. de vsur. l. 39. §. fructus. D. de leg. lib. j. l. 11. D. de donatio. Hæc enim omnia non fructus esse, sed fructuum vicem optinere dicuntur. d. l. 34. & l. 83. D. de legat. lib. iij. cùm non natura perueniant, neque ex ipso corpore sint, sed iure percipiantur & ex obligatione. l. 62. D. de rei vindic. l. 121. D. de verbor. signific. In fructu planè fundi arundo cædua & silua est. l. 40. §. penult. D. de contr. emp. Venatio fructus fundi non est, nisi fructus fundi ex venatione constet. l. 26. D. de vsur. Silua cædua etsi intempestiuè cæsa in fructu est, sicut oliua immatura lecta, item fœnum immaturum cæsum. l. 48. D. de vsufruct.

In pecudum fructu fetus est, & lac, & pilus, & lana. l. 28. D. de vsur. l. 48. §. vlt. D. de adqui. rer. do. l. 12. §. sed si pecoris. D. de vsu & habit. §. in pecudum. Instit. de rer. diuisio.

Partum planè ancillę in fructu non esse, explosa veterum quorumdam sententia, optinuit. l. 68. D. de vsufruct. §. partus. Instit. de rer. diuis. l. 27. D. de petit. hered. l. 22. §. sed enim. D. ad Trebellia. Itaq; à fructibus partus & partuum partus separantur. l. 4. D. de vsur. l. 12. D. quod met. caus.

Horum fructuum alij pendentes, alij percepti dicuntur. Pendentes sunt, qui terra adhuc continentur, qui terræ & fundo cohærent. l. 44. D. de rei vindic. l. 12. §. Iulianus. l. 27. D. de vsufruct. l. 25. §. non solùm. D. quæ in fraud. cred.

Appellantur & stantes fructus in l. 7. §. interdum. D. sol. matr. & l. 26. D. de furt.

His opponuntur percepti, qui scilicet iam à solo separati sunt. §. is verò. Instit. de rer. diuisio. Perceptio autem fructuum quomodo recipienda sit, dicam lib. xv.

Fructus in quocumque possessore intelleguntur, qui deductis necessarijs impensis circa eos factis supersunt. l. 36. §. vlt. D. de hered. petit. l. 7. D. sol. matr. l. 1. C. de fructib. & lit. exp. l. 4. D. de oper. seruo.

Interdum latius fructum pro omni commodo vtilitateq; rei accipimus, vt ecce quod dicitur in confessoriam fructus venire, hunc sensum habet, vt omne commodum veniat, quod habiturus fuisset actor, si seruitute vsus esset. l. 6. §. 1. D. si seruit. vindic. l. 19. in fin. D. de vsur. Itaque & vsuras pecuniæ fructum vocat l. 88. §. vlt. D. ad leg. Falcid. Et mercedes seruorum vecturæq; iumentorum fructus appellantur in l. 8. §. 1. D. de reb. auct. iud. l. 39. D. de legat. lib. j. l. vn. §. cùm autem. C. de rei vxo. act. Sed & fructus rei esse dicitur vel pignori dare licere. l. vlt. D. de vsur. l. 72. D. de diuersis regul. iur.

FRVSTRARI significat morari, tergiuersari, cunctari. l. 24. & l. 25. D. ex quib. caus. maio. l. 2. §. quod si pater. D. ad Tertyllia. l. 233. D. de verbor. signific. l. 4. D. de appell. recip. Frustrari ergo dicuntur, qui qualibet tergiuersatione & sollertia efficiunt, ne secum agi vel

ad exitum controuersia deduci posit. l. vlt. D. de procuratorib. Et ita accipio quod in l. 3. D. de iudic. scribitur frustrandæ actionis causa latitare. Et frustrari tempus in l. 26. §. actio. D. ex quib. caus. maio. Hinc frustrator qui iudicio deest. l. 31. §. litem. D. de negot. gest. l. 7. C. de fructib. & lit. exp. Item qui tergiuersationibus executionem rei iudicatæ temoratur. l. 7. C. de exe cut. rei iud. Frustrator etiam pro moroso debitore in l. vlt. D. de vi & vi arm. Et Frustratio pro mora in l. 89. D. ad leg. Falcid. l. 3. in fi. D. de vsur. l. 37. D. manda. l. 5. §. satisfacti onis. D. vt in poss. leg. Et sic in §. 1. & §. si ad exhibendum. Instit. de off. iud. Sine frustratione, id est, vt Theophil. ἀδ' ὑπερθέτως.

FVGA pro exilio in l. 4. §. ad tempus. D. de re milit. l. 5. D. de interdict. & releg. Scribit autem Donat. in xj. Aeneid. veteres properantium iter, fugam appellasse. Et inde Fugitiui nomen.

Fugitiuum porrò Ofilius definiebat eum esse qui extra domini domum fugæ causa quo se à domino celaret mansit. Cælius eum, qui ea mente discederet, vt ne ad dominum rediret. Conuenit autē fugitiuum ex animo & affectu fugę, non ex ipso fugę actu ęstimandum. l. 17. in prin. & §. 1. cum seq. D. de ædilic. ed. Quod sic accipiendum est, vt tamen solo proposito & consilio fugiendi à domino seruus fugitiuus non fiat, nisi in ipsum factum fugæ vitium mentis deduxerit. l. 225. D. de verbot. signific.

Fugitiuarius qui fugitiuos reducit. l. 18. D. de præscript. verb. vel qui dominis indicat vbi fugitiui celentur. vt l. 15. eo. tit.

Fugientes pro reis Impp. dicunt ad Grę̧corum exemplum, qui φεύγοντας appellant. l. 11. §. & si quidem. C. de iud. l. vlt. §. vbi autem. C. de bon. mater. l. 2. in prin. & §. 1. C. de iureiur. propt. calum.

Fugam facere pro fugere & in fugam se dare. l. 4. D. de re milit. Sallustius in bello Iugurth. Postquam eos impeditos ramis arborum atque ita disiectos circumueniri vident, fugam faciunt.

Fugam vendere dicebantur, qui seruos in fuga constitutos vendebant. Quod senatusconsulto, prohibitum erat. Qui verò absentes seruos vendebant, aut etiam fugitiuos quærere & distrahi mandabant, in senatusconsultum quasi fugæ venditores non committebant. l. 2. D. ad l. Fab. l. 6. C. eo. l. 35. §. si quis amico. D. de contr. empt.

FVLLO est, qui polienda, curanda, lauanda vestimēta accipit. l. 2. D. de condict. sine caus. l. 13. §. si fullo. D. loca. l. 12. & l. 82. D. de furt. l. vn. D. de via publ.

Fullonica meritoria. l. 13. §. vlti. D. de vsufruct. Fullonicas instituere. l. 3. D. de aqua & aq. pluu.

FVNDVS integrum aliquid est, agrumq; cum ędificio & villa significat. l. 60. l. 211. D. de verbor. signific. ab eo, quòd, quemadmodum Varro lib. iiij. de lingua Lat. & Seruius in ij. Georgic. scribunt, fundat quotannis multa, pecuniæq; sit ac pecudum fundamentum. Vnde Plaut. in Trucul. de nouo amatore liberali, Nunc, ait, is est fundus nobis. Festus autem huius appellationis originem aliunde lib. vj. ducit. Ait enim agrum inde fundum dici, quòd planus sit ad similitudinèm fundi vasorum. Dicimus enim scyphi & vasis fundum. l. 23. §. si quis rem. D. de rei vindic. l. 26. §. 1. D. de adq. rer. do. Vtrumuis probemus, illud ex nostris auctoribus constat, fundum duobus constare Agro & Villa. l. 81. §. qui fundum. D. de legat. lib. j. l. 35. D. de vsufruct. leg. l. 9. D. de seruit. l. 17. §. idem Cælius. D. de ædilic. ed. Ideoq; & villa fundi pars atque accessio appellatur in l. 8. D. quib. mod. vsusfruct. amitt. l. 15. in fi. D. de instruct. vel instrument.

Porrò vel modicus locus fundus dici potest, si eum fundi animo habuerimus. Constitutione enim & destinatione nostra fundi efficiuntur. l. 60. D. de verbor. signific. l. 24. §. penult. D. de leg. lib. j. Etiam pars fundi rectè fundus appellatur. l. 34. §. vlt. de legat. lib. j. Diuiduntur autem fundi regionibus & locis. l. 23. §. vlt. D. de seruit. rust. l. 6. §. 1. D. com. præd. l. 3. §. vlt. D. qui potio. in pign. l. 31. D. de vsufruct. leg. συγκτήσεις appellant Græci Latifundia & possessiones. l. 34. §. 1. D. de leg. lib. 2. l. 30. §. Titia. D. de adim. leg.

Fundum fieri populum quid sit, vide Cicero. pro Corn. Balbo, & Festum lib. vj.

FVNERARIA actio dicitur, quæ de impensis funeris causa factis datur. l. 14. §. hæc actio. l. 16. & l. 20. in fi. & l. 21. l. 31. §. 1. & l. 32. D. de religios. & sumpt. fun. l. 17. D. de reb. auct. iud. Appellatur Funeraticia actio in l. 30. D. de religios. Inde Funerarium priuilegium in l. vlt. D. eod. tit. Funeris autem causa sumptus factus videtur, qui ideo fit, vt funus ducatur: Vt puta si quid in elationem mortui, vel si quid in locum fuerit erogatum, in quem mortuus illatus est. Funeris deniq; sumptus accipitur, quidquid corporis causa veluti vnguentorum, sarcophagi & aliorum causa impensum est: item & pretium loci, quo defunctus est humatus. l. 14. §. funeris. & l. 37. D. de religios.

FVNESTA familia in l. vlt. D. de stip. ser. cuius dominus mortuus est. Scribit autem Varro lib. iiij. de lingua Lat. quamdiu in sepulchrū defuncti gleba abiecta non esset, aut os mortui ad familiam expurgandam exceptum esset,

esset, tamdiu funestam eam mansisse. Hinc Cicero lib. ij. de legibus, Neque necesse est edisseri à nobis quis finis sit funestæ familiæ. Septem autem diebus deplorari domi cadauer solebat, octauo die efferebatur, nono tumulabatur. Eæq; erant denicales feriæ, quarum Cicero in libris de legib. & Festus lib. iiij. meminere: quo tempore quasi funere polluta familia funesta dici & expiari expurgariq; porca præcidanea Cereri mactata atque alijs cerimonijs solebat.

FVNGI res dicuntur, quæ officium suum præstant. Sic Vlpian. in Institution. titul. vj. Dotem fungi dicit, quæ in matrimonium datur. Et fungi monumentum in l. 43. D. de rei vindicat. in quod corpus infertur. Et functionem res in suo genere recipere Paulus in l. 2. §. mutui. D. si cert. petat. scribit, quæ, vt aliàs idem ipse auctor loquitur, mutua vice funguntur, & tantumdem præstant. l. 6. D. si cert. pet. Nam his rebus, quæ vsu consumuntur ac pereunt, quò inter homines communicari possent, ea est tributa natura, vt communi quasi specie contineantur, permutationemq; in suo genere recipiant, & alterius vicem ac potestatem altera omnimodo expleat.

Defungi pretio æstimationeq; pro æstimationem præstare & exoluere Iureconsulti dicunt. l. 11. §. idem libro secundo. D. de actio. empt. l. 1. D. si famil. furt. fec. l. 37. in fi. D. ad leg. Aquil. & dotis collatione, noxæ deditione, litis æstimatione, tributione fungi, pro eo quod est noxæ dedere, litis æstimationem soluere, & dotem tributa've conferre. l. 3. D. de collat. dot. l. 22. §. vlt. D. ad municipal. l. 37. D. ad leg. Aquil. Institut. de noxalib. in princ. Ex quo fit, vt intributiones collationesq; & pensitationes publicæ functiones vocentur. l. 4. C. de donatio. l. 3. de apoch. publ. lib. x. C. l. vlt. de exactorib. tribut. cod. l. 9. & l. 13. C. de actio. empt. l. 2. C. de iu. emphyteut. l. vn. C. in quib. caus. milit.

Fungi pignoribus in vicem satisdationis, id est, loco fideiussorum pignora præstare. l. 7. D. de præt. stip.

Muneribus legatorum fungi, id est, legata præstare. l. 33. in fi. D. de legat. lib. ij. l. 2. D. ad Trebellia. Fideicōmissum munere Falcidiæ fungi dicitur, quod Falcidiam patitur. l. 77. §. 1. D. de legat. lib. ij. Pœna quoque functi in l. 22. D. de pœnis, dicuntur, qui pœnam sustinuerunt. Pretia rerum communiter funguntur. l. 63. D. ad leg. Falcid. l. 33. D. ad leg. Aquil. id est, tanti res æstimantur, quanti sunt apud omnes defunctoriè. l. 2. §. non solùm. D. ad S. C. Tertyllian. l. 21. §. vlt. D. de S. C. Silania.

FVRCAE supplicij fit mentio in l. 28. §. famosos. & l. 38. §. actores. D. de pœn. l. 6. D. ad leg. Iul. pecul. & l. 3. §. is qui ad hostes. D. de re militari. Isidor. lib. v. cap. xxviij. furcam patibulum dici eo quòd ferat caput, suspensúmque & strangulatum statim exanimet, tradit. Furcam verò illam, quam serui pro pœna circumferre cogebantur, bellè Plut. in Coriola. & Halicar. lib. vij. depingunt.

Furca autem figi, & in furcam tolli, & in furca suspendi, pro eodem dicitur.

FVRIOSVM à demente & furorem à dementia nostri auctores ferè semper separant. l. 2. D. de inofficioso testamento. l. 27. §. coram. D. de recep. qui arbitr. l. 6. D. de cur. fur. §. furiosi. & §. sed solent. Institut. de curatorib. l. 8. §. 1. D. de tutorib. dat. l. vlti. §. 1. C. de administrat. tutor.

Furorem Cicer. iij. Tusculan. definit mentis ad omnia cæcitatem, & maius aliquid esse quàm insaniam. Ideoq; non esse in xij. tab. scriptum si insanus, sed si furiosus. At dementia licet sanitate & integritate mentis careat, mediocritatem tamen officiorum & vitæ cultum communem tuetur. Furiosorum alij continua mentis abalienatione omni intellectu carent. l. 14. D. de off. præsid. & hi sunt, quos perpetuò furiosos vel perpetuò mente captos vocat l. 12. §. natura. D. de iudic. l. 9. C. de impub. quorum morbus perpetuus est. l. 22. §. si maritus. D. sol. matr. Alij interuallis quibusdam sensu saniore sunt, eorumq; furor interuallum habere dicitur. d. §. si maritus. Huiusmodi sunt, quos Vlpian. intermissionem habere, Gaius interualla insaniæ habere, scribunt. l. 20. §. ne furiosus. D. de testamentis. Gaius lib. ij. Institution. titul. ij. l. 6. C. de curat. furios. dan. Et ita furiosi inducias & dilucida interualla accipimus. l. 9. C. qui testament. fac. poss.

Furiosus in conspectu inumbratę quietis constitutus. l. 18. §. si furioso. D. de adquirenda possessione.

Furiosi autem cùm mentis compotes non sint, nihil velle scire've intelleguntur. Ac neque consentire videtur. Ideoq; absentibus ignorantibusq; comparantur. l. 17. §. filiosa. D. de iniur. l. 2. §. vlt. D. de iure codicill. l. 8. §. penult. D. de opt. legat. l. 41. l. 167. in fi. D. de diuersis regulis.

FVRTVM est contrectatio rei alienæ, vel vsus eius inuito domino lucri faciendi causa. Nec enim aliter furtum committitur, quàm si & contrectatio interueniat, & animus atq; affectus furandi interueniat, & contra domini voluntatem res contrectetur.

Furtum autem vel à furuo, id est, nigro dictum est, quòd clam & obscuro fiat, vel à ferendo & auferendo, vel à Græco sermone quo φῶρας fures appellant. l. 1. D. de furt. Gell. lib. j. cap. xviij. Seruius in iij. Georgic. Virgilij, & Non. Marcell. Furti oblati, concepti, manifesti

festi nec manifesti differentias vide apud Iustinian.Instit.de furt.& in l.3.cum seq.D.eod. tit. & apud Paul.lib.ij.Sentent.tit.xxxj.

Furem non esse qui dicit, quod in venditionibus seruorum sæpe dicitur, de animo hominis propositóque loquitur.At qui furto noxaćq solutum dicit, nemini obligatum furti promittit.l.174.D.de verbor.signific.Furem, ait Tryphonin. ex animi propositione sola dicere quis possit etiam eum, qui numquam alienam rem inuito domino subtraxerit, si modò eius mentis sit, vt occasione data id commissurus fuerit. l.225. D.de verborum significatione.

Furto abesse rem Iureconsulti dicunt,quę subrepta est,vt lib.j.comprobaui.Item furto perisse. l. 35. §. si res vendita. D.de contrahend. empt.l.14.§.vlt.D.de peric.& commo.

FVSIA CANINIA lex quæ vulgò dicitur, Fusia Caninia videtur appellanda. Sic enim ea profertur in inscriptionib. l.37.D.de condicio.& demonstr. l.215. D.de verbor. signif. In veteri quoque meo Codice, ita in Rubrica & in l.vn.C.de lege Fusia Canin.scriptum est. Furiam tamen vocat Vlpian.in Institut. titul.j. Vnde vulgata pronuntiatio confirmatur, quando R. & S. inuicem commutari olim solita constet. Constitutus verò erat ea lege modus seruorum, qui testamento manumitti possent. Quæ res plenè explicatur à Gaio lib.j. Institut.tit.ij. Breuius ab Vlpian. Institution.tit.j. Alia etiam huius legis capita Paul.perstringit lib.iiij. Sentent. titul.vlti. Meminit & huius legis in Taciti vita Vopiscus. Sublata est ea lex à Iustinian. titul. de l.Fus. Canin. toll. in Cod. & Institutionibus Iustiniani.

FVSIONES in l. 27. §. si quid cloacarij. D. de vsufruct.pro functionibus & illationibus publicis. Hæc huius verbi significatio mihi ex Lexico Latinogræco ædis B. Germani Paris. innotuit,in quo ita est, Fusio ὑλισμὸς, ἀσφορὰ δημοσίων. Fusiones ὑλισμοὶ, συντέλειαι, εἰσφοραί. Accessit & ex Codice Theodos. auctoritas. Nam in l. 5. de indulgent. debit. hæc verba ponuntur. Vsque in initium fusionis quintæ vniuersa reliqua, quæ tam ad arcam sublimium potestatum, quàm ad largitiones pertinent,relaxari præcipimus.

FVSTE percuti,occidi,animaduerti.l.7.§.1.D. ad leg.Aquil.l.1.§.occisorum.D.de S. C. Silania.l.8.§.1.D.de pœn.

Fustibus item castigari, cædi, admoneri Iureconsulti dicunt.l.1.§.cum patronus.D.de off. præf.vrb.l.3.§.1. & l.vlt. D.de off.præf. vigil. l.5.C.de not.infam. l.vlti. D.de iniur. l.7. l.10. D.de pœn.

Fustium autem ictus à flagellorum, quæ atrociora sunt verbera, castigatione separatur. d. l.7.pleniorćq multo est fustium,quàm flagellorum pœna.l.vlt.D.de iniur.l.10. D.de pœn. Ac Fustibus quidem liberi dumtaxat & hi quidem tenuiores subijciebantur, honestiores non: serui verò flagellis coërcebantur. l. 28.§.non omnes.D.de pœn.vt plenius lib.iij. Select.Antiquit.dixi. Fustes verò Isidor.lib. v.Etymolog.cap.xxvij.sic interpretatur,quibus iuuenes pro criminibus feriuntur,dictos ab eo quòd præfixi in fossis stent, quos palos rustici vocant. Et constat planè fustes ligneos baculos fuisse, cum inter arma & tela enumerentur.l.54. §.furem. D.de furt. Vlpia. in l.3.§.armis.D.de vi & vi ar. Arma, inquit, sunt omnia tela, hoc est, & fustes,& lapides. Et mox: Planè si & vnus vel alter fustem, vel gladium tenuit. Sic fustibus repellere,& fustibus de fundo præcipitem agere, Cicero pro Cæcinna. & vij.in Verr.dixit. Denique quod Eutropius lib.j. de gest. Rom. cap. xj. Tarquinium Superbum fustes excogitasse scribit,hoc ita Suidas in verbo σούπερβος, effert μάστιγας ξυλίνας, κλοιούς. Fustibus autem & lignis equos publico cursui deputatos, agitari vetant Impp.in l.1.de cursu pub.lib.xj.C.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER VII.

GEMMAE à lapillis & margaritis separantur.l.25.§.vlt.D. de auro, arg. l.1.D. de adq. possess. l.3. D. de rer. diuis. Et apud Arnob. libr. xj. aduers. Gent. Hæc enim inter hæc verba differentia intercedit, quòd Gemmæ perlucidæ sint materiæ, veluti smaragdi, chrysolithi, amethusti, Lapilli verò contrariæ superioribus naturæ, vt obsiani, venientani. Margaritæ, conchæ sunt, quæ apud rubrum mare crescunt & coalescunt.l.19.§. penult.D. de auro, arg.

GENER appellatur filiæ nostræ vir.l.4.§. adfines. D. de gradib. Sed & sponsus filiæ generi appellatione continetur.l.6.D.eod. titul. l.5.D.de testib. Ideóq; Seruius Sulpitius Generi appellationem etiam ex sponsalibus adquiri dicebat. l. 8. D. de gradibus & adfinib. Quamquam in Edicto de notatis infamia hæc verba, GENERO MORTVO, de solo filiæ viro accipiuntur. l. 1.& l.8.D. de his qui not.infam. Sponsi enim nullus est luctus.l.9. D. eod. Generi nomine & neptis & proneptis tam ex filio quàm filia editarum ceterorúmq; mariti continentur.l.136.D. de verbor. signific. Et hanc in edicto de postulando huius verbi interpretationem esse faciendam Vlpia. admonet in l.3.D.de postul.

GENITVR pro gignitur, antiquo loquendi more dixit Vlpia. in l.17.§.1.D.de legat. lib.j. Vt & Iulianus, in l.13. §. item si paterfam. D. de reb.dub.

GENITIVOS pro ablatiuis non rarò Iureconsulti ponunt, vt in l.40.§.1.D.de adoptio. Plenę pubertatis eum præcedere debet: pro, Plena pubertate. Et in l. 11. §. vlt. D. de euictionib. Noxæ solutus pro Noxa. Et pœnæ adficere: pro, pœna in l.3. D. ad leg. Corn. de sicar. & in l.6. §. penult. D. de pœn. Et contentus partis in l. 37. §. nuptura. D. de legat. lib.iij. Et tutelæ vel curæ liberari in l.50.D.de legat.lib.iij. Et plus quartę in l.11.§.quod vulgo. in fin. D. ad leg. Falcid. Et mortis causæ tacitam condicionem in l.15.D. de manumissio. Et bonæ fidei, pro, bona fide in l. 95. §. quod vulgo.D.de solutionib. Et super pecuniæ tutelæ've suæ in l.53.D.de verb. signif.

GENIVS principis.l.13.§.vlt.D.de iureiur. per quem iurare solitos veteres ex eo loco apparet: Tertullia. in lib. ad Scapul. Sed ijdem ipsi qui per genios eorum in pridie vsque iurauerant, qui pro salute eorum hostias & fecerant & vouerant, hostes eorum sunt reperti. Idem in Apologet. cap. xxviij. Citius deniq; apud vos per omnes deos quàm per vnum genium Cæsaris peieratur. Et cap. xxxv. Sacra faciebant pro salute Imperatoris & genium eius deierabant. Ceterum quod in d.l. 13. per genium principis, hoc per Principis, Græco dicendi genere, effertur in l.2. C. de reb. cred. vbi genium vel salutem suppleri oportet, vt in l.41. in fi. C. de transactio.

GENS & Genus separantur in l. 1. D. de probatio. Genus est vndecumque ortus sui initium quis duxerit. Gens est eorum, qui eodem nomine appellantur, quæ ex multis familijs conficitur, vt Fest. lib. vij. scribit. Plenius Cicero & perfectiùs huius verbi vim definiuit in Topicis. Gentiles, ait, qui inter se eodem nomine sunt ab ingenuis oriundi, quorum maiorum nemo seruitutem seruiuit, & qui capite deminuti non sunt. Vnde apparet inter seruos libertinos gentem non esse, ac ne in gente quidem manere eos, qui licet eiusdem nominis sint & ab his orti, qui seruitutem numquam seruierint, in adoptionem tamen dati, vel emancipati familiam mutarunt. Hûc pertinet & ille Varronis lib. vij. de lingua Lat. locus. Vt in hominibus, ait, quædam sunt cognationes & gentilitates, sic in verbis. vt enim ab Aemilio homines orti Aemilij ac Gentiles, sic ab Aemilij nomine declinatæ voces in gentilitate nominantur. Cic. 1. de Orato. Cùm Marcelli à liberti filio stirpe Claudij patricij eiusdē hominis hereditatē ad se redijsse gente dicerēt.

Generalia iudicia veluti tutelæ, negotiorum gestorum, pro socio.l.38.D.pro soc.

Genere quodam pro ratione & specie quadam & quodammodo.l.36. D. de stip. seru.l. 29.§,qui quæstum.D.ad leg. Iul. de adulter.l. 51.in fi.D.de adq.poss.l.44.D. de adq. rer.do. Sic genere quodammodo in l.10.D. pro empto.Et eo genere pro,eo modo,ea ratione.l. 23.D. de vsucapionib. Et quasi genus locati in l.1.§.si quis seruum.D.depos.

GERERE primùm facere significat. Inter Gestum tamen & factum subtilis quædam differentia statuitur.l.19. in fin. D. de verbor. signific.l.2.D. de curat. bon. dan. qua tamen neglecta gestum & factum pro eodem ponimus.l.58.D.de verbor. signific. Et ita Gestum latissimè accipitur in l.2.§.gestum.D.ad municip. In edicto autem de Minorib. verba hæc QVOD CVM MINORE QVÀM XXV. ANNORVM NATV GESTVM ERIT. Vlpia.sic interpretatur, vt GESTVM accipiatur qualiter qualiter, siue contractus sit,siue quid aliud cõtigit:proinde siue emit, siue vendidit,siue societatem coijt,siue soluta ei pecunia,& eam perdidit.Inde ei succurretur.l.7. D. de minorib. ad cuius l. quæstionem.d.l.19.pertinuisse inscriptionum similitudo docet.Sed & his edicti,QVAE FRAVDATIONIS CAVSA GESTA ERVNT, verbis quæcumque in fraudem creditorum fecerit quis,continentur, siue alienauerit de suo, siue liberationem debitoribus præstiterit.l.1.D.quæ in frau.cred. Gestaq; accipimus non solùm ea, quæ contrahens gesserit, verum etiam si fortè data opera ad iudicium non adfuit,vel litem mori passus est,vel à debitore,vt tempore liberaretur, petere desijt, vel vsumfructum, aut seruitutem amisit: & omnino qui aliquid fecit, vt desinat habere quod habet,edicto continetur.l.3.§.1.D. quæ in fraud.cred, Atque ex his planum fit verbum GESSERVNT ad testandi ius non pertinere.l.20.D. de verbor. signific. Dicitur autem Negotium geri actu quodam ad cõparandam obligationem interposito. l.33. D. de condict.indeb.l.1.§.qui mortis, D. de donatio.l.17.§.sicut.D.commod.

Itaque ex negotio gesto, hoc est ex contractu vel quasi. l.1. §. cùm seruus. D. de his qui deiecer.l.vlt.D.de aleæ lusu.

Nam negotium geri & contrahi pro eodem nostri auctores vsurpant.

Gerere etiam administrare significat. Ita Gerere Rempub.in l.11.D. de vsur. l.5. D. de leg. libr.iij.Gerere bona in l. 23. D. de pecul. leg. Gerere patrimonium.l.6. C.ad Velleia. Gerere negotia toto tit. de neg. gest. Et gerere tutelam. Gessisse autem videtur tutor omnino, si quid pupillare attigit, etiam si modicum. l. 5. §. gessisse. D. de adm. tut. Gessisse quoque intellegitur & qui per alium tutelam gessit, quiq; alij gerẽdam tutelam mandauit:sed & qui satis à contutore accepit rem saluam pupillo futuram, eiq; permisit administrationem totius tutelæ. d. l. 5. §. quòd si quis.& l.56.D.de administr.tut.

GESTARI dicebantur veteres cùm succollantibus seruis valetudinis voluptatis've causa ferebantur. l. 12. D. de vsu & habit.l.7. D. de manum. vindic. Inde Gestatio in l. 16. §.1.D.quod vi aut clàm. Plinius lib.xxvj.cap. iij.Quinque res maximè communium auxiliorum professus abstinentiam cibi, fricationem corporis, ambulationem, gestationem. Ipsa etiam loca arboribus densis opaca per quæ gestari solebant, Gestationes appellabantur.l.13.§.fructuarius causam.D. de vsufr. Et apud Plin. lib. 1. Epist. ad Canin. Ruf. & lib.ij.ad Gallum.

GLADII pœna.l.1.§.quamquam. D. de abig. cùm gladio & ense in aliquem animaduertitur. Aliud enim est gladio, aliud securi animaduerti, vel telo, vel fuste. l. 7. §. 1. D. de poen. Vnde apud Spartia. Antoninus ei, qui securi percusserat Papinianum, Gladio ait, te meum iussum exequi oportuit.

Itaque gladij potestas ab alijs coërcitionibus separatur.l.6.D.de off.procons. ex qua tracta est l.70.D.de diuers.reg. Est enim gladij potestas ius animaduertendi gladio in facinorosos homines.l.3.D.de iurisdictio. Et ita gladij ius accipio in l.6.§.qui vniuersas.D.de off. præsid. in qua gladij ius omnes prouinciarum rectores habere scribitur, quos deportandi ius non habuisse constat. l. 6. D. de interdict. & releg. Sic & in l. 1. ne sine iussu princip.in C. Theod.l. 74. de decurionib. in eod.C.Iul.Firmic.li.iij.Mathes.cap.v. Faciet præpotẽtes,horribiles,duces,& quibus maximi committantur exercitus, qui habeant etiam vitæ necisq; auctoritatem, & in magnis administrationibus iuris gladij decernit potestatem. Augustin. Epist. lxj. ad Dulcitium Tribunum. Nec enim gladij ius in eos accepisti.

Ad gladium damnari dicuntur, qui ad ludum gladiatorium damnantur. l. 25. §. si quis planè.D.de adq.hered.l.6.§.irritum fit. D. de iniusto.rup.Et apud Paul.lib. v. Sentent. titul. xvij.Capitolin.in Macrino.Seruos,qui à dominis fugissent, repertos ad gladium ludi deputabat.

Gladiator autem, vt Quintilia. Declamatio. CCCII.definit,est qui in harena populo spectante pugnauit. Cuiusmodi spectacula sustulit Constantinus. l. vn. de gladiatorib.lib. x.C.vt & Niceph.lib.vij.cap.xlvj.scribit.

GLANDIS nomine omnes fructus continentur

nentur in interdicto De glande legenda. l. vn. D. de glan. leg.

GLAREA l. 1. in fi. D. de via publ. l. 11. §. vlt. D. de aqua & aq. pl.

GLICIA lex nobis ex vnica inscriptione l. 4. D. de inoff. test. nota est.

GLOS viri soror dicitur à Græco γάλως. l. 4. §. gradus. D. de gradib. & adfin. Festus Pompeius lib. vj. Non. Marcell. lib. de proprietat. sermo. cap. vlt. Sed & in Lexico illo, cuius iam compluries mētionem feci, ita est, Glos ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφὴ γάλως καὶ πλαίτερ. Vnde ab Ausonio in Monosyll. Polyxena, quæ ad Achillis tumulum mactata est, Andromachæ glos πυγαφρεσταῖς appellatur: quod soror esset Hectoris, cui Andromacha nupserat.

GRADVS, ordines cognationum dicimus, à similitudine scalarū locorum've procliuium, quos ita ingredimur, vt à proximo in proximum, id est, in eum, qui quasi ex eo nascitur transeamus. l. vlt. §. gradus. D. de gradib. & adf. l. 220. D. de verb. signif.

Gradus etiam ordinem successionis significat. l. 5. D. vnde cogn. l. 1. D. si tabul. test. l. 15. D. de s. c. Silania.

Gradus quoque in testamentis institutorum & substitutorum dicuntur. l. 3. §. filius. & §. sed & inter. D. de liber. & post. l. 37. D. de heredib. instit. Sic primo & secundo, & tertio gradu scriptos heredes legimus, qui & priore loco heredes scripti sunt, vel alijs substituti. l. 3. §. vlt. l. 4. & l. 5. D. de iniusto rupt. l. 2. §. defertur. D. de secundis tabul. l. 53. D. de heredibus instituendis.

Est & gradus mensuræ genus pedes duos & semis continens, vt & Isidorus scribit, & in fragmentis, quæ libris variorum auctorum de limitibus subiecta sunt, traditur. At apud Constantin. lib. ij. Epitomar. βῆμα traditur habere πήχεις β. ἤτοι πόδας γ. παλαιστὰς ιβ.

Extra suum gradum moti fines dicuntur, qui loco suo moti sunt. l. vl. D. de termino moto.

GRANARIA in l. 93. §. penul. D. de leg. lib. iij. l. 12. D. de instru. vel instru. quæ ex tabulis fieri solita ostendit. l. 18. D. de actio. empt. stipitibus vel in terra defixis, vel suprà terram positis & collocatis. Hoc est, quod horreum frumentarium mobile ex tabulis ligneis factum dicit. l. 60. D. de adq. rer. do.

GRATIA pro fauore. l. 7. §. quæsitum. D. de minorib. l. 26. §. item per magistratum. D. ex quib. caus. maior. l. 8. §. vlt. D. manda. l. 15. in fi. l. 79. in fi. D. de iudic. l. 50. §. 1. D. de leg. lib. j. l. 1. §. si præfcs. D. de magistr. conuen. l. 7. §. competet. D. de adm. tut. l. 3. C. de arbitr.

Et ita Gratiosè, id est, per gratiam & fauorem in l. 9. D. de adm. rer. ad ciuit. Et Gratiosa sententia. l. 5. D. de calumniatoribus. Et Gratiosa emptio. l. 2. de fide instr. lib. x. C. Et Gratiosa auctio. l. 16. C. de rescind. vendit.

Gratiam facere iurisiurandi in l. 6. & l. 32. & l. 41. D. de iureiur. est soluere necessitate iurandi, & vt Paul. lib. ij. Sentent. titu. j. loquitur, remittere necessitatem iurisiurandi. At in l. vlt. D. ad municipal. significat soluere religione iurisiurandi & dispensare, vt vulgò loquimur. Sicut & gratiam facere decreti in l. 1. §. si quis vltro. D. de quæstionib. Et Gratiam facere edicti apud Sueton. in Domitian. cap. xiiij. Idem in August. ca. xvj. Bononiensibus quoq; publicè quod in Antoniorum clientela erant, gratiam fecit coniurandi cum tota Italia pro partibus suis.

GREMIA virgulæ tenues siccæ aridæq;, & ad comburendum aptæ. l. 55. §. lignis. D. de legat. lib. iij. Vnde Gremiales arbores in l. 7. §. si fundum. D. sol. matr. & apud Columell. lib. xij. cap. xix.

GYNAECIVM, vel, vt in Codice Theodosij & in Notitia scribitur, gyneceum est textrinum ad vestes principis conficiendas constitutum. l. 5. C. ad l. Iul. repet. l. 2. & l. 5. de murileg. & gynæciar. lib. xj. C. Nam quod in d. l. 5. dicitur gynæcij, hoc in l. seq. dicitur textrini. Sic & in l. 5. de vestib. olober. lib. xj. vbi tamen vulgo gynæciarijs pro gynæcijs malè scriptum est, vt apparet ex l. 1. eod. tit. in Cod. Th. Paul. Diaco. in Iustiniano, de Sophia & Narsete eunucho: Cui illa inter cetera quòd Eunuchus erat, hoc fertur mandasse, vt cum puellis in gynæcio lanarum pensa diuideret. Sic enim hæc verba relata sunt ab Aimono monacho lib. iij. de gest. Franc. cap. x. Credo etiam in Notitia cùm administratio Comitis sacrarum largitionum occidentis exponitur, perperam Cynegij, pro, Gynecei non semel inuersis litteris legi. Hinc gynæceiarij in l. 3. & l. 13. de murilegul. & gyneceiarijs. lib. xj. C. & l. vlt. de milit. veste. lib. xij.

Et procuratores gynæceorum, in Notitia Imperij Ro. qui Comiti sacrarum largitionum parebant: Qui procuratores textrinorū vocantur, in l. penult. de murilegul. lib. xj. C. Et procuratores gyneceiariorum in l. 3. de indulgent. debit. in C. Theod.

Pomponius scribit in l.32.D.de vsufruct.

Habitatio pro ædificio in l. 20. §. Gaio. D. de instr.vel instrum.

HAMA instrumentum incendijs arcendis restinguendisque adcommodatum. l. 3. §. sciendum.D.de off.præf.vig.l.12.§.si domus.D.de instruc. vel instrument. Et apud Plin. lib. x. Epistul. ad Traian. Meminit & hamarum ferrearum Plinius lib.xix. Natur.histo.cap.j. quibus ad pectendas & decorticandas stipulas vtebantur.

HARENA ea pars theatri dicebatur, in qua bestiarum gladiatorum'que pugnæ exhibebantur & edebantur. l. 36. §. vlti. D. de rei vindicatio.l.1.§.bestias. D.de postul. l.1. D.de ædilic. ed. l. 4. D. de legatio. l. 8. §. 1. C. de repudijs.

Vnde Harenarij, qui in harenam depugnandi causa prodierunt, qui se in harenam ad depugnandas bestias dederunt. l.21. §. si ea rei. D. de testib.l.38. D.de oper.libert. l.5. D.ad Trebellian.l.11. C.de inoffic. testam. l.1. C.de natur.lib.l.vlt.D.de seruis fugit.l.7. C.de incest. nupt.Et apud Firmic.lib.viij. Mathes.cap.x. Sic Harena missum accipe in l.4. D. de legationibus.

Harenosus locus.l.24.§.adijcitur. D.de damno infecto.

Harenisodinæ in l.13.§.inde est quæsitum.D.de vsufruct.loca.ex quibus harena effoditur.l.7. §.si vir in fundo.D.sol.matr. Harenarias vocant Varro lib.j.de re Rust.cap.ij. Caius in l. 13.D.de publican.Et Cic.in Orat.pro Cluentio Auito.Ius harenæ fodiendæ.l.6.§.1. D.de seruit.rustic.

HARVNDO cædua in l. 59. §.vlti. D.de vsufr. l.7. §.notauimus. D.quod vi aut clam. l.3. D. arb.furt. cæs. Sine aspiratione scribitur hæc dictio in l.40.§.cum fundum. D.de contrah. empt. Vt Arundinetum in l. 9. §. vlti. D.de vsufruct. & l.12. §.si aliqua. D.de instruc. vel instrumen.

Harundine autem Aegyptios pro ligno vti, & illic Arundines comburi, traditur in l. 55. §. lignorum.D.de legat.lib.iij.

HASTAE, vt Fest.lib.viij.scribit, subijciebant veteres ea quæ publicè venundabant.Cic.ij. Officior. Sic par est agere cum ciuibus, non vt bis iam vidimus Hastam in foro ponere, & bona ciuium voci subijcere præconis. Ita sub hasta distracta prædia. l. vlti. C. si propt. publ.pensit. Et hasta fiscalis in l. 8. C. de remiss.pign.Rubr.de fide instr. & iur. hast. fis. lib.x.C.A fisco enim res hastarum sollemnitate distrahebantur.l.1. & 2.de administr.rer. pupill.lib.xj.C.l.vl.C.si aduers.fisc.l.1. de domib.ad rem priuat.pert.in C.Theod.Et subhastatæ res dicuntur, quæ sub hasta venales propositæ sunt.l.3.C.de execut. rei iudic. Et subhastatio in l. 16. C.de rescind. vend. Quæ autem sub hasta venibant res, præconibus proclamantibus venibant, quos ad hastam stetisse & oblata pretia nuntiasse Acron in Sat.vj.lib.j.Sermo.Horatij scribit.

HEREDITAS nihil aliud est, quàm succesio in vniuersum ius quod defunctus habuit. l. 24.D.de verbor.signific. Successionem accipe ius succedendi. Hereditas enim vniuersitatem quãdam ac ius successionis demonstrat.l.208.D.de verbor.significat.iurisque nomen est.l.3.D.de bon.possess.l.119.& l.17.8.§. 1.D.de verbor.significat. Et in iure consistere dicitur.l.1.D.de rer.diuis.§.1.Institution.de reb.corp.ac proinde, & absque vllo corpore iuris intellectum habet.l.30.D.de petit.heredit. Itaque hereditatis appellatio etiam damnosam hereditatem continet. d.l.119. Eoque interesse dicitur, vtrùm hereditas, an bonorum pars legetur, quod hereditatis parte legata, neque funeris impensæ, neque manumissorum pretia deducantur, contra atque bonorum parte legata fiat. l.8. §.vlt.cum l. seq. D. de legat. lib. ij. Hereditatis appellatione etiam bonorum possessio continetur. l. 138. D.de verborum signific.hæc namque etiam vniuersitatem successionis iure prætorio demonstrat.

Hereditatis verbum interdum pro rebus ipsis & corporibus hereditarijs vsurpatur. Sic expilari hereditatem, & hereditati furtum fieri dicimus. Et inde etiam Cicero Topic. Hereditatem pecuniam esse definit, quæ alicuius morte ad alium peruenit. Quæ tamen res Senecæ lib.vj. de Benefic. cap.v. ridendi iureconsultos ansam præbuit. Sed insulsus est eius iocus.

Hereditas dicitur Iacere, Deferri, Adiri, Adgnosci, Repudiari. Iacet hereditas, quæ nondum adita est.l.13.§.quæsitum.D.quod vi aut clam.l.1.D.de success.ed. Defertur hereditas, quam adeundo consequi possumus. l. 131. D. de verbor. significat. Defertur autem vel ex testamento, vel ab intestato xij.tabulis alijsque legibus aut Senatusconsultis. l.1.2. & 3.D. de petit.hered.l.1. §.captis. D.ad Tertyllian. l.8. D.de cap. min. Atque ex eo hereditas quædam testamentaria, quædam legitima appellatur.l.6.§.1.D.quæ in fraud.cred. Aditur hereditas, cùm quis heredem se esse dicto facto've demonstrat. Repudiatur, cùm ea repellitur. Omittitur, cùm quis ab ea tempore excludi se patitur.

Heredes sunt, qui in ius & locum defuncti succedunt. l.9. §.1.D.de eden. l.34. D.de iudic. l. 43. D.de diuers.reg. l.37. D.de adquir. hered. Ab eo quòd quasi heri sint, id est domini. §. vlt.Institution.de hered.qualit. l.1.D.de succ. ed. licet ab ære id nomen Isidorus libro ix.

Etymolog. ca. v. alij etiam ab hærendo contra veterem scripturæ rationem deducant. Heredum autem alij Sui, alij Necessarij, alij Extranei appellantur. De quibus singillatim suis locis. Sunt & etiam testamentarij & legitimi heredes. Sed enim hi demum heredum nomen optinent, qui iure ciuili succedunt, Prætorij successores heredes non appellantur. Heredes enim lex tantùm facit xij. tab. lex item Cornelia captiuis, aut Senatusconsultum, vt Orpbitianum & Tertullianum, vel principis constitutio, vt in filiorumfam. militum hereditate accidit. Prætor verò heredes non facit. §. quos autem. Instit. de bon. possess. l. 2. §. vlti. D. vnde legit. Vnde quod in l. 6. D. quæ in fraud. cred. antehac legebatur hereditatem vel honorariam, à Pandect. Florent. rectè abest. Et in l. 1. C. si quis ignor. rem minor. hereditario & honorario titulo succedere diuersa fiunt. Itaque & fideicommissarij, & bonorum possessores ab heredibus ferè semper separantur, nec heredes, sed velut heredes, aut heredibus similes personæ perpetuò dicuntur. l. 1. D. de possessor. hered. pet. l. 20. §. licet. D. de petit. hered. l. 1. §. si apud. D. depos. l. 58. D. de obligat. & actio. l. 28. D. de re iudic. l. 5. §. & si heres. vt in possess. leg. l. 9. in fi. D. de reb. auct. iudic. l. 118. D. de diuers. reg. l. 3. in fi. D. de tabul. exhiben. l. 2. §. si quis nemine. D. ne quid in loco publ. l. 25. D. famil. erci sc. l. 1. §. 1. l. 47. in fi. D. ad leg. Falcid. §. restituta. Institut. de fideicom. her. l. 10. in fi. D. quæ in fraud. cred. l. 1. §. vlti. ne vis fiat ei, qui in poss. Vlpian. in Instit. tit. xxviij. Theoph. in tit. de perpet. & temporalib. act. ad fin. princ.

Heredum etiam loco habentur adrogator, ad quem per vniuersitatem bona transeunt, & pater filij intestati castrensia bona veluti peculij iure occupans: Item fiscus ex delicto, vel bona vacantia capiens: Item pater dominus've, quibus hereditatis emolumentum & commodum adquiritur. l. 2. §. si defunctus. D. pro empto. l. 6. D. de in integr. rest. l. 1. §. sed & si morte. D. quando act. de pecul. l. 40. D. ad Trebell. l. 14. D. de diuers. & temp. Erat olim etiam honorarius successor, Bonorum emptor, qui creditoribus debitoris bona distrahentibus emerat, vt Theophil. in titul. de successio. bonor. exponit. Atque hi omnes nō directas, sed vtiles actiones exercebant. Eademq; ratione & qui post abstentionem repudiationem've à Prætore in integrum restituebantur, vt adirent, heredes non fiebant, sed vtiles tantùm actiones habebāt. l. 7. §. sed quod Papinia. D. de minorib. l. 21. §. vlt. D. quod met. cau.

Heredes aut instituti dicuntur, aut substituti. l. 1. D. de vulg. & pup. Illi primi heredes, hi secundi appellantur. l. 25. D. qui test. fac. l. 8. D. de lib. & post.

Heredis porrò appellatio per multas successiones accipitur, nec tantùm ad proximum heredem, sed & ad vlteriores refertur, ita vt heredis heres, & deinceps ea appellatione contineatur. l. 65. l. 170. D. de verbor. signific. l. 2. D. de liber. leg. exceptis paucis speciebus, in quibus heredis appellatio proximum tantùm continet: vt in substitutione impuberi his verbis facta, QVISQVIS MIHI HERES ERIT, & in l. Aelia Sentia, & in Edicti Prætorij his verbis, TVM QVEM EI HEREDEM ESSE OPORTET. l. 70. & l. 227. D. de verbor. significat. l. 1. D. vnde legit. Quinimmò & ita in secundis tabulis facta substitutione, QVISQVIS MIHI HERES ERIT, IDEM FILIO MEO HERES ESTO: scriptos tantùm heredes, & qui ex testamento heredes existerēt, contineri placuit. Et ideo non tantùm heredis heredem, sed & patrem, qui per filium: dominum, qui per seruum heres extiterit, ab hac substitutione repelli, quia hi omnes non ex iudicio veniunt. l. 3. & l. 8. D. de vulg. & pup. l. 27. §. qui suspectam. & l. 55. §. qui fideicom. in fi. ad Trebellian. Ceterùm, qui semel heres extiterit, etiam si viuo pupillo heres esse desierit, hereditate fortè vel ex causa inofficiosi testamenti, vel vt indigno ablata, ad hereditatem nihilominus admittetur. l. 31. l. 43. §. vlti. D. de vulg. Est & alius casus, in quo heredis appellatio proximum tantùm complectitur, qui traditur in l. 14. C. de vsufr.

Porrò his verbis stipulationis, TE HEREDEM'QVE TVVM DARE SPONDES? & si plures sint heredes, continentur. l. 158. D. de verbor. signific. Planè si quis ita dixerit, HERES MEVS DAMNAS ESTO DARE AVREOS QVINQVE, non quilibet heres, sed omnes videntur damnati, vt vnà quinque dent. Ad omnes vtiq; heredes etiam si plures gradus testamēto facti sint, ea verba pertinebunt. l. 44. D. de leg. lib. ij. l. 98. D de legat. lib. iij. Itaque & qui ita dixit, QVANTVM HERES MEVS HABEBIT, TANTVM DATO, pro eo est ac si ita dixisset, Quantum omnes heredes mei habebunt. l. 43. D. de leg. lib. ij. Quamquam autem heredis verbo iuris tantùm successor demonstratur, quod tamen alicui ita datum fuerit, vt & ad heredes pertineat, etiam ad legatarium volūtatis potius, quàm verborum ratione transferri poterit. l. 219. D. de verb. signific.

Pro herede gerere quemadmodum Paul. lib. iiij. Sentent. tit. viij. scribit, est destinatione futuri domini aliquid ex hereditarijs rebus vsurpare. Et ideo pro herede gerere videtur, qui fundorum hereditariorum culturas rationesq;

tionesq́; disponit, & qui seruis hereditarijs, iumentis, alijs've rebus pro domino vtitur. Vlpia. quoque Instit. tit. xxij. Pro herede, ait, gerit qui rebus hereditarijs tamquam dominus vtitur, veluti qui auctionem rerum hereditariarum facit, aut seruis hereditarijs cibaria mandat. Idem lib. lxj. ad edict. Pro herede gerere eum videri scribit, qui aliquid facit, quasi heres: nec hoc tam facti esse quàm animi, Nec enim aliquid hereditarium attingere satis est, sed hoc amplius eo animo esse debet, qui attingit, vt heres esse velit. l. 20. D. de hered. instit. Itaque gerit pro herede, qui animo successionem adgnoscit, licet nihil hereditarium attingat: veluti qui re non hereditaria tamquam hereditaria vtitur. l. 21. §. 1. l. 86. in fi. l. 88. D. de adq. hered. Denique qui pro domino aliquid facit quod citra ius & nomen heredis facere non poßit. Quòd si sepulchri violati egerit, vel operas à liberto paterno petierit filius, nihilomagis pro herede gerere intellegitur: quoniam illa etiam in non heredem cadunt. l. 20. §. penult. & vlt. de adq. hered. l. penult. D. de sepul. viol. Ita pro herede gerere accipimus in l. 59. §. Titius. D. de hered. instit. l. 5. D. de castr. pec. l. 4. & l. 5. C. de iure delib. l. 4. C. ad Trebellia. Et pro herede geritionem in l. 14. §. plerique. D. de religios. Et pro herede gestio. l. 19. C. de iure delib. Iustinia. Nouel. j. δίδομεν ἅπασι τοῖς τοιούτοις προσώποις γίνεσθαι κληρονόμοις, καὶ ἐλάττονος ὄντος τοῦ αὐτοῦ γνησίου ἔχειν δίκαιον.

Hic obiter adnotabo etiam feminino genere heredem dici contra quàm Sosipater credat. Etenim suam heredem dixit Tryphonin. in l. vlt. D. de dot. collatio.

Hereditariæ actiones, in tit. de hereditar. actio. Cod. accipiendæ sunt, quæ ex negotijs cum defuncto gestis, vel ex delictis in heredes dantur. Quo in numero & legatorum actiones haberi placet, quamuis ab herede cœperint. l. 39. D. de obligat. & act. Eodemq́; modo & hereditarium æs alienum id etiam intellegitur, de quo cum defuncto agi non potuit: veluti si debiti condicio post mortem extitit, vel is se daturum cùm moreretur promiserit, vel si fideiussor pro eo post mortem soluit. l. 7. D. de rebus auct. iud. posid. Ita hereditarios creditores accipimus.

Hereditariæ & illæ actiones appellantur, quæ in hereditate & defuncti bonis sunt. l. 1. §. hæc actio. D. si quid in fraud. patr. l. 59. D. ad Trebellia. l. 20. §. cùm prædixerimus. D. de petit. hered. Quæ verò ex defuncti persona heredi dantur, etiam si defuncto numquam competierunt, hereditariæ tamen dicentur. l. vt in specie. l. 84. D. ad leg. Falcid. Planè quæ patrono ad reuocanda ea, quæ in fraudem eius alienata sunt, datur actio, hereditaria non est, id est, ex bonis liberti, sed propria patroni. l. 1. §. hæc actio. D. si quid in fraud. pat.

Hereditarius debitor & is dicitur, qui hereditati non defuncto obstrictus est: veluti, qui seruo hereditario promisit, vel ante aditam hereditatem damnum dedit, aut aliquid subripuit, aut negotia hereditaria gessit. l. 14. l. 15. l. 16. §. non solùm. D. de hered. pet.

Hereditaria sepulchra appellantur, quæ quis sibi heredibusq́; suis constituit, vel quæ paterfa. iure hereditario adquisiuit. l. 5. & l. 6. D. de religios.

Hereditario iure capi in l. 91. D. ad leg. Falcid. dicuntur, quæ quis eo ipso quòd heres sit, capit.

Hereditaria onera sunt, funeris, æris alieni, & legatorum sumptus. l. 20. §. 1. D. de adq. hered. l. 2. §. illud tenendum. & §. si quid publici. D. de hered. vend.

Heredium, vt Fest. lib. vij. scribit, prædium paruulum appellabatur. In XII. Tabul. hortum scribit significatum Plinius lib. xix. cap. iiij. Vnde herediolum ὑποκοριστικῶς à Latinis quoque auctoribus dicitur.

HERMAPHRODITVS vtriusq; sexus homo dicitur. l. 10. D. de sta. hom. l. 15. D. de testib. l. 6. in fin. D. de liber. & post. Plin. lib. xj. cap. xlix. Tertullia. in lib. aduers. Valentinia. Iul. Firmic. lib. iij. Mathes. cap. vj. Androgynus vocatur à Iulio Obseq. io lib. de prodigijs non semel. De eo extat elegantißimum Ausonij carmen.

Mercurio genitore satus, genitrice Cythere
Nominis vt mixti, sic corporis Hermaphroditus
Concretus sexu, sed non perfectus vtroque.

HODIE quo sensu in aliquot Pandectarum locis accipiendum sit, exposui lib. j. Select. Antiquit.

HOMERI testimonio Iureconsulti vtuntur in l. 1. D. de contrahen. emp. l. 65. §. pecoribus. D. de legat. lib. iij. l. 4. §. gradus. D. de gradib. & adfin. l. 16. §. vlt. D. de pœn. l. 236. D. de verb. signific. l. 9. §. 1. D. de suppell. leg.

HOMINIS appellatione tam masculus, quàm femina continetur. l. 152. D. de verbor. signific. Inde humanum, quod in hominem cadit. Terent. Heautontim. Homo sum, Humani nihil à me alienum puto. Et Adelph. Iam id peccatum magnum, at humanum tamen. Ita rem humanam passus dicitur, qui obdormiuit ad fornacem. l. 27. §. si fornicarius. D. ad l. Aquil. Et Humanitas in l. 38. in fi. D. ex quib. caus. maio. l. 6. & l. 14. §. sed interim. D. de religios. pro humana sorte & condicione, quibus verbis vtuntur Iureconsulti in l. 21. D. de euictio. l. 35. §. mortis causa. D. de mort. cau. don. l. 27. D. de condicio. instit.

HONOR municipalis à munere separatur.

Rubr. de munerib. & honorib. l. 2. D. de priuileg. veter. l. 2. §. vlt. & l. 7. §. 1. D. de decurionib. l. 3. C. ne vxor pro mar. Et honor definitur esse administratio Reip. cum dignitatis gradu, siue cum sumptu, siue sine erogatione contingens. l. 14. D. de munerib. & honorib. Erant in hoc genere Decurionatus, Duumuiratus, Aedilitas, & ceteræ dignitates. l. 7. §. is qui. & l. 12. D. de decurionib. l. 12. D. de munerib. & honor. l. 5. D. de vacat. muner. l. 2. de his qui sponte publ. mun. lib. x. C.

Honorarium ius Antiqui appellarunt quod ex edictis Prætorum descendit. Sicque, vt scribit Papinianus, ad honorem Prætorum nominatum. Pomponius verò quod ab honore Prætoris venerat. l. 7. in fi. D. de iustit. & iur. l. 2. §. eodem tempore. D. de orig. iur.

Inde Honoraria iudicia, Honorariæque actiones, ex Prætoris iurisdictione comparatæ. l. 28. D. de legat. lib. j. l. 25. D. ad Velleia. l. 11. D. de fideiuss. l. 39. D. de noxalib. act.

Et Honoraria obligatio. §. 1. Instit. de obligatio. l. 5. D. de pignorib.

Et Honorarij successores veluti bonorum possessores. l. 6. D. ad Trebellia. l. 10. ad Velleia. l. 7. §. in publiciana. D. de publicia. l. 1. §. non solum. D. vt legat. nom. cau.

Honorarij curatores, qui à Prætore constituuntur apud Vlpia. in Institut. tit. xij. Alio sensu, Honorarij tutores, qui honoris gratia dantur. l. 2. §. 1. D. de adm. tut. l. 60. D. de ritu nupt. l. 14. §. 1. D. de solutio. Honoris autem causa datus tutor non videtur, quem pater à ceteris tutoribus, quibus negotia gerenda mandauit rationes accipere voluit. l. 26. §. 1. D. de test. tut.

Honorarius titulus, sine administratione. l. 21. C. de episc. & cler. vt in l. vlt. C. vbi senator. Viri illustres, qui sine administratione honorarijs fuerint decorati codicillis.

Honorarius arbiter apud Cicero. v. Tuscul. Et in libello de Fato. Et Honoraria arbitria apud eumdem in Oratio. pro Q. Rosc. Com.

Honoraria vocata sunt mercedes, quæ aduocatis, iureconsultis, medicis, liberaliũ artium professoribus, mensoribus, & ceteris, qui operam beneficij loco præstabant, dabantur. Mercedes enim eas dicere displicuit, cùm non crederent inter huiusmodi personas locationem & conductionem contrahi. l. 1. D. si mens. fals. mod. l. 1. D. de extr. cog. l. 38. D. loca. l. 3. C. de postul. l. 9. §. de adm. tut. l. 2. D. de legatio. lib. x. C. l. 13. C. de iudic. Honorarium autem quod patrocinij nomine datur συνηγορικὸν ab Aristoph. in Vespis vocatur.

Honorati in l. 1. C. de off. ciuil. iudic. l. 18. C. de episc. & cler. l. 3. C. de off. diuers. iudic. l. 6. C. de postul. Rubr. de honorator. vehicul. lib. xj. C. l. 1. quib. equor. vsus. in Cod. Th. l. penult. ad leg. Iul. repet. in eod. Cod. Puto autem eos significari, qui sine administratione honorarijs decorabantur codicillis, vt in l. vlt. C. vbi senator. Iustinia. Nouel. lxx. ἴσμεν γὰρ, ὡς τὸ ἀρχαῖον ἦν τινὸς ὑπατικῆς σχῆμα, ὃ ὀνοράριον ἐκάλουν, κωδικέλλων ἐκ τῆς βασιλείας ἐπ᾽ αὐτῷ παρεχομένων. ταύτην δὲ οὕτως ὠνόμαζον ὡς οὐδενὸς ὄντος πλὴν ἢ ψιλῆς τιμῆς τοῖς ταύτης ἀξιουμένοις παρεχομένης. Sic in l. 41. de decurionib. in C. Theodos. Ceterique, aiunt Impp. qui sine administratione adumbratarum dignitatum codicillos honorarios meruerint: & in l. 74. eodem titul. Inanes verò vmbras & cassas imagines dignitatum codicillis honorarijs sectantes nihil adiuuari præcipimus. & in l. vnica qui à præbitio. tiron. eod. C. Honorarios vocatos ab antiquitate scribunt, qui sine administratione titulos dignitatum sunt consequuti.

Honestus plerumque locupletem significat, atque humili opponitur. l. 38. §. qui nondum. D. de pœnis. §. item lex Iulia. Institut. de publ. iud. l. 3. §. pen. D. ad l. Cornel. de sicar. Et apud Arnob. lib. vij. Si ex duobus facientibus res sacras, honestus vnus & locuples, alter angusto lare.

Honestæ Matresfam. matronæ've intelleguntur, quæ nullo se vnquam probro commacularunt. l. 41. D. de ritu nup. l. 1. §. & notandum. D. de vent. insp. Honestum à licito separatur in l. 1. D. de iustit. & iur. l. 42. D. de ritu nupt. ex qua sumpta est l. 197. D. de diuers. reg. Non enim omne quod licet Honestum est. l. 144. D. de diuers. reg.

Horreum frumentarium. l. 60. D. de adquir. rer. domin.

Horreum vinarium in l. 7. D. de instruct. vel instrument. leg. Horreum penuarium in l. 3. §. vlt. D. de penu leg.

Horrea etiam mercibus & rebus quibusque pretiosissimis reponendis custodiẽdisque destinabantur. l. 1. §. effracturæ. D. de off. præf. vig. l. 50. §. proinde. in fin. D. de iudic. l. 32. §. idem cùm quæreretur. D. de auro, arg. l. 1. & 2. C. loca. l. 2. C. de peric. & cõmod. l. 12. §. idem respondit. D. de instruct. vel instrum. & l. 9. §. item si quis merces. D. de adq. rer. do. & alijs locis, quæ in libris Antiquit. notaui. Horrea Cæsaris. l. vlt. in fi. D. qui potio. in pign. Inde Horrearius, horrei conductor dicitur. l. 5. §. si horrearius. D. de his qui deiecer. vel effud. l. 5. D. ad. exhib. l. 60. §. vlt. D. loca.

Hortensia lex à Q. Hortensio dictatore lata, qua plebiscitis legum vis atque auctoritas tributa est. l. 2. §. deinde cùm esset. D. de orig. iur. §. plebiscita Instit. de iur. natur.

Hortus in xij. Tabul. idem valebat quod villa, vt Plin. lib. xix. cap. iij. auctor est.

Hortl

Horti olitorij vineariǰq;. l. 13. §. fructuarius. D. de vsufr. l. 198. D. de verb. signific.

Horti Salustiani Romæ Augusti horti erant. l. 39. §. vlti. D. de leg. lib. j. Et in Panegyrico Constantino Constantij filio dicto, cuius incertus est auctor. Nam in Salustianos hortos ire peregrinatio & expeditio putabatur. Vopisc. in Aureliano, Displicebat ei cùm esset Romæ habitare in palatio, ac magis placebat in hortis Salustij, vel Domitiæ viuere. Miliarensem denique porticum in hortis Salustij ornauit.

HOSPITIS recipiēdi munus patrimonij fuit. l. 3. §. eos milites. l. vlt. §. penult. & vlti. D. de munerib. & honor. l. 10. §. angariarum. D. de vacat. mun. l. 1. C. de episc. & cler. ἐπισταθμίας appellari à Modestino in l. 6. D. de excus. tut. Bud. & Augustin. credunt. Cogebantur autem prouinciales hospitio milites officialesque præsidum per municipia iter facientes excipere, vt ostendit l. 5. §. ne tenues. D. de officio præsidis. l. 3. §. eos milites. D. de munerib. & honoribus.

Hospitiola in l. 5. §. 1. D. de his qui deiecer. Habebant autem veteres, vt Vitruu. lib. vj. cap. x. indicat propria quædam triclinia & cubicula, quibus aduenientes hospites recipiebant, quæ hospitalia dicebantur. Erant & olim in bene moratis ciuitatibus publica hospitibus destinata loca, quæ xenodochia & xenones appellabantur, quorum meminit l. 16. & l. 18. C. de sacrosanct. eccles. l. 31. §. pen. l. 37. de episc. & cler. Eorum locorum qui administrationem habebant, xenodochi dicebantur. l. 31. §. priuilegium. l. 37. D. de episc. & cler.

Xenoparochi etiam in municipijs memorantur in l. vl. de muneribus & honoribus quos eosdem fuisse puto cum parochis, de quibus Horat. libro j. Epistolarum & ibi Acron & Porphyr.

HOSTES sunt, qui nobis, aut quibus nos publicè bellum decreuimus, ceteri latrunculi vel prædones sunt. l. 118. D. de verbor. signif. l. 24. D. de captiu. Itaque non vt ab hostibus capti, ita qui à latronibus detinentur, statum mutant. l. 13. D. qui testam. fac. l. 19. §. à piratis. D. de captiu. & postl. Quos autem nunc hostes, eos Antiqui perduelles vocabant, hostium appellatione peregrinos significantes, vt Gaius in l. 234. D. de verbor. significat. Et Varro & Cicero & Festus & alij scribunt ab hostiendo, id est æquādo, quòd pari cum ciuibus iure censerentur. A quo verbo Hostilinæ deæ nomen impositum, quod ei sacra fierent, cùm segetes nouis aristis æquabantur: Augustin. lib. iiij. Ciuit. dei cap. viij. tradit.

In Hostico, absolutè pro in hostico loco dixit Vlpian. in l. vlt. D. de testam. milit. eadem figura qua alij, in barbarico & in paganico dicunt, vt aliàs adnotamus. Atque ita in l. vn. D. de bon. possess. ex testam. milit. scribendum, vbi Codices quidam in hostilico, alij, in hosticolo, scriptum habent, Pet. Faber vir mihi ijsdem studijs eademque volunrate coniunctissimus & nunc honoribus florentissimus, existimat. Cuius hic incredibilem morum suauitatem, singularem supra ætatem doctrinam, summamque in me beneuolētiam tacitus præterire nullo modo possum. Qua ille ductus, qua potuit, accessione nostrum hoc opus locupletauit. Eam verò phrasin aliorum auctorū testimonijs mihi bellè probauit. Liuius lib. vj. Romano contra etiam in hostico morandi erat causa, vt hostes allicere. Idem lib. viij. Sine commeatu milites vagi in hostico errent immemores sacramenti. Sic & idem auctor lib. xxviij. & lib. xxix. sub initium, & lib. xxxiij. & aliàs sæpius locutus est. Plinius in Panegyrico. Quippe non vt ex hostico raptæ, perituræque in horreis merces socijs auferuntur. Sic Latini auctores exemplo Græcorum loquuntur qui πολεμίαν, simpliciter, γῆν supplentes dicunt. Herodotus, vt alios omittam, lib. j. ἀπελαύνων μὲν ἐκ γῆς τῆς πολεμίας διαβήσας.

Hostiarij serui in l. 12. §. idem respondit. D. de instruc. vel instrum. leg. quos more vetere in catena fuisse Sueto. in lib. de clar. Grammat. scribit. Hostiarij etiam ecclesiasticum officium in l. 6. C. de episc. & cler. dicti ab eó, vt Isidor. lib. viij. cap. xij. scribit, quod præessent hostijs templi: Ipsi enim, ait ille, tenētes clauem omnia intus extraque custodiunt, atque inter bonos & malos habentes iudicium, fideles recipiunt, & respuunt infideles.

HOSTILIA lex, qua permissum fuit furti agere eorum nomine, qui apud hostes essent, aut Reip. causa abessent. Institut. de his per quos ag. poss.

Hostilianas etiam actiones Cicer. lib. j. de Orator. dixit.

HVMILES & Abiectæ personæ quænam intellegantur, explicant Imperarores in l. 7. C. de incest. nupt.

HYACINTHVS gemma in l. 6. D. de auro, arg. l. vlti. §. species. D. de publican. l. vn. nulli licere in fren. lib. xj. C.

HYPAETHRIVM in l. 242. §. plumbum. D. de verb. signific. locus erat. Cuius & Vitruu. meminit lib. v. cap. xj.

HYPOBOLON Constantin. lib. iiij. tit. x. scribit esse, τὸ ὑπὲρ τῆς προικὸς ἢ πλεῖον, ὅπερ ἐκ θανάτου τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ ἐπαιτεῖται) παρὰ τῆς αὐτῆς, ὑποβαλλόμενον ἤγουν ὑποτιθέμενον ἐπὶ τῷ ὑποβόλῳ. quod quandoque est, ὑπό τινι ἰσχυροτέρῳ καὶ πλείονι ἄλλο τι ἐπὶ ἀνδρὸς ἔχειν καὶ

βραχύτερον πηχυαίου. Eustathius ὑπόβολον, ait, οὐ μόνον τὸ παρὰ νομικοῖς, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑποβεβλημένον ἤγουν ὑποκείμενον ὑπὲρ ὀφλήματος τόκου.

HYPOTHECA à pignore interdum separatur. l.3. & l.6. C. de pigner. act. l.2. & l.16. §. vlt. D. de pignorib. l.97. D. de solutionib. l.33. in fi. D. de vsur. l.12. D. qui potio. in pign. l.7. D. de distr. pignor. l.38. D. de legat. lib. iij. l.4. D. de naut. foen. l.23. D. de probatio. l. vlt. D. de contrah. empt. Propriè enim pignus dicimus, cuius possessio transit ad creditorem: Hypothecam verò, cùm non transit, nec possessio ad creditorem. l.9. §. propriè. D. de pign. act. Hæc tamen differentia à Iureconsultis non obseruatur, qui pignus & hypothecam pro eodem dicunt, vt meritò Marcia. inter pignus & hypothecam tantùm nominis sonum differre dixerit. l.5. in fi. D. de pignorib. Alterum enim Latinum, alterum Græcum verbum est, à suppositione deductum. Id enim Græcis est ὑποτίθεσθαι. Quorum exemplo etiam supponere, pro, oppignerare, & suppositas res, pro, pignori obligatis Impp. dicunt. l.6. C. de pigner. act. l.7. & l.8. §.1. C. de præscript. trigint. l. vlti. C. de remiss. pignor. l. vlt. §. sed pater. C. de bon. matern. l. vlti. C. si maior fact. l.8. §. si verò filio. C. de repud. l. vl. C. quando mul. tut. offic. Sic in Rubr. de reb. eo. qui sub tut. vel cura sunt, sine dec. non al. vel supponendis, id est, pignori obligandis. Latini certè auctores etiam pignori opponere dicunt. l.27. D. de pignorib. Terentius Phorm. Ager oppositus est pignori ob decem minas. Vnde iocus ille Catullianus,

Furi villula nostra non ad Austri
Flatus opposita est, nec ad Fauoni,
Verùm ad milia quindecim ducenta.

Hypothecaria actio, quæ & quasi Seruiana dicitur, in rem actio est, quæ creditori pignoris persequendi causa datur. Vnde & pignoris vindicatio, petitio, persecutio'que appellatur. l.9. in fi. C. de pign. act. l.2. C. si vn. ex plurib. l.59. D. ad Trebellian. Marcia. ad hypothecariam formulam librum singularem scripserat.

Hypothecarij creditores, quibus sub hypotheca debet. l.1. §. sciendum. D. de separatio. l.1. C. de his, qui in prior. credit.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER IX.

IACERE dicitur hereditas, quãdiu sine domino est. l.5. §. satisfactionis. D. vt in poss. lega. l.13. §. quæsitũ. D. quod vi aut clam. Eodem sensu bona hereditaria iacere & vacua sine domino iacere Papinian. & Vlpian. dicunt. l.1. D. de bonor. possess. furio. l.j. D. de success. ed.

Iactas res accipimus nonnumquam, quæ in tẽpestate maris nauis leuandæ causa ejciuntur. l.21. §.1. D. de adq. possess. l. penult. §.1. D. pro derelic. l.9. §. vlt. D. de adquir. rer. do.

Et ita iactus in tit. de l. Rodia de iactu. & in l. 4. §. si iactum. D. de furt. Seneca lib. iiij. Declamation. Necessitas est, quæ nauigia iactu exonerat.

Dicitur & iactura in l.2. §. cùm in eandem. & §. iacturam. & l.4. D. de l. Rodia. Cic. iij. Offic. Quærit si in mari iactura facienda sit, equine pretiosi potiùs iacturam faciat, an serui vilis.

Iactum etiam retis dicimus. l.12. D. de act. empt. Et iactum simpliciter. Valer. lib. iiij. capit. j. A piscatoribus in Milesia verriculum trahẽtibus quidam iactum emerat. Apul. Apolog. j. Eum memoria prodiderunt, cùm animaduertisset à quibusdã piscatoribus euerriculũ trahi, fortunã eius iactus emisisse. Suet. in lib. de Clar. Rhetorib. βόλον appellauit. Litus ait, ingressi piscatores trahentes rete adiere & petiere bolon quanti emerent. Sic enim legendum censeo non vt vulgò scribitur bolum. Ex hoc rete quoddam piscatorium iaculum

culum est appellatum Isidoro teste. lib. xvij. Etymolog. cap. xxj.

IANTHINA in l. 1. C. quæ res vendi non poss. Sic enim illic ex scriptis Codicibus legendum est, non vt vulgo legitur hiacynthina. Ianthinum enim purpuræ genus fuit violaceo colore infectum. Vlpia. in l. 68. §. vlt. D. de legat. iij. Purpurę appellatione omnis generis purpuram contineri puto. Sed coccum non continebitur: fucinum & ianthinum continebitur. Plin. lib. xx. cap. vj. violas purpureas à Græcis ἴα appellari tradit & ab his ianthinam vestem. Idemq́ eiusdem libri cap. viij. in vestibus florem commendari tradit purpureum qui in amethysto & viola est. Anto. Thilesi. in lib. de colorib. Violaceus qui & Ianthinus. Ex quo Tyrianthinus è purpura, vt nomen indicat, factus, & è viola.

IANITRICES latinis duorum fratrum vxores appellantur, quas Græci ἐνατέρας vocant. l. 4. §. adfines. in fi. D. de gradib. & adfin. In Lexico Germani sæpius à me iam citato scriptum hoc verbum ita repperi, Ianitrices αἱ τῶν ἀδελφῶν γυναῖκες, αἱ σύννυμφοι: Quæ etiam est ἐνατέρων interpretatio apud Hesychium.

Verbum, ID EST, plerumque non definiendi gratia, sed exempli loco & παραδειγματικῶς ponitur, vt est à Duareno notatum. Patet ex l. 7. §. pactorum. D. de pact. l. 8. D. de vulg. & pup. l. penult. D. de annu. leg. l. 2. D. de suppell. leg. l. 3. in fi. D. de exceptio. l. 3. C. ad leg. Iul. de adulter. Sic apud Gaium lib. ij. Institut. titul. viij. Adgnati sunt per virilem sexum propinquitate coniuncti, id est, consanguinei fratres. Aliàs hoc verbum διασαφητικὸν est & explicatiuum, vt in l. 9. D. de minoribus. l. 3. §. saltus. D. de adq. possess. l. 9. D. si seruit. vindic. l. 13. §. etiam. D. de pignorib. l. 43. D. de iniur. Interdum etiam idem valet, quod scilicet. Cuiac. in l. 4. §. si viam. D. de vsucapio. l. 16. D. de re iudic. l. 1. D. de legit. tutorib. l. 68. in fi. D. de vsufruct.

IBI, in interdicto De vi, quemadmodum accipiendum sit, exponitur in l. 1. §. ibi autem. D. de vi & vi arm. Appellatione eorum, quæ ibi sunt, neque ea, quæ ad tempus vel casu in eo loco sunt, neque nummi & nomina continentur, sed ea demum quæ, vt perpetuò ibi sint, posita sunt: quæ quamquam ad tempus vel casu absint, non eo minus tamen continentur. l. 44. l. 67. l. 78. §. 1. l. 89. §. 1. de legatis, libr. iij.

Ibi, id est, in ea re. l. 18. D. rem rat. hab. l. 43. D. de dam. infect.

Ibi, pro in leges. l. 9. §. penult. D. de rer. diuis.

Ibi, pro in ea causa & specie. l. 1. D. in ius voc. vt eant. l. 35. in fi. D. de neg. gest.

Ibi, pro illic: & opponitur particulæ Hic. l. 4. §. si quis aduentu. D. vi bon. rap.

IDONEVS accipitur locuples, & qui solhendo est. Ita idoneum debitorem, tutorem, heredem, fideiussorem interpretamur. l. 14. l. 27. §. penult. D. de minorib. l. 42. D. manda. l. 2. D. de fundo dot. l. 9. D. de tutel. l. 9. §. quòd si dies. l. 14. l. 39. §. tutor. l. 45. D. de adm. tut. l. 46. in fi. l. 47. D. de iure fisc. l. 5. D. de separatio. l. antepenult. D. de condic. & dem. l. 14. D. de in diem add. l. 19. D. qui potio. in pign. l. 3. D. de fideiussorib. l. 6. §. planè. D. de munerib. & hono. l. 7. D. qui satisd. cog. l. 9. D. de publican.

Eodem sensu Idonea hereditas in l. 51. §. 1. D. de adq. hered. l. 5. D. de separatio. l. vlt. D. de dolo.

Idonea nomina. l. 13. §. 1. & l. 35. & l. 45. D. de adm. tut. l. 89. D. ad leg. Falcid. l. 102. §. 1. D. de solutio. l. 19. §. deniq́. D. ad Velleia. Non dissimiliter idoneum vel non idoneum pignus dicimus. l. 28. D. si cert. pet. l. 33. in fi. D. de vsur. Et idoneam cautionem satisdationem've in l. 4. §. 1. D. de adm. rer. l. 1. §. si pecunia. l. 14. D. depos. l. vlt. ad fin. C. de test. man. Idonea autem cautio non intellegitur, si neque fideiussor, neque pignora intercesserint. l. 59. in fi. D. manda. Et ita idonee cauere in l. 41. D. de pet. hered. l. 1. §. vlt. D. de magistr. conu. Et idoneè satisdare in l. 3. C. de postlim. reuers.

Idoneus alienæ litis defensor alienæ've rei expromissor nemo sine satisdatione habetur. l. 3. §. 1. D. de diuers. reg. l. 46. §. qui alium. D. de procurator. Porrò neque femina, neque miles, neque qui Reip. causa absfuturus est, aut morbo perpetuo tenetur, aut magistratum initurus est, aut inuitus iudicium pati nō potest, idoneus defensor intellegitur. l. 54. D. de procuratorib. Et sic idoneè defendere in l. 1. D. de diuers. temp. Et idoneū defensorem in l. 5. D. de reb. auct. iud. Et idoneum patrē fam. accipiemus in l. 10. D. de adm. tut.

Idonei promissores plerumque non tam ex patrimonio & facultatibus, quàm ex fide accipiuntur. l. 112. in fin. D. de verbor. oblig. Idoneos sanè tutores mater petijsse intellegitur, si locupletes & facultatibus licet non moribus idoneos petierit. l. 2. §. idoneos. D. ad S. C. Tertyllia.

Idoneus homo aliàs integræ existimationis hominem & minimè probrosum significat. l. 42. D. de verbor. sig. l. vlt. D. de tab. exhib.

Idoneus paries oneri ferundo aptus. l. 7. D. si ser. vind. l. 37. D. de dam. inf. Item integer & minimè vitiatus paries. l. 45. in fi. D. ad leg. Aquil. Ita autem idoneus iudicatur paries communis, si vtrarumque ædium onera iure imposita sustinere possit. l. 36. D. de dam. inf. Idoneè, pro, rectè in l. 13. D. de actio. empt. l. 41. D. de dam. inf.

IGNOMINIA auctore Nonio est nominis nota.

nota. M. Tullius de Repub. lib. iiij. Censoris iudicium nihil ferè damnato affert nisi ruborem. Itaque vt omnis ea iudicatio versatur tantummodo in nomine, animaduersio illa Ignominia dicta est. Sic enim illum locum Cicero. apud Nonium emendandum puto. Isidorus etiam eandem notationem huius verbi refert lib. v. Etymolog. cap. xxvij. Itaq; pro censoria nota ignominię verbo vsus est. Cicero non semel in Oratio. pro Cluentio. Refertur & inter militares animaduersiones à Festo lib. iiij. Ignominiosa vtique missio ab Vlpia. definitur esse, quotiens is, qui mittit, addit nominatim ignominiæ causa se mittere. l. 2. §. missionum. D. de his, qui not. inf.

IGNORANTIA alia facti est, alia iuris, toto tit. de iur. & fac. ig. l. 11. §. penult. D. de his qui not. infa. l. 29. §. non malè. D. manda. Ignorantia facti est, verbi gratia, si quis cognatum suum decessisse ignoret: iuris verò, si cognatis bonorum possessionem deferri nesciat. Ignorantia etiam quædam dissoluta, crassa, & supina dicitur, quæ in supinum hominem cadit. l. 6. D. de iur. & fac. ign. l. 55. D. de ædilic. ed. l. 15. §. 1. D. de contr. empt.

ILLVSTRIS, titulus est dignitatis. l. 60. l. 61. de decurionib. lib. x. C. l. vlt. C. de iniur. Tribuitur hic titulus Præfectis prætorio, Præfectis vrbi, Quæstoribus, Magistris militum, Magistris officiorum, Comitibus rerum priuatarum, Comitibus domesticorum, Principibus agentium in rebus. l. 32. C. de appel. l. 2. §. sin autem. C. de temporib. appel. l. 6. C. vbi causæ fiscal. l. vnica. C. ne rei milit. Comitib. l. 11. C. de adsessorib. l. 8. C. de defensorib. ciuit. l. 1. C. de aduoc. diuers. iud. l. vlt. de decurionib. lib. x. C. l. vlt. de susceptorib. eod. Ita illustrem dignitatem & illustrem administrationē in Constitutionibus interpretabimur. l. 32. & l. 36. C. de appel. l. 63. & l. 65. de decurio. lib. x. C. Et illustratus gradum in l. 11. §. sin autem vtraque. C. de iudic. Et illustres personas in l. 26. §. 1. C. de vsur. Et illustrem mulierem. l. 5. C. ad Orphitia. Erat autem illustrium dignitas omnibus alijs superior, & omnes alias antecedebat, vt apparet ex Nouell. de appellatio. & intra quæ temp. ad fi. & ex l. vn. C. de ratiocin. oper. pub. & ex l. vlt. C. de sportul. l. 1. C. vbi senator.

IMAGINARII contractus intelleguntur, in quibus fides facti simulatur non intercedente veritate. l. 54. D. de oblig. & actio. Ita imaginariæ venditiones eæ appellabantur, in quibus nummus vnus aut item alter dicis causa ad similitudinem pretij intercedebat. Quemadmodum in emācipationibus, adoptionibus, & testamentis fiebat: vt in §. prætereà. Institut. quib. mod. ius patr. pot. sol. & tit. de testament. in prin. & in l. vlt. C. de emācipatio. & l. vlt. C. de adoptio. & à Gaio lib. j. Institut. tit. vj. traditur. Igitur Imaginaria venditio est, in qua nummorum aliquid, specie pretij numeratur, cùm re vera aliud agatur, quàm vt emptio contrahatur. l. 55. D. de contr. empt. l. 1. §. diui fratres. D. de quæstio. l. 20. C. de donat. int. vir. Et apud Paul. lib. ij. Sentent. tit. xxiij. Constantinus lib. iij. Epit. εἰκονικὴ ἐστὶν πρᾶσις, ait, ἡ ἐσχηματισμένη καὶ οὐ καλῶς γενομένη, &, vt mox subdit, ἢ τις ἄλλο πρατόμενον συναλλάγματος ἐπὶ τὸ σεσιγημένον περιλαμβάνει), ἐπὶ τὸ φανερὸν ὡς πρόφασίς τις καὶ πρόσχημα ἡ πρᾶσις. Quarum definitionum exempla profert, quę illic vide. Eadem ratione & imaginarias eas locationes vocabimus, de quibus in l. 46. D. loca. l. 10. in fi. D. de adq. possess. Imaginarius & ille emptor dicitur, qui nomen dumtaxat alienæ emptioni accommodat, nihil de suo impendens. l. 4. §. si ab ignoto. & §. siue autem. D. de manumissionib. l. 10. C. de distract. pign. Imaginarium quoque colonum subiectum quendam coloni loco, qui re vera non conduxerat, Hermogenia. dixit in l. 49. D. de actio. empt. Imaginarios nuntios dicunt & Impp. repudia non verè & ex animo, sed specie tantùm & simulatione missa. l. 3. C. de repud. Et Imaginarias apochas in l. 2. de annon. & tribut. in Cod. Th.

IMBVERE, interprete Nonio Marc. initiare significat. Imbutos ergo in l. 25. D. de pigner. act. interpretor iam initiatos. Planè Cicero in oratio. pro Milone institutis imbutos opponit, & hoc ad naturalem propensionem, illud ad doctrinam referens.

IMMATVRA virgo in l. 25. D. de iniur. l. 32. §. si quis sponsam. D. de donat. int. vir. Et apud Paul. lib. j. Sentent. tit. xiij. id est, nondum viripotens. l. 1. §. impubes. D. de s. c. Silania. l. 38. §. qui nondum. D. de pœn. l. 65. D. de donat. int. vir. Sueto. in Tiber. cap. lxj. Immaturæ puellæ, quia more tradito nefas esset virgines strangulari, vitiatæ priùs à carnifice, dein strangulatæ. Quod & Tacit. lib. v. narrat. Tertullia. etiam in lib. de virginib. velandis immaturè compressam dixit, quæ antequam viripotens esset corrupta est. Dicitur autem immatura virgo ante duodecimum annum, metaphora ducta à fructibus, à quibus & acerbam virginem eodem sensu dixit Varro Agathone, vt est apud Nonium. Maiores, ait ille, nostri aures virginis acerbæ venereis vocabulis imbui noluerunt. Huic contraria est matura virgo & viripotens ac nubilis. Et, vt Virgilius ait,

Iam matura viro, iam plenis nubilis annis.

Sic Horat. lib. iij. Od.

Motus doceri gaudet Ionios
Matura virgo.

Sic

Sic Vitruu.lib.viij.cap.iiij. Puellas maturas dixit.Græci ὡραίας dicunt.Gellius tempestiuas reddidit lib.vj.cap.viij.

Maturam quoque & Immaturam siluam atq; oleam dicimus, quæ tempestiuè, vel intempestiuè cędatur.l.18.D.quod vi aut clam.l.27.§.si oliuam.D.ad leg.Aquil.l. 48. in fin.D. de vsufruct.

IMMISCERE hereditati se propriè sui vel necessarij heredes dicuntur, quemadmodum extranei adire. §. extraneis. Instit. de hered. qualit.l.3.§.suo.l.7.§.non solùm.D. de minorib.l. 14. §. plerique. D. de religios. l. 1. §. qui sunt in potestate. D. si quis om.cau. test. l.11. l.57.D.de adq.hered.l.5.in fi.D.quod cum eo. l.6.§.sed & ad filium.D.ad Trebell. l. pen.D. de sepul.viol.l.8.& l.10. C. de iure delib.l.1.C. si minor se ab hered. abst. Ideoq; misceri & adire separantur in l. 7.§.restitutus.D. de minorib.l.6.§.si filius.D.de bon.libert.

IMMITTI dicitur,quod ita prouehitur,vt aliquo loco requiescat,veluti tigna,trabes,quæ immittuntur.l.242.§.1.D. de verbor.signific. l.3.D. de precar. Hinc Tigni immittendi seruitus, vel immittendi simpliciter.l.1.& l.2. D. de seruit.vrb.l.8.§.1.D. si seruit. vindic.l. pen. D.si mensor. fals.mod. Et Tigni immissi seruitus in l. 6. D. de seruit. vrb. Ita immissa & immittere accipimus in l.5.§.meminisse.D.de oper.no.nunt.& l.15.§.precario.D.de precar. Sed & cloacam & stillicidium ac flumen & lumina & fumum,& aquam immittere dicimus.l.1. §. item sciendum. D. de aq.& aq.pl. l.16. & l.8.§.Aristo. D. si seruit. vindic.l.8. D. quemad. seruit. amitt. l.13.§. sed si ædium. D. de vsufruct. l. 1. §. idem Labeo. D. de cloac. Itaque interdicto quo Prætor in via publica immittere aliquid vetat, etiam qui cloacam immittit,& qui fossam in suo facit,vt ibi aqua collecta in viam decurrat, tenetur. l. 2. §. ait prætor.& §.si quis cloacam.D.ne quid in loco publ.

IMPAR matrimonium appellabatur teste Vlpia.in Institutio. titul. xvj. cùm maior quinquagenario minori quinquagenario nubebat.Eò alludens Apul.lib. vj. de Asino aur. Iam faxo,ait,nuptias non impares,sed legitimas & iure ciuili cōgruas.At Boët. in Top. Impar matrimoniū vocat, cùm ciuis Romana Latino vel peregrino vel seruo quibuscum conubium non est, nuptias contraxit.

IMPENDIA litis, sunt in litem facti sumptus. l.46.§.litis.D.de procuratorib. l.8.§.vltim. D. rem rat.hab.Impendia valetudinis,impendia cibariorum, in curationem ægri exhibitionem've serui factæ expensæ.l.45.D. de vsufr. l.18.§.possunt.D.commodat.

IMPENSARVM quædam sunt necessariæ, quædam vtiles, quædam verò voluptuariæ. Necessariæ hæ dicuntur, quæ habent in se necessitatem impendendi. l. 1. D. de impens. in res dot. Et, vt Paul. ait, quæ si factæ non sint, res aut peritura, aut deterior futura sit. l.79.D.de verbor.signific. Quibus ferè verbis & Vlpia.easdem impensas definiuit Institut.titul.vj.Idem etiam lib.v.Regular. Impensas necessarias esse ait, quibus non factis dos imminuitur: veluti aggeres facere, flumina auertere, ædificia vetera fulcire, itemq; reficere,arbores in locum mortuarum reponere.l.14.D.de impens.in res dot. Cibaria ergo mancipijs dotalibus data, item modica ædificiorum refectio & agrorum cultura, in specie necessariarum impēsarum sunt,quamquam his dos vt alijs impensis, quæ extra tutelam necessariam fiunt non minuatur, cùm res dotales vir suo sumptu tueri debeat.l. penult.& vlt.D.de impens. Alia exempla colligi possunt ex l.1.l.2.& l.3.& l.4.D. de impens. in res dot.l.7.§.vlt. D. sol. matr.l.39.D. de hered.petit.l.8.D.de pigner.act. Vtiles impensæ sunt, quæ meliorem dotem faciant, non deteriorem esse non sinant, ex quibus reditus mulieri adquiratur.l.79. D. de verbor. signific.vel, vt Vlpia. in Institutio, ait, quibus non factis quidem deterior dos non fuerit, factis autem fructuosior effecta est: veluti si olíueta, vineta, arbusta, pastina, stercorationes fiant.l.14.D.de impens. in res dot.l.39. D. de petit. hered. l. vlt. D. de pact. dot. Voluptariæ siue voluptuosæ sunt, quæ speciem duntaxat ornant, nō fructum augent. Quibus omissis neque deterior res fieret, neque factis fructuosior sit: vt sunt viridia, picturæ, tectoria, balnea.d.l.79.& l.14. in fi.D. de impens. in res dot. Et Vlpia. in Institutio. Et Gaius in l.39.D.de petit.hered.

IMPERATOREM nostrum cùm dicit Vlpianus,Antoninum Caracallam intellige, vt ex collatione l.1. & l.vlt. D. de censib. & l.1.§.1. D.de suis & legit.l.2.§.vlt.D.ad Tertyllia.& l. 3. D. de donat. int.vir.liquet. Sic & in l.43.D. de iure fis.l.1.& l.2.D.de pollicitatio.l.5.§.1.D. de publ.iud.l.1.§.pen.D.de calumniatorib.l.1. §.in honorarijs.D.de var.& extr.l.1.§.hi quibus.D.de legat.lib.iij.& aliàs semper vbi Vlpianus, Imperator noster cum patre suo, ait, Seuerum & Caracallam accipe. Eosdem Impp. Papinia. optimos maximosq; principes suos vocat in.l.16. §.1.D. de his quæ vt indig.l.30.D.de excus.tut.l. vlt. D. de accusatio. coniuncta cum l.3.D.de re milit. Idemq; Seuerum solum,optimum maximumq; principem appellat l.7.& l.8.D.de vacat.mun.l.17. D.de quæstionib.

IMPERIVM, magistratus potestatem significat.l.212.D.de verbor.signific.Imperium itaque habere magistratus dicuntur, qui coër-

cere aliquem possunt & iubere in carcerem duci.l.2.D.de in ius voc.vt sunt Coss.& Praetores.l.26.§.ait praetor.D.ex quib.caus. maio. Et sine imperio esse magistratus, qui hanc potestatem non habent.l.32.D.de iniur.

Imperium verò quo magistratus vtitur, secundum Vlpiani diuisionem, aut merum, aut mixtum est. Merum est, habere potestatem gladij ad animaduertendum in facinorosos homines. Mixtum est, cui etiam iurisdictio inest, quod in danda bonorum possessione consistit.l.3.D. de iurisdictio. Ab alijs Imperium diuiditur in merū, & in id quod non est merum, sed iurisdictioni cohaeret, & in modica coërcitione non etiam animaduersione, consistit.l.1.§.vlt.& l.vlt.D.de off. eius cui mand. est iurisd. Imperium etiam Praetoris pro auctoritate & iussu accipitur in l.2. D. de adoptio.l.7.§.si paciscar.D.de pact.

IMPLERE intentionem, petitionem, exceptionem, Iureconsultis est, probare quod intendimus, petimus, excipimus. l.21. C. de rei vind.l.penult.§.1. D. de except.rei iud.l.19.in prin.D.de exceptio.l.9.C.de praescript. longi temp.l.14.D.de inoff.test. Et Implere probationes in d.l.19.in fi. Quinetiam praecisè plerumque & imminutè Implere Impp. dicunt pro implere intentionem vel probationem. l.1. & l.23. C. de probatio.l.3. C. de non numer.pec. Implere cautionem. l.24.D. de vsuf. leg. Impleri quoque vsucapio, id est, perfici dicitur. l. 12. §. facti. D. de captiu. l. 7. D. de vsucapio.

IMPERFECTVM pro nullo, inutili & inualido.l.9.& l.35.§.1.D. de contrah. emp. l. 65. D. de condict.indeb.l.7.D. de mort.cau. don.l. 115.D. de verb. oblig.l.14. D. de acceptilatio. l.30.D.de legat.lib.ij.l. xxiij. D. de testament. Planè Imperfecta res dicitur in l. 9. §. sed quod Praetor.D. quod met.cau. si stipulationem numeratio non sit secuta.

IMPLORARI iudicium & cognitio dicitur, id est, desiderari.l.7.versic.planè. D. de petit. her.l.3.§.1.D.vt in poss.legat. Edictum etiam implorari, id est, beneficium edicti in l.1.§. vlt.D.eod.tit.

IMPOSSIBILE est, cui natura vel lex impedimento est, quominus existat. Atque ita impossibilem condicionem definimus, quae per rerum naturam existere non possit. Paul. lib. iij. Sentent.tit.iiij. §. si impossibilis. Instit. de inutil. stip. l.15.D. de condicio. Instit. quae interdum Graeco verbo ἀδύνατος appellatur. l.20.D.de condic. Instit. l. 104. §. 1. D. de leg. lib. 1. Cui contraria est Possibilis condicio.l. 3.D. de statulib.l.16.D.de iniusto rupt. Sed & quae factu difficilia sunt, pro impossibilibus plerumque haberi Cic. in Partitio. scribit, & probatur ex l. 4. §. puto, D. de hered. institut.

Impossibile praeceptum iudicis habetur, cui pareri per rerum naturam non possit.l.vlt.D. quae sent.sine appell.

IMPROBVS est, qui bonam fidem non agnoscit, veluti qui bis idem petit.l.51.D.de re iudic.

Improbè ergo est contra bonam fidem.l.12.D. de transactio.l.17.D.de euictio.l.12.§. ex causa.D.de interrog.in iur.fac.l.31.D. de rei vind. l.41.D.de pign.act.

Improbè, mala mente.l.6.§.sed si quis. D.de negot.gest.

Improba lis in l.10.D.de iudic.l.8. §. meminisse. D.de inoff. test. Et Improbus litigator. l.2.§. quòd si actor.C. de iureiur. propt.cal. §. haec autem.Instit. de poena tem.litig.

Improbus non est, qui ignorat quantum soluere debeat.l.100.D.de diuers.reg.

Improbus est, qui de viui hereditate sollicitus est.l.2.§.interdum.D.de vulg. & pup.l. 27. §. à patre.D.ad Trebellia.

IMPRVDENS emere dicitur, qui bona fide emit.l.24.§.1.D.de act.empt.l.20.§.si cum me absente.D.de neg.gest.l.38.D.de rei vind.l.31. §.1.D.si cert.pet.

Imprudens pro ignorante ponitur in l. penult. §.mulier.D.ad Velleia. Et Damna fatalia imprudentibus accidere dicuntur, id est, nihil tale opinantibus & praeter spem ac cogitationem.l.52.§.damna.D.pro soc.

Imprudentia etiam pro ignorantia & imperitia in l.51.D.de euictio. Et imprudenter, minus consideratè in l. 21.in fin. D. de negotijs gest.

IMPVBERES intelleguntur masculi minores xiiij.annorum, puellae minores xij. Gaius lib. ij.Institut.titul. ij. & Instit. quibus mod. tut. fini.

IMPVTANDI verbum duobus modis accipitur in titul. ad leg. Falcid. Imputari enim primum est in quadrantis computationem venire. Et ita in Falcidiam imputari id dicimus, quod heredi ad quartam explendam computatur. l.19.l. 91. cum alijs multis. D. ad leg.Falcid.l. 26. D. de bon. libert.l. 44. D. de solutio. Interdum in Falcidiam imputari dicitur, quod Falcidiam patitur.l.1.§. item si ita legatum.D.ad leg.Falcid.

IN libertate esse aliud est, longè aliud liberum esse. In libertate enim sunt, qui se liberos putant, & se pro liberis gerunt, quamuis serui sint.l.7.§.vlt.l.10.& l.11.& l.12.& l.28.D.de liber.cau Quod eleganter à Quintiliano exponitur Declamatio.cccxl.& cccxlij. Vnde multa ad superiorum legum interpretationem sumi possunt. Non absimiliter aliud est In possessione esse, aliud possidere. Denique rei seruandae causa, legatorum, damni infecti, non possident, sed sunt in possessione custod

custodiæ causa.l.10.D.de adq.poss.

In bello admissum dicitur, quod propter belli causam admittitur.l.1.§.ex incendio.D.de incend.& ruin.

Verba hæc, IN DIEBVS, quem sensum habeant, vide l.217.in fi. D.de verbor. signific. In formula planè cretionis verba hæc, IN CENTVM DIEBVS, sic accipienda sunt, vt & centesimus dies contineatur.l.1. §.si intra. D.de succ.ed.

INANE propriè vacuum significat, μάταιος verò quod est sine vi.sine effectu.l.19. D. de contr. tabul. Sic inanis actio appellatur, quam inopia aduersarij, vel aliqua exceptio ratio've eludit & excludit.l.6.D.de dolo.l.24. D.de liber. causa. l.24. D.manda. Paul. lib.ij. Sentent.tit.xv. Stipulatio quoque inanis, id est, inutilis & inefficax propter exceptionem. l. penult. D. de condict. ob turp. caus. Inanis etiam stipulatio nullius momenti, ex qua actio non datur.l.39. D.de donat.int.vir. l.42.§.penult. D. solut. matr. & apud Valer. Max. lib. viij. capit.ij. Eodem modo inanis obligatio in l.8. §. Marcellus. D.ad Velleia.l. 95.§.aliquando.D.de solutio.

Inanes tabulæ & Inane Chirographum post solutam pecuniam. l.27.D.de furt.l.vlt. D.ad exhib.l.vlt.Si debito persoluto in C.Theod. Sic & Inanis scriptura & Inanis epistula in l. 39.D.de dolo. l.12. D.de probatio. Et Inanis cautio nulla secuta numeratione.l.vl.C.si pignor.conuentio.

Inane nomen heredis, nudum & sine re. l. 3.C. de inoff.don.

INAVRES in l.27.D.de auro,arg.leg. Ab aurium foraminibus ita nuncupatæ ex quibus pretiosi lapilli pendebant, auctore Isidoro lib.xix. Etymolog. cap.xxx. Solebant enim veteres foratis auribus gemmas, & lapillos inserere. Tertullian.in lib.de habitu mulieb. Graciles, ait, aurium cutes kalendarium expendunt. Idemq; auctor eodem libro anxiè forari margaritas consueuisse, vt penderent, scribit. Sed & in lib. de Pallio aurem foratu effeminari queritur. Plinius quoque lib. ix. cap.xxxv. de elenchis loquens. Hos, ait, digitis suspendere & binos ac ternos auribus, feminarum gloria est.

INCENDIARIVS in l.10.D.ad leg. Corn. de sic.& l.28.§.incendiarij.D.de pœn.quos vulgò *Boutefeu* appellamus.

INCESTVM, vt Paul. in l. 39. D. de ritu nupt. tradit, committere intellegitur, qui ex his, quas legibus aut moribus prohibemur vxores ducere, aliquam duxerit. Vlpia.quoque in Institutio.tit.v. Si quis eam, ait, quam non licet, vxorem duxerit, incestum matrimoniũ contrahit. Idem & Gaius Institutionum lib. j.tit.v.Sed & Papinian.in l.38.§.1.D.de adulter.per illicitam matrimonij coniunctionem incestum admitti docet. Quod & verbi notatio ostendit. Nam, vt Isidor.lib.v.cap.xxvj. & libro x. tradit, incestum propter illicitam coniunctionem vocatur quasi incastum. Incestum autem committit, qui cognatam violat contra fas.l.5.D.de quæstionib. Ceterùm incestum vel iure gentium, vel ciuili committitur. Iure gentium quidem, quotiens ex gradu ascendentium, vel descendentiũ vxor ducitur. Iure verò ciuili quotiens sola iuris ciuilis obseruatio interuenit, veluti cùm ex latere eam ducimus, quam vetamur, vel adfinem, quam propter publicam honestatem impedimur.l.vlt.D.de ritu nupt.l.38.§.1.D.de adulter.Incestum ergo & cum priuigna, nuru, nouerca, socero, committitur. Et quidem iure gentium, vt Papinian.in l.vlt.ad fi.D. de condict. sine cau.scribit, ea quemadmodum existimo ratione, quòd hæ personæ inter se parentum liberorumq; loco sint.l.16.D.solut. matrimo.§.socrum.Institut.de nupt.Sed etsi concubinam quis habuerit sororis filiam, licet libertinam, incestum committit.l.56.D.de ritu nupt.

INCERTVS homo legari promitti've dicitur, qui generaliter & indistinctè legatur, promittitur've.l.13. D.de leg.lib.j. l.25. §.si incerto.D.fam.ercisc.l.3.D.qui sine manumiss. Incertas res eodem modo dixit Metianus in genere relictas.l.30.§.incertæ. D.ad l.Falcid. Et Incertum corpus Pompon. in l. 85. D. de legat.lib.iij.

Incerta stipulatio est, vbi non apparet quid quale quantumq; est in stipulatione. Quod fusissimè exponitur in l.75. D.de verb.oblig. Adde & l.68. D.eod. tit. Atque hinc Incerti actio ex stipulatu datur.l.4.D.de vsur. Instit. de verbor.obligation.in princ.Incerti actiones etiam condictionesq; illæ omnes appellantur, ex quibus aliquid incertum, & quod neque demonstrari, neque tangi possit, petitur.l.1.D.de vsufruct.leg.l.46.§.1.& l.59. §.ex asse.D.de iure dot. l.5.in fi. & l.8. D.de actio. empt.l.penult.D.depos.l.2. §.aliud. D.de donatio.l.3.D.de condict.sine cau.l.12.D.de nouatio.l.22. in fi.l.40. §.penult. D.de condict. indeb. l.16.§. Pomponius. D.de minorib. l.5. §.1.& l.8. D.de vsufr. ear.rer. l.35. D.de seruit. vrb.l.12.in fi.D.de condict.furt. l.75. §.vlt. D. de legat.lib.j.l.27.in fi.D.de recep.qui arbitr. l.vlt.D.si quis in ius voc.non ier.l.8.§.penult. D.de liber.leg.Nonnumquam Incerti actio, pro præscriptis verbis actione sumitur, vt in l.6.& l.16.D.de præscript.verb.l.19.in fi. D.de precar.l.23.in fin. D.commun.diuid.l.7. D.de pact.l.6.C.de rer.permut.

Incerta pars, quæ quota sit, non apparet: veluti quidquid mei iuris in eo fundo est, quidquid

Titius possidet. l. 3. §. incertam. l. 26. D. de adquirend. possess. l. 32. §. vlti. D. de vsucapion. Sic & in l. 76. §. 1. D. de rei vindicatio. l. 11. §. si cùm esset. D. de interrog. in iur. fac. l. 1. §. vlti. D. si pars heredit. petatur. l. 8. §. 1. D. communi diuidund.

Incertus possessor est, quem ignoramus. l. 39. §. vlt. D. de verb. signific. Incerta sententia. l. 21. §. Pomponius. D. de recep. qui arbitr. l. 59. D. de re iudic.

Incertus contractus in l. 1. §. debitum. D. de constit. pec. l. 9. D. de reb. cred. l. 18. D. de acceptilatio. qui proprium & speciale nomen non habet.

Incertum confitetur, qui se illud aut illud debere confitetur. l. 6. §. 1. D. de confess.

Incertum absolutè plerumque à Iureconsultis vsurpatur pro ipsa incertitudine. Sic conditionis incertum, l. 11. D. de secun. tabul. l. 1. C. de pact. Incertum cautionis. l. 16. §. idem quęrit. D. ad Trebellian. pro incerto euentu, vt in l. 6. D. quod falso tut. auct. Incertum rei. l. 11. D. de hered. vend. l. 12. D. de act. empt. Incertum successionis. l. 14. D. de transaction. Incertum litis. l. 20. C. mandati. Incertum ætatis. l. 49. D. de fideiussorib. Antiquitatis incertum. l. 1. de respons. pruden. in C. Theod. Incertum contentionis. l. 1. de equis curulib. in C. Theod. Et incertum maris apud Tacit. lib. iij. Belli incertum apud eundem lib. iiij. Quo ex genere loquendi sunt & illa, Lubricum tutelæ. l. 4. §. cùm Pollidius. D. de vsur. Lubricum ætatis. l. 11. §. si locupleti. D. de minorib. Lubricum linguæ in l. 7. in fi. D. ad leg. Iul. maiestat. Lubricum consilij. l. 3. §. lege Iulia. D. de testib.

INCIVILE dicitur, quod iniquum, inusitatum inconueniens est, & contra ius, mores, instituta'que ciuitatis. l. vlt. §. pen. D. quod met. cau. l. 15. D. de procuratorib. l. 3. D. de extr. cognit. l. 24. D. de legib. Inciuiles pœnæ in l. 9. §. sunt autem. D. de pœn.

INCILE locus est depressus ad latus fluminis ex eo dictus, quòd incidatur. Inciditur enim vel lapis, vel terra, vnde primùm aqua agi ex flumine possit. l. 1. §. incile. D. de riuis. Ita prima fossarum incilia dixit Vlpian. in l. 1. §. caput. D. de aq. cottid. l. 1. §. si quis ex riuo. D. ne quid in flum. pub. Festus. lib. ix. Incilia definit fossas, quæ fiunt in vijs ad deducendam aquam. Vtitur hoc verbo & Cato de Re rustic. cap. clv. Apul. lib. ix. de Asino aur. Rursum ad viam prodeunt lacunosis incilibus voraginosam.

INCOLA est, qui aliqua regione domicilium suum cõtulit, quem Græci ἔποικον appellant. Nec tantum qui in oppido morantur, incolę sunt, sed & qui alicuius oppidi finibus ita agrum habent, vt in eum se quasi in aliquam sedem recipiant. l. 238. §. incola. D. de verbor. significat. Incola autem à ciue & municipe separatur. l. 29. D. ad municip. l. 6. in fi. & l. vlti. §. patrimonium. D. de muncrib. & honor. Incola porrò habetur ὁ ἐν ἀγρῷ κατῳκισμένος. ὁ γὰρ ἱκάνων τῆς πόλεως ὑπαρχόντων μὴ χώμενος ὄντος ἐν νομίζων ἐστὶν incola. l. 35. D. ad municipal. Mulier quamdiu nupta est, incola eiusdem ciuitatis videtur, cuius maritus eius est. l. vlti. §. item rescripserunt. D. ad municipal. Et ita incolam accipe in l. 2. D. de veteran. & l. 34. D. ad municipal.

INCONTINENTI, variam secundùm rem propositam interpretationem recipit. Incontinenti, cum aliquo moderato spatio interpretamur in l. 1. §. item si ita legatum. D. ad l. Falcid. At in l. Iulia de adulterijs qualiter hoc verbum accipiendum sit, exponitur in l. 23. §. vlt. D. de adulter. Incontinenti quod ad pacta quæ insunt, interpretantur Iureconsulti & Impp. In ingressu contractus, vel ante contractum, aut statim post. l. 7. §. quinimmò. D. de pact. l. 3. C. de ædilic. act. l. 21. C. de vsur. l. 27. C. de pact. Cui opponitur Postea, &, Ex interuallo. d. §. quinimmò. & l. 72. D. de contr. empt.

INDEBITVM totidem, quot & Debitum, modis dicitur. Proinde & natura seu iure gentium, & iure ciuili, & iure honorario Indebitum dicitur. l. 47. D. de condictione indebiti.

Indebitum item accipimus nõ solùm si omnino non debeatur, sed & si per aliquam exceptionem, perpetuam peti non possit. l. 26. in fi. D. de condict. indeb.

Indebitum est, non tantùm quod omnino non debetur, sed & quod alij debetur, si alij soluatur: aut si id, quod alius debebat, alius quasi ipse debeat, soluat. l. 65. in fi. D. de condict. indeb.

INDEMNITATEM repromittere, & de Indemnitate cauere nostri dicunt, hoc est, satisdato, vel simplici & nuda promissione cauere alicui indemnem eum seruatum iri ex eo negotio quo de agatur. l. 16. §. idem quærit. D. ad Trebellian. l. 8. §. 1. D. ad Velleian. Et sic Indemnitatis cautio in l. 14. in fin. D. ad Trebellia. Indemnitatem præstare. l. pen. D. de magistr. conu.

INDEX exemplum significat ex authentica scriptura descriptum. Barbari copiam vocant. l. vlt. D. quemad. test. aper. l. 2. D. de fide instr. Paul. lib. v. Sentent. tit. xiij.

Index etiam ab indicio olim dicebatur, qui crimen aliquod indicasset, detulisset, arguisset. Vt Asco. Pædia. scribit. Et ita sæpe à Liuio, Sallustio, Cicero. Tranquillo accipitur. Indicasse enim, interprete Vlpia. est detulisse, arguisse, accusasse, & conuicisse. l. 197. D. de verbor.

verbor. signific. quæ referenda est ad l.3.§.si ex stipulatu.& §.vtrùm is solus.D.ad s.c. Silania.quod inscriptio ipsa ostendit. Græci in eundem sensum vtuntur verbo μηνύουσι, vt ex l.3.D. de via pub. patet. Hinc indici à quibus crimina nuntiantur, & ad magistratus deferuntur.l.1.& l.3.§.item qui auctor.D. de sicar.l.6.§.nuntiatores.D.ad Turpillia.

Indicium tàm mercedem præmiumq; quod ad indicādum furem fugitiuum've datur, quàm ipsum indicationis & delationis factum significat. Prioris significati exemplum est in l.4.§.vlt.D. de condictio. ob turp. caus. & in l.15.D.de præscript. verb. vbi, Si merces, ait Iurisconsultus, intercessit ob indicium, hoc est, vt si indicasset adprehensusq; esset fugitiuus, certum aliquid daretur.Apul.lib.vj.de Asino aur.Mercurium præmium inuestigationis Psyches publicè præconio suo edicentem facit in hæc verba: Si quis à fuga retrahere vel occultam demonstrare poterit fugitiuam regis filiam,conueniat Mercuriū prædicatorē accepturus indicij nomine ab ipsa Venere septem suauia. Sic Paul. lib.ij. Sent. tit. penult. Ob indicium comprehendendi furis præmium promissum dixit.Idem Apul. lib.vij.de Asino aur.Indicinæ præmium vocat. Posteriore sensu Vindicem Vitelliorum seruum coniurationem indicio suo detexisse,ait Pomp.in l.2.§.initium. D. de orig. iur.Sic indicium profiteri in l.24.D.de fals.l.1. D.ad leg. Corn. de sicar. & alijs locis, quos lib.xv. proferemus. Et Indicia seruorum in l. 1.§.item.Seuerus & l.9.§.penult. D. de quæstio.Indicia pro argumentis in l.6. C. de dol.l.1.C.de testib.l.19.C.de rei vindic.

INDICERE operas.l.13.§.indicium.& l.23.§.1. l.24.D.de oper. liber. Indicere munus. l.5.D. de iure immunit. Vnde Indictæ collationes. l.8.§.cui muneris. D. de vacat. muner. Et Indictiones pro tributis, quæ possessionibus & patrimonijs, personis've pendenda indicuntur in l.28.D.de vsufruct. leg.l.13. §. idem Iulianus.D.de act.empt.l. 2. de annon. lib.x. C.l.11.C.de adsessorib.l.vlt.C.de apparitorib. præf.præto.l.4.C.de apparit.magistr. lib.xij. Et Superindictiones,Indicta, & Superindicta.l.penult.de excus.mun. lib.x.C.l.1. de indictio.lib.x.C.Rubr.de superindicto.eo.

Indictio alio sensu in subscriptionibus Epistulæ de Iustinia.Cod.confir.& in Nouellis.

INDIGNI Heredes ex his causis habentur, si defuncti mortem vlti non sunt, vel iudicium eius obpugnauerunt, vel id egerunt, vt per negligentiam & culpam suam defunctus moreretur,vel in fraudem fisci fidem accommodauerunt, vel bona viuentis adhuc alienarunt, vel contra mandata senatusconsulta've nuptias contraxerunt.l.8. §.meminisse. D.de inoff.l.33.D.de religios.l. 17. §. intacito. D.de vsur.l.13.§. eos quasi. & l. 46. D. de iure fisc.l.29.§. vlt. cum l. seq. D. de donatio. l. penult.D.de iure patro.l.penult. D.de s.c. Silania.Toto titul.de his quæ vt indig. aufer. Et apud Paul.lib.v.Sentent.titul.xiij.l.22. C. de appellatio.l.32.§.vlt.D.de donatio.int.vir.

INDVCERE pro Cancellare & delere.l.1.& 2. D.de his quæ in test.delent.l.8.§. sed & cùm. D.de sec.tabul.l.16.§.vlt. D. de his quæ vt indign.

Induci cognitio dicitur,quæ ex actis tollitur & aboletur.l.9.D.de iure fis.Dicitur & circumduci eodem sensu. l. 27.§.1. D. de liber. cau.l. 73.§.1.D.de iudic.l.45.D.de re iud.

Vtuntur & Iureconsulti perducendi verbo in hoc ferè significato.l.1. D. de his quæ in test. delent.l.8.§. sed & cum voluntate. D. de sec. tab.l.20.§.vlt.D.de test.milit.

INESSE dicuntur pacta, quæ continentur contractu,quæ legem dant veluti quæ in ingressu contractus fiunt.l.7. §. quinimmò. D. de pact.l.72.D.de contr.empt.

Sic pacti & doli exceptiones bonæ fidei iudicijs inesse dicuntur. l. 3. D. de rescind. vend. l.21. D. sol. matr. quod contineri dicit.l.84.§. qui seruum.D. de leg.lib.j. Sic doli præstatio & bona fides inesse contractibus.l.152.in fin. D.de diuers. reg.iur. Sic Arbitrium boni viri inesse stipulationi.l.3.§. si legatarius, D. si cui plus quàm per leg.Falcid.

INFAMES personæ quæ sunt, petendum est ex l.1.D.de his qui not.infa.

INFANS quasi fandi impos intellegitur, qui septem annis minor est.l. 18. C. de iure delib. l.1.§.sufficit. D. de adm. tut. Infantes Theophil.in §.pupillus.Institut.de inutilib.stip.ait, dici τοὺς ἔτι θηλάζοντας καὶ μικρῷ μείζονας. Infantem ἰνφάντα interpretatur Constantin.lib. vj.Epitom.titul.vj.Eoq; modo Infantis ætas exaudienda est in l.55. D. de vsufruct. Proximos verò infantiæ Theophil. in supradicto loco accipit τοὺς ἀρξαμένους λαλεῖν καλῶς δὲ ποῖοι εἰσὶν οἱ ἕβδομον ἢ ὄγδοον ἄγοντες ἐνιαυτόν. Infantilis vestis in l.25.§.muliebri.D.de auro, argent.

INFERRE pœnam. l. 12. D. de manumissio.l. 29.in fi.D.ad leg. Corn. de fals.l.3.§. non perpetuæ.D.de sepul.viol.

Inferre reliqua.l.40.§.seruus testamento. D. de statulib.l.4.C.de testament.manum.

Inferri pensiones.l.58.D.de vsufruct.

Inferre pecuniam rationibus. l. 38. D. de neg. gest.l.32.§.idem quæsijt.D.de vsufruct.leg.

Inferre portionem virilem.l.101.D.de solutio.

Inferre vsuras.l.11.D.de vsur.

Inferre vectigal.l.7.in fi.D.de publican.

Inferre in sepulchrum.l.3.§.si quis in hereditarium.D.de sepul.viol.l.6.§.si quis in commu-

nem. D. comm. diuid.l.4.l.6. & aliàs passim. D.de religios.

INFINITUM pro immenso & immodico. l.61.D.ad.leg.Falcid.l.40.D. de damn. infect. l.192.D. de verbor. signific. Vnde In infinitum iurare pro in immensum. l. 68. D. de rei vindic.l. 4.§.iurare.D.de in lit.iur.Infinita vel immoderata æstimatio.in l.40.D.de dam.infect.In infinito. in l. 9. D. de seruitutib.l. 1. §. apud Viuianum.D. de ædilic. ed. l. 24. D. de seruitutib.vrb.l.1.§.si cui ita sit legatum.D.vt legat. seu fideicom.In infinitum.l.11.§. si quis decem.D. de leg.lib.iij.l.4.§.parentem. D. de in ius voc.& apud Vlpia.in Institut.titul. vj. Quod & infinitè ab eodem Vlpian.Institut. titul.v.

INFITIARI. l. 2. in fi.D. de exceptio. l. 14. D. depos. l.67.D. de furt. Creditũ depositum've abnegare significat. Hinc Infitiatio. l. 16. D. iud.sol.& d.l.67.& §.quędam.Instit.de actio. verba autem hæc in malam partem capiuntur.Itaque Fest.lib.ix.Infitiari, ait esse, creditum fraudare:Et Isidor.lib.v.Etymolog.cap. xxvj. Infitiationem esse rei debitæ negationem,cùm ea à creditore reposcitur. Martialis, In ius ô fallax atque infitiator eamus. Quintilia.lib.vij.cap.ij. A personis, an illum deposuisse apud hunc, vel hunc credidisse credibile sit, an petitorem calumniari, an reum infitiatorem esse, vel furem. Cic. 1. de Orato. Vt si ille infitiator probasset iudici ante petitam pecuniam, quàm esset cœpta deberi: Vbi infitiatorem pro eo vnde petebatur accipit. Infitiatione crescentem causam.l.7.D. de solutio. accipe ex ea actione, quę aduersus fatentem in simplum, aduersus negantem in duplum competit, qualis est Aquiliæ actio.l.23.§.vlt.D.ad leg.Aquil.

INFECTA materia, dicitur rudis & in opera nulla conjecta, quæq; adhuc in massa habetur.l.6.D. de rei vindic. Eodemq; sensu Infectum argentum accipitur.l.19.D.de furt. Cuius appellatione rudem materiam,id est,non factam contineri tradit. l. 19. §. infecti. D. de auro,arg. Sic infectum æs apud Festum lib. xvj. in verbo Rodus signato opponitur. Et infecta lana, infectumq; linum in l.20.D.de legat.lib.iij.Et infecta purpura in l.1.§.si quis argentum.D.depos.

Infectum damnum quod nondum factum est, sed futurum veremur. l. 2. D. de dam. infect. quod & intactum appellatur in l.3.§. penult. D.de riuis.

INGENIUM naturam significat,& ad ea quoque, quæ anima & sensu carent, transfertur, vt in l.6.C.de bon.præscript.Ingenium ruris. Vergilius ij. Georg. Nunc locus aruorum ingenijs. Tacit. lib. v. Locorumq; ingenio sese contra imbelles regias copias tutabantur.Et apud Non. Sallustius lib. iij. hist. Castrisq; collatis pugna tamen ingenio prohibebantur. ingenio, scilicet, loci. Ingenium etiam ingenitam cuiq; animali vim denotat in l.38.§.quæsitum.D.de ædilic.ed.

INGENUUS est, qui statim vt natus est, liber est,siue libera conceptus, siue editus sit, siue medio dumtaxat tempore matrem liberam habuerit.Instit.de ingenu.& Gaius lib.1. Institut.Ingenuum accipimus & eum, qui ingenuus pronuntiatus est. Sententia enim hæc ius facit,& pro veritate accipitur. l.25.D. de statu hom.

INGRATUS libertus est, qui obsequium quod debet patrono non præstat, vel res eius filiorum've tutelam administrare detrectat.l.19.D.de iu.patro.Sic in l.4.D.de obseq. l.1.& 2. C. de libert. & eor. lib. l. 21. D. quod met.cau.Vide & l.6.§.vlt.D.de lib.adgn.

Ingrata planè non est liberta eò quod arte sua contra patronæ voluntatem vtatur. l. vlt. D. de obseq. à lib. Hinc Ingrati actio vel accusatio contra libertos patronis competens.l.1. & 3.C.de libert.& eor.lib.& Nouel. Valentinia.tit.vj.

Ingrata testamenta quæ appellarentur exposuit Cuiac.lib.iij.Obseruatio.

Ingratus in l.36.§. vlt. D. manda.pro inuitus & nolens. Vnde Ingratis aduerbium in Plauto frequens & à Terentio vsurpatum in Eunucho.

INIURIA generaliter dicitur omne quod nõ iure fit.l.1.D.de iniur. Iustinia. Institut.de iniur.in prin.Ius enim & iniuria aduersa sunt. Vnde & iniuriam facere bruta negantur, quia nec iure quicquam facere possunt. l. 1. §.1.D.si quadrup.

Specialiter autem iniuria contumelia dicitur, quæ Græcè ὕβρις: quemadmodum circa iniuriam actionem accipimus.l.5.D.ad l.Aquil. Interdum iniurię appellatione damnum culpa datum significatur, quod Græci ἀδίκημα vocant: vt in leg. Aquilia. d. l.1. & Iustinia. in titul.de iniur. Vnde Vlpia. in l.5.§.1.D.ad l.Aquil. Iniuriam,ait,hic nos accipere oportet,si contra ius,hoc est,si culpa quis occiderit. Et mox. Igitur iniuriam hic damnum accipiemus culpa datum etiam ab eo, qui nocere noluit.Et Iustinia.in §.1. Institut. de leg. Aquil. Iniuria autem occidere intellegitur qui nullo iure occidit.

Ita damnum iniuria dare patiq; dicimus. l.9.§. nunc vidẽdum. D. de minorib. l.6.D. nautæ, caupo.l.19.D.cõmod.l.41.D.locati. Et damni iniuria actio.l. 1. D. de publican. l. 54. D. de adq. rer. do. l. 10. in fi. D. de eden. l.6. §.1.D. nautæ, caupo.l.111. D. de diuers.reg. fit huius actionis mentio apud Quintilia. Declamatio. xiij. & Declamatio. ccclxxxv. & apud

Cic.

Cicero pro Q.Roſc.Com. Damnum autem iniuria dediſſe non videtur qui defendendi ſui cauſa vicini ædificium orto incendio diſturbauit.l.3.§.penult. D. de incend. ru. l.49. §.vlt.D.ad.leg.Aquil.

Iniuria aliàs iniquitatem & iniuſtitiam ſignificat. Veluti cùm contra ius aliquid iudex facit,vel iniquè decernit,aut iudicat. Sic in l.1. D.de iniur.l.45. §.procurator.D.de procuratorib.l.50.D.de pecul.l.51.D.de euiction. l.50. D.de leg.lib.j.l.52.§.vlt.D.pro ſoc.l.22.§.cùm autem.D.rat.rem hab.l.3.D.quod met.cau. l. 13.D.quib.mod.pign. l.67.D.de fideiuſſorib. l.1.C.de rer.permut.

Iniuria atrox quæ ſit lib.j.expoſui.

INIVSTVM teſtamentum dicitur quod non iure factum eſt, vbi ſcilicet ſollemnia iuris defuerũt,& in quo ſi omnia ritè facta eſſent, iure factum teſtamentum diceretur. l.1. D.de iniuſto.rup.l.6.D.ad leg.Corn. de falſ.l.2. §.1. D.quemad.teſt.aper. l.26.D. de inoff. teſtam. l.9.C.de ſuis & legit.Appellatur non iuſtum teſtamentum.l.1. D.de except.rei iudic. l.3.D. de confirm.tut.l.22.D.de adquir.hered.Iniuſtum etiam dicitur teſtamentum, quod inutile & nullius momenti eſt, præterito eo,qui in poteſtate erat.l.3.§.ex his apparet.l.6.§.ſed ſi pater.D.de iniuſto rup.l.penult.D.de lib.& poſt.l.9.C.de ſuis & legit.

Iniuſtum matrimonium, contra leges contractum.l.1. D. vnde vir & vx. Iniuſta vxor. in l. 13.§.1.D.de adulter.

INOFFICIOSVM teſtamentum appellatur, quod rectè quidem factum eſt, ſed non ex officio pietatis. l.2. D.de inoffic. &, vt Paul. lib.iiij.Sentent.tit. v. definit, quod fruſtra liberis exheredatis non ex officio pietatis videtur eſſe conſcriptum.Quam definitionem Iſidor. tranſcripſit lib.v. Etymol. cap. xxiiij. Huius enim verbi de inofficioſo vis illa eſt, docere immerentem ſe,& ideo indignè pręteritum, vel exheredatione ſummotum. l. 5. D.de inoffic. teſtam. Denique inofficioſum teſtamentum dicere, hoc eſt, allegare quare exheredari vel præteriri non debuerit. l.3. D. eod.tit. teſq; illo colore defenditur quaſi parum ſanæ mentis fuerit, cùm teſtamentum iniquè ordinaret. l.2. l.5. & l. 13. D.de inoffic. teſtam.l.36.D.de leg.lib.iij. Inofficioſi vulgò querela, interdũ verò actio, interdum etiam accuſatio dicitur.l.7.D.de leg.lib.ij.l.6.§.vlti. l.22.l.27.D.de inoffic.teſtam.l.3. l.8.l.11. l.14.l. 25.l.27.C.eod.tit.l.pen. C.de collatio. Etiam pro eodem Iureconſulti dicunt,Queri,Agere, Dicere de inofficioſo, vel Dicere inofficioſum.

Inofficioſus libertus, id eſt, irreuerens. l.vlti.D. de in ius voc.l.1.D.de iure patron.

INPORTARE actionem, item Inportare crimen pro inferre.l.vlt.§.vlt. D.de diuort. l.14. §.1. D.de bon. libert. l.9. §. 1. D.de ſtatuliber. Crimina ignominiam inportare dicuntur, quæ infamant.l.5.D.de decurionib.

INQVILINVS eſt, qui in conductis ædibus habitat.Et propriè vrbani prædij conductorem ſignificat.l.37. D.de adquir.poſſeſſ. l.vlt. D.de migran. l.4. §. Prætor ait. & l. 13. §.qui damni.& §.de illo.D.de damn.inf. Inquilini etiam pro his, qui prædijs adſcribuntur, in l. 112.D.de legat.lib.j.

INQVISITIONE dari confirmarique tutor curator've dicitur, qui cauſa cognita & moribus,fide, facultatibus eius æſtimatis magiſtratus decreto datur,vel confirmatur.l.2.l.7. §.vl.D.de confir.tut.l.1.§.ſi pupillis. D.de tut. & rationibus diſtrahend.l.14.§.pen.D.de ſolution.l.vlti. C.de auctor.præſt.l.4. C.de tutorib.qui ſatiſdar.cog.

IN REM & In perſonam plerumque opponuntur.l.4.D.de teſt.tut. Sic actiones aliæ in rem,aliæ in perſonam eſſe ſtatuuntur.l.25. & l.37.D.de oblig.& actio. Pacta etiam alia in rem ſunt,quotiens generaliter paciſcimur,ne petamus. Alia in perſonam, quotiens ne à perſona petamus.l.7.§.pactorum.l.17. §.pactum. & l. 8. §.de pignore. D. de pigneratic. action.

In rem ſcriptæ actiones dicuntur, quæ licet perſonales ſint, rei tamen poſſeſſorem ſequuntur.l.9.§.vlt.D.quod met.cau.l.14.§.vlt. D.de minorib.l.1.§.vlti.D.de interdict. Ita & in rem ſcriptam exceptionem appellat Vlpian.in l.4.§.penult.D.de doli excep. Reſtitutio etiam in rem datur minori, id eſt, aduerſus rei poſſeſſorem, licet cum eo non ſit contractum. l. 13. §.vlti. D.de minorib. Paul. lib.j.Sentent. titul.vij. Operis quoque noui nuntiatio in rem fieri non in perſonam dicitur.l.10. D.de oper.no.nunt. id eſt, ipſi rei & operi fieri non perſonæ. Ita Mora in rem, quæ abſque interpellatione ſola ceſſatione committitur.l.23.D.de vſur.

In rem denique ἀορίστως eſt & ſine perſonæ nominatione.l.5. D.vſufruct.quemadmod.cau. l.5.§.vlt. D.quib.ex cauſ. in poſſeſſ. l.12. D.de reb.auctor.iudic. l.5. §.quod exigimus, D.de conſtit.pec.l.10. D.vt leg.nom.cau. l.1. §.ſi fideiuſſor.D.quar.rer.act.non dat.l.8. §.ſi verba.D.de liberat.leg.

In rem ſuam datus procurator intellegitur, cui mandatæ ſunt actiones.l.2.in fi.D.fam.erciſc. l.8.§.vlt.D.manda.nimirum quia non in alienam,ſed in ſuam vtilitatem procurator fit,& alienas actiones ſuo commodo exercet.l.41. D.de re iudic.In rem ſuã fideiubet is ad quem emolumentum & commodum negotij peruenturum eſt, vt qui pro procuratore ſuo fideiubet,item mulier fundo dotali petito pro

marito

marito ſpondens.l.8.§.1.D.qui ſatiſdar.cog.l.24.D.de pact.l.13.D.ad Velleian.

INSCIENTIA in l.28.in fin.D.de iudic. Hoc verbum in Cicer. Rhetoricis frequens librariorum ignorantia deprauauit, vt & Georg. Fabric.admonuit.

INSPECTOR, cui res inſpicienda datur. l. 10. §.1.D.commod.l.17.§.Papinianus.D.de præſcrip.verb.

Inſpectores alio ſenſu in Rubr. de cenſib. & cenſitorib. & peræquatorib. & inſpectorib. lib.xj. C.& l.2. de indulgent.tribut. lib.xj. C. Theod.l.33.de annon. in eo. Cod. qui ad inſpicienda prouincialium prędia, releuandaq́ vel cenſitioni ſubijcienda à principe mittebantur.

Et ita Inſpectio & peræquatio in l. 6. C. de aduoc.diuerſ.iudicior.

Inſpectio in quæſtione tituli quemadmodum teſtamen.aperian.inſpiciantur, etiam lectionem tabularum indicat. l.2.§.ſi dubitetur.D. quemad.teſt.aper.

Inſpectio pro viſione & quod Græci ἐποψίαν dicunt.l.63.§.quòd ſi ſeruus. D.de adquir.rer. do.l.44.D.de oblig. & act.l.3.§.1.D.depoſ. Dicitur & inſpectatio in l.12.§.ſi quis ſeruum.D.de captiu.& poſt.

INSCRIBERE, in crimen ſubſcribere eſt,quę res ſimilitudine ſupplicij accuſatores obligabat.l.vl.C.de iniur.Vnde Inſcriptio pro ſubſcriptione illa, quæ ab accuſatore fiebat. l.15. §.qui poſt inſcriptionem. D.ad Turpillia. l.1. C.eod.tit.l.8. C.vnde vi. l.1. & l.19. C.qui accuſar. non poſſ.Inſcriptionum libelli in l.2.§. vlt.D.de adulter. l.3. in princ. & §.1. D.de accuſatio. Et Inſcriptionum pagina. l. 3. C.qui accuſare non poſſ. Inſcriptio etiam titulum operi alicui præfixum ſignificat. l. 2.& l.3. in fi.D.de operib.publ.

INSIGNIA magiſtratuum.l.1. §.caſum. D.de poſtul. Inſignia Proconſularia. in l. 1. D. de off.proconſ.Inſignia militaria.l.2. §.ſed ſi ita, D.de not.infam.Expoſui aliàs.

IN SOLIDVM vt plurimum ſignificat in integrum,& vt vulgò loquimur, *en ſeul & pour le tout*. Aliquando tamen in ſolidum opponitur ei,quod peruenerit,vt in l.199.§.vlti. D. de diuerſ.reg. In contractibus ſucceſſores ex dolo defunctorum teneri dicuntur non in id tantùm quod ad eos peruenit, ſed in ſolidum, hoc eſt, vt vnuſquiſque pro ea parte, qua heres eſt,conueniatur. l.7.§.1.D.depoſ.

INSTANTIA acrem & adſiduam flagitationem ſignificat. l.32. & l.33. D.de vſur. l.vlt. §. vlt.D.de pigner.act. §.1. Inſtit. de pœna tem. litig. Inſtanter & ſæpius. l. vnic. D. de libell. dimiſſ.

Inſtantia etiam lis pendens dicitur. l. 73. D. de iudic.

INSTITOR eſt, qui tabernæ vel alij cuilibet negotiationi præponitur:ex eo dictus,quòd negotio gerendo inſtet.l.3. & l.5.l.13. §.vlt.D. de inſtitor. Tam enim qui tabernæ loco've ad emendum vendendum've præponitur, quàm qui ſine loco ad eundem actum præponitur, Inſtitor appellatur. l. 18. D. de inſtitor.

Inſtitor mercis in l.37. D.de adm.tut. mercibus emendis vendendiſq́ præpoſitus.Caupone quoque & ſtabuli inſtitor dicitur. l. 1. §.caupones.D.nautæ caupo.l.13. & l.15. D.de inſtr. vel inſtrum.

Inſtitoria actio tunc locum habet, vt Iuſtinian. in §.1.Inſtitut.quod cum eo.ſcribit, cùm quis tabernæ fortè vel cuilibet alij negotiationi ſeruum ſuum præpoſuerit, & quid cum eo eius rei cauſa, cui præpoſitus erit, contractum fuerit. titul. de inſtitor. l. 3. §. contractum. D.quibus ex cauſ. in poſſeſſ. l. 4. D.de minorib.

INSTITVERE vineas, in fundo ponere, & plantare ſignificat.l.penult. D.loca.l.1. de rei vindic.in C.Gregor. Sic Inſtituere ſalictum. l.3.D.arb.furt.cæſ.Inſtituere æris,auri,argenti fodinas. l. 15. §.inde quæſitum. cum ſeq.D. de vſufr. Inſtituere fullonicas.l.3. D.de aq.& aq.pl. Et ita Inſtituere abſolutè poſitum accipe in l.97.§.1.D.loca.

Inſtituere heredem dicimus quaſi ſuo loco ponere & collocare.Inſtituti autem heredes dicuntur primo gradu, ſubſtituti ſecundo, aut tertio. l.1. D.de vulg.& pup. Et apud Paul. lib.iij.Sentent. tit.iiij. Itaque vt illi primi,ita hi ſecundi heredes appellantur. l. vlt. ad fin. D.de fideicomm.lib.quemadmodum poſtea dicemus. Sed tamen & inſtitutum ſecundum heredem dixit Vlpia. in l.104.§.penult. D.de legat.j.

Inſtitutum accipimus eum quoque, qui heres ſcriptus non eſt, ſed ſolummodo nuncupatus.l.1.D.de hered.inſtit.

INSTRVMENTVM & Inſtructum ſeparantur in tit. de inſtruc. vel inſtrument.leg. Plenius enim eſt, & vberius inſtructi quàm inſtrumẽti legatum,cùm illo non loci tantùm, ſed & patriſfa.ipſius inſtrumentum,quod vt inſtructior eſſet habuit,cōtineatur. l.12.§.ſed ſi fundus.D.de inſtr.vel inſtrum. Vide etiam l.1.& l.2.C.de verb.ſignific.& l.1.l.15. §.1.l.20. l.pen.D.de inſtr. vel inſtrum.

Inſtrumento verò fundi quid comprehendatur, exponitur pleniſsimè in l.8. l.9. l. 10. l.11. l.12.l.25.D.de inſtruct.vel inſtrument.l.33.circa fi. D.de ædilicio edicto. l.17. D. de action. empti.

Inſtrumento tabernæ vel inſtructæ tabernæ appellatione quid contineatur, vide l.13.D.de inſtr.vel inſtrum. l.185. D.de verbor.ſignific. Sunt

Sunt & cuiuſque profeſsionis & artificij inſtrumenta, veluti medicorum, pictorum, balneatorum, piſcatorum, laniorum, de quibus tractatur in l.17.& l.18. D.de inſtruc.vel inſtr. & apud Paul.lib.iij.Sentent.tit.vj.

Inſtrumēta in re iudiciaria ea omnia accipiuntur, quæ ad inſtruendam cauſam pertinent. Et ideo tam teſtimonia, quàm perſonæ inſtrumentorum loco habentur. l. 1. D. de fide inſtr. Vt cùm dilatio inſtrumentorum cauſa petitur, etiam in præſentiam eius perſonæ, quæ inſtruere poſsit, puta qui actum geſsit, vel qui actor fuit conſtitutus, dilatio quaſi inſtrumentorum cauſa datur.l.99. §.vlt.D.de verbor.ſignificat. l.1. C.de dilatio. l.18.quor. appellat.non recip.in C.Th.

Inſtrumentum ſæpe pro contractus tabulis. l. 72.D.de euictio.l.1. §.1. D.de eden. l.65. D.de iudic. l. 49. D.ſolut.matrimon. l.43. §.1.D.de adminiſtr.tutor.Ita inſtrumenta ſtatus & inſtrumenta auctoritatis accipe in l. 8. D.quod met.cauſ.l.vlt. D.de pigner.act. l.24. C.de fideicomm.

INSVLAE, quemadmodum Feſtus ſcribit, appellatæ ſunt, quę communibus parietibus non iunguntur cum viciniis, circuituq́; publico aut priuato cinguntur: à ſimilitudine earum terrarum, quæ vndiq; aquis circundantur. Cui adde quod Tacit.lib.xv. refert, Neronem cōſtituiſſe, vt ne communione parietum, ſed proprijs quæq́; domus muris ambirentur. Ita inſulæ in innumerabilibus locis Pandectarum accipiendæ ſunt. Quarum cuſtodes Inſularij vocantur. l.vlt. D.de offic. præf.vig.l.5.D.de inſtitor.l.10.§.1. D.de vſu & habit.l.166.& l.203.D.de verbor.ſignific. Petron.Arbiter.Interim coctores, inſularij'que multant excluſum & alius veru teſtis ſtridentibus plenum in oculos eius intentat.

Inſularum in mari vel fluminibus enatarum meminit l.17.D.de leg.lib.iij. l.26.in fin. D.de excep.rei iudic.l.7. §.inſula. D.de adquir.rer. do.& Plinius lib. ij. cap. lxxxvj. Inſulas autem in l.33.C.de appellatio.in mari Aegeo & Ionio & circa Aſianum tractum ſitas intellegi oportet, veluti Cycladas, Rhodum, Cyprum & alias. Eodemq́; modo præſidem inſularum accipiemus in inſcriptione. l.penult. C. vbi de cauſa ſtat. & in Nouell. conſtitution.viij.& in l.4. C.de nauicular.libro xj. in qua verbum, Ciuitatis, priore loco poſitum abundat.

INSVPER habere pro neglegere & poſthabere: notauit Cuiac.lib.iij. Obſeruatio.ex l. 43. D.de religioſ. & l.17. D. de his quæ vt indig. Cui ego locum vnum ex Symmachi ad patrem epiſtola ſumptum addam: in quo ita eſt: Hæc me atque alia huiuſmodi perpulerunt ſcribendi munus inſuper non habere.

INTEGRI reſtitutio, vt Paul.lib.j.Senten.tit. vij. tradit, eſt redintegrandæ rei, vel cauſæ actio, quam Prætor ex his cauſis tribuit, quæ per metum, dolum, ſtatus permutationem, & iuſtum errorem, & abſentiam neceſſariam & infirmitatem ætatis geſta eſſe dicuntur.l.1. & 2. D.de in integr.reſt. Eſt autem in integrum reſtituere nihil aliud, quàm in priſtinam cauſam priſtinumq́; ius reſtituere. In integrum pro in ſolidum in l. 25. D.de re iud. l. 122.D.de verb.oblig.

INTENDERE pro agere, & vt vulgò loquimur concludere.l.5.D.ſi vſusfruct.pet.l.30.D. de pecul.l.22. §.item pater. D.ſolut.matrim.l. 85.§.in ſolidum.& l.103. & l.139. D.de verborum obligationibus. l.8. & l.19. D. ſi ſeruitus vindicet.

Intentio, pro actione, quæ in iudicio inſtituitur, aut certè pro libello actionis. l. 66. D.de iudic.l.9.§.proinde. D.ad exhib. l.18. D.commun.præd.l.6.§.hæc actio.D.ſi ſeruit.vindic. l.17.D.de euictio.§.ſi quis agens.Inſtitution. de action.

Intentio pro voluntate & mente.l.10. D.de aliment.leg.l.14. §.ſed interdum. D.de religioſ. & ſumptib.

Intentio voluntatis.l.77.§.donationis.D.de legat.iij.

INTER ſicarios, pro, De ſicarijs Latini auctores dicunt. Cicer. lib. ij. de Inuention. Non enim oportet in recuperatorio iudicio eius maleficij, de quo inter ſicarios quæritur, præiudicium fieri. Idem in Orat.pro Cluentio. In Q. Sergij Senatoris eius qui inter ſicarios damnatus eſt, manus incidit. Et lib.j. de finib. inter ſicarios quæſtionem exercere.

INTERCEDERE, fidem ſuam pro alio obligare alienamq́; obligationem in ſe ſuſcipere ſignificat. l.2. §.vlti. & paſsim ſub tit.ad S. C. Velleian. quod Senatuſconſultum de interceſsionibus appellatur.

Interceſſores pro Interuentoribus, fideiuſſoribus, & expromiſſoribus. l. 23. D. de heredit. vend.l.3.§.ſi filius fa. D.de pecul. Interceſsio pro fideiuſsione. l. 32. §. 1. D. de recept. qui arbitr.

INTERCALARI, id eſt, interponi & interſeri in l.3. §.minorem. D.de minorib. Vnde intercalaris dies, qui vt ratio anni ſolis curſui conueniret, extremo diei Februarij menſis addebatur.l.98.D.de verbor. ſignificat.l.2.D. de diuerſ.& temp. Plinius libro ij.capit.viij. Deinde ſolis meatum eſſe partium quidem trecentarū ſexaginta: ſed vt obſeruatio vmbrarum eius redeat ad notas, quinos annis dies adijci, ſuper'que quartam partem diei. Quam ob cauſam quinto anno vnus intercalaris dies additur, vt temporum ratio ſolis itineri congruat. Iſidor. libro v. Etymolog.

cap.xvij. Intercalares dies, ait, idcirco vocantur, quia interponuntur, vt ratio lunæ solisq; conueniat. Inde & Intercalaris versus teste Seruio in viij.Eclog. Virgil.dicebatur, qui frequenter repetitus post aliquot versus interponebatur.

INTERCIDERE ædes, aquæductum. l.7.§. est & alia.D.quod vi aut clam.l.29.§.1.l.49.§. vlt.D.ad leg.Aquil.

Intercidere rationes, codicillos. l.1.§.vlt. D. de seruo corrup.l.4.l.23.D.ad leg.Corn.de fals.

INTERCIPERE dicitur qui lucri faciẽdi gratia, id est, ea mente vt lucretur, interuertit & contrectat.l.1.§.1.l.44.§.1. D.de furt.l.penult. D.de liber.cau. l.38. §.si debitorem. D. de solutionib. l.44. §. vlt. D. de adquiren. rer. do. Hinc interceptarum pecuniarum reus apud Sueto. in Domitia. Vtuntur & in eadem significatione Iureconsulti verbo interuertendi.l.20.l.69.D.de furt.l.18.D.de solution.

INTERDICERE modò interloqui, modò prohibere significat. Vnde interdictum pro prohibitione apud Paul.lib.ij. Sentent.tit.x. Et apud Horat.in Sermoni. interdicto huic adimat ius Prætor, id est, interdictione bonorum. Ex quo interdicta appellarunt veteres formulas illas & conceptiones verborũ, quibus Prætor, aut iubebat fieri aliquid, aut fieri prohibebat: quod tum maximè fiebat, cùm de possessione, aut quasi possessione inter aliquos contendebatur. Institut. de interdict.in prin. Quò alludens Cicer.ad Volumnium, Vrbanitatis, ait, possessionẽ, amabo, quibusuis interdictis defendamus.Isidor. planè lib.v. Etymol.cap.xxiiij. Interdictum definit, quod à iudice non in perpetuum, sed pro reformando momento ad tempus interim dicitur, salua propositione actionis. Mihi tamen probabilius videtur à prohibitione, quæ prætorijs interdictis plerumq; comprehendebatur, Interdicta appellata, quàm quod interim vel inter duos dicerentur. §. sunt tamen.Institut.de interdict. Prætor autem interdictis tuetur possessores vel quasi possessores. Nam & veluti possessoria interdicta de seruitutibus dantur.l.vlt.D.de seruitutib. Interdicta porrò à primis verbis, quibus concipiebantur, nomen magna ex parte acceperunt: veluti, Vti possidetis, cuius verba referuntur in l.1.D.vti possid. & apud Festum.Pomp.lib.x. Item, Vnde vi, quemadmodum ex l.1.D.de vi & vi arm. & ex Cicero.in Oratio. pro Cæcinna constat. Similiter & Quorum bonorum, Quod legatorum, Vtrubi, Quod vi aut clam, Quod precario, à prioribus verbis denominantur, vt ex l.1.D.quor.bonor. l.1. D.quod vi aut clam. l.1.D.vtrubi.l.2. & l.vlt. §.vlti. D.de precar. l. penult.D.comm.præd.l.40.§.actiones. D.de hered. petit. constat. Interdictum fraudatorium in l.96.D.de solution.& l.67. D.ad Trebellian. quod ad reuocandam possessionem eorum, quæ in fraudem alienata sunt, datur. Dicimus autem etiam Interdicti actionem. Paul.lib.v.Sentent.titul.vj.Redditur, ait, interdicti actio quæ proponitur ex eo, vt quis quod precario habet, restituit. Et ita actionem, Quod vi aut clam dicit. l. 43. in fin. D. ad leg.Aquil. Et Iustinian.interdictum Vnde vi, actionem recuperandæ possessionis appellat.in l.1.C.si per vim vel al.mod.

Interdicta æquè atque actiones Reddi, Edi, Accipi, Dari, Moueri, dicuntur. Iure enim ordinario & per formulam expediebantur.

Interdicere pro interdicto vti, & experiri.l.1.§. penult.D.de via pub. l.3. §.si quid dolo. D.de tab.exhib.l.penul.D.ne quid in loco pub. l.2. §.restituas. D.ne quid in loco pub. l.1. §.cum autem. D. de vi & vi arm. l.3. §. Labeo quoque. D.vti possid. l. 1. §. præterea. D.de aqua cottid.l.8.§.illud.D.de precar. l.5. §.hæc verba. D.quod vi aut clam. l.1. §. si tibi fundum. D.de itin.actuq; pri.l.3.§.est autẽ.D.ad exhib. Quintilia.lib.iij.cap.vj. Non debuisti interdicere, sed petere.

Interdicere aliàs Prætor dicitur, qui Interdictum dat & proponit. l. vnic. D. vt in flum. pub. l.1. §.deinde ait Prætor. D.de aqua cottid.l.vn. D.de fonte. l.1. D.de locis pub. l.1.§. æstas.D.ne quid in flum.pub.

Interdicti in titul. de interdict. & releg. accipiuntur, quibus vrbe, patria, regione've aliqua interdictum est. Est autem interdictio quædam aquæ & ignis: est & rei certæ interdictio, & negotiationis, professionis, aduocationis.l.9.D.de pœn.l.vlt.D.de iniur. l.6. §.penult.D.de extr.crim.l.1. §.vlt. D.de offic. præf.vrb.

Interdici quoque bonis dicebantur, qui administratione bonorum suorum, ob id interdicebantur, quòd neque modum, neque finem expensarum facerent: Cuius interdictionis sollemnia verba à Paulo referuntur libro iij. Sentent. Exempla huius locutionis sunt in l.26. D.de contr.empt. l.18. D.de testament. l. 6.D.de verbor.obligat. l.9. §.sed & si ei.D.de reb.cred.

INTERESSE tam publicè quàm priuatim dicitur. Publicè interest, quod in commune expedit, & ad totius Reip. vtilitatem pertinet: veluti rerum iudicatarum auctoritatem seruari, partus non subijci, dotes mulieribus saluas esse, & alia id genus, quæ publicè vtilia sunt.l.65.§.cum prætor.D. ad Trebellia.l.1.§. sed etsi seruus. D. de vent. inspic. l. 1. D. sol. matr.l.18.D.de reb.auct.iud.l.16.D. de appell. l.44.D.de vsucapio.l.1.D.de incend. rui. Priuatim verò interest, quod ad singulorum vtilitatem

licatem spectat. l. 71. D. de euictionib. l. 8. §. mandati. l. penulti. D. ad exhibend. l. penulti. §. vlti. D. ne quis eum, qui in ius vocab. l. 2. in fi. D. si quis in ius vocat. In his autē omnibus locis pecuniariter interesse accipimus. Et ita in eo iure quo dicitur in rem pacta omnibus prodesse, quorum obligationem dissolutam esse eius qui pasciscebatur, interfuit. l. 21. §. vlt. D. de pact. non quoquomodo cuiusque interest, sed ita, si alioquin pecuniarium damnum immineat. l. 23. D. de pact. Sed nec quod dicitur furti actionem dari ei, cuius interest, ita accipiendum est, vt cuiuscumque intersit rem non perire ei ea actio detur, sed qui ob eam rem teneatur quod eius culpa ea perierit. l. 14. §. an pater. D. de furt. nisi si mala fide eam rem possideat. l. 12. D. de furt.

Id quod interest, à re reiq; æstimatione separatur. l. 1. §. considerandum. D. de tutor. & rat. dist. l. 1. D. de actio. emp. Et proinde Id quod interest, & Quanti ea res est, diuersa nostri auctores faciunt. l. vn. in fi. D. si quis ius dic. l. 4. §. in eum. D. de dam. inf. l. 56. D. ad l. Aquil. His enim verbis verum rei pretium, illis omnis vtilitas, quæ modò circa rem consistat, continetur. l. 193. D. de verbor. signific. l. 21. §. cùm per emptorem. D. de actio. empt. Vnde Paul. in l. 13. D. rat. rem hab. In quantum interfuit, sic interpretatur, id est, quantum mihi abest, quantumq; Lucrari potui. Exempla eius quod interest peti possunt ex l. 21. §. vlt. cum l. seq. D. ad leg. Aquil. l. 3. D. de condict. furt. l. 8. D. de euictionib. l. 10. §. cùm autem. D. de eden. l. vlt. D. de eo, per quem fact. erit. l. 33. D. loca.

Quorum interest, pro, Ad quorum officium spectat, & pertinet, dixit. Paul. in l. 56. D. loca. & Impp. in l. 3. C. de confir. tut. l. 6. & l. 7. C. de aduoc. diuers. iudic. l. 2. ad leg. Iul. de amb. in C. Theod. & l. 4. de fabricensib. lib. xj. Cod. Hoc modò & Iustinianus Græcè loqui solet in Nouellis ἀξίωσιν τῇ σῇ ὑπεροχῇ, pro eo quod est, spectabit ad celsitudinis tuę officiū.

INTEREVNT homines vel morte, vel maxima & media capitis minutione: Res verò cùm aut nullæ relinquuntur, aut condicionem mutant. l. 63. §. vlt. D. pro soc. Itaq; fundum inundatione aquarum vel chasmate alio've quo casu interire dixit Vlpia. in l. 10. in fi. D. de peric. & commo. & l. 1. C. de iu. emph. vt perire, in l. 47. §. vlt. D. de lagat. j. Interijsse & tabulæ dicuntur, quæ interciderunt & perierunt. l. 1. D. si tab. test. null. ext.

INTERIM in l. 37. D. de noxal. act. significat quamdiu res apud eos manet. Similiter in l. 12. in fi. D. de distr. pig. Interim est donec res euincatur. Aliàs Interim est pendente die vel condicione. l. 46. D. famil. ercisc. l. 22. D. manda. l. 13. §. si sub condicione. D. de pignorib. l. 10. D. de adsignand. libert. l. 36. §. vlt. D. ad leg. Falcid. l. 96. §. penult. de leg. lib. j. Interim, est pendente iudicio. l. 91. §. vlt. de legat. lib. j. Interim, dum apud hostes est. l. 6. in fi. D. quib. ex caus. in poss. Interim in l. 8. D. ad. l. Pomp. de parricid. est in reatu, & pendente criminis quæstione. Interim, id est quamdiu nolit in l. 41. §. penul. D. de legat. iij.

INTERLEVERIT, Deleuerit. l. 11. §. 1. D. de seruo corrup. l. 2. D. ad. leg. Corn. de fals. Rationes interleuisse. l. 67. C. de legat. lib. j.

INTERNECINVM testamentum quod diceretur exposirit Cuiac. lib. j. Obseruatio. Isido. lib. v. Etymolog. cap. xxvj. Internecici, ait, iudicium in eum dabatur, qui falsum testamentum fecerat, & ob id hominem occiderat. Accusatorem eius bonorum possessio sequebatur. Idem lib. x. Internecida est, qui falsum testamentum fecit, & ob id hominem occidit.

INTERLOQVI Prætor, iudex'q; dicitur, cùm quid inter cognoscendum pronuntiat. l. 1. §. quæro. D. ad Turpillian. l. 32. D. de pœn. l. 15. §. in venditione. D. de re iud. l. 9. §. sed ex facto. D. quod met. cau. l. 6. §. eius qui. D. de iniusto rup. l. 1. §. hunc consequenter. D. de appellatio.

De plano interloqui. l. 1. D. de constit. prin.

Hinc Interlocutoria sententia, quæ non totum negotium definit & perimit.

INTERPELLARE est extra iudicium petere. Nōnumquam etiam interpellatio pro iudiciali conuentione sumitur. l. 23. D. de iudic.

Interpellare aliàs interrumpere significat. Ita interpellari possessio vsucapio've dicitur. l. 14. D. de seruitutib. l. 31. §. vlt. D. de seruit. vrb. l. 33. §. qui pignori. D. de vsucapio. l. 2. §. vlt. l. 7. §. procurator. l. penult. D. pro empto. l. 2. D. pro hered.

INTERPOLARE in l. 3. D. de ædilic. ed. Interpola vestimenta in l. 23. D. de contr. empt. Interpola vestis apud Isidor. lib. xix. cap. xvij.

INTERPRES appellatur is, cuius ministerio ad alienam & extraneam linguam intellegendam vtimur, qui vulgò *Truchement*, dicitur. l. 1. §. vlt. D. de verbor. oblig. l. 5. in fi. D. de captiu. & post. Liu. lib. vij. Gallus processit magnitudine atq; armis insignis quatiensq; scutum hasta cùm silentium fecisset, prouocat per interpretem vnum ex Romanis. Firmicus lib. iij. Mathes. cap. viij. Reddit etiam sic per noctem collocatus Imperatorum aut potentissimorum iudicum interpretes. Plin. lib. xxv. cap. ij. de Mithridate. Illum solum mortalium viginti duabus linguis locutum certum est, nec de subiectis gentibus vllum hominem per interpretem appellasse. Interpretum autem salarium ἑρμηνευτικὸν appellatur in l. vlt. D. de proxenet.

INTERROGARI legibus dicebatur, cui apud Prætorē accusatio intendebatur, quemadmodum exemplis comprobaui lib. ij. Antiquitat. Interrogatoriæ actiones. Rubr. de interrogatio. in iu. fac. & de interrogator. actio. quæ scilicet in simplici interrogatione versabantur, ex qua iudicium inchoabatur. Quas in desuetudinem abijsse Callistratus scribit, quòd nemo ante iudicium aliquid de suo iure respondere cogatur. l. 1. §. vlt. D. de interrogat. in iur. fac.

INTERVALLA honorum in l. 6. D. de legatio. & l. 4. D. de munerib. & honorib. non cont. int. pat. & fil. & de interuallis lib. x. C. sunt vacationum concessa tempora his qui ad eosdem vel alios honores eademq́ue vel alia munera denuo vocãtur, vt traditur in l. 1. C. de munerib. lib. x. Et significatur in l. 12. D. de vacat. mun. Eaq́ue est temporum præscriptio, quam in honoribus repetendis vel alijs suscipiendis dari Papinia. scribit in l. 17. §. præscriptio. D. ad municip.

INTERVENIRE pro intercedere & accessionis nomine promittere, vel etiam nouandi animo alienam obligationem suscipere in l. vlt. D. de minorib. l. 3. §. si filiusf. D. de pecul. l. 6. §. si passus. D. manda. l. 1. C. de reputatio.

Vnde interuentores, qui alieno nomine obligantur. l. 3. §. sed si filiusfa. D. de pecul. l. 7. in fi. D. de obseq. à lib. pat. l. vlt. §. vlt. C. de vsur. rei iud. Et Interuentiones in l. 7. §. non solùm. D. de minorib. Interuenire etiam dicuntur, qui pro alio in iudicio consistunt. l. 11. §. agere. D. de iniur. l. 5. §. nunc videamus. D. iudic. sol. l. 10. in fi. D. de in ius voc.

INTERVSVRIVM, commodum vsurarum medij temporis appellatur. l. 82. D. de legat. lib. ij. l. 66. D. ad leg. Falcid. l. 9. §. vlt. D. de pecul. Eadem forma, alio tamen sensu, Interæstimationem dixit Pompo. in l. penult. D. de ædilic. ed.

INTESTABILIS est, qui testimonij dicendi ius non habet, &, vt lexicon Latinogrecum Germaniense μὴ προσδεκτὸς εἰς μαρτυρίαν. Planè cùm lege quis intestabilis esse iubetur, (veluti lege xij. tabul. Cuius verba à Gellio lib. xv. cap. xiij. referuntur) eò pertinet, vt ne testimonium eius recipiatur, ne've ipsi, vt quidam existimant, dicatur testimonium. l. 26. D. de testament. §. testes autem. Institut. eo. proinde cùm senatusconsulto expressum sit, vt ob carmen famosum damnatus intestabilis sit, ex eo infert Vlpianus, Nec testamentum eum facere posse, nec ad testamentum adhiberi. l. 18. in fi. D. de testament. Sic & in l. 5. §. penult. D. de iniur. l. 21. D. de testib. Eoq́ue alludens Plaut. Curgulio. Semper curato, ait, ne sis intestabilis. Quod amas ama testibus præsentibus. Quoniam autem inuisi erant, qui intestabiles esse iubebantur, ideo factum est, vt pro execrando & abominando ac detestabili verbum hoc accipiatur, vt apud Horat. in Sermonib. Sacer, intestabilis esto. Tacit. lib. xv. Incusat vltro intestabilem & consceleratum. Plin. lib. xxx. cap. xj. de Magia. Proinde ita persuasum sit, intestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamen quasdam vtilitatis vmbras. Gell. lib. vij. cap. xviij. Eos tamen, qui ad Hannibalem non redissent, vsque adeò intestabiles inuisosq́ue fuisse, vt tædium vitæ ceperint.

INTESTATVS propriè est, qui cùm posset testamentum facere, non fecit: Sed & is qui testamentum non iure fecit, vel cuius testamentum postea ruptum irritum've factum est, vel ex causa inofficiosi rescissum, vel ex eo hereditas adita non est, intestatus dicitur. l. 1. D. de suis & legit. Institut. de heredit. quæ ab int. def. in prin. l. 64. D. de verbor. signific. l. 6. §. 1. D. de inoff. Quintilia. Declamatio. cccviij. Neque ego negauerim non vno genere fieri intestatos. Aut enim intestatus est, qui non scripserit omnino testamentum, aut qui id scripsit, quod valere non possit. Nam ita locus ille legendus est. Quinetiam qui testamentum facere non potuere pro intestatis accipiuntur. d. l. 1. de suis & legit. Intestatus quoq́ue, quantum ad tutelam attinet, decessisse dicitur, qui testamento liberis suis tutores non dedit. l. 6. D. de legit. tutorib.

INTRA Kalendas facere quid iussus, an etiam Kalendis ipsis rectè faciat, dubitat Gellius lib. xij. cap. xiij. Sed hoc duobus iurisconsultorum locis apertissimè determinatur. Vnus est in. l. 133. D. de verbor. signific. alter in l. 1. §. si intra. D. de success. ed. cuius verba subieci, Quod dicimus intra dies centum bonorum possessionem peti posse, ita intelligendum est, vt & ipso die centesimo peti possit, quemadmodum intra Kalendas etiam ipsæ Kalendæ sunt.

INTRIBVERE pro contribuere in l. 9. §. vlt. D. de tributor. Traia. Plinio. possumus eorum desiderio indulgere, modò ne quid ideo intribuant, aut minùs illis in posterum fiat ad necessarias erogationes.

Intributiones pro collationibus & contributionibus. l. 6. §. vlt. D. de munerib. & honor. l. pen. D. de veteran. l. 22. §. vlt. D. ad municipal. l. ager. §. stipendium. D. de verb. signif.

INVECTA, illata à iurisconsultis appellantur quæ ab inquilinis in ædes conductas inducuntur importanturq́ue. l. 4. D. de pact. l. 11. §. solutam. D. de pign. act. l. 2. & l. 3. & l. 4. & l. 7. in fi. D. in quib. caus. pign. l. 32. D. de pignor. l. pen. quib. mod. pign. l. 1. D. de migran. l. 14. §. 1. de religios.

INVENTARIVM pro repertorio & descriptione

ptione bonorum.l.7.D.de adm.tut.l.1.§.pen. D.de vent.in poss.mitt. l.15. D.de reb.auctor. iudic.posiden.l.1.§.officio.D.de tut.& ratio. distrahend.

INVITVM accipimus non eum tantùm qui contradicit, verùm eum quoque qui consensisse non probatur.l.8.§.inuitus.D.de procuratorib.l.5.D.de seruitutib.vrb. l.vlt. D.de his qui sunt sui vel al. Quinimmò & inuitum rectiùs dici eum, qui ignorat, quàm qui dissentit, Vlpian. scribit in l.45. §.ait lex. D.de ritu nupt. Inuitus tamen in l.6.§.si passus.D.mandati.is tantùm intellegitur, qui vetat & prohibet.l.40.D.eod.l.vlt.C.de neg.gest.

INVNDARI dicitur prædium, cùm vno eodemque impetu aqua cooperitur. & hæc inundatio speciem fundi non mutat.l.7.§.aliud sanè.l.30.§.alluuio.D.de adqu. rer.do. l.23.D. quib.mod.vsusfr.am.l.12.in fi.D.de reb.auct. iud.l.1.§.si fossa.D.de fluminib.

INVTILE est in l.1.§. hæc autem. D. deposit. l.12. §.1.D. de administrat. tutor. Exponitur huius locutionis vis à Duareno lib.j. Anniuers.disputatio.

IRE Agere in libris nostris separantur, cùm illud hominum sit, hoc iumētorum. Ire etiam & ambulare seiunguntur in l.1.D. de seruit. rustic. Hac nimirum differentia quòd qui it, porrò pergit, & vlterius progreditur: Qui verò ambulat, spatijs factis in sua vestigia sæpius recurrit & regreditur. Ceterùm qui sella vel lectica vehitur, ire non agere dicitur.l. 7.D.de seruit. rustic. Inde iter seruitus rusticorum prædiorum: quam nostri definiunt ius eundi, ambulandi hominis.l.1. D.de serui. rust. Iter enim est, quo quis pedes vel eques commeare potest.l.12.D.eod. Cuius latitudo certa & determinata non est, sed prout demonstrata est, vel ab arbitro definita, ita seruatur.l.13.§.latitudo.eod.

Iter agentes pro viatoribus. l.vn. in fin. D.furti aduers.naut.

Iter aquæ in l.penult. D. si seruit. vindic. l.16. in fi.& l.16.D.quemadm.seru.amitt. l.vlt. D.de aqua cottid.l.19.§.vl.D.comm.diuid.l.40.§.1. D.de contr.empt.

Itineri vnius diei xx. millia passuum computantur, ita tamen, vt si post hanc dinumerationem minus, quàm xx. millia supersint, integrum nihilominus diem occupent.l.1. D.si quis caution. l.2. §.si præsens. D. quis ordo in bonor. possess. l.13. D.de verborum significatione. §. qui excusare. Institution. de excus.tutor.

Ire in bona alicuius dicuntur, qui in eorum possessionem à magistratu mittuntur. l.3.§. vlt.& l.vlt.in fi.D.de lib.hom.exhib. Et ire in possessionem.l.30. §.item cùm Prætor. D.de adq.poss.l.3.§.pen.D.de iureiur.

Ire ad iudicium.l.7.§.1.D.de petit.hered.

IRENARCHAE appellabantur, qui disciplinæ publicæ & corrigendis moribus præficiebantur, quique facinorosos homines conquirebant. Et, vt cùm Imperatoribus loquar, qui ad prouinciarum tutelam quietis ac pacis per singula territoria stare faciebant concordiam.l.6. D.de custod.reo. l.vlt. §.irenarchæ. D.de munerib. & honor. l.vnic. de irenarch.lib.x.C.l.penult.de iure fisc.lib.x.C.& l.vlt.eod.tit.in C.Theod. & Rubr.de irenarchis in eod. Theod. C. & l. vlt. de patrocin. vicor.in eo.Cod. Meminit Herodis Irenarchæ Nicephor. lib.iij. cap.xxxv. Appellantur præpositi pacis in l.49. de decurionib. in C.Theod. Hos etiam B.Augustin.intellegit epist.clx.cùm ait, Circumcelliones quosdam & clericos Donatistas cura eorum qui disciplinæ publicæ inseruiunt præmissa notoria ad iudicia legesque perduxit. Et epistol. clix. cùm ait, Illorum notoria ad quos tuendę pacis vigilantia pertinebat. Vtroque enim sermone vim verbi Græci εἰρηναρχεῖν exprimere voluit.

IRRITVM fit testamentum, vel ipso Isidoro lib.v. Etymolog. cap. xxiiij. teste, quotiens testatori post testamentum factum aliquid contingit, quod ciuitatem ei vel libertatem adimat.l.6.§.irritum. D.de iniusto rup. Dicitur & id irritum testamentum, ex quo hereditas adita non est.l.1. D.de iniusto rup. Sed & eorum, qui ob consciētiam criminis mortem sibi consciuerint, irrita fiunt testamenta. l.6. §.eius qui. D. de iniusto rup. Irritum his modis interpretabimur in l.vl. D.de reb.cor. l.30.§.vl.de adquir.rer.do.l.2.§.1. D.quemad. test.aper.l.10.D.de senatusc.Silania.l.11.§.ex causa.D.de interrog.in iur.fac.l.2. D.de condict.indeb. l.1. D.de except.rei iudica. l.10.in fin.D.de diuers.& temp.præscript. l.87.D.de leg.lib.ij.

ISAVRORVM fit mentio in l. vlt. C.de ferijs. l.vlt.C.ad leg.Iul.de vi pub.l.vlt.de quæstionib. Hi infami latrocinio iam inde à priscis temporibus nobilitati sunt, vt Dio libro lv. ostendit Ἴσαυροί τε γὰρ, inquit, ἐκ λῃστείας ὡρμημένοι, καὶ ἐν πολέμου δεινότητα προήχθησαν, μέχρις οὗ κατεδαμάσθησαν. Confirmat & Ammia.Marcellin. lib.xiiij. Namque & Isauri, ait, quibus vsitatum est sæpe pacari, sæpeque inopinis excursibus cuncta miscere, ex latrocinijs occultis alente impunitate adolescētem in peius audaciam ad bella grauia proruperunt. Eorum furta & latrocinia, quibus finitimos adflictabant, idem auctor lib. xix.memorat. Quamobrem à Zonara, ἔθνος κάκιστον meritò appellantur.

Hæc vox, ITERVM duas res auctore Paulo significat. Alteram, qua demonstretur tem-

pus secundùm quod Græci ἀδιάστροφον dicunt: Alteram, quæ ad insequentia quoque tempora pertinet, quæ Græcè dicitur πάλιν. l.7. D.de eden.

Iteratione fiebat ciuis Rom. qui post Latinitatem, quam acceperat maior xxx. annorum iterum iustè manumittebatur ab eo cuius ex iure Quiritium seruus fuerat Vlpia. in Instit. titul. iij. Ex quo interpretationem recipiunt hæc Iustiniani Nou. lxxviij. verba καὶ τοὺς λατινικοὺς ὡς ἀτελεῖς ἐξεβάλομεν καὶ τοὺς ἰσχύονας πολίτας ἀπεφήναμεν.

IVDEX appellatur, qui de re aliqua vel iure suo vel magistratus, qui iubendi potestatem habet, auctoritate cognoscit, & iudicat. Prætor ipse iudex olim appellabatur auctore Liuio. Et ita magistratus, qui tribunali & iurisdictioni præsunt, iudices appellatur in Rubr. de iurisdictio. om. iud. & de reb. auct. iudic. possid. l.1. D. de iudic. l.22. §. eo autem tempore. D. solut. matr. l.3. D. ad l. Iul. repet. Plerumque verò magistratus & iudices separantur. l.2. D. de diuers. reg. iur. Iudicumque nomine accipiuntur, qui & iudices dati & speciales iudices, & pedanei & delegati appellantur. l.46. D. de iudic. l. penult. D. iud. sol. l. vlt. D. de off. præf. l.4. D. de tut. dat. l.3. D. ne quis eum, qui in ius voc. l.5. D. de off. præsid. Et ita iudiciales stipulationes à prætorijs separari videmus. l.5. D. de verbor. obligat. Institut. de diuisio. stip. Iudicialesque eas accipimus, quæ ex mero iudicis, qui actioni addictus est, officio proficiscuntur. Quamquam & Prætoriarum stipulationum quędam iudiciales esse dicantur: quæ scilicet propter iudicium interponuntur, veluti de rato, item Iudicatum solui. l.1. §.1. D. de prætor. stipul. Etiam locorum iudices inuenias in constitutionib. l.2. C. de exhib. re. qui περιηγηταὶ dicuntur à Iustinia. Nou. cxxxiiij.

Iudicem autem accipere & sumere dicuntur, qui litigant. l.1. C. de in lit. iur. l.1. D. de quib. reb. ad eund. iud. l. penult. D. de iudic. l.2. C. eod. l.6. D. de fideiussorib. tutor. l.1. §.1. D. de vsur. l.11. §. officium. D. de aqu. & aq. plu. l.38. D. manda. l.9. §. si testamento. D. de tutel. & rat. distr.

IVDICIVM dare dicitur Prætor, cùm agendi potestatem facit, in eamque rem iudices dat. l.26. D. de dolo. l.1. D. nautæ, caup. & alijs passim. Dicitur & iudicium reddere Prætor. l.21. D. de neg. gest. l.2. D. de bon. eor. qui sibi ante sent. Vt autem Prætor dat & reddit, ita litigatores accipiunt & suscipiunt iudicium. l.9. §. Labeo. D. de dolo. l.36. D. famil. ercisc. l.7. D. de aqu. & aq. plu. l.2. §. idem Pomponius. D. de ædilic. ed. l.24. D. de liber. cau. l.7. §. ita demum. D. de petit. hered. l.3. D. de iudic. l.4. §. non solùm. D. fin. regund.

Accipitur autem iudicium litis contestatione. Ideoque hæc verba, Accepto iudicio. &, Lite contestata, idem significant. Exempla quia in promptu sunt, non adfero.

Actionem in iudicium perducere & rem in iudicium deducere idem valent. l.31. D. de iudic. l.66. & l. vlt. D. de procuratorib. l.13. D. de pact. l.17. §. penult. D. de iureiur. Res autem in iudicium deducta non videtur, si tantùm postulatio simplex celebrata sit, vel actionis species ante iudicium reo cognita. l.1. C. de lit. contest.

Manet & pendet iudicium quamdiu sententia dicta non est. l.60. D. de condict. indeb. l.45. D. manda. l.14. D. de interrog. in iur. fac. l.18. in fi. D. de vi & vi arm. finitur verò sententia lata.

Iudicatum facere pro soluere in l.5. D. de ferijs. l. vlt. §. vlt. D. si cert. pet. l.45. §. vlt. D. de iudic. l. penult. D. de auctor. tutor. l.25. D. de admin. tut. l.35. D. de noxalib. l.20. in fin. & l.21. D. de tutel. & ratio. distrahen. l.5. D. quando ex fac. tut. l.5. C. de administr. tut. l.15. D. de re iud. l.2. C. si in caus. iudic. pign. Quæ locutio ex xij. tabul. manauit, in quibus Gell. scriptum fuisse testis est, Ni iudicatum faxit. Vtitur ea & Cicero pro Flacco. Iste ait, cùm iudicatum non faceret, Hermippo addictus & ab hoc ductus est. Iudicatum debitorem facere pro condemnare & condemnationem aduersus eum ferre. l.13. §. etiam. D. de pignorib.

Iudicatum solui stipulatio tres clausulas in vnum collatas habet, de re defendenda, de iudicato soluendo, & de dolo malo. l.6. D. iud. sol.

Iudicati actio appellatur, quæ ex sententia datur. l.28. §. igitur. D. de iureiur. l.34. D. de donatio. l.4. & l.6. §. vlt. D. de re iudic. l.31. D. de procuratoribus. l.8. C. de reb. cred. l.86. D. de solut. l.14. §. quid si homo. D. quod met. cau. Et iudicati agere. l.28. D. de procuratorib. l.69. D. de solutio.

Iudicatio l.51. D. de furt. l.4. §. non omnis. D. de re milit. l.131. D. de verb. obligat. l.2. in fi. D. fin. regund.

Res iudicata accipitur, quæ finem controuersiarum iudicis pronuntiatione accipit quod contingit absolutione vel condemnatione. l.1. D. de re iudic.

Iudicium etiam pro voluntatis nostræ sententia accipitur. l.22. in fi. D. de adoptio. l.8. in fi. D. de vulg. l.19. D. de inoffic. testam. l.6. in fin. D. de leg. lib. iij. l.13. D. de doli except. & alijs multis locis.

IVGATIO agrorum possessionumque mensuram significat, pro cuius modo certa Cæsaribus pensitatio pręstabatur. l.1. de quib. munerib. vel præstatio lib. x. C. l.10. de susceptorib. eod. lib. l.4. de indulgent. debit. in Cod. Th. à iugis animalium, quibus possessiones

exercebantur, quæ & capita vocabãtur, pro quorum numero ea præstatio inferebatur. l.6.de extraord.munerib. in C. Theod.l.1.de imponen.lucrat.descript.in eod.Cod. Ita iuga,& iugationem & iugorum capitationem accipe in l.3. C. de epis. & cler. in l. 1. & 2.de immunit.concessa.C.Theod.l.1.l.2.l.3.ne cõlatio.transla.postul.l.1.de protosta.l.1.de priuileg.dom.August.C.Theod. l. vn. ne conlat. per logograf. celeb. in eo. Cod. l. 6. de conlatio donatar.l.11.de exactionib.& l. vn. Si per obreptio. in eod. Cod. Theod. & l.1. de imponenda lucrat.descript.lib.x.C.l.9. de agricol.& censit.lib.xj.Iustinia. Nouell.xvij. ἀναγκάσεις δὲ τοὺς δημοσίους πράκτορας ὥστε τοὺς ἀπαιτητὰς ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀποχαῖς φανερὰ ποιεῖν ἅπαντα ἐφ' οἷς αὐτοὺς δεδώκασιν, τοῦτ' ἔστιν τὸν πόσον τῶν ζυγοκεφαλῶν ἢ ἰούγων ἢ ἰουγαλίων ἢ ὅπως δήποτε αὐτὰ ἡ χώρα καλεῖ καὶ ὑπὲρ τίνων αὐτὰ καὶ ποίων χρόνων ἀπαιτοῦσι. Iugatio autem eadem ratione dicitur qua veteres id agri spatium quod iuncti boues vno die exarare poterant, Iugum appellasse accepimus. Quemadmodum Varro lib.1. de re rust. cap. x. in Hispania vlteriore seruatum tradit.Cic. v.in Verr. Quid qui in singulis iugis arant, qui ab opere ipsi non recedunt.Cassiodor.lib.iiij. Variar. epist. ad Gebericham.Cõstantij supplicatione comperimus sacrosanctæ Ecclesiæ ipsius vnum iugum veterum principum pietate collatum nunc quorumdam violenta vsurpatione detineri.

IVLIAE leges multæ referuntur à Iulijs, id est, à C.Iulio Cæsare, & Octauiano Augusto in idem nomen adoptato latæ. veluti Iulia maiestatis:Iulia de adulterijs,quam libro singulari exposui:Iulia de vi,quæ & duplex est,videlicet de vi publica, quæ vim armis illatam persequitur ac vindicat: & Iulia de vi priuata, quæ sine armis factam vim coërcet. §.sed ex constitutionibus Instit.de Interdict. Quas leges etiam Iulias priuatorum & publicorum appellari summè notandum est l. 1.§.1. D.de vi & vi arm.l.32.D.de pœn. Hæc etiam Iulia vis priuatæ vocatur in l. 4. C. vnde vi. De his verò legibus & earum aliquot capitibus fit mentio in l. 3. §. lege Iulia. C. de testib.l.3.§.vlt.l.12.§.omnibus. D. de accusatio. l.8.D.de sepulch.viol.§.furtiuæ Instit.de vsucapio.l.vlt.D.vi bonor.rap.lex Iulia repetundarum, de qua proprio titulo in Pandect.tractatur,& eo amplius in l.10.§.vlt. D. de offic. proconsl.l.1.§.1.D.de calumniatorib.l.2. D. de senatorib.l.3. D. de vacat.muner. Sunt & leges Iuliæ peculatus de ambitu, de residuis, de annona.l.1.D.de publ.iud.& Institut.eod. titul. De quarum legum sententia nihil hîc idcirco dicam, quòd ea crimina quæ persequuntur, suis locis expono: sed nec de legibus Iulijs priuatorum & publicorum iudiciorum quicquam addam ad ea quæ libro iiij.Select.Antiquit. tractaui. Restat lex Iulia de maritandis ordinibus, de qua sermo fit ab Vlpia.in Institut.titul.xj.& l.vn.D.vn de vir & vxor.l.6.§.vlt.D.de iure patron.& l. 44.D. de ritu nupt. Ei lex Papia propter argumenti adfinitatem in infinitis prope legum nostrarum inscriptionibus connectitur. Complectebatur autem ea lex totam matrimoniorum inter populi Ro. ordines pro cuiusq; statu & condicione contrahendorum rationem, vt nos aliquando, si deus voluerit, latiùs expositurí sumus. Est item Iulia Agraria de qua in l. 2. D. de termino moto,& apud Sueto.in Iul.cap.xx.Præterea & lex Iulia cum Titia nominatur, quæ mulieribus pupillis've non habentibus tutores dari à Præsidibus prouinciarum iubebat, quemadmodum ab Vlpia. in Institut. titul. xj. & à Iustinia. in titul. de Atiliano tutore scribitur. Postremò alia lex Iulia de bonis cedendis memoratur.l.4.C. qui bon. ced. poss. & Rubr. qui bonis ex l. Iulia ced. poss. in Cod.Theod.

IVMENTORVM appellatione equus, equa, mulus, mula, & cetera νωτοφόρα & dorsuaria animalia continentur. Boues verò licet collo domantur, quia tamen collo non ferunt,eadem appellatione non continentur. l. 38. §. iumentorum. D. de ædilic.ed.l.89. D. de verbor.signific.l.65.§.iumentis.D. de leg. lib.iij. Elephanti & Cameli Iumentorum operam præstant.l.2.in fi.D.ad leg.Aquil.

Iumenta autem alij à iuuando, alij à iungendo detrita littera G.dicta putant. Qua in sententia Non. Marcellus est.

IVNIAE Petroniæ legis mentio habetur in l. 24.D.de manumissio.

IVNIA Velleia lex,in l. 10. §. qui filium. D. de test.tut.l.13.in fi.D.de iniusto rup.Et ita emẽdandum hoc nomen est in §. postumorum. in fi.Institut. de exhered. lib. vbi vulgò perperam Iulia legitur.Idemq; error est & apud Vlpia. in Institut. tit. xxij. Ad eam verò legem Paulum librum singularem scripsisse Index comprobat. Fit autem & eius mentio in l.29.§.nunc de lege. D. de lib.& post.l.3.§. 1.D.de iniusto rup.l. 2. C. de liber. præterit.l. 34.C.de inoff.test.

Est & IVNIA Norbana, de Latinis libertis: à M. Iunio. & L. Norbano Flacco Coss. quos tempore Tiberij Consulatum gessisse Dion lib.lvij.testis est, lata. Cuius meminit Iustinian.in titul.de libertin.§. vlt.& l. vn. in prin. C. de lat. libert. toll. & §. vlt. Instit. de successio.libert.Et Nouella Constit. lxxviij. Et Vlpia.in Institut.titul.1.& titul.iij.titul.xj. titul.

titul. xx. & titul. xxij. Ea lege Latinos eſſe nominatos Vlpia. Inſtitut. titul. j. ſcribit Vnde & Iuniani vt plurimum ab eodem Vlpia. in eo Inſtitutionum libello, appellantur.

IVS pluribus modis dicitur: vno modo, cùm id, quod ſemper æquum & bonum eſt, ius dicitur, vt eſt ius naturale. l. penult. D. de iuſtit. & iur. Quod & ius gentium & ius commune aliàs appellatur. l. 6. l. 9. D. eo. Altero modo, quod omnibus aut pluribus, in quaque ciuitate vtile eſt, ius dicitur, vt ius ciuile & honorarium, & ius Quiritium: Quo nomine ius proprium ciuitatis Roma. exaudiēdum eſt in §. ſed ius quidem. Inſtit. de iur. natur. vt & in vindiciarum formulis apud Cicero. pro Murena, & Boëth. in Topic. & in iudicis dati formula apud eundem Cicero. lib. iiij. in Verr. Et apud Vlpia. in Inſtit. tit. j. Et Iuſtinia. in l. vnic. C. de vſucap. transf. & Rubr. de nudo iure Quirit. Seneca lib. iij. Epiſtul. Hæc res efficit non ex iure Quiritium liberum eſſe, ſed ex iure naturæ. Ex iure porrò Quiritium alicuius eſſe id dicebatur, quod eius ex legitimis adquirendi dominij cauſis factum eſt, quæ ab eodem Vlpia. recenſentur titul. xix. Sunt & alia iuris adtributa. Dicimus enim ius legitimum, cōſtitutum, ſollemne, vetus, nouum, publicum, priuatum, commenticium, commune, ſingulare, diuinum, humanum. quæ omnia ſuis locis à nobis exponuntur.

Ius nonnumquam ipſam Iuriſprudentiam ſignificat. l. 1. D. de iuſtit. & iur. vnde iuris ſtudioſi pro Iuriſperitis in l. 1. D. de off. adſeſſ. l. 9. D. de pœn. l. 4. D. de Var. ext. cog. Et apud Suet. in Nero. & Gellium lib. xij. cap. xiij. Sic alia ſignificatione ius dicitur locus, in quo ius redditur appellatione collata ab eo quod fit in eo vbi fit, quem locum ita determinare poſſumus, vbicumque Prętor ſalua maieſtate imperij ſui saluoq; more maiorum ius dicere conſtituit, is locus rectè ius appellatur. l. penult. D. de iuſtit. & iur. Itaq; quod ait Prætor, qui in iure interrogatus reſponderit, ſic accipiendum eſſe Vlpia. ait, apud Magiſtratus Po. Ro. vel præſides prouinciarum vel alios iudices. Ius enim eum ſolum locum eſſe vbi iuris dicundi vel iudicandi gratia conſiſtat. l. 4. §. vlt. D. de interrog. in iur. fac. Sed & Victorin. in lib. ij. Rhetoricor. Cicero. in iure interpretatur apud Prætorem. Quæ etiam interpretatio facienda eſt in l. vlt. D. de ceſsio. bon. l. 56. §. 1. D. manda. l. 2. D. ad Velleia. l. 1. §. ſanè. D. de ſucc. ed. l. 6. D. de ferijs. l. 1. §. quod ſi in lite. D. ſi quid in fraud. patr. l. 29. §. 1. D. de donatio. l. 56. D. de re iud. l. 12. §. poteſt. D. de liber. cau. Et in illa vetere formula, Quando ego te in iure conſpicio, Cuius Cicero in Mure. meminit, Et apud Plaut. Rudēte: Qui falſas lites falſis teſtimonijs petunt, quiq; in iure abiurant pecuniam. Notandum autem eſt, In iure, &, In iudicio ſeparari, in l. 12. D. de interrog. in iur. fac. Et apud Cicero. lib. 1. de Orato. Quādoquidem in iure, ſit apud Magiſtratum, in iudicio, etiam apud iudicem datum vt ex l. 1. §. 1. D. de poſtul. & ex l. 3. D. ne quis eum, qui in ius voc. colligi poteſt. Hoc amplius, Ius poteſtatem ſignificat. Ex eo perſonæ quædam ſui iuris eſſe, quędam alieni dicuntur. tit. de his, qui ſunt ſui iur. id eſt, ſuę poteſtatis eſſe, vel alienæ poteſtati ſubeſſe. l. 4. D. eod. titul. l. 21. D. ad l. Iul. de adulter. l. 5. D. de adoptio. Sui autem iuris ſunt familiarum ſuarum principes, interprete Vlpia. in Inſtitut. tit. iiij. Planè hæc ſcriptura, Cùm ſui iuris fuerit factus, ex coniectura mentis teſtatoris interpretationem accipit: & aliàs poteſtatis liberationem, aliàs pubertatem, aliàs perfectam ætatem ſignificat. l. 50. §. vlt. D. de leg. lib. iij. Eodem intellectu in ius alienum tranſire peruenireq; dicimus. l. 14. §. vlt. quando dies leg. ced. Ius etiam pro poteſtate ac facultate accipitur in definitione actionis, vſusfructus, & ſimilium. In iure conſiſtunt, Hereditas, obligatio, vſusfructus: Seruitutes etiam prędiorum vrbanorum & ruſticorum iura prędiorum appellantur. l. 1. D. de re. diuiſ. l. 66. §. fundo. D. de legat. lib. ij. l. 15. §. precario. D. de precar. l. 2. & l. 6. D. de ſeruit. vrb. l. 4. §. ad iura. D. de alien. iud. mut. l. 15. D. de pigner. act. l. 11. §. vlt. D. de pignorib. l. 1. D. de condict. tritic. l. 9. §. eſt præterea. D. de rebus auct. iud. l. 3. D. quemad. ſer. amitt. proinde ius fundi deterius factum intellegitur amiſſa ſeruitute. l. 7. in fi. D. de fun. dot. l. 9. §. eſt præterea. D. de reb. auct. iud. l. 11. §. item proſpicere. D. loca. l. 13. §. 1. D. de damn. infect.

Ius dicere & reddere & tribuere magiſtratus dicuntur, & repręſentare in l. 1. C. vbi de cauſa ſtat. Atque ius dicebant hi ſolùm, qui tribunali & iuriſdictioni præerant. l. 5. D. de ferijs. l. penult. D. de iuſtit. & iur. l. 2. §. poſt originem. D. de orig. iur. l. 3. D. de offic. eius cui mand. l. 10. l. 18. D. de iuriſdictio. l. 7. in fi. D. de offic. proconſ. l. 1. in prin. & l. 2. D. quod quiſque iur. l. 1. §. an autem. D. de poſtul. Itaque Ius dicere & Iudicare Sētentiamq; proferre diuerſa faciunt. l. 4. in fi. D. de interrog. in iur. fac. l. 57. D. de re iud. Rub. ne quis in ſua cauſa iudic. vel ius ſibi dic. Ius dicere enim eſt actiones & iudicia dare, eaq; omnia facere, quæ ad officium ius dicentis pertinere ſcribit Vlpia. in l. 1. D. de iuriſdictio. Vbi Ius dicens pro Prætore accipi poteſt, vt & in l. 1. D. de iur. delib. & l. 12. D. de vulg. & pupill.

Ius dicitur etiam de capite in l. 2. §. & quia. D. de orig. iur. Ex quo apparet iuriſdictionis appellationem latiſsimè patere. Iuriſdictionem

nem item solorum magistratuum esse non etiam iudicum datorum. l.5.l.57.D.de re iud. l.5.D.de verbor.obligat.Instit.de diuisio.stip. Iurisdictioniq; praeesse intellegi magistratus qui tribunali praesint. l. 12. D. de legib. l. 10.D.de iurisdict.omn.iud.l.1.§.haec verba.D. quod quisque iur. l. 2. D. si quis in ius voc.l. penult.D.de iudic.l.1.§.1.D.de postul.

Iurisdictio autem omnem potestatem magistratuum significat, qua & in possessionem mittere, & in integrum restituere, & tutores dare possunt: Nec quicquam aliud est, Pro iurisdictione sua, quàm Secundùm ius potestatis suę: hoc colligitur ex l.2.D.si quis in ius voc.l.vn.D.si quis ius dic. l. 16.in fi. D. de minorib.l.3.D.de postul.l. 3. §. procuratorem in fi.D.iud.sol.

Iurisdictionum autem exemplo definit Vlpia. esse quod in danda bonorum possessione consistit. item iudicis dandi licentiam.l.3.D. de iurisdictio. τὸ γὰρ διδόναι δικαστὴν, vt Constantin. lib.j.titul.iiij. scribit δικαιοδοσίας ἔργ.

Iurisdictio autem alia voluntaria est, alia contentiosa. Haec vel in nolētes imperij vi exercetur: illa inter volentes locum habet. eaq; explicantur emancipationes, manumissiones, adoptiones, quae magistratus auctoritate etiam extra territorium, & quo cuique loco rectè fiunt.l.2.D.de off.proconſ.

Iurisdictio etiam pro simplici notione in l.5.D. de re iud.l.8.§.sed nec Prętor.D.de trāsactio. l.1.in fi.D. de praetor. stip.l. 1. C. si mancip. ita venier.

IVRIDICVS, qui ius in aliquo loco reddit.l. 41.§. Lucia. D. de fideic. libertatib. & apud Firmic.lib.iij.Mathes.cap.xij.qualis erat qui Alexandriae pręficiebatur: & Apuleium lib. ij.de Asino aur.Rubr. de off. iurid. Alex. D. & Cod. δικαιοδότην. Strabo appellat. Capitolin.in M.Anto.philos. Datis iuridicis Italiae consuluit ad id exemplum, quo Hadrianus consulares viros iura reddere praeceperat. Vnde Iuridicina, quo verbo vsus est Tertullia.in lib.de Pallio.

Ipso iure vel Iure in libris nostris fieri dicitur, quod ipso iure ciuili, id est, lege sine auxilio tuitioneq; magistratus, & ipsa legis potestate atque auctoritate fit. Nam Ipso iure, ciuili accipimus non praetorio. Denique aduersa haec facimus, Ipso iure, &, Iure praetorio, vel Per tuitionem praetoris.l.1. D.quibus mod.vsusfruct.amitt. l. 1. in fi. D. de superficieb.l.1.§.penult.D.quod fals. tut.l.9. §. illud. D.vsufruct. quemadmod. cau.Instit. de perpet.& temp.act.in prin.

Opponuntur item haec, Ipso iure, &, Per exceptionem.l.4. D.de seruit.l.34.§.si is cui.D. de oblig. & act.l. 60. D. de fideiussorib. l. vlt. §. cùm mihi. D. de verbor. oblig.l.38. §.1. D. de solutionib.l.22.§.penult.D.rat.rem hab.l.1.§. quae onerandae.D.quar.rer.act.non det.§. in bonae: Instit. de actio. Sed & Ipso iure, &, Per fideicommissum opposuit Vlpia. in l.19. D.de milit.test. Nam ipso iure, & directò, & imperatiuè valent institutiones & legata, quae lege xij tab. confirmantur cùm fideicommissa sola praetoris fideicommissarij tuitione consistant. Qua ratione etiam Legitimè, &, Ex causa fideicommissi opponuntur in l.iij.D.si vsusfruct.pet. Reliquum est igitur ipso iure fieri quod legibus fit, velut l. xij. tab.l.1.cum l. 25. §. idem iuris. D. famil. ercis. l.6.C.eod.tit.l.49.§.1. D. de fideiussorib.l.26. C.de pact.l.1.§.qui minorem.D.vt leg. nom. cau. Item lege Aelia Sentia. l.3. C. si aduers. libert. Ipso iure etiam fit quod leg. Falcid.fit, l.73.§.1.D.ad leg.Falcid.l.1. §. si quis ex mortis.D. quod legator. Postremò in eo quod ipso iure fit, partes prętoris cessant, nec se interponit praetor.l.4.& l. vlt. C. in quib. caus. in integr.rest.l.3.C.si aduers.libert.

Nonnumquam ius etiam pro necessitudine dicimus, veluti ius cognationis, adfinitatis, sanguinis.l.vlt. D. de iustit. & iure. l. 8. D. de diuers.reg.l.23.D.de adoptio.

IVSIVRANDVM est adfirmatio religiosa numine diuino, vel alio religioso nomine adhibito. Cuius tres species statuuntur in Rubr. de iureiur. D. Voluntarium vnum, quod ex conuentione partium extra iudicium defertur, & suscipitur.l.1.l.17.l.30. D. de iureiur.l.1. C.eod.titul. Aliud Iudiciale, quod in iudicio imminente iudice ab aduersario defertur. Tertium Necessarium, quod iudex in dubijs causis & probationum inopia pro motu suo desert.l.31.D.de iureiur.l.3.C.eo. Quibusdam non sine summa ratione id quod vulgo Iudiciale dicitur, Necessarium magis placet appellare, & contra Iudiciale, quod Necessarium. Sed quia iampridem his verbis in ea significatione vtimur, mutandum nihil duxi, cùm re intellecta & percepta tota de nomine inanis sit disputatio.

Est & Iusiurandum in litem, quod in litem, id est, rem in iudicium deductam aestimandam à iudice defertur. Rubr.de in lit.iur.

Iusiurandum autem defert, qui aduersario suo iurandi condicionem fert. Delatum verò iusiurandum dari, praestari, suscipi, remitti, recusari, referri dicitur.

Remittit iusiurandum, qui deferente se cùm paratus esset aduersarius iurare, gratiam ei facit contentus voluntate suscepti iurisiurandi.l.6.D. de iureiur.l.1. C.eo. Refert, qui delatam sibi iurisiurandi condicionem in aduersarium transfert.

IVSSVS vel iussum multum ab auctoritate di-

stat, quæ etiam perfecto negotio interponi potest, cùm iussus præcedere debeat. l. 25. §. iussum. D. de adq. her. §. tutor. Instit. de auct. tut. l. 25. D. de leg. lib. 1. Iussus autem neque verba, neque scripturam desiderat, quia & nutu fieri potest. l. 92. §. 1. D. de adq. hered. In actione Quod iussu, Iussum accipimus siue testatò quis, siue per epistulam, siue verbis, aut per nuntium, siue specialiter in vno contractu iusserit, siue generaliter. Sed & si serui chirographo subscripserit, vel mandauerit, vel ratum habuerit quod seruus eius gessit, vel aliàs volũtate eius contractum sit, Quod iussu actio datur. l. 1. in prin. cum. §§. seq. D. quod iussu. l. 5. §. quod seruus. D. de in rẽ ver.

IVSTI variæ sunt pro adiuncto significationes. Iusta pacta vulgari significatione accipimus, quæ neque legibus, neq; bonis moribus repugnant, nec ab æquitate naturali abhorrent. Qualia sunt ea, quæ Prætor se seruaturum edixit. l. 95. §. naturalis. D. de solutionib. l. 39. D. de iureiur. l. 7. §. ait Prætor. l. 40. §. 1. l. 52. §. penult. D. de pact. l. 5. in fi. D. de resc. vend. Quo sensu iusta exceptio in l. 67. D. de diuers. reg. & Iusta causa conuentionis in l. 56. D. de pact. & Iusta obligatio in l. 1. C. si in causa iud. pign. Iustæ possessiones dicuntur, quæcumq; ex causa & sine vitio adprehenduntur. l. 15. §. 1. D. de publicia. l. 24. D. de adq. possess. Iustè itaque possident, qui iustas traditionis causas habent, quiq; ex emptione, venditione, permutatione, donatione, vel aliàs ex domini, vel eius quem dominum credebant, voluntate traditione've bona fide acceperunt. l. 3. cum ll. seq. l. 3. D. de publicia. l. 3. §. ex contrario. D. de adq. poss. l. 7. §. qui in rem. D. comm. diuid. Iustè & is possidet, qui auctore prætore possidet. l. 11. D. de adq. hered. Iustè possidet & is, qui pignori accepit. l. 22. §. 1. D. de noxalib. Hæc tamen possessio ad Publicianam non pertinet, vt nec illa, quæ custodiæ gratia tenetur, quamquam iusta sit. d. l. 7. §. si duo. D. com. diuid.

Iniustè verò possident, qui vi aut clam & furtiuè ingressi sunt possessionem. l. 3. D. vti possid. d. l. 7. §. inter prædones. Denique Iustus possessor dicitur qui bona fide possidet. l. 31. §. iustus. D. de hered. pet.

Iustus error est probabilis & excusatione dignus. l. 2. D. de minoribus. l. 44. D. de vsucapio.

Iusta ignorantia. l. 76. in fi. D. de rei vindic. l. 43. D. de diuers. reg. Iustum pretiũ, id est, æquum & verum. l. 3. §. diui fratres. D. de iure fisc. l. 66. D. de legat. lib. 2. Contrarium huic est iniustum pretium.

Iusti appellatio etiam plenitudinem quamdam significat. Proinde iustum appellatur, quod secundum Iuris ciuilis regulas contractum est: veluti Iustæ nuptiæ, id est, legitimæ, quæ secundùm iura ciuitatis Roma. inter puberes ciues contrahuntur. Instit. de nuptijs in prin. l. 5. l. 12. l. 18. D. de statu ho. l. 18. l. 54. D. de ritu nupt. l. vlt. C. qui pet. tut. l. 38. D. de legat. lib. 3. l. 6. C. de nupt. Eodemq; sensu, iustum matrimonium. l. 13. D. de his, quæ vt indign. l. 1. D. vnde vir & vxor. Et apud Quintilia. lib. v. cap. x. & apud Sueto. in Nero. cap. xxviij. Iustum autem matrimonium est, Vlpia. interprete Institut. titul. v. si inter eos, qui nuptias contrahunt conubium sit, & tam masculus pubes quàm femina viripotens sit & vtrique consentiant, si sui iuris sint.

Iusti liberi, id est, legitimi, & ex iustis nuptijs nati. l. 25. D. de captiu. l. 11. & l. 12. D. de statu hom. l. 3. §. si emancipatus. D. de cont. tab. l. 4. in fi. D. de in ius voc. l. 15. C. de nupt. & Iustè procreati vt ait l. 2. D. ad Tertyllia. & l. 5. §. item diuus. D. de agnosc. & al. lib. ad differentiam scilicet vulgò quæsitorum. l. 5. §. pen. D. de stat. hom. Iustus pater, qui ex legitimis nuptijs pater est. l. 44. D. de ritu nupt. d. l. 25. D. de captiu. l. 9. D. ad municipal.

Iusta vxor in l. 31. D. de ritu nupt. quæ & ciuiliter, id est, secundùm iuris ciuilis regulas, nupta dicitur. in l. 28. §. si quis eo tempore. D. de lib. & post. & legitima vxor in l. 4. D. de ritu nupt. Sueto. in Caligula cap. xxiiij. Mox L. Cassio Longino Cõsulari collocatam abduxit & in modum iustæ vxoris propalam habuit. Idem in Vespasia. cap. iij. Antoniam libertam quondam dilectam reuocauit in cõtubernium, habuitq; etiam Imperator penè iustæ vxoris loco. Liuius lib. xlix. hũc tamen ex iusta matresa. illum pellice ortum esse. At in l. 13. §. 1. D. de adulter. Iusta & iniusta vxor vti accipienda sit, exposui in lib. singul. Ad leg. Iul. de adulter.

Iusta hereditas, quæ iure legitimo obuenit. l. 3. §. de illo. D. pro soc. Atque ita iustum successorem pro legitimo, & qui ab intestato rem habiturus erat, dixit Antonin. in l. 1. C. de his qui sibi adscrib. Et iustum heredem Iustin. lib. xv. Epit. Trogi. Generalius à Varro. lib. ij. de re rust. cap. x. Iusta hereditas dicitur, quę iure defertur vel ex testamento vel ab intestato.

Iusta ætas plerumque xxv. annorum accipitur lege Lætoria adulescentibus ad rerum suarum administrationem consequendam præstituta. l. 16. D. de iure fisc. l. 2. §. 1. D. de vacat. muner. Ex mente tamen testatoris ad pubertatem solam refertur. l. 50. in fi. D. de leg. lib. iij. Sed & in l. 8. D. de condict. cau. da. xij. annorum ætatem puellis ad matrimonia cõtrahenda ex Augusti constitutione præfinitam significat, vt Dio. & Zonar. in Augusto scribit.

Iustum

Iustum testamentum, iure factum, & in quo sollemnia iuris omnia interuenerunt. l.3. D. de legit. tut. l.22. D. de adq. her.

Iustus tutor, iure datus vel iusto testamento scriptus. l.27. D. de test. tut.

Iusta seruitus, quæ gentium vel ciuili iure consistit. l.6. D. de statu hom. l.28. l.34. D. de noxalib. l.34. D. de stip. seru. Institut. de libertin. in princ. Et apud Cicero. pro Cæcinna, Cùm hi, ait, qui in seruitute iusta fuerint, censu liberentur. Planè apud Terent. Andr. Scen. j. Iusta seruitus pro facili, humana, & clementi vsurpatur.

Iusta libertas, plena, absoluta & perfecta libertas est, ex qua nimirum ciuitas Roma. contingebat, vt eueniebat, cùm testamento, vindicta, censu, ab eo, qui & dominus ex iure Quiritium, & maior xx. annis erat, libertas seruis xxx. annorum maioribus & quorum extrinsecus status non erat suspensus, dabatur: Quemadmodum Cicero in Topic. & Vlpian. in Institut. tit. j. & Theoph. in §. vlti. Instituti. de libertin. significant. Atque ita verbum Iustæ libertatis accipimus in l.29. D. qui & à quib. l.1. D. si quis test. lib. l.11. D. vt in poss. leg. l.16. in fin. D. ad Trebellian. l.2. C. de fideicom. lib. & Institut. de ingenu. & apud Senecam in lib. de beata vita, cùm ait, Hominibus prodesse natura iubet, serui liberive sint hi, ingenui an libertini, iustæ libertatis, an inter amicos datæ. Nam qui inter amicos manumittebãtur, Latini tantùm, non etiam ciues Rom. fiebant Vlpian. teste in Institut. Sic & apud Sueto. in Augusto verbum hoc interpretandum est, cùm ait seruos non contentus multis difficultatibus à libertate iusta remouisse &c. Sic & iustè manumissum accipe apud Vlpian. in Institution. tit. iij. eum, qui vindicta, vel testamento, vel censu manumissus est. Iustum dominium pro legitimo in l. pen. D. de publicia. l.57. D. manda.

Iustum sepulchrum quod religione tenetur. l.43. D. de religios. Lucan. lib. ix. Iusto date tura sepulchro. Sic Iusta sepultura in l.39. eod. tit. Iusta quoque funerum sollemnia Latini vocant, ab eo fortè quòd lege xij. tabul. præscripta essent, vt apud Athenienses Soloniis legibus. Sic Iusta facere. l.2. in fi. D. de in ius voc. l.20. D. de adquir. hered. quòd & Cicer. pro Sex. Rosc. Iusta soluere dixit. Iusti denique dies dicebantur, qui iudicatis ad soluendum ex xij. tab. dabantur. Gell. lib. xx. cap. j. Iusti quoque dies appellabantur & illi quibus exercitu imperato vexillum in arce ponebatur. Fest. Pomp. lib. ix. Macrob. libro j. cap. xvj.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER X.

ABES in agris hiatum & discessionẽ terræ ac χάσμα significat. l.15. §. Seruius. & l.vlti. D. locati. Notantur in Thesauro Ciceronis duo ex lib. j. de Diuinat. loci. Tantos terræmotus in Liguribus, Gallia, compluribusq; insulis, totaq; in Italia factos esse, vt multa oppida corruerint, multis locis labes facta sit, terræq; desederint. Et alio eiusdem libri loco. Delata etiam ad Senatum labes Priuernatis, cùm ad infinitam altitudinem terra desedisset. Sic etiam apud Liuium lib. xlij. Dextra pars labe terræ in aliquãtum altitudinis diruta erat. Et in lib. Varior. auct. de limitib. Tum etiam terra à tempestatibus vel turbinibus plerumque labe mouebitur. Maximè autem ad d. §. Seruius. faciunt hæc Quintilian. Declamation. verba. Non enim vulgaris illa labes frumenti fuit, nec qualis aliàs accusari ab agricolis solet perfidia terrarum.

LABI dicuntur facultatibus, qui ad inopiam rediguntur, siue casu, siue dilapidatis bonis, sic vt non soluendo fiant. l.2. §. si eo tempore,

D.de adm.rer.ad ciuit.l.9.§.1.D.de administr. tutor. Etiam labi simpliciter in eundem sensum nostri dicunt.l.14. D.de administr.tutor. l.1.§.si magistratus.D.de magistr.conuen.Inest autem hoc in verbo repentini casus subitæq; mutationis significatio. Itaque labi facultatibus bellissimè cùm Papiniano interpretabimur rem familiarem inopinato fortunæ impetu amittere.l.4.D.vt in possesion. legati.

LACUM à stagno in edicti prætorij interpretatione Vlpian. eo separat, quòd lacus perpetuam habeat aquam, stagnum temporalem ibidem stagnantem.l.vnic. D.vt in flum. pub.l.vn.in fi.D.de ripa mun.Inde lacus perpetuus in l.23.§.1.D.de seruit.rust. Lacus etiā dicitur,qui non perpetuam habet aquam,sed quandoque arescit.l.12.D.de adquir.rer.do.l. 24.in fi.D.de aq.& aq.plu.l.28. D.de seruitut. vrban.præd.

Lacus piscatorij.l.4.§.lacus.D.de censib. Huiusmodi olim erat lacus Lucrinus,qui publicè fruendus dabatur, auctore Festo libro x. ad fin.

Laccus vino plenus in l.27.ad fi. D.ad l.Aquil. Isidor.lib.xv.Etymolog.cap.vj. Laccum dictum scribit, quòd ibi decurrat frugū liquor.

LAETORIAE legis capita quædam obseruando à me notata exposui libro iij. Select. Antiquit.

LANAE appellatione, id continetur, quod tinctum non est, sed ἀνθρινὸν. Nec refert netа sit lana, an non succida, an lota. Lanæ planè appellatio eatenus extenditur, quatenus ad telam peruenit. Vide plura in l.70.D. de leg.lib.iij. Et apud Paul.lib.iij. Sentent. tit.vj. Lana vtique legata vestis ex ea facta non debebitur.l.88.D.de leg.lib.iij.

Lanificæ in l.12.§.sed an instrumenti.D.de instruc.vel instr.

Lanipendia in l.31.D.de donat.int. vir. dicitur, quæ operas ad laneum vestimentum conficiendum præstat.

Laneum corpus in l.26. D.de adquiren. rerum domin.Lanea vestimenta.l.23.§.1.D.de auro, argento.

Lana de ligno in l.70.§.lana. D.de legat.lib.iij. Pollux lib vij.Onomast.cap. xvij. ἤδη δὲ καὶ τῶν Αἰγυπτίων ἐκ ξύλου τι ἔριον γίγνεσθαι, ἐξ οὗ τὴν ἐσθῆτα λίνῳ μὲν ἄν τις μᾶλλον φαίη προσεοικέναι, πλὴν τοῦ πάχους. Theophrastus quoq; apud Indos & in Arabia arbores laniferas esse scribit.

LAPIS pro milliario seu mille passibus in l.21. §.1.D.de excus.tut.§.qui excusare. Instit.eod. Cuius rei causam exposuimus lib. iij. Select. Antiquit.

Lapis stratus, quadratus,structilis,in l.6.§.modus. D.si seruit. vindic. l.17. §.1. D.de aqua & aq.plu.

Lapilli iactus prohibendi gratia,operisq; inhibendi causa fiebat.l.5.§.meminisse.D.de ope. nou.nunt.l.1.§.sed si quis.l.20. D.quod vi aut clam.l.6.§.1.D.si seruit.vindic.

Lapidicinæ marmoreæ in l.vlt. D.de pact. dotalib.l.7.§.si vir in fundo.D.sol.matr.Nam & marmorum lapides dicuntur. l. vlt. §. vlt. D. qui potior.in pign. Lapidarij in l.5.§.sed interdum.D.commod.l.vlt.D.de iu.immunit.l. 2.de excusatio.artif.in C.Th.

LARGIANUM Senatusconsultum de libertorum successione scriptum,quo cauebatur, vt liberi manumissoris non nominatim exheredati in Latinorum libertorum bonis extraneis eorum heredibus præferrentur. §.vl. Institution.de successión.libert. l.vn.in prin. C.de Lat.libert.toll.Nou.Iustin.lxxviij.

LARGIRI pro sufficere nonnullis Iureconsultorum locis vsurpatum obseruaui. l.11. §.si filio.D.ad leg. Falcid. l.14. §.post annum. D. quod met. cau. l.30. D.de minorib. l. 35. D.ad leg.Iul.de adulter.l.7. D.de fideicomm.liber. l.1.§.1.D.si tabul.test.null.ext.l.1. §.qui semel. D.de success.ed. Si beneficium ætatis largitur. l.2. C.de integr.restitut. l.1. C.si aduersus rem iud.

Largiri annuam præstationem dicitur reditus in l.25. in fin. D.ad leg. Falcid. & l.21. §. 1. D. de annu. leg. ex quo annua præstatio redigi potest.

Largitiones principis.l.21. C.de appellatio.l.11, §.finautem vtraque.C.de iudic.

Largitiones sacræ pro thesauris muneratiouū principis, &, vt vulgò loquimur, financijs.l. vlt.de his qui ex publ. ratioc. lib. x. C. l. 1.de cano.largit.tit.lib.xj. & alijs infinitis illorum librorum & Codicis Theodosiani locis. Interpretatio autem nostra probatur ex l.10.C. de palatin. sacr.largit. lib. xij. Nam qui in ea Rubr.palatini sacrarum largitionum vocantur,hi in d.l.10. palatini sacrarum munerationum rationem tractantes appellātur, quemadmodū eò loci scripti libri impressis emendatiores scriptum habent. Symmach.libro j. Epistol xxix. Palatini munerationum sacrarum Amicus & Castor quæstus publicos ementes &c. Sed & munerationum sacrarum Comites in l.2. C. de commeatu.lib.xij. appellantur, qui aliàs Comites largitionum vocantur.

Hinc Largitionales tituli.l.12. C.de vectigalib. Et Largitionale aurum.l.3.C.de susceptorib. lib.x.C.

LASER in l.5. D. de penu leg. l.vlt. §.species. D.de publican succum herbæ, quam Latini Laserpitium. Græci σίλφιον vocant, significat, interprete Plinio.lib.xix.cap.iij adstipulante Columella lib.vj.cap.xvij. Vide & Isidor.lib.xvij.cap.ix.Hoc verbum è Latino in

Græcum

Græcum vertens Trallia. lib. xj. λάσερον vocat. Meminit huius succi B. Augustin. in lib. de Morib. Manichæor. Carnes quoque lasere infectas dixit Apul. lib. x. de Asino aur.

LATA vel latior culpa in l. 32. D. depos. l. 31. §. culpam. D. de ædilic. ed. l. 8. §. si seruitute. D. de precar. l. penult. D. de incend. rui. l. 1. §. hæc actio. D. si mensor fals. mod. l. 7. D. ad l. Corn. de sicar. l. 2. C. arbitr. tut. l. 2. C. de in lit. iur. l. 1. C. de hered. tut. l. 2. C. de magistr. conuen. quę & lata neglegentia in l. 8. §. competit. D. de adm. tut. l. 7. §. 1. D. de suspect. tut. Et magna culpa in l. 226. D. de verb. signific. Crassa est, & supina & dissoluta neglegentia & proximè ad dolum accedens, veluti si quis quod omnes intellegunt, non intellegat. l. 223. D. de verbor. signific. minorem rebus depositis quàm suis diligentiam præstet. d. l. 32. depos. gratia ductus alium emere patiatur id, de quo emendo mandatum susceperat. l. 8. §. vlt. D. manda. Vnde dolo proxima culpa appellatur. l. 22. §. sed enim. D. ad Trebellia. l. 4. D. de magistr. conuen.

Lati claui meminit l. 43. D. de donatio. int. vir. & l. 9. C. de test. milit. Fuit hoc senatorum ornamentum, de quo lib. iij. Select. Antiquit. diximus.

LATERARIA Viatoria in quibus chirographa & pecuniæ condebantur. l. penult. D. de leg. lib. iij.

Hoc latere, pro, hac parte in l. 118. D. de verbor. obligat. l. 49. §. vlt. D. de fideiussorib. In contrario latere in l. 11. D. de dam. infect. in aduersa & contraria specie. Ex vtroque latere, ex vtraque parte & vtrimque in l. 39. §. si status. D. de procuratorib. l. 3. §. si quis ita simpliciter. D. de neg. gest.

Ex latere siue ex transuerso venire coniungi've nobis dicuntur fratres, sorores, liberiq; eorum, & conuenienter patrui, amitæ, auunculi & materteræ, quiq; ex his procreantur. l. 1. D. de gradib. Instit. de gradib. cognatio. l. 1. D. de ritu nupt. §. inter eas. Instit. de nupt. quos ex lateribus cognatos vocat Paul. in l. vlt. §. sunt & ex lateribus. D. de gradib. & ex transuersa linea venientes. Imp. in l. 21. C. de inoff. Vnde transuersos gradus idem Paul. in d. l. vlt. §. idem in transuersis. Constantin. lib. iiij. Epit. secutus Iustinia. in Nou. lxxxix & Nou. cxviij. τοὺς ἐκ πλαγίου vocat, & ita definit, οἱ μήτε ἡμᾶς γεγεννηκότες, μήτε δὲ ὑφ᾽ ἡμῶν γεννώμενοι· ἀλλὰ δὲ αὐτῆς γονῆς καὶ ῥίζης ἡμῶν κεκοινωνηκότες, οἷον ἀδελφὸς ἀδελφή, θεῖος θεία, ἀνεψιὸς ἀνεψιά, ἐξάδελφος ἐξαδέλφη, καὶ οἱ ἐκ τούτων κατιόμενοι. Theophilus vero τοὺς ἀπὸ λοξότητος ἐρχομένους, οἱ τινὲς λέγονται ἐκ πλαγίου.

LATERCVLVM, l. r. ad fi. D. de off. præf. pr. Afr. l. 1. & 2. C. de offic. quæst. l. vlt. C. de offic. mag. offic. Nouell. viij. Duplex autem fuit, Maius, & Minus: Illud apud principem subsidebat: hoc sub dispositione Quæstoris erat. Continebat autem laterculum totam officiorum ac dignitatum, administrationumq; & ciuilium & militarium rationem. Atterculensis nomen dignitatis fuit in scrinio memoriæ, vt colligitur ex l. 13. & l. vlt. D. de proxim. sac. scrin. lib. xij. & l. 5. in fi. C. qui milit. poss.

LATINI liberti auctore Gaio & Vlpia. in Institutio. fiebant, qui per Epistulam, aut inter amicos, aut conuiuij adhibitione, aut ab eo, qui in bonis dumtaxat habebat, manumittebantur. Quod & Isidor. lib. ix. Etymol. cap. v. Et Theoph. ad fi. titul. de libertin. tradunt. Erat verò eorum status ciuitate Romana inferior: ad quam tamen aliquibus modis peruenire poterant, quos Vlpia. Institut. titul. iij. recenset. Latinos autem ad similitudinem antiquæ latinitatis, quæ in colonías mittebatur, introductos Iustinia. in l. vn. C. de Lat. liber. tradit. Et ideo hi Latini Iuniani ad discrimen Colonariorum, ab Vlpiano in Institut. tit. j. tit. xj. & xvij. & xix. & xx. appellantur: ex eo nimirum quod lege Iunia Norbana de eorum statu cautum erat. §. libertinorum. Instit. de libertin. §. vlt. Instit. de successio. libert. l. vn. in prin. C. de Lat. lib. toll. Ita Latinæ condicionis mulierem accipe apud Sueto. in Vespasia. cap. iij. De his propediem plura me dicturum confido.

LATITATIONEM Cicero definiebat turpem occultationem sui: Quæ definitio angustior est definito, cùm etiam possit quis non turpi de causa latitare. Itaque plures sunt species latitationis. Vna, fraudationis causa, quæ edicto Quib. ex caus. in poss. eat. continetur, quæ fit eo animo, vt fraudentur creditores. l. 7. §. quid sit autem latitare. cum §. seq. D. quibus ex caus. in possess. l. 50. D. de pecul. Quisquis autem occursum creditorum euitans se occultat, hoc modo latitare dicitur, siue eodem loci, siue alio, siue peregre agens. l. 7. §. illud sciendum. & l. 36. D. de reb. auct. iud. Fraudationis planè causa latitare non videtur minor, qui sui idoneus defensor non est. l. 5. D. de reb. auct. iud.

Alia est frustrandæ actionis causa latitatio. l. 3. D. de iudic. cum quis ne secum aliqua actio moueatur, vel vt actio eximatur latet. Sed & fideicommissi fraudandi gratia latitat, qui, vt libertatum præstationem differat, sui potestatem non facit. l. 1. l. 26. §. penult. & vlt. l. 27. l. 28. & passim. D. de fideicom. libert. l. 11. C. eo. tit. Latitare deniq; dicitur, qui non comparet, & sui copiam, vt secum agi vel lis ad exitum deduci possit, non facit. l. 42. §. vlt. D. de procuratorib. l. 21. §. pen. & l. 23. D. ex quib. caus. maior. l. 52. D. de diuers. reg.

LATRONES siue Latrunculi appellantur, quibus bellum publicè pop. Ro. non decreuit, vel ipsi populo Roma. quiq; non iusto indicto bello prædantur.l.6.& l.24.D. de captiu.l.118.D. de verbor. signific.l.1. D. de leg. lib.iij.l.35.§.penult.in fin.D. de donatio.l.3.§. Labeo.D.de incend.rui.l.9. D. ex quib. cauſ. maio.l.3.§.aduerſus. D. de ſepul. viol. Itaque ab hoſtibus perpetuò ſeparãtur.l.18. D. commodati.l.9. §. ſed licet. D. quod met. cau.l.13. D.de teſtament.l.5.D. de iure dot.l.20. & l.21. D.ſol.matr.l. 30. D. ad leg. Falcid. l.11.in fi.D. de reb. auct.iud.Et apud Paul.lib.j. Sentent. titul.vij.& lib. v. titul. xj. Quamobrem non vt ab hoſtibus capti, ita qui à latronibus detinentur libertatem amittunt. l.13. D. qui teſtament. fac. l. 19. §. à piratis. D. de captiu.& poſtl.

Vnde Latrunculator in l. 61. §. vlt. D. de iudic. qui ad conquirendos & perſequendos latrones à principe mittitur, quem Iuſtinia. λῃστοδιώκτην vocat.Nouel.viij.

Latrones etiam viarum obſeſſores dici notum eſt. Latrocinium à furto perſpicuè ſeparatur in l.52.§.damna.D.pro ſoc.

LAVDARE, vti Gellius lib. ij. Nocti. Attic. cap.vj.& Feſt.Pompe.lib.x. teſtantur, priſca lingua nominare ſignificabat. Et ita in actionibus ciuilibus vſurpabatur. Inde illa locutio. Auctorem laudare.l.6.§. ſi tibi iter. D. de actio. empt.l.63. §. 1. D. de euictionib.l.7. C. eod.tit.l.2. C. de in lit.dan. tut. Sic & teſtem laudare, Nouel. Marcian.ex veterum libris interpretatur.

LAVTVMIAE (ſic enim Pand.Flor.ſcriptum habent) Aſconio in iij.contra Verr.Orat.interprete, lapidibus cæſis execta loca appellantur, in quæ noxij damnari ſolebant.l.9.D. ex quib. cauſ. maio.l.1. in fi. D. de aleæ luſu. Huiuſmodi erant lapidicinæ Syracuſis in Sicilia.

LAXAMENTVM temporis, ſpatium & temperamentũ ſignificat.l.7.§.vſuræ.D. de adm. tut. laxamentum itineris in l, 4. D. de vacat. mun.

LECTICARII ſerui, qui lecticam geſtabant & portabant eam humeris ſubeuntes. l. 8. §. vlt.D.de leg.lib.j.l.65. D. de leg. lib.ij.l.49.D. de leg.lib.iij.l.14.D.de auro,arg. Nam ita diuites Ro. vehi ſolebant. Seneca Epiſt. xxix. lib. iiij. Non turba ſeruorum lecticam tuam per itinera vrbana ac peregrina portantium & lib.xix.Epiſt.Cohors culta ſeruorum, lectica formoſis impoſita calonibus. Quod ex Tertulliano quoque in libro ad vxor. patet.

Lecticarij etiam qui lecticas faciunt.l.1. D. de leg. lib. iij. Etiam lecticarij ſeu Decani olim eccleſiaſticum munus fuit, qui efferendis cadaueribus deſeruiebant. Nouell. Cõſtit.xliij. qui & κοπιάται vocantur τοὺς τῶν νεκρῶν κλίνας ἄγοντες.

LEGATVM Florentinus delibationem hereditatis definit, qua teſtator ex eo, quod vniuerſum heredis foret, alicui quid collatum velit. Modeſtinus donationem quamdam teſtamento relictam. Iuſtinia. Donationem à defuncto relictam ab herede præſtandam. Vlpia. quod legis modo, id eſt, imperatiuè relinquitur. l. 116. D. de legat. lib.j.l.36. D. de leg.lib.ij.Iuſtinia.Inſtit.de legat. in prin. Vlpia.Inſtitut.titul.xxiiij.Dicitur autem Legatum à lege, vt Eutychius lib.ij.de diſcernend. coniugatio. ſcribit. Porrò & fideicommiſſum & mortis cauſa donatio legati appellatione continentur. l. 87. D. de leg. lib. iij. In generali quoq; repetitione legatorum etiam libertates datas contineri ex mente legis xij. tab.traditur, quæ his verbis, VTI QVISQVE LEGASSET SVAE REI ITA IVS ESTO, latiſsimam tribuit poteſtatem & heredes inſtituendi & legata & libertates dandi, tutelas quoque conſtituendi.l.80.& l.120, D.de verb.ſignif.l.63.D.de leg.lib.iij.

LEGATI primùm appellantur, qui à municipio vel prouincia cum mandatis ad principem mittuntur.l.2.§.1.l.8.l.24.D. de iudic.l.8. D.ex quib. cauſ. maio. Hoc eſt ex eo nomen habent, vt Varro lib.v.de lingua Lat.ſcribit, quòd vt publicè mittantur, leguntur. Eorum viaticum legatiuum appellatur in l.vlt. §. legati.D.de munerib. & honor.l.2.§. vlt. D. de legatio. Munus ipſum legatio dicebatur.

Erant & legati Proconſulum vel Præſidum, quibus Proconſul iuriſdictionem ſuam mãdabat.l.4.§.vlt.cum l.ſeq.l.6.D.de offic. proconſ.l.1.D.de bon.poſſeſſ.ex teſt. milit.l.2. D. qui & à quib. & apud Plin. in præfatio.lib. xix.

Legati etiam Cæſarum appellabantur Præſides, qui prouincijs à Cæſare præficiebantur. l.penult.D.de offic. præſid.l.12. D. de accuſatio.l,19.§.vlt.D.loca.l.7.D. de manum.vind.l. 4.D.de offic.adſeſſor.

Ita Aquitaniæ legatum accipio in l.12.D.de cuſtod.reor.& apud Plin.lib.xxvj.cap.j. Et legatum Numidiæ, ac Ciliciæ in l. 7. D. de legat.præſt.l.3. D. de teſtib. l. 2. in fi. D. de iure immunit.Et Galliæ, Lyciæq; legatum apud Plin. lib. ix. cap. v. & xij. cap. j. Et legatum Lygdonenſem in l. 15. §. vlt.D.de excuſatio. tutor.

LENO eſt, qui proſtituta habet mancipia, vt Seneca lib. vj. de Benefic. definit. Lenocinium itaque facere eum Vlpian. ad edictum, Prætoris interpretatur, qui quæſtuaria mancipia habet, ſiue principaliter hoc negotium gerat, ſiue alterius negotiationis acceſsione vtatur.l.4.§.1.D.de his qui not.infam.l.1.in fi.

D.de

D. de extraor. crim. Idem Vlpian. lib. j. ad leg. Iul. & Pap. Lenas eas dici scribit, quæ mulieres quæstuarias prostituunt, etiam si alterius nomine hoc vitæ genus exerceant. l. 43. §. 1. D. de ritu nupt.

Lenocinij crimen contrahit maritus, qui deprehensam in adulterio vxorem retinuerit quæstum've ex adulterio vxoris suæ fecerit. l. 29. in princ. & §. qui quæstum. D. ad l. Iul. de adulter. l. 2. C. eod. tit.

LEVIR mariti frater appellatur. l. 4. §. adfines. D. de gradib. & adf. Fest. lib. x. quasi leuus vir vt scribit Non. Marcel. cap. vlti. De proprietat. sermon. in Lexico B. Germani Leuir ἀνδράδελφος vertitur.

LEVEM culpam præstat, qui rebus suis consuetam diligentiam & eam quam quilibet paterfam. mediocriter circumspectus adhiberet, præstat. l. 20. C. de neg. gest. l. 22. §. sed enim. D. ad Trebellian. Leuissimam verò qui exactißimam rei custodiendæ diligentiam exhibere debet. l. 45. D. ad l. Aquil.

Leuißima libertatis condicio ea intellegenda est quæ ad libertatem perducit, quamuis natura grauior & durior sit. l. 35. D. de condicio. & demonstr.

LEX est, quæ scripto sancit quod vult, aut iubendo, aut vetando, à delectu, vt Cicer. lib. j. de legib. scribit. Propriè autem lex dicitur, quam populus senatorio magistratu, veluti consule interrogante tulit. §. lex est. Instit. de iur. natur. Et ideo leges à plebiscitis, senatusconsultisq; separantur. l. 7. D. de iustit. & iur. l. 7. §. ait Prætor. D. de pact. l. 1. §. ait Prætor. D. de pact. l. 1. in fi. D. ex quibus causis maior. l. 2. §. deinde cùm esset. D. de orig. iur. l. 2. D. ne quid in loco pub. Interdum tamen latiùs legis nomen accipitur, vt & plebiscita comprehendat. l. 6. D. de pact. l. 1. D. de off. eius cui mand. Nam & Aquiliam & Falcidiam leges appellamus, quæ plebiscita sunt, cùm ea Aquilius & Falcidius tribuni plebis à plebe rogauerunt. l. 1. D. ad leg. Aquil. l. 1. D. ad leg. Falcid.

Legem planè cùm absolutè dicunt nostri, plerumque xij. tabul. intellegunt: vt in l. 3. D. de vsurp. & vsucapio. l. 7. §. si pacisc. D. de pact. l. vlt. D. de colleg. l. 18. D. de testament. l. 1. D. de cur. fur. l. 5. in fin. D. de adquiren. hered. l. 13. §. vlt. de seruit. rust. l. 4. §. si quis condemnatus. l. 6. §. 1. l. 7. D. de re iudic. l. 130. D. de verbor. significat.

Lex pro lege Aelia Sentia, in l. 17. §. vlt. l. vlti. in princ. D. qui & à quib. l. 4. D. de test. milit. l. 4. D. de seru. exp.

Lex pro lege Iulia, Papia Poppæa in l. 16. D. de iure patron. l. 37. §. nihil. D. de oper. libert. l. 1. D. de minoribus. l. 38. §. 1. D. ex quibus causis maiores.

Lex pro lege Iulia de adulterijs in l. 12. D. qui & à quib.

Hinc Legitimum quod lege aliqua vel Senatusconsulto introductum, institutum, confirmatum, comprobatumq; est. Ita legitimas conuentiones pacta Paul. definit in l. 6. D. de pact. quales sunt, quæ de furto & iniuria fiunt. Hæc enim lex xij. tabul. comprobat ita legitimum ius, quod ex lege descendit. quale est ius adgnationis quod ex xij. tab. descendit. l. 3. §. de illo. D. pro soc. l. 69. in fin. princ. D. de legat. lib. ij. l. 1. §. vocantur. l. 11. §. vlt. D. de contr. tabul. l. 22. D. si quid in fr. pat. l. 6. D. de bon. possess. l. 1. §. non quærimus. D. si quis om. cau. test. Et apud Vlpian. in Institut. tit. xxviij. ad fin. & l. vltim. C. de legit. hered. Et quodcumq; aliud ius quod ex legibus proficiscitur legitimum vocatur. l. 4. §. vlt. D. de fideiussorib. tut. l. vlt. C. de testib.

Legitima hereditas quæ lege xij. tab. defertur. Item quæ ex nouis legibus obuenit. l. 1. 2. & 3. D. de petit. hered. l. 1. §. capitis. D. ad Tertyll. l. 7. D. de cap. min.

Et ita Legitimi heredes, qui ab intestato heredes vel ex xij. tab. vel alia lege Senatusconsulto've fiunt. l. 2. §. vlt. D. vnde legit.

Legitima tutela, quæ l. xij. tabul. adgnatis & consanguineis defertur. l. 1. & l. 5. D. de legit. tutor. Legitimi, ait Vlpian. in Institut. tit. xj. tutores, qui ex l. xij. tabul. introducuntur seu propalam, quales sunt adgnati, seu per consequentiam, quales sunt patroni. Etenim Legitima & illa appellatur tutela, quæ patronis defertur, non quòd nominatim in lege de hac tutela caueretur, sed quia per interpretationem perinde accepta est, atque si verbis legis introducta esset. Institut. de legit. patron. tut. Ex legibus enim est tam quod ex verbis, quàm quod ex sententia & mente legum proficiscitur. l. 6. §. 1. D. de verb. significat. Eodem modo & legitimi curatores qui ex lege xij. tab. dantur apud Vlpian. in Instit. tit. xij.

Legitimæ actiones legibus proditæ & ex iure ciuili descendentes. §. sed ista. Instit. de actio. l. 1. l. 11. & l. 15. §. vlti. D. de præscript. verb. l. 22. §. vlt. D. de aq. & aq. pl.

Legitimæ nuptiæ, quæ secundùm iura ciuitatis Romanæ contractæ sunt. Instit. de nupt. in princ. Gaius lib. j. Institut. tit. iiij. l. 19. D. de statu hom.

Legitima vxor, quæ nobis secundùm leges & ciuiliter nupsit. l. 4. D. de ritu nupt.

Legitimi liberi naturalibus oppositi eos significant, qui iure, id est, ex iustis & legitimis nuptijs sunt quæsiti. l. 45. D. de vulga. Interdum etiam legitimi adoptione quæsiti accipiuntur.

Legitima crimina, de quibus lege aliqua quæstio

ſtio conſtituta eſt, vel quæ legè aliqua vindicantur, vt ſunt publica.l.3.§.pœna.D.ſtellionat. coniuncta l. 13. §. ſtellionatus. D. de his qui not.infa.

Legitimum tempus in l.5. D.de vſufruct. l.3.D. quemadm.ſeruit.amitt. l.24. D.de donat.int. vir.l.12.§.ſi quis ſeruum.D.de captiu.lege xij. tabul. vſucapioni præfinitum tempus ſignificat Cicer. Topic. & pro Cæcinna. l.3. D.de vſucapio. quod aliàs cõſtitutum tempus appellari ſupra docuimus. At in l. 3. D.de vſur. & l.4. §.ſi quis condemnatus. D. de re iudic. & l.1. C.de vſur.rei iud. Legitimum tempus intellegitur, quod condemnatis ad ſoluendum lege xij.tabul.datur. Eadem lege ſtatutum ad dotem reſtituendam tempus legitimum appellatur in l.24. §.ſiue autem mariti. D.ſol.matr.l.7.§.adeò.D.de pact.

Simili modo Legitimum tempus in l. 19. D. de minorib. Legibus ſtatutum tempus ad petendam in integrum reſtitutionem. l. 1. C. ſi minor ſe maior. Et legitima tempora, quibus lis perit.l.19.§.ſi cuius dolo.D.de dolo.l.72.D. de procuratorib.l.2.D.de diuerſ. & temp.l.7. D.de munerib.& honor.l.11. D.de iudic.l.vn. C.vt intra cert. temp. Legitima tempora in l. 32. D. de iudic. ad iudicandum lege credo Iulia iudiciaria præſtituta.

Legitimum tempus luctus. l. 8. l. 10. l. 11. D.de his qui not.infa.l.2. §.1. C.de ſecun.nupt. idcirco opinor quod Numę Pompilij lege decem menſium ſpatium ad lugendos viros mulieribus præſcriptum fuit, quod poſtea duobus menſibus auctum eſt. Apul.lib.viij. de Aſino aur. Boni ergo & optimi conſules, ſi luctu legitimo miſerrimæ feminæ neceſſarium conceſſeris tẽpus, quoad reſiduis menſibus ſpatium reliquum compleatur anni. Seneca lib. vij. Epiſtol. Annum feminis ad lugendum conſtituere.

Legitima tempora apud Quintilian. Declamatio. vj. lege puta Pompeia ad dicendum & orandum præſtituta.

Legitima ætas xxv. annorum ætas appellatur quòd lege Lætoria in id vſque tempus aduleſcentes curatorum auctoritate regerentur, vt aliàs probaui. Sic accipitur in l.32.§.vlt.D. de teſt.tut.l.20.§.vlt.D.de liberat.leg.l.1. D.de fideiuſſorib.tutor.l.27.D.de neg.geſt. l.vlt.§. diuus.D.de publican. l.41. D.de fideiuſſorib. l.vlt.in fi.D.de appellatio. l.16. C.eod.l.12. C. de adminiſtr.tut.l.1. C.de tutorib. & cur. qui ſatis non ded. l.2. C.ſi mater indemnit. l. 1.C. de cur.fur.l.1. C.ſi quis ignor.rem minor. l.1. C.ſi maior fact.l.2.C.de temp. in integr.reſt. l.4.C.de tranſactio.l.1.C.ſi tut.vel cur.l.1.C.ſi aduerſ. rem iud. l.2. C.in quib. cauſ. reſtit. in integr.C.de his qui ven.ætat.l.2.qui ætat.vel profeſſ.lib.x.C.

Ita Legitimum ſtatum ætatis interpretor in l. 77.§.curatoris. D.de leg.lib.ij. & l.penult.C. quando dies leg.ced.

Legitimum ſpatium in l. 14. D. de ſeruit. vrb. quo lex xij.tab. ambitũ ædificiorum definit.

Legitima quoque latitudo in l.13. §.latitudo.D. de ſeruit.ruſtic. quæ lege xij. tabul. compreſenſa, definita, ac determinata eſt.l.8.D.eod. titul.l.6. §.nec video. D.quemadmod. ſeruit. amitt.

Et Legitimus modus in l.3. §.1. D. de mort.inf. quo abeſſe ab ædificijs buſta monumentaq́ lex xij.tabul.conſtituit.Cicer.lib.ij.de legib. Legitimus modus in l. 21. D.de donatio. qui donationibus lege præſtitutus eſt, olim erat, cuius meminere l.24. D. eod. titul. & l.36. D. de mort.cau. donatio. l.5. §.ſi donaui. & §.ſi eum qui de doli except.l.1. D.quib.mod.pig. Quod & illa Pauli verba comprobant, quæ ſunt lib.v.Sentent.tit.xj. Ei qui aliquem à latrunculis vel hoſtibus eripuit in infinitum donare non prohibemur.

Legitima portio liberis debita quarta pars fuit eius, quod ab inteſtato ad liberos perueniſſet ſiue lege Falcidia, ſiue qua alia, vel conſtitutionibus principum definita.§.ſed hæc ita. Inſtitution.de inoffic.teſt.l.9. C.de impuber. & al.ſubſtitut.l.8.l.31.l.34.C.de inoffic. l.2. C. de inoffic.donatio. Sic & portio patronis ex l.Papia debita legitima appellatur. l.19. D.de bon.libert. l.1. C.ſi in fraud. patron. l.1. C.de bon.poſſ.cont.tab.libert.

Legitimam vſuram centeſimam accipiendam eſſe docui lib.ij.Selectar.Antiquitat. Legitimum modum vſurarum vſque ad duplum interpretor in l. 26. D. de condictio. indebit. Aliàs centeſimæ modum ſignificat. Legitimæ planè vſuræ in l. 17. C. de loca. licitæ, & quæ ex more regionis frequentantur, accipiendæ ſunt.

Legitimus modus honorarij in ſingulis cauſis vſque ad centum aureos. l.1. §.in honorarijs. & §.licita.D.de extr.cognitio.l.3.C.de poſtul. quem Senatuſconſulto conſtitutum Tacit. lib.x.auctor eſt.

Legitimus numerus apud Paul. lib. iiij. Sent. tit.j.eſt lege Caninia præſcriptus.

Legitima verba in l.vlt. C.de teſt.tut. l.penult. C.de teſt.manum. Latina intellegenda ſunt. Nam Græcè directò nihil olim relinqui teſtamento poterat, vt oſtendit Vlpia.in Inſtit. titul.xxv.

Legitima accuſatio, quæ ex leg.Iul.de adulterijs inſtituitur. l.11. §.quæ propter. D.ad l.Iul. de adult.

Legitimè ordinati inſcriptionum libelli dicuntur, qui ſecundùm formam l. Iuliæ publicorum iudiciorum præſcriptam concepti ſunt. l.3.§.1.D.de accuſatio.

Legitima obseruatio, quæ diuortio faciendo vel l. xij.tab. vel lege Iulia de adulterijs præfinita est.l.35.D.de donat.int.vir.l.pen.D.ad l. Iul.de adulterijs.

Legitimum tempus in l.8. C.de non num.pec. quinquēnij intra quod ex principalibus constitutionibus non numeratæ pecuniæ exceptio apponi debuit.l.9. & l.14. C.eod.tit. Institut. de liter. oblig. l. 1. de cauta & non numer. pec. in fragmentis Codicum. Theoph. in §. idem iuris. Institut. de exceptio. Quomodo etiam statutum tempus interpretari oportet in l.vlt.C.de condictio.ex leg. & l.5. C.si cert.pet.

Legitimi testes, qui ex legibus testamento adhibendi sunt. l.16. §.1. D.de vulgar. & pupill. substitut.

Legitimæ cognationes, quæ adgnatorum ius habent, quod ipsum ciuile, & lege xij.tab.introductum est.l.12. §.vltim. D.de ritu nupt.§. vlt. Institut.de cap.dim. Etiam Modestinus Legitimam cognationem siue ciuilem interpretatur, quæ per adoptionem contingit in l.4. §.cognationis.D. de gradibus & adfinibus.

Legitima poena in l.7.§.1. D.de condict. furt.l. 9. C.de furt. quæ furto imponitur. Ea dupli est, ex xij.tabul. teste Gellio. Legitima verò poena in l.1. §. sed non vtique. D. ad Turpill. est, quæ lege Remmia calumniatoribus irrogatur.

Legitima quantitas in l. 25. C. de donatio. int. vir. quæ legibus constitutionibus've definita ac præscripta est.l.34.C.de donationib.

Legitimos actus quosdam enumerat l. 78. D. de diuers.reg. Legis actiones quæ sint, quid item sit lege agere, exposui lib.iiij. Selectar. Antiquitat.

Ceterùm & municipijs suæ erant leges, quæ municipales leges vocantur.l.25.D.ad municipal.l.1.D.de albo scrib.l.3. & l.vlt. D.de decret.ab ord.fac.l.11.§.1. D.de munerib. & hono.l.3.§.diuus.D.de sepul.viol. l.10. D.de decurion. l.6. D. quod cuiusque vniuersit. l.3.§. planè. D.quod vi aut clam. Et ea lex significatur in l.3.D.quod cuiusque vniuersit.l.12.D. de appellatio.

Legitimus'que numerus in l.2. D.de decret. ab ordin. fac. est municipij lege præfinitus. l. 3. eod.titul.

Lex quoque familiarum est.l.195. D.de verbor. significat. Alio sensu lex pactum significat & condicionem obligationi dictam. l. 22. D. de statu hom.l.1.D.de in rem ver. l.23.in fi.D. depos.l.50. & l.51. D.de act.empt. l.1. & l.3.D. de seru. export. Propriè autem hoc nomine ea pacta appellantur, quæ contractibus insunt, propterea quod ea formam & legem dant.l.7. §.vt puta. D.de pact. l.1. §.si conueniat.D.depos.l.24.D.de diuers.reg.

Ita Legem venditionis, locationis, donationis, traditionis intellegimus in titul. de contrah. empt.passim & in l.16.§. vlt. D.de seruit.vrb. l.29.D.de seruit.rust. l.6. D.comm.præd. l.27. D.de man.vind.l.1.D.de loco publ.l.3.§.ceterùm.D.vti possid.l.1.D.de superficieb.l.77.D. pro soc. Theoph. Institutio.de successionib. bonor. legem venditionis bonorum ὅρον τῶν διαπιπρασκομένων vertit. Sic legem oleę vendendæ apud Cato.de re rust. Et Manilianas venalium vendundorum leges accipe apud Cic.lib.j. de Orato. Eo verò sensu lex commissoria dicta est, qua conuenit, vti nisi intra certum diem pretium sit solutum, res sit inempta.l.2.& l.4. D.de l. commiss. Lex enim commissoria non populi Rom.(quod quosdam tradidisse miror) sed contractus lex est. l. 13. §. idem Papinianus. D. de actio. empt. Quomodo & lex Censoria accipienda est, quæ à Censoribus in vectigalium locatione dicebatur.l.203.D.de verbor.signific. Meminit Cic.v. in Verr. & Epist.j. ad Q.Fratr. & Varro lib.ij.de re rust.cap.j. Et Fest. Pomp. lib. xvij. Appellatur lex vectigalis in l.2. §.si publicanus.D.vi bonor.rap. qua scilicet lege publica locantur. Ita legem prædij interpretabimur apud Cicer.in Partitio.cùm ait, Aut cum ex lege prædij quæritur, quæ sint ruta & cæsa. Et legem mancipij apud eundem auctorem lib.j.de Orat.& lib.iij.Officior.Et apud Varro. lib.v. de lingua Lat. Eodemq́ modo legem ædium dixit. Paul. in l.33. D.de seruit.vrb.Et Vitruu.lib.j.cap.j. Et Plin.lib. xxxvj. cap. xxiij. Et leges vrbanorum prædiorum. Varro lib.iiij. de lingua Lat. Et legem saltui datam Gordia. in l. 2. C.de noxalib. Et leges Colonicas Varro lib. j. de re rustic. cap.ij. Leges etiam agris dicuntur de eorum condicionibus l.1.§.vltim. D.de aqua cottid. ab his scilicet qui eos agros constituerunt, finieruntq́, vt Hygen.in lib.de limitib. agror.significat. Porrò legem dici, dari, conscribi, inseri, consignari nostri dicunt. l.15. §. vlt.D.de statuliber.l.14.D.comm.præd.l.13.§. idem Iulianus.D.de act.emp.l.40.D. de pact. l.16.in fi.D.de manum.vind. l.15. §.si quid vitio.D.de dam.inf.l.42.D.de mort.cau.donat.

LIBERATIONIS verbum eandem vim habet, quam solutionis. l.47. D.de verb. signif. Liberariq́ dicitur is, qui quocumque modo obligatione soluitur. In Rubrica tamen de solution. & liberatio. hæc duo separantur: quod solutio naturalem numerationem, Liberatio ceteros omnes modos, quibus ab obligationis nexu quis dimittitur, complectatur. Liberare etiam libertate donare, & liberari pro libertatem consequi in l.12.§.manumittendo.D.de captiu. & postl.l.penul.D.

x in quib.

in quib.caus.pign.Et apud Vlpia.in Institut. tit.1.ad fi. Præterea Liberare,est luere & nexum pignoris dissoluere.l.57.D.de leg.lib.1.l.21.D.de liber.leg.l.16.D. de dote releg. Liberare quoque prædia seruitutem ab his debitam remittere significat.l.2. D.si vsusfru. pet. Liberum autem prædium dicitur, & quod nulli seruit, & quod nulli obligatum est. l. 8. l.51.§.1. D.de actio.empt. l.6. §.si in venditione.D.commun.præd.l.90.D.de verborum significat.

Libera peculij administratione concessa quid contineatur, exponitur in l.7. D.de donatio. l.12.D.quæ in fraud. cred. l.42. §.vlt. D.de rei vindic.l.1.§.1.D.quæ res pign.l.29.D.de pact. l.4.D.ad Macedonia.l.8.§.an pacisci.D.quib, mod.pign.l.14.D.de adqu.poss. l.10. C.quod cum eo.

Liberæ legationes dicebantur,quæ à senatoribus vel voti causa, vel hereditatis syngraphæ've persequendæ, vel aliarum rerum priuatarum gratia in prouincias profecturis impetrabantur, vt aliqua honesta profectionis ratio eis constaret. l.14.D.de legatio. Meminit Cicero libro iij. de legib. & libro ij. Epistol.ad Attic. Et in Oratio.pro Flacco. Sueton.in Tiber.Brut. epistol. ad Cicero.lib.xj. Epistol.

LIBERALIA iudicia, & liberales causæ propriè appellantur,in quibus de libertate quæstio vertitur. Rubr. de liber. cau. l.42. §.1. D. solut.matr. l.32. §.de liberali. D.de recep. qui arbitr.recep.l.6.§.1. D.de carb.ed. l.3. §.si seruus. D.de adquir. possess. l.36. & l.38. D.de re iud.l.3.D.de ferijs.l.7.§.1. D.de petitio.hered. Ita liberale iudicium apud Quintilian. lib.vj. cap.de risu.

LIBERORVM appellatione filij, nepotes, pronepotes,ceteriq;,qui ex his deinceps descendunt continentur.l.220. D.de verbor. significat.l.47. D. solut.matrim. l.6. D.de test. tut. l.9. §. penult. D. de pœn. l.3. in fin. D.de adsig.libert.§.vlt.Institution. qui testam.tut. l.11.§.liberos.D.de in ius voc. Nec interest,in potestate sint, an sui iuris: virilis, an feminini sexus, ex've feminco sexu descendentes. l.56.§.vlti.D.de verbor.significat. l.2. §.quòd ait. D.qui satisd. cogant. Itaque inter liberos nepos quoque ex filia habetur.l.9.& l.vlt.D. de pollicitatio. qui tamen ex genere non est. l.1. D. de iure immunit. Ad postumos etiam liberorum nomen pertinet.l.5.D.de oper.lib. Porrò in contra tabulas bonorum possessione liberos accipimus siue naturales, siue adoptiuos, si neque instituti, neque exheredati sint. l. 1. D. de contr. tabul. l.1. §.liberos. D.si tabul.testam.nullæ extab. Aliàs liberorum nomine naturales tantùm, & iusti, non etiam adoptiui exaudiuntur. l.51.in fin. D.de leg.lib.ij.l.75.D.de condicio. & demonstrat, vt in ea condicione, Si sine liberis decesserit, quæ, ne naturalibus quidem liberis relictis deficit,nisi hisquoque sensisse eum,qui condicionem iniecit, approbetur. l. 17. §.si quis rogatus. D. ad Trebellian. Ceterùm non est sine liberis, cui vel vnus filius, vna've filia est. Liberorum enim nomen multitudinis tantùm numero profertur. l. 148. D. de verbor. significat. quamquam & singulari numero extulerit Iustinian.in l.33. C.de inoffic. testam. Est & à Diuo Marco rescriptum non videri sine liberis decessisse eum, qui nepotem suum heredem reliquit.l.220. §.penult.de verb.signific.

Liberi verò quod ad Senatusconsultum Tertyllianum attinet, non sunt qui contra formam humani generis conuerso more procreantur.l.14. D.de statu hom. Paul.libro iiij. Sentent.titul.ix. licet in l. Papia etiam portentosi,monstrosi,&prodigiosi partus matri prosint.l.13.D.de verb.signif.

LIBERTATEM Cicero Paradoxis definit potestatem viuendi vt velis. Noster Florentinus libertatem ait esse naturalem facultatem eius, quod cuiq; facere libet, nisi si quid vi aut iure prohibeatur. l.4. D.de statu hom. Quod Persius his versibus expressit,

Vindicta postquàm meus à Prætore recessi,
Cur mihi non liceat iussit quodcumque voluntas
Excepto si quid Masuri rubrica vetauit?

Plenissima libertas & in tit.de libertin.Institut. & in l.1. §.sin autem socius. C.de comm. ser. man.accipienda est, ex qua ciuitas Ro. competit: quam & iustam appellari diximus, & ex iure Quiritium. Vnde Seneca lib.iij. Natur.quæstio. Quid est præcipuum? Imprimis liberum animum habere: Hæc res efficit non è iure Quiritium, vt sit liber, sed ex iure naturæ.

Libertatem imponere dicunt nostri auctores. l. 41. in fin. D. de bon. libert. l.4. D. de man. vind.l.11.§.1.D.de minorib.l.vlt.in princip.C. de testam.manumiss. l.vlt. D. qui sine manumiss. l.10. C.qui testament. fac. l. vlt. C.de fideicom.libert. l.vn. C.de comm.ser.man. l.1, & 2.C.com. de manumiss. ab eo quod capiti serui, qui manumittebatur, vindicta lictoris virga imponi solebat.

Libertas etiam auibus & feris, quæ custodia humana non coërcentur, tribuitur. Naturalem enim libertatem accipere aues, feræq; intelleguntur,cùm in suam naturalem laxitatem peruenerunt,vel oculos nostros effugerunt, vel ita sunt in conspectu nostro, vt difficilis sit earum persecutio. l.44. & l.55. D.de adq.rer.do.l.3.§.item feras.D.de adquir.poss. §.feræ.in fi.Instit.de rer.diuisio.

LIBERTINI dicuntur, qui ex iusta seruitute manumissi sunt. Instit. de libertin. in prin. l. 6. D. de statu hom. etsi aliter hoc verbum acceptum antiquitus Sueto. in Claud. cap. xxiiij. tradit. Eodem sensu & libertinas personas apud Vlpia. in l. 2. D. de oper. libert. accipicmus. Libertorum porrò appellatione etiam libertę continentur. l. 172. D. de verbor. signific. At libertorum nostrorum liberti non cōtinentur. l. 58. in fi. l. 172. D. de verb. signif.

Libertorum autem triplex olim erat differentia. Alij enim ciues Ro. Alij Latini erant: Alij dediticij. Ciues Ro. fiebant qui vindicta, censu, vel testamento, aut, quod à Cōstantino constitutum fuit, in ecclesijs manumittebantur, vt Cic. Topic. Vlpia. & Gaius Institutio. tit. j. Theophil. ad fi. tit. de libertin. tradunt. Latini fiebant, qui in conuiuio, vel inter amicos, vel ab eo, qui in bonis tantùm, non etiam ex iure Quiritium seruum habebat, manumittebantur. Dediticij verò, qui vincti torti've aliquando fuerant, quibus've notæ inustæ, vt ex iisdem Vlpiani, Gaij & Theophili locis intellegitur, & ex Iustinia. titul. de lat. libert. toll. & de dediticia libert. toll. C.

LIBITINARII, quos Græci νεκροθάπτας appellant, qui funera curant. l. 5. §. idem ait. D. de institor. à Libitina, cuius in templo Romæ quæ ad funera pertinebant, venibant.

LIBONIANO senatusconsulto legis Corneliæ de falsis pœna aduersus eos constituta est, qui in alterius testamento vel codicillis legatum hereditatem've sibi sua manu adscripsissent. Rubr. D. ad l. Corn. de fals. & de sen. Libonia. l. 29. D. de test. tut. l. 1. D. de his, quæ pro non script. hab. Ad hoc Senatuscōsultum Paul. vt ex indice constat, librum singularem scripserat, eiq; Claudianum coniunxerat. Nam & in eandem sententiam edictum Diui Claudij scriptum fuerat, vt ostendit l. 15. D. ad leg. Corn. de fals. l. 3. C. de his, qui sibi adscrib. Et hoc Senatusconsultum intellegendum est in l. 15. §. si quis se scribat. D. de milit. test. l. 14. in prin. & l. 15. §. item Senatus. D. de falsis. l. 3. & l. vlt. C. de his qui sibi adscrib. Nomen autem habet à Scribonio Libone, qui Claudij temporibus consulatum cum Tauro gessit.

LIBRAM auri septuaginta & duorum solidorum esse Impp. definiūt, Libram verò argenti quinis solidis æstimant. l. 5. C. de susceptorib. & arcar. lib. x. C. l. vn. de argenti pret. lib. x. C.

Libripens appellabatur, qui in mancipationibus stateram tenebat, vt est hodie apud Gaium scriptum lib. j. Institut. titul. vj. Quem tamen auctorem scripsisse puto, qui libram æneam tenebat. Sic enim & Boëth. in Topic. & Priscia. lib. vj. eius ex lib. j. Institutio. de nexu faciendo verba referentes habent. Inuenitur hoc verbum apud Iustinia. in §. accessit. Institut. de testament. & Quintilia. Declamatio. ccc. viij. & Vlpia. in Institut. tit. xx. & Tertullia. lib. ij. aduersus Marcio.

LIBRATORES aquæ prout in l. 1. de excusatio. artific. lib. x. C. legendum. l. 2. eod. tit. in C. Theodos. docet, sunt qui vt in l. vlt. eo. titul. scribitur, aquarum inuentos ductus & modos docili libratione ostendunt. Plin. lib. x. Epist. ad Traia. Superest, vt in libratorem vel architectum mittas, qui diligenter exploret, sit'ne locus altior mari. Ceterùm in d. l. 1. de excusatio. artific. quid manus Triboniani præstiterit, intelliget qui eam cum illa quæ sub eod. tit. in C. Theod. legitur, contulerit.

LIBRORUM appellatione continētur omnia volumina, siue in charta siue in membrana, vel tilia, vel philyra, alia've materia scripta sint. l. 52. D. de leg. lib. iij. Antiquis certè temporib. in tilia & philyra libros conscribi solitos non ille tantùm Iureconsultorum nostrorum locus docet, sed & Plin. lib. xiij. cap. xij. & Herodia. lib. 1. histor. Et Marcia. Cap. lib. ij. de nupt. Phil. Et Septimius in epistula historiæ Dictys Cretensis præposita.

Libellus, precum libellum & requestam vt vulgo loquimur significat in l. 9. §. 1. D. de off. præsid. l. vlt. D. de offic. proconsf. Cæs. l. 2. §. item diui fratres. D. de iure fisc. l. 33. D. de re iud. l. 4. D. de app. recip. l. 15. D. de in ius voc. l. 15. D. de legatio. Ita libellos agere dicuntur, qui libellis principi datis subscribendis vacant. l. 12. D. de distr. pign. Et libellorum magistri, qui hoc munus gerunt, in inscriptio. l. vn. D. de offic. præf. pret. & alijs locis, quos libro proximo in verbo Magister, adnoto.

Hinc & Libellenses in l. 32. C. de appellatio. l. 14. C. de proxim. sacr. scrinior. lib. 12. qui & Libellenses sacri scrinij. l. vlt. C. vbi senator. Libellus etiam, quo intentio actoris continetur. l. 6. §. vlt. cum l. seq. D. de inoff. test. l. 1. §. 1. D. de eden. Libellus conuentionis appellatur in §. tripli. Instit. de actionib.

Sunt & Accusatorij libelli, quibus crimina deferuntur, & denuntiantur. l. 17. C. de accusat. l. 7. l. 29. §. pen. D. de adulter. Iuuenal. Satyra vj. —Sirea non est,
Componunt ipsæ per se formantq; libellos.

Hi etiam libelli inscriptionum vocantur l. 3. D. de accusatio. l. 2. §. vlt. D. de adulter. Sunt & libelli appellatorij & dimissorij l. 1. in fi. & l. 5. §. vlt. D. de appellatio. l. vn. D. de libell. dimissor. Præterea libellus diuortij. l. 7. D. de diuort. l. 6. C. de repud. Libellus rerū. l. 10. §. planè. D. de iure dot. Libellus familiæ. l. 99. D. de leg. lib. iij. Sic & in l. 8. de custod. reor. lib. ix. C. Theod.

Libellus pro breui vt loquũtur Impp. in l.9.§. dotis.D. de iure dot.l.4.§.1. D. de publican. l.44.§.solent.D.de furt.

Librarij, qui libros instrumentaq́ conscribebant.l.93.D.de diuers.reg. l. 29. D. de rei vindic.l.15.§.1.D. de vsufruct.l.7. §. dabitur.& l. 59.D. de oper. libert. l.1.§. ludi.D. de var. & extr.Librarij in castris fuere, vt Veget.lib.ij. cap.vij. docet, qui rationes ad milites pertinentes in libros & commentarios referebant. Hinc Librarij horreorum, depositorum, caducorum inter ministeria militaria recensentur in l. vlt. D. de iure immunit. Librarij depositorum erant, qui stipendiorum donatiuorum've partem à militibus apud signa deponi solitam in commentarios referebant, vt idem Veget.lib.ij.cap.xx.& Sueto.in Domitia.cap.vij.probant. Librarij verò caducorum, qui caduca legionum in libros referebant.

Licere, vt Cic.xiij. in Anto. Oratio. exponit, dicimus, quod legibus, moribus, institutisq́ conceditur. Nec enim quod quisq́ potest, id & licet.nec si non obstatur, propterea permittitur.Idem & ex l.28.§.quod eis.D. ex quib. caus. maio. colligitur. Et ita in l. 7. §.si pacisc ar. l.7.in fi.D.quod met. cau. licere dicitur quod lex xij.tabul. & lex Iulia de adulterijs permittunt. Licitum itaque est, quod per leges permittitur, Illicitum quod prohibetur. l. 1. D. de iustit. & iur. Vbi licitum ab honesto separatur, vt & in l. 42. D. de ritu nupt.l.158.D.de diuers.reg.l.1.C.de liber.causa.Nec enim quidquid licet, honestum est.l. 108. D. de diuers.reg. Cic. pro Corn. Balbo. Est aliquid quod non oporteat, tametsi licet: Quidquid verò non licet, certè non oportet.

Illicitè ergo fit quod contra leges, constitutiones, decreta, edicta principum fit, vt in l.vlt. in fi.D. de his quæ vt indign.l.11.§.si quis illicitè.D.de leg.lib.iij.coniuncta l.2.§.idem ait. D.ne quid in loco publ.& l.1.§.nũtiatio.D.de oper.no.nunt.Licito iure in l.3.D.quod met. caus.l.9. §. 1. D. de donat. int. vir.l. vlt. D. de dam.inf.l.1. D. de proxenet. l. 29. D. de liber. causa.l.10.C.de his, quæ vt indign.

Licinnia lege ei, qui iudicij communi diuidundo euitandi causa rem alienauerit, interdicitur, ne communi diuidundo iudicio experiatur.l.vlt.D.de alienat.iud.mut.

Ligni appellatio generalis est, sed sic separatur, vt aliud sit materia, aliud lignum. Materia est, quæ ad ædificandum fulciendumq́ necessaria est: Lignum, quidquid comburendi causa paratum est. l. 53. D. de legat. lib. iij. Quod eodem lex fusius exponit. Itaque satius esse videtur in l.12.de excusat.mun.lib. x. C. sic disiunctim legi, Materiam, lignum, tabulata, vt etiamnum in l. 15. de extraord. munerib. in C. Theodos. legitur, quàm vt in Codice Iustiniani vulgo scriptum est Materiam lignorum. Nam & illam lectionem. l. 18. de extraord. mun.in C. Theod. comprobat.

Lignarij fabri in l.235.D.de verbor. signific. Et apud Paul. lib.iij.Sentent.titul.vj.Et Pallad. lib.j.cap.vj.Isidor.lib.xix.cap.xix. Lignarius generaliter ligni opifex appellatur. Sic & apud Veget.lib.ij.ca.xj.hoc verbum accipe.

Ligusticum in l.5.D.de penu leg.olus esse Isidor.lib.xvij.cap. vlt. scribit, odore aromatico & gustu acre: quod à regione sua nomẽ accepit. Nascitur enim plurimum in Liguriæ montibus, vt & Plin.lib.xix.cap.viij.tradit.

Limites, vt Sicul.Flacc.in lib. de condicio. agror.scribit, à Liminibus vocabula acceperunt. Quemadmodum enim limina introitus exitusq́ locis præstant, similiter introitus exitusq́, qui in agris diuisis & adsignatis semper peruij esse debent tam itineribus quàm mensuris agendis, limites appellantur. Hygenus verò à limo verbo antiquo, quod transuersum & obliquum significat limites dictos tradit. Vnde Festus lib. x. Limites nunc terminos, nunc vias transuersas significare scribit. Denique quidquid ad obseruationem finium in agro opera manuum factum est, limes auctore Aggeno Vrbico appellatur.

Itaque Limitati agri appellabantur, qui proprijs limitibus & finibus circumscripti & in centurias diuisi erant, vt Festus eodem lib.x. interpretatur. Limitatus enim ager, vt Frontinus ait, Decumanis & cardinibus continetur. Et ita Limitatum agrum accipe in l.16.D. de adq.rer.do.l.1. §. si insula. D. de fluminib. Horat. Metatum appellat Satyra.ij.

Duos autem præcipuos fuisse & maximos agrorum limites Plin.lib. xviij. cap. xxxiij. & Festus lib. iiij. & Isidor. lib. xv. Etymolog. cap. xiiij. post Sicul. Facc. Hygen. & alios tradũt: Cardinem videlicet, & Decumanum.

Cardo est, qui à Septentrione in Meridiem dirigitur, ab eo quòd à cardine cœli sit: Nam in Septentrionali axe nobis cœlum vertitur. Decumanus verò est, qui ab Oriente in Occidentem per transuersum dirigitur: qui ex eo quòd formam denarij numeri faciat, Decumanus est appellatus.

Limites etiam Romani imperij fines dicuntur. l. 5. de annon. lib. x. C. Vnde Illyricanum, Aegyptiacum, Rheticum limitem legimus. l.1. C. quibus munerib. aut præstatio. l.13. C. de aduoc.diuers.iudic.l.13. C. de excus. mun. lib.x.

Et inde Limitrophi agri, qui in finibus sunt, & limitibus imperij, tit.de fund. limitroph. lib. xj.C.Qui & Limitanei in l. 2. de offic. præf. præt.

præt. Afric. Et Limitanei milites qui in limitibus excubabant, eorumq́; defensioni operam nauabant. l. vlt. C. de offic. præf. præt. Afr. l. vlt. C. de offic. milit. iud. Et apud Spartia. in Pescēnino Nigro, & Lamprid. in Alexandro, quemadmodum planissimè Suidas his verbis exponit, οἱ ῥωμαίων βασιλεῖς ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις πανταχόσε τῶν τῆς πολιτείας ἐσχατιῶν, πάμπολυ κατεστήσαντο στρατιωτῶν πλῆθος ἐπὶ φυλακῇ τῶν ὁρίων τῆς τῶν ῥωμαίων ἀρχῆς καὶ ἐπὶ τὴν ἑῴαν μάλιστα μοῖραν, ταύτῃ τὰς ἐφόδους τῶν περσῶν καὶ σαρρακηνῶν ἀναστέλλοντες, οὓς λιμιτανέους ἐκάλουν.

LINEA apud Antiquos funiculum significat, quo & ad perpēdiculum vtebantur. Vitruu. lib. ij. cap. vlt. Ab oculo lineæ duæ si fuerint extēsæ & vna tetigerit imam operis partem, altera summam: quæ summam tetigerit, longior fiet. Hoc sensu alijs quoque locis hoc verbo ille idem auctor vsus est: vt & noster Paul. in l. 29. D. de adq. rer. do. Et ita lineam margaritarum accipi oportet in l. 26. D. ad l. Falcid. in l. 27. §. si cum maritus. D. ad l. Aquil. l. vlt. §. vlt. D. de auro, arg. l. 52. §. si linea. D. de furt. Margarita enim lino inserebantur, vt Tertullia. lib. de cultu feminar. significat his verbis: Vno lino decies sestertium inseritur. & B. Hieronym. in vita Pauli eremitæ, Vno filo villarum insuunt pretia. Adde quòd Isidorus libro xix. Etymolog. cap. xviij. Lineam à genere appellatam scribit, quòd ex lino fieret.

LINO legato tam factum, quàm infectum continetur, quodq́; netum, quod'que in tela est, quodq́; nondum est detextum. Tinctum planè nō continetur. l. 70. §. lino. D. de leg. lib. iij. Lini autem, quo traijci testamētorum tabulas solitas & Paul. lib. Sentent. & Sueton. in Nero. ostendunt, meminit l. 3. §. si quis tabulas. D. de s. c. Silania. l. 1. §. si linum. & §. vlt. D. de sec. tabul. l. 20. C. de testament. l. 28. §. testamento. D. de liber. leg. Quintilian. lib. xij. cap. viij. Denique linum ruptum aut turbata cera, aut sine adgnitione signa frequenter inuenies.

LINTEONES in l. 8. de murilegul. in C. Th. l. 13. de nauicular. in eod. Cod. Sunt qui opifices linteæ, id est, lino contextæ, vestis appellantur in l. 6. de murilegul. in C. Theod. quomodo & linteæ (sic enim legendum est) vestis magistros interpretor in l. penult. C. de murilegul. lib. xj. Et linteatum apud Sidon. Apollin. lib. viij. Epistol. ad Leonem, linea veste indutum. Inuenitur autem Linteonum nomen apud Lamprid. in Alexandr. & apud Firmicum lib. ij. Mathes. Seruius quoque in vij. Aeneid. Aut quia, ait, maiores stantes texebant, vt hodie linteones videmus. Appellantur & Lintearij in l. 5. D. de institor. & l. 16. C. de murileg. & Linifiarij, vt in ea l. traditur. Vnde emendanda est l. 13. C. de murilegul. lib. xj. in qua Lymphariorum pro Linifiariorum legi, lex illa Codicis Theodosiani, ex qua hæc sumpta est dilucidè ostēdit.

Hinc Linificia, textrina linteæ vestis, vt in l. 16. de murilegul. in C. Theod. Qualia multa in partibus Orientis & Occidentis Impp. habebant, vt ex Notitia Imperij Rom. liquet, quæ & Procuratores Linificiorum multos recenset.

LIQVERE dicitur quod constat. l. 5. §. 1. D. quibus ex caus. in poss. eat. l. 7. D. de suppel. leg. l. 2. §. si dubitetur. D. quemadm. test. aper. l. 1. §. item illud sciendum. D. de s. c. Silan. l. 47. §. Sticho. D. de fideic. lib. l. 27. in fin. D. de liber. cau. l. 85. §. 1. D. de adq. hered.

Solebant autem iudices in re ambigua & dubia ita se iudicandi necessitate expedire, vt pronuntiarent, sibi non liquere. l. 13. §. vlti. D. de arbitr. l. 36. D. de re iudic. Ascon. in Diuinatio. Gellius lib. xiiij. cap. ij. Seneca epistol. lxvj. Aut fer sententiam, aut, quod facilius est, nega tibi liquere. Ex quo emendandus est Quintiliani locus Declamation. cccl xv. vbi ita vulgò scribitur. Quid enim aliud diceres, si nondum pronuntiassent, si negassent licere sibi de supplicio tuo? Legendum enim est, liquere.

Liquidò iurare in l. 18. D. de iureiur. est verè & aperta ac manifesta veritate iurare. Eodem modo apud Teren. Cherea in Eunucho Liquet, ait, mihi deierare, id est, verissimum iusiurandum dare possum. Quamobrem magis probo has notas Q. D. R. P. L. I. veteribus significasse. Qua de re peto liquidò iures, quàm vt in Valerio Probo scribitur, Laudabiliter iura.

Ad liquidum diem & consulem exquirere. l. 2. §. idem Labeo. D. de aqu. & aq. plu. Quod explicat l. 28. D. de probatio. Velleius Patercul. priore libro. Nequeo mihi temperare, quin rem sæpe agitatam animo meo neque ad liquidum ratione perductā signem stylo.

LIMENARCHAE in municipijs creari solebant portuum custodiæ gratia. Meminit l. 3. D. de seru. fugit. l. vlt. §. hi quoque. D. de muneri b. & honor. l. 38. C. de liber. cau.

LITTERAE elementa significant, & à notis separantur. l. 1. §. ludi. D. de var. & extr. l. 6. §. vlt. D. de bon. possess.

Litteras planè nescire in libris nostris dicuntur, qui neque legere sciunt, neque scribere. l. 3. D. de accusatio. l. 10. & l. penult. C. de testament. §. similiter. Instit. de excus. tut. Et ita ignorantiam litterarum accipimus in l. 11. §. 1. D. de institor. l. 92. §. 1. D. de adqu. hered. l. vlti. §. sin autem dubius. C. de iure delib.

Et Litteratos pro peritis scribendi & legendi.

l.vlt. C.de testament. Quamquam aliquando litteratus litteris inustum significat: quomodo litteratum seruum pro stigmatico dixit Plautus, & litteratum Cilicem Seneca in lib.de morte Claud.

Litteris conuenti accipiuntur, qui litteris ad magistratum vbi consistunt factis, iudicio adesse monentur, vel adnotatos se esse requirendos certiorantur.l.1.§.1.& l.4.D.de requirend.vel absent.l.8.C.quomodo & quan. iud.Paul.lib.v.Sent.tit.v.

LITVS solebat Aquilius Gallus per translationem definire quà fluctus eluderet, vt Cic. in Topic.auctor est. Quintil.lib.v. cap.vlti. Etiam ipsi Iurecõsulti, quorum summus circa verborum proprietatem labor, Litus audent esse dicere, quà fluctus alludit. Celsus verò litus esse scribit, quousque maximus fluctus à mari peruenit: idq; eundem Cicero primum constituisse cùm arbiter sumptus esset. l.96. D.de verbor.significat. Vlpianus litus publicum esse eatenus quatenus maximus fluctus exæstuat & effluit. l. 112. D. eod. titul.

LITIS nomen rem in iudicium deductam significat. Varro lib.vj.de lingua Lat.Res,ait, quæ in controuersia est, lis dicitur. Ideo in actionibus olim dicebatur, Quam rem siue litem. Atque eo nomine Iureconsultos Cicero in Murena ridet, quòd ambigerẽt, Rem an litem dici oporteret: quæ & ideo disiunguntur in l.9.C.de suis & legit.

Vnde iusiurandum in litem, quod in rem, qua de agitur, æstimandam defertur: Et litis æstimatio, rei quæ in controuersia est, æstimatio. l.46.D.de rei vindic.l.7. D.de publicia. l.1. D. pro empto.l.26.§.an ea.l.30. D.famil. ercisc.l. 82.§.fundus.& §.qui Caium.D.de leg.lib.j.

Lis æstimari dicitur, cùm quanti ea res est, quæ in iudicium venit, à iudice æstimatur. l.9.D. quod certo loco.l.15.§.in hoc. D.quod vi aut clam. l.29. D. de neg.gest. Seneca libro ij.de Clement. Et soluere ei licet, & quanti vult æstimare litem. Nec ciuilibus dumtaxat in causis, sed & in capitis iudicijs lis victis æstimari dicebatur, vt Cicer. pro Cluentio, & Liuius multis locis & Asconius in Verrin. ostendit.

Lis etiam actionem significat siue in rem, siue in personam.l.36. D.de verbor.significat. Et huic verbo veteres s. litteram præposuisse Festus lib.xvij.notat. Inde in inscriptionibus Antiquis, DECEMVIRI SLITIBVS IVDICANDIS.

Lis in iudicium & in condemnationem deduci dicitur.l.32. §.litem. D.de neg. gest. l.3. §.si per venditorem. D.de actio. empt. l. 2. C.de petit.hered. Et res in litem deduci, in l.31. §.si duo.D.de nouatio.

Lis moritur, cùm legitimis transactis temporibus perit. l.3. §.1. D.quæ in fraud. cred. l.2.D. iud.sol. l.19. §.si cuius dolo. D.de dolo. l.11.§. sin autem reus.D.de iudic.vt ex contrario, lis viuere dicitur.l.vlt.in fin.C.de fide instr.

Perire verò lis in l. 1. §. quia autem. D. de calumniatorib. id est, amitti.l.2.in fi.D.de condict.ob turp.caus.

Perdere autem litem & amittere pro eodem Iureconsulti dicunt.l.19.D.si seruit.vindic.l.8. §.1.D.rem rat.hab.

Litem præparasse in quæstione de inofficioso testamento intellegitur, qui vsque ad denuntiationem vel dationem libelli præcessit. l.7. l.15.§.1.D.de inoffic.test. Sic litem præparari accipe in l.7.§.vlt.D.de liber.caus.

Litem suam facere dicitur, in quẽ litis damnum transfertur, quod vel imperitè, vel dolo malo, vel sordibus, vel euidenti gratia malè iudicarit. l.4. §.si iudex. D. de oblig. & actio.l. 15.D.de iudic. l.vlt. D.de var.& extr. Institut. de oblig. quæ quasi ex delic. Gellius lib. x. cap.j. Et ego aduersus eum, qui doctus esse videbatur, Litem meã facere nolui. Theoph. vertit, καθ' ἑαυτοῦ δίκην ἐγράφη. Litem etiam facere lex dicitur, qua iudicium constitutum est. Quintilia.lib.vij.cap.j.

Litigiosa res est ea, de qua controuersia mota iudicium've acceptum est. l. 1. §.1. D.de litig. l.1.§.1.D.de iure fis.

Litigiosam planè rem non facit denuntiatio, quæ impediendæ venditionis caussa fit.l.1.D. de litigios.

LOCATIONIS & Conductionis appellationibus promiscuè veteres vtebantur. l. 20. D.de act.emp.l.1.D.de superficieb. Itaque ex locato conducto agere dicebant. l.5. §.nunc videndum.D. commodat. l.vlt.§.1.D.de lege Rod. Ea'que confunduntur in l.2. §.1. D.eo. Euenit autem plerumque, vt idem alia atque alia ratione & locator & conductor dicatur. Vt ecce, qui insulam ædificandã vel aliquod aliud opus faciendum in se recipit, conduxisse opus, dominus verò locasse dicitur. l.22.§. cùm insulam.l.36.l.51.§.locaui.l.59.D.loca.l.2. §.conductore.D.de adm.rer. ad ciuit. l.27.in fi. D.ad leg. Aquil. vice versa artifex operas locare, dominus qui mercedem pro his præstat, conducere dicitur. l.22.§.1. D.loca. l.2.C. eod.titul.l.37. D.de auro, arg. Non tantùm autem quotiens faciendum aliquid, sed & quotiens vehendum datur, locatio est. Dominus ergo mercium vehendas merces locare l.1.D.de præs.verb.l.2.D.de l.Rod. Nauicularius verò Aurigarius've conducere dicuntur.l.12.§.qui vinum.l.13.§.1. l.19. §.si quis mulierem.D.loca.l.vlt. D.de lege Rod. l.5.D. ad exhib. Velleius Patercul. Mummius tam rudis fuit, vt capta Corintho, cùm maximorum

rum artificum perfectas manibus tabulas & statuas in Italiam portandas locaret, iuberet prædict conducentibus, si eas perdidissent, nouas eos reddituros.

LOCVS est non fundus, sed portio aliqua fundi: nec tantùm ad rustica, verumetiam ad vrbana ædificia pertinet. l. 60. D. de verbor. signific. l. 26. & l. 4. D. de adq. poss. Quò fit, vt à fundo locum plerumque auctores nostri separent. l. 64. in fi. D. de euictio. l. 38. in fi. D. de vsucapio. §. quod autem. Instit. eo. tit.

Hinc locuples, quasi locorum & possessionum plenus, vt Cic. in Cato. Maio. & Plin. lib. xviij. cap. iij. Et Gell. lib. x. cap. v. scribunt. Ouidius etiam lib. j. Fastor.

Cetera luxuriæ nondũ instrumenta vigebãt,
Aut pecus, aut latã diues habebat humũ.
Hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est.

In Locorum enim possessionibus, quemadmodum Non. Marc. notat. veterum diuitiæ erant. Locuples, Gaio interprete, in xij. tab. quibus locupleti locuples vindex esse iubetur, habetur, is qui satis & idoneè habet pro magnitudine rei, quam actor restitui petit. l. 234. §. 1. D. de verbor. signific. Similique modo Locuples fideiussor iudicio sistendi causa pro qualitate rei, quæ petitur accipiendus est: Nec ex facultatibus modò, sed & ex cõueniendi facilitate locuples æstimatur. l. 1. D. in ius voc. vt eant. l. 2. & l. 5. §. 1. D. qui satisd. cog. præterquam in necessarijs personis, in quibus quilibet fideiussor pro locuplete habetur. l. 3. D. in ius voc. vt eant. pro locupletibus certè habentur ab arbitro ad eos probandos dato adprobati fideiussores. l. 10. D. qui satisd. cog.

Locuples reus intellegitur, qui soluendo est. l. vlt. §. vlt. D. si cert. pet. l. 3. D. de manumission. l. 57. D. de manum. test. Nec vmquam rei alienæ defensor locuples videtur, quia semper necesse habet satisdare. l. 127. D. de diuers. reg.

Locupletior videtur factus tam qui penes se rem habet, quàm qui in corpus patrimonij quoquo modo conuertit, aut cuius in rem versum est, licet malo euentu perierit. l. 18. D. quod met. caus. l. 47. D. de solutionib. Locupletior vtique factus intellegitur, qui debito liberatus est. l. 50. D. de donat. int. vir. l. 66. D. de solutionib. arg. l. 2. D. de calumniatorib. Qui verò liberum hominem adquisijt, vel rem aliquam donauit, nec ἀντίδωρα accepit, locupletior non existimatur. l. 169. §. 1. D. de diuers. reg. l. 25. §. consuluit. D. de petit. hered. Atque hæc interpretatio locum habet in pupillis, bonæ fidei possessoribus maritis, heredibus, qui in quantum locupletiores facti sunt, tenentur. Id quod eo tempore dispicien-dum est, quo iudiciũ accipitur. l. 47. D. de solutio. l. 34. D. de minorib. l. 39. D. de neg. gest. l. 7. D. de donat. int. vir. excepto eo, quod in bonæ fidei possessore rei iudicatæ tẽpus spectatur. l. 36. §. quo tempore. D. de petit. hered.

Loculi in l. 53. in fin. D. de leg. libr. iij. l. 23. §. 1. de pecul. leg. sacculum pecuniæ, & crumenam significant.

LONGVM tempus, decennij inter præsentes, vicennij inter absentes spatium comprehendit, auctore Paul. lib. v. Sentent. tit. ij. & tit. v. Et Iustinia. Instit. de vsucapio. in prin. Et ita Longum tempus, & Longam possessionem in Pandectis accipere oportet. In quibus hæc verba vsucapioni tributa ex Triboniani adiectione legimus: qui post vsucapionem à Iustiniano transformatam quod Iureconsulti biennio capere dixerant, id ipse longo tempore vel longa possessione capere dixit, vt Pandectis cum Codice conueniret. l. 2. §. cum Stichum. l. 4. pro empto. l. 76. in fi. D. de contr. emp. l. 3. l. 11. in fi. D. de diuers. & temp. l. 15. in fi. D. de condict. indeb. l. 13. §. idem Iulianus. D. de iureiur. l. 10. D. si seruit. vindic. l. 5. D. de dam. infect. l. 3. §. vlt. D. de adq. possess. l. 17. & l. 33. §. si dominus. D. de vsucapio. l. 7. & l. 10. C. de petit. hered. l. 1. C. de seruitutib.

Longissimum verò tempus xxx. vel xl. annorum est, titul. de longi temp. præscript.

LVCRATIVA causa appellatur ex qua accipienti nihil abest, veluti donationis vel legati. l. 82. §. fundus. D. de leg. lib. j. l. 5. D. de vsucapio. l. 12. §. si fundum. D. de actio. empt. l. 4. §. si quis autẽ. D. de doli. except. l. 83. §. si rem. D. de verb. oblig. l. 8. §. 1. D. de publicia. l. 4. in fin. D. de manumissio. l. 12. in fi. D. de capti. & §. si res aliena. Insti. de lega. Paul. lib. iiij. Sent. tit. j. Iustinia. plenè in l. vnic. de lucrat. descriptio. lib. x. C. Ex promissione planè dotis lucratiua causa non est, sed quodammodo creditor aut emptor intellegitur, qui dotem petit. l. 19. D. de oblig. & actio.

Lucratiua possessio, quam quis ex Lucratiua causa nactus est. l. 2. D. si quis om. causa test.

LVDVS pœnæ mediocris genus statuitur à Paulo lib. v. Sentent. titul. xvij. Eiusmodique damnationis fit mentio in l. 2. de pœn. in C. Theod. Plin. lib. x. Epist. ad Traia. in plerisque ciuitatibus maximè Nicomediæ & Niceæ quidam vel in opus damnati vel in ludum similiaque his genera pœnarũ. Tertull. in lib. de spectacul. Etiam qui damnantur in ludum, quale est, vt leuiore delicti in homicidas emendatione proficiant. Erat verò ludus venatorius, in quem seruos solitos dari traditur in l. 8. §. pen. & vlt. D. de pœn.

Item Ludus Gladiatorius. l. 1. ad leg. Fab. lib. ix. C. Theod. Isidor. lib. xviij. Etymolog. cap. lij. Ludus

iij. Ludus, ait, gladiatorius inde dictus, quòd in eo iuuenes vſum armorum condiſcant & modò inter ſe aut gladijs aut pugnis certantes, modò contra beſtias incedentes ſubeant ferale certamen. Quintilia. Declamatio. cccij. Non ſumus magnæ legis interpretes: non ludum, nec harenam, nec armorum ſcientiam complexa eſt. Ludo autem Chriſtianos adiudicari vetant Impp. Valentinia. & Valens in l.8. de pœn. in C. Theod.

Ludorum Circenſium meminere Iureconſulti in l.12. §. equitij. D. de vſu & habit. l. 122. D. de leg. lib. j. l.1. D. de munerib. & honorib.

LVERE pignus, liberare eſt & diſſoluere. l.7. §. inter eos. D. comm. diuid. l.25. D. de pigner. act. l. 78. §. Titia. D. ad Trebellia. l.52. §.1. D. de actio. empt. l.57. D. de leg. lib. j. l.6. C. de fideicom. l. 33. §. cùm Seius. D. de leg. lib. iij. Paul. lib. ij. Sent. tit. xij.

Lui etiam dicuntur, qui alterius pecunia ab hoſtibus redempti ab eo ſe liberant: quia nexu quodam pignoris pro ea pecunia tenentur. l.15. D. de captiu. l.8. D. de re milit. Eiusq; nexus ſolutio, Luitio appellatur. l.1. §. ſi filius. D. de ſuis & legit. Qui etiam capite vel alio ſupplicio crimina luere dicuntur, id eſt, puniri. l.16. §. locus. D. de pœn. Luere pœnã. l.29. D. ad leg. Cornel. de falſ.

LVGVBRIA in l.8. D. de his qui not. infa. pro veſte lugubri & ceteris luctus inſignibus vt l.15. C. ex quib. cauſ. infa. irrog. l.15. §. generaliter. D. de iniur. & apud Paul. lib. j. Sentent. titul. vlt.

LVSCITIONEM quibuſdam dici Vlpia. ſcribit, Vbi homo lumine adhibito nihil videt. l.10. §. penult. D. de ædilic. ed. Cui & Nonius conſentit Luſcioſos dictos notans, qui ad lucernam non viderẽt, quos Græci μύωπες vocant. Citatq; illud Varronis lib. viij. diſciplinar. veſperi non videre quos appellant luſcioſos. At Feſtus lib. x. Luſcitionem vitium eſſe oculorũ definit, cùm quis clariùs veſpertino tempore, quàm meridie cernit. Quo morbo laboraſſe Tiberium Dio lib. lvij. ita ſcribit, καὶ διὰ τὴν ἀμβλυωπίαν. (πλεῖστον γὰρ τοῦ σκότους βλέπων ἐλάχιστα τῆς ἡμέρας ἑώρα) ἐξίστασθαι ἐλέγετο. A quo Suetonius non abhorrens eundem Imperatorem etiam nocte in tenebris vidiſſe refert. Feſto Fulgẽtius Placiades in libello vocum Antiquar. ad Calcidium concordat: Luſcitios enim dictos tradit interdiu parum videntes, quos Græci μύωπες vocant. Vnde & Plaut. in Mercatore Comedia. Mirum lolio victitare te tam vili tritico, quia luſcitioſus es. Aiunt enim lolium comedentibus oculos obſcurari. Hæc in huius verbi ſignificatione inter auctores eſt conſtituta diſſenſio.

LVMINA ſunt, quibus cœlum videtur & aër excipitur vulgo veutas dicimus.

Vnde lumina immittere in l.13. §. ſed ſi ædium. D. de vſufruct. l. penult. D. de ſeruit. vrb. Ita luminibus officere, obſtruere, obſcurareq; lumina dicimus. l.25. §. ſi vicino. D. loca. l.23. D. de ſeruit. vrb. Cic. 1. de Orato. Lumina vti eſſent, ita recepit.

Luminum ſeruitute conſtituta, id adquiſitum videtur, vt vicinus lumina noſtra excipiat, vtq; ius ſit immittere lumina noſtra in alienum: At cùm re luminibus officiatur, ſeruitus ceditur, hoc agitur, vt, ne quoquomodo vicino obſcurare minuere've lumina noſtra liceat. l.4. D. de ſeruit. vrb. l.1. in fin. D. ſi vſusfruct. pet.

Inter lumẽ autem & proſpectum hoc intereſt, quod etiam ex inferioribus locis proſpectus eſt, Lumen ex inferiore loco eſſe non poteſt. l. 16. D. de ſeruit. vrb. Deinde in proſpectu plus quis habet, ne quid ei officiatur ad gratiorem aſpectum. In luminibus autem, ne lumina cuiuſquam obſcuriora fiant. l. 15. D. de ſeruit. vrb.

LVSORIVM eſt deriſorium, inane & ſine effectu ſignificat. l. 75. D. de iudic. l. vlt. D. ne quid in loco pub. Luſoriè agere dicitur, qui cum aduerſario colludit. l.50. §.1. D. de legat. lib. j. Luſoriæ naues quæ ſint vide in verbo Nauis.

LVSTRVM quinquennij ſpatium ſignificat, vt Iſidor. lib. v. Etymolog. cap. xxxvij. explicat. Quod erat olim vſitatum locationum conductionumq; tempus. In Luſtrum enim tam publicæ quàm priuatæ res locabantur, vt apparet ex l.9. §.1. & l.13. §. qui impleto. & l.24. §. ſi domus. & §. colonus. D. loca. l.67. §. vlt. D. de furt. l.3. §.1. D. de adm. rer. l.25. §. vlt. D. ſol. matr. l.18. §. vlt. D. de ſtip. ſer. l.3. §. cùm quinquennium. D. de iure fiſc. l.48. D. de act. emp. l.17. D. de liber. leg. l.4. §. vlt. D. ſi cert. pet. l.7. C. de loca. l.30. §. qui hortos. D. de leg. lib. iij. l.89. D. de verbor. oblig. Hygen. in libro de Limitibus: Solent verò & hi agri accipere per ſingula luſtra mancipes.

Hinc Luſtralis cenſus ab Vlpiano in Inſtitutionibus titul. j. dictus eſt, quod vno quoq; luſtro fieret.

LVXVRIA inſolentiam animi moti ſignificat, l. penult. D. de incend. rui. l.1. §. vlt. D. de ædilic. ed.

Luxurioſus. l.8. D. pro empto. l. 12. §. ſi adoleſcens manda. l.2. D. de ſeruo corrupt.

Luxurioſè viuere. l.15. D. de cur. fur.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER XI.

MACHINA in l.5.§. planè. D. commo. l.1.in fi.D. de mort. inf. Machina frumentaria l. 12. §. si in aliqua. D. de instr. vel instr. Hinc machinarius in l.31.D.ad l.Aqui. qui scilicet machinas conficit. Mechanicum voce Græca vocat Sueto. in Vespasia. cap. xvij. Et ita Mechanicos accipe in l.vlt.de excusatio.artif.lib.x.C.quemadmodum illic legendum esse l.3.eod.tit.in C.Th. docet. Machinarius mensor in l.vltim.D. si mensor fals. mod. Et Asinus machinarius in l.60.in fi.D. de leg.lib.3.l.12.§.cellararium.D. de instr. vel instrum. Cuius significationem lib.v. Select. Antiquit. Deo volente, patefaciemus.

MAENIANA sunt tabulata proiecta.l. 20.D. de seruit.vrb. l. 2.§. cùm quidam. D. ne quid in loco pub. l.242.§.1.D.de verb. signific. & apud Plin. lib. xxxv. cap. x. & Valer. Max. lib.ix.cap.xij. Sic autem appellata fuisse ędificia à Mænio Censore Festus lib.xj. scribitq; quod is primus in foro vltra columnas tigna proiecit quo ampliarentur superiora spectacula. Quod & Isidor. lib. xv. Etymol. cap. iij. probat. Mænium etiã collegam Crassi fuisse, addẽs quod aliquatenus ex Plin. li. xxxiiij. ca. vj. confirmari potest. Quamquam Asconius aliam nominis huius rationem adfert. Græci ἐξώστας appellant, auctoribus Honor. & Theod. in l.penult. C. de ædific. priu. Etiam Solaria quod soli pateant ea appellari Isidor. in supradicto loco scribit. Atq; ita à Zenone in Constitutio: περὶ καινοτομιῶν non semel nominantur. μηδὲ ἀπέχειν ait, ἐκ μηδὲ ἑτέρου μέρους ἐξέχειν τοὺς ἐξώστας κατασκευάζειν. Et alio loco διατάττομεν τοὺς μέλλοντας ἐξώστας μὴ ἐκ μόνου ξύλου τε ἢ σανίδων γίνεσθαι, ἀλλὰ τῷ τῶν λεγομένων βαρβαρικῶν οἰκοδομεῖσθαι σχήματι.

MAGIDIS fit mentio in l. 36. D. de condict. indeb. Eam inter escaria vasa Varro lib. iiij. de lingua Lat. ponit, & à magnitudine ita appellatam dixit. Græcum tamen hoc verbum esse, significareq; ἀγγεῖον ἐν ᾧ τὰ ἄλφιτα μάττεται, quod & μάκτρα appellatur. Pollux lib.vj. Onomast. cap.x. & lib.vij. cap. v. scribit. Idemq; lib.vj. cap.xij. μαγίδας suo tempore appellatas scribit τὰς ἀποτιθεμένας καὶ αἰρομένας τραπέζας, reperirique apud Sophoclem hoc verbum notat: cuius verba emendatius apud eundem auctorem referuntur lib.x.cap.xxiij. illo loco, καὶ μὴν τὰ ἀποτιθέμενα τοῖς κρείττοσι, τραπέζας κεκλῆσθαι ἐν μαγίσιν ὅτε χωρὶς λέγεται ἐπ' ὀνόματι ... (μὴ ... ἆρας, ἢ τὰ τῶν ἱερῶν ... ἢ τὰ πρὸς θυσίαν φερόμενα, ὡς παρὰ Σοφοκλεῖ ἄρτοι), ἐκαλεῖτο μαγὶς ὁ ἄρτος. Plinius lances ab antiquis magidas appellatas tradit lib.xxxiij.

MAGISTROS Paulus dici scribit, quibus præcipua cura rerum incumbit, & qui magis quàm ceteri diligentiam & sollicitudinem rebus, quibus præsunt, debent. Ipsosq; adeò magistratus per deriuationem à magistris cognominari.l.57.D.de verb. signif. Festus verò lib.xj. Magistrare ait, esse moderari: Indeq; magistros non solùm doctores artiũ, sed etiam pagorum, societatum, vicorum, collegiorum, equitum dici: quia omnes hi magis ceteris possunt. Igitur nõ ludi litterarij tantùm l.1.§.ludi.D.de extr.cognit. sed & nauis magistros dicimus, qui naui præsunt, & quibus tota nauis cura mandata est.l.1.§.1.D. nautæ, caupo. l.1. §. 1. D. de exercitor. l. 2. in prin. & §. vlt. D. de lege Rod. l.1. D. de præscript.verb.l.13.§.si magister. D. loca. Et magistros vniuersitatis.l.9.D. rem rat. hab. Societatum.l.14.D. de pact. & apud Cicero. iiij. in Verr. Et pagorum apud Sicul. Flacc. in li. de condicio. agror. & in fragmento quod ei ex libris Magonis & Vegoiæ coniunctum est. Et vicorum, apud Sueto. in Augusto cap.xxx. & in cap.vlt. & in inscriptione, quæ Romę est ante portam palatij: quos vno vocabulo Vicomagistros Pub. Victor appellat: Magistrum quoque conuiuij Cicero in Cato. maio. dicit, quem Symposiarchã Gręci vocant.

y Dictator

Dictator olim Magister populi dicebatur, vt ex Auguralium librorum auctoritate Seneca lib.xix. Epistul.comprobat: testimonium etiam illud adferens, quòd qui ab eo nominabatur, eiq́ iungebatur, Magister Equitum vocabatur, de quo fit mentio l.2. §. populo deinde aucto.D.de orig.iur.l. vn. D. de offic.præfect.præto.

Magistri militum, qui στρατηλάται in Nouellis, sæpe in constitutionibus Impp.nominantur.Eminentissimiq́ & magnifici, excelsi, & illustres appellantur.l.8.C.de modo mult.l.2. C.de offic. præfect. præto. Eos in locum legatorum, qui ex consularibus ad exercitus mittebantur, substitutos, Veget.lib.ij.cap.ix. scribit. Erant autem Magistri tam equitum quàm peditum: Quorum quattuor erant præsentales siue in præsenti: Duo in Oriente, totidem in Occidente. His adiuncti erant alij: Equitum & peditum per Orientē: Equitum & peditum per Thracias: Equitum & peditum per Illyricum, Equitum & peditum per Gallias, quæ omnia ex notitia liquent. Habebant autem hi inter militares viros vel priuatum actorem & reum militarem, etiam ciuilium quæstionum audiendi facultatem. l.6.C.de Iurisdictio.

Erant & Magistri Scriniorum. l. 37. §. 1. C. de appellationib. Cui suberant Magistri memoriæ, epistularum, libellorum.

Magistri Scrinij libellorū. §. ad istum in Epist. de Iustinia.Cod.confir. Nouell. Valentinia. titul. iij. & apud Cassiodor. lib. vj. variar.hi cognitiones & preces tractabant.

Magistri item Census.l.30.& l.36.C. de epis. & cler.l.18.& l.23.C.de testament.l.vlt.C.de iu. emphyt.apud quos professiones edebantur, testamenta, ceteraq́ instrumenta publicabantur, non aliter quàm hodie apud Graphiarios insinuationum, vt & Nouel. xliiij. probat, quod in municipijs apud defensores fiebat, idipsum testante Nouel.xvj.

Erant & Magistri officiorum, in Oriēte vnus, in Occidente alter.l.2.& 3.C.vbi senator.l.36. C.de appellatio.l.2.§.fin autem.C.de temporib. appell. l. 2. C. de his qui per met.iud. Et apud Ammia.lib. xx. & Ambros. Epist. liij. lib. vij. & in Notitia, & Nicephor. lib. viij. Eccl.histor.cap. x. Sub horum dispositione erant fabricę: Item Scrinia memorię, scilicet, Libellorum, Epistularum, & Dispositionū. Scholæ item Scutariorum, armaturarum, seniorum, agentium in rebus, & deputatorum eiusdem scholæ. Admissionales item, & Cācellarij. Item cursus publici potestas, vt apparet ex l.9.de cursu pub.lib.xij.C.

Magistri memoriæ epistulis vel libellis præerant.l.12.de excus. muner.lib.x. C. Ammia. lib. xxvij. Treuellius Pollio in Claudio. Et apud Augustinum Epist.lv. Hi, vt est in Notitia, adnotationes omnes dictabant & emittebant, sed & precibus respondebāt. Eumenius Rhetor in Oratio. pro Scholis instaurandis, magistrum se sacræ memoriæ fuisse & trecenta Sestertia annua accepisse scribit.

Magistri Epistularū apud Spartia. in Hadriano & Sido. Apoll.lib.ix.Epist. Hi legationes Ciuitatum consultationes & preces tractabant. Erant & Magistri Epistularum Græcarū, qui, vt notitia habet, eas epistulas quæ Græcè solebant emitti, aut ipsi dictabant, aut Latinè dictatas transferebant in Græcum.

Magistri inter agentes. §. ad istum. epist.de Iustinia.Cod. confir.

Magister rei priuatæ.l.5.C. vbi de causa stat. & l.2.de iure fisci.in C.Theod.

Et Magister æris in l.vn.C.de anno.& cap.

Magistri vestium l.pen.de murilegul.lib.xj. C.

Magister admissionum.l.vn. qui à præbitio.tiron.in C.Theod.

Magistros porrò suo tempore Constantinopoli fuisse vigintiquattuor Luitprandus lib. vj.cap.v.scribit.

Hinc Magisteria potestas.l.6.C. de iurisdictio. l. vlt. C. vbi de curiali vel cohort. l.3. C. Vbi senator.l.33. C. de appellatio.l. vlt. C. de fide instrum.l.vlt.C.de offic.milit.iud.quam Suidas μαγιστερίαν ἀρχὴν vocat. Et Magisterium militare. l. 25. C. de procuratorib. Latini auctores etiam Magisteria numero multitudinis dicunt, vt Cicero in Cato. Me verò & Magisteria delectant: Et apud Suetonium in Octauio cap.ij. Magisteria municipalia.

Magistri etiam appellantur, qui bonis debitoris distrahendi communi creditorum consensu præficiebantur. Quod verbum apud Cicero. Epist. ad Attic. frequens est. Theophil. in tit. de successio. bonor. de creditoribus missis in bonorum possessionem debitoris latitantis agens, συλλεγόμενοι δὲ ἐκεῖνοι τῶν ἀγαθῶν ἐγίνοντο δεσπόται, προβάλλοντες ἐξ αὐτῶν αὐθέντην ὅστις αὐτοῖς ἐξουσίαν εἶχεν ἵνα δὴ αὐτῶν πωλήσῃ τὰ ὀφείλοντα διαπωλεῖσθαι τὴν περιουσίαν, ἐπειδὴ γὰρ δυσχερὲς ἦν πάντας συνιέναι καὶ πωλεῖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἐχειροτόνουν δὲ αὐτῶν ἕνα ὅστις ἐλέγετο μάγιστρος, καὶ λοιπὸν αὐτοῖς συμφέρει τοῖς βουλομένοις ἀγοράσαι. Est in hoc verbo elegans Ciceronis à Quintiliano lib. vj. notatus iocus in Plctorium Fonteij accusatorem, cuius matrem dixit dum vixisset ludum, postquam mortua esset, magistros habuisse. Quòd infames feminæ ad eam conuenire solitæ essent, post mortem bona eius venirent. Videtur autem huiusmodi magister Curator bonorum in libris nostris appellari, vt ex l.vlt.D.de curato.bon. dan. patet. Præterea magistros scripturæ appellabant qui eius Vectigalis societati præerant.

Cicer.lib.xiij. Epiſt. quas familiares vocant, ad Silium: Terentius operas in ſcriptura pro magiſtro dat. Et lib.v.Epiſtol.ad Attic. Pro magiſtris ſcripturæ, & portus, & noſtrarum Diœceſium.& iiij.in Verr.In ſcriptura Siciliæ pro magiſtro eſt quidam L.Carpinatius.

Magiſtratus Romæ hos habitos Pomp. in l.2. D. de orig. iur. tradit Dictatores, Conſules Cenſores, Prætores, Aediles, Tribunos plebis, Quæſtores, Decemuiros, Præfectū Vrbi, Tribunos militum: Alios autem fuiſſe, qui etſi magiſtratus non eſſent, extra ordinem tamen, vtilitatis cauſa conſtituti ius dicebāt, vt Præfectum annonæ & Præfectum Vigilum. de quibus accipiendum eſt quod in l.7.in fin. D.de offic.proconſ.ſcriptum eſt. Atque horum magiſtratuum alij maiores erant, qui imperium poteſtatem've aliquam habebant, quiq́; coërcere aliquem poterant & iubere in carcerem duci. Alij minores, qui ſine imperio & ſine poteſtate erant. l.2.D.de in ius voc. l.12. §.item hi. D. de iudic. l. 26. §. hæc clauſula. D. ex quibus cauſis maior. l.32. D.de iniur.

Magiſtratus porrò propriè populi Rom.dicebantur, qui ſcilicet in vrbe ius dicebant. Eaq́; de cauſa à Præſidibus prouinciarum ſeparantur. l.3.§.1. D.quod met.cau. l.131.in fin.D. de verbor. ſignificat. Et idcirco qui in prouincias cum imperio mittebantur, non Conſules, Prætores, Quæſtores've appellabantur, ſed Pro Conſule, Pro Pretore, Pro Queſtore, cum eorum vicem in prouincijs repræſentarent. Ac poſtea coaleſcentibus in vnum vocabulis, Proconſules, Proprætores, Proquæſtores dicti ſunt.

Sic Magiſtratum poteſtatemq́;, vt diuerſa diſiungi videmus in l.1. D.quod quiſque iur. l.3. in fi.D.de arbitr.l.8. D.de accuſatio. quod nō omnes publica poteſtate præditi magiſtratuum nomen optineāt. Magiſtratum tamen generaliter Vlpian. à propria ſignificatione paululum recedens, eum interpretatur, qui in poteſtate aliqua ſit: veluti Proconſulem, Prætorem & alios prouinciarum rectores, l.12.D.de iuriſdictio. Et omnes, qui tribunali ac iuriſdictioni præſunt, iudices. Magiſtratuum etiam nomine nonnumquam municipales intellegendi ſunt. l. 27. l.31. D.de neg. geſt.l.11.l.13. D.ad municipal.tit.de magiſtratib.conueniend.

MAGNIFICORVM titulus tribuitur Præfectis prætorio, Magiſtris militum, Magiſtris Officiorum, Magiſtris inter agentes, Quæſtoribus, Comitibus Domeſticorum. l.16.C. de teſt. milit. l. vlt. C. vbi Senator. l.33. C.de appellatio. §.ad iſtum. Epiſt.de Iuſtinia.Cod. confir. Et in Epiſtol. Inſtitutio. in §.cumq́; l. 8. C.de modo mult. l.6. & l.vlti. C.de aduocat.diuerſ. iudicior.l.6. C.de aduocat. diuerſ. iudicum.

Ita Magnificos viros Magnificosq́; iudices interpretabimur in l.32.in fin. & l.34. C.de appellatio.

MAIESTAS auctoritatem & amplitudinem ſignificat vel Dei.l.32. §.ſacerdotio. D.de arbitr.vel principis, vel populi Rom. vel magiſtratus. l.7. §.1. D.de captiu. l.penult. D. de iuſtit.& iur.l.9. D.de iuriſdictio. om.iud. l.23. D.de iniur.toto tit.ad leg.Iul.maieſt. Cic.pro Cornelio. Maieſtatem in imperio eſſe dixit atque omni populi Rom. dignitate, vt & Quintilian. refert lib.vij. cap.iij. Itaque maieſtatis crimen illud eſſe definitur, quod aduerſus populum, vel aduerſus ſecuritatem eius committitur. l.1.D.ad l.Iul.maieſt. In hoc quoque crimen cadit, quod aduerſus principem, in quem populus omne ſuū imperium tranſtulit, committitur. Cic.lib.ij.de Inuentio. Maieſtatem minuere definit, de dignitate aut amplitudine, aut poteſtate populi aut eorum quibus populus poteſtatē dedit, aliquid derogare. Olim autem, vt Tacit.lib.j. ſcribit, in iudicium maieſtatis hæc tantùm crimina veniebant, ſi quis proditione exercitum, aut plebem ſeditionibus, deniq́; male geſta Repub. maieſtatem populi Rom. minuiſſet: facta arguebātur, dicta impune erāt, quæ poſtea etiam in iudicium vocari cœpere. Sed hæc aliàs plenius.

MAIORES apud Rom. nominabantur Parentes ſupra tritauum, qui ſpeciale nomen non haberent. l. 4. §. parentem. D. de in ius voc.l.vl.§.parentes.D.de gradib.& adf. Seruius in viij. Aeneid. ad verſum, Lætiq́; minores. Minores, ait, non dicimus, niſi quotiens deficit graduum nomen, vt filius, nepos, pronepos, abnepos, trinepos: vbi iſti gradus defecerunt, meritò iam dicimus minores. Sic maiores dicimus poſt patris, proaui, abaui, atauiq́; vocabulum: Quamquam Maioribus crebriùs Latini Poſteros opponunt. Plin. in Panegyr. Cùm diuus Nerua ſanxiſſet, vt paternis bonis neceſſitate viceſimæ ſoluerentur, congruens erat eandem immunitatem parentes in liberorum bonis habere. Cur enim poſteris amplior honor quàm maioribus haberetur. Vincent. Lirinenſis lib. aduerſ. profan. nouatio. Idq́; eſſe proprium Chriſtianæ modeſtię & grauitatis non ſua poſteris tradere, ſed à maioribus accepta ſeruare.

Maior etiam minori oppoſitus intellegitur, qui viginti quinque annos natus eſt. l.3. §.vl. l.24. D. de minorib. & qui eius ætatis ſunt, maioris ætatis eſſe dicuntur. l.23.D.eo.tit.

Maior ſeptuaginta annis non eſt, qui annum agit ſeptuageſimum. l.3. D.de iure immunit.

Quemadmodum cōtra minor xx. annis non est, qui diem primum anni vicesimi agit. l. 1. D. de manumissio.

A Maiori parte curiæ factum dicitur, cùm duę partes adfuerunt, aut amplius quàm duæ. l. 3. D. quod cuiusque vniuersit. l. 19. D. ad municip. l. 121. §. 1. D. de diuers. reg. l. 45. de decurionib. libr. x. C. l. penult. de præd. decurion. eo. Maior pars creditorum in specie l. 7. in fin. D. de pact. pro modo & cumulo debiti non pro numero personarum accipitur. l. 8. de pact. Quòd si æquales sint in cumulo debiti, tunc plurium creditorum numerus preferendus est, in quo ineundo plures eiusdem pecuniæ reos stipulandi pro vno computamus. l. 8. & l. 9. D. de pact. Ita maiorem partem accipio & in l. 2. D. de curato. bon. dan. & l. vlt. C. qui bon. ced. poss. Eodem autem modo & in depositi repetitione maiorem partem heredum non ex numero personarum, sed ex magnitudine portionum hereditariarum intellegimus. l. 14. D. depos.

In Maiorem partē in eius legis interpretatione, quæ quod maior pars iudicum statuerit, id reum pati iubet, Quintilian. Declamatio. cccxv. interpretatur, in qua plures idem sentiunt, eādem pœnam pronunciant, in eadem verba iurauit. Ita in ea legis verba, quæ à Cœlio lib. viij. Epist. referuntur, accipe.

Maiore parte anni possedisse intellegitur etiā, qui duobus tantùm mensibus possedit, si modò aduersarius eius paucioribus aut etiā nullis possedit. l. 156. D. de verbor. significat. Quod pertinet ad interdicti Vtrubi explicationem. l. 1. D. vtrubi. §. quorum ius. Institu. de interdict.

MAIVMA genus ludi & spectaculi fuit. l. 1. C. de maiuma. quod à Suida ita describitur πανήγυρις ἐγίνετο ἐν τῇ ῥώμῃ κατὰ τὸν μαίον μῆνα, τῶν ἀξιόλογον καταλαμβανόντων πόλιν τὴν λεγομένην ὀστίαν, ἐν τῷ τὰ πρῶτα τῆς πόλεως τελοῦντας ἀδυπαθεῖν ἐπέχοντο· ἐν τοῖς θαλαττίοις ὕδασιν, ἀλλήλους ἐμβάλλοντες, ὅθεν καὶ μαιουμᾶς ὁ τῆς τοιαύτης ἑορτῆς καιρὸς ὀνομάζεται.

MALABATHRVM in l. vlt. §. species. D. de publican. Dioscorides lib. j. cap. xj. folium id esse sui generis scribit, quod Indicæ gignunt paludes, lentis palustris modo innatās aquis sine radice. quod collectum, statim lino trāsfuebatur, & siccatum recondebatur. Plin. lib. xij. cap. xxvj. Dat & malabathrum Syria arborem folio conuoluto arido colore, ex quo exprimitur oleum ad vnguenta. fertilior est eiusdem Aegyptus. Laudatius tamen ex India venit. in paludibus ibi nasci tradunt, lentis modo, odoratius croco, nigricans scabrumq́ue quodam salis gustu. Meminit etiam Malabathri idem auctor lib. xiiij. cap. xvj. & xxiij. cap. iiij. Et Horatius quoque tinctos Assyrio Malobathro capillos dixit in Odis. Inde Malobathrati qui malobathrino oleo delibuti sunt apud Sidon. Apollinar. lib. viij. Epist. ad Leonem.

MALEFICOS à magis & mathematicis separant Impp. in tit. de Maleficis & mathematic. B. Hieronymus in Daniele capit. ij. Maleficos ait esse, qui sanguine vtuntur & victimis & sæpe corpora contingunt mortuorum, quos etiam ab incantatoribus qui rem verbis peragunt & à Chaldæis & Magis distinguunt Impp. Constantin. & Iulia. in l. 5. C. de malefic. Magi, aiunt, & ceteri, quos maleficos ob magnitudinem facinorum vulgus appellat. Idem in l. 7. eod. tit. Si quis magus aut magicis carminibus adsuetus, qui maleficus vulgi consuetudine nuncupatur. Eadem & B. Augustinus tradit in lib. de ciuitate dei, cuius verba referuntur in ca. Nec mirum. xxvj. quæstio. v.

MANCEPS est, qui publica vectigalia conducta habet. l. 53. D. locati.

Mancipes etiam Conductores Salinarum interpretantur l. 11. C. de vectigalib. Inde in l. 3. C. de collatio. donatar. possessio. in C. Theo. Salinis, aiunt Impp. omnibus præter mancipum quæ populi Romani lauacris deseruiunt. Ex quo mendum eluam, quod est apud Symmach. lib. j. Epist. xliiij. in qua non semel municipes salinarum pro Mancipes cum vitio scriptum est. Patet autē ex ea epistola Mancipes eosobnoxios fuisse functioni lignorum, quæ lauacris vrebantur, vt idem auctor Epistol. xiij. ostendit. Erant tamen & mancipes thermarum, qui earum exhibitionem Romæ curabant, vt l. 1. de mancipib. therm. in C. Theod. ostendit. Præterea Romanis Mancipes appellatos τοὺς πλείστους μὲν τοῖς οἴκοις, ἐν οἷς ὁ τῇ πόλει χορηγούμενος ἄρτος ἐγίνετο, Socrates lib. v. histor. Ecclesiast. scribit. Eoq́ue sensu verbum hoc accipitur in l. 1. & l. 2. C. de frumento vrb. Constantin. lib. xij. & l. 2. & l. vlt. eod. tit. in C. Theod. & in l. vn. C. de pistorib. lib. xj. In qua tamen Mancipijs vulgò vitiosè pro Mancipibus legitur.

Mancipes mutationum apud Cassiodor. lib. iiij. Variar. Epist. ad Godiscal qui equorum ad celeritatem commutari solitorum curam gerebant: de quibus Zeno sentire videtur in l. 18. C. de cursu publ. lib. xij.

MANCIPATIO species fuit alienationis, & rerum mancipi, quæ certis verbis fiebat libripende & quinque testibus præsentibus, Quemadmodum Vlpia. Institut. & titul. xix. Et Boeth. in Topic. Cicero. exponunt. Meminit Paul. lib. ij. Sentent. titul. xvij. Iustinia. in titul. de testament. in prin. Vnde Mancipio dare, & accipere, frequens & vsitata bonis

nis auctoribus locutio. Cicero Topic. Finge mancipio aliquem dedisse id, quod mancipio dari nō potest. Tacit. lib. iij. Seruos quoque Syllani actor publicus mancipio acceperat; & alijs multis locis, quæ Budæus in Annotatio. in Pandect. congessit. Hinc & res mancipi appellabantur, quæ ex iure Quiritium abalienari, & in alterius dominium vel nexus, vel cessionis in iure sollemnitate transferri poterant, vt bene Boëth. in Cicero. Topic. sensit. Nec mancipi verò res, quæ his modis alienari non poterant: cuiusmodi erant omnia prouincialia prædia ante Iustiniani constitutionem; Nam cùm tributaria vel stipendiaria ea essent, non poterāt mancipio à prouincialibus dari: vsus dumtaxat & fructus καὶ χρῆσις eorum, prouincialium erat, mancipium & proprietas populi. Ex quibus Rubrica de vsucap. transf. & de reb. mācipi. valde illustratur, quæ magnas superioribus temporibus exhibuit non modò bonarum litterarum rudibus & imperitis, sed & ipsis melius institutis hominibus difficultates. In Italico vero solo prædia omnia iure mancipij iureque optimo haberi poterant. Feræ verò bestiæ nec mancipi erant, auctore Vlpia. in Institutio.

MANDARE primùm est gerendum aliquid alicui committere: quod his verbis explicari solet, IVBEO, MANDO, ROGO, VOLO. l. 1. D. manda. vnde Mandatores dicuntur, quorum mandato alij pecunia credita est. l. 41. in fi. l. 25. in fi. l. 71. & Rubr. D. de fideiussorib. & mandato. l. 28. l. 60. D. manda. l. 1. §. si fideiussor. D. si quid in fraud. pat. l. 95. §. si mandato. & §. penult. D. de solutio. l. 8. C. de pignorib. l. 12. C. de non numer. pec. l. 30. C. de loca. & cond. Qui à fideiussoribus eo distāt, quòd auctores sint cōtrahendi negotij, cùm plerumque fideiussores contractæ iam obligationi accedant. Ceterùm Mandator non est, qui faciendi nominis causa, quasi proxeneta interuenit. Hic enim monstrat magis nomen quàm mandat, tametsi laudet. l. 2. D. de proxenetic. Mandator quoque causæ dicitur, qui mandat alicui, & instruit eum ad accusationem dando probationes, allegando accusationes. l. 2. §. diuus. cum §. seq. l. 22. in fi. l. 23. & l. 24. D. de iure fisc. l. 1. §. incidit. D. ad Turpillia. Sueto. in Tit. cap. viij. Inter aduersa temporum delatores mandatoresque erant ex licentia veteri. Meminit huius & Constantin. lib. j. titul. v. Eumque ita definit, quàm rectè ex superioribus apparet. μανδάτωρ λέγεται ὁ τῷ μηνυτῇ ἐπαγγείλας εἰς τὴν τοῦ πράγματος καταμήνυσιν. Ceterùm qui sine mandato dumtaxat hortatus est ad accusationem suscipiendam, pro mandatore non habetur. l. 20. D. de his qui not. infa.

Mandata appellātur præcepta principum, quæ præsidibus in prouincias proficiscētibus dabantur, quibus omnis eorū potestas omneque munus continebatur. l. 3. & l. 19. D. de offic. præsid. l. 27. in fi. & l. 33. D. de poen. l. 7. §. 1. D. de iure patro. l. 131. in fi. D. de verbor signific. l. 4. §. 1. D. ad leg. Iul. pecul. l. 1. D. de colleg. & corp. l. 6. D. de extr. crim. l. 1. D. de milit. test. l. 5. D. de seru. export. Plinius lib. x. Epist. epist. ad Traia. Nam sicut mandatis tuis cautum est, ne restituam. Iustinia. Nouell. xvij. ὡς γὰρ τοῖς ἄρχουσι συλλαμβάνεις ἐν τῷ περιέχειν παραγγέλματα mandata principis αὐτὰ κελεύοντα καθάπερ ἔχειν αὐτοὺς διαφυλάττειν τὰς ἀρχάς. Idem xxxj. καὶ τῶν ἡμετέρων παραγγελμάτων ἀναμιμνησκόμενον, ἅτινα δέδομεν αὐτῷ σὺν τοῖς τῆς ἀρχῆς συμβόλοις. ἐκάλουν δὲ ταῦτα καὶ ὡς πολλάς Mandata principis. Atque interdum hæc mandata à præsidibus in prouincijs sub edicto proponebantur, vt apparet ex l. 6. §. 1. D. de custod. reo.

Mandare etiam delegare significat titul. de off. eius, cui mand. est iurisd. l. 8. §. sed nec mandare. D. de transactio. l. 8. D. de tutorib. dat.

Mandata autem iurisdictione totum officium Iuris dicundi transit. l. 1. §. damus. D. de susp. tuto. Nec nudam notionem dumtaxat, sed iurisdictionem, nō quidem proprio, sed alieno beneficio is, cui iurisdictio mandatur, habet. l. 1. §. 1. D. quis & à quo appell.

Postremò mandare, cedere, præstare, & exhibere actiones significat. l. 25. D. de adm. tut. l. 1. §. plane. D. de tutel. & rat. distr.

Ita mandatum actionum accipe in l. 76. D. de solutio.

MANIFESTVS fur est, qui cum furto deprehenditur, &, vt Græci dicunt, ἐπαυτοφώρῳ. l. 3. l. 4. & l. 5. cum seq. D. de furt. Gaius lib. ij. Institut. titul. vlt. Inuenias sæpe apud Plautum in eandem cum Græco sententiam dici manifesto teneri. Manifestos quoque rerum capitalium dixit Sallust. in coniuratio. Catil. qui manifestò in ea noxa tenerentur.

MANSIONES, ad iter metiendum dispositas & hominum & animalium cursui publico deputatorum stationes appellabāt. l. vlt. D. de munerib. & hono. l. 7. D. de annon. lib. x. C. l. 2. de cōdit. in pub. horr. eo. l. 9. de anno. & tribut. in Cod. Theod. l. 9. de susceptorib. lib. x. C. l. 2. de lucris aduoc. lib. xij. C. Lamprid. in Alexand. Illa die illa hora sum exiturus, & si dij voluerint in prima mansione mansurus. Deinde per ordinem mansiones, deinde statiuæ, deinde vbi annona esset accipienda. Ambros. in Oratio. de morte Valētinia. Ecce postridie litteræ de instruendis mansionibus, inuectio ornamētorum regalium aliaque eiusmodi, quæ ingressurum iter Imperatorem significarent. Et in Panegyrico incerti

auctoris, qui Constantij filio dictus est, itinere confecto consumptis copijs mansionum, ne quis consequi posset, exercitus repente intra parietes cōsederat. Symmach. in Epist. Diligentiæ tuæ ratio derogetur, quæ possit ostendere, quod numero animalia collocaris, & quo paratu instruxeris mansiones. In has autem mansiones etiam milites diuertebant. l. 11. C. de re milit. lib. xij. l. 2. C. de lucr. aduocat. eo. Vnde annonis & pabulis instruebantur, vt ex Cassiodoro lib. v. Variar. Epist. ad Gepidas, & lib. x. Epist. ad Senator. & populum patet. Idem Lampridius in Alexand. Milites expeditionis tempore sic disposuisti vt in mansionibus annonas acciperent.

Mala mansio quæstionis & tormenti genus apud Roma. fuit, qua noxij distendebantur. l. 7. D. depos. l. 15. §. quæstionis. D. de iniur. Credibile est autem eculeum ea periphrasi significari, quem ab eo quod extendat, ita appellatum Isidor. lib. v. Etymol. cap. xxvij. scribit.

MANVS potestatem quandoque significat. l. 2. in prin. D. de orig. iur. Ex quo Manumissionem dictam nostri scribūt, quòd per eam de manu ac potestate dominorum serui dimitterentur. l. 4. D. de iustit. & iur. Etsi Festus à missionis de manu sollēnitate verbum hoc deriuatum putet. Manumittere enim comici frequenter, Emittere è manu dicunt. Manumitti autem tam liberi quàm serui in libris nostris dicuntur. l. 28. D. de adoptio. l. 2. D. de offic. procons. l. 107. D. de verbor. oblig. Rubr. si à paren. quis manum. fuer. Nec mirum, cùm in imaginariam seruilem causam liberi in emancipationis sollennitate peragenda deducerentur, distraherēturq; ac manumitterentur non aliter atque serui. Vnde pater, qui emanciparat, manumissor appellabatur. l. 16. §. 1. D. de inoff. test. Crebrius tamen manumissio de seruis, emancipatio de liberis vsurpatur. l. 1. §. alienatio. D. quando act. de pecul.

In manum quoque venire olim vxor dicebatur, quę in potestatem viri per coēmptionem vel confarreationem transibat. vt ad Cicer. in Topic. Boëth. & Vlpia. in Instit. tit. ix. exponūt. Apuleius lib. viij. de Asino aur. At dum herilis puella in boni Tlepolemi manū conuenerat. Idem lib. vj. Sic ecce Psyche conuenit in manum Cupidinis, & nascitur illis maturo partu filia. Inde vxor in manu viri esse dicebatur, vt idem Vlpia. in Institut. tit. xxij. probat. Manus præterea pro turba & coactis hominibus accipitur. l. 9. §. idem ait. D. quod met. cau. & fortè in l. 3. D. de off. pręsid. & l. 60. D. de adq. rer. do. Ita manu facta, id est, collecta in l. 6. D. ad leg. Iul. peculat. & apud Paul. lib. v. Sentent. titul. xix. & tit. xx. Ita manum militarem accipere possumus in l. 68. D. de rei vindic. l. penult. D. ne vis fiat ei qui in poss. Planè in l. 5. §. meminisse. D. de noui oper. nunt. & in l. 6. §. 1. D. si seruit. vind. Per manum, est per lapilli iactum.

Manus armata. l. 3. §. aduersus. D. de sepul. viol.

Manus pro cautione & Chirographo item scriptura alicuius manu subsignata ponitur. l. 15. D. de probatio. l. 1. C. de metat. & epid. lib. xij. Manus etiam pro arte. Vnde Manuspretium quod pro artificis opera datur. l. 13. §. 1. D. de verbor. significat. l. 30. §. qui ædem. D. loca. & alijs locis quæ libro iiij. Select. Antiq. notauimus. Manus iniectionem excepisse dicebatur, qui ius sibi prehendendæ atque abducendę rei retinuerat. l. 10. §. 1. D. de in ius voc. l. 9. D. de seru. export. l. 20. §. 1. D. de manumissionib. l. 7. D. qui sine manumissio. l. 1. §. similiq; modo. C. de Lat. libert. toll. l. 2. C. si seru. exp. Seruius in illud Vergilij x. Aen. Iniecere manum parcę. Vsus est, ait, sermone iuris. Nam manus iniectio dicitur, quotiēs nulla iudicis auctoritate expectata rem nobis debitam vindicamus. Quem Virgilij versum etiam enarrans Macrob. lib. iij. Saturna. cap. vij. Et hic, ait, proprietatem humani & diuini iuris executus est. Nam ex manus iniectione pene mancipium designauit. Quintil. lib. vij. cap. vij. Patri in filium, patrono in libertū manus iniectio sit. Vtitur & hoc verbo Ouidius eleg. 4. li. 1. Amor. Et dicam, ait, mea sunt. Iniijciamq; manus. Idem lib. ij.
Iniiciam dominās in mea iura manus.
Liuius lib. iij. ab vrb. cond. Virginij minister libidinis Decemuiri manum iniecit, serua sua natam, seruam appellans. Quinti. Declamat. ccclix. Publicanus noluit scrutari: translatis manus iniijcit, & suos dicit. Impp. in l. 15. de bon. proscript. in C. Theo. vxor proprias res velut manu iniecta mox vindicet. Et in l. 3. de his qui ad eccl. conf. ad pristinam sortem velut manu mox iniecta reuocētur. Nam breui fieri quid dicitur quotiēs celeritate actionum coniungendarum, vnus actus occultatur & intercessisse iure ciuili fingitur. l. 44. §. 1. D. de iure dot. l. 3. §. sed si debitorem. D. de donat. int. vir. vt accidit & in specie l. 15. D. si cert. pet.

Manu verò longa traditam nobis videri Iauol. eam pecuniam dixit, quam in conspectu nostro ponere debitorem nostrum iusserimus. l. 79. D. de solut.

Cùm manu sata in venditione fundi excipiuntur, non quę in perpetuum sata sunt, nec quę ex stipula nascuntur excipi intelleguntur, sed quæ singulis annis seri solent, vt fructus eorum tollantur. l. 70. §. fundi. l. 80. D. de contr. empt.

Manum mittere, Manum porrigere μεταχειρίζειν in l.15.§. sed si emptor. D.de re iudic.l.14.§.1. D. de religios. l. 2. C. quo quisque ordin. ten.lib.xj. l.vlt. C.de peric.nominator.lib.xj.

Ad manus venire l.11.§.pen.D.de pœn.

MARGARITA & Margaritas promiscuè Latini auctores dicunt & à Gemmis & Lapillis separant.l.19.§.penult.l.25. §.penult. D. de auro,arg. Seruius verò in 1. Aeneid. Gemmas à margaritis eo separari ait, quòd illæ diuersi coloris, hæ albæ: vel quòd illæ integræ, hæ pertusæ. Sed enim cùm Margaritorum & vnionum crebra fiat in libris nostris mentio, non abs re fuerit eorum ortum subiectis Ammiani Marcellini verbis quæ hoc ipsum planum faciunt patefacere. Sic autem ille lib.xxiij. scribit, Apud Indos & Persas margaritæ reperiuntur in testis marinis robustis & candidis, permixtione roris anni tempore præstituto conceptæ. Cupientes enim velut coitum quemdam humoris ex lunari aspergine capiunt densius oscitando. Exindeq; grauidæ edunt minutas binas aut ternas, vel vniones sic appellatas, quòd eius terræ conchulæ singulas aliquotiens pariunt, sed maiores. Idq; indicium est ætherea potiùs deriuatione, quàm saginis pelagi hos oriri fœtus & vesci, quòd guttæ matutini roris iisdem infusæ claros efficiunt lapillos & teretes: vespertini verò flexuosos contrà & rutilos, & maculosos interdum. Quod genus gemmæ etiam in Britannici secessibus maris gigni legiq;, licet dignitate dispari, nō ignoramus. Idem etiam Plinius fusissimè persequitur lib. ix.cap.xxxv. Cui & Solinum adde cap.liiij. Polyhistor.& Athenæum lib.iiij. Dipnosophist. Et Isidor.lib.xvj. Etymolog.cap.x. Inde Tertullian.in lib.de habitu mulieb. Sed si quid, ait, de mari Britannico aut Indico ambitio pascatur: Conchæ genus est non dico conchylio aut ostreo, sed nec peloride gratius de sapore. Ad hoc enim conchas nouerim maris poma. Quòd si concha illa aliquid intrinsecus pustulat, vitium eius magis debet esse quàm gloria. Et licet margaritum vocetur, non aliud tamen intellegendum quàm conchæ illius aliqua dura & rotunda verruca.

MARMORE legato rudis tantùm materia continetur.l.78.§.illud.D.de leg.lib.iij.

Marmoreæ lapidicinæ in l. 7. §. si vir. D. solut. matrim.

Marmoreum metallum.l.13.de metall. in Cod. Theod.

Marmorarij qui marmorum in crustas secandorum artem tenent. l.1.de excus.artific. lib. x.C.l.2.eod.tit.in C.Theod. & apud Cassiodor.lib.j.Variar.epist.ad Agapit.

MARITI appellatione sponsus continetur in l.Iul.de fundo dotali. l.3. D.de fun.dot.l.5. C. de bon. mater. non item in l.Iulia de adulterijs. quæ cum marito iure mariti adulterij accusandi potestatem dedit, idem sponso concessisse non videtur.

MASSA, rudem materiam auri,argenti,æris, significat.l.10.§.si massæ.D.quib.mod.vsusfr. amit.l.19. & l.52. §.si quis massam. D.de fur.l.7.§.cùm quis.D.de adqu.rer. dom.l.27. in fi. D.de auro,argen.l.penult.D.pro soc.l.3. §.vl. D.de rei vindicat. l.88. D.de leg. lib. iij. l.44.§.si pocula.D.de leg.lib.j.l.9.§.si quis rem.D. ad exhib.

MATERIA, generaliter dicitur, ex qua aliquid fit.l.7.§.cùm quis ex aliena. D.de adqu. rer.do. Materiam itaque propriè rudem & informem accipimus, & operi faciundo destinatam. Sed & Materiam à Ligno Iureconsulti separāt: hoc vocabulo ea, quæ comburendi causa parata sunt, significantes; illo verò ea, quæ ad ædificandum fulciendumq; adcommodata sunt.l.55.de legat.lib.j.l.12. D. de vsufruct.l.167.D.de verbor.significat.l.18. §.si quis cauerit.D.de pigner.act.l.45. §.pen. D.de iur.fisc. l.14. §.1. de pericul. & commo. l.47.D.de actio.empt. Vnde legata materia nauis, arca, armarium've ex ea factum non vindicabitur.l.57.l.88.D.de legat.lib.iij. Pali certè & perticæ in numerum materiæ rediguntur.l.56. D.de leg.lib.iij. l.168. D.de verb. significat.

Materia in l.198.D.de verb.signif.pro qualitate & genere vsus accipitur, vt patet ex l.166. D. eod.tit.& l.16.C.de præd.minor.

MATERTERA matris sororem significat.l. vlt.§.amita.D.de gradib.& adfin.l.pen.D.de legit.tut. quasi mater altera, vt Festus lib.xj. scribit.

Matertera magna, auiæ soror est.l.1. §.quarto. & l.vlt.§.matertera.D.de gradib. Atque hoc loco obiter Festi verba restituemus, qui vulgo ita habet, Matertera patris & matris mihi magna mater est, cùm legendum sit, mihi magna matertera est. Matertera maior, proauiæ soror est, patris vel matris matertera magna. Maxima rursus abauiæ soror patris vel matris matertera maior, vt in superioribus locis traditur.

MATREMFAMILIAS accipimus eam, quæ non inhonestè viuit: nec interest nupta sit an vidua, ingenua an libertina. l.46.§.1.D.de verbor.signific. l. 3. §. vlt. D. de liber. exhib. l.41.D.de ritu nupt.l.29.C.ad l.Iul.de adulter. l.10.D.eod.tit.l.15. §.si quis virgines.D.de iniur. Festus tamen lib. xj. hoc nomine eam, quæ vidua est, contineri negat. Cicero planè in Topic. Matresfa. ait esse, quæ in manum conuenerunt, quomodo in l.1. D.de concubin. accipi videntur. Eoq; à Matrona matremf.

tremfa. differre Gellius lib.xviij.cap. vj. tradit, Quòd matróna sit, quæ in matrimonium cum viro quoquomodo conuenerit, Materfa. verò ea sola, quæ in mariti manu mancipióq; sit. Quæ eadem verba Seruius in xj. Aeneid. transcripsit. Nonius autẽ dum hanc ipsam differentiam exponere studet, errore se obruit, nisi ille in posterioribus verbis mẽdosus est, perinde vti est in eo quod pro matronæ nomine, Marcum Tullium impressi codices scriptum habent. Enimuero matronam, vt & matremfa. notæ auctoritatis spectatæq; honestatis nostri auctores accipiunt. l.13. D.de adulter. l.1. §.omnem. D.de iniur. l. 1. §. & notandum. D. de vent.inspic. Id quod Festus quoq; lib.xj. significat, cùm ait matronas appellatas eas ferè, quibus stolas habendi ius esset. Vnde Matronalis habitus in l.15.§.si quis virgines. D.de iniur. De quo lib.j.Select.Antiquit. abundè diximus. Nunc ad Matremfa. redeamus. Matresfam. certè dici constat, quæ suæ potestatis sunt. l. 41. D.de his qui sunt sui, vel alieni iur. l.30. §.1. l. 34. D. solut. matr. Eaq; ratione etiam virgo Materfam. appellabitur, si morte patris vel emancipatione sui iuris facta sit, quemadmodum etiam pupillus paterfam. probè dicitur. Quod & Tertullia. in lib.de virginib. veland. ita scribit, Materfamiliæ vocatur licet virgo, & Paterfa. licet inuestis.

MATRICARII in Nouella xiij. quæ est de Prætore plebis. Hoc verbum in notis quibusdam vetustis ad Iuliani Patricij Epitomam sic expositum inueni: Matricarij dicuntur illi quos videmus ad incẽdia currentes & portantes spongias cum ferramentis & alia per quæ possunt de pariete in parietem transire & ita incendium extinguere.

MATRIMONIVM appellatur viri & vxoris coniunctio. l.1. §.1. D.de iustit. & iu. Ex eo autem dictum quibusdam videtur matrimonium, quòd propterea nubat mulier, vt mater fiat, quemadmodum Augustin. lib. xix. contra Faustin. scribit. At Gregorius in cap. vlt. de Conuersio. infidel. datum hoc laboribus, quos in partu mulieres sufferunt tradit, vt ab ipsis potius, quàm viris, eorum coniunctio nomen accipiat.

MATRICVLA pro catalogo, descriptione, indiceq; ab Impp. vsurpatur. l. 3. de agentib. in reb. lib. xij. C. l. 13. C.de aduoc. diuers. iudicio. l. 10. de cohortalib. lib. x. C. l. pen. & vlt. C.de commeatu lib. xij. Matriculæ militares pro numeris. l. 16. C.de test. milit. vtitur hoc verbo Modestus in Epitom. de re milit. Matricularij, Oeconomi Ecclesiarum appellantur, quos nunc *Marguilliers* vocamus. Aimoinus Monach. lib. iiij. de gestis Francor. cap. xxxiij. Prædia verò tam innumera fratribus in eodem loco deo famulantibus, siue matricularijs ecclesiæ contulit, vt deuotio animi eius plurimis admirabilis esset. Et in libro veteri formularũ: Nos in Dei nomine Matricularij Sancti Martini, dum mane ad hostia ipsius ecclesiæ obseruanda conuenissemus, ibi infantulum sanguinolentum inuenimus.

MAXIME, vox hæc plerumque ita accipienda est, non quasi aliàs idem sit, sed quasi aliàs idem non sit. Et idem valet quod Vtique, veluti in l.9. D. de vsucapio. Vsucapiuntur res maximè corporales. Quod non sic accipiendum est, quasi etiam incorporales vsucapi possint. Hoc enim à iuris ratione alienum est, sed quasi corporales solæ. Sic & in l.3. D. de concubin. Ingenuam in concubinatu esse posse traditur maximè eam, quæ obscuro loco nata est, vel corpore quæstum fecerit vbi Maximè eam, pro, Eam demum dictum sequentia verba declarant. Alioquin si honestæ vitę & ingenuam mulierem in concubinatu habere maluerit, sine testatione hoc manifestum faciente non conceditur. Similiter in l.2. C. an seruus ex suo fac. Creditoribus, ait Imp. qui tibi in seruitute mutuam pecuniam crediderunt nulla aduersus te actio competit, maximè cum tibi peculium non esse legatum proponas. Maximè: nam si peculium legatum proponeretur. Contra esset dicendum. l.2. §.per contrarium. D. de dote releg. Idem ipsum Petrus Faber singularis vir ingenij & doctrinæ, dum hæc commentarer, appositissimo exemplo mihi cõfirmauit, ducto ex l.12. §.si in agro. D. de fun. instr. vbi vestigatores & canes, & cetera ad venationem necessaria instrumento agri contineri Vlp. tradens, Maximè, addit, si ager ex hoc reditum habuit: qua de re Paulus in l.22. eod. tit. & libri iij. Sentent. tit. v. agens retia apraria & cetera venationis instrumenta ad instrumentum fundi pertinere ita definit, Si quæstus fundi ex maxima parte in venationibus consistat. Sic etiam, vt hunc locum concludam, vox Maximè, interpretanda est, in l.37. §.pater. in fi. D. de legat. lib. iij. & l.2. §. illud. D. de hered. vendit. & l. 4. C. de pact. conuent. & fortè in l.41. D. de re iudic. l.5. §.pen. D. de doli excep.

MEDIASTINVS seruus, & ordinarius opponuntur in l.15. §. Prætor ait. D. de iniur. Et Mediastinus & artifex in l. vlti. D. de oper. serui. Mediastini autem dicebantur vilissimi balnearum atq; ædium ministri, qui in medijs ædibus ad omnia obsequia prestò erant, nullo ordinario ministerio fungentes, vt Porphyr. & Acron ad illum Horatij versum adnotant,

Cum Mediastinus tacito pede rura petebat.

Et

Et Nonius Marc. qui Lucilij & Catonis testimonia aduocat. Priscianus etiam in lib. de xij. carmin. Mediastinus quoq; ait, inde videtur cōponi, quia medias partes balnei tenet, hoc est, in medio lauantiū stat. Vsus est hoc verbo Cic. in Catilin. & Plinius lib. xxix. cap. j.

MELIOR condicio, quod ad pactum addictionis in diem attinet, adferri videtur, si pretio quid addatur. Sed etsi nihil pretio addatur, solutio tamen offeratur facilior pretij, vel maturior, vel locus oportunior soluēdo pretio dicatur, vel si persona idoneior, vel quæ leuioribus condicionibus emat, & satisdationem nullam exigat, melior condicio adferri intellegitur. l. 4. §. vlt. D. de in diem addi. & omnino quidquid ad vtilitatem venditoris pertinet, pro meliore condicione haberi debet.

MEMORIA mortuorū damnatur eorum, qui maiestatis & perduellionis criminibus post mortē arguuntur. l. 32. §. si maritus. D. de don. int. vir. l. 6. §. quod si quis. D. de iniusto rup. l. 78. in fin. D. de legat. lib. ij. l. 2. C. de testam. man.

Memoriam retractare in l. 2. D. ne de statu def. est de statu defuncti querere. Memoriales in scrinijs memoriæ militantes. l. 10. C. de proxim. sact. scr. lib. xij. l. 2. de priuileg. cor. qui in sac. pal. l. 9. & l. vlt. C. de diuers. offic. lib. xij. l. vlt. C. de inoffic. test. & Nouell. Valentinia. tit. iij. Hi verò rescripta excipiunt. l. vlti. de petit. bon. lib. x. C. Ad memoriam parentes Spartia. in Pescen. Nig. de Paulo & Vlpian. agens, appellare videtur. At postea, ait, cùm vnus ad memoriam, alter ad libellos paruisset, statim præfecti facti sunt. Hinc & Memoriæ magistri, qui vt ait l. 12. C. de excusat. muner. lib. x. C. nomine magistrorum memoriæ præfuerunt: Inde sacrum scrinium memoriæ. in l. vlt. de decurionib. eo. lib. & alijs propè innumerabilibus locis.

MENSAE eboreæ. l. 12. §. idem respondit. D. de instruc. vel instrum. leg. Mensæ citreæ in l. 21. §. quamuis. D. de act. empt. Mensæ argentariæ nummulariæq; fit mentio in l. 4. D. de eden. l. 47. D. de pact. l. 27. D. de furt. l. 5. §. 1. l. 19. §. 1. & l. vlt. D. de institor. l. 3. C. eod. tit. l. 77. §. mensæ. D. de leg. lib. ij. l. 29. §. 1. D. de liberatio. leg. & apud Gell. lib. xiiij. cap. ij. & apud Iustin. Nou. cxxxvij.

Ab ea Mensularij appellabantur, qui mensam exercent, qui & mensarum præpositi à Firmico lib. iij. Mathes. cap. viij. & aliâs Nummularij in d. l. 47. §. 1. & in l. 23. §. in bonis. D. de reb. auct. iud. Qui & ab alijs auctoribus Mensarij vocantur. Liuius lib. vij. Solutionem æris alieni in publicam curam conuerterunt, Quinqueuiris creatis, quos mensarios à dispositione publicæ pecuniæ appellarunt. Idem lib. xxiij. Et Romæ quoq; propter penuriam argenti triumuiri Mensarij, rogatione Minutij Trib. pleb. facti. Sic & apud Sueton. in Augusto cap. iiij. Nerulonensis Mensarius: & apud Capitolin. in M. Anto. Philos. Leges de mensarijs & auctionibus tulit.

MENSEM accipimus xxx. diebus constantem, vt ex l. 12. D. de statu hom. cum l. 2. §. vlt. D. de suis & legit. colligitur: vbi tamen lex duorum mensium facit mentionem, etiam qui sexagesimo primo die venerit, audiendus est. l. 102. D. de diuers. reg. iur.

MENSIA lex ex alterutro parente peregrino natum deterioris condicionem sequi iubet. Vlpian. in Institut. titul. de his qui in potestate sunt.

MENSOR agrimensorem significat in tit. si mensor fals. mod. & in l. 4. §. 1. & l. 8. §. vlti. D. fin. reg.

Sunt & Mensores operum, quorum Plinius lib. x. Epistul. ad Traia. meminit. Item Mensores frumenti, quorum meminit l. 10. §. 1. D. de vacat. mun. l. 19. D. de excus. tut. l. 1. de condit. in publ. horr. lib. xj. C. Quorum Romæ certum fuisse corpus apparet ex d. l. 10. §. 1. & ex inscriptionib. Antiq. Planè in l. vlt. D. de iure immunit. in qua de militaribus muneribus agitur, Mensores, cum Vegetio lib. ij. cap. vij. interpretari possumus, qui castris ad podismum dimetiuntur loca, in quibus milites tentoria figant: Leo Imperator in lib. de Bellico apparatu cap. iij. μινσωρες δὲ λέγονται οἱ τὰ φοσσᾶτα μετροῦντες καὶ καθιστῶντες, ὡς μηνσωράτωρες τῶν κελλῶν. Quanquam & mensores frumenti in d. l. vlt. intellegi nihil prohibet de quibus l. 12. in fi. D. de re milit. & l. vlti. D. de appellatio. recip.

MERCIS appellatio ad res mobiles tantùm pertinet, veluti vinum, oleum, frumentum. l. 66. D. de verbor. significat. l. vlti. D. de condictio. trit. & passim in titul. de institor. D. Ad seruos verò non pertinet. l. 1. §. 1. D. de tributor. Ob eamq; rem Mangones, non mercatores, sed venalitiarij appellati sunt. l. 207. D. de verbor. significat. quamuis & serui mercis loco haberi dicantur. l. 73. §. vlt. D. de leg. lib. iij. Et edictum de peculiaris mercis tributione ad omnes negotiationes porrigitur. d. l. 1. & l. 28. D. de pecul. Generaliter autem, Merx quæcumque res in emptionem deducta appellatur. l. 1. D. de rer. permut. Et mercis causa parata dicuntur, quæ idcirco parata sunt, vt veneant. l. 32. §. vxorij. D. de vsufruct. legat.

Merces, conductionis locationisq; pretium significat. Cuius rei exempla nō adfero. Mercedem autem ex operis libertorum, qui ca-

pere dicantur exponitur in l.25. §.1. & §.vlti, D.de oper.libert.& l.vlt.§.1.& §.vlt. D.qui & à quib. Mercedes etiam appellantur τὰ δίδακτρα quæ liberalium artium præceptoribus præſtantur. l.12. §.vlt. D. de adminiſtrat. tutor.l.4.D.vbi pupill.educ.l.1.in princ.D.de extr.cognit.Iuuen.Sat.vij.

Scire volunt, omnes mercedē ſoluere nemo:
Mercedem appellas, quid enim ſcio. culpa docentis
Arguitur.

Latini Mineruale quoque has mercedes appellant. Tertullian. in lib.de Idololatr. Quis ludi magiſter, ſi non tabularia idolorū, quinquatria tamen frequentabit. Ipſam primum noui diſcipuli ſtipem Mineruæ, & honori & nomini conſecrat. Et mox, Tam Mineruale Mineruæ quàm Saturnalia Saturni,

MERCENNARII appellabantur, qui operas ſuas mercede locabant.l.1.§.ſi filiusfam.D.de vi & vi arm. l. 5. §. ſi quid ſeruus. D. quod vi aut clam.l.6.D.de donatio.l.20.D.quemadm. ſeruit.amitt.l.91.D.de furt.l.11.§.1. D.de pœn. Plerumque autem ita ſeruos alienos, quorum conductis operis vtebantur, vocabant. Vnde Valer.lib.v.cap.iiij. Villicum, ait, in agello, quem ſeptem iugerum in Pupinia habebat, mortuum eſſe, occaſionemq́; nactum mercennarium amoto inde ruſtico inſtrumento diſceſsiſſe. Quod idem Seneca in libro de Conſolatio. ad Albin. referens, mercennarium ſeruum dixit. Idem lib.vj.de Benefic, capite v. Nec conductum meum quamquam ſis dominus, intrabis, nec ſeruū tuum mercennarium meum abduces. Saluia. Maſsil.lib.vj.de vero Dei iud.ad ri. Illorum more dominorum nobiſcum barbari agunt, qui mancipia obſequijs ſuis non neceſſaria mercedibus promerendis locant. Sed & liberi homines ſi operas locarent ſuas, eodem nomine appellabantur, vt ex Varro.lib.j.de re ruſt.cap.xvij.patet.

MERITORIA, abſolutè ſunt diuerſoria, vel fullonica, vel ſtabula, vel quæ alia loca, quæ mercede locantur.l.91.§.balneas.D.de legat. lib.iij.l.13.§.vlt.D.de vſufruct.l.52.§.ſi quis ex ſocijs.D.pro ſoc.l.198.D.de verbor.ſignific.l. 5.§.domum.D.de iniur.Prudentius in Amartigenia. Balnea, propolas, meritoria, templa, theatra. Vopiſc. in Tacito, Meritoria intra vrbem ſtare vetuit. Spartian.in Peſcennino Nigro; Pro triclinijs Popinas habēt. pro cubiculis meritoria. Dixit & Meritoria cœnacula adiectiuè Sueton. in Vitell. cap.vij. Et Meritoria balnea Plin.lib.ij.Epiſtol.ad Galſum & meritoriam rhedam. Idem Sueton.in Iul.cap.lvij.

Merita militiæ, commoda præmiorum, quæ emeritis & impletis ſtipendijs, veteranis dantur.l.18.§.veterani.D.de iure fiſc.

Merere etiam, ſtipendia merere in l. 16. §. vlti. D.de caſtr.pec.l.26.§.vlti. D.de excuſ.tutor. l. 8.D.de accuſatio.l.18.D.de iure fiſc.l.23.in fin. D.ad municip.

Merere aliquid ex iudicio patris dicuntur, qui aliquid teſtamento eius acceperunt. l. 13. D. de doli except. Sic Merere legatum dicitur, cui id teſtamento relinquitur. l. 21. D. ad leg. Falcid. Adde etiam l.10.de piſtorib. in Cod. Theod.

Meruiſſe quoq; ſententiam deportationis dicitur, qui eam excepit. l.3.C.de inſtitution.& ſubſtitut.

MERVM, vt Iſidor.lib.ij. Etymolog. cap.xlj. ſcribit, purum ſignificat. Merum etiam Nonio interprete ſolum ſignificat. Vnde Merulam, quia ſola volet, dictam, ex quorundam opinione Quintilia. lib.j. cap.vj. tradit, quaſi meram volantem. Atque ita merum ius gentium apud Trypho. purum, ſolum, & ſimplex, ſeparatumq́; à ciuilibus preceptis accipimus. l.31. D.depoſ. Et merum ius, pro ipſo, ſtricto, ſubtiliq́; iure. l.37. D.de admin. tut.l.penult.§.vlt.D.de contra tabulas.l.16.D. de minorib.l.4. §.ſi viam. D.de vſucapio. l.3. C. de obſeq. à liber. Eodem modo meram rationem interpretamur in l. 22. §. ſi hi. D. manda. & l.6. D.de pœn. Et meram ſubtilitatem in l.3.§.1.D.de adim.legat. & l.32. in fi. D.de vſucapio. Et meram actionem in l. 14. §.idem Labeo.D.de religioſ. Sic & Merum officium prætoris in l.5. D. de verbor. oblig. & Inſtitut.de diuiſio.ſtip.quod, vt Theoph. interpretatur, ἐκ μόνης δικαιοδοσίας τοῦ πραίτορος proficiſcitur. Merum officium iudicis, non, vt quidam interpretantur, nobile, ſed potius, vt idem Theophilus, μόνον. Mera quoq; voluntas nuda ſoluta & libera in l.75. D.de legat.lib.j.& l.18.D.de adim.leg. Mera pœna in l.1.in fi.D.ſi quis ius dic. l. 1. D.de eo per quem fact. er. quæ rei perſecutionem non continet. Merum factum, quod dationem mixtam non habet.l.98.§.mihi Romæ, D.de ſolutionib. Mera æſtimatio in l.63.in fi. D.de iur. dot. Merum principium in l. 12. §. codicilli. D.de captiu. Mera donatio in l.28. D. de pact. dot. l.27. D.de donatio. Merum denique imperium in l. 3. D. de iuriſdiction. om. iudic. & l. 1. §. vlti. D. de offic. eius cui mand. quod in animaduerſione non in dictione iuris conſiſtit, vt à mixto ſeparetur, cui etiam iuriſdictio ineſt. Merum enim mixto opponitur.l.82. D.de condic. & demon. Martialis:

Cùm peterem mixtum, vendidit ille merum.

Meram etiam ſpem nudam, ſolam & ſine re dixit Terent. in Phormion. Act. j. Scen.iij. Et Meras vires Ouid.lib.10.de Arte amādi,

Met

METALLI poena olim in vsu Romanis fuit. l.8.§.est poena. D. de poen. Paul. lib.v. Sent. titul.xvij.l.24.§.quid ergo.D. de fideicomm. lib.l.46. D. de man. test. quam à Tarquinio Superbo excogitatam Eutropius lib. j. cap. x. & Suidas in verbo [illegible] scribunt. Quamquam ille huius poenæ auctor atque inuentor primus non fuit, cùm ante eum Semiramis metalla inuenisse, eáque per captiuos exercuisse feratur, vt à Diodoro Siculo & eodem Suida in verbo Semiramis notatur. Habebant autem Romani metalla multa. l. 6.§.vlt.D.ad leg.Iul. pecul. vt in Macedonia, Ephesi, in Hispania, vt Liuius & Vitruuius lib.vij.cap.ix.testantur. Duo etiam alia Iustinia.Nouell.Constit.xxij.refert, τό γε προκοννησίῳ, καὶ τό γε τῇ καλουμένῃ γύψῳ. Proconnensi metallo Docimēum & Troadense adiungitur in l.9.& l.11.de indulgēt. debit. in Cod. Theodos. In hæc metalla sontes vinculis additis ad inquirendas eruendasque venas damnabantur. Quò respiciens Tertullia. in lib. de Cultu feminar. sic ait, Terra scilicet planè generosior, quoniam in maledictorum metallorum feralibus officinis poenali opere deplorata nomen terræ in igni relinquit, atque exinde de tormentis in ornamenta, de supplicijs in delitias, de ignominijs in honores metalli refuga dānatur. Per damnatos enim & noxios metalla in honorem, deinde ventura effodiebantur. Inde totiens in libris nostris: In metallum dari, damnarique legimus. Qua poena damnati Metallici appellabantur, quasi metallo addicti & mancipati. l.8.§. in ministerium. l.10.§.1.l.36. D. de poen. Adimebat verò hæc poena libertatem, & seruitutem irrogabat. l.8. §. est poena. & l.17.l.36. D.de poen.l.3. D. de his quæ pro non script. hab. Ceterùm diuersa sunt, in metallum, & in opus metalli damnari. l.8. §. est poena. & l. 9.§.istæ feræ.l. 29. §. diuus. D. de poen. l. penult. in fi.D.de var. & extr.l.3. §. vlt. D. de re milit.l.3.§.penult. D. de crim. stellio.l.5. D. de manumissio. differentia vtriusque poenæ est in vinculis. Nam qui in metallum damnati sunt, grauioribus, qui in opus metalli, leuioribus vinculis premuntur. Item refugæ ex opere metalli in metallum dantur: Refugæ verò metalli grauiùs ac duriùs coërcentur. l.8.§.inter eos.D.de poen.d.l.penult.in fin.D. de var.& extr.

METATORES in l. 3. & l.5. C. de aduoc. diuers.iudicum.l.9.C. de proxim.sacr.scrin.lib. xij. Vegetius lib.ij.cap.vij. Metatores ait dici eos, qui præcedentes locum eligunt castris, item qui diuersoriorum & hospitiorum designant loca, quales sunt, quos vulgò mareschalcos hospitiorum & fourrerios dicimus. Nam & deputatas singulis domus manu sua denotasse & postibus hospitaturi nomen adscripsisse eos, disertè tradit l.1. C. de metat.& epid.lib.xij. Isidorus lib. x. Etymolog. Metatores, ait, appellantur, qui castra designant: à metiendo scilicet, vt Lucanus. Hesperios audax veniam metator in agros. Cypria. Epist.1.lib.iiij. Primum hospitiū vobis in carcere præparauit & metator quodammodo vester, nunc quoque vos antecedit.

METAXA in l.10.de murilegul. lib.x. C. Suidas & Zonar. σηρικὸν νῆμα interpretantur. Sic enim Suidas Σῆρες, ait. ἔθνος ἔνθα ἡ μέταξα γίνεται. ἐξ οὗ καὶ σηρικὰ τὰ ἐκ μετάξης ὑφασμένα λέγονται, καὶ σὴρ, σηρὸς ὁ σκώληξ. Et mox, σημειωτέον ὅτι ἡ μέταξα ἐστὶν ἐξ ἧς αἱ ἐσθῆτες ἐργάζονται, ἣν πάλαι μὲν ἕλληνες μηδικὴν ἐκάλουν. τανῦν δὲ σηρικὴν ὀνομάζουσιν. ἐπεὶ δὲ ἰουστινιανοῦ πρὸς αἰθίοπας πρεσβεύονται ῥωμαῖοι ὅπως οἱ αἰθίοπες ὠνούμενοι τὴν μέταξαν ἐξ ἰνδῶν, ἐκδιδόμενοι δὲ αὐτὴν ἐς ῥωμαίους αὐτοὶ μὲν γένωνται κύριοι μεγάλων χρημάτων. Iustiniani enim temporibus primum ex India inuecta est metaxa, vt Nicephor. scribit, & Zonaras in Iustiniano his verbis, τὸ δὲ σηρικὸν νῆμα τὸ ἡ μέταξα δηλαδὴ παρὰ ῥωμαίοις γίνεσθαι ἤρξατο: ἦγον μὲν γὰρ ἐκ περσῶν ὠνούμενοι δι' ἐμπόρων παρὰ ῥωμαίοις τὸ τῆς μετάξης χρῆμα, οὐκ ᾔδεσαν μὲν δὲ οὐδ' ὅπως γίνεται οὐδ' ὅτι νῆμα σκωληκόν ἐστιν. Fit & metaxæ mentio in l. vltim.§.species.D.de publican. in qua tamen à Triboniano insertum hoc verbum, cùm Iurecōsultorum tempore metaxæ ignotum nomen esset, mihi fit verisimile. Isidorus lib. xx. Etymolog. cap. xxix. metaxam à circuitu filorum, aut quòd transferatur ἀπὸ τοῦ μεθάγεσθαι deducit.

METRETA vasis olearij & vinarij genus, vt ex l.35.§.in his.cum §.seq.D.de contr.empt.l. penult.§.vlt.D. loca. vt ex Cato.lib. de re rustica cap.c.& Columella lib.xij. cap.lj. apparet. Est & Metretes mēsuræ genus, vt Agricola lib.j.de mensur.indicat.

METROCOMIA. Rub.non licere habitatorib.metrocom.& l.vlt. de patrocin. vicor. in Cod.Theodos.

METROPOLIS, caput prouinciæ appellatur.l.4.§.ingressus.& l. 7. D. de off. procons. l.6.D.de excus. tut.l. vn. C. vt omnes iud.l.11. de medic. & profess.in C. Theod. quasi mater prouinciæ, vt Theod. in l. vn. C. de metropoli Beryto verbi notationem perstringēs, quam, tametsi vulgatam, Isidorus ignorauit. Propriè autem Metropoles, Suida interprete, erant ὅσαι πόλεις ἀποικίας ἔστειλαν. Hæ enim matrum loco Colonicis ciuitatibus habebantur, vt Halicarn.lib.iiij.scribit. Ita Prouinciæ Ponti metropolis erat Neocæsarea, vt Iustinia.in Nouel. de moderato. Helenoponti scribit, & Syriæ Antiochia vt Xiphilin.& Spartia.in Hadria. Ephesus Ioniæ.d.§.

ingressum. Sic in d.l.vn. Beryto (quæ ciuitas Phœniciæ fuit in qua ius ciuile Iustinia. temporibus docebatur, vt ex l.1. C. qui æt. vel profess. se exc. lib. x. & Epistula Pandectis præposita, & ex Niceph. lib. xiiij. hist. Eccles. cap. lij. liquet) Metropoleos nomen ac dignitas saluo Tyri iure tribuitur.

METVS, est instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio. l.1. §.1. D. quod met. caus. Metum autem in edicto prætoris, nõ quemlibet vexationis timorem, sed maioris mali, nec vani hominis, sed iustum, & qui vel in constantem cadat, accipimus, id est, qui salutis periculũ vel cruciatum corporis, vel vinculorum, vel verberum, vel stupri, vel interuersionis instrumentorum status contineat. l.5. & l.6. & l.7. §. proinde. & l.8. §.1. & l. penult. D. quod metus cau. l.13. D. de transactionibus.

Metum etiam præsentem accipimus, nõ suspicionem inferendi eius. l.9. D. quod met. caus. Similiter & in edicto ex quibus caus. maio. verba hæc, METVS CAVSA ABESBE, sic accipiũtur, si iusto timore mortis vel cruciatu corporis conterritus, non si superuacuo & vano timore deterritus quis absit. l.2. in fi. & l.3. D. ex quib. caus. maio.

MEVM, Tuum, Suum, Nostrum, verba hæc ad ius dominij pertinẽt, & ea quæ debentur nostra tamen nondum facta sunt, non continent. l.27. §. argento. l.34. D. de auro, arg. Cicero Topic. Non si vxori vir legauit omne argentum quod suum esset, idcirco quæ in nominibus fuerunt, legata sunt. Multũ enim differt in aquam sit positum argentum an in tabulis debeatur. Et id proculdubio nostrũ est, cuius proprietas ad nos pertinet, & si vsusfructus alienus est. l. 25. D. de verbor. signific. l.2. D. de condicio. instit. Nostrum est & id, quod nobis cum alio commune est, pro ea vtiq; parte, quæ ad nos pertinet. Vnde si ita testator legauerit, STICHVM QVI MEVS ERIT CVM MORIAR, etiam si vsumfructum in eo alienauerit, peti Stichus poterit. Sed etsi is mortis tempore communis sit, pars debebitur, nisi testator voluerit pro hac condicione hæc verba inserere, SI TOTVS SERVVS IN DOMINIO MEO REMANSERIT, d.l. 2. & l. 5. §. 1. D. de leg. lib. 1. Hæc enim verba QVI MEVS ERIT sic exaudienda sunt, quatenus meus erit, si modò testatoris voluntas non refragetur. l.6. D. de leg. lib. j.

Meorum planè & tuorum appellatione etiam actiones continentur, quia & hæ in bonis sunt. l.30. §.1. D. ad Trebellia. l.49. in fi. l.91. D. de verbor. signif. Si quis dixerit, VESTEM MEAM, de ea sensisse eum apparet, quam ipse in vsus suos habuit. l.27. §. si quis addiderit. D. de auro, arg.

Meum est, & id quod ex re mea superest, cuius vindicandi ius habeo. l.49. D. de rei vindic.

MILIARIVM ex l.21. §. si cui fortè. D. de auro, arg. leg. & Athenæo lib. iij. Vas esse ad coquendum apparet, quod non in cocinatorio tantùm, sed & in balneatorio instrumento ponitur à Palladio, vt & à Seneca lib. iij. Natur. Quæstio. Cuius hæc sunt verba: Quemadmodum in balneis facere solemus Dracones, Miliaria & complures formas. Inuenitur & hoc verbum apud eundem auctorem lib. iiij. earundem Quæstionum, & apud Catonem de re rustica cap. xx. & xxij. & cxxxv. & apud Paul. lib. iij. Sentent. tit. vj.

Miliarium vrbis in l.154. D. de verbor. signific. columnam in capite fori Romani statutam accipimus, à qua omnes Italię viæ initium & finem capiebant, Et à qua itinerum mensura sumebatur: Quod cùm ab Anto. Augustino lib. iiij. Emendatio. iam notatum fuerit, prætermissis ab illo adductis locis, duos auctarij loco adijciam, vnum ex Dione, qui hanc columnam ab Augusto primùm erectã lib. liiij. his verbis tradit. τότε δ' αὐτός τε προστάτης τῶν περὶ τὴν ῥώμην ὁδῶν αἱρεθεὶς καὶ τὸ χρυσοῦν μίλιον κεκλημένον ἔστησε καὶ ὁδοποιοὺς αὐταῖς ἐκ τῶν ἐστρατηγηκότων ῥαβδούχοις δύο χρωμένους προσέταξε. Alterum verò ex Publio Victore, qui in libello de regionib. vrb. Rom. miliarium aureum in vij. regione vrbis ponit in qua & forum fuit. Porrò cùm miliarium hoc aureum à Sueto. & Victore, & à Dione χρυσοῦν μίλιον & à Plutarcho in Galba χρυσοῦν κίονα vocetur, efficitur apertissimè columnam illam auream fuisse.

MILITES hi demum appellantur, qui sacramento rogati adactiq; & in numeros relati sunt, vt lib. ij. Antiquit. exposui. Quod verò in l. vn. in fi. D. de bon. poss. ex test. milit. scribitur, Militem esse quamuis in numeris non sit, ad eum pertinet, qui ex vno numero vt in alium reponeretur exemptus, eò nondum peruenerit. Interim enim miles est, quamuis adhuc non sit in aliquo numero. Porrò milites Iustinia. definit, tam eos, qui sub magistris militum militiam tolerãt, quàm qui in vndecim scholis taxati sunt, necnon eos, qui sub diuersis optionibus fœderatorum nomine decorantur. l. vlt. C. de locato & cond. In classibus nautæ & remiges & trierarchi milites sunt. d. l. vn. §. penult. Vigilum item militia quædam Romæ erat, vt aliàs diximus.

Militiam armatam dicimus ad differentiam palatinæ. l.6. l.18. D. de re iud. l.1. C. de iur. & fac. ignor. l. 4. C. qui dare tutor. Nam quicumque munus aliquod in Repub. gerebãt, aliquam've administrationem habebant, mi-

litar.

litare posteriorum Impp. temporibus dicebantur. Militiæ item appellabantur commoda illa annonarum salariaq́; , quæ armatam vel inermem militiam exercentibus publicè præstabantur. Et ita militiæ nomen accipiendum est in l.22. & l.49. §.1. D.de legat. lib.ij.l.11. §.si seruo. l.penult. §.penult. & vlt. D. de legat. lib. iij. l.18. §.ab heredibus. D.de aliment.legat. l.53. §.inter. D.de actio. empt. l.3.§.si quid minori. D.de minorib. l.30. C.de inofficio.testamen. l.6. C.de aduocat. diuers. iudicum.

Militare ius, ait Isidor.lib.v.cap.vij. est belli inferendi sollemnitas, fœderis faciendi nexus, signo dato congresio in hostem, vel commisio, item signo dato receptio, flagitij militaris disciplina. cetera quoque ad rem disciplinamq́; militarem pertinentia eo iure continentur. Militare ius in tit. de milit. testam. Ius est proprium militum, quo eis testari prout libuerit, Imperatorum constitutionibus concessum est.

Militare delictum in l.6.§.irritum. D.de iniusto rup.& l.1. D.de veter. & milit.successi. l.13. C. de test.milit. quod quis vt miles admittit, & quod aliter, quàm disciplina communis exigit, committit. Cuiusmodi est, desertio, emansio, proditio, & alia, quibus disciplina militaris violatur. l.2.& l.6.D.de re milit. l.22. §.1.de legat.lib.iij.

Militariter pro militari more. l.4. §.qui post. de re milit. Sic militariter ornatus apud Tacit. lib. xvj. Et militariter ambulare apud Vopisc.in Aurelia. Et militariter armatus apud Apuleium lib.ix.de Asino aur.

MINICVLARIVS appellatur, qui minio quid inficit. l.3. de indulgent. debitor. lib.xj. Cod. Theod. Minium verò vnde ematur, & quomodo paretur Vitruu.lib.vij.cap.viij. docet.

MINISTERIA militaria, municipalia, publica, prætoria, pro ipsis ministris dicimus. l.7. D.de offic.proconsul. l.6. §.illicita. D.de offic. præsid. l.10.D.ex quibus caus.maior. l.2. D.de seru.fugitiu. l.3.§.qui pecuniam. D.de suspect. tut. Et apud Tertullianum aliquotiēs. Apul. lib. x. de Asino aur. Donec iussu magistratuum ministeria publica cōtrectatis nequissimi serui manibus anulum ferreum deprehensum cùm signo sacculi conferunt. Ministeria etiam pro seruis & mancipijs in l.6. & l.8.D.de pignorib. l.21. D.de donat. int. vir. l. 27.§.si fornicarius. D.ad leg. Aquil. l.12. §.sed si fundus. D.de instruc. vel instrum. l.24. §.1. D.de iudicijs. l.41. §.pro herede. D.de fideic. libert. Ministratores serui. l.203.D.de verbor. signific. Seneca lib.xv.Epist. Transeo pistorum turbam, trāseo ministratorum, per quos signo dato ad inferendam cœnā discurritur.

MINOREM xxv. annis in edicto de minoribus accipimus, qui nōdum vicesimum quintum annum agit, momentis quoque temporum ad hoc subductis. l.3. §.minorem. D. de minorib. In lege verò Aelia Sentia, qua minor xx. annis manumittere vetatur, qui Kalendis Ianuarijs, natus fuerit post horam noctis sextam pridie Kalend. manumittere poterit, incipiente planè non exacto die. Non enim iam minor xx. annis est, qui supremum diem anni vicesimi agit. l. 1. D. de manumissionib. Sic & in l.8.D.de munerib. & honor. cœptus annus vicesimus quintus pro pleno & completo habetur.

Minus solutum tributum'que videtur, etiamsi nihil tributum, solutum've sit. l.32. D.de verbor.signific. l.7. §.minus. D.de tributor.

MITTENDARII in l.3.l.7. l.8. C.de palatin. sacr.largitio.lib.xij.& apud Casiodor.lib.xj. Variar.

MITTI in possesionem dicuntur à Magistratibus, quibus custodia rerum & obseruatio, vel crediti seruandi causa, vel dotis, vel ventris, legatorum've nomine, aut damni infecti causa conceditur: non vt posideant, sed vt in possesione sint, tædioq́; perpetuæ custodiæ vel cautionem, vel quod sibi debetur extorqueant & exprimant. l.3. §.vlt. & l. 10. D.de adquir.hered. l.1. D.quib. ex caus. in possess. l.2.D.de ferijs. l.9.D.de rei vindic. l.26. & l.27.D.de iud. Liuius lib.xlix. In bona deinde L. Scipionis possessum publicè Quæstores Prætor misit. Qui verò mittuntur in possesionem, ire in bona, & ire in possesionem dicuntur, vt aliâs dixi. Missum damni infecti in l.7. §.planè. D.comm. diuid. interpretare ex causa damni infecti in possesionem missum.

Mitti ad iudicem. l.8. & l.9.D.de liber.cau. l.vl. D.de quib.reb.ad eund.iud.eat. l.22. D.de iudic. Mitti ad arbitrum. l.1. §.cùm dicitur. D.si quis plus quàm per leg. Falcid. Ire ad iudicem etiam non in ea Rubr.dumtaxat, sed & in l.5.C.arbitr.tutor.& l.3.D. iudicat.sol. Sed & mitti ad actionem dixit Gaius in l. 26. D. de ædilic.ed. & remitti ad interdictum Vlp. in l.1.§.sed si inter.D.vti posid. l.2. in fi. D.testamen.quemadm.aper. Et per interdictum ad ius ordinarium remitti in l.1.§.1. D.si mul. vent.nom.

Misionum militarium tria sunt genera. Est honesta misio, quæ emeritis stipendijs, legitimoq́; militiæ tempore expleto datur. l.5. C. de test.milit. l.7.C.de fide instrument. Quam Quintilian.Declamatio.xiij. & Liuius multis locis iustam appellant. Est causaria, quæ ante tempus iusta aliqua de causa & honesta datur: veluti ob valetudinem. Apul.lib.iiij. de Asino aur. Rebar enim me iam debilem

prorsus, & exanimatum mereri causariam missionem. Vnde causarios milites, quibus morbus causa erat ne militarent, Liuius vocat. Tertia est ignominiosa missio quæ ob delictum datur. Quæ omnia à Iureconsultis traduntur in l.2. §.ignominiæ. D. de his, qui not.infam.l.13.§.missionum.D.de re milit.l.4. D.de milit.test.l.4. & l.27. D.de inoffic.test.l. 10.in princ. & §.qui autem. D.de excus. tut.l. vlt.D.de furib.balnear.

MISSILIA, quæ in vulgus iactantur à magistratibus principibus've ludos edentibus. l.9.§.penult.D.de adquiren.rer.domin.l.8.D. de contrahen.empt.§.penult. Institut.de rer. diuision.

Missibilia apud Iustinian.in Nouell.de Armis, quæ manu mittuntur & procul iaciuntur tela. Et ita apud Vegetium in veteribus codicibus scriptum obseruaui. vbicumque vulgò Missilia legitur.

MIXTAE actiones, quæ tam in rem sunt, quàm in personam: quales sunt familiæ erciscundæ, communi diuidundo, finium regundorum. §.quædam. Institut.de action.l. 1.D.fini.regund.l.37. in fin. D.de obligation. & action. Item hereditatis petitio. l. 7. C.de petit.hered.

Mixtæ etiam actiones appellantur, quæ partim rem, partim pœnam persequuntur. §.sequens. & §.rei persequendæ. & §.ex maleficijs.Instit.de actionib.

Mixta interdicta appellantur, quæ & prohibitoria sunt & exhibitoria.l.1.§.interdictorum. D.de interdict.

Mixtum imperium, cui etiam iurisdictio inest. l.3.D.de iurisdictio.om.iud.quod, vt aliàs dicitur, non est merum, sed iurisdictioni cohæret. l.1. §. vlt. l.vlt. D.de offic. eius cui mand. Mixta condicio, quæ partim in dando, partim in faciendo consistit.

Mixtura in l.82. D.de condic. & dem.l.30. D.de vsucapionib.

MOBILES res nonnumquam à se mouentibus separantur.l.1.D.de ædilic.ed.l.penult.C. de iure dot.l.vn. §.cùm autem. C.de rei vxo. act.l.2. & 3. C.de quadrien. præscriptio. l.37. C.de epis. & cler. l.13, C.de seruitutib. l.4. C. familiæ ercisc.

Mouentia enim dicitur propriè animalia, quæ per se mouentur, vt serui, iumenta, pecora. Mobilia verò, quæ anima carent, vt vasa, vestes, & alia id genus. Sed hęc differentia plerumque confunditur.l.2.D.de suppell.leg.

Mobilium enim appellatione etiam animalia veniunt.l.1. D.de rei vindic. l.3.§.Neruа. l.30. §.item quod mobile. D.de adquiren.possess. Mouentium quoque idem quod mobilium appellatione significatur, si non appareat testatorem animalia dumtaxat, quæ per se ipsa mouentur, mouentia vocitasse. l. 93. D. de verbor. significat. l.15. §.in venditione. D.de re iudic. l.22. §.vlt. D.de vsufruct. leg.l.vlt.D. de requirend. vel absentib. l.2. §.certè. D. de furt. Denique coniunguntur in l.7. C.de bonis maternis.

MODERATORES in Codice prouinciarum rectores vocantur, quos Græci ἡγεμόνας vocant. Tribuit autem specialiter hoc nomen Iustinianus præsidibus prouinciarum Helenoponti & Arabiæ Nouell. Constitution. xxviij. & cij.

MODICA coërcitio, leuem castigationem significat.l.vlt. D.de off. eius cui mand. l.12.D. de iurisdictio.l.8.§.si in locum. D.de religios. Cuiusmodi esse censeo fustium admonitionem: flagellorum certè atrox animaduersio castigatioq́; habetur.l.24.§.vl.D.de vsufruct. l.15.§.si communem.D.de iniur.l.11. D.de off. proconsul.

Modicum tempus in interdicto de itinere actuq́; non minùs quàm xxx. dierum accipitur.l.1.§.hoc interdicto.D.de itin.actuq́;.

Modica summa vsque ad duos aureos intellegitur.l.9.§.vlt.cum l.seq.D.de dolo.

MODIATIO in l. 16. C. de vsur. in l. 7. C. de rer.permut.l.vlt.de naufrag. l.vlt.de annon. ciuil.lib.xj.C.

MODVS mensuram & spatium agri significat tit.si mensor.fals.mod.dix.l.40.D.de contrah.empt.l.4.§.vlt.de actio.empt.l.64.D.de euiction. & aliàs sæpe. Propriè autem agri modum renuntiare mensores dicuntur. l.1. l. 3.l.8.D.si mensor. fals.mod. Hygen. lib.ij. de limitib.agr. Longitudinem autem quotiens egeram, ego ita renuntiabam, Iugera tot, vel versus tot.

Modum quoque olei & aquæ dicimus. l.32.D. de act.emp.l.1.§.illud tamen. D.de aqua cottid. Modus etiam legem præscriptam vsui & qualitatem significat in l.4.§.1. D.de seruitutib. vbi Modus adijci dicitur seruitutibus cùm definitur, quo genere vehiculi per quã partem fundi eatur, agatur, qua hora, quibus temporibus, qua parte aqua ducatur. l.13.§.1. de seruit.rustic.l.11.D.quemadm.seruit.amitt. Et ita apud Iustinian. in §.finitur. Institut.de vsufr.non vtendo per modum, intellege non vtendo secundum modum legemq́; dictam in constitutio'ne vsusfructus.

Modus præterea institutionibus, legatis, donationibus adijci dicitur, cùm sub ea causa quid datur relinquitur've, vt aliquid fiat tit. de Donatio. quæ sub modo. C.l.29. D.de legat. lib. j. Vbi à condicione separatur, vt & in titul. de condicionibus & demonstrationib. & modo.D. Nam condicio per Si, modus per Vt, efferri, exprimi, & concipi solet. Modus obligationis alio sensu accipitur in l.

in l.43.D.de obligationibus & actionibus.

Modus legatis constitutus dicitur lege Falcidia: quæ ita cuique liberè legare permisit, dum ne minus quarta parte hereditatis apud heredem remaneret. l.1. in prin. §. interdum. & l.81. in fin. D. ad leg. Falcid. & l.36. §.1. D. de statulib. l. 24. D. de dolo. Atque ita accipio quod est à Tacito lib. j. scriptum, Legata non vltra ciuilem modum reliquit. Non absimiliter retentionis modum interpretandum existimo in l.16. C. fam. ercis. Sic & modum vsurarum crebro in libris nostris legimus.

Modvli in l.8. §. penult. de noui operis. & l. 30. §.1. D. de dam. infect. operis admetiendi causa institutæ mensuræ, vt ex Vitruuio lib. j. cap. ij. lib. iij. cap. ij. & lib. iiij. cap. iij. patet. Aqua quoque modulis erogabatur & distribuebatur. Frontin. lib. j. de aquæ ductibus. Aquarum moduli aut ad digitorum, aut ad vnciarum mensuram instituti sunt.

Molae Oliuariæ. l.21. D. de instruct. vel instrument. & apud Paul. lib. iij. Sentent. tit. vj. quas & trapeta à Latinis dici Seruius in lib. ij. Georgic. scribit. Cuius verbi fit mentio in l.21. §. illud nobis. D. loca.

Molæ aliæ manuariæ, quæ ab alijs auctoribus trusatiles, aliæ iumentariæ. l. 26. §. 1. D. de instruct. vel instrument. aliæ asinariæ, vt apud Cato. de re rust. cap. xj. Molæ autem pars inferior, meta, superior catillus appellatur. l.18. §. idem consultus. D. eo. tit.

Moles in mare vel in flumen proiectę. l.1. D. de impens. in res dot. l.52. §. ante domum. D. de act. empt. Molem singulari numero dixit Vlpia. in l. 1. §. aduersus. D. ne quid in loco pub. Sueto. in Caligula. Et iactæ itaque moles profundo atque infesto mari. Paterculus vol. poster. de Lucullo. Quem ob iniectas moles mari & receptum suffosis montibus in terras mare, haud infacetè Pōpeius Xerxem togatum vocare consueuerat. Seneca lib. v. Declamatio. Maria proiectis molibus submouentur. Idem lib. xiiij. Epistul. Quid lapideas moles in rotundum ac leue formatas, quibus porticus & capacia populorum tecta suscipimus? laci autem dicuntur moles in mare, Acrone interprete in iij. Odar. Horat. quotiens excluditur aqua. Pilarum quoque in mare iactarum fit mentio in l.30. §. vlt. D. de acq. rer. do. & l.3. D. ne quid in loco pub. Sunt verò pilæ grandiora saxa aceruatim congesta ad contignationem aliquam sustinendam. Plinius lib. vj. Epist. Saxis deinde pilæ adijciuntur, quæ procedente tempore enatam insulam imitentur. Dionys. Halicar. lib. iij. Horatiam pilam γωνιαίαν στήλην interpretatur. Sic pilæ lapideæ apud Vitruu. lib. ij. cap. ix.

Momenta pro horis & articulis temporum in l.3. §. minorem. D. de minorib. l.6. D. de vsucapio. l. 23. D. de adq. rer. do. l. 44. in prin. & §.1. D. de adq poss. l. penult. D. de diuers. & temp. l.134. D. de verbor. signific. l.3. in fi. D. vt in poss. leg. l. 3. §. 1. D. quod vi aut clàm. l.63. in fi. D. ad leg. Falcid.

Momentum etiam Aniano & Isidoro interpretibus celerem possessionis reformationem significat, quæ vi deiecto restituitur. l. vn. C. si de momentar. possess. & apud Cassiodor. lib. iiij. variar. Epist. ad Antonium.

Vnde momentaria possessio. l. 1. C. si per vim vel al. mod. quæ deiecto statim reddenda est. Et momentariæ possessionis interdictum pro Vnde vi interdicto. l. vlt. C. qui legit. perso. stand. in iud. l.8. C. vnde vi. l. 1. C. si per vim vel al. mo. l.1. C. vbi de possessio. agi op. & l. vn. C. victum ciuil. in C. Theodos.

Moneta, vt Constantin. lib. v. Epit. tit. xiij. definit καλεῖται τὸ ἀρχέτυπον σφραγιστήριον ἢ βουλλωτήριον καθ' ὃν ὁ τῶν ΙΙ τύπος διαχαράττεται. Suidas Iunonem Monetam cultam à Roma. scribit quasi σύμβουλον, quòd in bello aduersus Pyrrhum, & Tarentinos de pecunia laborantes benigno responso, ope, consilioque iuuisset. In cuius templo nummum cudi institutum fuit.

Vnde Monetarij, qui, vt Iurisconsultus loquitur, in moneta publica operantur. l.6. §. 1. D. ad leg. Iul. peculat. Sic in l.2. C. quib. ex caus. ser. pro præm. & in l.1. & l.7. & l. 13. de muril. legul. lib. xj. C. l.6. C. de dignitatib. lib. xj. & apud Firmicum lib. viij. ca. xvij. Et Vopiscū in Aureliano. Cui adde hæc Suidæ verba. μονητάριοι οἱ περὶ τὸ νόμισμα τεχνῖται, οἳ ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ διαφθείραντες τὸ νόμισμα καὶ τὸν ἄρχοντα φιλικίσιμον ἀνελόντες, ἐμφύλιον ἤγειραν πόλεμον· οὓς μόλις Αὐρηλιανὸς χειρωσάμενος ὑπερβαλλούσῃ κολάσεων ὠμότητι κατειργάσατο.

Μονομερὴς condictio in l.13. §. item Iulianus. D. de iureiur. dicitur, quæ ex eo duntaxat latere consistit quo quasi cum furis herede agitur in l. vlt. D. ad Trebellia.

Μονομερῶς victus dicitur, qui cùm solus egisset, causa cecidit. Apud Rhetoras vt Chir. Fortunatia. lib. j. scribit. Monomeres dicitur, cū ex prima parte tantùm constat controuersia, nec quicquam ex secunda adferri potest. Et Hesychius ἐρήμην δίκην μονομερῆ definit, quòd altera parte absente iudicium fiat. Constantin. etiam lib. j. Epito. tit. vj. μονομερῶς δέχεσθαι τοὺς μάρτυρας, cùm ex vna tantùm parte audiuntur.

Monitores appellabantur, qui opera rustica vrgebant, & operi instabāt, cessatoresque increpabant. l.8. D. de instr. vel instr. Et apud Paulum lib. iij. Sentent. tit. vj. Et apud Columellam aliquotiēs. Monitores etiam in scęna, auctore Festo, dicebantur, qui actoribus sugg

suggerebant quæ dicturi essent, si eos memoria deficeret: Eodemq́; nomine appellabantur, qui dicentibus oratoribus eiusdem subsidij causa præsto aderant, vt ex Cicero. in Diuinatio. patet. Plin. etiam in Panegyr. pro nomenculatore hoc nomen vsurpasse videtur.

MONVMENTVM quemadmodum in l. 2. §. prętor. & l. 42. D. de religios. traditur, generaliter est res memoriæ causa in posterum prodita: in qua si corpus vel reliquiæ inferantur, fiet sepulchrum: Si verò nihil inferatur, erit monumentum memoria causa factum, quod κενοτάφιον appellatur. Potest ergo monumẽtum purum esse, quod etiam probatur l. 5. §. concessum. D. de donat. int. vir. & l. 6. in fi. D. de religios. Vnde Cicero ad Atticum, Sed ego, ait, quæ monumenti ratio sit nomine ipso admoneor. Ad memoriam magis spectare debet posteritatis, quàm ad præsentis temporis gratiam. Bene itaque Festus lib. xj. Quamuis, ait, monumẽtum mortui causa factum sit, non tamen significat ibi sepultum. Alibi allusione quadam scriptum est, monumentum sepulchri id esse, quod monumenti, id est causa muniendi eius loci factum sit, in quo corpus impositum sit. l. 37. D. de religios.

MORA cessatio est & frustratio, & improba dilatio, vt ex l. 3. in fi. D. de vsur. & l. 17. l. 25. D. de vsur. liquet. Mora autem dupliciter fit, ex re, & ex persona. Ex re mora fit, cùm absque denuntiatione interpellatione've vlla ex solo temporis cursu quis morem facere intellegitur: quæ & mora in rem appellatur. l. 5. D. de minorib. l. 26. §. apparet. D. de fideicomm. lib. l. 3. §. 1. D. de adim. leg. l. 23. l. 38. D. de vsur. Ex persona verò fit mora, quotiens opportuno loco & tempore debitor interpellatus non dat, non soluit. l. 32. D. de vsur. Vnde Paul. lib. iij. Sentent. titul. vlt. Moram fieri videri desinit cùm postulanti non datur. Itaq; vbi nulla petitio est, ibi mora committi non intellegitur. l. 89. D. de diuers. reg. iur. Quod sic meo quidem iudicio accipiendum est, vt à quo exceptione aliqua pecunia peti non potest, is moram facere non videatur, vt Paul. tradit in l. 40. in fi. D. si cert. pet. quãquam aliter quidam illam regulã interpretãtur. Moram planè fecisse videtur, qui litigare maluit, quàm restituere. l. 82. in fi. D. de verbor. oblig. nisi si sine dolo malo frustrationeq́; ad iudicium prouocauit. l. 64. D. de diuers. reg.

Moram purgare pro emendare & eluere Iureconsulti dicunt. l. 8. & l. 14. D. de nouationib. l. 73. & l. 91. §. sequitur. D. de verb. oblig.

Moratoria præscriptio interprete Aniano in lib. j. C. Theod. titul. ij. est, quæ causam prolongat, hoc est, quando induciæ à litigatore petũtur à iudice. Sic in l. 2. C. de precib. Imp. offer.

Moræ litis. l. 26. C. de rei vindic. l. 15. D. vt legat. nom.

MORBVS est habitus cuiusque corporis cõtra naturam, qui vsum eius ad id facit deteriorem, cuius causa natura nobis eius corporis sanitatem dedit. l. 1. §. sed sciendum. D. de ædilic. ed. Inter morbum porrò & vitium differentia quædam ponitur in l. 101. §. verum D. de verbor. signific. Et apud Gell. lib. iiij. cap. ij. Quamquam Aediles morbum & vitium bis ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ dixisse alij sentiant. Furor planè morbus dicitur. l. 14. D. de off. præs. l. 22. §. si maritus. D. sol. matr. l. 2. §. si non propter. D. si quis cautio.

Morbus Sonticus, qui in legibus Salicis Sunnis, vt in Tilij Codice rectiùs quàm in Germanico recens impresso legitur, appellatur, qui cuique rei gerendæ impedimento est. l. 113. D. de verbor. signific. l. 46. D. de iudic. l. 4. §. penult. l. vlt. D. de ædilic. ed. l. 60. D. de re iudic. Et apud Plinium lib. xxxvj. cap. xix. & Gell. lib. xvj. cap. iiij. & lib. xx. cap. j. & Festũ lib. xvj. Verbum autem est xij. tab. ab eo dictum, quod noceat. Sontes enim veteres nocentes dicebant. Vnde Sonticus, qui perpetuò noceret, Morbus appellatus est. Et idem Festus lib. ix. scribit. Morbosi qui sint existimandi, tractatur in tit. de ædilic. ed.

MORES Vlpia. in Instit. definit tacitum consensum populi longa consuetudine inueteratum. Seruius in vij. Aeneid. Varronẽ tradere scribit, morem esse communem cõsensum omnium simul habitantium, qui inueteratus consuetudinem facit. Pleraq; autem, vt Quintilia. lib. v. cap. x. scribit, in iure non legibus, sed moribus constant. Exinde ius quoddam moribus constitutum dicitur. §. ex non scripto. Instit. de iur. natur. l. 31. & leg. 32. D. de legib. verbi gratia patriæ potestatis, item postliminij iura moribus recepta dicuntur. l. 8. D. de his qui sunt sui vel al. l. 19. D. de captiu. Moribus etiam pupillaris substitutio introducta est. l. 2. D. de vulg. & pup.

Moribus inter virum & vxorem donationes prohibitæ. l. 1. D. de donat. int. vir. Moribus prodigo bonorum administratione interdicitur. l. 1. D. de cur. fur. Moribus quoq; tutor datur mulieri pupillo've, qui aduersus tutores suos aliquam actionem habent. Vlpia. in Institut. titul. xj. Moribus ciuilia officia feminis adempta. l. 1. D. ad Velleia. l. 12. ad fi. D. de iudic. Sunt & alia multa ex moribus. l. 8. D. de adq. hered. l. 12. §. item hi. D. de iudic. l. 3. D. de iurisdictio. l. 34. §. omnium. D. de contrah. empt. l. penult. D. ad leg. Pomp. l. 1. §. qui mãdatam. D. de offic. eius cui mand. l. 11. §. 1. D. de his qui not. infa. l. 35. D. de religios. l. 26. §. hæc

claus

clausula.D.ex quibus causis maio.l. penult.in fi.D.de iustit.& iur. l. 25. D. ad municipal.l.8. l.38.in fi.D. de nupt.l.42. D. de verborum significatione.

Atque adeò multa quæ initio moribus introducta fuerant, postea in leges transierunt, vt aliquando exemplis planum faciam.

Bonos mores cùm dicimus, non vnius hominis, sed totius ciuitatis intellegimus. l. 15. §. item ait aduersus.D.de iniur.Ita aduersus bonos mores factam iniuriam accipimus. d. §. item aduersus. & apud Paul. lib. v. Sentent. titul.iiij.l.1.§.1.D.de extraord.crim.Et condicionem scripturamq; contra bonos mores in l.9.&l.14.D.de condicio.Instit.l.112.§.penult. D.de leg.lib.j.& stipulationem ex bonis moribus conceptam.l.121.§.1.D.de verbor.obligat. Et stipulationem contra bonos mores interpositam.l.5.C.de condict. ob turp. causam. Et pacta contra bonos mores.l.6. C. de pact.qualia sunt, quæ de viuentis successione fiunt.l.vlt.C. de pact.l.30.§. vlt. D. de donatio. Item ea, quibus euentus litis redimitur. l. 7. D. manda. l. 15. C. de procuratorib. Vnde malo more dicitur versatus, qui de litis societate pactus est.l. 1. §. litis causa. D. de var. & extraord. Sed nec ea secundùm bonos mores interposita stipulatio videtur, qua vinculo pœnæ matrimonij libertas obstringitur.l.134.D.de verbor.oblig.

Ex bonis moribus est maritorum & patronorum reuerentia.l.15.§.1.D.sol.matr.l.1.C. de in ius voc. Vis & metus bonis moribus aduersantur.l.117.D.de diuers.reg.

Malo & improbato more, significat astutè callidè, malitiosè, dolo malo, improbè, inciuiliter.l.19.§.1.D. de neg. gest. l. 8. D. quod met. caus.l.1.§.litis causa.D.de extraord.cognit.l.1. in fi.D.de actio.emp. Et, vt aliàs dicitur, mala ratione.l.40. D. de statulib.l.3. C. de re iudic. Et apud Cornific.lib. iiij.ad Heren. & Vincentium Lirinensem in lib. aduers. propha. nouatio.

Morum nomine, vel ob mores, retentio fieri olim dicebatur, cùm propter malos & improbatos vxoris suæ mores qui discidij causam præstitissent, maritus ex dote quid retinebat.l.vn.§.taceat.D.de rei vx.actio. Vlpia. in Institut.tit.vj.

Hinc actio de moribus inter coniuges.l.vn. C. quando crimin.act.l.vn.victum ciuilit.criminalit.ag.in C.Theod.& l.vlt.de incest. nupt. eo.Meminit l.5.D.de pact.dotalib.

Mors propriè est σώματος καὶ ψυχῆς διάλυσις, vt Gell.lib.ij. cap. viij. tradit, id est, vt Cic.j. Tuscul. exponit, discessus animæ à corpore. Eaq; vera & naturalis mors est, Cuius exemplo & alia à Consultis fingitur, quæ salua vita ciuitatē libertatemq; adimit. Interire enim homines maxima & media capitis deminutione, vt & morte, dicuntur.l.64.§.vlt.D. pro soc. Itaque deportatos & aqua & igni interdictos, & omnes quorum bona publicātur, mortuorum loco habemus.l. 1. §. vlt. D. de contr.tab.l.4.D.de bon.liber.l.65. §. publicatione. D. pro soc. l. 29. §. & quid si tantùm. D.de liber.& post. Seruitus quoque mortalitati comparatur.l.209.D.de diuers.reg.

Mortis tamen appellatio in dubio solam naturalem continet.l.121. §. penult. D. de verbor. obligat.l.77.§. hereditatem.D.de leg.lib.ij.l. 48. §. vlt. D. de iure fisc. verba hæc, CVM MORITVR, extremum vitæ tempus amplectuntur, vt & Gellius & nostri cōsulti in l. vlt. D. quando dies leg. ced. & l. 1. §. si ab ipso.D.de collatio.scribunt.

Mortis causa donatio est, cùm quis ita mortis imminentis've periculi cogitatione ita donat, vt habere se velit, quàm eum, cui donat, magisq; eum, cui donat, quàm heredem suū. l. 1. cum seq. ll. D. de mor. cau. don. Mortis causa stipulatio existimatur fieri, vt Festus lib.xj.& Antisti. Labeo tradit, quæ ita fit, vt morte promissoris confirmetur, vt in l.34.D. de don. cau. mort. aut, vt quidam dixerunt, cui stipulationi mors fuit causa.

Mortis causa capitur, cùm propter mortem alicuius capiendi occasio obuenit, exceptis ijs capiendi figuris, quę proprio nomine appellantur.l.31.D.de mort.cau. don.l.1. §. item si ita legatū.l.15.D.ad leg.Falcid. veluti quod condicionis implendæ causa datur.l.55.D.de condic. & dem. vide l. 12. l. 18. & l. 36. D. de mort.cau.donat.

Mortalitatem Iureconsulti pro morte & naturali fato dicunt. l. vlt. D. de vi & vi arm.l.vlt. D.ad leg.Iul.maiest.l.22.in fi.prin.D. ad Trebellia.l.15.D. quando dies legator.l.6.§.sicut. D.de offic.præsid.l.40.D. de petit. hered.l.2. D.de pact.dot.

MVCOR in l.4.§.penult. D. de peric.& commo.lanuginem significat, quæ ex nimia vetustate vino accedit, aut quo alio vitio contrahitur. Columella lib.xij.& xliij. ne situ pernora mucorem contrahant.

MVLIERES omnes dicuntur, quæcumque sexus feminini sunt.l.25.§.muliebri.D. de auro, arg. Qua de re longa oratione Tertullia. disputat in lib.de virginib. veland. Itaq; mulieris appellatione virgo viripotens cōtinetur.l.13. D. de verb. signif. Mulieribus quoq; legatis etiam virgines debētur.l.81.D.de leg. lib. iij. Vsus tamen, quemadmodum etiam Seruius in ij.Aeneid.scribit, optinuit, vti nuptas, virgines, nuptas, mulieres vocemus

MVLORVM appellatione etiam mulæ continētur.l.62.D.de leg.lib.3. Mulæ carruchariæ. l.38.§. quæsitum. de ædilic. ed. Mulio in l.8.

D.ad leg.Aquil.l.60.§.seruum.D.loca.l.60.& l.99.§.muliones.D.de leg.lib.iij.

Mulomedicus apud Firmicum li.viij. Mathes. cap.xiiij.Quo modo etiam in l.1.C.de excus. artific.lib.x.C.legendum non librorum modò scriptorum, sed & Accursianæ interpretationis auctoritate constat.

MVLTA, est specialis peccati coërcitio, cuius animaduersio pecuniaria est, ex arbitrioq́; eius venit, qui dicit.l.131.D. de verbor. signif. Quot locis in iure inueniatur hoc verbum, inutile esset referre: illud non prætermittam quibusdam videri multam imminuto & cōciso vocabulo dici, deesseq́; pœnam: propterea quod Cicero vtrumque coniunxerit in lib. iij. de legib. Festus tamen Oscum id verbum esse tradit, Varro autem libr.iiij. de lingua Lat. Multam pecuniam esse ait, quæ à magistratu indicta, vt exigi possit ob peccatum, & quòd singulæ dicerentur, appellatas, Multas; quod rustici olim vnum dicerent Multa.

MVLSVM ex melle & vino fit. l.5.§.1.D. de rer.vindic.l.7.§.cùm ex alieno.D.de adq.rer. do.l.9.& l.vlt.§.vlt.D.de trit.vino.§.ecce.Instit.de rer.diuisio.A Græcis οἰνόμελι appellatur & μελίκρατον vt Pollux lib.vj.tradit.

MVNDVS muliebris est, quo mulier mundior fit.l.3.& l.14.& l.27.§.mundus.D.de auro,arg l.100.§.vxori.D.de leg. lib. iij. l. 39. D. de vsufruct. leg. Continentur autem eo specula, matulæ, vnguenta, vasa vnguentaria, argentum balneare, non etiam ornamenta, vestes,monilia, anuli.d.§.mundus. & l. 34.§. Titia.D.de auro, arg. Mūdum id neutro genere dixit Lucil. Saty. xvj. vt est apud Gell. lib.iiij.cap.j.

Mundum in quod contractus ex scheda redigitur.l.16.C. de fide instr. χάρτην καθαρὸν Iustinianus vocat Nouel.xliiij.

MVNICIPES primùm appellati sunt hi, qui sine suffragij iure munerum honorariorum cum populo Ro. participes fiebant, vt & Gell.lib.xvj.cap.xiij.& Festus lib.xj.tradunt Postea abusiuè suæ cuiusque ciuitatis ciues municipes dicti sunt.l.1.D. ad municipal. ab eo quòd munera ciuilia capiant. l.18.D. de verbor. signific. Quinetiam qui in eodem municipio nati sunt, municipes intelleguntur.l.228.D.de verbor.signific.Hinc municipales magistratus.l.12.D. de iurisdictio.l. penult.D.de seru.fugit.l.12.§.vlt.D.de religios.l. 3.§.similiter.D. quod vi aut clam.l. 29.§. magistratus. D. ad l.Aquil. Quos aliàs Duumuiros appellari notauimus.

Hinc & municipalis lex propria municipij cuiusq; lex.l.3.§.planè.D.quod vi aut clam.l.3.§. diuus.D.de sepulchr.viol.& alijs suprà notatis locis.

MVNIRE ripam, Rubr. de ripa. munien. & l.1.C.de alluuio. l.1.§.ripa autem.D. de fluminib. Aggen. Vrbic. in lib. de limitib. agror. Quæ res, ait, necessitatem ripæ muniendæ iniungit: ita tamen, vt sine alterius damno quicquam fiat. Sic & aggerem munire.l.1.§. vlt.D.de aq.& aq.pl.

Munire viam.l.31.D.de dam.infect.Et munitio viarum.l.12.D.de munerib.& honorib.

MVNVS à dono separatur.l.6.circa fi.D.de offic.proconf.l.18.D.de off.præsid.l.37.& l. 47. D.de oper.libert.l.44.§.licet.l.vlt.§.1.D.de liber.cau.l.6.in fi.D.ad leg.Iul. repet.l.53. D. de verbor.signific.Inter donum verò & munus hoc interest, quod inter genus & speciem. Nam donum genus est:munus verò donum est cum causa, vt puta natalicium, nuptiale. l.194.D.de verbor. signific. l.31.§. si vir vxori munus.D. de donatio. int. vit. Altero modo munus onus dicitur, quod cum remittitur, vacationem militiæ munerisq́; præstat. Vnde immunitas appellatur. l. 18. D. de verbor. signific. Tertio modo officium:vnde munera militaria & quosdam milites munificos vocamus qui munera Reip. faciunt, vt & in d.l.18. & à Festo lib. xj. traditur. Iul. Firmic. lib.ij.Mathes.cap.v. Quidam verò volentes hunc locum subtilius explicare, terna munera singulis decanis applicarunt, quos munifices appellandos esse voluerunt, hoc est, synergos. Veget.lib.ij.ca.xix. Fascicularia tamen, id est, lignum, fœnum, aquam, stramen etiam legitimi milites in castra portabant. Munifices enim ab eo appellātur, quòd hæc munia faciant. Quibus contrarij erant Beneficiarij, qui muneris officio vacabant, vt idem Festus lib. iij. scribit. Hinc & Munificium vel munificum quod muneribus obnoxium est.l.4.§.1.D. de publican.l.31.de anno.& tribut.in Cod.Theodos.l.9. & l.11.de indulgent.debit. in eod. Cod. Munus itaq; est, quod necessariò subimus lege, more, imperio'ue eius, qui iubendi habet potestatem. l.214.D.de verbor.signific. Quod ab honore eo distat, quod honor appelletur administratio Reip. cum dignitate: Munus verò quod cum sumptu sine titulo dignitatis in Repub. subimus.l.14.D. de munerib. & hono. Ita munera & honores diuersa semper nostri auctores faciunt.l.2.§.vlt.l.7.D.de decurionib.l.3.§.si in metallum.D. de munerib. & hono.l.2.D. de priuileg. veter. l.5.C. qui bon. ced. poss. l.2.D. de his qui non implet. stip.

Munera autem alia priuata sunt, alia publica. Priuata sunt, quæ cuiusque officio priuatim incumbunt. Publicum verò munus esse definitur officiū priuati hominis, ex quo commodum ad vniuersos singulosq́; ciues remq́;

eorum

eorum imperio magistratus extraordinario peruenit.l.239.§.munus.D.de verbor. signif. Publica verò munera eadem & ciuilia & municipalia appellantur.l.vlt. §. hæc autem. D.de munerib.& hon.l.2.D.de diuer.reg.iur. l.1.C.quod cum eo.l.2.§. si quis municipalis. D.si quis cautio.l.21.§.idem respondi constâte.D.ad municip.l.3.§.his qui.D.de munerib. & hono.

Dicuntur & onera ciuilia in l.6. D.de cur. fur.l. 9.C.quando prouoc.non est nec.

Munerum autem publicorum alia personalia sunt,alia patrimonialia. Personalia sunt,quæ cum corporis labore & animi sollicitudine ac vigilantia principaliter sine detrimento gerentis pertractantur. l. vlt. D. de munerib. & honor.veluti defensio ciuitatis,legatio ad census accipiendos, patrimonij descriptio, exactio pecuniæ pro capitibus,curatio operum,camelasia,sitonia,elæemporia,angariæ, productio tironum, rerum transuectio,cura custodiendæ aquæductus , cura venalium inspiciendorum,& alia id genus. l.1.l.3.§.cura.l.6.§.sciendum.l.vlt.D.de munerib.In hoc numero & tutela & cura ponitur, quæ munera esse ciuilia & publica dicuntur in §. 1. Institut.de excus.tutor. & d.l.1. C.quod cum eo, quamquam qui immunitatem ciuilium publicorum've munerum habent, à tutela non excusantur. l. 15. §.qui accepit. D.de excus.tuto.nisi nominatim hoc priuilegium eis indultum sit. l.6. §. grammatici. l. 189. §.non omnia.D.de excus.tut. Hæc porrò personalia munera etiam corporalia vocantur. l.3.§. corporalia. D. de munerib. & honor. l. 8. de munerib. patrimon.lib. x.C. Quorum nonnulla sunt,quæ sordida vocantur. l.8.§. Philosophos. D.de vacat.muner. l.2. C.de episc. & cler.l.13.& l.14.& l.15. & l.vltim. de excus. mun.lib.x.C.l.4.C.de dignitatib.lib.xj.l.1.de suarijs.lib.xj.C.l.1. C.de priuileg. dom.Aug. lib.xj.l.2.C.de præposit.sac.cubic. lib.xij. l.3. C.de silentiar.lib.xij.l.15.& l.18.de sordid.munerib.lib.xj.C.Theod. ex quibus didici inter sordida munera habita conficiendi pollinis curam,panis excoctionem,parauaeredorum, parangariarum, carbonis , materiæ , item ligni, & tabulatorum præbitionem : pistrini quoque & excoquendæ calcis obsequia, temonariamq́; functionem in sordidis muneribus habita.

Exactio vtique tributorum, instructioq́; pontium ac viarum inter sordida munera non habebatur. l.17. §.exigendi. D.ad municip.l. 7.C.de sacr.eccl.l.4.C.de priuileg.dom.August.lib.xj.

Patrimoniorum verò munera sunt, in quibus maximè sumpt' postulatur : cuiusmodi sunt, quæ patrimonijs indicuntur intributiones, veluti rei vehicularis,vel nauicularis munus, exsolutio tributorum, hospitum receptio, viarum munitiones, & prædiorum collationes, decaprotiæ & protostasiæ munus, & alia omnia patrimoniorum possessionumq́; onera.l.1.l.3.§.exactionem. §.decaprotos. & §.munus.l.14.§.viarum. l. vlt. C.de munerib. & honor.l.3.D.ad municip.l.penult.& vlt.D. de priuil.veter. l.2. & l.8. C.de munerib. patrimon.lib.x.Addit Arcadius Charisius tertium genus munerum,quę mixta vocat,quę partim labore corporis & sollicitudine animi, partim sumptu obeuntur, veluti exactio annonarum. Nam pro desertis prædijs exactores fisco satisfacere cogūtur, & sic sumptu præter ministerium corporis grauantur. l.vlt.§.vlt.de munerib.& honor.

Munerum etiam alia ordinaria sunt, quæ lege veluti senatusconsulto cōstitutione've principis iniunguntur. Alia extraordinaria, quæ extra ordinem indicuntur.l.1. de vacat. pub. mun.lib.x.C.l.2. & l.31. §.penult. C.de episc. & cler.

Munera etiam ludos gladiatorios veteres vocabant. Cuius significationis exempla sunt in l.122.D.de leg.lib.j.l.1. §.vlt. de legat.lib.ij. l.36.D.de condicion.& demonst.l.1.ad l.Fab. de plag. in C. Theod. Ac propriè funebres ludi ab officio , vt Tertullia.in lib.de spectacul. auctor est, ita appellabantur, quoniam officium mortuis se talibus spectaculis facere veteres arbitrabantur.

Munera etiam hereditaria pro oneribus dicimus.l.33.in fi.D.de leg.lib.ij.l.2. D.ad senatus. Trebellia. vt munus collationis in l.54. D.ad Trebellia.Munus Falcidiæ.in l.77.§.si pars. D.de leg.lib.ij.

MVRRHINA in l.3.D.de suppell. leg. l.21. §. penult.D.de auro,arg. & apud Senecam lib. vij. de Benefic. cap. ix. & Capitolin. in M. Anton.Philos. Et in Aelio Vero, & Lamprid.in Heliogabalo. Murrhea vasa in l.11.D. de suppell.leg. quæ magno in pretio habita, & ex gemma solis calore densata confici solita, varias'que species reddidisse Plin. libro xxxvij.cap.ij.tradit.

Mura in l.25.D.de auro,arg.

MVREX l.3.C.de vestib.holober. lib.xj. & in l.1.C.de apparitorib.præfec.vrb. lib.xij.& in l.9. de murilegul. in C.Theod. Conchæ genus cuius cruore infici ac tingi vestes solebant,vt Plin.lib.ix.cap.xxv.vberrimè docet. Poëtæ Phocaicum,Getulum,Afrum,Sidonium & Tyrium muricem memorant. Inde Murileguli,qui muricibus legendis occupabantur.Rubr.de murilegul.lib.xj.C.

MVRIA in l.3.D.de penu leg. Ita propriè appellatam aquam sale commixtam Isidor. lib. xx. cap.iij. scribit. Sed & solutorum à salsa-

mento pisciculorum humor Muria eodem auctore dicitur. Ausonius epist.vij. ad Paulin. Veritus displicuisse oleum quod miseras munus iterasti, addito etiam Barcinonensis muriæ condimento cumulatius præstitisti. Scis autem me id nomen muriç quod in vsu vulgi est, nec solere nec posse dicere: cùm scientissimi veterum & Græca vocabula fastidientes Latinum in Gari appellatione nõ habeant. Sed quocumque nomine loquar, liquor iste sociorum vocatur.

MVSIVARII in l.1. C. de excusationib. artific. quemadmodum illic legendum esse docet l.2.eod.tit.in C.Theod. à musiuo opere, cuius meminit Spartia. in Pescennino Nigro. Hunc, ait, in Commodianis hortis in porticu curua pictũ de musiuo inter Commodi amicissimos videmus. Gregor. Turonensis lib.v.Historiar.cap.xlv. Ecclesiam fabricauit, quam columnis fulciuit, variauit marmore, musiuo depinxit. Sic enim illic emendandum est, quemadmodum rectè apud Aimonum lib.iij. de gest. Francor. cap. xlij. scribitur.

MVCIANAE cautioni locus est, cùm sub his condicionibus, quæ in non faciendo conceptæ morte demum legatariorum finiuntur, & quæ nisi fine vitæ expleri non possunt, legatum relictum est: veluti ita, Si in capitolium non ascẽderit, & similibus. Tunc enim ne mora legati præstationi fiat non faciendi eius causa quod testator fieri vetuit, cautionem interponi Q. Mucius Scæuola instituit, quæ ab auctore nomen accepit, vt Iustinian.in Nou.Constit.xxij. tradit.l.7. & l.72. in princ. & §.1. & l.73. & l.77. §.1. & l.79. §. qui post.cùm seq. & l.91. §.penult. D.de condicion. & demonst. l.76. §.qui Mucianam. D. de legat.lib.ij. l.vlt. D.de man.test. l.2. C.de indicta viduit. toll. vbi verò talis condicio est, quæ etsi in non faciendo concepta sit, viuo tamen legatario existere potest, velut Muciana cautio præstatur.l.71. D.de condicio. & dem. Appellatur & Muciana satisdatio in l. 106.eod.tit.

MVTITARE in vetusto Senatus decreto quod à Gellio lib.ij. cap.xxiiij. refertur, mutua inter se conuiuia agitare significabat. Quo verbo idẽ auctor vsus est lib.viij.cap.ij.

MVTVVM damus recepturi non eandem rem quam dedimus, sed aliud tantumdem, id est, eiusdem ponderis, quantitatis, qualitatis, numeri cum eo quod dedimus. Appellatum est autem mutuum quod de meo tuum fiat. l.2.in prin. & §.appellata. D.si cert.pet. Gaius lib.ij. Institut. tit.ix. Vnde Boeth. in Topic. Cicero. Quod mutuum datur, ait, ex meo fit accipientis, atque ideo non cogitur eamdem ipsam pecuniam debitor restituere creditori, sed aliam tantam. Quintilianus Mutuationem dicit lib.vij.cap.de finitio.

Mutuæ petitiones l.38. D.manda. l.1. §.vlt. D.de extraor.cognit. l.6. C.de compensatio. l.1. C. rer.amotar. Tertullian.lib.ij. aduersus Marcio. Reposcunt Aegyptij de Hebræis vasa aurea & argentea, contrà Hebræi mutuas instituunt petitiones. Sic & Mutuæ actiones apud Quintil. Declamat.cccl v.

MYOPS in l.10. §.de myope. D.de ædil.ed. De huius verbi significatione, quæ ex medicorũ libris didici, ea hic proferam, prætermissis à Budęo adductis locis. Paul. Aegineta lib.iij. μυωπάζειν δὲ λέγονται οἱ ἐκ γενετῆς τὰ μὲν ἐγγὺς βλέποντες, τὰ δὲ ἀποστάσεως οὐχ ὁρῶντες. αἴτιον δ' αὐτοῖς ὁ διαύγης διάθεσις καὶ ἀδυνάτως γινόμενον τοῦ ὀπτικοῦ πνεύματος. ἐναντία δὲ πάσχουσιν οἱ γηρῶντες τοῖς μύωψι, τὰ γὰρ ἐγγὺς μὴ ὁρῶντες τὰ πόῤῥω βλέπουσι. Aetius lib.vij. μύωπες λέγονται οἱ ἐκ γενετῆς τὰ μὲν σμικρὰ καὶ σύνεγγυς βλέποντες. τὰ δὲ μεγάλα καὶ πόῤῥω βλέπειν μὴ δυνάμενοι, τά τε γεγραμμένα ἀναγινώσκοντες συνάγουσι τοὺς ὀφθαλμούς. Oribasius quoque lib.viij. μύωπας vocari scribit eos, qui ita nati sunt, vt quæ propè sunt, videant: quæ procul, non item: μύωπα verò à Locrensibus ἄγχωψ vocatum Hesychius auctor est.

MYSIAM prouinciam diuisam & sub duobus præsidibus constitutam significat Macer. in l.3. D. de off.adsess. Mysia itaque duplex fuit, Inferior & Superior: Illius meminit l.9. D.de captiu. Fit & mentio Mysiæ mediterraneæ seu Dardaniæ in l. 4. de metallar. lib.x. C. & Mysiæ primæ.in l.vlt. C.de diuers. offic.lib.xij. In Mysia porrò incensores vitium grauissimè plecti traditur in l.16. in fin. D.de pœn.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER XII.

HAEC VOX NAM non tantùm αἰτιολογικὰ est, sed & plerumque inceptiua: & idem valet quod Planè vt Donat. in Hecyr. Terent. act. ij. scen. ij. notat, Plautique testimonio comprobat. Sic in l. 1. §. vlt. D. de rer. diuisio. l. 85. §. sacram. D. de verbor. oblig. l. 10. C. si cert. pet. Sic & apud Valer. lib. viij. cap. iij. & alibi sæpe.

NARDISTACHYS in l. vlt. §. species. D. de publican. Isidorus lib. xvij. cap. ix. Nardum, ait, herba est spicosa. Vnde & Græcis nardistachys appellata est. Nascitur in monte, qui vno latere Indiam, altero Syriam spectat. Vnde & duo genera eius statui ibidem tradit.

NATALIBVS reddi restituique liberti dicebantur, qui ad ingenuitatis statum à principe restituebantur, perinde atque si numquam maculam seruitutis sustinuissent. l. 10. §. sed & si ius. D. de in ius voc. l. 3. D. de bon. lib. l. 4. D. de iure aur. anul. l. 3. & l. vlt. D. de natalib. restit. Vis autem huius verbi illa erat, quòd illis natalib. restituebantur, in quibus omnes homines initio fuerant. l. 2. D. de natalib. restit. Hoc ius Iustinia. τῆς παλιγγενεσίας δίκαιον vocat Nou. constit. lxxviij.

NATI liberi non videntur, qui mortui editi sunt. l. 124. D. de verbor. signif. Natum planè accipimus etiam eum, qui exsecto ventre editus sit: sed etsi non integrum animal editum sit, cum spiritu tamen natum dicimus. l. 12. D. de lib. & post. Natus tamen ab eo, qui post mortem matris exsecto ventre eius extractus est, separatur in l. 13. §. ex omnibus. D. de publicia. & l. 6. in fi. prin. D. de inoffic. test. Quod si propriam verborum significationem spectes, verum est. Ratio certè facit, vt de nato & eo qui exciso vtero aditus sit, idem censeri debeat.

NATVRAM Augustin. in libr. ij. de morib. Manichæor. nihil aliud esse ait, quàm id, quo in vno quoque genere intellegitur aliquid esse. Vnde Natura vim, condicionem, qualitatem cuique rei inditam, innatam, attributamque significat. Sic Naturam agrorum in l. 1. §. fi. l. 2. §. Labeo, D. de aq. & aq. plu. Natura item sua rem interijsse Gaius dicit, quæ fato suo functa sit. l. 14. §. vlt. D. depos. vt & sua natura corrupta vina in l. 15. D. de peric. & commo. Acceptilatio non sua natura agit in l. 5. D. de rescind. vendit. id est, non propria vi & potestate. Rerum denique natura illa est qua res quæque consistunt. l. 38. D. si cert. pet. l. 15. D. de statu hom. l. 28. §. vlt. D. de iudic. Hæc natura communis esse dicitur. l. 12. §. penult. D. de accusatio. quoniam in omnes ex æquo vim suam diffindit & liberum à seruo non distinguit. Itaque affectus illi & stimuli naturales hominibus cum brutis communes iuri naturæ tribuuntur. l. 1. D. de iustit. & iur. Institutio. de iu. nat. gent. Ius tamen naturæ pro naturali ratione & iure gētium plerumque accipitur. l. 1. D. de ad. rer. do. l. 3. & 4. D. de rer. diuisio, §. singulorum. Instit. eo. l. 50. D. ad leg. Aquil. Eademque valent in libris nostris hæc, Natura, Naturaliter, Naturali iure, Naturali ratione, & Iuregentium. Nec immeritò. Nam, vt prçclarè Cicero pronũtiat, omni in re consensus gentium lex quædam naturę putanda est. Et quod ius gentium est, hoc idem & naturæ esse. Idem Tullius iij. Officior. scribit, propterea quòd quę ex communi ratione notioneque animis hominũ indita proficiscuntur, ea ad ius gentium pertineant. Quamobrem eum natura debere definimus, quem iuregentium dare oportet, cuius fidem secuti sumus. l. 85. in fi. D. de diuers. reg. iur.

Natura sui apertæ dicuntur tabulæ in l. 10. §. 1. D. quemad. test. aper. id est, *de soymesmes*. Sic Natura sua res intercidere in l. 14. §. 1. D. depos. id est, naturali morte.

Porrò verbum Naturaliter interdum naturali ratione significat, vt in l. 25. §. consuluit. D. de petit. hæred. l. 16. §. penult. D. de minorib. l. 2.

§.vlt.D.loca.Interdum verò per rerum naturam, vt in l.7.D. de diuers. reg. iur. Interdum ex naturali causa & à natura ipsa non manu facto opere.l.20.§.1.D.de seruit.rust.l.1.§.1.& §. idem aiunt. D. de aq.& aq. plu. Postremò Naturaliter significat corporaliter, &, vt ita dicam, realiter, vt in l. 53. D. de adq. rer. do. quod naturaliter adquiritur, id est, facto ipso, realiq́ & corporali adprehēsione. & in l.49. D.de solutio. Solutam pecuniam intellegimus vtique naturaliter, si numerata sit creditori. Ita dicimus naturaliter tenere, possidere, adprehendere, id est, corpore & actu.l.35. D. famil.ercisc.l.3.§. vlt. D. ad exhib. l. 2. §. quod vulgò.D.pro herede.l.7.§.neque colonus.D. comm.diuid.l.1.l.12.l.23.D. de adq. poss.l. vlt. §.vlt.D.de precar.l.4. §. tunc in potestatem. D.de vsucapio. Qui enim possessioni incumbit, atque insistit, eamq́ corpore contingit; is naturaliter tenere possidereq́ dicitur. Ita naturalem possessionem accipimus. l. 38. §.si possessionem.D.de vsur.l.1.§.dicitur.D. de vi & vi arm. Corporalem & facti possessionem Iureconsulti appellant.l.1.§. per seruum.l.23. §.1.l.24.l.25.§.vlt.l.29.l.51.D.de adq.poss.l.40. §.vlt.D.de pigner. act. Nec verò aliter naturalis possessio dicitur, quàm naturalis datio. l.8.D.de pecul.

Naturaliter quoque interrumpitur possessio, id est, facto naturali & corporali, cùm scilicet quis de possessione vi deijcitur, vel res mobilis ei eripitur.l.5. D. de vsucapio. Naturaliter obligatio solui dicitur numeratione, præstatione, solutione vel rei debitæ ante moram.l.penult.D.de solutio. l. vlt. C. ad exhib. Sic etiam naturalem obligationem Paul. in l.126.§.superest.D.de verbor.oblig.dixit, quæ ex naturali facto, id est, numeratione oritur, ad differentiam eius quæ verbis fit.

Naturaliter videtur ad mortuum pertinere locus, in quem infertur.l.4.D.de religios.

Naturales liberi adoptiuis oppositi, eos significant, qui natiuitate ex iustis nuptijs quæsiti sunt.l.1.§.suos.& §.vlt.D.de suis & legit.l.1. D. de cont.tab.& ita naturalis pater ad differentiam adoptiui accipiendus est. l. 29. D. de adoptio. l. 6.& l.8. D. de in ius voc. §. admonendi.§.sed ea omnia.Instit.de hered.quę ab intest.l.21.D. de adulter. Aliàs naturales vulgò quæsitos vel ex serua susceptos significant.l.5. in prin. D. de præscript. verb.l.63.D. ad leg.Falcid. Et ita naturalis pater iusto opponitur.

NAVEM in edicto de Exercitoria accipere debemus, siue marina, siue fluuialis sit.l.1.§. nauem.D.de exercitoria. Marinarum autem nauium (quæ & Maritimę vocantur in l.3.§. diuus.D.de iure immunit.l.3.D.de vacat.muner.) Quædam sunt onerariæ, quædam ἐπιβατηγοί, quædam actuariæ. l. 1. §. sed & si vt certis.D.de exercitoria.l.2. D. de captiu. ἐπιβατηγὸς autem in d. §. sed & si. accipio idoneas ad vectores traijciendos naues, ad onera inhabiles: ἐπιβάται enim sunt, qui traijciendi causa nauem conscendunt, quemadmodum Isidor.lib.xix.Etymolog.cap.j.indicat. Inter fluuiatiles naues sunt rates, quas nauigij appellatione etiam contineri Vlpia. scribit.l. 1. §. nauigij. D. de fluminib. Quamquam à nauibus separantur in l. 1. §. de exercitoribus.D. nautæ, caupo. Vnde Ratiarius, qui rates ducit.l.30.D.de pigner.actio.vt lintrarius, lintrium ductor in dict. §. de exercitoribus. Eiusdem generis sunt Pontones, quorum Paul.in l.vlt.D.de seruitutib. rust. & Cæsar.lib.iij.de bello ciuili. & Gellius lib.x. cap.xxv.& Ausonius in Monosyllab. & Isidor. lib. xix. cap. j. meminere. His addendæ sunt Lusoriæ naues, de quibus Veget. lib.ij. cap.j.tractat, qui huiusmodi nauibus in Danubio ad cottidianas excubias veteres vsos lib.vlt.cap.xxxiij.& cap.vl. prodidit. Et certè in veteribus Theodosianis Codicibus lib. vij. titulus est quantum audio, nondum adhuc vulgatus, qui de Lusorijs Danubij inscribitur. Huiusmodi nauigiorum etiam meminit Ammia. Marcellin.lib.xvij.his verbis, Lusorijs nauibus discurrētes flumen vltro citroq́ milites ordinauit. Et lib. xviij. Collecti nocte prouecta impositiq́ omnes, quos lusoriæ naues quadraginta quæ tunc aderant, solæ ceperunt, decurrere iubentur per flumen. Seneca lib. vij. de Benefic. cap. xx. Triremes & ceratas non mitterem, lusorias & cubiculatas, & alia ludibria regum in mari lasciuientium mittam. Sunt & naues vinariæ, in quas vinum effundebatur.l.21.§. sed & si de naui. D. de furt. de quibus accipienda credo hęc Varronis lib.ij.de re rustica cap.j.verba, Nauibus vindemiam condimus ex insula Coa & Chio. Sunt & piscatoriæ naues.l.2.D.de captiu.

Nauis quasi mēbra sunt, gubernacula, malus, vela, antemnæ.l. 44. D.de euictio. Artemon vtique nauis pars non est.l.242.D.de verbor. signific. Scapha etiam nauis pars non est, sed accessio.l.vlt.D. de instruct. vel. instrument. Paul.lib.ij.Sētent.titul. vij. Nam scapha ipsa per se parua nauicula est. d. l. 44. D. de euictio.l.3.§.armamenta.D. de rei vindic. & l.4. D.de leg. Rod.l. 29. §. si nauis tua. D. ad leg. Aquil.

Nautas in edicto Nautæ, caupones, accipimus qui nauem exercent.l.1.§.1.D. nautæ, caupo. Qui & Nauicularij dicuntur l. 9. in fi. D. de decurionib.l.5. D. de munerib. & hono.l.17. §.1.D.loca.l.5. §. negotiatores. D. de iure immunit.l.1.C. de hered. decur. Rubr. de nauicular.

cular. & de præd.nauicular.lib.xj. Vopiſcus in Aurelia. Quod vt eſſet perpetuum, nauicularios Niliacos apud Aegyptum nouos, & Romę amnicos poſuit. Vnde nauicularia functio in l.2.& l.vlti.C.de præd.nauicul.lib.xj.l.3.C.de cohortalib.lib.xij.quę & Naualis functio vocatur in l. 15. C. de omni agro deſer. lib. xj. Nauiculatores etiam Cicero pro lege Manilia dixit. Vocantur & naucleri in l.1. C.de litor. & itin.cuſtod. lib.xij. l.1.l.2.l.3. C.de nauicular. lib.xj. lib.xij. Nauarchi in l. vn.D.de bon. poſſ. ex teſt.milit. qui nauibus præſunt.

Naupegi in l. vlt. D. de iure immunit. & apud Firmicum lib.iiij.Matheſ.cap.vij.

Naula nauium.l.39.§.1.D.de leg.lib.j.l.6. D.qui potior.in pign. vecturas appellat. l. 29. D.de hered.petit.

Nautica pecunia in l.1.§.vlt. D.nautæ,caupon. & l.3. D.de naut.fœn. ea eſt, quæ aliàs traiectitia vocatur. Et Nauticum fœnus, quod pro ea exigitur. Appellat vſuras maritimas Paul.in l.6.D.de naut.fœn.

NE plerumque non vetandi,ſed negandi vim habet,& pro Non, ponitur. Quod Donat. in Terent.Andr. & in Eunuch.notat,& illo Næuij verſu confirmat, Vtinam ne in nemore Pelio.Sic in l.13. §.idem Iulianus. D.de iureiur. Iurauerit ſe furtum ne feciſſe. & in l. 62.§.vlt.de condicio.& demonſt. Si à liberis ne nupſerit.Et in l.21.§.1.D.rer.amot. Pedius putat ne furtũ eum facere. Adde & l.pen.§. non danda.C.de erogat.milit.an.lib.xij. Itaque qui hoc non vident, ſine cauſa emendant illud Ciceronis in Verrem, Qui ita dicunt,Ne tollam potius quàm paciſcar,& pro Ne,Non ſubſtituunt.

NEC pro Non in xij. ſæpe poſitũ Feſtus ſcribit, & ex earum capitibus, quæ hodieq; extant liquidò apparet. Sic in l. 3. §.ſi duo impuberes.D.de Carb.ed.l.1.§.ſi ad fiſcum.D.vt legati nom.cau.& aliàs ſæpe.

In NECEM Iureconſultis ſignificat, in perniciem,fraudem, & damnum.l.1.§.ſi fideiuſſerit.D.ſi quid in fraud.pat. l.10. §.verſum. D. de in rem verſ.l.13.D.de minor.l.21. D.de pec. l.4. D.ſi quis om.cauſ.teſt. l.5. §.dolum. D.vt in poſſ.leg.l.1. D.de litigioſ.l.14. D.de appellatio.l.3.§.item ſi quis.D.de crim.ſtellio.

NECESSARIVS heres voluntario opponitur.l.18.& l.vlt.§.vlt. D.de vulg. l.15.cum ſeq. l.30. §. 1. D. de adquiren. heredit. l. 10. §. ſi in fraudem. D.quæ in fraud. credit. l.3. §.qui fideicommiſſum. D. de hered. inſtit. l.13. D.de optio.leg.

Neceſſariorum autem heredum alij neceſſarij tantùm ſunt, alij ſui & neceſſarij, vt & Iuſtinian.in tit.de hered. qualit.tradit. Neceſſarij tantùm heredes, quemadmodum Gaius lib. j.Inſtitut.tit.iij. exponit, ſunt ſerui, qui cum libertate heredes inſtituuntur, quia velint nolint neceſſe eſt eis heredes eſſe. l. 12. D. de teſtament.l.8.§.ſed quod Papinian.D.de minorib.& tit.de hered. inſtit. ſatis multis legibus. Sui & neceſſarij ſunt liberi qui in poteſtate morientis fuerunt. l. 10. §. 1. D. de vulg. Quorum vtrumque Vlpian. expreſsit in Inſtitut.titul.xxij. Neceſſariæ perſonæ vti ſunt accipiendæ in l.1. D.in ius voc. vt eant. colligitur ex l.2.eod.tit.l.2.§.Prætor ait. D.qui ſatiſd. cog.l.2. §.vlt. D.quando appelland.ſit.l. 21.D.ſol.matr.

NEGATORIA actio, quæ & negatiua in l.5. D.ſi vſusfruct.pet.§.æquè. Inſtitut.de actionib. & contraria actio appellatur in l. 8. D. ſi ſeruit.vindic.In rem actio eſt,qua libertatem prædiorum noſtrorum defendimus, ac tuemur,negantes aliquam ab his ſeruitutem deberi.d.l.5.& l.6.§.vl.D.ſi vſusfr.pet.l.2. & l.4. §.1.D.ſi ſeruitus vindicet. d. §.æquè.Inſtit. de actionib. Negatiuis autem verbis ferè ſemper concipitur, vt apparet ex l.8. in princ. & §.Ariſto.l.9. & l.13. & l.14. D. ſi ſeruitus vindic. quamquam & adfirmatiuè concipiatur nonnumquam, vt eſt in ſpecie l.4. §.penult. D.eod.tit.

NEGOTIVM pro negotiatione in l.3. & 5. D. de inſtitor.l.19.§.1.D.de iudic.l.4.§.1.D.de his qui not.infam.l.69.§.penult.de leg.lib.j.l.1.§. quiſquis.D.de leg.lib.ij.

Vnde negotiatores ſerui, qui præpoſiti ſunt negotij exercendi cauſa,veluti qui ad emendum, locandum, conducendum præpoſiti ſunt.l.65.D.de leg.lib.iij.l.49.D.pro ſoc.

Negotium etiam cõtractum & obligationem ſignificat,& quod Græci συνάλλαγμα. l.1. D. de æſtimato. l. 15. l. 19. l. 22. D. de præſcript. verb.l.5.D.de diuerſ.reg.l.3.D.de reb.auctor. iud. Ita negotium gerere, contrahere, ſuſcipere dicimus.l.penult.D.quod iuſſu.l.5.§.tutelæ.D.de obligat.& action.l.1.§.qui mortis. & l.35.§.1.D.de donat.l.33. D.de cond.indeb. Nec aliud valet, ex negotio geſto, quàm ex contractu, vel quaſi. l.5. §.cum ſeruus. D. de his, qui deiecer.l. vlt. D.de aleæ luſu. l.4.D.ſi menſ.falſ.mod. l.19. D.de adquiren.rer.dom. l.50.D.de iure dot.l.70.D.de legat.lib.j.

In eandem ſententiam Negotiationis verbo Paul. vſus eſt, in l. 10. & l. 21. D. de heredit. vendit.

Negotiatio ſagaria in l.52. §.quidam ſagariam. D.pro ſoc.

NEPOTIS aliorum'que id genus verborum notas & apud omnes peruulgatas ſignificationes prætermitto.

NERONIANA Senatuſconſulta duo à noſtris citantur. Vnum ab Vlpian. in Inſtitut. tit.xxiiij.Alterum à Paulo lib.iij.Sent.tit.vij.

NEXVM Mamilius quemadmodum Varro lib.vj. de lingua Lat.scribit, interpretabatur omne quod per æs & libram geritur, in quo essent mãcipi. Quam interpretationem Aelius Gallus secutus est, auctore Festo lib.xij. At Mucius Scæuola, quæ per æs & libram fierent, & obligarentur, præter quàm quæ mancipio darentur, hoc nomine significari existimabat. Quod verius esse ex ipso verbo Varro ostendit. Nam idem quod obligatur per libram neque suum sit, indè Nexum dictum. Liber qui suas operas in seruitute pro pecunia, quam debet, dat dum soluat, Nexus vocatur, vt ab ære obæratus. Cicer.pro Murena. Quòd si in his rebus repetendis, quæ mancipi sunt, is periculum iudicij præstare debet, qui se nexu obligauit. Idem Topic. Abalienatio est eius rei, quæ mancipi est, aut traditio alteri nexu, aut in iure cessio, vbi Boëth. Nexum quamdam ait iuris fuisse solemnitatem, quę ære & libra, & certis verbis explicabatur, eo quo mancipationem fieri aliàs docuimus modo. Idem Cicer. libro vij. Epistol. Cuius quando te proprium esse scribis mancipio & nexu, meum autem vsu & fructu. Sic reddidit quod Curius dixerat κτήσει καὶ χρήσει. Nexus huius in libris nostris nulla fit mẽtio, sed duntaxat Nexus pignoris. Nexa enim res alicui dicitur, quæ ei pignori obligata est. l.1. §. si quis ideo. D. ne vis fiat ei, qui in poss. Et Nexa pignori in l.2. & l.7. C. de distract. pign. l.22. §.1. D. de iure fisc. & Nexum facere prædiorum, id est, pignori obligare in l. penult. C. si aliena res pignori. & Nexus venditi pro vinculo obligationis, quæ ex venditione proficiscitur, in l.26. §. adeò. D. de condict. indeb.

NIHIL agi nostri dicunt, cùm frustra, inutiliter, & in cassum quid fieri sentiunt. l.1. & l.5. D. de rescind. vendit. l.51. D. loca. l.74. D. pro soc. l.9. §.1. D. de auct. tut. l.13. D. de adquir. her. l.16. & l.18. D. de optio. leg.

NILI fluuij fit mentio in l.1. §. ripa. D. de fluminib. l. penult. §. penul. D. de extraord. crim. tit. de Nili aggerib. non rumpen. lib. ix. C.

Nilum autem Græcam dictionem esse, Latinèq; Mellonem vocari à Seneca & Seruio in iiij. Georgic. relatum est.

NOMINA vel rerum sunt vel hominum. l.4. D. de legat. lib.j. Illa à Grammaticis Appellatiua vel Communia vocantur, quæ scilicet indicandæ designandæq; rerum naturæ & substantiæ causa inuenta sunt, vt homo, vestis, domus. Hæc Propria vulgò dicuntur, quæ ad singulas species eiusdẽ generis ambitu comprehensas discernendas pertinent, velut Lucius, Titius, Gaius, Seius, Gaia, quę nomina Iureconsultis familiaria & visitata fuisse Plutarch. ἐν ῥωμαϊκοῖς, & Cic. pro Muren. ostendit: ex eoq; dilucidè colligitur quòd his verbis Prætores in edictis vsi sunt. l.10. D. quæ in fraud. credit. l.1. D. de tabul. exhib. l.2. §. cùm quidam. D. ne quid in loco pub. l.2. D. de liber. exhib. Quæ nomina ingenuis tribuuntur, vt & seruis Stichi, Damę, Pamphili, Erotis, Arescusæ.

Nomen porrò gentilicium erat & commune totius gentis, familiæ, adgnationis've. vnde ab Halicarnasseo lib. iij. συγγενικὸν καὶ πατρωνυμικὸν appellatur. Hoc prænomini subiungebatur, cognomen verò ferè semper antecedebat. Tribus enim nominibus vsos Romanos notius est, quàm vt à me confirmari debeat. l.1. D. de lib. & post. l.21. D. qui testam. fac. l.8. §. sed & cùm in prænomine. D. de secun. tab. §. si quis in nomine. Institut. de legat. vbi Theophil. nomen interpretatur τὸ κύριον ὄνομα οἷον Τίτιος, νόμον ... (τοῦτο ἀπὸ ... λόγου ἢ ἀπὸ ἰδιότητος λαμβάνεται).

Nomen edere. l.1. D. de off. cons. l.2. C. qui pet. tut. l.2. §. si mater. D. ad Tertyllia. Nomen dare militiæ. l.43. D. de oper. libert. l.8. D. de re milit. l.4. in fi. D. de munerib. & honor.

Nomenculator in l.7. §. dabitur. D. de oper. lib. l. vl. in fi. D. de liber. cau. Sic appellabatur, qui nomina transeuntium salutãtium've domino suggerebat. Senec. lib. ij. Epist. xix. Alioquin habebis cõuiuas, quos ex turba salutantium nomenculator digesserit. Et Epist. xxvij. lib. iij. Nemo vetulus nomenculator, qui nomina non reddidit, sed accepit. Quint. lib. vj. ca. iiij. vt Afer ingrato litigatori conspectũ eius vitanti in foro, per nomenculatorem missum ad eum, Amas me, inquit, quòd te non vidi. Plutarch. in Cato. ὀνοματολόγον vocat. καὶ νόμου, ait, γεγραφότος ὅπως τοῖς παραγγέλλουσιν ἀρχὴν ὀνοματολόγοι μὴ παρῶσι, χιλιαρχίαν μετιὼν μόνος ἐπείθετο τῷ νόμῳ καὶ δι' αὐτοῦ ποιούμενος ἔργον ἀσπάζεσθαι καὶ προσαγορεύειν τοὺς ἐντυγχάνοντας.

Nominatim exheredatus filius videtur nomine, vel prænomine, vel cognomine simul adscripto, vel altero ex his. l.1. D. de lib. & post. sed & illa nominatim videtur facta exheredatio, quę ita facta est, FILIVS MEVS EXHERES ESTO, licet nomen eius expressum non sit, dummodo vnicus sit. l.2. D. eo. §. nominatim Institut. de exher. lib. Quod & Seruius quoque ad illa Vergilij verba, quæ sunt iiij. Aeneid. Ac morientem nomine clamat, tradit. Quinetiam si quis filium habens ita exheredauerit, CETERI OMNES FILII FILIAE'QVE MEAE EXHEREDES SVNTO, nominatim exheredasse videbitur. l.25. D. eod. tit. Postumus quoque nominatim exheredatur siue ita dixerit testator, QVICVMQVE MIHI NASCETVR, siue ita, QVICVMQVE EX SEIA NASCETVR,

TVR, vel ita, VENTER EXHERES ESTO. l.3.§.nominatim.D.de iniusto rupt. Et ita verbum Nominatim accipiẽdum est in l.1.D.de hered.instit.& in l.3.& l.13. D.de iniusto rupt.l.21.D.de lib.& post. l.4. D.vnde lib. l.penult.§.videamus.D.de cont.tabul. l.20.§.existimo.D.de bon.libert.l.10.§.qui filium.D.de testam.tut.l.2.C.de lib.præterit.l.vlt.C.de bon.poss.cont.tab. Cui opponitur Inter ceteros, ab Vlpian.in Instit.tit.xxij. & à Iustin. in §.nominatim.& §.postumorum. Institut. de exhered.liber. Et ibi Theoph.& l.vlt.C. de lib.præterit.

Nominatim vti sit accipiendum in lege Fusia Caninia, quæ seruis libertatem testamento nominatim relinqui cauebat, exponitur à Paulo libro iiij.Sentent.tit.xxiiij.& in l.24.l.37.& l.59.D.de manum. test. Secũdum quod in §.libertas.Institut.de legat.& apud Vlpia. Institution.tit.j. ad fi.verbum hoc exponendum erit.

Nominatim legatur alicui quod proprio eius nomine expresso, vel per demonstrationem corporis, artificij, officij've, vel adfinitatis, vel necessitudinis relinquitur.l.34.D.de condicion.& demonst.Demonstratio enim nominis vice fungitur. l.6. D.si cert.pet. l.9. §.si quis nomen.D.de hered.instit. Nominatim etiam ab aliquibus relictũ intellegitur, quod non sub appellatione heredum, in hunc modum, QVISQVIS MIHI HERES ERIT, sed proprijs nominibus expresis, vel indubitabili signo demonstratis relinquitur. l.1.§. id quod ex substitutione. D. ad leg. Falcid. l.124.D.de legat.lib.j.l.28.§.vlt. D.de legat.lib.ij.l.24.D.ad Trebellia. Denique quod à quo legatum sit intellegitur, licet nomen pronuntiatum non sit, id nominatim legatum censetur.l.90.D.de leg.lib.iij.

NOMINARI dicimus magistratus, tutores, & alios, qui ad munera publica aliquo suggerente vocantur. l. 2. §.si eo tempore. D.de admin.rer.l.11.& l.13. D.ad municipal. l.14.C. de excus.tut.

Vnde Nominatio. l.2.§.1.D.ad municip. & l.1. de filijsfa.& lib.x. C.l.vlt. qui æt.se excus.eo. lib.C.l.38.D.de excus.tut.

Et Nominatores, qui aliquem tutorem decurionem've, vel Duumuirũ nominarunt. Rubrica de fideiussorib.& nominatorib.tut.lib. xxvij.Pandect. l.5. C.de magistr.conuen. & Rubr.de peric. nominator. lib.xj.C. l.vlt. de filijsfam.& quemadm.lib.x.C.l.vn.de sump. recuper.eod.lib.l.2.de decurionib.eo. lib.l.2. de susceptorib. eo. l. 2. & l. vlti. quo quisque ord.conuen. lib.xj. C.l.1. D.de magistr. conuen.l.3. C.de conuenien. fisci debit. lib. x.C. Nominator creator appellatur in l. 1. §. si eo tempore. D.de adm.rer.ad ciuit.

Nominatos in criminibus Iureconsulti dicunt eos, qui rei criminum facti postulatiq; sunt. l.17. §.in quæstionib. D.ad municipal. l.2. D. de bon.eor. qui sibi ante sent. l.6. §.vlt. D.de interdict.& releg.ab eo quòd reorum nomẽ deferretur.Sueton.in Calig.cap.xxvj.Quæstorem suum in coniuratione nominatum flagellauit, veste detracta. Plin.lib.v. epistol. Inductus est nominatus. Egit ipse pro se.

NOMINA etiam fœneraticias cautiones significant, interprete Iustinian. in l.vlti. C.de pact.conuen. Cuius significationis rationem exponens Ascon.in ij. Verrin.titulos debitorum nomina appellata scribit ab eo, quod Kalendarijs solent eorum, quibus pecuniæ credebantur, nomina perscribi. Ex quo factum est, vt nominis appellatio ad omnem obligationem, omnemq; contractum pertineat.l.4.D.de verbor.significat. Vnde iocus elegans Bibaculi in Grammaticum, qui villa sua creditoribus cesserat: Mirati sumus, ait,

Vnicum magistrum
Summum Grammaticũ, optimum poëtam,
Omnes soluere posse quæstiones,
Vnum difficile, expedire nomen.

Ita nomina exaudienda sunt in l. 31. D. de pet.het.l.6.& l.17.& l.23.in fin.D.de hered.vend. l.2. D.de donatio. l.3. D. de vsufruct. ear. rer. l.2.l.6.l.7.C.de obligation.& action. l.1.C.de nouatio.l.4.C.quę res pign.l.18.D.de pigner. act.l.18.C.de legat.l.77. §.hereditatem. D.de legat.lib.ij.

Nomine legato, id quod debetur, & quod in actionibus est, legatum videtur, vt actiones aduersus debitorem heres cedere & mandare necesse habeat. l.46. §. eum qui. D.de leg. lib.j.l.59.D.de legat.lib.iij. Nominibus olim fieri dicebatur obligatio, quæ hodie litteris fieri dicitur.Institut. de litter.oblig. in princ. In nominibus esse dicũtur, quæ sunt in obligationibus, petitionibus, persecutionibusq;. l.37.D.de adquir.her.l.36.D.ad Trebellia.

Nomina facere & contrahere pro eodem dicuntur.l.17.D.de admin.tutor.l.39.D.de neg. gest.l.9.D.de pact.l.64.D.de legat. lib.iij. l.4. & l.52.§.1.D.de pecul.l.2.D.de proxenetic.l.1. D.de ann.leg.l.41.§.vlt.D.de fideic.libert. l.3. §.multa. D. de iure fisc. Seneca. lib.j. de Benefic. Nomina facturi inquirimus in vasa debitoris, & aliàs sæpenumero.

Nomen sequi. l.19. §.cùm haberes. D. ad Velleian.l.41.§.si à debitore.& l.71. D.de iu.dot.

Bona nomina & idonea appellantur, cùm soluendo est debitor.l.19. D.ad Velleia. l.101.D. de solutionib.l.13.§.1.l.35.& l.43.D. de admin. tutor.l.21.§.Lucius.D.de annu.leg.l.89. D.ad leg.Falcid. Vbi quidam codices idoneis hominibus scriptum habẽt, eodem errore, quo in P. Flot. hominibus sub fideiussore factis

pro nominibus in l.2.in fi. D.de custod.reor. Secundum hoc genus loquendi in S.C. Macedoniano scriptum est, bonum nomẽ filijfam. fieri non posse. l.1. D.de S. C.Macedon. In quo verbo elegans est Ciceronis iocus lib.iiij.Epistol.ad Plancum, qui post expositam æris alieni,quo premebatur magnitudinem, se tamen hoc consecutum ait, vt bonum nomen adeptus existimetur. Bonum nomen facit creditor,qui delegatum sibi debitorem admisit, eoq́ contentus fuit. l.26. §. abesse.D.mand.

Deteriora peiora've dicuntur nomina, quorum difficilior exactio est, propter inopiam debitorum, qui facultatibus bonis'que lapsi soluendo non sunt. l.35. D.si cert.pet. l.30. D. ad leg.Falcid.l.vlt.§.penult.D.de adm.rer.ad ciuit.Sic apud Columell. Alphius fænerator optima nomina non appellando fieri mala dicit.

NON, pro, Non solùm, vel,Non tantùm.l.9. D.ad l.Iul.de vi pub.l.4.l.96.in fin.D.de verb. significat.l.38. D.ad S. C. Trebellian. l.5.D.de pignorib.l.5.D.de seruit.vrb.l.1.in princ.D.de aqua cottid.l.5. §.demum. D.de iniur. l.vn.§. quòd si. D. furti aduersus nautas. l. 31. §. culpam.& l.vlt.§.seruus. D.de ædilic.ed.l.2. D.si ventr.nom.l.12.§.sed si fundus.D.de instruct. vel instrum. Notauit huius significationis exempla quædam Anto. Augustin. libro ij. Emendatio. Sic & Cic.cùm aliàs sæpe, tum Epist.vl.lib.iiij.ad Atticum locutus est:Hæc pactio non verbis,sed & nominibus,& præscriptionibus multorum, cùm esse facta diceretur.Non,pro, Non tam in l.12.D.de off. præsid.l.20.in princ.D.de adq.hered.

NONIANVM Senatusconsultum de collusione detegenda.Sic enim legendum in l.vl. C.de collusio.deteg.adiuuantibus libris scriptis existimo, cùm Domitiani temporibus factum id Senatusconsultum constet ex l.1. D.de collusio.deteg. cuius temporibus Nonium Asprenatem consulatum gessisse inuenio. A quo probabile est nomen ei Senatusconsulto datum.

NOTAE in l.2.D.de seru.fugit.signa, stigmata,puncta, seruis scripta atque inusta significant.Sic Cic.ij.Officior.Thracem compunctum notis Threicijs dixit. Et Plin.in panegyrico. Exanguem & ferream frontem nequicquam conuulnerandam præbeant punctis & notas suas rideant. Valer. lib.vj.cap. viij. Seruius ab eo vinculorum poena coërcitus inexpiabiliq́ litterarum nota per summam oris contumeliam inustus. Græco stigmatum verbo vtuntur Impp.in l.3.de fabricensi.lib.xj. Et stigmatum quoque notas dixit Sueton.in Calig.cap.xxvij.Quintilia.lib. vij.cap.iiij. Si quis fugitiuo stigma scripserit. Vnde stigmatici serui teste Polluce libro iij. Onoma.notis compuncti appellantur,quos Plautus litteratos vocat. Notæ etiam σημεῖα γραμμάτων πρὸς τάχος ἐξευρημένα significãt, quorum inuẽtionem alij Tullio Tyroni,alij, in quibus est & Dio, Mecœnati tribuũt. Sic accipiuntur Notæ in l.33.D.ex quib.cau.maior.l.9. §.1. D.de hered.instit. l.41. D.de milit. test.& l.6.in fi.D.de bonor.possess. vbi notas litteras non esse traditur. Qua de causa à litteris separantur in l.1.§.ludi.D.de var.& extr. cognit.& d.l.41.Seneca lib.xiiij.Epist.Quid verb.notas, quibus quamuis citata excipitur oratio & celeritatem linguæ manus sequitur. Huiusmodi verò notis olim pleni erant Iureconsultorum libri. Sed Iustinian. quicquam in libris suis notis scribi vetuit. l. 2. §. penult.de vet.iu.enucl. Qua de re Isidor.lib. j.tractat.

A Notis Notarij dicti, qui notis loquẽtiũ sermones dictata've excipiebant.l.41.D.de milit.test.l.41. §.Scio. D.de fideicomm.libert. l. vlt.C.de comm.ser.man.l.1. §.ludi. D.de var. & extr. l. 26. C. de pignorib. l.penult. C. qui potio.in pign. & apud Quintil.lib.vij.cap.j. & Lamprid.in Diadumeno.

Notas quoque appellabant illas, quę Iureconsultorum scriptis vel reprehẽdendi causa vel explicandi attexebantur interpretationes. l. 10.D.de castr.pec.l.2.C.de vet.iur.enucl.l.vn. de respons.prud. in C. Theod. Quod ex inscriptionibus multarum legum apparet, quæ ex Marcelli ad Iulianũ, Pauli ad Neratium, aliorumq́ auctorum notis sumptæ sunt: & eo sensu verbum, Notat, accipimus in l.1.§. Paulus notat.D.de off. eius cui mand. l.39.D. de hered.instit. l.vlti. D.de his qui in testam. delent. l.16. D.qui test. fac. poss. Notæ causa facta exheredatio, id est, iniuriæ inferendæ causa & notæ inurendę.l.18.D.de lib.& post.

NOTIONIS nomen generale est,& tam cognitionem, quàm iurisdictionem significat. l.99.D.de verbor. significat. l.1. §.in initio.D. de offic. præf. vrb. l.penult. D. de calumniatorib. l.8. D.de transaction. l.vlt. in fin. D.de obligationib.& actionib.l.26. D.de poen.l.6. C.quomodo & quan. iud. Itaque & ad eos pertinet,qui iurisdictionem non habent, sed habent de quauis alia causa notionem. l.5.D. de re iudic.

NOTITIA ab Impp. recentioribus appellatur breuis, seu libellus in quo descriptio status, administrationis, & dioeceseos alicuius continetur.l.1. C.de off.præf.præt. Afr. l.vn. de excus.artific.lib.x.C.l.3.& l.5.C.de aduoc. diuers.iudic.l.penult. & vlt.de diuers. off.lib. xij. C. Hinc de statu Imperij sub Constantinopolitanis Impp. agens liber, Notitia Imperij Rom.inscribitur.

Notoria, pro elogijs & indicijs quibus crimina ad magistratus deferũtur. l. 6. §. nunciatores. D. ad Turpillia. l. 7. C. de accusatio. l. 31. de epis. & cler. in C. Theodos. Notoriam eodem sensu non modo B. Augustinus, sed & Apuleius lib. vij. de Asino aureo vsurpat, Sed ille, ait, qui cõmodum falsam de me notoriam pertulerat. Et Treuellius Pollio in Claudio ad fin. Nihil me grauiùs accepit, quàm quòd notoria tua intimasti Clodium parentem amicumq; nostrum insinuatis sibi falsis plerisque grauiter irasci.

Novalis interprete Paulo est terra præcisa, vel vt Isidorus legisse videtur, proscissa quæ anno cessat, quam Græci νέαν vocant. l. 30. §. 1. D. de verbor. significat. cap. xxj. de verbor. signific. in Epist. decret. εἶδος γὰρ ἐστὶν, vt Suidæ verbis vtar, τοῖς γεωργοῖς τὴν ἐναντίαν ἀρχὴν μεταλλάσσειν τὴν γῆν, ὅπως ἀκμαίαν ἐκτρέφῃ τὸν καρπὸν, ὡς μὴ κατ' ἔτος τοῖς αὐτοῖς σπέρμασι πονεῖσθαι. Pauli interpretationem Varro lib. iiij. de lingua Lat. confirmat: Ager, ait, restibilis, qui restituitur ac reseritur quotquot annis: Cõtra qui intermittitur, à nouando Noualis. Isidorus li. xv. Etymolog. cap. xiij. noualis ager est primùm proscissus, siue qui alternis annis vacat, nouandarum sibi virium causa. Noualia enim semel cum fructu sunt & semel vacua. Nouale in l. vlt. D. de term. mot. Nouellum in l. 8. D. de fun. dot. Nouelleta in l. 39. D. de pet. hered.

Nouellæ appellatæ sunt nouæ Iustiniani Constitutiones, vt & Paul. Vvamefridus in Iustiniano, & lib. j. historiar. Langobardie. cap. xxv. notat.

Nouatio quid sit traditur in l. 1. D. de nouatio.

Nouæ leges interdum intelleguntur, quæ post leges xij. tabul. latæ sunt. l. 7. D. de cap. minut. l. 11. D. de suis & legit. Quo sensu & Nouum ius accipiendum est in l. 1. D. de pet. hered. Et Nouæ hereditates, quæ ex huiusmodi legibus, senatuscõsultis've post xij. tab. factis deferuntur. l. 1. §. capitis. D. ad Tertyllia. Deniq; ad quascunque recèns latas leges ea appellatio pertinet. l. vn. D. de condictio. ex lege. Et ita Nouæ leges Papias significant. l. vlt. D. de reg. Cato.

Nouum ius & iniquum. l. 1. §. 1. & l. 3. D. quod quisque iur. veluti si quis impetrauerit, ne debitor aduersus eum exceptione vtatur. d. l. 3. §. si is pro quo spopondisti.

Nouæ tabulæ appellabantur, quibus publicè præpositis æs alienum obæratis remittebatur, ac condonabatur. Meminit Cic. ij. Officior. & Inuect. ij. in Catilin. & Epist. vlt. lib. v. ad Atticum, & Cesar in prin. lib. iij. de bello ciuili. Et Seneca lib. j. de Benefic. cap. iiij. Quintilia. Declamatio. cccxxxvj. Et Sueto. in Iul. cap. xlij.

Nouum opus facere videtur, qui aut ædificando, aut detrahendo aliquid, pristinam faciem operis mutat: qui autem vetus ędificium fulcit, nouum opus non facit.

Nouicij serui. l. 12. D. de neg. gest. l. 37. D. de ædilic. ed. id est, noui serui. Nam vt Alfenus apud Gell. lib. vj. cap. v. scribit, Nouum nouicium & proprium propicium, augere atq; intendere volentes noui & proprij significationem. Quintilia. Declamatio. ccclxxvj. Nouitijs etiam seruulis ignoscitur. Varro li. vij. de lingua Lat. Etiam nouicij serui empti in magna familia, cito omnium cõseruorum nomina recto casu accepto in reliquos obliquos declinant. Nouicium autem non tyrocinio animi, sed condicione seruituris intellegimus. Nam quicumque ex venalicio nouiciorum emptus, alicui ministerio præpositus fuerit, inter nouicios adnumerari desinit. l. vlt. D. de ædilic. ed. Quamquam in professionibus, quæ apud publicanos fiunt, eos nouicios intellegamus, qui nondum anno seruierint. l. vlt. §. quotiens. D. de publican.

Noverca patris vxor liberis ex alia vxore natis ita appellatur. l. 4. D. de gradib. & adf. Sed & aui proauiq; vxor nouercæ appellatione cùm de prohibẽdis nuptijs agitur, cõtinentur. l. 14. §. nunc videamus. D. de rit. nup. Nouercæ quoq; loco habetur ea, quæ adoptiui patris vxor fuit, vt ibidem traditur.

Non nolle significat pati & permittere. l. 3. D. de reg. iur. l. 3. §. scientiã. D. de tributor. verba hæc, SI NON FECERIS, SI NON DEDERIS, hanc habent significationem, si interpellatus non dederis, feceris, solueris: nec est omne vitæ tempus expectandum: sed protinus atque per promissorem factum est, quominus stipulationi pareret, statim eiusmodi condiciones committuntur. l. 115. ad fi. D. de verbor. oblig. l. 17. in fi. D. de fideiussorib. l. 24. D. quando dies leg. ced.

Noxam Iustinia. scribit dici corpus quod nocuit: Noxiam, ipsum delictum. Institut. de noxal. in prin. l. 1. in princ. D. si quadr. paup. Noxa planè etiam maleficium & peccatum significat. Eaq; appellatione omne delictum in xij. tab. continebatur. l. 237. in fi. D. de verb. signif. Et ita Noxam noxiamq; nocere. l. 45. §. 1. D. de leg. lib. 1. l. 4. D. de noxali. Noxam committere. l. 32. D. de noxalib. act. Et noxam caput sequi dicimus. l. 4. D. si ex nox. cau. l. 1. §. si apud. D. depositi.

Inde & Noxales actiones, quæ aduersus dominos ex delictis seruorum dantur. Quarum ea vis est & potestas, vt vel noxæ dedere seruum, vel litis æstimationem sufferre dominus cogatur. Per se autem nullæ sunt Noxales actiones. Nec enim hoc proprium & speciale alicuius actionis nomẽ est, sed qualitas

litas quædam dũtaxat, quę actionibus ex delicto venientibus adiungitur, vt furti noxalis, de dolo noxalis, damni iniuria noxalis, arborum furtim cæsarum noxalis. l.16. D. ad exhib. l.9. §. hæc de dolo. D. de dolo. l.19. & l.28. D. de noxalib. l. penult. D. commoda. l. vlt. C. de furt. §. sunt & aliæ. Instit. de noxalib. act. l.7. §. penult. D. arb. furt. cæs. Eodemq́ modo Noxalia interdicta ob delictum seruorum, quos in potestate habemus aduersus nos competunt, puta si quem vi deiecerunt, vel vi aut clàm opus fecerunt. l. vlt. D. de interdict. Noxalis quoque appellatur illa actio, quæ ob pauperiem datur. l.1. §. & cum etiam. & §. si commune. D. si quadrup. paup. & Instit. eod. titul. in prin.

Noxæ dedere, in noxam dare significat. l.7. §.1. D. quod vi aut clàm. & Ad noxam dedere in l.10. §.19. D. de noxalib. Noxæ autem dedere, est animal mancipium've viuum demum tradere. l.1. §. noxæ. D. si quadrup. Quintilia. Declamatio. ix. Alebat deuotum corpus grauior omni fame sagina, & inter noxæ dedita mancipia, contemptissimus tiro gladiator. Vtitur & hac locutione Columella in pręfatio. lib. j.

Noxa solutus, in stipulationibus ædilicijs intellegitur, non qui noxam numquam commisit, sed qui ob eam rem noxali iudicio subiectus non est. l.17. §. quod aiunt. D. de ædilic. ed. l.174. D. de verbor. signific. l.72. §. penult. D. de solutionib. l.3. D. si fam. furt. fec. dicet. l. vlt. D. de rer. permut. & Noxijs solutus. l.45. §.1. D. de leg. lib. j. Planè Noxis solutum præstari seruum, qui promittit, de priuatis, non etiam his quæ publicam executionem & coërcitionem capitalem habent, promisisse existimatur. d. l. 17. §. quod aiunt. l.11. §. vlt. D. de euictionib. l.100. D. de verbor. signific.

NVDVM simplex solum, purumq́ significat: veluti nudum pactum, cui nulla causa subest, præter conuentionem, & quod placiti fine stetit. l.7. D. de pact. l.27. C. loca. l.5. C. de contrah. stip. l.10. §. interdum. D. de recep. qui arbitr. Constantin. lib. j. titul. vj. ψιλὸν δὲ σύμφωνον ὅπερ μὴ πράγματος ἔχει, ἀλλὰ μόνον συνθήκης. Nudum enim pactum non est, quotiẽs pecunia datur, & aliquid de reddenda ea conuenit, vel aliàs quotiens certa lege data res probatur. l.10. C. de pact. l.8. in fi. D. de præscript. verb. Nuda denique conuentio non est, quæ habet in se negotium aliquod, vt Græci dicunt συνάλλαγμα. l.1. D. de præscript. verb. Planè in l. traditionibus. C. de pact. nuda pacta magis est, vt à traditione nuda interpretemur, quemadmodum & nudam voluntatem accipimus in l.9. §. interdũ. D. de adq. rer. do. & §. interdum. Instit. de rer. diuisio. Et nudam conuentionem pro solo consensu absque traditione in l.33. §. si rem. D. de vsucap. l.1. D. de pigner. act. l.4. D. de pignorib. & in l.5. in fi. D. de rescind. vend. Nuda verò traditio in l. numquam. D. de adquir. rer. do. dicitur, quæ iusta & ad dominiũ trãsferendum idonea causa non nititur.

Nudum præceptum probabili nulla causa adiecta. l.114. §. diui. D. de leg. lib. j. l.38. §. Iulius. D. de leg. lib. iij.

Nuda voluntas, sola, mera, & simplex. l.1. l.16. §.1. D. de milit. test. l.17. §. sicut. D. cõmod. l.1. D. de leg. lib. iij. l.1. §. adsignare. D. de adsign. lib. l.3. D. de resc. vendit.

Nudus cõsensus, solus, sine verbis, litteris, scriptura. l.14. D. loca. l.31. §. illud. D. de ædilic. ed. l.52. in fi. D. de oblig. & actio. l.80. D. de solutionib. l.35. D. de diuers. reg.

Nuda ratio quæ sola scriptura continetur, cùm nulla præcesserit causa debendi. l.50. in fi. D. de pecul. l.26. D. de donationib.

Nuda proprietas, à qua vsusfruct. abest. l.34. D. de rei vindic. l.18. §. si nuda. D. de pigner. act. l.29. D. de vsufruct. l.78. §. vxor viro. D. de iure dot. l.18. D. de vsur. l.8. D. de vsufruct. leg.

Nudus vsus, sine fructu. l.3. in fi. D. de vsufruct. l.1. D. de vsu & habit.

Nuda possessio à proprietate & dominio seiuncta. l.21. §.1. D. quod met. caus. l.66. D. de euictionib. l.78. §. si quis fortè. D. de verbor. obligat.

Nuda res, absque fructibus & causa. l.1. §. hanc autem. D. depos.

Nudum factum. l.52. in fi. D. de verbor. obligat.

Nuda cautio, quæ solam repromissionem habet. l.2. §. sed vtrum. D. de iudic. vt & nuda repromissio in l.56. D. de euictio. l.1. §. stipulationes. D. de prætor. stip. ad differentiam satisdationum.

Nuda pollicitatio, sine scriptura. l.10. D. de his quæ vt indign.

Nudus sermo, qui dicto finitur, simplicíq; adfirmatione constat, sine aliqua promissione. l.19. §. dictum. D. de ædilic. ed.

Nuda vacatio muneris. l.13. §. duo. D. de vacat. mun. Nuda & sola scientia. l.1. §. sed si sciente. D. de ædilic. ed. Nuda debiti solutio. l.6. §. rationem. D. de eden. Nuda verba, mera verba, sine aliqua certa & sollemni conceptione apud Paul. lib. j. Sent. titul. iij.

NVLLIVS esse res dicuntur, quæ in nullius priuatim bonis sunt, sed iure gentium omnibus vacant, & occupanti conceduntur. l.51. D. de contrah. empt. §. litorum. & §. feræ. Instit. de rer. diuis. Aliàs nullius esse dicuntur, quæ in patrimonio commercióq; hominum non sunt, veluti res sacræ, sanctæ, religiosæ. §. nullius. Instit. de rer. diuis.

NVMERARII. l.3. C. de priuileg. eor. qui in sacr. scrin. lib. xij. l. vlt. C. de priuileg. scholar. l. vlt.

l.vlt.C.de fabricensib.lib.xj. hi tabulariorum munere funguntur: vt ostendunt l. 2. & l.4. C.de numerar. lib.xij. & l.1. C.de apoch.publiclib.x. & l.vlt. de executorib. & exactorib.eo. Itaque in l.13. C.de susceptorib.lib.x. tabularios, aiunt Impp.seu numerarios. Quę tamen postrema verba à Triboniano addita esse liquet ex l.30.eod.tit.in C.Theod. Isidorus autem lib.ix.Etymolog.cap.iij. numerarios vocatos scribit eos, qui publicum numerũ ærarijs inferũt. Inuenimus apud Marcellinum numerarios apparitionis magistri equitum, lib. xix. Inuenitur & hoc verbum apud Sidon. Apoll. lib. j. Epistol. ad Montium. Ita numerorum sollicitudinem accipe in l.vlt.C.de primicer.& secundic.lib.xij.

NVMERVS catalogum militum seu breuiculum, quo militum nomina continentur, significat, & quod recentiores Impp. matriculam vocant. l.4. l. 39. §. 1. & l. 43. D.de milit. test. l.16. C.eod.tit. l.vn.in fin. D.de bon.poss. ex testam.militis. Lamprid.in Alexand. Milites suos vbique sciuit, vt haberet in cubiculo & breues & numerum & dignitates. Plin. lib.iij. Epistol. Neque enim adhuc nomen in numeros relatum est. Quo factum est, vt numeri pro societatibus, ordinibus, turmisq; militum acciperentur. l.2. §.exercitum. D.de his qui not.infam. l.8. §.veterani. D.de procuratorib. l.4. §.qui post desertionem. D. de re milit. l.31. C.de loca. l.penul. de exactorib.lib. x.C. l.2. C.vbi de ratiocinijs. Plin.lib.x. Epist. Vt jam sacramento dixerant, ita nondum distributi in numeros erant. Lamprid.in Macrino. Quòd si vnius numeri consensus accessisset. Militares etiã numeros apud Marcellinum legimus. Vnde Tribunatus numerorum in l.vlti. C.de test.milit. l.9. C.de inoff. testamen.

NVMMIS colere dicitur colonus, qui ad pecuniam numeratam conduxit. l.26. D.de furt. coniuncta l.28. §.vis maior. D.pro soc.

Nummaria quæstio pro pecuniaria in l. vlt. D. ne de statu def.

NVMMVLARIORVM fit mẽtio in l.1. §.hoc quoque. D.de offic.præf.vrb. l.7. §.quotiens. D.depos. l.9. §.penult. D.de eden. in qua traditur hos, sicut & argentarios, rationes confecisse, accepisse'que pecuniam & erogasse per partes.

Nummi inueterales. l. vlt. D. de bon. damnat.

Nummus decargyrus in l. vlti. si quis pecun. conflauer. in C.Th.

NVNCVPARE heredem, pronuntiare est, & verbis exprimere, ac palam nominare: opponiturq; scriptura nuncupationi. l.21. l.25. D. de testament. l.20. D.de vulg. & pup. l.8. §.vl. D.de secun.tabul. l.1. §.vlt. D.de iure codicill. l.58. D.de hered.instit. l.11. §.penult. D.ad leg. Falcid. l.vlt. C.de codicill. Vnde per nuncupationem testamenta, id est, sine scriptura, interpretatur Theodos. in l.21. §.per nuncupationem. C.de testament. l.8. C.qui testam. fac. Sic per nuncupationem substituere. l.8. §.vlt. D.de secun.tab. vbi scripto nuncupatus opponitur. Vlpian. autem Nuncupationem testamenti in hunc modum fieri solitam tit. xx. Institutio. tradidit, tenente tabulas testamenti testatore ac dicẽte, HAEC VTI HIS TABVLIS CERIS'VE SCRIPTA SVNT, ITA DO, ITA LEGO, ITA TESTOR. ITAQVE VOS QVIRITES TESTIMONIVM PRAEBITOTE. Quod & ab Isidoro lib. v. Etymolog. cap. xxiiij. traditum extat. Sueto.in Calig. xxxviij. Quo metu iniecto, cùm iam & ab ignotis inter familiares & à parentibus inter liberos palam heres nuncuparetur, derisores vocabat, quod post nuncupationem viuere perseuerassent. Vt autem secundùm tabulas, ita & secundum nuncupationem bonorum possessio datur.

NVNTIATIONE noui operis in re nostra ædificantem, vel aduersus seruitutem nobis debitam quid molientem, prohibemus. Idq; vel per prætorem fit, vel manu, & lapilli iactu. l.5. §.meminisse. D.de noui oper.nunt. l. 8. §.1. D.si seruit. vindic. Nuntiatio etiam ad fiscum fieri dicitur, quotiens bona vacantia, vel caduca, vel ex alijs causis in fiscum cadentia ei deferuntur. l.1. & l.13. §.cùm ante. l. 38. & l.43. D.de iure fisc. l.6. §.certè. Et ita ad fiscum nuntiata accipe in l.18. D.de vsucapio. l.43. D.de iure fisc.

Nuntiare causam, pro eo, quod est deferre in l. 39. §.1. D.de iur.fisc. & renuntiare in l.22. §.vl. eod.tit. Et Nuntiatores, qui per notoria indicia produnt. l.6. D.ad Turpillian.

Nuntius est, qui specialiter certi negotij gratia ad aliquem destinatur; & absenti ministerium præbet. l. 2. D. de pact. l.14. §.vlt. D.de constit.pec. l. 25. §.iussu. D.de adquir. hered. l.1. D.manda. l.4. D.pro soc. l.1. in fi. D.de contrah.empt.

Nuntium mittere & remittere coniuges, qui libello repudij misso à se inuicem diuertunt. l.6. & l.10. D.de sponsalib. l.5. in fin. & l.7. §.si reus. & l.21. in fi. D.de iure dot. l.31. §.si socer. D.de donat. int. vir. l.2. C. de repud. l.22. §.si maritus. D.solut.matrimon. l.45. §.hoc caput. D.de ritu nupt. Cicer. Topic. Si mulier cùm fuisset nupta cum eo, cui conubij ius non esset, nuntium remisit. Apul. lib.ix. de Asino aureo. Nec secius pistor ille nuntium remisit vxori, eam'que protinus de sua proturbauit domo.

Inde Nuntios repudia interpretantur Impp. in l.3. C.de repud.

NVPTIAS definit Modestin. in l.1. D.de ritu nupt.

nupt. quas à nubendo, id est, velando dictas Festus, Isidor. & alij tradunt, quòd olim nouæ nuptæ velatæ ad viros deducerentur: vnde propriè nuptiarum nomen mulieribus conuenit. non temere enim viros nubere Latini auctores dicunt. Et ideo secundum personas vtriusque sexus nuptias & matrimonium in aliquot locis distingui ex Triboniani tamen, quantum existimo, suptilitate magis quàm Iureconsultorum videmus. l. 10. & l. 11. D. de ritu nupt. §. si aduersus ea. Institut. de nupt. §. quibus connumerari. Instit. de hered. quæ ab int. Porrò hæc condicio, SI NVPSERIT, non impletur qualicumque coniunctione. Etenim si nondum nubilis ætatis ducta sit, vel ei coniuncta cuius nuptijs interdictum est, non paruit condicioni. l. 10. D. de condicion. & demonstr. Sed & si pupillæ legatum sit, QVANDOQVE NVPSERIT, si ea minor xij. annis nupserit, legatum non consequetur, antequam viripotens facta sit: quia non potest videri nupta, quæ virum pati non potest. l. penult. D. quando dies leg. ced. Nuptiæ iustæ quæ sint vide in verb. iustus.

NVRVS appellatur filij vxor. l. 4. §. adfines. D. de gradib. & adf. Sed & sponsa licet minus propriè nurus appellatione continetur. l. 6. & l. 8. D. de gradib. & adf. l. 12. §. 1. D. de ritu nupt. Nurus autem appellatio & in edicto De postulando, & in quæstione prohibitarum nuptiarum, & aliàs ferè porrigitur. licet has pronurus quidam rectè appellent. l. 50. D. de verbor. signific. l. 1. in fi. & l. 3. §. vlt. D. de postul. l. 8. §. penult. D. de legat. præst. l. 14. §. vlt. D. de ritu nupt. Ideóq; nepotis ex filia nostra nati vxorem nobis nurum esse traditur in l. 6. D. de gradib. & adf.

NVTRICIA mercedes nutricum. l. 1. §. penul. D. de var. & extr.

NYKTÁΛΩΠA genus morbi Græcis appellari Vlpianus in l. 10. §. penult. D. de ædilic. ed. scribit, vbi homo neque matutino tempore videt, neque vespertino. De quo verbo quædam præter Budæum medicorum loca adnotabo. Aegineta lib. iij. νυκτάλωπα λέγουσιν ὅταν συμβῇ τὴν μὲν ἡμέραν βλέπειν, δυομένου δὲ ἡλίου ἀμαυρότερον ὁρᾶν, νυκτὸς δὲ γενομένης οὐδ' ὅλως. Quibus verbis etiam Aetius lib. vij. νυκτάλωπα definit, morbumq; hunc contingere ait διὰ τὴν ἄθροισιν περὶ τὴν κεφαλήν, καὶ μάλιστα διὰ τὴν τοῦ ὀπτικοῦ πνεύματος παχύτητα, καὶ τῶν λοιπῶν περὶ τὸν ὀφθαλμὸν ὑγρῶν ἐπιχυτόνων. Alexander Trallianus lib. ij. περὶ δὲ τῶν κατὰ νύκτα μὴ βλεπόντων οὓς νυκτάλωπας ὀνομάζουσιν νῆστιν ῥίψας μεθ' ὕδατος ποταμίου χρῶ. Plinius lib. xxviij. cap. xj. Sanguine humano sanare Lusciosos putant, νυκτάλωπας appellãt.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE, LIBER XIII.

OBLIGATIO iuris esse vinculum definitur. Institut. de obligatio. in princ. Et ita appellatur in l. 59. D. de condict. indebit. l. 67. D. de procuratorib. l. 46. D. de adquir. poss. Obligationum verò aliæ sunt, quæ ex legibus, plebiscitis, senatuscõsultis, principumq; constitutionibus manant. Aliæ honorariæ, quæ ex prætoris iurisdictione veniunt. l. 1. §. pen. D. de exercit. l. 8. §. 1. D. de fideiussorib. l. 8. §. vlt. D. de acceptil.

Obligatus fundus dicitur, qui pignori oppositus est. l. 45. §. vlt. l. 57. D. de legat. lib. j. Obligatis prædijs Cicero in Rullum soluta opponit, quæ scilicet nullo pignoris nexu tenẽtur.

Obligari lege dicitur, qui in legem committit & incidit. l. 30. D. de fals. Modestin. in l. 51. D. de verbor. obligat. Lege obligamur, cùm obtemperantes legibus aliquid secundùm præceptum legis vel cõtra facimus. Sic Gellius furti se obligate, pro furtum facere in lib. vij. cap. xv. dixit.

Obligari iudicio pro teneri.l.45. D. de obligat. & actio.

Obligari apud aliquem, pro alicui in l.17.l.22.§. quod si stipulator.l.70.in fin.D. de fideiussoribus. vt apud aliquem debere in l.34. §. quidam.D.de solutionib.

OBREPERE, est falsis dictis & mendacijs aliquem circumuenire.l.29.§.si cùm debitor.D. manda.l.1.§.tutores.l.29. D. ad leg. Corn. de fals.l.55.§.vlt.D.de adm.tut.l.1.§.§.penult.D. de reb.eor.l.3.§.puberi.D. de Carb.ed.l.1.§.1. D.si à parent.quis manum.

Obreptio l.10.§.patronum.D. de in ius voc.l.8. §.1.D.de neg.gest.l.49. D. de bon. libert.l.26. §.subuectum.D.de fideicom.libert.l.5.C.quomodo & quan. iud. Obreptiones rescriptorum apud Ambros.lib.v.Epist.xxiiij.

OBRYZA in l.11.de susceptorib.in C.Theod. l.2.& l.3.de ponderatorib.eo.Plin.lib.xxxiij. cap.iij. Aurique experimento ignis est, vt simili colore rubeat, quo ignis. Atque ipsum obryzum vocant, in cuius verbi notatione B.Hieronymus & Isidorus dissentiunt. Ille in Hieremiā obryzum quasi ophirisum appellatū tradit, quoniam ex Ophir insula laudatissimum aurum aduceheretur. Hic verò lib.xvj. Etymolog.cap. xvij. ab eo quod obradi & splendore, & coloris sit optimi, nomē ductum putat. Est & tertia opinio existimātium à Græco originem hoc nomen trahere, & obryzum quasi ἄβρυζον dictum, quoniam purum sit & syncerum aurum. Qua in sententia Hermolaus Barbarus est.

Inde obryzati solidi in l.1.C. de oblatio. votor. lib.xij.l.vlt.C.de veter.numismat.potest.

OBSCVRARE vulgò accusatiuo iungitur.l. 10.in fi. D. de seruit. vrb. Sed tamen & Obscurare luminibus dixit Vlpia. in l. 30. D. de vsufruct.secundum Pisanam lectionem.

OBSEQVIVM liberorum libertorumque est erga parentes & patronos. Rubr.de obseq.à parentib.patr.l.9.§.de plano.D.de offic. procons.l.5.§.vtrùm.D.de liber.adgn. l. vlt. D. si libert.ingen.l.84.D.de condicio.& dem. Iustinia.Nouel.lxxviij. φυλαττέσθω γὰρ μὴν καὶ κατὰ ταύτην τὴν θείαν ἡμῶν διάταξιν ὅσις εἰς δεσπότην αὐτοῖς ἄγουσι τιμὴν, πᾶσαν αἰδῶ καὶ τὸ κεκλημένον ὀψίκιον καὶ τὴν ἐκ τῶν νόμων ἀπονενεμημένην τιμήν. Et paulò post reuerentiam appellat.

OBSIANI lapilli.l.19.§.penult.D. de auro, argent. Obsidianum Plin.lib.xxxvj. cap. xxvj. & lib.xxxvij. cap. x. vocat, & in Aethiopia ab Obsidio (vnde nomen sumpsisse puto) inuentum, nigerrimi coloris, aliquando & translucidi, crassiore visu atque in speculis parietum pro imagine vmbras reddentem. Ex quo multos gemmas fecisse scribit. vide & Isidor.lib.xvj. Etymol. cap. iiij.& cap.xv.

OBSIDES in l.11.D. qui testament. fac. l. 31.& l.32.D.de iure fisc.qui sint, obscurum non est.

OBSIGNATIO consignationem pecuniæ significat in l.9.C.de solutio.l.7.C. de pact. inter emptor.Cic.pro Cluentio, Pecuniaque obsignata quæ ad eam rem dabatur in manibus Scamandri deprehendit. Obsignatio autem sic fiebat, vt sacculus lino traijceretur signisque ceræ impressis obsignaretur. Obsignatio etiā tabularum dicitur apud Gellium lib. xiiij.ca. ij.Cicero j.de Orato. Tu mihi cùm in circulo decipiare aduersarij stipulatiuncula, & cùm obsignes tabellas clientis tui, quibus id sit scriptū, quo is capiatur. Obsignari etiam testamenta apud Cæsarē libr.j.de bello Gall. & Cicero.pro Cluent. Obsignare etiā bona & obsignare domum in l.vlt.D.de requirēd. vel absent.l.1.§. pen.D. de vent.in poss. mitt.

OBSONATORES serui in l.65. D. de leg. lib. iij.Seneca Epist.xlvij. lib. vj. Adde obsonatores quibus dominici palati notitia subtilis est, qui sciunt, cuius rei illum sapor excitet.

OBVENTIONES, fructus reditusque omnes significant, qui vel ex ipso rei corpore, vel industria hominis accedunt, veluti mercedes, pensionesque ex locationibus prædiorum vrbanorum debitas, vecturas iumentorum, naulum nauium.l.1.§. exercitorem. D. de instit.l.7.D. de vsufruct.l.34. D. de vsur.l.5.§. non passim.D.de reb. eor. Vbi tamen P. Fl. autographon habet obuenditionum.

OCCISVM, quod ad leg.Aquil. attinet, accipere debemus siue gladio siue etiam fuste, vel alio telo, vel manibus, si fortè strangulauit eum, vel calce petijt, vel capite, vel qualiter qualiter.l.7.§.1.D.ad leg.Aquil. Et quamquam vulgò occidisse dicatur, qui mortis causam præbuit, (quæ & in lege Corn.de sicarijs interpretatio fieri consueuit.l.15. D. ad leg.Corn.de sicar.vt à Quintiliano in Declamatio.bellè exponitur) tamen lege Aquilia is demum teneri visus est, qui adhibita vi & quasi manu causam mortis præbuisset, tracta videlicet interpretatione vocis à cędendo & à cæde.l.51.D.ad leg.Aquil. Itaque in s.c. Silaniano, Occisorum appellatione hi continentur, qui per vim aut cædem sunt interfecti, vt puta iugulati, strangulati, præcipitati, vel saxo, fuste, lapide percussi, vel quo alio telo necati non etiam si veneno vel quo alio quod clam necare soleat, siue interempti.l.1. §.occisorum.D.de s.c.Silania.

OCCVPARE aliàs intellegitur, qui prior litem contestatus est.l.32. D. de procuratorib. coniuncta l.11.D. de doli except. & l.9.D. de verbor. oblig. Aliàs qui prior ad sententiam peruenit.l.10.D.de pecul.l.19. D. de re iud.l.9. D.de tributor.l.3.D.quod cum eo.l.4.D.de in rem verso.

Occupantis fieri dicuntur ea, quæ in medio poſita nullius priuatim bonis ſunt. l. 3. & l. 7. §. inſula. D. de adq. rer. do. Et ita occupatione ſua quæq; feciſſe eos, qui primi in vacua venerunt Cic. 1. Officior. ſcribit.

OECONOMI appellabantur, quibus res eccleſiaſticæ gubernandæ mandabantur. l. 14. C. de ſacr. Eccleſ. Diſpenſatorem pauperum leo & Anthemius definiunt in l. 31. §. hoc nihilominus. C. de epiſc. & cler. Alias œconomi definiuntur, qui eccleſiaſticas tractant rationes. l. 3. C. de his qui ad eccleſiam confugiunt.

OENOMELI in l. 9. D. de vino trit. ol. muſtum eſt melle admixtum vehemẽter commotum & agitatum. Quę potio veteribus probabatur. Vide Dioſcor. lib. v. cap. xij. & Iſidor. li. xx. Etymolog. cap. iij.

OFFENDERE legem, Senatuſconſultum, & offendere legi in libris noſtris inuenitur. l. 40. D. de iudic. l. 3. §. is autem. D. ad Macedonia. l. 1. D. de vſur. Sine offenſa edicti. l. 6. D. de poſtul.

OFFERRE ſe liti dicitur, qui vltrò nihil ad ſe pertinentis cauſæ nomine iudicium excipit. l. 48. D. de heredit. petit. l. 28. D. de rei vindic. l. 2. D. de adm. tut.

Obtuliſſe ſe liti videtur procurator, qui iudicio pro domino ſe ſine mandato optulit. l. 4. D. de re iud. l. 61. D. de procuratorib.

OFFICIENDI luminibus vicini ſeruitus, cùm ius eſt luminibus vicini officere. l. 2. D. de ſeruit. vrb. præd. l. 2. D. de ſeruit. ruſt. Cùm autem ſeruitus imponitur ne luminibus officiatur, hoc maximè adepti videmur, ne ius ſit vicino inuitis nobis altius ædificare, atque ita minuere lumina noſtrorum ædificiorum. l. 4. D. eod. tit. hoc enim obſeruatur ea ſeruitute conſtituta & ne lumina obſcuriora fiãt. Siue igitur arborem ponat, ſiue quodcumq; aliud faciat ad luminis impedimentum, aduerſus ſeruitutem fit. l. 15. & l. 17. eo. tit.

OMITTERE hereditatẽ legatum've & prætermittere pro eodem noſtri auctores dicunt. l. 7. & l. 59. in fi. D. de adq. heredit. l. 33. D. de milit. teſt. l. 20. & l. 82. §. 1. D. de legat. lib. ij. l. 44. l. 59. §. ſi Attius. D. de hered. inſtit. l. 1. C. de fideicomm. libert. l. 19. D. de inoff. Omittere bonorum poſſeſsionem. l. 1. §. ſi duo. D. de bonor. poſſeſs. ſecund. tab. Et ita in titul. Si quis omiſſa cauſa teſtament. accipe: vbi traditur Prætermittere cauſam teſtamenti eſſe, ſi quis repudiauerit hereditatem: prætermittereq; videri eũ, qui cùm poſſet iubere, noluit id facere. l. 1. §. 1. & §. prætermittere. D. ſi quis om. cau. Omittere tamen & repudiare ſeparantur. l. 24. §. Scæuola. D. de minorib. Nam & omittit hereditatem, qui tempore excludi ſe patitur, quod omittere aditionem dicitur in l. 14. D. de lib. & poſt. Omittere etiã præterire teſtamento ſignificat. l. 19. D. de inoffic. teſt. l. 16. D. de lib. & poſt. l. 34. §. ſed ſi filiusfam. D. de milit. teſt. §. vlt. Inſtitut. de exhered. lib.

OFFICIVM, vt Grammaticis notum eſt, dicitur, quod quiſque efficere debet. Sic officium pietatis in l. 2. D. de inoffic. quòd à parẽtibus in liberos proficiſci debet. Officium etiam magiſtratus, & ius dicentis, vt prætoris, quod latiſsimè patere traditur in l. 1. D. de iuriſdict. om. iud. l. 27. D. de verbor. obligat. l. 22. D. ſi cert. pet. l. 1. §. an autem. D. de poſtul. Separaturq; ab officio iudicis in ſtipulationum diuiſione, quod in ſingulis cauſarum generibus propriam inſpectionem haber, vt ex tit. de rei vindic. famil. erciſ. comm. diuid. & ex l. 25. §. item ſciendum. D. de ædilic. ed. patet. Officium modò munus publicum honoremq; ſignificat. l. 2. D. de his quæ vt indign. l. 4. §. 1. de off. proconſ. l. 12. §. penult. D. de iudic. l. 6. D. de cap. dem. l. 2. D. de diuerſ. reg. modò officiales ipſos & miniſtros magiſtratuum ac præſidum. l. 6. §. nc tenuis. D. de off. præſid. l. 74. D. de euictionib. l. 1. §. penult. D. de ſeru. fugit. l. 72. D. de furt. l. 6. C. de ſentent. & interlocut. l. 33. de decurionib. lib. x. C. l. 1. C. ad Turpillia. Sic Officium Præſidum, Comitum, Præfectorum, procuratoris fiſci accipimus. l. 3. C. quando fiſc. vel priuat. l. 2. & l. 3. ad fi. de cano largitio. titul. lib. x. C. l. vn. in fin. de collatio. donat. l. 54. de decurionib. eo. l. 1. C. ne fiſcus rem quam vend. l. 1. de bon. vacantib. C. Et apud Tertullia. in lib. de fuga in perſecutio. ad fi. Sic Officiũ præſidale in l. 1. C. de præſcriptio. xxx. an. Officiũ cenſuale. l. 18. D. de teſtament. & apud Symmach. lib. 1. Epiſt. xlvj. Cohortale officium. l. 33. C. de appellatio. Officium comitianum. l. 2. C. de off. milit. iudic. Officia etiam prouinciæ. Donat. in Phormio. vocari ſcribit Prætores, qui mittuntur in prouincia, quòd cum officio mittantur. Sed & locum ipſum, in quo officiales conſiſtunt officium appellant. l. 7. in fi. D, qui ſatiſd. cog. l. 17. D. de in ius voc. Plin. lib. j. Epiſtul. Paucos poſt dies ipſe me regulus conuenit in prætoris officio. Quo etiam modo Aſcon. in ij. Verr. locutus eſt. Ceterùm Officialium verbo Iureconſulti vtuntur in l. 34. D. ſi cert. pet. l. 6. §. ſi quis comitum. D. de pœn. l. 5. §. miſſus. D. vt in poſſ. leg. l. pen. in fi. D. de bon. damnator. Et Imp. in l. 4. C. de epiſc. & cler. l. 2. de delatorib. lib. x. C. & aliàs ſæpe. Quo tamen verbo præter Apuleium vix quemquam receptæ auctoritatis vſum credo.

Officium ſeruile miniſterium nõnumquam ſignificat. l. 46. §. actores. D. de iure fiſc. & ab artificio ſeparatur. l. 65. §. 1. D. de legat. lib. iij. l. 24.

l.24.D.de manumiss.test.Immò & à ministerio in l.65.D.de leg.lib.ij.

Officium autem præstare dicuntur, qui ad patrisfa. corpus tuendum atque ipsius cultum præpositi destinatiq; sunt. Quo in genere coci,ostiarij,cubicularij,tonsores, obsonatores,ministratores,atq; alij, qui ad huiusmodi vsum parati sunt, numerantur.l.61.l. 65. D. de leg.lib.iij.l.203.in fi. D. de verbor. significat. Artificium verò in his est qui artem aliquam exercent: Cuiusmodi sunt lecticarij, textores,fullones.d.l.65.§.1. & l. penult. D. de reb. dub.Nõ dissimiliter officiales operæ ab his, quæ in artificio sunt, seiunguntur.l.26. §. libertus. D. de condict. indeb. Meminit verò officialium operarum etiam l.6.& l.9.D. de oper.libert.quæ scilicet in officij & obsequij præstatione consistunt:quo modo in officio mariti esse vxorem Hermogenia. dixit in l. 48.D.de oper.libert.

OLEAM immaturã plus habere reditus,quàm si matura legatur, tradit Iauol. in l.penult. D. de vsufr.leg. Olearia autem vasa,instrumentaq; enumerantur in l.19.§.illud.D. loca. Oliuariæ quoque molæ & prœli fit mentio in l. 21.D.de instruct.vel instrument.

Oleaginea pocula.l.30.D.de leg.lib.iij.vel, vt in archetypo est, Oleagina.

Oliuarum nuclei. l.55.D. de leg. lib.iij.l.167. D. de verbor.signific.

Oliuetum in l.58.D.de contrah.empt.& l. 4. D. de censib.in vulgatis, non item in Florentinis codicibus, & l.7.C. de bon. proscriptor. & l.1.C.de mancip.& colon.lib.xj.C.

OLOBERAS vestes vel olobaras legendum censeo in Rubr.de vestib.olob.lib.xj. C. vbi nonnulli male holosericas supponunt. Est autem hoc verbum Græcum.Olobera enim vestimenta sunt ὁλοβηρῆ, id est, omni parte texturæ conchylij rubore infecta & conchylio solidata. Quod & l. 4. eius tit. perspicuè comprobat.

OMNINO & Omnimodo præcisam necessitatem plerumque significant.l.10. §. in adrogato.D.de vulg.& pup.Idemq; valent quod indistinctè.l.penult.D.pro suo.l.49.D. de iure dot.l.11.in fi.l.26.D. de leg. lib.j.l. 14. §. sed & si.D. quod met. cau.l.1. §. hoc edictum.D. nautæ, caupo.l. 9. D. rat. rem hab.l.9.in fi.& l.32.§.sacerdotio. D. de recep. qui arbitr.l.18. D.de adim.leg.§.sed furti.& §.item actio.Instit.de actio. l. penult. D. qui sine manumiss. l.17. §. vlt. D. ad Velleia. Omnimodo sine metu exceptionis in l.39.§.penult.D.de dam. infect.& in l.1.§.1.D.de vsur.& l.87.§.1.D. de leg. lib. ij. Omnimodo est etiã sine interpellatione:quo sensu credo accipiendum in l.38. §.penult.D.de vsur. Significat & in omnem euentum,&,vt Iureconsulti loquuntur, quicumque casus inciderit. in l.18. D. quod met. caus.

ONERIS ferendi seruitus est, cùm onera vicini quis sustinere cogitur.l.1.l.33.D.de seruit. vrb.præd.l.6.§.etiam.D.si seruit.vindic. Seruitus oneris porticus seruanda in l. penult. D.de dam.infect.Huc alludens Seneca lib.x. Epist.Nouit, ait, vires suas: scit se esse oneri ferundo.

Onus merces quascumque naui impositas significat in l.31.& l. penult. §. penult. D. loca. l.6.D.de lege Rod.l.1.§.non autẽ. D.de exercitor. Vnde oneris auersi actio in d. l. 31. & Onus auertere apud Tertullia. lib. j. aduers. Marcio.

Onerandæ libertatis causa facta definiuntur quæ ita imponuntur,vt si patronum libertus offenderit,petantur ab eo,semperq; sit metu exactionis ei subiectus: propter quem metum quoduis sustineat patrono præcipiente. l.1.§.quæ onerandæ. D. quar. rer. act. Onera hereditatis legata & fideicommissa æs alienum.l.vn.§.penult.D.si mul.vent.nom.

ONYX Arabicus in l.vlt. §. species. D. de publican. ad differentiam Indici, à quo colore distat. Nam Indicus igniculos habet albis cingentibus zonis: Arabicus autem niger est cum candidis zonis. Inde autem nomen habet, quod habeat in se permixtum candorem in similitudinem vnguis humanæ, vt Isidor. lib. xvj. cap. viij. tradit. Meminit & onychum in solis Arabiæ montibus nascentium Plinius lib.xxxvj.cap.vij.

OPE Consilio furtum factum:verba hæc sine articulo pronuntiari solent. l. 27. §. si quis de manu.D.ad l. Aquil.l.36.D.de furt.l.1. D. furti aduers.naut.l.6.D.de condict. furt.l.11.§.quamuis.D.de seruo corrup.Et apud Cic. lib. iij. de Nat.deor.l.10.D.ad leg.Iul.maiest.Ope consilioq;.l.vlt.C.fin. regund. Hæc autem verba separatim accipienda Paul. admonet in l. 53. in fi.D.de verb. significat.vt aliud factum sit eius qui ope , aliud eius qui consilio furtum facit. Consilium enim dare videtur, qui persuadet & impellit atque instruit consilio ad furtum faciendum: Opem fert, qui ministerium atque adiutorium ad subripiendas res præbet.l.56.§.ope consilio. D. de furt. Sic & l.52.§.neque.& §.cum Titio.eo.tit.

OPERIS appellatione continetur quod Græci ἀποτέλεσμα dicunt, id est, ex opere facto corpus aliquod perfectum.l.5.in fi.D.de verbor. signific. Edictum porrò de noui operis nũtiatio.id demum opus quod in solo fit, & solo coniunctum est, amplectitur.l.1. §. hoc autẽ. D. de oper.no. Vnde qui messem facit, qui arborem succidit, vineã putat, licet opus faciat, tamen ad illud edictum non pertinet. Enimuero interdicto quod vi aut clam teneri &

ri & eum placet, qui arbores succidit, quamquam ad ea quoque sola opera quæ in solo fiunt, id interdictum pertineat. l. 1. §. hoc autem. & l. 7. §. notauimus. D. quod vi aut clam. Operæ sunt diurnum officium l. 1. & 3. D. de oper. libert. per singulos enim dies dantur. l. 20. §. quædam. D. de statuliber. Edere operas, id est, exhibere: frequens Iureconsultis locutio in titul. de oper. libert. & l. 54. §. vlt. D. de verbor. obligat. Operarum verò editionem nihil aliud esse, quàm officij præstationem Gaius scribit in l. 20. D. de oper. libert. Operarum aliæ officiales sunt, quæ in officij præstatione consistunt: quales sunt, quæ à libertis patronis obsequij ratione præstantur. Aliæ quæ in artificio, veluti fabriles, pictoriæ l. 9. l. 23. & l. 24. D. de oper. libert. l. 6. §. libertus. D. de condictione indeb. Operæ seruorum legatæ differunt à fructu, vt apparet ex l. 2. D. de vsufruc. leg. & l. 1. & 2. D. de oper. ser. l. 5. in fi. D. vsufructuarius quẽadmod. cau. l. 1. §. si vsusfructus. D. ad leg. Falcid. Restat, videamus, qualem intellectum habeat quod dicitur, seruos in quibus vsumfruc. habemus, item alienos bona fide possessos nobis ex operis suis adquirere. l. 10. §. de his. l. 19. D. de adquir. rer. do. l. 21. & l. 23. §. 1. D. de vsufruct. Cuius dicti interpretatio aliquatenus peti potest ex l. 19. & l. 47. D. de adquir. rer. do. & l. 45. D. de adquir. hered. l. 20. §. 1. D. de pecul. & Gaio in Instit. lib. ij. tit. 1. ad fi.

Ad opus publicũ noxij olim nõnumquam dabantur. Idq; vel ad tempus, vel in perpetuũ. Ad opus autem damnari dari've, & in opus tradi idem valent. l. 6. D. de extraordin. cum l. 1. §. 1. & l. vlt. D. de effractorib. l. 8. §. quisquis. l. 10. l. 17. & l. 28. D. de pœn. l. 18. D. de iure fisc. l. 6. C. ex quib. cau. maio. & Operę etiã multari pro eodem dicunt. l. 10. §. vlt. D. de pœn.

In opus salinarum ob maleficium mulierem datam legimus in l. 6. D. de captiu.

OPHITAE hæreticorum genus de quibus in l. 5. l. 10. & l. penult. C. de hæretic. & Manich. Philastrius Brixiẽsis Episcopus, in hæreseon catalogo Ophitas seu serpentinos ab eo dictos tradit, quòd colubrum colant, asserentes initium scientiæ boni & mali nobis eum primitus attulisse. Idem & Isidorus de hoc hominum portento tradit lib. viij. Etymolog. cap. v.

Verbum OPORTEBIT tam præsens, quàm futurum tempus significat. l. 8. D. de verbor. significat. Oportet autem, præsens tantùm tẽpus designat. Et ideo hac oratione, QVOD TE MIHI DARE FACERE OPORTET, præsentia tantùm debita non etiam ea quorum dies nondum venit, vel quorum condicio pendet, continentur: quæ qui complecti volet, addere debet, OPORTEBIT'VE. l. 76. §. 1. l. 89. l. 125. D. de verbor. obligat. l. 46. D. de leg. lib. ij. l. 18. D. de acceptilatio. Verbum autem Oportet, non ad iudicis facultatem qui pluris vel minoris condemnare potest, sed ad veritatem refertur. l. 37. D. de verbor. signific. Sic accipiebatur in antiqua formula, Aio te mihi dare oportere: quæ apud Probũ his notis scripta extat. A. T. M. D. O. Sic & in l. 29. l. 30. §. 1. l. vlt. D. de iureiur. l. 19. D. de seruit. rust. l. 9. §. vlt. D. de liber. leg. l. 13. D. quib. mod. pign. & aliàs sæpe.

OPTARE, nonnumquam significat eligere. l. 3. §. idem scribit. D. ad exhibend. l. 5. & l. 10. D. de leg. lib. j. Inde optionis legatum, quo electio seruorum in familia relictorum legatario datur. §. optionis. Instit. de legat. Rubr. de optio. leg. l. 7. §. hodie. D. de minorib. l. 3. D. qui & à quib. l. 18. D. fam. ercisc. l. 99. D. de leg. lib. j. & apud Vlpia. in Institut. tit. xxiiij.

Optiones in re militari appellabantur, qui antecedentibus ægritudine præpeditis tamquã adoptati & vicarij eorum vniuersa curabant, vt Veget. lib. ij. cap. vij. & Non. Marcell. exponunt. Quo in significato accipi optio potest in l. vlt. D. de iure immunit. At in l. pen. D. de bon. damnator. Optiones commentariensibus adiunguntur. Etiam Optiones fœderatorũ dicuntur. l. vlt. C. de locato & cond. Nouel. cxvij.

Optiones etiam pro apparitoribus in l. penult. de iure fisc. lib. x. C. & l. vlt. eo. tit. in C. Theodos. & l. penult. de apoch. pub. eo.

OPINIO, pro eo quod vulgo Taxam dicimus in l. vlt. C. de prædijs naufcul. & l. vlt. C. de collatio. fund. fiscal. lib. xj.

Opinatores, vt in l. penult. de exactorib. tribut. lib. x. C. & l. 11. de erogat. milit. anno. lib. xij. C. Tribonianus exponit, exactores sunt militaris annonæ. Hanc enim illum eo loci interpretationem appinxisse planum fit ex l. 16. de exactionib. in C. Theod. Sic cum eo hoc verbum accipiemus in l. 1. de excoctione & & translatio. milit. annon. lib. xij. & l. 34. de annon. & tribut. in C. Theodos. Non dissimulandum est tamen eos, qui militarem annonam curant, atque suscipiunt Optiones à Iustinia. Nouel. cxxix. appellari. Illic enim ita est, καὶ τοὺς μὲν ἑκάστου τάγματος ὀπτίωνας ἀποδέχεσθαι τὰ εἴδη δίχα λόγου διαστροφῆς καὶ φροντίζειν τοῦ ἐπαρκεῖν ἐν τοῖς στρατιώταις τοὺς γ' αὐτῶν χειρογραφίας αἰτοῦντας. Qui & Actuarij appellantur in l. 5. l. 9. l. 16. de erogatio. milit. anno. lib. xij. Eos Iustinia. præcipit recauta facere, id est apochas, de his quæ collationibus in transitum militum expẽduntur. B. Augustin. Epistul. xiij. Faustus, ait, cum debito decem & septem solidorum ab opinatoribus vrgueretur vt redderet, quod ad præsens vnde explicaret se non inueniebat, ne corporalem pateretur

teretur iniuriam ad auxilium ſanctæ Eccleſiæ conuolauit. Eoſdem mox exactores appellat.

Adiectio hęc VTI OPTIMVS MAXIMV'SQVE EST, non in traditionibus modò, ſed & in emptionibus, ſtipulationibus, teſtamentis, hoc ſignificat, vt liberum ab omni ſeruitute prædium præſtetur, non vt etiam ſeruitutes ei debeantur. l.126. l.169. D.de verbor.ſignific. l.8.& penult D.de euictionib. l.69. §.ſi fundus. D.de leg. lib.j. Itaque parum cohæret quod Sicul. Flacc. lib. de condicio. agror.ſcribit. Quidā etiam conueniunt precariò, vt ſeruitutem pręſtēt his agris ad quos neceſſe habent tranſmittere peruium. Nam & id his verbis cōprehēditur, VTI OPTIMVS MAXIMVS'QVE SIT. Plerumque etiam ad inſtrumentum vel inſtructum prædij hæc verba referuntur. l.92.& l.93.§.penul. D.de leg. lib.iij. l.18. §.item cum fundus. & l.22. D. de inſtr. vel inſtrum. Quæ & in Sententijs Pauli habetur lib.iij.

Optimo iure poſſeſſam domum. l.26. §.1. D.de pignorib. accipe quæ nulli obligata eſt, nec vllo nexu pignoris tenetur libera'que eſt ab omni onere hypothecæ. Cic.de lege Agrar. Optimo enim iure ea ſunt profectò prædia, quæ optima condicione ſunt libera, meliore iure ſunt quàm ſerua. Idem in oratione de Aruſpic. reſponſ. Multæ ſunt domus in hac vrbe, Patres conſcripti, atque haud ſcio, an pene cūctæ iure optimo, ſed tamen iure priuato, iure hereditario.

Optimum ius legati apud Vlpian. in Inſtit. tit. xxiiij. quod commodius eſt, & facilius.

Optimo iure libertatem conſecuti dicuntur in l.31. D.de minorib. qui ex fideicommiſſo rectè manumiſsi ſunt. Optimo iure debentur vſuræ, quæ interrogatione præcedente promiſſæ ſunt. l.1.C.de vſur. Optimo iure quarta bonorum curialium defunctorum, quibus alieni ab eorum conſortio heredes extiterūt, à curia petitur. l.1. quando & quibus quarta pars. Optimo iure Cenſor creatus apud Liuium lib. ix. Et Optima lege capta Veſtalis apud Gell. lib.j. cap.xij. Optima autem lex, vt Feſtus lib.xiij. ſcribit, cùm nominabatur in Dictatore faciendo, quàm pleniſsimum poſſet eſſe ius ſignificabatur. Optimo iure admiſſos codicillos dixit Iuſtinia. Inſtitut.de codicill.in fi.princ.id eſt, habuiſſe νόμιμον σύστασιν, vt Theophil.vertit. Optimum vinum frumentum've cùm quis ſtipulatur, id ſtipulari intellegitur, cuius bonitas principalem gradum bonitatis habet. l.75. D. de verbor. obligat.

OPTINERE dicuntur, ſecundùm quos ſententia datur. l.36.D.de liber.cau. l.9. D.de iure fiſ. l.22. D.de his quæ vt indign. l.2. C.eod.tit. l.22.D.de inofficioſo teſtamento.

ORATIONES principum vti ſunt accipiendæ in libris noſtris, expoſui lib. Select. Antiquit.j. Eiuſmodi eſt oratio D.Marci de confeſsis, cuius meminit l.6. §.1. D.de confeſſ. & l.56.D.de re iudic. Oratio Marci & Commodi, qua prohibentur tutores & filij eorum pupillas ſuas ducere: ad quam Paul. librum ſingularem ſcripſit. l.60. & l.67.§. ſed & ſi filiusfam. D. de ritu nupt. Oratio eorumdem Impp. de ſenatorum & libertinarum nuptijs. l.16.D.de ſponſalib. l.16.D.de ritu nupt. Oratio Seueri de rebus eorum, qui ſub tutela, vel cura ſunt ſine decreto non alienandis. l.1. D. de reb.eor. l.9. C.de præd.minor. quam ſingulari libro Paulus expoſuit, vt ex Indice Florentino & inſcriptionibus aliquot conſtat. Oratio Antonini de confirmandis inter virum & vxorem donationibus. l.32. D. de donatio.int.vir. Similia alia exempla ſunt in l.vlt.C.de teſt.man. l.17.C.de excuſ.tutor. l.2. C.de cur.fur. l.pen.C.de his quæ vt indign.

ORCINI liberti appellantur, qui teſtamento manumiſsi ſunt, quaſi teſtatoris ad orcum demiſsi liberti. l.3.§.planè. D.de legit.tutor. l.8.D.de hered.inſtit. l.2.D.de ſtatuliber. l.22.D. de pecul.leg. l.2.§.per contrarium. D.de dote releg. l.10.D.de teſtament.manum. l.vn.§.ſed & ſi ſub condicio.C.de Latin.libert. l.8.C.de iuris & facti ignor. §.quia autem. Inſtitut. de ſingulis reb. Vlpian.in Inſtitut.titul.ij. Is qui directò liber eſſe iuſſus eſt, Orcinus fit libertus. Orcini etiam liberti efficiuntur, qui latitante herede vel legatario manumittere rogato ad libertatem perducuntur, quique ob necem detectam domini pręmium libertatis conſequuntur. l.30. §. idem dicendum. & l.49. D. de fideicom. libertatib. l.5. D.qui ſine manumiſſ. Ceterùm Orcinorum libertorum teſtator patronus habetur. l.23. D. de pecul. leg. qui cùm iam eſſe deſierit, idcirco Orcinos nullius eſſe libertos non malè dicitur. l.4.D.de bon.libert.

ORDINARI lis, iudicium, cauſa, res dicitur. l.24. l.25.§.1. D. de liber. cau. l.8. §.1.cum ſeq. D.de inoffic.teſtam. l.26.§.vl. D.de teſt. tutel. l.8. D.de re milit. Vnde litis ordinator apud Senec.lib.xix.Epiſtol. Ordinati libelli, id eſt, concepti & compoſiti. l.3. in fin.princ. D.de accuſatio. Ordinata cauſa criminis ait Alex. in l.1.C.de calumniatorib. id eſt, inſcriptione depoſita, fideiuſſore de lite exercenda præſtito, eoq; qui accuſatur ſub cuſtodia officij facto. Ordinari etiam teſtamenta dicimus. l.30.D.de lib.& poſt. l.12. D.de iure patron. l.9. §.1.D.de pœn. l.25.C.de iure dot. l.2. & l.4.C. qui teſtam.fac. Seneca lib.iiij.de Benefic. Et ſuprema ſua ordinare pro eodem. l.15. §.1.D. de lib.& poſt. l.39.D.de pigner.act. l.36.§.mi-

les in supremis.D.de milit. test.l.1.D.de bon. poss. ex test.milit. Et ordinare postrema vel suprema iudicia.l.15.C.de testament.Et apud Quintilian.lib.vj.cap.de risu.Ordinare codicillos in l.3.C.de codicill. & Ordinatio nouissimi iudicij in l.2.C.eod.tit. & Superordinare apud Tertullia.lib.v. aduersus Marcio. pro testamento facto aliquid addere aut immutare. Ordinatum etiam edictum legimus in l.13.D.rer.amotar.

Ordinarium est, quod rectè atque iuris ordine ciuiliterq; & communi iure fit.l.33.§.publicè. D.de procuratorib. Ordinarium ergo ius est quod per actiones & interdicta, per iudices datos, sine prætoria cognitione, sine subscriptione in crimen, ciuiliter exercetur.l.1.§.1.D. si ventr.nom.l.vlt.D.de priuat.delict.l.15.§.si super. D. de re iudic. l. 32. §.item si qui. D. de recept.qui arbitr.l.178.§.actionis.D.de verb. significat.l.155.D.de diuers.regul. Sueton.in Claudio ca.xv. Negantem cognitionis rem sed iuris ordinarij esse agere causam confestim apud se coëgit.Nam extraordinaria erat persecutio ipso magistratu cognoscēte. Agenus Vrbicus; De possessione fit controuersia quotiens de totius fundi statu per interdictum litigatur. Ordinaria iudicia Instit. de successio. bonor. in princ. vbi Theophil. malè quemadmodum existimo interpretatur Ordinaria iudicia, quæ ἐννόμως μόνον ἐν καιρῷ τῷ κριθέντι, Extraordinaria verò, quæ ἐν παντὶ καιρῷ ἐγυμνάζοντο. Magis est enim, vt Ordinaria iudicia ea accipiantur, quæ certis ac sollemnibus formulis exercebantur, Extraordinaria verò, quæ non obseruato illo sollemni ordine exercebātur.l.49. D.de neg. gest.§.vlt.Instit.de interdict. Ordinaria planè iudicia ad differentiam arbitralium dicuntur in l.5.C.de arbitr.

Ordinaria bonorū possessio.in l.5.§.si quis cōtra.D.de legat. præst.l.3. §.vlt. D.de Carb.ed. Carbonianæ opponitur, quæ extraordinaria est. Interdum verbū hoc Ordinarium ad solum ordinem pertinet.l.1.D. si tabul. test. null.ext.l.1.D.de possessor.hered.pet.l.1.D.de pecul.l.25.in fi.D.de ædilic.ed.

Ordinarij serui in l.15. §.Prætor. D.de iniur.accipiendi sunt, qui certū aliquod ministerium officium've in familia exercent. Mediastinisq; aduersi fiūt, qui nullo certo muneri deseruiunt. Eoq; sensu Ordinarium officium seruile Seneca dixit lib. iij. de Benefic. cap. xviij. Aliàs Ordinarij vicarijs opponuntur.l. 17.l.18.l.19.D.de pec.l.5.§.1.D.de tribut. Tunc verò, vt Theophil.in §.cùm autem. Institut. quod cum eo qui in al.pot. scribit, Ordinarium appellamus τὸν πρῶτον ὕπατον, τὸν δὲ τοῦ ὑπάτου ὕπατον, vicarium. Iam ordinarij Consules ad suffectorum differentiam dicuntur. Cuius rei, cùm plurima testimonia in promptu sint, vnicum Lampridij in Alexandro protulisse contentus ero. Consules, ait ille, quoscumque vel ordinarios, vel suffectos creauit, ex Senatus sententia nominauit.

Ordo iuris & legum in l.1.C.de liber.cau.l.31.§. si ciuile.D.depos. Valer.Max.libro iij.cap.ij. Quoniam Consul dum iuris ordinem sequitur, id agit, vt Imperium Ro.corruat. Vtuntur non semel hoc verbo Saluianus Masiliens.in libris de vero dei iudicio, & Cassiodor.in libris Variarum.

Ordo iudiciorum.l.4. C.de sentent.& interlocutio.

Ordo decurionū, ciuitatis've, collegium ipsum decurionum & curiam significat. l. 15. D. ad municip.l.16.§.1.D.de alim.legat.l.1. de omni ag.deser.lib. xj.C. Appellatur & simpliciter ac absolutè Ordo in l.3.l.6.§.1.D.quod cuiusque vniuersit. l.5.§.vlti. D.de donat.int. vir.l. vlt. D. ad municip. l. 1. §. sed & si præses. D. quando appell.fit.l.vn.D.nihil innou.appell. l.1.D.de magistr. conuen. l.vlt. D.de veteran. Sic & in inscriptionibus antiquis hoc verbum accipiendum est. Itaque in ordinem allegi, nihil aliud est quàm decurionem fieri. l.3.§.1.& l.penult. D.de decurion. l.vlti. D.de veteran.

A magistratibus autem municipalibus tutor datus non videtur per ordinem electus. l. 1. D.de magistr.conuen.Nec verò aliter habetur ordo, quàm duabus partibus adhibitis. l. 3.D.de decret. ab ord. fac.l 3.D.quod cuiusq; vniuersit. Planè si decuriones decreuerint actionem per eum mouendā quem Duumuiri elegerint, is videtur ab ordine electus. parui enim refert ipse ordo elegerit, an is, cui ordo negotium dedit. l.6.§.1.D.quod cuiusq; vniuersit. Porrò cùm Senatum significare volunt auctores, amplissimum ordinem dicere solent, vt lib.j.comprobaui.

ὈΡΓΥΙᾺ in l.vlti. D. fin. regund. Constantin. lib.ij.Epit. titul. iiij. ἡ ὀργυιὰ, sic enim emendandum est, ἔχει βήματα β. ἤτοι πήχεις δ. ἤτοι πόδας ς. ἤγουν σπιθαμὰς θ. δακτύλους ϙϛ. Hesychius vero ὀργυιὰν ait esse τὴν τῶν ἀμφοτέρων χειρῶν ἔκτασιν, καὶ τὸ μέτρον ἐστὶ τὸ τῆς γῆς μέτρον, καὶ πήχεις τρεῖς.

ORIENS modò pro parte orbis cui proprius præfectus prætorio attributus erat, modò pro diœcesi quæ prouincias xv. continebat, Palæstinam, Phœnicem, Syriam, Cyprum, Ciliciam, Palæstinam secundam, Palæstinam salutarem, Phœnicem Libani, Euphratensem, Syriam salutarem, Osroënam, Mesopotamiam, Ciliciam secundā, Isauriam, Arabiam. Quamquàm Guisel. Tyrius Orientem ex veterū auctoritate Antiochiam diœcesim appellare se scribat lib.iij. de Bello sac. cap.

cap.xviij. Supradictæ autem omnes prouinciæ sub dispositione viri spectabilis comitis Orientis erant, vt ex notitia patet. Cuius comitis curæ Seleucena clasis committitur ad auxilium purgandi Orētis, quemadmodum vulgò legitur in l.vn.de clasicis.li.xj.C. Quo in loco mendum esse me scripti codicis Iustinianei libri, & impressus Theodosij codex docuere: in quibus lōgè rectius scriptum est ad auxiliū purgādi Orontis. Est autē Orontes Phœniciæ & Syriæ fluuius inter Libanū & Antilibanum exoriens, vt Plin. lib. j. cap. cxj. & Mela lib. ij. scribunt. Qui Eous appellatur à Statio Papinio li.iiij. Siluar. Guliel. Tyrius li.iiij. de bello sac.ca.viij. Fluuius, ait, qui Orontes appellatur, verbo vulgari Ferdictus, qui iuxta Artesiam secus Antiochiam defluens inde in mare descendit: Meminit & huius fluuij idem auctor lib.iiij.cap.x.

ORIGINIS ciuitas prouincia've dicitur ea, ex qua quis oriūdus est. l.7.§. dubitatum est. D.de interdict.& relegatis.l.6. D. ad municipalem.

Originarij coloni.l.7.& l.11.de agricol. & censit lib.xj. Qui & Originales in l.4.eo. tit. Sic & Originaria in l.7. de murilegul. libr. x. C. Quæ lex ex l.10.C.Theod. eo.tit.sumpta est. Truncatis tamen à Triboniano eius verbis quibus de Senatusconsulto Claudiano mentio fiebat, idcirco quod id Senatuscōsultum à Iustiniano sublatum esset.

ORNAMENTA muliebria à vestimentis differunt. Ornamenta enim sunt quibus mulieres ornantur, veluti inaures, armillæ, viriolæ, & omnia quæ ad nullam aliam rem parātur, nisi corporis ornandi causa.l.26.§.ornamēta. l.38.D.de auro, arg. Itaque & Tertullia. Ornatum in cura comendi capitis poliendæq; & exornandæ cutis ponit. Sic enim in lib. de habitu muliebri scribit: Habitus, ait, feminæ, duplicem speciem circumfert: Cultum & ornatum. Cultum dicimus, quem mūdum muliebrem vocant: Ornatum, quem immūdum muliebrem conuenit dici: Ille in auro, & argento, gemmis & vestibus deputatur: Iste in cura capillorum & cutis & earum partium corporis, quæ oculos trahūt. Huic obsequio deseruientes ancillas olim mulieres alebant, quas Ornatrices vocabant. De quibus fit mentio in l.63.§.ornatricibus.D.de leg.lib.iij. & in illo monumento Romæ.

CINERIBVS CAMILLAE ALPIONIAE
QVIRITAE ORNATRICI
FESTVS M.SEPTIMI GALLI
DISPENSAT.

Ornata etiam iumenta in l. 38. D. de ædilic ed. Instrata & frenis, ephippijs, phaleris q; instructa. Vt Ornati asini apud Cato. de re rustica.

ORPHITIANVM Senatusconsultū temporibus.D. Marci factum est, Orphito & Ruso consulibus. Eo liberi ad bona matrum intestatarum admittuntur.l.1.D.ad s.c. Tertyllia. l.2. in fi.D.vnde legit.l.1.§. si qua prægnas. D. vnde cogna.l.6.D.de adquir. hered. Instit.de Orphitia.

OSRHOENA prouincia Orientis cuius fit mentio in l.10.C.de ædific.priuat.& in l.5. C. de cohortalib.lib.xij.& in l.8.C. de fund.patrimonialib.lib.xj. Quibus omnibus in locis huius verbi scriptura mendo non caret. Regebatur verò per ducem, vt ex Notitia Imperij Ro.patet.

OSTENTVM Labeo definiebat esse omne cōtra naturam cuiusq; rei genitū factum've. l.38.D.de verbor. significat. Vbi duo genera ostentorum explicantur. Origo vocis huius à Cicero.in lib.ij.de Nat.Deo.his verbis demonstratur: Prædictiones verò & præsensiones rerum futurarum quid aliud declarant nisi hominibus ea, quæ sint ostendi, monstrari, portendi, prædici. Ex quo illa ostenta, monstra, portenta, prodigia dicuntur. Eadem fere ponit Festus lib. xj. in verbo Monstra, & in lib. xiiij. in verbo Portenta. Vide & de horum verborum differentia Nonium & Isidorum libr. xj. Etymologiar. cap. iij.

OTIOSA pecunia, quæ & aliàs vacua, ea dicitur, quæ non occupatur, id est, non exercetur, neque in nomina vel emptionem prædiorum collocatur. l.13. §. vlt. D. de vsur. l.3. §. vsuras. D. de contr. tut. Plinius lib. x. Epistul. ad Traia. Pecuniæ publicæ & exactæ sunt, & exiguntur: quæ vereor, ne otiosæ iaceant. Nam & prædiorum comparandorum, aut nulla, aut rarissima occasio est, nec inueniuntur qui velint debere Reip. Eodemq; sensu & Græci ἀργὰ χρήματα vsurpant. Demosth. contra Aphob. Orat. j. δεῖ δὲ καὶ καθ' ἕκαστον ὑμᾶς ἀκοῦσαι τί τε ἐνεργὰ αὐτῶν καὶ ὅσα ἦν ἀργά. Ex contrario verò occupari dicitur pecunia, quæ agitatur, exercetur, nominibus collocatur. Pōponius pictoribus, Vi à Nonio accepi, quæ tuleram mecum decem milia victoriata. Græca mercede illico curat, vt occuparem. M. Tull. in Verr. Act. ij. Præterea pecunias occupauerat, apud populum syngraphas fecerat. Auson. in præfatione Gryphi. Atque vt auidus fœnerator improbum nummum occupare malui quàm condere. Sic Columella lib. j. de re rust. cap. viij. & lib. xj. cap. j. Pecuniam in pecore & alijs rebus promercalibus occupare dixit. Donatus etiam hoc verbum ad debitorem, qui fœnori accipit refert. Sic enim in Phormio. sentit. Dicitur etiam versuram facere, cùm minore fœnore acceptam, maiore occupat.

OVASIS in Aegypto.l.7.§. est quoddam.D. de interdict. & releg. In quam relegari sontes solitos & Duarenus notauit & ex Nicephor.lib.xiiij.ca.xxxv.& xxxvj.& lib.ix.cap. xxix. Inde Oasena deportatio in l. 1. de Nili aggerib.in Codice Theodosiano.

OVIBVS legatis agni arietesq́ non continentur. Ouium verò grege legato, vtrumque continetur. l. 63. in fi. l. 79. D. de legat. iij.Paul.libr.iij.Sentent.titul.vj.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER XIIII.

PACTVM est duorum pluriumq́ue in idem placitum & consensus.l.1.D. de pact.Quo nomine & à pollicitatione differt, quæ solius offerentis promissionem habet. l. 3. D. de pollicitatio. Pacta conuenta vt plurimum ea Iureconsulti vocant, quæ, vt Cicero in libris Rhetoricorum loquitur, ex solo conuentu valent.l.7.§.pacta.D. de pact.l.72. D.de contrah.empt.l.71.D.pro soc.l.vlt.D. de pignorib.l. vlt. D. de seruis. export.l.17.l.19.l. 21.l.vlt.D.de pact.dotalib.

Pacisci & transigere differunt.l.18.D.de transactio. Nam qui paciscitur, rem certam & indubitatam liberalitate remittit: Qui transigit, de re dubia & lite incerta aliquo dato, retento, vel promisso decidit. l.1. D. de transactio. In edicto porrò Prætoris, quo furti iniuriarumq́ pacti infamia notantur, pactum accipimus eum, qui cum pretio quantocumque pactus sit. Ceterùm si precibus impetrauerit ne secum ageretur, ad edictum nō pertinet.l.1.l.6.§.pactus.D.de his, qui not.infam. l.18.C.ex quib.cau.infa. irrog. eodemq́ modo in l.18.D.de transactio.& in l.10.C. ad leg. Iul.de adulter. & l.4. D. de iure fisc. hoc verbum accipiendum esse in libro singulari de adulterijs docui.

PAGANI in iuris ciuilis libris militibus opponūtur.l.1.§.2.D.de seruis fugit.l.14.D.de pœn. l.vlt.D. ad leg. Falcid.l.12. in fi. D. de custod. reo.l.49.D.loca.l.39. in fi. D. de milit. test.l.7. D.de diuers. reg. iur. Proinde peculij diuersa genera, Paganum & Castrense constituuntur.l.vlt.C.de inoff. test. Et in paganico & in castris opponuntur in l.1.C.de test.milit. Villas autem pagos appellatas ἀπὸ τῶν πηγῶν, id est, à fontibus circa quos villæ condi consueuerint, Seruius scribit: Indeq́ paganos, quasi ex vno & eodem fonte potantes dictos esse. Et ita paganam legem apud Plin. pro pagorum lege accipio. In constitutionibus etiam Impp. Christianorum, quę in lib. j. Codicis sunt relatæ, alieni à fide nostra, pagani dicuntur: Cuius verbi ridiculas Etymologias Philastrius Brixiensis & Isidor. cōminiscuntur. Pagorum præpositi. l. 2. C. de susceptorib.lib.x.l.8.eod.titul.in C. Theod.l.7. C. quæ res pigno. Iustinianus in edicto xiij. & in Nouellis aliquotiens παγάρχας vocat.

PALAM est coram pluribus.l.33.D.de verbor. signific. Palam autem quæstum corpore fecisse in leg. Iulia de maritandis ordinibus, accipitur, quæ passim, sine delectu, vel in lupanario, vel caupona se prostituit.l.43. D. de ritu nupt. In quæstione taciti fideicōmissi palam relictum intellegitur, quod testamento vel codicillis quis rogatus est restituere, non domestica cautione, vel chirographo.l.3. D. de iure fisc. Nec tamen ad excludēdam taciti fideicommissi fraudem palam relictum videri Paulus scribit, quod ex testamento cum recitatur sciri non potest: Quemadmodum nec ille palā dat, qui ita scribit, ROGO VOS HEREDES MEOS IN EO QVOD À VOBIS PETII, FIDEM PRAESTETIS.l.40.D.de iure fisc. Quamquam his postremis verbis non esse legi fraudem factam in l.3.D.eo. titul. tradatur. In eo quod dicitur palam heredes esse nuncupandos, Palam nō

vtique

vtique in publicum significat. Sed vt exaudiri posit, nec ab omnibus exaudiri, sed & à testibus septem. l. 21. D. de testam. l. vlt. D. de iure codicill.

PALORVM, qui vineæ fulciendæ causa parantur, fit mentio in l. 17. §. vlt. D. de act. emp. l. 59. §. vlt. D. de vsufruct. l. 56. D. de legat. iij. l. 12. §. si aliqua. D. de instruc. vel instrum. Aliàs pedamenta & ridicæ appellantur. l. 10. D. de vsufruct. l. 3. D. de seruit. rust. l. 1. D. de tigno iuncto. l. 11. §. si quis in vineas. D. quod vi aut clam. Inde Palaris silua ex qua pali sumuntur. l. 9. §. vlt. D. de vsufr.

PANTHER genus quoddam retis est, cuius meminit l. 11. §. vlti. D. de actio. empt. Varro libro iiij. de lingua Latina, Ferarum, ait, vocabula partium peregrina, vt Leo, Panthera, vtraque Græca: A quo etiam rete quoddam panther.

PANTOMIMI nomen inuenitur in l. 3. §. Neratius. D. de condict. causa da. l. 43. D. de actio. empt. l. 25. & l. 27. D. de oper. libert. Est autem Græcũ verbum & ipso Luciano teste in lib. περὶ ὀρχήσεως saltatorem gesticulatorem'que significat, cui à multifaria gesticulatione nomen hoc esse inditum Cassiodor. lib. iiij. Variar. scribit. A Latinis Histrio appellatur. Sic enim Mnesterem promiscuè Pantomimũ & Histrionem appellari videmus à Seneca in ἐκθεώσει Claudij. Et à Sueton. in Caligula ca. xxxvj. & à Tacito lib. xj. Nobilitati sunt hac ludicra arte Mnester, Pylades, Batylus, Hylas & Paris ille de quo in d. l. 3. §. Neratius. Quorum omniũ in Suetonio, Iuuenali, Martiali, Seneca, & Macrobio non infrequens est mentio. Prodijt autem primum Tiberij temporibus, vt Suidas in verbo ἀλλωόδωρος scribit, hęc mollis & impudica Pantomimorum saltatio, qua fracto corporis motu indecenti'q; gesticulatione ita res gestę repræsentabãtur, vt loqui manibus magis, quàm agere viderentur. Cassiodor. lib. j. Variar. Constituatur à vobis prasini pantomimus quatenus sumptum, quem pro spectaculo ciuitatis impendimus, electis contulisse videamur. Hanc partem Musicę disciplinę mutam nominauere maiores, scilicet, quæ ore clauso manibus loquitur, & quibusdam gesticulationibus facit intellegi quod vix narrãte lingua aut scripturæ textura posit adgnosci. Idem lib. iiij. Variar. Epistol. vlt. Pantomimo igitur, cui à multifaria imitatione nomen est, cum primùm in scænam plausibus inuitatus aduenerit, assistũt consoni chori diuersis organis eruditi: tunc illa sensuum manus oculis canorum carmen exponit, & per signa composita quasi quibusdam litteris edocet intuentis aspectum, in illa'q; leguntur apices rerum, & non scribendo facit quod scriptura declarauit. Idem corpus Herculem designat & Venerem, fœminam repræsentat & marem, regem facit & militem, senem reddit & iuuenem, vt in vno credas esse multos tam varia imitatione discretos. Hanc tamen totam artem ipsi Tiberio ita displicuisse, vt Roma pantomimos exegerit, Dio lib. lvij. scribit. Quod & à Traiano factum Plinius in Panegyrico laudat. Exagitata valde à Cypriano, Arnobio & alijs pantomimica & à Christianis principibus tandem penitus explosa est.

PAPIA Popæa lex quæ toties in inscriptionibus legum nostrarum occurrit, patrum præmia pro suscipiendis liberis continens à Papio & Popæo suffectis Consulibus ex Augusti tunc imperantis iussu lata, quemadmodum Dio lib. lv. & Isidorus lib. v. Etymolog. cap. xv. scribunt. De hac quod aliquando, Deo volente, copiosius me acturum spero, plura hic dicenda non putaui.

PARABOLANI, qui ad curanda debilium ægra corpora deputantur. l. 42. & l. 43. de episc. & cler. in C. Th. vnde sumpta est l. 18. eod. tit. in C. Iustin.

PARAGAVDAE in l. 1. & l. 2. C. de vestibus olober. lib. xj. vestimenti genus, cuius etiam Treuellius Pollio in Claudio ad finem & Vopiscus in Aureliano meminere.

PARANGARIAE in l. 2. C. de episc. & cler. l. 2. C. de quib. munerib. vel præstatio. lib. x. l. 13. C. de excus. muner. eo. l. 2. C. de præfect. præt. lib. xij. l. 3. C. de silentiar. l. 2. & l. 21. C. de cursu pub. l. 2. C. de præposit. sac. cubic. lib. xij. & lib. ij. Feudor. tit. Quæ sint regaliæ. Guilelmus Tyrensis Pontifex lib. v. Belli sacri cap. xix. Hos etiam, ait, tantis angarijs adfligebant & parangarijs, vt meliùs videretur esse his quos ab vrbe depulerant, quàm quibus pro summo beneficio vrbis indulserant habitationem. Nam & pecuniarias eis sæpius mulctas infligebãt, id quod habere videbantur, violenter extorquentes & ad quælibet sordida munera & onera ciuilia rapiebant inuitos. Nam si erigendæ essent machinæ, aut immensi ponderis transferendæ trabes, statim id eis muneris iniungebatur. Hi lapides & cementa & quamcumq; materiam ad opus ędificiorum necessariam circumferre compellebantur: hi iaculatorijs & machinis molares qui extra mitterentur, tenebantur ministrare, & funibus quibus extra contorquebantur, inseruire. Eodem modo & parangariarum onus idem auctor exponit lib. viij. cap. viij. & lib. ix. cap. xvij.

PARAPSIDES in l. 21. D. de auro, arg. Sidon. Apollinar. lib. ij. Epistol. ad Domitium. Quo initum, institutum'q; multas epulas paucis parapsidibus apponi. Isidor. lib. xx. Etymol. cap.

cap.iiij.Parapsida quadrangulum & quadrilaterum vas fuisse scribit. Sunt qui paropsidem scribant, & ἀπὸ τοῦ ὄψου, id est, obsonio deducant.

PARAVEREDI in l.2.& l.21.C.de cursu pub. lib.xij.l.13. C.de excus.muner.lib.x. l.2. C.de præposit.sac.cubic. lib.xij. l.3. C.de silentiar. lib. xij. & apud Cassiodor. libro xj. Variar. epistol. ad Gaudiosum, & lib.v. Epistol. ad Ampelium.

ΠΑΡΑΦΕΡΝΑ cum Iureconsultis interpretor quæ præter dotem dantur, vel res vxoris extra dotem constitutas, vel res quas vxor in domo mariti in vsu habet, neque in dotem dat, quę Galli peculium appellant. l.10.§.dotis autem. D. de iure dot. l. penult. D. ad leg. Falcid.l.31.§.1. D.de donationib. l.8. & l.vlt. C.de pact.conuent. Quod & ipsa appellatio ostendit. Etenim vt Pollux lib.iij.Onomast. scribit, λέγομεν προῖκα καὶ φερνὴν τὴν παρὰ γυναικὸς δόσιν. vnde quod præter & vltra eam datur, παράφερνα vocatur. Constantinus ἐξώπροικα vocat lib.iiij.Epit.tit.ix.

ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΩΣ significat extēsiuè & cum quodam temporis spatio atque tractu. l.1. D. vnde legit.l.6.D.ad Tertyll.l.2.in fi.D.quibus ex caus.in poss.eat.

PARENTES propriè accipiuntur vsque ad tritauum: superiores Maiores dicuntur. l.4. §.parentem.D.de in ius voc.l.vlt.§.parentes. D.de gradib.& adfinib. Parentis tamen appellatione plerumque omnes in infinitum superiores continentur, vt in edictis De in ius vocando, & Qui satisdare cogantur, & De postulando, De legatis pręstandis.d.l.4. §.parentem.l.1.D.in ius vocati, vt eant. l.2.§. Prætor.D.qui satisd.cog.l.1.§.vl. D.de postulan.& l.1.§.1.D.de leg.præst.l.51.D.de verbor. significat. Sed & mater & auia, & proauia eadem appellatione comprehenduntur. d. l. 51.D.nisi vbi virilis sexus parentes nominantur. l.5. §. 1. D. de lib. adgnosc. vel subiecta quæstio eamdem interpretationem non admittit, veluti in definitione profecticię dotis, & in definitione postumorum, quarū vtraque ij demum qui in potestate habent, continentur.l.5.D.de iure dot.l.3.§.1. D.de iniusto rup. vt & in Rubr. si quis à paren.manum. Imperatores porrò decessores suos quamuis ne adgnatione quidem aut stirpe coniunctos, parentes suos appellare solent. l. vn. C.ne liceat potentiorib. l.vlt. C.si aduers.fisc. l.8.C. de magistr. conuen. l.1. C.diuort. fac. l.1.& l. vlt.C.qui non poss.ad libert. l.vn.de reis postul.lib.x. C. l. vn. de peric. eor. qui pro magistr.lib.xj. C.l.1.de omni ag.deser.eo. l.2. C. de reb.credit.l.7. C.ad leg.Iul.de adulter. l.5. C.de repud.l.11.C.de accusatio.

PARET pro apparet vsitatum fuisse in formulis Festus lib. xv. scribit. Repperitur & hoc verbum in l.179.D.de verbor.significat. l. 5. D. de rei vindic. l. 11. §.proscribere. D. de institor. l.47. §. sed si id petatur. D. de legat. lib.j.l.7.D.de secun.tab.l.7.§.illud sciendum. D.ex quib.caus. in poss.eat. l.34. D.de diuers. reg.iur.

PARIA facere, est rationibus redditis reliqua exsoluere, vel eo nomine satisfacere: vt patet ex l.40.§.vlt.D.de statulib.l.penult.§.conductores. D. de iure immunit. Seneca libro xj. Epistol. Illud magis quærendum est, is qui profuit nobis si postea nocuit, paria fecerit, & nos debito soluerit. Plin.lib.xxxvij. cap.j. Satis piamenti in vno gemmæ voluntario damno videretur, si cum fortunæ volubilitate paria faceret, planeque ab inuidia eius redimi abundè se putaret, si hoc vnum debuisset. Columella lib.j. cap. viij. Hæc enim negotiatio curam villici auocat, nec vmquam patitur eum cum rationibus domini paria facere.

Dicimus & parem rationem facere. l.vlt.§.marito.D.de doli except. Et Seneca lib.ij.Epist. Poteram hoc loco tecum & in hac Mœcenatis sententia parem facere rationem. Ita parem rationem interpretor in l.22.D.de manum.test. Et apud eumdem Senecam lib.vj. de Benefic.cap.xl.cùm ait, Quare quasi cum acerbo fæneratore resignare rationē parem properas. Et apud Tacit.lib.xiij. Sanè pepigerat Pallas, ne cuius facti in præteritum interrogaretur, paresque rationes cum Repub. haberet. Eodemque modo pares factas actiones dixit Quintilian.Declamatio.ccclv. Pariare etiam in eundem sensum dicimus. l.4.§. si ab ignoto.D.de manumiss. Hinc Pariationes in l.vlt.§.idem quæsijt. D.de condict.indeb. Et Pariator, qui reliqua habenti opponitur in l.81.D.de condicio.& demonst. Alia est significatio Parariorum. Sic autem olim vocabantur, qui nominum faciēdorum caussa adhibebantur. Seneca lib. ij. de Benefic. Quidam nolunt nomina secum fieri, nec interponi pararios, nec signatores aduocari. Idem lib. iij. Adhibentur ab vtraque parte testes: ille per tabulas plurium nomina interpositis pararijs facit.

PARIES, Aelio Gallo finitore, est siue murus, siue maceria est. l.157.D.de verbor.signif. Parietum autem genera præcipua hic percensere operæ pretium fuerit. Paries craticius in l. 52. §. item Mela. D. pro soc. qui in cratis modum lignis contextis compositus est. De quo Vitruuius lib.ij.cap. viij. & lib. vij. cap.iij. agit. Intergerinus paries, vt Festus lib. ix. explicat, is est qui inter confines struitur, & quasi intergeritur, qui in Lexico Latinogræco ædis B. Germani sic definitur

τοῖχος

τοῖχος ὁ διὰ λεπτῶν ὀρθίζων. De quo videndus est Plinius lib.xxxv.cap.xij. Paries solidus & fornicatus opponuntur apud Cicero. Topic. Vbi solidum parietem accipio qui à solo continuo ductu ad fastigium exurgit; sic, vt nusquam suspendatur: fornicatum verò, qui arcum habet.

Rudes parietes in l.50.D.de vsufruct.appellantur nondum inducti tectorio opere. Parietem ventrem facere μηνοειδῶς dixit Alfenus in l.17. D. si seruit. vindic, vt & inclinare Pompon.in l.14.in fi.eod.tit.

PARTIS appellatione rem pro indiuiso significari Q. Mucius dicebat, quia id quod pro indiuiso nostrum esset, non pars; sed totum esset: veluti si fundus regionibus diuisus sit, pars vnaquæque non iam pars fundi est, sed fundus integer, l. 6. §.si quis partem. D.com.præd. Seruius tamen Sulpitius partis appellatione & quod pro indiuiso & quod pro diuiso nostrum sit contineri non ineleganter dicebat. l.25. D.de verbor.signif. Itaque pars alia pro diuiso, alia pro indiuiso est. l.43. D.de adquiren.possess. l.5. D.de vsufr. l.7.D.de except. rei iudic. l.64. D.de euictionib. l.7.in fin.D.quibus mod.pign. l.4. D.pro empto. l.17.D.famil.erciscun. l.5.§.vl. D.commod. l.4.§.si alter.D.fi.regund. l.31. D.de vsufruct.leg. Partis autem nomen dimidiam significat, si nō specialiter facta sit partis mentio. l.49.D.de vsufruct. l.164. D.de verbor.significat. Vlpia.in Institut.tit.xxiiij. Proinde si interrogatus quis in iure heredem se esse ex parte responderit, si ex dimidia heres sit, nihil ei nocet responsum, alioquin nocet. l.12. §.si interrogatus. D.de interrogat. in iur. fac. Pars virilis ea habetur quæ pro numero personarum constituitur; cùm tot partes fiunt quot sunt personæ, vt lib.vlt.pleniùs dicam.

Partem facere dicitur, cuius persona numeratur in partium diuisione facienda. l.8.§.quoniam. l.17. D.de inoffic.testam. l.34. §.si coniunctim. l.85.§.si Titio.D.de legat.j. l.68.§.sed si vno. l.78.§.libertis.de legat.ij. l.14.in fin.D. de iur.codicill. l.1. §.si ex tribus. l.10. §.liberi. D.de contr. tabul. l.3. §.principem. D.de suis & legit. l.1.§.penul.& vlt. D.de collatio.bon. l.1.§.aduersus. D.si quid in fraud. patr. l.8. D. de reb.dub.

PARTIARIVS colonus dicitur, qui lucri & damni cum domino particeps est, fructusque fundi cum eo, quasi societatis cuiusdam iure, partitur. l.28. §. vis maior. D.loca. vbi ab eo, qui nummis colit, separatur. Quemadmodum etiam nummis & partibus locare, Plinius lib.ix.epistol.ad Paulin.diuersa facit. Ita partiaria pecora in l.8. C. de pact. Quorum inter eum, qui pascenda conduxit & dominum fructus communicatur. Cato etiam in lib.de re rust. Partiarium calcis coctorem in eumdem sensum dicit. Apul. lib.iiij. de Asino aureo, quæ cùm mortali puella partiario maiestatis honore tractor. & lib. viij. Domi verò promiscui operis partiarios agebant concubitus. Partiarius legatarius vocabatur, cui pars hereditatis legata erat: Quod genus legati partitionem vocabant: quia cum herede legatarius partiebatur hereditatem. §.sed quia heredes. ad fi.Instit.de fideicomm.hered. Vlpia. in Instit.tit.xxiiij. l.164. §.partitionis.D.de verbor.signific. l.19. §.1.D. ad Trebellian.

Particulones etiam auctore Nonio à veteribus coheredes inter se dicebantur, quòd partes inuicem sibi facerent.

PARTICIPIA futuri temporis præteriti vim significationemque plerumque in libris nostris habent: quod summè notandum est: veluti rei iudicandæ tempore, est rei iudicatæ tempore: quemadmodum liquidò constat ex l.5. §.idem Iulianus.D.de liber.legat. l.7.§.si quis actione.D.quibus ex caus. in poss.eat. & l.53. D.solut.matr.adhibita l.30. D.de pecul. Eodemque modo in l.27. §.si per filium.& l.33.D. de rei vindicat. l.63.§.tempus. D.pro soc. l.15. D.de noxalib. action. l.3. §. in hac commod. coniuncta cum l.penul.D.de triticiar. Rei iudicandæ tempus, condemnationis tempus, vel quo lis in condemnationem deducitur, vel quo res iudicatur, accipiendum est.

Sic & iudicij accipiendi tempus, litis contestatæ seu iudicij accepti tempus demonstrat. l.2. §.1.D.de priuat.delict. §.vlt. Institut. de perpet. & temporal. Et litis contestandæ pro contestatæ tempus in l.31. D.si cert. pet. iuncta l.20.D.de rei vindicat. l.38. §.si actionem. D. de vsur. Et testamenti faciendi tempus pro facti testamenti tempore, in l.104.§.1.D. de legat.j. l.33.D.de legat.iij. l.26.D.de alimen. legat. l.29.§.nunc de lege Velleia.D.de liber. & post. Et apud Vlpian.in Institut.tit.j. & in §.sed cùm aliquis.Instit. de testament.ordin. Quemadmodū & scribendi testamenti tempus interpretabimur in l. 59. §. si heres. D.de heredi.instit. & l.1.D.de regula Cato. Et furti faciendi tempus in l.31.D.de noxalib. l.6.D.de furt. Et stipulationis interponendæ, id est, interpositæ in l.7. D.iudic. solui. & l. 121. D. de verborum obligationibus. Et tempus dandi pro dati. l. 89. §. si ita scriptum. D.de heredi. instit. & liberandum pro liberatum in l.32.D. de milit.test.

PASTINA instituere in l. 7. §. vlti. D. soluto matrim. Quæ & pastinationes in l. 79. D.de verbor.significat. Pastina autem fieri tribus generibus Palladius libro ij.tit.x.docet, aut terra in totum fossa, aut sulcis, aut scrobibus.

Inde pastinandus fundus in l. 15. §. 1. D. quod

vi aut clam. Repastinari porrò ex V. errij opinione quam Festus lib. xvij. refert, is ager dicebatur, cuius natura imitabatur fodiendo, cùm aut silvestris excolatur, aut lapis molitur frangendo, vt fiat pascuum vel aruum. Vide Columell. lib. iij. cap. xviij. ex quo emendandus est Isidorus lib. vlt. Etymolog. cap. xiiij. apud quem in pastini definitione sparguntur pro panguntur corruptè in impressis: non item in scriptis codicibus legitur. Pangere autem defigere est, interprete Festo: & Semina surculi sunt vitium, qui ferramento illo bifurco, quod pastinum vocant, terræ infiguntur.

PATRIS nomine auus quoque demonstrari iusta interpretatione intellegitur. l. 201. D. de verbor. significat. Quod in his maximè verum est, quæ benignè accipienda & interpretatione adiuuanda sunt: vtique enim in l. Iulia de maritandis ordinibus: & in l. Iulia de adulterijs. patris appellatione auus non continetur. l. 44. §. 1. D. de ritu nupt. l. 10. D. ad l. Iul. de adulter.

Paterfamilias appellatur, qui in domo dominium habet, rectéque hoc nomine appellatur, quamuis filium non habeat. Non enim solùm personam eius, sed & ius demonstramus. Denique & pupillum patremfam. appellamus. Et cùm paterfa. moritur, quotquot capita libera ei subiecta fuêre, singula familias incipiũt habere, eisq́; pro patre præsunt. l. 195. D. de verbor. significat. Itaque alibi patresfamiliarum definiuntur, qui sunt suæ potestatis, siue puberes, siue impuberes. l. 4. D. de his, qui sunt sui vel alien. Nam filij cuiuscumque ætatis sint, morte patrum sui iuris effecti patresfa. sunt. l. 5. D. quando dies leg. Hinc Tertull. in lib. de virginib. veland. Materfam. ait, vocatur, licet virgo; Paterfa. licet inuestis. Paterfam. etiam fit seruus manumissus. l. 14. D. qui testam. fac. In hoc autem verbo considerandum est, veteres ad detrahendam inuidiam patris magis quàm domini nomen principi familiæ indidisse. Quod & Tertullian. in Apologet. notat. Gratius, ait, est nomen pietatis, quàm potestatis. Etiam familiæ magis patres, quàm domini vocantur. Et Seneca lib. vj. Epistol. Ne illud quidem, ait, videtis, quam omnem inuidiam maiores nostri dominis, omnem contumeliam seruis detraxerunt, dominum patremfam. appellãtes, seruos familiares. Quem totum Senecæ locum Macrobius, suppresso auctoris, vnde hauserat, nomine, in lib. j. Saturn. cap. xj. transtulit. Hinc Martialis iocus lib. j. Epigr.

Vxorem habendam non putat Quirinalis
Cùm vult habere filios, & inuenit,
Quo possit istud more: futuit ancillas,
Domumq́; & agros implet equitib' vernis.
Paterfamilias verus est Quirinalis.

Festus quoque lib. vj. ducem & principem generis patremfam. appellatum scribit. Patrem autem familiàs; & familiæ Latinis dictum Priscia. lib. vj. exemplis probat.

PATRIMONIVM propriè est, quod nobis à parentibus relictum est, & à maioribus obuenit. Cicer. lib. ij. Epistol. ad Cælium. Filio meo, si vlla erit Respub. satis amplum patrimonium relinquam memoriã nominis mei. Generaliter tamen pro quibuscumque bonis accipitur. Et ideo In patrimonio esse & In bonis esse idem valent. l. 1. D. de vsufruct. earum rer. l. 1. D. de vsufr. leg. l. 1. D. de rer. diuis. Ceterùm eorumdumtaxat qui sui iuris suæq; potestatis sunt patrimonium est. Reliquorum peculium velut patrimonium vocatur. l. 33. §. 2. & l. 48. in fin. D. de pecul. §. actiones autem. Institut. de actionib. Dos proprium patrimonium filiæ intellegitur. l. 3. §. sed verò in fi. D. de minorib. l. 16. D. de religios. Ceterum ea, quæ in patrimonio sunt, ab his quæ in nominibus sunt, separantur. l. 9. D. rem pup. sal. fo.

Patrimoniales fundi sunt ad patrimonium principis pertinentes fundi, qui vel conductionis titulo vel perpetuò iure tenebãtur, vt ostendit l. 10. de extr. munerib. in C. Theod. Sic in Rubr. de fundis patrimonialib. & Rubr. de Mancip. & colon. patrim. & Rubr. de collatio. fund. pat. lib. xj. C. & l. 13. C. de præd. minor. & l. 1. l. 2. l. 9. l. 17. de extraord. munerib. in C. Theod. patrimoniales accipit. Quos fundos qui colunt patrimoniales coloni vocantur. l. 7. C. vbi causæ fiscal. Rubr. de fugitiu. colon. patrim. lib. xj. C.

Ita Patrimonialem possessorem accipe in l. 4. de anno. & tribut. in C. Th.

PATRICIORVM nomẽ vnde fluxerit, Velleius Patercul. priore volumine his verbis ostendit: Romulus centum homines electos appellatosq́; patres, instar habuit cõsilij publici. Hanc originem nomẽ patriciorum habet. Dicti autem patricij quòd patres ciere possent. Plut. in ῥωμύλῳ. τοὺς μὲν δὴ ἀρχῆς κατανεμηθέντας ὑπὸ τοῦ ῥωμύλου πατέρας καλοῦσι καὶ πατρικίους οἷον εὐπατρίδας ὄντας πατέρας αὐτῶν ἔχοντας ἀποδεῖξαι, τοὺς δὲ ὕστερον προσγραφέντας ἐν τῷ δημοτικῷ συγγεγραμμένους πατέρας ὠνόμαζον. Et hæc erat stante Romana Repub. verbi huius significatio. Verùm lõgè aliter Patricij in Constitutionibus recentiorum Impp. accipiendi sunt: In quibus Patricij Imperatorum consiliarij, quasi eorum patres, vocantur. Sic enim à Iustinia. in l. vlt. C. de consulib. lib. xij. & §. sed filiusfa. Instit. quibus mod. ius pat. pot. & à Nicephoro vocantur lib. xiij. hist. Ecclesiastic. cap. j. & cap.

iiij. &

iiij. & à Claudiano, cuius sunt de Eutropio patriciatus honore decorato verba:

Præsidum legum genitorq; vocatur
Principis, & famulũ dignatur regia patrem.

Suidas πατρίκιος ait, πατὴρ τοῦ κοινοῦ. οἱ δὲ πάτρωνες πρεσβεύοντας τοὺς ἐν τῷ κορυφαίῳ τῆς συγκλήτου βουλῆς τελοῦντας ἀξία. πατρίκιοι δ' ἄρα ὄντες ἐτύγχανον. Iustinia. Nouel. lxxx. οὐ γὰρ πρῶτον νομίζομεν τῶν ὑπὸ ἡμῶν ἐν τῷ πατέρων ἀγομένῳ ἀμιλλήσεων, τούτους ὑφ' ἑτέρων πολλῶν ἐξουσίας. Itaque patricius πατὴρ βασιλέως à Luitprando vocatur lib. iij. de reb. per Europ. gest. cap. viij. Sic in l. 64. in fi. & l. vlt. D. de decurionib. lib. x. C. & in l. 3. C. vbi Senator. & in Epistulis Iustinianeis patriciorum nomẽ, patriciatusq; dignitatem accipe. Paul. Diaco. lib. xiiij. Appendicis ad Eutrop. de Aëtio. Nec multo post etiam patriciatus dignitatem consecutus est.

Patronos primùm vocarũt Romani, auctore Zonara in Romulo, & Hesychio in verbo πάτρωνες, τοὺς κηδεμονικοὺς καὶ βοηθούς, qui & προστάται à Græcis appellantur. Postea hoc nomen manumissoribus datum est. Patroni autem variè in iure ciuili accipiuntur. In edicto De in ius vocando, & adfinibus titulis, Patronos accipimus eos, qui ex seruitute manumiserũt, siue sponte, siue ex necessitate, quoniam rogati fuerant manumittere, vel hac lege emerant, vt manumitterẽt. Item qui collusiones detexerũt, vel qui præiudicio pronuntiati sunt patroni, cùm alioquin non essent, vel qui aduersario deferente iurarunt se patronos esse. Non habentur cõtra pro patronis hi contra quos iuratum vel pronuntiatum est, & qui iureiurãdo adegerunt, ne vxorem ducerent, & qui seruo suis nummis redempto fidem fregerunt, aut cõtra legem venditionis prostituerunt. l. 8. §. 1. cum duabus ll. seq. D. de in ius voc. Quod verò ad successionem intestati attinet, Patronus non est, qui se patronum esse iurauerit: aliter atque si patronus pronuntiatus sit, tunc enim sententia statur. l. 14. D. de iure patro. Sed & hi, qui ex causa fideicommissi, vel ex lege in emẽdo dicta ad libertatem perduxerunt, vel qui dotalem seruum manumisit, ad legitimam libertorum hereditatem vt patroni admittuntur. l. 3. D. de suis & legit. At in eo legis Iuliæ de maritandis ordinibus capite quo libertæ diuertendi à patrono, cui nupta est, potestas adimitur, qui ex causa fideicommissi manumisit, vel non suis nummis emit, vel se patronum esse iurauit, pro patrono non habetur. l. 45. D. de ritu nupt. Quam etiam circa alimẽta præstanda interpretationem seruari Vlpia. in l. 5. §. si quis à libertis. D. de liber. adgn. docet. Vbiq; verò Patroni appellatione etiam patrona continetur. l. 52. D. de verborum significatione.

Patronatus ius appellatur, quod patroni in libertorum persona bonisq; habẽt, operarum scilicet exactionem, intestati successionem, bonorum possessionem contra tabulas, tit. de iu. patro.

Patruus est frater patris. l. 2. §. 1. D. de suis & legit. l. vlt. §. tertio. D. de gradib. & adfinib. l. 5. D. vnde legit. frater verò aui patruus magnus vocatur. l. 1. §. quarto. l. vlt. §. patruus magnus. l. penult. D. de legit. tutorib. Paul. li. iiij. Sentent. titul. xj. l. 1. C. de success. ed. Proaui verò nostri frater idemq; patris vel matris patruus magnus, nobis Patruus maior est. d. l. vlt. §. patruus maior. l. 38. §. Iulius. D. de legat. lib. iij. Qui & propatruus à Gaio in l. 1. §. vlt. D. de gradib. & à Paul. lib. iiij. Sentent. tit. xj. At abaui frater patruus maximus in d. l. vlt. §. patruus maximus, qui & abpatruus dicitur. in l. 3. D. de gradib. & à Paulo in suprà citato loco Patrueles dicuntur fratrum filij. l. 1. §. quarto. l. vlt. §. eodem gradu. D. de gradib. Isidor. lib. x. Etymol. cap. v.

Pauliana ea actio appellatur, per quam quę in fraudem creditorum alienata sunt, reuocãtur. l. 38. §. in Fabiana. D. de vsur. Theophil. etiam in §. item si quis. Instit. de actionib. ait creditoribus bona debitoris ex sententia præsidis possidentibus ad ea, quæ in fraudem & circumscriptionem eorum alienata sunt reuocanda, in rem actionem dari, quæ Pauliana appellatur.

Pauperies verbum est xij. tabul. damnum sine iniuria facientis datum significans, secundùm Vlpiani interpretationem in l. 1. §. 1. D. si quadrup. paup. Quam & Iustinia. transcripsit in Instit. eo. titul. Festus lib. xiiij. Pauperiem damnum definit esse quod quadrupes facit. Itaq; Caper in lib. de Orthograph. Paupertatem à Pauperie eò separat, quòd paupertas ipsa condicio sit, Pauperies verò damnum. Sic in l. 14. in fi. D. de præscript. verb. & apud Paul. lib. 1. Sentent. tit. xv. hoc verbum exaudiendum est. Pauperes quod ad accusationem perferẽdam attinet, habentur, qui minùs, quàm quinquaginta aureos in bonis habent. l. 10. D. de accusatio. Cui cõueniens est quod Constantin. lib. j. Epit. tit. vj. scribit, οἱ πένητες οὐ μαρτυροῦσι. πένης δὲ ἐστὶν ὁ μὴ ἔχων πεντήκοντα νο. περιουσίαν. Planè in excusationibus tutorum ob paupertatẽ antiqui crediderunt huius rei definitionem arbitrio æstimationiq; iudicis committendam. l. 9. D. de excus. tut. §. sed & ob paupertatem. Instit. eo.

Pecudum seu Pecorũ numero sunt omnes quadrupedes, quę gregatim habentur, veluti oues, capræ, boues, equi, muli, asini, sues. Canis verò inter pecudes non est, longeq;

magis bestiæ eo numero non sunt. Sic in lege Aquilia & aliàs semper pecudem accipimus.l.2.l.29.§.hac actione. D. ad leg. Aquil. l.63.§.pecoribus.l.79.D.de legat.iij.l.38.§. iumentorum. D. de ædilic. ed. l. 12, §. sed & si pecoris.D.de vsu & habit.

PECVLIVM est quod filius seruus've permissu patris vel domini separatum à rationibus paternis dominicisq; habet deducto inde si quid patri domino've debetur, quasi pusillum patrimonium, vel pusilla pecunia. l.5.in fin.D.de pecul.l.37.§.1.D.de adq.rer.do. Dixi permissu patris vel domini, quoniam peculium non est id cuius seruus seorsum à domino rationem habuit, sed quod dominus ipse separauit, seruo've perpetuo vtendū concessit, suam substantiam ab huius ratione discernens.l.4.§.1.l.26.D.de pecul. Peculium autem eorum dumtaxat est, qui in aliena potestate sunt: pater enim familiàs peculium habere non potest, quemadmodum nec seruus bona.l.182.D, de verbor. signific. Itaque bene in lexico Latinogręco ędis B.Germani peculium definitur κτῆσις τοῦ ἐν ἀλλοτρίᾳ ἐξουσίᾳ ὄντος τινὸς ἢ δούλου. Apud Isidor. quoque lib.v. cap. xxv. Peculium esse traditur quod pater vel dominus filium suum vel seruū pro suo iure tractare patitur. Ceterùm Peculium quoddam paganum est, quoddam castrēse, quoddam quasi castrense.l.vlt. C.de inoff.test. Paganum rursus vel dominicum est, vel paternum, id est, ex patris domini've substantia profectum, eorumq; voluntate seorsim possessum. Castrense peculium est, quod vel in castris adquiritur, vel occasione militiæ obtingit. Nam & si mulier filio viri ad castrenses militares've res comparandas pecuniam reliquerit, ea peculio castrensi adnumerabitur, & hereditas quoque à commilitone in castris vel eo quem per militiam cognouit relicta in eundem numerum cedit. l.3.l.5.l.19.D.de castr. pecul. Sed & quod pater mater've filio in militiam profecturo donat, peculio castrensi adgregatur. l.23. §. seruum.de fideicom.libert.l.3.§.secundùm hæc. D. de donat. int. vir. Enimuero res demum mobiles, vel se mouentes à patre filio in militiam proficiscenti datæ, in peculio castrensi computantur. Diuersa causa est prædiorum. l.4.C. fam. ercisc. Sed nec eodem loco habetur, quod pater filio militi reuerso donat.l.15. D.de castr.pec. Ac ne castrensis quidem peculij fiet quod non per militiam notæ personæ filiofam.ita donauerint, vt castrensis peculij fiat: propterea quòd veritas non subest. l.6.& l. 8. D. de castr. pecul. Quasi castrense peculium, id est, quod filijsfa. in palatina vel forensi militia versantibus vel clericis factis, quæsitum est, ab eo quod ad exemplum castrensis per similitudinem quandam introductum est.l.1. §. ne castrense. D. de collatio. bono.l.3.§.dari.D.de bon.poss.l.vlt. C. de inoffic.test.l.38.C.de episc.& cler. Quod & veluti castrense appellatur. l. 7. C. de adsessorib.l.4.& l.8.C.de aduoc. diuers. iudicior.l.1. §.hoc autem.D.ad S.C. Trebellia. l. vlt.C. de collatio.

Hinc Peculiatus appellatur peculio instructus seruus.l.33.§.si venditor. D. de act. empt.l.18. in fi.D.de ędilic.ed. Asinius Poll.lib. x. Epist. Cicero. Traiecit sese in regnū Bogudis planè bellè peculiatus. Apuleius lib.x.de Asino aur. liberto acceptissimo & satis peculiatō. Ambros.lib.iij. Epist.xj. Quis autem peculiatus ad vitam æternam transijt, nisi virtutū fultus peculio? Augustin. peculiosum dixit in psalmo xxxviij. Peculiosus, ait, seruus est cuiusdam magni patrisfa. Hinc contrarius est Expeculiatus, quo verbo Plaut. vtitur. Peculiare dicitur, quod ex peculio est, vt Peculiaris seruus.l.3.§.miles.D.de suis & legit.l.21.D. de pecul. leg. Plautus in prologo Captiuor. Hic postquàm hunc emit, dedit eum huic gnato suo peculiarem. Peculiaria mancipia. l.4.§.1.in fi.D.de his, qui not.infam. Et peculiaris merx. Quam in tributoria actione non sicut peculium accipimus. Quippe peculium deducto eo quod domino debetur accipitur, Merx verò peculiaris, etiam si nihil sit in peculio, dominum obligat.l.1.§. peculiarem. D.de tributor. Item Peculiaris debitor.l.26.§. qui filiofa.D.de condict. indeb. Et Peculiare nomen, quod ex peculio factum est.l.28. in fi.D.de pignor. act. l. 56. D. de pecul. leg. Et peculiare vinum quod serui habēt, siue quod in vsu seruorum est.l.9.§. vlt. D. de tritico vino. Peculiariter est ex peculiari causa & peculiari nomine.l.1.§.si seruus.D.de except.rei vendit. l.4.§.si eam rem.D. de vsucapio.l.1.§. item adquirimus.l.4.§.si eam rem. l. 44. §. 1. D.de adq.poss.l.2.§.si seruus.D.pro empto.

De peculio actio, in peculium appellatur. l. 30. §.1.D.de pact.l.41. D. de pecul.l. 9. §. penult. D.de dolo.l.penult.D.de condict.furt. Per se autem nulla est de peculio actio, sed hæc qualitas condemnationis moderanda causa alijs actionibus adiungitur, veluti redhibitoria in peculium.l.57.D. de ædilic. ed. Actio de dolo de peculio.l.9. §. penult. D. de dolo. Condictio furtiua de peculio, in l.penult. D. de condict.furti.& l.42.D.de furt.

Peculium etiam pro vniuersis bonis & toto patrimonio quandoque sumitur. l. 16. D. ad Trebellia. significabat & veteribus pecuniā præsidij causa repositam.l.77.§.1.D.de legat. iij. Vlpia. etiam auctor est, Gallos peculium appellasse res mulieris extra dotem constitutas. l. 10. §. dotis autem. D. de iure dot. Quo sensu

sensu accipi hoc verbum potest in l.32. §.1.D. de donatio.& l.65.§.vlt.D.de rei vindic.

PECVLATVS est, publicæ pecuniæ vel sacræ furtum, nõ ab eo factum, cuius periculo fuit. l.9.§.1.D.ad leg.Iul.peculat.Itaque qui pecuniam publicam sacram religiosam've abstulerit, vel interceperit, in rem've suam verterit, & qui prædam ab hostibus captam subripuerit, lege Iulia peculatus tenetur. l.1. & l. 3.l.14.D.ad leg.Iul pecul.Tacit.lib.xvij.Mox compertum pecuniam publicam auertisse, vt peculatorem flagitari iussit. Fest.libro iiij. Depeculatus dicitur à pecore.Qui enim populum fraudat, peculatus pœna tenetur. Isidor. lib. v. cap. xxvj. Peculatus iudicium in eos datur, qui fraudem ærario faciunt, publicam'que pecuniam interuertunt. Qui verò plus debito tributorum nomine exegerit, peculatus non tenetur.l.2. C.ex quibus caus. infam. Peculatus autem nomen, vt Fest.lib. iiij. & libro xiiij. scribit, à pecore descendit, quia ab eo initium eius fraudis esse cœpit, propterea quòd pecore primum multa diceretur.

PECVNIAE appellatio ad ea omnia refertur, quæ in patrimonio nostro sunt. Non enim numerata tantùm pecunia, sed & corporales res siue mobiles siue soli & iura, ea appellatione cõtinẽtur.l.4.l.5.l.178.l.222. D.de verb. signific. Augustin.in lib.de disciplina Christianor. Tertium, ait, quidquid homines possident in terra, omnia quorum domini sunt, pecunia vocatur: seruus sit, vas, ager, arbor, pecus, quidquid horum est, pecunia dicitur. Et ideo pecunia, quia antiqui totum quod habebant, in pecoribus ponebant. Ita in xij. tabul.non vno loco hoc nomine omnis substantia comprehendebatur. Quod & Iustin. in l.penult.C.de constit.pec.significat, In stipulatione quoque emptæ hereditatis hæc verba, QVANTA PECVNIA AD TE EX HEREDITATE L. TITII PERVENERIT, omnia hereditaria iura complectuntur. l.50.D.de verbor. obligation. l. 36. D. de pecul.l.20.§.1.D.de stip. seruor. l. 93. D.de legat.iij.l.97. D.de verbor. significat. Quemadmodum & illa leg.Iuliæ verba accipienda sunt, quæ ab Vlpian.referuntur in l.64.§.vlt. D.solut.matrim. Est cùm in angustum reuocatur pecuniæ nomen, vt ea tantùm contineat, quę pondere, numero, & mensura constant: veluti in hac scriptura, qua legatorum dies profertur, Quas pecunias legaui, quibus dies adpositus non est. l. 19. & l.30. D.de legat.j.

Pecuniarium fideicommissum fideicommissariæ hereditati opponitur, & singularum rerum fideicommissum significat. l. 14. §. vlt. D.ad Trebellian. l.24. in princip. D.de fideicommiss.libert. Opponitur & fideicommissarię libertati in l.45.§.si rem.D.de fideicommiss.libert.

PEDANEVS appellatur iudex, datus & delegatus seu specialis, quasi imi subsellij iudex. l.3.§.1.D.ne quis eum, qui in ius vocat. l.1.§. item scribit. D.de postul. l.38. §.iudices.D.de pœn.l.4. D. de tutorib. dat. coniuncta l.vlt. D.de offic.præt. Quomodo etiam Anianus bene sensit in commentarijs sententiarum Pauli lib.v.tit.xxviij. A Theophilo Instit.de interdict. in princ. χαμαιδικασὴς appellatur. In Constitutionibus verò Impp. qui humiliora negotia disceptabant iudices, de leuibusq; & minutis quibusq; causis cognoscebant, Pedanei vocantur.l.4.& l.vlt. C.de pedan.iudicib. l.penult. C.de pact. l. 2. C.de libert.& eor.liber.l.11.C.de fals.l.13.C.de iudic. l. vlt. C.vbi & apud quos. l.6. C.de aduocat. diuers.iudic.

PEGASIANO Senatusconsulto, quod Vespasiani tẽporibus Pegaso & Pusione Consulibus factum est, heredibus rogatis hereditatem restituere perinde quartam partẽ retinere permissum est, atq; ex l.Falc. ex legatis retinere concedebatur. §. sed quia heredes. Institut.de fideicomm. heredit. Paul. lib.iiij. Sentent.tit.iij. Vlpia.in Instit.tit.xxv. Huius vis tota à Iustinia.in Trebellianum transfusa est.l.2.§.solùm autem. C.de vet.iu.enuclean. §. sed quia stipulationes. Instit.de fideicom. hered.& Nouel.Constit.

PELLES Babylonicę.l.vl.C.de publican.Pelles lanatæ in l.70.§.1.D.de legat.lib.iij. Pelles indutoriæ apud Paul.lib.iij. Senten.tit.vj.de quibus in l.25.§.vlt.cum l.seq.D.de auro, arg. leg.vt Pelles tentorię ad tabernacula & tentoria paratæ apud Vopisc.in Aureliano. De quibus l.7. D.de suppell. leg. accipienda est. Solebant enim antiquitus sub pellibus milites degere. Vnicus Marcellini locus ex lib. xix. huic rei probandæ sufficiet. Sub pellibusq; exercitu diffuso, ait, per Istri fluminis margines barbaros obseruabat. Inde Pelliones in l.vlt.D.de iure immunit. l.1. de excusatio.artific.lib.x.C.& apud Lamprid. in Alexandro.

PELLEX est, vel quæ cum eo, qui vxorem habet, corpus miscet, vel quæ vxoris loco sine nuptijs in domo sit, quam Græci παλλακὴν vocant.l.144.D.de verb.sign.

PENDERE condicio, dies've dicitur, cuius adhuc euentus expectatur. Pendere etiam dicitur seu in pendenti esse quidquid in suspenso est: Quarum significationum exempla propter eorum multitudinem cuiuis obuiam non adscribo. Pendere quoque fructus dicuntur, quamdiu solo cohærent & terra continentur. Atque ita pendentes fructus,

id est, fundo cohærentes. in l. 44. D. de rei vindic. l. 15. D. de pignorib. l. 13. D. de vsufruct. l. vlti. §. fructus. D. quæ in fraud. credit. qui stantes dicuntur in l. 33. D. de vsufruct. l. 26. D. de furt. l. 40. D. de actio. empt. Quo sensu & pendens vindemia nondum lecta in l. 26. D. de act. empt. Et pendens oliua dicitur in l. 39. D. de contrah. empt.

Pendere etiam edicta olim dicebantur. Lamprid. in Alexandr. Tacebantur secreta bellorum: itinerum autem dies publicè proponebantur, ita vt edictum penderet ante menses duos. Auson. in Gratiar. actio. Has ego literas tuas in omnibus pilis atque porticibus vnde de plano legi posśint, instar edicti pendere mandauero.

PENSATIONIS verbum Papiniano sæpe in ore est. l. 18. ad fin. D. commoda. l. 67. §. sed si vno. & §. si duos. D. de legat. ij. l. 39. D. solut. matrim.

PENSIO propriè est, merces inhabitationis ædium alienarum, quæ Græcè ἐνοίκιον dicitur. Cuius significationis cùm frequentia sint in titulo Locati exempla, colligendi labore supersedebo. Pensio etiam præstationem temporibus & terminis, vt vulgò loquimur, diuisam significat. l. 3. D. de annu. leg. l. 8. §. si annua. D. de pigner. act. l. 40. D. si cert. pet. l. 12. in fi. D. de vsur. l. 47. D. ad leg. Falcid. l. 59. D. de fideiussorib. Pensiones trientes pro trientario fœnore dixit Lamprid. in Alexan. Pensiones vectigalium in l. 10. §. vlti. D. de publican.

PENVS nomen omnibus generibus dicitur. l. 4. §. nomen. D. de penu leg. l. 2. D. de trit. vino. Penus autem secundùm Q. Mucium, cuius auctoritate in hac re Vlpian. & Gellius lib. iiij. cap. j. vtuntur, ea omnia continet, quæ esui potuique sunt. l. 3. D. de penu leg. Cicero lib. j. de Nat. deor. Penum esse omne, quo vescuntur homines, definit. Penori itaque cedunt cibaria omnia, quæ paterfa. vsus sui causa eiusque familiæ quam circa se & suos habet, parauit, & cibaria iumentorum, vsibus ipsius deseruientium, & legumina quæ in cella penuaria habentur. Ligna quoque & carbones penus parandi causa & tus & cerei in domesticum vsum parati, & vnguenta, & odores, & chartæ epistulares, & vasa sine quibus penus haberi nõ potest, & quæcumque alendi causa bibuntur, ea appellatione continentur. l. 3. cum suis §§. & l. 5. D. de pen. leg. Vnde penus alia esculenta, alia poculenta statuitur. Esculenta penu legata non ea tantùm quæ esse, sed & per quæ esse solemus continentur, nisi voluntas testatoris repugnet. Poculenta verò ea quæ vini numero paterfam. habuit.

PER iudicem peti, exigi, auferri dicitur, quod iudicio petitur, aufertur, iudicis've iussu soluitur. l. 22. D. si cert. pet. l. 22. D. rem rat. hab. l. 4. §. quòd si is, cui, D. de doli except.

Per Magistratum factum videtur in edicto, ex quibus causis maiores in integrum restituantur, Si magistratus ius non dixit, vel per sordes aut gratiam dixit. l. 26. §. per magistratum. D. ex quib. caus. maior.

Per aliquem stetisse, vel factum quominus daret, videtur, si interpellatus non dederit, aut si rem debitam occiderit. l. 23. D. de verbor. obligat. l. 5. D. si cert. pet. Planè si promissor hominis ante diem in quem promiserat interpellatus sit, & seruus decesserit, non videbitur per eum stetisse. l. 49. D. de verbor. obligationibus.

Hac stipulatione, PER TE NON FIERI, non hoc tantùm significatur nihil te facturum quominus facere posśim, sed & curaturum te, vt facere posśim. l. 50. D. de verbor. obligatio. Per heredem autem, nisi si pupillus sit in eiusmodi stipulatione fieri videtur, quamuis absit & ignoret, & ideo non faciat quòd fieri oportet. l. 49. §. pen. eo. tit.

PERAGERE reum, condemnare est. l. 2. D. ad leg. Iul. de adulter. l. 6. §. destitisse. & l. 15. D. ad Turpillian. Valer. Max. lib. vj. cap. ij. Duos sustinuit reos, eorumque alterum lege peregit. Peragi itaque reus dicitur, qui criminis quo postulatus est, condemnatur. l. penult. D. de public. iudic. Tacit. lib. iiij. Ceterorum, quæ multa cumulabantur, receptus est reus, neque tamẽ peractus ob mortem oportunam.

Peragere adulterium in l. 5. D. de adulter. & l. 16. in fi. C. eo. est accusationẽ aduersus adulterum institutam implere. Sic & Peragere litem in l. 22. D. de inoffic. testam. ad exitum perducere est. Peracto testamento, id est, perfecto in l. 12. D. de his quæ vt indign.

PERCEPTIONEM fructuum accipere debemus non tantùm si perfectè sint collecti, sed etiam si ita percepti, vt terra continere se desierint: veluti si oliuæ vel vuæ collectæ sint, nondum autem vinum vel oleum ab aliquo factum. l. 77. D. de rei vindic.

Perceptio pro solutione & præstatione. l. 4. D. de his qui deiecer. l. 33. §. 1. D. de pecul. l. 5. §. si in sepulchro. D. quod vi aut clam. l. 37. D. de fideiussorib. l. 7. §. vlt. D. quod falsò tut.

PERDVCERE est, litura per medium traducta delere. l. 1. in princip. D. de his quæ in test. delent. l. 20. §. vlt. D. de milit. test.

PERDVELLES à veteribus hostes dicebantur. l. 234. D. de verbor. significat. Vnde Perduellionis nomen descendit. Cuius criminis reus est is, qui hostili animo aduersus rempub. vel principem animatus est. l. vlt. D. ad l. Iul. maiest. l. 4. D. de iure patron. l. 1. §. suos. D. de suis & legit. l. 11. §. non solent. D. de nocat. infa.

infam. l. 85. §. 1. D. de adquir. hered. l. 78. in fin. D. de legat. ij. l. 32. in fi. D. de donatio.

PEREGRINI vocantur, qui ciues Romani non sunt. l. 6. §. solemus. D. de hered. Instit. l. 1. C. de hered. instit. Vlpia. in Instit. tit. v.

Inde Peregrinitas statum & condicionem peregrinorum significat. l. 11. §. sed si deportatione. D. de in ius voc. vbi deportatione ad peregrinitatem ciues redigi traditur. Peregrinos quoque esse eos, qui dediticiorum numero sunt, idem Vlpia. dicit in Institut. titul. xx. Vide quæ lib. 1. Select. Antiquit. de hac re diximus.

PEREMPTORIVM edictum dicitur, quod post vnum vel alterum, vel vnum pro tribus datur, quo Prætor cōminatur se diuersa parte absente, cogniturum & pronunciaturum; quod inde hoc nomen sumpsit quòd peremat disceptationē, nec vltra patiatur aduersarium tergiuersari. l. 68. l. 70. l. 71. l. 73. D. de iudic. l. 53. & l. 54. & l. 59. §. vlt. D. de re iudic. l. 32. in fi. D. de appellatio. l. 1. §. item cùm ex edicto. D. quæ sentent. sine appellatio. rescind. l. 2. & l. 9. C. quomodo & quando iudic. & apud Paul. lib. v. Sentent. titul. v. Et Tertullianum in lib. de Pudicicia, statim in initio; & Raudeuicum lib. iij. de Gestis Friderici cap. xxvij.

Peremptoriæ exceptiones sunt, quæ semper locum habent, nec euitari possunt: Quales sunt, doli mali, pacti conuenti perpetui, rei iudicatæ, solutionis, & aliæ id genus. l. 2. D. de exceptio. §. appellātur. Instit. eo. tit. l. 8. C. eo. l. 5. C. sentent. resc. non posse.

PERFECISSE ædificium is videtur, qui ita consummauit, vt iam in vsu esse possit. l. 139. D. de verbor. signific.

Perfectissimus, titulus est dignitatis in Constitutionibus posteriorum Impp. l. 1. C. de natural. lib. l. 11. C. de quæstionib. & in Cod. Theod. sæpe. Qui tribuitur Proconsuli Africæ in Epistola August. lxviij.

PERFERRE inofficiosi causam, quæstionem vel litem, pro exequi & ad finem perducere legimus in l. 16. D. de inoff. test. l. 6. D. de collat. dot. l. 61. D. de vsufruct. l. 78. D. de legat. lib. ij. vt & perferre causam adulterij in l. 11. D. ad Turpillia. Et apud Apul. libr. vij. de Asino aur. Sic ille latronum fisci aduocatus nostrā causam pertulerat. Perferre accusationē pro peragere in l. 8. C. de his quæ vt indign.

PERFVSORIE in l. 5. §. 2. D. quod vi aut clam. l. 69. §. sed & si quis in venditione. D. de euictio. id est, quod aliâs, Defunctoriè. l. 2. §. si mater. D. ad S. C. Tertyllia. l. vn. C. qui num. tutel.

PERGVLA in l. 19. §. proinde. D. de iudic. l. 3. §. vlt. D. de his, qui deiecer. & apud Plin. li. xxj. cap. iij.

PERMVTATIONIS nomen generale est & commune omnibus conuentionibus, in quibus vtrinque aliquid interuenit. Nam ære mutari dicitur, quod pretio emitur. Columella lib. viij. cap. v. Cetera vel reponantur, vel ære mutentur. Plin. lib. xix. cap. j. Quaternis denarijs scripula eius permutata reperio; Valer. Max. lib. vij. cap. vj. vt sex milibus denarijs singula vasa permutarentur. Apul. Apolog. j. Nam sæpenumero & vinum & holus & pomum pretio mutaui. Tracta est autem hæc locutio de Græcis, qui eodem in significato verbo ἀλλάττειν vtuntur. Vnicus Timonis versus à Gellio lib. iij. cap. xvij. relatus huic rei probandæ sufficiet. Sic autem habet, πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἤλλαξε βίβλον. Seruius verò in illum Vergilij locum Georgic.

Quamuis Milesia magno vellere mutentur,

hanc significationem ab antiquo more repetit, quo mercimonium omne in permutatione cōsistebat. Hac planè ratione mirum nemini videbitur, si permutatio in proprium transijsse cōtractus nomen negetur. Tertullianus etiam non semel libertate mutare seruum, pro ad libertatem perducere dicit, vt in lib. de Resurrectio. carn. Si famulū, ait, tuum libertate mutaueris, &c. & lib. de pœnitent. Quis enim seruus posteaquam libertate mutatus est, furta sua & fugas sibi imputat.

PERPERAM vulgo quidem significat, non iure, siue iniuria. l. 22. §. cùm autem. D. rem rat. hab. l. 11. §. ex facto. D. de minorib. l. 42. D. de liber. cau. l. 8. §. sed si quæratur. D. si seruit. vindic. l. 62. D. de re iudic. verùm nonnumquam etiam perperam nihil aliud est, quàm imprudenter, & per errorem. l. 26. §. 1. D. de pact. dotalib. l. 40. D. de condict. indeb. l. 9. D. de constit. pec. l. penult. §. vlt. D. pro suo. l. 82. §. si Titius. D. de furt. l. 1. C. si maior fact. alienat. Paul. lib. iij. Sentent. tit. vj. ad fi. Vlpia. in Institut. tit. xxiiij.

PERPETVI non vna est pro adiuncto verbo significatio. Perpetuum edictum est quod in omnes causas propositum & iuris perpetui statuendi causa scriptum est. &, vt Vlpia. in l. 7. D. de iurisdictio. omn. iud. quod perpetuæ iurisdictionis causa, non quidem prout incidit, propositum est. Perpetua autem primum facta sunt edicta Prætorum, lege Cornelia, antea annua cùm essent: Quæ demum in ordinem à Saluio Iuliano ex Hadriani Imperatoris & Senatus auctoritate digesta atque composita, titulisque distincta postea Iurecōsultorum commentarijs explicata sunt. l. penult. C. de condict. indeb. l. 2. §. si quid etiam. C. de vet. iur. enucl. & apud Europ. in Hadriano. Eoque perpetui edicti appellatio in omnibus librorum nostrorum locis referenda est:

l. 2. D.

l.2. D. de statu hom.l.78. §. cùm existimaret. D.de leg.lib.ij.l.6.C.de bon.poss.l.8.C.de infur.l.3. C. de his qui vel vi vel met. l. 5. D. de extraord.crim. Vt autem perpetuam iurisdictionem Vlpianus, ita perpetuum ius certum & in omnia tempora scriptum Quintilia.in Declamationib.& Diocletia. in l. 8. C. de pigner.act.dixerunt.

Perpetua actio obligationi temporali opponitur.l. 37. D. de neg. gest. Perpetuæ actiones vocantur,quæ olim in perpetuum viuebant, hodie fine cōstitutionibus præscripto, id est, xxx.vel xl. annorum curriculo, finiuntur, ad differentiam temporalium, quæ sex mensibus,anno,biennio, vel triennio finiūtur. Instit.de perpet.& temporalib.l. 6. §. vlt. D. de re iudic.l.3.C.de præscript.30.annor.l.5.C. ad Macedonia. Atque ita interpretandum est, quod legitur perpetuò quem teneri & in perpetuum actionem dari.l. 29. §. vlt. cum l. seq.D.de dolo.l.17.§.1.D.de dam.infec.l.20.§. hoc interdictum. D. de noui oper. nunt.l.17. D.de castr.pec.l.3.§.1.D.de vi & vi arm. l. vlt. §.hęc iudicia.D.nautæ,caup.l.5.§.hæc autem actio.D.de his qui deiecerunt. & alijs multis locis.

Perpetuæ exceptiones sunt,quę semper locum habent,nec euitari possunt, veluti doli mali, rei iudicatæ, pacti perpetui, id est, cuius vis certo tempore adstricta, conclusáq; non est. l.3.D.de exceptio.l.24.l.40.D.de condict. indebit.l.34.§.vlt.D.de solutio.l.14. D. de liber. leg.l.10.D.de verb.signific.

Perpetuari obligationes dicuntur,quę tempore casu've aliquo perituræ perpetuæ fiunt. l.91.§.nunc videamus. D. de verbor. obligat. l.9.§.si is qui temporaria. D. de iureiur.l.58.§. vlt.D. de fideiussorib.l.24.§. vlt. D. de vsur.l. vlt.D. de fideiussorib. tut. Perpetuari etiam poena dicitur quę ex temporali perpetua fit. l.8.§.quisquis. D. de poen. Quod dicitur in l. 27.D.de seruit.vrb.Perpetuam causam seruitutum esse debere, hunc sensum habet: ita seruitutes constitutas cōparatasq; esse debere,vt res semper sit idonea ad seruitutis vsum ferendum:verbi gratia,Ex aqua quæ arescit, & ex cisterna aquæ ductus cedi non potest, quoniam causam seu materiam perpetuam, id est, viuam & perennem aquam non habent.l.1.§. hoc interdictum. D. de fonte: At eius aquę,quæ ex coelo cadit in vicinum immittendæ vtiliter constituitur seruitus, quoniam & si ea adsiduè non cadat, cùm tamen ex naturali causa cadat, perpetuò cadere intellegitur.

Perpetuus lacus is est, qui perpetuam & perennem nec arescentem aquam habet.l.23.§.1. D.de seruitutib.rustic.l.1.§.lacus.D. vt in flumin.pub.

Perpetuum morbum interpretor, qui cuique rei agendę impedimento est,& cuius sanandi spes non supersit.l. 22. §. si maritus. D. sol. matr.l.penult.D.de vacat.munier.l.5.D.de postul.l.54.D.de procurator.l.vn.C. qui morbo se excus. Huiusmodi morbus habetur furor. l.vlt.C.de cur.fur.

Perpetua consuetudo, quæ semper seruata est. l.6.D.quod cuiusque vniuersit.

Perpetui appellatio nonnumquam vitæ tempus amplectitur,vt in l.8. §. siue igitur. D. de transact.alimenta perpetuò relicta intellegimus quoad quis viuat. & in l. 1. D. pro soc. societas in perpetuum coitur, id est,dum socij viuant, & in l. 4. D. de procurato. in perpetuum procuratorem dari traditur, qui tamen post mortem dantis duraturus non sit.

Perpetui vsus causa posita, vel perpetuò esse dicuntur in ædibus, quæ non temporis causa accommodata, neque ad tempus posita, sed vt ibi permaneant collocata sunt. l. 17. §. Labeo.de act.empt.l.32. D. de pignorib.l.35. §.rerum autem.D.de hered.instit.l.242.§.vlt. D.de verbor.signific.l.2.C.eo.tit.

Perpetuarium ius pro iure emphyteuticario vsurpatur in l.1.C.de offic. comit. sac. pal. ab eo opinor quòd in perpetuum prædia locarentur. In perpetuum autem locatos agros vectigales Paul.interpretatur, id est, vt tamdiu pro his vectigal pendatur, quamdiu neque ipsis qui conduxerint, neque his qui in locum eorum successerins auferri eos liceat. l.1.D.si ag.vectig.l.11.§.1.D.de publican.

PERSECVTIONIS verbo extraordinariæ persecutiones significantur, quarum cognitionem ipse magistratus suscipit, qui iure ordinario non cognoscere ipse, sed iudices dare solet.l.178. §. actionis. D. de verborum signific. Ita persecutionis verbum accipio in l.24. D. rem rat.hab.l.18. D. de acceptilatio.l. 27.D.de oblig.& actio.l.34.& l.49.D. de verbor. significat. Cuiusmodi olim erant fideicommissorum petitiones, de quibus extra ordinem prętores ius dicebant. Et hæc propria verbi significatio est, qua neglecta plerumque omnem iudicialem petitionem persecutionem appellamus, quæ res exemplorū confirmationem non postulat.

Persequi videtur & qui satis accipit.l.57. in fin. D.de verbor.signific.

PERSONALE pactum est,cùm persona adijcitur à qua non petatur, veluti ne à Lucio Titio petatur. l. 7. §. pactorum. D. de pact. Appellant aliàs Iureconsulti pactum in personam conceptum.l.21.§.1.l.57.§.vlt. eod.tit. & pactum quod in personam dirigitur. l. 40.eod.

Personales actiones, in personam sunt, quibus cum eo agimus, qui obligatus est nobis ad

dand

dandum, vel ad faciendum aliquid & ſemper aduerſus eumdem locum habent.l.24.§.1.D. de oblig.& act.§.2. Inſtit. de action. Eodem ſenſu perſonalia eſſe interdicta dicũtur, quòd perſonam ſequantur magis, quàm rem.l.1.§. vlt.D.de interdict.

Perſonales conſtitutiones, quæ in certæ perſonæ gratiam, vel in certam cauſam factæ ſunt, quæ nec ad exemplum trahuntur. l. 1. D. de conſtit. princ. §.quod principi. Inſtit.de iure natur.

Perſonalia beneficia, quæ certis perſonis dantur, & cum his extinguuntur, nec ad heredes eorum tranſeunt.l.13.D.ſol.matr.

Perſonalia munera, quæ cum corporis labore & animi ſolicitudine ac vigilantia principaliter ſine damno rei familiaris & ſumptu pertractantur. l. vlt. D. de munerib. & hono. de quibus lib.xj.diſſeruimus.

Perſonarum ſeruitutes veluti vſus & vſusfruc. l.1.D.de ſeruitutib.l.14.§.2. D. de aliment.leg. quæ & hominum ſeruitutes appellantur.l.15. eo.ad diſcrimen earum, quæ prædijs debentur: Et perſonales ſeruitutes.l. 8. §. 1. D. de liberatio.leg.

PERTINERE, vel iure dominij, vel iure poſſeſsionis, vel quo alio iure res dicitur. Eſtq; hoc verbum non ijs modò rebus petendis aptum quæ dominij noſtri ſunt, ſed & his quas aliquo iure poſsidemus.l.181.D. de verbor.ſignif. Hæc autem verba IS AD QVEM EA RES PERTINET variam habent in prætorijs edictis, & in ſtipulationibus interpretationem. Plerumq; certè ſic intelleguntur, vt qui in vniuerſum dominium vel iure ciuili, vel prætorio ſucceſſerint, continentur. l.70. D. de verb. ſignific. Atque ita in Aedilium edicto verba hæc, Emptori, alijsq; ad quos ea res pertinet, accipimus.l. 1. §. 1. l. 19. §.deinde.l.37.§.qui mancipia.D.de ędilic.ed. Vnde in l.53.D.de obligat.& act.cùm adijcitur, ait, Ei've ad quem ea res pertinebit, & adrogati, & eorum, qui iure nobis ſuccedũt, perſonas comprehendimus. Iiſdem verbis heredes & bonorum poſſeſſores & ceteri ſucceſſores demonſtrantur in l. 1. §. prodeſt. & §.ſi alter. & l.2. §. 1. D. quor.legator. Eodemq; modo & in l.40.D.ſi cert.pet.& l.33.§. pater emancipato.D.de legat.lib.iij.hęc verba accipimus. Sed & in edicto De iureiurãdo, & in cautione de rato, non eos tantùm, qui in ius vniuerſum, ſed & qui in rem ſucceſſerint, ea verba complectuntur.l.7. & l.8. D.de iureiur.l.3.l.22.§.in ſtipulatione. l. 23.D. rem rat. hab. in edicto verò de ventre inſpiciendo, eos continent, quorum intereſt partum non edi, vel totam habituros hereditatem, vel partem eius, ſiue ab inteſtato ſiue ex teſtamento. Deniq; quos proxima ſpes ſuc-ceſsionis contingit.l.1.§.de inſpiciendo.& §. quamuis.& §.denuntiari.D. de ventr. inſpic.

His edicti de procuratoribus verbis, Ratum habere eum, ad quem ea res pertinet, dominus tantùm continetur, non etiam creditores.l.33.§.ait prætor.l.39.§.alieno.& §.quæritur. D. de procuratorib. in edicto De bonis auctoritate iudicum poſsidẽdis, ijſdem verbis etiam curator bonis diſtrahendis datus & ipſemet debitor ſi contigerit, vt eius bona veneant cõtinebitur.l.9.in prin.& §.his verbis. D. de bon auct.iud. Pleniùs verò in lege Iulia de adulterijs hæc verba accipiuntur, vt bonæ fidei emptores, & fructuarios, & qui pignori acceperunt, & omnes, quorum intereſt comprehendant.l.27.D. ad leg. Iul. de adulter. Hæc eadem verba in ſatiſdatione, quæ ab adrogatore præſtari debet, non heredes dumtaxat legitimos, ſed & ſubſtitutos, & eos quibus libertates datæ vel legata relicta ſunt, complectuntur.l.18.l.19. D. de adoptio.

Pertinere videntur rationes, quod ad verba edicti de edendo attinet, ſi eas argentarius actore vel procuratore eius mandante tractauerit: Pertinere quoque videtur ad procuratorem ratio, quam cum domino habet. Ad nos quoque pertinet non tantùm cùm ipſi cõtraximus, vel ſucceſsimus ei, qui contraxit, ſed etiam ſi is, qui in noſtra poteſtate eſt, contraxit.l.4.in prin.l.6.§. ex hoc edicto. l.9.in fi.D.de eden.

Pertinere ad teſtamentum codicilli dicuntur, qui ex eo pendent, & eius ius ſequuntur, vireſq; ex eo capiunt.l.16.l.18.D.de iure codicil. l.1.§.hoc interdictum. D. de tabul. exhib.l.1. C.de codicill.

PERVENISSE propriè dicitur quod eſt remanſurum.l.71.D. de verb. ſignific. & quod deductis oneribus ad aliquem peruenit.l.16. §.1.D.ad Trebellia. Verbum enim peruenire cum effectu accipiendum eſt.l. 16 2. §. vlt. D. de verbor. ſignific. proinde in Senatuſconſulto circa petitionem hereditatis facto, perueniſſe ea intelleguntur quibus poſſeſſor locupletior factus eſt, quæq; in ea cauſa manẽt, nec ſunt reſtituta. Quod ſi pretium rerum hereditariarum acceptum vel perdiderit, vel conſumpſerit, vel donauerit, perueniſſe non videbitur.l.21. §. item placere. & §. bonæ fidei.D.de petit.her. In ſtipulatione quoq; emptæ hereditatis (quę ita concipitur, QVANTA PECVNIA AD TE EX HEREDITATE PERVENERIT, l.50. D. de verbor. obligat.) quod legatorum, vel æris alieni, vel cuius alterius oneris hereditarij nomine erogatum eſt, perueniſſe non videtur. Perueniſſe vtique antequam corpora rerum hereditariarum venditor nactus ſit, eatenus videtur,

tur, quatenus mandare potest earum rerum persecutionem, actionesq́ præstare. At ubi corpora nactus est, plenius peruenisse videtur. Nec tantùm si nactus sit; sed & si dolo malo id egerit, ne ad eum perueniret, peruenisse existimabitur: veluti si alienauerit, aut accepto quem liberauerit, aut dolo malo id egerit, nequid hereditati adquireretur. Quæ omnia fusissimè explicantur in l. 2. cum suis §§. D. de hered. vend. In eo legis Iuliæ capite, quo maritus quidquid ad eum ex bonis liberti peruenerit, restituere iubetur, peruenisse accipimus, siue iam exegerit, siue exigere posit, quia actio ei delata est. l. 4. §. 1. D. sol. matr. Quæ interpretatio etiam in specie l. 23. D. de act. empt. facienda est.

Hoc legato, QVANTA PECVNIA AD ME EX HEREDITATE TITII PERVENIT TANTVM DATO, id continetur, quod ex ea hereditate acceptum in tabulas suas testator rettulerit, cautione à legatario præstanda, si quid fortè postea eius hereditatis nomine heres damnetur. Nec enim potest videri ad eum peruenisse, quod eius hereditatis nomine præstaturus est. l. 23. §. cùm ita legatus. D. de legat. iij. Planè cùm Prætor actionem in aliquem dat de eo quod ad eum peruenit, veluti in heredes ex defuncti delicto dolo've, in municipes ex dolo eorum, qui res ciuitatis administrant, in dominum ex dolo procuratoris: sufficit, si vel momento ad eum peruenerit ex dolo defuncti. l. 170. D. de diuers. reg. l. 5. D. de calumniatorib. l. 1. §. vlt. l. 3. & l. 9. D. de vi & vi arm. l. 16. §. 1. & §. penult. l. 18. in fi. l. 27. D. de dolo. l. 17. l. 19. D. quod met. cau. In his enim causis satis est semel peruenisse, vt de eo perpetuò in heredes actio competat: & si consumpto eo quod peruenerit, heres decesserit, in heredem eius omnimodo actio datur. Re etiam semel in pecuniam aliam've rem conuersa, vltra non quærimus, quis exitus sit. l. 17. l. 18. D. quod met. cau. peruenisse autem intellegitur id quo locupletior facta est hereditas, vel quod in corpus patrimonij sit versum, vt certum sit ad heredem peruenturum. Idem est & si debitor liberatus, vel pecunia acceptolata sit, vel dolo malo heredis factum, quominus eo hereditas augeretur. l. 7. & l. 28. l. 29. D. de dolo. & l. 20. D. quod met. cau. Quantum autem peruenerit litis contestatæ tempus spectabitur. Ceterùm qui rogatus est, quod ad se ex hereditate bonis've peruenerit cùm morietur restituere, fructus, quos viuus perceperit, item quæ fructuum vice sunt, nisi alia testatoris mens appareat, non restituet. l. 81. D. de legat. lib. iij. l. 3. §. cùm Pollidius. D. de vsur.

Peruenisse autem ad nos rectè dicitur, quod per nos ad alium peruenit, vt in exemplo l. 171. D. de verbor. signific.

PESTILENS fundus. l. 48. D. de ædilic. ed. l. penult. D. de reb. cor. id est, vt Impp. Diocletia. & Maximia. interpretantur, pestiferas vel letiferas herbas habens. l. pen. C. de ædilic. act. Cui adde l. 20. §. 1. D. loca. in qua fit mentio saltus, in quo herba mala nascitur. Potest & esse odore solo locus pestilentiosus, vt traditur in l. 2. §. Idē Neruа. D. ne quid in loco pub.

PETITIONIS verbo in rem actiones significantur. l. 178. §. actionis. D. de verbor. signific. l. 27. D. de obligatio. & actio. Eaq́ ratione interdum ab actione separatur, quæ plerumque personalem actionem significat. l. 1. D. ad Macedonia. l. 18. D. de acceptilatio. l. 24. D. rem rat. hab. l. 49. D. de verbor. significat. Hinc petitio hereditatis, quę in rem actio est, qua hereditatem vel totam, vel pro parte, vel corpore hereditario ab eo vindicamus, qui vel pro herede, vel pro possessore tenet. l. 23. §. petitio. D. de petit. hered. l. 28. §. sed & is qui. D. de rei vindic. Et petere hereditatem, id est, suam esse intendere. l. 3. l. 10. D. de petit. hered. Et petere pro vindicare. l. vn. §. penult. D. de remissio. Et petere rem nostrā esse. l. 6. D. de rei vindic. l. 42. D. de liber. caus. l. 11. §. si quis autem. l. 21. §. si Stichum. & §. si fundum. C. de except. rei iud. §. certè. Instit. de rer. diuisio.

Hinc & iudicium in rem petitorium vocatur. l. 37. D. de rei vindic. Sed hęc verborum proprietas non semper obseruatur.

Petere autem, vt plurimùm, in libris nostris per iudicem petere significat, vt & lib. iij. de Solutionib. admonui. Et ideò Amplius petitum non esse ita Labeo rectè accipiebat, si iudicio petitum non esset: nec ante committi putabat cautionem Amplius non peti, quàm iudicium acceptum esset. l. 15. D. rem rat. hab. Quomodo exemplo petendi & petitionis verba interpretanda censeo in l. 57. D. de solutio. l. 4. D. de exceptio. adhibita l. 47. D. de solutionib. l. 28. §. sed si stipulatur. D. de pact. coniuncta l. 112. D. de verb. oblig.

Petere & in seruitutem & in libertatem dicimus. l. 12. D. de iniur. l. 30. D. de bon. libert. l. 29. & l. 30. D. de liber. cau. In eo autem quod seruitus à bonorum possessione contra tabulas libertorum repellit eos, qui in seruitutem eos petierint, In seruitutem petisse videtur, non qui ei, qui in possessione erat seruitutis, petenti se in libertatem contradixerunt, sed qui ex libertate petierunt in seruitutem, vel quid aliud petierint quod in eo habere, nisi seruus sit, non possint. l. 14. & l. 16. D. de bon. libert. l. 33. §. pen. D. de fideic. libert.

Petitoris partes sustinere & petitoris partibus fungi

fungi dicitur, cui probatio incumbit, quique de suo iure probare necesse habet. l.7. §.vlti. D.de liber.cau. l.15. D.de oper.no.nunt. l.vlt. D.si libert.ingen.l.35. D.de adquir.poss. l.8.§. sed si quæratur. D.si seruit.vindic. l.18.l.19. D. de probatio.& hæc sunt onera petitoris.l.62. D.de iudic.l.25. D.de rei vindic. l.1. §.inter.D. vti posid.

PETRAM esse Aelius Gallus definiebat, qui locus dextra ac sinistra fornicem expleturus aquæ ad libramentum suum fornicis. Quæ significatio rara est.

PETRONIA lege continebatur, vt qui iure viri delatum adulterium non peregisset, nunquam postea ad hoc crimen deferendum admitteretur. l. 16. C. ad leg. Iul. de adulter. Lege etiam Petronia dominis facultatem ademptam suo arbitrio seruos ad bestias depugnandas tradendi Modestin. scribit in l. 11.§.vlt.D.ad leg.Corn. de sic. Refertur & alia legis cuiusdam Petroniæ sententia in l. 24.D.de manumiss.vindic.

PHILYRA in l. 50. D. de legat. iij. Frutex est papyro Nilotico non absimilis, vt Suidas docet his verbis. φίλυρα εἶδος φρυγάνου ἔχον φλοιὸν βύβλῳ παπύρῳ ὅμοιον. Ductilis autem erat philyræ liber, adeò vt ex ea coronę olim necterentur, vt Horat. lib.j. Carm. & Ouid. ius lib.v.Fastor.& Plin.lib. x. significant.

PICARIAE sunt picis fodinæ, quales populus Rom.in reditu habuit.l.17.in fi.D.de verbor. significat. vt in Pandect. Flor. bene legitur. Cicero in Bruto. Nam cùm in silua Scantia cædes facta esset, noticq; homines interfecti, insimularetur q; familia, partim etiam liberi societatis eius, quæ picarias de P. Cornelio & L. Mummio Cēsonibus redemisset.

PICTACIVM in l. 5. & l. penult. §. super his verò.C.de erogatio. milit.an. lib.xij. l.29. de petitionib.& vlt.dat.in C.Theod. Lamprid. in Alexand. De promouendis etiam militibus sibi adnotabat & perlegebat cuncta pictacia.Cassiodor. lib. j. Variar. Si Romani prædium sine delegatoris cuiusquam pictacio præsumptor Barbarus occupauit. Moschopulus περὶ σχεδῶν, πιττάκια, ait, Δωριεῖς τὰ λεπτὰ περιτμήματα τῶν δερματίων, ἀφ' ὧν ἡμεῖς πιττάκια λέγομεν.

PIGNVS appellatum est à pugno, quia res, quæ pignori dantur, manu traduntur. l.237. D. de verbor. significat. Itaque pignus propriè est, cùm possessio tradita est creditori: Hypotheca verò, cùm non transit possessio ad creditorem.l.9. §.1. D.de pigner.act. Verùm in vsu promiscuè pignoris & hypothecæ nominibus, nec iam inter & præter & quicquam præter sonum interest.l.5.D.de pignorib. §.item Seruiana. Instit. de actionib. Varia autem sunt pignorum genera. Quodam enim conuentionale est, quod ex conuentione proficiscitur. quoddam prętorium, quod prætoris magistratusq; imperio constituitur, quale habent qui in possessionem rei seruandæ causa mittuntur. l.12.D.pro empto.l.26.D.de pigner.act.tit.de præt.pignor. C.l.24.D.de bon.auct.iud. l.2. D.pro herede. l.117. §. ijdem principes. D.de legat.j. Est & aliud pignus, quod in causam iudicati capitur.Rubr. si in caus.iudic.pign. capt.sit. C.& l.9.D.de minorib.l.3.D.de reb.eor. l.40. D.de re iudic. Item aliud quod auctoritate magistratus capitur, coërcendæ eorum contumaciæ causa, qui vel iudici parērc, vel ad eum venire contemnunt, atque recusant. l. 5. §.si quis ex his.D.de liber. adgn. l.1. §.post editū. D.de vent.inspic. §.penult. Institut.de satisd. tutor. Porrò quasi pignus vel pignoris loco haberi dicitur, quodcumque iustè & licito iure, dum quid præstetur vel fiat, retineri potest.l.14.§.adeo.l.15.§.1.D.de furt.l.13.§.offeri.D.de actio.empt.

Pignoribus captis coërceri tutores curatoresq; qui non cauent, legimus. §.penul. Institut.de satisdat.tutor. Item eos, qui missos in possessionem damni infecti nomine non admittunt.l.4.§.1.D.de damno infect. Et eos quoque, qui in ius venire & respondere contemnunt.l.1.§.post editum.D.de vent.inspic. Pignorum item capione exigi pecuniam fisco debitam legimus in l.10. D.ad leg.Iul. pecul. quod nos vernacula nostra lingua dicimus, *par saisie de biens*. Sueto.in Iulio cap.xvij. Vectium pignoribus captis & direpta supellectile malè mulctatum coniecit in carcerem. Cicer.lib.iij.de Orato. Non tulit ille & grauiter exarsit, pignoribusq; ablatis Crassum incipit coërcere. Et in ea lege quæ à Frontino lib. ij. de Aquæductibus refertur, TVM IS PRAETOR, QVI INTER CIVES ET PEREGRINOS IVS DICIT, MVLTA, PIGNORIBVS COGITO, COËRCETO, EIQVE CVRATORI, AVT SI CVRATOR NON ERIT, TVM EI PRAETORI EO NOMINE COGERE ET COËRCERE MVLTAE'QVE DICENDAE SIVE PIGNORIS CAPIENDI IVS POTESTAS'QVE ESTO. Et paulò pòst. EO'QVE NOMINE HIS PIGNORIS CAPIO MVLTAE'QVE DICTIO VTIQVE ESTO. Sic enim eius loci lacuna replenda est. Sic pignorum capio in l.7.de exactionib. in C.Theod.l.vlt.de distrahend.pignorib.in eod.Cod.

Pigneraticia actio in personam actio est, quæ debitori ad pignus repetendum soluto debito, vel si eo nomine satisfecerit, datur. §.vlti. Instit. quib. mod. re contrahit.tit.de pigner. act. Appellatur à Papinia.iudicium quod de

pignore dato proponitur, vel redditur in l.2. D.de pignorib.l.34.D.de neg.gest.l.42.D.de pigner. act. Atque hæc directa pigneraticia est. Contraria verò dicitur, quæ creditori adversus debitorem, qui eum in pignore fefellerit, vel aliàs improbato more versatus sit, vel sumptum in rem pigneratam factorum nomine competit. l.1. l.3. l.16. §.1.l.25.D. de pigner.act.

Pigneraticiam etiam interdum Iurecõsulti vocant hypothecariam, quæ creditori pignoris persequendi causa tribuitur, actionem. l.3.§. est autem.D.ad exhiben. l.9. D.quibus mod. pign.l.7.§.inter.D.comm.diuid. l.11. in fin. l. 19.& l.penult. §.1. D.de excep. rei iudic. l.41. D.de pigner.act. l.5. C.si res aliena pign. l.13. D.de condict.indebit. Vt autem Pigneraticia actio ita & pigneraticia exceptio appellatur.l.6.§.idem Iulianus.D.comm.diuid.

PILAE in l.30.§. vlt.D.de adquir.rer.do. & l.3. D. ne quid in loco pub. quid significent exposui lib.xj.in verbo Moles.

PINGVIVS Iureconsultis significat, plenius, latius, & crassius. l.14. §.1. D.de exceptio.rei iudic.l.49.in fi.D.de re iudic. Sic autem reddunt & exprimunt vim verbi Græci παχυμερέστερον. Quo & quandoque vtuntur. l. 7. §.scire.D.de pecul.l.12. §.Iulianus. D.rem rat. hab.

PIPERIS genera duo recensentur in l. vlti. §. species. D. de publican. longum & album: inter quæ etiam differentiam statuit Theophrast.lib.ix.de plantar.Histor.ca.xxij. Dioscorides lib. ij. & Galen. lib. vij. simplicium medicamentor. Plinius lib.xij.cap.vij.Solin. in Polihysto.cap.liij.Isidor.lib.xvij. cap.viij. Nascitur autẽ piperis arbor in India & in latere Caucasi mõtis quod soli obuersum est.

PITYOCAMPAE in l. 3. §.alio. D.ad l.Corn. de sicar. Pinorum erucas & in picea nascentes erucas, Plinius interpretatur lib.xxiij.cap. ij.& lib. xxix. cap. iiij. quæ & inter venenata ab eodem ponuntur, vt & à Dioscoride qui de eorum noxia vi tractat lib.ij. & lib.vj.

PLACVISSE senatui olim dicebantur, quæ Senatus censuerat. l. 21. §.item placere. D.de petit.her.l.2.D.ad Velleian. Placere & ea in libris nostris dicuntur, quæ prudentium auctoritate recepta, inducta ac constituta sunt. l.4.D.de pact.l.4.D.de iure codicill.l.5. §.1.D. de adquir.rer.do.l.61.D.de procuratorib. l.31. & l.33.§.vlt.D.de vulg.& pup.

Placere principi dicuntur, quæ princeps constituit.l.1.D.de constit.princ.§.quod principi. Instit. de iu.natur. Vnde placita principum pro constitutionibus. l. 1. §. ait Prætor. D.de postul.

Placere etiam ea dicuntur, quæ inter aliquos conuenerit. l.33.C.de transactio. Ipsaq; adeò conuentio placitum vocatur.l.1. D.de pact.l. 53.D.de iudic.l.4. D.de seruitutib. l. 74. D.de euictionib. l.20. §.si pater. D.fam.ercisc. Sic Placitum permutationis in l. 3. & l. 4. D.de rer.permut.Placitum diuisionis in l.40.D.de pact.l.15. C.famil. ercisc. l. 7. l. 14. l. 17. C. de transactionib.

PLAGAM agri dixit Scæuola in l.39.§.agri.D. de legat. iij. vt prædia diuersis plagis posita. Paul.in l.12.D.de annu.leg.

PLAGII crimen committit, qui sciens liberum hominem vendit. l.2.C.vbi de criminib. agi oport.l.5. §.qui desertionis. D.de re milit. l.12.D.de manumissio.l.1.D.ad l.Fab.de plag. Item qui seruos alienos supprimit. l. penult. §.1.D.ad l.Fab. Quod nomen à Græco verbo πλάγιον, quod obliquum significat, Isido. lib.x.Etymol.deriuat. Inde Plagiarius mancipiorum suppressor in l. 4. §. 1. D. peculat.l. 17.§.idem ait.D.de ædilic.ed.l.8. C.de repud. quem Tertullia. plagiatorem vocat lib.j.aduersus Marcio. Auctor Etymologici, ἀνδραποδιστὴς δ' οὐ μόνον ὁ τοὺς ἐλευθέρους ἀπάγων εἰς δουλείαν, ἀλλὰ καὶ ὁ τοὺς δούλους ἐκ τῶν δεσποτῶν ἐξαπατῶν.

PLANA & Cliuosa via opponuntur.l.2.§.deteriorem.D.ne quid in loco pub.Plano quoque sublime & editum aduersatur. Vnde de plano opus facere & in machina operari contrariè relata inuenimus in l. 5. §. planè si sic commodaui.D.commodati. Itaq; de plano cognoscere, interloqui, discutere, (quo genere loquendi vtuntur nostri in l. 1. D. de constitut.prin.l.9.§.de plano.D.de offic.procons.l.6.D.de accusatio.l.11.§.sexaginta.D.de adulter.) significat ex plano, & æquo loco cognoscere, vt Cicer. pro Cæcinna & lib.iij. Epist. ad Appium & lib. iij. de orato.loquitur: id est, non pro tribunali, sed in via, in transitu, cùm vel lauandi, aut gestandi, aut ludorum gratia, magistratus prodierit. l.7.D. de manumiss.vind.§.serui autem. Institut.de libertin. Nam pro tribunali cognoscere, non est ex plano, sed ex superiori loco cognoscere. Et idcirco Pro tribunali, & De plano aduersa nostri faciunt, vt in l.1. §.abolitio. D.ad Turpillian. Abolitio priuatim à præsidibus postulari & impetrari solet. Item pro tribunali, non de plano. Et in l.18. D. de quæstio. Custodiæ non solùm pro tribunali, sed & de plano audiri possunt. Idem ex l.3. §. si causa. D.de bonor.possess.& l.2.§.dies.D.quis ordo in possess.confirmari potest. Seneca lib.j.de Clement. Hæc tamen magnanimitas in bona fortuna latiorem locum habet, meliusq; in tribunali, quàm in plano conspicitur. Sueton.in Tiber. Et si quem reorum elabi gratia rumor esset, subitus aderat. Iudicesq; aut è plano, aut è Quæsitoris tribunali, legum & relig

religionis & noxæ de qua cognoscerent admonebat. Inde Planaria cognitio, quæ de plano suscipitur citra tribunalis ascensum. Pro quo in l.4.C.de dilationib.plenaria vulgò vitiosè legitur. Sicut plenaria interpellatione pro planaria in l.penult.C. de naufrag. lib.xj.quemadmodũ scripti codices arguunt. Ita Planarij conflictus apud Marcellin. lib. xix. qui ex plano solo fiunt, non ex mœnibus. Hinc & in l.11.§.1.D. de institor. Vnde de plano rectè legi posint. Quæ verba his olim notis scripta V.D.P.R.L.P. Valer. Prob. testis est. Ausonius in Gratiar. actio. Has ego litteras tuas in omnibus pilis atque porticibus, vnde de plano legi posint instar edicti pendere mandauero.

PLANCIANVM Senatusconsultum de liberis adgnoscendis.l.1.§. eleganter. l. 3. §. quia Plancianum.D.de liber.agnosc. Est & Plautianum Senatuscõsultum detractionẽ quartæ denegans ei qui non capiẽti hereditatem restituere rogatus est.l.59.D.ad leg.Falcid.

PLEBISCITA Pompo.appellata ait iura, quę sibi populus sine auctoritate patrum constituebat.l.2.§.deinde cùm esset.D. de orig.iur. Iustinia.verò plebiscitum definit quod plebs plebeio magistratu rogante, veluti tribuno, constituebat.§. plebiscitum.Instit. de iur.natur. Festus lib.xij.& xvij. Sciscere ait esse sententiam dicere, suffragium ferre. Eoq; scita plebis dici, quæ plebs suo suffragio sine patribus iusit plebeio magistratu rogãte. Plebem enim appellabant ceteros ciues sine senatoribus.l.237.D.de verbor.signific.

Plebeius & decurio in libris nostris quandoq; opponuntur.l.3. D. de testib.l. 9.§. penult.& l.10.§.vlt.D.de pœn.

PLENA proprietas nudæ aduersatur: eoq; nomine solida & non separata vsufructu proprietas demonstratur.l.43.§.1.l.53. D. de vsufruct.l.2.quib.mod.vsusfruct. amitt. l. 78.D. de iur.dot.l.10.l. 26. D. de vsufruct. leg.l.15.in fi.D.de castr.pecul. Ita plenum dominium dicitur, cui vsusfructus cohæret.l.4.D. de alim. leg. Plenoq; iure nostrum id esse accipimus, cuius & vsusfructus & proprietas ad nos pertinet.l.73.l.29.D. qui & à quib. l. 73. D. de legat. iij. Et pleno iure vel in plenum nostrũ fieri, cuius plena proprietas ad nos transit. l.126.§.1.D.de verbor.obligat.l.63.D. de condict.indeb. Sic & plenum ius interpretor in l.17.§.vlt. D. de rei vind. Et plenum fundum in l.26.D.de vsufruc.leg. Et pleno iure dominium.l. 11.C. de actio.empt. Plenum autem compromissum accipitur cui pœnæ vel alia res vice pœnæ addita est, & quod de rebus omnibus cõtrouersijsq; cõstitutum est, Item quod omnibus numeris perfectum est & absolutum.l.11.l.14.l.26.§.1.l.36.in fi.D. de receptis qui arbitrium receperunt.

Plenum ius patroni in l.29.D.de bon.libert.

Plena pubertas decem & octo annorum est.l. 40.§.1.D.de adoptio.

Plena defensio accipitur, si & iudicium nõ detrectetur, & iudicatum solui satisdetur.l.21.§. vlt.D.ex quib.caus.maio.l.34.§.pupillo.D.de iureiur. Plena negotiorum gestorum actio in l.37.D.de neg.gest.dicitur, quę in solidum, non quatenus facere maritus posit, datur. Plena custodia quę & diligentiam exigit.l.2. D.de peric.& commod.

Plenum legatum seruitutis, quod nõ personæ, sed rei datum, sic vt ad heredes transmittatur. l.6.de seruit.leg.

Plena Falcidia, id est, integra.l.16.D.ad leg.Falcid. vt plena summa, id est, solida & integra. l.110.§.qui quinque. D. de legat.j. Plenam fidem testatori exhibere, est ei cui voluit solidum & minimè delibatum fideicommissum præstare.l.20.in fi.D.de donatio.l. 19. D. quæ in fraud.cred.l.5. §. si quis rogatus. D. de donatio.int.vir. Hoc Iustinia.Nouell.Constit.j. dicit, κατεβαλεῖν ὁλόκληρα πρεσβεῖα ϗ πληροῦν τὴν γνώμην τοῦ διατεθειμένου πειρᾶσθαι.

Plenus vterus, qui & grauis, vacuo opponitur. l.83.D.de adq.hered.l.11.D.de iur.codicill. Plenè in l.7.D.de aliment.leg.pro omnino & in totum: In quem sensum etiam, In plenum, dicunt Papinia in l.penult. D.de suis & legit. Et Neratius in l.63.D.de condict.indeb.

Plenius significat latius, largius, pinguius.l.1.§. hæc actio.D.si quis testament. lib.l.2. §. peruenisse. D. de hered. vend. l. 4. D. de fundo dot.l.53.D.de contrah.empt.l.1.§. domini. D. de Silania.l.42.§.pen. de legat. l.12. D. de diuers. reg.iur. Plenius & exiguius opponuntur in l.penult.D.de vacat.mun.

PLERVMQVE pro interdum accipitur in l.25. in fi. cum l.seq. D. de pact. & in l.43. §. si iactum.de furt.ne pugnet cum l. 21. §. 1. D. de adquir.poss.& l.penult.D.pro derelict.& l.8. D.de leg.Rod.

PLVMBATARVM verbera in l. 2.de exactorib. tribut. lib. x. C. Sic enim illic legendum docet l.3.de exactionib. in C. Theod. & l.2. de quæstionib.& l. 80. de decurionib. in eo. Cod. Ambros.in lib.de pasione Geruasij & Protasij. Tunc indignatus Comes Astacius iusit eum tamdiu de plumbatis contundi, quamdiu exhalaret spiritum. In libello quoq; pasionis Valeriani, Tiburtij, & Maximi Martyrum ita scriptum repperi: Igitur cùm peruenisset ad Almachum quòd maximus cornicularius cum suis omnibus esset factus Christianus, iusit eum tamdiu plumbatis tundi, quamdiu spiritum redderet. Et in pasione quattuor Coronatorum martyrum. Illis autem reluctantibus renuntiatum est

Diocletiano Augusto, qui eos iussit ante ipsum simulachrum ictu plumbatarum deficere. Appellantur & plumbi verbera in l. 7. de exactionibus in C. Theodos. Ex quibus minus obscurum videbitur, quod in l. vn. C. de his qui potentiorum nomine. praecipiunt Impp. eos qui in potentiores litem transtulerint, plumbo adfectos relegari. vt & illud quod Ambros. lib. v. Epist. ita scribit, Si compertum fuerit data auctoritate aliquos Christianorum aut gladio, aut fustibus, aut plumbis necatos.

Plumbata etiam iaculi genus in modum sagittae pennis instructum fuit. Cuius duo genera facit auctor libelli de rebus bellicis, qui notitiae Imperij Romani subiūgitur: vnum, cuius ligno ferrum ad formam venabuli aptatum infigebatur, fistula eiusdem ferri parumper extensa, supra quam modico intericcto spatio plumbo adherentes aculei velut tribuli emergebant, quae plumbata tribulata appellabatur. Altera verò erat mamillata, quae bene extensa & directa virga accipiebat in extremitate sui rotundum & in acumen deductum ferrum similibus locis, quibus superior, in tribulata plumbo & pennis adhęrentibus. Huiusmodi plumbatarum meminit Vegetius lib. j. cap. xvij. & lib. ij. cap. xv.

Plumbarij in l. vlt. D. de iure immunit.

PLVS peti quattuor modis potest: Re, si decem pro quinque petantur: Tempore, si ante diem petatur: Loco, si alio, quàm quo promissum est, loco agatur: Causa, si ex duabus rebus disiunctiuè promissis altera praecisè petatur. §. plus autē. Instit. de actionib. Adiectio haec, PLVRIS'VE, non infinitam pecuniam continet, sed modicam dumtaxat. l. 192. D. de verbor. signific. Haec autem enunciatio, QVAE FVIT PLVRIS AVREORVM TRIGINTA, Simul & quantitatis & aestimationis significatiua est. l. 232. D. de verbor. signific.

POENA, ait Vlpia. est noxiae vindicta, & hoc à multa differt, quòd poena generale nomen est, & omnium delictorum coërcitio: Multa specialis peccati, cuius animaduersio hodie pecuniaria est: cùm poena non pecuniaria tantùm, sed & capitis & existimationis irrogetur. l. 131. l. 244. D. de verbor. signific.

Poena autem appellatur quidquid extra rei persecutionem est. l. 2. in fin. D. de tut. & rat. distr. l. 12. §. 1. D. si quis om. cau. test. l. 5. §. vlt. D. de publicia. l. 25. §. 1. D. quae in fraud. credit. l. 11. §. sed si plures. D. ad l. Aquil. §. ex maleficijs. Instit. de actionib.

Inde poenales & rei persecutoriae actiones opponuntur. l. 5. §. vlt. D. de alienat. iud. mut. §. sequens diuisio. Instit. de actionib. l. 32. D. ad leg. Falcid.

Poenae causa legari dicitur, vt Vlpia. in Institut. titul. de legat. & Iustinia. cod. titul. §. poenae quoque causa, definiunt, quod coërcendi heredis causa relinquitur, quo magis faciat aliquid aut non faciat: veluti cum ita legatur: HERES MEVS SI FILIVM SVVM IN MATRIMONIVM TITIO COLLOCAVERIT, VEL EX DIVERSO SI NON COLLOCAVERIT, DECEM AVREOS DATO: Sic enim non tam beneficij in legatarium conferendi, quàm in odium & poenā heredis legatur. Poenam autem à condicione voluntas testatoris separat. l. vlt. D. de his quae poenae nomine relinquuntur.

POLIRE vestimenta fullonici artificij est. l. 9. §. penult. l. 13. §. si fullo. D. loca. l. 12. l. 48. §. si ego. l. 52. §. si seruus. l. 82. D. de furt. l. 22. D. de praescript. verb. §. item si fullo. Instit. de oblig. quae ex delic. Theoph. πλύνειν vertit. Nonius Marcell. in verbo interpolare tractum id ait ab arte fullonica, qui poliendo diligenter vetera quaeq; quasi in nouam speciem mutant. Plinius libr. viij. cap. xlviij. de lanis loquens, Quippe, ait, ahenis polientium extracta in tomenti vsum veniunt. Idem libr. xix. cap. j. Hispania citerior habet splendorem praecipuum torrentis in quo politur natura. Vnde Politura apud eundem lib. xj. ca. xxiiij. Idem lib. xxxv. cap. xvij. Vmbrica creta non nisi poliendis vestibus adsumitur.

Politores etiam in agris ad exemplum vestiariorum dicuntur. l. 52. §. venit. D. pro soc. Quo de verbo Anton. August. lib. iij. Emēdatio. cap. ix. agit.

POLLICITATIO est solius offerentis promissio. l. 3. D. de pollicitatio. Pollicitatio autē plerumque dicitur, qua quis reip. vel ciuitati opus aliquod publicum ludos've promittit. l. 5. D. ad leg. Falcid. l. 46. §. 1. de adm. tut. l. 6. §. debitores. in fi. D. de munerib. & honorib. l. vn. C. de ratiocin. oper. publ. Plinius libr. x. Epistul. Huic theatro ex priuatorum pollicitationibus multa debētur. Sed tamen etiam quaelibet alia promissio pollicitatio vocatur. l. 43. D. de contr. empt. l. 1. §. pen. D. de collat. dot.

POLLINCTORES sunt, vt Nonius ait, qui mortuos curant. l. 5. §. idem ait. D. de institor. Inuenitur hoc verbum apud Tertullia. in li. aduersus Gnosticos, & Iulium Firmicum in lib. Matheseos persaepe.

POLYPTYCHA in l. 13. de indulgent. debit. in C. Theodos. Vtitur & hoc verbo Cassiodorus lib. v. Variar. Epist. ad Seueria. & Epist. ad Aurelium. cuia. lib. obser. 4. c. 27

POMORVM appellatione nuces & ficus & vuae duracinae & purpureae & quae eiusdem generis sunt, quas non vini causa habemus, quas Graeci τρωκτὰ appellant, continentur. l. 205.

l.205.D.de verbor.significat. Pallad.in Epig. de nuce.

Arbuteas frondes vastæ nucis occupat vmbra,
Pomaq; sub duplici cortice tuta refert.

Idem de ficubus.

Se quoq; miratur pingui grandescere fucco,
Et solitum gaudent vincere poma modũ.

Idem de Moro.

Proceras fagos & poma hirsuta virentis
Castaneæ.

Macrob.lib.iij.cap.xix.Nuces dici tradit à quibusdam omne pomum, quod foris duro tegatur, & intus habeat quod esui est. Idemq; libro ij.cap.vj. Cascellij Iureconsulti dictum vrbanũ hoc refert. Lapidatus à populo Vatinius cùm gladiatorium munus ederet, obtinuerat,vt Aediles edicerent, ne quis in harenam nisi pomum misisse vellet. Forte ijs diebus Cascellius consultus à quodam an nux pinea pomum esset, Respōdit si in Vatinium missurus es, pomum est. Ficum planè tamquam non pomum secerni à pomis apud idoneos auctores idem auctor libro iij. cap. xx.notat.

Pompeia lex de parricidijs eos, eás've qui quæ've parentes, fratres, sorores, patrueles, matrueles, patruos, auunculos, amitas, materteras, consobrinas, virum, vxorem, generum, nurum, socerum, vitricum, priuignum, priuignam occiderunt, pœna legis Corneliæ de sicarijs adficit. l.1. D.ad l.Pomp. l.1.D. de public.iud. §. item lex Pompeia. Institut. eod.tit.

Pontificium pro potestate vsurpatum in codice Theodosiano Alciat. adnotauit. In quibusdam etiam codicibus hoc verbum in eumdem sensum, apud Gellium scriptum est lib.j.cap.xiij. Sed & in legibus Burgundionum cap. xl. ita scribitur. Huius autem actionis pōtificium circa manumissores tantum de libertis suis præcipimus custodiri.

Pontificalis auctoritas. l. 52. D. de petit. hered.

Pontificale iussum.l.8.D.de religios.

Popvlvm Cicero in libris de Repub. teste Augustino lib.xix.de Ciuit.Dei cap.xxj.definiebat cœtum multitudinis iuris consensu, & vtilitatis communione sociatum. Itaque populi appellatione aliter atque plebis Romæ omnes ordines continebantur.§.plebiscitum. Institut.de iur.natur. Inde Populares actiones, popularia iudicia, popularia interdicta, dicebantur, quæ cuiuis ex populo patebant.tit.de popularib.actio.l.7. D.de iurisdictio.om.iud.l.7.D.de dolo. l.42. D.de procuratorib.l.5.§.hæc autem actio.D.de his qui deiecer.l.30. §.in popularibus. D.de iureiur.l. 25.in fi.D.de s. c. Silania.l.32.D.ad l.Falcid.l. 2.§.hoc interdictum.D.ne quid in loco publ. cum l.1. §.hoc interdictũ. D.ne quid in flum. pub. Zonar. Tomo. ij. τοῖς δ' ἄλλοις δήμου ἰσχύουσι καὶ τὸν δῆμον ποπούλους ὀνόμασιν, ὅθεν καὶ παρὰ ταῖς βίβλοις ταῖς νομικαῖς ποπουλάρια κέκληται δημοτικὴ ἀγωγή. Qui locus cùm ab interprete perperam sit conuersus, ita Latinè reddetur. Vnde & in libris legum popularis vocatur, quæ cuilibet de populo datur actio.

Porcinarii vrbis Romæ pro suarijs in l. 1.C.de suar. & susceptorib. lib.x. quos suillæ carnis tenet functio, vt Symmach. ait, lib.j. Epist. xiij. Solebat autem porcina caro populo Roma. ex Aureliano instituto diuidi, quemadmodum Vopiscus in Claudio indicat his verbis. Nam & porcinam carnem populo Roma. distribuit quæ hodiéq; diuiditur. Erat & Romæ tribunus fori suarij, vt ex Notitia Imperij Ro.constat.

Porcae in l.24.D.de aq.& aq.plu.sulci sunt aquarij, quos aliâs traditur Græcè ἰλλάς appellari.l.1.§.item Sabinus.D.de aq.& aq.plu. Ideóq; & porcas Festus lib. xiiij. definit raros sulcos esse, qui ducuntur deriuandę aquę gratia; ab eo quòd porceant, id est, prohibeant aquam frumentis nocere. Quo ferè modo idem auctor Elices definit lib.v. At Varro, vt idem Festus admonet, Porcam aliter accipit. Inter duos enim sulcos elatam terram; quòd eâ seges frumentum porrigit; Porcam appellatam Varro lib.j. de re rustic. cap.xxix.tradit. Idemq; lib.iiij.de lingua Lat. confirmat his verbis. Ab eo quòd aratri vomer sustollit sulcus, quod ea terra iacta, id est proiecta, porca. Quem & idem Festus libro ix. secutus, Imporcitor ait est, qui porcas in agro facit, in arando. Porca autem est inter duos sulcos terra eminens. Eodemq; modo Isidorus lib.xv.Etymolog. cap.ix. Porcam, quæ in arando extat, quod verò defossum est, liram dici tradit. In Lexico etiam cuius iam sæpius mentionem feci, Porca definitur τὸ μεταξὺ τῶν αὐλάκων ὕψος. Nonius planè aliud de huius verbi significatione sentiens, Porcas interpretatur signa sulcorum, quæ vltra se iaci semina prohibent à porcendo, id est, prohibendo dicta.

Portvs appellatus est, conclusus locus quò importantur merces & exportantur: Eaq; nihilominus statio conclusa atq; munita est. l.59.D.de verb.signif.

Portus vectigal.in l.17.D.de verb.signif.

Portorium non tantùm quod in portu, sed & quod pro transitu pontis vectigal soluitur. l. 60.§.vehiculum.D.loca.l.203.D.de verbor.signific.l.3.C.de vectigalib. Portorium etiam venalium rerum Cicero in Piso.dixit.

Positiones in l.1.D.de iustit.& iu.alij species, alij theses, alij obiecta interpretantur. Vtuntur & hoc verbo consulti in l. 26. D. si cert.

cert.pet.l.6.D.vt in poss.legat.l.12.§.est etiam quaestionis.D.de pecul.

POSSIDERE ius significat non factum, nec enim possidet quisquis rei insistit, eique corpore incumbit, sed qui ea pro domino vtitur. Itaque in seruos hoc verbum non cadit.l.49. D.de adquir.possess.l.38.§.hęc quoque stipulatio.D.de verbor.obligat. Aliudq; est possidere, longè aliud in possessione esse. Denique legatorum, damni infecti, vel rei seruandae causa in possessionem missi non possident, sed sunt in possessione custodiae causa. l.10.D.de adquir.possess. Et bellè Theophil. possidere definit ψυχῇ τοῦ δεσπόζοντος κατέχειν, id est, opinione domini tenere.l.22.§.1. de noxalib. & pro suo habere, vt Cels.loquitur.l.69.D.de furt. Non enim Inquilinus, colonus, & qui precario rogauit, quamquam corpore in praedio sint, eo magis possident. l.6.§. is qui. D. de precar. quia non pro suo, sed pro alieno tenent.

Possessionis tamen verbo Iurecõsulti abutentes ad factũ magis, quàm ad ius id nonnumquam referunt. Eóq; duplex possessio statuitur, Naturalis & Ciuilis. l.2.§.1. D. pro herede. Naturalis possessio eadem corporalis appellatur.l.23.§.1.l.25.§.vlt.D.de adquir.poss. l.40.§.vlt.D.de pigner.act. Nam qui corpore incumbit, & insistit possessioni, is naturaliter possidere à nostris auctoribus dicitur, vt suprà docui. Ciuilis verò possessio est, quae in iure consistit. l.10. C. de adquir. poss. quae animo, opinione, & affectu domini tenetur: quae & iusta possessio appellatur, corporalíq; opponitur.l.24. D. de adquir. poss. quòd scilicet iure fulcitur, iusq; in se habet, & iuris effecta parit.l.1.§.quòd vulgo.D.pro herede. Ciuiliter ergo possidere est, ex iure ciuili possidere, vt apparet ex l.38. §.haec quoque stipulatio.D.de verbor.obligat.l.3.§.vlti.l.7. D.ad exhib. Vera vtique possessio & iuris est, & facti, id est, corporis & animi.l.19.D.ex quib.caus.maio.l.40.D.de ad.poss.l.1.§. Scaeuola.D.si quis test.lib. Adquiri enim sine corporali facto possessio non potest. Et hoc est quod Neratius cum Proculo sentit, cùm animo adquiri possessionem posse negant, si nõ intercedat possessio.l.3.§.Neratius.D.de adquiren.poss. Rursus corporalis adprehensio possessionem non tribuit, nisi & iusta causa possidendi, & animus pro domino tenendi concurrat. Quo solo animo semel adquisitam possessionem retineri constat. Atque haec vt breuia, ita certissima sunt & purissima. Enimuerò possessionem Aelius Gallus definiebat auctore Festo vsum possidendi agri aut aedificij. Possessionem quoq; vsum esse Iauolen. in l.115. D.de verbor.significat. tradit, cuius nos verba lib.iiij. Antiquit. exposuimus. Quod & vsucapiendi verbum docet. Nec enim vsucapere aliud est, quàm possessionem adquirere.

Possidentur autem propriè res corporales demum.l.3.D.de adq.poss. Vnde bene Theophil.in tit.de interdict. νομὴν definit σώματος καὶ πράγματος κατοχήν. Iura verò ceteraq; incorporalia non possidentur, sed velut possidentur.l.20.§.penult.D.de pet.her. & eorum nomine, velut possessoria interdicta comparata sunt.l.vlt. D.de seruitutib. vnde vsusfructus aliarum'que seruitutium quasi possessio esse dicitur.l.3.§.vlt.D.de vi & vi arm.l.23.§.1. D.ex quibus caus.maior.l.10.D.si seruit.vind. Per abusionem tamen & haec possideri dicuntur. l.9.l.18.§.Iulianus. D.de petit.hered. l.2.D.comm.praed.l.vlt. in fi.D.si pars hered. pet.l.2.§.vl.D.de precar.l.vl.D.de itin.actuq;. l.vlt.D.vti possidet.

In eo porrò quod dicitur possessorem immobilium rerum satisdare non compelli, possessor accipiendus est, qui in agro, vel ciuitate rem soli possidet, aut ex asse, aut pro parte, & qui vectigalẽ emphyteuticum've agrum possidet. Item maritus, qui doti accepit, vxor quae dedit, dominus quoque proprietatis, licet vsusfruc. alienus sit, creditor verò, qui pignori tenet, itẽ fructuarius pro possessoribus non habentur.l.15.D.qui satisd.cog. In interdicto Quod legatorũ, verba haec, DESIIT POSSIDERE, sic accipimus, si desijt restituendi facultatem habere.l.1.§.quòd ait Pręter. D. quor. legator. In actionibus in rem pro possessore habetur, qui se liti offert, & quasi possidens condemnatur.l.15.§.non solum.D.de petit.hered. Eadem causa est eius, qui dolo desijt possidere, aut quo dolo fecit ne possideret: quia pro possessione dolus est.l.174.l.193.D.de diuers.regul.iur. quae ex l.2.§.idem Labeo. D. ne quid in loco public. sumpta est.

Possessionum autem variae sunt causae, varij tituli, varia genera: pro herede, pro emptore, pro possessore, pro legato, adgnato, noxae dedito, soluto, suo.l.3.§.genera. D.de adquir. poss.l.13.§.1.de petit.hered.

Pro herede possidet, qui putat se heredem esse, vel bonorum possessorem. l.11. D. de petit. hered. §. adipiscendae. Institut. de interdict. Item qui rem alienam tenens à domino heres institutus est, vel bonorum possessionem accepit, aut iustam aliquam causam habet existimandi se heredem, vel bonorum possessorem domino extitisse. l.33.§.1. D.de vsucapio. Sed & quod heredi instituto legatur, id ipse pro herede possidet, cùm pro ipsius parte legatum non consistat.l.18. in fin.D.de his, quae vt indign. Eodem loco habentur & quae à statulibero condicionis implendae

gratia

gratia accipiuntur. l.15. §.sed & si retenta. D. de petit.hered. Atque hæc exempla optimè adcommodantur ad tit. pro herede. D. & l. 44. §.si tu me vi.l.21. D.de vsucapionibus.l.1. D.quorum bonor.l.1. §.quia autem. D.quod legator.

Pro emptore possidet qui à non domino emit, cùm eum dominum esse existimaret. l.35.§.1. D.de vsucapionib. l.8. D.de pericul. & commod.l.6.§.Iulianus.D.de precar.l.11. in fin.D. institor. l.13. §.1. D.de petitio.heredit. tit. pro empto.

Pro dote possidet qui rem alienam ignorans doti accepit.l.13.l.15.§.apud Marcellum.D.de petit.hered.l.8.D.de peric.& commod.l.1.& toto tit.pro dote.

Similiter pro donato possidet cui res donationis causa tradita est.l.1.D.pro dona.

Pro legato verò cui res aliena legata est, aut testatoris quidem, sed adēpta codicillis ignoratur.l.1.l.4.D.pro legato.

Pro soluto, qui rem debitam vel aliud quid in solutum eius loco accepit.l.1,D.pro empto.

Pro suo possessio ad omnes possessionum species porrigi potest, quas quis ex iusta causa nactus est. Sed huic propriè locus est, in his quæ proprium & speciale adquisitionis nomen non habent; vt puta in his quæ cœlo, terra, mari, vel ab hostibus capta possidemus: item quæ vt in rerum natura essent, fecimus, & quæ quasi donata, legata, vel empta, vel ex stipulatu, aut ex causa dotis debita cum veritas non subesset, accipimus. l.1. & l.2.l.penult.in fin.D.pro suo.l.3.§.vlt.D.de adq.possess.l.68.D.de iur.dot.l.5. l.27. & l.32. D.de vsucapion.

Pro possessore possidet prædo, qui interrogatus cur possideat, responsurus sit. quia possideo, nec vllam aliam causam possessionis dicere possit.l.11. §.vlt. D. si quis om. cau. test. l.7. §. idem Celsus. D.quib.ex caus. in poss.l. 110.D.de condicion.& demonstr.l.1. D.quor. bonor.l.1.§.quia autem.D.quod legator.l.vl. D. de precar. Ita possident fures, raptores, violenti possessores, quiq; scientes prudentes ab eo, quem dominum non esse, vel alienādi ius non habere sciebant, acceperunt: Et qui nullo iure rem hereditariam totam've hereditatem, scientes ad se non pertinere, possident, & omnes, qui iniustè contra domini voluntatem tenent. §. pro possessore. Instit. de interdict.l.34.§.1.D.pro empto.l.14.§. post annum. D. de vsucapion. l.13. §.1. D. de petit.hered.l.109.D.de condicion.& demonstrat. Hoc titulo possidetur quòd vxor viro, vel vir vxori donauerit. l.16. D.de adquiren. possess.

Possessoris commoda hæc sunt, quod probandi onus in aduersarium transfertur, & quòd in pari causa possessor absoluitur. l. 62. D. de iud.l.20.D.de probatio.l.1. §.inter. D.vti possidet.l.12.§.penul.D.de liber.cau. §.commodum.Instit.de interdict.

Possessorias actiones Tryphoninus in l. 50. D. de bon.liber. ipsam bonorum possessionem vocat. At in l.4.§.vlti. D.de Carbon. ed.hoc verbo eæ actiones significantur, quæ bonorum possessoribus rerum hereditariarum persequendarum gratia dantur. tit.de bono. possessor,hered.petit.D.

POSTERORVM appellatione liberi veniūt. l.81.§.vlt.D.de legat.iij. Atque adeo, qui vltra trinepotes sunt, & omnes in infinitum descendentes, Posteriores appellantur. l.vlt. §.parentes. D.de gradib. & adfinib. quos & minores Latinis dici Seruius in viij.Aeneid. scribit. Maligna igitur fuit illa Caligulæ interpretatio, qua posterorum nomen ad filios coartabat, negans vltra hunc gradum debere posteros intellegi, quemadmodum Suet. in Calig.cap.xxxviij.scribit. Ceterùm vacatio, itemq; immunitas liberis & posteris alicuius data ad eos dumtaxat pertinet, qui eiusdem familiæ & nominis sunt. l. 13. D. de munerib. & honorib. Itaque ad eos, qui ex feminis nati sunt, non pertinet. l.1. D.de iure immunit. Planè immunitates generaliter tributæ eo iure, vt ad posteros transmittantur in perpetuum succedentibus durant. l. 4. D. de iure immunit.

POSTLIMINIVM est, ius amissæ rei recuperandæ ab extraneo, & in statum pristinum restituendæ inter nos ac liberos omnes populos ac reges legibus ac moribus constitutum.l.19.D.de captiu. Festus lib.xiiij.ex Aelio Gallo, Postliminio, ait, redit, qui captus ab hostibus ad patriam remeauit. In quo verbo Seruius Sulpitius, quemadmodum Cicero Topic.scribit, nihil notandum putabat esse, nisi Post, & Liminium, illud productionem esse verbi volebat, vt in finitimo, legitimo, æditimo, timum. Scæuola autem Pub. filius iunctum putabat esse verbum, vt esset in eo & Post & Limen, vt quæ à nobis alienata sunt, cùm ad hostem peruenerint, & ex suo tamquam limine exierint, hinc cùm redierint post ad idem limen postliminio videantur rediisse. Quam Scæuolæ notationem alia tamē eius ratione reddita cum Festo Iustinianus probat in §.si ab hostibus.Instit.quib.mod.ius patr.potest.

POSTVLARE est, desiderium suum vel amici sui apud eum, qui iurisdictioni præest, exponere. l. 1. D. de postulan. Sic in l. 9. D. de pœn.l.2. in fi. D.de collusio. deteg. l. 4. D.de legatio.l.2.D.de diuers.reg.iur. & apud Gell. lib.j. cap. xxij. postulandi verbum accipiendum est. Vnde postulationes pro desiderijs

& interpellationibus iudicialibus in l. 2. §. in bonorum. D. quis ordo in bonor. possess. l. 9. §. obseruare. D. de offic. proconsul. l. 1. D. de off. adsessor. l. vlt. §. vl. D. de appellatio. l. 1. in prin. D. de ventre inspic. Plin. lib. vij. Epistol. Senecio cùm explorasset Consules postulationibus vacaturos, conuenit me. Postulare etiam accusare significat, quod notius est, quàm vt exemplis confirmari debeat.

POSTVMOS à Roma. appellatos Plutarch. in Sylla scribit τοὺς ὕστερον δὲ πατέρων τελευτῆς γενομένους. Itaque Vlpian. in l. 3. §. 1. D. de iniusto rup. Postumos, ait, dicimus eos, dumtaxat, qui post mortem parentis nascuntur. Sed & hi qui post testamentum factum in vita nascuntur, postumi licet minus propriè vocantur, vt Gaius lib. ij. Institut. tit. iij. scribit, & vt Vlpia. in d. l. 3. §. 1. significat. Postumorum quoque loco habentur hi, qui in sui heredis locum succedẽdo quasi adgnascendo fiunt parentibus sui heredes. l. 13. D. de iniusto rup. Porrò si quis postumis tutores dederit, tam filij postumi quàm ceteri liberi continebuntur. l. 6. D. de test. tut.

POTENTATVS in l. 13. D. de ritu nupt. l. 1. C. de gener. abolit. l. 4. C. de testib. vtuntur hoc verbo & etiam Cæsar & Liuius.

POTESTATIS verbo plura significantur: in persona magistratus imperium. l. 215. D. de verbor. signific. l. 13. D. de iurisdictio. l. 3. D. ne vis fiat ei, qui in poss. l. 1. D. ad leg. Iul. maiest. & quidem absolutè potestatẽ appellari merum imperium quo in facinorosos animaduertimus, Vlp. scribit in l. 3. D. de iurisdictio. om. iudic. in persona verò liberorum patria potestas, in persona serui dominium. d. l. 215. Potestatis enim verbum non ad liberos modò trahimus, verum etiam ad seruos, & ad eos, qui nobis bona fide seruiunt, siue liberi sint, siue alieni, siue proprij sint, siue fructuarij. Nec refert cuius sexus sint. l. 1. §. in potestate. D. de exercitor. l. 1. §. vlt. D. de tributor. l. 3. §. qui in eiusdem. D. de donat. int. vir. Quinimmò & in eo quod dicitur eos qui in potestate testatoris sunt, ad testamentum adhiberi testes nõ posse, Potestatis verbum ad eum quoque, qui ab hostibus redemptus est, referimus. l. 20. D. qui testam. fac. At cùm agimus de noxæ deditione cum eo qui seruum non defendit, potestatis appellatione copiam facultatemque significamus. d. l. 215. In potestate enim habere seruum, quod ad noxale actionem attinet, accipimus eum, qui facultatem & potestatem exhibendi eius habet. Quòd si in fuga sit, vel peregre, non videbitur esse in potestate. l. 21. §. Prætor ait. D. de noxalib. In lege Attinia, in potestatem domini res furtiua venisse videtur secundùm Sabini & Cassij interpretationem, si eius vindicandæ potestatem habuerit: Alij ita interpretantur, si eius rei velut suæ possessionem ita nactus sit, vt iustè auelli ei non possit. l. 4. §. tunc in potestatem. D. de vsucapion. Potestatem sui non facit, quod ad missionem in bonorum possessionem attinet, qui id agit, ne aduersarius eius sui copiam habeat. l. 2. §. 1. D. quibus ex caus. in poss. l. 7. §. præterea. D. de susp. tutorib. Enimuerò magistratum quoque ipsum potestate præditum, potestatem appellamus, l. 7. D. de reb. cor. l. 26. D. de pignorib. l. 17. §. penult. D. de ædilic. ed. vt & apud Iuuenal. cùm ait,

An Fidenarum Gabiorumque esse potestas.

Sueto. in Claud. cap. xxiij. Iurisdictionem de fideicommissis quotannis & tantùm in vrbe delegari magistratibus solitam, in perpetuũ atque etiam per prouincias potestatibus delegauit. Quem locum torquere possumus ad interpretationem illorum verborum, quæ sunt in l. 1. D. quod quisque iur. QVI MAGISTRATVM POTESTATEMVE HABEBIT: vt eos, qui in vrbe magistratum gerunt, vel in prouincijs imperium aliquod potestatemque optinẽt, significari dicamus. Sed & in l. 3. in fin. D. ad leg. Iul. maiest. potestas à magistratu separatur, l. 5. D. de arbitr.

POTIORES in muneribus iniungendis accipiuntur nõ solùm gradu generis, sed & substantia rei familiaris, interprete Paulo lib. ij. Senten. tit. xxviij. Et ita in l. 7. D. de decurionib. l. vn. C. de potiorib. ad mun. nominand. lib. x. potiorum nomen accipiendum est.

POTITVS hostium in l. 15. D. ex quibus caus. maior. l. 10. D. de milit. test. l. 11. l. 12. §. codicilli. l. 22. D. de captiu. dicitur qui ab hostibus captus est, & in eorum potestatem peruenit, vt post Alciat. Anto. August. lib. iij. Emendat. cap. x. notauit.

ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ in Nouellis Iustiniani, exactores tributorum accipiendi sunt. Indicat hoc Suidas cùm ait, φορολόγος ὁ τὰς εἰσφορὰς συλλέγων, ὃν πράκτορας καλεῖν ἔθος τοῖς πολλοῖς.

PRAECIPVA Donatus in v. Aeneid. scribit, dici, quæ præter communionem singulis proprio nomine deputantur, vt fit sæpe in testamentis, cùm aliqua per præceptionem singulorum esse heredum cõscribit testator. Sidon. Apollin. lib. vj. Epistol. ad Patientem: Illud autem deberi tibi quodam, vt dicũt Iureconsulti, præcipui titulo, nec tuus poterit ire pudor inficias. Adde l. vlt. in princ. D. de legat. lib. ij. l. 1. §. ne castrense. D. de coll. bon. Nec verò in hereditarijs dumtaxat quæstionibus huic verbo locus est. Nam & socius præcipere dotem à socio de communibus bonis numeratam dicitur. l. 80. D. pro socio. Et quod ex re alterius dominorum communis seruus quæsijt, is cuius ea res fuit, præc

præcipere dicitur.l.45.D.comm. diuid. In testamentis autem qui quid pręcipere iubetur, id præcipuum & sui iuris sibi habere præter hereditariam portionem iubetur,&,vt Græcè effertur ἐξαίρετως λαβεῖν. l. 35. §. 1. l. vlt. in prin.D.de legat.ij.l.90.D. ad leg.Falcid. l. 10. D.de alim.leg.l.27.§.si præceptis. D. ad Trebellia. Inde per præceptionem dare, legare, relinquere, id est, præter hereditatis partem dare.l.48.D.de iure fisc.l.25.§.vlt.C.fam.ercisc. l.20.D. de instruct. vel instrument.l. 25. D. de adim.leg.& in titul.de legat.ij. & iij.tam frequēter vt exemplorum multitudine obruar. Inde genus vnum legati, præceptionis vocatur, quod videlicet sub his verbis vni ex heredibus relinquitur: HERES MI ILLAM REM PRAECIPITO, TIBI'QVE HABETO. de quo Vlpia.in Institut.tit.xxiiij.& Iustinian. in §.sed olim.eod.tit.& l.90.de leg. iij.vbi huius legati formula expressa est. Huiusmodi autem legatum, vt Gaius li.ij.Institut.scribit, non nisi vni ex heredibus relinqui potest, cui aliquid supra hereditatis partes præcipui titulo relinquitur. Sic ex causa præceptionis possidere. l. 1. §. si quis ex.D. quor.legator.

PRAEDES, vt Varro libro iiij. de lingua Lat. Et Festus lib.xiiij.tradūt,dicebantur qui populo & in publicum se magistratu interrogante obligabāt. Quorum bona prædia dicebantur auctore Asconio.Ex quo illa veterum locutio,Prædibus & prædijs cauere: & Comprædes vt idem Festus lib.iij.tradit,qui eiusdem rei populo sponsores fiebant. Ausonius certè in Monosyllabis,Vadem à præde eo separat, quòd ille in capitalibus iudicijs,hic in lite nummaria interueniat, quemadmodum in vindicijs olim prædem datum Cic.in Verrin.& Valer.Prob.in Notis ostēdunt. Prædia autem dicta ibidem vt prædes à præstando Varro libr. iiij. de lingua Lat. scribit, quòd eo pignore dato publicè mancupes fidē præstent.Quę etymologia Asconij auctoritate comprobata, reiectis duabus quas Isido.lib.xv.Etymolog.cap.xiij.adfert, sequenda est. Prædij verò generalis est appellatio, diuiditurq́; in Rusticum & Vrbanum.Rubr.de seruit. vrb. præd. & de seruit. rustic.

PRAEDIATORIS verbum apud Cicero. in Oratio.pro Corn. Balbo & lib. xij. Epist.ad Atticum reperitur, & in inscriptione l.54.D. de iure dot.quæ scripta est ad Edictum Prætoris vrbani,tit.de prędiatoribus. Sed id verbum,qui explicet, adhuc neminem repperi. Ego autem prædiatores vt Prædes dictos puto,qui publico fidem suam obligabant.In Lexico enim B.Germani Prædiator definitur ὁ τοῦ φόρου δήμῳ πιστευόμενος, ὑπὲρ τῶν ὑπαρχόντων. Quam interpretationem comprobant hæc Suetonij in Claudio cap. ix. verba, Ad eas rei familiaris angustias decidit, vt cùm obligatam ærario fidem liberare non posset, in vacuum lege prædiatoria venalis pependerit.

PRAEDONES in petitione hereditatis accipiuntur, qui cùm scirent ad se hereditatem non pertinere, bona sine iusta aliqua possidendi causa inuaserunt.l.25.l. 27. §. quod autem ait. D. de petit.hered.l.34.§. si prædo. D. de solutionib. Et qui nullam causam possessionis dicere possunt.l.11.§.vlt. cum seq.D.de petit.hered. Sed & aliàs quilibet iniustus & malæ fidei possessor prædo vocatur. l. 55. D. de condict. indeb.l. 22. §. si prædo. D. de pigner.act.l.13.D.de noxalib.l.34. D. de negot. gest.l.7.§. inter. D. comm. diuid.l.5.& l.13.§. ex facto.D. de adquir. poss.l.1. §. non quærimus.D. si quis omissa cau.test. Itaque & bonæ fidei possessor post petitam hereditatem prædo dicitur.l.33.§. sicut. D. de petit. hered. quia post controuersiam motam omnes incipiunt malæ fidei possessores esse.l.27.§.etiā si ante.D,eod. tit. Prædonis item loco habetur is, qui tacitam fidem interposuit vt non capienti restitueret hereditatem. l. 48. D. de petit.hered.Nemo certè Prædo est, qui pretium numerauit.l.15.§.sed si quis.D.eod.titul. Quò pertinet l.169.D.de diuers.reg. Non est etiam prædo,qui dolo caret,quamuis in iure errauerit.l.27.§.scire.D.de petit.hered.

Prædones præterea sunt, qui nullo publicè legitimeq́; indicto bello grassantur, & prædas agunt.l.24.D. de captiu. & postlim.l.9. D. ex quib. caus. maio. Ideóque ab hostibus separantur in l.1.§.is verò qui vtēdum.D.de oblig.& actio.l.30.D.ad leg. Falcid.l.1.§.remouet.D.de postul.

PRAEFECTORVM in libris iuris ciuilis hæc potissimum quæ subieci nomina, recensentur:Præfectus prætorio, Præfectus vrbi, Præfectus vigilum. Pręfectus annonæ,Pręfectus ærario,Præfectus Aegypti.

Præfectos prætorio sub principibus institutos ad similitudinem magistrorum equitum,qui Dictatoribus iungebantur Pompon.& Arcadius tradunt in l.2.§. populo deinde. D. de orig.iur.l.1.D. de offic. præf. prætor. Ac primum ex equestri ordine legebātur:primusq́; ex ordine senatorio Titus eam præfecturam suscepit,numquam ad id tēpus nisi ab equite Romæ administratam,vt Sueton.in eius vita cap.vj.scribit.

Ceterùm Pręfecti prętorio quattuor sub Constantinopolitanis Imperatoribus fuēre;Duo in partibus Oriētis,videlicet Præfectus prætorio per Orientem,Præfectus prætorio per Illyricum, totidem in partibus Occidentis,

videlicet. Præfectus prætorio per Italiam, & Præfectus prætorio per Gallias.

Sub dispositione Præfecti prætorio Orientis erant Diœceses quinque, Oriens, Aegyptus Asiana, Pontica, Thracia. Oriẽs autem prouincias cõtinebat v. Aegyptus vj. Asiana x. Pontica x. Thracia vj. Sub dispositione verò Præfecti Prætorio per Illyricum erant Diœceses duæ, Macedonia & Datia, quarum hæc prouincias v. illa vj. complectebatur.

Sub dispositione Præfecti prætorio Italiæ erãt Diœceses iij. Italia, Illyricum, Africa. Prior prouincijs xvij. circumscribebatur: Altera prouincijs xvj. posterior vij.

Sub dispositione Pręfecti prætorio Galliarum erant Diœceses duæ, Hispania & Britannia. Illa vij. hæc v. prouincijs concludebatur.

Iustinianus verò debellatis & exactis Vvandalis Africam à Prætoriana Italiæ præfectura exemit, eiq; propriam præfecturam dedit. l. 1. & l. 2. C. de offic. præfec. prætor. Afric. Ita additus est quattuor superioribus quintus Pręfectus prætorio, Africæ eiq; subditæ sunt septem prouinciæ, Tingitana, Carthago, Tripolis, Numidia, Mauritania, Sardinia, Byzacium; Sic enim postrema hæc prouincia scribenda est, cùm ex vetustis codicibus, tùm ex Notitia dignitatum. In qua tamen vno in loco Byzantium perperam legitur: Quem errorem etiam euincit l. 2. C. de offic. præfecti præt. Afric. vbi prouincia hæc Bizacena non Byzantina appellatur: Et Plinius lib. iiij. Natur. hist. cap. iiij. qui Bizaciũ in Africæ regionibus numerat.

Præfectus vrbi primùm quidem quotiens proficiscebantur ab vrbe magistratus instituebatur, postea fere Latinarum feriarum causa introductus est. Auctores sunt Pompon. in l. 2. §. deinde Cornelius. D. de orig. iur. & Tacit. lib. x. Præfectos autem vrbis ex tumultu creari desitos & aliquamdiu intermissos Augustus reuocauit. Quemadmodum Dio lib. liiij. refert. Sic enim ait, παραρχὰς δ' ἦν τινὸς πάλαι τὴν τοῦ πολιάρχου τὴν διὰ τὰς ἀνοχὰς αἱρουμένου χρονίαν συμβαίνειν ἐκ ἐπικράτησιν αὐτῆς, ἀλλὰ ἄνευ τῆς ἀρχῆς ταύτης τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον διαγενέσθαι. Et postea, διωνομάσθη δὲ τὸν πολίαρχον τὸν διὰ τὰς ἀνοχὰς καθιστάμενον ἵνα ἀεὶ αἱρῆται. Ea causa est, cur præfecturam vrbis inter officia ab Augusto excogitata Tranquill. numerauerit cap. xxxvij. vitæ ipsius. Valde autem aucta est Præfecti vrbis potestas epistula Seueri & Commodi ad Fabium Cilonem cuius fit mentio in l. 1. D. de offic. præf. vrb. l. 6. §. 1. D. de interdict. & releg. & l. 1. §. in quibus. D. de legat. iij.

Sub dispositione Præfecti vrbis Romæ Imperij declinantis temporibus erant præfecti annonæ & vigilũ, Comites riparum, & aluei Tiberis & cloacarum & portuum, Magister census, Rationalis vinorum, Tribunus fori suarij, Consularis aquarum, Curatores operum, maximorum, operum publicorum, statuarum horreorum, Centenarius portus.

De Præfecto vigilum vltra vulgares & tritos locos agitur in Nouell. Constit. xij. de quo vt & de Præfecto ærarij quę sciri attinet, dixi lib. ij. & lib. iij. Select. Antiquit.

Præfectum annonæ vtilitatis gratia extra ordinem constitutum Pompon. in l. 2. §. capta deinde. D. de orig. iur. scribit. Meminit eius l. 13. D. de accusatio. l. vlt. D. quod cum eo. l. vlt. D. ad leg. Iul. de annon. l. 29. l. 44. D. de excus. tut. & Plin. lib. xxxiiij. cap. v. Et Nouell. Constit. lxxxviij. Vlpia. Præfectum propter ministerium annonæ vocat in l. 1. §. est autẽ. D. de exercitor. Ad huius autem officiũ posterioribus temporibus pertinuisse, vt annona vrbi prępararetur, & vbique panis copia redundaret, põdereq; iusto ac mundicia debita panis veniret: Cassiodor. lib. vj. Variar. in formula præfecturæ Annonariæ docet: Ideoq; eius examini pistores & suarios subiectos fuisse. Quemadmodum etiam ex l. 3. & l. 12. & l. 15. de pistorib. in C. Theod. patet.

Restat præfectus Aegypti, de quo in l. 1. C. de postul. & l. 1. §. qui in rationibus. D. ad leg. Corn. de fals. l. vn. D. de offic. præfec. August. & apud Tacit. lib. xvij. Qui Præfectus Augustalis vocatur in Rubr. de offic. præf. August. l. vn. de ratiocin. oper. pub. l. 29. C. de appellatio. l. vlt. C. de modo mult. l. 13. C. de aduoc. diuers. iud. l. 3. §. illud. de cano. largit. tit. lib. x. C. l. vlt. de legationib. eo. l. 3. de nauicular. lib. xj. Et Augustalis absolutè in l. 32. C. de appellatio. & Nouell. constit. xxiij. & xxvj. ab eo quòd ab Augusto cõstitutus hic præfectus fuerit, ex cuius Imperio primus Aegypto præfuit Cornelius Gallus, vt Dioclet. Sueton. & alij tradũt. Sub dispositione huius erat Libya vtraq;, Thebais, Aegyptus, Arcadia, Augustanica.

Præfectorius vir in l. 1. D. de senatoribus & in epist. Iustinia. quæ Pandect. præposita est.

Præfectianus Præfecti prætorio Apparitor in l. 8. C. de off. rect. prouinc. l. 2. & l. 3. C. de apparitorib. præfector. prętor. lib. xij. In quibus tamen legibus vulgò Præfectiarios & Præfectiarius vitiosè scriptum est.

PRAEIVDICIVM generaliter dicitur, quidquid iudicaturis est exemplum adlaturum. l. penult. D. de his qui sunt sui vel al. l. 5. §. meminisse. D. de lib. adgn. l. 28. in fi. D. de iureiur. l. 23. §. si dolo. D. ad leg. Aquil. l. 1. D. ne de statu defunct. l. penult. D. de re iud. l. 4. D. de public. iudic.

Præiudicia actiones quædam vocantur, quę in

cognit

cog nitione prærogatiuam aliquam habent, quales sunt, per quas de statu personæ quæruntur. l.35.§.non solum.D. de procuratoribus. l.36.D.de oblig. & actio.l.12.D. de exceptio. §.præiudiciales.Instit.de actionib. Quotiens ergo de hoc contenditur, an libertus quis sit, siue operæ siue alimenta quasi à liberto petantur, siue obsequium desideretur, siue in ius vocetur, qui se patronum dicit, præiudicium redditur.l.vlt.D.si libert.ingen.l.5.§.solent.D.de liber.adgnosc.l.18. D. de probatio.l. 8. §. patronum. D. de in ius voc. Præiudicijs etiam liberi petuntur.l.1.§.1. D. de rei vindic. Præiudicio quoque de partu adgnoscendo agitur.l.3. §. penult. & §. vlt. D. de liber. adgnoscend.

Praelegari dicitur, quod vni ex heredibus prętter hereditariam portionem legatur. l.69.§.si duos.l.79.§.euictis.de leg.ij.l.27.§.1. l.33.§.vlt.D.de legat. iij.l.93.D. ad leg. Falcid. Pręlegata itaque & per pręceptionem data eadem sunt.l.31.D.de legat.iij.

Pręlegari etiam dos dicitur, quòd antequam eius reddendę dies venerit, ea numerari à mariti heredibus iubetur.l. 77. §. fidei tuę.l. 82. & l.88. §. inpuberi.de legat.ij.l.38.in fi.D. de vsur.l.8.§.vlt.& l.10.D.de legat.præst.

Prælegari item peculium dicitur.l.1.§.si seruus. D.de except.rei vend.

Prælegationes pro prælegatis in l.1. versic. verum. & §.adeò autem.& l.2.in fi. l. 3. in prin. D.de dote releg.l.31.§.matri. D. de adim. leg. l.93.D.de legat. iij.& C.de iure dot.

Praelvm in l.19.§.illud. D. locati.& l.28. D. de instruct.vel instrument.trabem significat, qua olea vel vua calcata premitur. quemadmodum etiam Isidor.definit lib.vlt. Etymolog.cap.xiiij.

Praescribere excipere significat.l.vlt.D. de suspect. tut. l. 35. §. Caius.de legat.ij.l.1.§. vlt.D.ne de statu defunct.l.52.§. vlt. D. de iudic. Sic accusatori præscribere in l. 3. D. de præuaricatorib. est opposita exceptione accusatorem summouere & repellere.

Inde Pręscriptio nihil aliud est, quàm exceptio. l.9.D.de transactionib.l.50.§.1.&.§.vlt. D. de iudic.l.12.§.1.D.de inoffic.test.l.13.D. de legationib.Rubr.de exceptio.& præscriptionib. & alijs multis locis. Et ideo longi temporis præscriptionem exceptionem longæ possessionis vocat Vlpia.in l.5.D.de diuers.temporib.præscriptionemq́ue & exceptionem temporis pro eodem nostri dicunt.l.1. & l.5.D. si libert.ingen.l.penult.C.de præscript.xxx.an. Expressum est autem hoc vocabulum ad similitudinem Græci sermonis, quo exceptio προγραφὴ vocatur. Itaque fori præscriptionē Iustinia. φόρου προγραφὴν dixit Nouell.viij.

Præscriptis verbis actio ciuilis est incerta, actioq́ue præscriptis verbis rem gestam demõstrat.titul.de pręscript.verb.& l.6.C.de transactionibus.

Praesens habetur & qui in foro, & qui in hortis est, & qui in continentibus ædificijs. l.5.l.6.& l. 7.D. de procuratorib. l. 199. D. de verbor. signific. Planè quod ad præscriptiones attinet, præsentes habẽtur, qui in eadem prouincia domicilium habẽt.l.vlt.C. de præscript.longi temp.

Pręsens & In diem opponuntur.l.47.de legat. ij.l.4.D.de vsufruct.l.18.D.de acceptilatio.

Præsens obligatio est pura, quę neque in diem, neque sub condicione est.l.9.D.si cert. petat. Sic præsentia legata. l. 12. in fi.l.30.l.50. D. de legat.j.l. 88. D. de condicio. & dem. quibus dies condicio've adposita non est, quæ & præsenti die data dicuntur.l. 85. D. de condicio.& dem.l.92.§.1.D.de legat.j.l.1.§. si legata.D.si cui plus quàm per l.Falcid.l.40.§.1.D. de manumis. test. Quo loquendi genere & in l.24.§.si domus.D.loca.& l.78.§. heres.D. ad Trebellia.Iureconsulti vtuntur.

Ita pecuniam præsentem soluere in l. 17. §. vlt. D.quæ in fraud.credit.

In re præsenti faciendam nuntiationem Vlpia. ait, id est, eo loci. vbi opus nouum fit. l.5.§. nuntiationem.D.de oper. no. nunt. Sic & in re præsenti consentire in l. 1. §. si iusserim. D. de adq.poss.In re præsenti cognoscitur.l. penult. D. de l. Fab. de plagiar. Eodem genere sunt & hæ veteribus vsitatæ locutiones, In rem præsentẽ venire, Perducere in rem præsentem. quarũ exempla Budæus in l.2. D. de orig.iur. adfert. Quibus & alia adijciam. Seneca lib.iiij.de Benef.In rem præsentem vẽturus fui, sed æger filius, sed vxor puerpera fuit.Idem Epist.j.lib. ix. Nõ potest ferre sententiã, nisi in rem pręsentem perductam. Idẽ Epist.xxx.libenter hęc, mi Lucili, audio, non tamquam noua, sed tamquam in rem præsentem perductus. Tertullia libr. iij. aduers. Marcio. De speciebus doctrinarum & signorum illuc differamus, quasi in rem præsentem. Plin. lib. x. Epist. Ipse in re præsenti fui & vidi tuam quoque statuam in bibliotheca positam.

Præsentales magistri militum, qui in præsenti erãt, hoc est, comitatui principis iuncti.l.vlt. §.1.C.de re milit.lib.xij.l.4.C.de apparitorib. magistr.milit.lib.xij.l.vlt. C. de offic. magist. mil.& in Notitia imperij Ro. Sic & præsentales domestici in l.6.C.de aduoc. diuers.iud. l.vlt.C.de domestic. & prot. lib. xij. qui scilicet præsentes diurno obsequio principis deputati erant, vt l.13.D.de re milit.lib.xij.significat. Sic & præsentales milites & præsentales numeri in l.18.& l.vlt. §. vlt. eod. titul. & præsentiũ ordines apud Nicephor. lib. xvij.

histor. Eccles. cap. j. Et præsentalis curiosus cursus publici in Notitia Imperij Romani, & στρατηγὸς τῶν πραισενταλίων in Edicto Iustiniani xiij.

PRAESIDIS nomen generale est: Eoq; & Proconsules, & Legati Cæsaris, & omnes prouincias regentes, licet Senatores sint, Præsides appellantur. l. 1. D. de offic. præsid. Itaque qui Bithyniæ Proconsul in libro x. Epistol. Plinij, is Præses appellatur in l. 3. §. spurios. D. de decurionib. Et qui Proconsul Cretæ in l. 14. D. ad Turpill. Is à Gellio Præses dicitur lib. ij. Noct. Attic. cap. ij. Præsides porrò præter superiores hi in Pandectis memorantur Mysiæ, Daciæ, & Syriarum, Hispaniæ, Brittanniç. l. 3. D. de offic. adsess. l. 9. D. de captiu. & postl. l. 7. §. quibusdam. & §. interdicere. D. de interdict. & releg. l. 2. §. vlti. D. de vulg. & pupill. Aliorum Præsidum nomina enumerantur in Nouella Constit. viij. & in Notitia Imp. Rom.

PRAESTARE culpam, casum, periculum, bonam fidem, diligentiam, custodiam, factum, tritæ sunt librorum nostrorum locutiones.

Pręstare etiam pro, dicta vel promissa implere, in l. 17. §. vlt. l. 18. l. 19, D. de ædilic. ed. l. 20. §. 1. D. de adq. rer. do.

Præstare quoque mandare & cedere actiones significat. l. 6. §. vlt. D. nautæ, caupo. l. 31. D. de actio. empt. l. 20. §. vlt. D. de tutel. & rat. l. 39. §. neglegentia. D. de adm. tut. l. 2. D. depos. l. 1. §. 1. D. de superficieb.

PRAETERIRE, silentio prætermittere est. Præteritiq; dicuntur, qui neque instituti, nec vt oportet exheredati sunt. §. eadem. Institut. de hered. quæ ab intest. Etenim qui cum vitio exheredantur, præteritorum loco sunt. l. 8. §. non quæuis. D. de cont. tab. Et ita in tit. de liberis præteritis. & toto tit. de bon. poss. contra tabulas, & aliàs semper præteritionis verbum intellegendum est.

PRAETORES initio dicebantur ipsi Consules, quòd præirent populo, vt Liuius lib. iij. & Varro lib. ij. de vita pop. Rom. referente Nonio scribunt. Postea hoc nomen ad eos magistratus, quibus vrbana vel inter ciues & peregrinos iurisdictio attributa fuit, translatum est. Quorum numerus cùm duo primùm creati essent, procedente tempore ita creuit, vt decem & octo fierent auctore Pompon, in l. 2. D. de orig. iur. Distinguebantur tamē Prætorum, ex varietate iurisdictionis, nomina: vt alius vrbanus diceretur, qui de ciuium inter se causis ius dicebat: Alius peregrinus, qui inter ciues & peregrinos. d. l. 2. & l. 10. §. hæc de dolo. D. de dolo. l. 1. D. de reb. eor. Alius tutelaris, qui tutelaribus cognitionibus præsidebat, l. 1. C. de tutorib. illustr. l. 1. D. de confir. tut. l. 9. C. arbitr. tutel. l. 3. & l. 4. de tutorib. in C. Theod. De cuius officio librum scripserat Vlp. l. 20. D. de excus. tut. Hunc autem primùm à M. Anton. philosopho creatum Capitolin. in eiusdem vita scribit.

Alius fideicommissarius, qui de fideicōmissis cognoscebat. l. 4. ad fin. D. quib. ad libert. procl. l. 78. §. penult. D. de condicion. & dem. l. 2. C. qui potior. in pign. l. 29. D. de vsufr. leg. l. 83. in fin. D. de hered. instit. l. 41. D. de bon. libert. l. 29. D. de vsufr. leg.

Alij etiam erant Prætores de liberalibus causis cognoscentes. l. 1. C. si mancip. ita venier. l. 3. §. 1. l. 5. D. de liber. cau. Iustinian. Nouell. xiij. καὶ ὥσπερ ἕτεροι πραίτωρές εἰσι τῇ συγκλήτῳ βουλῇ οἱ τῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῶν τοιούτων προκείμενοι.

Prætores quoque militares suos Imperatores Rom. appellasse ab eo, quòd exercitui præirent, cum Varro. lib. iiij. de Lingua Lat. Iustinian. in Nou. Constit. xxiiij. & xxv. scribit. ὅθεν, ait ille, καὶ τὰ δικαστικὰ, καὶ καταγώγια πραιτώρια καλεῖν ἔταξεν.

Prætoria porrò in Constitutionibus, domus magnificæ intelleguntur Præsidum, iudicum've causa in vrbibus extructæ. l. 31. C. de episc. & cler. l. penult. C. de offic. rector. prouinc. l. 3. C. de operib. publ. l. 3. C. de metat. & epid. lib. xij. l. vlt. de offic. omn. iud. in C. Th. Vopiscus in Aureliano, forum nominis sui in Hostiensi ad mare fundare cœpit, in quo postea Prætorium publicum cōstitutum est.

Prætorium etiam appellarunt veteres partem villæ lautius ædificatam & patrisfa. habitationi relictam. l. 2. D. de seruitutib. rustic. l. 12. D. de vsu & habit. l. 89. §. 1. l. 91. §. pater. de leg. iij. l. 35. §. Caius. D. de legat. ij. l. 13. §. vlt. D. de iniur. Pallad. lib. j. cap. viij. Suet. in Calig. cap. xxxvij. Tertullian. in lib. de Idololatr. Inde voluptati deseruientia prætoria in l. 198. D. de verbor. signific.

Prætoriæ stipulationes sunt, quæ à mero Prætoris officio iurisdictioneq; veniūt. l. 5. §. prætoriæ. l. 52. D. de verb. oblig. toto tit. de Prætor. stip. l. 37. D. de oblig. & action. l. 10. §. 1. D. de compensatio.

PRAEVARICARI est vera crimina abscondere. l. 1. in princ. D. ad Turpillian. Inde præuaricatores, qui colludunt cum reo, & translaticiè accusandi munere fungūtur, proprias quidem probationes dissimulātes, falsas autem excusationes admittentes: vel, vt aliàs dicitur, qui causam aduersarijs suis donant, & ex parte actoris in partem rei concedunt, reliqui diuersam partem adiuuant prodita causa sua. d. l. 1. §. præuaricatorem. & l. 212. D. de verbor. significat. l. 1. D. de præuaricatorib. l. 4. §. penult. D. de his qui not. infam.

Quod

Quod nomen à varicando Vlpianus, Labeo verò à varia certatione tractum putat. Adiuuatur Vlpiani opinio Plinij auctoritate, qui lib. xviij. cap. xix. ita scribit. Arator nisi incuruus, præuaricatur. Inde translatum hoc crimen in forum.

Inde Præuaricationis crimen. l. 1. D. de iur. fisc. l. 10. D. de diuers. & temp. l. vn. de sentent. aduers. fisc. lib. x. C. l. 11. C. de accusatio. & apud Plin. libro iij. Epistul. ad Minutia. Et apud Quintil. lib. vij. cap. j.

PRAGMATICI in l. 9. §. & nonnumquam. D. de poen. qui libellos concipiebant, & testationes consignabant. Pragmaticos autem à Græcis vocatos iuris interpretes qui mercedula addicti ministros se in iudicijs oratoribus præbebant, & quasi tela agentibus subministrabant, Cic. lib. j. de Orat. & Quintil. lib. iij. cap. viij. & lib. xij. cap. iij. scribunt. Isidor. lib. v. cap. xxij. Pragmaticum ait, caussarum actorem appellatū. Pragmaticas suas sanctiones iussiones've Impp. nōnumquam vocant. l. 10. D. de sacros. eccl. l. 33. C. de epis. & cler. l. vlti. C. de diuers. rescript. l. vn. in fin. de bon. petit. lib. x. C. l. vn. vt nem. lic. in empt. specier. eo. §. penul. de nouo cod. fac. §. si quę vero. de Iustin. cod. confir.

PRECARIVM est, quod precibus vtendum datur, tamdiu quamdiu is, qui concedit, patitur. l. 1. D. de precar. Precariò rogare, dare, accipere, ducere, frequenter in Pandectis legimus. l. 1. §. ex contrario. l. 10. l. 21. l. 36. D. de adquir. possess. l. 18. D. comm. præd. Precariò autem habere possidere've intellegitur, qui possessionem vel corporis, vel iuris adeptus est, hac solū modò causa, quòd preces adhibuit, & impetrauit precibus, vt sibi possidere aut vti liceat, & qui finito tēpore ad quod precarium rogauerat, patiente domino possedit. l. 2. §. vlt. cum l. seq. & l. 4. in fi. D. de precar. Et apud Paul. lib. v. Sentent. tit. vj. Eóq; modo in interdictis, precariò possidendi vtendi, ducendíq; verba intellegenda sunt. l. 1. D. vti possid. l. 1. D. de superficieb. l. 1. D. de itin. actuq; pr. l. 1. D. de aqua cottid. l. 1. D. de riuis. l. 1. D. de cloac. Ad quorum exceptionem alludere videtur illud Terentianum Eunucho, Hanc tu mihi vel vi, vel clàm, vel precariò fac tradas.

Precarium interdictum in l. 15. §. cùm quis. & l. 19. §. 1. D. de precar. & in Rubr. C. eo. quod de precario redditur. Appellatur aliàs, Quod precariò.

Precaria verba appellantur, quæ non directa, nec imperatiua sunt, sed inflexa & rogatiuè concepta. l. 2. & l. 4. C. de codicill. l. 14. C. de fideicommiss. l. 41. §. cùm filio, D. de vulg. & pup. l. 24. C. famil. ercisc. l. 10. C. de collatio. l. vlt. C. de falsa cau. ad. l. 15. C. de testam. l. 11. & l. 13. C. de fideic. libert. Qualia sunt, ROGO PETO, MANDO, DEPRECOR, VOLO, CVPIO, DESIDERO, INIVNGO, OPTO FIDEICOMMITTO, EXIGO, SCIO TE RESTITVTVRVM, CREDO, VEL SPERO TE DATVRVM. Paul. lib. v. Sentent. tit. j. l. 2. C. de legat. l. 118. D. de leg. j. l. 35. D. de auro, arg. Nam qui ita loquitur, nihil imperiosè facit, vel ordinat, sed preces adhibet, & obtestatione magis, quàm iussione vtitur. Hæc verba fideicommissi dicuntur. l. 69. §. vlt. de legat. ij. l. 11. §. 1. de legat. iij. Fideicommissa enim precatiuo modo relinquuntur, vt Vlp. in Institut. tit. xxiiij. ait, id est, vt Isidor. lib. v. cap. xxiiij. tradit, non directis verbis, sed precatiuis.

Sic precariam substitutionem fideicommissariam accipimus in l. 16. C. de pact. & precariam voluntatem in l. 66. de legat. ij.

Preces autem pro supplici libello Impp. vsurpant. l. 10. l. 17. C. de rei vindic. l. 2. C. de vsufr. l. 8. C. de impuber. l. 9. C. de liber. cau.

PRETIVM propriè est, quod pro re empta dicitur, & in Lexico iam sæpius citato definitur τίμημα τῶν τοῖς ὠνίοις καταβαλλόμενον. l. 1. D. de rer. permut. §. pretium autem. Institut. de emptio. & vendit. Sed tamen & pretium conductionis in l. 28. §. 1. D. locati. Et pretium pro mercede in l. 10. in fi. D. de adquir. possess. l. vlt. §. vlt. D. de l. Rod. l. 51. §. locaui. l. 58. D. loca. positum inuenitur. Sic pretium operæ in l. 52. §. si in coeunda. D. pro soc. Et manupretium quasi manus & artis merces, vt lib. iiij. Selectar. Antiq. exposui. Pretium tamen depositionis à mercede separat Vlpian. in l. 2. §. & generaliter. D. vi bon. rapt. Vbi pretium pro præmio accipi potest, quemadmodum & in l. 5. §. vlt. D. de iniur. accipitur. Et apud Liuium lib. xxxij. his verbis, Haud satis dignum tanti laboris periculique pretium erat. Et apud Vopisc. in Aurelian. Debet enim quid præter dignitatem pretium esse meritorum.

PRIMICERIVS non est, vt quibusdam videtur, iunctum verbum: Non enim aliud in eo verbo notādum est, quàm primus, reliquum extensionis loco additum est. Itaque Bene Suidas πριμικήριον interpretatur τὸν πρῶτον τῆς τάξεως. Nam qui in quocumque ordine primum locum optinet, Primicerius vocatur. Proinde non notariorum tantùm Primicerius dicitur, quod nomen in Nouell. constit. viij. sæpius repetitum est, sed & Primicerius fabricę in l. 2. de fabricensib. lib. xj. C. Primicerius domesticorum, protectorum, equitum, l. 2. & l. vlt. C. de domestic. & protectorib. Primicerius mensorum, l. vn. de mensorib. li. xij. Et Primicerius in officio præfectorum prætorio apud Veget. lib. ij. cap. xxj. Et

Primicerius protectorum apud Ammianū Marcell. lib. xviij. Et Primicerius adiutor in l. vlt. C. de offic. præf. vrb. Et Primicerius exceptorum, Primicerius singulariorum, Primicerius Augustalium, Primicerius scriniorum, Primicerius deputatorum, Primicerius sacri cubiculi. l. vn. qui à præbitio. tiro. in C. Theodos. & apud Cassiodor. li. xj. Variar. & in Notitia. Sic Primicerius legionum apud Guiel. Tyrensem Pontif. lib. ij. de bello sac. cap. xix. & aliàs sæpe. Sic & Primicerius defensorum, Et Primicerius scholæ cantorum; & Cardinalis Primicerius apud Luitprandum libr. vj. de rebus per Europam gestis. Primicerium, qui sequebatur, eadem figura Secundicerius dicebatur: & qui post hunc erat, Tertiocerius, Rubr. de Primicerio & secundicerio. lib. xij. C. & in l. vn. de præpoii. agent. in reb. & in Notitia aliquotiens. Sic apud Luitprādum in libro suprà citato Cardinalis secundicerius.

PRIMIPILVS quis diceretur, explicat Halicarn. his verbis li. ix. ἑνὸς, ait, τῶν τεταγμένων τῇ λαμπροτάτῃ ἀρχῇ κοσμουμένου ἢ τοὺς ἑξήκοντα ἑκατοντάρχας ἐπειδάν τι καὶ τὸ καλούμενον ὑπὸ σημείου πλῆθος νόμος, τούτους ῥωμαῖοι τοὺς ἡγεμόνας τῇ πατρίῳ γλώττῃ πριμιπίλους καλοῦσιν. Liuius lib. vij. Id propter Publium Salonium postulatum est à coniuratis, qui alternis prope annis Tribunus militum & primus centurio fuit, quem nunc primipilum appellant. Primipilus itaque primipili ductorem significat. l. 23. D. de adim. leg. & in Codice Iustinianæo sæpe. Centurionem autem primipili non solùm aquilæ præfuisse, verumetiam quadringentos milites in prima acie gubernasse & tamquam caput totius legionis merita consecutum & commoda Vegetius lib. ij. cap. viij. & cap. xxj. scribit.

Vnde Primipilaris qui primipili honorem gessit. l. 36. §. Iulius. D. de leg. l. 3. l. 33. §. quædam. D. de auro, arg. l. 10. §. vlt. D. de excus. tut. l. vlt. §. patrimoniorum. D. de munerib. & honorib. l. 27. C. de episc. & cleric. Et Primipilarius in l. vlt. C. de filijs officiali. lib. xij. & l. 5. de cohortalib. lib. xij. C. Suidas πριμιπιλάριος ὁ τὸ μεῖζον ἀξίωμα τῆς στρατιωτικῆς ἔχων παρὰ ῥωμαίοις.

PRIMISCRINIVS in l. vlt. C. de numerar. li. xij. l. vlt. C. de apparitorib. præf. prætor. eod. l. 3. C. de diuers. offic. lib. xij. & apud Symmach. lib. j. Epist. xxxiij. & in Notitia Imperij Ro. persæpe.

PRIMVS heres dicitur, qui primo gradu scriptus est. l. 23. D. quæ in fraud. credit. l. 14. D. de lib. & post. l. 104. §. penult. l. 113. §. 1. D. de legat. j. l. vlt. in fi. D. de fideicomm. libert. Quintilia. Declamatio. cccxxxviij. Nam neque diu de primo herede cogitandum fuit habenti filiū, neque de secundo habenti priorem.

Primo autē gradu scriptos accipere debemus omnes, qui primo loco scripti sunt. l. 1. §. desertur. D. de bon. poss. sec. tab. quos principali loco institutos vocant Impp. in l. 23. C. de fideicomm. Quibus qui substituuntur, hi secundi heredes, id est, secundo gradu scripti vocantur, vt libro xvij. docebimus. Primæ tabulæ paternæ accipiendę sunt in l. 41. §. coheres. D. de vulg. & pup. l. 2. §. si in primis. D. de statulib. Idq; ratione pupillarium tabularum, quæ idcirco secundæ appellantur. Qua de re pluribus lib. iij. Selectarum Antiquit. disserui.

PRINCIPALES Constitutiones appellātur, quæcumque princeps constituit, vt pro lege seruentur. l. 2. §. ita in ciuitate. D. de orig. iur. l. 33. D. si cert. pet.

Principalis prouidentia in l. 22. D. de adoptio. Constitutionē Diui Pij significat, quę quartam impuberi adrogato relinqui præcipit. l. 8. §. si quis impubes. D. de inoff. test. l. 1. §. si impuberi. D. de coll. bon.

Sic & Principale Decretum in l. 2. D. de offic. adsess. Et principalis sententia l. 1. D. de offic. præf. prætor. Principale auxilium. l. 13. §. pen. D. ad Trebellia. Principales libri. l. 1. D. de off. quæstor. Principalis actio directum significat in l. 17. §. 1. D. commoda. Principalis obligatio ad differentiam fideiussoriæ, quæ accessoria est. l. 3. D. de separatio. Quemadmodum principalis reus is appellatur, pro quo fideiussor intercessit. l. 66. D. de fideiussorib. l. 49. D. de minorib. l. 45. §. si principalis. D. de iure fisc. & aliàs sæpe. Principale testamentum paternum dicitur, quod tabulas pupillares habet, quæ secundæ sunt & minus principales tabulæ. l. 2. D. de vulg. & pup. l. 16. §. qui principale. D. de his, quę vt indign. Quomodo & principales tabulæ accipiendę sunt in l. 2. §. 1. & l. penul. D. de testamen. quemadmod. aper.

Principales ciuitatium & curiarum. l. 27. §. penult. & vlt. D. de pœn. l. 41. C. de liber. cau. l. 2. §. ad filiorum. C. quando & quib. l. vn. in fin. C. de lucrat. descript. lib. x. l. 5. C. de cohortalib. lib. xij. l. 33. & l. 40. & l. 42. D. de decurionib. lib. x. l. 4. de extraord. munerib. in Cod. Theodos. Firmicus lib. v. Mathes. cap. ij. Curatores vel principales ciuitatium publicis rationibus præpositos. Isidor. lib. ix. Etymolog. cap. iiij. Principales & Magistratus & Duumuirales Curialium officiorum ordines sunt. Principales dicti quod præsint magistratibus. Ita Antiochensium ciuitatis principales in l. 3. de excus. mun. lib. x. C. & Alexandrin. principales in l. 56. de decurionib. lib. x. C. Et vir principalis apud Apul. lib. viij. de Asino aur. Saluia. Massiliensis libr. v. de vero dei iudicio. Quis ergo, vt dixi, locus est,

vbi

vbi principalibus ciuitatum viduarũ & pupillorum viscera deuorentur? Principales etiam in exercitu & legionibus quidam vocabantur in l.12.§. irreuerens. D. de re milit.l. penult.§.super his.eo. titul.lib.xij.C.& apud Veget.lib.ij.cap.xv.& cap.xix.

Principaliter,valet directò in §.vlt.Instit. quod cum eo. Vnde principaliter & per successionem opponuntur in l. vlt. D. de legat.iij.& l. 194.D.de diuers.reg.

PRIVATAE dicuntur res, quæ sunt singulorum.l.1.D.de rer. diuis. à verbo antiquo Priuus, quod singulos significat, quo & Cato in lib.de re rust.vtitur. Vnde Priuatum ius id esse definitur quod ad singulorum vtilitatem pertinet.l.1.§.vlt.D.de iustit. & iut. Et Priuata iudicia à Latinis dicuntur, quæ ad rem familiarem cuiusq; pertinentia per arbitros,iudicesq; datos expediuntur.Cicero j.de Orato.Nã volitare in foro, hærere in Prætorum tribunalibus, iudicia priuata magnarum rerum obire. Idem Topic. Priuata iudicia maximarum quidem rerum in Iureconsultorum mihi videntur esse prudentia. Plinius lib.vj. Epist. ad Roma. Interuenit acribus illis & erectis frequẽs necessitas iudicandi ac pænè calculos tabulamq; poscendi, vt repente in priuati iudicij formam Centumuirale verteretur.Priuata delicta sunt, quæ ad rem familiarem & priuatam pertinent, nec cuiuis ex populo, sed ei dumtaxat, cui damnũ datum iniuria've facta est, competunt. Qualia sunt furtum, rapina, iniuria, damnum iniuria datum.tit.de priuat. delict.l.1.§.vlt. D. de pœn. l.7.D. de publie. iudic. Actio certè ex lege Cornelia de iniurijs etsi pro publica vtilitate exercetur, priuata est tamen. l. 42. §. 1. D.de procuratorib.l.vlt.C.de iniur.l. vlt. C. vbi senator. Priuatam etiam furti actionem vocat Quintilia.Declamatio.cccxlj.ad fi.

PRIVIGNVS vxoris meæ filius ex alio viro natus.Liberi quoque,quos ex alia vxore habeo,vxori meæ priuigni sunt.l.4. §. adfines. Planè quod ad causam prohibitarũ nuptiarum attinet,non solùm vxoris nostræ ex alio marito filia,sed etiam neptis, proneptis, priuignæ appellatione intelleguntur.l.14.§. vlt. D. de ritu nupt.

PRIVILEGIVM ius singulare est,& in certæ personæ vel causę gratiam fauorem've constitutũ. & lex de vno homine lata quasi priua lex,id est,priuato lata, vt Gellius lib.x.ca. xx.& Isidor.lib.v.ca. xviij.scribũt. Quo sensu priuilegium à Cicero. in Paradoxis & lib. iij. de Legibus, & aliàs sæpius hoc verbum vsurpatur.

Priuilegium quoque pręlationem & pręrogatiuam quamdam significat, quæ inter actiones personales vertitur,qua in debiti repetitione chirographarij creditores alijs conchirographarijs præferuntur. Sic hoc verbum accipitur in tit.de priuileg.credit. qui in vulgatis codicibus distinctus est ab alijs,in Pandectis verò Pisanis continenter hæret cum tit.de bon.auct.iud. possid.Sic & l.74. D.de iu.dot.l.53.§.j.& §.vlt.D.de pecul.l.51.§.idem respondit.D.pro soc.l.6.l. 33.l. 37. D. de iu.fis. l.10.D. ad munici.l.23.§.vlt.D.sol.matr.l.2. C. de seruo. pign. dat.l.10. §. quod si dies.D. de admin.tut.l.1.D.de cessio. bon. l.25.D.si cert. pet.l.58.§.vlt. D. manda.l.15.§.1.D.de cur.fur. l.1.§.sed & si satis.D.de administr.rer.ad ciuit. Priuilegia etiam pro ipsis creditoribus, qui priuilegia habent, ponuntur in l. 7. §. quotiens.D.depos.l.24.§.in bonis.D.de reb.auct. iud.l.17.§.pen.D.de excus.tu.Qui & Priuilegiarij vocãtur.l.1.D.de pac. & l.24.§.vlt.D.de reb.auct.iud.& ab Hypothecarijs separãtur.

PRO prępositio accedens cognationum adfinitatum'que nominibus, gradus profert,atque promouet. Veluti Proauus, Proauia,aui nostri pater,mater:Pronepos,Proneptis,nepotis filius, filia: Proauunculus, Promatertera,id est proauię frater & soror:Propatruus Proamita,id est,Proaui frater, & soror. l.1.§. vlt.D.de gradib.& adfinib.Quos etiã auunculos, patruos, amitas, materteras, maiores vocant. l. vlt.§.patruus maior.eo. tit. Atque hæc ex cognatione perita sunt nomina. Ex adfinitate verò eiusdẽ generis sunt hęc,Prosocer Progener Pronurus.l.3.§.vlt. D.de postul.l. 15.§.vlt. D. rerum amot. Prosocer(quo nomine Plinius in Epistulis Fabatum passim appellat) is est qui ab alijs socer magnus dicitur, nimirum vxoris meæ auus, cuius ego sum progener: Prosocrus mihi vxoris meæ auia est,ego sum illius progener.l.4. §.adfines.D.de gradib. Rursus auus meus vxoris meæ Prosocer:auia prosocrus est. Ipsa vtriq; pronurus est. d. §. adfines. Prosocrus enim vxoris nostræ auia, Pronurus verò nepotis vel pronepotis nostri vxor nobis appellatur. l.14. §. vlt. D. de ritu nupt. l. 15. §. vlt. D. rer. amot.l.4.§.gradus.D. de gradib.& adfin.l.8. §.vlt.D.de legat.præst.

PROBARI fideiussores dicũtur, in quorũ facultates inquiritur, vt idonei nécne sint pateat.l.10.D.qui satisd. cog.l.7.§.non solùm.D. de min. Inde ad fideiussores probandos dati arbitri accipiũtur, qui ad æstimãdas fideiussorum vires dantur. l.9. D. qui satisd.l.2. D. à quib.appell.non lic. Probari etiam opus dicitur, quod tamquã è lege dicta factum adprobatur. l. 26. l. 38. l. vlt. D. loca.l. 7. §.illud quoq;.D.de l.Iulia repetund. Frontin. lib.11. de Aquæductib.Eorumq; operum probandorum curam fuisse per Censores aliquando & Aediles. Et in vetere monumento Nea-

politano, quod legem parieti faciundo dictam habet. QVOD EORVM VIGINTI IVRATI PROBAVERINT, PROBVM ESTO, QVOD IMPROBAVERINT, IMPROBATVM ESTO.

¶ Probatoria in Impp. cōstitutionibus attestationem illam, vt cum vulgo loquar, significat, qua qui in ordinem aliquem adsciscitur, idoneus & probatus renuntiatur. l. 3. C. de agentib. in reb. lib. xij. l. 17. C. de re milit. l. 2. C. de cohortalib. l. 6. l. 9. l. 10. C. de diuers. offic. & apparit. lib. xj. vsurpat. & hoc verbum Iustinia. Edicto xiij. Extat autem apud Cassiod. lib. vij. formula probatoriæ Chartariorum.

Probi nummi & reprobi aduersantur. l. 24. D. de constit. pec. l. 40. D. si cert. pet. l. 24. §. qui reprobos. D. de pigner. act. vt apud Cic. lib. iij. Offic. Bonis nummis adulterini opponuntur.

PROBRVM & opprobrium idem est. Probra autem quædam natura turpia sunt, quædam ciuiliter & quasi more instituto'que ciuitatis, vt exponit Vlpia. Probrum porrò intellegitur & in his mulieribus, quæ turpiter viuunt, vulgo'que quæstum faciunt, etiam si non palàm, l. 41. D. de ritu nupt.

IN PROCINCTV versantur milites qui in expeditione belli sunt. l. vn. D. de bo. poss. ex test. milit. Vnde in procinctu facta testamēta apud veteres dicebantur, quæ à cinctis iam militibus & è castris in prælium iamiam exituris fiebant. Vlpia. in Instit. tit. xx. Iustin. in §. 1. Instit. de testament. Cic. lib. j. de Orator. & ij. de Nat. deor. Plut. in Coriola. Fest. libr. v.

PROCLAMARE ad libertatem, vel in libertatem dicuntur, qui ex seruitute se in libertatem vindicant, & adserunt, toto titulo, quibus ad libert. procl. non lic. l. 7. §. proinde. cum seq. D. de liber. cau. l. 40. §. libertatem. D. de fideicom. liber. l. 3. §. si seruus. D. de adq. poss. l. 8. D. de probatio. l. 3. §. diuus. D. de iure fisc.

PROCONSVLIS appellationem specialem esse, nec tā latè patere, quàm Præsidis, Vlpi. in l. j. D. de offic. præsid. scribit. Nam post diuisionem prouinciarum ab Augusto factam, qui militaribus & limitaneis prouincijs sibi reseruatis pacatas & tranquillas populo habendas, & more pristino administrandas reliquit, Proconsules appellati sunt, qui ex ordine senatorio ad regendas populi prouincias mittebantur, vt Dio lib. liij. & Strabo libro vltim. Geograph. & Tranquill. in Augusto scribunt. Proconsules autem in Bæticam, Cretam, Macedoniam, Achaiam missos, ex l. 2. D. de his, qui sunt sui vel alie. l. 3. §. idem Hadrianus. D. de testib. l. 10. in fi. D. de officio proconsul. l. 14. D. ad Turpillianum intellegimus. Quarum duas posteriores à Tiberio in curam suā translatas, Claudius populo reddidit, auctore Sueto. in ipsius vita, capi. xxv.

PROCVRATOR est, qui aliena negotia domini mandato administrat. l. 1. in fi. D. de procuratorib.

Procuratorum autem varia sunt genera. Quidam enim sunt litis procuratores, qui ad mouendas instituendas'q; actiones vel lites exequendas dantur. l. 86. D. de solut. Huiusmodi procuratorem ad actionē factum procuratorem vocat Paul. in l. 14. D. de pactis. Alij sunt negotiorum procuratores, quibus vel certa vna res, vel generaliter vniuersa negotia administranda mandantur, qui omnium rerum procuratores l. 13. D. de pact. l. 6. D. de institor. l. 7. D. de calumniatorib. & totorum seu vniuersorum bonorū procuratores vocantur. l. 63. D. de procuratorib. l. 17. §. vlti. D. de iniuriis. In illis edicti de iniuriis verbis, NEQVE PROCVRATOR QVI EO NOMINE AGAT, procuratorem accipimus non vtique eum solùm, cui specialiter procuratio data est actionis, sed sufficit esse eum, cui omnium rerū administratio mandata est. l. 17. §. ait prętor. & §. procuratorem. D. de iniur. Similiter in eo quod dicitur procuratorem iudicatum solui stipulari posse, non eum tantùm, cui ea res specialiter mandata fuerit, intellegimus, sed & eum, qui vniuersorum bonorum mandatum susceperit. Sed & si ratum fuerit habitum, procurator videbitur. l. 3. §. 1. D. iudica. sol. Eodem modo in Aedilicio edicto procurator accipitur. l. 1. & l. 25. §. procuratoris. D. de ædil. edicto. In interdicto quoq; Vnde vi ex sententia magis quàm ex verbis procuratorem non eum tantùm, qui legitimè procurator dicitur, omnium rerum eius qui absit, quasi penè quidam dominus, hoc est, alieni iuris vicarius, sed & quemlibet qui aliquid nostri negotij gerat, clientem videlicet, colonum, aut libertum, aut qui illam vim deiectionémque rogatum aut nomine nostro fecerit, intelligi, elegāter Cic. pro Cæcinna tradit. Atque adeò in plerisque librorum nostrorum locis is, qui sine mādato negotijs se alienis offert, & qui aliquid nostro nomine negotij nostri gerit, procurator vocatur, qui verus negotiorū gestor est. l. 34. §. si gener. l. 21. §. vl. l. 58. D. de sol. & l. 15. §. si quis absentis. D. de pet. her. l. 9. §. si heres. D. de lib. leg. l. 22. §. quod si. l. vlt. D. rem rat. hab. Quotiens autē additur nomen, Verus, is dumtaxat exaudiēdus est, qui mandatum habet, & cui vel idipsum quo de agitur, specialiter mandatum, vel totorū negotiorum administratio commissa & credita est. l. 40. §. 1. D. de procurat. l. 16. D. de iud. l. 1. in fi. D. quod iussu. l. 26.

l.26. §.mandata. D.manda. l.12. D.de solutionib.l.22.§.si procurator.D.rem.rat.hab. l.5.§. qui procuratorio. D.de noui oper. nunt. At in l. 1. §. quotiens verus. D. de vi & vi arm. Verus procurator is solùm accipitur, cui nominatim id mandatum est, vt & Accurs.illic notat. Vero procuratori falsus opponitur.d. l.1.§.quotiens.& §.cùm autem.Falsus autem appellatur, qui mandatum non habet, aut qui sine mãdato procuratorio nomine quid facit.l.1.in fi.D.quod iussu.l.3.§.vl. D.rem rat. hab. Interdum planè falsus procurator est, qui mala mente & intercipiendi animo procuratorem se simulat, & procuratoris personam induit.l.44.§.1.D.de furt.l.14.in fi. D.de condictio.causa da.

Procurator in rem suam datus dicitur, cui in rem vtilitatemq́; suam mandatæ sunt actiones.l.8.§.vlt.D.manda. l.2.in fi. D.fam.ercisc. l.3.§.idem Labeo ait.D.de in rem ver.l.24.D. de minorib.l.3.§.idẽ aduersus.D.quod quisq; iur.l.8.C.de hered.vend. Nam hic cùm mandatas sibi & cessas ab alio actiones exerceat, procurator est: sed quia non in alienam, sed suam rem, id est, commodum suum propriumq́; lucrum actiones præstitæ sunt, lucrumq́; omne & compendium eum respicit, idcirco in rem suam factus datus've procurator dicitur.l.4.C.de procuratorib.l.25.§.vl. eod.l.4.D.de re iud.l.1.§.in propria. D.quando appell.sit.l.20. D.de appellationib. l.14.D. de pact.l.18.D.de compensatio.l.6.C.de obligation.& action. Is qui nomen emit, in rem suam fit procurator.l.1. C.de contrar.iud.tut. Venditor quoque ab emptore datus ad litem procurator, in rem suam datus videtur. l.66.§.si secundùm.D.de euictionib.

Procuratoris Cæsaris, item Procuratoris patrimonij quale munus olim fuerit, exposui lib.iij.Select.Antiquit.

Erant & Procuratores hereditatium.l.32. D.de iure fisc. & in inscriptionibus Procuratores vicesimæ hereditatium. Item Procuratores rei dominicæ. l. penult. de conuen. fis. deb. lib.x.C. Et Procuratores domus dominicæ. l.8.C.vbi causæ fisc. Et Procuratores summæ rei.l.vl.C.si propt.publ.pensit. qui & Rationales summæ rei, vt in inscriptione l.7.C.vbi causæ fisc. Metallorum item & Baphiorum & textrinorum seu Gynæceorum & Linificiorum & bastagarum, & saltuum erant Procuratores, quorum in l.4.C.de metallar. lib.xj.C.l.penult.de murilegul.eo. Et in Notitia Imp.Rom.fit mentio.

Procurator Reipub. l. 3. §.planè.& l.5. §.idem ait.D.quod vi aut clam. l.2. §.ad frumentum. D.de administr.rer.ad ciuit.pert. l.7. C.ne de statu def.l.30.de decurionib.lib.x.C.

PROCVRATORIAE exceptiones vocãtur, quæ procuratorio nomine agentibus opponuntur, siue quòd non esse hoc eis mandatum dicatur quod persequuntur, siue quòd omnino procuratores esse, vel fieri potuisse negentur, vel ab eo dati dicantur, qui procuratoris dandi ius non habuit. l.57. l. 62. D. de procuratorib.l.2.& 3. D.de exceptio. l.29. §.quædam.D.manda.l.19.§.1.D.de probatio. l.39.§.penult.D.de dam.infec.§.penult.Instit. de satisdatio. Qua de re incidere crebrò in iudicijs quæstionem Quintilian.lib.vij. cap. j.admonet. Procurator, ait, alicuius pecuniam petit ex fœnore hereditario. Potest incidere quæstio, an huic esse procuratorem liceat. Finge nos postquam tractauimus eam remittere, vel etiam conuinci: quæretur, an ei cuius nomine litigatur, procuratorem habendi sit ius. Idem lib.iiij.cap.penult. vt contra petitionem pecuniæ malè petis. Procuratori enim tibi esse non licuit. Sed nec illi cuius nomine litigas habere procuratorem.

PRODIGVS est, qui neque modum, neque finem expensarum habet, sed bona sua dilapidando & dissipando profundit. l. 1. D. de cur.fur. Euersorem appellat Caius libro j.Instit.tit. de tutel. Solet & in libris nostris hoc verborum circuitu designari is, cui bonis interdictum est.l.18.D.qui testam. fac. l.6. D.de verbor.obligat.l.3.D.de nouationib. l.18.§.1. & seq.D.de castr.pec.l.10. D.de cur.fur. l.9.§. idem quæri.D.si cert.pet. Nam prodigis per prætorem vrbanum bonis interdicebatur, vt Paul.lib.iij. Sent.tit.j. Valer.lib.iij. cap.v. & lib.viij.cap.vj.ostendunt.

PRODVCI in ius, est ad Prætorem duci. l.3.§. docere.D.ne quis eum, qui in ius voc. l.4.D. de l.Iul. de vi priua. Produci etiam testis dicitur.l.23.& l.24.D.de testib. l.penult. & vlti. C.eo. Produci quoque olim dicebantur, qui in scena populo spectandi præbebantur, atque exhibebantur. Sueton.in Nero.cap.iiij. Equites Rom.matronasq́; ad agendum mimum produxit in scenam. Quintil.lib.iij.cap. vj. Qui se prætori in hortis ostenderat, nec erat productus, sedit xiiij.ordinibus. Plinius lib.vj. Epistul. ad Geminium. Proximis sacerdotalibus ludis productus in commissione pantomimus, cùm simul theatro ego & Quadratus egrederemur. Macrob.lib.ij.ca. vij. de Publio Mimo cùm mimos componeret, ingenti'que assensu in Italiæ oppidis agere cœpisset, productus Romæ per Cæsaris ludos omnes, qui tunc scripta & operas suas in scenam locauerunt, prouocauit. Et in inscriptione Lanuuina, qua me humanissimus & omni doctrinæ genere politissimus Antistes Mõtispessulanus donauit.

M. AVREL. AVG. LIB. AGELLIO
SEPTEMTRIONI PANTOMIMO SVI

TEMPORIS PRIMO SACERDOTI SYNHODI APOLLINIS PARASITO ALVMNO FAVSTINAE AVGVSTAE PRODVCTO AB IMPER. M. AVREL. COMMODO.

PROFANVM Varro lib.iiij. de lingua Lat.id esse ait, quod extra fanaticã causam sit, quasi procul à fano & religione secretum. Trebatius verò, vt Macrob. lib. iij. cap. iij. refert, Profanum id propriè dici tradit, quod ex religioso vel sacro in hominum vsum proprietatem've conuersum & promiscuum humanis actibus adcommodatum est. Aggenus quoque Vrbicus in Commentar. Frontini Profanum, ait esse quod cùm sanctum esset, postea in vsum hominum & extra fanum venit. Profana ergo res sacræ & religiosæ opponitur.l.83. §.sacram. D.de verbo.oblig. Profanum verò id esse etiam, quod quis sibi priuatum sacrum constituerit, Marcia. tradit in l.6.§.sacræ. D.de rer.diuisio. Agrum quoque purum monumento cohærentem profani iuris esse Impp. rescripserunt. l. 9. C. de religios.

PROFITERI, censum edere significat apud Vlpian. in Institut. tit.j. Inde professio censualis, de qua item & de Natali lib.j. Select. Antiq.abundè diximus. Ammian.Marcellin.lib. xix. Censuali professioni speciosa fiducia releuatæ. Profiteri etiam merces est, apud publicanos eas insinuare tributi pro his debiti exsoluendi causa. l.vlt. §. diuus. & §.si quis professus. D. de publican. l. 3. C. de vectig.& commiss. Quintilian.Declamatio. cccxlj. Quod quis professus non est apud publicanos, pro commisso tenetur. Idem etiam Declamat. ccclix. talem legem fingit, Publicano scrutari liceat, quod quis professus non fuerit,perdat.

Profiteri etiam in l.3.§.pen. D.vbi pupill. educ. est pupilli pecuniam prætori edere: vt professionem edere peculij in l. 19. D. de pecul. legat.

Profiteri iudicium in l. 1. D. ad l.Corn. de sicar. & l. 24. D. de fals. Sallust. in bello Iugurth. Sed ipse deprehensus multis hortantibus & in primis Albiano Consule iudicium profitetur.Suet.in Domitia.cap.xvij. Professusq; conspirationis indicium & ob hoc admissus, legenti traditum à se libellum & attonito suffodit inguina. Plinius libro iij. Epistul.ad Nepot. Eadem apud Claudium vxori Scriboniani cum illa profiteretur indicium, Ego, inquit, te audiam cuius in gremio Scribonianus occisus est? Vnde fit, vt pro, confiteri indicia, profiteri legendum putem in l.3.§. item is cuius.D.ad l.Corn.de sicar.

Profiteri etiam artem vulgatum est. Inde professores, qui artes liberales profitẽtur. Quorum nomine neque medicos, neque philosophos neque iurisperitos contineri traditur in l.1.cum seq.D.de var.& extraord.Rubr.de professorib.& medic.lib.x.C. Sed & argentariorum & aliorum omnium vitæ generum professio dicitur in l.6. §.Prætor. D.de eden. l.26.in fi.C.de episc.& cler.

PROHIBET vti frui, qui vi deijcit vtentem & fruentem, aut non admisit eum, cùm ex fundo exisset non vsusfr.deserendi causa. l.3. §.vti frui. D.de vi & vi arm. Aedificare verò prohibet, & qui prohibet eam materiam cõuehi, quæ ædificationi necessaria sit, aut qui operi necessarios venire prohibet. l.1. §.pen. D.de mort.infer. Prohibetur verò possidere & qui in solo ædificare prohibetur.l.penult. §.1.D.de adquir.possess. Prohiberi quis intellegitur, quominus faciat, si quolibet actu prohibentis, id est, vel dicentis se prohibere, vel manum opponentis, lapillum've iactantis prohibendi gratia. l.19. §.1. D.quod vi aut clam. Prohibitoria interdicta sunt, quibus Prætor vetat aliquid fieri. l. 1.§.interdictum. & l.2.D.de interdict.§.prohibitoria. Institut. eod.tit.

PROIICIENDI seruitus ius est, extra tectum mœniana proijciendi, &, vt Theoph. in §. æquè.Institut.de actionib.interpretatur, δίκαιον τοῦ ὑπερτείνειν ἐξώστην ἐπὶ τῶν μαινιάνων. l.1. & l.2.D.de seruit.vrba.l.penult. D. si mensor fal.mod.Itaq; Lexicon Latinogræcum proiecta tecta interpretatur αἰετοπτερύγια, αἰέτωμα ἔχοντα ἐπ' οἰκίαις. Inter Proiectum verò & Immissum hoc interesse Labeo rectè dicebat, quòd Proiectũ esset id, quod ita protenderetur, vt nusquã quiesceret, qualia mœniana & suggrundę essent: Immissum autem quod ita fieret, vt aliquo loco requiesceret.l. 242.§.1.D.de verbor.signif.& ideo Proijcere & Immittere separantur in l. 5. §. meminisse. D.de noui oper.nunt. Sic Proiectum tignorum intellige in l.vlt.§.vlt.D.de seruit.vrb. & Proiectum tectum apud Ciceron. Topic.& Proiecta in l.80.D.de cont.empt.l.vlt.§.pen. D.quod vi aut clàm. l.3. §.item videamus.& §.Labeo.D.vti possid.

PROMERCII causa haberi dicuntur, quæ in hoc habentur, vt veneant.l.3.§.item is cuius. D.ad l. Corn. de sicar. l.41. §.sed si quis.D.de lega.1.l.2.D.de vi pub.vnde Promercales res id est, venales.in l.4.§.item si quis.D.de penu leg.l.10.D.de impen.in res dot.& apud Sueton.in Iulio cap.liiij.

PROMISSIONIS verbũ & ad nudam promissionem siue pollicitationem & ad sponsionem refertur.l.19.§.1.D.de ædilic.ed.l.1.D. de iu.dot.l.1.§.eum qui.D.de const.pec.l.132. D.de verb.oblig.Planè si scriptum in instrumẽto fuerit promisisse aliquem, perinde habetur

betur, atque si interrogatione præcedente responsum sit. §. si scriptũ. Insti. de inutilib. stip.

PROMVTVVM in l. 40. §. seruus testamento. D. de statulibe. & in l. 16. §. item cùm quidem. D. loca. si modò lectio integra est.

PRONVNTIARE palàm & apertè exprimere est. l. 11. §. qui autem. D. de actio. empt. l. 1. l. 31. §. 1. D. de ædili. edic. l. 69. §. 1. D. de euictio. l. 15. §. 1. D. de statulib. quibus in locis venditores condicionem rei, quam vendũt, pronuntiare dicuntur. Eodem in significato Latini auctores pronuntiandi verbo vtuntur pro palàm aliquid pollicitũ & promissum significantes. Sic pronuntiare nummos apud Sueton. in Iulio cap. xix. & pronuntiare epulum apud eundem in eiusdem vita, capite xxv. Et pronuntiare donatiuum militibus in Galba, cap. xvj. Et pronuntiare tesseras in Domitia. capi. iiij. ad fi. Et pronuntiare præmia militibus, apud Liuium lib. ij.

Pronuntiare præterea sententiam ferre significat. l. 59. §. 1. l. 60. D. de re iudica. l. 37. D. de auro argen. Inde pronuntiatus heres patronus, filius, libertus, seruus dicitur, qui talis iudicatus, & per sententiam declaratus est. l. 9. §. 1. D. de in ius voc. l. 8. D. de his quæ vt indign. l. 8. C. de sent. & interlocut. l. 11. D. de adm. tut. l. 29. in fi. D. de liber. cau.

Pronuntiasse autem & statuisse dicimus eos, qui ius habent cognoscendi. l. 215. D. de verb. significatio.

Pronuntiare etiam in scena actores dicuntur. l. 1. D. de his, qui notan. infam. Plin. lib. vij. cap. xlviij. Luceia mima centum annis in scena pronuntiauit. Sueto. in Calig. cap. liiij. Vt ne publicis quidem spectaculis tẽperaret, quominus & tragoedo pronuntianti concineret.

PROPE est: Locutio Iureconsultis familiaris, quę licet dubitationis speciem habeat, adfirmat tamen & definit. l. 95. §. pen. D. de solut. l. 71. §. Titio. D. de condicio. & demonstr. l. 5. §. à barbaris. D. de re mili. Dicunt etiam Iureconsulti Propius est, pro, Magis est, l. 140. D. de verb. obliga. l. 18. D. de in rem ver. l. 31. l. 38. in fi. D. de act. emp. l. 54. in fi. D. de hered. inst. l. 67. D. de iur. dot. l. penul. §. conductores. D. de iur. immunita. l. 124. D. de legat. 1. l. 1. §. denique. D. quod vi aut clam. l. 29. D. de vsucap. l. 5. D. de precar. l. 125. D. de verb. signifi. Vtuntur & in eodem sensu voce Propemodum. l. 6. D. vt in possess. lega. l. 113. D. de verb. obl. l. 18. D. rat. rem hab. l. 88. D. de verb. signif.

PROPIVS Sobrino, Propius Sobrina. hi sunt patrui magni, amitę magnæ, auũculi magni, materteræ magnæ, filius, filia: hoc est, patris matris've eius de cuius cognatione quæritur, consobrinus, consobrina, siue frater patruelis, vel amitinus, vel amitina. l. 1. §. vlt. & l. 3. D. de gradib. & adfi. §. quinto. Inst. de grad. cognat. Pau. in l. vlt. D. de gradib. Patrui magni filius, ait, ei de cuius cognatione quæritur, propius sobrino vocatur. Nam, vt & Masurius ait, eũ quis appellat propius sobrino, qui est patris matris've cõsobrinus aut consobrina. Similiter Festus lib. xiiij. Propius sobrino, ait, mihi est cõsobrini mei filius, & consobrinæ meæ filia, & patris mei matris've meæ consobrinus. Imper. in l. 2. C. vnde legi. priorem sobrinum interpretatur, natum ex consobrina. Et ita in l. 2. C. commu. de succes. in v. c. propiori sobrino scriptum est, licet impressi propius habeant. In Theophilo verò mendosè πρόπιος σωβρῖνος, legitur.

PROPONI dicebantur, quæ vt oculis ciuium paterent, in publico proponebantur. Ita edicta proponi dicebantur: cuius rei exemplis, quæ infinita suppetunt, in re minimè dubia non vtar. Inde & actiones proponi dicũtur. quoniã in albo scriptas & in edicto Prætor in publicum edebat, vt ex l. 1. C. de interdict. & §. namque. in fi. Inst. de action. patet. Proponere etiã stipulationes Prætor dicitur eas, quæ ex ipsius iurisdictione veniunt. l. 52. D. de verbor. oblig.

ΠΡΟΠΕΤΩΣ in l. 13. in fi. D. de iureiur. significat, inconsulto calore, vt in l. 2. C. eod. tit.

PROPRIVM est suum cuiusque, vt Non. Marcell. exemplis confirmat. Cicero lib. vij. epist. ad Curium: Cuius quando te esse proprium scribis mancipio & nexu, meum autem vsu & fructu, contentus isto sum. Id enim cuiusque est proprium, quo quisque fruitur atque vtitur. Horatius,

Si proprium est quod quis libra mercatur & ære.

Vnde proprietas ius dominij significat. l. 34. D. de dolo. l. 12. §. 1. D. de dolo. Hæc vel Plena vocatur, si ei vsusfructus coniunctus sit: vel Nuda, si ab ea abscessit vsusfructus. Inde proprietatis dominus, Proprietarius vocatur passim in tit. de vsufr.

Propria causa quæ sit, quæri solet in tempore appellationum, quod in propria causa angustiùs & breuiùs, in aliena laxiùs datur. Et placuit propriam esse causam, cuius emolumentum vel damnum ad aliquem suo nomine pertinet. l. 1. §. in propria. D. quando app. sit. Itaque si procurator quis in rem suam datus sit, eius propria causa dicetur. Sed & quicũque sua interesse dicit, propriam causam defendere intelligitur. l. 2. §. 1. & §. vlti. D. quando appell. sit.

Propriè, pro specialiter in l. 2. in prin. D. de vac. mun. l. 2. §. vlt. D. de adm. rer. ad ciuit. Cic. lib. v. episto. ad Attic. Cui deposcenti mea mandata cetera vniuersa mandauit. Illud propriè ne pateretur, quantũ in ipso esset prorogari nobis prouincias. Propriam etiam pro speciali

ciali dixit Paul.in l.21.in fi.D.ad municip.

PROQVIRITATA. verbum fuit xij. tabul. quod ſignificabat promulgata. Sido.Apollin. libr. viij. epiſtola ad Nammatium. Per ipſum fere tempus, vt decemuiraliter loquar, lex de præſcriptione tricēnij (ſic enim legendum eſt) fuerat proquiritata. Quiritari vtique in veterum libris, fidem Quiritium inuocare eſt.

PRORETA in l.11.§.dominus. D. de publica. qui proram nauis regit.

PROROGARE modò eſt proferre diem.l.19. l.30.D.de lega.1.l.2.D.de re iudic.l.24.D.loca. Modò idem valet quod repræſentare.l.3.§. conſequitur.D.de contrar. & vt.actio.l.4.in princip.& §. ſi ab ignoto.D.de manumiſsio. l.19.§.ſi quis cùm in annum.D. loc.l.27.C.eo. titu.l.53.D.de pact.l.20.de decurio.lib.x.C.

PROSCRIBERE eſt palàm ac publicè propoſito libello ſignificare.l.11.§.1.D.de inſtito. l.34.§.vlti. D. de ſtatuliber. l.15.§. item ſi pignus.D.de iniur.l. 4. C.de diſtract. pignor.l. vlti.de fide inſtrum.lib.x.C.Sueton.in Iulio: Miſſo etiam ſacro Bibuli dicta quibus proſcripſit,&c.Palàm autem proſcriptum id intellegi Vlpia. in d.l.11.§.1.interpretatur quod ita poſitum eſt,vt de plano legi poſsit.

PROSECVTORES, ſecundum ſcriptorum codicum ſcripturam non perſecutores legere oportet in l.9.C.de curſu publi. libr. xij. & l.1.cum Rubrica.C.de auri publ. proſecutor. Quod & confirmat l.12.de ſuſceptorib.in C. Theo. Appellantur autem hoc nomine qui ad tranſmiſsionem tranſuectionemq́ publicarum ſpecierum animalia principum vſui neceſſaria proſequuntur.

PROSPECTVS ſeruitute conſtituta id adquiſitum videtur, vt ne vicinus quid ponere poſsit quod officiat ad gratiorem & liberiorem aſpectum. Et inter proſpectum & lumen hoc intereſt, quod proſpectus etiam ex inferioribus locis eſt, lumen ex inferiore loco eſſe non poteſt.l.12.l.15.D.de ſeruit.vrban. l.5.D.de noui oper.nuntia.l.2. §.merito. D.ne quid in loco publi. Appellatur hæc ſeruitus proſpiciendi in §.æquè.Inſtit.de actionib.& ne proſpectui officiatur in l.3. D. de ſerui.vr.

PROTEGENDI ſeruitus,l.1. & l.2. D. de ſeruitu.vrban. Ius eſt, vt protectum habere liceat.l.2. D.de ſer.ruſtic. Vnde Protectum in l.29.§.1.D.ad l.Aquil.l.6.in fi.D.arbo.fur. caeſ. l.15.§.precario.D.de precar. l.5. §. Prætor ait. & §.vlti.D.de his qui deiecer.vel effud.

Protegere ædes apud Cic.Topic.legimus.

PROTOCOLLVM Nouell. conſtitut. xliiij. ſchedam contractus ſignificat, quæ negligentiùs & obſcuriùs ſcribitur, ac poſt in mundum redigitur.

PROTOSPATARIVS officium fuit in Cōſtantinopolitana aula: Cui qui præerant, iudicandi munere fungebantur. Meminit eius Conſtan.lib.1. Epit.non ſemel,& Luitprandus lib.iij.de reb.per Euro.geſt.c.vij.Et Pau. Vvarnefridus Appendicis ad Eutropium li. vlti.& Notitia Græca,& Zonaras tomo iij. Annal. in Romani Argyropoli imperio.

PROTOSTASIAE munus.l. 8. C. de munerib.patrim.l.3. de filiisfam. & quemadm. pro his pat.ten.libr.x.C.l.1.& toto titu.de protoſtaſia in C.Theod.

PROTVTORE negotia gerit, qui munere tutoris fungitur in re impuberis, ſiue ſe putat tutorem, ſiue ſcit non eſſe, fingit tamen. l.1.§.1.D.de eo,qui pro tut.l.vlti.D.de tutel.& rat.l.3.§.pen. de contrar. & vt l.4. §. ſi quis non tutor.D.de doli except.l.19.§.1.D.de reb. auct.iudi.& apud Paul.lib.j.Sentent.titu.iiij. Inde Protutelæ actio,quæ aduerſus eū competit, qui pro tutore negotia geſsit, cùm tutor non eſſet. d.l.1. & l.4.C.de teſt.tut.l.pen. D.de tut.& rat.diſtr.

PROVINCIALES ſunt non hi tantùm, qui ex prouincijs oriundi ſunt,ſed & qui in prouincia domicilium habent.l.190.D. de verbo. ſignifi.l.4.l.7.D.de offic.proconſ.l.19.§.apud Labeonem. D. de iudic.Prouinciales legati, qui à prouincijs mittuntur in l. 35. in fine. D. de iureiuran.

PROVOCARE, vt plurimum eſt ab inferiore iudice ſuperiorē appellare. Interdum verò ad iudicem vocare ſignificat. l. 13. & l. 14. D.de iudic.l.2.in fi.D.commu.diuid.

PROXENETA interceſſor eſt, cuius interuentu negotia conciliantur, quiq́ nominis faciendi vel cuiuslibet alterius negotij gerendi cauſa operam ſuam adcommodat. l. 2. & l. vlti. D. de proxenetic. Seneca libr. xxj. Epiſtul. Aes alienum facias oportet, ſed nolo per interceſſores mutueris,nolo proxenetæ nomen tuum iactent. Credo eos aliàs ab eodem auctore pararios vocari,vt ſuprà notaui. Inde Proxeneticum ſalarium id dicitur, quod pro huiuſmodi opera datur. l. 1. D. de proxenetic.

PROXIMVS eſt, quem nemo antecedit, etiam ſi ſolus ſit: quamuis propriè proximus ex pluribus dicatur. l. 1.§. proximus. D. vnde cogna.l.2.§.hereditas. & §.legitima.D. de ſuis & legiti.l.91.l.155.D.de verbo.ſignifi. Sic in xij. Tab.quæ proximo adgnato hereditatem deferunt: Sic in edicto Prætoris, quo proximum cognatum vocat, proximi appellatio exaudienda eſt. §.ſi plures. Inſtit. de legiti.adgn. ſucceſ. Et aliàs quoque proximum accipimus non ſolùm eum, qui ante aliquem ſit, ſed etiam eum ante quem nemo ſit, licet ipſe neminem antecedat, cùm ſolus ſit.l.34.D.de vulg.& pup.

Prcxi

Proximitatis iure ad ſucceſsionem venientes ab his, qui adgnationis iure veniunt ſeparantur. l.5. C.de legit.hered. l.4. D.vnde cogna. §.vlt.Inſtitut.de ſucceſsio.cognat. Proximitatis enim nomine bonorum poſſeſsionem Prætor defert his, qui defuncto mortis tempore proximi cognati fuerunt. l.3. D.vnde cognat.l.8.D.de ſuis & legit.d.§.vlt.

Ita Proximitatis nomine bonorum poſſeſsionem competentem accipimus in l.1.C.de legit.hered.l.2. C.qui admitti. l.1. C.de bonor. poſſeſſ.ſec.tabul.l.1.D.de iur.& ſac.ignor. Et Proximitatis iure bona peti in l. 46. D. ad Trebellia. Quintilian.lib.iij.cap.viij. Quod accidit,etiamſi de vna re queratur aliqua,ſed eam plures petant,vel eodem iure, vt proximitatis, vel diuerſo, vt cum hic teſtamento, ille proximitate nitatur. Caſsiodor.lib.v.Variar.epiſtol.ad Epiphanium, Si re vera,vt ad nos perlatum eſt, nullus ei aut teſtamento heres extitit,aut proximitatis iure ſucceſsit.

Proximum etiam vicinum, adfine, & ſimile ſignificat.vt in l.2.D.loca.& Inſtitut.eod.tit.in princ. Locatio & conductio,aiunt Caius & Iuſtinia.proxima eſt venditioni,id eſt, vt interpretatur Theophilus, ἴσον τῇ πράσει. Sic proximum ſacrilegio eſſe maieſtatis & ſepulchrorum violatorum crimen Vlpian. & Iulia.dicunt in l.1.D.ad l.Iuliam maieſt. l.5.C. de ſepulchr.viol. Sic furioſo proximum eſſe, Caius ait eum,qui eius ætatis eſt,vt nondum intellegat quid agatur. Sic enim non multum à furioſo abeſt. Sic in proximam empti in factum actionem dari ait Paul. in l.6.D.de reſcind.vend.id eſt,ſimilem, vt in l.5. §.pen. D. de præſcript. verb. Et Proximam morti pœnam metalli.l.28. D.de pœn. quæ ad eam proximè accedit,eiq́ ſimilis eſt, cùm ſeruitutem infligat.

Proximus ſacrorum ſcriniorum Rubr. de proxim. ſacr. ſcrin. lib. xij. Proximus admiſsionum apud Ammia. Marcell.lib.xxij. Vnde Proximatus in l.1. C.de proxim. ſacror.ſcrin. lib.xj.

PRVDENTES Iureconſultos ſignificant.l.7. D.de iuſtit.& iur.l.2.§.his legibus. D.de orig. iur.l.36.D.de ſtatuliber.qui & iuriſprudentes dicuntur.l.1.C.de ingen.manum.

PVBERES feminæ quidem à duodecimo anno intelleguntur, Maſculi verò à decimo quarto.l.vlt. C. quando tutor eſſe deſ. Inſtit. quibus mod.tut.finit.Conſtantin.lib.j. Epit. tit.xij.Secundumq́ hancdifferentiam pubes ætas accipienda eſt,in l.41.§.pen. D.de vulg. & pup.l.11.C.arbitr.tut.l.3. §.penult. D.de liber.exhib.l.14.D.de S.C.Silania. Ceterùm in cauſa alimentorum, quæ pueris puelliſq́ vſque ad pubertatem præſtari quis cauit, pietatis intuitu pubertatis tempora laxiora preſcribimus: & puberes maſculos decimo octauo demum anno, feminas verò decimo quarto intellegimus. l.14. D.de aliment. leg. Sed & plena pubertas decem & octo annis circumſcribitur.l.49.§.1. D.de adoptio.§. minorem. Inſtitut.eod.tit. Paul.lib.v.Sentent. tit.iiij. §.vlt. Inſtitut.quib.ex cauſ.manumitt. lic.Proximi pubertati eſſe dicuntur, qui non multum à pubertate abiunt.l.112.D.de diuerſ. reg.iur.§.in lumina. Inſtitut.de obligat.quæ ex delic.l.14.D.de S.C.Silania.§.pupillus. Inſtitut.de inutilib. ſtipul.vbi Theophil. vertit ὁ πλησιάζων τῇ ἥβῃ. Cuiuſmodi ætatis qui ſunt, rerum intellectum iam capiunt,& doli capaces ſunt.l.23. & l.24. D.de furt. Sic proximè prætextati ætatem accedere dicimus eos,qui pubertatem iam ingreſsi ſunt. l. 3. §.vlt. D.de liber.exhib.

PVBLICA ea ſola propriè dicuntur, quæ ſunt populi Romani.l.15. D.de verbor. ſignificat. Hinc publicum ius id definitur eſſe, quod ad ſtatum rei Romanæ ſpectat. l.1. §. 1. D.de iuſtit. & iur. Nec verò Reipub.cauſa abeſſe eos intellegimus, qui pro ciuitate legatione funguntur. l. 26. §.item inquit Prætor. D. ex quib.cauſ.maior. Ciuitates enim loco priuatorum habētur. Publiciq́ appellatio in compluribus cauſis ad populum Rom. reſpicit.l. 16.D.de verbor.ſignific.Inde adeò publicani nomen habent,quod vectigal populi Rom. conductum habent, quod abſolutè publicum appellatur.l.1.§.1.D.de publican. Cic.de prouinc.conſularib.An qui frui publico non potuit, hic legitur ipſa lege cenſoria? Idem Epiſt.j.ad Q.Fratr. Publicis malè redemptis. Quintilian.Declamat.cccxl.Ego non ea voluntate feci, vt hic liber eſſet, ſed vt publica non ſolueret. Idem Declamat.cccxlj. Ante omnia nulla lege comprehenſum eſt,vt alienam rem non profiteri liceret, alioquin publicum euerſum eſt. Tacit.lib.xiij.Edixit,vt leges cuiuſq́ publicè occultæ ad id proſcriberentur. Sueton.in Calig. cap.xxx.de vectigalibus à Caligula inſtitutis agens, Additumq́, ait, ad caput legis, vt tenerentur publico & qui meretricium feciſſent. Ita publicum quadrageſimæ, apud eumdem accipio in Veſpaſian. cap. j. & publicorum conductiones in l.33.D.pro ſoc.Horat.j.Epiſt.

Pars hominum geſtit conducere publica.

Publicani ergo ſunt, qui publico fruuntur, quique publica populi Romani vectigalia conducta habent, & omnes qui quid à fiſco conductum habent.l.1.§.1.l.1.in fin.D.de publican.

Publica autē vectigalia intellegere debemus, ex quibus vectigal fiſcus capit, quale eſt vectigal portus, venalium rerum, item ſalinarum,& metallorum,& picariarum.l.17. D.de verb.

verb. ſignificat. Nam & qui harenarias & cretifodinas & ſalinas & metalla conducta habent, publicanorum loco ſunt. l. 13. D. de publican. Etiam qui paſcua conducebant, publicani dicebantur. Plin. lib. xix. cap. iij. Multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani, qui paſcua conducunt maius ita lucrum ſentientes depaſcuntur pecorum pabulo. Erat verò maxima Romæ & potentiſsima publicanorum ſocietas, iſq; ordo in prouincijs plurimũ auctoritate & potentia valebat, vt Cic. in Epiſtol. ad Lentul. & Appium & Q. Fratrem. & pro Plancio & Liu. lib. xxxv. ſignificant. Sed ad publica reuertamur. Etiam ciuitatium bona vectigaliaq; abuſiuè publica dicuntur. l. 15. D. de verbor. ſignificat. l. 40. D. de neg. geſt. l. 36. §. 1. D. ad municipal. l. 5. §. idem ait. D. quod vi aut clàm. Publica autem appellantur, quorum vſus in commune expoſitus eſt, & omnibus patet: proprietas verò non æquè. l. 5. D. de rer. diuiſio. §. flumina. & §. riparum. Inſtitut. eod. tit. l. 30. §. 1. D. de adquir. rer. do. Quæ hac ratione à communibus diſcernuntur, quorum vt vſus communis eſt, ita & proprietas occupanti cedit. Ac publica quidem ea iuſregentium dicuntur. l. 7. §. inſula. & l. penult. §. 1. D. de adquir. rer. do. l. vlt. D. de vſucapion. §. fluminum. & §. littorum. Inſtitut. de rer. diuiſ. Alia enim ſunt publica populi Rom. quæ in patrimonio & pecunia populi ſunt, quæ tam ad eorum quæ iuregentium, quàm quæ ciuitatium publica ſunt, ita appellari ſolent. l. 9. D. de vſucapionib. & apud Vlpia. in Inſtitu. tit. xx. l. 14. D. de adquir. rer. do. Quod ne abſurdum propter nouitatem videatur, etiam aliorum auctorum teſtimonijs confirmabo. Cicer. v. in Verr. Perpaucæ ciuitates bello à maioribus noſtris ſubactæ, quarum cùm eſſet ager publicus populi Ro. factus. Liuius lib. iij. ad fi. Agrum de quo ambigitur, finium Coriolanorũ fuiſſe, captiſq; Coriolis publicum populi Ro. eſſe factum. Hygen. lib. ij. de limi. Vectigales autem quidam ſunt obligati Reip. populi Ro. quidam coloniarum aut municipiorum, aut ciuitatum aliquarum.

Publici autem appellatio id continet quod in communi populi vſu eſt, & publicis vſibus deſtinatum: qualia erant Romæ, Campus Martius, forum, theatrum, ſtadium, baſilicæ, viæ, itinera publica. At quæ in fiſci patrimonio ſunt, quoniam quaſi propriæ & priuatæ ſunt principis, eadem appellatione non continentur. l. 6. & l. 72. §. vlt. D. de contr. empt. l. 2, §. publici. cum ſeq. D. ne quid in loco pub. §. vlt. Inſtitut. de emptio. & vend. l. 14. §. vlt. D. de ſeruitutib. §. res fiſci. Inſtitut. de vſucap. Sed & publicæ cauſæ à fiſcalibus ſeiunguntur. l. 1. §. 1. D. de calumniatorib. quamquam fiſci cauſam publicam vocat Vlp. in l. 21. §. in priuatorum. D. de petit. hered. Ceterùm publicum ius interdum id intellegitur quod ad ſtatum rei Rom. pertinet, in ſacris ſacerdotibus, ac magiſtratibus conſiſtens. l. 1. §. huius ſtudij. D. de iuſtit. & iur. Cuius partem eſſe ius Senatorum, Plin. lib. viij. Epiſtol. ad Ariſto. ſcribit. Interdum verò generaliter publicum ius commune & quo omnes eiuſdem ciuitatis ciues vtuntur, ſignificat. l. 33. in fi. l. 39. §. vlt. D. de excuſ. tut. l. 8. D. de tutel. l. 29. D. de teſt. tut. l. 7. §. ſi vxor. D. de donatio. int. vir. l. 6. D. de adm. tut. l. 76. in fi. D. de condicio. & demonſt. l. 46. & l. 117. §. 1. D. de diuerſ. reg. iur. l. 42. D. de oper. lib. l. 1. in princ. & l. 15. §. 1. D. ad l. Falcid. coniuncta l. 56. D. de legat. j. l. 2. C. ne vxor pro marito. Vnde quod in l. 38. D. de pactis ſcriptum eſt, Ius Publicum pactis priuatorum mutari non poſſe, id à Conſtantino ſic redditur, ἐκ ἰδιωτικῶ συμφώνω τὸ κοινὸν νομιμὸν οὐκ φυλάττεται. Sic & apud Terent. Phorm.

Num iniquum poſtulo?
An ne hoc quidem adipiſcar ego quod ius publicum eſt?

Publici iuris eſſe dicitur teſtamenti factio. l. 3. D. de teſtament. Vſucapio item publico iure contingere, & bono publico introducta dicitur. l. 18. §. 1. D. de dam. infec. l. 1. D. de vſucapionib.

Publica etiam eſſe nuptiarum vtilitas traditur. l. 12. §. medio. D. de captiu. & poſtl.

Publicam quoque habere cauſam officium & miniſterium argentariorum traditur in l. 10. §. 1. D. de eden. Et publicam fidem ſecutos eos, qui apud eos pecunias depoſuerunt. l. 7. §. quotiens. D. depoſiti.

Publica iura officiaq; in l. 5. §. vlti. & l. 6. D. de cap. minut. & in l. 14. D. ad Trebellian. l. 2. D. de diuerſ. reg. iur. Magiſtratuum, honorum, & ciuilium munerum in Repub. gerendorum iura ſignificant. Ideoq; in l. 9. D. de his qui ſunt ſui vel al. In publicis cauſis filiumfa. haberi loco patrisfam. his exemplis demonſtratur, veluti ſi magiſtratum gerat, ſi tutor detur. Inde publicum munus officium priuati hominis vocatur, ex quo commodum ad ſingulos vniuerſos've ciues remq; eorum peruenit. l. 239. §. munus. D. de verb. ſignific. Proinde publico munere legatus fungi dicitur. l. 27. D. de iudic.

Publicæ quæſtiones, publica itẽ crimina, ſunt, de quibus publicũm iudicium eſt conſtitutum. l. 32. §. Iulianus. D. de arbitr. l. 2. §. deinde Cornelius. D. de orig. iur. Nec enim publica iudicia idcirco dicta ſunt, quod, vt Iuſtin. tradit, eorum executio cuiuis ex populo qui modò idoneus ſit accuſator, detur. Hac enim

ratione

ratione popularia iudicia publica essẽt; quod est inconsequens: sed quod ex legibus publicorum iudiciorum veniant atque descendant. l.1. D.de public.iud. Verum est tamen, & id ex eodem Vlpiano Iustinianus hausit, publico iudicio cuilibet ex populo experiri licere, nisi si cui lege aliqua publico iudicio accusandi non est potestas. l.43.§.senatus.D. de ritu nupt.

Publicorum verò iudiciorum hæ sunt leges, Iulia maiestatis, Iulia de adulterijs, Cornelia de sicarijs, & veneficis; Pompeia de parricidijs, Iulia peculatus, Cornelia de testamẽtis, Iulia de vi publica, Iulia de vi priuata, Iulia ambitus, Iulia repetundarum. l.1. D.de publ. iudic. Institut. eod.tit. Quęstiones autem publicas de falso, sicarijs & parricidijs Cornelius Sylla dictator constituit. l.1. §.deinde Cornelius.D.de orig.iur. Antea L.Piso Tribunus plebis de pecunijs repetundis quæstionem constituerat, vt Cic. in Bruto scribit. De iniurijs verò quemadmodum vitiosè in omnibus codicibus (Florentinos excipio) scriptum est, quæstio publica ab eodem non est constituta. Actio enim ex lege Cornelia de iniurijs priuata est; non publici iudicij. l. 42. §.1. D.de procuratorib. l. vlt. C. de iniur. Natum fuisse hũc errorem, qui libros omnes ante hac occupauit ex eorum imperitia puto, qui apud Vlpianum eam actionem pro publica vtilitate exerceri legerant: quasi verò non & priuata iudicia pro publica vtilitate exerceantur, cùm & suum ius cuique tribui & qualiacumq; nocentium peccata puniri Reipublicæ intersit. Raptus porrò crimen publicum esse dicitur in l. penult. C.de noxalib. quoniam ad l. Iuliam de vi pertinet. l.5.§.vlt.D.ad l.Iuliam de vi publica. Publici autem iudicij causam habere crimen dicitur in l.7. D. de public. iudic. quod publici iudicij est.

Publica conuentio est, quæ fit per principem, aut quotiens inter se duces belli paciscuntur. l.5.D.de pact. Publica abolitio est, quæ publicè fit, publicéq; indulgetur ex Senatusconsulto. l.8. l.12. l.17. D.ad Turpillia. Et apud Paul. lib. v. Sent. tit. xvij.

Publica vis, quæ armis committitur tit. ad l.Iul. de vi pub.

Publicæ personæ modò magistratus & officiales, modò tabularios significant. l.30. C.de episc. & cler. §.cùm autem. Institut. de adoptio. Quo olim munere functos seruos publicos constat, ex l.18. D.de adoptio. & l.vlt. de decurionib. lib.x.C.

Publicè, interdum est in publico loco, veluti apud acta, vel in æde sacra publica. l. 56. D. manda. coniuncta l.7. in fi.D.qui satisd.cog. l.7.D.de minorib. l.4.D.de statulib.

Interdum publicè, est publico nomine, & publica auctoritate. l.4.§.in eum.D.de adm.tut. l.24. D.de captiu. l.121. §.1. D.de diuers. reg. l. 12.D.de fideicomm. libert. l.15. §.si publicus. D.de dam.inf. Planè in l.6. §.sacræ. D.de rer. diuis. publicè est, principali vel põtificali auctoritate. l.vlt.D.vt in poss.leg. Aliàs publicè in commune significat, veluti cùm dicimus, publicè interesse. In publicum deduci intelleguntur fugitiui serui, qui magistratibus municipalibus vel publicis ministerijs traduntur. l.1. §.penult. l. 2. D.de seruis fugit. Et sic quoque in publico seruari dicuntur, qui sub publica custodia asseruantur. l.48.D.de verb. significat. l.9.D.ex quib.cau. maior. vel etiam qui in carcere sunt. Nam & Plaut. publicitus excipi, pro carcere excipi in Amphitryo. dixit imitatione Græci sermonis, quo δημόσιον carcer appellatur.

Publicari dicitur quod publicum fit, quodq; in fiscum & ærarium cogitur. l. 23. §. si fundus. D.de seruit.rust. l.27.D.de adulter. & alijs infinitis locis.

PVBLICIANA actio earum rerum persequendarum causa datur, quas ex iusta causa nactus quis nõdum vsucaptas amisit. l.1. cum seq. l.15. D.de publicia. Nam qui se bona fide possessa possessione ante completam vsucapionem excidit, is ad eam rem vindicandam in rem actionem habet, quæ à Prætoris nomine à quo primùm proposita fuit, Publiciana appellata est, quemadmodum & Fabiana & Caluisiana & Pauliana & Seruiana. §. namq; si cui. Institut. de actionib. Constantin. lib. ij. Epit. tit. j. Publiciana ait, ἤγ ἡ ἀνακαλουμένη τὴν νομὴν τοῦ μήπω [illegible] καλῆ [illegible] νομῆ.

PVDOR pro existimatione, dignitate, &, vt vulgò loquimur, reputatione in l.20.D.de his qui not.inf. l.25.D.de procuratorib. l.1. §.item aut per semetipsum. Coniunctis vicinis §§. & l. 15. §. generaliter. D. de iniur. Verecundiam etiam dixit Papinia. in l.15. D.de condicio. & demonstr.

PVERI appellatio tres significationes habet: vnam, cum omnes seruos pueros appellamus. quæ in Comœdijs frequens est: Alteram, cùm puerum contrario nomine puellæ dicimus. Tertiam, cùm puerilem & impuberem ætatem significamus. l.204.D.de verbor.sign.

Pueri vtique appellatione etiam puella significatur, non imitatione modò Græci sermonis, sed & quòd masculino sexu femininum aliàs quoque semper comprehenditur. l. 161. in fi.D.de verbor.obligation. Argumentum etiam huius significationis illud adfert Paulus, quòd & recentes ex partu feminas puerperas Latini vocãt. Teren. Andria: Non im-

perasti coràm quid opus esset facto puerperæ. Vbi vide Donatum. Seneca libro iij. de Benefic.cap.xxxv. Sed æger filius, sed vxor puerpera tenet. Sueton.in Caligul. cap.viij. Qualiscumque partus, ait, sine sexus discrimine puerperium vocatur, quod antiqui etiam puellas pueras sicut & pueros puellos dictitarent.Iuuen.Satyra vj.

Sed iacet aurato vix vlla puerpera lecto.

Auson.in Eidyllijs.

Hinc illud quod legitimos Lucina labores
Præuenit, & grauidos sentit subrepere nix'
Ante expectatum sestina puerpera votum.

Gellius quoque lib.xij. cap.j. puerperam ait dici, quę recèns enixa est. Priscianus quoque lib.vj. Puer pueri, cuius femininum dicebant antiquissimi: vnde & puerpera dicitur, quæ puerum vel pueram parit, id est puellam, quod est diminutiuum pueræ. Ita puerperam accipe in l.14. §.puerperam. D.de ædilicio edicto.

Puer impuberem filium significat in l. 36. D.de statulib,

PVLSARI pro iudicio conueniri. l. 11. §. qui interrogatus. D.de interrog. in iur.fac.l.2. §. & quoq.& §.si agant.D. de iud. & in Impp. rescriptis persæpe.

PVPILLVM Cornutus in ij.Satyr, Persij dici tradit puerum adhuc intra impuberes annos constitutum & nondum suæ tutelæ. Pomponius pupillum definit, qui cùm impubes est, desinit in patris potestate esse aut morte aut emancipatione. l.239. D.de verb.signific. Planè pupillus non appellatur, qui adhuc in vtero est.l.162. eod.tit. Hic enim ne vix quidem animal est, sed tantùm spes animalis. A pupillo pupillaris descēdit, quod verbum ætati, & tabulis adplicari solet. Pupillaris ætas xiiij.anno terminatur.l.16.D.de iure fisc. l.7.C.de impub. l.3. C.de præscript.xxx.ann. Eius tres gradus facit Theophil. in §.pupillus.Institut.de inutil, stipul. Infantiam, id est, necdum fandi potētem ætatem: proximam infantiæ, quæ iam fandi potestatem consecuta est: & proximam pubertati quæ proxime pubertatem accedit.

Pupillaris substitutio, est quæ fit liberis impuberibus in potestate positis in eum casum, quo antè pubertatis annos decesserint.l.2.D. de vulg.& pupill. Instit. de pupill. substitut. Eodem'que modo pupillares tabulas accipe quas etiam pupillare testamentum & impuberis filij testamentum Iureconsulti vocant. l.34.§.si coniunctim.D.de leg.j. l.8. §.sed neque impuberis.D.de inoffic. l.3. §.interdum. l.10.§.si ex.l.20. l.38. in fin. l.43. D.de vulg.& pupill.substit. Et secundas tabulas, vt alio loco ostendemus.

PVRGARE multa significat. Purgare moram emendare est. l.8. & l.14. D.de nouatio. l.73. §.vlt.l.91.§.sequitur.D.de verbor.obligation. Purgare existimationem. l. 1. §.quotiens autem.D.de iniur. Purgare innocentiam.l.22.D. de iu.fisc. l.6. C.de procuratorib. & purgare crimen.l.vlt.D.ad leg.Iul. maiest. & purgare se in l.vlt.D.de requirend.vel absent. Purgare pudorem.l.23.D.de procuratorib. Purgare viam est ad libramentum proprium redigere sublato eo quòd superest. l.1. §.1. D. de via publ. Sic accipe in l.1, §.cùm autem.D.de fluminib. Purgare etiam riuum, fontem, dicimus.l.1.D.de riuis.l.1.§.deinde.D.de fonte.

PVRVS locus interdum inædificato opponitur.l.vlt.D.de pigner.act. Quo sensu & pura loca Varro lib. iiij. de lingua Lat. areas in vrbe appellari scripsit. Interdum religioso, id est ei loco, in quem mortuus illatus est: Itaque Purus locus definitur qui neque sacer, neque sanctus, neque religiosus est, sed ab omnibus huiusmodi nominibus vacat, & profani iuris est.l.2.§.Prætor, D.de religios.l. 2.l.6.l.9.C.eo.tit.l.1.§.hoc autem. D.de mort. inf.l.6. §.si quis in communem. D.comm.diuid.l.73.D.de contrah.emptio. §.religiosum. Instit.de rer. diuisio. Ita Purum monumentum accipio in l.5. in fin. D.de religios. l. 5. §. concessa.D.de donat.int.vir.

Pura lanx cęlatæ opponitur in l.6.D.de rei vindicat. vt & argentum purum cælato aduersum facit Cicero vj. in Verr. Cœnabat, ait, apud eum: Argentum illi ceterum purum adposuerat, & post ei negotium dedit, vt quicquid Halunti esset argenti cælati, aut si quid esset Corinthiorum, vt omne statim ad mare ex oppido deportaretur. Et alio loco, Ne quem putetis sine maximo dolore argentum cælatum domo quod alter eriperet, protulisse, omnia deferuntur, Cybiratæ fratres vocantur, Pauca improbant, quæ probarunt: his crustæ aut emblemata detrahuntur. Sic Haluntini excussis delitijs cùm argento puro domum reuerterunt. Plinius libro xxj.cap. iij. de lemniscis, Puri diu fuere: cęlare primus eos instituit P.Claudius. Atque ita magis est, vt purum argentum apud Plinium libro iij.Epistola j. interpretemur, quàm quo Cataneus vir doctissimus exposuit modo, Sed pura vasa apud Columellam lib.xij, c.iiij. & cap. xxviij. ad finem ea accipienda sunt, in quæ nondum quicquam sit infusum.

Pura obligatio, præsens dicitur, quæ neque diem, neque condicionem habet. §. omnis. Institut. de verb. obligat. cum alijs infinitis. Et Purè, est sine die & condicione. l.8. D.de auct.tut. Hinc pura libertas, quæ purè data est.l.59. §.1. D.de man.test. Planè in l.5. D.de solutio. Pura obligatio est, quæ sine satisdatione

tione

tione est, cui fideiussor vel pignus non accessit. Et purè stipulatus in l.138. §.vlti. D. de verbo.obliga.dicitur, qui illud aut illud simpliciter stipulatus est, non adiecto eo, vtrùm voluerit.

Puræ chartæ scriptis opponuntur.l.32. §. quod tamen. D. de legat. 3. Purum iudicium apud Cicero. libro ij. de Inuentio. est sine exceptione.

Puras hastas, quibus iuuenes plerumque præmij ergo donabantur:Seruius in vj.Aeneid. interpretatur sine ferro. Vnde à Zonara δόρατα ἀσίδηρα vocantur. Ita apud Liuium sæpe & apud Vopisc. in Aurelia. hoc verbum accipiendum est.

PVTARI propriè arbores, vitesq; dicuntur. l.1.§.Labeo.D.de aqua cottidia. l.1.§.siue autem.D.de noui oper. nuntia. Vnde putator, qui arborum ramos stringit & amputat. l.31. D.ad l.Aquil.l.18.§.de putatoribus.D.de fun. instruc.Et apud Paul.libr.iij. Sentent. tit. vj. & lib.v.titu.xxiij. & apud Plinium lib.xxvij. capit.viij. Festus Pompeius libr.ix. Imputatum ait,nondum purgatum.Purum enim est purum. Vnde putare vites, dicimus, hoc est detrahere, quæ impedimento sunt ad fructum. Gellius libr.vj.capit.v. Putare veteres dixerunt, vacantia ex quaque re ac non necessaria aut etiam obstantia & aliena auferre, & excidere, & quod esse vtile ac sine vitio videretur,relinquere. Sic namq; arbores & vites,& sic etiã rationes dictæ putari.

Putare autem arbores Græci κλαδεύειν vocant. Leontinus apud Cassia.lib.x. γεωπονικῶν μετὰ τὴν καρπολογίαν εὐθέως ἐς τὰ μεγάλα καὶ τὰ μικρὰ δένδρα κλαδευτέον.

Hinc putatoriæ falces, quæ putandis arborum ramis deseruiunt apud Paul. libro iiij. Sententia.titu.vj.

Putare lex xij.tabula.à Modestino in l.25.D.de statulib.dicitur.quod ita sensisse eam ex verbis eius colligitur.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER XV.

QVA pro Quatenus,qua fine,quia, eò quod,in l.112.D. de verb.signifi.l.6. D. de re iudica. & l.1.§. si pater. D.de S.C. Sillan. l. 2. §. creditor.D.de reb. credit.l.1. D. de senatorib.l.63.D.ad l.Falcid.l.23. D. si quis om. cau.test.l.44.in fi.D.de furt.

QVADRATARII, in l. vn. de excus. artific. libr.x.C.qui sint, ex libello passionis Beator. Claudij,Castorij, Nicostrati & Symphoriani, qui arte quadrataria excelluisse feruntur, didici, Hic autem vno loco scriptum est, Et cœperunt artifices quadratarij incidere lapidem ad collyrium columnæ. Et alio loco, Tunc cœperũt in nomine Christi cauare cõchas & pegas, & lacus cum sigillis & cantharis, cum magna tenuitate artis. Et aliàs, Ab eadem hora cœpit Simplicius omnem artem quadratariam cum ferramento suo, sicut Symphorianus bene & rectè operari.Ex quibus & alijs eiusdẽ libelli, quos hic omitto locis, eorum artificum industriam in columnis ex marmoreis lapidicinis incidendis marmoribusq; in tenues crustas secãdis & sigillis,conchis,cantharisq; cauãdis, & omnibus argumentis ex marmore alijsq; lapidibus exprimendis versatam liquet. Quod etiã Sidonij Apollinaris à me subiecta verba comprobant,quæ lib.iij.Epist. ad Secundum leguntur. Sed vide, ait, vt vitium non faciat in marmore lapicida.Quod factum sit ue ab industria,seu per incuriam mihi magis quàm quadratario liuidus lector adscribit.

Quadratum lapidem in l.6.§.penul. D.si seruit. vindice. interpretor quadrangularem & in speciem quadratã cæsum: quomodo & zonam quadratam Fest.libr. xv. interpretatur. Liuius lib.vj.capitolium quoque saxo qua-

drato substructum est. Pli. lib. x. Epistul. Manent adhuc paucissimi arcus: possunt erigi quidam lapide quadrato qui ex superiori lapide detractus est.

QVAERERE legibus apud veteres dicebantur, qui criminum quæstiones exequebantur, quisque quæstiones publicas exercebant. Plin. Epist. vlti. lib. v. Causa dilationis Nepos Prætor qui legibus quęrit. Cicero pro Milo. Decernebat enim, vt veteribus legibus tantummodò extra ordinem quæreretur. Vnde qui rebus capitalibus præerant, olim quæstores vel quæsitores dicebantur quasi ἐρευνηταί, vt Iustin. Nouel. lxxx. interpretatur. l. 2. §. & quia, vt diximus. D. de origi. iur. Cice. pro Sex. Roscio. Hunc quæsitorem ac iudicem fugiebant, atque horrebant, in quibus periculum creabatur. Virgil. vj. Aeneidos, Quæsitor Minos vrnam mouet. Et quæstioni præesse dicebantur Pretores qui quæstionem exercebant. Ita iudex quæstionis in l. 1. in princ. D. ad l. Cornel. de sicar. Quæstio etiam de crimine constitui dicebatur, cùm alicuius criminis inquisitionem senatus mãdabat. Sueto. in Iul. cap. vj. Quem inter publicas cerimonias penetrasse ad eam muliebri veste tam constans fama erat, vt Senatus quæstionem de pollutis sacris decreuerit.

Quæstiones etiam publicas constitutas à Cornelio Sylla Dictatore legimus, De falsis, De sicariis, De veneficiis, De parricidiis. fuere & aliis auctoribus repetundarum & ambitus publicæ constitutæ quæstiones.

Erant & Romæ quæstores ærarij, de quibus in titu. de offic. quæstor. quos & candidatos principis postea appellatos docui libr. j. Select. Antiquit.

Quæstorum sacri palatij sub Impp. Constantinopolitanis magna fuit dignitas & amplitudo, l. 34. l. 36. C. de appellatio. Hi enim veluti iustitiæ custodes, leges tractabant, & petitionibus precibusque subscribebant, & cum Præfecto prætorio sacris iudiciis præsidebant. Sub eorum etiam dispositione laterculum minus erat, vt ex l. 32. C. de appellatio. l. 1. C. de offic. quæst. Nouel. Valentinia. iij. & l. vlti. de petit. bono. lib. x. C. l. 64. & l. 65. D. de decurioni. eo. & Notitia Imperij Roma. patet. Symmach. libr. ij. Epist. ad Ausonium: Quæstor es, memini, consilij regalis particeps, scio, precum conditor, recognosco: adde huc alia mille. Quæstores autem viri illustres & excellentissimi vocabantur.

Quæsitam hæreditatem dicimus, quæ vel ex testamento, vel ab intestato, vel ciuili vel honorario iure est adquisita. l. 9. C. de peti. here. l. 14. C. de test. milit. l. 14. C. de fideicom.

Quæsiti liberi vel vulgo vel iure dicuntur, qui vel ex legitimis nuptiis vel ἀναγκαίων suscepti sunt. l. 18. D. de bon. libert. l. 4. C. de suis & legitimis.

In seruitute quæsiti dicuntur filij, qui ex seruis parentibus nati sunt. l. 1. §. 1. D. ad Tertyllian. l. vlti. D de adoptionib. l. 3. D. de libera. cau. Per adoptionem etiam quæsitos filios dicimus. l. 2. §. parui. D. de suis & legit.

Quæstus intellegitur, qui ex opera cuiusque descendit. l. 7. & l. 8. D. pro soc. Quæstus itaque & cõpendij inita societate quidquid ex operis suis quisque adquiret, in medium conferetur. Hereditatem autem ibi quisque adquiret. l. 45. D. de adquir. heredi. Inde Quæstuariæ mulieres, & Quæstuaria corpora, quæ quæstum corpore faciunt. l. 4. §. 1. D. de his qui not. infam. l. 43. §. lenonum. D. de ritu nupt. Plaut. Pœnulo, Facerentque indignum genere quæstum corpore.

Quæstus fundi in l. 22. D. de instr. vel instr. reditus est, vt apparet ex coniunctione. l. 12. §. si in agro. eod. titu.

QVALITAS vini, frumenti, olei & nummorum, pro genere & specie dicitur in l. 21. §. sed & si notam. D. qui testam. face. cum l. 78. §. 1. D. de heredi. instit. l. 4. D. de tritico vino. l. 75. D. de verb. oblig.

Qualitatem & materiam pro eodẽ ponit Vlp. in l. 14. D. de contr. empt.

Qualiter qualiter, pro qualitercumque in l. 7. D. de minor. l. 7. §. 1. D. ad l. Aquil. l. 1. D. de bon. eor. qui ante sent. l. 1. §. 1. D. si is qui testamen. libe.

Qualis qualis l. 1. §. quamuis. D. de vent. inspic. l. vlti. ad fi. D. de diuor. l. vlti. D. de inoff. testa. l. 15. §. Prætor ait, si quid. D. de iniur.

QVALVS in l. 15. §. 1. D. de vsufr. spisso vimine vel salice contexta sporta. Fuit inuersæ metæ similis, qualis est nostra Hotta: vt Columella lib. 1. cap. xv. indicat.

Inde quali vindemiatorij exceptoriique quibus vuæ comportantur & liquantur. l. 8. D. de instr. vel instr.

QVAM, pro magis quàm, vel potius quàm, vt & Antonius Augustinus aliquibus in locis obseruauit, persæpe ponitur. l. 2. §. sed si, D. de iudic. l. 2. §. mutui. D. de reb. credit. l. 7. in princ. D. deposi. l. 20. in fi. D. de adquir. heredit. l. 49. D. de legat. 1. l. 5. D. de suspect. tutorib. l. 5. in prine. D. de doli exceptio. l. 8. C. de iudic. l. 18. C. de liber. cau. l. vlti. C. de vsufruc. l. 20. §. hoc interdictum. D. de noui oper. nunt. l. 1. D. de mort. cau. donat. l. 6. §. Titius. D. ad Trebellia. l. 21. versic. sed vbi. D. de heredi. vend. Et apud Paul. lib. iiij. Sentent. tit. v. & titu. vj. & lib. v. titu. xviij. Sic & alij auctores sæpe loquuntur. Exemplis, quæ infinita prope suppetunt ne abutar: illustriora dumtaxat proferam. Tertull. lib. 11. aduersus Marcio. Quia bonū scilicet fidere in Deum,

quàm

quàm fidere in hominem. Et in Apologet. cap.viij. Sed bestiarum, inquis, opinor hoc munus quàm hominis.& cap.xxviij. In ciuitatibus denique apud vos per omnes deos, quàm per vnum genium Cæsaris peieratur, id est, potius quàm per genium. Sic & in lib. aduersus Hermogenem & aduersus Valentin. & in lib. ad Martyres & alibi sæpe idem auctor loquitur. Liuius libro iij. Oratio fuit precibus quàm iurgio similis. Taci.lib.j. Verùm quia Romanis Germanisq; idem conducere, & pacem quàm bellum probabant. Idem lib.iij. Ad Drusum pergit, quem haud fratris interitu trucem, quàm remoto æmulo æquiorem sibi sperabat. Et paulò pòst. Cùm accusatores ac testes certatim perorarent, respondente nullo miseratio, quàm inuidia augebatur. Et alibi sæpe. Censorin. in libro de die natali, de Aristotele loquens, Vt mirum sit ad annos lviij. vitam pertulisse, quàm vltra non pertulisse. Sic & Terentius, si vera est quorumdam interpretatio, locutus est in primo versu Prologi Eunuchi. Sic & Claudia. de Bello Gildon.

Phalarim tormentaq; flammæ
Profuit, & Siculi mugitus ferre iuuenci,
Quàm tales audire choros.

Quàm pro, antequam in l.1.C.vbi causa fisc.

QVAMDIV pro quoad in l. 15. D. quib. mod. vsusfr.amitt.l.1.vers.habebit. D.de penu leg. l.1.§.vlt. D.de vent. in poss. mitt. l. vn. in fin. princ. D.nihil nou.appell.pend.& Caius lib. ij.Instit.tit.iiij.

QVANDOQVE pro Quandocumque non rarò in libris nostris vsurpatur. Sic Quandoque venerit, id est, quandocumque, in l.2. D.de condicion. & demonstr. & Quandoque liberos habuerit.l.18.D.quando dies leg. ced.& Quandoque nupserit, in l.30. eod. tit. & quandoq; condicio extiterit, in l.28. D. ad Trebellian.& Quandoque apparuerint, in l. 15.D.de leg.iij.Quandoque inciderint. l.9.D. de legib.Sic & in l.35.D.de iureiur.l.54. D.ad Trebellia.& l.7.D.de pact.dotalib.l.1. §.hæc pœna.D.quod quisq; iur.l.104.§.pe.D.de leg. lib.j.l.6.D.de tributor.l.7.D.de vulg.l.9. D.de capit.dim.Sic Vbique, pro, vbicum'que aliàs dicitur. Alibi Quandoque valet aliquando. vt l.22.D.de adoptio.l.8.§.manumissionis.D. de donat.int.vir. At in titul.Quibus mod.re contrah.oblig.quod ait Iustinia. vt quandoque non eadem, sed alia eiusdem generis restituantur, id Caius eamdem rem tractãs lib. ij.Institutio.dixit statuto tempore. Et ita in l. 42.D.de iu.dot.accipi hæc vox potest.& in l. 37. §. nuptura.D.de legat.iij.& l.5.§.vlt.D.de Carb.ed. Hæc autem verba, QVANDOQVE RESTITVAS hoc significant, cùm primùm potueris.l.29.D.quãdo dies leg.ced.

Verbum QVANTAS non ad numeratã tantùm pecuniam, sed & ad corpora pertinet, vt apparet ex relegatione dotis, quę ita concipi solet, QVANTA PECVNIA AD ME DOTIS NOMINE PERVENERIT, & stipulationibus emptæ hereditatis, quæ ita concipiuntur, QVANTA PECVNIA AD TE EX HEREDITATE ILLIVS PERVENIT. Vtroque enim sermone tam quæ in quantitate, quàm quæ in corpore consistunt comprehenduntur. l.95. D.de legat.lib. iij.l.42.§.1.de legat.ij. l.2. D.de hered.vend.l. 7.& l.vlt.D.de dote releg.l.50.in fi.D.de verbor.oblig.

His verbis, QVANTI EA RES EST, vel QVANTI EAM REM PARET ESSE, vera rei æstimatio significatur. l. 179. D. de verbor.significat. Nec enim ad id quod interest, sed ad rei æstimationem verumq; pretium plurimùm hæc clausula refertur. l.93.D. de verbor.signific.l.8.D.de in lit.iur. veluti in edicto, quo aduersus eos, qui in turba damnum dederint, actio in duplum quanti ea res est, proponitur.l.4.§.hæc autem actio.D. vi bonor.rapt.Et ideo nõnumquam id quod interest, & quanti ea res est, opponuntur. l.1. §.vlt. D. si quis ius dicen. l.4. §.in eum. D.de damno inf. Nam id quod interest, verum rei pretium plerumque egreditur & excedit. l.1. D.de actio.empt. Verumtamen pro re subiecta varia fit horum verborum interpretatio. Interdum enim veritatem, id est, veram quantitatem, vt in edicto, Qui satisd.cogantur, & in edicto De falso tutore: interdum pœnam, vt in edicto quod contra eos, qui in ius vocatos vi eximunt scriptum est, continent.l.penult.§.1. D.ne quis eum, qui in ius vocat.l.2.§.vlt. D.qui satisd.cogan. l.7. §.1.D. quod fal.tutor. Nec semper corporis ipsius, sed eius iuris, quo de agitur æstimationem continent, vt in edicto, Quod metus causa, item de Dolo, QVANTI EA RES EST sic accipimus, Quanti, id est, quod metu, dolo've extortum à nobis abest, & quod restitui oportet: vt si proprietas absit, proprietas; si possessio, sola possessio æstimetur. l. 14. §. Labeo. l. 21. §. 1. D. quod met. caus. l. 18. D. de dolo. Et in edicto De seruo corrupto, QVANTI EA RES EST, sic accipitur quanto seruus ob id quod corruptus est, minoris existat.l.9.in fi.D.de seruo corrup.

Interdum verò, QVANTI EA RES EST, vtilitatem significat, & ad id quod interest agẽtis pertinet. vt in stipulatione, RATAM REM HABERI non rei stipulandi vel promittendi compendium spectandum est, sed quod interest eius, qui stipulatus est, ratum haberi quod gestum est.l.2.l.3. l.8.§.vlti. l.19. D.ratam rem hab.Et in interdicto Vti possidetis,

detis, Quanti interest vniuscuiusque possessionem retinere. l. 2. §. vlt. D. vti possid. Similiter in interdicto De itinere actuq́; priuato, ex his verbis æstimatur Quâti actoris intersit via siue itinere non prohiberi. l. 1. l. 3. §. in hoc interdicto. D. de itin. actuiq́; priua. At in interdicto Ne vis fiat ei qui in poss. miss. cùm ad personam domini hæc verba referantur, veram vtilitatem continent, vt quanti verè intersit possessionem eius rei habere in cuius possessionem missus est, tanti is, qui prohibuit, condemnetur. & l. 1. in princip. §. hæc verba. & l. 2. D. ne vis fiat ei qui in poss.

QVANTITAS plerumque in Iureconsultorum libris summam pecuniæ significat. l. 11. D. de compensat. l. 3. §. planè. D. de contrar. & vt. l. 47. §. 1. D. de iu. fisc. l. 65. D. de verb. oblig. Vt plurimum autem ea, quæ pondere, numero, mensura continentur, Quantitatis appellatione demonstrantur. Et ideo à corporibus, quæ neque pondere, neque mensura circumscribi solent, quas & species appellant, separatur. l. 34. §. sed si non corpus. & §. sed si pondus. D. de legat. libro j. l. 94. D. de solutionib. l. 89. D. de legat. ij. l. 6. D. si certum petatur.

Quantitas etiam modum significat. l. 94. D. de verbor. obligat. in qua quod initio Marcell. quantitatem dixerat, postea modum vocat. Sic Quantitatem patrimonij, operis, transactionis, legatorum dicimus. l. 21. in fin. D. de noui oper. nunt. l. 19. D. de milit. test. l. 72. l. 73. D. ad l. Falcid.

QVARTAE in iure ciuili cõplures sunt. Vna quarta hereditatis, quàm per leg. Falcidiam heres retinet, à quo suprà dodrantem legata relicta sunt. l. 1. §. 1. & l. 90. & toto tit. D. ad leg. Falcidiam, quæ & legis Falcidiæ beneficium dicitur. l. 18. l. 27. l. 58. l. 59. l. 89. D. eod. titulo.

Alia est quarta, quam heres alij hereditatem restituere rogatus ex Senatusconsulto Pegasiano detrahit: quæ quia ad exemplum quartæ Falcidianæ introducta est, Falcidia & ipsa appellatur. in tit. ad Trebell. l. 11. D. de legat. j §. sed si quis priore. Instit. quib. mod. test. infir. Et Falcidiæ beneficium in l. 16. §. idem Metianus. D. ad Trebellian. & Falcidiæ legis commodum in l. 27. §. Trebellianum. & l. 30. D. eod. tit. & Commodum Senatusconsulti. l. 5. §. si quis rogatus. D. de donat. int. vir.

Alia est quarta quæ liberis debetur, quæ non vt superiores duæ quadrantem hereditatis, sed quadrantem eius quòd ab intestato habituri liberi fuissent continet. Est enim quarta eius quod ad vnumquemque ex liberis peruenturum fuisset, si intestatus paterfa. decessisset. l. 8. §. si quis mortis. l. 25. D. de inoffic. testam. & vt l. 8. C. eod. tit. ait, partis quæ intestato patre defuncto ad liberos potuit pertinere, quarta. Vnde & quarta successionis ab intestato appellatur in l. penult. C. de collatio. Et quarta debitæ portionis, in d. l. 8. §. quoniam. quandoquidem parentum bona intestato relicta, velut debita liberi accipiũt. l. vlt. D. de bon. damnator. l. 2. D. vnde liberi. Hæc autẽ quarta & legitima, & debita portio vocatur, vt suis locis exposuimus, De eaq́; accipiẽda sunt hæc Plinij verba ex Epistol. j. lib. v. Ibi ego si mater, inquam, te ex parte quarta heredem scripsisset, num queri posses? Quid si heredem quidem instituisset ex asse, sed legatis ita exhausisset, vt non amplius apud te quàm quarta remaneret? Igitur sufficere tibi debet, si exheredatus à matre quartam partem ab heredibus eius accipias.

Est & alia quarta, quæ adrogato de bonis adrogatoris ex rescripto D. Pij debetur. l. 22. D. de adrogatio. l. 8. §. si quis impubes. D. de inoffic. testam. l. 1. §. si impuberi. D. de collat. bon. l. vlt. D. si quid in fraud. pat. Postremò etiam ex Sabiniano Senatusconsulto ei, qui ex tribus maribus in adoptionẽ datus esset, quarta pars patris naturalis relinqui debebat. §. sed ea omnia. & ibi Theophil. Instit. de hered. quæ ab intest.

Vox QVASI impropriotatis & fictionis, abusionisq́; significatiua est. Sic peculium quasi patrimonium dicitur, cùm eorum dumtaxat, qui sui iuris sunt patrimonium intellegitur. l. 9. §. præterea. l. 47. in fi. D. de pecul. Et mulierum dos quasi patrimonium dicitur. l. 37. D. de religios. Et quasi pignus. quod pignoris loco retinetur. l. 13. §. offerri. D. de actio. empt.

Quasi vsusfructus earum rerum quæ vtendo consumuntur & pereunt. §. constituitur. in fi. Instit. de vsufruct. Et quasi possessoris loco constitutus dicitur is, qui vsum cœnaculi acceperit. l. 17. in fi. D. de donatio. Quasi dos quæ à seruo ancillæ datur. l. 39. D. de iur. dot. cùm enim matrimonium inter eos non consistat, nec dos esse intellegitur. l. 3. D. eod tit. Quasi maritus est, qui minorem xij. annis domum deduxit, antequam ea iustam ætatem impleuerit. l. 32. §. si quis sponsum. D. de donat. int. vir. Quasi accessio intellegitur pater, qui iubet cum filio contrahi. l. 91. §. an filiusfa. D. de verbor. obligat. Quasi heredes sunt, qui vtilibus actionibus à Prætore datis in hereditatem restituuntur. l. 21. §. vlti. D. quod met. cau. Et omnes omnino prætorij successores quasi heredes sunt. §. quos autem. Institut. de bonor. poss. Quasi castrense peculium, quod ad instar castrensis peculij introductum est. l. 1. §. nec castrense. D. de collat. bon. l. 7. in fi.

D. de

D.de donatio.l.vj. C. de bon. mater.l. vlti. C. de inofficio. teſtam. Quaſi poſſeſsio incorporalium veluti iurium appellatur. Propriè enim corporales demum res poſsidentur.l.3.§.qui vſusfructus.D.de vi & vi arma. & Inſt. de interdic.in prin. Vbi Theoph. quaſi poſſeſsionem definit ἀσωμάτου πράγματος χρῆσιν.

Solent autem hac voce actiones vtiles deſignari. Ecce enim hypothecaria actio, quæ creditoribus ad hypothecarum perſecutionem datur, cùm ad exemplum Seruianæ, quæ de rebus coloni pignori pro mercedibus obligatis competit, introducta ſit, quaſi Seruiana, & vtilis Seruiana dicitur.l.13.§.1. D. ad Velleian.§. item Seruiana. Inſtitut. de actionib.l. 1.C. commun.de legat.l. 1.§. cùm prædium. D.de pignor. Eodem modo quaſi Publiciana pro vtili publiciana. in l.70. D.de rei vindicat. Sic quaſi Fabiana vel Caluiſiana.l.vlti. D.ſi quid in fraud.patro. Sic vtilem actionem quaſi inſtitoriam dãdam dixit Papinianus.l.10.§.idem Papinianus. D. manda. quod aliàs dicitur, vtili actione ad exemplum inſtitoriæ actionis agi.l. 13. §. ſi procurator. D. de actio.emp. Hic quaſi damni iniuria actionem pro vtili Aquiliæ actione dixit. Idem Papinia. in l. 27. D. de procuratorib. Et aliâs, vtilem actionem damni iniuria quaſi ex l.Aquilia. l. 51. D. de furt. Sic & vtilem actionem quaſi tutelæ in l.52.§.1.D.de pecul. dicimus. Et vtilem actionem quaſi domino dari.l.22.D.de aq.& aq.plu.

Continet etiam hęc vox quaſi rationem diuerſitatis vel decidendi in l. 63. §.ſi cùm tres. D. pro ſoc.& l. 33. D.de obligatio.& actio.l.5.§. quippe.D.de his qui deiecer.vel effude.l.47. D.de fideiuſſorib.l.6. D. de exceptionib. l.36. in fi.D. de pignerat. actio. Sed & veritatem plerũmque hæc vox ſignificat.l.34.D.de damno infecto. Et valet, Quòd, in l.5. §. idem Iulianus.D.de libe.leg.

QVATENVS pro Quoniam, Quia, in l.26.§. ſi is qui.D.mandati. l.19. §.item ſenatus.D. de falſis.& l.53. D.de fideicommiſ.libert. l.2.D.ſi quid in fraud.patron.l.4.D.de gradib. & adfini.l.49.D.de verbo.oblig.l.6. in fi. D.ſi cert. peta.l.3.§.1. D. de in rem verſo.& l.60. §.1. D. de ritu nupt. l.35. in fi. princip. D.de auro argento lega.l.14.D.de aq. & aq.plu. Feſtus libro xj. In hac ſignificatione veteres quatenus dixiſſe ſcribit, vſitata illis quantum exiſtimo litterarum E, & I, commutatione. Inuenio etiam ſic Quintilianum locutum lib. iiij. Inſtit.cap.ij. Sed quatenus, ait, fortè quadam peruenimus ad difficilius narrationum genus, iam de his loquamur. Et Plinium lib.iij. Epiſt.ad Caninium: Et quatenus nobis denegatur diuviuere, relinquamus aliquid, quo nos vixiſſe teſtemur. Et Sueton. in Claudio cap. xxvj. Confirmauitque quatenus matrimonia ſibi male cederent, manſurum ſe in coelibatu.

QVERELA inofficioſi teſtamenti remedium eſt liberis immeritò exheredatis. aduerſus paterna teſtamenta proditum, quod hoc colore inſtituitur, quaſi parum ſanæ mentis teſtator fuerit, cùm immerentes liberos à ſucceſsione ſua repelleret.

Querela autem hęc nonnumquam actio inofficioſi teſtamenti, nonnumquam accuſatio appellatur: vt ſuprà docuimus.

Querelæ etiam ad magiſtratus deferũtur, cùm eorum officium in his imploratur, quorum actio propoſita non eſt. Sic ſeruos de dominis, ſic patronos de libertis querentes audiunt Præſides & Præfecti. l.3. D. de his qui ſunt ſui vel alie.l.1.D.de offi.præf.vrb.

QVINQVENNALIS in l.1.de medi. & profeſſorib. in C.Theodoſ. Hoc erat in municipijs quibuſdam magiſtratus nomẽ. Spartia. in Hadria. Per Latina oppida Dictator, & Aedilis & Duumuir fuit, apud Neapolin Demarchus, in patria ſua Quinquennalis. Apule. libr. x. de Aſino aur. Gradatim permenſis honoribus Quinquennali magiſtratui fuerat deſtinatus.

QVIRITES à Romulo qui Quirinus vocatus eſt, Romanos appellatos eſſe tàm notum eſt, vt in eo confirmando longior non ſit ſumenda oratio. Inde ius populi Romani, ius Quiritium dictũ eſt, quod proprium ſit Romanorum, vt Iuſtinia.titu. de iur. natura. & Iſidor.lib.v.capi.ix. ſcribunt. Hoc autem ius multa habet præcipua, locúmque & in dominijs & in libertatibus ſibi vindicat. Ex iure enim Quiritium dominium nõ niſi mancipationis vel ceſsionis in iure ſollemnitate abalienari, & in accipientem transferri poterat, vt lib.j. & libr.iiij. Select. Antiquit. docui. Inde adeò qui vindicabant, aut qui mancipatam vel ceſſam in iure rem accipiebant, eam ex iure Quiritium ſuam eſſe aiebant. Quò referenda ſunt verba l. 1. §. 1. D. de rei vindicatio.

Ex iure Quiritium liber is fiebat, qui vindicta, cenſu, teſtamentóve ab eo, qui ex iure Quiritium dominus erat, nullo iure prohibente manumiſſus, pleniſsimam ciuitatem Roma. conſequebatur. Quemadmodum Vlpia. in Inſtitut.titu.j. exponit. Quò alludens Seneca lib.iij.Natur.Quæſtio. Hæc res efficit, ait, non vt ex iure Quiritium ſit liber, ſed ex iure naturæ. Hoc ius impetrare Latini liberti vel liberis, iteratione, militia, naue, piſtrino, ædificio, promereri ſolebant: vt idem Vlpi. Inſtit.titu.iij.exponit. Sic ius Quiritium medico datum accipe apud Plin.lib.xxix. cap.j. Sic & apud Paul. lib.iiij. Sentent. tit.ix. Latinam

tinam ingenuam ius Quiritium consecutam interpretare. Ius autem Quiritium hac nota significabatur I. Q. vt Mango in libello notarum iuris auctor est.

Verbum, QVIS, tam masculos, quàm feminas complectitur. l.1.D. de verbor. significat. Itaque his verbis, SI QVIS ID QVOD PERPETVAE IVRISDICTIONIS CAVSA PROPOSITVM, &c. Prætorē vtrumque sexum complexum Vlpia. ait. l. 7. D. de iurisdictio. Idemq; ad illa verba, SI QVIS NEGOTIA ALTERIVS, &c. Hæc verba, ait, SI QVIS accipienda sic sunt, Siue quæ. l.3.D. de negot. gest.

Idem de verbo, Qui, traditur in l.1. D. de constit. pecu. & de verbo, Quicumque, in l.16.D. de iure fisci.

Hoc articulo, QVISQVIS, omnes significantur. l. 29.D. de heredi. institu. Atque ita hæc clausula, Quisquis mihi heres erit, accipienda est. l.3. D. de iure codicill. l. 3. l.103. & l.123. D. de legatis j. l.90. §. quisquis. de legatis ij. l. 93. de legat. iij. l. 29. §. de annu. leg. & l.4. §. vlt. Nam & si plures sint gradus heredum, & scriptum sit, Quisquis mihi heres erit, dato ad omnes gradus hic sermo pertinebit. l.96. D. de legat. iij.

QVOD legatorum interdictum adipiscendæ possessionis est, & hanc caussam continet, vt quod quisque legatorum nomine nō ex voluntate heredis occupauerit, id restituat heredi. Redigūtur itaque per hoc interdictum ad heredem ea quæ legatorum nomine possidentur. l. 1. D. quod legator. nomen à primis interdicti verbis traxit: quæ ita meo quidē iudicio concepta erant, QVOD LEGATORVM NOMINE POSSIDET, AVT DOLO DESIIT POSSIDERE, &c.

QVOD vi aut clam interdictum restitutorium est, quo qui vi aut clàm aliquid moliti sunt, id restituere iubentur, toto titulo, Quod vi aut clàm.

QVORVM bonorum interdictum adipiscendæ possessionis est, quod bonorum possessori adcommodatur, eiusque vis & potestas est hæc, vt quod ex his bonis quisque quorum possessio alicui data est, pro herede aut pro possessore possideat, id ei cui bonorum possessio data est, restituere debeat. §. adipiscendæ. Institut. de interdict. Rubri. Quorum bonorum.

QVOT mensibus & Quot diebus eadem figura, qua Quot annis dicuntur: valentq; in singulos menses & dies. l. 8. §. si cui non nummus. D. de transactionib. l.11. §. nouissimè. D. quando dies lega. ced. Cato de re rust. capite xliij. Et circum capita oleagina quot mensibus vsque donec pruinæ erunt, fodere oportet. Sic & Vitruu. lib. ix. cap. iiij. & lib. x. cap. vij. locutus est.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER XVI.

APTVM dicitur, quod per vim ablatum est. Eripereq; est de manibus auferre per raptum. l. 4. D. ne quis eum qui in ius voc. Et ita in titu. vi bonor. rapto. hoc verbum accipitur. Verbo, planè RAPVISSE & scissum & fractum & ruptum alibi contineri Marcellus scripsit. l. 9. D. de verb. signi.

Inde raptores generaliter, qui per raptum aliquid auferunt, specialiter verò plerumque qui virgines rapiunt, appellantur. titu. de raptorib. Et ita raptus crimen in l.5. §. vlti. D. de vi public. Inde rapinæ pro violentis ablationibus, quæ casibus fortuitis adscribi solent. l.30. D. ad l. Falc. l.24. D. de diuers. reg. Aduersus vim enim pares esse non possumus.

Rapinam facere pro rapere in l.1. §.1. D. de aleatorib. l. pen. §. matre. D. de legat. ij.

RATAM rem habere, hoc est, comprobare adgnoscereq; quod à non vero procuratore nomine

nomine noſtro actum eſt.l.12.D.rat.rem hab. Idq; non verbis tantùm, ſed & facto explicari poteſt.l.5.D. rat. rem hab. Et ita in ſtipulatione qua procurator cauet rem ratam dominum habiturum, hoc verbum accipimus. Quæ & de rato cautio & ſatiſdatio de rato vocatur.l.23.D.de admin.tuto.l.22.§.ſi pater. D.ſolu. matrim. & ſtipulatio de rato habendo in l.2.D.rem rat.habe.qua promittitur, vt Theophilus in titu.de ſatiſdatio.loquitur, ὡς λόγου καὶ βίβλια τὰ παρ' αὐτοῦ πραττόμενα ὁ δεσπότης δίκαιος ἔχειν).

Rata, contingentem portionem ſignificat.l.4. & 6.D.ſi pars here.pet.l.10.§. idem quærit.D. de in rem verſo.l.3.D.de alim.lega.l.14.D.qui potio.in pign.

RATIONEM Labeo eſſe aiebat vltro citróque dandi, accipiendi, credendi, obligandi, ſoluendi ſui cauſa negotiationem: nec vllam rationem à nuda debiti ſolutione incipere, cùm & data & accepta & expenſa contineat.l.6.§.rationem.D.de eden.

Rationes reddere longè aliud eſt quàm edere. Nam edere iuſſus inſpiciẽdi facultatem prębere debet, reliquum reddere non debet. Reddere verò iuſſus hoc amplius eam pecuniam, quæ ex reliquis colligitur reddere cogitur.l.89.D.de verbo.ſignific.l. 69. §.ſeruus. D.de euictionib.l.31.D. de ſtatuliber. Etenim rationes reddere effectu nihil aliud eſt, quàm reliqua ſoluere.l. 32. D. de condic.& demon. l.4.C. de teſt.man. Quamobrem reddendarum rationum condicioni ſeruus ita demum ſatiſfacit atq; paret, ſi libros rationum edat, ſi legendas, examinandas, diſpungendas, computandaſq; rationes offerat, ſi cautiones & inſtrumenta omnia actus ſui exhibeat, & heredes notitia rationum inſtruat, & fidem conſtare omnibus quæ ab eo geſta ſunt, doceat, ac denique cum fide actus ſui quod reliquum eſt ſoluat & reddat.l.80.l.81.l. 110.D. de condicio.& demonſtr.l. 9.§. is qui reddere.D.de liber.lega.l. 6.§.vlti.D. de ſtatuliber. Nec verò ſcriptam dumtaxat rationem, ſed & eam, quæ ſine ſcriptura ab eo adminiſtrata ſit, reddere debet.l.26.D.de ſtatuliber.

Sufficit planè ſi ex æquo & bono rationem reddat, nec ea vtique quæ ſine culpa ſua perierint reddere debet.l. 22.§.vlti.D.de manumiſſ. teſta. Sed nec ad reliquorum onus pertinent damna, quæ ita contigerint, vt nihil imputari poſſit.l. 41. §. Titius. D. de fideic. libert. Quæ tota ferè lex de condicione rationum reddendarum tractat.

Rationum redditione remiſſa ſcrupuloſa tantùm exactio rationum remitti videtur, non etiam reliquorum retentio, vel dolus in actu gerendo commiſſus.l.71.§.Titius.D.de condicio.& demonſtrat.l.10.l.29.§. filias.l.vlti.§. inter.& §.Titia.D.de libe. leg.l.122.D.de leg. lib.j. Et ita de eo, qui tutores ἀνυπολογίστους eſſe, id eſt, rationibus reddendis minimè obnoxios voluerat, Iulia. reſpondit, niſi bonam fidem in adminiſtratione pręſtiterint, damnari eos debere.l.5.§.Iulianus.D.de adm.tut.

Rationibus diſtrahendis actio appellatur, quæ aduerſus tutores, qui pupillum in tutela fraudarunt, in duplum datur.l.1.§. rationibus.l.2. in princip.& §.vlt.D.de tut. & ratio.diſtr.l.2. D.de contr.

Rationes agere, gerere, adminiſtrare, pro eodem noſtri dicunt.l.41. §.libertatem.D.de fideicom.liber.l.40.§.ſeruus teſtamento. D.de ſtatuliber.l.34. D.de liber.cau.

Rationes dare, reddere eſt.l.33. §. Lucius.D.de admi.tutor.l.23.§.teſtamento. D.de pecul.legato.l.41.§. Titius.D.de fideicom.libert.

Ratio poni dicitur, id eſt, iniri, & computari.l.1. §.ſi ſeruus.D. ſi quis teſtam.lib.l.2.§.quod de frumentaria.D.de adminiſtratio. rer.ad ciuit. l. 41. §. 1. D. de euictionib. l. 12. l. 15. §. quod auus. D. de adminiſtratio. tutor. l.89. D. de ſolutionib.

Ratio etiam putari dicitur, in qua ſumma fit pura, vt Varro lib. v. de lingua Lati. ſcribit. vel vt Non. Marcell. in qua fraudis, aut falſi, aut mendacij, aut iniqui aliquid ſeparatur & expungitur. Putare enim veteres auctore Gellio lib. vj. capite v. dixerunt vacantia ex quaque re ac non neceſſaria, aut etiam obſtantia, & aliena auferre, & excidere, & quod eſſe vtile ac ſine vitio videretur relinquere. ſic in l. 7. D. de contrah. emptio. accipienda ſunt hæc verba. SI RATIONES DOMINI ARBITRIO PVTET. Cato de re Ruſt.capi.v. Rationem cum domino crebro putet. Plaut. Aulular. Ratio putatur cum argentario. Rationes ſubſcribere. l. 81. D. de condicio. & demonſtra. Inde rationes ſubſcriptæ & expunctæ.l. 13. in fi.D. de diuerſ.& tempo.l.41.§.libertatem.D.de fideicommiſſ. vulgò dicimus *Compte clos & affiné*. Rationes relatæ olim dicebantur, quemadmodum Cicero lib.v. Epiſt. ad Rufum oſtendit, quæ ad ærarium referebantur. Feſt. Pomp. lib. xvj. R R. duobus in compluribus orationibus cùm de actis diſſeritur, id eſt, Rationum relatarum. quod ijs tabulis docentur iudices, quæ publicè data atque accepta ſunt.

Ratio conſtare dicitur.l.1. D.de obſeq.parenti. l.penult.D.de re milita.

RATIONALES poſteriorum Impp. temporibus appellati ſunt, qui procuratores Cæſaris antea dicebantur. Rubr. de offic. procur. Cæſar. vel rationalis. Lamprid. in Alexand. Vbi aliquos voluiſſet vel rectores prouincijs dare vel prępoſitos facere, vel procuratores, id eſt, rationales ordinare. Ad fiſcum itaque

pertinentes causas per rationalem decidi, & fiscalia negotia per ipsum expediri legimus. l.5.l.8.l.10.C. vbi caus. fiscal.l.vlti. C. ad l.Iul. maiesta.l.vlti.C. si aduers. fisc. l.vlti. C.de aduoc.fisc.l.2.C.ne vxor pro mar.l.2. C.de modo mult.l.3.de conueniend.fisc. debi. lib. x.C. l.4.de fide instrum.eo.l.3.de bon.vacan. eo.

In Noticia autem Roma. Imperij quidam rationales summarum ponuntur per prouincias constituti, quos puto rationales summę rei vocari, veluti in inscriptio. l.7.C. vbi causæ fiscal.Idem Aug.ad Buleforum Rationalem summę rei.At in inscriptio.l.7.de iur.fisc. in C.Theod. Verecundo Rationali summarum, scriptum est. Alij etiam statuuntur Rationales priuatarum, vt & procurator priuatæ rationis in l.7. C. de eden. & Rationalis priuatæ rationis. l. vn. C. de anno.& cap. Et Rationalis priuatæ rei.l.7.C.de bo.prosc.

RECAVTA, apochæ species in Nouell. de transitu militum, in qua Iustinia. ostendit de recauta de more facta παρὰ τῶν ὁπλιτῶν τοῖς ὑποτελέσιν ὑπὲρ τῶν τῆς αὐτῶν δαπανωμένων. Quò fit, vt in Suida mendum esse omni adseueratione adfirmare non dubitem, apud quem ita scriptum est ῥικαύτων τῆς ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς εἶδος. vtique enim ῥικαύτων legi conuenit.

RECEPTATORES dicuntur, qui nocentes recipiunt, occultant, atque celant. l. 13. D. de offic.præsid.l.vlti.D.de abigeis.Rub.de Receptatorib. Qui & Receptores dicuntur in l.3.§.non tantùm,D.de incend.rui.

RECIPERE præter notas & vulgatas significationes, in tradendo promittendóve excipere significat.l.205.D.de verb.signifi.l.11.D. commun.præd.l.31.in fi.D. solu. matri. l.53.§. vlti.D.de actio. emp.l.42.D.de mort.cau.do. l.29.§.si fundum. D. de legat.3. l.43.§.stipulatus.D.de vsufruc.l.40.§.fundi.& §. cùm fundus.D.de contr.emp. Cato de re rusti.capite lxiiij. Pabulum domino recipitur. Cice. Topic. Fecitq́ quod sæpe liberales venditores solent, vt cum ædes fundúmve vendiderint, rutis cæsis receptis concedant tamen aliquid emptori quod ornandi causa aptè & loco positum videatur. Idem lib. ij. de Orato. Dicet te cùm ædes venderes ne in rutis quidem cæsis solium paternum recepisse.

Vnde recepticius seruus apud Cato. in suasione legis Voconiæ, non vt Festus interpretatur qui ob vitium redhibitus sit: sed vt Non. Marcell. longè rectius, quem mulier in dandа dote aut donatione exceperat. Gell. libro xvij. cap. vj. Quando mulier, inquit, dotem marito dabat, tum quæ ex suis bonis retinebat, neque ad virum transmittebat, ea recipere dicebatur, sicut nunc quoque in venditionibus quæ excipiuntur neq; veneunt. Etiam excipere dicitur quod sibi in vendendo quis retinet & reseruat.l.22. in fi.D.de condi. indebi.l.73. in fi.l.76.l.77.D. de contrah.emptio.l.30.D.de seru.rust.l.39.& l.61.D.de vsufruc. Et exceptio eodem sensu in l. 39. D. de actio.emp.

Recepticia dos ea dicitur, quam is, qui dat, in mortem mulieris à marito stipulatur. l. 31. §. sed & dos.D.de mort.cau.don. Et apud Vlpia.in Instit.titu.vj.

Recepticia actio olim vocabatur, quæ aduersus argentarios, qui pecuniam alieno nomine constituerant, dabatur.l.2.C.de const.pecunia. Theophi.in §.in personam.Institu.de actionib. à verbo, opinor, Recipere, quod nonnumquam promittere est. Vnde & ex recepto, id est, compromisso, Iustinia. interpretatur. Indeq́ arbitros, qui ex compromisso adeuntur, Receptos dici censet.l.12. C. de iudic. Quod ego non nisi lentè ac fastidiosè probare possum. Crediderim enim, quod salua Iustiniani pace dictũ sit, Receptos potiùs à recepto arbitrio dictos.in edicto Nautæ caupones, verba hæc QVOD CVIVSQVE SALVVM FORE RECEPERINT, ad omnes res, quæ in nauem caupo námve immissæ, illatæq́ sunt, et si specialiter adsignatæ non sint, pertinẽt.l.1. in fi. D.nau. tæ caup.l.1.D.fur.aduer.nau.caup. Et qui salũ fore recipit, nõ solùm à furto, sed & à damno recipere videtur.l.5.in fi.D.nau.caupo.

Recipere custodiam.l.14.§. vltimo.D.de furtis.

Recipi etiam rei dicuntur. l.2. §.1.D. de custod. reo. Tacit.lib.iij. Ceterorum quæ multa cumulabantur, receptus est reus, neque tamen peractus.

Recepti etiam inter reos dicuntur, qui in numero sunt reorum. l.12. §.1. D. de accusatio.l. 11.§.ea quæ. l.15.§.præscriptiones.D.de adulterijs.

Recipi quoque nomen eius, qui inter reos refertur, Latini auctores dicunt. Cice. iiij. in Verr. Et alij, qui interfuerint, cùm accipientis nomen reciperetur. Valer.lib.iij. capi.vij. Cùm id vitare beneficio legis Memmiæ liceret, quæ eorum, qui reipub.causa abessent, recipi nomina vetabat, in vrbem tamen recurrit.

Recipi in carcerem.l.1.l.13. D.de custod.reo.l.1. D.quando appell. sit. Et recipi in custodiam. l.vlti.D.de quæstionib.

RECITARI testamentum dicitur, cùm in publicum prolatum & apertũ testibus præsentibus publicè recitatur.l.1. C.quemadmo. testam. aper.l.41.D.si cert.peta. l.11.§. 1.de legat.ij.l.6.in fi.D.de extraordi.crim. l.40.D.de iur.fisl.29.D. de manumiss.testamen. & apud Paul.lib.iiij. Sent.titu. vj. Plin.vij. capitu.lij. Apertóque testamento recitatum heredem minorem funeri institisse.

Recita

Recitare etiam testator heredem dicitur, quia cum palàm, id est, sic vt à testibus septem exaudiri posit, nuncupat, vt in l.1.D.de his quæ pro non script. habent. QVA EX PARTE ME TITIVS HEREDEM SCRIPTVM IN TABVLIS SVIS RECITAVERIT, EX EA PARTE HERES ESTO. Et in l.18. §.vlt. D. de hered. instituen. QVA EX PARTE A' ME TITIVM HEREDEM INSTITVTVM RECITASSEM, EX EA PARTE MIHI SEMPRONIVS HERES ESTO. Cicer. pro Cæcinna: Testamento si recitatus esset heres pupillus Cornelius.

RECOGNITIO & dispunctio in l. 15. D. de reb. auct. iud. posid. ad quam referenda est l.56.D.de verbor. significat. vt inscriptionum similitudo admonet.

Itaque cognoscere instrumenta Vlpia. ait esse relegere & recognoscere. Dispungere verò conferre data & accepta. Sic Descriptum & recognitum faciant, accipe in l.5.D.famil. ercisc. Recognoscere etiam dicitur, qui quod se dictante ab alio scriptum est, adgnoscit. l. 25.§.item Senatus.D.de fals.

RECTE, arbitrio boni viri plerumque significat. l.17.§.vlt. de vsufr. l.73. D. de verbor. signif. l.1.§.iubet. D. de collat. bon. vt ostendi lib. j. Select. Antiq.

Rectè defendi in edicto quod in l.5.§.vlti.D.ex quib. caus. in poss. eat. proponitur, quam vim habeat, explicatur in l. 63. D. de iudic. & l. 10. D. de adm. tut. Quas ad id argumentum pertinere indicio sunt inscriptiones.

Rectè aliàs est idoneè, vtiliter, & vt oportet. l. 2. D. vsufruct. quemadm. cau. l.20.§.vlt. D. de seruit. vrb. l.24. D. de seruit. rust. Item legitimè & secundum iuris ordinem. l.2. §. 1. D. ad Velleian. l.27. §.rectè. D. de liber. cau. l.31. D. de minorib. l.2. D. de inofficioso testamento. l.6. in fi. D. de iure patron. l.3. in princip. D. de lib. & post.

Rectè etiam est sine vitio, id est, non vi, non clàm, non precariò. l. penul. D. de itin. actuq. His enim modis rectè rem non geri Donat. in Eunuch. Terent. notat. Rectum iudicium pro directo, & principali in l.18.§.vl.D. commod. coniuncta l.17.§.1. D. eod. tit. vt & Recta actio pro directa, in l.9.§.sed non vt litteræ. D. de adquir. rer. dom.

RECVPERATORES iudices dati dicebantur, ab eo, vt Theophil. in §.eadem. Institut. quib. ex caus. manumitt. nō lic. scribit, quòd per eos vnusquisque suum recipiebat. Et ita Recuperatorum nomen accipe apud Vlp. tit. j. Instit.

Vnde Recuperatorium iudicium, quòd per iudices datos exercebatur, apud Cicero. lib. ij. de Inuent. & apud Suet. in Vespasian. & in lege Manilia ad fi. & Plin. Epist. pe. lib. iij.

REDDERE quamuis propriè significet retro dare, & quod acceperis, restituere. l. 3. §. si quis seruum. & l.39. §. si heres. D. de statulib. tamen habet, & per se dandi significationem. l.94. D. de verbor. significat. quæ ex l.21. D. de legat. lib. ij. id est, ex lib. xx. Digestorum Celsi sumpta est. Itaque Reddere iussum simul & dare iussum Cascellius & Labeo probant. l.98. D. de legat. iij. Et ideò si quis alicui pecuniam reddi iusserit, & si debitam non appareat, ex fideicommisso tamen ea rectè petetur. l.91. §.1. D. de legat. iij.

Reddi actiones dicuntur à Prætore, id est, dari. l.11. D. de præscript. verb. l.52. D. de rei vindic. §. rei persequendæ. in fi. Institution. de actionib. l.35. D. de obligat. & actionib. l.9. §.1. D. quod falso tutor. l.vlt. in fi. D. si ventr. nom. l. 23. in fi. D. comm. diuid.

Sic & Reddi iudicium. l. 12. D. de præscript. verb. l.4. D. de aqua cottid. l. penult. D. quod cuiusque vniuersit. l.3. D. de bon. eor. qui antè sentent.

Et Reddi interdictum. l.4. D. de vi & vi arma. l.1.§.est igitur. & l.vlti. D. vti posid. l.1. §.hoc interdicto. & §.præterea. D. de itin. actuq. l.1. D. de Saluian. interd. l.14. §.is qui precariò. D. de furt. l.1. §.quæ autem. D. quor. legatorum. l.vn.§.penult. D. ne quid in flum. pub. l.1. §.1. D. de fonte. l.5. in fi. D. quib. ex caus. in poss. & apud Paul. lib. iiij. Sentent. tit. vij.

Et Reddi præiudicium. l.vlt. D. si liber. ingen.

Redditi apostoli. l.9. D. de iure fisc. Et Redditæ vsuræ. l.17. D. de vsur.

Reddi pœnæ dicuntur, qui ad pœnam suam, quam euaserant, vel ad metallum reuocantur. Plin. lib. x. Epistol. Traianum consulens de seruis qui ex damnatione in seruorum publicorum numerum irrepserant: Nam & reddere, ait, pœnę post longum tempus plerosque iam senes, & quantum adfirmatur, frugaliter modesteq; viuentes nimis seuerum arbitrabar. Cui Traianus sic rescribit: Qui intra hos decem annos damnati, nec vllo idoneo auctore liberati sunt, hos oportebit operæ suæ reddi. Apul. lib. vij. de Asino aureo: Quoad renascenti die sequenti deductus ad magistratus, vt aiebant, pœnæ redderetur.

Redditi agri, vt Hygenus in libro de Limitibus, & alij id genus auctores scribunt, olim dicebantur, qui veteribus possessoribus redditi erant.

REDHIBERE, est facere, vt rursus habeat venditor quod habuerat, quod fit re vendita reddita. l.21. D. de ædil. ed. Redhibitum enim, vt & Festus ait, id propriè dicitur, quod redditum est, cùm qui dedit, rursus cogitur habere quod habuerat.

Ita Redhibendi verbum accipe in tit. de ędilic.

ed.in l.8.in fi.& l.9. D.de ædilic.ed. l.19. D.de vsucapio.l.7.§.qui bona fide.D.pro empto.l.13.§.præterea. D.de adquir. possess. Plaut. in Mercato. Quid si igitur reddatur illi vnde empta est? D. minimè gentium. C. Dixit se redhibere si non placeat.

Inde Redhibitio. l.11. §.redhibitionem. cum §.seq. D.de actio.empt. l.6.in fi. D.de diuers.& temp. Quintilia.lib.viij.cap.iij. An non pudeat certam pecuniam creditam periodis postulare, aut circa stillicidia affici, aut mancipij redhibitionem suadere. Hanc à Græcis ἀναγωγὴν vocari Hesychius ostendit. Sic enim definit, ἀναγωγὰ ἡ τῶν πραθέντων ἀνδραπόδων ἐχόντων αἰτίαν τινά.

Inde Redhibitoria actio ædilicia, quæ in hoc datur, vt venditor rem, quam vendiderat, propter vitium eius morbumq; recipiat. l. 1. & toto titul.D.de ædilic.ed.l.25. §.1.D.de except.rei iud.l.17.§.1. D.de furt.l.37. D.de neg. gest.

REDIMERE dicuntur, qui quid à fisco, vel priuato conduxerunt. Cicero in Bruto: Liberi societatis eius, quæ picarias de P. Cornelio & L.Mummio censoribus redemisset. Ita Redemptores pontis in l.60. §.penult. D. loca.Et Redemptores vectigalium. l.8. §.nō alios.D.de vacat.muner. Et Redemptor in l. 15. D. de publican. qui Cretæ cotorias redemerat. Et Redemptores operum, qui opera facienda conduxerunt. l.2. §. conductore. l. vlt.D. de adm. rer. ad ciuit. l.2. D.de operib. publ. Et Redemptor siluæ, qui siluam conduxit.l.29.D.loca.Sed & quemcumque operis faciendi conductorem hoc nomine appellant.l.51.§.vlt.l. 60. §.lege dicta. D. locati. l.17. §.penult. D. de vsur. l. 40. D. de rei vindicat.l.23.§.1.D.de reb.auctor. iudic. l.1. D.in quib.caus.pign.l.33. §.qui ædem.D.loca. l.38. in fi.D.de verbor.obligation. Et generaliter quemadmodum Festus lib. xvj. scribit, qui quid conducere præbendum vtendum've, Redemptores vocantur. Inde illud in l.12. §. vlt. D. de vsu & habit. si vestimenta texenda redemerit. Et Redempturis faciendis præpositi dicuntur in l. 5. D. de institor. qui ad operum rerum'que aliarum conductiones præponuntur.

Redimere litem, futuri emolumenti litis societatem pacisci est. l.7. D.manda. l.20. C.manda. l.1. §.si cui cautum, D.de extr.cognit. l.15. C.de procuratoribus. l.53. D. de pact. Vnde Redemptores litium, qui ex euentu litis sibi certam quantitatem cauerit. l.9. §.1. D. de offic.proconsul.l.6. §.vlt. D.manda. l.22. C.eodem tit.

Redimere præterea pecunia aduersarium corrumpere & pretio dato se ab accusatore liberare significat. l.29. l.34. D.de iur. fisc. Sic Redemptos testes pretio corruptos & subornatos dixit Iustin.in l.14.C.de testib.

REDINTEGRARI matrimonium dicitur, quotiens post repudium missum iterum coeunt, & coueniunt ac reconciliantur coniuges.l.23.& l.vlt.D.rer.amotar.l.64.D.de iure dot.l.19.D.solut.matr. Matrimonium eodem sensu instaurari dicitur. l. 62. §. 1. D. de donat.int.vir. Sic & Redintegrari dos in l.6. D.de iu.dot.Et Redintegrari seruitus,& quæ confusa restituitur. l.7.D. de fundo dot. Redintegrari etiam matrimoniū dicitur, quod captiuitate ab hostibus dissutum quodam modo erat. l.14. in fi.D. de captiu. Redintegratur & stipulatio, quæ accepta facta restituitur, & ex integro interponitur. l. 10. D. quod met.cau. Quo sensu Restaurari obligatio dicitur.l.9.D.de præscript.verb.

REDIRE hereditas dicitur, quæ lege & ab intestato obuenit. Papinia. in l.69. in fi.prin. D.de leg.ij. PETO PRO HEREDITATE QVAM TIBI RELIQVI, QVAE'QVE AD FRATREM MEVM IVRE LEGITIMO REDIRET, CONTENTVS SIS CENTVM AVREIS. Pompon. in l.3. D.si quis omissa cau.test. Si ipse quoque prætermiserit, & quod lege ad se rediret, possidebit hereditatem. Terentius Andria Act.iiij. scen.vj. Eius morte ea ad me lege redierunt bona.Idem Hecyra Act.3.scen.ij.

Interea in Imbro moritur cognatus senex:
Horum ad hos redibat lege hereditas.

REDITVS dicitur, quidquid ex re aliqua obuenit. l. 5. §. non passim. D. de reb. eor. Sic Reditus prædij legatur cùm vindemia, vel messes legantur.l.6.D.vsufruct.quemad.cau. l.7.l.17.& etsi fortè.D.de vsufr.

Multum verò legatum reditus prædij ab vsusfructus legato differt. Nam cui vsusfruct.legatus est, prædium ipsum quo vtatur fruatur liberum relinqui debet. Ei verò, cui reditus legatur, satis est offerri annuam quantitatem, quam fundus largitur, nec ad habitationem præstandam heres obstringitur. l.38. D.de vsufr.leg.

Hereditatem autem exceptis reditibus restituere rogatus partus ancillarum non retinebit, nec fœtus pecorum, qui submissi & in locum demortuorum capitum substituti gregem retinent.l.38. §.hereditatem. D.ad Trebellian.

Reditus pecuniæ, vsura est.l.6. D.de præscript. verb.l.30.D.de adim.leg.l.87.§.vlt. D.ad leg. Falcid. Sic & in inscriptione Spoletana vna & Reatina altera verbum ex reditu summæ accipiemus.

REDIVIVA saxa in l.19.de oper. publi. in C. Theodos. sic appellantur à Latinis, quæ ex vetere in nouum ædificium translata de integro

tegro polluuntur & quasi in vitam noua adsumpta forma denuo reuocantur.

REFERRE iusiurandum est delatum ab aduersario iurisiurandi condicionem in eum transferre. l. 25. l. 39. D. de iureiur.

Referre crimen est accusatori crimen obijcere. vnde Relatio criminum in l. 5. D. de pub. iudic. At in l. penult. de appellatio. recipien. & in rubri. de appellatio. & relatio. D. & de relationib. C.

Relatio est cùm ad principem refertur. vt & apud Symmach. lib. j. Epist. xlj. & xliiij. Relationes verò in l. 14. C. de accusatio. elogia interpretor quæ ab Irenarchis officialibusq; ad præsides referebantur. Nam referendi verbo in hac re vtitur Marcia. in l. vj. ad fi. D. de custod. reor. Verbum etiam Referre, in ratiocinijs vsurpatur. l. 82. D. de condicio. & demonstr. Vide in Verbo, Rationes.

REFERENDARIVS in Nouel. de referendarijs sacri palatij Constitut. xj. & in inscriptione l. vlti. C. de offic. eius qui vic. alter. In Notitia autem Romæ, in officio potestatum numeratur sæpe Referendarius, nonnumquam etiam Regēdarius nisi F, in G, transierit. Per Refere.:darios autem, vt Cassiodor. lib. vj. Variar. in eorum formula scribit, caussarum ordines principi expor.ebantur, interpellantiumq; vota cognoscebantur, & ipsis responsa reddebantur. Suidas: ῥεφφερενδάριος ἀξίωμα ῥωμαϊκὸν ἤγουν ὁ ἀναφορεύς. Existimo autem Referendos curiæ pro Referendarios perperam scriptum apud Cassiodor. lib. iij. Variar. Epist. ad Godiscalc.

REFICERE, in interdicto, De via reficienda, est ad pristinam formam & modum, iter, & actum reducere, sic vt ne dilatet quis, vel producat, aut deprimat, aut exaggeret. Reficit viā & qui aperit & qui purgat, & omnes omnino qui in pristinum statum reducunt, vt Vlpia. in l. j. in princ. & §. 1. D. de via pub. scribit. Et sic refectionem accipimus in l. 4. §. si quis mihi itineris. D. si serui. vind. Similiter in interdicto, De riuis, Reficere est quod corruptum est in pristinum statum instaurare. Itaque tegere, substruere, farcire, ædificare, aduehere, adportareq;, quæ ad eam rem vtilia sunt, reficiendi verbo continentur. l. j. in princ. & §. reficere. D. de riuis. l. 11. D. commun. præd.

Reficere etiam redigere est. l. 81. D. ad l. Falcid. vnde refectam pecuniam pro redacta Iurisconsulti dicunt. l. 1. §. si frater. D. de collatio. bonor. l. 3. §. vlti. D. de vsur.

REFVGIA abscessus sunt ædium & interiora loca. l. 14. §. sed si ædium. D. de vsufru. l. 1. §. quod autem. D. de seruo corrup.

Refugæ dicuntur, qui metallo vel alij cui operi & pœnæ cui addicti erant, fuga se subducunt, & subtrahunt. l. 8. §. inter eos. D. de pœnis. Refugæ operis metalli. l. penulti. in fi. D. de extraordi. cogni. Refuga custodiæ. l. 13. §. penul. D. de re milit. Tertullia. in lib. de cultu feminar. de auro agens, quod per damnatos & noxios effossum in honorem ornamentorum venit. Et de pœna, ait, in honorem metalli refuga mutatur. Defugas & cōfugas eadem forma in Codice Theodosij legimus.

REFVTATORIAE preces. l. 1. C. de relationib. l. 18. C. de appellatio. Et refutatorij libelli. l. 37. §. 1. C. eod. titu. l. 8. eod. titu. in C. Th. Iudex à quo prouocatum erat, opinionis suę exemplum litigatoribus dare debebat, & acta edere. Quòd si cui minus plena vel cōtraria viderentur, is refutatorias preces offerebat, quæ simul mittebantur. l. 18. C. de appellatio. Symmach. lib. 1. Episto. xxxj. Cuius meritum perennitas vestra lectis gestis ac refutatorijs cohærentibus æstimabit.

REGI fines dicuntur, interprete Boëthio, quotiens proprijs quisque ager finibus terminatur. Inde, quæ ad terminos constituendos inter eos, qui confines agros possident, datur actio, Finium regundorum vocatur. Cice. Topic. Si in vrbe de finibus controuersia est, quia fines agrorum magis esse videntur, quàm vrbis, finibus regendis arbitrum adigere non possis. Et aliàs: Si in vrbe fines non reguntur, nec in vrbe aqua arceatur. Idem lib. 1. de legibus: nec Mamilia lege singuli, sed ex xij. tres arbitri fines regemus. Idem in Oratio. Pro Mure. Imperatoris & Iureconsulti differentias recensens. Ille exercitatus est in propagandis finibus, tu in regendis.

REGIONES vrbis Romæ xiiij. fuisse ex l. 3. D. de offic. Præf. vig. & ex Tacito lib. xiiij. & ex P. Victoris de Regionibus vrbis Ro. constat. Diuisa est autem Roma in regiones ab Augusto, vt Tranquill. in eius vita capi. xxx. scribit.

Regiones etiam in fundis statuuntur, fundiq; regionibus diuiduntur. l. 7. D. commu. diuidun. l. 3. C. eod. tit. l. 2. D. fin. reg. l. 1. C. eod. l. 6. D. quemadmo. seruit. amit. l. 31. D. de vsuf. leg. l. 8. D. de rei vind. l. 13. §. idem Celsus. D. de act. emp. l. 64. D. de euictionib. §. vlti. Institut. de offic. iudic.

Regiones ergo fundorum partes sunt certis mensuris dispartitæ. l. 8. & l. 29. D. de adquir. rer. domin.

RELEGARI dos dicitur. l. 8. D. de fun. dota. l. 41. §. vlti. l. 48. D. de legat. ij. & in titu. de dote releg. Et retrolegare sæpe ab eo quod reddi magis quàm dari legari videtur. l. 79. §. fidei tuæ. D. de legat. ij. l. 3. §. dicebam. D. de dote rele. Relegari etiam vsusfructus à Mauritia.

dicitur in l.25.D.de vsufructu legat.

Inde Relegatio dotis.l.95.de legat.iij.

Relegatio in insulam poenę genus, quæ neque libertatem, neque ciuitatem adimit.

Relegatorum autem duo esse genera Vlpianus scribit. Quidam enim in insulam relegantur.l.4.l.28. in princi. & §. in exulibus.§. grassatores.l.30.D.de poen. Sunt qui simpliciter relegantur, vt prouincijs ijs interdicatur, non etiam insula adsignetur.l. 7.D. de interdict. Vnde Relegatos Aelius Gallus apud Festum definit, quibus ignominiæ aut poenæ causa necesse est ab vrbe Roma aliôve quo loco abesse, lege, Senatusq; consulto, aut edicto magistratuum.

Inter deportationem autem & relegationem quidam hanc differentiam statuunt, quod illa perpetuum, hæc temporariū exilium contineat. Sed & in perpetuum fit relegatio. l. 4.l.28.in princi.l. 38.§. si quis instrumentum. D.de poen.l.3.C. qui pet.tutor. & apud Plin. lib.iij.Epistol.ad Minutia. Alij in quibus est Isidor.lib. v.capi. xxvij. Inter Relegatum & deportatum hanc differentiā statuunt, quòd relegatum bona sequantur, deportatum bona non sequantur. Sed hæc differentia perpetua non est. Nam & ademptis bonis aut parte aliqua eorum relegatos legimus. l.1. D. si penden.appella.l.11.§.cùm quidam.D.ad l. Falcid.l. 38.§. qui abortionis. & §. si quis instrumentum.D. de poe. Quod in his dumtaxat qui in perpetuum relegantur iure licito factum, & Paul. & Vlpia. testes sunt, tametsi aliter plerumque seruabatur.l.5.l.7.§.ad tempus. D. de interdict. Illa certissima differentia, quòd siue in perpetuum, siue ad tempus quis relegaretur aliter atq; cùm deportabatur & ciuitatem Roma. & patriam in liberos potestatem, & testamēti factionē, & omnia omnino iura sua, & bona, pręterquam si qua ei adempta erant, retinebat. Tantùm insula ei egredi nō licebat, cuius vinculo quodammodo continebatur.l. 4.& l.7.§. hæc est differentia.cum sequen.D.de interdict.& releg. Eáque ex ipsis condemnationis verbis diuersitas intelligebatur. Relegatis autē excedendi à præsidibus dabatur. Moris enim erat ita pronuntiari. PROVINCIA ILLA INSVLISQVE ILLIS RELEGO EXCEDEREQVE DEBEBIT INTRA ILLVM DIEM. d.l.7.§.hi qui.

RELIGIO propriè erga Deū est.l.2.D.de iust. & iure. Religio etiam sepulcri est.l. 30. D.famil.erciscun.l.14.§.1.D.de seruitutib.l.21.D.de vsufru. Inde religiosum Aelius Gallus apud Fest, lib. xvj. definit sepulchrum, vbi mortuus sepultus aut humatus est. Religiosus enim ille locus est, in quem mortuus illatus est. Et religiosum locum suum quisq; mortuum inferendo facit.l.6. §. religiosum. D. de rer.diuisio.l.27.C. de religios.l.6. §.si quis in rem.D.commu.diuid.l.3.C.quæ res pig.obli. l.54.§.si heres.D.de legat. lib.j. §.religiosum. Institu. de rerum diuis. Et ita religiosa à sacris separata accipiuntur.l. 4. l.22. l. 51. D. de contrah.emp.l.83. §.sacram.D.de rer.diuis.& in alijs omnibus iuris ciuilis locis. Nec verò monumenta aliter religiosa sunt, quâm si in ea corpus illatum sit.l.7.D.de rer. diuis. Vide quæ lib.ij.Antiquit.diximus.

RELIQVA, sunt quæ rationibus subductis acceptisq; & expensis computatis debita remanent & supersunt.l.32.l.80. & l.81.& l.110. D.de condicio.& demonstrat.l. 41.§.Titius, cum §§.sequen. D. de statuliber. l. 29.§. Sticho. & l.vlti.§.inter.D.de liber.lega.& in l.3. C. de susceptorib.lib.x. in qua verbum, Annis, in contextum ex Accursiano glossemate irrepsit, vitiumq; creauit. Absolutè enim Reliquis legendum est vt & ex l.10.eod.titu. in C.Theodo.patet. in quo noui ac recentes non vt in Iustinianeo Codice, adcrescentes legitur. Reliqua etiam sunt debitæ præteriti temporis pensiones quas arreragia vulgò dicimus. Sic reliqua colonorum, sunt pensiones à colonis debitæ in l. 79. §. peto. & l. 97.& l.101. in fi.D.de legat.iij.l.32.§. vlti.D.de vsufruc.lega.l.20.& l.27.§. ad fin. D. de instr. vel instr. & apud Plin. lib. iij. Epist.ad Caluisium. Reliquis autem actorum vel colonorum legatis ea legata videntur, quæ de reditu prædiorum in eadem causa manserunt; non etiam, quæ in aliam causam versa sunt. l.91.de legat. iij. Sic & reliqua conductionis accipe in l.10.C.ad Velleia. Et reliqua vectigalis in l.47.D.de iure fis. Et reliqua pro reliquis censuum debitorum in rub. sine censu vel reliquis. Reliqua collegarum in l.21.D. ad municipal. Hæc & reliquationes vocantur in l.44.§.1.de admi.tuto.l.53. D.de manu. testam. Inde reliquari & reliquis obnoxium esse in l.24. D.ad municipa.l. 6.§. sed eos demum.D.de munerib.& honori.l. 20. §.idem scribit.D.fami.ercisc.l.40.D.de statuliber. Sic in l.46.D.de administr.tuto. Debitum quod ex conductione reliquatus est: & in l. 23. D. de pecul. lega, Summas quibus reliquatus erat: & in l.20.§.liber.D.de instr.vel instrum. Reliquatus est amplam summam, id est, mãsit amplæ summę reliquator ac debitor.& in l.9.D.de lib.leg.nō impeditur reliquas exigere, quas quis se reliquauerit. Quod & reliqua cōtrahere vel trahere dicitur. in l.4. §.1. D.de adm.rer.ad ciuit.l.46. D.de admi.tut.l.34.§.1. D.de statulib.l.1.D.de conuc.fis.debi.lib.x.C.

Et inde Reliquatores, qui Reliqua traxerunt.l. 102.§. Valerius. D. de solutionib. l. 9. §.reliquatores.D.de publican.

Relinquendi verbum propriè ad vltimas voluntates pertinet.l.1.§.vlti. D.de tabul.exhib. Inde quod testamento datum legatum est, Relictum totiens in libris dicitur, vt exemplorum difficilius sit exitum, quàm initium reperire.

RELIQVAE pro Cineribus defunctorum sicut in autographo Florentinarum Pandectarum scribitur in l.42.& l.44.in fi.D.de religios. quæ Græci λείψανα vocant. l.52. §. si heres.de legat. lib. j. Quæ tamen scriptura immutata est ab his qui Pandectas excuderunt in l.27.D.de condicio.instit. l.30. D.fam. ercisc.

REI appellatio generalis est. Continet enim omnia, quæ vel in patrimonio sunt, vel extra patrimonium, & ad omnem contractum causasq; & iura pertinet.l.5.& l.23.D.de verbor.significat.

Sunt autem quattuor præcipuæ huius vocabuli significationes, hoc Ausonij versiculo comprehensæ.

Imperium, litem, venerem cur vna notet res?

Vt de duabus, quæ nihil ad ius pertinent, taceam, Res pro lite accipitur in l. 8. §. si quis post rem.cum §.seq. D.de inoffic. testam. Et olim summè dubitatum inter formularios fuisse Cicero in Murenia.ostendit, Rem an Litem dici oporteret. Vnde in actionum ciuilium sollemnibus verba sub disiunctione hæc ita Varrone in lib. vj. de lingua Lat. teste efferebantur, Quam rem siue litem dicere oportet. Coniunctim verò protulit Imp. in l.9.C.de suis & legit. vt & in sollemni formula rerum à fœciali repetendarum, quæ à Liuio lib.j.ponitur. Quarum rerum, litium, causarum, condixit pater patratus.

Inde Rem amittere, litem amittere est. l.8.D.de restit.in integ. l.22. §.penult. D.rat. rem hab. Rem seruare pro debitum suum ab aliquo consequi, Et vt aliàs dicitur, ad suum peruenire.l.2.& l.4.D.de dolo. l.19. D.ad Velleia.l. 2.§.si Titius. D.de hered.vend. l.11. in fi. & l. 12.D.ad municipal.l.2.D.de institor.l.35. §.vlt. D.locati.l.4.in fi.D.de adm.rer. ad ciuit. l.vlt. D.rem pupill. l. 38. D.de excus. tut. l.10. D.de doli excep.

Inde rei seruandæ causa in possessionem mitti dicuntur creditores.l.1.& l.7.D.quib.ex cau. in poss.l.3.§.vlt. D.de adquiren.possess.l.13.D. quæ in fraud.cred.l.51.§.1. D.de re iudic.l.5.§. si plures. & §. postquam. D. vt in possess. legator.l.3. §.creditores. D.vti possid. l.5. §.Iulianus.D.ad exhibendum.l.26. D.ad municipalem.l.50. D.de pecul. l.penult. §.item dandæ.D.de diuers.tempor.l.2. D.de ferijs.l.9. D. de rei vindicat.

Etiam rei seruandæ causa in possessionem bonorum tutoris, qui ne alimenta decernantur, latitat, pupillus mittitur.l.7. §.præterea.D.de suspect.tutor. Sed & rei seruandæ gratia fideicommissi seruãdi gratia significat in l.9.D. de annu. leg. quamquã aliàs hæ duæ missionum in possessionem causæ, vt diuersę, separentur.l.1.D.ex quib.caus.in poss.

Rei autem seruandæ causa non possidet, qui suo iure vt pignus tenet.l.13.D.quæ in fraud. credit.

Rei persecutionem continent actiones, quibus persequimur, quod ex patrimonio nobis abest.l.35.D.de oblig.& action.§.res persequenda.Instit.de actionib.

Res etiam hereditatem significat & emolumentum successionis. Ita Rem habere successionem optinere est. l. 15. l. 16. D.de legat. præst.l.12.D.de iniusto rup.l.2.§.sed si sint sui. D.ad Tertyllian.l.5.D.de secun.tab.l.1.§.pen. D.si tabul.testam.l.4.in fin.D.de fideicomm. libert.l.83. D.de adquir.her. l.penult. D.vnde lib. Vnde bonorum possessio quædam esse cum re dicitur: nimirum cùm is qui accepit bona, ea cum effectu retinet. Quædam sine re cùm alius euincere iure ciuili hereditatem potest, veluti si suus heres intestato sit.l.8.§.1. D.de inoff.test.l.25.C.eod.tit. & apud Vlpia. in Instit.tit.xxviij.

In rem suam fideiubet, obligaturq;, qui pro suo negotio & in suam vtilitatem fideiubet obligari, veluti pro suo procuratore, aut si ad eũ pecunia peruenerit & ipse reum dederit vice sua: pro eoq; fideiusserit.l.13. l.22. D.ad Velleia.l.8.§.1.D.qui satisd.cog. l.25. D.de pact.l. 5.D. de liber. leg. In Rem suam procurator datus dicitur, qui mandatas sibi actiones lucro & commodo suo exercet. In Rem quid sit, in multis Pandectarum locis exposui suprà lib.ix.

Rem pupilli saluam fore cautio pretoria, quam Theophil.Institut.de satisdatio.tut. & de diuisio.stip.sic explicat. ὁ πραίτωρ τὸν κελευόμενον ἐπίτροπον ἐγγύας διδόναι κελεύει ὅτι σῶα καὶ ἀκέραια τὰ τῶν ἐπιτροπευομένων φυλαχθήσεται πράγματα.

Rei vxoriæ actio appellabatur, quę soluto matrimonio dotis repetendæ causa dabatur. l. vn. C.de rei vxor.actione. §.fuerat. Institut. de action.Eius meminere Cicero lib.iij. Officiorum, Quintilian.lib.viij.cap.iij. & Gell. lib.iiij.cap.iiij. Eius autem in Pandectis nusquam gentium fit mentio, quòd ea à Iustin. in Actionem ex stipulatu translata & transfusa esset.

Re contrahi dicitur obligatio, quæ re demum intercedente contrahitur.l.1.& l.52.D.de obligation.& action.l.1.in fi. & l.17. D.de pact. l.8.§.1.D.de fideiussorib.l.1.D.de nouationib. l.2.§.vlt.D.ad Velleian.l.13. §.si fideiussori.D. de acceptilatio.l.12. C.si cert.pet. vt fit mutui

datione

dationе commodato, depoſito, pignoris traditione. Inſtit. quib. mod. re contrahit. oblig. Ita re factum contractum, id eſt, numeratione, dixit Vlpian. in l. 9. §. quoniam. D. ſi cert. pet. Societas verò re contrahi, id eſt, communicatione bonorum dicitur in l. 4. D. pro ſoc. quamquam in ea nudo conſenſu obligatio conſtituatur.

Rei appellatione & tota res & pars eius continetur. l. 7. D. de iureiur. l. 4. §. 1. D. de damno inf. l. 13. §. 1. D. de fun. dot. Eademq́ res peti intellegitur, etiam ſi pars petatur eius, quod totum petitum eſt. l. 7. D. de except. rei iud.

Ex re fructuarij item bonæ fidei poſſeſſoris eſſe videtur, quòd hi ſeruo donauerint, vel cōceſſerint, vel adminiſtratione rerum, quæ ad eos pertinet, compendij fecerint. l. 38. D. de vſufruct. Sed & ſi bona fide poſſeſſori vel fructuario ſeruus acceptum roget, vel paciſcatur, ne ab ijs petatur ex re eorum adquiſiſſe videntur, cùm eos liberent. l. 63. D. de ſolutionib. d. l. 11. D. de acceptilationib. Sed & ſi hereditatem poſſeſſorum fructuariorum've intuitu & contemplationi ſibi relictam iuſſu eorum adeant, non opera ſua, ſed ex re eorum adquiſiſſe intellegentur. l. 45. in fi. D. de adquir. her. l. 32. D. de liber. cau. Atque hæc interpretatio pertinet ad id, quod dicitur fructuario bonæ've fidei poſſeſſori, ſeruum, quod ex operis ſuis vel ex re eorum ſtipulatur, aut per traditionem accipit, adquirere.

E re eſt. l. 1. D. ſi cert. pet. l. 1. D. ſi is qui teſtamen. lib. l. 1. §. dixerit. D. de publican.

Res pro vi & effectu in l. penult. D. de ſtatuliberis.

Re excluſus non videtur, quem Prætor ſe in integrum reſtituturum pollicetur. l. 5. D. de reſtit. in integ.

Rem ipſam habere videtur, qui actionem ad eam recuperandam habet. l. 15. D. de diuerſ. reg. l. 143. D. de verb. ſignif.

Rerum Italicarum appellatione quid contineatur, exponitur in l. 35. §. rerum autem. D. de hered. inſtit.

Res peribit, id eſt, obligatio ſoluetur in l. 91. D. de ſolutio.

Res iudicata dicitur, quæ finem controuerſiarum iudicis pronuntiatione accepit, quod vel condemnatione, vel abſolutione contingit. l. 1. D. de re iudic. Rei iudicatæ clauſula in l. vlti. D. iud. ſol. ſignificat eam ſtipulationis iudicatum ſolui clauſulam, quæ ad iudicati ſolutionem propriè pertinet.

Remittit iuſiurandum, qui deferente ſe cùm eſſet paratus aduerſarius iurare, gratiã ei facit, contentus voluntate ſuſcepti iuriſiurandi. l. 6. l. 32. D. de iureiuran. Sic remiſſum iuſiurandum accipe in l. 9. §. 1. & l. 4. C. eod. titulo.

Remiſſio in tit. De remiſſionib. accipitur, qua remittitur prohibitio per nunciationem noui operis facta. l. 1. in princ. l. 5. §. ſi in pluribus. D. de noui oper. nunt. l. 7. §. ait Iulianus. D. quod vi aut clàm. Eſt igitur nuntiationis remiſſio.

Remiſſio nonnumquã mercedis penſionis've relaxationem, & exonerationem, & releuationem ſignificat, vt in l. 16. §. vlti. & l. 17. in princ. & §. vlt. D. loca. Sueto. in Iulio cap. xx. Publicanos remiſſionem petẽtes tertia mercedum parte releuauit. Plin. lib. x. Epiſt. Præterea continuæ ſterilitates cogunt me de remiſſionibus cogitare, quarum niſi præſens rationem inire non poſſum. Idem lib. ix. ad Paulinum: Cùm me neceſsitas prædiorum Tuſcanorũ retineat: nam priore luſtro quãquam poſt magnas remiſſiones reliqua creuerunt. Columella lib. j. cap. vij. Si ſedulò colitur ager, plerumque compendium numquam niſi cœli maior vis aut prædonis inceſſit, detrimentum adfert: eoq́ remiſſionem petere colonis non audet.

Remmia lex de calumniatoribus. l. 1. §. 1. D. ad Turpillian. l. 13. D. de teſtib.

Renvntiare dicebantur magiſtratus qui voce præconis in campo declarabantur ſuffragio populi deſignati, vt Cic. vij. in Verr. & ij. in Rullum & pro Milo. & Gell. lib. xij. cap. viij. oſtendunt. Sed & ipſe Conſul ſucceſſorem ſuum populo renuntiabat, vt Cic. pro Murena & lib. vij. Epiſt. indicat.

Renuntiare nuptijs, & renuntiare condicionem, pro, Sponſalia repudiare. l. 17. §. vlt. D. de reb. auct. iud. l. 1. C. de ſponſalib. Sic Renuntiatam adfinitatem ſponſalibus contractam accipimus in l. 38. in princ. D. de vſur. Sic & Renuntiatio in l. 2. D. de diuort. ſponſaliorum diremptio intellegenda eſt.

Renuntiare quoque modum menſores dicuntur. l. 1. in princ. & l. 6. §. 1. & §. item Pomponius. & l. 8. D. ſi menſ. falſ. mod. Hygen. lib. ij. de Limitib. conſtit. Longitudinem autem quotiens egeram, ego ita renuntiabam, Iugera tot, vel verſus tot. Et mox: Sic vt videbitur, ita renuntiabimus iugera tot, verſus tot, &c.

Reos Cicero lib. ij. de Orat. omnes quorum de re diſceptatur, appellat. Aelius etiam Gallus lib. De ſignificatione verborum ad ius pertinentium Reum definit, qui cum altero litem cõteſtatam habet, ſiue is agat, ſiue cum eo agatur. Quibus conſequens eſt, vtrumque ex litigatoribus reum dici: vulgò tamen qui petit & agit, actor: qui conuenitur, reus appellatur. Veteres eum vnde petitur vocabant. Cicer. lib. j. de Orato. Non'ne nobis in tribunali Q. Pompei ſedẽtibus poſtulabam, vt illi vnde peteretur, vetus atque vſitata exceptio

ceptio daretur, cuius pecuniæ dies fuisset. Idem lib.vij.Epistol.ad Trebat. Ego omnibus vnde petitur hoc consilij dederim, vt à singulis interregibus binas aduocationes postulent. Sed & in l. Mamilia: Et si is vnde ea pecunia petita erit, condemnatus erit eam pecuniam ab eo vel à bonis eius primo quoque die exigito. Vterque etiam ex contrahentibus reus appellatur.l.5.§.conuentionales. D.de verbor.obligat. Sed differentiæ causa, qui stipulatur, reus stipulandi: qui spondet,reus promittendi dicitur.l.1.& toto tit.D.de duobus reis.l.134.§.penult. D.de diuers.reg.l.50.§.vlt.l.52.§.duo. & passim in tit. de fideiussorib. D. sicuti qui credit, reus credendi: qui accipit,reus debendi:qui satisdat, reus satisdandi: qui satis accipit, reus satis accipiendi appellatur. l. 34. §. quidam. D. de solutio.

Rei planè verbo plerumque debitor significatur. l. 22. §. quòd si stipulator. & aliàs sæpe. D. de fideiussorib. l. 45. §. si principali. D. de iure fisc.

Inde Reus constitutus dicitur, qui se obligauit. l.14.§.Labeo. D.quod met.cau. Et eiusdem pecuniæ Rei qui eamdem pecuniam promiserunt. l.22.§.cùm tu. D.de fideiussorib. l. 84.§.qui Caium. D.de leg.j. Duos autẽ reos promittendi facimus, si vtrumque interrogemus, & vterque respondeat eiusdem pecuniæ nomine. l.3.& l.6. D. de duob. reis. & Instit.eod.tit. Nec tantùm stipulatione, sed & alijs contractibus duo rei fieri possunt: veluti si apud duos eadem res deponatur, duobus've eadem res locetur, commodetur.

Interdum Reus expromissorem significat, id est, eum qui alienam in se obligationem vel nouatione vel delegatione suscepit. l. 1. D.ad Vellcian.l.1. §.exceptionem. D.quar.rer.act. non dat. l.104. & l.112. D.de verborum obligatio.l.9.§.omnis.D.de pigner.act.l.7.§.seruus pactionis.D.de dolo. l.12. §.si mulier. D. soluto matrim.l.34.in fin.D.de statuliber. l.11. D.de nouatio.l.vlt. in fi. D.si cert. pet. l.13. §. præterea.D.de actio.empt.

Reis cauere,id est, per fideiussores. l.1. §.iubet. D.de collat.bon.

Reus fieri dicitur qui criminis alicuius postulatus est. l.5. D.de public. iud. Reum autem fieri Asconius ij. in Verr. act. nihil aliud esse ait, quàm apud Prætorem legibus interrogari. Cùm enim in ius ventum esset, dicebat accusator apud Prẽtorẽ,Aio te Siculos spoliasse. Si tacuisset, lis æstimabatur, vt victo. Si negasset, petebatur à magistratu dies inquirendorum criminum, & ex eo tempore inter Reos relatus & receptus dicebatur.

Agi etiam Reus eodem sensu dicitur, qui accusatur. Valer. lib. vj. cap. viij. M. Antonius auorum nostrorum temporibus clarissimus Orator incesti reus agebatur & libro viij. cap. j. Q. Flauius à C. Valerio Aedile apud populum reus actus.

Recipi verò vel referri inter Reos dicitur quis, postquam delatum est nomen eius. Et contra. Eximi verò ex Reis,absolutione vel abolitione secuta.

Eorum autem status & cõdicio, qui inter reos recepti sunt, Reatus vocatur. Et quamdiu accusatio pendet, in reatu esse dicuntur.l.vlt. D.de public. iud. l.25. D.de pœn. l. 3. §. quòd pater.D.de munerib.& honor.l.46. §.in reatu.D.de iur.fisc.

REPARARE in l. 16. D. de in rem verso. & l. 122. §. Callimachus. D.de verb. obligat. vt & benè Duaren.lib.j.disput. notauit, significat nummis ex venditione mercium redactis aliud quid earum loco comparare. vel breuius, ex mercis venditæ pretio aliam parare.

Reparari libertatem non posse, Vlpian. dicit in l.9.§.illud.D.de statulib.

Reparari vires obligationis Gordia. in l. 4. C. de solutionib.id est,suscitari & restitui, Sicut Octauius Minutia. lib. viij. Arnobij. Ergo homo nouus nascitur, non prior ille reparatur.

Reparari etiam appellationum tempora,id est, restitui dicuntur.Inde Reparationes in Rub. de temporib. & reparatio. appell. & apud Symmach.lib.j.Epist.xxxvij.& xxxviij.

REPETERE pro memoria repetere in l.10.D. de pact.l.14.D.de iure codicil.

Repeti dicitur vsusfr.qui qualicumque ratione amissus iterum legatur,& fructuario conseruatur.l.2. §.si non mors. l.3. in princip. & §.1. l.5.D.quib.mod. vsusfr.amitt. l.3. §.1. D.vsufr. quemadmod.cau.vt in specie l.8.D.de annu. legat.

Repetitionem in legatis cõsulti appellant hanc scripturam, HOC AMPLIVS EI HERES MEVS DATO, vel ITEM DARE DAMNAS ESTO. l.19.D. de legat.j. l.61.D. de legat.iij.

Repeti etiam dicuntur legata, quæ ab instituto data à substituto iterum relinquuntur, vel ab vno exprimis heredibus relicta à coherede eius rursum leguntur, in hunc modum, QVAE A' FILIO MEO LEGAVI, QVAE'QVE EVM DARE IVSSI, HERES MEVS IISDEM DIEBVS DATO. l.32.& l.54.D.de leg.j.l.75.D.de leg.iij.l.80.D. de verb.signific.

Repetere Reum, est iteratò reum facere abolitioneq; exemptum reum denuo postulare. l. 10.§.1.l.12.l.15.§.vlt.& l.17.D.ad Turpillia. l.3. §.1.& l.12.§.vlt.D.de accusatio. l.14. §.1. D.de bon.libert.Suet.in Augusto cap.xxxij.Diuturnorum reorum & ex quorum sordibus

nihil aliud quàm voluptas inimicis quæreretur, nomina aboleuit, condicione proposita, vt si quem repetere vellet, par periculum pœnæ subiret. Idem in Domitia. ca. ix. Reos qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependissent, vniuersos discrimine liberauit, nec repeti nisi intra annũ permisit.

Sic Repetere crimen est, indulgentia abolitum crimen ex integro iterum persequi. l. 7. D. ad Turpillian.

Repeti in quæstionem est, in quæstionem iterum peti. l. 18. §. 1. D. de quæstionib. Repeti quæstio, id est, iterari dicitur in l. 16. D. de quæstionib.

Repetita die, id est, antelata seu prælata die. l. 3. D. de fide instrum. l. 5. §. si quis ipsi Prætori. D. de noui oper. nunt. l. 9. §. proinde. D. ad exhiben. l. 15. §. item videamus. D. de dam. infec. l. 1. §. præterea. & §. si tibi. D. de itin. actuq́ priu. Et repetitis diebus, in l. 51. D. ad leg. Aquil. significat retrorsum computatis. Eodemq́ modò Repetitionem triginta dierum accipe in l. 34. in fi. D. de oblig. & action.

Repetita emptione in l. 7. §. adeò. D. de pact. l. 2. D. de rescind. vendit.

Repetundarum crimẽ siue de pecunijs repetundis ex l. Iulia intenditur earum pecuniarum nomine, quas quis cùm in magistratu aliquo, potestate, curatione, ministerio esset, ob iudicandum vel non iudicandum acceperit, vel quo magis, vel minus ex officio suo faceret, vel ob militem legendũ mittendum've. toto titul. ad legem Iuliam repetund. D.

Repignerare est, luere & liberare pignus, aduersaturq́ verbo pignerare. l. 5. §. rem tibi dedi. D. commoda. Fest. lib. xvj. Reluere, soluere, repignerare. Cæcilius in Carmine, vt aurum & vestem quod matris fuit, reluat, quod viua ipsi opposiuit pigneri. Vt Replumbare, id est, adplumbata dissoluere. l. 20. D. de auro argento. Et Resignare, signatum aperire. l. 6. D. quemadmod. testamenta aperiantur. l. 23. D. qui testamenta facere possunt. l. 20. D. de vulg. & pupill. l. 16. in fin. D. ad leg. Cornel. de fals. Et alijs quoque satis multis in verbis, articulus Re contrariam simplici verbo tribuit significationem, aliàs verò iterationem, & geminationem significat, vt Retractare interdum est, Festo quoque teste, iterum tractare. l. 31. in fi. D. de iureiur. l. 10. §. 1. D. ad Turpillian. §. cùm quidam. D. de recep. qui arbitr. l. 29. D. de iure fisc. l. 4. C. de episc. aud. l. 3. C. de cano. largit. tit. Cic. lib. iiij. de Nat. deor. Qui autem omnia quæ ad cultum deorum pertinent, retractarent, & tamquam relegerẽt, hi dicti sunt Religiosi. Idem ad Atticum lib. viij. Augemus crimen dolorem retractando. Sic Tertullian. in Apologetico. Causas quæ hoc exegerint, retractemus. & alibi sæpe.

Replicatio est contraria exceptioni, & quasi exceptionis exceptio. l. 22. D. de exceptionib. Institut. de Replicationib. Dicitur enim aduersus exceptionem, per eamq́ exceptio eliditur. l. 48. D. de procuratorib. l. 28. D. de noxalib. l. 21. §. 1. D. de pignorib. l. 1. in fi. D. de excep. rei vendit. l. 72. in fi. D. de rei vindicat. l. 19. C. de transactio. l. 1. §. procurator. D. pro empto.

Repraesentare est, quod in diem debetur ante diem soluere. l. 8. §. eam orationẽ. D. de transactio. l. 36. §. vlt. de condicion. & demonstr.

Inde Repræsentatio ante diem solutio. l. 24. §. quotiens. D. solut. matrim. l. 1. l. 2. §. idem Iulianus. D. de dote releg. l. 90. §. testator. de legat. ij.

Repræsentare ius l. 1. C. vbi de causa stat.

Repræsentari etiam cognitio dicitur. l. 3. §. causæ cognitio. D. de Carbon. ed. & l. 3. §. Iulianus. de lib. exhib. quæ nõ expectato pubertatis tempore statim suscipitur & maturè iudicatur.

Repraestare duobus in locis in Pandect. Florent. inuenitur. in l. 47. D. de action. emp. & l. 22. §. 1. D. ad S. C. Trebell.

Repromittere est, nuda pollicitatione cautioneq́ promittere, non satisdatò. l. 5. §. si is cui. D. de noui oper. nunt. l. 9. §. quæsitum. l. 13. in princ. §. 1. l. 30. §. vtrum. D. de damno inf. l. 3. & l. 5. §. quòd si fugit. D. de condic. causa da. l. 10. D. de his quæ vt indign. Proinde Repromissio & satisdatio opponuntur. l. vlt. §. si legatarius. D. quod legator. l. 1. §. stipulationem. D. de Prætor. stip. l. 6. D. vt legator. nom. cau. l. 23. D. de vsufr. leg.

Repudiare est, ius nobis delatum repellere. Repudiantur enim ea tantùm quæ iam delata sunt. l. 1. §. decretalis. D. de successorio edicto. Nec repudiare quis id potest, quòd si velit, habiturus non est. l. 135. D. de diuers. regul.

Repudium nõ nuptiarum tantùm diremptionem renuntiationem've; sed & sponsaliorum significat. l. 2. D. de diuort.

Inter Diuertere enim & Repudiare hoc interest, quòd repudiari etiam futurum matrimonium potest. Non rectè autem sponsa diuertere dicitur. l. 191. D. de verb. signif.

Inde Repudium renuntiare apud Plaut. Aulularia. Et Terentium Phormion. Act. iiij. scen. iiij.

Et Repudium mittere. l. 38. D. solut. matrim. l. 3. & l. 4. & l. 8. D. de diuort. Et Repudiatus is cui repudium missum est. d. l. 38. & l. 4. D. de diuort.

Reputare in computatione ineunda aliquid

quid imputare ſignificat.l.36. D.de neg.geſt. l. 40.in fi.D.de minorib. l.1.§. præterea. D.de tut.& rat.diſtr.l.21.D.ſolu.matri.l.5.C.de iud. l.90.§.teſtator.de lega.ij.

Vnde reputationes, in l.19.D.famil.erciſc.l.2.D. vbi pupill. educa. l.10. §. idem Labeo ait. D. manda.d. l.1.§. præterea.l.8. & l.25. §. ſi vicino.D.loca.l.48.D.de ſolutionib.

RESCISSORIA actio in l.28.§.exemplo. & §.vlti. D.ex quib.cauſ.maio. l.18. C.de poſtli. reuerſ. ea eſt, quæ reſciſſa vſucapione redditur.l.35.D.de oblig.& actio.§. rurſus. Inſtitu. de actionib.l.24.C. de rei vindic. at in l.16.C. ad Velleian. Reſciſſoria actio dicitur quæ reſciſſa mulieris obligatione in priorem & antiquum debitorem reſtituitur.

Reſciſsio in l.3.§.ſi emancipatus.D. de cont.tabul. reſciſsionem emancipationis ſignificat. Nam Prætor vt emancipatos qui iure ciuili deficiũtur propterea quòd per capitis deminutionem ius legitimum amiſerint, ad ſucceſsionem cum ceteris liberis, qui in poteſtate manſerunt, admittat, eorum emancipationem reſcindit.l.6.§.1.D.de bon.poſſeſ. Quod cùm Accurſius non videret, valde ſe torquet in interpretatione dicti §. ſi emancipatus. Sic etiam accipienda ſunt illa l.9.de bo.proſcripto.in C.Th.verba, Qui ab inteſtato ſucceſſuri defuncto vel ex xij. tabul. vel per reſciſsionẽ capitis prætorio vocabũtur edicto.

RESCRIBERE princeps dicitur ad epiſtolas, vt ſubſcribere libellis: ſed tamen etiã reſcribere ad libellos Iuriſcõſulti dicunt.l.23.D. de vſufru.lega.l.4.D.de appella. recip.l.17.D. de iure patro.l.40.§. hoc Senatuſconſultum. D.de legat.j. Quinetiam ipſimet conſulti reſcripſiſſe dicuntur, quod conſulentibus ſe reſponderunt.§.ſacræ. Inſt.de rerum diuiſ.l.73. D.de contrah.empt.

RESIDVA, ſunt pecuniæ publicę, quæ apud aliquem ex locatione, conductione, emptione, alimentaria ratione, ex ſumma quam accepi aliáve qua cauſa reſederunt. l. 4. §. lege Iulia.D.ad l.Iul.pecu. Ea verò pecunia quam quis cùm prouincia abiret apud ſe eſſe ad ærarium profeſſus, retinuit, ante annum reſidua non eſt, quia eam priuatus fiſco debeat.l.9.§. vlti.D.eod.titu. Crimen hoc lege Iulia vindicatur, quæ inde de reſiduis vocatur. Sic & apud Liuium lib.iij. belli Macedo. verbum hoc exaudiendum eſt. Omnibus, ait, reſiduis pecunijs exactis tributo priuatis remiſſo. Cicero ij. oratio. de Leg. Agrar. Quid relatum, quid reſiduum ſit. Idem pro Cluentio Auito. Nuper apud C. Orchinium collegam meum locus à iudicibus Fauſto Syllæ de pecunijs reſiduis non eſt conſtitutus.

RESTITVERE is intelligitur, qui ſimul rem & cauſam actori reddit, quam is habiturus eſſet, ſi ſtatim iudicij accepti tempore res ei reddita fuiſſet, id eſt, vſucapionis cauſam, & fructuum, & quodcumque aliud quod habiturus eſſet actor, ſi controuerſia ei facta non eſſet.l.35.l.75.D. de verborum ſignificat.l.20. D.de rei vindicatio.

Reſtituit ergo nõ qui ſolùm corpus, ſed etiam qui omnem rem cõdicionemq́; reddita cauſa præſtat, & tota reſtitutio iuris interpretatio eſt. l.vlti.§.vlti.D.de verbo.ſign. Quo fit, vt lõgè plus ſit in reſtitutione, quàm in exhibitione, cùm ad exhibitionem præſentiam corporis præbere ſufficiat: Ad reſtitutionem verò poſſeſſorem facere, & fructus reddere, & cauſam omnem præſtare oporteat.l.22.D. de verbo.ſignif. Proinde hæc verba ſtipulationis EAM REM RECTE RESTITVI, fructus continere minime ambiguũ eſt. l.73. D.de verbor.ſignificatio. Et qui rem reſtitui iubet, etiam de fructibus condemnationem facere debet.l.36.§.1.D.de rei vindica. Sed & cùm verbum, RESTITVAS, in lege inuenitur, et ſi non ſpecialiter de fructibus additum eſt, tamen etiam ſunt reſtituendi.l.134. §.1.D. de diuerſ. regu. Ex quo efficit Vlpia. in Paulianam actionem fructus venire, propterea quòd verbum, RESTITVAS, quo Prætor in eam rem vſus eſt, plenam habet ſignificationem, vt etiam fructus reſtituantur. l.38.§.in Fabiana.D.de vſur.l.1.D.quę in frau. credit. Inde adeò cùm Prætor iubet vti opus factum reſtituatur, etiam damnum datum actor conſequi debet, cùm verbo reſtitutionis omnis vtilitas actoris contineatur. l. 81.D.de verb.ſignific. Simili modo cùm deiectum ab vſufructu in eandem cauſam Prętor reſtitui iubet, ſic interpretamur, in qua futurus eſſet ſi deiectus non eſſet, vt ſi tempore interim finitus vſusfructus fuerit, nihilominus cogatur reſtituere, id eſt, vſumfructum iterum conſtituere.l.9.§.vlti.D.de vi & vi arma. Aut ſi poſtquàm deiectus eſt, capite minutus vel mortuus fructuarius fuerit, præterita cauſa, præteritumq́; damnum ſarciatur.l.3.§.vlti.eod.titu.

Enimuerò in interdicto, Ne quid in loco publico, quo Prætor iubet quod in loco publico factum erit reſtitui, reſtituere in priſtinum ſtatum reducere eſt, quod fit, ſiue quis tollat quod factum eſt, ſiue reponat id quod ſublatum eſt.l.2.§. Prætor ait. & §.reſtituas. D. ne quid in loco publi. Reſtituere in integrum, eſt in priorem ſtatũ reponere lapſos, captos, fraudatosq́; vel per imbecillitatem ætatis, vel per abſentiam, vel per metum, aut calliditatem aduerſarij, vel per ſtatus mutationem. l.1.D.de in integr.reſtit.

Vnde Reſtitutoriũ, pro iudicio reſtitutorio & cognitione prætoria de reſtitutione facienda.l.

da.l.7.D.quod falso tut.l.39.D.de euictionib.

Restitutoria actio, quæ in veterem debitorem restituitur, muliere, quæ pro eo obligationẽ susceperat, nexu obligationis liberata. l.8. §. Marcellus. & §.si mulieri. D. ad Velleia. l. 8. C.eo.tit.

Restitutoria interdicta appellãtur, quibus Prętor restitui aliquid iubet.l. 1. §. interdictum.& l.2.D.de interdict.§.restitutoria. Instit.eo. tit. l.1.D. de aqua cottid. Qualia sunt, Quorum bonorum, Quod legatorum, Vnde vi.l.1.§. 1.D.quor.bo.l. l. 1. D. quod legator. & illud, quod de via publica proponitur in l. 2. §. ait prætor. & §. hoc interdictum. D. ne quid in loco publ. Et quod precario. l. 2. §. 1. D. de precar. Et posterius interdictum de cloacis. l. 1. §. 1. & §. vlt.D.de cloac. Item illud quod proponitur in l. vn. §. deinde. cum §. seq. D. de fluminib.

Restitui etiam dicuntur, qui in bona, dignitates, & ciuitatem restituuntur, veluti deportati, aut aliàs damnati. Rubr. de sentent. pass. & restitut. C.l.59.& l. 104. D. de condicio. & dem. l. 1. §. deinde adiicit. D. de postul.l.6.§. penult.D.de iniusto rup.

In integrum etiam restitui dicuntur causæ, de quibus ex integro cognoscitur. l. 3. §. diuus. & l.7.D.de iu.fisc.l.33. & l.35.D.de re iudic.

Restituere tutelam curationemq́ pro tutelæ & curationis gestæ administrationis rationes reddere. l. 32. D. de minorib. l. 21. §. vlt. D.de alim.lega.

RETICVLVM in l.5.§.vlt.D.de his qui deiecer. vel effud. vbi amphoram ex reticulo suspensam narrat. Plinius lib.xxxj.cap.vj. Item demissæ reticulis in mari concauæ è cera pilæ.

Reticula in l. 25. §. ornamentorum. D. de auro arg. quæ vulgò scofia dicimus, quæ in formam retis facta ad capillos continendos capiti aptantur. Reticulum Lexicon B. Germani vertit γύργαθον κεκρύφαλον. Et plane crocufantia reticulis iunguntur in d. §. ornamentorum. γύργαθον verò πλέγμα ἢ esse Pollux lib. vij. cap. vlt. & lib.x.cap.xxxv.docet. Isidor. lib. xx. Etymol. cap.xxx. Reticulum, ait, est quod colligit comas: dictum ab eo quod retinet crines ne effundantur. Lamprid. in Alexand. Matronas autem regias contentas esse debere vno reticulo atque inauribus. Vtitur & hoc verbo in hunc sensum Capitolinus in Maximinis. Reticuli circa colũnas in l. 17. §. quæ tabulæ. D. de actio. empt. Reticulatum opus apud Vitru. lib. ij. cap.viij. Et Plin.lib.xxxvj.cap.xxij.

RETRO pro rursus vel ex diuerso. l. 4. D. de oper. seruor. l. 67. D. de solutionib. l. 40. §. seruum.D.de adq.poss.l.9.§.vlt.D. de except. rei iud.l.34.§.vlt.D.manda.

REVOCARE domũ id significat quod vulgo dicimus, petere se remitti domum.l.2.§.legatis. D. de iudic.l.28.§. si cùm in prouincia. D.ex quib. caus. maio. Sic & ius reuocandi forum.l.7.D.de iudic. Et reuocare in prouinciam in l.7.§.penul.D.de accusatio.

Reuocatoria, diploma principis significat, quo absentem ad se reuocat.l.vlt. C. de dignitatibus.lib.xj.l.3.C.de silentia.lib xij. Iustin. Nouell. viij. οὐδὲ γὰρ δίδομεν αὐτοῖς ἄδειαν, πρὶν τὴν νενομισμένην τῶν πεντήκοντα ἡμερῶν πληρῶσαι χρόνον, τῶν ἐπαρχιῶν ὧν ἦρξαν ἀναχωρεῖν, ἢ διὰ πρόφασιν Reuocatorias ἤτοι ἀνακλήσεως.

RIGOR cursus aquæ, rectum profluentis tenorem significat. l. 1. §. quod autem. D. ne quid in flumine publ. l.1.§.ripa.D.de flumin.

Si rigor stillicidij, rectus eius fluxus est.l.vlt. §.vlt. de seruitu.vrban. At Plin.lib.viij. Epistol.ad Roma. Rigorem aquæ pro frigiditate posuit. Sunt & rigores in agris, cuius verbi, quia à lexicis abest, non alienum erit interpretationem subijcere. Id autem Boëthius lib.1. Geometr. ita explicat. Rigor est quidquid inter duo signa veluti in modum lineæ directum prospicitur. Flexuosum verò est, quidquid secũdùm naturam locorum curuatur. Nam quod in agro à mẽsore operis causa ad finem directum fuerit, Rigor appellatur: quidquid ad horum imitationem in forma scribitur, linea appellatur. Bini verò rigores sunt, quando singulis spatijs interuenientibus tendunt, vt itinere plerumque peragunt. Aggenus Vrbicus, Rigor ait, iuræ rectitudinis naturalis nomen accepit. Sicul. Flacc. in lib. de condicio. agror. In aliquibus regionibus, ait, ita fines inter possessores ordinati sunt, vt rigores durent per longum tractum, incedentesq́ in vijs aut riuis aut substructionibus, aut regionibus alijsq́ finitionum generibus deficient supradicti rigores.

RIPAM fluminum dici, vt litus maris, Grammaticis notum est. Ripam autem fluminis Vlpia. definit esse id, quod flumen continet, naturalem rigorem cursus sui tenens. l. 1. D. de fluminib. Paulus verò in l.penulti. D. eod. titu. Ripam ait eam dici, quæ plenissimum flumen continet. Ripam munire est aggeribus factis & oppositis aquam coërcere, ne excrescens flumen agrum occupet.l.1. §.sunt autem.D.ne quid in flumi.pub.l.vn.D. de ripa munien. Inde Riparensia castra in l.14.C. de re milit.lib.xij. in ripis statuta & locata. Et Riparenses apud Vopiscum in Aureliano. Inde etiam Ripuarij appellati sunt Germani riparum Rheni accolæ, quibus conscriptæ leges hodieq́ extant.

RISCVM in l. 25.D.de auro arg. arculam vestiariam

stiariam interpretor. Hanc enim solam huius verbi significationem ei loco accommodatam reperio. Tradit autem Pollux libro vij. onomast. capi. xix. & lib. x. cap. xxxj. κιβώτια γ' οἷς ἐναπετίθεντο αἱ ἐσθῆτες ῥίσκοι παρὰ τοῖς νεωτέροις λέγονται. Donatus verò in Eunuch. Terent. nomen id esse Phrygium scribit, eóq; significari cistam pelle contectam. At in lexico B. Germani Riscus κιβωτὸς μεγάλη definitur.

RIVVM Festus lib. xvj. dici ait nō tantùm naturali suo impetu fluẽtem tenuem aquæ fluxum: quo modo Riuũ fluminis dixit Caius in l. 7. §. insula. D. de adquir. rer. domin. sed & manu factum, siue super terram in fossa, siue super specu à græco verbo ῥεῖν. Hoc posteriore significato Riuus definitur ab Vlpiano esse locus per longitudinem depressus, quo aqua decurrat. l. 1. §. 1. D. de riuis. Atque ita accipitur in l. 2. D. de extraord. cognit. l. 12. & l. 16. D. quemadm. seruit. amitt. l. 3. §. penult. & vlt. l. 5. in fi. D. de aqua cottid. l. 13. l. 21. §. 1. D. de seruit. rust. l. 52. §. si in communem. D. pro soc. Vitruu. lib. viij. cap. vij. Ductus autem aquæ fiũt generibus tribus, Riuis per Canales structiles, & fistulis plumbeis, aut tubis fictilibus. Nam in riuo collocabantur fistulæ, vel canales quibus aqua ducebatur. l. 3. §. si quis in riuo. D. de riuis. Inde deprimere vel alleuare riuum in l. 12. D. comm. præd. Et ducere riuum. l. 9. D. de seruit.

Riui autem, prout conuenerat, terreni, signini, cementicij, lapidei've fiebant, vt apparet ex l. 1. §. vlt. & l. 3. §. 1. D. de riuis. Item Riui quidam erant aperti, quidam tecti & operti. l. 1. §. vlt. l. 3. D. de riuis. l. 1. §. si quis. D. ne quid in flum. pub. Hos subterraneos Frontin. sæpius appellat in lib. de Aquæductib.

Inde Riuales, qui per eumdem riuum aquam ducunt. l. 1. §. si iter, & l. 3. §. penult. D. de aqua cottid. vt Donat. in Eunuch. Terent. notat. Gell. lib. xiiij. cap. j. Quod ei fortè de aquæductu cum riualibus contentio esset. Acron quoq; in artem Poëtic. Horatij, Riuales, ait, dicebantur, qui in agris riuum haberẽt communem, & propter eum sæpe discrepabant. Inde & verbum Corriuare in l. 1. §. sed & fossas. & l. 3. D. de aq. & aq. pl.

RODIAE leges nauticæ leges sunt à Rodijs descriptæ, quibus vt æquissimis mare regi Imperatoribus non displicuit. Quod & Isidor. lib. v. cap. xvij. scribit. Inde titulus de leg. Rod. D. & apud Paul. lib. ij. Sentent. titul. vij. Tertullia. lib. iij. aduers. Marcio. Scilicet nauclero non illi quidem Rodia lex, sed Pontica cauerat.

ROMAE appellatio continentibus ædificijs finitur. l. 2. D. de verb. significat. Itaque ædificia Romę fieri ea videntur, quę in continentibus ædificijs fiunt. l. 139. D. de verb. signific. & qui in continentibus ædificijs nati sunt Romæ nati intelleguntur. l. 147. D. eod. tit. & penu quæ Romæ sit legata, non ea tantùm quæ intra murum, sed & quæ intra continentia sit debetur. l. 4. §. si ita. D. de penu leg.

Roma communis patria est. l. 33. D. ad municipal. & vt scitè Athenæus scribit τῆς οἰκουμένης δῆμος.

Vnde Orbis Romanus. l. 17. D. de statu hom. l. 5. de metallar. in C. Theod. Cassiodor. lib. iij. Variar. epist. penult. Augusti siquidem temporibus orbis Romanus agris diuisus censuśq; descriptus est. Saluia. Massil. lib. vij. de vero Dei iudicio. Sed vbi apud nos emendatur, aut quæ pars Romani orbis corrigitur? Et aliâs. Sed hæc omnia prætermittantur quæ & in toto fermè aguntur orbe Romano.

Roma autem duplex statuitur in constitutionibus: vna vetus, altera noua, videlicet Constantinopolis, quam veteris & antiquæ Romæ prærogatiua lætari Impp. voluerunt. l. 6. C. de sacrosanct. eccles. l. 40. C. de episcop. & clericis. l. 4. C. de operibus public. l. vlti. C. in quibus causis pign. Zonaras etiam non semel hanc νέαν ῥώμην vocat. Quinetiam Chalcedonensis Concilij ca. xxij. ita scriptum est. τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασιν τὰ πρεσβεῖα: καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ εὐλόγως κρίναντες τὴν βασιλείᾳ καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι ῥώμῃ.

ROTAE aquariæ apud Paul. lib. iiij. Sent. tit. vj. sunt, per quas tollitur aqua. de quibus in l. 2. D. comm. præd. & l. 40. §. vl. D. de contrah. empt. & apud Cato. de re Rust. capite xj. fit mentio. Lamprid. in Heliogab. Parasitos ad rotam aquariam & cum vertigine sub aquas mittebat, rursúsq; in summum reuoluebat. Tertullian. Rotas aquilegas vocat in lib. de Anima. A Vitruuio etiam inter ea organa quibus aqua hauritur Rota ponitur lib. x. ca. ix. & aliâs sæpe. Isidor. lib. vlt. cap. xv. Dicta, ait, est Rota quasi ruat. Est enim machina, qua ex flumine aqua extrahitur. Lucretius in lib. xv.

In fluuio versare rotas atq; haustra videmus.

Vbi haustra sunt rotarum cadi ab hauriendo, quæ Græcè ἄντλια vocantur, vt & à Nonio notatur. Riuus verò ille quo per rotam educta aqua in hortum effunditur ἀμάρα Græcis vocatur, vt & in Etymologico traditur.

RVBRIANVM Senatusconsultum temporibus

bus Traiani factum est, Rubrio Gallo & Cælio Pisone COSS. Cuius sententia exponitur in l.26. §.subuentum. l.28. l.33. §.1. D.de fideicomm.libert.l.3.D.de legit.tutorib.

RVBRICA, terram rubri coloris, Latinis significat. Eoq́ sensu verbum hoc apud Vitruu.lib.vij.cap.vij. & Cato. de re Rust.cap. xxxiiij. Tertullian.in lib.de habitu muliebri, & Noniũ, in verbo Examussim, vsurpatum inuenies. Huiusmodi verò terra & minio cùm tituli ac capita librorum notari solerent, eò factum est, vt Rubricæ pro titulis capiantur.l.2.§.recuperandæ.D.de interdict. Ouid. in lib.de Tristib:

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.

Iuuenal.Saty.xiiij. Perlege rubras
Maiorum leges. Persius Saty.v.
Excepto si quid Masuri Rubrica vetauit.

Quintilian.lib.xij.cap.iij. Quorum alij se ad album ac rubricas transtulerunt, & formularij, vel, vt Cicero ait, legulei quidam esse maluerunt. Terentianus, Instar tituli fulgidula notabo minio. Seruius in x. Eclog. Virgil. Bucolic.faciem quoque Iouis ait, de rubrica illinunt instar coloris ætherei. Minium enim rubrica est.

RVDES parietes in l.44. D.de vsufruct. nullo dum tectorio opere inducti. Rudis materia, id est, non facta, neque in opera coniecta. l. 19.§.infecti. D.de auro arg. Rudes lapilli vel gemmæ in l.25. §.vlt.eod.tit. nondum ornamenti aptati, aptatæ'ue.

RVERE, quod ad stipulationem damni infecti attinet, in qua hæc verba SI QVID IBI INERIT, poni solebant.l.18.D.rem rat.hab. non videtur quod aut vẽto, aut omnino aliqua vi extrinsecus admota cadat, sed quod ipsum per se concidit.l.43.D.de dam.inf.

Ruina est casu fortuito contingens ædificiorũ lapsus.l.30. D.ad l.Falcid. l.1. §.is quoq́. D.de oblig.& actio.l.1.§.1. D.depos.

Ruta cæsa sine copula à veteribus pronunciabãtur, sicut & alia multa.l.5.§.idem Iulianus. D.ad exhib. l.66. §.quintus. D.de contrahen. empt.l.38. §.vlti. D.de actio. empt. Cicero in Partitio. Cùm ex testamentis quæritur, quid sit penus, aut cùm ex lege prædij quæritur, quæ sint ruta cęsa. Sic autem Festo interprete appellantur, quæ venditor possessionis vsus sui causa conciderat, ruendáq́ contraxerat quasi eruta. vt Nonius Marc.illo Virgilij versu confirmat, ex lib.j.Georg.

Cumulosq́ ruit malè pinguis harenæ.

Planè Ruta Cęsa Q. Mucius Scæuola definiebat quæ neque ædium neque fundi sunt, in rutisq́ cæsis ea demum statuebat, quæ terra non tenerentur, quæq́ opere structili tectorio'ue non continerẽtur.l.66.in fi. D.de contrahen. emptio. l.241. D.de verborum significatio. Vlpian. Ruta esse ait, quæ eruta sunt, vt creta, harena, & similia. Cæsa vt carbones & his similia. l.17. §.si ruta. D.de actione empt. Granaria item, quæ ex tabulis fieri solent, quorum stipites suprà terram sunt. Item tegulæ nondum ædificijs impositæ rutis & cæsis cedunt.l.18.D.de actio.emp. Solebant verò in vẽditionibus hæc excipi: quod præter superiora loca, etiam ea quę subieci, comprobant. Cic. Topic. feciq́ quod sæpe liberales venditores facere solent, vt cùm ædes fundum've vẽdiderint, rutis cęsis conceptis, concedant tamen aliquid emptori quod ornandi causa aptè & loco positum videatur. Idem lib.ij.de Orat. Sed diceres te cùm ędes paternas venderes me in rutis quidem & cæsis solum paternum recepisse.

RVPERIT in l.Aquilia, corruperit significat. l.27.§.inquit lex.D.ad leg.Aquil.l.7.§.si quis radicitus.D.arb.furt.cæs.l.32.in fi.D.de oblig. & action.l.70.§.1.D.ad Trebell. Et ideo qui vestimenta sciderit, & qui inquinauerit, & qui nauem perforauerit, & qui vulnerauerit, & qui virgis, loris, pugnis ceciderit, vel telo, aut quo alio sciderit corpus, rupisse intellegitur.d.l.27.§.si quis testamenta. §.si nauem.§. rupisse. eo. In xij.tab. etiam Festo teste Rupicias, damnum dederis significabat.

Rũpere mulas onere.l.30.§.qui mulas.D.loca.

Rumpere flagris seruum in l.9. §. penult. D. de iniur.

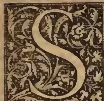
Ruptum testamentum dicitur, quod vel posteriore testamento rite perfecto & ex quo heres extitit, vel adgnatione sui heredis ruptũ est.l.1.& 2.D.de iniusto rup.l.59. §.testamento.D.de admin.tut.l.31. D.de test.l.1. D.de except.rei iudic.l.1.C.de postum.l.30. §.vl.D.de adquir.hered. l.47. D.de fideicom.libert. l.2. §.1.D.de adquir.her.l.2.D.de condict. indeb. l.1.§.siue autem.D.de tab. exhib. Instit.quib. mod.test.infirm. in princ.& §.1. Isidor.lib.v. Etymolog.cap.xxiiij. Ruptum testamentum ait inde dictum, quod nascente postumo neque exheredato nominatim neq́ herede instituto rumpatur.

RVRSVS pro Contra interdum vsurpari Seruius notat in illud Vergilij libro iij. Georgicorum.

Rursus cura patrum cadere & succedere matrum
Incipit.

Sic accipitur in l.11. §. si filio. & l. 88. D. ad l. Falc.l.56. in fi.D.de iu.dot. l.1. D. quando appel.sit.l.31.D.ad Trebell. §.rursus. Institut.de action. vti rursus ex diuerso bis ἐπ᾽ αὐτοῦ Iustinian.dixit. Sic & apud Quintil.lib.iiij.cap. vlt.& aliàs sæpe hæc vox accipienda est.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE, LIBER XVII.

SACCVM & Sacculum pro marsupio, loculis, crumena, repositorio, & reconditorio nummorum dicunt Iureconsulti in l. 105. D. de solutionib. l. 1. §. si pecunia. l. 26. §. si Titius. & l. 29. D. deposi. l. vlti. D. de l. commis. l. 30. §. quid ergo. D. de vsufru. l. 3. §. si plus quàm. D. de statuliber. l. 21. §. 1. l. 77. D. de furt. Horat. lib. ij. Sermo. Sat. iij.

Mensam poni iubet atque
Effundi saccos nummorum.
 Martial. lib. v. Epigr.
Excussi loculosq́; sacculumq́;.
 Iuuenal. Sat. xiiij.
Interea pleno cùm turget sacculus ore,
Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit.

Festus lib. iiij. Dirutum ait æs inde dictum, quòd diruebatur in fiscum non in militis sacculum. August. lib. ij. de morib. Manichæor. Cùm & de proprio sacculo diligenter occultato pecunia copiosa suppeteret. Nonius Marcell. Marsupium saccum interpretatur. Suidas. σαλάκκιον, βαλλάντιον μαρσίπιον. ὃ ἐστι ζαλάκιον.

Saccolariorum autem qui vetitas artes exercentes partem in saccolos subducebant, & partem subtrahebant, meminere l. penulti. D. de extraordinarijs criminibus. l. 1. D. de effractoribus. Saccularius autem eadem forma dicitur, qua Manticularius apud Tertullian. in Apologet. capite xliij. Saccarius in l. 40. §. fundi. D. de contrahenda emptio. qui saccum fert.

SACRA à sanctis & religiosis separantur. l. 1. D. de rer. diuisio. l. 24. §. 1. D. de rei vindic. l. 14. in fi. D. de seruitutib. l. 83. §. sacram. D. de verb. obligatio. l. 17. D. de verbo. significa. Nam vt Fest. libro xvj. scribit, sacrum est, quod Deo consecratum est: Sanctum, vt murus, qui circa oppidum est. Religiosum, vt sepulchrum, vbi corpus humatum est. Nostri sacras res esse aiunt, quæ publicè sunt consecratæ, id est, à principe, vel ab eo, cui princeps dedicandum dedit potestatem. Quod verò sibi sacrum quis constituerit, id sacrum non est, sed profanum. l. 6. §. sacræ res. l. 9. D. de rer. diuisio. l. vlti. D. vt in posses. legato. Inde sacrarium locus in quo sacra reponũtur, vt & Isidor. lib. xv. cap. v. scribit, quod vel in priuato ædificio esse potest. Vnde de sacrario interdictum, Ne quid in loco sacro non competit. l. 1. §. 1. D. ne quid in loco sacro. l. 9. §. 1. D. de rerum diuis. Sacrum tamen quandoque plenius accipitur, vt & sanctum contineat. l. 2. D. ne quid in loco sac. Sacra certamina sunt, quę dijs dedicata sunt. l. 4. D. de his qui not. infa. qualia erant Iouis Capitolini, Apollinares ludi, Romani ludi, & magnæ deûm matris. Quintilia. lib. iij. capi. vij. An laudes Capitolini Iouis perpetuæ sacri certaminis materia, vel dubię sunt, vel in oratorio genere tractãtur. Inde Firmic. lib. iij. Mathes. capi. xij. Sacris quoque faciet certaminibus præpositos. Idem lib. vj. capi. xxxj. Athletam faciet ipsa genitura, & qui in sacris certaminibus victor gloriosa & digna reportet præmia coronarum. Sic etiam sacras coronas in l. 44. D. de re iudic. accipio, quæ in sacris certaminibus partæ sunt.

Sacras etiam Impp. res ad se pertinentes vocant. Sic sacras domos, sacras largitiones, sacra scrinia, sacrum stabulum, sacram monetam, sacrum comitatum in constitutionibus accipimus. Sic & principales constitutiones sacræ dicuntur. l. 5. §. si tutor. D. de admi. tuto. l. 5. D. de manumissionibus. l. 27. D. de re iudicata. l. 43. D. de actio. emp. l. 18. in princip. & §. 1. D. de iure fisc. l. 1. §. item. D. quæ sentent. sine appella. resc. l. 4. & l. 6. D. de appella. recip.

Sacer cognitor in l. 3. C. vbi Senator. l. 5. C. quo. appell. non recip. cui audientiam causæ vice sua princeps mandauit. Qui & sacri auditorij cognitor. in C. Theodos. vocatur. Et iudex sacrarum cognitionum in quadam inscriptione Italica ex qua alia Romana inscriptio

prio ex Thermis Cōstātini descripta emendanda est, in qua iudex sacrarum constitutionum pro cognitionum legitur.

Sacrarium principis in l.vlti.§.legati.D.de munerib.& hono.l.8.de legat.& decret.legatio. in C.Theodos.

Sacrilegi sunt, qui publica sacra compilauerūt. l.6.& l.9.D.ad l.Iul.pecu. Seruius in ix. Ecloga Virgil. Sublegere ait furari est: vnde & sacrilegus dicitur, qui sacra legit, id est, furatur. Sacrilegium autem etiam Impp. appellant suarum constitutionum violatarum crimen.l.vn.C.de crimi. sacril.l.6.de appellatio. in C.Theodos. Sacrilegijq; crimen irrogant his, qui præcepta sua neglexerint, vel scita violarint. l.1. C.vt digni.ordo seruet. lib.xij.l. 13.C.de erogatio. milit.anno. lib.xij. & apud Casiodor.in libris Variar.aliquotiens.

In sacris paternis cōstituti, manerève ab Impp. dicuntur, qui in patris potestate sunt.l. vlti. C.de inoffic.testa.l.vlti.C.de cur.fur.l.vlti.C. ad s.c.Tertyllia. l.2. C. de suis & legiti.l.3.& l.6.C. de bon. mater. Et à sacris paternis absolui remittive pro potestate paterna liberari.l.1.§.vlti.de ann.excep.l.31. C.de fideicom. & l.12.C.de collatio. Hæc autem locutio inde fluxit quòd filiusfa. eorumdem cum parentibus, quorum potestate continebantur, sacrorum participes erant. Indè & qui per adoptionem in ius alienum transierant, in familiam & sacra transire dicebantur. Valer. lib. vij. capi. vij. Et aliquantulum adiuuabat heredes quod M. Anneius in Suffenatis familiam ac sacra transierat. Habebant enim veteres propria sua familiaria sacra, vt & Cicero lib.ij.de legib.perspicuè ostendit.

Sacra euocare in l.9.§.1.D.de rer.diuisio. Solebant autē Romani ante omnia in oppugnationibus, Deum cuius in tutela oppidum esset, euocare certis carminibus, quæ à Liuio lib.v.& Macrob.lib.iij. Saturn. capi.viij.referuntur. Quod & Plinius lib. xxviij capi.ij. & Seruius ij. Aeneid.notat ad illum versum, Excessere omnes adytis, arisq; relictis.

Sacramentum quid olim esset, Varro lib. iiij. de lingua Lati. his verbis explicat. Ea pecunia, quæ in iudicium venit in ritibus, sacramentum à sacro dicitur. Qui petebat, & qui inficiabatur, de alijs rebus vtrique quingentos æris apud pontificem deponebant, de alijs rebus itē certo alio numero assum: qui iudicio vicerat, suum sacramētum à sacro auferebat, victi ad ærarium redibat. Sed huius verbi apud Festum explicatio transpositione paginarum valde deprauata & mutila est. Nam quę in verbo Sacramentum plenę definitioni desunt, ea ex verbo, Sestertius, quē admodū me singularis doctrinæ vir idemq; longe humanissimus, D. Montispessulanensis Episcopus docuit, repetenda, & in hunc modum continuanda sunt: Sacramentum æs significat, quod pœnæ nomine penditur, siue in rem agitur, siue contēditur. Id in alijs rebus quinquaginta assium est, in alijs rebus quingentorum, inter eos qui iudicio inter se contenderent. Quod lege Papin. Tribuni plebis sancitum est his verbis, &c. Quæ verò in verbo sacramentum leguntur, ea pertinent ad dictionem Septimontio. Inde verò explicari poterit quod ait Tullius pro Roscio Com. legitimæ partis sponsionem factam. Nam sacramenti quantitas lege definita erat. Ad locos autem vulgares Ciceronis & Valerij, qui de sacramento citari solēt, addendus est elegās Ciceronis Epist. ad Volumnium iocus, in qua ita est, Pugna, si me amas, nisi ridiculum περὶ προδοσίαν, nisi cetera quæ sunt à me in secundo de oratore per Antonij personam disputata de ridiculis, ἔντεχνα & arguta apparebunt, vt sacramento contendas mea non esse. Adde & illas ex Valerij Probi libello notas S. N. S. Q. quæ hæc significabant, Si negat sacramentum quærito. Item has Q. N. T. S. Q. P. id est, Quando negas, te sacramento quinquagenario prouoco. Quæ fuisse sollemnia spōsionis sacramenti verba verisimile est.

Sacramentum etiam ἔργον στρατιωτικὸν significat.l.8. C.de legat.l.3.de immunita.concessa. in C.Theodos. Quo qui liberabantur, sacramento solui dicebantur.l.2.§. miles.D. de his qui not. infam.l.14.D. De his quæ vt indig.l. vlti.D.de re milit.

Sacerdotium in l.37.§.sacerdotio. D. de pactis. Sacerdotium etiam in prouincijs & municipijs.l.1.D.ad l.Iul.de ambitu.l.17.D.de mune. & honorib.l.8.D.de vacatio. muner.l.8.D.de excus.tuto.l.1.C.de natur. lib.l.vn de pericu. success.lib.x.C. Quod patrimonij munus esse ait.l.8.de munerib. patrimo. lib.x. Iul. Fir. lib. iiij. Mathes. capi.xv. Faciet quoque nobili potestate pro climatis geniturae mensura gymnasiarchas, prouinciarum sacerdotes. Versabatur autem sacerdotiorum munus in adparatu, editione & exhibitione ludorum, vt ostendit l.vlti. de expens.ludor.in C. The. Inde sacerdotiorum editiones in l. 1. de spectacul, in C.Th.

SALAMANDRA in l.3.§.alio.D.ad l.Cor.de sicar. Animal id esse lacerti figura stellatum ac varium Dioscorides libro ij. & Plinius libro x.cap. lxvij.scribunt. cui tantus rigor est, vt ignem tactu extinguat: vnde & nata est vulgi opinio existimantis igne eam vesci, nec vmquam eo absumi, cùm præ frigiditate quidem aliquo tempore in igne illęsa subsistere possit, eo tamen tandem consumatur, vt Galen. libro iij. de temperament. scribit.

Cete

Ceterùm inter venena numeratur. Nā haustum eius sequitur inflammatio linguæ & cum corpore, resolutioneq́ aliqua tremor & sermonis impedimentum, & liuor totius corporis, vt Dioscorid. lib. vj. & Plin. lib. xxix. cap. ij. tradunt.

SALARIVM annuam erogationem significat, quæ alicui sui tuendi exhibendiq́ causa præstatur. l. vlt. D. de in rem ver. l. 8. §. si in singulos. D. de transactio. l. vlti. in fi. D. de oblig. & actio. l. 19. §. vlti. D. de annu. lega. Salarium verò Cornut. in Persium victum vnius diei interpretatur. Plin. lib. xxxj. cap. vij. de sale tractans. Honoribus etiam militiaq́ interponitur salarijs inde dictis magna apud antiquos auctoritate, sicut apparet ex nomine Salariæ, viæ quoniam illa sal ad Sabinos portari consueuerat. Salarium etiam annuas mercedes stipendiaq́. quæ ob liberalem artem vel medicinam præstantur, significat. l. 16. §. 1. de aliment. lega. l. 4. D. de decret. ab ordi. fac. l. 51. §. item Papinianus. D. pro soc. l. 7. l. 56. §. salarium. D. manda. l. 1. & l. 18. C. eo. l. 4. D. de offi. adsess. l. 20. §. vlti. D. loc. Inde salariarius, qui salario fruitur. l. 10. §. idem Labeo. D. manda. Salarium quoque prædij Iurisconsulti dicūt in l. 40. §. heres. de lega. j. l. 8. D. de vsufru. & Salarium pro lapidibus cædendis in l. 14. in fi. D. commu. præd.

SALINAE quædam publicæ, quędam priuatæ erant. l. 17. D. de verbo. signif. l. 13. D. de publican. l. 4. §. salinæ. D. de censib. l. 5. §. 1. D. de reb. cor. qui. l. 8. §. in ministerium. D. de pœn.

Salinarum vectigal in d. l. 17. & l. 1. D. quod cuiusque vniuers. l. 59. §. 1. de hered. instit.

Salinarum conductores in l. 11. C. de vectiga. & com. in quas olim etiam ob maleficium pœnæ loco damnari maximè feminas consueuisse ostendit d. l. 8. §. in ministerium. D. de pœn. & l. 6. D. de captiuis & postlim.

SALTVS appellabant veteres pascua loca & pastionibus accommodata. l. penult. §. 1. D. si seruit. vindic. l. 8. D. de instr. vel instr. l. 52. D. de actio. emp. l. 25. D. de pigner. actio. Varro libro iiij. de lingua Lati. Quos agros non colebant propter siluas aut id genus vbi pecus possit pasci, & possidebant, ab vsu suo saltus nominarunt. Hæc Græci ἄλση καὶ νομὰς, nostri nemora dicunt. Aelius verò Gallus apud Fest. lib. xvij. saltum definit, vbi silua & pastiones sunt, quarum causa casæ quoq́ ibi sint. Et adijcio, si qua particula in saltu pastorum aut custodum causa aratur, eam rem non perimere nomen saltus, nō magis quàm fundi, qui est in agro culto & eius causa habet ædificium, si qua particula in eo habet siluam. Virgil. lib. ij. Georg.

Saltibus in vacuis pascunt & plena secundū
Flumina.

Inde saltus pascuus. l. 19. §. 1. D. loc. Et Saltus pastionesq́. in l. 8. D. de instru. vel instru. Et per greges pastionesq́ fructus ex saltibus percipi dicitur. l. 32. D. de vsufru. l. 9. D. de instru. vel instru.

In saltibus etiam venari dixit Tryphonin. in l. 62. D. de vsufru. Virgil. 1. Georgic.

Et magnos canibus circumdare saltus.

Saltus autem alij æstiui, alij hyberni erant. l. 67. D. de legat. ij. l. 3. §. saltus. l. 44. §. vlti. D. de adquir. possess. Aestiuos definit Vlpia. quibus interdum etiam hyeme, plerumque autem æstate vtimur. l. 1. §. æstiua. D. de aq. cotti.

Inde Saltuarij saltuum custodes vocantur. l. 8. in fi. l. 12. §. saltuarium. l. 15. in fi. D. de instr. vel instru. l. 16. §. 1. D. de vsu & habit. l. 62. in fine. de legat. iij.

Etiam qui saltibus adscripti sunt, Saltuēses vocantur in l. 1. de fugiti. colon. lib. xj. C. & l. 13. qui milit. non poss. lib. xij. Saltuenses fundi in l. 13. C. de fund. patrimonial. lib. xj.

SALVIANVM interdictum adipiscēdæ possessionis, quo vtitur dominus fundi de rebus coloni, quas is pro mercedibus fundi pignori futuras pepigit. §. interdictum quoque. Institu. de interd. l. 1. & 2. D. de Saluia. interd. l. 1. C. eod. l. 2. §. adipiscendæ. D. de interd.

SANCTA propriè sunt, quæ neque sacra, neque religiosa, neque profana sunt, sed sanctione quadam cōfirmata. Quod enim sanctione quadam subnixum est, id sanctum est, etsi non sit Deo consecratum. l. 9. §. propriè. D. de rer. diuisio. A sanciendo enim sanctum dictum, quasi incorruptum & inuiolatum, vt Aggen. Vrbic. in Commentar. ad Frontin. scribit. Alio modo sanctum definitur esse quod ab hominum iniuria munitum atque defensum est. Dictum est autem à Sagminibus. l. 8. D. eod. id est, à verbenis, seu herbis puris quæ ex loco sancto secabantur à Consule vel Prætore legatis proficiscentibus ad fœdus faciendum, bellumve indicendum. quemadmodum Fest. lib. xvij. tradit. & Pli. lib. xxij. capi. ij. significant. Ex quo & ipsi legati sancti esse iure gentium dicuntur, quòd eos violari nefas sit, quodq́ ab omni iniuria eos ius gentium vindicet & tutos præstet. l. vlti. D. de legationib.

Sanctæ autem res sunt, vt in ciuitatibus & oppidis muri & portæ. l. 1. & l. 8. in fi. D. de rer. diuisio. l. 2. D. ne quid in loco sac. Zonar. tomo secundo ἅγια γὰρ παρὰ ῥωμαίοις τὰ τείχη. Sed enim quod ad portas attinet à Iureconsultis dissentire Plutarch. videtur, qui γε τοῖς ῥωμαίοις muros ἱερὰ esse, portas non item, scribit: quòd per portas cadauera efferātur, aliæ item res immundæ & minimè puræ per eas transmittantur, inuehantur, euehantur. Verùm diuersa potiùs quàm contraria aut pu-

gnantia dicit. Meritò enim negat portas religionis quicquam habere, aliter atque muros qui aratro circumduci atque ambiri certis adhibitis sacris in designanda vrbe solebant: cùm eo loci, in quo portæ struendæ erant, sisti aratrum, & sustolli consueuisset: Verum est tamẽ nec portis nec muris quicquam coniungi, vel apponi licuisse, nec aliquid omnino in eas sine nefario scelere cõmitti potuisse quo violari videretur. Ea propter & in sanctis consulti eorum vtrumque rectè numerant. l. 2. & l. vlti. D. ne quid in loco sac. Gaius lib. ij. Institutio. titu. j. Sanctæ quoque leges dicuntur, propter sanctiones, quibus leges se ipsas olim muniebant. l. 9. §. propriè. D. de rer. diuisio. Sacratas verò eas leges appellatas Festus scribit, quibus cautum erat, vt si quis aduersus eas fecisset, sacer alicui deorum cum familia pecuniáque esset. Cice. pro Corne. Balbo, Sacrosanctum nihil potest esse nisi quod populus plebsve sanxisset. Deinde sanctiones sacrandę erant aut genere ipso, aut obtestatione & consecratione legis, aut pœnæ, cùm caput eius qui contrafecerit consecratur. Atque hæ extremæ legum partes, quibus in eos qui aduersus leges committerent, pœna irrogabatur, & sanciebatur, sanctiones vocabantur. l. 41. D. de pœn. d. l. 9. §. propriè. Quarum exempla sunt apud Cicero. lib. x. Epist. ad Atticum, & apud Festum lib. xvij. in verbo, Satyra.

Sanctuarium principis libros atque commentarios, in quos agrorum formę referebantur, aut, quod magis est, locum ipsum & tabularium, in quo huiusmodi libri reponebantur, significat. Sicul. Flacc. in libro de condicio. agror. Quòd si quis cõtradicat, sanctuarium Cęsaris respici solet. omnium enim agrorum & diuisorum, & adsignatorum formas, sed & diuisionem commentarius & principatus in sanctuario habet. Qualescunq; enim formæ fuerint, si ambigatur, de eorum fide ad sanctuarium principis reuertẽdum erit. Hygen. in lib. de limitib. constit. Omnes significationes & formas æris tabulis inscribemus, libros æris & typũ totius perticę linteis descriptum, secũdum suas determinationes, descriptis adfinibus, tabulario Cæsaris inferemus. Et si qua beneficia, aut concessa, aut adsignata coloniæ fuerunt, siue in proximo, siue inter alias ciuitates, in libro beneficiorum adscribemus. Et quidquid aliud ad instrumentum mensorum pertinebit, non solùm colonia, sed & tabularium Cæsaris manu conditoris subscriptum habere debet. Ita & Sanctuarium Mithridatis pro secreto eius tabulario dixit Plin. lib. xxiij. cap. viij.

Sãctimoniales appellãt Impp. virgines Deo deuotas, dicatas, & cõsecratas. rub. de rap. virg.

SANGVINOLENTOS appellant recentes editos infantes. Rub. de infantib. expositis. C. & in l. vlti. C. de patrib. qui fil. distr. prout bene Iaco. Cuiacius admonet.

SAPIENTIAM pro Philosophia dixit Pompo. in l. 2. §. post hunc maximè. D. de orig. iur. Et Sapiẽtiam ciuilem Vlpianus pro iuris ciuilis scientia in l. 1. §. proinde. D. de extraordi. cognitio.

Sapiens à populo primus Publius Attilius appellatus est, vt idem Pompo. scribit in l. 2. §. deinde Sextus. de orig. iur.

SARCIRE in xij. tabul. satisfacere significabat, auctore Festo. Inde sarcire noxã, id est, damnum pręstare. l. 1. §. cùm arietes. D. si quadrup. paup. l. 14. D. de incend. rui. Et sarcire damnum in l. 32. in fi. D. de dam. infecto. Sarcire est etiam integrum facere. Sarcire ædificia in l. 7. §. vlti. D. de iure deliber. est corrupta restituere. Ob eam causam opera publica, quæ locantur, sarta tecta locãtur, vt idem Fest. libro xvj. scribit. Ita Sarta tecta accipimus in l. 7. D. de offi. proconsu. l. 7. D. de vsufru. & l. 7. C. eod. titu. l. 7. §. illud. D. ad l. Iul. repetund. l. 18. D. de vsu & habit. l. 1. C. de cond. in publ. horr. lib. x. Flauius Vopisc. in Aurel. De proprio possessiones quas in Mauritania habuit, sartis tectis Capitolij deputauit.

Sarcinator, Sarcinatrix, qui quæ sarcienda vestimenda accipit. l. 25. §. vlti. D. loca. l. 1. §. 1. D. de tributor. l. 5. D. nautæ caupo. l. 27. D. de pecul. l. 5. §. 1. D. de institor. l. 82. D. de furt. Non. Marcell. Sarcinatorem sutorem interpretatur addito Lucilij versu. Sarcinatorem esse summum suere centonem optimè.

SARCOFAGVS sepulchrum & capulum significat, quod ex sarcofago lapide fissili corpora celerrimè consumente, qui in Troade plurimus nascebatur, fieret, vt Isidor. lib. xvj. cap. iiij. scribit. Inuenitur verbum hoc in l. 37. D. de religios. & sumpt. l. 18. §. vlti. de alim. legat. l. 6. de sepul. viol. in C. Theod. Et in libello varior. auctor. de limitib. Orcas in fine inuenies, Sarcofaga in fine inuenies. Et in Epigramm. Antiq.

Lethæóque faces condita Sarcofago.

Et in alia inscriptione. Corpora eorum fictili sarcofago commendauerim.

SARDONYX in l. vlti. §. species. D. de publican. Gemma ex duorum nominum societate sic vocata. Est enim ex onychis candore & Sardi rubore mixta. auctore Isidoro lib. xvj. Etymol. cap. viij.

SARGOGALLA in d. l. vlti. §. species. Puto eam esse quæ in alijs auctoribus Sarcocolla vocatur, sicut ibidẽ Saffirinus vocatur meo quidem iudicio qui à Plinio lib. xxxvij. capi. ix. & Isido. lib. xvj. cap. ix. Sapphyrus appellatur. Est autẽ Sarcocolla lachryma arboris

in Persi

in Perside nascentis turi similis, vt Dioscor. lib.iij.& Plin.lib.xiij.cap.xj.& lib.xxiiij.cap. xiiij. scribunt. Nomen ab eo habet, quod dissolutam & hiantem vulnere carnem adstringat & adglutinet.

SATIS pro valde in l.4. D.de in integr.restit. quemadmodum Florentiæ legitur, & in l.7. §.bellissimè.D.quod vi aut clam.l.16. l.45. §. penult. D.de fideicom. libert. l. 2. §.post hos quoque.D.de orig.iur. Vbi Satis superlatiuo fungitur.Sic Satis inhumanum,Satis inciuile, Satis impium, in l.6.in fi. princ. D.de pignor.action.l.20. D.de adquir.hered. l.37. D. de leg.iij.l.15.D.de procuratorib.l.66. in fi.D. de ritu nupt.l.1.C.de commun. rer. alienat. l. ... C.de inoffic.testam.& in alijs Iustin.Constitutionibus sæpe. Particula autem, Satis, his verbis dare,facere,præstare,accipere,petere,offerre,eleganter coniungitur.

Satisdare autem dicimur aduersario, cùm pro eo quod à nobis petit, ita cauemus, vt eum hoc nomine securum faciamus datis fideiussorib.l.1.D.qui satisd.cog. Satisdatio enim in eod. tit. & in omnibus prætorijs stipulationibus, quibus satisdari iubetur, fideiussorum dationem significat. Nam ne pignoribus quidem in vicem satisdationis quis defungi potest.l.7.D.de Prætor.stip. l.1.& l.3.§. 1. D.si cui plus quàm per l.Falcid. Nec verò qui satisdare promisit, fidem implesse aliter intellegitur,quàm si eum dederit accessionis loco,qui vtiliter obligetur.Nam si minorem xxv.annis,vel mulierem,vel seruum det,non videtur satisfecisse obligationi aliter atque si non idoneum dederit. l.3. D. de fideiussorib. l.8.§.1. D.qui satisdare cog. Non enim videtur satisdatum,si vitiosè satisdatum est. l.6.D. eod.tit.

Satisdatio nudæ cautioni repromissioni'que semper opponitur.l.1. §.stipulationem. D.de prætor.stip.& in tit.de damn.inf.sæpe. l.5.D. de petit. hered. l.45. D.de procuratorib. l.56. in prin.D.de euictionib.

Inde verbum Satisdatum dicitur idoneam cautionem desiderare.l.1.§.penul. D.quod legator. Satisdationis tamen appellatione interdum quoque repromissio continetur, qua contentus fuerit is, cui satisdatio debebatur. l.61.D.de verbor.significat. Cuius rei exemplum est in l. vlti. §.si legatarius. D. quod legator.

Satisdatò aduerbialiter, vt Testatò dicitur. Inde Satisdatò cauere, promittere, id est, fideiussoribus datis.l.4. §.quæsitum.D. si quis cautio.l.4.§.addici.D.de fideicommiss.libertat.l.7.D.de accusatio.l.56.D.de euictionib.l. 18.in fi.D.de castr.pecul. l.16. D.de offic.præsid. l.31. D.ad leg.Falcid. l.3. §.1. D.si cui plus quàm per l.Falcid.

Satisdare etiam satis præstare dicitur. l. 8. D. de vsufruct. ear. rerum quæ vsu consumuntur. Martial.lib.ij.Epigr.

Si de seruitio graui querantur,
Adsertor venias,satis'que præstes.

Ceterùm vt satisdare debitor, ita satis accipere dicitur creditor, legatarius, aut alius quilibet, cui cautio præstatur.l.8.D.de vsufr. ear. rer. l. 17. D.de testam.tut.l.7.D de incen. ruina.l.30. D.de vsufructu legato. l.vlt.§.vlti. D. quod legatorum. l. 30. §.vlt.D.de statulib. Sic satis de euictione accipere.l.48.D.de euictionib. Legati fideicommissive satis accipere.l.38.in fine. D. de condict.indebiti.l.vlt. C. vt in possessionem lega. Subauditur autem per Ellenismum in ea loquutione, verbum Nomine, vt integra oratione effertur in l.1.§.si Titio. D. vt in possession.legati.Ex quo genere sunt & hæ locutiones, Satisdari certæ pecuniæ in l.6.in fi. D. quib. mod.pig. Fideicommissi satis petere.l.71.§.1. D.de condicionibus & demõstrationibus.l.1. §.si quis sit.l.7.D.vt legator.nomi. caueat. & Pignori accipere legati.l.28.D. de pignorib.& Interpellari traiectitiæ pecuniæ. in l. 2.D.de naut. fænore.& Totius dotis satisfieri in l.30.D.de vsufr.leg.

Satis acceptio autem definitur esse stipulatio, quæ ita obligat promissorem, vt adpromissores quoque ab eo accipiantur, id est, qui idem promittant. l. 5. §. satis acceptio. D. de verb.obligat.

Dicitur & Satis petere & Satis desiderare is, qui caueri sibi postulat. l.14.D.de administr. tutor. l. vlti. §. 1. D. quod legator. l. 8. D. de prætor. stipulatio. l. 7. D. rem pupilli saluam fore. Inde illud in l. 52. in fin. D. de iudic. Si petatur fideicommisso satis. & Satis legatorum desideret in l.1. §.non exigimus. l. 3. §.1. vt in poss.leg.

Dicitur & Satis exigere.l.103.D.de condicion. & demonst.l.9.§.vlt.l.53.D.de admin.tut. l. 1. §.vsqueadeò. D.de tutel.& ration.distr.l.1.§. si præses. D.de magistr.conueniendis. l.39.§. vltimo. de legat.iij. id est, satisdationem exigere, vt in d. l.1. §. si curatores.de magistrat. conuen.

Et Satis postulare.l.21.D.rem rat.hab.

Debitor etiam satis offerre dicitur. l.1. §.vlt. D. de requirend. vel absentib. l. 5. D.de suspect. tut.l.6.C.de test.man.

Satisfacere est, desiderium creditoris implere. l.1.D.qui satisd.cog. Satisfacit ergo,qui idoneum expromissorem volenti dat. l. 4. §. ait Prætor.D.de re iudic. In eo itaque quod dicitur pignus soluta pecunia, vel si eo nomine satisfactum sit liberari, Satisfactum accipimus,quemadmodum voluit creditor,licet non sit solutum. Siue enim alijs pignoribus

sibi caueri voluit, vt ab hoc recedat, siue fideiussoribus, siue reo dato, siue pretio aliquo, siue nuda conuentione, siue aliâs quocumque modo recesserit, vel si conuenerit, vt pro hypotheca fideiussor detur, datumque licet non idoneum creditor admiserit, vel si deferente creditore iurauerit debitor rem non esse pignori obligatam, satisfactum intellegetur. l.9.§.omnis. D.de pigner.act.l.5.§.vlt.l.13.l.14.D.quib.mod.pign.l.3.D.de fideiussorib. Sed & si accepto latum sit, id propter quod hypotheca erat obligata, satisfactionis nomen proficiet.l.49.D.de solution. Et aliàs quoque satisfactum videtur ex promissore, vel pignore dato.l.53.D.de contrah. empt.§.venditæ.Instit.de rer.diuis.

Satisfacere itaque & soluere separantur.l.41.§.sed si.D.de man.test.l.30.§.1.D.de vsufruct.l.19.D.de contr.empt.l.45.D.de administr.tut.l.39.§.1.D.de statulib.l.38.§.quæsitum.D.de liber.cau.

Ita Satisfactionis verbum accipiemus in l.52.D.de solutio.l.19.D.de contrah.empt. Quod quamquam ita latè, vt dixi, pateat, tamen in Rescripto Antonini quod exponitur in l.5.D. vt in poss. legat. tamen ad exoluendum legatum refertur.d.l.5.§.satisfactionis.

Satisfieri etiam verberibus de seruo dicitur in l.17.§.cùm seruus. cum §.sequenti. D. de iniur.l.penult. D.si ex nox.cau.agat. Eoque modo Satisfactio accipienda est, in d.l.17.§.ait Prætor.

Porrò interdum à verbis suis, vox Satis disiungitur. Ita Dari satis, & Satis pro aliquo dare, & Satis pro lite accipere, legimus in l.1.§.meritò.D.de ripa mun.l.33.D.de fideiussorib.l.2.§.sed & si dubitetur.D.de iudic.l.26.§.vlt.D.de minoribus.l.11.§.idem Neratius.D.de actio. empt.l.3.C.de postl.reuers. Et Satis à possessore cauendum in l.60. ad fi. D.de vsufruct. Et Satis definit esse cautum in l.5.§.1.D.de legit.tut.

SATVRA, vt Fest. lib. xvij. scribit, erat cibi genus ex varijs rebus conditum, vel secundùm aliorum interpretationem, genus carminis, in quo multis de rebus coniunctim & confusè disputabatur. Ex quo Satura lex multis alijs conferta legibus olim dicebatur. Vndeque in sanctione legum adijciebatur, NEVE PER SATVRAM ABROGATO. C.Lælius in Oratione, quam pro se dixit. Postera die quasi per satyram exquisitis sententijs in deditionem accipitur. Isidor.lib.v. Etymolog. Satura lex est, quæ de pluribus rebus simul loquitur, dicta à copia rerum, quasi à saturitate. Iustinian.in Epistola Pandectis præposita. Et primo quidē anno hoc opus tradebatur legentibus, non secundùm edicti perpetui ordinationem, sed passim & quasi per satyram collectum. Auctor Panegyrici Flauiensium, Cōstantino dicti. Separatè igitur vtique dicam, neque enim quasi per satyram cōfundenda sunt beneficia nra.

SCAEVA in l.12.§.item sciendum.D.de ædilic. ed.qui manu sinistra ad ea opera quæ dextra peragenda essent, vtitur.

Scæuum dogma pro peruerso & improbato dicunt Impp. in l. hi qui scæui. de his qui super religio.contend.in C.Theod.vt scæuitatem morum properuersitate in l.17.de pœn. in eo. Cod. Ita Scæuas libidines Tertullia.in Apologet. cap.xj. dixit. & scæuam rem pro mala vsurpatam Festus notat lib.xvj.

SCAENA, sic enim in P.Floren. scribitur, est, vt Labeo definiebat, quæ ludorum faciendorum causa quolibet loco, vbi quis consistat moueatur'que, spectaculum sui præbiturus, posita in loco publico priuato've, vel in vico, quo tamen loco passim homines spectaculi causa admittuntur. Quam definitionem ad edictum De his qui notantur infamia, Vlpia.adcommodat in l.2.§.ait Prætor. D. eod. tit. Frontem autem theatri scænam appellatam ab vmbra luci densissima, vbi à pastoribus ineunte verè diuersis sonis carmina primis & rudibus temporibus cantabantur, Cassiodor.lib.iiij. Variar.epistol.vlti. scribit. Inde Scænica vestimenta in l.127. D. de verbor.signific.l.13. §.& si vestimenta. D. de vsufr.quibus in scæna vtimur.

SCAFIA ventris exonerandi causa in l. 29. §. penult.D.de auro arg. verbum Græcum est vasa significans, quibus ventris onus excipitur. Itaque à Polluce lib.x. Onomast.cap.ix. inter ea quæ ἐς ἐπίπλων mulieribus vsui sunt, σκαφίον ponitur.

SCHOLAS militum vndecim fuisse Iustinia. in l.vlt.C.de loca.& cond.significat. Est autem hoc verbum corruptum in l. 7. C. de aquæductu. in qua vulgò calculis pro scholis legitur.

Schola equitum & peditum in l.6.C.de aduoc. diuers.iudicum.

Et Schola scutariorum & clibanariorum in l. 9. de anno.ciui. in C. Theod. & in Notitia Imperij Ro. & apud Marcellin. lib.xxij. qui eorumdem primam & secundam scholam memorat lib.xxvj.

Schola agentium in rebus l.penult. C.de offic. milit. iud. l.1.de agentib.in reb. lib.xij. C.l.1. C.de offic. magistri offic.l.12. C. de proxim. sacr.scrin.l.1.C.de præposit.agent. in reb.l.7. C.de principib.agent.

Schola domesticorum.l.3.C. vbi Senator. & apud Marcellin.lib.xxvj.

Schola silentiariorum.l.4.C.de silentiar.lib.xij.

Schola palatina. l. 11. §.si autem. & §.illo proculdubio.C.de iudic.

Et

Et Schola societatis sacrarum largitionum in l. 13. C. de palat. sac. lar. lib. xij.

Schola gētilium apud Marcellinum lib. xxvij. & in Notitia cum de Magistro Officiorum tractatur.

Vnde Scholaris militia. l. 38. de decurionib. in C. Theod. Vbi existimo legendum, Scholari etiam quidam nomen dederunt militiæ.

Inde & Scholastici in l. 2. de lucr. aduoc. lib. xij. C. in scholis militantes, qui & Scholares in l. vn. qui à præbitio. tiron. in C. Theod. & l. 3. C. de offic. magist. offic. l. vlt. C. de decan. lib. xij. l. 3. C. de priuileg. schol. l. 5. C. qui milit. poss. l. 14. C. de erogat. milit. anno. A Suida σχολάριοι vocantur. Ceterum Scholis tribuni & comites præficiebantur, vt suis locis comprobabimus.

SCIENTIA interdum solam notitiam desiderat, interdum & voluntatem. veluti in l. Aquilia, qua dominus teneri dicitur quo sciēte seruus damnum dedit, scientiam pro patiētia accipimus, vt qui prohibere potuit, teneatur, si non prohibuerit. l. 45. l. 46. D. ad l. Aquil. Similiterq; in omnibus noxalibus actionibus, vbi sciētia domini arguitur, scientia sic accipienda est si cùm prohibere posset, non prohibuit. Nam quod sciente quidem, inuito tamen domino cōmittitur, eum non obligat. l. 3. & l. 4. D. de noxali. Cùm huiusmodi scientia culpa vacet. l. 37. D. de diuer. regul. In edicto quoq; Si familia furtum fecisse dicetur, sciēte domino à familia furtum factum accipimus, si sciuit & prohibere potuit. l. 1. §. scientiam. D. si fam. furt. fecis. In edicto De Tributoria, sciētiam accipimus, quæ habet & patientiam, non etiam voluntatem. Non enim velle debet dominus, sed nō velle. Si igitur sciuit, & non protestatus sit, nec contradixerit, tributoria tenebitur tamquam eo sciente negotio gesto. l. 1. §. scientiam. D. de tributor. In edicto, Quæ in fraudem creditorum, hæc verba, SCIENTE TE, sic accipimus conscio & fraudem participante. non enim scire solum, sed & fraudis participem esse oportet. l. 10. in princi. & §. quod ait Prætor. D. quæ in fraudem credi. In eo quod dicitur dies bonorum possessionis petendæ scientibus cedere, scientiam accipimus non quæ iuris prudentibus insit, sed eam, quam quis aut per se habeat, aut consulendo peritiores adsequi possit. l. 2. §. vlti. D. quis ordo in bonor. possess.

SCRIBERE, complures habet singulares & summè notandas significationes. Scribere enim est scripto promittere. Scæuola in l. vltima. D. de doli exceptio. Homo rusticanus genero scripsit quasi vsuras præteritas. Plau. Asinaria: Nūc satagit, adducit domum etiā, vltro & scribit nummos. Seruius in vij. Aeneid. Transcribi, ait, est tradi. Sermo autem hic sumptus est de pecunia. Nam scribi est dari. Horatius. Scribe decem Nerio non est satis. Rescribi verò reddi. Idem Horat.

Dictantis quòd tu numquam rescribere possis.
Teren. Phormio.
Argētū illud denuo rescribi iussit Phormio.

Ex quo emendandus est etiam Ausonij versus in epist. ad Theonē in quo ita vulgo est.

Ergo aut prædictos iam nūc rescribet arios,
Et redime vt mora sit libera desidiæ.

Cum tamen legendum sit Ergo aut prædictos iam nunc rescribe Darios. Atque hoc sensu interpretari possumus quod ab Vlpia. scriptum est tutorem sibi pecuniam creditam scribere posse in l. 9. §. non tantum. D. de administra. tuto.

Scribere etiam proprium Iurecōsultorum muneris verbum fuit, quemadmodum & cauere. Pompon. in l. 2. circa fin. D. de origi. iur. de Iureconsultis agens. Sed aut iudicibus, ait, ipsis scribebant, aut testabantur, qui illos cōsuluerant. In quo verbo scitè lusit Cicero Trebatium Iureconsultum neglegentiæ arguens ambiguo sumpto ex scribendi varia significatione. Valde, ait ille lib. vij. epistol. iam lautus es, qui graueris ad nos litteras dare homini præsertim propè domestico. Quod si scribere oblitus es, minus multi iam te aduocato causa cadent. Vbi scribere à vulgari sua significatione ad hanc quam trado translatum, iocum facit. Scribere etiam formulam dicebatur, qui in iudicio alterum prouocabat. Quintilia. lib. vj. cap. iiij. Colaphum tibi ducam, & formulam scribam, quod caput durum habeas. Sed & quod Græci dicunt δίκην γράφειν hoc Latini verbum verbo reddentes, Dicam scribere dicūt. Quam locutionem à comicis primum latinitate donatam, cùm Græcas comœdias Latinas facerent, verisimile est. Vtitur autem ea Plaut. Aulularia, Terentius Phormio. & Cice. iiij. in Verr. Prætor quoq; scribere dicitur actionem, qui in edicto & albo proponit. l. 1. D. de eo qui pro tu. Vnde in rem scriptæ actiones exceptionesq; appellantur, quæ generaliter in rem proponuntur & aduersus possessorem dantur, quamquam ex certæ personæ facto oriantur. l. 9. §. vlti. D. quod metus cau. l. 1. §. vlti. D. de interdict. l. 4. §. metus cau. D. de doli exceptio.

Scribere etiam testamento dare relinquereq; significat. Inde scribere libertatem alicui, est ei testamento dare. l. 70. D. de adqui. heredit. Quintilia. declamatio. ccclxxx. Aeger à seruo cui libertatem scripserat, venenum petit: nolenti dare crucem scripsit.

Scribere etiam heredem tam tritum est quàm quod tritissimum. Minus vulgatum est, scri-

bere tutorem, quo tamen non Iureconsulti tantùm vtuntur.l.20.D.qui testam. face.poss. Sed & Cice.pro Cluentio: Nemo illum, ait, ex tã multis cognatis & adfinibus tutorem vnquam liberis suis scripsit. Vt autem heres scribi qui instituitur, ita & exheres scribi dicitur qui exheredatur.l. 4.D. vnde libe. l.2. §. Pomponius.D.de Carbo.edic.

Scribere sibi legatum videtur non solùm qui sua manu id facit, sed & qui per seruum suum vel filium quem in potestate habet, dictante testatore legato honoratur. l. 15. §.1. D. ad l. Cornel.de fals.

Sic scribere sibi, est testamento sibi aliquod legatum aliúdve quid emolumento futurum adscribere.l.3.C.de his qui sibi adscribunt.

Pro non scriptis haberi & caduca fieri legata longè differunt.l. vn.§. & cum triplici. C. de caduc. tollen. Vbi traditur ea quæ his relinquebantur, qui in rerum natura tunc temporis non essent, cùm testamentum fieret, pro non scriptis habita. Quod etiam confirmat l.2.& l.6.in fi.D.de iure codicil.l.penulti. D.de his quæ pro non scrip.habe. l.26. §. pro non scripto.D.de fideicommiss.liber.Pro non scriptis etiam habebantur, quæ seruis pœnæ relinquebantur. l. 3. D. de his quæ pro non scrip.l.25.§.si quis planè.D.de adquiren.here. Item turpia legata, quæ legatarij magis notandi, quàm demerendi causa scribuntur. l. 57.de lega.1. Itémque deportatis & peregrinis relinquuntur.l. 1.C. de hered.instit.In eadem causa sunt & captatoriæ institutiones, captatoriáque legata, eáque quæ sibi quis manu sua in testamento adscripsit.l.1. & l.vltima.D.de his quæ pro non scrip.habe.l.15.§. 1.D.ad l. Cornel. de falsis.l. 4. & l.5. C. de his qui sibi adscribunt. Et generaliter quæcumque illicitè & cõtra leges in testamento scribuntur, pro non scriptis habentur, & apud heredem remanent.l. 14. §. sequens quæstio. & §.vlti.D.ad l. Cornel.de fals. l.vlti.D.de his quæ vt indign.l.20.in fi.de heredi.instit.

Scribere quoque, notam inurere significa.l.17. C.de poen. Vlpia. in Institut. titu.j. Dediticiorum numero sunt, qui pœnæ causa vincti sunt à domino, quibus vestigia scripta fuerunt. Quintilia.lib.vij.cap.iiij. Si quis fugitiuo stigma scripserit. Vegetius lib.ij. capit.v. Nam picturis in cute punctis milites scripti & matriculis inserti iurare solent.Inde inscriptos vultus, id est, stigmate notatos dixit Pli. lib.xviij.capi.iij.

Scriptum facere, pro scribæ munus exercere. Liuius libr. ix. ad fin. de C.Flauio qui scriba fuit, Inueni in quibusdã annalibus, cùm appareret Aedilibus, fierique se pro Tribun. Aedilem videret, neque eius nomen recipi, quod scriptum faceret, tabulam posuisse & iurasse numquam scriptum facturum. Quem aliquanto antea desijsse scriptum facere arguit Macer Licinius. Sic & Gell.de eodem agens lib. vj. capi.ix. locutus est. Addam & aliam verbi Scribere significationem, quæ, quamuis in historijs frequens & peruulgata sit, à Lexicographis tamẽ omissa est. Scribere enim milites, scribere supplemẽtum exercitui, pro conscribere, comparare & colligere crebrò legimus. Duos Sallustij locos subiecisse contentus ero. Sic autem ille in bello Iugurthino, Igitur diffidens, inquit, ceteri exercitui milites eligere, scribere, præsidia vndique accersere. Et alio loco. Et tamen exercitui supplementum scribere ab socijs & nomine latino auxilia accersere.

SCRINIA palatij seu principum interdum quattuor memorantur, Memoriæ, Libellorum, Epistolarum, Dispositionum.l.19.C.de fide instrumen.l.vlti.de decurionib. lib.x. C. l.3.C.de offic. quæstor.l.3.l.4.l.11. C.de prox. sacr.scrin. lib.xij.C.l.2. C.de priuileg. eor.qui in sac. palatio.Interdum verò tria dumtaxat, memoriæ videlicet, epistolarum, ac libellorum seu cognitionum, vt in l.5.l.6.l. 10. C. de proxim.sacr. scrin.l.1. C. de priuileg. eor. qui in sac.pala. Etiam exceptorum & tabulariorum & Canonum & Numerorum & Mittendariorum scrinia memorantur. l. vlti. de vestib.olober.lib.xj.C.l.7. C. de palatin.sacr. largit.l.10.C.de murilegul.lib. xj. Item fabricarum & Barbaricariorum.l.1. C.de præpos. agent. in reb.lib.xij.

Item scriniũ auri ad Responsum.d.l.7.C.de palatin. sacrar. largition. Cuius & in noticia cùm de Comite largitionum agitur, fit mentio. Ex hoc accipienda sunt hæc Iustiniani verba in Nouella de Prætore Pisidiæ. ἐξ τῶν στρατιώταις καὶ Ad responsum. Et in Nouella de Prætore Lycaoniæ ἐχέτω γε μὴν καὶ Ad responsum ὥστε ἀποκρινομένους πρὸς τὴν στρατιωτικὴν ἀπορίαν. Et in Nouella de Prætore Thraciæ. καὶ περιάδων, ait, ἡ αὐτῷ καὶ Ad responsum, δι' ὧν τὰς ἐκεῖσε δυνάμεις. In Nouella ex Moderatore Helenoponti. ὑπηκόους ἔστω δὲ αὐτῷ καὶ τὸ στρατιωτικὸν τὸ περὶ τὴν ἐπαρχίαν ἱδρυμένον. ἐχέτω καὶ Ad responsum. Ex quibus locis apparet militaribus vsibus hoc scrinium deseruijsse. Eóque ad milites perlata exercitus rectorum mandata in vetustis quibusdam ad Iulianũ Patricium notis legi. Meminit etiã officij Ad responsum in re militari.l. 19.§.1. C. de re milit. lib. xij. Porrò in Notitia cùm officium Comitũ sacrarum largitionum recẽsetur, ad superiora scriniorum genera hæc quoque adduntur, Vestiarij sacri, Aureæ massæ, Argenti, Annularense, à pecunijs, à miliarensibus, in nostris etiam libris scrinij ad limitem & ab argentarijs, &

operum,

operum, & Orientalis scrinij & Asiani & Thracij & Macedoniæ & Daciæ fit mentio. l. 7. C. de palatin. sacr. largit. l. 18. & l. vlt. C. de numerar. lib. xij.

Vnde Scriniarij in l. vlt. C. de castren. pecul. lib. xij. l. 8. & l. 10. C. de numerar. lib. xij. l. vlti. de apparitorib. præf. præt. Suidas σκρινιάριος ὁ χαρτουλάριος τοῦ ἐπάρχου, ὁ αἴρων τὸ σκρίνιον ἤτοι τὸ κιβώτιον. Scrinijs autem magistri præponebantur. Et ita Alexand. Vlpianum magistrum scrinij fuisse Lampridius auctor est. Nec principibus tantùm, sed & magisterijs potestatibus sui scriniarij erant. l. vlti. C. de test. milit.

SCRIPVLI in l. 1. & l. 5. C. de metallar. lib. xj. l. 1. de ponderatorib. in C. Theod. l. 12. de metallar. in eo. Cod. l. vlt. de annon. ciuic. Latinis Scripulū idem valet quod Græcis γράμμα: est què vicesima quarta pars vnciæ auctore Volusio Metiano.

SCVTLATIS in l. 11. de Scænicis in C. Theo. fortè pro scutulatis cum vitio legitur, vt significentur vestes scutulis diuisæ, quarum meminit Plin. lib. viij. cap. xlviij. B. Hieronymus in Ezechiel. cap. xxvij. Istiusmodi homines negotiatores Tyri sunt, qui polymita, purpuram & scutulata mercantur.

SECRETARIVM locus est, in quo iudices causas examinant. Est enim Secretarium iudicum, vt Consistorium principis. l. vl. C. vbi Senator. l. 5. C. de offic. diuers. iud. l. 20. de exactionib. in C. Theod. l. 2. de proxim. sacr. scrin. lib. x. C. l. 1. & l. 2. de off. rector. prouinc. in C. Th. Hoc verbo auctor passionis B. Cypriani statim initio vtitur.

SECVNDVS heres, secundò loco scriptum, id est, heredi substitutū significat. Caius lib. ij. Institut. tit. iiij. l. 4. D. de s. c. Silania. ad differentiam heredum institutorum, qui priore gradu & loco instituuntur, quos ideò primos appellari suprà docuimus. Explicatur hoc verbum à Boeth. in Topic. frequensque est in Cicerone. Addam & ex alijs auctoribus duo quæ mihi potiora visa sunt testimonia. Sallust. in bello Iugurth. Erat præterea in exercitu nostro Numida quidam Masinissæ nepos, quem Micipsa testamento secundum heredem scripserat. Suet. in Iul. cap. lxxxiij. Plures percussorum in tutoribus filij, quis sibi filius nasceretur, nominauit; D. Brutum etiam in secundis heredibus.

Secundæ tabulæ eæ dicuntur, quibus substitutio fiebat, quòd post paternas in secunda parte tabularum & in ima cera fiebant, vt lib. iij. Antiquit. plenius exposui. Sic accipitur in l. 19. §. postumos. D. de aliment. leg. l. 1. D. si cui plus quàm per leg. Falcid. l. 2. §. interdum. l. 12. D. de vulg. l. 27. D. si quis om. cau. test. l. 14. §. si quis compulsus. & l. vlti. D. ad Trebellia. l. 11. D. de excep. rei iud. l. 11. §. quod vulgo. D. ad l. Falcid. l. 66. de legat. ij.

Secundùm ripam in l. 29. D. de adquir. rer. do. id est, propè ripam, vt in l. 7. §. insula. eod. tit. Sic Secundùm agrum, Secundùm viam, Secundùm parietem. l. 30. §. 1. l. 38. D. de adquir. rer. do. l. 13. D. de seruit. vrb.

SECVNDOCERIVS in l. 7. C. de palatin. sacr. largitio. lib. xij. & Rubr. de primicer. & secundocer. & l. vlt. C. de domestic. & protectorib. vbi secundocerij locum, non, vt vulgò legitur, secundi. primicerij vetus codex habet. Est & hoc verbum frequens in Notitia Imperij Rom. Eadem autem figura qua primicerius, ita & secundocerius qui secundum in ordine suo locum gradumque optinet appellatur.

SELLAE curules, ait Isidor. lib. xx. Etymolog. cap. j. erant in quibus magistratus sedentes iura reddebant. Dictæ autem curules, quia apud veteres Prætores & COSS. propter itineris longinquitatem curru in forum prouehebantur. Sellæ autem quæ post eos vehebantur, quibus sedentes iura dicebant à curru curules sunt appellatæ.

Sellæ prætoriæ fit mentio in l. 1. §. casum. D. de postul. Qua de re vide quæ lib. iij. Antiquit. dixi.

Est & Sella gestatoria, de qua apud Sueton. in Nero. cap. xxvj. & in l. 7. D. de seruit. rustic. l. 49. D. de legat. iij. De qua & lib. j. Antiquit.

Sella balnearis apud Paulum libro iij. Sentent. titul. vj.

SEDERE dicitur Prætor, cùm pro tribunali iuris dicendi causa sedet. l. 2. §. confestim. D. ad Tertyllian. l. 7. D. de in integ. restit. Vnde dies quibus Prætor ius dixit, Sessionum appellantur. in l. 51. §. satisfactionis D. vt in poss. legat. vt Zoannetus primum in lib. singul. restitutio. Mox Duaten. emendarunt.

Sedere etiam iudices dicuntur. Cicero pro Rabir. Post. Modò vos ijdem in A. Gabinium iudices sedistis. Plin. lib. vj. Ad Roman. Sedebant iudices centum & octoginta. tot enim quattuor consilijs colliguntur, ingens vtrinque aduocatio.

SEMESTRIA Diui Marci in libris nostris sæpius citātur. l. 46. D. de pact. l. vlt. D. de seru. export. l. 12. D. de adquir. hered. §. item diuus. Instit. de excusatio. tutor. Sic autem fortè appellata sunt, quæ in semestribus cōsilijs constituta ab eo, & rescripta erant. Nam Augustū semestria sibi consilia instituisse Suet. in eius vita scribit, & Dion. lib. liij. his verbis: τὸ δὲ διὰ πλείστου τοῖς τε ὑπάτοις ἢ τὸν ὕπατον ὁπότε καὶ αὐτὸς ὑπατεύοι, κἀκ τῶν ἄλλων ἀρχόντων ἕνα παρ' ἑκάστων ἔκ τε τοῦ λοιποῦ τῶν βουλευτῶν πλῆθος πεντεκαίδεκα τοὺς κλήρῳ λαχόντας

συμβ

συμβόλους δὲ ἐξαμήνῳ παρελάμβανεν, ὥστε δι' αὐτῶν καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι κοινῶσθαι τρόπον τινὰ τὰ νομοθετούμενα νομίζεσθαι. Quæ verba Zonaras in Augusto transcripsit.

SEMINARIUM appellant fructus sementis causa repositos. Sic Seminarium conferendi agri causa paratum in l.9.§.seminarium.D. de vsufr. Et Seminaria numero multitudinis in l.3.D.de impens.in res dot.

SEMIS sex vncias continet, vt notum est. Ex Semisse heres scriptus dicitur, qui ex media parte institutus est. qui Semissarius appellatur in l.116.§.1.D.de legat.j.

Semisses vsuræ sunt, quarum menstrua quantitas ducentesima pars est sortis. In vsurarum enim ratione centesima assis locum optinet, ad eamq; omnes vsurarum species rediguntur: itaq; Semisses vsuræ sunt, si pro centum aureis singulis annis sex præstentur. Vide quæ libro vltimo in verbo Vsura dicam.

SENATVSCONSVLTVM est, quod Senatus iubet atque constituit. §. Senatusconsultum. Instit. de iu. natur.

Senatusconsulta autem quæ proprium nomen habent, à me sunt suis quæq; locis relata & exposita. Anonyma verò quædam proprio nomine non donata in his quos subieci locis referuntur.

Vnum Pansa & Auiola COSS. factū de ædiū demolitione, quo dirui quid ex ædificijs negotiandi causa distrahi've aut legari prohibetur. l.52.D.de contr.empt.l.40. D.de legat. lib.j.l.vl. D.de dam.inf. quo accipiendæ sunt l.45.D.de donat.int.vir.l.11. §.si quis illicitè.l. 21.§.vlt.D.de leg.iij. Aliud Cotta & Messala COSS. factum de vxorib. proconsulum & præsidum.l.4.§.proficisci.D.de off.proconsul. De quo Tacit.lib.iij.Annal.

Alterius etiam eisdem COSS. facti meminit l. 12.§.si seruus.D.de accusatio.

Aliud Modesto Consule de seruis fugitiuis factum.l.1.§.1.D.de seru.fugit. Quod intelligi puto in l.2. in fi. D.ad leg. Fab. l.35. §.1. D.de contrah.empt.

Alterius quod Neratio Vero & Annio Prisco COSS. factum est, meminit l.6. D.ad l.Corn. de sicar.

Senatusconsultum de illicitis collegijs. l.1.D.de colleg. illicit. de tutorum & pupillarum nuptijs.l.4.C.de excus.tut.

Senatusconsulta de tutelis.l.penul.de tutel.l.11. D.de testam.tut.

Senatusconsultum de comitibus libertisq; eorum, qui prouincias regunt in l.16.D.de offic. præsid.

Senatusconsultum de re funeraria in l.12.§.2.de religios.

Senatusconsultum de tabulis signandis apud Paul.lib.v.Sentent.tit.xxvij.

Senatusconsultum de his qui voluntate dominorum in libertate morati sunt. l.4. C. de fideic.libert.

Senatusconsultum de proclamantibus ad libertatem in l.3.D.quib.ad libert.procl.

Senatusconsultum de his qui post manumissionem originem repetunt in l.1.C.de ingen. manumiss. de quo accipienda est l.3. D.si libert.ingen.esse dicet. quæ eius Senatusconsulti verba quædam exponit. l.32. D.de liber. cau.

Senatusconsultum, quod in pecuniam ludere vetuit. l. 2. D. de aleatorib. Aliud Iuuentio Celso iterū & Neratio & Marcello COSS. Hadriani temporibus factum in l. vlt. C. de seru.Reip.manumit.

Senatusconsultum, quo pecuniæ vsusfr.constitutus est, per cautionem.l.1. C.de vsufr. l.1.D. de seruit.leg.

Senatusconsultum de censuum veterum & monumentorum fide.l.6.C.de probationib.

Senatusconsultum de famosis epigrammatis & libellis.l.5.§.vlt.D.de iniur.l.18.§.vlt. D.qui testam.fac.

Senatusconsultum de mortis causa donationibus.l.35.D.de donatio.cau.mort.

Aliud item quo calumniæ causa publico iudicio damnati postulare apud pedaneos iudices prohibentur.l.1.§.item Senatusconsulto. D.de postul.

Aliud de luctu.l.15.C.ex quib.cau.infa.irroget.

Aliud quo pluribus legibus ad idem crimen rei fieri prohibentur.l.14.D.de accusatio.

Aliud de his qui matrimonij causa manumittuntur.l.18.D.qui & à quib.

Aliud auctore Hadriano factum de natis ex ciue Roma. cuius Vlpian. in Instit.tit.ij. meminit. Aliud item quo prohibentur legati ante perfectam legationem negotijs vel priuatis rebus obstringi. l. 12. D. de legationib. Quo referenda est l.8.in fi.eod.tit.

Senatusconsultum quo cautum erat, vt mulier posset in sua re quem de falso accusare. l.5.C. qui accus.non poss. Meminit l.2. D.de accusatio.& l.2.C.de calumniatorib.

Senatusconsultum in l.15. §.si quis se scribat.D. de milit.test.& l.14.in princ.l.15. §.item senatus. D.ad leg. Corn. de fals. l.3. & l.vlt. C. de his qui sibi adscrib. Libonianum accipiendum est.

SENSVS pro ratione in l.1. §.1. D. si quadrup. vbi animal sensu carere, id est, ratione, vt apud Iustinianum eodem tit.in princ. Alioquin falsum esset quod Vlpian.ait. Nam, vt Cicero lib.j.Officior.scribit, bellua quantum sensu mouetur, ad id solum, quod adest, quodq; præsens est, se adcommodat. Sic nullum sensum infantis esse dixit Paul. in l.32. §. infans.D.de adquir.poss. id est, nullum iudicium.

cium. Sic furore detentum sensum non habere, ait Vlp. in l. 22. §. si maritus. D. sol. matr. Et aliâs sentire non posse. l. 8. §. vnius. D. de optio. leg.

Sensus pro voluntate testatoris in l. 15. D. de vino trit. l. 3. §. condicio. D. de adim. leg.

SENTENTIAM dicere, ferre, dare, pronuntiare pro eodem Iureconsulti tam sæpe dicunt, vt putidum sit exempla adferre. Sententiam dicere arbitri, quos ad dicẽdam sententiam coacturum se Prętor pollicetur, existimabãtur, qui ea mente pronuntiant, vt secundum id discedere litigatores à tota controuersia velint. l. 13. D. de arbitr.

SEPARATIO bonorum, vel creditorũ gratia fit, qui separari ab heredis bonis testatoris bona desiderant, quæ alioquin heredis bonis iuncta propter heredis creditores suffectura non essent, tit. de separatio. bonor. l. penult. C. de hered. vend. Vel seruorum gratia fit, qui à domino, qui non soluendo erat, cum libertate necessarij heredes scripti separari à bonis eius peculium suum postulant. l. 1. §. vlt. D. de separat. l. 6. §. pen. D. de minor.

Separationem etiam bonorum Prætor ei concedit, qui patri ac postea fratri ex secundis tabulis heres extitit, si hereditatem patris reiecta fraterna retinere velit. l. 12. D. de vulg. & pup.

SEQVESTER dicitur, apud quẽ plures rem, de qua controuersia est, deponunt. l. 109. D. de verbor. significat. l. 5. §. 1. l. 6. l. 7. D. depos. l. 18. D. de prescript. verb. l. 5. vers. sed si nec ipsi. D. vt in poss. leg. l. 21. in fi. D. de appellationib. l. 5. C. quor. appell. non recip. Tertullia. in lib. de Resurrectio. carn. Hic Sequester Dei atque hominum appellatus ex vtriusque partis deposito commisso sibi. Idem in lib. de Patientia, Adeò satis idoneus patientiæ sequester est deus, si iniuriam deposueris penes eum, vltor est. Inuenitur & hoc verbũ apud Plautũ Mercatore Act. iiij. scen. iij. & apud Quintilian. lib. xij. cap. viij. Ab eo autem sequester dictus, quòd occurrenti aut quasi sequenti eos qui contendunt committitur, aut quòd eius fidem qui deponunt sequantur: vt Gell. lib. xx. cap. j. scribit. Isidorus libro x. Etymolog. Sequester, ait, est, qui certantibus medius interuenit, qui apud Graecos ὁ μέσος dicitur, apud quem pignora deponi solent, à sequendo dictus, quod fidem vtraque pars sequatur.

Inde in Sequestre deponere. l. pen. D. depos.

Et Sequestraria actio quæ aduersus sequestrem datur. l. 12. §. cum sequestria. D. depos. l. 9. §. Labeo. D. de dolo.

Et Sequestrare in l. 22. §. si verò dotem. D. solut. matrim. Et Sequestratio Rubr. de prohib. sequestr. pec.

SEQVI nomen alicuius, vel sequi personam, est adprobare, vel adgnoscere & admittere, & fidem sequi. l. 71. D. de iur. dot. l. 10. C. ad Vellean. l. 4. C. si tutor vel curat. l. 1. D. nautę, caupo. l. 1. D. de reb. cred. l. 24. §. in bonis. D. de reb. auct. iud. l. 1. §. quæsitum est si fortè. D. de separatio. l. 16. §. si quid in fraudem. D. quæ in fraud. cred.

Sequenti loco positum ædificium dicitur in l. 20. §. si sublato. D. de seruit. vrb. quod alterius sublati loco positum est. Sequentes actiones, id est, sequenti loco propositæ & post alias. l. 11. §. idem Neratius. D. de act. empt. l. 37. D. de noxalib. Sequens curator in l. 7. §. cùm dementis. D. de cur. fur. qui in alterius remoti ab administratione locum substitutus est. Sequens testamentum pro postremo & nouissimo in l. 3. §. item si ipse. D. si cui plus quàm per l. Falcid. l. 28. §. testamento. D. de liber. leg. Marcia. in l. 29. D. ad Trebellian. secundo loco factum dixit. Sequẽtem etiam Prætorem in l. 26. §. actio. D. ex quibus caus. maio. Vlpia. vocat eum, qui sequente anno erat Prætor futurus.

Sequi nuptias pro contrahere. l. 34. §. vlt. D. de ritu nupt. l. 15. C. ex quib. caus. infa. irrog.

SERIAE vasa sunt vinaria & frumentaria. l. 206. D. de verbor. signific. l. 15. §. proprietatis. D. de vsufr. Terent. Heautont. Releui dolia omnia, omnes serias.

SERICVM nema in l. vlt. §. species. D. de publican. Serica vestimenta in l. 25. D. de auro, arg. Vbi Serica à bombycinis separantur, vt & apud Paul. lib. iij. Sent. tit. vj. quæ tamen imperitè confundit Isidor. lib. xix. cap. xxvij. Ac bombycina quidẽ ex vermiculis fiebant, vt suprà libro ij. ostendimus. Serica verò ex genere quodam lanicij quod Indiæ populi Seres, ex arboribus depectebant: quemadmodum eruditè D. Andr. Tiraq. vir omni nostra prædicatione superior notauit in libro De legibus connubialib. Id quod subiecti auctorum loci comprobant. Vergilius j. Georgic.

Velleraq; vt folijs depectant tenuia Seres.

Seneca in Hippolyto,

Quæ fila ramis vltimi Seres legunt.

Et in Hercule Oëtæo:

Quæ Phoebæis subditus Euris
Legit Eois hæc arboribus,

Plinius quoque lib. vj. cap. xvij. Seres, inquit, lanicio siluarum nobiles perfusam aqua depectentes frondium caniciem. Ammianus quoque Marcellin. lib. xxiij. apud Seras siluas esse sublucidas refert, à quibus arborum foetus aquarum asperginibus crebris velut quædam vellera mollientes ex lanugine & liquore mixtam suptilitatem tenerrimã pectunt, nentesq; subtemina conficiunt sericũ.

Idem & Solinus in Polyhistore ca. lj. scribit. Porrò, vt quo tempore texendi serici artificium in Occidentis partes inuectum sit, vnicuiq; liqueat, admonere operæpretium duxi, legisse me apud Othonem Phrisingẽsem lib. j. De gestis Friderici cap. xxxiij. Rogerium Siculum Corintho, Thebis, Athenis expugnatis, opifices qui sericos pannos texere solebant ob Imperatoris ignominiam captiuos deduxisse: quos in Palermo Siciliæ metropoli collocans, artem illam texẽdi suos edocere præcepit. Exindeq; ars illa prius à Græcis solis inter Christianos habita, Romanis patere cœpit ingenijs.

SERVARI ab aliquo posse dicitur quod ex eius bonis redigi potest. l. vlt. D. de adm. tut. l. vlt. D. si ventr. nom. Sic rem seruari dicunt: Cuius locutionis exempla libro superiore protulimus. Et seruari indemnitatem. l. 38. §. vlt. D. de actio. emp. Seruari etiam per actionem dicũt Iureconsulti, quod abest, vel quid damni datum est. l. 17. in fi. D. si seruit. vindic. & alijs satis multis locis. Sic Seruare pœnam ab socio. l. 6. in fi. D. comm. diuid. Quod mater filiæ suæ seruari testamento iussit, eo tempore præstari voluisse intellegitur, quo sui iuris ea sit. l. 26. D. de auro, arg.

SERVIANA actio in rem Prætoria, quæ de rebus in prædium vrbanum inuectis illatis, quæ tacitò pignoris iure locatori pro pensione obligantur, proponitur. §. item Seruiana. Institut. de actionib. l. vlti. D. de Saluia. interd. Quæ verò eius exemplo de ceteris rebus pignori oppositis datur actio, ea quasi Seruiana siue hypothecaria appellatur. l. 13. §. 1. D. ad Velleian. vel vtilis Seruiana. l. 1. §. cùm prædium. D. de pignorib. l. 1. C. comm. de legat.

Inde Seruiana vel hypothecaria in l. 29. D. fam. ercisc. l. 4. §. si quis autem. D. de doli excep. Confunditur tamen plerumque hæc differentia & cuiuslibet pignoris persecutioni Seruianæ nomen adcommodatur. l. 3. l. 10. l. 11. l. 21. D. de pignorib. l. 42. §. sed & dominũ. D. de procuratorib. l. 28. D. de pigner. act. l. 4. D. quibus mod. pign. l. 30. D. de noxalib. act. l. 34. & l. 35. & l. 66. D. de euictionibus. l. 3. §. est autem. D. ad exhib.

SERVITVS est, constitutio iurisgẽtium, qua quis dominio alieno contra naturam subijcitur. l. 4. §. 1. D. de statu hom.

Serui verò vel à seruiendo, vel à seruando dicti sunt, quod Imperatores captiuos seruare, quàm occidere mallent, vt in d. l. 4. traditur. & in l. 239. §. 1. D. de verbor. significat. & ab Augustino lib. xix. De ciuit. Dei, cap. xv.

Serui porrò appellatio etiam ad ancillam refertur. l. 40. §. 1. D. de verbor. signific. Proinde seruis legatis etiam ancillæ debentur. l. 101. in fi. D. de verbor. significat. quæ ex Modestini lib. viij. Differentiarum sumpta & excerpta ex l. 81. D. de legat. lib. iij. vt inscriptio planum facit.

Seruire nobis intelleguntur & hi, quos curamus ægros, qui cupiẽtes nobis seruire, propter aduersam valetudinem impediuntur. l. 4. §. Stichus. D. de statuliber.

Seruorum varia ministeria variaq; officia erãt: In libris enim nostris & Dispensatores, & Actores, Ordinarios & Atrienses, Hostiarios, Ministratores, Obsonatores, Cubicularios, Notarios, Nomenculatores, Calculatores, Focarios, Cocos, Lecticarios, Cursores, Tonsores, Scoparios, Saltuarios, Diætarios, Topiarios, Textores, Tabellarios, Villicos legimus. l. 8. l. 12. §. idem respondit, domo. D. de instruc. vel instrum. l. 61. l. 81. de legat. iij. l. 203. in fin. D. de verborum significatione.

Seruilia nomina hæc in libris nostris referuntur, Pamphilus, Stichus, quæ vulgatissima sunt. Item Damas, Eros; l. 105. D. de verbor. obligat. l. 162. §. vlt. D. de verbor. signific. Lucrio. l. 37. §. pater. de leg. iij. Felicissimus. l. 41. §. Felicissimo. de lega. iij. Philargyrus. l. 28. §. vlt. de condicion. & demonstr. Diphilus. l. vl. D. de fideicomm. liber. Parthenius. l. 41. D. de hered. instit. Trophimus, Cupitus, Spendosorus, December, Seuerus, l. 37. l. 40. §. libertatem. l. 41. §. penult. de fideicom. libert. Antiochus. l. 97. de legat. lib. iij. Andronicus & Calenus. l. 21. l. 29. §. 1. D. de statuliber. Aithales. l. 24. D. ad leg. Corn. de fals. Philonicus in l. vlt. D. de reb. dub. Stephanus in l. 52. D. eod. tit. Philocrates apud Valer. lib. vj. cap. viij. Philippus in l. 2. D. de offic. prætor. & apud Cicer. in Oratio. pro Rege Deiota. Clemens apud Suet. in Tiber. cap. xxv.

Ancillarum verò hæc nomina notaui, Arescusa, vt lib. j. probaui. Thetis in l. vlti. D. pro derelicto. Agathea. l. 28. in fi. D. de condicio. & demonstr. Glauce, Tyche, Elpis. l. 37. §. 1. de legat. iij. Felicissima. l. 41. §. Felicissimo. eod. tit. Concordia. l. 40. D. de fideicomm. libert. Victorina in l. 41. §. herede. D. eod. tit. Eutychia in l. 59. D. de manum. test.

Serui publici tabularium olim administrabant, vt ex l. 18. D. de adoptio. l. 2. C. eo. tit. D. rẽ pupil. sal. fo. l. 1. §. exigere. D. de magist. conuen. l. 3. C. de postlim. reuers. l. 4. C. de arbitr. l. vlt. C. de seruis Reip. patet. Quod postea ab Arcadio, Honorio, Theodosio, prohibitũ fuit in l. 3. de tabularijs. lib. x. C.

Serui publici etiam obligationes rebus publicis adquirebant. l. 11. D. de vsur. fit & serui cuiusdam publici & curatoris ciuitatis mentio in Epistula Constantini, quę refertur ab Augustino Epist. lxviij.

Serui

Serui pœnæ fiunt, qui metallo vel operi adducuntur, vel qua alia pœna damnantur, quæ ministerium corporisque laborem & seruitutem irrogat: veluti qui in metallicorũ ministerium, ad ludum, ad bestias, in opus publicum damnantur. l. 6. §. irritum. D. de iniusto rup. l. 6. D. de statulibe. l. 25. §. si quis planè. D. de adquiren. heredit. l. 8. §. in ministerium. & §. quicunque. & §. vlti. l. 12. l. 17. l. 36. D. de pœn. l. 7. D. de his qui sunt sui vel alie. §. pœnæ. Instit. quibus mod. ius pat. pot. l. 1. in fi. & l. 2. D. de contra tabu. Hi enim omnes pœnæ magis quàm Cæsaris & fisci serui sunt. l. 3. D. de his quæ pro non scrip. haben.

Seruam etiam pœnæ mulierem factam legimus. l. 6. D. de statuliber. l. 2. §. 1. D. ad Tertyllian. quod accidebat, cùm vel in opus salinarum, vel in ministeriũ metallicorum damnabantur. l. 8. §. in ministerium. D. de pœn. l. 6. D. de capti. & postlim. Nam huiusmodi pœnis seruitutem irrogãtibus adfici mulieres consueuerant. Iustin. Nouel. xij. εἰ γάρ τις ἢ ἀνὴρ ἢ γυνὴ εἰς μέταλλον δοθῆναι κατεστάχθη. δουλεία μὲν ἂν ἦν τὸ πρὶν τῶν παλαιῶν νομοθετῶν ἐκ τῆς δουλείας ἐπιφερομένη. Quam ille seruitutis pœnam (sic enim appellatur in l. 1. D. de sententen. pass.) abrogans, eadem constitutione, ἡμεῖς δὲ, ait, τοῦτο ἀνῄρηκα, καὶ οὐδένα τῶν ἐξ ἀρχῆς εὖ γεγονότων ἐκ τιμωρίας γίνεσθαι συγχωροῦμεν.

Seruitutes etiam appellantur prædiorum iura l. 1. in fi. D. de rer. diui. l. 30. §. 1. in fi. D. de alien. iudi. mut. quibus fundi personis vel personæ fundis subijciuntur. A quibus & seruũ prædium, & seruum fundum, quod seruit dicimus, liberoq; opponimus. l. 8. D. de act. emp. l. 20. §. 1. D. de adq. rer. dom. Cice. de leg. Agr. Optimo enim iure ea sunt profectò prædia, quæ optima condicione sunt: libera meliore iure sunt, quàm serua. Capite hoc omnia quæ seruiebant, non seruient. Quarum aliæ personarum esse dicuntur, vt vsusfructus & vsus: aliæ rerum: eæq; rursus vel vrbanorum, vel rusticorum prædiorum. l. 1. D. de seruitutib. cum proximis & coniunctis titulis. l. 39. D. de vsufru. In rem vel in personam seruitutes dixit Paul. in l. 12. D. de annu. leg. Has etiam seruitutes personales vocant. l. 8. §. tale legatum. D. de liber. lega. l. 37. D. de serui. rust. Et hominum seruitutes in l. 15. D. de seruituti. l. 20. in fi. D. de seruit. rusti. Quoniam hominibus debentur & cum his pereunt.

Rerum verò seruitutes prædiorum idcirco dicuntur, quòd prædiis debentur non personis, & sine prædijs constitui non possunt. Nemo enim eas seruitutes adquirere vel debere potest, nisi qui prædium habet. l. 1. D. comm. præd. l. 34. D. de seruit. rustic. Ideoq; in causa aquæductus sententia prædio dari dicitur. l. 33. §. vltim. D. de neg. gest.

Seruitutes autem hæ vel vrbanorum vel rusticorum prędiorũ appellantur prout sunt prędia quibus debentur. Vrbanis enim ędificijs quocumque ea loco posita sint, constituta, vrbanorum prædiorum dicuntur: quales sunt altius tollendi, vel non tollendi, stillicidium auertendi in tectum vel aream vicini, immittendi, proijciendi, protegendi, prospectus, luminum, oneris ferendi, cloacæ immittendæ seruitutes. l. 1. 2. & 3. D. de seru. vrb. l. 1. D. commu. pręd. §. æque. Inst. de actionib. Rusticorum verò prædiorum sunt hæ, iter, actus, via, aquæductus, haustus aquæ. pecoris ad aquam appulsus, pecoris pascẽdi, cretæ eximendæ, calcis coquendæ iura. l. 1. l. 2. cum sequen. D. de seruitut. rustic. Insti. de seruitutib.

Sexagenarios exactores quosdam appellatos, qui à collatoribus species annonarias suscipiebant, tributaq; exigebant, constat ex l. 1. C. de exactorib. tribut. in C. Theo. & l. 2. de annon. & tribut. in Cod. Theod.

Si pro Quia l. 48. §. vltim. D. de iure fisc. l. 4. D. de nouationib.

Si pro An, in l. 3. §. 2. D. de collatio. bon. l. 9. §. 1. D. de eden. l. 5. §. idem Iulianus. D. de lib. leg. l. 13. C. de vsufr. leg. l. 3. C. commu. de leg. l. 10. C. de adoptionib. & aliàs sæpe.

Hęc verba Si fecerit, si dederit, in condicionibus testamentarijs plerumque hanc significationem habent, Si per eum non stet, quominus det aut faciat. l. 23. D. de condicio. institut. In stipulationibus quoque hæc condicio, Si Pamphilum non dederis, sic plerumque exauditur, si per te steterit quominus Pamphilum dares. l. 115. D. de verb. oblig. Similiq; modo hæc condicio Si capitolium ascenderit, sic accipitur, si cùm primùm potuerit capitolium ascenderit. l. 29. D. de condicio. & dem. Et ex diuerso, Si capitolium non ascenderit, hanc recipit interpretationem, si cùm primùm potuerit, capitolium non ascenderit. l. 17. §. 1. D. de manum. testam. Pari ratione talis condicio, Stichus si eum heres non manumiserit, liber esto. hunc sensum habet, si cùm primùm potuerit sine magno incommodo suo manumittere, non manumiserit. l. 20. in fi. D. de statuliber.

Signa; Sigilla & Signacula idem valent. l. 1. §. si pecunia. D. depoti. l. 12. §. pen. D. loca. l. 1. in fine. l. 2. §. si dubitetur. l. 4. D. de testament. quemadmod. aper.

Signa autem anulis χαρακτῆρα habentibus impressa accipimus in re testamentaria. l. 22. §. signum autem. D. qui testa. fac. l. 11. D. de iniusto rup. §. 1. Instit. de testament.

Inde Signatores, testes ad testamenti vel alterius negotij tabulas anulis suis obsignandas adhibiti, appellantur l.22. D. de testi. l.3. §. hoc interdictum. D. de tabul. exhib. l.32. in fi. D. de furt. l.32. in fi. D. ad l. Aquil. l.4. l.6. l.7. D. de testamen. quemadmod. aper. Sallust. in coniuratio. Catil. Ex illis testes signatoresq; falsos commendare. Suet. in Augusto, capi. xxxiij. Et cùm de falso testamẽto ageretur, omnesq; signatores lege Cornelia tenerentur, &c. Valer. lib. vij. capi. vij. In eo Tullianus Pompei magni familiaris ipso Pompeio signatore heres scriptus.

Signatores etiam appellantur in l. vlti. D. de l. commissoria. qui sacculum pecuniæ signis suis obsignarunt.

Signatæ autem tabulæ testamenti in edicto Prętoris accipiuntur, quæ septem testium signis signatæ sunt. l. vlti. D. de secun. tab. Nec signatæ videntur, si earum linum, quo ligatæ erant, à testatore ipso incisum est. l.1. §. pe. eodem titu. Sic & in l. 12. D. de iniusto rup. signatum testamentum accipimus. Signata cista in l. 1. §. si cista. D. de lege commiss. testium signis obsignata. Sic & signata domus in l. 1. §. pen. D. de vent. in poss. mitt. l.20. D. de iniur.

Signa præterea vexilla militaria sunt. l.2. §. initium. D. de orig. iur. l. pen. D. ex quib. cau. maio. l.3. §. vlti. D. de testib.

Sigilla etiam in ædificijs legimus. l. 13. §. sed si ædium. D. de vsufru. l.41. §. penul. de legat. 1. l. 12. §. Papinianus. D. de instr. vel instrum. l.17. §. castella. D. de actio. emp. l.19. §. idem Celsus. D. de auro argen. Et apud Plin. lib. xxxvj. capi. xxiiij. Pediculis argenteis adiuncta sigilla in l. 32. D. de auro argen. Sigillum candelabro adiectum in l. 23. §. si quis rei suæ. D. de rei vindica. Et patellæ adiecta sigilla apud Cicero. vj. in Verr. Arnobius lib. vj.

Sigillaria pro sigillis deorum & [illegible] etiam sigilliola: Abstinetis, ait, à risu, cùm pro dijs immortalibus, sigilliolis hominum formis supplicatis humanis, quinimmo deos esse sigillaria ipsa creditis. Tertullia. in lib. de Oratio. Cùm perinde faciant nationes adoratis sigillaribus suis ridendo. Vnde & Sigillaria vicus Romæ, in quo non sigilla tantùm, sed & libri & lances & alię id genus venales res exponebantur. Vnde in l. penulti. §. paterfami. D. de leg. iij. Sigillaribus emptæ lances. Et apud Gell. lib. ij. c. iij. In sigillarijs emptus liber qui etiam libros eo loci expositos aperte significat. lib. v. cap. iiij. Meminit & Sueto. in Nero. cap. xxxviij.

Vnde etiam Sigillariorum celebritas quædam instar nundinarum Saturnaliorum diebus addita, qua sigilla deorũ fictilia venalia proponi & pueris emi, sed & inuicem pro munere missitari solebant, quemadmodum Macrob. lib. j. capi. x. & capi. xj. ostendit. Spartia. in Caracalla, quæ à parentibus gratia sigillariorum acceperat & vel clientibus vel magistris sponte donarunt. Idem in Hadria. Saturnalia & sigillaria frequenter amicis inopinantibus misit, & ipse ab his libenter accepit.

SIGNINVM riuum lapideum interpretatur Vlpia. in l.1. §. vltimo. D. de riuis. Plinius lib. xxxv. capi. xij. Signinum ex testis tusis fieri calce addita scribit. Vitruuius verò lib. viij. capi. vlti. Signina opera ita fieri tradit: Primum harenam purissimam asperrimámque parari, cementũ de silice frangi, calcem quoque quàm vehementissimè mortario misceri, ita vt quinque partes harenæ ad duas calcis respondeant, mortarióque cemẽtum addi. Frontin. libro de Aquæductib. Concipiuntur ergo via Collatia ad milliarium octauum palustribus locis signino circumiecto continendarum scaturiginum causa. Ex quibus apparet signinum riuum testaceum & & cementicium potiùs, quam lapideum interpretandum esse. Quare vereor ne superior interpretatio à Triboniano non ab Vlpiano veniat. Signinam fabricã etiam Boëthius in Topic. Cicero. dixit. Et Signinum alueum aquæductus Cassiodor. lib. v. Var. Epistol. ad vniuersos possessor.

SILENTIARII, qui audientiam faciunt, murmur voce compescũt & cohibent, quorum schola in aula Constãtinopolitana erat, vt ex Niceph. lib. xvj. cap. xxiiij. apparet. De his silentiarijs sacri palatij viris spectabilibus meminit l. vlti. C. de excusatio. tuto. l.30. §. vlti. D. de inofficio. testam. Ambros. in oratio. de morte Valentinia. Vesperi profectus est silentiarius, tertio die mane quærebat, iámne remorasset. At apud Saluia. Massil. lib. iiij. de vero Dei iudicio, cùm ait, Pauerit quippe actores, pauerit silentiarios, pauerit procuratores. Silentiarij accipiuntur, qui in familia ceterorum seruorum murmur cohibebant, vt Seneca quadam Epistola probat. Sed & Procop. lib. ij. de bello Persico, Imperatorum ad ea quæ sunt quietis, ministros silentiarios vocari scribit.

SILVA cædua est quæ in hoc habetur, vt cædatur; vel quæ succisa rursus ex stirpibus aut radicibus renascatur. l.30. l.77. D. de verb. signific. l.10. D. de vsufru. Silua palaris in l.9. §. vlti. D. de vsufru, ex qua pali & pedamenta ad vineas sumuntur.

SIMPLA promitti dicebatur, cùm ob euictionem simplum rei pretium promittebatur. l.5. §. vlti. l.56. l.60. D. de euictionib. l.17. D. de institor. Varro lib. ij. de re rusti. capi. x. Cauere debet de euictione simpli quanti ea

res

res sit. Inde in l. 36. D. de donatio. inter vir. quæ cautio stipulatio simplæ vocatur in l. 11. in fi.l.17.D.de euictíon. Actio autem de euictione interdum simpli, interdum dupli erat. Simpli erat, cùm dictum non erat quantum ob eam rem præstare emptorem oporteret, vel cùm ea, quæ empto fundo accesserant, euincebantur. l.16.l.60.D.de euictionib. Dupli verò erat rebus pretiosis vel mancipijs venditis.

Inde Simplariæ venditiones in l.48. in fi. D.de ædil.ed. Ex quibus simpli actio ob euictionem competit.

SIMPLICIA interdicta sunt, in quibus alter actor, alter reus est. §.tertia diuisio. Institut. de interdict. Qualia sunt interdicta exhibitoria, restitutoria, & omnia prohibitoria de arboribus cædendis, & de itinere actuq́. l. 2. D.de interdict.

Simplex substitutio, quæ in vnum dumtaxat casum concipitur. l.1.D.de vulg.& pup.

Simplices fugitiui, qui nondum pro liberis se gesserunt. l.2.D.de fugitiu.

Simplex donatio pro mera in l.20. §.si pater.D. famil.erciscę.

Simplex iussio, quæ fit sine causæ cognitione. l.vlt.§.vlt.D.quod met.cau.

Simpliciter, pro, generaliter, & vt Græci dicunt, ἁπλῶς. l.66.§.duorum.D.de legat.lib.ij. l.3.§.qui liberis.D.ad Trebell.l.9.§.vlt. D. de adm.tut.l.29.in princ.D.de liber.& post.l.71. D.de legat.lib.j.

Simpliciter & simplicius in l.26.D.de seruit.rustic. l.9. D.de seruitutib. id est, non designata parte fundi quæ seruiat.

SINENDI modo relicta legata dicebantur, quæ ita dabantur, HERES MI ILLVM REM ILLAM SIBI HABERE SINITO, PERMITTITO. §.1.Institut.de testament.l. 1.C.comm.de legat. Caius lib.ij. Institut. tit. v. In lege locationis qua scriptum erat, REDEMPTOR SILVAM NE CAEDITO, NEVE QVEM CAEDERE SINITO, verbum sinendi hanc habere significationem Vlpian.scribit, vt non tantùm redemptor si quem casu cædentem viderit prohibeat, sed vti curet & det operam, ne quis cædat. l. 30. D.loca.

SINGVLARE ius est, quod contra tenorem rationis propter aliquam vtilitatem auctoritate constituentium introductum est. l.16.D. de legib.l.44.§.1.D.de adq.poss.l.44.§.nondum.D.de vsucapionib.

Singularia quædam, id est, contra regulas iuris communis in l.15.D.de reb.credit.

Singulariter scriptum edictum, quod vnitatis numero scriptum est.l.1.§.item hoc edictum. D. quod fal. tut. Sic Singularem personam pro vnica dixit Vlpia. in l. 9. §. animaduertendum.D.quod met.cau. Et Singulares tunicas.l.38.D.de auro,arg.leg.pro singulis.

Singularij milites quidam olim appellati, vt ex Cassiodoro lib.xj.Variar. & ex Notitia Imperij Rom.patet.

In SINV meo habui, in l. 27. D. de probatio. significat in occulto. Lamprid. in Commodo, Prædam omnem in sinum contulit. Alio loco, Qui etiam condemnationes in sinum vertisse dicuntur, id est, in priuatas rationes. Tertullian. in lib. De fuga in persecutio. Paciscens cum delatore, vel milite, vel ministro aliquo præsidis sub tunica & sinu quod aiunt.

SMARAGDVS in l.21.D.de auro.arg.& l.vlt. §.species. D.de publican. l.1. nulli lic. infreni. lib. xj. C. Gemma est viridis coloris, de qua post Plinium multis verbis agit Isidor. libro xvj.Etymolog.cap.vij.

SMVRNA in l. vlti. §. species. D.de publican. ea vocatur, quæ vulgò Myrrha dicitur.

SOBRINI propriè vocantur, qui ex fratribus patruelibus, aut consobrinis, aut amitinis vndique propagantur. l.3. D. de gradibus & adfin.

Sobrinum Aelius Gallus apud Fest. lib. xvij. definit, patris mei consobrini filium & matris meæ consobrinæ filium. Cic.j. Officior. Sequuntur fratrum coniunctiones post consobrinorum sobrinorumq́.

SOCERI nomine & viri & vxoris pater communiter demonstratur. Mater verò eorum socrus appellatur, cùm apud Græcos propriè viri pater ἑκυρὸς mater ἑκυρὰ vocitetur: vxoris autem pater πενθερὸς mater πενθερά. l. 4. §.gradus.D.de gradib. & adf. Soceri autem & socrus appellatio etiam sponsalibus adquiritur. l.8.D.de gradib.& adf. Sed & vxoris vel mariti auus, auia, proauus, proauia & vlteriores, soceri & socrus appellatione continentur. l.146.D.de verbor.signific.l.3.§.1.D. de postul. Quamquam vir vxoris suæ auum, magnum socerum dicat, auiam, magnam socrum: proauum verò maiorē socerum, proauiam maiorem socrum appellet. vt Fest.lib. xj.& Modest.in d.§.gradus, scribunt. Quos etiam prosoceri absocerique nomine appellatione demonstramus, vt in l. 15. §. 1. D.rer. amot. Et apud Capitolin. in Gordianis, Originem maternam & ex Traiani Imperatoris genere habuit auo proauo COSS. socero, prosocero, & item alio prosocero, & duobus absoceris consulibus.

SOCII dicuntur tam qui tractatu habito societatem coierunt, quàm qui in communionem inciderunt, & generaliter qui aliquid communiter possident, Socij vocantur. Ita communium prædiorum dominos socios appellat l.19.& l.34.D.de seruit.rustic.

Conuẽtionalis autem ſocietas vel certæ vnius rei atque negotiationis eſt, vel omnium, totorum, ſeu vniuerſorum bonorum.

Societates etiam collegia & corpora vocãtur. in l.1.D.quod cuiuſq; vniuerſit.l.31,D.de furt. l.3.§.à municipibus.D.de bon. poſſ. Quibus qui præerant, magiſtri ſocietatium vocabantur.l.14.D.de pact.

Ita Societates vectigalium Tacit. lib. xiij. vocat, vbi malè Rhenanus emendauit, Neceſſitates. Coïre enim ſolebant publicani in ſocietatem conductionis vectigalium, permiſſumq; his erat corpus habere, vt in d. l. 1. D. quod cuiuſque vniuerſit. Caius ſcribit. Inde Societas vectigalium cauſa coita in l. 65. §. penult.D.pro ſoc. & ſocij vectigalium in l.9. §.ſocij.D.de publican.

Societas vitæ pro communione victus quæ inter virum & vxorem eſt. l.1. D.rer. amot.l. 52.D.de re iudic.Ex qua vxor rei humanæ atque diuinæ ſocia dicitur in l. 4. C. de crimi. expil.her.

SODALES ſunt qui eiuſdem collegij ſunt, quam Græci ἑταιρείαν dicunt.l.vlt. D.de colleg.& corp. Vnde Sodalitia in l.1. D.eod.tit. De quibus legem quamdam Licinniam latam Cic. pro Planco refert. Tertull.lib.ij.ad vxor. Diſcumbit cum marito in ſodalitijs, ſæpe in popinis. Appellat & Sodalitates idem Cicero in Cato.maiore & alijs locis.

SOLACIVM pro Salario in l.13. in fi. D.communia præd.l.33.in fi.D.de adm.tut.& l.22.§. ſin autem in ſæuiſsimo.in fi. D.ſolut.matrim. Atque adeo commoda & Salaria munerum ac militiarum, Solacia Impp. appellant. l.15. C.de aduocat.diuerſ.iudicior.l.3.l.5.l.6, C.de aduocat.diuerſ.iudicum.l.penul. C.de præd. decur.lib.x.l.3.C.de agentib. in reb. lib.xij.l. vlt.C.de ſilentiar.lib.xij. Inde Solacia annonarum in l.vii..C.de annon. & capit. l.17, de erogat.milit.annon. lib. xij.C. Eadem eſt in Nouellis Iuſtiniani vis verbi ἀναψυχὴ. Secundum hęc, in l.4.C.de nauicular.lib.xj.vbi vulgo Salarijs pro mercedula præſtitis legitur, veteres ſcripti codices & impreſſus Theodoſij Codex in l.32.eod. titul. Solatijs ſcriptum habent.

SOLARIVM locum editum ſignificat in quo veteres apricari & ſolem captare ſolebant. l. 13.D.de ſeruitutib. vrb.præd. Macrob.lib.ij. cap.iiij.de Auguſto.cùm de Tyriæ purpurę, quam emi iuſſerat, obſcuritate quereretur, dicente venditore, Erige altius ac ſuſpice, his vſus eſt ſalibus: Quid ergo, vt me populus Rom. dicat bene cultum, in ſolario ambulaturus ſum? Veteres enim hyberno tempore valetudinis gratia in ſole apricari, &, vt Seneca ait, in ſole percoqui ſolebant: habebantq; in ædibus ad eum vſum loca adcommodata: Quæ teſte Iſidoro libro xv.cap.iij. Solariorum inde nomen acceperunt. Quod & Imperator Leo Conſtitutio.vlt.his verbis tradit, τὸ δὲ πρὸς τὸ ὑπαίθριον, καὶ ὡς ἄν τις εἴποι, προκύπτον θεωρητήριον. ὃ καὶ πρὸς μόνον καὶ ἐνατενίζειν ἐπινενόηται ἀνάγειν), ὃ τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τοῦ ἡλίου εἴληφεν, ἡλιακὸν προσαγορευόμενον.

Solarium etiam inſtrumentũ id ſignificat quo horæ ſolis vmbra declarantur, vt in illis feſtiuis Plauti verſibus, quos Gell.lib.iij. cap. iij.citat. Vt illum Dij perdant, primus qui horas repperit, Quique adeo primus ſtatuit hic ſolarium. Cicer.lib.ij de Natura deorum: Aut cui ſolarium deſcriptum, aut ex aqua contemplere intellegere declarari horas arte non caſu.

Solis dies in l. 3. C.de ferijs. l. 10. & l. 13. de exactionib.in C.Theo. Is eſt, qui hodie à Chriſtianis Dominicus vocatur. l.2. & l.vlt. C.de ferijs. ad quas pertinentem Leonis conſtitutionem Nicephor.lib.xv.Hiſt.eccl.cap.xxv. memorat.Gregor. Turonenſ.lib.iij. Hiſtor. cap.xiij. Ecce enim, ait, dies ſolis adeſt. Sic enim Barbaries diem Dominicum vocitare conſueta eſt. Quæ verba Aimonius monachus in eadem hiſtoria referenda tranſcripſit lib.ij.de geſt.Francor.cap.xj. Diebus porrò nomen à planetis antiquitas indidit. Auſonius in Edyll.

Nomina quæ ſeptem vertentibus apta diebus
Annus habet. totidem errantes fecere planetæ.
Primum ſupremumq; diẽ radiatus habet ſol.
Proxima fraternę ſuccedit luna coronæ, &c.

Hanc verò inſtitutionem ab Aegyptijs ad reliquas gentes manaſſe Dio libro xxxvij. ſcribit.

SOLLEMNE ſignificat Anniuerſarium legitimum, ordinarium. Ita ſollemnia munera in l.12.§.penul.D.de adminiſtr.tut. Et ſollemnia patrimoniorum onera in l. 2. D. de veter. & alijs compluribus locis. quos in libris Antiqui. retulimus, quibus nunc adiungo l.4.C. quo.appell.non recip. & l.27. C.de iure dot. & l.25. C.de rei vind. In quibus ſollemnium penſitationum, fructuumq; fit mentio.

Sic & ſollemne ius pro ciuili & legitimo. l. 28. D.de diuerſ.reg.iur.

Sollemne ſpatium in l.1.D.pro dote.quod lege xij.tab.ad vſucapionem præſtitutum eſt.

Sollemnia tempora in l.vlti. C.de excuſ. veter. quinquaginta dies ſunt, D.Marci conſtitutione ad allegandas excuſationes pretiniti. l. 6.& l.18.C.de excuſ.tut.

Sollemnes actiones certis formulis concluſæ. l.2.§.deinde ex his legibus.D.de orig.iur.

Sollemnis numerus teſtiũ pro ſeptem teſtium

num

numero, qui teſtamentis faciendis adhiberi debet.l.21.D.qui teſtam.fac.poſſ.

Sollemnia prouocationis in l.11.C.de adm.tut. l.20.in fi.D.de appellat.l.5.D. eod.tit.in Cod. Theod.de quibus lib.ij.Antiquit.dixi.

Sollemnia accuſationis in l.11.§. quidam. D. de adulter.l.7. C.de calumniatorib.l.3. & l.6. C. ad exhi.quæ perſtringuntur in l.1.C.ad Turpillia.l.3.D.de accuſationib.

Sollemnia verba in l.23.D.de manumiſ.teſtam. quæ in manumiſsione facienda pronuntiari ſolebant, quæ vel à domino ipſo manumittẽte, vt Feſt.Pomp.indicat, vel à Lictore virgam capiti ſerui imponente, vt Boëth.in Topic.teſtatur, proferri conſueuerant.

Sollemnia teſtamenti.l.20.§.pe. & §.vlti.D.qui teſtam.fac.l.2.C.de teſtament.

Sollemnes feriæ, ſtatæ & certæ & quotannis recurrentes.l. 26.§.ſi ferox.D.ex quibus cauſis maiores.

Eſt & adoptionis ſollemnitas. l. 25. in fi. D. de adoptio.l.13.l.14.C.de proba.l.5.C. de ſuis & legiti. Vnde adoptio ſollemni iuris ordine explicari ſolere dicitur. l. 4. C. de adoption.

Sollemnis quoque emancipatio in l. 9. C. de adopt.l.3.C.de emancip.libe.

Sollemnitas etiam acceptilationibus & verborum obligationibus tribuitur.l.vlti.C.de bo. auctor.iudi. poſsid.l.7.C.commu. vtriuſque iudic.l.12. & l.14.C.ſi cert. petat.l.1. C.de acceptilationib.l.10.C.de contr.ſtipula.l.1.C.de vſur.l.5.in fi.C. de dolo. Ita ſollemniter liberationem præſtare accipe. l. 17. C. de fideic.

Sollemniter cauere eſt ſatiſdatione ordinaria & vſitata cauere.l.28.D. de adminiſtra.tuto. l.46.D. de procuratorib. Quamquam hoc Tribonianum Iureconſultis adſcripſiſſe facile crediderim ex §. ſin autem per procuratorem.Inſtit.de ſatiſdatio.

Obſignatio ſollemniter facta.l.9. C. de ſolut.

Sollemnia iudiciorum.l.7.D.de in integr.reſtitutio. Vnde ordinatis ſollemnibus in l.11. & l.15.C.de liber.cau.

SOLLICITATOR, qui ſeruum ad delinquendum impellit.l.11.§.quamuis.l.14.§.æſtimatio.D.de ſeruo corrup.

Sollicitatores alienarum nuptiarum. l. 1. D. de extraord.crim.quos ſollicitatores alieni affectus Caſsiodor.lib.v. Variarum vocat.

SOLIDA proprietas plena & non deducto vſufructu.l.26.in fi.princ.D. de vſufruc.lega. l.35.D.de bon.libert.

Solida legata, id eſt, integra in l. 14. §.1. D.ad l. Falcidiam.

Solidum capere non poſſe dicitur, qui totum quod eis relinquitur, capere & ſibi adquirere non poſſunt.l.6. D. de vulga. & pupilla. l.72.D.de heredi.inſtit.l.6.§.1.D.de condic.& demonſtratio.l.7.D.de condicio. inſtit. l.67. D.ad l.Falcid.l. 16.§. ſi qui. D. ad Trebellian. Tertullian.ad vxorem. Tu modò vt ſolidum capere poſsis admonitionis noſtræ fideicommiſſum.

Solidum non ſoluitur non minùs quantitate, quam die.l.85.D.de ſolutionib.

Solidum & aureum idem valere lib. 1. docuimus. Et ita in l.1.§. hoc autem. D. de fugitiu. l.42.D.de ædilic.edi.l.34.D.de iure fiſ.l.25.D. de epiſco.& cler. accipiendum eſt ſolidorum nomen.

Solidus autem auri, xx. libris æris æſtimatur.l. vn.de collat. ær. lib.x. C. In Nouella Maiorani de curialib. Solidi Gallici fit mentio, cuius aurum minore æſtimatione taxatur. In legibus autem Langobardorum, ſolidus xl. denarijs æſtimatur. l.1. de quantitat.ſolid. In legib. Longobardorum. Et ita in lege Salica, Solidus accipiendus eſt: vt ex eo patet, quod dc. denarij in ijs legibus xv. ſolidos facere dicuntur, & cxx. denarij ſolidos tres. Sed in ea lege compluribus in locis in notis numerorum mẽdum eſt, quod emendatu facile erit, ſi ad eam quantitatem denariorum, quam dixi, ſolidorum ratio æſtimatióque redigatur.

SOLVM appellant Iurecõſulti aream cui ædificium ſuperponitur.l.21.D.de pigner. actio. l.2.C.de rei vindic.quod & ideo partem eſſe ædium dicunt.l.49.D.de rei vindicatio.

In ſolo fieri opera dicuntur, quæ ſolo coniuncta ſunt: veluti ſi quis ædificium ponat in ſolo: quod ſi quis meſſem faciat, vineas putet, arbores ſuccidat, opus tamen in ſolo facere non cenſetur. Et hoc ita in operis noui nuntiatione optinet. l.1.§. hoc autem. D. de noui oper. nuntiat. Ceterùm in interdicto, Quod vi aut clàm, quod ad ea ſolùm opera, quæ in ſolo fiunt, pertinet, etiam in ſolo fieri videtur quod circa arbores fit, non etiam quod circa fructum arborum. Itaque ſi vineas quis vel arundinem vel ſalictum ſucciderit, hoc interdicto tenebitur. l.1.§. hoc interdictũ.l.7.§.notauimus. D. quod vi aut clã.

In ſolo conſiſtere dicuntur ſeruitutes, quæ ſolo imponuntur, & ſolo debentur, quales ſunt iter, actus, via.l.3.D.de ſeruitutib.

Res ſoli dicuntur, ædes, agri, fundi, & ceteræ res immobiles ſolo coniunctæ. l. 1. D. de rei vindicatio.l.1.D.de condict.tut.l.7.D.de vſufruc.l.1.§.ſi fundus. & l. 3. §. pertinet. D.de vi & vi arma.l.7.§.in peculio.D.de pecul. l.1.D. de ædilic. edi.l.55. D. de donatio. inter vir.l.1. D.vtrubi.l.30.§. quid ergo. D. de vſucapioni. l.1.D. vſufru. quemadmod. caueat.l.12.§.cellarum.D.de inſtru.vel inſtrum.l.24.D.quæ in fraud. credit. Quæ & ſolo cohærere & ſolo contineri dicitur.l.10.D.quod vi aut clam.l.1. §.hoc interdictum.D.de vi & vi arma. Quod

ver

verbum vt Iureconſultis proprium Seneca notat. Sic enim lib.11. Natur.Quæſtio.Tertia pars de agris,terris,ſatis, arbuſtis quærit: &,vt Iureconſultorum verbo vtar,de omnibus,quæ ſolo continentur. Plin. lib.vj.Epiſt. Eoſdem patrimonij tertiam partem conferre iuſsit in ea,quæ ſolo continerentur.

Sic pignora ſoli in l.15.§.ſi pignora.D.de re iud. &obligatio ſoli in l.39.§.legatiſ.D.de lib.leg.

Solum porrò Seruius in v. Aeneidos eſſe ſcribit quod vnicuique rei ſubiacet. Vnde nanium ſolum mare, aër auium, ſtellarum cœlum. Ex quo ab Ouidio dictum ſit,Aſtra tenent cœleſte ſolum.

Solarium vectigal quod pro ſolo penditur. l.2. §.ſi quis nemine.D.ne quid in loco publ.l.39. §.heres.D.de legat.j.Atque ita etiam penſio, quæ à ſuperficiario pro ſolo penditur,appellatur in l.15.D.qui potio.in pign. Mercedem ſoli vocat Marcia,in l.17.D.de pigner. actio.

SOLVTIONIS appellatione omnis liberatio.quoquomodo facta & ſatisfactio qua creditor contentus fuerit continetur. l. 47.l. 176. D.de verbor.ſignificat.l.52.l.54.D.de ſolutionib.quod quemadmodum ſe habeat,libro j.de ſolutio.abundè expoſuimus.

Soluendo eſſe nõ videtur,niſi qui ſolidum poteſt ſoluere.l.114.D.de verbor.ſignific. Quæ interpretatio facienda eſt, quotienſcumque legimus, quòd quis ſoluendo non ſit, alium teneri.l.1.§.ſi magiſtratus.D. de magiſtr.l.5.§. vlti.D. de ſolutionib. cum alijs infinitis. Soluendo videtur is, qui defenditur. l. 96. D.de diuerſ.reg.

Soluendo eſt hereditas,quæ heredem inuenit, quandoquidem aditione heres creditoribus etiam vltra vires hereditatis obligatur.l.36.D. de bon.libert.l.33.D.ſol.matr.

Solutus actione dicitur, qui ea liberatus eſt. l. 21.D.ex quib.cauſ.maio.

Solutus legibus, qui his non adſtringitur. l. 31. D.de legib.l.23.D.de legat.iij.l.3.C.de teſtam.

Solutum Caius non intelligi eum ſcribit,qui licet vinculis leuatus ſit,manibus tamen teneatur, aut qui in publico ſine vinculis ſeruetur. l.48.D.de verb.ſignif.

Soluta prædia Cic.in Orat. de lege Agra.nulli obligata vocat: His enim obligata opponit his verbis, Soluta meliore in cauſa ſunt, quàm obligata. Sicul.Flacc. in lib.de conditio.agror. Solutos ait,à quibuſdam appellatos occupatorios agros, Solutos verò non eſſe quorũ fines demõſtrari poſsint & finiri.

In ſolutum & Pro ſoluto dari dicitur, quod vt in liberationem debiti cedat, in creditorem transfertur.l.40.§.vlt.D.de min.l.46.de ſolu. D.l.19.§.vlti.D.de reb.credi.l.24.D.de pigne. actio.& aliàs ſæpe.

His verbis, SOLVTO MATRIMONIO DOTEM REDDI, id actum videtur, vt nullo caſu dos apud maritum remaneat, ſiue diuortio, ſiue morte matrimonium ſoluatur. l.240.D.de verb.ſign.

Soluta margarita in l. 25.ad fin. D. de auro arg. & ſolutos vniones in l.6. D.eod. tit. vt accipi oporteat vide quæ lib.ij. Antiquit.dixi.

SONTICVS morbus dicitur, qui cuique rei gerendæ obeſt.l.2.§.ſi quis iudicio. D.ſi quis cautio. Quod verbum eſt ex xij. tabul. Cuiusvis exponitur fuſiùs in l.60.D.de re iud.& & à Feſto lib.xvij.& à Gellio lib.xx.cap.j.

SORDES pro pecuniaria corruptione.l.3.§.2. l.9.§.vlti.D.de recept.qui arbitr.l.3.C.de arbi. l.15.D.de iudic.l.26. §.per magiſtratum. D. ex quib.cauſ.maio.l.7.§.quæſitum.D.de minorib.l.7.§. competet.D.de adminiſtr. tuto.l.51. de euictionib. Nam quod in illis locis dicitur,per ſordes, hoc, pecunia accepta, dicitur in l.1.§.1.D. de magiſtr. conuen.l.8.§. vlti. D. manda. Sic interpretandum eſt verbum ſordidè in l.3.§.nunc videamus.D.de ſuſpec.tut.

Sordida veſtis in l. 39. D.de iniur. ſordium plena,qualis olim erat reorum habitus,qui inde ſordidati dicebantur, vt ex veterum auctorum libris notum eſt.

Sordida munera, quæ habeantur in Conſtitutionibus expoſui 3.lib.xj.in verbo Munus.

SOROREM Antiſtius Labeo dictam putat, quòd quaſi ſeorſim naſceretur, ſepararetúrq; ab ea domo in qua nata eſſet. Quemadmodum Non. Marcell. teſtis eſt. Mulier enim ſuæ familiæ caput & finis eſt,vt in l. 195. in fi. D.de verbo.ſignifica.traditur. Sororum autem aliæ conſanguineæ, aliæ vterinæ ſunt. l. penult.& l.vlti.C.de legiti.hered. quæ verba ſuis locis à nobis exponuntur.

SORTES appellantur pecuniæ ipſæ principales,quibus vſuræ accedunt. l.24.D.de vſufru.lega.l.penulti.§.1.D.ad l.Falcid.l.58.§.ante diem.D.ad Trebellia.

SPADONVM generalis appellatio eſt, eóq; tam hi qui natura ſpadones ſunt, item thlibiæ,thlaſiæ,caſtrati: ſed & ſi quod aliud genus ſpadonum eſt, continentur. l. 128. D. de verbor.ſignificat.l.4.§.contendimus.D.ad l. Corn.de ſicar.l. 39.§.vlti. D.de iure dot.Mamert.in panegyrico. Nec feminas tantùm, ſed ſpadones quoque quos quaſi à conſortio generis humani extorres ab vtroq; ſexu aut naturæ origo, aut clades corporis ſeparat. Spadones tamen nonnumquam à caſtratis ſeparantur.§.ſed & illud. Inſtit.de adoption. l.6.in fi.& l.7.D.de ædilic.edic.l.14.in fi.D.de manum.vindi.l.6.D.de liber.& poſtum.Propriéque ac ſpecialiter Spadones ſunt,qui valetudine aliqua præpediti, aut vitio corporali liberis operam dare non poſſunt. l.1.& l. 40.§.vlti.D.de adoptio.l.6.D.de lib.& poſtu.

Et ita

Et ita Theophil. in tit. de Adoptionib. Spadones definiuntur οἱ δὲ ἢ πάθει ἢ ψύξει ἐνοχλούμενοι τοῖς γονίμοις μορίοις παιδοποιεῖν κωλύονται, τότε δὲ ἐκπλαγέντες παιδοποιοῦσι.

Quod euenit plerumque ex contortione meatuum seminis, vt medici docent: quo vitio purgato generãdi pristina vis restituitur. Itaque spado specialiter appellatur cui sterilitas, morbus, vitiúmve corporis impedimẽto est quominus generare posśit, non item is, cui necessaria ad generandũ pars corporis deest.

Spatiari spatia facere & deambulare est. l. 7. D. de seruitutib. Et apud Sueto. in Tiber. cap. xiiij.

Species apud Iureconsultos singula corpora significat. l. 54. D. de verbor. obligat. l. 30. D. de legat. j. Separatúrque interdum à quantitate, id est, ab his, quæ pondere, numero & mensura constant. l. 6. D. si cert. petar. l. 6. D. de rei vindicat. l. 34. §. sed si pondus. D. de lega. j. Quæ tamen ipsa etiã certæ speciei loco sunt, cũ certo loco circũscribuntur ac definiũtur: veluti si vinum quod in apothecis est, pecunia, quę in arca est, legetur, vel promittatur. l. 30. in fi. l. 34. §. sed si non corpus. de legat. j.

Species etiam pro forma, qua corpus id esse adgnoscitur quod est. l. 7. D. de supellect. leg. l. 76. D. de iudic.

Specie communi contineri dicuntur, quæ in suo genere functionem recipiunt. l. 29. D. de solutionib.

Species pro annonarijs corporibus seu quantitatibus in l. 10. & l. 11. C. de sacrosf. eccles. l. 1. l. 2. & l. vlti. C. de condit. in publ. horr. lib. x. l. 1. de quib. munerib. vel præstatio. lib. x. l. 7. C. de annon. & tribut. lib. x. l. vn. C. de Salgamo hosp. nõ præst. & alijs infinitis Codicis locis.

Sic species annonariæ in l. vlti. C. de collat. fundor. fiscal. lib. xj. Vegetius lib. iij. capi. iij. Solers debet esse tractatus vt pabula, frumentum, ceteræq; annonariæ species quas à prouincialibus consuetudo deposcit, maturiùs exigantur.

Specialis iudex pro iudice dato & pedaneo. in l. vlt. D. de offic. prætor. l. vlt. C. de iudic.

Specialis actio, actio singularum rerum petitionis dicitur. l. 1. §. 28. §. sed & si is qui. l. 73. D. de rei vindica. Itaque actionibus de vniuersitate, speciales opponuntur. l. 3. C. de præscr. xxx. annor. Et ita specialia iudicia interpretor, quibus de vna certa re agitur. qualia sunt commodati, locati, depositi. l. 38. D. loca.

Spectabilis, titulus est dignitatis, quo ornãtur præfectus Augustalis, Comes oriẽtis, Proconsules, & Vicarij, vt ex l. vn. C. de ratiocin. oper. publi. l. vn. C. vt omnes iudic. l. 32. C. de appellatio. l. 3. §. illud. l. vlti. C. de can. largitio. titul. lib. x. C. l. 57. & l. 59. D. de decur. lib. x. & ex Notitia constat.

Ornantur & eo Duces. l. 36. C. de appellatio. l. 3. C. de offic. milit. iudi. l. vlt. de off. præf. præt. Ornantur & eo Tribuni & notarij magistri scriniorum, Comites sacri consistorij, Comites domorum, Comites scholarum, Comites militares, item Castrensis, Tribunus notariorum, & Silentiarij. l. vlti. C. vbi causa fiscal. l. 37. §. 1. de appellatio. l. vlti. de decurion. lib. x. C. l. 30. §. vlti. C. de inoff. l. 4. C. de aduo. diuers. iud. teste eadem Notitia.

Et ita spectabiles iudices accipe in l. 32. C. de appellatio. l. vlt. C. de modo multar. l. vn. de annon. & cap. l. 4. C. de iurisdictio. omn. iud. l. 11. in fin. l. 13. C. de aduocat. diuers. iudicior.

Spectabilitas autem inferior erat illustri dignitate. Eámque, militiæ sudore detersis antiquitatem tribuisse Casśiodor. lib. ij. Variar. Epistol. ad Steph. scribit.

Spectare pro expectare in l. 5. §. Prætor. D. de his qui deiece. vel effud. l. 6. D. quod falso tut. l. 29. in fi. D. pro soc. l. 83. §. sacram. versi. adeo. D. de verbo. obliga. vt ex initio illius §. deprehenditur.

Specularia appellabãtur quibus lumen transmittebatur & sol admittebatur in ædes, vt hodie per vitreamina & chartacea fit. l. 12. §. specularia. D. de instru. vel instru. l. 9. §. 1. D. quod vi aut clam. Martial. lib. viij. Epigr.

Hibernis obiecta notis specularia puros
Admittunt soles & sine luce diem.

Seneca lib. xiij. Epist. Quantæ nunc aliquis rusticitatis damnet Scipionem, quòd non in caldarium suum latis specularibus diem admiserat. Idem lib. xiiij. Epist. Quædam nostra demũ memoria prodijsse scimus, vt specularium vsum perlucente testa clarum transmittentium lumen. Muniebantur verò his specularibus hyeme cœnationes & dietæ aduersus ventorum imbriúmque vim: Atque ita venti his excludebantur, vt tamen lumen habitãtibus transfunderent. Fiebant verò hæc ex lapide quodam quem Hispania dabat, qui vitri modo perlucidus in quamlibet tenues crustas findebatur, vt Plinius lib. xxxvj. cap. xij. & lib. iij. cap. iij. ostendit. Specularij. in l. vlti. D. de iure immunitat.

Specus locus est, ex quo despicitur, vnde & spectacula dicta. l. 1. §. specus. D. de riuis. Sic accipitur in l. 11. D. de aq. & aq. plu. & l. 3. D. de riuis. ex quibus apparet per specum plerumque aquam veteres duxisse, quod tum necesse erat fieri, vt ex Vitruuio lib. viij. cap. vij. constat, cùm medij montes erant inter mœnia & caput fontis. Itaque non malè Vlpia. à despiciendo specum dictum putat, quòd specus locus esset vndiq; apertus & in profunditatem demersus.

Speculum parieti adfixum. l. 12. §. specularia. D. de instr. vel instrum.

Sperare pro timere in l. 3. §. ſi legatarius. D. ſi cui plus, quàm per l. Falcid. vt in illo noſto Vergilij verſu,

At ſperate deos memores fandi atq; nefandi.

Spolia appellabantur pannicularia ea, quibus indutus erat quis, cùm ad ſupplicium deducebatur. l. penulti. D. de bon. damn. Vnde locum illum, in quo exui ſolebant, Spoliarium appellatum eſſe credo. Plinius in Panegyrico. Nunc templum, nunc verè Deus, non ſpoliarium ciuium cruentarúmque prędarum ſæuum receptaculum. Lamprid. in Cõmodo, Gladiatoris cadauer trahatur: gladiatoris cadauer in ſpoliario ponatur. Seneca libro xiij. Epiſtolar. Numquid aliquem tam cupidum eſſe vitæ putas, vt iugulari in ſpoliario, quàm in harena malit.

Spolia etiam, quæ cui latro abſtulit, vocantur in l. 31. §. 1. D. depoſi.

Sponsalia ſunt mentio & repromiſsio futurarum nuptiarum. l. 1. D. de ſponſalib. à ſpondendo, quòd ſcilicet olim per ſponſionem contraherentur, cùm veteribus moris eſſet futuras ſibi vxores ſpondere, & ſtipulari. l. 2. D. eodem titu. vt & Varro lib. v. de lingua Lati. & Gellius ex Seruio Sulpitio lib. iiij. cap. iiij. ſcribunt. Sponſionis tamen appellatio non ea tantùm quæ per ſponſi interrogationem fit, ſed & omnis promiſsio ſtipulatióque continetur. l. 19. §. dictum. D. de ædil. edic. l. 7. D. de verb. ſignif.

Itaque ex ſponſu agere apud veteres ſignificabat, ex ſtipulatu, vt in Varronis & Gellij ſuprà citatis locis.

Sponſionem facere in l. penulti. D. de aleæ luſu ſignificat, ſtipulatione pignoréve depoſito contendere, vt qui ex certamine ſuperior diſcedat, pecuniam in ſtipulatum deductam pignoríve depoſitam ferat. Macrob. lib. iij. capi. xvij. Nec moratus ſponſione contendit, pignus cuſtodiẽte Munatio Planco. Sic & ſponſionis cauſa anulos depoſitos accipe in l. 19. §. vlti. D. de præſcript. verb. qui in hoc ex conuentione depoſiti erant, vt à victore auferrentur. Nam in ſponſionibus anulorum pignoribus olim certatum Plin. libro xxxiij. capit. j. docet. Quinetiam litigatores olim ſponſionem facere certæ pecuniæ ſolebant, quæ eius lucro cederet, qui iudicio viciſſet. Cuius rei cauſa vice mutua ſtipulationes interponi ſolebant. Teſtimonijs, quoniam à Budæo ſatis multa congeſta ſunt, vtendum non putaui. Papinianus legem definit communem Reipublicæ ſponſionem. l. 1. D. de legib. exprimere meo quidem iudicio volẽs vim verborum Græcorum πόλεως συνθήκη κοινὴ, quibus Demoſthenes in legis definitione, vt eſt in l. 2. eodem titu. relatum, & Ariſt. in eadem re. lib. iij. politico. vſi ſunt.

Sportvlas Romani appellarunt tam ſtipes illas, quas ſalutatoribus, qui prima luce in atrium conuenire ſalutandi gratia ſolebãt, dabantur, quàm cœnas & conuiuia, quæ eius officij nomine præſtabantur. Erogationes quoq; illæ, quæ in ordinem decurionum fiebant, ſportulæ appellabantur. l. 5. §. vlti. D. de donatio. inter vir. l. 6. §. 1. D. de decurionib. vt & ex Plinij Epiſt. ad Traia. lib. x. apparet. Sed & pecuniæ illæ, quæ iudicibus vel executoribus litium ac negotiorum pro ſalario dabantur, Sportulæ ſunt appellatæ. Rubri. de ſportul. iudic. l. 31. §. executoribus. D. de epiſcop. & cleric. §. tripli. Inſtit. de actionib. l. 4. C. de Caſtrenſian. lib. xij. l. 12. C. de proxi. ſacr. ſcrin. l. vlti. C. de præpoſit. agent. in reb. l. vlti. §. vt autem. C. de re milit. lib. xij.

Sportulæ pro ſalarijs annuis in l. 120. D. de legatis, primo. niſi cui magis placeat municipales erogationes interpretari. Quo ſenſu in antiquis inſcriptionibus hoc verbum aliquoties accipitur.

Sportæ autem calathi ſunt de vimine texti. l. 3. §. vlti. D. de penu lega. In quibus etiam pecuniæ condi ſolebant, vt Aſcon. in Verrin. ſcribit.

Spvrivs appellatur, qui vulgo quæſitus & patre incerto natus eſt, quaſi σποράδην conceptus. §. ſi aduerſus. in fi. Inſtit. de nupt. l. 25. D. de captiu. l. 3. C. ſoluto matrimo. l. 29. §. 1. D. de inofficio. teſtamen. l. 4. D. vnde cogna. l. 6. D. de decurionibus. Caius lib. j. Inſtitu. titu. iiij. Vlpian. in Inſtit. titu. iiij. Qui matre quidem certa, patre autẽ incerto nati ſunt, Spurij appellantur. Itémque vulgo conceptos ſpurios eſſe titulo v. ſcribit. Quos & Fauonios antiquitas dictos Iſidor. libro ix. Etymolog. capi. v. notat. Ex libera etiam conceptum & ſeruo, velut ſpurium haberi aiunt Impp. in l. 6. D. de ſuis & legitim. propterea quòd ei licet certus pater eſt, is tamen eſt qui iuſtus pater eſſe non potuit.

Stabvlvm locum ad ſtationem iumentorum paratum ſignificat. l. 13. in fi. D. de vſufr. Hoc qui exercent & iumenta apud ſe ſtabulari permittunt, Stabularij vocantur. l. 1. §. caupones. l. 5. & l. vlt. in fi. D. nautæ, caupon. ſtabul. l. 1. D. furti aduerſ. nautas, caup. ſtabu.

Stabulum etiam ad hominũ manſionem conſtitutum diuerſorium ſignificat. l. 1. in fin. D. furti aduerſ. naut. Vnde ſtabulum πανδοχεῖον vertit Theophil. in §. penul. Inſtitut. de obligat. ex quaſi delic. Cypria. Epiſtol. xiij. lib. iij. Aut ſi, inquit, in via ſtabulum aliquod obſideri & teneri à latronibus cœperit, vt quiſquis ingreſſus fuerit inſidentium illic infeſtatione capiatur, non'ne commeãtes hac opinione comperta ſtabula alia appetunt tutiora, vbi ſunt fida hoſpitia & receptacula com-

mean

meantibus tuta. Varro lib.iiij.de lingua Lat. Inde Locarium quod datur in ſtabulo aut taberna,vbi conſiſtunt.

Hinc ſtabularius,qui ſtabulum exercet,tectoq́; viatores,vel Commeſſatores accipit.Seneca lib.j.de Benefic.cap.xiij.Nemo,ait,ſe ſtabularij aut cauponis hoſpitem iudicat. Tertullia.in Apologet.cap.xxxix. Alijs cœnaturis creditor erit neceſſarius. Herculanarum decimarum pollucta℞ ſumptus ſtabularij ſupputabunt. Vbi tamen Rhenanus ſitie ratione, tabularij, emendat. Apuleius libro ij.de Aſino aur. Sumo, ait, ſarcinulam, & pretio manſionis ſtabulario perſoluto capeſsimus viam.

STATIO à ſtando, vel ſtatuendo appellatur. Ea igitur appellatione is locus demonſtratur,vbi quid ſtatuitur & ſtat.Sic nauium ſtationem Vlpian.interpretatur vbi tutò naues ſtare poſsint.l.1.§.non autem,in fin.D.de fluminib.Sic apud Virg.Aeneid.v. Statio malè fida carinis. Et lib.iiij.Georgic.Statio tutiſsima nautis. Inde portum ſtationem eſſe concluſam idem Vlp.dixit in l.59.D.de verb. ſignificat.

Statio etiam iumentorum in l.13.in fin.D.de vſufruct.Et ſtatio militum l.3.§.qui ſtationis, D.de re milit.Et apud Plin.lib.x.Epiſt.

Vnde Stationarij milites in l.1.§.ſed & in rem. & l.penult.D.de fugitiu.l.1.§.ſed &.D.de off. præf. vrb. in l.8.C.de accuſatio. & l.6.C.de dignitatib. lib.xij. & l.1.C.de cohortalib.lib. xij. Stationariorũ nomine apparitores Præſidum per prouincias conſtituti ſignificantur, qui notorijs crimina nuntiare Præſidibus ſolebant,vt apparet ex l.1.C.de curioſ.& ſtationar.lib.xij. & ex l.31.de epiſc. & cler.in C.Theod.Stationes autem militum per Italiam diſpoſuiſſe Tiberium Suet. in eius vita cap.xxxvij.ſcribit.

Stationes fiſcales.l.3.C.de compenſatio. l.1.C. ne fiſcus rem quam vendidit euincat. l.19.de ſuſceptorib.in C.Th.

Stationes etiam dicebãtur, quò homines conuenire, ſtare, & in circulos cogi conſueuerant.vt Plin.lib.j.Epiſt.ad Senecio.Plerique in ſtationibus ſedent, tempusq́; audiẽdis fabulis conterunt. Idem lib.ij.Epiſt.ad Apollinar.Itaque prehendo amicos,ſupplico,ambio, domos ſtationesq́; circumeo. Iuuenal. Saty.xj.

Conuictus, thermæ, ſtationes, omne theatrum.

Vlpia.in l.15.§.conuicium.D.de iniur. Idem & ſi ad ſtationem vel tabernam ventum ſit. Vide & quæ de eodem verbo diximus lib. ij.Antiquit.

Stare ſententiæ arbitri nihil aliud eſt, quàm id agere quantum in ſe ſit, vt arbitri ſententiæ pareatur.l.28.§.vlt.D.de recept.qui arbitr.

STATVAS principum his, qui ad eas confugiſſent tutiſsimum aſylum fuiſſe in lib. iiij. Antiquit.docuimus.Inde ad ſtatuam confugere, id eſt, ad ſtatuam Cæſaris, legimus.l.1. D.de his qui ſunt ſui vel al. l.1.in princ. D.de offic.præf.vrb.l.17.§.apud Labeonem.D.de ædilic.ed. l.28.§.ad ſtatuas. D.de pœn. l.5.D. de extraord. criminib. l.vn. C. de his qui ad ſtat. confug. §.ſed & maior. Inſtitut. de his qui ſunt ſui vel al.iur. Sueton. in Tiber.cap. liij. Nouiſsimè calumniatus,modò ad ſtatuã Auguſti, modò ad exercitum cõfugere velle,Pandatariam relegauit. Plin.lib.x.Epiſtul. ad Traian. Miles qui eſt, in ſtatione Nicomedienſi ſcripſit mihi Callidromum quendam nomine cùm detineretur à piſtoribus, quibus operas ſuas locauerat, ad tuam ſtatuam confugiſſe.

STATVTA libertas dicitur, quæ in diem vel condicionem deſtinatur. l.1. & l.6. D. de ſtatuliber.l.81.§.penult.D.de legat.lib.j.l.15. & l. 16.D.de noxalib.l.27.§.de eo quoque.D.ad l. Iul.de adulter. l.9.in fi. D.de optio.leg.l.25.§. 2.D.de liber.cau.

Vnde Statuliber appellatus eſt, qui ſub condicione teſtamẽto liber eſſe iuſſus erat, quẽadmodum Vlp.Inſtitut.tit.ij.ſcribit.

Status autem perſonarum condicionem ſignificat. Secundùm quam alij ingenui ſunt, alij libertini, alij ſerui.tit. de ſtatu hom. tit.ne de ſtatu defunct.Vnde inſtrumenta ſtatus,quibus manumiſsio vel ingenuitas probari poteſt.l.8.D.quod met.cau.

Et Status cauſæ pro liberalibus iudicijs, quibus ex libertate in ſeruitutem, vel ex ingenuitate in libertinitatem quis petitur.l.8.§.ſi quis.D.rem rat.hab.l.1. C.de off.prætor. l.39. §.ſi ſtatus. D.de procuratorib. l.1.§.ſed & ſi de ſtatu. D.de tab.exhib.l.6. C.de fide inſtr.l. 3.C.de ord.cognit.& aliàs ſæpe. Serui porrò ſtatum nõ habent. Ideoq́; in libertatem perducti mutare ſtatum non videntur. l.3.§.vlt. & l.4. D. de cap.minut. Statum autem mutant liberi omnes, qui vel ciuitatem, vel libertatem, vel familiæ ius amittunt. l.2.D.de in integr.reſtit.l.1. D.de cap.minut. l.9.§.Papinianus.D.de minorib.

Statum etiam obligationis, pro condicione & natura dicimus.l.9.§.1. D.de duob.reis.l.108. in fi.D.de verb.oblig.& l.124.D.eod.tit.coniuncta l.12.§.pen.D.de ſolutionib.

Statum quoque ætatis dicimus.l.pen.C.quando dies leg. ced. Et inde verba hæc, CVM AD STATVM SVVM PERVENERIT, ſic accipimus, cùm viceſimum quintum annum attigerit. l.77.§.curatoris. D. de legat. lib.ij.

STELLATVRA in l.12. C.de erogatio. milit.

ann.lib.xij. Lamprid.in Alexandro, Tribunos qui per stellaturas militibus aliquid tulissent, capitali poena adfecit. Spartia.in Pescennino Nigro. Nam & Imperatorum tribunos duos quos constitit stellaturas accepisse, lapidibus obrui ab auxiliaribus iussit.

STELLIONATUM Iureconsulti appellant fraudem omnem atque imposturam, quæ propriam significationem non habet, & in proprium delicti nomen non cadit. l. 7. §. 1. D. ad Turpillia. veluti si quis rem alienam sciens obliget, vel alij iam pigneratam alij denuo obliget, vel in pignore dando pro auro æs subiecerit, stellionatus crimen committit. l. 1. D. stellionatus. l. 16. §. 1. l. 36. D. de pigner. act. Similiter qui sciens statuliberum dissimulata eius condicione vendit; vel creditor numeratam iam sibi pecuniam iterum accipiens, stellionatus crimine plectitur. l. 29. §. penult. D. manda. l. 9. §. 1. D. de statuliber. Est autem à stellione vafro animali lacertæ non absimili & guttis stellatis distincto hoc nomen ductum, vt Plin. lib. xxx. cap. x. significat. Stellionem etiam suum veluti senium more ceterorum serpẽtium temporibus statutis exuere, Apuleius Apologet. j. scribit. Meminit & Columella lib. ix. cap. vij.

STERILIS pecunia, quæ vsuras non parit. l. 3. §. vsuras. D. de contrar. & vt. Sic & steriles nummi in l. 7. D. de vsur. Et sterilis dos, sine commodo aliquo in l. 4. in fin. D. de pactis dotalib.

STILLICIDIUM est, quod stillatim & guttatim cadit. Quo nomine à flumine stillicidium differt. Inter stillicidium enim & flumen, vt Varro lib. iiij. de lingua Lat. scribit, hoc interest, quòd stillicidium stillatim cadat, flumen continuè fluat. Ad hæc, cùm stillicidij seruitus ex superiore loco sit, flumen non nisi ex inferiore & imo loco esse potest. l. 20. §. stillicidium. l. 28. D. de serui. vrb. Seruius in iij. Georgic. vnà cum Festo stillam diminutiuum esse à Stiria credunt, vnde stillicidium sit deductum. Ita stillicidium situlæ dixit Tertullia. in lib. aduers. Gnostic.

Stillicidia immittere. l. 1. §. item sciendum. D. de aq. & aq. pl. l. 28. in fi. D. de seruit. vrb. l. 16. D. si seruit. vindic. & proijcere. l. 20. D. de seruit. vrb. Is verò in cuius aream stillicidium cadit, recipere & excipere & suscipere dicitur. l. 17. §. vlti. l. 20. in fi. D. de seruit. vrb. l. 9. §. 1. D. si seruit. vindic.

STIPES modica æra appellabantur: vnde stipendia dicta Vlpia. scribit. l. 27. §. 1. D. de verbor. signific. l. 1. D. de colleg. & corp. Stipendia autem merere dicuntur, qui militant. l. 18. D. de re iudic. Impleuisse verò stipendia dicuntur, qui legitima militiæ tempora impleuerunt, & pleno stipendiorum numero functi sunt. Rubr. de his, qui non implet. stipen. lib. x. C. l. 8. D. de re milit. Stipẽdia porrò non militiæ tantùm, sed & legationis dicimus. l. 6. in fi. D. de legationib.

STIPULATIO est, verborum cõceptio, quibus is, qui interrogatur daturũ facturum vè se quod interrogatus est, respondet. l. 5. §. stipulatio. D. de verb. oblig. Sic autem à firmitate appellata est, quod firmandarum obligationũ causa interponeretur, firmissimũq; esset adstringendæ obligationis vinculum. Nam stipulum veteribus firmum significabat vt Paul. lib. v. Senten. & Iustinia. in prin. tit. de verb. obligat. & Isidor. lib. x. Etymolo. scribunt. Quamquam Varro lib. iiij. de ling. Lat. & Festus lib. xvij. à stipe dictam magis putant. Stipulari autem verbum commune est: vt & Priscianus lib. v. notat, & Suetonij auctoritate ex lib. viij. Prætorum confirmat. Stipulari itaque dicitur non is tantùm, qui interrogat, sed etiam qui spondet & promittit, vt in l. 7. D. quod certo lo. l. 26. §. qui decem. D. de condic. indeb. l. 5. §. Imperator. D. de solutionib. §. penult. Instit. quib. mod. tollit. oblig. l. 39. D. de contrah. empt. l. 12. C. de contrah. stip. Isidor. lib. x. Etymol. Stipulator promissor: stipulari enim promittere est. Idẽ lib. v. Etymol. cap. xxiiij. Stipulatio est promissio vel sponsio.

Stipulatus pro stipulatione in l. 9. D. de vsur. l. 8. D. de re iudic. l. 73. D. de condicionib. & demonstrat. l. 17. D. de reb. auct. iud. l. 10. §. partum. D. quæ in fraudem credit. l. 28. §. igitur si quis. D. de iureiur. l. 33. §. vlt. de leg. iij.

Stipulari de aliquo pro ab aliquo Iureconsulti dicunt. l. 54. §. inter. D. loca. l. 19. D. ad Velleia. l. 110. D. de verb. obligat. l. 13. §. 1. D. de recept. qui arbitr.

Stipulari stipulationem. l. 3. §. 1. D. iud. sol. l. 42. §. vlt. D. sol. matr. Qui autem ab eo cui spondit & promisit vice mutua, stipulatur, Restipulari dicitur. l. 43. §. 1. D. de dam. inf.

STRATORES proconsulum. l. 4. §. 1. D. de offic. proconsul. l. vlti. D. de iure immunita. stratores in l. 10. D. ex quib. caus. maior. Stratores etiam in carceribus ponuntur, in l. 1. C. de custod. reor. ijq;, quantum existimo, significantur, qui victus & stratus eorum, qui carcere continebantur, curæ præpositi erãt, aut etiam milites illi intelliguntur, quibus custodiæ committebantur.

In stratu omne vestimentum continetur & omnis stragula vestis. l. 45. D. de verbor. sign. Et sic accipiendum est hoc verbum in l. 34. D. de re iudica.

Stramentum vocat Caius in l. 234. in fine. D. de verbor. signific. vtrumque à sternendo: vnde & stragulavestis dicta est. l. 12. §. sed si fundus. D. de instru. vel instrum. l. 5. D. de suppell. lega.

lega. Et stratoriæ vestes apud Paul. libro iij. Sentent. titu. vj. Et stragula vestimenta in l. 23. §. vestimenta. D. de auro arg.

Stratura loci ex tabulis. l. 242. in fi. D. de verbo. significatio.

Strata lapide via. l. 1. §. penulti. D. de via publi. Stratæ pro vijs publicis. l. 4. C. de priuileg. dom. August. lib. xj. & l. 6. de itine. munien. in C. Theod. & apud Isidor. lib. xv. Etymol. capi. vlti. qui stratam dictam quasi vulgi pedibus tritam tradit, cùm tamen similius vero sit ab eo quòd lapidibus sternatur, ita appellatam. Procop. libro ij. de bello Persico viam à Latinis stratam etiam dici tradit.

STRICTVM ius æquitati opponitur: summum, merũ, & subtile ius ab æquitatis præceptis disiunctum significat. l. 86. D. de adquir. her. l. penulti. D. de constitu. pecun. l. penulti. C. ad exhib. l. penulti. §. 1. D. de iure dot. l. 50. in fi. D. de petitio. heredit. l. 28. D. de statulib. l. 8. C. de iudic.

Quomodo & strictam rationem accipimus in l. 7. §. si cuius tamen. D. de adquir. rer. dom. l. 1. §. accusationem. in fi. D. ad Turpillia.

Et strictam interpretationem. l. 20. §. si sublatum. D. de seruitu. vrba.

Hinc stricti iuris actiones dicuntur, quæ stricto iure vallatæ sunt, nec ex bona fide descẽdunt. §. actionum. Instit. de action. l. vn. §. sed & si non ignoramus. C. de rei vindic. ὡς οἶς, vt cum Theophilo loquar, τῆς ἀκριβείας γένη λόγος. Quæ & stricta iudicia, & stricti iudicij actiones vocantur. l. 3. §. in hac. D. commo. l. 5. D. de in lit. iur.

STRVCTILE dicitur quod manu constructum est, & fabrica cõstat. Sic structile opus. l. 241. D. de verbor. signific. Structilis lapis in l. 6. §. modus. D. si seruit. vindic. Structilis riuus in l. 3. §. 1. D. de riuis. Structiles bases in l. penulti. D. de verbo. significat. Structiles canales apud Vitruu. lib. viij. cap. vij. Structilis forma apud Pallad. lib. ix. cap. xj.

Structum in l. 3. §. vnde illud. D. de minorib. significat machinatum.

STRVCTORES bucularum in l. vlt. D. de iure immunit. secundum Florentinam lectionem. Alij enim codices habent structores, bucularij. Et structores quidem Tribonianus ædificatores interpretatur in l. 1. de excusatio. artific. lib. x. C. Veget. etiam lib ij. cap. xj. In exercitu structores ponit. Sic enim illic ex vetustis codicibus legendum est, non vt passim scriptum est, Instructores. Similitérque in ministerijs militaribus structores poni videmus in Epistula, quæ à Vopisco in Aureliа refertur.

STVDIOSI iuris pro iuris peritis. l. 1. D. de offic. adsess. l. 9. §. 1. D. de poen. l. 4. D. de extraor. cognitio. Et apud Sueto. in Neron. Gellius lib. xij. cap. xiij. Cur hoc me potius, ait, rogas quàm ex istis aliquem peritis, studiosisq; iuris, quos adhibere in consilium iudicaturi soletis. Sic enim legere malo quàm vt vulgo, studiosisq; viris. Nam iuris periti in consilium adhiberi non quilibet studiosi solebãt. Quamquam & consulti absolute studiosi videntur appellari in l. 2. §. post hunc maximè. D. de origi. iur. Studiosè pro data opera, arte, proposito, & ἐπιτηδείως in l. 1. D. de abigeis. Similiter studio, id est, arte in l. 13. & l. 53. D. de fideicom. libert.

STVLTVS imperitum significat. in l. 9. §. si quis ius. D. de iur. & fac. ignoran. l. 4. D. quod vi aut clam. Et stultitia imperitia est. in l. 51. D. de euictionib.

STVPRVM propriè in viduam & in virginem committitur, vt adulterium in nuptam. Sed & lex Iulia de adulterijs hoc verbo indifferenter vtitur. l. 101. D. de verbor. signifi. l. 3. in fi. D. de concubin. l. 41. D. de ritu nuptiar. l. 6. §. 1. D. de adulter. Stuprum etiam in masculum committitur. l. 2. D. de seruo corrup. l. 1. §. remouet. D. de postul. l. 8. D. quod met. cau. l. vlti. D. de offic. præsid. Stuprum autem quibus modis, & in quos committatur, exposui ad caput primum legis Iuliæ de adult.

SVBADIVVAE l. vlti. C. de agentib. in reb. libro xij. sunt Adiutorum adiutores, quemadmodum Synesius in Epistol. ad Herculianum indicat his verbis, ἀρτιοκρατίων δὲ τῶν τοῦ ἡρακλεώτου δορυφόρων τάξιν ἔχων τῷ βοηθῷ βοηθεῖν. ὁ γὰρ συβαδιούβα λέξις οὐδὲν ἑρμηνεύειν ποθεῖ). Est plane insigne in hoc verbo mẽdum apud Suidam, apud quẽ ita sub litera ρ, scriptum est. ῥουβαδιούβας παρὰ ῥωμαίοις ὁ τοῦ βοηθοῦ βοηθός. Nam proculdubio in ordinem dictionum à litera σ incipientium vox illa transferenda est & pro ῥουβαδιούβας συβαδιούβα scribendum. Inuenitur autem hoc verbum aliquotiens in notitia imperij Roma. Atque adeò vbi officium magistri officiorum recensetur, Subadiuuæ adiutores duo pro Subadiuuæ adiutoris legitur. Subcurator eadem forma in l. 30. D. de negot. gest.

SVBDITVS iudex interprete Festo lib. xvij. dicebatur, qui loco mortui dabatur his, qui eum iudicem habuerant, in aliqua re vel lite. Sic in l. 60. D. de iudic. Subditus iudex in demortui locum suffectus dicitur.

SVBIICERE delatorem vel accusatorem, summittere & supponere est. l. 50. §. 1. D. de legat. j. l. 15. D. ad Turpillia. l. 14. §. is demum videtur. D. de bon. libert.

Subijci etiam partus, id est, supponi dicitur. l. 1. §. sed & si seruus. D. de vent. inspic. l. 1. §. vlti. l. 3. §. si mater. D. de Carbonia. edi. l. 1. §. 1. D. de quæst. l. 16. D. de his quæ vt indi. Suppositum partũ dicit. l. 46. D. de iu. fis. l. 9. D. de Carb. ed.

Subiecto nomine.l.8.in fi.D.de reb.eor.

Subijcere testamentum.l.2.D. ad l. Cornel. de fals.& apud Paul.lib.iij. Sententia. Tit.vij.& lib.v. Titu. xxiiij. Quintilian. lib. ix. capi.ij. Ream tuebar, quæ subiecisse dicebatur marito testamentum.

Subijci bestijs, pro obijci.in l.vlti. C.ad l. Fab. de plagia.l.3.§.penul.D.ad l.Cornel. de sicar. l.11.C.de poen.

Subijci quæstioni.l.11.C.de quæstionib.

Subijci fustibus.l.28.§. & vt generaliter. D. de poenis.

Subijci poenis.l.1.D.ad Turpillia.

Subijci vectigalium præstationi dicuntur ea, pro quibus vectigal præstatur, & penditur. l.9.§.pe.D. de publican. Vectigalibus etiam subiectos agros Hygen. lib.ij. de limit.constituend.dicit: qui sub vectigali locantur.

Subijci vsuris dicuntur, quibus vsuræ adplicantur.l.38.D.de negot.gest.l.54.D.de administrat.tuto.

SVBLIMISSIMI iudices sunt Præfecti prætorio, Quæstores, Magistri officiorum.l.37. §.penulti. & l.penulti.C.de appel.Inde sedes prætoriana sublimissima appellatur in l.14. C.de iudicijs.

SVBSCRIPTIO interdum appellatur quod à principe vel præside libello oblato subscribitur.l.1.D.de constit.princip.l.1. C.quo modo & quan. iudi.l.1. C. comminatio epist.

Subscriptio etiam in crimen pro inscriptione. l.7.D.de accusationib.l.29. D.ad l. Cornel.de fals.l.3.D.ad l.Fab.de plag. l.13. C. de accusat. Quintilian. Declamat.xv. Numquid iniquè iudices, in tanti sceleris subscriptione deposco, ne nominibus reos æstimare velitis.

Subscribere in crimen.l. vlti. D.de furt. l.24. D. de fals.l.vlt.D.de priua. del. Subscribere autē accusator libellis quos dabat, debebat se professum esse.l.3.§.item scribere.D.de accus.

Subscribere rationibus.l.40.§.seruus testamento.D.de statuli. & Subscribere rationes.l.82. D.de condicio.& demonstra. l.12.D.de liber. lega: Inde Subscriptæ rationes.l.41.§. libertatem.D.de statulibe.l.13.in fine. D. de diuers. temporalib.

SVBSECIVA quæ sint, hîc explicare non erit alienum. Scribit autem Isidor. lib.xv. Etymolog. capite xiij. Subseciua propriè esse, quæ sutor de materia præcidens quasi superuacua abijcit. Indéque subseciuos agros dictos, quos in Pertica diuisos recusant quasi steriles, vel palustres. Itémque Subseciua, quæ in diuisione agri non efficiunt centuriam, id est, iugera ducenta quæ à subsecante linea ita appellata esse Frontin. in lib. de Agrorum qualita. scribit. A quo & eius interprete Aggeno Vrbico Subseciuorum duo esse genera didici. Vnū, quod in extremis assignatorū finium centuria expleri non potuit. Aliud, quòd in medijs assignationibus & integris centurijs interuenit: quidquid enim inter iiij. limites minus, quàm interclusum est, fuerit assignatum, in hac remanet appellatione, ideo quòd is modus, qui assignationi superest, linea cludatur & subsecetur. Et generaliter Subseciuum appellatum est, quod inter mensuralem lineam & centuriæ extremitatem minùs quàm vt centuriam expleret, supererat. Ex quibus illucescet hic Tertulliani ex lib. j. aduers. Marcio: locus. In quo ita est: Et videndum, ne qua adhuc illi vacent subseciua, in quibus & tertius aliquis stipare se Deus possit. Sic enim illic verbum hoc scribi debet. Similiter Apuleius lib. viij. de Asino aur. Ac me relictum solum & subseciuum cum fastidio plerique præteribant. Suet.in Domitia.capi.ix. Subseciua quæ diuisis per veteranos agros carptim superfuerant, veteribus possessoribus vt vsucapta concessit. Quod etiam Aggen. Vrbic. in commentarijs Frontini his verbis refert. Nam Domitianus per totam Italiam subseciua possidentibus donauit, edictóque hoc vniuersis notum fecit.

SVBSEDISSE pars soli dicitur, quæ depressa est.l.24.§.1.D. de aq.& aq.plu. Cic. lib.j.de Diuinatio. verbo, Desidere non semel in eo significato vsus est.

SVBSIDIARIA actio ea vocatur, quæ pupillo in subsidium datur aduersus magistratus qui tutores dederunt. l.1.in princi.§. non tantum.D.de magist. conuen.§. vlti.Instit.de satisdatio. tutor. Inde autem appellationem habet, quòd non in extremum subsidium pupillo excussis tutoribus fideiussoribúsque eorum datur.l.5.C.de magistr.conuen.

SVBSIGNATVM dicitur, quod ab aliquo subscriptum est. Nam veteres subsignationis verbo pro subscriptione vti solebant, vt Paul. in l.39.D.de verbor.significa. scribit, & Fest.lib.xvj.confirmat, Resignare, inquiens, antiqui pro, rescribere, ponebant, vt adhuc subsignare dicimus, pro, subscribere.

Subsignatæ facultates fisco.l.penulti.§.conductores.D.de iure immunita.quæ subscriptione obligatæ sunt. Quo sensu & subsignare res dixit Iustin.in l. vlti.§. defensionem.C.de admi.tutor. Subsignata etiam apud ærarium & Censorem prædia, quæ in censum deferebantur. Cic.pro Flacco significat.

SVBSISTO, hoc verbo nostri vtuntur temerariam ac præcipitem adfirmationem inhibentes. l.32. D.si cert. pet.l.33. D.de procuratorib.l.penult. §.conductores. D.de iure immunit.

SVBSTANTIA pro bonis & facultatibus. l.51.D.de petit.hered.l.3.§.vsuras. D.de contra. & vt.

& vt.act.tut.l.14. §.patris. D.de bon.libert.l. 3.§.nunc videamus.D.de ſuſp.tutorib. l.4.C. qui bon.ced.poſſ.& alijs multis locis.

Sic Subſtantia hereditatis. l.58. §.penult. D.de admin.tut.Subſtantia pro ὕλη in l.9. §.inde quæritur.D.de contrah.empt. Et ideo materiam ipſam qua corpus conſtat, ſignificat in l.4.§.ſi ex lana. D.de vſucapion. l.9. §.ſi quis rerum. D.ad exhib. Sed & pro corpore ipſo ponitur in l.20.D.de contr.empt.

Subſtantia & res opinioni & exiſtimationi opponuntur in l.2. §.ſi ſub condicione. & §. ſi à pupillo.D.pro empto.

SVBSTITVERE eſt, in alterius locum quid ſtatuere & locare. Sic Subſtituere arbores. l.18.D.de vſufruct. l.45. §.pen. D.de iure fiſc. in locum mortuarum vel infructuoſarum aliàs reponere. l.14. D.de impenſ. in res dot. Subſtituere pecora.l.69.D.de vſufr.

Hoc exemplo Subſtitui dicuntur heredes, qui ſecundo vel tertio gradu inſtituuntur. l. 1. D. de vulg.& pup. Nec verò heredibus modò, ſed & legatarijs quoque ſubſtituitur, & his quibus mortis cauſa quid donatur. l.50.D.de legat.ij. l.32. de legat.iij. l.10. D.de mort.cau. donat.

Subſtitutio autem alia ſimplex eſt, quæ vnum caſum: alia duplex, quæ plures caſus amplectitur.l.1.§.1.D.de vulg.& pup.

Item Subſtitutio alia vulgaris, quæ in eum caſum fit, ſi heres non ſit: alia pupillaris, quæ in eum caſum fit, ſi intra pubertatem filius deceſſerit. l.2. D.de vulg. & pup. & Inſtitut. eod.tit. Et hi ſunt duo Subſtitutionum caſus: Quorum alter primus, alter ſecundus appellatur.l.4.D.de vulgar.& pupil.l.8. C.de impuber.

SVBVRBICARIAE regiones, & ſuburbicariæ partes in l.9. de anno. & tribut. in C.Th. l.12.de extraord. munerib.in eo. Cod.l.12.de indulgent. debit. eo. & in Notitia Imperij Rom. vbi de comite rerum priuatarum per Occidẽtem tractatur. Adnotauit aliquid de hoc verbo Iac.Cuiac.lib.j.Obſeruatio.

SVCCESSORES alij in vniuerſum ius, alij in rem ſuccedunt.l.vlti.D.de except. rei vend.l. 19.§.deinde.D.de ædilic.ed. l.7.in fi.& l. 8.D. de iureiur. Ita Succeſsio per donationem in l.17.§.pactum.D.de pact. Succeſſorum itaq; verbo non ſolùm qui in vniuerſa bona, ſed & qui in rei dominium ſucceſſerint in ſtipulatione damni infecti continẽtur.l.34.§.adijcitur.D.de dam.infec. In locumq; ſucceſsiſſe accipimus ſiue per vniuerſitatem, ſiue in rem ſucceſſerint. l.1. §.in locum. D.quod legator. Et ideo cùm heredem ſignificare volumus, iuris ſucceſſorem dicimus.l.9.§.1. D.de eden. §.legatarijs. Inſtitut. de teſtam. ordin. & in locum hereditario iure ſuccedentem.l. vlti. D.pro ſuo.quos in locum & in ius ſuccedere ait Paul.in d.l.9.§.1.& l.42. & l.177. D.de diuerſ.reg. Qui autem per vniuerſitatem ſuccedunt, vel ciuili, vel honorario iure ſuccedunt.l.1.in fi.D.de munerib.& honor. Vnde quidam honorarij ſunt ſucceſſores, veluti bonorum poſſeſſores & quibus ex Trebelliano Senatuſcõſulto hereditas reſtituta eſt. l.24. D.famil.erciſc. l.9. §.illud. D.de interrogatio.in iu.fac.l.7.in fi.D.de condict.furt.

Succeſsio dicitur, cùm priore ſubducto de poteſtate ſuo herede, vlterior in proximum locum ſuccedit. l.28.§.1. D.de liber. & poſt. Et Succedere, pro in ſui heredis locum ſuccedere ſublato de medio vel morte, vel pœna, vel captiuitate, vel emancipatione eo qui præcedebat.l.29.§.videndum. & §.ille caſus. D.de liber. & poſt. l.2. D.de vulg. & pup.l.6. §.1.& l.13. D.de iniuſto rup. Planè quod in l. 1.§.interdum.D.de ſuis & legit.dicitur in ſuis ſucceſsionem non eſſe, hunc ſenſum habet, vt eo qui primum locum mortis tempore tenebat mortuo, ſequens vt ſuus heres non admittatur: aliter atque ſi ante cùm alij delata hereditas non eſſet. Quomodo & in hereditate legitima ſucceſsionem nõ eſſe, cum Paulo lib.iiij. Sentent.tit.viij. Iuſtinian.ſcribit in §.placebat. Inſtitut.de legit.adgnator. ſucceſſ.

Succeſſorium edictum & Succeſſorium caput dicitur, quo inter bonorum poſſeſſores ſucceſsionis gradus definiti ſunt, & vno repudiante vel omittente, vel tempore excluſo ſequentes in locum eius admittantur. l. 1. D. de ſucceſſ.ed.l.vlt.C.eod.tit.l.1.§.penul.D.de iur.& fac.ign. Vlp.in Inſtit.tit.xxviij.

Succedaneus culpæ dicitur, qui in culpam ſuccedit. l. 4. D. de magiſtr. conuen. Succedaneus alieni periculi.l.3.§.vlt.D.de admin.tut. qui aliorum culpam præſtat. Succedaneus damni in l.10.C.qui dare tutor. Et Succedaneus functionis in l.27. de decurionib. lib.x. C.& Succedaneus ſolutionis in l.3.C.de fundis rei priuat. lib. xj. Sic Succedanea hoſtia olim dicebatur, quæ in alterius locum ſacrificijs adhibebatur, vt Gell.lib.iiij.cap.vj. Et Seruius in viij.Aeneid.ſcribunt. Apul.libro viij. de Aſino aur. Sed poſtquam non ceruam pro virgine, ſed aſinum pro homine ſuccidaneum videre.

SVCVLAE in l.19. §.illud nobis. D.locati.machina eſt tractoria, quæ vectibus verſatur. Ex ſtipite enim oblongo, quem vectes ambiunt, conſtat. Meminit Vitruuius lib.x.cap. iiij.& cap.v.

SVDOREM aquæ in legibus vocari Seneca lib.iij. cap. xv. Natur. Quæſtio. ſcribit, qua guttæ quædam vel preſſura loci eliduntur, vel æſtu euocantur. Quod ego ad interpre-

tation

tationem.l.1.§.caput aquæ.D.de aqua cottid. traho.in qua ita est. Planè si aqua sudoribus manando in aliquem locum effluere, atque ibi apparere incipit. Vitruu.lib.viij.cap.j. In terra autem nigra sudores & stillę inueniuntur exiles, quæ ex hibernis tēpestatibus collectæ in spissis & solidis locis subsidunt. Quod ipsum Pallad.lib.ix. cap.viij. tradens, Nigra, ait, terra humores & stillicidia non magna ex hibernis imbribus & liquore collecta, & mox, Sequenti die aperto loco si in eodem vase sudores intrinsecus inueniantur, aut stillæ, aquas ibi esse non dubites.

SVFFICERE operi, administrationi, negotijs.l.13.D.de tutel.l.pen. §.vlti.de excus.tut.l. 5.§.sed si filius.D.de liber.adgn.

Suffectus Consul ait Isidor. lib. x. est, qui pro alio substituitur. Sic enim appellabatur, qui in demortui Consulis locū sufficiebatur. l.5. 2.§.Labeo. D.de orig.iur. Lamprid.in Alexand. Consules quoscumque vel ordinarios vel suffectos creauit, ex Senatus sententia nominauit. Spartia. in Caracalla, Helium Pertinacem suffectum Consulem ob hoc solum quòd filius esset Imperatoris, occidi iussit. Suet.in Iulio cap.lxxx.Q. Maximo suffecto trimestriq; cōsuli. Idem in Augusto cap. xxvj. Die Kalēdarum Ianuar. cùm mane pro æde Capitolini Iouis paululum curuli sella præsedisset, honore abijt, suffecto alio in locum suum. Ab ordinarijs autem COSS. non etiam à suffectis anni computabantur. Et idcirco minor eos honor, minor laus sequebatur. Auson. in Gratiar.actio. Sed consulatus ille cuiusmodi? Ordinario suffectus, bimestri spatio interpositus, in sexta anni parte consumptus, quærēdum vt reliquerit tantus Orator, quibus Consulibus gesserit consulatum.

SVFFRAGIA pro vocibus & scitis, quibus vel in magistratu mandando, vel reo iudicando, vel lege, aut rogatione sciscenda, alia've qua re statuenda voluntatem suam quisque indicat.l.32.D.de legib.l.1.D.de offic. quæstor.l.5. D. quod cuiusque vniuersit. l.6. §.1.D. de decurion. l. 8. D. de muneribus & honorib.l.5. D.famil.ercisc. l.vlti. D.de præd. decurion.

Suffragium etiam in cōstitutionibus auxilium & patrocinium honorum adipiscendorum caussa latum ac præstitum significat. l. vn. C. de suffrag.l.1.si cert.pet.de suffr.in C.Theod. l.7.C.de aduoc.diuers.iudic. l.36. l.44.de decurionib.in C.Theo.Nou.Constit.vj.Lamprid.in Alexand. Quod cùm factum esset, & Thurinus suffragium promisisset, dixissetq; se quædam Imperatori dixisse, cùm nihil dixisset, &c.

SVGGILLARE pudorem. l.10. §. prætor ait. D.de in ius voc. Vnde & Suggillatio in l. 15. §. si quis sic fecit. D. de iniur. Quo verbo & Plinius lib.vij.cap.xlv.vtitur.

SVGGRVNDA, vel Suggruenda (variè enim in Pandectis Florentinis hoc verbum scribitur) sunt proiecta ex ædibus quæ ita prouehuntur & protenduntur, vt nusquam requiescant.l.242.§.inter.D.de verbor.signific. l.5.in fi.D.de his qui deiecer. vel effuder. Rubrica, De damn.inf. & suggrundis & proiectio. apud Vitruu.lib. ij.cap. ix. Subgrunda vocantur. Vnde Subgrundationem idem dixit lib.iiij.cap.ij. Suggrundas etiam Varro lib.iij. De re rustica dixit. Græci γεισσιποδίσματα appellarunt. Sic enim Moschopul. in lib. περὶ σχεδῶν. γεισσιποδίσματα αἱ προβολαὶ τῶν ὑπερῴων οἰκημάτων αἱ ὑπὲρ τοὺς κάτω τοίχους προέχουσαι, γεισσίποδες δὲ τὰ φέροντα αὐτὰς ξύλα.

SVLPVRARIA sulpuris fodinam significat. l.8. §.in calcariam. D.de poen. l. 13. §.inde est quæsitum.D.de vsufruct.l.52. §.si sulpurariæ. D.de furt.

Sulpurata de ligno, id est, ligna sulpure illita in l.55.§.vlt.D.de legat.iij.l.167.D.de verb.sign. vt sunt nostræ allumettæ.

SVMI dicitur iudex arbiter've, & capi, qui ex conuentione litigatorum aditur. l. 4. C. de dote releg. Sic Sūptus ex interdicto iudex.l. 21.D.quod vi aut clàm. Sumptus ex compromisso in l.50. D.de recep. qui arbitr. l.penult. D.de iudic. Cic.pro Flacco. Q. Naso iudex sumitur. Valer. Max.lib.viij.ca.ij. de C.Mario. Nam cū C.Ticinius Minturnensis Fanniam vxorem, quam impudicam de industria duxerat, eo crimine repudiatam dote spoliare conaretur, sumptus inter eos iudex in conspectu habita quæstione subductum Ticinium monuit, vt incepto desisteret. Dicitur & adsumi qui alijs additur. l. 17. §. si in duos.D.de recept.qui arbitr.

SVMMITTI dicuntur pecora, quæ in locum demortuorum capitum substituuntur, vt eo modo grex suppleatur.l.69. l.70. D.de vsufr. l.58.§.hereditatem.D.ad Trebellia.l.10.§.serui.D.de iure dot.

Summittere delatorem, est accusatorem subijcere & supponere.l.9. §.vlti. D.ad leg.Corn. de fals.l.5.D.de iure patron.l.1. §.incidit. iuncta l.15. D.ad Turpillian. Quintilian. Declamatio.cclxxxj. Quinetiam si permittitur ista defensio, & ille potest dicere se nō occidisse, qui percussorem summiserit. Nam ita emendandum est, vbi vulgò, suum miserit, perperam legitur. Sed & apud eumdē auctorem Declamatio. cccdv. in hoc verbo aliud mendum est. Inuenisse illos rationem, qua mutuo dolore distraherentur, summisseq; qui dicerent malè tractatas à tutore rationes. vbi, summisisse, legendum est.

Sic

Sic Summittere vim in l. 9. §. animaduertendum. D. quod met. cau. Et Summittere qui vociferentur interpretare in l. 15. §. conuicij. D. de iniur.

SVMMVM supplicium mortem significat. l. 38. §. qui abortionis. D. de pœn. l. penult. D. de condictio. causa da. l. vlt. D. de sepul. viol. & apud Paul. lib. v. Sentent. tit. xxj. Callistrat. in l. 28. D. de pœn. Summū supplicium esse videtur ad furcam damnatio, item viui crematio, & capitis amputatio. Paul. lib. v. Senten. ti. xvij. Summa supplicia sunt crux, crematio, decollatio. Ad bestias etiam damnatio ex hoc genere est. l. 29. D. de pœn. vt Paul. lib. v. Sent. tit. xxiij. ostendit.

Summa diuisio primam & præcipuam ac generaliorem diuisionem significat. l. 3. D. de statu hom. l. 1. D. de rer. diuis. §. 1. Institutio. de actionib.

Summa pecunia quantitatem significat. l. 29. D. de verbor. obligationib. l. 45. §. fiscalibus. D. de iure fisc. l. 22. l. 38. D. de re iudic. & aliàs sæpe.

Summa pignoris id significat quanti pignus valet, vt summa debiti, pecuniæ debitæ, in quam pignus obligatum est summam, l. 87. D. de furt.

Summa condemnationis. l. 3. §. penult. D. vti possid.

Summa possessionis. l. 3. §. at ex contrario, D. de adquir. possess.

Ad Summam Rempub. exercitio nauium dicitur pertinere. l. 1. §. licet. D. de exercitor. Tale aliquid in Quintilian. libro j. notasse mihi videor, qui ad summam pertinere studiorum initio à perfectissimo quoque optimè tractari, ait.

Summa quæstionis. l. 52. §. penul. de obligat. & actionib.

Summatim cognoscere Prætor iudex've dicitur in l. 15. §. si super. D. de re iud. l. 1. in fi. D. de prætor. stipul. l. 3. §. sciendum. D. ad exhib. l. 3. §. causæ cognitio. D. de Carbo. ed. l. 3. §. 1. D. vt in possess. legat. l. 9. §. illud quæritur. D. de interrogationib. in iure faciend. l. 1. §. si ea quæ. D. de vent. in possess. mittend. l. 7. vers. planè. D. de petitione heredit. l. 40. D. ad leg. Aquiliam.

SVPERDICI in l. 13. in fin. D. de iureiuran. est præconis voce, &, vt cum Apuleio loquar, boatu pronuntiari & proclamari, vt & in l. 16. C. ex quib. caus. inf. irrog.

SVPERDVCERE nouercam dicitur pater, qui filijs nouercam inducit. l. vlt. de bon. matern. in C. Theod. Quintilian. Declamation. cccxxxj. Quidā filio superduxit nouercam, & ex ea aliam filiam suscepit. Plinius lib. vj. Epist. ad Rom. Inducere nouercam eodem sensu dixit.

SVPERESSE rebus suis, sufficere earum administrationi, negotia sua gerere, significat. l. 1. §. vlt. D. de procuratorib. l. 60. in fi. D. de re iudic. l. 12. D. de tutorib. & curat. dat. l. 2. D. de cur. fur. l. 10. D. ex quib. causis ma. l. penul. D. de vacat. muner. Gellius libro j. cap. xxij. de huius verbi significatione disputans, eos ridet, qui superesse se his, quibus aduocationem præbebant, dicebant, pro adesse. Quo tamen in significato Sueto. in Augusto hoc verbo vsus est.

SVPERFICIES appellatur quidquid supra faciem terræ, & suprà solum existit. Plantæ itaque, vineæ, & arbores agri superficies sunt. l. 13. D. de seruit. rust. Caius lib. ij. Institut. tit. j. Domus etiam solo imposita superficies appellatur. Est enim ædificium superficies soli. l. 44. D. de obligation. & action. l. 23. D. de vsucapion. l. 71. D. de vsufruct. l. 15. D. qui potior. in pign. hab. l. 81. §. qui fundum. l. 86. §. vlt. D. de legat. j.

Vnde Superficiaria prædia, quæ in conducto solo certa pensione annua habentur. l. 10. D. fam. ercisc. l. 49. D. de verbor. significat. l. 16. in fi. D. de pigner. act. Superficiarias enim ædes in conducto solo positas dixit Caius in l. vlt. D. de superficieb. Sic & Superficiaria insula in l. 12. §. 1. D. de publicia. l. 1. §. & generaliter. D. de vi & vi arm. l. 9. §. quæsitum. l. 39. §. damni. D. de dam. inf. Et Superficiarius fundus. l. 1. D. quib. mod. vsusfr. amitt.

Superficiarium interpretatur Paulus, qui in alieno solo superficiem ita habet, vt certam pensionem præstet. l. 74. D. de rei vindicat. Aliàs hac periphrasi significatur, qui in conducto solo superficiem imposuit. l. 18. §. & qui in conducto. D. de dam. inf. Seneca libro xiij. Epistol. Mathematica, vt ita dicam, Superficiaria est, in alieno ædificat, aliena accipit. Proinde Superficiarij domini non sunt, sed quasi inquilini, cùm in alieno habitent. l. 3. §. penul. D. de noui oper. nunt. Aliquod tamen ius in re habent. l. 19. D. de dam. inf. Et ideo Superficiaria bonis adnumerātur. l. 49. D. de verbor. significat. Superficiarios denique Prætor loco dominorum habet, & vtilibus in rem actionibus tuetur. l. 1. §. vlt. l. vlt. D. de superficieb. l. 18. §. ei qui. D. de dam. inf. l. 74. & l. 75. D. de rei vindicat. l. 16. in fin. de pigner. actio.

Porrò etiam Superficium dici notandum est, & ita in l. 32. D. de iure dot. scriptum est, & in autographo Pisano in l. 1. D. de superficieb. vt & apud Caium lib. ij. Instit. tit. j.

SVPERINDICTVM extraordinarium munus vltra solitam & canonicam collationem indictum significat. l. 1. C. de indictionib. lib. x. l. 1. C. de superindicti. l. 3. C. de excus. muner. eo. l. 3. C. de silentiar. lib. xij. Appellatur & su-

perindictio in l.1. de priuileg. dom. Auguſt. lib.xj. Vnde Superindictičij tituli.in l.vl.eo. tit. quemadmodum ex ſcriptorum librorum auctoritate emendandum eſt.

SVPPELLECTILEM Pompon. definit eſſe domeſticum patrisfam.inſtrumentum,quod neq; argento, auro'ue facto, vel veſti adnumeretur.l.1.D.de ſuppel.leg.Alfenus ſuppellectilis eas res eſſe ſcribit quæ ad vſum communem patrisfam.paratę,nomen ſui generis ſeparatum non habent.l.6.D.eo.tit. Tubero Suppellectilem eſſe dicebat inſtrumentum patrisfam.rerum ad cottidianum vſum paratarum quod in aliam ſpeciem non caderet. l. 7. eodem titul. Suppellectilis ergo appellatione veſtis non continetur: quoniam proprio generi adſcribitur. l. 4. D. de legatis libro j.Origo autem huius verbi exponitur in dict.l.7.

SVPPETERE præter tritas ſignificationes eſt, ſubiecta ſua perſona pro alio petere. l.53. §.apud Labeonem.D.de furt.

SVPPRIMERE teſtamentum in lege Cornelia teſtamentaria intellegitur, qui ſciens prudensq; tabulas teſtamēti in fraudem heredum, legatariorum, fideicommiſſariorum, aut libertatium non profert, & qui cùm habeat,& proferre poſsit,eas proferre non curat.Paulus lib.iiij.Sent.tit.vij. Iſidorus quoque ex Paulo mutuatus ſuppreſſum teſtamentum lib.v. Etymolog.cap.xxiiij.definit, quod in fraudem legatariorum ſeu libertorum non eſt palàm prolatum. Quod etſi non latet, ſi tamen perſonis ſupradictis non proferatur, ſupprimi videtur. Supprimere ergo celare eſt, quod crimen in teſtamentis ad legem Corneliam de falſis pertinet. l.2.D. ad legem Corneliam de falſis. Et ita Suppreſſas tabulas accipe in l.10.in fin. D.quemadmod. teſtamen. aperiant. l. 33. D. de iudic. l.3.§.ſi quis dolo.D.de tabul.exhibend.l.9.D. de dolo.l.7.D.de falſ. Suetonius in Caligula capite xvj. Legata ex teſtamento Tiberij quamquam abolito, ſed & Liuiæ Auguſtæ quod Tiberius ſuppreſſerat, cum fide ac ſine calumnia repræſentata perſoluit. Supprimere etiam mancipia dicimus. l. 82. §. penulti. D. de furt. Vnde Suppreſſores mancipiorum, plagiarij, qui alienis ſeruis ſuadent, vt à dominis fugiant, eos'que inuito vel inſciente domino celant. l. penult. D. de lege Fabia. Et Suppreſsi mancipij crimen in l. 3. D.eod. titulo. Supprimere etiam naufragium.l.3.§.item is cuius.D.ad legem Corneliam de ſicar.& Naufragos ſuppreſſos dicunt Iureconſulti. l.3.§.vlti. D.de incend.rui. Supprimere merces. l.30.in fin. D.de ſtellionatus.

SVPREMVS nō is demum,qui poſt aliquem, ſed etiam poſt quem nemo ſit, & quem nemo ſequatur, intellegitur. l.34. D.de vulgar. & pupill.l.92.D.de verborum ſignificat. Sic Supremas tabulas ſecundùm quas ſe Prætor bonorum poſſeſsionem daturum pollicetur, accipimus nouiſsimas, poſt quas aliæ nullæ factæ ſunt. l. 1. §. 1. l. penult. §. planè. D.de ſecund.tabul. Sed & illæ ſupremæ habentur tabulæ quæ ſolæ ſunt.l.161. D.de verbor.ſignific. In vulgari quoque ſubſtitutione,qua ei,qui ſupremus morietur,heres ſubſtituitur, rectè heres ſubſtitutus etiam vnico intellegitur.l.163. D.de verbor.ſignificat. l.9. D.de reb.dub. Cum verò plures ſunt, ei qui nouiſsimus deceſſerit, ex his verbis ſubſtitutus ſuccedet. d.l.9. & l.14. in fin. D.ad leg. Falcidiam.

Suprema dies pro nouiſsima in l.7. §.Papinianus. D.ſolut.matrim. Sic Suprema hora. l.1. §.dies. D.quando appellan.ſit. l.2. D. de verborum ſignificatione. Et in xij. tabul. SOLIS OCCASVS SVPREMA TEMPESTAS ESTO.

Suprema numero multitudinis abſolutè pro nouiſsimis iudicijs, & vltima voluntate, ſeu teſtamento. in l. 25. §. 1. D. de liber. & poſt. l.3.§.vlti. D.de munerib. & honorib. l.vn. D. de bonor.poſſeſſ.ex teſtamen.mili.l.39. D.de pigner.act.l.36.§.miles in ſupremis.D.de milit.teſtamen. Corn. Tacit.lib.j. Nihil eo die ſenatus agi, niſi de ſupremis Auguſti, cuius teſtamentum inlatum eſt per virgines veſtales. Quintilianus Declamatione j.Neque ego grauiſsimum patrem ſuprema ſua iuueni iactaſſe crediderim. At quod idem auctor Declamatione viij. ait, Vidimus igitur frequenter ad vitam poſt conclamata ſuprema redeuntes,ſic accipiendum eſt.poſt conclamata nouiſsima verba: In quibus fuiſſe verbum, Ilicet, Donatus in Vergilium & Seruius notant.

Suprema etiam iudicia dicunt nonnumquam. l.5.D.quemadm.teſtam.aperian. l.32. §.pænitentiam. D.de donat. int.vir. Quintilian.lib. vj.cap.de riſu.Conſulens eum,an primipilaris ei teſtamento ſuaderet ordinare ſuprema iudicia.

Supremas etiam tabulas pro teſtamento Latini auctores dicunt. Martial.lib. v.Epigrammatum.

Supremas tibi tricies in anno
Signanti tabulas
Idem eo.
Quadrantem Criſpus tabulis, Fauſtine, ſupremis
Non dedit vxori.

Supremam etiam voluntatem,mortuorum diſpoſitionem dicimus. l.78. D.de hered.inſtit. & alijs vulgatis locis.

SVS

SVSCIPERE cognitionem in l.8.& l.9. D.de offic.præsid.Plin.libro vj.epist. ad Cornelia. Heredes cùm Cæsar esset in Dacia, communiter epistola scripta petierant, vt susciperet cognitionem.

Suscipere iudicium seu excipere reus dicitur. l.7.D.de pet.her.l.7.§.vlt.l.9.§.ei tutori.D.de tut.& rat. distr. Et suscipere litem.l.64. D.de procuratorib. Sed & iudex qui iudicandi in se necessitatem recipit, suscipere iudicium dicitur.l.pen.D.de vacat. muner.

Suscipere obligationem.l.45.D.manda.

Susceptores, qui solutionem auri & specierum accipiebant, & modum iugationis possessorum & species singulas describebant. l. 9. C. de defensorib.ciuit.l.5,C.ad leg.Iul.repetun. l.5.de exactorib. tribut. lib.x.C.l.pen.§.illud. de cano.largit.tit.eod.l.23.de decurion.lib.x. C.l.1.& 2. & toto tit. de susceptorib.eo.

Susceptores, qui lusores recipiunt.l.1. §. idem notandum.D.de aleæ lusu.

SVSPECTVS tutor est, qui non ex fide tutelam gerit, licet soluendo sit.§.suspectum. Instit de suspect.tut. Nam qui fraudulenter tutelam administrauit, etiam si satis offerat, vt suspectus remouetur. Tutorem enim nō facultates, sed fraudulenta administratio, & callida conuersatio suspectum faciunt. l.31.D.de reb.auct.iud.Itaque si in tutela grassatus est, aut sordidè egit vel perniciosè pupillo, vel aliquid intercepit ex rebus pupillaribus, iam vt suspectus remouetur. l. 3. §. nunc videamus.D. de suspect. tutorib. Apparet itaque ex fide & diligentia & maleuolo proposito magis, quàm ex facultatibus suspectum tutorem argui. Quod in herede quē vt suspectum Prætor deminuere vetuit: cōtrà est qui ex solis facultatibus suspectus existimatur.d. l.31.& l.7.§.qui sciens.D.pro empto. Dicunt autem promiscuè Iurecōsulti pro eodem suspectum facere, & suspectum postulare.l.1.§. consequens.l.3.l.7.D.de suspec.tut.l.6.D.rem rat.hab.l.39.ad fin.D.de procuratorib. l.14.§. 1.D.de solutionib.l.8.§.pen.D.de adm.tuto.l. vlt.D.qui pet.tuto. Vnde suspecti postulatio & accusatio.l.3.§. si quis afuturus. D. de susp. tut.l.1.§.suspecti. D. ad Turpill.l.5.§. gessisse. D.de adm.tut.

SVSPENDIOSI qui suspendio vitam finierunt.l.11.D. de his qui notan. infam. Et apud Plin.lib.xxviij. cap.iiij. vbi laqueum suspendiosi temporibus circumdatum dolorem capitis sedare tradit.

SVSTINERI differri & inhiberi ad tempus significat. Sic Sustineri iudicium, actio, pœna, præstatio dicitur.l.24.§.vlti.D.de lib.cau. l.5.§.vlti.l.7.§.1.D.de petit. her.l.35. D.de iure fisci.l.1.§.vlti.D.si famil.furt.fec.l.6.§.quid tamen.D.de iniusto rup.

Sustinere pœnam, aliàs sufferre significat. l.1. D.de pœn.

Verbo SVVM, dominium significari & ea tantùm quæ vindicari à nobis possunt, non etiam quę in nominibus sunt suorum appellatione contineri traditur in l.27.§. argento. & l.34.D. de auro arg. Sed nec quæ pignori tenentur, suorum appellatione veniunt. l.5. §.vlti.D.de suppell.leg.l.74.de lega.iij. Ambiguum verò esse cùm quis suū dicit, vtrùm de toto, an de parte significet, Pompon. in l.239.§.vlti.D.de verbo.signific.scribit: quoniam & id nostrum est, quod nobis cum alio commune est. Cùm quis suos seruos dicit, hi designari videntur, quos paterfamil. suorum numero habuit, & qui pleno iure eius fuerunt. In his verò fructuarij serui non continebantur, nec venales habiti serui. Serui planè cum alio communes & bona fide possessi & quorum vsusfructus alienus sit, continebuntur.l.71.l.73.l.74.D.de legat.iij.

Suum tamen consequi & recipere creditores proeo quod sibi debetur consequi Iureconsulti eleganter dicunt. Vnde Vlpia. in l.7.§. apud Labeonem.D. quæ in fraud.credi.eum ait qui suum recipiat, nullam videri facere iniuriam, hoc est, eum, qui quod sibi debetur, receperit. Sic & in l.15.§. quod si res.D.de re iudic.l.96.§.1.D.de solution.l.44.D. de cond. indeb.l.4.§.idem Iulianus.D. de doli except. l.12.D.de nouatio.l.37. D.de iure fis.l.7.de cessio. bonor. In eam denique sententiam ad suum peruenire dicunt.l. 4.D. quod certo lo. l.1.§.illud verum,D.si quis testam.lib.

Suos heredes liberos in potestate positos vocamus, qui primū potestatis locū optinent, quasi domesticos & familiares heredes cum viuo quoque patre quodammodo domum habere existimentur, nec tam in nouum dominium succedere quàm vetus continuare videantur, magisque ad propria aut debita, quàm ad aliena bona vocentur.§. sed sui.Instit.de heredum qualitate & differentia. l. 11. D.de liber. & postum.l.12.D. qui testam.face. poss. Et apud Plinium in Panegyrico. Qua de causa sui heredes illico apparent & existunt, & ipso iure heredes deprehenduntur, nec aditione egent.l.pen. §.si patronus. D.de bon.libert.l.14.D.de suis & legit. Suos heredes ait Vlpi.in l.1.§.suos.D.de suis & legiti. accipere debemus filios, filias, siue naturales siue adoptiuos. Callistratus in l. 220. D. de verbor. significat. Liberorum ait, appellatione nepotes & pronepotes, ceterique qui ex his descendunt, continentur. Hos enim omnes suorum appellatione lex xij. Tabular. comprehendit. Caius lib. ij. Instit. Tit. viij. Sui heredes sunt filius, filia, nepos vel neptis, pronepos, proneptis ex nepote, &

omnes per virilem sexum descendentes. Similiter & postumi, qui si viuo patre nati fuissent, in potestate futuri erant: sui heredes sunt. Priscianus lib. xvij. Suus Ciceronis filius heres est patris constitutus. Suus enim dicitur ad discretionem illius, qui secundum leges suus non est, id est, sub potestate patris naturalis constitutus: Sic & suam heredem accipe in l. vlti. D. de collat. bonor.

Suos in l. 8. l. 12. l. 19. C. qui accus. non poss. accipimus parentes, liberos, patronos, patronas, eorúmque filios, filias, nepotes, neptes, consobrinos, & propinquos. l. 1. D. de accus.

Sui iuris esse dicũtur, qui nullius potestati subiacent, sed propriæ sunt potestatis & proprij arbitrij. tit. de his, qui sunt sui vel alie. iur. Qui & suæ potestatis esse dicuntur. l. 4. D. de his qui sunt sui. l. 17. D. de his qui not. infa. l. 43. D. de obligatio. & actio. l. vlti. D. de liber. cau. & sui arbitrij. l. 22. D. de ritu nupt.

Ita suę potestatis fieri dicuntur serui manumissione. l. vlti. D. de liber. cau. In eumdem sensum suæ auctoritatis dixit Spartia. in Hadria. Decoctores, ait, bonorum si suę auctoritatis essent, catamidiari in amphitheatro & dimitti iussit.

Suæ ætatis esse dicuntur, qui minorem ætatem excesserunt. l. 27. D. de negot. gest. l. 5. §. item ipse tutor. D. de auctor. tutor. Si tamen testator alicui ita legauerit, cùm suæ ætatis erit factus, facti quæstionem esse Vlpian. scribit, vtrùm de pubertate, an de xxv. annis sensum sit. l. 50. in fi. D. de legat. iij. Hoc exemplo credo Tribonianum in Alexãdri rescripto verba hæc, SVAE AETATIS FACTVS SIT, interpretatum, si pupillare ætatem excesserit. l. 3. C. de testamen. tute. Furiosus suus non esse dicitur, id est, apud se nõ esse. l. 7. §. adeò. D. quib. ex cau. in possess.

Sua morte decedere dicĩtur, qui naturali morte & natura sua obeunt. l. vlti. §. 1. D. de bon. damnator. Cuius §. verba repetita sunt, licet diuerso auctoris titulo prælato in l. 28. D. de bon. libert. Sueto. in Iulio cap. vlti. Percussorum autem ferè neq; triennio quisquam amplius superuixit, neque sua morte defunctus est. Damnati omnes, alius alio casu periit. Significat enim omnes biothanatos fuisse, vt cum Firmico loquar. Trebellius Pollio in in Herennia tyranno. Multi enim dicũt eos ab Aureliano interemptos, multi morte sua esse consumptos.

Sic sua natura rem intercidere accipimus in l. 14. §. vlt. D. depos.

ΣΩΡΊΤΗΣ Cauillationis genus, qua ab euidenter veris ad euidenter falsa gradatim & per breuissimas mutationes perducimur. l. 177. D. de verb. signific. l. 65. D. de diuers. reg. Aceruale Cicero lib. ij. de diuinatione latinè vertit. Ab alijs aceruus vocatur. Inuentum autem à Chrysippo Diogen. Laërt. scribit.

ΣΥΝΆΛΛΑΓΜΑ Græcis negotium gestum & vltro citróque obligationem significat. l. 7. D. de pact. l. coniuncta. l. 19. D. de verbo. signific.

SYNDICI sunt actores vniuersitatum, collegiorum, societatium, & aliorum corporum, per quos tamquã in Republica quod communiter agi fieri oportet, agitur & fit. l. 1. §. quibus autem. l. 6. §. 1. & §. actor. D. quod cuiusque vniuersit. Defensores quoque ciuitatum & qui ad earum causas vel agendas vel defendẽdas eliguntur, Syndici appellantur. l. 1. l. vlt. §. defensores. D. de muner. & honor.

SYRIARCHIA, sacerdotij genus in Syria. l. 1. C. de natur. lib. l. vn. C. de off. comit. orient. l. 103. de decurionib. in C. Th. Nouel. lxxxix. vnde Syriarchæ in l. vlt. de expens. ludor. in C. Th. qui id sacerdotij muneris gerebãt. Syrias autẽ multitudinis numero nominari in l. 7. §. interdicere. D. de interdic. & in l. 3. D. de censib. nemini mirum esse debet. Duæ enim memorãtur in l. 1. D. de censib. vna, quæ Coele, altera quæ Phœnice diceretur. In notitia quoque Imperij Ro. Syria salutaris ponitur. sed & Syriæ nomen latissimè patuisse Guilel. Tyrensis Pontifex tradit libro xiij. de bello sac. cap. ij.

SYNONETVM, publicam comparationem specierum quæ in cõmune fiebat Impp. appellanr. l. 1. de publ. compar. in C. Th. Quam coëmptionem appellari in l. 2. C. de frument. vrb. Constantinop. & in Rubr. vt nem. lic. in coëmptio. spec. se excus. docuit Iaco. Cuiac. libr. 1. Obseruatio. Cui addam Græcum ex Tiberij constitutio. locum, in quo ita est: οἱ κατ' ἐμπορίαν κάλλιον, Πατρίκιε γνῶμα τῆ γνῶξις ταύτης πόλεως ἢ καὶ ἰσχρῶν προφάσεων χρείαν συνωνὴν τινα εἰδῶν γενέσθαι συμβαίνῃ, τούτοις ἄπασιν οὐ μόνον τὰς ἄλλας ἀπολαύειν ἀλλὰ γὰρ διὰ καὶ τὰς τῶν βασιλικῶν οἴκων λειτουργίας καὶ ὑπεύθυνος ἀποκεῖσθαι βουλόμεθα.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE, LIBER XVIII.

TABERNAE appellatio omne vtile ad habitandum edificium demonstrat, ex eo quòd tabulis claudatur. Vnde Tabernacula & contubernales appellãtur. l.183. cum l.seq.D.de verbor.significat. Diomedes lib.iij. Secunda species togatarum. quæ tabernariæ dicuntur, humilitate personarum & argumentorum similitudine Comœdijs pares, in quibus non magistratus regesq́; sed humiles & priuatæ domus inducuntur: quæ quòd olim tabulis tegerentur, communiter Tabernariæ vocabantur. Isidor.lib.xv. Etymolog.capite ij. Tabernæ olim vocabantur ædiculæ paruæ & simplices in vicis, axibus & tabulis clausæ. Vnde & Tabernarię quòd soleant cõsidere. Dictæ autem tabulæ, quòd ex tabulis lignisq́; erant constructæ, quæ nunc & si non speciem, nomen tamen retinent.

Tabernam negotiatoriam, & cauponiam & purpurariam dicimus. l.43. D. de ritu nupt.l.2.D.de institor.l.91. §.pater. de legat.iij. Tabernas quoque Suidas καπηλεῖα καὶ πρατηχεῖα. interpretatur: Tabernæ etiam argentariæ in l.32. D.de contrahen.empt. fit mentio. Tabernam autem qui pignori dat, merces, quæ in ea sunt, obligasse videtur. l.34. D. de pignorib. Tabernæ instrumento legato loci dumtaxat non etiam totius negotiationis instrumentum legatum videtur. Proinde institores legato non continebantur: Aliter atque si instructa taberna legetur.l.185. D.de verbor.significat.l.13. D.de instru. vel instrumen. Inde Tabernarius in l.52. §.1. D.ad leg. Aquiliam.

TABVLAE non testamenti dumtaxat, sed & contractuum & alterius cuiuscumque negotij dicuntur ab eo quòd in tabulas ligneas cera illitas ea referri solerent. Vnde Ceratæ à Plauto in Asinaria appellantur. Ex indeq́; bonorum possessio contra tabulas, Contra lignum dari vulgo dicebatur.l.19.D.de cont. tab. Sic Tabulæ nuptiales in l.31.D.de donatio. & l.9. C.de nuptijs. & apud Tertullia. in lib. de pudicitia, & Apul. Apolog.ij. & Augustin.lib.ij.de morib.Manichęor. Quas tabulas Matrimoniales vocat Iulius Firmicus lib.vij. Mathes.cap.vij. Tabulæ dotis.l.pen. D.de donatio.int. vir. Seu tabulæ dotales in l.12.D.de dote releg. Tabulæ venditionis.l.2. C. si mãcip. ita venier. & apud Senecam lib. iiij. Controuersiar. Et Tabulæ emptionum in l.1.de his qui ven.æt.impetr. in C. Theod. Tabulæ auctionales apud Ambros. libro ij. Epistol. Tabulæ contractus.l.4.C.si quis al. vel sibi. Tabulæ instrumentorum Reipub.l.31. l.32. D. de furt. Tabulæ quibus pecunia expromissa erat.l.104. §.1.de legat.lib.j. Tabulæ rem saluã fore cautionis. l.5. D. de susp. tutor. Tabulas verò testamenti in Prætoris edicto quo secũdum tabulas bonorum possessio defertur, & in interdicto De tabulis exhibendis, accipimus omnem materiæ figuram. Siue igitur tabulæ sint, siue cuiuscumque alterius materiæ, siue chartæ, siue membranę, siue corium animalis alicuius tabularum appellatione continebuntur. l.1. D. de secund.tab. Paul.lib.iiij. Sent.tit.vij. Tabulæ planè testamenti non intelleguntur in quibus heres scriptus non est, magisq́; codicilli, quàm testamentum intelleguntur. l.vlti. D.de iure codicill.

A Tabulis, Tabularij, qui instrumenta publica testationesq́; conscribunt.l.11.C.qui potio.in pign.l.vl. §.hi quoque.D.de munerib. & honorib.l.3.§.si tabulæ. D.de tabul.exhib.l.vlti. D.de iure Emphyt. l.8. C.de testam.tut. l.vlt. §.sui autem dubius. C. de iure fisc. l. 9. C. de defensorib.ciuit.l.vn.§.sancimus itaque, C.de Lat.liber.l.vn.C.de annali except.l.1.de exactorib.tribut.lib.x. C.Rubr. de Tabular.lib. x.C.&l.2.de iure fisc.eod.l.2.de conueniend. fis.debit.l.1.de his qui ex public.ratiocin. eo.

lib.l.1.de immunitat.nemin.conced.libro xj.

Tabularius etiã pro calculatore, quem Græci [illegible] vocant, qui in tabula calculandi & computandi artem pueros docet, vel aliàs eam artem tenet. l.1. §.Iudi. D. de extra. cognitio. Quem etiam esse huius verbi sensum l.vlt.D.si mens.fals.mod.ostendit.

Tabelliones etiam dicuntur, qui instrumenta formant, conficiunt, & conscribunt. l.9. §.& nonnumquam. D. de pœn. l. 14. §.his tabellionibus. C.de sacrosanct.eccles.l.29.l.31.§.1.l. 49.C.de episcop.& cler. Nou. lxxiij. Suidas ταβελλίων ὁ τὰ τῆς πόλεως γράφων συμβόλαια, ὁ παρὰ τοῖς πολλοῖς νομικὸς λεγόμενος, ἅπερ ἐστὶ τῶν πολιτῶν γραμματεῖα, ἐκείνων τῶν εἰκόνας ἀποσφραγίζων γράμμασι.

Tabularium, in quo instrumenta adseruantur. l.92.D.de legat.lib.iij.

Tabellarius seruus.l.penult.D.de adquiren.rer. dom.litterarum gerulus, vt Cassiodorus loquitur.

TACITAM fidem contra leges adcommodare intellegitur, qui vel id, quod relinquitur, vel aliud tacitè, id est, clàm, videlicet domestica cautione & chirographo, vel nuda pollicitatione promittit se restituturum personæ, quæ legibus ex testamẽto capere prohibetur. l.10.& l.11.D.de his, quæ vt indign.l. 103.D.de legat.lib.j.

Tacitè enim relictum videtur, cùm neque testamento, neque codicillis palàm datum est, sed chirographo cauit is, cuius fides eligitur, quod ad se ex bonis defuncti peruenerit, id ei qui alioquin capiendi ius non habeat restituturum.l.1.l.3.in princ. & l.40. §.1. l.42.D. de iur.fisc.l.12.in fi.D.de fideicomm.libertat. l.21.D.de inoffic.testam.l.83.D.de adquir.hered. Quòd bellè alludit Synesius Epist.j.quæ quatenus ex hac metaphora tacitorum fideicommissorum pendet, vulgo obscura habetur. Agit autem in ea de libris suis Rhetoricis, quos pro vulgo quæsitis liberis habet. Et tamen perinde atque iustos & legitimos eos complecti scribit, vt pro iustorum loco eos ac lubens sit habiturus, nisi leges, quæ acres sunt ingenuitatis patronæ, repugnarunt. Itaque id eos demum ex bonis suis laturos scribit quod clàm & tacitè in eos sit collaturus. Verba eius quibus hanc postremam orationem exprimit, hæc sunt, ἐγὼ δὲ [illegible] ὁ παῖς αὐτῷ λάθρα χαρίσομαι.

Hinc Tacita fideicommissa interpretare, quæ quis non capienti tacitè rogatus est restituere. l.18.in princ. & §.1. l.vlt. D.de his, quæ vt indign. l.13.D.ad leg.Falcid.l.3. C.ad leg.Falcid.l.17.§.in tantum.D.de vsur.l.3.D.de probationib.l.1.de delatorib.lib.x.C. Quintilia.lib. ix.cap.ij. Ream tuebar quæ subiecisse marito testamentum dicebatur & chirographum marito expirãte heredibus dedisse & verum erat. Nam quia per leges institui vxor non poterat heres, id fuerat actum, vt ad eam bona per hoc tacitum fideicommissum peruenirent. Scripserat & Paul. librum singularem de Tacitis fideicommissis. Porrò non eò minus tacitum fideicommissum est, quod palàm testator reliquerit, si personam cui restitui vellet non significauerit. l.123. §.vlt. D.de legat.lib.j. Cuius rei exemplum est in Quintilia. Declamation.cccxxv. in qua diues fingitur decessisse herede instituto bonorum paupere, cũ elogio tali, PETO VT HANC HEREDITATEM TAMQVAM FIDEICOMMISSAM. Ex quibus verbis tacita fides suscepta arguitur. Difficile, ait, est quidem natura probare tacitum fideicommissum. Quomodo tamen probamus? Elogium scriptum est palam certè & manifestè electus hic est ad transitum hereditatis; silentium & fides est, inquam, de restituenda hereditate, &c.

Per tacitam fidem translata prædia in l.15. §. penult.D.ad municipal, quæ in fraudem munerum ciuilium in alium nomine tenus trãslata sunt. Ita vt re ipsa maneant in prioris possessoris dominio.

Tacita Senatusconsulta quæ olim appellarentur explicat Capitolinus in lib.de Rebus gestis Gordianor.

TALIO, ait Isidor. lib.v. cap.xxvij. est similitudo vindictæ, vt taliter patiatur quis vt fecit. Aristot.lib.v.De moribus ἀντιπεπονθὸς vocat. Lexicon B. Germani ἀντιποίνων. Impp. similitudinem supplicij vocant in l.vlt. C.de accusationib. Verbum autem hoc ex xij. tabul. fluxit.

TAXATIONEM Iustinianus in Nouellis interpretatur ῥητὴν ποσότητα ὁριζομένην παρὰ τοῦ δικάζοντος. Et ita hoc verbum accipiendum est in l.4.§.iurare.D.de in lit.iur. & in l. 68.D.de rei vindicat.l.18.D.de dolo.l.3.§.præterea.D.ad exhib. Iac.Cuiac.lib.ij. Obseruation.notat.

Taxationes etiam in sententijs, contractibus, testamentis, & alijs negotijs dicuntur clausulæ, quibus eius quod agitur, pronuntiatur, vis restringitur & coërcetur & temperatur. l.24.in fi.D.de actio.empt. l.6.D. vt legator. nom.cau.l.41.in fi. D.de legat.lib.ij. l.5.D.de tritico vino. Quintilia. Declamatio xiij. Crimen istud non priuatam taxationem formulæ merebatur. Nam Fest.lib.xvij. scribit, Taxatio dicebatur, cùm arbitro præscribebatur quoad ius ei esset statuendi.

TECTORES sunt dealbatores, qui κονιαταὶ Græcis dicuntur.l.8.§.sed interdum.D.commod.l.27.in fi. D.ad leg. Aquil. l.1.de excusatio.artific.lib.x. Horum opificium ita Tertullia.

tullia.in lib.de Idololatr. explicat. Scit albarius tectoria inducere, & cisternam liare, & cymatia distendere,& multa alia ornamenta. Præter simulachra parietibus incrispare. Inde tectoria, Incrustationes splẽdorem transmittentes quæ ex gypso & calce vel ex marmore tuso compositęq; parietibus inducebantur & illinebantur, vt Vitruui.lib.ij. capi.iiij. & lib.vij.capi.iij.Et Plin. docent. Inuenitur hoc verbum in l.7.in fi.D.de vsufru.l.38.in fi. D.de rei vind.l.3.§.si vicinus.D.vti possidе. l.3.§.sed si mutua.D.de in rem ver.l.17.§. quæ tabulæ.D.de actio.emp.l.40.D. de dam.infe. Sic vulgaria tectoria in l.13.in fi. D. de seruit. vrban.quæ Seneca gregalia vocare videtur. lib.xiij.Epist.vbi balnea gregali tectorio inducta dicit.

TECTORIVM opus in l.241.D.de verbo.significa.tectorium autem imponere parietibus pro inducere dixit Nerat.in l.44.D.de vsufr.

TELONARII in l.3.de indulgent.debit.in C. Th.Moschopul. in lib. περὶ σχεδῶν, τελώνης, ait, ὁ τὰ τέλη ὠνημένος. οἱ ἄστυ οἱ τὰ τέλη θεσλέγεις, καὶ τὰ τοῦ αὐλητρίδος διηγοῦντες νῦν. Canonẽ telonei apud Cassiodor.lib.v.epist. ad Ampel.legimus, Gotthorumq; regibus pensitatũ fuisse inde intellegimus. Et planè Telonea inter regalia ponuntur in constitutione Friderici Imperatoris quæ ad finẽ lib. ij.de feudis tit.lvj.posita est.Ad quã pertinet quod Raudeuicus lib.iiij.de gestis illius Imperatoris capite v. ita scribit, Tam episcopi quàm primates, vno ore,vno adsensu in manum principis regalia reddere, primique resignantium Mediolanenses extitere. requirentique de hoc ipso iure quid esset, adiudicauerunt ducatus,marchias,comitatus, consulatus,monetas, telonea,fodrum, vectigalia,portus,pedatica,molẽdina,piscarias,portus, omnemq; vtilitatem ex decursu fluminum prouenientem. Fodrum autem quid esset,vt hoc obiter & extra rem propositam explicetur,Otho Frisingensis lib.ij.de gestis Friderici cap.xij.his verbis indicat.Mos antiquus ex quo imperium Roma.ad Francos deriuatum est, ad nostra vsque deductus est tempora,vt quotienscũque reges Italiam ingredi destinauerint,gnaros quoslibet de familiaribus suis præmittant qui singulas ciuitates seu oppida peragrando, ea quæ ad fiscum regalem spectant, quæ ab accolis fodrum dicuntur,exquirant.Quo verbo & idẽ auctor eiusdem lib.cap.xxiij.vtitur.

TELVM vulgò quidem quod arcu mittitur, generaliter tamẽ quidquid manu iaci & mitti potest significat. Itaque & lignum & ferrum & lapis telum dicetur.Et ita teli verbum in xij.tab.quæ latronem,qui se telo defenderet,occidi permittebant, acceptum Caius in l.233.D.de verbo.significa. tradit. Quomodo etiam in l.j.§.occisorum.D. de senatusc. Silania. & in l.Cornelia de Sicariis verbum hoc accipiendum est.§. item lex Cornelia. Instit. de public.iud. Festus verò lib.j. Tela ab armis proprietate significationis hoc distare scribit,quòd tela sint ea, quibus procul præliamur : Arma verò ab humeris dependentia.

TEMERE litigare controuersiamq; mouere dicuntur, qui per calumniam quid petunt, aut sine iusta causa experiuntur.l.29.§.j.D.de liber.cau.l.79.D.de iudic.Insti.de pœna tem. litig.

Temeritas accusatorum.l.1.D.ad Turpillia.

Non temere,pro,non passim,facilè.in l.7.§.sed & si quis.D.de iniur. Sic apud Suet. in Domitia.cap xix.

Temerator.l.29.D.de fals.

TEMONES inter præstationes & munera referuntur in l.4.C. de proxim.sacr. scrin. libro xij. vnde Temonaria functio in l. 14. de extraord.munerib.in C.Th.& temonaria onera in l.j.C.de palatin.sacr.largit. lib.xij.l.4.C. de dignitatib.libro xj.Et temonarij, qui hoc tributi genus exigunt.in l.2. C. de priuil. cor. qui in sac.palat. In qua tamen vulgo turmariorum,aut, vt alij emendant, telonariorum pro temonariorum,legitur.Quod vitium satis perspicuè ex eo dcprehenditur quod capitularios eos vocari Impp.aiunt. Capitulum autem atque temonem aliâs coniungi docuimus.

TEMPORE peritura res dicitur, cùm dilatio actionem peremptura est.l.2. D.de feriis.l.13. D.de procuratorib.

Tempore liberati dicuntur,qui tẽporali actione tenebantur cuius dies exijt.l.vlti. in fin.D. rem rat.hab.l.j.§.item si periculũ.D. de vent. in poss.mitt.l.5.§.quotiescũque.D. de Carbo. ed.l.45.D.de adm.tuto.l. 24.D. de mort. cau. don.l.3.D.quæ in fraud.credit.

Temporales actiones perpetuis opponuntur, & hoc nomine hodie ex demonstrãtur,quæ minore ac breuiore xx.& xxx.annorum spatio finiuntur.l.5.D.de obliga.& actio. l.9.§. si paterfam.D.de adm.tut. Instit. de perpet. & tempor.actio.

TEMPTAT, pro temptat dicere & adfirmare nititur.in l.160. D.de verb.significa.l.3.D.quib. mod.vsusfru.amitt.l.11.§.quod ait prætor. D. quod vi aut clam. l. 2. §. & Africanus. D. ad Tertyllia.l.10.D.de adq.poss.

TENERE merum factũ significat, & ad possessionem corporalem refertur. Tenet enim qui corpore possessioni insistit, licet nõ possideat.l.9.in fin.D. de rei vindic. Itaque tenere & possidere separantur.l.18.D.de acceptilationib. Quinetiam in quos ius possidendi

non

non cadit, quales sunt serui, hi tenere rectè dicuntur. l. 38. §. hæc quoque stipulatio. D. de verbor. obligatio. l. 49. §. 1. D. de adquir. possessio. l. 4. §. item si eam rem. D. de vsucapion.

Huius etiam verbi nouam mihi significationem ex suis ingeniosissimis obseruationibus promptā Per. Faber pro sua in me beneuolentia suggessit: qui tenere idem interdum significare, quod obtinere & iudicio vincere his quæ subieci locis comprobauit. Paul. in l. vlt. D. de exceptio. rei iudic. Qui in rem egisset nec tenuisset. Imp. Anto. in l. 1. C. ad l. Fabiā de plagiar. Si verò in causa tenuerit, etiam l. Fabiæ crimen persequi poterit Philippus. & in l. 6. C. ad l. Cornel. de fals. secundùm scriptorum Codicum lectionem, Qui falsas tabulas dixerit nec tenuerit, quod nōnullorum inscitia immutatum est. Similiter in l. 12. C. de inoffic. testam. Eum, ait Gordianus, qui inofficiosi causam delatam non tenuit, à falsi accusatione non submoueri placuit. Cicero in Oratio. pro Cæcinna. Et hoc loco dixisti Scæuolam causam apud Centumuiros non tenuisse. Sueto. in Domitian. capi. ix. Nec repeti nisi intra annum, eáque condicione permisit, vt accusatori qui causam non teneret, exilium pœna esset.

Tenet pro occupat & tegit in l. 7. §. insula. D. de adquiren. rer. dom. Sed & terra teneri dicuntur quæ terra cohærent.

TENOR rationis. l. 16. D. de legib.

Tenor instrumenti. l. 8. D. de statu hom.

Tenor ætatis. l. 28. §. pen. D. de lib. & post.

Tenor iurisdictionis. l. 8. C. quod met. cau.

Tenor actorum. l. 113. C. de fide instrum.

Tenor legis. l. penult. C. ad l. Aquil.

TERMINI limites agrorum & fines possessionum significant. l. 3. D. de adq. poss. l. 12. D. fin. regund.

Terminos ergo finium causa positos lapides, arborésve accipimus. in l. 1. & l. 2. & l. 3. D. de termino mo. l. 1. C. de accusatio.

Terminales lapides apud Ammian. Marc. lib. xviij. qui & finales in libello variorum auctorum de limitib.

Terminales arbores apud Paul. lib. v. Sent. tit. xxij. De quibus vide Sicul. Flaccum, Hyginum, & alios auctores de limitibus.

TERRITORIVM est vniuersitas agrorum intra fines cuiusque ciuitatis, ab eo dictum, quòd magistratus ibi ius terrendi habeat. l. 239. §. territorium. D. de verbor. significa. Sic Territoria oppidorum & ciuitatium. l. 3. §. non perpetuæ. D. de sepul. viola. & l. 41. §. si quis ad opus. D. de legat. lib. j. Territorium etiam iudicis in l. vlt. D. de iurisdict. Verùm enimuerò in huius verbi Etymologia à iureconsulto, immo & à seipsis variè auctores dissentiunt. Varro quidem lib. iiij. de lingua Lat. Terram à terrendo dictam scribit, ab eóque colonis communem locum, qui prope oppidum relinquitur, territoriū dictum, quod maximè teratur. At Siculus Flaccus aliunde huius appellationis originem deducit. Sic enim in lib. de Condicio. agror. scribit. Ab his populis, qui sedes in aliqua regione constituerant, eorúmque agros occupauerant, præmensum quod vniuersis suffecturum videbatur solum, territis fugatísque inde ciuibus, territoria dixere. Et aliàs. Bellis enim gestis victores populi terras omnes, ex quibus victores eiecerunt, publicè atq; vniuersaliter territorium dixere, intra quos fines ius ducendi esset: vbi malim, iuris dicundi ius esset. Huic consentit Frontin. in libro de Agror. qualit. his verbis, quidquid enim ad coloniæ municipiive priuilegium pertinet, territorij iuris appellant. Sed si rationem appellationis huius tractemus, territorium est quidquid hostis terrendi causa cōstitutū est. At Isidor. in alia penitus sententia est. Territorium enim vocatum ait, quasi Tauritorium, id est, tritū bobus & aratro, ab eo quòd antiqui sulco ducto & possessionum & territoriorum limites designabant.

TERTIOCERIVS eadem forma, qua primicerius & secundocerius dicitur, qui in ordine suo tertium locum optinet. l. 1. C. de præposit. agen. in reb. lib. xij. l. 7. C. de palatin. sacrar. largit. lib. xj. ibi & Quartocerius eadem figura effertur. Inuenitur & Tertiocerij nomen aliquoties in Notitia Imperij Roma.

TERTYLLIANO Senatusconsulto matres ad legitimam filiorum hereditatem admittuntur. Titu. ad S.C. Tertyllian. D. l. 34. D. ad Trebellia.

TESSARESCAIDECACITAE in l. 5. C. de hæret. & Manich. hæreticorum genus ab eo nuncupatum quod xiiij. Luna pascha cum Iudæis obseruare cōtendunt, auctore Isidoro lib. viij. Etymol. cap. v.

TESTAMENTVM est iusta voluntatis nostræ sententia de eo quod post mortem suam fieri quis velit. l. 1. D. qui testam. face. Iudiciorum testationem vocat Florentin. in l. 24. D. eod. titu. & supremam contestationem Vlp. in l. 20. §. vlti. eod.

Testamentum etiam pro testamentaria hereditate nonnumquam poni Pet. Faber, vt nihil non ad locupletādum nostrum opus adderet, me admonuit probauítque primum ex l. vlt. D. de secun. tabu. in qua ita est, Quòd si ita heres scriptus sit, vt interdum excludatur à testamento, eo quod nō inuenitur portio qua heres institutus est. Deinde ex l. 14. D. de his quæ vt indign. in qua Papinia. admitti ad testamentum, id est, ad hereditatem testamēto delatam dixit, vt apparet ex l. præcedenti,

cedenti. Item ex l.2.C.de bon. mater. in qua sic hoc verbum accipi Thalelæus notauit. Eodem'que modo & apud Sueto. in Nero. cap.xxxij. cùm ait, Deinde vt ingratorum in principem testaměta ad fiscum pertinerent, id est, testamentarię hereditates. Ac denique apud Ambro. in Sermo.xiiij. in Psal. vbi Testamentum adire dixit.

Testamenti factionem habere dicitur nō is solùm, qui testamentum facere potest, sed & is, qui ex alterius testamento capere, & sibi vel alijs adquirere potest. l.16. D. qui testam. fac. l.vlt. D. pro herede. l.31. l.49. & l.seq. D. de hered. instit.

Testamenti itaque factio cum his esse dicitur, quibus vel hereditas vel legatū relinqui potest. l.7. D. pro legato. l.21. D. de testam. tut. l.5. D. de seruit. leg. §. seruus autem. Instit. de hered. instit. §. testes. Instit. de testament. l.82. §. vlt. D. de leg.2.

Testamentum autē illud propriè dicitur quod iure perfectum est: sed abusiuè testamenta ea quoque appellamus, quæ iniusta, irrita, rupta, vel imperfecta sunt. Nam horum quoque inspectionem Prætor permittit. l.2. §.1. D. test. quemad. aper.

Ad Testamenti causam pertinere quod ad interdictum de tabulis exhibendis, & edictum de aperiendis testamentis attinet, videtur omne quodcumque quasi ad testamentū factum sit, in quacumque materia fuerit scriptum, quod contineat supremam voluntatem. Et ideo tam primę quàm secundę tabulæ & codicilli hac appellatione continentur. d.l.2. §.1. & l.2. D. de tab. exhib.

Testamento quoque dati tutores videntur, qui codicillis testamento confirmatis dati sunt. l.3. D. de testament. tutela.

Testamentarius testamenti scriptorem significat, qui dictāte testatore id excipit. l.9. §.1. D. de hered. instit. l.15. §.1. & l.22. §. si testamentarius. D. ad leg. Cornel. de fals. l.1. D. si quis aliquem test. prohib. l.3. §. vlt. D. ad Trebellia.

Testamentaria appellata est, Cornelia lex de falsis, quòd de his, qui testamenta subiecissent, resignassent, celassent, suppressissent, falsaue signassent, recitassent, scripta esset: Quemadmodum suprà libro iij. testimonijs abunde multis probaui. Latius verò testamentariæ leges quæcumque ad causam testamentorum pertinent accipiuntur in l.1. §. lex Falcidia. D. ad l. Falcid.

Testari non modò testamentum facere. l.8. §.1. D. de transactionibus, sed & testibus adhibitis quidlibet declarare, denuntiare, notum've facere significat. l.20. D. de adq. her.

Vnde Testatio scripturam testibus communitam significat. l.7. D. de sponsalib. l.vlti. D. de custod. reor. l.3. D. de cōcubin. l.22. D. ex quib. caus. maio. l.20. D. de optio. leg. l.7. D. de assig. libert. l.2. D. de naut. fœn. l.8. §.1. D. de noui oper. nunt. l.39. §. vlti. D. de legat.3. vbi testatione complecti, in testationem redigere, in testationem referre, pro eodem dicuntur, & id significant quod vulgò dicimus *prendre acte*. In testatum etiam redigere ait Vlpia. in l.1. §. rectè autem. D. vsufr. quemad. cau.

Testatio vacuæ possessionis. l.12. C. de contrahen. empt.

Testatio pro conuentione & denuntiatione testibus adhibitis facta. l.5. §. vlt. D. de admi. tut. l.j. §. sed & si quis contra. D. quod vi aut clam. Sic Testationibus conuentus. l.32. §. cum quidā. D. de arbitr. Testatio pro testium depositione vt loquimur in l.21. D. de his qui not. infa.

Testationes cōsignare. l.9. §. & nonnumquam. D. de pœn.

Testatio priuata seu adnotatio. l.5. C. de probatio. Testatio habita. l.4. D. de fide instrum. l.13. C. eo. tit.

Testatò conuentus dicitur qui coram testibus conuentus est. l.vlt. D. pro derelic. l.5. §. vlt. D. de admi. tut. l.122. §. coheredes. D. de verbor. obligat. l.vlti. D. de l. commiss. l.8. §. igitur. D. mand. l.10. §. si quis particeps. D. quę in fraud. credit.

Testatò denuntiare. l.1. §. licet. D. de pericul. & commo. Testato iubere. l.1. D. quod iussu.

Testatò etiam testamento facto significat. in l.45. §.1. D. de iure fisc. l.7. D. de diuers. reg. iur. vt intestatò sine testamento.

Testimonia absentium testium dicta & testationes scriptis comprehensas significant: & à testibus separantur. l.3. §. idem diuus. D. de testib. l.1. D. de fide instrum.

Tessera frumentaria in l.52. §.1. D. de iudic. l.49. §.1. l.87. D. de legat.2. quid sit ex Dionis verbis à Xiphilino in Epitomen contractis quæ subieci, planum fit. Ac primùm quod Sueto. in Nero. capi.xj. ait Neronem tesseras frumentarias populo sparsisse, ille διὰ συμβόλων σφαίρια μικρὰ γεγραμμένα in vulgus iacta refert, quæ continerent quantum frumenti, aliarúmve rerum ei, cuius in manum venissent, præstandum esset. Sed id ipsum apertius in Tito idem auctor explicat. σφαίρια ξύλινα μικρὰ ἄνωθεν εἰς τὸ θέατρον ἐρρίπτει σύμβολον ἔχοντα τὸ μὲν ἐδωδίμου τινός, τὸ δὲ ἐσθῆτος, τὸ δὲ ἀργύρου σκεύους, ἃ ἁρπάσαντές τινες ἔδει πρὸς τοὺς δοτῆρας αὐτῶν ἀπενεγκόντας λαβεῖν τὸ ἐπιγεγραμμένον. Idem in Domitiano, τοῖς δὲ θεωμένοις συχνὰ διὰ τῶν σφαιρίων ἐδίδου. Et in Hadr. καὶ δῶρα διὰ σφαιρίων ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ ἔρριψε. Ex quibus colligitur perspicuè tesseras symbola fuisse in orbem rotundata continentia quantum cuique præstari in veste, auro, argento, vasis

deberet, Ceterùm Augustus vt annonæ difficultatibus subueniret, frumentum cuilibet ex populo viritim quaternis pensionibus præberi instituit: Cuius rei ergò Tesseræ notum facientes quantumcumque admetiendum esset, dabantur, vt Sueto. in Augusto cap.xl.& cap.xlj.scribit. Seruius in illud Virgilij Georgic.

Aut pecori signum aut numerum impressit aceruis.

Facit, ait, characteres, quibus pecora signantur, aut tesseras, quibus frumentorum numerus designatur. Nam numeros pro litteris posuit, quibus numeri continentur. Hinc Isidor. lib. vlt. cap. xiiij. Tesseras ait esse, quibus frumentorum numerus designatur.

Sunt & Tesseræ militares, quibus per contubernia quid dux præcipiat, significatur.

Tesseras etiam pacis & belli. in l.ij. §. deinde quintus. D. de orig. iur.

TESTVDINEIS legatis lecti quoq; testudinei pedibus inargentati debentur. l.100. in fi. D. de lega. iij. Ex quo apparet veteres supellectili ex testudine vsos, quod & Celsus in l.7. D. de supellect. leg. tradit. Primus autem, vt Plin. lib. xxxiij. cap. xj. auctor est, Caruilius Pollio testudines secare in laminas lectosq; & repositoria his vestire instituit.

THEATRVM & Amphitheatrũ diuersa sunt. l.7. D. de rer. diuis. l.3. D. de operib. publ. Quid alterum ab altero distet, exponit Cassiodor. lib. iiij. variar. Epist. vlt. & lib. v. Epist. ad Maxim. vbi theatrum visorium interpretatur.

THENSAVRVS quemadmodum in P. Florent. perpetuò retenta antiquæ scripturæ ratione scribitur, est vetus quædam depositio pecuniæ, cuius non extat memoria, vt iam dominium non habeat. l.31. l.63. D. de adquir. rerum dominio. l.67. D. de rei vindicat. l.3. §. mercatoris. l.44. D. de adquir. possess. l.1. l.3. §. pen. & vlt. D. de iur. fisc. l.39. §.1. D. de auro arg. Thesaurum etiã Leo Imperat. interpretatur condita ab ignotis dominis tempore vetustiori mobilia. l. vn. de thesauris lib. x. C.

Thesaurorum autem præpositos habebant Imperatores Constantinopolitani & Comites. l. penul. C. de murilegul. libr. xj. l. vlti. C. vt dignit. or. ser. l.2. C. de palat. sacr. largit. lib. xij. Et Thesaurarios, custodiæ thesaurorũ suorum præpositos. l. j. de cano. largitio. titul. libro x. C. Et Thesaurenses. l.2. C. de palatin. sacr. largit. lib. xij. C. Ammia. Marcellin. libr. xxij. Hic idem Vrsulus datis litteris ad eum, qui Gallicanos tuebatur thesauros, quidquid posceret Cæsar, proculdubio iusserat dari.

THEOPHRASTVS citatur in l.3. D. de legib. quæ excerpta est ex l.3. D. si pars hereditatis petatur.

THYMELICI, de quibus in l.4. D. de his qui not. infa. l.10. D. de pollicitatio. l. penulti. de spectacul. in C. Theod. Suida interprete sunt οἱ ἐν ὑποκρίσει τὴν τέχνην αὐτῶν ποιούμενοι. Isidorus verò lib. xviij. cap. xlvij. thymelicos musicos scænicos interpretatur, qui organis & liris & citharis præcinebant. Indéque dictos ait, quod olim in Orchestra stantes cantabant super pulpitum quod θυμέλη vocabatur. Quæ interpretatio accommodatior est ad Vlpiani verba quàm illa Suidæ. Phrynichus quoque ἐν ἐκλογῇ Ἀττικῶν ῥημάτων θυμέλην ait dictum τόπον ἐν τῷ θεάτρῳ ἀφ' οὗ αὐλητὰι καὶ κιθαρῳδοὶ καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγωνίζονται. Thymelicos certè à Scænicis distinctos suásque in Orchestra peregisse actiones Vitruuius lib. v. cap. viij. indicat. Hinc Thymelitæ in l.21. de pistorib. in C. Theod. l.5. de Scænicis in eod. Cod. Thymelicis autem in d. l.4. xystici adiunguntur, qui se in gymnaiijs & xystis exercebant. Quorum Sueto. in Galb. cap. xv. meminit. Tertullia. in lib. de Spectacul. Etenim ipsi actores & administratores spectaculorum, quadrigarios, scænicos, xysticos, harenarios illos amentissimos. Vnde Xystarches apud eumdẽ Tertullia. in lib. ad Martyres. Suidas ξυστάρχην γυμνασίου ἄρχοντα interpretatur, & ita xystarcham apud Marcellinum legimus libro xxj. In Pandectis tamen Florentinis Exustici appellantur.

TIGNA appellantur in xij. Tabul. omnes materię, ex quibus ædificia fiebant. l.7. §. appellationis. D. de adquirend. rer. do. l.1. D. de tigno iuncto. l.62. D. de verb. significat.

TIRONES sunt, qui nondum in numeros relati, lecti tamẽ vt militent, publicis expensis iter faciunt, & sub campi doctore exercentur. l.42. D. de testament. milit. l. vlti. D. de muneri b. & hono. l.4. in fi. D. de re mili. l. vlt. D. de custo. reor. Hos notis cõpungi in brachijs solitos ostendit l. iij. D. de fabricensib. lib. xj. C. Et Veget. lib. j. cap. viij. Tironum autẽ præstatio & præbitio olim in muneribus publicis fuit. l.4. C. de proxim. sacr. scrin. libro xj. l.2. C. de priuileg. eor. qui in sac. pal. l.10. C. de palatin. sacr. largit. lib. xij. l.2. C. de silentiar. eod. titu. Qui à præbitio. tiro. in Cod. Theod. Marcellin. libro xxj. Parique studio supplementa legionibus scripta sunt indictis per prouincias tirocinijs.

TITVLVS causam possessionis significat. l.1. D. pro soluto. iuncta l.3. §. vlt. D. de adquiren. possess. l.13. §.1. D. de petit. heredit. l.2. & l.11. C. eod. tit. l. vlt. D. si quis om. cau. test. Significat & causam transferendi dominij. l.24. C. de rei vindic. l.22. C. fam. ercisc.

Titulo tenus ære alieno allegato. l.5. §. ne tamen. D. de reb. eor. qui sub tut. Sub Titulo operarum. l. vlt. in fi. D. qui & à quib.

Titulus actionis. l.69. D. de fideiussorib.

Tituli

Tituli etiam fiscales & largitionales. l. 5. de susceptorib. libro x. C. Rubr. de canon. largit. titul. Symmach. lib. ij. Epistol. Et quantum in titulis fiscalibus exigendis tua cura promouerit.

Togati in Impp. Constitutionibus pro aduocatis & patronis ponuntur. l. 11. §. procul dubio. C. de iudic. l. vlt. C. de sportul. Et in tit. de aduocatis diuers. iudic. passim.

Topiarii serui in l. 60. §. vlt. de legat. lib. iij. l. 12. §. idem respondit. & l. 17. in fi. D. de instr. vel instrum. Et apud Plin. lib. iij. Epistol. ad Caluis. Sunt qui edera gestationes conuestiunt, formas ex plantis, fruticibus, arboribus, faciunt, variasque ex his subtiliter compositis & plicatis figuras exprimunt & reddunt. Vnde quidam Typiarios eos efferendos contendunt à typis, id est, formis ac figuris, quas exprimunt. Hos eleganter hoc verborum ambitu Iulius Firmicus lib. viij. Mathes. cap. x. designat: Vel qui, ait, buxeas arbores tondens in belluas fingat aut virides porticus in circulum flexis vitibus faciat.

Torrens est, ait Vlpianus, qui Graecè χείμαρρος. l. 1. D. de fluminib. Festus verò libro xvij. Torrens, ait, significat fluuium subitis imbribus concitatum, qui alioquin siccitatibus exarescit.

Tractatus pro quaestione & articulo in l. 5. in prin. & §. penult. D. de praescript. verb. l. vlt. D. si pars hered. pet. l. 32. §. officio. D. de arbitr. Sic Tractatu habito in l. 9. D. de gradib. & adfi. At in l. 32. D. pro soc. tractatu habito est, conuentione habita.

Tractoriae diplomata & litteras euectionis publicae praebitionis que significant. Rubr. de tractorijs & statiu. lib. xij. C. Sic enim eam Rubricam emendandam censeo, eodemque collyrio etiam l. 2. C. de desertorib. lib. xij. & l. penult. de cursu pub. eo. lib. medebimur, in quibus Tractoriae pro Tractorijs perperam ac mendosè vulgo legitur. Sed & in l. 1. C. de tractor. & stat. vbi impressi codices Tractatores cum statiuis, rectiùs & Rubricae conuenienius scriptorum codicum auctoritate freti legemus Tractoriae cum statiuis. Huius nostrae scripturae veritatem praeter veteres libros, etiam impressi Beati Augustini codices comprobant: in quibus, Epistol. xv. ita scriptum est, Tractoria ad me denuo Idib. Nouembr. venit. Quae & mox tractoria epistola ibidem appellatur. Et in lib. post collatio. contra. Donatist. cap. xxiiij. A primatu suo per tractoriam sunt euocati. Formulam tractoriae legatorum ex antiquo libro scripto sumptam hic adscribam.

Ille Rex omnibus agentibus (locus) Nos in Dei nomine Apostolico viro. N. necnon & illustri viro. N. partibus illis legationis causa direximus. Ideo iubemus, vt locis conuenientibus eisdem à vobis euectio simul & humanitas ministretur: Hoc est veredos siue paraueredos tot, panes nitidos tot, vini modios tot, ceruisiae modum tantum, lardi libras tot, porcos tot, porcellos tot, veruices tot, agnellos tot, phasianos tot, pullos tot, oua tot, oles libras tot, gari libras tot, mel tantum, aceti tantum, piper tot, grani masliches tot, dactylas tantas, pestasias tantas, amygdala tot, cereos tot, salis tot, olera, legumen, carra tanta, faculas tot. Itemque vectu ad caballos eorum foeni carra tanta, suffusi modios tot. Haec omnia diebus tam ad ambulandum, quàm ad nos in Dei nomine reuertendo vnusquisque vestrum per loca consuetudinaria eisdem ministrare & adimplere procuretis, quatenus nec moram habeant, nec iniuriam perferant, si gratiam nostram optatis habere.

Sed & qui Tractatores in impressis libris, Tractores in scriptis, vocantur. l. vlti. C. de executorib. & exactorib. libro xij. Tametsi in Lexico B. Germani Tractatores inuenio παραπομποὺς verti. In Nouellis planè πραιδεύτων non semel fit mentio & maximè in Nouell. περὶ ἀνθυπάτου Καππαδοκίας. Et in Nouell. περὶ τῶν τῶν δημοσίων αἰτιῶν. Et in Edicto Iustinian. xiij. Quos curam egisse τῆς εἰσπράξεως τῶν δημοσίων φόρων ex illis locis liquet.

Tractus temporis. l. 12. l. 43. §. vl. D. de procuratorib. l. 30. D. de diuers. regul. iur. Tractus pro plaga & regione. l. 4. C. de summa trinit. l. 2. C. de offic. praef. praet. Valer. lib. vij. cap. j. Mauritaniae & Numidiae ceterarumque illius tractus gentium. Frontin. lib. j. de Aquaeductib. Ea namque est, quam omnes tractus eius per vicem in modulos certos dispensatam accipiunt.

Traiici vectores dicuntur, qui in vlteriorem ripam vel litus exponuntur. l. 3. D. naut. caupon.

Traijci etiam pecunia, quae trans mare exportatur. l. 39. §. patruus. D. de adm. tut. l. 9. §. 1. D. ad leg. Iul. pecul. Inde Traiecticia pecunia nautica quae periculo creditoris traijcienda mutuo datur.

Traiecticia, ait Modestinus, ea pecunia est, quae trans mare vehitur. Ceterum si eodem loco consumatur, nō erit traiecticia. l. 1. D. de naut. foen. Sic in l. 3. §. si seruus. D. de pecul. & in l. 1. & l. vlt. C. de naut. foen. & in l. 19. C. de vsur. & l. 2. §. vlti. D. quod cert. loco. & in l. 23. D. de obligat. & action. Paul. lib. ij. Senten. tit. xiiij. & Nou. Constit. cx. Appellatur nautica pe-

cunia in l.1. §.vlt. D.nautæ, caupon. l.3. D.de naut.fœn.

Traijcere armenta l.12.D.de seruit.rust.

Traijcere aquæductum l.11.§.1.D.de publicia.

TRANSCRIBERE in alterius ius transferre significat.l.12. D.de præscript. verb. l.3. C.de reuoc.his, quæ in fr.cred.l.41. §.agri plagam. D.de legat.iij.l.3.C.de reb.auct.iud. Agratius in lib.de Orthograph. Transcribere, ait, dicimur, cùm ius nostrum in alium transit. Sic transcripta prædia accipe in l.vlti. de præd. naucul.lib.xj.C. Ambro.lib.vj.Epistol. Denique transcriptis in aliorum iura prædijs virum sequitur. Symmach.lib.ij.Epist. Cum ad soliditatem transcriptæ in nouum dominium possessionis cuncta ex more celebrata sint.

Aes alienum in se transcribere, id est, transferre in l.43.D.ad Velleia.

TRANSFVGA non is solùm accipiendus est, qui aut ad hostes, aut in bello transfugit, sed & qui per induciarum tempus aut ad eos quibus cum nulla amicitia est, fide suscepta transfugit, maloq́ue consilio & proditoris animo patriam reliquit.l.19. §.transfugæ. D.de captiu.& postl. Festus lib.xiiij. Gallum Aelium perfugam, qui & transfuga dicitur, definisse scribit, qui liber aut seruus aut hostis sui voluntate ad hostes transierit. Sic in l.14. D.ex quib.caus.maior. & l.38.§.1. D.de poen. l.3.in fi.D.ad leg.Corn.de sicar.

Transfuga metalli, qui ex metallo refugit in l. 12.§.si deportatum. D.de captiu. & postl.qui aliàs refuga dicitur.

TRANSIGENDI verbum generale est, & ad omnes species pertinet, quibus controuersiæ deciduntur atque finiuntur. Itaque & iureiurãdo transigi negotium dicitur. l.31. in fi.D.de iureiur. Seneca præfatio. libri vij. Declamat. Placet, inquit, tibi rem iureiurando transigi. Et sententia transigi l.13. §.poena grauior.D.de his qui not.infam.l.1. §.sicut.D. ad Turpillia. l.5. D.de decurionib. l. 15. D. ad municipal.

Ita transigi negotia accipimus. l. 2. D. si quis cautio. & l.1. §.1. D.de pactis, & velut pacto transegisse videtur de credito, qui contentus fuit pignora possidere.l.15.§.si pignora.D.de re iudic.

Transegisse videtur cum possessore, qui iureiurando litem æstimauit eo pretio quod ipse constituit.l.46.D.de rei vindicat.

Transacta finitaq́ue in Senatusconsulto Tertylliano sic accipimus, iudicio terminata transactione composita, longiorisq́ue temporis silentio finita.l.1. §.vlt. D.ad S.C. Tertyll.l.230. D.de verb. signif. quæ ipsa inscriptione suadente eò referenda est.

Paulus verò libro singulari de tacitis fideicommissis, transacta finitave intellegenda scribit non solùm de quibus controuersia fuit, sed etiam quæ sine controuersia sint possessa. l. 229.D.de verb.signif.

Transactio specialiter conuentionem significat, qua à lite iam mota vel mouenda aliquo dato retento promisso receditur.toto titu.de transactio. D. & C. Et à pacto hoc distat, quòd qui transigit de re dubia & lite incerta neque finita, non gratuitò decidit: qui verò paciscitur donationis causa, rem certam & indubitatam liberalitate remittit. l. 1. D. de transactionib.

Transactum autem dicitur siue Aquiliana stipulatione, siue pacto sit transactum.l.2. D.de transaction. vtroque enim modo transactiones fiunt.l.15.C.eod.tit.

TRANSLATIO legati est, cùm ab vno ad alium legatum transfertur. fit verò ea quatuor modis, quos Paul. explicat in l.6. D. de adim.legat. De hac translatione agit l.vlti.D. de his qui pœnæ nom. & Iustinian. in tit. de ademptio.legator.

Translatio etiam iudicij, litis translationem significat.l.17.§.sed & si pater. D.de iniur.cum iudicium ab vno susceptum in alium transfertur in l.25.l.27.D.de procuratorib.

Translaticiè pro defunctoriè & collusoriè in l.1.§.præuaricatorem.D.ad Turpill.

Translaticiè pro obiter in l.1.D.de iure patron. l.55.§.qui fideicommissi.D.ad Trebell.

Translaticia edicta dicebantur, quæ ex veteri & recepto iure eoq́ue quod antea optinebat, componebãtur. Cic.iij.in Verrem, In re tam vsitata satis est, ostendere omnes antea ita ius dixisse, & hoc vetus edictum translaticiumq́ue esse. Cognoscite aliud hominis in re vetere edictum nouum. Idem lib.iij.Epistol. ad Attic. Alterum caput est, translaticium de impunitate si quid contra alias leges eius legis ergò factum sit. Erat enim hoc caput ex libris antiquis legibus in Clodiam legem transcriptum. Gellius lib.iij.cap.penul. Hoc significabat edictum, quo nunc quoque COSS. cùm Senatores in curiam vocant, seruandæ cõsuetudinis causa trãslaticio vtũtur.

TRADITIO rerum corporalium est. Incorporales enim traditionem non recipiunt. l. 43.§.1.D.de adquir. rer.dom. Sed in his vsus iuris pro traditione possessionis cedit. l. 20. D.de seruitutib. Eo'que modo traditio seruitutum accipienda est in l.1.in fin.D.de seruitut.rust. & traditio vsusfructus in l.13.§.1. D.de publicia.

Traditionis autem nomine Iurecõsulti omnes adquisitionum species cõplectuntur vt stipulationis verbo obligationes omnes. Ideóque sæpe stipulari & Per traditionem accipere coniungunt, cùm omnem obligationem

nem & dominij adquisitionem significare volunt, vt in l.12.§.de illo. D.de vsufr.l.27.§.1. D.ad Trebellia.l.12.§.2.D.de captiu.& postl. l.14.l.15.§.si seruus.D.de cast.pecul.l.14.D.de vsu & habit.l.25.§.licet.D.de liber.cau.l.33.& l.39.in fin.D.de adquirend.rer.do.l.86.§.cùm seruus.D.de legat.1.l.12.D.de auct.tut. Ex cõtrario in l.6.D.de verb.oblig.nec tradere nec promittendo obligari hoc continet, nec alienare nec ex aliquo contractu obligari.

Traditæ videntur trabes, quas emptor signauerit.l.14.in fi.D.de peric.& commo.

Tradita res videtur, si cùm apud me esset ex aliqua causa, post emptionem apud me remanserit.l.11.§.si quis rem.D.de publicia.l.62. D.de euictionib.l.9.§.interdum.D.de adquir. rer.do.. Non videtur traditus seruus, quem donec pretium solueret, à venditore emptor conductum rogauit, cùm eius possessio per locationem à venditore retineatur.l.16.D.de pericul.& commo. Si quis fundum per Epistolam donet ei, qui in eo fundo sit, sufficit hoc ad traditam possessionem. Idem est & si à fundo absit, si tamen qui donat, ab eo conducat, vel vsumfr.retineat, vel si eius nomine constituat possidere.l.77. D.de rei vindic.l. 35.§.sed si quidem.D.de donationib.

TRAPETVM in l.19.§.illud. D.loca.mola est oliuaria, interprete Isidoro lib.vlti. Etymol. cap.xiiij.vnde in Lexico. B. Germani Trapetum ἐλαίων μύλος, & ἐλαιουργεῖον redditur. Plin.lib.xv.cap.vj.de oleis agens, Postea, ait, inuentũ, vt lauarentur vtique feruenti aqua, protinus prælo subijcerẽtur solidæ (ita enim amurca exprimitur) mox trapetis fractę premerentur.

TRAPEZOPHORA in l.3.D.de suppel. leg. Pollux lib.x.onomast.cap.xix. τραπέζιον ἐφ' ᾗ τὰ ἐκπώματα κατέκειτο, id est, mensam in qua vasa potoria collocabantur, τραπεζοφόρον recenti significatione dictam scribit.

TREBELLIANVM Senatusconsultum Anneo Seneca, & Trebellio Maximo COSS. factum de fideicommissarijs hereditatibus, hoc continebat, vt restitura hereditate fideicommissario & in fideicommissarium actiones hereditarię transirent. Vlpia.in Instit.tit. xxij.§.restituta.Institut.de fideic.hered. Sed Iustinia.in hoc Senatusconsultum etiam Pegasianum quod de quartæ detractione scriptum erat, transtulit. Hodie igitur ex Trebelliano non tantùm transire actiones, sed & quartam detrahi dicimus.

TREMISSES l.penult.in princip.C.de excoctio.& translatio.milit.an.lib.xij.l.3.C.de milit.veste.eo.lib. Aureorum siue solidorũ tertiam partem valentes nummi. Quos posteriorum Imperatorum tempore siliquas octo pependisse non dubium est, quandoquidem ex eorum constitutione duos & septuaginta solidos ex libra conflatos constat.

TRIBVNAL, vt Isidor.definit, locus sublimis & editus in quo considentes magistratus ius dicunt.l.pen. D.de iustit.& iur. Pro Tribunali enim soli magistratus sedebant. Vnde ius dicentem hac periphrasi nonnumquam Iureconsulti demõstrant, Qui tribunali præest, qui pro tribunali cognoscit.l.j.§.pen.D. de iudic.l.2.D.de re iud.

TRIBVNI militaris fit mentio in l.12.§.vlt.D. de re milit.l.11.l.13.eod.titul.lib.xij.C.l.vn.C. de salgamo.li.xij.l.1.C.de commeatu. eo.lib. Tribuni prætoriani in l.vlti.C.de numerar. lib.xij.l.4.C.de apparit.magist.mil. Tribuni scholarum. l.8.C.de erogat.mil.an.libro xij. Rub.de comitib.& trib.schol.& apud Marcellinum libro xxij. Tribuni vigilum in l.penult. C.de apparitoribus magist. mil.lib.xij. Tribunus voluptatum apud Cassiodorum in lib. Variar.

TRIBVTVM initio pecunia ea, quæ populo imperabatur, appellata est, siue quod tributum à singulis pro portione census exigeretur, vt Varro lib.iiij.de lingua Lat.scribit, siue ab intributione, aut quod militibus tribueretur, vt Vlpia.in l.27.in fin.& Fest.libro xvij.probant. Tributa verò posteaquam Augustus cum populo prouincias partitus est, appellata sunt, quæ bello victæ prouinciæ populo quotannis pendebãt: quæ verò Cæsaris prouinciæ ad belli subsidia inferebant, stipendia sunt vocata. Ea causa est, cur tributa à stipendijs, Tributariaq; prædia à stipendiarijs separentur.l.13.D.de impens.in res do. l.46.§.qui compensationem.D.de iure fisc.§. per traditionem.Institution.de rer.diuis. Vbi Theophil. hanc horum verborum differentiam verissimè tradidit, quæ à quibusdam immeritò ridetur. Italica quidem certè prædia immunia erant.

Tributa autem quædam erant personarum siue capitis; quædam verò pro prædijs, aut mouentibus reddebantur. l.3. D. de censib.l. 42.D.de pact.l.32.in fi.D.de vsufruc.leg. l.14. §.idem Iulianus. D.de act.empt. Vnde Tributoria causa.l.46.§.vt debitoribus.D.de iure fisc.

Tributoria actio à Prætore redditur in dominum, quo sciente seruus in peculiari merce negotiatus est, si quid cum eo eius rei causa contractum erit, vt quidquid in his mercibus erit, quódque inde receptum erit, id inter dominũ, cui quid debebatur, & ceteros creditores pro rata portione distribuatur, à qua distributione tributoria nomen habet.tit.de tributor.D.§.introduxit.Instit.quod cum eo. l.3.D.quando ex fac.tut.

TRIENS tertia pars est assis, & quattuor

vncias continet: vnde Trientes vsuræ, quæ intra tertiam partem centesimæ concluduntur. Quomodo & Trientarium fœnus apud Capitolin. in Antonio, & Trientes pensiones apud Lamprid. in Alexand. interpretari oportet.

TRIERARCHVS, qui triremibus præest. l. vn. D. de bonor. possessio. ex testam. milit. & apud Cicero. iij. in Verrem, & Corn. Tacit. lib. xviij.

TRIGEMINI sunt tres vno partu editi, quales fuêre Horatij temporibus Tullij Hostilij Romanorum regis. l. 7. D. de reb. dub. l. 3. D. si pars hered. l. 137. D. de verb. oblig.

TRIPLICATIO est defensio, quæ replicationi obijcitur. l. 7. §. 1. & §. cùm dementis. D. de cur. fur. Instit. de replicatio. in princ.

TRITAVVS est patris & matris atauus, aui vel auiæ abauus, proaui proauiæ proauus, abaui vel abaulæ auus, ataui vel atauiæ pater, dictus quasi tertius auus. l. 3. l. vlt. §. sexto. D. de gradib. & adf. Scribitur autem in d. l. 3. Triauus Triauia in P. Florent.

TVERI se pro eo quod est sustentare, tolerare, exhibere se, & alere in l. penult. & l. vlt. D. de in rem verso. l. 1. §. sed nonnullos. D. de tutel. & rat. distr. Notandum est autem hoc verbum etiam passiua significatione contra grammaticorum regulas vsurpari à Iureconsultis non semel, vt in l. 7. D. de curatorib. fur. l. 17. D. de iniusto rup. l. 30. D. de liber. caus. l. 5. §. ad eam autem. l. vlt. in fi. D. de legat. præst. l. 17. in fi. D. de noxalib. l. 3. C. de seruitutib. l. 153. de decurionib. in C. Th. Sic & Varro lib. iij. de Re rust. capit. j. Et in pace à Rusticis Ro. alebantur, & in bello ab his tuebantur. Vitruu. lib. viij. Res omnes nō ali sine elementorum potestate, neque crescere, nec tueri.

TVMPANA in l. 34. §. vlti. D. de auro argen. Margariti genus quod ita Plinius lib. ix. cap. xv. exponit, Quibus vna tantum est facies & ab ea rotunditas auersis planities, ob id tympana nominantur.

Tympanum etiam in instrumentis olearijs numeratur in l. 21. §. illud. D. locati.

TVMVLTVM Cicer. j. in Ant. Oratio. bellum subitò, & de repente concitatum appellari scribit. Ita potest hoc verbum accipi in l. 1. §. 1. D. depos. l. 24. in fi. D. de diuers. reg. iur.

TVNC in edicti Vnde vi his verbis, QVAEQVE IBI TVNC HABVIT, sic accipimus, tunc cùm deiiceretur. l. 1. §. rectissimè. D. de vi & vi arm. In hac oratione, SI IN QVINQVENNIO FILIVS TITIO NASCATVR, TVNC HERES DATO, Articulus TVNC extremi quinquēnij tempus significat, l. 4. in fi. D. de condicio. & demon. Tunc ex hac die in l. 126. in princip. D. de verbor. obligatio. quod vulgò dicimus, Ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc.

TVRBAM Labeo appellatam aiebat ex genere tumultus & Græco θορυβεῖν tractā. Idem Turbam à Rixa hoc modo separabat, quòd Turba multitudinis hominum erat turbatio & cœtus, Rixa etiam duorum. Et ita in edicto à Prætore de damno quod in turba dato est proposito, in turba factum accipimus, quod decem aut quindecim hominibus coactis factum est. l. 4. in princ. & §. 1. D. vi bon. rapt.

Turbare signa, est confundere & permiscere, sic vt adgnosci iam nō possint. l. 22. §. si signa. D. qui testam. fac. Quintilia. libr. xij. cap. viij. Denique linum ruptum aut turbata cera, aut sine adgnitione signa frequenter inuenies.

Turbare rationem sibi commissam est conturbare l. 1. in fi. D. de seruo corrup.

TVRPES personæ sunt famosæ & inhonestæ personæ, veluti lenones, meretrices, vispiliones, harenarij, histriones, pantomimi. l. 3. D. si quis à paren. l. 72. §. pen. D. de solutionib. l. 27. C. de inoff. test. l. 7. & l. 63. §. si sub condicione. & §. si verò nominis. D. ad Trebellia. l. 22. §. necnon illud. D. sol. matri. l. 12. de scænic. in C. Th. Et ita in l. 17. D. de testam. tut. l. 12. D. de sponsalib. l. 3. §. Iulianus. in fin. D. de liber. exhib. Sed & aliàs turpe plerumque significat famosum & quod infamiam irrogat. Sic Turpes actiones, Turpiáque iudicia, appellantur, quę damnatis infamiam inferunt. ἀτιμωτικὰς ἀγωγὰς vocat Theophil. in §. ex quibusdam. Inst. de pœn. tem. litig. Quales sunt, iniuriarum, vi bonorum raptorum, serui corrupti, rerum amotarum, tutelę, fiduciæ, mandati, pro socio, depositi l. 56. D. pro soc. l. 2. D. rer. amot. l. 1. D. de his qui not. infa. Ita Turpe tutelæ iudicium dixit Cicero lib. 1. de Orato. Et Pro Cæcinna Turpe iudiciū dari aduersus eum, qui tutelam fraudasset. Idem'que Turpia mandati, pro socio, depositi, iudicia appellat. in Oratio. pro Roscio Com. Sic turpi iudicio damnatos apud eundem in Oratio. pro Cluentio, interpretare, qui eo iudicio damnati sunt quod infamiæ notam inurit.

Turpes condiciones, quæ inhonestæ & contra bonos mores sunt. l. 63. §. si sub condicione. D. ad Trebellia. l. 112. §. penul. D. de legat. libro 1.

Turpis institutio. l. 9. D. de lib. & post.

Turpia legata, quæ denotandi magis legatarij causa scribuntur. l. 54. de legat. 1.

Turpis pactio. l. 7. D. de his qui not. infa.

Turpia lucra ob falsum testimonium, ob gratiosam sententiam, aut aliàs turpiter & scelere quæsita. l. 5. D. de calumniatorib. l. 16. §. vlti. D. quod met. cau.

Turpiter datur quod meretrici datur: Itē quod datur,

datur, vt male iudicetur. l.3.l. 4.§.sed quod meretrici.D.de condict.ob turp.cauſ.

Turpiter accipitur quod in hoc accipitur, vt res depoſita, vel commodata reddatur. l.5.D. de tutel.& ration.diſtrah.l.vlt.D.de condict. ob turp.cauſ.

TVRPILLIANO Senatuſconſ. pœna quinque librarum auri plectuntur, qui ſine abolitione ab accuſatione deſiſtunt. toto titulo ad Turpillia.D.& C.l.3.in fi.D.de procuratorib. Meminit huius Senatuſconſulti l.22. in fi.D. de his, quæ vt indign. l.6. §.qui iudicij.D.de decurionib.l.14. §.1.D.de bon.libert.l.5. in fi. D.de pœn.Conſtantinus lib.j.tit.iij. τὸ συκοφαντῶν δόγμα vocat. Nomen autem habet à Turpillio, qui cum Pæto conſulatum Neronis temporibus geſsit, vt memini me in lib. ſingul.de Adulter.adnotare.

TVTELAM Seruius Sulpitius definit vim eſſe ac poteſtatem in capite libero ad tuendum eum, qui ſe per ætatem defendere non poteſt, iure ciuili datam ac permiſſam. Quam vim ac poteſtatem qui habeant, Tutores appellantur. l.1. D.de tutel. Inſtitut. de tutorib. in princ.

Tutores autem, vel teſtamentarij appellantur, qui ſcilicet teſtamento dati ſunt, vel datiui, qui à magiſtratibus dati ſint. l.7. D.rem pup. ſal.fo.l.vl.C.de legit.tutorib.quales ſunt Attiliani & Iuliani & Titiani tutores. Inſtitut. de Attilia.tutor. Sunt & legitimi tutores adgnati, videlicet quibus lex xij. tab. vt ſucceſſionis emolumentum, ita & tutelæ onus detulit.

Sunt quidam tutores, qui honorarij appellantur. Sunt qui rei notitiæ gratia dantur. Sunt qui ad hoc dantur, vt gerant. l. 14. §.1. D. de ſolutionib.

Honorarij autem dicuntur, qui honoris gratia dantur. l.60.D.de ritu nupt.l.2. §.1. D.de adm. tutor. Qui & ſi non gerant, periculo tamen tutelæ ſubijciuntur. Ceterùm honoris cauſa datus tutor non videtur, quem pater à ceteris tutoribus rationes accipere voluit. l.26.§. 1.D.de legit.tutorib.

Notitiæ verò cauſa tutores dari olim liberti ſolebant quòd in familia verſati cognitas ac perſpectas pupilli facultates haberēt, & ideo tutores earum notitia inſtruere poterant. l.1. §.ſi pupillus.D.de tutel.& rat.diſtr.l.32.§.1.D; de teſtam.tut.l.1.C.de peric.tut.

Pro tutore negotia gerere qui dicantur expoſui lib.xiiij.

Tutelæ actio duplex eſt: Directa vna, quæ pupillo aduerſus tutorem: altera Cōtraria, quæ tutori aduerſus pupillum competit. titul. de contrar.& vt.act.tut.

Tutelam reddere, tutelæ rationes reddere Iureconſultis ſignificat. l.2. §. ei quoque. D.de iudic.l.21.D.de tutel.& rat.diſtr.l.vn.in fin.D. ſi penden. appell. Dicunt & eodem ſenſu, reſtituere tutelam. l.7.§.vlti. l.28. in fin. D.de adm.tut.l.1.§.vlt.D.de vſur.l.21.in fi.D.de annu.leg.l.1.§.ex illa.D.ad leg.Corn.de falſ.l.10. D.rem pup.ſal.ſo.l.penult.C.de ſuſp.tutorib. Sic tutelam exigere & tutelam repoſcere pro tutelæ rationes repoſcere. in l.13.D.de tutel.& rat.diſtr.l.30.D.de adminiſtr.tut. Et recipere tutelam Suet. in Claudio cap. ij. Diu etiam atque poſt tutelam receptam alieni iuris & ſine pædagogo fuit, id eſt, poſt pubertatem. In ſuam tutelam venire, & ſuæ tutelæ effici, eſt ad pubertatem peruenire. l.7. §.1.D. de admin.tutor.l.8.§.1.D.de ſecun.tab.l.39.D. de vulg.& pup.l.54.in fi.D.de heredib.inſtit. l.vlt.D.de iure delib. l.32. D.de legat.j. Sic in edicto prætoris de miſsione in poſſeſsionem verba hæc, SI PVPILLVS IN SVAM TVTELAM VENERIT accipienda ſunt. l. 5.§.ait Prætor. D.quib.ex cauſ. in poſſeſſ.eat. Proinde ſi filiæfa. ita legatum ſit, cùm in tutelam ſuam peruenerit, tunc debebitur, cùm viripotens facta fuerit. l.51. D.de legat. lib.iij. Nec verò Iureconſultis tantùm, ſed & alijs Latinis auctoribus huiuſmodi locutio placuit. Cicero quidem cùm aliàs ſæpius, tum in lib. de Orato. ita locutus eſt. Negaretq; niſi poſtumus & natus, & antequam in ſuam tutelam veniſſet, mortuus eſſet, heredem eum eſſe poſſe, qui ſecundum poſtumum & natum & mortuum eſſet heres inſtitutus. Idem lib. ij. de Inuentio. Quidam pupillum heredem fecit, pupillus autem ante mortuus eſt, quàm in ſuam tutelam veniret. Porrò interdum ea verba ſignificant, Cùm in ſuam tutelam & poteſtatem peruenerit. Quod ex coniecturis erit æſtimādum, Interdum etiam xxv. annum hæc verba demonſtrant, ſi ea mens fuerit loquentis teſtatoris. l.56.in fin.D. de legat.iij. In qua Vlpian. ex voluntate teſtantis aliam atque aliam hæc verba recipere interpretationem docet.

TZANCARVM, vel TZANGARVM (eſt enim quædam in ſcriptura varietas) fit mentio in l.3.& l.vlti. Quo quemque habitu eſſe op. in C.Theod. Et ita fortè apud Vopiſc. in Claudio verbum hoc pro zanchis quæ inter veſtimenta numerantur ſubſtitui debet. Genus autem quoddam calceamentorū id fuiſſe, adductus libelli Græci de officijs aulæ Conſtantinopolitanæ verbis, ſuſpicor, quæ ita habent, ἔτι καὶ ἕτερον εἶδος ὑποδημάτων ἐκαλοῦντο τζάγγια, ἔχοντα ἐκ πλαγίων ἐπὶ τὰς κνήμας ἐπὶ τῶν ταρσῶν αὐτοὺς ἀετοὺς διὰ λίθων καὶ μαργάρων ἅπερ φορεῖ ὁ βασιλεὺς εἰς τὰς προελεύσεις καὶ τὰς πανηγύρεις. ὁ δὲ ταῦτα ποιῶν, οὐ τζαγκάριος, ὡς οἱ ἕτεροι, ἀλλὰ τζαγγμάτων ὀνομάζεται. Sed & Moſchopul. in lib. περὶ σχεδῶν,

τζαγ

τζαγκάρεον vulgò appellari scribit quem Attici σκυτοτόμον, id est, cerdonem coriarium vocant. Planè Imperatorũ calceamenta purpurea & φοινικοχρόα fuisse Zonar. Tomo iij. Annal. in Michaëlis Theophili filij imperio indicat. ἐδίδου, ait, αὐτῷ τὰ φοινικοχρόα πέδιλα, καὶ πορφυρίζειν ὑποδήσασθαι καὶ βασιλικὰ αὐτὰ ἦν. Eadę mox τὰ βασιλείας παράσημα vocat. Idem in Basilio Porphyrogeneto, κατανοήσας ὁ βασιλεὺς εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὑποδήματα ὑποδήματα φοινικᾶ, τὰ μὲν γὰρ εἶναι τῆς βασιλείας γνωρίσματα ὁ σκληρὸς ἀπεδύσατο, τὰ δέ γε πέδιλα οὐκ ἀπέθετο, & quæ sequuntur. Guilel. Tyrius lib. xv. de Bello sac. cap. xxiij. Exhibita, ait, sibi in patris præsentia, & eo mandante imperiali reuerentia, ocreis, vt mos est, in illo Imperio, insignitus purpureis ab vniuersis legionibus certatim Augustus est appellatus. Idem etiam Nicetas in Annalibus confirmat, καὶ τοῦτον, ait, ἀθρόως καταλείψειν τῆς βασιλείας διάδοχον, φυλέτι τε οἱ πέδιλα μέλανα ἀπέδωκε καὶ βασιλέα ἤδη ἀνηγορεύθη. Et aliàs, τοῖς μὲν πολλάκις ἐπὶ γῆρας. Ἀλέξιος τοῦτο τὸ ὄνομα, πορφυρίδα μεταδοὺς καὶ πέδιλα ἐρυθρὰ ὑποδέσασθαι ἐφιεὶς καὶ συνευφημεῖσθαι οἱ παρ' ἐρῶν ἐπαινεῖν ῥωμαίων αὐτοκράτορα ἀνηγορεύθη.

B. BRISSONII DE VERB. QVAE AD IVS PERTINENT, SIGNIFICATIONE,

LIBER XIX.

VACANTIA bona dicũtur eorum, qui sine herede decedunt, quæ lege Iulia ad fiscum deferuntur. l. 96. §. 1. l. 114. §. quæ intestato. D. de legat. lib. j. l. 50. D. de manum. testam. l. 6. §. cit fisco. D. ad Trebellian. l. 6. §. certè. D. si quis omissa causa test. l. 1. §. 1. l. vlti. D. de succeßl. ed. l. 3. §. diuus. l. 41. D. de iur. fisc. l. 18. D. de vsucapionib. l. 19. D. de diuers. temp. l. 10. C. de inoffic. l. 22. C. de appellatio. l. 1. C. de quadr. præscript. l. 1. C. de donatio. inter vir. l. penult. & l. vlt. de vacation. lib. x. C. Strabo ἀδέσποτα vocat libro xvij. Geograph. quod dominum, id est heredem nõ habeant. Constantinus verò ἀκληρονόμητα. Sic Vacantem hereditatem accipe in l. 13. §. item si quis à fisco. D. de petit. hered. Et Vacare bona, in l. 2. in fi. D. ad Tertyllia. & in l. 38. D. de iure fisc. quorum neque heres, neque possessor extat, ab eo quòd domino vacua iacent. Vacantes areæ quæ nullũ vsum ciuitatibus ornatumq; præbent. l. 41. C. de operib. publ. Vacare etiã domus dicitur, quæ à nullo inhabitatur. l. penult. §. 1. D. de vsu & habit. Et Vacare possessio, quæ à nullo detinetur. l. 37. D. de vsucapionib. Vacare seruus qui nullum ministerium præstat. l. 11. D. ad exhibend. Et Vacare hereditas, in l. 30. D. de vulg. & pup. quæ ab heredibus scriptis adita nõ est. Vacare quoque portio dicitur, quæ testamento nulli data est. l. vlt. D. de secun. tab. §. videamus. Instit. de hered. instit. Quomodo & vacuam partem intellege in l. 19. & l. 59. §. 1. D. de hered. instit. Et vacuum sextantem, in l. 8. D. de secun. tab.

Vacuum autem propriè inane significat. Ita vacuus locus, vacuus vterus pleno opponitur. l. 30. §. penult. l. 83. D. de adquirend. hered. l. 2. §. 1. D. de decurionib. Ita vacuæ tabulæ, id est, nihil scriptum habentes. l. 11. D. de iniusto rupt.

Vacuus fundus, qui à nemine detinetur & occupatur. l. 33. D. loca. Cornific. iiij. Rhet. ad Herenn. Necesse est cùm constet istum fundum nostrum esse ostendas te aut vacuum possedisse aut vsu tuum fecisse. Eodem'que modo vacua possesio, quæ à nemine detinetur. l. 18. in fi. d. l. 68. in fi. D. de cõtrah. emp. l. 52. in fi. l. 75. §. qui id quod. D. de verb. oblig. l. 3. §. hoc interdictum. D. de itin. actúque. l. penul. in fin. D. de adquirend. possess. l. 3. C. eo. titu. l. 4. §. si tu me vi. D. de vsucapio. l. 19. D. de

vi &

vi & vi arm. Cic. lib. iij. de Orato. Nostra est, inquam, omnis ista prudentiæ doctrinæ'que possessio, in quam homines quasi caducam atque vacuam abundantes otio nobis occupatis, immolauerunt. Quintilia. Declamatio. xij. Vndecumque offulsit lucrum, sine respectu salus publica addicitur & in vacuã possessionem fames venit.

Ita vacua possessio dari, tradique dicitur. Et in vacuam possessionem mitti introduci've, qui in fundi possessionem liberam, & à nemine occupatam introducitur. l. 3. §. 1. D. de actio. empt. l. 3. D. de vsur. l. 32. §. arbitri. D. de recep. qui arbit. l. 18. §. si venditorem. l. 33. l. 34. D. de adquir. possess. Vacua autem possessio emptori tradita nõ intellegitur, si alius vel ventris, vel legarorum nomine in ea sit, vel creditores bona possideant. l. 2. §. vlti. D. de act. empt. Quamquam hi non possideant, sed magis custodiendi & obseruandi causa in possessione sint.

Vacua traditio, pro, vacuæ possessionis traditio in l. 20. D. de seruitutib.

Vacatio, munerum publicorum excusationem significat. l. 5. §. vlt. in fi. D. de munerib. & honor. tit. de vacat. & excusat. muner. Sueton. in Claudio cap. lv. Cùm decurias rerum actu expungeret, eum qui dissimulata vacatione, quam beneficio liberorum habebat, responderat, vt cupidum iudicandi dimisit. Plin. lib. x. Epistol. Cùm citarem iudices conuentum inchoaturus, Archippus vacationem petere cœpit, vt Philosophus.

Vacatio autem muneris publici non præstat, vt ne magistratus quis creetur. l. 12. D. de muneribus & honoribus. Ea verò omnia, quæ extra ordinem ad tempus indicuntur, ab his qui vacationem meruerunt, exigenda non sunt.

Vacatio etiam ex lege Iulia Papia dari dicebatur his personis, quæ necessitate matrimonij contrahendi ad tempus liberabantur, & interim nihilominus, ex aliorum testamentis perinde atque nuptijs deuinctæ capere poterant. Vlpia. in Institut. tit. xiiij. Feminis, ait, lex Iulia à morte viri anni tribuit vacationẽ, à diuortio sex mensium, &c. Sueton. in Augusto cap. xxxiiij. de lege Iulia, de maritandis ordinibus. Hanc, inquit, cùm aliquanto seueriùs, quàm ceteras emendasset, præ tumultu recusantium ferre non potuit, nisi adempta demum lenita've parte pœnarum & vacatione triennij data, intra quæ vacationis tempora viduam manentem vacantem appellari in l. 5. §. qui vacantem. D. ad leg. Iul. de vi pub. defendi potest. Quamquã & quamlibet viduã accipi posse non ignorem. Quintilia. Declamatio. xv. Siue enim, iudices, malignitas est, persuasionis humanæ feminam vacãtem vocare meretricem seu miseræ nomen, id imposuit aliquis amator. Corn. Taci. etiam vacuam mulierem in eumdem sensum dixit lib. xiij. Annal.

Vacare dicitur pecunia, quæ non occupatur, neque nominibus vel in emptionem prædiorum collocatur. l. 12. in fi. D. de admin. tut. Vnde vacua pecunia quæ occupata non est, sed in arca sterilis & otiosa mansit. l. 24. D. de præscript. verb. l. 28. D. depos.

Vacantes, quantum existimo, ab Impp. appellantur, qui nulla iam dignitate funguntur, siue munere excesserint, siue numquam gesserint. l. vlt. C. vt dignit. ordo seruer. l. vl. C. de primicer. & secund. lib. xij. Vacantes etiam tribunos, apud Ammia. Marcell. lib. xxxj. & Veget. lib. iij. cap. xvij. legimus.

Vades propriè dicebantur, vt Asco. in Monosyllab. & Festus libro vlti. ostendunt, qui reum capitis sistendum spondebant. Qualis fuit ille Damon, de quo Cicero libro tertio Offic. meminit. Sed tamen quicumque pro altero vadimoniũ etiam in ciuili causa promittebat, vas appellabatur. Acron ad illa Horatij verba lib. j. Serm. Sat. ij.

Ille datis vadibus, qui rure extractus in vrbem.

Vadibus, ait, id est sponsoribus, à vadimonio, quo promittit is, qui ad iudicium prouocatur certo die se adfuturum. Vades autem ideo dicti, quòd qui eos dederat, vadendi & discedendi habeat potestatem. Inde vadimonium non sponsionem modò alterius sistendi, sed & constitutum diem significat, quo quis se iudicio sistere debebat. ad quam diem, qui iudicio adsunt, vadimonium obire, & ad vadimonium occurrere à Latinis dicuntur. Cic. pro Quintio: Vadimonium non obijt quidam socius & adfinis meus. Plin. lib. viij. Epistol. An si litibus tererer, obstrictum me esse crederem obeunti ad vadimonia. Sueton. in Calig. cap. xxxix. Et litigatorum plerique quòd occurrere absentes ad vadimonium nõ possent, causa caderent. Festus autem obire vadimonium, ire ad vadimonium interpretatur, quòd veteres Ob, pro Ad, ponere solebant. Vadimonio etiam sistere dixit Apuleius lib. ix. de Asino aur.

Vasis legatis, non solùm ea continentur quæ aliquid in se recipiant, edendi bibendiq; causa paratum, sed & quę aliquid sustineant. Et ideo scutellas vel promulsidaria repositoria quoque continebantur. l. 19. §. argento. D. de auro, argento. Vasorum enim generalis appellatio est. Dicimus vasa vinaria, vasa naualia.

Inde Vascularius, qui vasa conficit. l. 20. §. vlti. D. de præscript. verb. l. penult. D. de auro, arg. l. vlt. D. de obligat. & action.

VBIQVE pro vbicumque in l. 77. D. de contrah. empt. Sic cuiusque pro cuiuscumque in l. 7. §. si quis. D. de liber. caus.

VECTIGAL, vt & ipsa appellatio ostendit, propriè dicitur, quod pro inuectione, vel euectione mercium debetur. Rubr. de publican. & vectigalib. Sed tamen generaliter publica vectigalia accipimus, ex quibus vectigal fiscus capit, quale est vectigal portus, vectigal octauæ, venalium rerum. Item salinarum, & metallorum, & picariarum l. 17. l. 203. D. de verbor. significat. l. 59. §. 1. D. de hered. instit. l. 2. C. quæ res vendi. Species verò ad vectigal pertinentes, enumerat Iureconsultus, in l. vl. §. species. D. de publican. In qua non dubito de suo Tribonianum nonnulla infersisse.

Vectigales agri ciuitatium, seu municipiorum, vocantur, qui manente apud municipes dominio in perpetuum locantur, id est, hac lege, vt tamdiu pro his vectigal pendatur, quamdiu neque ipsis qui conduxerunt, neque his, qui in locum eorum successerunt, auferri eos liceat. l. 1. D. si ag. vectig. l. 11. §. 1. D. de publican. l. 71. §. vlt. D. de leg. lib. j.

Ita Vectigalem fundum, & vectigale prędium accipe in l. 1. D. de condictio. triticiar. l. 16. in fi. D. de pignerat. act. l. 16. D. de seruitutib. l. 4. §. finium. D. fin. regund. l. 1. D. quib. mod. vsusfruct. amitt. l. 7. D. comm. diuid. l. 23. §. 1. D. de aq. & aq. plu. l. 5. §. bonorum. D. vt in possess. legator.

Vectigales quoque agros populi Romani appellabant, qui ex hoste capti, vectigalibus subijciebantur, mancipibusque, vel in singula lustra, vel in annos centenos locabantur, vt Hygen. in lib. de Limitib. constituen. docet.

Inde Vectigalis actio, quæ de vectigali fundo possessoribus proposita est. l. 15. §. si de vectigalibus. D. de damno infecto. l. 66. D. de euictionib. proprias enim Prætor his in rē proposuit actiones loco domini eos habens, licet domini non sint. l. 1. D. si ag. vectig. l. 5. in fi. D. arb. furt. cæs.

Vectigal etiam pro compendio ponitur, in l. 59. §. vlt. D. de vsufr.

VECTVRA tam iumentorum, quàm camelorum & nauium est. l. 29. D. de petit. hered. l. 62. D. de rei vind. l. 15. §. item cùm quidam. D. locati. l. vlt. D. de l. Rod. l. 52. §. si quis ex socijs. D. pro soc. l. 39. §. 1. D. de leg. j. l. 13. §. si fructibus. D. de act. empt.

Vectores dicuntur, qui naui vehuntur. l. 1. §. vlti. l. 3. l. 5. D. nautæ, caupon. l. 1. in fin. D. furti aduers. naut. l. 2. in princip. & §§. seq. D. de l. Rod.

VELA appellabantur, quæ in ædibus vel vmbræ gratia, vel arcendi frigoris ventique excludendi causa obtendebantur. l. 17. §. quia pictæ. D. de actio. empt. l. 41. §. item hoc prohibetur. D. de leg. lib. j. l. 12. §. si domus. D. de instruc. vel instr. vbi etiam vela cilicia ideo parari scribitur, ne ædificia vento vel pluuia laborent. Martial. lib. xiiij. Epigr.

Sit licet & ventus, te tua vela tegent.

Seneca lib. iiij. Natur. quæstio. Itaque quamuis cœnationem velis ac specularibus muniant, & igne multo doment hiemem. Suet. in Calig. cap. xxvj. Reductis interdum flagrantissimo sole velis emitti quemquam vetarent. Tertullian. in lib. de habitu muliebri, de Parthis & Medis loquens: Sed & parietes Tyrijs & hyacinthinis & illis regijs velis quæ vos operosè resoluta transfiguratis pro pictura abutuntur. Sic velum in mæniano immissum in l. 2. §. cum quidam. D. ne quid in loco pub. & cubicula obductis velis opaca apud Plinium lib. vij. Epistolarum ad Cornutum.

VELLE apud Iureconsultos est, expressis & disertis verbis testari & profiteri se velle, vt ex diuerso Nolle est vetare & contradicere, & ita declarare. Inter hæc medium verbum est Non nolle, id est, pati & tacere. l. 1. §. scientiam. D. de tributor. Eius autem est non nolle, qui potest & velle. l. 3. D. de diuers. regul.

Velle non creditur infans, pupillus, furiosus, prodigus; item is, qui imperio patris vel domini obsequitur. l. 4. l. 40. & l. 189. D. de diuersis reg. iur. Itaque in lege Papia, si impubes sit patronus, voluntate eius non videtur liberta nupta, si tutoris auctoritas non accesserit. l. 13. in fi. D. de oper. libert.

Voluntatem filiæ cùm pater agit de dote, non sic accipimus, vt consentiat filia, sed vt ne contradicat. l. 2. §. voluntatem. D. sol. matrim. voluntate itaque filiæ pater dotem recepisse videtur si causas contradicendi ei filia non habuerit. l. 37. D. eod. tit.

Errantis voluntas nulla est. l. 20. D. de aq. & aq. plu. nec furiosi. l. 47. D. de adquir. hered. l. 40. D. de diuers. reg. iur. Proinde eorum voluntate factum nihil videtur. Ceterùm cùm voluntas alicuius in aliquo actu desideratur, ea vel subsequi rectè potest. l. 10. D. de aq. & aq. pluuiæ.

Voluntate nostra possidere serui intellegūtur; quòd eis peculium habere permisimus. l. 1. §. item adquirimus. D. de adq. poss.

Voluntate domini in libertate est, qui volente & consentiente domino ius libertatis vsurpat, vel aliquid pro libero gerit. l. 4. C. de fideicomm. libert. & apud Quintil. Declamatio. cccxl.

Voluntas interdum ex scientia, & patientia inducitur. l. 7. §. interdū. D. de s. c. Macedonia.

Verbum, Volo, meram voluntatem significat. proinde qui restituere rogatus est, quibus volet, etiam indignos praeferre poterit, aliter atque si his quos dignos putauerit, vel arbitratus fuerit restituere rogatus esset. Tunc enim non aliàs quàm ex viri boni arbitratu restitutio facienda est.l.1.& l.24.D.de legat. lib.ij. Verba autem haec SI VOLET extensiua sunt & tractum habent.l.6.in fin.D.ad Tertyllia.l.113.D.de verb.oblig.

VELLEIANO Senatusconsulto, quod M. Silano & Velleo Tutore COSS. factũ est, feminis alienam in se obligationem suscipientibus subuenitur.l.1.& l.2.D.ad S.C. Vellei. Appellatur Senatusconsultum de intercessionibus.l.9.l.10.l.19.C.eo.tit.

VELVT, improprietatis vel fictionis nota est. Sic Velut heredes dicuntur bonorum possessores, & ceteri honorarij successores, quoniam heredes sola lex vel constitutio principis facere potest.l.1.D.de possess.her.§.quos autem.Instit.de bon.posses. Peculium veluti patrimonium esse dicitur. l.32. §.1.l.39. D. de pecul.quoniam patrimonium subiectae alieno iuri personae non habent.

Veluti possessor iuris dicitur.l.16.§.penult.l.18. §.si quis. D.de petit.her.quoniam iuris possessio propriè nulla est. Pari ratione & Interdicta veluti possessoria de iuribus praediorum constituta dicuntur.l. 20. D.de seruitutibus.

Et Velut longa possessio, quae vsu nititur, qui in rebus incorporalibus possessionis vicem repraesentat. l.5. §. pen. D.de itin.actu'que.l. 20.D.de seruitutib.

Velut Muciana cautio in l.71.D.de condicio. & dem.quae ad exemplum Mucianae comparata & introducta est.

Velut Vti possidetis interdictum pro vtili interdicto in l.3.§.proponitur.D.de superficiebus.

Velut pacto transegisse dicitur, qui contentus fuit pignora in creditum possidere. l.13. §.si pignora.D.de re iud.

VENAE aquarum.l.j.§.pen.D.de fonte.l.21.D. de aqu.& aqu.plu.

Venae fontis in l.34.in fi.D.de seruit.rust.

Venae putei in l.24.§.vlt.D.de dam.inf.

Venae metallorum & lapidicinarum in l.13.§. inde est quaesitum.D.de vsufr.vt venae saxorum in l.2.l.10.de metallar.in C.Th.

Sic & vena ferri in l.1.de fabricenslib.libr.xj.C. vbi tamen vulgò mendosè venerabilis, pro venae nobilis legitur, quemadmodmodum arguitur ex l.2.eo.tit.in C.Th.

VENALIVM nomen, quemadmodũ Quintilia.libr.viij.cap.j.scribit, cùm commune sit omnibus rebus quae mercis numero habentur, tamen peculiariter seruis nouicijs tribuitur.l.11.D.de negot.gest. Seneca libro iiij.de Benefic.cap.xij. Mercator vrbibus prodest, medicus aegrotis, mãgo venalibus. Idem lib. xj. Detrahis vestimenta venalibus, ne quę vitia corporis lateant. Plin.libr.xxxv.cap.xvij. Est & vilissima, qua circùm perducere ad victoriae notam, pedes'que venaliũ trans mare aduectorum denotare instituerunt. Quintil. Declamatio. cccxxxviij. Cùm fortè videret puerum venalibus interpositum, & cognouit, & adgnitus est. Sueto.in lib.de clar.Rhetorib. Venalicij cùm Brundusij gregem venalium naui educerent, formoso & pretioso puero quod portitores verebantur, bullam imposuere. Inde Venalicia familia apud Vlp. in l.31.§.vlt.D.de donatio.int.vir.quae venalis habetur. Sueto. in Augusto, capit. xlij. Magna verò quondam sterilitate ac difficili remedio cũ venalicias & Lanistarum familias vrbe expulisset. Et Venalicium in l.vlt.D. de aedilic.ed. Et Venalicia multitudinis numero in l.5.§.vlt.D.de iu.delib. Inde & mangones, id est, mancipiorum negotiatores, qui seruorum negotiationem exercent, Venaliciarij appellantur.l.207.D.de verbo.signific. l.1.§.1.D.de tributor.l.37.44.§.1. D.de aedilic. edi.l.57.D.manda.quos venaliciariam vitam exercere Vlp.ait in l.73.§.vlt.D.de leg.lib.iij.

VENATIO edi dicebatur, cùm in harena populo bestiarum venatio exhibebatur.l.122.D. de legat.lib.j.l.1.§.bestias.D.de postul. Vnde Venatorius ludus in l.8.§.vlt.D.de poen. Venatores serui. Et Venatorium instrumentum l.12.§.si in agro.D.de instru.vel instr. Et apud Paul.libr.iij.sent.titu.vj. Et Venatio ludiaria apud Trebellium Pollio.in Gallienis.

VENENVM τῶν μέσων ὄν, vt secundùm Vlp. in l.1. §. persuadere.D.de seruo. corrupt. loquar, id est medium nomen est: quemadmodum φάρμακον apud Graecos, ideo'que qui venenum dicit, adijcere debet, vtrum bonum, an malum. Nam & medicamenta venena sunt, eóque nomine continetur omne, quod adhibitum eius rei naturam, cui adhibitum est, mutat, siue id ad sanandum, siue ad occidendum paratum est.l.236. D.de verborum significat.l.3.§.1.D.ad l.Corn.de sicar. Vnde apud Cicero.lib.iij.Officior.vbi vulgò, Qui vinum fugiens vendit sciens, in vetustis codicibus, quos quidem mihi legere contigit, omnibus venenũ fugiens legitur, id est, medicamentum. Non. Marcell. Medicinam, ait, & Venenum dicimus: tractum à Graecis qui venenum φάρμακον apellant. Quod antiquorum exemplis comprobat. Similiter Seruius in j.Georgic. ad illa verba ille malum virus, Bene, ait, addidit malũ, ad discretionem. Nam virus & bonum & malum est, sicut Venenũ quod idem est. Venit autem

à Græco. Nam illi φάρμακον medium habẽt, id est, bonũ & malum. Inde adeò eius veneni quod nocet, mali adiectione distinctio fit. l. 9. D. ad l. Aquil. l. 35. §. veneni mali. D. de contrah. empt. l. 7. D. de lege Pomp. de parricid. l. 4. §. j. D. famil. ercisc. Et huiusmodi venenum Quintilianus Declamatio. cccl. interpretatur potionem mortis causa datam. Inter venena autem cantharidas Tertullia. libr. j. aduersus Marcio. ponit: Nec dissentit Marcia. in l. 3. §. alio senatusconsulto. D. ad l. Corn. de sicar.

Inde Venenarij intoxicatores, & qui venena miscent. l. 29. §. venenarij. D. de pœn. Tertull. in Apologet. cap. xliij. Nam si qui fortè verè de sterilitate Christianorũ conqueri possunt, primi erunt lenones, perductores, aquarioli, tum sicarij, venenarij, magi. Idem in libr. de pudicitia: Vt Tragœdias omittam, sciunt hodie venenarij, sciũt magi. Sueto. in Nero. capit. xxxiij. Britannicum veneno aggressus est, quod acceptum à quadam Locusta venenariorũ indice, cùm opinione tardiùs cederet, ventre modò Britannici moto, mulierem sua manu verberauit. Quod idem Corn. Tacit. libro xij. refert. Vtitur etiam hoc verbo Iul. Firmic. libro vj. cap. xix. hæc eo pluribus exemplis confirmo, quòd in huius verbi interpretatione lapsum Baptistam Pium in posterioribus Annotatio. video.

VENERABILES domos locosq; in constitutionibus recentiorũ Impp. exaudire oportet, Ecclesias, xenones, ptochotrophia, nosocomia, brephotrophia, orphanotrophia, & alia id genus. l. 18. l. 19. C. de sacros. ecclesi. l. 33. & l. 37. C. de episc. & cler. Quorum verborum interpretationẽ ex Iuliano Patricio hic adscribam: Xenodochium, ait ille, est locus venerabilis, in quo peregrini suscipiuntur. Appellant etiam Xenonem. Ptochotrophium est locus venerabilis, in quo parentibus orbati pueri pascuntur. Gerontocomium est locus venerabilis, in quo pauperes & propter senectutem solã infirmi homines curantur. Brephotrophium est locus venerabilis, in quo infantes aluntur. vt orphanotrophium interprete Moschop. in lib. περὶ χηδῶν, ὅθεν οἱ ὀρφανοὶ τρέφον).

VENIENTANAE gemmæ meminit l. 19. §. pen. D. de auro arg. Eam Plinius & Isidorus Italicam gemmam esse à Veientibus repertum, nigram facie, albis intermicantibus notis, scribunt.

VERBA alia directa sunt & ciuilia & legitima seu principalia seu Imperatiua. Alia sunt precaria & inflexa, vt suis locis exposuimus.

Verbis cõtrahitur obligatio per interrogationem & responsionem, vt Caius in l. 1. ad fin. D. de oblig. & actio. & lib. 11. Instit. & Iustin. in tit. de verb. oblig. scribit. vnde verborum obligatio pro stipulatione ponitur. l. 3. C. de rer. permut. l. 6. C. de iu. dot.

VERBERARE & Pulsare in l. Cornelia de iniurijs. hoc differunt, quòd verberare est cum dolore cędere, Pulsare sine dolore. l. 5. in princip. & §. inter pulsationem. D. de iniur. l. 22. §. vlt. D. rem rat. hab. Confundũtur tamen vt plurimum. l. 4. §. si cùm seruum. D. vi bon. rapto. Verbera seruilia. l. 12. D. de iu. fis. quæ sint, exposui lib. iij. Antiquit.

Verberatio vinculorum l. 7. D. de pœn.

VEREDI in l. 4. & l. 7. C. de cursu pub. libr. xij. Auson. in Epist. ad Paulinum.

Vel celerem mannum vel ruptum terga veredum
Conscẽdas, propere dũ modò iam venias.

Isidor. lib. xij. Etymolog. cap. j. veredos ab eo dictos tradit, quòd veherẽt rhedas, vel quòd per vias publicas currerent per quas & rhedæ ire solebant. Procopius libro ij. de bello Persico, equos publicos cursuales veredos appellari Latinis scribit. Inde Veredarij apud Cassiodor. libr. ij. Variarum epistol. ad Dromonarios & lib. iiij. Epist. ad Godiscalcum. Hi sunt teste eodem Procopio libro ij. de bello Persico, qui equis celeriter vecti regias perferunt litteras.

VERSICOLORIVM appellatione ea continentur, quæ tincta sunt & neta, neque detexta, neque contexta: veluti purpura, crocum, & alia id genus. Quæ verò natiuo colore vel alba vel nigra sunt, versicoloribus non adnumerantur. l. 70. §. versicoloribus. l. 78. §. coccum. D. de legat. libr. 3. l. 32. §. Labeo. D. de auro arg.

Versicoloria vestis in d. l. 32. §. Titia: & versicoloria lana apud Paul. lib. iij. Sent. tit. vj.

VERSVM in rem dicitur, quod in patrimonium redactum est. l. 2. D. quod cum eo. l. 21. D. de dolo. l. 3. §. contractum. D. quib. ex caus. in poss. eat. l. 1. §. item si quid. D. de separationibus.

Versum autẽ in rem quod ad actionẽ de in rem verso attinet, videtur, puta agrum colendo, domum fulciendo, mãcipia vestiendo, mercando vel creditori soluendo, vel quid tale faciendo, vt Paul. libr. ij. Sent. titul. ix. scribit. Vlpia. autem in rem versum videri ait, siue id ipsum quod seruus accipit, in rem domini conuertit, veluti si triticum acceperit, & id ipsum in familiam domini cibariorũ nomine consumpserit: aut si pecuniã à creditore acceptam dominico creditori soluerit, & generaliter toties de in rem verso esse actionem, quibus casibus procurator mandati, vel qui negotia gessit negotiorum gestorũ haberet actionem, quotiens'que aliquid consumpsit seruus, vt aut meliorem rem dominus

tuis haberet, aut non deteriorem. l. 3. §. 1. & §. seq. D. de in rem verso.

Vertisse in vsus suos pupillarem pecuniam, vt vsuris maximis subijciatur tutor videtur, qui sibi sumpsit ex administratione nummos, vel clàm, vel quasi sua pecunia licenter abusus est. Nec enim vtique qui non fœnerauit, vel non deposuit, vel qui debitor patris pupilli fuit, deinde ipse sibi non soluit, vel qui nec pecuniam pupillarem suo nomine fœnerauit, in vsus suos vertisse intellegitur. l. 7. §. pecuniæ. cum §. seq. l. 46. l. 54. D. de admin. tutor. l. 38. D. de neg. gest. Quòd si tutor in vsus suos pecuniam conuerterit, inde aliquid in rem pupillarem impenderit, quantum impenderit, vertisse definit. l. 3. §. planè. D. de contrar. & vt. act.

VESTIS an vestimentum legetur, nihil interest. l. 23. & l. 33. D. de auro, arg.

Vestimentorum autem esse Vlpian. ait, omnia lanea, linea'que, vel serica, vel bombycina, quæ induendi, præcingendi, amiciendi, insternendi, injiciendi, accumbendi causa parata sunt. d. l. 23. §. 1. Vestimentum'que id accipitur, quod detextum est, & si defectum non sit, id est, si consummatum sit, non etiam si nōdum pertextum, vel detextum in tela adhuc sit. l. 22. D. eod. tit.

Vestimentorum autem quædam virilia sunt, quæ scilicet ipsius patrisfa. causa parata sunt, & quæ ad vsum virilem saluo pudore attinent. Muliebria verò, quę ad vsum matrisfa. spectant, quibus vir non facilè vti potest sine vituperatione: veluti stolæ, pallia, tunicæ, capitia, zonæ, mitræ. l. 23. §. vestimenta. D. de auro, argen. Paul. lib. iiij. Sent. tit. vj. Et Varro lib. ix. de lingua Lat. vt Tunicam virilem & muliebrem dicimus, non eam, quam habet vir aut mulier, sed eam quam habere ex instituto debet. Potest enim muliebrem virilem mulier habere, & in scæna ab Actoribus haberi videmus: sed eam muliebrem, quæ de eo genere est, quo indutæ mulieres, vt vterentur, est institutum. Mentem tamen legantis in hac re inspiciendam esse Pompo. in l. 33. D. de auro, argen. scribit, vt si testator solitus fuerit vti quadam veste, quæ etiam mulieribus conueniens est, ea virilis appellatione contineatur. Vestis planè absoluta appellatione tam virilis quàm muliebris, etiam si tragica, aut citharœdica sit, continetur. l. 127. D. de verb. signific. l. 25. §. & si vestimentorum. D. de vsufr.

Vestiarij in l. 5. D. de institor. Vestiarius negotiator in l. 45. D. de oper. libert. & Vestiaria pro vestitu in l. 83. D. de condic. & dem. & l. 3. §. quamuis. D. si cui plus, quàm per leg. Falc. l. 4. l. 8. l. 12. l. 13. l. 18. cùm suis §§. D. de alimen. leg. l. 8. D. de transactionib.

Vestiarium in postremis libris Codicis, & in libro Notitiæ Imperij Rom. accipe, in quo vestes principis conduntur, & reponuntur. Moschopul. in libro cui titulus est, συλλογὴ ἀττικῶν ὀνομάτων, βεστιαρίτης ὁ ῥάπτης. βεστία γὰρ παρὰ ῥωμαίοις τὰ ἱμάτια. ἐξ οὗ καὶ βεστιάριον λέγεται ἐν ᾧ τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα φυλάσσουσι. Guliel. Tyrius lib. ij. de Bello sacro cap. xv. Quo facto ex Imperialibus vestiarijs oblata sunt prædicto viro munera in auro, vestibus, vasis, & pretiosis lapidibus. Huic vestiario comes præponebatur. Erat & vestiarij sacri scrinium, vt suprà docui.

VETVS ius in libris nostris variè accipitur. Interdum enim hoc nomine lex xij. tabul. significatur, quæ aliàs lex antiqua appellatur. l. 1. D. de petit. hered. l. 2. §. 1. D. de noxalib. Interdū verò vetus ius intellegitur quodcumque ante nouam aliquam legem, vel constitutionem obtinuit, vt in l. 2. §. si mater heredi|tatem. D. ad Tertyllia. & l. 2. C. eod. tit. Ius vetus est, quod ante Senatusconsultum Tertyllianum seruabatur. Similique modo in l. 32. §. si diuortium. D. de donat. int. vir. Vetus ius est, quod ante Orationem Antonini in vsu erat. in l. 8. §. sed si curator. D. de reb. cor. Vetus ius intellegendum est, quod Orationem Seueri antecesit, quæ prædia eorum, qui sub tutela cura've essent, sine decreto alienari obligari've prohibuit. Eadem fere de Antiquo iure lib. j. docuimus.

Vetus vinum ex vsu testatoris æstimatur, id est, quotannorum vino pro vetere vtebatur. Si id non appareat, vetus accipietur, quod non est nouum, id est anni prioris vinum. l. 10. l. 11. D. de tritico vino vel ol.

Veterani dicuntur, qui iustam missionem legitimis impletis stipendijs consecuti sunt. tit. C. de priuileg. veter. D. & de excus. veter. l. 8. §. Papinianus. D. de inoff. l. 8. §. veterani. D. de procuratoribus. l. 9. D. de iure codicill. l. 40. D. ad leg. Falcid. l. 9. C. quando prouoc. non est nec.

Veteratores serui in Aedilicio edicto non spatio seruiendi, sed genere & causa æstimantur. Nam quicumque ex nouicijs, venalitiorum alicui ministerio præpositus sit, veteratorum numero est. l. l. vl. D. de ædilic. ed. In vectigalium tamen causa, Veterana mancipia intelleguntur quæ anno continuo in vrbe seruierunt. l. 16. §. quotiens. D. de publican.

Vetustas in libris nostris infinitum tempus, id est, quod hominum memoriam excedit significat. l. 1. §. vlt. l. 2. & l. vlt. D. de aq. & aq. pl. l. 4. C. de aquæductib.

VEXILLATIONES equitum alas dici Veget. lib. ij. cap. j. scribit ab eo quod velis, id est flammulis vtantur. Quo postremo verbo Leo Imper. in lib. De re militari non semel

vtitur. Ita accipe vexillationes in l.2. C. de hered. decur. l.9. C. quando prouoc. non est nec. l.8. de erogatio. milit. anno. libro xij. C. l.1. de bon. milit. in Cod. Theod. & in Notitia Imperij Rom. Apul. lib. vij. de Asino aur. Tota denique factione militarium vexillationum indagatu contecta.

VIA interdum ius eundi, agendi, & ambulandi significat. Nam iter & actum in se via cõtinet. l.1. §. via. l.7. D. de seruit. rustic. l.14. §. si viam. D. de acceptilatio. Dicitur autem via quasi vehia, quòd vehendo teratur, vt Varro lib. iiij. de lingua Lat. Via enim vt Isidor. lib. xv. cap. vlt. scribit, est, qua ire vehiculum potest. Huius latitudo lege xij. tab. definita est, in porrectum pedes octo, in anfractum sexdecim. l.8. D. de seruit. rust.

Viæ aliàs itinera significant quibus publicè commeatus est. Viarum autem quędam publicæ sunt, quædam priuatæ. l.2. §. viarum. D. ne quid in loco pub. l.38. D. de adquiren. rer. domin.

Publicas vias Isidor. lib. xv. cap. vlt. definit, quæ in solo publico sunt, per quas iter populo patet, quæ vel ad mare, vel ad oppida pertinent. hæ & prætoriæ dicũtur, & consulares, & βασιλικαὶ, & militares. d. §. viarum. & l. vl. D. de itineribus pub. Sicul. Flacc. in libro de Condicio. agrorũ, Viarum, ait, non omnium vna eademq; est condicio. Nam sunt vię publicæ regales, quæ publicè muniuntur, & auctorum nomina obtinent. Nam & curatores accipiunt, & per redemptores muniuntur. Hygen. in lib. de Limitib. constit. Quibusdam, ait, colonis D.M. ita constituerunt vti viam consularem transeuntem per coloniam contineret.

Priuatæ viæ, quæ & agrariæ dicuntur, dupliciter accipiuntur: vel eæ, quæ sunt in agro quibus est imposita seruitus, vt ad agrum alterius ducant. Vel eæ, quæ ad agros ducunt per quas omnibus commeare licet, in quas exitur de via consulari. d. §. viarum. Sunt & vicinales viæ, quæ vel in vicis sunt, vel in vicos ducunt: quæ si non ex collatione priuatorum fiant publicarum loco habentur. Sed inter eas & ceteras militares hoc interest, quòd militares exitum ad mare, aut in vrbes, aut in flumina publica aut ad aliam viam militarem habent. Vicinalium verò pars in militares exitum habent, pars sine exitu intermoriuntur. l. vlti. D. de locis & itinerib. pub.

Et ita vicinales vias accipe apud Senecam lib. v. de Benefic. cap. penult. & apud Frontin. lib. ij. de Aquæductib. & in §. item si putator. Institut. de l. Aquil. vbi Theophil. publica μὲν ὅτιω ὁδὸς, ait, ἥτις καὶ μιλιταρία λέγεται, τὰς δὲ τοῖς ἄλλοις βασιλικὰ ἡ πάντων ἀνθρώπων κοινὴ τῶν διαφόρων ἐπιτέταται τόπων. Vicinalis ἤγουν ἡ ἐν κώμαις ἄγουσα, vicus γὰρ, ἡ κώμη, διὰ ταύτης γὰρ βαδίζει πᾶς ἐπὶ τὴν κώμην ἀπιών. Sicul. Flacc. in lib. de Condicio. agror. Vicinales autem viæ, quæ de publicis diuertuntur in agros, & sæpe ad alteras publicas perueniunt, aliter muniuntur per pagos, id est, per magistros pagorum, qui operas â possessoribus ad eas tuẽdas exigere soliti sunt, aut, vt comperimus, vnicuiq; possessori per singulos agros certa spatia adsignantur, quæ suis impensis tueantur. Viator pro apparitore in l.5. §. ne tamen. D. de reb. eor. l. vlti. D. de iudic. l.5. §. missus. D. vt in poss. legat.

VIATICVM sumptus itineris significat. Grecè ἐφόδιον dicitur, auctore Gellio libro xvij. cap. vij. l.1. §. si pupillis. D. de tutel. & rat. distr. l.52. §. si quis ex socijs. D. pro soc. Impendia ad iter explicandum necessaria vocantur in l.7. D. ad Trebellia. Ad sumptum etiam destinatam quamcumque pecuniam viaticum vocant. l.17. D. de reb. credit.

Viaticulum ὑποπρεσβευτικὸν dixit Vlpia. in l.18. in fi. D. de iudic.

VICARIVS interprete Theophilo in §. cùm autem. Institut. quod cum eo. appellatur ὁ τὸ ἀντὶ τοῦ ὄντος. Sic in l.25. D. comm. diuid. l.5. §. 2. D. de tributor. l.19. §. vlt. D. de noxalib. l.11. §. vlt. cum l. seq. D. de pecul. l.4. in fi. l.7. §. in peculio. D. de pecul. l.17. §.1. D. de in rem verso. l.31. D. de contrah. empt. l.17. §. item ait. l.44. D. de ædilic. ed. l.71. in fi. D. de legat. iij. l.12. §. Celsus. D. de instru. vel instrumen. l.4. l.6. §. si vicario. l. pen. D. de pecul. legat. l.10. D. de manumiss. test.

Vicarij vocantur, qui vicem aliorum gerunt. l.4. §. legati. l.13. D. de legationibus. l. vn. C. vt omnes iudic.

Erant autem vicarij prouinciarum, qui vices Præfectorum prætorio in diœcesibus gerebant. l.3. §. illud. de cano. largitio. titul. Veluti in præfectura prętoriana Orientis tres erant vicarij, quorum fit mentio in l. vlti. C. de diuers. offic. lib. xij. Vnus diœceseos Asianæ, qui prouincias octo administrabat, Pamphyliam, Lydiam, Cariam, Lyciam, Lycaoniam, Pisidiam, Phrygiam Pacatianã, Phrygiam salutarem. Alter erat vicarius diœceseos Ponticæ, sub cuius dispositione erant prouinciæ xj. Bithynia Galatia, Paphlagonia, Honorias, Galatia salutaris, Cappadocia vtraq;, Helenopontus, Pontus Polemoniacus, Armenia prima, & secunda. Tertius erat vicarius diœceseos Thraciarum, cui suberãt Thracia, Hæmimontus, Rhodopo, Mœsia secunda, Scythia.

In partibus verò Occidentis vicarius vnus erat vrbis Romæ, cuius fit mentio lib. iiij. Variar. Cassiod. Epist. ad Ioannem Archiatrum, Cui suberant Consulares & correctores Italiæ &

Præsid

Præsides Sardiniæ, Corsicæ, Valeriæ.

Alter verò erat ante Iustiniani tempora vicarius Africæ cui suberant consulares Byzacij & Numidiæ; & Præsides quoq; Tripolitanæ & Mauritaniæ vtriusque.

Tertius erat vicarius Hispaniarum, cuius fit mentio in inscriptione l.vlt.C.quor.bono.& l.16.C.de donat.an.nupt.& apud Sulpit. Seuer.lib.ij.Sac.histor.Huic suberant consulares Beticæ, Lusitaniæ, Galliciæ: Præsides Tarracensis, Carthaginensis Tirigitaniæ, insularum Balearium. Et hæc ita ante Iustinia. obtinuere. Ceterùm Iustin.vicarios Asianæ & Ponticæ diœceseos abrogauit, & vtrumque in vnicæ prouinciæ, nempe Galatiæ Pacatianę, administrationem commutauit Nouella vj.& Nouel.xx. Idem vicariū Africæ in propriam præfecturam prætorianam transmutauit.

Vicesima hereditatium, vectigal fuit ab Augusto ad subsidium ærarij onera'que bellorum lege Iulia extraneis heredibus irrogatum. Cuius fit mētio in l.vlti.C.de edic.D. Hadria.toll.& apud Paul.lib.iij. Sent.tit.vj. Et apud Plin.in Panegyr.Traia. Et Dio.lib. lv. De legibus autem vicesimæ primus scripsit Aulus Ofilius auctore Pomp.in l.2.§.ex his auditoribus.D.de orig.iur. Scripserat & de vicesima hæreditatiū Macer libros duos, vt ex inscriptionibus satis multis comprobatur.

Vici pro pagis in l.2.§.vlt.D.de vacat.munc. l.30.D.ad municipal.l.198.D.de verb. signifi. vnde Vicanei, qui ex eodem vico & pago sunt.l.4.D.de censib. Et Vicinales viæ, quæ vel ex vicis vel in vicos ducunt de quibus suprà in verbo Via diximus.

Vicinum, proximum significat & adfine. Sic vicina dicitur esse emptioni permutatio in l.vlti.D.de rer.permut. Sic vicinus tractatus.l.9.§.hinc vicinus.D.de vsuf. Vicinæ scripturæ in l.20.§.1.D.qui testam.fac.

Victus verbo continentur quæ esui, potui, cultui'que corporis, quæ'que ad viuendum homini necessaria sunt, vestimenta quoq; & cetera, quibus tegendi curandi've corporis nostri causa vtimur, eadē appellatione continentur.l.43.l.44.l.45.D.de verb.signifi. Verbum itaque viuere nō ad solum cibum pertinet, sed & vestimenta & stramenta eo continentur, cùm sine his viuere nemo posit.l.23.in fi.D.de verb.signific.

Vigiles nocturni excubitores vocabantur, qui noctu incendiorum arcendorum causa vigilias agebāt ex Augusti instituto, qui per singulas vrbis regiones eos disposuit, præfecto eis ex equestri ordine viro spectabili, qui præfectus vigilum est appellatus.l.12.& 3.D. de offic. præf. vigil.l. vlti.D.de condict.causa.l.2.§.1.D.de fugit.l.58.D.de furt.

Vinctus, quod ad l.Aeliam Sentiam attinet, non videtur fuisse seruus, licet carcere clausus fuerit, si vincula corpori eius non sint addita, l.216.D.de verb.signifi. Et apud Vlp. in Instit.tit.j.

Vinculorum autem appellatione vel publica vel priuata vincula significantur.l.224.D.de verb.signific. Et ideo in edicto prætoris De in integrum restitutione maiorū verba hæc, Sive in vinculis esset, non ad eum tantùm pertinent, qui publica custodia coërcetur, sed ad eum quoque, qui à latronibus aut prædonibus vel potēntioribus vi oppressus vinculis teneatur: Sed & inclusi lautumijs vinctorum numero habentur: quatenus nihil interest, parietibus quis, an compedibus teneatur.

In vinculis quoque esse accipimus eos, qui ita alligati sunt, vt in publico parere sine dedecore non posint.l.9.& l.10.D.ex quib.caus. maior.

Custodiæ autem appellatione sola publica intelligitur. Et ideo in vinculis custodia've separantur in l.3.§.lege Iulia.D.de testibus. Et apud Vlpia.in Instit.titn.j

Vinculum & obligationis dicimus.l.67. D.de procuratorib. Et æquitatis.l.95. §.naturalis. D.de solutionibus. Vinculum pignoris in l. 39.§.curatores.D.de adm.tut.l.15.§.sed si emptor. D.de re iudi.l.16. C.de locato.l.2. C.de cur.fur. Et ita vinculum restituendæ rei quæ pignori nexa erat dicitur in l.9.in fin. D.de suppell.leg. Sic & vinculū in l.20.D.qui test. fac.poss.pro vinculo pignoris, quo ab hostibus redempti redemptoribus obstringuntur.l.21.D.de captiu.& postl.l.8.& l.11.C.eo. titul.l.43.§.vlti.D.de legat.lib.j. Quo vinculo resolui intelliguntur si libertas ijs detur.l.70. D.de adq.hered.

Vinculum stipulationis.l.6. C.si cert.pet.l.6.C. de vsur.

Vinculum cautionis.l.40.D.de vulg.& pupil. l.13.§.1.de tut.& curat. vt vinculum fideiussionis apud Cassiodor.lib.ij.Variar.Epist.ad Fruinatem.

Vinculum locationis.l.52.§.penult.D.de fideiussoribus.

Vinculum familiæ.l.87.D.de adq.hered.

Vinculum necessitudinis & adfinitatis.l.9.D. de suspect.tutorib.l.vlt.C.de codicill.

Vinculum religionis.l.1.C.de in lit.iur.

Vinculum pœnæ.l.134.D.de verb.oblig.

Vinculum insulæ.l.5.D.de interdict.& releg.

Vincula censualia.l.4.§.si quis inquilinum.D. de censib.

Vindicatio omnis in rem actio appellatur.l.25.D.de obligat.& actio.§.appellamus. Institut.de actionib. Itaque non eæ tantùm

actiones, quibus rem noſtrã eſſe, ſed & quibus pignori obligatam nobis eſſe intendimus, vindicationes appellantur. Vnde Hypothecaria actio vindicatio pignoris appellatur in l.16.§.in vindicatione.D.de pignoribus. A vindicando autem vindicatio dicitur. Eſt autem vindicare vel dominium vel ius aliquod ſibi adſerere. Inde vindicare ſuũ eſſe pro eo quod aliàs ſuum eſſe petere dicitur.l.27.§.cui legatum.D.de auro, argen.l.66. D.de rei vindic.l.6.§.ſed & ſi fundum.D.de confeſs.§.nam cuti.Inſtit.de actionib.l.11.§.1. in fi.D.de except.rei iud. Et vindicare dominiũ in l.40.D.de pignor.act. Et vindicare per in rem actionem ius nõ eſſe alicui reficiendi, l.3.§.pen.D.de riuis. Et vindicare pignus creditor dicitur, qui in rem ſibi pignori obligatam à poſſeſſore petit.l.vlt.D.de pignor.act.l.16.§.creditor.D.de pignorib.l.7.C.de oblig. & actionib.

Vindicare in ſeruitutẽ.l.3.D.de liber.cau. Nec verò res corporales tantùm, ſed & iura vindicari dicuntur, veluti hereditas, vſusfructus, ſeruitus.l.1.§.1.D.de petit.hered.l.vn.§.pen. D.de remiſsionib.

Vindicare etiam iniuriam ſibi factam exequi & crimen perſequi ſignificat.l.2.§.ſed & ſi agant.D.de iudic.l.18.§.1.D.de iure fiſ.

Vindiciæ autem, quæ olim dicerentur, vide apud Gellium libro xx.capit.ix. & Feſtum Pompeium lib.vlt.

VINDICEM in xij.Tab.appellatum, qui alterius cauſam ſuſcipiebat vindicandã, quem nunc procuratorẽ dicimus, Boet.in Topic. ſcribit. Videtur tamen ita potius appellatus, qui iudicio ſiſti, iudicatum que ſolui ſatis pro alio dabat.

VINDICTAM Boëth.in Topic.Cicero.virgulam quandam fuiſſe ait, quam lictor manumittendi ſerui capiti imponens, eum in libertatem vindicabat. Quam à Vindice Vitelliorum ſeruo, de quo in l.2.§.initium ſeceſſionis.D.de orig.iur. fit mentio, dictam quidam putant. quod pro præmio indicij coniurationis libertatẽ à COSS. accepiſſet. Alij ab eo quòd ea virgula in libertatem mancipium vindicabatur, vt Liuius libr.ij.ab Vrb. cond.& Plutarch.in Publicola, & Theoph. in §.vlti.Inſtit.de libertin.ſentiunt.

Inde vindictam imponere in l.pen.§.pater.D. de caſtr.pecul.l.14.in fi.D.de manumiſsio.& l.12.§.poteſt.D.de liber.cauſ.l.5.D.de manu. vind.l.2.C.ſi aduerſ.libert.

Et vindicta libertatem imponere.l.10.C.qui teſt.fac. Et vindicta manumittere.l.33.D.de dolo.tit.de manumiſſ.vindicta.

Et vindicta liberare.l.123.§.Flauius.D.de verb. oblig.l.15.D.de manumiſsionib.l.5.D.de manum.vind.l.vlt.D.pro derelic.

Vindicta etiam vltionem ſignificat, opponiturque rei perſecutioni.l.pen.D.ſi ex noxa. cau.ag.l.pen.D.de ſepul.viol.l.7.D.de in integ.reſtit.l.2.§.emãcipatus.D.de collat.bon.

VINO legato, id omne quod ex vinea natum vinum permanſit, & acetum quoque quod vini numero paterſam.habuerit, continetur. Mulſum verò & defrutum, & zythum & ceruiſia niſi de his quoque teſtator ſenſerit, non continentur.l.1.& l.9.D.de tritico vino. l.2.in fi.D.de optio.leg.

Vini autem genera quædam enumerantur in d.l.9. Vinaria vaſa propriè torcularia eſſe placet: Dolia autem & ſeriæ tamdiu in ea cauſa ſunt, quamdiu vinum habeant: cùm verò ſine vino eſſe deſierint, in eo numero non ſunt.l.206.D.de verb.ſignific. Seriarum autem, cadorum, cupparum, culleorum, in quibus vinum diffundi ſolebat, fit mẽtio in l.15.§.proprietatis.D.de vſufr.l.93.§.penult.D.de legat. lib.3.l.3.§.1.l.16.l.14.D.de trit.vino.

Vinacea ſunt grana vuarum in dolijs condita.l.52.§.ſi quis maſſam.D.de furt.l.14.in fin. D.de cõdict.furt. Et apud Cato.lib.de re ruſt. cap.vij.cap.x.& cap.xj.

VIRI boni arbitrium, quod omnibus ferè ſtipulationibus olim comprehendebatur, idoneæ & integræ exiſtimationis diligentis'que circunſpecti, & cõſiderati patrisfa.arbitrium ſignificabat.l.20.§.vlti.D.de oper.libert.l.21. §.ſiue autem.D.de noui oper.l.9.in princip. & §.ſed ſi lapidicinas.l.13.in fi.l.15.§.& ſi veſtimentorum.l.65.D.de vſufru.l.18.§.& cuius.D.de damn.infe.l.47.§.ſi Sticho.D.de fideic.libert.l.13.D.de annu.leg.l.1.D.de lega. lib.ij.l.17.l.18.D.iudic.ſol.l.50.D.ſolu.matr.& alijs infinitis locis. Qua de re etiam ſuprà libro ſecundo nonnihil dixi.

Viriles portiones æquales Paul.interpretatur in lib.iij.Sent.tit.ij. quæ ſcilicet pro numero perſonarum & in capita conſtituuntur vt tot fiant, quot ſunt & perſonæ.l.1.§.nunc tractemus.D.de tutel.& rat.diſtr.l.7.D.de fideiuſſorib.tut.l.43.D.de re iudic.l.54.§.vlti.de legat.j.l.67.§.ſi duos.D.de legat.ij.

Virilis portio in legatis conſeruandis poſt petitam cõtra tabulas bonorum poſſeſsionem quomodo accipienda ſit, vide l.8.D.de legat. præſtand.

Virilis appellatione in l.Papia, etiam interdum tota hereditas continetur.l.145.D.de verbor. ſignific.

Viripotens virgo dicitur matura & nubilis virgo, & quæ iam virum pati poteſt.l.13.D. de verbor.ſignific.l.101.D.de condic.& demonſtrat.

Virilitas pro teſticulis.l.5.in fi.D.ad l.Corn.de ſicar.Martial.libro ix.Epigr.

Non puer auari ſectus arte mangonis

Virilita

Virilitatis damna mœret ereptæ.

Plinius lib.xxxv. cap.xij. Galli Samia testa virilitatem sibi amputant. Quint. Dec. cccxl. Mango iratus, ait, illi fortasse pretium excisa virilitate producet. Et in Instit. Orat. li.v. cap. xiij. Non alio medius fidius modo docentiũ, quàm quo manciplorũ negotiatores formæ puerorũ excisa virilitate lenocinantur. Apul. lib.viij. de Asino aur. Fuga detestabilẽ illum exectorem virilitatis meæ relinquentem.

VIRIDIARIA, loca significant virentibus herbis graminibusq; & arbustis cõsita. l.26. D. de instr. vel instr. Et apud Vlp. in Instit. tit.vj. Et Suet. in Tiber. cap.lx. Et Lamprid. in Heliogabalo. & Veget. li.iiij. cap.vj. appellãtur. & Virdiaria prout in Pand. Flor. scriptũ est in l.13. §. fructuarius. & §. si ædiũ. D. de vsufr. & l. 8. in fi. D. de instr. vel instr. Et viridia in l.79. in fi. D. de verb. signifi. l.15. D. de seruit. l.12. D. de seruit. vrb. Et apud Vitru. lib.vj. cap.vj. & lib. v. cap.ix. & Senec. Epist. xv. lib.1. Et sic cisternam viridibus subditã apud eumdem accipe li.xiij. Epist. Et Ambulationes presis ac tonsis viridibus vmbrosas apud Plin. lib.v. Epist. ad Apollinarẽ Macrob. lib.j. Saturn. cap.iiij. viridia cũ αὐτὰ ὑπαίθρια accipiuntur, genitiuũ in ium faciunt, vt viridia prata, viridiũ pratorũ. Cùm verò ipsam loci viriditatem significare volumus, viridiorum dicimus: vt cùm dicitur, Formosa facies viridiorum. Apparet autem ex d.l.26. etiã in dolijs defodi viridiaria cõsueuisse aggesta terra. Quin & in fenestris amœnitatis gratia interdũ habebantur, vt ex Martiale, & ex Plin. lib.xix. cap.iiij. intelligimus. Supra ędificia quoq; viridiaria habuisse Rom. ostẽdit l.12. D. de seruit. vr. pręd.

VIRIOLA, ornamẽti genus & gemmis. l.14. D. de cõtrah. empt. l.8. D. de optio. leg. l.27. §. ornamẽta. l. vlt. §. vlt. D. de aur. arg. leg. Diminutiuũ autẽ est à verbo viria, quo vtũtur Tertull. in lib. de Pallio & Plin. lib.xxxiij. cap.iij.

VIS est necessitas imposita contraria voluntati, maioris'que rei impetus, qui repelli non potest. l.1. l.2. D. quod met. cau.

Vi autẽ possidere in interdictis prætorijs dicitur, qui expulso veteri possessore siue iure is, siue mala fide possidebat, adquisitã per vim possessionem optinet: aut qui in hoc ipsum aptatus & præparatus venit, vt cõtra bonos mores auxilio, ne prohiberi possit ingrediẽs in possessionẽ, facit. Sed qui per vim possessionem suã retinuerit, aut etiam ereptã sibi, in ipso cõgressu recuperauerit, vi possidere nõ intellegitur. l.1. §. vi possidere. D. de vi & vi arm. l.41. §. si tu me vi, D. de vsuc. Vi possidet & ille, qui absente domino ingressus possessionẽ, venientem deinde nõ admisit. l.6. in fi. D. de adq. poss. At qui vacuã possessionẽ occupauerit, quamquã deinde venientem dominũ prohibuerit, vi nõ possidet. l.4. §. pen. D. de vsucap. Vi porrò possidere à me videtur & qui ab auctore meo vi possidet. l.3. §. si quis ab auctore. D. de itin. actuq;. vimq; facit, qui nõ sinit possidentem eo quod possideat, vti arbitrio suo, siue in serendo, siue in fodiendo, siue ædificando, siue quid omnino faciendo, quod liberam possessionẽ aduersarij non relinquit. l.11. D. de vi & vi arm.

In interdicto Quod vi aut clam, vi factum videtur finitore Mucio Scæuola, quod quis cùm prohiberetur fecit. l.74. §. vi factũ. D. de diuers. reg. iur. l.1. §. hoc interdictũ. D. quod vi aut clam. Sed & qui vel minimi lapilli iactu prohibitus facere perseuerauerit, vel contra testationem denunciationemq; fecerit, aut cùm se sciret prohibendum, per vim molitus est, ne prohiberi posset, & quominus prohiberetur, cõsecutus est periculum denuntiando aduersario, aut ianua præclusa. l.1. §. hoc interdictum. & l.19. D. quod vi aut clam.

Vim facere videtur quominus reficiatur, qui necessaria refectioni asportari non patitur. l. 4. D. de itin. actúq; priu. Non videtur vim facere, qui iure suo vtitur, & ordinaria actione experitur. l.197. §.1. D. de diuers. reg. iur. Alia causa est eius, qui quod sibi deberi putat, nõ per iudicem reposcit. l.8. D. quod met. caus. l. pen. D. ad l. Iul. de vi priuat. Ceterùm omne omnino quod per vim fit, aut in vis publicæ aut priuatę crimẽ cadit. l.195. D. de diuers. reg.

Vim publicã Isidor. lib.v. Etym. cap.xxvj. definit esse si quis ciuem ad populũ vel iudicẽ vel regẽ appellantem necauerit, torserit, verberauerit, vinxerit. Priuatã verò, si quisquã ante iudiciũ armatis hominibus & suo quẽquam deiecerit, vel expugnauerit. Quod ille ex Paulo lib.v. Sent. titul.xxvj. transcripsit. Vim blicã committit & qui per vim stuprum infert. l.29. §. vlt. D. ad l. Iul. de adul. Atq; ita credo initio genere & qualitate delicti, vim publicã à priuata separatã. Postea placuit, Publicam eã vim accipi, quæ armatis hominibus coactis cõmittatur. Priuatam verò, quæ sine armis fiat. l.5. D. ad l. Iul. de vi priu. l.3. l.4. & l.5. D. ad l. Iul. de vi pub. §. itẽ lex Iul. Inst. de pub. iud. §. sed & ex constitut. Instit. de interdict.

Vis maior, quam θεοῦ βίαν vocant. l. 9. §. Iulianus. l.25. §. vis maior. & l.36. D. loca. l.1. C. eod. titu. l.13. in fin. & l.30. D. de pigner. actio. l.3. §. inde Labeo. D. nautæ caupo. l.17. §. si cui mihi. D. de præscript. verb. l.1. C. commoda. l.19. C. de pignoribus. Columella libro 1. cap.vij. Nam vbi sedulo colitur ager, plerumq; compendium, numquam, nisi cœli maior vis, aut prædonum incessit, detrimentum adfert. Seneca lib.iiij. de Benefic. cap. penul. Vadimonium promittimus, tamen deseritur: non in omnem datur actio deserentem; maior vis

excusat. Appellatur & vis diuina in l.24.§.seruus.D.de damn.inf. Et vis magna in l.2.in fin.D.de peric.& commo.rei vend. Et vis cui resisti non potest.l.15.§.2.D.loca. Et vis naturalis.l.59.D.eod.tit. Et maiores casus, quibus humana infirmitas resistere non potest.l.1.§.is quoque.D.de obligat.& actio. Huiusmodi sunt grandiores labes, tempestates, incendia, terræ motus, vis aquarum, magnitudinis ventorũ, & aliæ id genus, quæ humano consilio prouideri non queunt, qui casibus fortuitis & vi diuina adscribuntur.

Vi ipsa.l.27.§.illud. D.de pact.l.1. D.de statuliber.l.72.§.Stichus. D.de solutio. l.16. §. inde quæritur.D.ad Trebellia. Quod Græcè dicitur τῇ δυνάμει.vt in l.29.D.de recep.qui arbit. receper. Dicitur & effectu in l.10.D.de vsu & habit.

VISCELLIA lex aduersus libertinos ingenuitatis iura & munia vsurpãtes & sibi vindicantes scripta fuit.titul.ad l.Viscell.C.l.vn. C.victum ciuilit.criminalit.ag.

VISIONES, vt Anto. August. animaduertit, Iureconsulti appellant quod Græci θεωρήματα & θεωρίας. l.25.§.adeo.D.de petit.her.l.8. §.si mulier.D.ad Velleia.l.8.in fin.D.de probationib.l.29.§.in omnibus.D.mand. Inspectionem etiam dicunt Iureconsulti nonnumquam in eandem sententiam.l.31.D.deposi.l.44.D.de obligat.& actio.l.12.§.manumittẽdo.D.de captiu. Visiones planè Quintilian.libro vlti.cap.x. appellat quas Græci φαντάσματα.

VISPELLIO vilium & ignobilium cadauerum elatorem significat. Et ita hoc verbum in Pandectis Florent.scribitur in l.31.D. de euictionib.l.7.D.ad Trebellia.l.72.§.pen.D. de solutionib. Vbi bispellionem vsitata litterarum B. & V. inter se commutatione scriptum est. Quod tamen in fœdum errorem quosdam induxit. Sic & in Lexico B. Germani vispelliones νεκροθάπται), κοπιάτας. In aliorum auctorum codicibus vispillones & vespillones appellantur, vt apud Tertullia. in libr.de Pallio, & Martial.lib.j. Epigr. semel atque iterum, & in libello Fulgentij obscurarum vocum, & apud Ammia.Marcellin. lib.xxix.& Sidon.Apollin.lib.1.Epist.vlti.& lib.ij.Epist.ad Desideratũ, vbi vespillones & Sandapilarios cõiungit: in codicibus tamen Suetonij & Europij, qui Venetiis anno m. cccclxxxx.impresſi sunt, apud illũ in Domitia.cap.xvij.& apud hunc li.vij.cùm de Domitiani funere agit, vispiliones scriptum est. Dixi etiã de hoc verb.lib.j.de Solutionibus.

VITIVM à morbo in Aedilium edicto separatur: Eâque inter hæc verba differentia statuitur, quòd morbus, temporalis est corporis imbecillitas: vitium verò perpetuũ corporis impedimentum, veluti si luscus quis sit.l.1. in princ.& §.sciendum.D.de ædilic.edi.l.101. §.verum est.D.de verbor.significat. In stipulatione autem damni infecti, qua de vitio loci operis've cauetur, vitium id esse definitur quod accidens extrinsecus vitiosas ædes facit.l.15.§.notandum cum seq.l.18.§.1.& §.& cuius.l.24.§.vitium.D.de damn.inf. Palustris itaque locus & harenosus vitiosus non existimabitur, quia naturale id vitium est. Quòd si arbores vetustate deciderint, vitio earum casus factus intellegetur.d.l.24.§.apud Viuianum.D.eo. Quò referenda sunt illa Cicer. in Topic. verba: Non enim eius vitio, qui demolitus est, damnum factum est, sed eius operis, vitio, quod ita ædificatum est, vt suspendi non posit.

Vitium facere ædificia dicuntur, interprete Boëthio in Topic. Cicero. quæ ruinam minantur. l. 28. §.vlt. & l. 30. D.loca. l. 32. D.de dam.inf. Vitium etiam facere nauis dicitur.l. vlt.§.pen.D.de l.Rod.

Vitia possessionum alia sunt ex re, veluti quod res fisci sit, vel furtiua, vel vi possessa, vel contra leg. Iuliam repetundarum accepta: Alia ex persona, veluti si mala fide, si clàm, si precariò, quis possessionem sit ingressus. l.11.C. de adquir.possess.l.13.§.1.D.eod.tit.l.24. D.de vsucapionib.l.13.§.partus.D.de publicia. Vitiosum itaque initium possessionis est, si quis rei alienæ sciens possessionem adprehendat. l.15.§.pen.D.de vsucapionib.

Vitioseq; cœpisse possidere intellegitur qui vi, clàm, vel precariò, vel mala fide cœpit possidere. l.2. §.Celsus. D.pro empto. l.13. §. vlt.l. vlt.D.de adquiren.possess.l.3.§.si quis ab auctore.l.penult.D.de itin.actuq;. l.1. §.Aristo. D.de aqua cottid. l.15. §.penult. D.de vsucap. Ex contrario sine vitio tradita possessio in l. 24.D.de donat.int.vir. l.1. §.vlt. D.de except. rei vend.

Vitium etiam pro culpa ponitur. Sic vitio suo quem causa cecidisse, vitio've eius quid accidisse, id est, culpa dicimus.l.23.in fi.D.de neg. gest.l.95.§.penult. D.de solutionibus. l.71. in fin.D.de condicionib.& demonstration.l.63. in fi.D.de euictionib.l.12.§.penul.D.de inoff. testamen.

VITREAMINA in l. 18. §.penult. D.de instr. vel instrum.

Vitriarij in l.2.de excus.artific.in Cod.Theod. Et Vitrarij apud Lamprid. in Alexandro.

VIVARIA, loca septa sunt, quibus inclusæ feræ custodiuntur & adseruantur. l.62. §.1.D. de vsufruct. l.3. §.item feras. D. de adquiren. possess. vbi viuaria à piscinis Paul. separat, & quod initio, Viuarijs, postea, Siluis circumseptis dicit. Sic & apud Plin.lib.viij.cap. lij. vbi viuaria primum togati generis inuenisse

nisse Fuluium quemdam scribit, qui in Tarquiniēsi feras pascere instituit. Ammia. Marcellin. lib. xxxj. Ita hic quoque intra septa, quæ appellant Viuaria, sagittarum pulsibus crebris dentatas conficiens bestias incidentia multa parui ducebat.

Viuaria etiam piscium dixit Seneca libro xiiij. Epistul. Et viuaria murenarum, ostrearum, coclearum idem Plinius libro ix. cap. liiij. lv. & lvj.

VLTIMVM supplicium mortem interpretamur. l. 21. D. de pœnis. l. 1. in fin. D. ad legem Corneliam de falsis. Ad bestias itaque damnati, quia ea damnatio mortem irrogat, vltimo supplicio damnati dicuntur. l. 29. D. de pœn. *Cuiac. lib. obser. 9. c. 36*

Ita Vltimam pœnam Plinius libro ij. Epistol. ad Arria. dixit & Suet. in Iulio cap. xiiij.

VLTRO. Particula hæc quasdam potestates habet non satis notas nisi in veterum litterarum tractatione atque cura exercitis. Primus autem ab hinc tribus annis admonui, vltro interdum significare vltrà, versa vice, prior. Idque à Donato in Terentij Adelph. Act. iiij. scen. iij. & à Seruio in lib. ij. Aeneid. esse adnotatum. Addidi etiam Vltro significare ex vna parte. Vnde Vltro citroque, valet, Hinc inde, Ex vtraque parte, Ex vtroque latere. Harum omnium significationum exempla ego obseruaui in l. 3. vers. quinimmò. D. de condictio. cau. da. & l. 1. §. interdictum. D. vti possidet. & l. 2. D. de l. Rod. & l. 34. §. item si emptor. D. de contrah. empt. & l. 15. D. de noui oper. nunt. l. 29. in fin. D. famil. ercisc. l. 59. D. de furt. l. 1. in fin. D. de vsur. l. 25. D. de liber. leg. l. 18. vers. Sed nec si socius. D. de castr. pecul. l. 10. D. de neg. gest. l. 19. D. manda. l. 22. D. ex quib. caus. maior. l. 11. §. cùm esset. l. 37. §. nuptura. in fi. D. de leg. iij. Cicero pro Quintio, Tunc appellat vltro Næuium, vt quoniā suspicaretur sibi aliquid deberi &c. Cornel. Tacit. lib. xj. Deinde metu ne ad perniciem vltro traherentur, desistunt. Idem libro v. Consultusque Cæsar, an sepeliri sineret, non erubuit permittere, vltroque incusare casus, qui reum abstulissent. Idem eo. lib. Vltróque damnatur, atque vrbe exigitur. Et postea: Non despectū id apud Barbaros vltroque potentiam habet. Plin. libro xxxv. cap. vj. Qui adulterant vero iudicio stercora columbina vel annulariam vltro inficiunt. Idem libro v. cap. ix. Causas huius incrementi varias prodidere, sed maximè probabiles etesiarum eo tempore ex aduerso flantium repercussum, vltro in ora acto mari. Idem libro xxix. cap. j. Quinimmò transit conuicium & intemperantia culpatur, vltroque qui periere arguuntur. Accius Phœnissis incusat vltrò à fortuna opibusque omnibus desertum. Sueton. in Tiberio capite xj. Sed neque impetrauit, vltroque etiam admonitus est, dimitteret omnē curam suorum. Apul. Apolog. ij. Sed nec quicquam tentata eius grauitate, vltro leuitatis & inconstātiæ increpitus reportat. Augustin. in lib. de Gest. cum Emerito. Ab eo Imperatore, ad cuius examen criminationes suas vltro accusando miserunt.

VNCIA, duodecima pars est assis, &, vt Cassiodor. lib. j. Variar. scribit, mensuræ primus gradus. Vnde Vnciarius heres ex vncia scriptus. l. 34. §. inde dicitur. D. de legat. j. Et Vnciæ vsuræ. l. 47. §. præfectus. D. de administr. tut. Vnciaria lex apud Fest. lib. vlt.

VNGVENTIS legatis non tantùm ea legata videntur quibus vnguimur voluptatis causa, sed & valetudinis. l. 21. §. 1. l. 25. in fin. D. de auro, argento leg. Vnguenta autem coactis odoribus fieri ait l. 27. §. 1. D. de adquiren. rerum dom.

VNIO, margaritum est ex concha, quæ apud Rubrum mare & crescit & coalescit. l. 6. l. 19. §. penult. D. de auro, argen. leg. Plin. lib. xij. cap. j. Vnio in maris Rubri profundo, Smaragdus in ima tellure quæritur. Apertiùs hoc demonstrat idem auctor libro ix. cap. xxxv. Scribit autem Isidor. lib. xvj. Etymolog. cap. x. inde vniones dictos quod tantùm vnus, numquam duo vel plures simul repperiātur.

VNIVERSITATES appellantur collegia & corpora, curiæ, societates. titulo, Quod cuiusque vniuersit. & titū. de manumissionib. quæ seruis ad vniuersitat. pertinentib. Durat vero & manet vniuersitatis nomen etiam si ad vnam personam reciderit. l. 7. §. vl. D. quod cuiusque vniuersit.

Vniuersitatis res sunt, quæ in ciuitatibus sunt theatra, stadia, & si qua alia sunt communia ciuitatum. l. 6. §. 1. D. de rer. diuis. §. vniuersitatis. Instit. eo.

Vniuersitas etiam pro vniuersitate bonorum, vt hereditate, vt castrensi peculio. l. 1. D. quor. bonor. l. 20. §. ait Senatus. D. de pet. hered. l. j. D. de rei vindic. l. 1. §. quæ sunt alicuius. D. de interdict. Caius lib. ij. institut. Per vniuersitatem ait, id est, omnia simul bona adquirimus hereditate, adoptione. Sic in §. videamus. Institut. per quas personas nobis adquir. & Instit. de adquisition. per adrogatio. in prin. & in l. 1. de actionib. certo temp. finien. in Cod. Theodos. verbum hoc accipiendum est.

Vniuersitas quoque vocatur grex, peculium, armentum, equitium. l. 70. D. de vsufr.

VOCONIA lex de mulierum hereditatibus. Instit. de l. Falc. & apud Paulum lib. iiij. Sentent. Quam Q. Voconius Saxa Trib. pleb. à plebe rogauit, vt Cic. pro Cornel. Balbo, & Flor. in epito. Liuia. & Augusti. lib. ij. de Ciuitate Dei scribunt. Cauebatur autem ea, vt

ne quis census mulierem vltra quadrantem hereditatis relinqueret heredem.

VOLVPTVARIAE impensæ sunt, quæ ad voluptatem fiunt, quæq; speciem dumtaxat ornant, non etiam fructum augent: vt sunt viridia, aquæ salientes, incrustationes, lorications, picturæ. l.1. in princ. l.7. l.9. l.11. D. de impens. in res dot. l. 79. D. de verb. signific. & apud Vlp. in Instit. tit. de dotib. Voluptuosæ etiam appellantur. l.14. D. de impens. in res do. Voluptati deseruientia prætoria in l. 198. D. de verb. signific. quale describitur in l.13. §. fructuarius. D. de vsufr. Voluptatis artifex in l.7. §. dabitur. D. de oper. libert.

VRBEM ab Vrbo appellatam, id est, à curuatura aratri, quod in vrbe condenda olim adhiberi solebat, Pomponius tradidit in l.239. §. vrbs. D. de verb. significat. Quod & Seruius in j. Aeneid. Et Isidor. lib. xv. scribunt & aliàs plenius exponemus.

Vrbem autem simpliciter cùm legimus, Romam κατ' ἐξοχὴν intellegimus, quæ olim inter alias tantùm caput extulit vrbes, Quantum lenta solent inter viburna cupressi. Et ita in l.1. D. de senatorib. l.1. D. ad legem Iul. de amb. l. penult. §. negotiatores. D. de munerib. & honorib. l. 7. §. constitutum. D. de interd. & releg. l.1. D. de off. præf. vrb. Vrbis tamen appellatio proprietate sermonis angustior est, quàm Romæ. vrbs enim muris, Roma verò continentibus demum ædificijs finitur. l.2. D. de verbor. signific. Eadem à Constantino in l.1. C. de sitarijs. lib. xj. vrbs æterna, vt à Symmacho lib. j. Epist. sæpenumero, & Ammia. Marcellino, vocatur. Et ita in l.4. C. de operib. public. Impp. Valentinia. & Valens, Intra vrbem æternam scripserant. Cuius loco Tribonian. Intra vrbem Romam veterem & nouam supposuit. Addidit etiam de suo clausulam hanc, Nisi ex suis pecunijs opus huiusmodi construere voluerit. Quemadmodum etiam in l.6. eod. tit. addidit, Et murorum. & in l. 9. publicis pecunijs. & in l.11. non sterilia. Et illa postrema verba, Nemini excusatione &c. Sed de Triboniani licentia erit alius dicẽdi locus. Nunc ad rem. Vrbem regiam in Constitutionibus, Constantinopolin accipere debemus. l. vlt. C. de adsessorib. l.12. C. de iudic. l.14. §. fanè. C. de sacrosan. eccl. l.25. C. de nupt. l.25. C. de testament. l.5. C. de his qui ad eccl. conf. l.31. §. in hac. C. de episc. & cler. §. vlt. Institut. de satisdationib. Eadem & inclyta & florentissima vrbs appellatur. l. vn. C. de contractib. iudic. l.11. C. de adsessorib. l. vlt. C. de ædific. priua. In Epistol. Pandectis præposita. §. illud verò. & d. l. 31. Et vrbs magnifica in l.31. §. executoribus. C. de episc. & cler. Et noua Roma, vt libro xvj. probauimus. Zonaras etiam νέαν ῥώμην καὶ βασιλίδα πόλιν, Imperatorũ exemplo vocat.

Vrbana prædia appellari ædificia etiam si in villa sint, Rustica verò fundos Vlpian. scribit in l.1. D. comm. præd. & in fragmentis Instit. titul. xix.

Vrbana autem prædia à Rusticis non loco, sed materia & qualitate discernuntur. Vrbana siquidem accipimus ædificia omnia, non solùm ea, quæ sint in oppidis, sed & si fortè stabula sunt in continentibus ædificijs, vel alia meritoria in villis & in vicis, vel si prætoria voluptati tantùm deseruientia, horti quoque qui amœnitatis gratia non reditus habentur. l.98. D. de verbor. significat. l.16. C. de præd. minor. l.54. in fin. D. de pet. her. l.59. D. de contrahen. èmpt. l.13. §. si in locatis. D. de actio. emptio. titul. de seruit. vrb. præd. l.4. D. de pact.

Similiter & vrbana familia à Rustica non loco, sed genere vsus distinguitur, potest enim dispensator non esse vrbanorum seruorum numero, si rusticarum rerũ rationem dispenset. l.166. D. de verbo. significat. l.12. D. de suppell. leg. Qua in re vsui præcipuè testantis spectari conuenit, videndum'que est quo quemque seruum loco ac numero is habuerit. Et certè quos circa se habet paterfam. & sui vsus ministerij'que vrbani causa, nõ possunt non in eo numero esse. Quod plenius exponitur in l.99. D. de lega. iij. & l.12. §. idem respondit. D. de instr. vel instr. l.4. §. pen. D. de penu. leg. Atque ita vrbanorum vel rusticorum prædiorũ seruitutes, pro genere & qualitate prædiorum quibus debentur æstimamus. Nam & aquæductus, qui per vrbanum prædium transit, iter quoque per vrbanum prædium, vrbanæ seruitutes sunt. l.11. §.1. D. de publicia. l.14. D. comm. præd.

Vrbicariæ regiones in l. vn. C. si per obreptio. fuer. impet. in C. Theod. l.3. Tributa in ipsis specieb. infer. eo. Cod. l.9. de extraordin. munerib. in C. Theodos. l.3. quib. & quor. vsus.

Vrbaniciani milites in l.35. D. ex quib. caus. maior. Et Vrbaniciani officiales in l.1. de condi. in publ. horr. in C. Th.

VRINATORES in l.4. §. 1. D. de l. Rod. dicuntur, qui sub aqua natant. Quo verbo vtitur & Firmicus lib. viij. cap. xv. Illorum ministerium egregiè his versibus describit Manilius lib. v. Astronomicôn,

Illis in Ponto iucũdum est quærere pontum
Corpora qui mergunt vndis, ipsum'que sub antris
Nerea & æquoreas conantur visere Nymphas,
Exportant'que maris prædas & rapta profundo
Naufragia atque imas auidi scrutantur harenas.

Nam

Nam per vrinatores naufragio mersæ, & in mare nauis leuandæ causa iactæ res extrahi solebant. Inde vrinandi artifex apud Symmach.lib.1.Epist.xxv.

VSVRA inde appellata est, quòd pro vsu pecuniæ datur: Est enim quasi merces & pensio vsus pecuniæ: Et ideo contra naturã esse creditur, cùm pro vsu pecuniæ, cuius dominium à dante abscessit, & in accipientem transit, præstetur.

Vsurarum autem plures sunt species. Assis locum in vsuris centesima optinet, ad eam'que reliquæ omnes rediguntur. Centesimæ autem dicuntur, quæ ex singulis centenis nummis duodenos nummos quotannis efficiunt: sic dictæ, quòd earum menstrua quantitas centesima pars sit sortis.l.4.§.vlt.D.de naut. fœn.l.8.C.si certum pet.l.vlti.§.vlt.C.de iure dot.l.vn.§.cũ autem.C.de rei vx.act.l.1.& 2. C.de vsur.rei iud.Constantin.lib.iij.Epitom, tit.vij. ἑκατοστιαῖον τόκος εἰσὶ τὸ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν νομίσμασι ιβ ΙΙ ὑπὲρ ὅλου δίδοσθαι ἐνιαυτοῦ ὥστε τὸ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν καθ' ἕκαστον μῆνα δίδοσθαι Ι Ι ἕν.

Semisses vsuræ quasi dimidiæ centesimæ sunt, nempe cùm pro 100. aureis sex quotannis penduntur, ita vt vsura menstrua ducentesima sit pars sortis.l.30.D.de adim. leg.l.3.D. quod iussu.l.24.D.de præscript.verb.l.1.C.de his quæ vt indig. Et apud Plin.lib.xiiij.capit. iiij. Cuiusmodi olim vsuras à debitoribus suis fiscus accipiebat. l. 17. §. si debitores. D. de vsur. Ex qua vsuras fiscales in l.6. D. de iure fis. semisses interpretabimur. Appellantur & Semissales in l.10.D.de pollicitationib.

Vsuræ quincunces sunt, quæ quintam centesimæ reddunt: nimirum quinque aureos pro centum.l.15.D.de adim.leg.l.7.§.quæ autem. D.de adm.tut.l.17.D.de vsur. Et ita quincuncem modestum apud Persium accipe.

Trientes, sunt cùm in sortem centum quattuor nummi penduntur.d.l.7.§.quæ autem.l.3.in fin.D.ad l.Falcid. Tertiam centesimæ dixit Paul.in l.17.in fi.D.de vsur.

Quadrantes verò vsuræ sunt, cùm in sortem centum tres nummi quotannis præstantur.l. 21.§.largius.D.de annu.leg.

Septunces verò, quotiens septem aurei.

Besses quotiens in singula centena octo annua præstantur.l.pen.C.de vsur.

Dodrantes verò cùm nouem.

Dextantes, quotiens pro 100.aureis quotannis 10.redduntur.

Deunces verò duos aureos pro centũ efficiũt.

Vnciæ vsuræ in centenos aureos vnũ annuum reddunt.l.47.§.profectus.D.de adm.tut. Hæ enim duodecimam partem centesimæ velut assis vncia explent.

Vsurę pupillares vel quincunces sunt vel trientes pro more regionis, nisi in certis causis, quas lib.iij.Select.Antiquit.exposui.

Vsurarius debitor appellatur qui sub vsuris pecuniam debet.l.7.D.de vsur.

Sic Vsuraria pecunia, quæ sub vsuris debetur. l.11.& l.12. D. de compensatio. Et vsurarum debitum in l.6.in fi.l.40.D.de neg.gest.

VSVRPATIO est vsucapionis interruptio.l. 2.& l.5.D.de vsucapionib. De vsurpationibus librum Appius Claudius scripserat teste Pomp.in l.2.§.& quidem ex omnibus. D.de orig.iur. Vsurpari etiam seruitus dicitur, quę vtendo retinetur.l.6.§.j.& l.8.in fi.& l.9.l.16. D.si serui.vindic.

Vsurpatum etiam pro vsu adquisitum in l.40. D.ex quib.caus.maio.

VSVS significat ius vtendi re aliena salua rerum substantia, & ab vsufructu differt. Nam cui vsus relictus est, vti potest, frui verò non potest.l.2. D. de vsu & habit.minus'que est vsum legari, quã usufructum. Quandoquidem fructui & vsus inest, vsui fructus deest.l.10.l. 14.§.1.D.de vsu & habit. Et vsus quidem necessitate personæ circumscribitur ac definitur, fructus nõ item. Nam qui vsumfructum habet, non tantùm ad vsum suum vti potest, Sed & ad quæstum & compendium. Omnis enim rei vtilitas ei concessa est. Interdum tamen vsu legato etiam vsusfructus datus intellegitur, veluti si pecuniæ vsus legetur, vsus appellatione etiam fructus continetur, quoniam idem continet vsus pecuniæ, quod fructus.l.5.in fi.l.10.D.de vsufr.ear.rer. vsum autem Græcè χρῆσιν appellari Vlpian. significat in l.10.§.1.D.de vsu & habit. Quamquam apud Cicero.libr.vij.Epist. χρῆσιν pro fructu Curius accepit.

Qui vsum habet, vsuarius appellatur, vt fructuarius, qui fructum.l.13.§. de præteritis.D. de vsufr.l.32.D.de stip.seru. Vsuarius tamen seruus in quo vsum habemus, vocatur in l. 14. D.de vsu & habit.l.2.D.de pecul.l.7.§.si seruum.l.12.§.quare.D.de dolo.l.54.D.de adquir.rer.domi.

Vsus etiam possessionẽ significat, vt Iauolen. in l.115. D. de verbor.significat.scribit. Et ita Aelius Gallus possessionem vsum definit apud Fest.Pomp.libro xiiij.Sic & Horat.in Sermonib. Quædam, ait, si credis consultis mancipat vsus.

Vnde vsucapere vsu adquirere & possessione suum facere significat, quemadmodum Iureconsulti loquũtur.l.1.l.19.& l.21.D.ex quib. caus. maio. l.82.§.1.D.de legat.1.l.33.in princ. D.de vsucapionibus.l.22.§.sed & si cui. D.ad Trebellia.

Et Vsucapio dominij adeptio adquisitio'que per continuationem possessionis temporis lege definiti.l.3.D.de vsucapionib.l.23.§.1.D. ex quib.caus.maio. Vlpia.in Instit.tit.xix.

rr 3 Vsuca

Vsucapio currere & procedere, item impleri dicitur.l.15.l.18.D.de vsucap.l.2.D.pro donat.

Vsus sui causa & vsu suo duci ea demum mancipia videntur, quæ ad patrisfam. corpus tuendũ atque ipsius cultum destinãtur: veluti Cubicularij, coci, ministratores, obsonatores & alij eiusmodi vsus causa parati.l.203. D.de verb.signific.quæ vsualia mancipia vocantur in l.vlt.§.quotiens.D.de publican. Si quis argentum quod vsus sui causa paratum esset, legauerit, id duntaxat debebitur quod victus sui causa ad cottidianum vsum parauerit, non etiã quod commodare ad ludos & ceteras apparationes solebat.l.28.D.de auro arg.leg. Legatis vxori seruis, qui vsus eius causa parati sunt, ad eã nõ pertinent hi serui, qui non proprij ipsius, sed communis vsus causa parati sunt.l.35.D.de legat.2. his verò verbis ea, quæ post testamentũ factum vsibus eius comparauerunt, continebantur.l.33. §.1.de legat.iij.

Vsus etiam pro consuetudine ponitur. Sic in vsu, id est, in vulgari & cottidiano sermone, in communi vita, & vt dicimus, in praxi.in l. 45.& l.52.§.quod tamen.D.de legat.iij.l.3.D. ex quib.caus.maior.l.1.§.impuberi.D.de S.C. Silania.l.75.§.sed si legata.D.ad l.Falcid.l.7. §.cum hoc edictum.D.ex quib.caus.in poss. l.48.in fin.D.de ædil.ed.l.158.l.211.D.de verb. significat.

Ex vsu est, pro, Vtile est.l.99.in fi.D.de solut.

Vsio pro vsu in l.66.§.lana.de legat.iij.l.29.§.si factum.D.de auro, arg. Vtitur & Cato in libro de re Rust.

Vsqve accipitur inclusiuè in l.2.D.de his qui not.infa.l.11.D.de dolo.l.1.D.an per aliũ causæ appell.l.vlt.D.de discussorib.

Vtendi generalis est appellatio. Vtendum datum dicitur & quod mutuum datum est.l. 2.D.de calumniatorib.& quod commodatur.l.20.D.de adquir.possess.l.19.& l.21.§.1.D. commoda.

Vnde Vtendum rogare, pro, commodato rogare.l.15.D.depos. Plaut. Aulular. Cultrum, securim, pistillum, mortarium, Quæ vtenda vasa semper vicini rogant. Inter commodatum tamen & vtendum datum Labeo propriè hoc interesse existimabat, quod inter genus & speciem. Cõmodari enim rem mobilem non etiam soli: vtendam dari, etiam soli.l.1.D.commoda.

Vtilia quædam sunt publicè, quædam priuatim.l.1.§.1.D.de iustit.& iure. Publicè vtilia sunt, quæ in commune vtilia sunt, & quæ ad vtilitates omniũ in commune pertinent.l. 3.§.is quoque.D.de S.C. Silaniano. l.6.§.ne quid. D. de officio præsidis. Publicè vtile est, verbi gratia absentium excusationes accipi.l.33.§.publicè.D.de procuratorib.per itinera tutò ac sine periculo commeari.l.1.§.2. D.de his, qui deiec.vel effud.supremas defunctorum voluntates exitum habere.l.5.D.testament.quemad.aper.mulieres dotatas esse. l.1.D.sol.matr.peccata nocentium nota esse. l.18.D.de iniur.Item alia multa quæ in verbo Interest adnotauimus.

Vnde duplex statuitur vtilitas publica: vna, quæ eadem communis dicitur in l.51.in fi.D.ad l. Aquil. Altera, priuata.

Publicæ vtilitatis causa propositum dicitur interdictum De loco publico fruendo. Tuetur enim vectigalia publicæ neruos totius ciuitatis.l.1.§.1.D.de loco pub.fruen.

Pro publica vtilitate exercetur actio iniuriarũ, quoniam ad compescendam audaciam cohibendámque petulantiam iniuriosorũ hominum pertinet.l.42.§.1.D.de procuratorib.

Publica vtilitas est edictorum prætoris quę iuris veteris supplendi, corrigendi, emendandi causa comparata sunt.l.7.D.de iustit.& iu.

Publica est vtilitas nuptiarum.l.12.§.modo.D. de captiu.Et apud Paul.lib.ij.Sentent.tit.xx. Præterea si quod tumultus, vel incendij, vel naufragij causa depositum est, non redditur, crescit perfidiæ crimen & publica vtilitas coërcenda est, vindicandæ reip. causa.l.1.§. hæc autem separatio.D.deposi.

Sic ex vtilitate publica aliquid receptum dicimus.l.8.D.depos.Et vtilitatis causa.l.2.§.si de impubere.D.pro empt.l.95.§.vsumfructum. D.de solutionib.l.1.D.qui & à quibus.l.32.§. pen.D.de adq.poss.l.1.C.eo.titu.l.5.§.1.de legit.tutorib.

Et propter vtilitatem.l.19.D.de præscrip.verb. l.16.D.de legib.l.j.§.magistrum.in fine.D.de exercitor.l.6.D.rem pup.sal.fo.l.40.§.j.D.de adquir.poss.l.1.§.1.D.quod legator. Vel vtilitate suadente.l.1.§.sunt qui putent.D.ne quid in flum.pub. Et vtilitate suadente receptum quemadmodum legendum videtur.l.44.§. eum qui.D.de vsucapionib.

Ex vtilitate etiam edicta commendantur.l.1.D. de neg.gest.l.1.D.de restituti.in integ.l.1.D.de exercitor.l.1.D.nautæ caupo. Atque hæc vtilitas ius facit & constituit. Iura enim salubriter pro vtilitate hominum introducta sunt. Quamobrẽ & Horat. Vtilitatẽ iusti & æqui matrem dixit. Est'que Legislatoris omnia ad vtilitatem ciuium referre, vt Cic.ad Q.Fratrem scribit, & Aristoteles in lib.de morib. monet.vnde idem Cicer.in Topic.Ius ciuile definit quod pluribus in quaque ciuitate vtile est. Solent & sæpe Iureconsulti sic ratiocinari: Par vtilitas, ergo idẽ ius.l.5.§.constituitur.D.vt in poss.leg.l.2.§.procuratorem. D.pro empto.l.vlt.D.de cloac. Nam quotiẽs lege aliquid vnum vel alterum introductum est, bona occasio est, & cetera quæ ad eandem

dem vtilitatem tendunt, interpretatione, vel certè iurisdictione suppleri. l. 12. D. de legib. Inde vtile esse, vel vtilius esse, id est, magis ex vsu esse pro ratione decidendi legimus. l. 3. §. hoc interdicto. D. ne quid in loco pub. l. 5. in fi. D. si pars hered. pet. l. 89. in fin. D. de solutionibus.

Vtiles actiones dicuntur, quæ deficientibus legum vel edictorum verbis æquitate suggerente, & vtilitatis gratia ad speciem propositam adcommodantur. l. 19. D. de præscr. verb. l. 5. §. si actori. D. de constit. pec. l. 2. §. quamquam. D. de aq. & aq. pluu. Quod ego aliàs deo fauēte exemplis appositissimis demonstrabo: Interim hoc monuisse contentus ero, vtiles actiones directis opponi, quæ rectà ex legis verbis descendunt, cùm vtiles inflexæ sint, &, vt Theophilus vocat, πλαγιαστικαί. Ex eo enim negotio cuius causa cōstitutæ & comparatæ sunt ad aliud cui minus conueniunt, vtilitate suadente contorquentur & inflectuntur. Demonstrantur autem plerumq; hæ actiones his verbis, quasi, ad exemplum, exemplo, veluti, ad similitudinem.

Vtiles dies dicuntur, quibus experiundi & iudicis adeundi potestas est. l. 3. in fi. D. de accusationib. l. 6. D. quæ in fraud. credit. l. 10. D. ad Turpillia. l. 55. D. de ædilic. ed. Vtiles autem dies, interdum (quod in his quæ decretum exigunt, seruatur) sessionum accipiūtur: quibus scilicet Prætor pro tribunali sederit, & postulationibus dederit responsum. In his verò quæ de plano expediri possunt, vtiles sunt, quicumque dies, quibus Prætor sui copiam in publico, vel adeuntibus se fecerit. l. 2. D. quis ordo in bon. poss. §. vlt. Instit. de bon. possessionib.

Ita vtilem annū accipimus, ex diebus vtilibus, id est, quibus experiundi potestas fuerit constantem. l. 1. §. 1. D. quando act. de pecul. l. 1. D. de in rem ver. l. 3. §. hæc actio. D. vi bonor. rapt. l. 28. §. si quis. D. de lib. & post. l. 14. D. de aq. & aq. pl. l. 1. & l. 6. in fi. D. quæ in fraud. credit. l. 1. D. vti possidet. Experiundi autem potestas est, si agendi facultas est. nec enim satis est reum potestatem secum agendi facere, vel habere eum qui se idoneè defendat: sed hoc amplius exigitur, vt actor nulla idonea causa impediatur experiri. Nam si vel Reip. causa absit, vel ab hostibus detineatur, aut in vinculis sit, aut sic tempestate in aliquo loco detineatur, vt mandare non possit, experiundi potestatem non habet. l. 1. D. de diuers. temporalib. Ceterùm experiūdi potestatem, quod ad redhibitoriæ tēpus attinet, habuisse non videtur, quo vitium latens fugitiui ignorauit. l. 55. D. de ædil. ed. Dies ad appellādum constituti ad aliquid vtiles sunt: si fortè eius, à quo prouocatur, copia non fuerit, vt ei libelli dentur. Nam is dies seruatur, quo primo adeundi facultas erit, id est, quo in publico sui copiam fecerit. l. 1. §. dies. D. quando appell. sit.

Vtile autem tempus, & continuum opponuntur. l. 31. D. ad leg. Aquil. de adult. l. 1. §. si mulier. D. de lib. adg.

Vtilitas etiam omne compendium, & id quod nostra interest, id est, damna & lucra complectitur. l. 4. §. in eum. D. de damn. inf. l. 11. §. vlt. D. de actio. empt. l. 81. §. vlt. D. de verb. oblig. l. penul. §. si quis cautio. l. 1. §. hęc verba. D. ne vis fiat ei qui in poss. Ita accipe quod dicitur, vtilitatem deberi, vtilitatem venire in iudicium, & in æstimationem. l. 9. §. præterea. D. ad exhib. l. 22. cum l. seq. D. ad leg. Aquil. l. 21. §. cùm per venditorem. D. de act. empt.

Vtique, pro, Tantum in l. 21. D. manda. l. 31. §. culpam. D. de ædilic. ed. l. 17. §. si cum mihi. D. de præs. verb.

Vtrubi, (Sic enim rectè in Pandect. Flor. & apud Theophil. Institut. de interdict. scriptum est) interdictum est retinendæ possessionis quod de re mobili maiore parte anni possessa datur. l. 1. D. vtrubi. l. 9. D. de rei vindicatio. Theophilus interpretatur παρ' ὁποτέρῳ. Sic autem à primis verbis quibus concipiebatur hoc interdictum nominatum est.

Vva tumorem quemdam & glandulam carneam significat in l. 14. §. idem ait. D. de ædil. ed. Plinius lib. xx. cap. xvij. Tonsillis quoque & vuis medetur & capitis doloribus.

Vulgo quæsiti dicuntur, qui passim & σποράδην, & incerto patre concepti sunt, qui & spurij vocantur. l. 19. D. de statu hom. l. 4. in fi. D. de in ius voc. l. 18. D. de bon. libert. l. 5. §. 1. D. de liber. adgnos. l. 16. §. pen. D. de his quæ vt indig. l. 1. §. sed & vulgo. D. ad Tertyllia. l. 1. D. ad municipal. Caius lib. j. Instit. tit. v. Modestin. autem vulgò conceptos definit, qui patrem demonstrare non possunt: vel qui possunt quidem, sed eum habent, quem habere non licet. l. 23. D. de statu hom.

Sic vulgo concipere & vulgò parere accipimus eam, quæ vulgo & passim sui copiam facit. l. 5. vers. nec interest. D. de stat. hom. l. 5. D. de in ius voc. l. 4. §. cognationis. D. de gradib. & adfin. l. 22. C. de adulter. l. 77. §. mater. D. de leg. lib. ij.

Vulgo autem quæsiti, ex iustis nuptijs quæsitis opponuntur. l. 2. D. ad Tertyllia. l. 18. D. de bonis libert. d. l. 5. Nam si hi parentem demonstrare & ciere possunt, vt Tzetzes lib. Hist. chilia. v. cap. xvij. significat his verbis. Νομοθετεῖ καὶ γυναιξὶ τοὺς γάμους τοὺς νομίμους, ἐξ ὧν παῖδας ἐγγεννᾶν τοὺς δύο φυλαττομένους, τὸν πρὶν μόνην γινώσκοντας, ὡς ἔφην, τὴν μητέρα.

Vulgaris vxor dicitur, quæ sui vulgo copiam facit,

facit, & quam quis, vt cum Martiale loquar, habet cum populo. l. 13. §. 1. D. de adulter. Vulgare autem interdũ significat vsitatum, commune, sollemne, ordinarium, ciuile, legitimum. Sic vulgares actiones appellantur legibus proditæ actiones. l. 1. D. de præscript. verb. l. 46. in fi. D. de hered. instit.

Vnde & vulgaris substitutio potest videri dicta, quæ ex l. xij. tab. descendit, nisi cui magis placeat, inde dicta quòd à quolibet testatore, & cuicumque heredi scripto fieri possit. Nã & in vulgarẽ casum factã substitutionẽ dixit Modest. in l. 4. §. 1. D. de vulg. & pup.

Vulgaris formula in l. 40. D. de furt. pro actione de peculio cum adiectione noxæ.

Vulgare pactum, vulgo & communiter contractibus adscribi solitum. l. 30. D. de pact. dotalib. coniuncta l. 5. D. de diuort. Sic vulgare pactum. l. 3. C. de pigner. act. coniuncta l. 1. C. de pact. pignor. & l. 4. D. de pigner. act.

Et Vulgaria verba, ordinaria, & cautione de raro habendo comprehendi solita, in l. 3. D. rat. rem hab. Et vulgaris cautio legatorum, quæ legatorum in diem, vel sub condicione relictorum nomine vulgo interponi solet in l. 113. §. ijdem principes. D. de leg. j. tit. vt lega. seu fideic. nom. cau.

Sic vulgari modo legatorum dies proferri dicitur in l. 4. D. de dote præleg. qui ea clausula prorogatur, quæ refertur in l. 30. D. de leg. j.

Vulgari modo legari vxori dicitur quod vsitato modo legatur. in l. 108. D. de legat. lib. j.

Vulgare præmium in l. 3. §. extat. D. de iure fisc. propositum delatoribus præmium significat. l. 13. §. extat. D. de iur. fisc.

Vulgaris exceptio rei iudicatæ. l. 3. D. de popularib. actio.

Vulgaria tectoria pro gregalibus tectorijs, vt cùm Seneca loquar in l. 13. in fi. D. de seruit. vrb. præd. At in l. 3. §. 1. D. de suppell. leg. vasa ænea vulgaria Paul. interpretatur, quæ non essent proprio loco adtributa.

XENIA vocabantur munuscula quæ à prouincialibus rectoribus prouinciarum offerebantur. l. 6. D. de off. procons. l. vn. ne damna prouincial. infligãt. in C. Th. Cassiod. lib. vij. Variar. in formula Comitiuæ portuss. Vnusquisque per sollemnitatem commonitus offerat voluntarium munus. Xenia enim sunt non debita. Plinius etiam lib. v. Epistol. ad Valeria. Quàm me iuuat, quòd in caussis agendis non modò pactione, dono, munere, verumetiam xenijs semper abstinui. Vtitur & hoc verbo idem auctor lib. vj. Epistol. ad Cornelianum.

XYLOCINNAMOMI de quo in l. vlt. §. species. D. de publican. fit mentio, Dioscorides lib. j. diuersam facit speciem à cinnamomo: esseque lignosum cinnamomum tradit, quod sarmenta longa, robustáque ferat, & odore sit lõge cinnamomo inferiori. Meminit & Plinius lib. xij. cap. xix.

ZEVXIPPI porticus in l. 18. C. de operib. pub. In descriptione vrbis Constantinopolitanę, cuius incertus est auctor, Thermæ Zeuxippi in secunda regione ponuntur. Zonaras Tomo iij. in Iustiniano. Καὶ τὸ Ζευξίππου λουτρὸν, τὸ λεγόμενον Ζεύξιππον. Et in Philippico, Καὶ γὰρ ἐκ τοῦ Ζευξίππου μετὰ τὴν ἀγῶνας λουσάμενος λουτροῦ.

ZINGIBERI in l. vl. §. species. D. de publican. imitatione Græcæ scripturæ. Nam Græcis ζιγγίβερι dicitur, estque, interprete Suida, εἶδος ἀρώματος. De quo videndus est Dioscorid. lib. ij. & Plin. lib. xij. cap. vij.

ZYGOSTATES, libripens, ponderum causa in ciuitatibus constitutus. l. vlti. C. de ponderatorib. lib. xj. l. 2. eod. tit. in C. Th. & Edicto Iustin. xiij. Inde Zygostasij munus in l. 1. de frumen. vrb. Alexandr. in C. Th.

FINIS.

APPENDIX PRAETERMISSARVM QVARVMDAM VOCVM.

ACINATICIVM in l.9. D. de tritico vino, ol. leg. vini genus, cui ex acino nomẽ esse Cassiodor. lib. xij. Variar. Epistol. ad Canonicarium Venetia. scribit, & quomodo id paretur ac conficiatur his verbis explicat, Autumno lecta de vineis in pergulis domesticis vua resupina suspenditur: seruatur in vasis suis, thecis naturalibus custoditur. Rigescit non liquescit ex senio. Tunc fatuos humores exudans magna suauitate dulcescit. Trahitur ad mensem Decembrem, donec fluxum eius hyemis tempus aperiat: miroq; modo incipit esse nouum, quando cellis omnibus repperitur antiquum. Et paulò pòst, Deseruet primùm in origine sua, & cùm potuerit adolescere, perpetuam incipit habere nouitatem. Non calcibus iniuriosè tunditur, nec aliqua sordium admixtione fuscatur.

ἈΚΡΌΔΡΥΑ apud Græcos omnes arborum species appellari scribitur in l.236. in fin. D. de verbor. signific. Quod & Moschopulus in libello cui titulus est, συλλογὴ ἀττικῶν ὀνομάτων, ita scribit: Δρυῶν κοινότερον πάντων ἐκάλουν δένδρων οἱ παλαιοί, ὅτω ϗ ἀκρόδρυα πᾶσαν τὴν ὀπώραν. Καὶ δρυφάκτους οὐ μόνον τοὺς ἐκ δρυΐνων, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ οἱουποτοῦν ξύλων. Suidas quoque ἀκρόδρυα πάντας τῶν δένδρων καρποὺς dici tradit.

ACVS in ornamentis muliebribus numeratur in l.27. §. ornamentorum. D. de auro, argen. Isidorus autem lib. xix. Etymolog. cap. xxx. Acus esse ait, quibus in feminis ornandorum crinium compago retinetur, ne laxius fluant, & sparsi dissipentur capilli. Quæ verba ille transcripsit ex Hieronymo in cap. iij. Esaiæ. Inde Acicula capitis [illegible] in l.1. de repudijs in C. Theod. Martial. libro xiiij. Epigram.

Figat acus tortas, sustineatq; comas.

Tertullianus in libro de Pœnitentia: Cedò acum crinibus distinguendis, & puluerem dentibus elimandis. Ex quo Acus crinalis appellatur ab Apuleio libro viij. de Asino aureo.

ADIVTORES officijs leuandi laboris causa dabantur, qui his vel ægritudine præpeditis, vel multitudine negotiorum obrutis opem ferrent. l.10. C. de numerar. lib. xij. l.3. C. de diuers. offic. lib. xij. & in Notitia Imperij Rom. persæpe. Sic Adiutores Quæstoris in l. vlt. C. de proxim. sacr. scrin. lib. xij. Adiutores sacræ memoriæ. l.13. l.14. eod. titul. Adiutores magistri officiorum. l.5. C. de principib. agen. in reb. lib. xij. Adiutor vrbani officij apud Symmach. lib. j. Epistol. xxij. & Adiutor primicerij tribunorum notariorum in Notitia, quæ subiecta est Nouellæ viij. Appellantur verbo Græco Boëthi in l. vlt. C. de tabular. scrib. lib. x.

Adiutricis primæ legionis meminere Impp. in l. vlt. C. de apparitorib. præf. præt. & l. vlt. C. de castr. pecul. lib. xij. in qua Adiutrice nostræ Reip. pro Adiutrice nostra vulgò perperam legitur.

ADAERATIO, æstimatio specierum in ære, l.14. C. de erogation. militar. anno. libr. xij. l. vlti. C. de milit. veste. eo. Vnde Adærata ad æris pretium redacta dicunt Impp. in l. vn. C. de collatio. donat. poss. lib. x. Ex quo emendanda est l.15. C. de erogat. milit. anno. libro xij. in qua adhærere, pro, adærari cum vitio scriptum est.

ADMISSIONVM Officium in l.2. C. de priuileg. eor. qui in sacr. pal. lib. xij. C. quod sub dispositione Magistri officiorum ponitur in Notitia Imperij Rom. Ab eo Admissionales, qui principem adoraturos admittebant in l. vlt. C. de diuers. offic. lib. xij. Lamprid. in Alexand. Salutabatur verò quasi vnus de Senatoribus patente velo, admissionalibus remotis, aut solis his qui ministri ad fores fuerant: cùm antea salutare principem non liceret: Admissionum etiam magistrum legimus apud Vopiscum in Aureliano.

ADORARE principem, purpuram've principis, pro venerari, salutare, & ad principis

ss genua

genua accidere, in l. 1. C. de comitib. & trib. schol. lib. xij. l. vlt. C. qui milit. poss. lib. xij. l. 4. C. de consulib. lib. xij. l. 1. C. de apparitoribus praef. praetor. l. 1. C. de apparitorib. praef. vrb. Ammian. Marcellin. libro xxj. Verùm cùm primitus visus adorandae purpurae datam sibi copiam aduertisset, recreatus tandem suique securus, Incautè, inquit, Imperator & temere alienis te partibus commisisti. In Notitia quoque Imperij Romani, crebrò in officio Proconsulum princeps agentium in rebus recensetur qui adorata principali clementia cum insignibus exibat. Talem autem honorem principi in salutatione exhiberi solitum, Zonaras Tomo iij. in Iustinian. indicat his verbis, ἤδη δ' ἐφθακὼς φανῆναι τῷ κρατοῦντι ὁ Βελισάριος παρῆλθε τὸν Γελίμερα εἰς τοὔδαφος καταβαλεῖν ἑαυτὸν καὶ οὕτως ἀπονέμειν τῷ βασιλεῖ τὴν προσκύνησιν. ὁ δ' ἐποίει τὸ προσταττόμενον καταχεόμενος δάκρυσι. αὐτὸς δὲ Βελισάριος πρὸς τοὔδαφος ἑαυτὸν ἐνδεικνύμενος τῷ Γελίμερι, ὅτι οὐχ ὡς αἰχμάλωτος ἐκεῖνος τὴν τοιαύτην ἐπιτυχών, ἀλλ' ὅτι οὕτω νενόμισται προσκυνεῖσθαι τὸν Ῥωμαίων τὸν βασιλέα. Ex quo apparet humi procumbere, & ad pedes principum prouolui solitos, quos illi salutationis officio dignabantur. Id quod à pessimis primùm principibus institutum, à Christianis etiam retentum est. Lamprid. in Alexand. Ipse adorari se vetuit, cùm iam coepisset Heliogabalus adorari more Regum Persarum. Capitolin. in Maximinis. Nam in salutationibus superbissimus erat, & manum porrigebat, & genua sibi osculari patiebatur; nonnumquam etiam pedes. Quod numquam passus est, senior Maximinus, qui dicebat, Dij prohibeant, vt quisquam ingenuorum pedibus meis osculum figat.

Aeramen in l. 12. C. de operib. pub. scribere oportet, vbi codices quidam ornamenta, alij instrumenta scriptum habet. Quorũ vtrumque vitiosum esse ostendit l. 37. eod. tit. in C. Theo. Ex qua hoc amplius patet Tribonianum tres libras in sex mutasse qui mirè etiam deformauit l. 14. eod. tit. vt apparet ex l. 40. eod. tit. in C. Th.

Agentivm in rebus crebra fit in libris Codicis mentio, necnon apud Ammia. Marcellin. & in Epistol. Symmachi aliquotiens, & apud Ambrosium lib. v. Epist. Hos principibus varia ministeria in prouincijs praebuisse constat. Nam & curis agendis & euectionibus publici cursus obsequium adhibebant, vt ostendunt l. 2. & l. vlt. C. de curios. & stationar. lib. xij. Et officio quoque Praesidum, Proconsulum, Vicariorum, Ducum, princeps de schola agentium in rebus deputabatur; quemadmodum ex Notitia Imperij Ro. liquet. Agentes autem in rebus Lexicon B. Germani μαγιστριανοὺς vertit. Credo quòd Magistro officiorum subessent.

Amethvsti in l. 21. D. de auro, arg. Gemmae sunt purpureae, permixto violaceo colore, leniter quasdam flammulas fundentes. Causa autem nominis huius est, quòd sit in purpura illius quiddam nõ ex toto igneum, sed vini colorem habens, vt Plin. lib. xxxvij. cap. ix. & Isidor. libro xvj. Etymolog. cap. ix. scribunt.

Amfitapa in l. 23. §. vestimenta. D. de auro, argen. sunt ex vtraque parte villosa tapeta quemadmodum Isidor. lib. xix. cap. xxvj. interpretatur. Nonius quoque Marcellus Amfitapas vestes dici scribit, vtrinque habentes villos. Lucilius lib. j. Satyr.

Atque amfitapa villis ingentibus molles.

Varro Manio; Alterum bene acceptũ dormire super amfitapa bene molli. Pollux lib. vj. Onomast. cap. ij. ἀμφιτάπητας appellat, & sic definit, ἀμφιτάπητες οἱ ἐξ ἑκατέρου δασεῖς, τάπητες δὲ οἱ ἐκ θατέρου. Suidas, ἀμφιτάπης τάπης ἀμφίμαλλος.

Amomvm in l. vlt. §. species. D. de publican. Genus est fruticis odorati in Syria & Arabia nascentis, flore albo veluti violae, folijs similibus brioniae. Vide Dioscorid. lib. j. cap. xiiij. Plinium lib. xij. cap. xij. Isidor. libro xvij. Etymol. cap. viij.

Anademata in l. 28. D. de auro, argen. In Lexico B. Germani, Redimicula ἀναδήματα & κεκρυφάλους reddũtur. Ἀνάδεσμον etiam Suidas μίτραν κεφαλῆς interpretatur.

Arca lapidea in qua mortuus conditur in l. 7. §. vlt. D. de religios.

Arca aerata in l. 19. §. si inquilinus. D. locati.

Arca frumentaria & olearia in l. 1. D. de muneribus & honorib. l. 1. C. de frumen. vrb. Constant. l. 2. de curatorib. Kalend. in C. Th.

Arca vinaria apud Symmach. libro j. Epistol. xxviij. & Epist. xxxiij.

Arca quaestoria apud eumdem auctorem lib. j. Epistol. xix.

Arca fiscalis in l. 4. C. de numerar. lib. xj. In quã tributa inferebantur, vt Iustinian. in Nouell. πρὸς τὸ τῶν δημοσίων αὐτώνας non procul ab initio significat. Est autem corruptum & deprauatum hoc verbum in l. 11. C. de susceptorib. lib. x. in qua, mercedis discussionem, pro, arcae discussionem vitiosè legi, cùm ex scriptis codicibus, tum verò ex l. 26. eod. tit. in C. Th. patet.

Inde Arcarij, huiusmodi arcae custodes, atrique illati susceptores. in l. vlt. C. de susceptoribus, & arcar. lib. x. l. 8. de aquae duct. in C. Theod. l. 1. de his qui cum dispensat. contraxerunt. in eod. Cod.

Argvto pectine dixere Arcad. & Honor. in l. vlt. C. de vestib. olober. lib. xj. imitatione

Virgil

Virgiliani versus, qui est lib.1.Georg.qui ita habet,

Arguto coniunx percurrit pectine telas.

Sed & Apuleius lib.ij.de Asino aur.Et pectinis,ait, arguti dente tenui discriminantur.

ARTABΩN meminit Iustinia. Edicto xiij. ὥστε, ait, ὡς τῶν ῥηθεισῶν ἀρταβῶν, ἑκάστης ἱκανῶς τοῖς μέτροις ἀναπληρουμένης) παρὰ τὸ σῦ δέον τὸ λοιπὸν τῇ ἐμβολῇ. Existimo autem de Aegyptia Artaba ea verba accipienda.fuit enim mensura hoc nomine apud Aegyptios modios quinque capiens, auctore B. Hieronymo lib. ij.Commentarior. in Esaïam capit.v. Quod & Aristophanis interpres in Acharnanensibus testatur. Ἀχάνη, inquiens. μέτρον δὲ περσικὸν ὥσπερ ἡ ἀρτάβη παρ' Αἰγυπτίοις. Fuit & mensuræ Persicæ medimnum Atticum & præterea tres chœnicas capientis idem nomen, vt Herodot.libro j.& Pollux libro iiij.Onomast. capit.xxiij.& Suidas in verbo Ἀρτάβη tradunt.

ASCODROGITAE in l.10.& l.11.C.de hæretic. Sic enim illic legendum censeo. Hæretici fuere, qui vtrem inflatum in sua Ecclesia positum ac coopertum veneratione prosequebantur & circa eum lasciuientes more bacchantium discurrebant, auctore Philastrio Brixiensi Episcopo in hæreseon Catalogo.

AVCTORITATES magistratuum pro litteris & edictis quæ publicis locis proponuntur aliquid imperantes,vetantes've.l.j.si cert. pet.chir.in C.Th.l.vlt.C.de fabricensib.libr. xj.l.10.C.de aquæductu lib.xj.l.vlti.de censu eiu.non adscrib.in C.Th.Nouel.Valentinia. de indulgent.debit.Sic & in Cassiodoro aliquotiens, & in Beatorum passionibus, vt vocant,hoc verbum accipitur.

AVRARIVS Canon. in l.11. C.de excusatio. muner. lib.x.l.13. C.de extraord.muneribus. Præstatio fuit à mercatoribus & negotiatoribus conferri solita:quę & Auraria pensitatio vocatur in l.2.C.de fund.patrimo.libr.xj. & Auraria præstatio in l.vn.qui à præbitio. tiro.in C.Th.& Auraria functio in l.13.& l. 19.de lustrali collatio.eo. Et Auraria pensio apud Cassiodor.lib.xj. Variar.Epist.ad Faustum.Et Aurum mercatoribus indictum in l.6.de lustrali collatio.in C.Th.& Negotiatorum collatio in l.vlt.de excusatio.artific.in C.Th. Crediderim etiam ita Aurum negotiatorium apud Lampridium in Alexandro accipiendum esse, cũ huiusmodi aurum ab eo Imperatore Romæ remissum refert.

Aurifex qui ex auro aliquid facit.l.34.D.de auro,argent.l.1.de excusatio.artific.in C.Th.& apud Iul.Firmic.lib.iij.Mathes.cap.iij. Inde Aurifices specierum, & Aurifices solidorum in l.7.C.de palatin.sacr.largit.lib.xj.

AVTOMATARIA l.41.§.pen.D.de lega.lib.1. interpretor mechanica arte ita constructa opera,vt suapte vi sine cuiusquam impulsione moueantur, vertantur, agitentur. Suet.in Claudio, Si automaton aut pegnia vel quid aliud parum cessisset.

B

BALLVCA in l.1.& l.2.C.de metallar.libr. xj.in qua addita sunt à Triboniano verba hæc,quæ Græcè χρύσαμμος, vel,vt alij legũt, χρύσαμμος dicitur: quemadmodum patet ex l. 3.eo.tit.in C.Th.

BAPHIA officinæ sunt infectorum, qui vestibus purpura & cocco tingendis operam dabant.l.2.& l.penult.C.de murilegul.lib.xj. l.vlt.C.de vestib.olober.lib.xj.quæ excerpta est ex l.vlti.de murilegul.in C.Th. Huiusmodi multa baphia & in orientis & in occidentis partibus Imperatores habebant:quæ sub dispositione Comitum sacrarum largitionum in Notitia Imperij Rom.ponuntur. Præponebantur autem Baphijs procuratores, vt eadem Notitia ostendit. Lamprid.in Alexandro.Ita vt Alexandrina purpura hodie'que dicatur, quæ vulgò Probiana dicitur: Idcircò quòd Aurelius Probus baphijs præpositus id genus muricis repperisset.

BARBARICARII qui sint, satis perspicuè suprà exposuimus.Tantùm addam rectæ & integræ verbi huius scripturæ locum vnum ex l.7.in fin.C.de palatin.sacr.largit.libro xj. Contrà,id in duobus duodecimi Codicis libri locis corruptum nomen repperitur: nimirum in l.1.de præposit.agent.in reb.& in l.1.de priuilegijs scholar.Similiter in Notitia, quò loci de officio Magistri officiorum per orientem agitur,Barbariorum,meo quidem iudicio, pro Barbaricariorum perperam legitur.

BASTAGA onus iumentis portandarum rerum fiscalium significat.l.5.C.de cohortalib. libr.xij.& in Leonis Imper.libro de Bellico apparatu non semel.

Vnde Bastagarij quibus id oneris incumbit.l. 4.& l.8.C.de murilegul.lib.xj.

Bastagam autem priuatã sub dispositione Comitis largitionum priuatarum diuinæ domus: Præpositos verò bastagarum sub dispositione Comitis sacrarum largitionũ Notitia collocat.

BERYLLVS in l.vlt.§.species,D.de publican. gemma est in India nascens,quæ à gentis suę lingua nomen habet, viriditate similis smaragdo,sed cum pallore,vt Plinius lib.xxxvij. cap.v.& Solin.in Polyhisto.capit.liij.& Isidor.lib.xvj.Etymolog.cap.vij.scribunt.

BIARCHI in l.3.C.de agentib.in reb.libr.xij. l.vlt.C.de offic.præf.præto.Afr. Officiales

quidam fuere ex schola agentium in rebus. Vnde Biarchia in l.1.C.de offic.magist.officiorum.

BLATTA SERICA in l. vlt. de murilegul. in C.Theod.quæ & sericoblatta vel sericablatta dicitur in l.10.de murilegul.lib.xj. Codicis Iustinianei.& l.13.eod.tit.in C.Theod. Vnde Pallium Blattosericum apud Vopiscum in Aureliano. Est autem blatta purpuræ genus, cuius fit mentio in l.1. C. quæ res vendi non poss. Casiodor.lib.j. Variar. Epistol. ad Theonem. Cum blatta quam nostro cubiculo dare singulis annis consueuisti, venire festina. Sidonius Apollinar. in Panegyrico Mario. Pontus castorea, blattam Tyrus, æra Corinthus. Lampridius in Heliogabalo, Parauerat igitur funes blatta & serico & cocco intortos: quibus si necesse esset, vitam finiret. Eutropius quoque lib.vij. Neronem retibus aureis piscatum, quæ blatteis funibus extrahebat, scribit. Sed & blatteam tunicam apud Gregorium Turonensem lib.ij.Histo. cap.xxxviij.legimus.

BORBORIANI in l.5.& l.10.& l.penult.C.de hæretic. & Manich. Hos Philastrius, vitijs implicatos seculi & malis concupiscentijs seruientes non sperasse iudicium futurum, sed potius carnalem seculi concupiscentiam laudasse Philastrius in hæreseum Catalogo scribit.

BRABEVTAS Græcè dici certaminum designatores Vlp.scribit in l.4.§.1.D.de his qui not.infa. Pollux libro iij. Onomast. cap.vlti. ἀλλὰ τὶς μὲν μουσικοῖς κριταὶ κέκληνται. τοῖς δὲ γυμνικοῖς ἐφεστῶτ βραβευταὶ τε καὶ βραβεῖς ὁ πλάτων καλεῖ. Moschopulus ἐν συλλογῇ ἀττικῶν ὀνομάτων· βραβεῖς καὶ βραβευταὶ οἱ διανεμηταὶ τοῦ ἀγῶνος οἱ τὰ ἆθλα διδόντες, ἀφ' οὗ βραβεῖον τὸ ἆθλον.

BRACTEARII in l.1.C.de excus.artif.libr.x. qui Bracteatores appellantur à Iulio Firmico lib.viij.cap.xix.

BVPRESTIS in l.3.§.alio.D.ad l.Corn.de sicar. Animal est simillimum scarabeo longipedi quod inter herbas bouem maximè fallit. Vnde & nomen inuenit: deuoratumque tacto felle ita inflammat vt rumpat: auctore Plinio libr.xxx.capit.iiij. Vide & Dioscorid. lib,ij.& lib.vj.

BVRDONES in l.49. D.de legat.libr.iij. Isid. lib.xij.Etymolog.cap.1.ex equo & asina natum burdonem appellari scribit.

BYRRHI in l. 1. quo quemque habitu.in C. Th. Vopiscus in Carino. Donati sunt ab Atrebaticis byrrhi petiti, donati byrrhi Canusini, Africanæ opes priùs in scena non visæ.

BYSSINVM opus in l.vlt.§.species.D.de publican.vt. byssina vestis apud Apuleium lib. xj.de Asino aur. Ceterùm byssum lini genus esse apud Indos, candidissimi & mollissimi. Pollux lib.vij.onomast.capit.xvij. & Isidor. libro xix.Etymolog.capit.xxvij.scribunt. In Aegypto quoque byssum quàm maximè natum ex cap.xxvij. Ezechielis, Hieronymique commentarijs intellegimus. Plinius libr.xix. capit.j.etiam circa Elim in Achaia genitum significat his verbis: Ergo huic lino principatus toto in orbe. Proximus byssino, mulierum maximè delicijs circa Elim in Achaia genito. Quaternis denarijs scripula eius permutata quondam, vt auri repperio. Byssinam quoque vestem Iudæis sacerdotibus familiarem fuisse, Iosipp.libro vj.belli Iudaici ostendit.

C

CALAVTICA in l.27.in fi.D.de auro, arg. Nonius Marcel. tegmen id esse muliebre quod capiti innectitur, tradit, citatque illud Ciceronis, Tunc cùm vincirentur pedes fascijs, cùm calauticam capiti accommodares. Ausonius in Periocha Odyss. Homeri, Ino calauticam capiti suo ademptam natanti accommodat. Plane in lexico B.Germani Calautica εἶδος ζώνης definitur.

CALAMVM in l.vlt.§.species D.de publican. odoratũ & aromaticum accipe, qui in India, Arabia, & Syria gignitur, multis nodis geniculatus, fuluus, fragrans spiritus suauitate, qui cum frangitur in multas fit partes fissilis. Meminere huius Theophrast. lib. ix.de histor.plantar.cap.vij.& Plin.libr.xij.cap.xxij. Solinus in Polyhistore cap.liij. B.Hierony. in cap.vj.Esaiæ, & Isidor.lib.xvij.cap.viij.

CANON pensitationem ac præstationem annuam significat.l.vlti.C.de collatio.fundor. patrim.lib.xj.l.2.C.de præd.tamiac.l.penult. & vlt.C.de diuers.præd.lib.xj.

Canon frumentarius vrbis Romæ.Rubr. de cano.frumentat.libr.xij. C.Lamprid.in Heliogabalo Iusserat & Canonem populi Ro. vnius anni meretricibus, lenonibus, & exoletis intramuranis dari: extramuranis alio promisso: cùm eo tempore iuxta prouisionem Seueri & Traiani septem annorũ Canon frumentarius Romæ esset. Spartianus in Seuero. Rei frumentariæ, quam minimam reppererat, ita consuluit vt excedens ipse vita septem annorum Canonem relinqueret. Appellatur & Canon vrbicarius in l.2.& l.3. C.de Cano.frument. vrb.Ro.libr.xij.& Canon vrbanus in l.27.de navicular.in C.Th. Sic Canon metallicus in l.2.C.de metallar.libr. xj. Canon vestiũ in l.1.C.de milit.veste.lib. xij. Canon nauli apud Iustinia.Edicto xiiij. Canon felonei apud Casiodor.lib.v.variar. Epist.ad Ampelium. Canon glebæ apud Sidon.

don. Apollin. libr. vj. Epist. ad Papam Censorium. Vnde Canonicæ vestes, & canonici equi in l. 3. C. de equor. collatio. libr. xj. l. 1. de exactionib. in Cod. Th. Ex quo emendanda est l. 14. de nauicular. in C. Th. in qua, vestes atque equi, ceteræq́ꝫ canicæ species, pro, Canonicæ, vulgò legitur. Inde & Canonica indictio in l. 1. C. de proxim. sacr. scrin. libr. x. & Canonica pensitatio in l. 2. C. de lucris aduocat. libr. xij.

Canones autem qui exigebãt Canonicarij appellantur in Nouella περὶ αὐθεντῶν κανονικαρίων, & in Nouel. περὶ τῶν δημοσίων αὐτῶν & apud Casśiodor. libro xj. & libro xij. Variar.

CANTHARIDES inter venena enumerantur in l. 3. §. alio. D. ad l. Corn. de sicar. Sicut & Cantharidis venena dixit Tertullia. lib. 1. aduersus Marcio. Sunt autem cantharides vermiculi minutorum scarabeorum forma: ex quo & nomen traxere. Quarum noxiam & maleficam vim Dioscorides lib. ij. & libr. vj. & Plinius lib. xj. cap. xxxvj. & libr. xxix. cap. iiij. explicant.

CANTHAROS ludicras quasdam effigies & ad arbitrium effictas interpretor, ex quarum rostris aqua salire solebat. l. 41. §. itẽ hoc prohibetur. D. de legat. libro j. coniuncta l. 17. §. pen. D. de actionib. empt. Ausonius in Epistola Edillij xvij. Harum verticularum varijs coagmentis simulantur species mille formarum. Elephantus belua, aut aper bestia, ager volans, & mirmillo in armis subsidens, venator & latrans canis. Quin & turris & Cantharus, & alia huiusmodi innumerabilium figurarum, quæ alius alio scientiùs variegant. In libello quoque supplicij quattuor Martyrum coronatorũ hæc verba leguntur. Tunc Sempronianus, Claudius, Castorius, & Nicostratus cœperunt in nomine Christi cauare conchas & pegas & lectos cum sigillis & cantharis cum magna tenuitate artis.

CAPITA officij in l. 2. C. de proxim. sacr. scrin. libr. xij. Sic appellabantur primates officij, & qui in officio primos gradus tenebant. Quemadmodum in ordine castrensi milites quidem Capita scholarum vocabantur, vt ex Ammia. Marcellino libro xxv. liquet. Et Vegetius etiam denis militibus præpositõs caput contubernij vocatos scribit libr. ij. cap. viij. & cap. xiij.

CAPITIA in l. 27. D. de auro, argent. muliebria capitis ornamenta. Nonius Marcell. Capitia ait, capitum tegmina. Varro de vita populi Ro. Nec ad orbitam matrumfa. instituti quod ex pectore ac lacertis erant apertis, nec capitia habebant. Hæc & Capitula appellari ibidẽ tradit. Eoq́ꝫ modo ab Isid. lib. xix. Etym. cap. xxx. hoc verbum exponitur.

CAPITVLARIAM & Temonariã functionem coniungunt Imperatores in l. 14. de extraord. munerib. in C. Theodos. vt Capituli & temonis necesśitatem in l. 13. eodem tit. in Cod. Iustiniani; in qua tamen pasśim capitalis atque temonis necesśitatem perperam scribitur.

Ita Capituli functionem accipe in l. 15. & l. 18. eod. tit. in C. Theod. In Lexico quoque B. Germani tributum capitulare inuenitur & Græcè redditur ἀνδροκεφάλαιος φόρος. Atq́ꝫ inde Capitularij qui & Temonarij in l. 2. C. de priuileg. cor. qui in sacr. pal. lib. xij. Et Capitularij horreorum ac tabernariorum apud Casśiodor. lib. x. Variar. Epistol. ad Senatores & populum. Ex quibus perspicuum fit emẽdandum esse Symmachum, apud quem lib. ij. Epist. cccij. Capitulani pro Capitularij scribitur.

CARDAMOMVM in l. vlt. §. species. D. de publican. fruticis genus amomo simile, semine oblõgo, quod in Arabia Comagena & Armenia nascitur, vt Dioscorid. lib. j. & Plinius lib. xij. cap. xiiij. & Isidor. libro xvij. capite ix. scribunt.

CAREVM in l. 3. D. de penu leg. semen accipio, cuius radix cocta pastinacæ modo esui erat; vt Dioscorides lib. iij. cap. lxvj. tradit.

CARPOCRATIANI in l. 5. C. de hæretic. & Manich. Hæretici fuêre à Carpocrate ita vocati, qui Christum hominem dumtaxat fuisse, & ex semine Ioseph carnaliter progenitum instar reliquorum hominum adserebat; quemadmodum Philastrius Brixiensis Episcopus in hæreseon Catal. & Isidor. lib. viij. Etymol. cap. v. scribunt.

CARPASVM in l. vlti. §. species. D. de publican. Planta est ex qua succus medicamentis vtilis exprimebatur, cuius Dioscorides libro vj. & Galenus libro j. de Compositione medicamentor. meminere, & ὀπὸν καρπασίου vocant.

CATABOLENSES in Rubr. de pistorib. & catabolensib. in Cod. Theodos. Casśiodor. lib. iij. Variar. Epist. ad Festum. Atque ideo magnitudini tuæ præsenti admonitione declaramus, vt marmora, quæ de domo Pinciana constat esse deposita, ad Rauennatem vrbem per Catabolenses vestra ordinatione dirigantur. Atque in hoc verbo mendum esse crediderim apud eumdem auctorem libro iiij. Variarum Epistol. ad Godiscalcum Saionem; in qua ita est. Et ideo quinquaginta solidorum multam non veredarius, sed catabulnensis incurrat, quisquis vltrà 100. libras Parhippum crediderit onerandum, ex superiore enim loco patet Catabolensis, legendum.

CAVDICARII in l. 1. de canone frumentario

vrbis Romæ. l.2. de pistoribus in C. Theod. l.9. de fuarijs vrbis Romæ. eodem. Quorum corpus Romæ fuisse ex illis locis planum fit. Puto autem sic amnicos nauicularios appellatos à nauibus Tiberinis, quas antiqui codicarias vocabãt. Nonius Marcellus in cap. de genere nauigior. Codicarias naues etiam nunc consuetudo appellat, quòd in fluminibus sint vsui. Varro de vita pop. Rom. libro iij. Antiqui plures tabulas coniunctas Codices dicebant. A quo in Tiberi naues codicarias appellamus. Ausonius Eidyllio ix.

Nauita caudiceo fluitãs super æquora lẽbo.

Ceterùm Aurelianum Imperatorem Vopiscus refert, Nauicularios Niliacos apud Aegyptum nouos & Romæ amnicos posuisse.

CELLARIA annonis adiunguntur, in l. vlti. de officio iudicum omnium. in Cod. Theod. Sulpitius Seuer. lib. ij. Historiæ sacræ, Quadringenti, ait, & aliquanto amplius Occidentales episcopi Ariminũ conuenere: quibus omnibus annonas & cellaria dare Imperator præcepit.

Vnde Cellarienses species in l. pen. de indulg. debitor. in C. Th.

Et Cellaritæ apud Cassiodor. libro x. Variar. Epist. ad Senator. & popul.

CENSITORVM nomen deprauatum est in l. 6. de censuum adscriptio. in Cod. Theodos. in qua censorum & peræquatorum officia, pro, censitorum cum vitio scriptũ est. Quod mendum etiam sequentis Rubricæ inscriptio prodit, quæ de censitorib. & peræquatorib. inscribitur.

CENSVALIVM equorum meminit l.19. C. de cursu publ. lib. xij. nisi cui magis placeat, pro censualium, cursualium illic legi. Nam & ita equos publico cursui deputatos à Cassiodoro lib. iiij. Variar. Epistol. ad Godiscalcum & libro v. Epistol. ad Mannilam appellari obseruaui.

Censuales pro tabellionibus & librarijs censualis ministerij, in Rubr. de tabular. scrib. logograf. & censualib. lib. x. C. Capitolin. in lib. de Rebus gestis Gordianor. Senatusconsultum tacitum fieret, ita vt non scribæ, non serui publici, non censuales illis actibus interessent. Senatores exciperent, Senatores omnium officia censualium scribarum'que complerent.

Censualia munera in l.2. C. de priuileg. eor. qui in sac. pal. lib. xij.

CENTENA, ordo est & gradus promotionis in scholis agentium in rebus. l.1. de murileg. in C. Theodos. l. 1. de Cæsarian. in eo. Cod. Ex quibus, iunctis etiam scriptis codicibus emendanda est l.1. C. de offic. magistr. offic. in qua Centenaria, pro, centena vitiosè ac perperam scriptum est. Eum verò gradum in scholis qui tenebant, Centenarij vocabantur. l.1. C. de priuileg. schol. lib. xij. & l.3. & l. 4. C. de agentib. in reb. l.1. C. de lucris aduocat. eod. lib. l.162. de decurionib. in C. Theod. Porrò qui Centuriones à veteribus dicebantur, eos suis temporibus Centenarios appellatos Vegetius lib. ij. cap. xiij. scribit. In Modesti autem Epitoma Centurios vocari mendosè legitur.

CERAVNIVM in l. vlti. §. species. D. de publican. Gemmæ genus ab eo nomen habens, quòd non alibi quàm in loco ictui fulminis proximo inueniatur: de qua plura Plinius lib. xxxvij. cap. ix. & cap. x. & Isidor. lib. xvj. Etymol. cap. xiij. tradunt. Ita ceraumia coruscare dixit Tertull. in lib. De habitu mulieb. non procul ab initio. Lamprid. in Heliogabalo, Parauerat & in ceraunijs & in hyacinthis & smaragdis venena.

CHALDAEI in l.5. C. de malefic. & mathematic. secundùm B. Hieronymi in capite ij. Danielis interpretationem, γενεθλιάλογοι accipiendi sunt, qui futura ex natiuitatibus prædicunt. Spartia. in Seuero, Quasi de Imperio vates, vel Chaldæos consuluisset reus factus est.

CHARTVLARII in l.1. C. de præposit. agen. in reb. libro xij. l.10. & l. vlt. C. de numerarijs eod. lib. & in Notitia, quę Nouellæ viij. subiecta est non semel. Zonaras porrò posterioribus temporibus chartularium appellatum τὸν τῶν βασιλικῶν ἱπποφορβίων ἐπιστάτην. Tomo iij. Annal. in Leone Isauro scribit. At in Leone Isauro eum qui huic muneri præficiebatur, πρωτοστράτορα vocatum tradit.

CHELYNIAE in l. vlti. §. species. D. de publican. quid significet, ignorare me ingenuè fateor, nisi Cheloniam gemmã quam oculum esse Indicæ testudinis Plinius lib. xxxvij. ca. x. scribit, intellegamus.

CHRYSOLITHI in l.21. §. penult. D. de auro, argen. Auro similis gemma est cum marino colore adfinitatem quamdam habens, quam Aethiopia gignit. Auctores sunt Plinius libro vlti. cap. ix. Isidorus lib. xvj. Etymolog. cap. xiiij.

CINNAMOMVM in l. vlt. §. species. D. de publican. Nascitur in Indiæ & Aethiopiæ regionibus, frutice breui, duorum tantùm cubitorum, colore subnigro vel cinereo, tenuissimis virgulis, cortice in modum cannæ rotundo & gracili: vt Dioscorid. lib. j. & Plin. libro xij. cap. xix. & Isidorus lib. xvij. cap. vij. scribunt.

CLAVVS morbi genus in l. 12. D. de ædilicio edict.

Clauularem cursum scripti codices habent in l. penult. C. de cursu pub. libro xij. vbi vulgò impressi, Ambulare. De cuius lectionis fide

cùm

cùm dubitarem, in mẽtem venit etiam apud Ammian. Marcellinum hoc verbum me legendo notasse. Sic enim apud eum libro xx. scriptum est, Iulianus contemplans rationabiles querelas, cum familijs eos ad Oriẽtem proficisci præcepit, clauularis cursus potestate permissa. Nec tamen rectũ esse hoc verbum præstare ausim, cùm vnde profectum sit ignorem. Ac fortè, qui Caballarẽ cursum in Clauularem transijsse contendat, non fallatur. Nam & Caballicationes. & Caballicatas apud Luitprandum in Histor. suor. tempor. legimus & καβαλλικεύειν αὐτὶ τῶ ἱππαδίῳ Actuarius in lib. περὶ συνθέσεως φαρμάκων Italicam linguam secutus dixit. Sed hæc doctioribus dijudicãda relinquere satius fuerit.

CLERICOS interpretantur Impp. eos, qui diuino cultui ministeria religionis impendunt. l. 2. de episcop. in C. Theodos. Isidorus etiam lib. vij. cap. xij. Clericos appellari omnes, qui in ecclesia Christi deseruiũt, veluti ostiarios, Psalmistas, lectores, exorcistas, acolythos, subdiaconos, diaconos, presbyteros, exorcistas, quorum in l. 6. C. de episcop. & cler. fit mentio.

CLIBANVS thoracem, quo pectus tegitur significat. Leo Imperator in lib. de Bellico apparatu cap. vj. vti Latinè à Io. Checo redditus est: Armabant autẽ, ait, catafractũ equitem vndique tum ipsum tum equum etiam loricis, id est, galeis, clibanis, id est, thoracibus, paramerijs, id est, machæris. Idẽtidemq; clibanorum nomen in eo capite repetitur. Auctor etiam libelli de Rebus bellicis qui Notitiæ Imperij Roma. subiũgitur, de Thoracomacho agens, Hoc enim, ait, vestimenti genus quod de coactili ad mensuram & tutelam pectoris humani timoris sollicitudo solertia magistra composuit: vt hoc inducta primùm lorica vel clibanus (sic enim scribẽdum est) aut his similia, fragilitatem corporis ponderis asperitate non læderent. Vnde clibanarij, equites cataphracti in l. 9. de annon. ciuic. in C. Theod. & in Notitia Imperij Ro. cùm magistri militum præsentalis dispositio recensetur, inter vexillationes, equites clibanarij Parthi & Persæ numerãtur. Ex quarum nationum lingua in Latium verbum clibanariorum inuectũ existimo adductus Lampridij in Alexandro verbis, quibus Alexandrum deuictis à se Persis ad Senatum scripsisse refert; Centum & viginti equitum milia fudimus Cataphractarios, quos illi clibanarios vocant decem milia in eo bello interemimus. Repperitur & hoc verbum apud Vegetium libro iij. cap. vj. vbi ita est. Et bini catafracti equi iungebantur ad currum, quibus insidentes clibanarij sarissas, hoc est, longissimos contos in Elephantos dirigebant.

Clibanarios autem periphrasticôs Claudianus ita describit libr. in vj. Consulat. Honor.

Vt chalybe indutos equites, & in ære latentes
Vidit cornipedes, quanam de gente rogabat
Ferrati venere viri? quæ terra metallo
Nascentes informat equos? num Lemnius auctor
Addidit hinnitum ferro?

His mihi videor abundè verbi minimè vulgati significationem patefecisse.

Ad ea quæ de verbo Clausurarum supra diximus, addi velim Leonis Imperatoris locum, ex libro de bellico apparatu cap. ix. qui ita à Io. Chæco Latinè redditus est, Præmitte ex tuis qui aditus angustos & minùs patentes, quos clausuras nominant, anticipent. Ex Nicetæ quoq; Annalibus. προκαταλαμβάνειν τὰς δυσχωρίας αἱ κλεισούρας τὸ ἰζυβεῖτζι καὶ τοπομάζειν.

COCCVM in l. 70. §. penult. & §. vlti. & l. 78. §. coccum. D. de legat. lib. iij. Plinius. lib. ix. cap. xlj. de tingenda purpura loquens: Quin, ait, & terrena miscere, coccóque tinctum Tyrio tingere vt fieret isginum. Coccum Galatiæ rubens granum, vt dicemus in terrestribus, aut circa Emeritam Lusitaniæ in maxima laude est. Meminit & libro xvj. cap. viij. Sed & lib. xxij. cap. ij. Atque vt sileamus, ait, Galatiæ, Africæ, Lusitaniæ granis coccum Imperatorijs dicatum paludamentis, transalpina Gallia Tyrium atque conchylium tingit. Isginum porrò, cuius Plinius meminit, etiam in purpureis numeratur in d. l. 78. §. coccum. de legat. iij.

COLLEGIATI dicebantur certis ciuitatium collegijs adscripti. l. 1. l. 2. & l. vlti. de his qui condicio. propr. dereliq. in C. Theod. l. 31. de episcop. & cler. l. 41. de operib. public. in eo. Cod. Hos operas prosecutionibus equorum præbuisse, eosq; prosecutionum onere adstrictos fuisse significat l. 1. ne operæ à collatorib. exigant. in C. Th. In descriptione etiam vrbis Constantinopolitanæ, cuius incertus est auctor, singulis in regionibus collegiati ponuntur qui è diuersis corporibus ordinati incendiorum casibus subuenire consueuerant.

COLOBA in l. 1. quo quemque habitu in vrbe esse oport. in C. Th. Vestimenti genus de quo aliud nihil proferre possum, præter id, quod Isidor. lib. xix. Etymolog. cap. xxij. scribit, Colobum dictum quòd longum esset & sine manicis.

COMAGENA in l. 23. D. de auro, argent. Vnguenti genus, quod quale sit, ex Plinij verbis à me subiectis facilè intelligi potest. Sic autem ille libro x. cap. xxij. de anseribus tractans,

ctans, scribit. Aliud repperit Syriæ pars, quæ Comagene vocatur. Adipem eorum in vase æreo cum cinnamo niue multa obrutum ac gelido rigore maceratum ad vsum præclari medicaminis, quod ex gente dicitur Comagenum. Idem libr. xxix. cap. iij. Fit ex adipe anserum, alioquin celeberrimi vsus est ad hoc in Comagene Syriæ parte cũ cinnamo, casſia, pipere albo, herba quæ Comagene vocatur, obrutis niue vasis odore iucundisſimo vtilisſimum ad perfrictiones, cõuulsiones, cæcos ac subitos dolores, vnguentumq; pariter & medicamentum est.

Comitum varias appellationes ac species suprà recensuimus: quibus & quæ sequuntur auctuarij vice addi velim. Comitis thesaurorum fit mentio in l. vlti. C. vt dignitat. ordo seruet. libro xij. & l. 2. C. de palatin. sacr. largi. eo. Meminit & Comitis thesaurorũ per Thracias Ammianus Marcellinus libr. xxix. Comitem dispositionum legimus in l. 8. C. de proxim. sacr. scrin. libr. xij. Item Comitem domorum in l. 3. C. de palatin. sacr. largit. l. 2. C. de præfect. prætor. l. vlti. C. de diuers. offic. libr. xij.

Et Comitem Domesticorum in l. 1. C. de silentiar. l. penult. C. de metat. & epid. libro xij. & apud Marcellinum lib. xx. & libr. xxxj. multoties, & apud Gregor. Turonens. libr. ij. histor. cap. x.

Item Comitem scholarum in l. 1. C. de priuileg. scholar. lib. xij. & Rub. de Comitib. & Trib. scholar.

Et Comitem ærarij in l. 39. de appellatio. in C. Th. & l. 1. C. de quæstorib. lib. xij.

Et Comites Aegypti ac Ponticæ diœceseos in l. 1. C. de Comitib. lib. xij.

Memorantur præterea in Notitia Comites Phœnices, Syriæ Augustæ, Eufratensis, Arabiæ, Thebaidos, Pentapoleos, Libyæ Pentapoleos, vtriusque Armeniæ, vtriusq; Ponti, Scythiæ, Mysiæ primæ & secundæ, Daciæ, Pannoniæ, Aegypti, Pamphyliæ, Isauriæ, Lycaoniæ & Pisidiæ.

Erant autem diuersi Comitiuarum gradus. Nam & primi ordinis, & secundi, & tertij Comites, Comitiuas'que inuenimus. l. 1. C. de aduocat. diuers. iud. l. 6. C. de principibus. agent. in reb. lib. xij. l. 1. C. de Comitib. & tribun. scholar. lib. xij. l. vlti. C. de numerar. libr. xij. l. 9. de suarijs vrb. Rom. in Cod. Theod. & apud Casſiodor. in libris Variar. non rarò. Ex quo mendum eluam, quod Vegetij impresſos omnes codices occupauit, in quibus libro ij. capit. ix. ita pasſim scriptum est, Proprius autem Iudex erat præfectus legionis, habens communem primi ordinis dignitatem. Cùm tamen legendum sit, Comitiuam primi ordinis, vt scripti codices & Modesti Epitoma docent,

Comitatenses legiones in l. 7. C. de palatin. sacrar. largit. libro xij. quæ comitatui principis concesſæ sunt: quæ sub dispositione Magistrorum militum in Notitia Imperij Roma. ponuntur. Sic & Comitatenses numeros in l. 14. C. de re milit. & vexillatio. Comitatenses accipere oportet in l. 1. de bonis milit. in Cod. Theod. & in Notitia supra dicta alisquotiens.

Compensationis verbum præter nostam ac peruagatam significationem, pro deductione & retentione nonnumquam poni Petr. Faber vir mihi ijsdem studijs eademq; voluntate coniunctisſimus, indicauit ex l. 67. §. sed si vno. & §. si duos. D. de legatis libro ij. iũcto quòd quę Cõpensationes ob res amotas & donatas vocantur in l. 7. §. ob donationes & l. 15. §. j. D. soluto matrimon. eæ Retentiones ab Vlpiano appellantur in Instit. tit. de dotib. & à Iustiniano in l. vn. §. taceat. C. de rei vxor. act. & §. item si de dote, Instit. de actionibus.

Conchylium in l. 6. C. de diuers. rescript. l. 4. C. de vestib. olober. Piscis genus, ex cuius incisa concha colligitur succus tingendis vestibus olim expetitus. Ex eo enim inficiebatur purpura. Latinè Murex dicitur. Vide Plinium lib. ix. cap. xxxv. & Casſiodor. libr. j. Variar. Epist. ij. & Isidor. libr. xix. Etymolog. capitul. xxviij. Legebantur verò in Tyro Phœniciæ metropoli præcipuè huiusmodi pisces etiam esus non ingrati. Vnde Guilelmus Tyrensis Pontif. lib. xiij. Belli sacri, cap. 1. de Tyro agens, Hæc, ait, & tritici & conchylij & pretiosi muricis inuentrix, egregio purpuram colore primo insigniuit. Vnde & præcipua inter eas etiam hodie vrbis trahens nuncupationem Tyria dicitur.

Conciliabulum à municipio colonia, oppido, præfectura, vico, castello separatur apud Paul. lib. iiij. Sentent. tit. vj. vt & in lege Mamilia. Quæ colonia hac lege deducta quod've municipiũ præfectura, forum, conciliabulum, constitutum erit. Apud Liuium etiam fora & conciliabula non semel disiunguntur lib. iiij. & lib. xxv. & lib. xxxix. Frontinus in lib. de limitib. agror. Sed vt ad hoc reuertamur, hoc conciliabulum fuisse fertur: postea in municipij ius relatum. Et aliâs. Sunt autem loca publica coloniarum, vbi prius fuere conciliabula & postea sunt in municipij ius relata. Conciliabula porrò Festus libro iij. Interpretatur loca, vbi in concilium conuenitur. Isidorus lib. xv. Etymolog. capit. ij. Pagi apta sunt ædificijs loca inter agros habitantibus. Hæc & conciliabula appellata à conuentu & societate multorum in vnum. Gellius libro j. capit. vij. orationem

Gracchi

Gracchi circum conciliabula dictam citat. Relinquitur igitur, Conciliabula conuentum hominum in agris esse, qui nec municipij, nec coloniæ, nec præfecturæ iure censeatur.

Condita appellabant species & copias publicas in horreis seruandi causa repositas. tit. de condi. in publ. horr. Capitolin. in Gordianis; Cuius viri tanta in Republ. dispositio fuit, vt nulla esset vnquam ciuitas limitanea potior, & quæ posset exercitum populi Ro. ac principem ferre, quæ totius anni in aceto, frumento, & larido atque hordeo, & paleis condita non haberet. Symmach. libr. j. Epist. xix. Cùm clementia vestra meminisset carrucæ faciendæ impendium de sacro ærario esse decretum: censuit, vt eius argentum publicis conditis redderetur. Idem Epist. xxxiiij. de frumento & oleo annonario agens. Cuius rei v. c. præf. annonæ partium suarum diligens executor, Prætorianæ amplissimæ præfecturæ, vt ipse adserit, dudũ fecit indicium, missis de more breuibus, quæ angustias patefacerent conditorum. Marcellin. libr. xxix. A prouincialibus cõmeatum exercitui prohibuit dari messes & condita hostium, virtutis nostrorum horrea esse fiducia memorans speciosa.

Coronae mensarum in l. 19. §. perueniamus D. de auro, arg. quas conuiuijs adhiberi solitas ex antiquorum testimonijs tritum est.

Coronarium aurum in Rub. de auro coronar. Cod. & l. 15. de legat. in C. Th. Seruius in lib. viij. Aeneidos ita appellatum tradit aurum quod à victis gentibus dabatur: quod propter concessam vitam illis impositum erat. Planè subactæ bello prouinciæ iam inde ab antiquis Reipubl. Roma. florentis temporibus coronas aureas populo Imperatoribusq; offerebant, vt Liuius lib. xliiij. & xlviij. ostendit. Tertullia. in lib. de Corona milit. coronarum differentias persequẽs, Sunt, ait, & prouinciales aureæ, imaginum iam nõ virorum capita maiora quærentes. Vopiscus in Probo: Coronas quas mihi obtulerunt omnes ciuitates Galliæ aureas, vestræ Patres conscripti clementiæ dedicaui. Inde auro coronario nomen: cuius Cicero prima Agraria & in Pisonem meminit: quod ab Alexandro Seuero Romæ remissum: à Iuliano quoque prouincialibus indultum, Lampridius in Alexand. & Ammia. Marcellin. lib. xxv. scribunt.

Corporati in Codice appellabantur, qui sunt in corporibus, collegijsq; ciuitatium. Quorum vtilitatem, muneraq; Symmach. libr. j. Epist. xiij. his verbis explicat. Ergo numinis vestri famam, simulq; arduum recogitans, corporatos negotiatores membra cæteræ vrbis ad collationem, quam litteris imperastis, vocare dubitaui. Et mox, Non erat horum corporum ministerio tantæ vrbis onera sustineri: Hic lanati pecoris inuector est, ille ad victum populi cogit armentum, hos suillæ carnis tenet functio, pars vrenda lauacris ligna cõportat. Sunt qui fabriles manus Augustis operibus accommodent: per alios fortuita arcentur incendia. Iam caupones & obsequia pistoria, frugis & olei baiulos multosq; id genus patriæ seruientes enumerare fastidium est.

Costvm in l. vlti. §. species. D. de public. Radix est herbæ in India, Arabia, & Syria nascentis, iucundi odoris. de qua vide Dioscoridem lib. j. Plinium lib. xij. cap. xij. & Isidor. lib. xvij. cap. ix.

Crina in l. 23. D. de auro, argent. Plinius libr. xxj. cap. v. Est & rubens lilium quod Græci κρίνον vocant. Moschopulus in libr. περὶ σχεδῶν. Κρίνον παρεξύτονον, εἶδος φυτοῦ ἀνθώδους. εἰσὶ δὲ κρίνα, τὰ λευκά· τὰ δὲ μέλανα ὑάκινθοι λέγονται).

Crocvfantia in ornamentis muliebribus referuntur in l. 27. D. de aur. arg. Planè in Lexico B. Germani Reticulum γύργαθος & κεκρύφαλος vertitur.

Cvbitvs Nili. l. 1. de nili aggerib. in C. Th. Incremẽta enim exundantis Nili cubitis metiri Aegyptij solebant, vt Plinius libr. v. cap. ix. & lib. xxxvj. cap. vij. & Nicephor. libr. vij. cap. xlvj. significant. Philostratus in Dionysio Miles. Καὶ τοῖς μὲν δώδεκα κρατεῖν δοκεῖ τὸ σῶμα. οἱ δὲ καὶ πήχεσι διαμετροῦσι τὴν γλῶτταν ὥσπερ τὰς Νείλου ἀναβάσεις. Eratq; adeò apud Memphim in Serapidis templo mensura è sculpto saxo constructa, inscriptis per interualla cubitalibus lineis, per quam Nili incrementa indigenis indicabantur: quemadmodum Heliodor. histor. Aethiop. lib. ix. ostendit. Quam mensuram à paganorum templis ad Christianorum ædem Cõstantinus transtulit. Postea inde demptam, Iulianus Serapidi restituit, teste Nicephoro libro x. histor. ecclesi. cap. iij.

Cvnei peditum sunt globi, vt vexillationes equitum turmæ. Atque ita hæc verba distinguenda sunt in l. 1. de bonis milit. in C. Th. Vegetius libro iij. cap. xix. Cuneus dicitur multitudo peditum, quæ iuncta cum acie primo angustior, deinde latior procedit, & aduersariorum ordines rumpit. Idem libro j. cap. xxvj. Tertiò præcipiendum est, vt quadratam aciem repentè constituant: quo facto in trigonum, quem cuneum vocant, acies ipsa mutanda est. Ammia. Marcellin. libro xxxj. Congregatosq; in cuneos sensim progrediens Gotthorũ optimatem Farnobium cum vastatorijs globis vagantem licentiùs

tt occupa

Discussiones apud Firmicum lib. iiij. Mathes. cap. xiij. Etiam Iustinianus Nouell. cxlviij. Discussiones vocat quę δικαίαν ἀναγραφὴν ἀνάγωσι κατ' ἐκείνων τῶν ἐν πλεονεκτήσει ἐκ τοῦ δημοσίου λαβόντων.

DISPOSITIONVM scrinium quoddam memoratur in l.3. & l.4. & l.11. C. de proxim. sacr. scrin. lib. xij. Et Dispositionum comes in l.8. C. eod. tit. Vnde emendandam esse l.4. eod. tit. succurrit. in qua comitiuam primi dispositionum pro Comitiuam primam dispositionum, legitur.

DOMESTICI & equites & pedites in Notitia Imperij Ro. ponuntur, & in l. vl. C. de domestic. & protectorib.

Domestici ac protectores. l. 1. & l. 2. C. de domestic. ac protectorib. & domesticus protector apud Marcellin. lib. xviij.

Domesticorum autem schola erat cui Comes præficiebatur. Marcellin. lib. xxvj. Sociatusq; Valenti domesticorum præfuit scholæ. Idem lib. xxj. Mamertino largitiones curandas, & Dagalaiphum præfecit domesticis. Trebellius Pollio in Numeriano. Diocletianum omnes vno consensu cui multa iam signa facta dicebantur Imperij, Augustum appellauerunt domesticos tunc regentem.

Domesticus scholarum apud Nicephor. libro vij. Histor. Ecclesiast. cap. xviij. & Zonaram Tomo iij. Annal. crebrò.

Erat & in aula Constantinopolitana quidam qui δομέστικος μέγας vocabatur. vt Guiliel. Tyrensis Pontif. docet libro ij. Belli sacri cap. v. his verbis, de Alexio loquens. Hic à domino Nicephoro, qui tunc in sceptris agens principabatur, plurimum honoratus & Megadomestici dignitate (quem nos maiorem Senescallum appellare consueuimus) fungeretur officio.

DOMINATIONES scribere oportet in l. vlt. C. de censitorib. & peræquatorib. vbi nunc donationes vulgò legitur. Quod vitium scripti codices cum impresso Theodosiano cōsentientes, arguunt. Porrò in ea l. Tribonianus quattuor menses ad duos ab Honorio & Theodosio tributos, addidit.

DROMONES nauigij quoddam genus cuius fit mentio in l. vlti. C. de offic. præf. prætor. Afr. Isidor. lib. xix. Etymolog. cap. j. Longæ naues sunt, ait, quas Dromones vocamus dictæ eo quòd longiores sint ceteris. Cuius cōtrarius Musculus curtum nauigium. Procopius quoque nauigia longa ab eo quòd celerrimè excurrerent, Dromonas appellata sua ætate scribit. Cursum enim δρόμον Græci dicunt. Cassiodor. lib. v. Variar. Epistol. ad Abundantium. Decreuimus mille interim Dromones fabricandos adsumere, qui & frumenta publica possint conuehere, & diuersis nauibus, si necesse fuerit, obuiare. Zonaras Tomo iij. in Mauritio: ὁ δὲ καὶ τῶν γε τῇ πόλει σιτοπωλούντων ἐπεξῆλθε τῷ ἀναπτέρῳ καὶ δρόμωνι ἐμβεβηκὼς μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων ἀπῆλθεν. Idem in Iustiniano Rhinotmito: σύλλεξας τριήρεις καὶ δρόμωνας καὶ νῆας ἑτέρας τῶν φορτηγῶν. Huiusmodi verò nauium exercitores Dromonarij vocātur. Et ita apud Cassiodor. libro iiij. Variar. Epistol. ad Venenatum, & in inscriptione Epistol. ad Dromonar. lib. ij. Variar. emendandum hoc verbum censeo.

DVCENA, vt & centena, gradus dignitatis promotionis've in schola agētium in rebus. l. vlt. C. de agentib. in reb. l. 5. C. de principib. agent. in reb. l. 1. de murilegul. in C. Theod. l. 1. de Cæsarianis. in eo. Cod. l. 5. de decurionib. in eod. Cod. Ex quibus patet ducenam non ducenariam legi oportere in l. 1. C. de offic. magistr. offic. quamquam impressi codices hoc vitio laborent.

Inde Ducenarij qui ducenam gerunt & ducentis scholaribus præsunt. l. 3. C. de agentib. in reb. l. 1. C. de lucris aduocator. l. 1. C. de exactorib. tributor. l. 9. de exactionib. in C. Th. Cyprianus lib. j. Epistol. iiij. Neque vt ille superbierit, sublatusq; fuerit mundanis dignitatibus Ducenarius potius quàm Episcopus vocari volens. Meminit & huius muneris Nicephorus lib. vj. Hist. Ecclesiast. cap. xxx. In Notitia quoque crebrò in officio rectorum prouinciarum principē de schola agentium in rebus Ducenarium recenseri inuenias. Ceterùm & in re militari, Ducenarius interprete Vegetio lib. ij. cap. viij. dicebatur, qui duas centurias, id est, ducentos homines ducebat in acie secunda.

E

ELENCHI in l. 34. §. vlti. D. de auro, argen. Plinius de Margaritis agens libro ix. capi. xxxv. Et procerioribus sua gratia est. Elenchos appellant fastigiata longitudine alabastrorum figura in pleniorem orbem desinētes. Hos digitis suspendere, & binos aut ternos auribus, feminarum gloria est.

ENCAVSTVM in l. 6. C. de diuers. rescript. l. 4. de extraord. munerib. in C. Theodos. in quo verbo error est in l. 1. §. 1. C. de collegiat. Nam vbi vulgò In cautis breuibus, legitur, scripti codices Encaustis breuibus dilucidè habent. Sed & in l. 9. C. de agricol. & censit. lib. xj. vbi Encauterijs quidam codices, alij Eucterijs, scriptum habēt, crediderim Encaustis potius legendum esse. Encaustum autem sacrum ex muricis seu conchylij cruore compositum, d. l. 6. C. de diuers. rescript. docet. Et inde memini me in Epitome quadam Chronicorum Vveruer onis Leodiensis monachi legere,

Palæologum Constantinopolitanum Imperatorem Romæ in æde S. Spiritus Ecclesiæ Romanæ obedientiam, subiectionemq; iusiurando pollicitum. Idq; syngrapha conchylij sanguine à se subscripta testatum reliquisse, quæ in archijs adseruatur.

ERGASTERIA tabernas mercimonijs deputatas significant l. 2. C. de metat. & epidemet. l. 2. C. de episcop. & cler. l. 9. C. de operib. publ. Ergasterio itaque præesse & adhærere mercatores dicuntur. l. 26. §. illos verò. C. de vsur. l. 1. C. negotiator. ne milit. l. 12. C. de cohortalib.

EVCHETAE in l. 5. C. de hæretic. & Manich. Hæretici fuêre de quorum prauo dogmate videndus est Nicephor. lib. xj. Histor. ecclesi. cap. xiiij.

EVECTIO litteras, diplomata, & exhibitionem cursus publici significat. l. 1. C. de numerarijs. l. 3. l. 4. l. 6. l. 9. l. penul. l. vlti. C. de cursu publ. l. 2. C. de commeatu. Itaque mendosa est scriptura l. 2. C. de curios. libr. xij. in qua Euictionibus, pro, Euectionibus legitur. B. Augustin. Epistol. lv. Zenobius magister memoriæ factus est, & misit nobis euectionem cum annonis. Sulpitius Seuer. libro ij. Histor. sacr. Hilarius quartum iam exilij annum in Phrygia agens, inter reliquos Episcopos per vicarium ac præsidem data euectionis copia adesse compellitur. Symmach. libro ij. Epistol. cclxj. Tibi igitur hoc munus iniungo, vt de impetratis, euectionibus in adminiculum Prætoriæ functionis habitum mentis meæ apud eum plenius exequaris.

EXCEPTORES in scriniorum officijs ponuntur l. 5. l. 12. C. de proximis sacror. scrinior. lib. xij. l. 5. l. 7. & l. vlti. C. de palatin. sacrar. largitionum. l. vlti. §. hoc quoque. C. de re milit. l. vlti. C. de castrensi peculio. l. 5. C. de numerarijs.

ET QVOD EXCVRRIT in l. 26. §. vltim. D. depositi, significat, & aliquot præterea denarios vel summulas. Quæ locutio B. Augustino frequens est. Ex quo præter ea quæ Budæus notauit locum vnũ subijciam sumptum ex libro j. post collatio. contra Donatistas: Protulerunt, ait, ibi lxx. & quod excurrit, Episcopos qui absentem damnauerunt Cæcilium. Sic etiam Vegetium & Optatum Afrum locutos Iac. Cuiacius lib. j. Obseruationum, cap. vlt. admonuit.

EXHAVSTA pars in l. 6. §. si patronus. D. si quis omissa causa testamenti, & in tit. ad legem Falcid. D. dicitur, quæ legatis absumpta est.

EX PRINCIPE dignitas in l. 4. C. de principib. agent. in reb.

Ex magistro officiorum. l. 1. C. de silentiarijs, & apud Marcellinum libro xxij.

Ex proximis in l. vn. C. de magistr. sacr. scrinior. & Ex proximo libellorum apud Marcellin. lib. xxij.

Ex magistro Equitum apud eumdem Marcellin. lib. xxij. apud quem etiam Ex præfecto, Ex duce, Ex vicario, Ex agente in rebus, Ex cura palatij inuenies lib. xxviij. & Ex comite domesticorum apud Gregor. Turonens. lib. ij. Histor. cap. viij.

F

FACTIONES, agitatorũ in cõtrarias partes diuisos greges accipe in l. 1. de equis curulibus. in Cod. Theodos. quod & Festus libro vj. Erant autem hæ pannorum coloribus Prasino videlicet, veneto, & purpureo distinctæ factiones. Sueton. in Domitiano capite vij. Duas Circensibus Græcorum factiones aurati, purpureique panni ad quatuor pristinas addidit. Vnde colligitur non duas solùm, sed quattuor & eo plures factiones aurigarum Romæ fuisse, contra quàm plerique sentiant. Quod & Xiphilin. in Nerone notat. Idem Sueton. in Vitellio: Quosdam & de plebe ob id ipsum, quòd Venetæ factioni clarè maledixerant interemit. Sic & Venetanam factionem interpretabimur in inscriptione, quæ Danij est in Hispania. Et prasinam factionem apud eumdem Sueton. in Caligula cap. lv. Capitolinus in lib. de Rebus gestis Gordianor. Equos singulos Cappadoces 100. permittentibus Imperatoribus factionibus diuisit.

Hinc Factionarij in l. vlt. de equis curulibus. in C. Theod. Et factionum domini. Sueton. in Nerone cap. v. Quærentibus dominis factionum repræsentãda præmia in posterum sanxit. Et cap. xxij. Ne dominis quidem factionum dignantibus nisi ad totius diei cursum greges ducere. Lamprid. in Commodo. Circenses multos addidit ex libidine potius, quàm religione, vt factionum dominos ditaret. Huius autem pannorum & colorum diuersitatis qua aurigæ discernebantur rationem explicat Isidor. lib. xviij. Etymolog. cap. xxxiij.

FASCIAE crurales, pedulesq; in l. 27. in fin. D. de auro, argento, inter ornamenta muliebria ponuntur. Quæ verba rectè in Pandectis Florentinis ita scripta sunt, cùm malè quidam crurales in crinales transformare studuerint. Sed Florentina lectio probanda & retinenda est. Nam veteres crura atque pedes fascijs vincire & obuoluere solebant: maximeq; mulieres. Quod M. Tullius his verbis, quæ & à Nonio Marc. relata sunt, quibus Clodium vt mulierarium insectatur, docet. Tu, ait, cùm vincirentur pedes fascijs, cum

cùm calauticam capiti adcommodares. Eius rei Plinius quoque libro vj. Histor. Natur. cap.ij. indicium facit, narrans mures Carbonis fascias quibus in calceis vtebatur, arrosisse. Et hæ erant pedules fasciæ. Nam pedule interprete Cornelio Frontone in libello de Nominum & verborum differentijs dicitur, quod sub pedibus præstat vtilitatem. Hoc amplius & crura fascijs vestiri olim solita Quintilianus libro ij. capite iij. non obscurè significat, & Valerius Maximus lib.vij.cap. ij. qui Pompeium candida fascia crus obligatum habuisse refert. Quinetiam fascijs puellarum ac matronarum pectus tegi papillasq; comprimi, consueuisse Isidorus libro xx.cap.xxxij. scribit, & innumeri Poëtarum loci comprobant.

FERRVM Indicum in l. vlti. §. species. D. de publican. Plinius libro xxxiiij. capit. xiiij. ex omnibus ferri generibus palmam Serico ferro tribui, Seras'que Indiæ populos id cum vestibus & pellibus suis mittere scribit.

FIDICVLAE in l.j. & l.2. de quæstionibus in Cod. Theod. Tormenti genus ab eo dictum, vti Isidorus libro v. Etymolog. capite xxvij. tradit, quòd eo rei in eculeo ad fidem inueniendam & emendam torquentur.

FOEDERATI populi qui dicantur, exponitur in l.7.D.de captiuis & postlim. fœderati militum genus ex fœderatis populis conscriptorum in l.vlti. C.de locato. Iustinianus Nouella cxvij. τῶν γὰρ στρατιώτας καταλεγομένων ὅτε στρατεύονται ἀφ᾽ ὅτε φοιδεράτοι ὅτε γαλάται ὅτε ἄλλοι τινὲς ὑφ᾽ ἑτέραν διανὴν στρατείαν φοιδεράτοι πλὴν καταλεγόμενοι. Suidas φοιδεράτοι οὕτω καλοῦσι ῥωμαῖοι τοὺς ὑποταγέντας τῶν σκυθῶν.

FOLIVM pentaspherum, & folium barbaricum in l.vlti.§.species. D.de publican. Isidorus libro xvij. Etymologiarum, capite ix. folium dictum scribit quòd sine vlla radice innatans in Indiæ litoribus colligatur, quod ligno perforatum siccant Indi atque reponunt, gustu nardum referens. Pentaspherum autem ab amplitudine appellari puto eadem forma, qua & Nardi folium quoddam Hadrospherũ, quoddam verò à breuitate Microspherum, quoddam à mediocritate Mesospherum denominatum Plinius libro xij. Historiæ Naturalis, cap.xiij. scribit.

FOMITEM frumentarij tituli dicunt Imperatores, in l. vlti. C. de frumen. vrbis Constantinopolitanæ. quamquam passim corruptis codicibus, firmiter, pro, fomitem illic legatur.

FOTINIANI in l.5.C.de hæreticis & Manichęis. à Fotino quodam Gallogræcæ Smyrnæ Episcopo nuncupati qui Hebionitarum & Pauli Samosatẽsis hæresim secutus, Christum ex carnali coitu natum, non autem æternum Dei verbum esse adfirmabat. vt Philastrius in hæreseon Catalogo, & Isidorus libro viij. Etymologiarum, capite v. scribunt.

FVCI appellatione in l.vlt.§.species.D.de publican. haud satis scio, an frutex in Creta nascens significetur quem Græci φῦκος θαλάσσιον, Latini fucum marinum vocant cuius meminere Dioscorid.lib.iiij. & Plin. lib.xiij. cap.xxiij. & lib.xxvj. cap.x. Potest enim & fucus muliebris accipi.

G

GARVM in l.3.D. de penu legata. Liquor est piscium salsus quo olim pisces condiebant. Vide Isidor.lib.xx.cap.ij.

GLAVCINA in l.23.D.de auro, argento, inter vnguenta numerantur. Gleucini planè olei factitij mentionem facit Plinius libro xv.capite vij. & libro xxiij. capite iiij. Dioscorides etiam libro j. Gleucinum constare omphacino oleo, iunco odorato, calamo, Celtica nardo, sertula Campana, costo & musto scribit, circumdatis interius vinaceis vasi quod aromata, vinum, & oleum conceperat.

GILDONIS meminit l.19. de pœnis. in Cod. Theodos. Hic, vt Claudianus in lib. de bello Gildonico, & Orosius libro vlti. & Paulus Diaconus libro xiij. Appendicis ad Eutropium. Et Freculphus libro v. Tomi ij. Chronicorum scribunt, Comes Africæ cùm esset, cognita Theodosij morte prouinciam eam iuri suo vindicare cœpit, ratus in paruulis principibus minimam spem fore. Oppressus tamen tandem & strangulatus interijt, possessiones'que eius omnes in fiscum deuolutæ & coactæ sunt, vt ostendunt l. 16. & l. 19. de bonis proscriptor. in Cod. Theodos. Eorumq; bonorum administrationi Comes attributus est, qui Comes Gildoniaci patrimonij vocabatur, quem sub dispositione Comitis rerum priuatarum per Occidentem Notitia ponit.

GLEBAE professio in l. 12. de annonis & tributis, in Cod. Theodosiano. Glebalis pensio in l. 4. de indulgentijs debitorum, in eodem Cod. Glebæ canon apud Sidonium Apollinarem libro vj. Epistol. ad Censorium papam.

GRAECITAS in l. vn. C. de studijs liberalib. vrb. Rom. lib. xj. Vbi tamen vulgò corruptè grauitatis pro Græcitatis legitur. Quem errorem & libri scripti & impressus Theodosij codex conuincunt.

H

HOPIA in l. vlt. §. species. D. de publican. Hoc verbum qualem sensum habeat, mihi non liquet: legi quidem veneni genus hoc nomine vocari: quod ex incisis papauerum capitibus succo expresso conficitur. de quo agunt Dioscorides lib. iiij. & Plin. lib. xx. ca. xviij. & lib. xxv. cap. x.

HYDROMELI in l. 9. D. de tritico, vino ol. Potio ex aqua & melle facta, quæ vetustate vini saporem adsequitur. Vide Dioscoridem libro v. capite xiij. & Plinium libro xiiij. capite xvij.

FINIS.

BARNABAE BRISSONII I. C. IN SVPREMA PARISIENSI CVRIA CAVSARVM PATRONI,

ΠΑΡΕΡΓΩΝ LIBER SINGVLARIS.

Ad V. C. *Franciscum Alemantium libellorum supplicum magistrum.*

vv

BARNABAE BRISSONII I. C. ΠΑΡΕΡΓΩΝ LIBER SINGVLARIS.

Ad Franciscum Alemantium V. C. *libellorum supplicum magistrum.*

NIMI est, vir clarissime, bene à natura instituti, velle prodesse quàm plurimis, nec sibi sedumtaxat, sed & omnibus natũ existimare. Quo ego studio ductus, cùm cuperem laboris nostri fructũ manare quàm latissimè, voces quasdam ac locutionum figuras ad iuris quidem certè scientiam parum pertinentes, ceterùm linguæ Latinæ ornamentum aliquod, incrementumq́ adlaturas, seorsum adnotaui, vt ad homines quoque à professione nostra remotos, aliqua ex Pandectis beneficio meo vtilitas perueniret. Quamquam non deerunt, sat scio, qui mihi tantum aut à grauioribus studijs aut à forensibus negotijs, in quibus bona nobis temporis pars, ponitur, otij esse mirentur, aliena vt ab arte nostra curare, eáque, quę nihil πρὸς τὰ ἄλφιτα attinent, liceat. Quorum me licet ab instituto laudis cursu sermones numquã deflexerint, cùm tamen ad eos veluti ventos moderandos dux & auctor recepto more opus esset, quem tecum compararem habui neminem: In quo præter eximias & prædicatione nostra superiores virtutes, eam in me ornando promouendoq́ voluntatẽ perspexi, qua nisi planè ferreus non potuissem non ad te colendum obseruandumq́ trahi. Cuius mei officij vt aliqua mihi ratio apud vulgus constaret, datam mihi qualemcumque meæ in te obseruantiæ testificandæ occasionem omittere nolui. Itaque libellum hunc leuissimi licet & pæne nullius momenti, attamen grati & beneuoli animi testem in tuo nomine ac lubens diuulgaui, quem te eo liberalius accepturum confido, quò maiorem te par est voluntatis meæ, quàm facultatis ducere rationem.

Verùm vt ad rem ipsam veniam, imprimis quę in Pandectis Pisanis aliter atque in tritis & vulgatis codicibus scripta occurrant, & quid eam varietatem, aut potiùs receptæ passim scripturę labem creauerit, paucis demonstrabo. Nec enim in alienas possessiones temere irruere & vastissimum de Latina Orthographia dicendi campum ingredi animus est. Tantùm quæ propositis rebus necessaria sunt, ita persequar, vt mihi res non me rebus subijciam, reliqua ad eos quorum de ea re propria notio est, remittam. Inuenio autem quod Sterquilinum vulgo dicitur, Sterculinum in Pandectis Florentinis scribi in l.17. §.vlti. D.si seruitus vindicet. & in l.17. §.fundo. D.de actionib. empt. Quam scripturam veteres M. Catonis de re Rustica, & Terentij Comœdiarum libri adiuuant, in quibus Stercilinum constanter legi iampridem Pet. Victorius, & Georgius Fabricius prodiderunt. Confirmat hoc idem B. Germani Latinogræcum lexicon, in quo ita est, Sterculinum κοπροδοχεῖον, κοπρία. Idq́ & verbi ipsius origo suadet, ex qua Stercutij quoque Dei quem à veteribus stercorandorum agrorum causa cultum Isidor. lib. xvij. Etymolog. cap. 1. tradit, efficta & formata appellatio est. Ac facile in hoc verbo C. in Q. vt in alijs multis dictionibus propter adfinitatem mutatum est. nam & quod Quippe dicimus, id in Pisanis Pandectis Coeppe in l.19. §.j. D.de adquir. poss. & alias Qoeppe scribitur in l.8. §. vlti. D.de contra tab.

Præterea quod vulgo sursum versum, in Pandectis Florentinis, susum versum rectè meo quidem iudicio non semel scriptum est. l.28. in fi. D.de probationib. l.9. D.de diuort. l.vlti. §.sunt ex lateribus. & §.nunc singulos. D.de gradib.

gradib. & adfinibus. Probabiliorem autem mihi eam lectionẽ facit quod à Sus, ductum Susum mihi persuadeo. Etiam Cis & Vltis eædẽ Pandectæ habẽt in l.2.§.capta deinde. D.de orig.iur.non vt alij codices, Vls. Sed & quod Tegmen & Subtegmen passim, Temen & Subtemen Florentiæ dicitur. l.70.in prin. & §.vlti.D.de legat.lib.iij.l.22.in fi.D.de aur.arg. Quã scripturã Lexicon B.Germani cõprobat, vbi Subtemen κρόκη ῥοδάνη vertitur. Hoc amplius Florentini libri Culcitas, nõ, vt alij, Culcitras efferunt. l.3.D.de suppell. leg.l.25.§.Culcitæ. D.de aur.arg. Eamq́ scripturã in Lexico B.Germani repperi in quo Culcita τύλη redditur. Apud Isidorum etiam lib.xix.Etymolog.cap.xxvij. ita scriptum est, Culcitæ vocatæ quòd culcentur, id est, farciantur pluma siue tomento, quò molliores calidioréque sint. Coërcitionem quoque Florentinę Pandectæ, non, vt vulgus loquitur, Coërtionem, semper enuntiant. Iam verò Fauia lex & Fauiana actio rectè in ijsdem Pandectis & in Pauli sententiar. libris & in Codice Theodosij Fabia & Fabiana dicitur. Eum autem errorem, qui diutina possessione cum vitio codices omnes occupauit, ex ea quæ inter litteras B. & V. olim extitit, cognatione ortũ certo certius est. Nam cùm & in pronuntiando & in scribendo promiscuè atque indifferenter his litteris vterentur, eò factum est, vt vna in aliam multis in dictionibus degenerauerit. Quæ res non paucos errores in auctorum libros inuexit, quorum ne longè exempla petantur, quàm multi codices Velle quęri, pro, Belle quæri antehac scriptum habuerunt in l.2.§.vlt.D.de suis & legit. Quinetiam ex hac promiscua litterarum mutatione Celsi nomen corruptum fuit. Is enim nõ in legum modò libris, sed & in Plinij Epistulis Iubentius appellatur, qui Iuuentius dici debet, quemadmodum rectè Pandectæ Florentinæ ediderunt in l.20.§. præter.D.de petit.hered.l.7.§.1.D.de iure patro. & antiquum illud vetusti libelli à me lib. iij. Select. Antiquit. relati monumentum testatur, cui Iuuentius Celsus subscripsisse traditur. Cuiusmodi nominis pręfectus quidam vrbi à Symmacho lib.1.Epist.xxix. memoratur. Nec absimili errore Iauolenus in Labolenum transijt, & Hauitus in Habitum: vnde vitiata splendidæ orationis Ciceronianæ inscriptio fuit, quã pro Cluentio Auito dictam earumdem Pandectarũ scriptura patefecit, sicuti Iacob. Cuiac. vir de nostra sciẽtia optimè meritus, alijs quoque eiusdem generis mendis detectis, admonuit: quibus addatur licet emendatio l.2.C.de censitorib. & peræquator.lib.xj. vbi Fœtus vetauerit, pro, Hebetauerit scriptum est: quemadmodum patet ex l.1.eo.titu.in Cod.Theod. ex qua amplius, vt hoc obiter admoneam, patet Tribonianum capitale supplicium à Gratia. & Valentinia. irrogatum, in Competentem indignationem transformasse. Atque ex hac litterarum mutatione creatam illam lectionis varietatem existimo, quæ inter Iustinianeum & Theodosianum Codicem intercedit in l.11.C.de susceptorib.lib.x. vbi Vini susceptoribus legitur, cum in l.26.eod.titul.in Cod. Theod. binis susceptoribus scriptum sit. In quo Codice etiã innumerabilibus prope in locis voces hæ, Conniuere & Conniuentia deprauatæ sunt, in earumq́ locũ conhibere & conhibentia irrepserunt. vt in l.71. & l.77.de decurionib.l.10.de murilegul. l.2. quor.appell.nõ recip.l.39.de episcop. & cler. Inde quoque manauit error ille, qui apud Cassiodor.libr.v.Variar. Epist. ad vniuersos possessor. cernitur: in qua Signini albei, pro, Signini aluei cũ vitio legitur, vt & apud Cicero. oratio. vij. in Verrem circa finem, Lege de iudicijs iudicibusq́ nobis promulgata, pro, Iudicibusq́ nouis. Sed de his satis: ad instituta pergamus. Quod vulgò sulphur, in Pandectis Pisanis sulpur scribitur. l.13.§.inde est quæsitum. D.de vsufru. Quomodo & in vetustis Catonis codicibus verbum hoc scriptum offendisse se Victorius testatur. Inde Sulpurata in l.55.D.de legat.lib.iij.l.147.D.de verb.signific. & Sulpuariæ pro sulpuris fodinis in l.52.§.si sulpuariæ.D.de furt. Eodémque modo & Calpurnius in ijsdem Pandectis scribitur in l.10.D.de offic.procons. qui in alijs libris Calphurnius. Sed & Ballistrarios eædem Pandectæ nuncupant, quos alij Ballistarios. l.vlt.D.de iure immunit. Quam scripturam etiam Lexicon Latinogræcum B.Germani sequitur, in quo ita est. Ballistra, σφενδόνη, μάγγανον. Quo postremo verbo vt hoc in transcursu admoneam, in hoc significato Leo Imper. in libr.de Bellico apparatu non semel vtitur. Enimuerò multa quæ reliqui omnes codices per o efferunt, vocabula, Florentini per v, scribunt. Constanter enim ac perpetuò Epistulam habent, Epistolam numquam: etsi Græca, vnde Latina ducta est, appellatio ita pronuntiandum suadeat. Me tamen in admirationem trahit quod & in vetustorum auctorum manu exaratis libris Epistulam scribi alij ante me monuerint. Et ita quoque in inscriptione quadam Romana scriptum est,

M. AVR. ALEXAND.
AVG. LIB.
AB EPISTVLIS.

Subolem etiam nõ sobolem ijdem libri edunt l.10.§.si serui.D.de iure dot.l.22.§.sin autem tantus.D.soluto matrim.l.64.D.de condicio. & dem.

& demonstrat. Quemadmodum & in Codice Theodosij qui Io. Tilij beneficio Lutetiæ excusus est, vbique hoc verbum scribitur. l.1. de mulierib. quæ se seruis iunxer. l.74. de decurionib. & alijs infinitis locis. Vt & in Lexico iam sæpius citato, Suboles ἀπόγονοι. Quod rectũ videtur, vt à Subolescendo, id est subcrescendo, vox hæc deriuata sit. Eam enim apud veteres verbum olescere significationẽ habuisse Festus notauit. Adulescentem quoque ibidem semper legas, Adolescentem nusquam. Et Vtrubi, non Vtrobi. l.1. & Rubr. D. vtrubi. l.9. D. de rei vind. Vtrubique, non Vtrobique. l.4. D. de pact. dotalib. l.85. D. de legat. lib. iij. l.25. D. quando dies leg. ced. l.19. in fin. D. de iudic. l.11. §. officium. D. de aq. & aq. pl. l.36. §. penult. de legat. lib. j. Varietatem autem hanc scripturæ, qua inter se codices dissident ex antiqua literarum o. & v. quam in sermone recipiebant, functione fluxisse credo, ex qua Vulgo & Volgo indifferenter scribi in veterum libris scimus. Inde adeò qui passim Opilio, Florẽtiæ Vpilio dicitur in l.60. in fin. D. de legat. iij. quamquam ouium custodes, Ouiliones appellentur in l.25. in fi. D. de instr. vel instrumen. Sic etiam Hoc, pro, Huc, (quod veteribus in vsu fuisse Seruius in viij. Aeneid. notat) legimus in l.6. D. de vsu & habit. Latinum porrò v. Græcum ὑψιλὸν repræsentare, eiusq; loco in referendis dictionibus Græcis antiquitus suffici solitam non est ignotum. Hinc illa, Musia, pro, Mysia in l.16. §. vlt. D. de poenis. & Tumpanum in l.19. §. illud. D. locati. pro, Tympanum. Assurius sermo, pro, Assyrius in l.1. §. vlti. D. de verbor. obligationib. Sulla, pro, Sylla in l.2. §. deinde Cornelius. D. de orig. iur. Et Purrhus, pro Pyrrhus in l.1. §. secundo. D. de postulan. Et Poluposus, pro, Polyposus in l.12. D. de ædilic. edict. Contra Centyrio, pro, Centurio in l.26. §. conuenit. D. de pactis dotalib. l.40. D. de administr. tut. l.15. D. de vulg. & pupill. Vt Lysitania, pro, Lusitania in l. vlt. D. de censib. Fuit etiam olim Latino I magna & ad commutationem procliuis cum vocali v. cognatio. Inde adeò quod hodie Recuperare, antiquitus Reciperare dictum non ex Pisanis Pandectis tantùm, sed ex alijs vetustis omnibus codicibus intellegimus. Ex diuerso Duploma, pro, Diploma, Adsimulatur, pro, eo quod vulgò Assimilatur in ijsdem Pandectis legimus. Et planè Adsimulare dixisse antiquos Diomedes tradit, Ciceronisq; & Virgilij testimonijs cõfirmat. licet eam scripturam veterum codices in hũc diem non retinuerunt. Arcessitis etiam amicis Florentiæ scribitur in l.39. §. propositum. D. de legat. iij. vbi alij codices Accersitis habent. Atque ita, quantum memoria repeto, in manuscriptis veterum auctorum codicibus, quos quidem mihi videre antehac contigit, Arcessere, pro, Euocare scriptum, vbicumque id occurrit, repperi: licet Grammaticorum distinctioni hanc scripturam repugnare non ignorem, qui Accersere in ea significatione dicendum contendunt. Vnde in l.7. C. vbi causæ fiscal. quò loci typis impressi libri, Accersendis, veteres mei Arcessendis scriptum habent. Itidemq; apud Cicero. pro A. Cluentio primi qui ex Venetorum officina prodiere codices, Arcessit sine causa puerum, non vt recentiores, Accersit, ediderunt. Defrudetur verò, quod est in l.45. in fin. D. sol. matrimon. cuius loco hodie Defraudetur, scribimus, germanam antiquitatẽ olet. Defrudo enim, non Defraudo veteres dixisse, vt reliquos omnes taceam, Nonius Marcellus notat, & hoc Plauti Asinaria versu comprobat:

T'en ego defrudẽ cui ipsi nihil est in manu?

Subdit & Terentianum ex Phormio. Act. j. scen. j. versum:

Meum defrudans genium comparsi miser.

Constitit certè, pro, Consistit sæpenumerò in Pandectis Pisanis scribitur. l.68. & l.98. in fi. D. de solutionib. l.34. D. de negot. gest. Et Constiteremus, pro, Consisteremus in l.26. D. de iudicijs. Iuuenalem etiam facilitatem, nõ vt alij libri, Iuuenilem, eædem Pandectæ scribunt in l.15. §. lex Iulia. D. ad leg. Iuliam de adulter. & Sycaminonem arborem, in l. penult. D. de extraord. criminib. vbi alij Sycomorum. Et Persocat in l.4. D. de liber. agn. vbi alij Præsocat. Scribunt & eædem Pandectæ vt plurimùm, Atquin, non Atqui. l.78. §. penult. D. de legat. iij. l.19. D. de negot. gest. l.59. D. ad Trebellia. l. vlt. D. de fideicom. libert. l.15. D. ad leg. Iul. de adulter. Refictionem itidem, pro, Refectionem aliquotiens scribunt. l.1. §. cloacæ. D. de cloacis. l.3. §. vlti. & l. vl. D. de riuis. At Vrguere, & Tinguere, addito, v, in ceteris temporibus constanter scribunt. l. vlt. D. de iudicijs. l.22. D. de negot. gest. l.73. D. de legat. iij. & alijs innumerabilibus locis. Quæ verbi Tinguo scriptura Capro Grammatico probatur: Et in hunc quoque modum Vrguet, in Lexico B. Germani scribitur, & vertitur ἐπείγει, κατασπουδάζει, ἐπίκειται. Placet etiam Probo artis suæ peritissimo, ita scribendum Vnguo. Planè meram antiquitatem sapit, quod Prægnas prægnatis, reliquosq; deinceps casus simili forma eædem Pandectæ efferunt. Cui dictioni vt posteritas litteram, N inseruit, ita de quibusdam alijs vocibus detraxit, quibus euphoniæ gratia olim ea interijci & interponi consueuerat. Nanctus enim, & Thensaurus, Quotiens, Quotienscumque, Vicensimus,

Quadragensimus, Centensimus, & alia id genus hodie sine N. pronuntiantur. Quibus haud satis scio an adnumerari debeant quæ in ijsdem Pandectis obseruaui, Relinquerit, Relinquisset. l.79. D, ad leg. Falcid. l.2. §. si ex emancipato. D. de collatio. bonor. l.41. §. Lucius. D. de fideicomm. libert. l.122. D. de verb. obligation. & alijs infinitis locis. Item Contingerunt in l.41. §. Titius. D. de fideicomm. libert. Obtingerunt in l.15. D. de munerib. & honorib. Confunderant in l.31. D. locati. Rescinderat in l.1. §. quod ait Prætor in fin. D. de cloac. Nam nec absimili specie Rumperit, Rumptum, & Corrumpit, pro, Ruperit, Ruptum, Corrupit ibidem legimus in l.22. D. de furt. l. vlti. D. locati. Rubr. de iniusto rumpto. & irrito. l. vlt. D. locati. Et quædam alia præterita verborum tempora contra Grammaticorum regulas formata habent. Veluti Accederat, pro, Accesserat in l. vlti. D. de adquir. hered. Decederit, pro, Decesserit in l.27. §.1. D. de legat. iij. Adiuuauerit, pro, Adiuuerit in l.15. §.1. D. de manumiss. testam. Adpulserit in l.1. §. Trebatius. D. de aqua cottid. Et Tollisse, pro Tulisse in l.13. §. si is qui hominem. D. de acceptilationib. Et Oblinuerit in l.1. §.1. D. de extraord. criminib. Sed vt nudæ antiquitatis reliqua in Pandectis impressa vestigia persequar, non omittendum est, quod Vxotei, pro, Vxori legimus in l.31. D. de vsufruct. leg. Ipseis, pro, Ipsis in l.1. D. de ferijs. & Beneiuolentia, pro, Beniuolentia in l.62. D. de hered. instit. Cuius generis in vetustis saxis monumentisq; exempla sunt frequentia. Plostrum item & Clodium illic scribi obseruabis, quæ nunc per au efferuntur. Item Neglegere, Intellegere, Deiudicare, Delenimentum, Deuerticulum, Destricte, Desperire, Deminutum, quæ nunc per i. enunciantur. Cui mutationi facilè ipsa litterarum adfinitas locum dedit, quæ antiquis temporibus sine vllo discrimine inter se commutabantur, quemadmodum Fabius lib. j. capite xij. & Gellius lib. x. cap. xxiiij. & Donatus in Phormio. Terentij admonent. Maximè verò ea in dictionum fine licentia vtebantur. Vnde Noxale, pro, Noxali, in l.27. in princ. D. de euictionib. Defensione, pro, Defensioni in l.39. §.1. D. de noxalib. Exceptione, pro, Exceptioni in d. l.39. §. penult. Rursus Petitioni, pro, Petitione in l.8. D. de rei vindicat. Et Ferruminationi, pro, Ferruminatione in l.23. §. item quæcumque. D. eod. tit. Adfinitati, pro, Adfinitate, in l.39. D. de iniur. Cuiusmodi infinita exempla in eorum librorum lectione versantibus occurrent quę hinc admonitus sibi quisque suo studio obseruabit. Est & ex antiquo loquendi more repetenda quorundam verborum à vulgari forma dissidens scriptura. Apisci enim, pro, Adipisci, Et Cludo, pro, Claudo non rarò in illis Pandectis leges. Nubsit etiam, & Scribsit, quæ passim per P. scribuntur, aliquotiēs inuenies in tit. De condicion. & demonstratio. At ex contrario Optinere, & Optulit, Suptile, Suptilitas in ijsdē libris, vt plurimùm per P. non vt in alijs per B. scribuntur. Sed & multa per C. illic scripta animaduerti, quæ per T. vbique aliâs concipiuntur, veluti Condicio, Aediliciꝰ, Aedilicia, aduenticium, Muciana, Venaliciarij, Conuicium, Solacium, Traiecticia, Pigneraticius, Pigneraticia, quę duo postrema etiamnum in Codice Iustiniani corrupta sunt. Retinent & illi libri ferè semper in compositis verbis integras vtrinque voces. Itaque Exstat, Exspectat, Exsoluere, Exsequi, Exstruere, Exspirat tam crebrò legimus, vt nimiæ sit & putidæ diligentiæ loca proferre. Eadem forma Transducere habent, non Traducere in l.13. §.1. D. de Publicia. l.61. D. de legat. lib. iij. l.31. D. de pœnis. Et Transscribere in l.92. D. de diuers. regulis iur. Inlacrymari in l.19. D. de offic. præsid. Inrogare. l. in fi. D. de seru. exp. Et Circumite in l.7. §.1. D. de offic. procons. Nonnulla quoque contra receptam scribendi consuetudinem in illis libris vocabula aspirantur. Nimirum Harena, Harenarij, quibus in verbis aspirationem Phocas Grammaticus desiderat. Item Holus l.12. §.1. D. de vsu & habit. Verhedi in l. vlti. D. de munerib. & honorib. At harundo, & harundinetum, non absciss è, sed variè, & modò addita, modò dempta aspiratione. Sicut & Trahianus quandoque. l.4. in fin. D. peculatus. l.3. in fin. D. de abigeis. l.5. §. vlt. D. de his quæ vt indign. & Trahianopolis. l.1. D. de censibus. Per contrarium quædam in illis libris citra spiritum, aliter atque vulgò scribuntur. Qualia sunt hæc, Carus, Caritas, pro beneuolentia, Postumus. Quæ quia in Pandectis obuia sunt, idcirco locorū testimonio supersedeo. Tantum confirmandæ huius scripturę causa Lexicon B. Germani citabo, in quo Postumus sine aspiratione scribitur, definiturq; ὁ ζῶντος μὲν τοῦ πατρὸς συλλαβόμενος, ἀποθανόντος δὲ γεννώμενος. Similiter citra aspirationem verbum Tus scribitur, non modò in l.3. §. penul. D. de penu leg. verùm etiam in eodem ædis B. Germani Lexico. Quam scripturam rectam esse Isidorus libro xvj. Etymolog. cap. viij. à tundendo huius verbi originem deducens, docet. Item Partos Pandectæ efferunt non Parthos. l.10. D. de condicionib. & demonstrat. & Ederam in l.3. D. arb. furt. cæs. & Vmorem. l.57. D. locati. l.18. D. de seruitutib. vrb. Et Vmerale in l.14. §. vlt. D. de re milit. Et Redam. l.60. §. pen. D. locati. Trocleas.

L.19.

l.19.§.illud.D.eo.tit. Renum in l.11.D.de euictionib. Aënum in l.12.D.de inſtr.vel inſtru. Ceterùm loco PH.aſpirati in multis praeſertimq; peregrinis dictionibus. F. ponitur, ſic Foenices, Elefantos, Filippos, Orfitianum, Chirografa, Sifones, Efeſum in Florentinis libris legimus l.1.& l.vlt.D.de cenſibus.l.2.in fin.D.ad l.Aquil.l.6.D.de adquir.hered.l.11.§.j.D.de ſeruo corrup.l.12.D.de inſtr.vel inſtru.l.137.§.cum ita.D.de verb.oblig. Inſuper quaedã vnicis litteris concepta vocabula in illis libris, occurrunt quae nos geminatis ac repetitis ſcribimus, vt Conubium: quam eamdem ſcripturam Lexicon B. Germani ſequitur, vt ſuprà lib.iij.de verb.ſignific.docui.Item Conexa.l.17.D.de negot.geſt.l.59.D.de rei vindic.l.1.§.penul.D.de ſuis & legit. Litus & litora l.2.l.3.D.de rer.diuiſio.& alibi ſaepe.Copertoria in l.38.§.1.D.de aur.arg.quę vulgo Coopertoria. Ilico, Vilicus, Vilica. l.146.l.203.D.de verb.ſignifi.& alijs infinitis locis.Pediſequa l.65.D.de legat.libr.ij.Britannica l.46.D.ad Trebellia. Poſtremò Anulum Aediles Curules, Oportune, ſine litterarum geminatione in illis libris vel indiligens lector offendet. Vice verſa geminantur in aliquot dictionibus litterę, quarum repetitionem communis ac trita ſcribendi ratio repudiat. Nam & Querellã, Sequellam, & Sollemnem, Litteram, Immò, Quinimmo Comminus, Repperit, Mercennarius perpetuò inuenies.Et certè in Lexico B.Germani eodem modo Querella ſcribitur & redditur [illegible]. Bracchium etiã ijdem libri ſcribunt, l.23.§.item quaecumque.D.de rei vindic.l.12.D.de aedilic.ed.Et Sollertiam l.24.D.ex quibus cauſ.maio.& Maſſurium l.2.§.his etiam.D.de orig.iur.l.105.D.de verb.oblig.l.144.D.de verb.ſign.Et Catillinam.l.8.D.ad leg.Iul.maieſt.Reccidere l.10.l.40.D.de adoptionib.l.7.in fi.D.quod cuiuſque vniuerſit.l.6.D.de captiu.l.13.D.de optio.leg. Summiſsit etiã & Promiſsit, inuenias in l.15.§.conuicium.D.de iniur.& l.49.D.famil.ercisc.& Reppulerit in l.86.§.j.D.de legat.j. At Supremum, Cupae, Culei, variè & interdũ vnicis ac ſimplicibus, interdum repetitis litteris ſcribuntur.

Enimuerò puris vocalibus ſcribi olim ſolita quędam vocabula quibus nunc diphtongos addimus ex conſtanti eorum librorum ſcriptura obſeruaui. Cuiuſmodi ſunt haec, Heredítas, Ceterùm, Edere, Femina, Fetus, Veneo. Rurſus cum diphtongis quaedam ſcripta obſeruaui, quae ab ijs vulgo vacant. Veluti Paene, ſicut & in Epigrammate veteri Romae. Docta Erodita paęne Muſarum manu. Item paenula l.7.de ſuppell.leg.Paenuria l.25.in fin.D.de pigner.act. Oboedire in l.8.in fin.D.de pollicitationib. Amoenitas in l.3.D.de aqua cottid. Scaena in l.1.& l.4.§.vlt.D.de his qui notant.infa.l.24.D.ad leg.Iul.de adul. quemadmodum in Epigrammate quoque marmoris Romani ſcriptum ferunt, in hoc verſu,

Et Graeca in ſcaena prima populo apparui.

Vnde Scaenica in l.15.§.etſi veſtimentorũ.D.de vſufr.l.127.D.de verb.ſignific.Et Proſcaenium in l.8.D.de pollicitationib. Deprahendere planè & comprahendere non ſine varietate aliqua diphtongis augentur. Porrò aliàs plerumque à receptis, diphtongos verbis quibuſdam Pandectae tribuunt. Etenim Caenum & Faenum, Caecus, Paenitentia, Caelum quae vulgò per Oe, illic per Ae eduntur l.26.D.de adquir.rer.domi.l.93.§.penult.D.de legat.lib.iij.l.1.D.de poſtulan.l.28.D.de ſerui.vrb.Et quod mihi magis mirum accidit, faenus vbique illic ſcribitur, vt & in Lexico B. Germani faenerator: quamquam è fetu pecuniae ea nomina tracta Grammaticis placet.

Nec verò ipſae ſibi vſquequaq; Pandectae conſtant. Nam Sugrunda.& Sugruenda dicunt l.5.in fin.D.de his qui deiecer.Rubr.de dam.inf.& ſugr. In lexico autem B.Germani Sugrunda ſcribitur & exponitur [illegible]. Fulctrum item lecti & fulcrum dici inuenio l.52.§.vlti.D.de legat.libr.iij.l.36.D.de adquir.rer.domi. Sed enim ambigui generis dubiaeque coniugationis ac declinationis nomina ac verba in his non pauca reperire eſt; veluti Concordia, & Concordium neutro genere in l.27.D.de pact.dotalib. Alimonia alimoniae in l.1.§.penult.D.de extr.cognit.& Alimonia alimoniorum in l.73.D.de iure dot.l.4.D.de liber.adgnoſc.vt & apud Varro.lib.j.de re Ruſt.cap.viij. In partu & alimonio. Et libro.iij.cap.xvj.mellis alimonio. Lectus item & Lectum in l.19.§.item Celſus.D.de auro,argent.Papyrus & papyrum in l.52.§.chartis.D.de legat.libr.iij.Denarij & Denaria.l.13.§.j.l.120.§.j.D.de verbo.oblig.Tegulae & Tegula tegulorum in l.30.§.Labeo.D.de vſucapionib.l.8.D.quod vi aut clam.Caſtella & Caſtelli in l.41.§.item hoc prohibetur.D.de legat.lib.j.Conſortiũ, & Conſortio conſortionis in l.96.§.cum eodem.D.de ſolutionib.Quod verbum Velleius quoque Patercul.lib.poſteriori vſurpat, Vt & Tribuniciae poteſtatis conſortionem Neroni conſtitueret.Alia etiam ex Lucilio libro xix.& ex M.Tullio lib.iij.Officior.& ex Liuio deprompta teſtimonia Nonius Marcell.ſuppeditat. Praeterea lupanar & lupanarium legimus l.43.D.de ritu nupt.l.21.§.ſed ſi in aliquem.D.de recept.qui arbitr.l.27.D.de petitio.hered. Exemplar & exemplarium l.47.D.de legat.lib.2.

libr.2.l.10.D.ſi quis om.cau.teſt.l.18.D.teſtament.quemad, aper. l. 1. §.ſi quis in duobus. D.de bon.poſſ.ſec.tab. Miliare & miliarium l.42.D.de excuſ. tut.l.1. §.initio. D.de officio præf.vrbi.l.4.§.1.D.de hered.inſti.Ac quemadmodū Gellius Vulgarem & Vulgarium ac Vulgariā dicit,ita noſtri peculiares res & peculiarias,peculiarē cauſam & peculiariam efferunt,l.4.§.vlti.D.de doli except.l.4.§.penult. D.de pecul. Temporalem denique & Temporariam actionem,Verſicolorem veſtem & Verſicoloriam, Angularem locum & Angularium apud eos legimus.l.9.§.ſi is qui temporaria.D.de iureiur.l.55.§.vlti.D.ad Trebellia.l.1.§.vlti.D.de aqua cottid.l.70.D. de legat.lib.iij.l.69.D.de contrah.empt.Item Ductum aquæ & Ductionem l.10.in fi.D.de aqu.& aqu.plu. Inceſtus etiam & inceſtum apud eos inuenitur.l.56.D.de ritu nupt.l.39. §.vlt.& l.vlt.D.ad leg. Iul.de adulter.l.4.& l. 5.D.de quæſtionibus.Coniunctio & coniunctus l.91.§.vlti.D.de legat.lib.iij.Mandatum & Mandatus in l.41.§.pater.D.de legat.iij.l. vlt.in fi.D.pro empt.l.2.D.de litigioſ.l.42.D. de neg.geſt.l.vlt.D.de ſolutionib.l.22.& l.26. D.de minor. l.14. §.pen. D.de religioſ. l.25.§. vlt.D.de except.rei iud.Iuſſus & Iuſſum in l. 25.§.iuſſum.l.36.D.de adq.her. Eamdem in quibuſdam verbis coniugationū varietatem atque inconſtantiam notare licet.Nam Aedificare & Aedifacere auctores noſtri dicunt.l.60.§.mandaui.D.locati.l.10.§.vlt.D.ſoluto matrim. Significare & ſignifacere in l. 65.§.1.D.ad Trebellia.eadem figura, qua lucrifacere. Magnificiebat etiam leges in l.1.§. penult.D.quod vi aut clam.Sed & Demoliri ac demolire vſurpant l.30.D.locati.l.12. D.de vſufr.leg.l.37.& l.43.§.j.D.de damno infec.l. 50.D.ad l.Aquil.Cuius varietatis nouitatem mihi Diomedes leniit, qui Demolire antiquos dixiſſe, prolatis in eam rē Varronis ex libris Poëtices & Epiſtolicarū quæſtionum & Næuij in Corollaria locis,cōprobat. Illud etiam quando in huius verbi mentionem incidimus,notandum eſt, Demolior non tantùm actiua,ſed & paſsiua ſignificatione à Iureconſultis vſurpari.Ita demolita domus eſt, dixit Iauolenus in l.23.D.de vſucapionib. Et Demolitis ædibus, Vlpianus in l. 10. §. 1. D. quib.mod.vſusfr.amitt.Sic & alia multa,quæ actiuam dumtaxat habere ſignificationem vulgò credūtur,paſsiuè accepta in libris noſtris,obſeruaui. Veluti Tueri & Stipulari,de quibus libr.xvij.& libr.xviij.de verb.ad ius pertinent,ſignificat. diximus. Item polliceri in l.j.§.eſt autem.D.de exercitor.vbi Vlpianus,Actio pollicetur, ait,id eſt,promittitur. Necnon Obliuiſci.Paulus in l. 60.§.penult. D.de ritu nupt.Per adoptionē in totum adoptiuæ familiæ obliuiſcuntur. Morari. Papinianus in l. 5. §. j. D.vt legator.nomi.cau. Si petitionis dies moraretur, pro, retardaretur, & differretur.Paul.in l.85.§.vlti.D.de diuerſ. reg.iur.Quotiens æquitate deſiderij naturalis ratio aut dubitatio iuris moratur. Exſequi Paul.in l.18.D.de iuriſdictio.omn.iud.Quæſitum eſt,an ſententia exſequi poſsit. Vlpianus in l.2.D.de re iud. Sed perrarò intra ſtatutum tempus ſententiæ exſequentur. Populitari. Papirius Iuſtus in l.21.in fi.D.de appellatio.Cum fructus populitarentur ab aduerſario. Et apud Liuium crebrò populari [illegible] ponitur.Interpretari. Iulianus in l. 13.in fi.D.de reb.dub. Sed procliuior eſt ſententia teſtatoris ſic eſſe interpretanda. Paulus in l.12. D.de diuerſ.regul.iur.in teſtamentis plenius voluntates teſtantium interpretantur. Sic & apud Sueto.in Neron.cap.xiij. Dein precanti tiara deducta diadema impoſuit; verba ſupplicis interpretata prætorio viro multitudini pronuntiante. Mentiri. Modeſtinus in l.28.D.ad l.Cornel.de falſ.Si à debitore prælato die pignoris obligatio mentiatur. Admetiatur etiam paſsiua ſignificatione ponitur in l.35.§.pen.D.de contrahen.emptio.& l.36.D.locati. Sed & Actio moderatur,pro,modus actioni præſcribitur, in l.15.in fi.D.de negot.geſt.inuenies.Et nomen quod confitetur, pro,quod in confeſſo eſt in l.15.§.ſic quoque.D.de re iudic. Quinetiam Arbitretur, pro, Arbitrium feratur & ſententia dicatur, [illegible] bis vſurpatur in l.27.§.ſi quis litigatorum.D.de recept.qui arbitr.Et aliâs,Sumptus,ait Vlpia.arbitrantur pro facultatibus & dignitate defuncti.l.12.§. ſumptus. D.de religioſ.id eſt, arbitrio boni viri definiuntur & æſtimantur. Idemq; Vlpianus,verbo Patitur ſic vſus eſt in l.11.§.vlt. D.de actio.empt. Bonæ fidei,inquiens,contractus hac conuentione non patitur, id eſt, non patitur neque admittit hanc conuentionem.Funerari etiā paſsiuè accipitur,& ſepeliri ſignificat in l.17.D.de reb.auct.iud. poſſid.& in l.8.D.de ſepul. viol. & apud Paul. lib.v.Sentent.titul.xxvj.iuncta l. 5. D.ad leg. Iul.de vi pub.Conteſtetur lis,paſsiuè in l.1.in fin.D.de ferijs. l.3.§.penult. D.de ſepul.viol. l.7.verſic. ita demum. D.de petitio.heredit. Complectitur quoque, pro, comprehenditur. Scæuola in l.133.D.de verb.oblig.Nam ſicut & ipſius heredis caput,ita ipſius vis vel ſæpius facta complectitur. Vlpianus in l.3.§. ſed illud. D. de appellatio. Et quorumdam, ait,nomina libellis ſint complexa. Sic in l.30. §.in furioſi.D.de fideic.libert.Decretū interponetur,quo id ipſum complectatur,id eſt, contineatur [?] & comprehendatur. Poſtremò & Fœnerari pecuniam ab aliquo, pro,mu-

tuam

tuam accipere Paul. dixit in l. 35. D. de solutionibus.

Iam, vt ad nomina veniam, eorum in numero multitudinis genitiuos cõplures à communi sermone pronuntiationeq́ abhorrentes in nostris libris vel minùs attentus lector deprehendet. Nam Mensum semper, non item Mensium scriptũ inueniet l. 40. D. si certum petatur. l. 7. §. ex contrario. D. solut. matrimo. l. 2. D. quando actio de pecul. l. 60. D. de legat. lib. iij. l. 5. §. satisfactionis. D. vt in poss. legat. l. 7. §. vsuræ. D. de adm. tut. l. 101. D. de diuers. reg. iur. Quo etiam modo in Códice Theodosij idem genitiuus scribitur vbicumque is occurrit, vt l. 10. de appellatio. & l. 4. C. de reparationib. appellatio. probant. Deinde nominum horũ, Ciuitates, Hereditates, Quantitates, Facultates, Aestates, Seruitutes, Parentes, hi semper genitiui eduntur, Ciuitatium l. vlti. §. episcopi. D. de munerib. & honorib. l. 23. §. vlti. D. de oper. libert. Hereditatiũ. l. 3. D. de legit. tutorib. & in inscriptione l. 68. D. ad l. Falcid. aliarumq́ similium. Quantitatium in l. vlti. in fin. D. quod met. caus. Facultatium in l. 78. §. 1. D. de lega. lib. iij. Aestatium l. 1. §. æstatem. D. de aqua cottid. Seruitutium in l. 6. §. etiam. D. si seruit. vindic. & l. 72. D. de verb. oblig. Parentium in l. 34. §. penult. D. de ritu nupt. l. penult. D. de sponsalib. Bubum etiã dicunt Iureconsulti pro boum, & Duum pro duorum & Edulium pro eduliorum. l. 55. D. de legat. iij. l. 7. §. vsuræ. D. de adm. tut. l. 6. in fi. D. de offic. procons.

Sunt etiam in ijsdem Pandectis quædam contra tritum morem litterarũ incremento producta vocabula. Nomenculator enim illic dicitur qui alijs in libris Nomenclator, vt suprà lib. xij. probaui. Vberitas itẽ pro Vbertas in l. 15. §. Papinianus. D. locati. Facilitas, pro, Facultas. l. 3. in fi. D. de appellatio. Figulinæ pro figlinis. in l. 6. D. de seruitutibus rustic. Secutio, pro, Sectio in l. 85. D. de verbor. obligatio. Ducitum, pro, Ductum in l. 1. D. de test. mili. Validè, pro, Valde in l. 27. D. qui testam. fac. poss. vbi validè stultam Celsus dixit, sicut validè sapientẽ Vlpianus in l. 4. §. Idem Pomponius. D. de ædilic. ed. Contra Lamna, pro, Lamina, in l. 127. in fi. D. de auro, argent. Domna, pro, Domina in l. 38. §. Lucius. D. de legat. libr. ij. Calda, pro, Calida in l. 19. §. illud nobis. D. locati.

Porrò casus plerumque à receptis Grammaticorum regulis alienos verbis & aduerbijs Iureconsulti adnectunt. Sic verbum contineo datiuo iungunt, qui ablatiuo secundùm Grammaticorum traditiones sociari deberet. Ita promissioni continentur, legimus in l. 57. D. de iure dot. Et aliâs. Condicioni continentur l. 41. §. Stichus. D. de fideic. libert. vt & aliâs, Omnes casus qui huic stipulationi continentur. l. 3. D. vsufr. quemadmo. cau. Similiter in l. 2. D. ex quib. caus. maio. Hoc edictũ, quod ad eos, qui ei continentur. Et in l. 3. §. ligna. D. de penu leg. Penori legato contineantur. Verbum etiam Contentus datiuo copulant. Vnde, vni contentus esse debet, aiunt in l. 8. §. 1. D. de legat. lib. ij. Et Contentam esse doti in l. 61. D. de hered. instit. At in l. 37. §. nuptura. D. de legat. iij. Popularius dicunt Contentus partis dimidiæ dotis. Fungor etiam datiuo ab ijs iungitur. Itaque magistratui funguntur, inuenies in l. vlt. in fi. D. ad municipal. Et muneri defungi in l. 1. §. præuaricatorem. D. ad Turpill. nisi Muneri, pro, Munere, illic ex litterarum familiari mutatione, de qua ante egimus, scriptũ dicamus. Sic & pecuniam condicioni comprehensam dicunt in l. 94. D. de condicio. & demon. vt, Orbi terrarum comprehensos Cicero libro iiij. de Republ. Nonio referente. Verbo quoque Antecedere datiuum nostri auctores tribuunt in l. 92. D. de verbor. signifi. vt & verbo insequi. Hinc insequentes sibi adgnatos dixit Vlpia. in l. 3. §. vtique. D. de suis & legit. Necnon verbo Pænitere eumdem casum adplicant. Nam prioris voluntatis sibi pænituisse dicunt in l. 22. D. de legat. 3. Quin etiam Vti exceptionem dixit Paul. in l. 7. §. procurator. D. pro empto. Quod minùs nouum mihi Diomedes fecit, qui antiquos datiuo iunxisse verbum Vtor libr. j. tradit. Similique modo Abuti dotem in l. 22. §. sin autem. D. soluto matrimo. vt Abuti operam in prologo Andriæ. Item Agere Hypothecariam, pro, Hypothecaria legimus in l. 57. D. de lega. j. Et Subsequi actione in l. 39. D. de noxalib. & habitatione conducat in l. 12. §. qui legatorum. D. vt in possess. legat. Atque vt ad particulas & voces reliquas descendam, multos eis grammaticorum præceptis repugnantes casus tribui videas. Nam Satis tempus habeat, dicunt in l. 19. D. de oper. libert. Amplius sui debiti in l. 61. in fine. D. de condictio. indeb. & Amplius legi concessæ portionis in l. 62. §. 1. D. de condicio. & dem. Sub condicionem datus sextans in l. 76. D. de adquir. hered. Sub condicionem datum legatum in l. 7. in fi. D. de legat. lib. iij. Sub condicionem manumissum in l. 79. D. de condicio. & demonstrat. Sub condicionem reddendarum rationum liber esse iussus in l. 111. eod. tit. Articulum quoque, In, sine vlla motus significatione sæpenumero accusatiuo iungunt. In Prætoris edicto ita scriptũ erat, ventrem cum liberis in possessionem esse iubebo. l. 121. D. de legat. lib. j. l. 13. in fin. D. de manumiss. test. Quo loquendi genere ipsi quoq́ Iureconsulti Prætorum verba subse-

quentes vtuntur in l.1.§.1.D.de Carbo.ed.l.3.§.pen.D.de iureiur.l.7.cum Rubrica, D.vt in poſſ.legat.l.14.D.de probationib.l.2.§.j.D.de actionib.empt.Eadem figura, & In poſſeſſionem remanere dicunt in l.32.§.ſi maritus.D.de donationib.inter vir.& vxor.& in l.12.§.facti.D.de captiu.Item in ſeruitutem remanere.l.41.D.de fideic.libert. In fugam eſſe in l.14.§.pro eo autem.D.quod met.cau.In moram eſſe in l.8.D.de nouationibus.In relegationem eſſe in l.13.D.de bonor.poſſeſ. In fructum eſſe l.40.§.cùm fundum. D.de cõtrah.empt. In poteſtatem eſſe l.1. D.quis ordo in bonor.poſſeſ.& apud Vlpia.in Inſtitutio.tit.xxviij.Cuius locutionis exempla ex antiquis auctoribus prompta Gellius ſuppeditabit. Sic & in ſeruitutem factum delictum in l.11.D.de minorib.In hereditatem deprehendi in l.18.§.ſeruus.D.de ſtipul.ſeruor. Et vt breuiter abſoluam, eiuſmodi alia exempla occurrunt in l.35.in fin. D.de ædilic.edi.l.40.D.de adoptionib.l.55.D.ad l.Aquil.l.6.D.de ſeruo corrupt.l.penul.D.de fugitiu.l.29.D.ad Trebellia.l.41.D.pro ſocio.l.2.D.de lege Rod.l.32.§.ſi maritus.D.de donat.inter vir.l.11.§.penult.l.27.l.31.D.locati.l.78.§.cùm vir.D.de legatis libro iij.l.34.D. de negot.geſtis.Nonnumquam etiam cum motu ſexto caſui vox In,ab ijſdem iungitur, veluti In poſſeſſione mitti,In hoſtium poteſtate peruenire,In carcere recipi,Committere in actione, & his ſimilia.l.13.D.vt in poſſ.leg.l.12.D.qui teſtam.fac.l.6.§.eius qui.D.de iniuſto, rupto. l.65.§.Labeo.D.pro ſoc. l.34.§. Caius. D.de legat.lib.ij.l.85.D.de lega.lib.iij.l.32.D.de liber.cau.l.8.D.de pollicitationibus. His adiungam & alias in eamdem claſſem reuocandas phraſes. Quales ſunt hæ, Pridie æquinoctium. l.1.§.æſtatem. D. de aqua cottid. Pridie vindemias.l.7. D. ſoluto matri. Plus quartæ l.11.§.quod vulgo.in fin.D.ad l.Falcid. Et plus debiti in l.2.C.ex quibus cauſ.infa.irrog.ſecundum librorum ſcriptorum lectionem. Plus pretium ſoluat in l.25.§.j.D.de vſufru.Multo minus fructum percipiat in l.14.D.de vſufru.niſi fructum illic conciſè pro fructuum poſitum magis placeat, vt & in l.58.§.penulti.D.ad Trebellia.Item Abundè patrimoniũ reliquit,in l.vlt.§.1.D.de legat.libr.2.Pauciores centum dierum non ſunt dandi.l.2.D.de iure deliber. Paruum vini in l.21.D.de furt.Et, Paruum inter hanc ſpeciem intereſt in l.117.D.de legat.libr.j. Et non rarum admodum, pro,raro,in l.3.D.ſi pars hered. pet.

Verùm quoniam de articulis dicere cœpi, ſatius fuerit quæ de ijs notatu digna collegi, abſoluere, vt ad alia gradum deinceps faciamus. Inuenio autẽ, Ad, pro, Apud, poſitum in l.62.§.1.D.de condicio.& demonſtr.& l.1.in fin.D.apud eum à quo appellat.l.41.§.ſorori. D. de legat. iij. Quam ſignificationem Seruius in artem grammaticã Donati notat & hac auctoritate comprobat, Decem fiſcos ad Senatorem illum pactos. Sic & Cicero Epiſtol.ad Brutum.Meſſalam laudem præſertim ad Brutum, cui non minùs virtus illius quàm mihi nota eſt.Idem ad Attic.lib.x. Commodũ ad te dederam litteras de pluribus rebus cum ad me bene mane Dionyſius fuit.Liuius lib.x.Minus cladis,ceterùm non plus armorum ad hoſtes erat. Atque aliâs idem auctor hoc in ſenſu vocem illam vſurpauit. Vt & Plinius libr.vij.Epiſtol.cùm ait, Ego quoque ad me habeo decretum prouinciæ.

Contrà Apud,pro,Ad accipitur in l.11.D.de offic.Proconſ.& in l.27.D.de ſtatuliber.Non eſt etiam prætereunda vocis Ad,ex mente loquentis expreſſa ſignificatio in l.18.§.1.D.de manum.teſt.in qua, Ad annum idem accipitur quod Poſt annum.

Aliubi,pro,Alibi,ponitur in l.64.D.de condicio.& demonſtr.l.2.D.de cadauerib.punitor. Quo in ſignificato eadẽ voce vtuntur Varro libr.j.de re Ruſt.cap.xliiij.& Tertullia.in lib.de ſpectacul.

Autem, pro, Enim in l.10.§. vlti.D.de diuerſ.tempor.præſc.pro Igitur in l.63.§.pecoribus D.de legat.iij. Elegantiam verò & ornatum habet hæc particula ſubdita voci Et,vt in l.16.§.1.D.ad Trebellia. Et generaliter autem. In l.5.§.tutelæ.D.de obligatio.& actionibus. Et hoc autem caſu. Cui non abſimile eſt illud Senecæ Epiſtol. lix. libro vij. Et hæc autem quæ non ſunt rerum natura complectitur.

Proinde valet, Perinde in l.134.in fin.& l.137.§.cùm quis.D.de verbor.obligation.l.49.D.de euictionibus.l.205.D.de diuerſ.reg.iur.Fuit enim vox hæc veteribus ſimilitudinis nota. Atque eo ſenſu à Terentio Heautontimor.ſcen.j.& in Phormio.& à Varrone apud Non.Marcellum in verbo Vndulatum particulam hãc vſurpatam repperies.vt & apud Quintilianum Declamatione xiij. cùm ait, An viminis modo texti pretium formula taxaſſem, & proinde agerem quaſi inanes perdidiſſem.

Cùm, pro, Quia in l.41.§.teſtamento.verſicul.quæſitum.D.de legat.iij.l.62.D.ſoluto matrimon.l.27.D.de condicio.& dem.l.5.§.quæri.D.vt in poſſeſſio.lega.l.29.§.vlt.D.de adulte.

Dum,pro Verum in l.1.§.item quæſitum. in fi.D.de aqua cottid.

Sic, pro, Deinde l.15. D.de præſcript.verb.l.1.§.in beſtijs. D. ſi quadrup. pauper. l.9.§.1. D.de donat. inter vir. l.34.§. qui iuſiurandum.D.de iureiur.l.25.§.vlt.D.de ædilic.ed. vbi ex

abun

abundanti, Sic deinde, legimus.

Si,pro,Quamuis.l.71.§.prædium.D.de legat.ij. l.124.in fi.D.de verbor.obligation. Super,id est, præter, & vltra.in l.penult.D.de peric.& commod.

In pubertatem, pro, Intra pubertatem in l.2.ad fi.D.de vulg.& pupil.In annos,pro,Post annos in l.41.§.herede. D.de fideicomm.libert.

In tempus,pro, Post tempus in l.58. §.1.iuncto §.seq.D.ad Trebell.

Quasi,pro, Veluti in l.21.D.quando dies legat. ced.secũdùm Florentinam vtiq; scripturam.

Quàm,nouo sensu positum inuenies in l. 13.D. de liber.& post.& l.penult.D.de legat.iij.

Tam, pro, Valde in l. 25. §.non semper. D.de minorib.Cuius significationis aliud quoque mihi testimonium Pet. Faber meus protulit ex l.1.in fi.D.de cur.furio. Vbi Florentiæ est, Si tam probus sit,id est,si sobriè viuat,vt in l. 12.D.de tutorib.dat. Addidit & Plinium eodem sensu hoc verbum vsurpasse lib.vij.cap. xlix.Oratores quidem ambo,sed tam dispari euentu. Et Velleium Paterculum libro posteriore. Nam Dictaturam, quam ei pertinaciter deferebat populus tam constanter repulit. Et aliàs, Nec minora consequi potuit: sed non tam concupiuit.

Verùm,pro,Tamen in l.9.§.licet.D.quod met. cau.l.2.D.de his quæ in test.delent.

Vel,pro,Ve in l.177. D.de diuers.regulis iur.in qua ita est,Qui in ius dominium vel alterius.

Tamenetsi,pro, Quamuis ponitur in l.56.D.de iudicijs.l.7. §.interdum. D.de S. C. Macedonia.qui duo loci ad eum,quem Iac.Cuiacius lib.j. Obseruationum notauit,commodissimè addentur. Ac mihi vox hæc in Tamen si mutata videtur in l.18.§.vlt. D.de iniurijs,vbi longè aptiùs quàm vti vulgò legitur,legeretur, Quòd si scisset filiumfa. esse, tamenetsi nescisset cuius filius esset, dicerem, inquit, patrem suo nomine iniuriarum agere posse.

Quamquam etsi in l. 1. §. vlt. D. vt legat. nom. cau. Quia enim in l.23. D.de exceptio.rei iudic. Enimuerò repetuntur plerumque per pleonasmum sine aliqua sensus necessitate voces multæ.vt in l.16.in fi.D.qui testam.fac. poss. Nam etiam Compotibus mentis personales actiones etiam ignorantibus adquiruntur.Et in l.3.D.si pars hered.pet. Ideo,ait Paulus, quia scire non potuerunt quot nasci possent: ideò nam multa de huiusmodi re tam varia & incredibilia tradiderunt, &c. Eodemq; modo,vox, An περιλλ.in l.52.D. de pecul.Et in l.40.D.de adquir.heredit. Vlpianus.Quæsitum est,ait Vlpia.an licet quis paternæ hereditatis nihil attingat,aliquid tamen propter patris voluntatem habeat vel faciat, an creditoribus paternis cogatur respondere. Pomponius in l.77.D.eo.tit. Illud dubitari potest, an si cùm testamento heres institutus essem ab eo,qui etiam si intestatus decessisset, legitima hereditas eius ad me pertineret, an simul vtramque hereditatem repudiare possim. Scęuola in l.78.§.Mæuia. ij.D.ad Senatusc.Trebellian. Quæsitum est, An Septicio filio defuncto intra vicẽsimum annũ sine liberis, hoc fideicõmissum vtrùm pro portionibus hereditarijs ad fratrem & sororem eius pertineat.Idem Pompo.in l.iij. D.de verbor.obligatio. An etiam si me non prohibeas, vxorem autem meam prohiberes, vel contra vxore mea stipulata, me prohibeas, an committatur stipulatio? His accedent ex Petri Fabri beneficio & alia particularum περιλλογίων exempla, quæ subieci. Tryphoninus in l.penult.D.de vi & vi arma. Quamquam ego moram fecero, quo minus interdicto te conuenirem, subtractis tamen mortalitate seruis, aut pecoribus alijs've rebus intercidentibus,tuum tamen onus nihilominus in his restituendis esse. Paul. in l.38. §.in Fauiana.D.de vsur. In Fauiana quoque actione & Pauliana, per quam quæ in fraudem creditorum alienata sunt reuocantur, fructus quoque restituuntur. Vlpia.in l.1.D. de extraordin.cognit.Si imprecatus est,si,vt vulgari verbo impostorum vtar,si exorcizauit. Paul. in l. 45.§.eius bona. D. de iure fisc. Eius bona qui sibi mortem consciuit non ante ad fiscum coguntur,quàm prius constiterit, &c. Adde & hæc Vlpiani verba quæ sunt in l.1.§.Labeo.D.de aqua cottid.ne quid in illo fundo faciat, quare ex re ea aqua inquinetur.

Sed iam satis superq; in singulis voculis hæsitamus, ad dicendi genera inuentu rara vel à communibus Grammaticorum regulis abhorrentia quę in Digestis repperiũtur,transeamus. Initio autem Antiptoses quasdam à me obseruatas adscribã.Cuiusmodi est,quod in l.27.§.si quis seruum.D.ad l.Aquil.scribitur.Si quis mulionem conductum ad regendum mulum, commendauerit ei mulum. Pomponius in l. 8. D.de liberatio. leg. Non solùm nostrũ debitorem, sed & heredis nostri,vt liberetur,legare possumus.Simile huic est Terentianum illud Adelphis,Illum vt viuat optant.Insolens quoque est hæc locutio, Nec transferri personæ putationem ex persona filiorũ ad eos potest, quam Paul. vsurpat in l.18.§.si iniuria.D.de iniurijs. Nec minus dura plerisque videbuntur hæc, Iubere eum debebit Proconsul,vt idoneè caueat. l.41. D.de petit.hered. Aestimationem eius quod intersit ad id tempus referendum.l.12. D.si quis omissa causa test.Et Denegandum est aduersus eum exceptionem.l.19.D.de nouationibus.Item,Sed Iuliani sententiam se-

quendū est. l. 12. §. facti. D. de captiu. & postlimi. A capite rationem reddendum, in l. 19. §. 1. D. de negot. gest. petebam res æstimatas, quarum pretium in dotem erant. l. 78. §. pen. D. de legat. iij. Cuique periculosum esse fidem suam. l. 1. D. ad Trebellia. Pro non scripto ea condicio est. l. 22. §. 1. D. quando dies legi id est, vt aliàs, pro non scripta. l. 20. D. de cond. instit. Grammaticorum etiam traditionibus spretis Papinianus, Cùm Asiam venisset dixit in l. 73. in fin. D. de condic. & demonstrat. Et Magis faciliores voluntates in l. 67. §. si rem. D. de legat. ij. quemadmodum Palladius, Longior magis quàm latior libro j. cap. xviij. dixit. Maior natu quàm xxv. annorum. l. 14. D. de bonis libertor. Minor quàm xxv. annis natu. l. 1. D. de minorib. l. 102. D. de legat. lib. j. l. 8. D. si quid in fraud. patro. Minor quàm viripotens. l. penult. D. quando dies legat. ced. Huc pertinet & illud, Mori magis quàm damnari maluerint, l. 6. §. eius qui. versic. Nam eorum. D. de iniusto rupto. Et Melius est sensum magis amplecti quàm verba. l. 3. §. condicio. D. de adim. leg. Et, Melius est possidere potius quàm in personam experiri. l. 1. §. 1. D. de superficieb. Longè magis Grammaticos turbabit quod in l. 156. §. cùm quis. D. de diuers. regul. iur. scriptum offendent, in alij locum successerunt. Et in l. 1. in fin. D. de secund. tabul. pars vni, pro, vnius. Et in l. 3. §. sed si mutua. D. de in rem verso, Domus sui. Et in l. 89. D. pro soc. Ex duo millesimis partibus. At quod in l. vlti. D. de reb. dub. legitur, Cùm quisque eorum ad trigesimum ætatis annum peruenissent, similibus aliorum auctorum locis confirmatum, minus nouitatis habebit. Nam & apud Plautum legere me memini, vbi quisque vident, eunt obuiam. Et apud Ouidium, Vestras quisq; redite domos. Et aliâs, Fugiúntque penates quisque suos. Apuleius libro viij. de Asino aureo. Sarcinulis quisque sumptis suis viam capessunt. Hîc ego quæ è Græco dicendi genere efficta expressáq; in Digestis inueniuntur subijcerem, nisi hic locus vberrimè ab Antonio Augustino libro ij. Emendationum tractatus esset, ad cuius copiam etsi vix aliquid addi posse videatur, cumuli tamen loco paucula quædam adijciam. Ad eas igitur phrases, in quibus verbum Causa, vel Nomine, vel Gratia Græco more reticetur, has insuper addemus, Rei seruandæ possidere in l. 5. §. postquam. D. vt in possess. legat. fideicommissi non teneri. l. 77. §. qui dotale. D. de legat. ij. Si quis euitandi criminis id egit, vt Reipub. causa abesset. l. 15. §. 1. D. ad legem Iuliam de adulter. Damni non amplius parte sua consecuturum. l. 11. §. officium. in fin. D. de aqua & aq. pluuiæ. Damni infecti missus in possessionem. l. 15. §. si quis damni. D. de damno infecto. Et, Damni infecti cauere, satisdaréq;. l. 11. & aliàs sæpe. [illegible] eodem titul. Et satisdare legatorum. l. 4. & l. 10. D. vt legatorum nomine cau. legati satis petere. l. 7. D. eodem titulo.

Reliquis Græcismis sunt & hi iungendi, Inhabiles tueri. in l. 11. D. de decurionib. Ius non habet intercedere. l. 2. §. si filius. D. de muneribus & honoribus. Cùm quidam repeteretur mercedem, quam acceperat. l. 16. §. item cùm quidam. D. locati. Non dissimulato se libertum esse. l. 15. D. de in ius vocan. id est, Cùm non dissimulasset. Comperto matrem suam intestato decessisse, id est, cùm comperisset. l. 86. §. vlti. D. de adquirenda heredit. Nihil minus, pro, Nihilominus Græcorum exemplo, qui οὐδὲν ἧττον dicúnt, inuenies in l. 37. §. pater. in fin. D. de legat. ij. Ex eodem fonte crediderim & hæc quæ sequuntur, hausta. Ex eo tempore quidquid æstimatur quod nouissimè solui potuit. l. 11. D. de re iudic. vbi Quod, pro, Quo dictum est, imitatione Græcorum, qui plerumque τῷ subaudiunt. Simili modo in l. 9. D. de liber. & post. hered. instit. Ad id tempus referuntur, quod testamentum destituitur, non quod moritur. Et in l. 12. §. vlt. D. vt in possession. legator. vel fid. In eum scilicet casum, quod fideicommissi condicio extitit. Et in l. 15. §. non autem statim. D. de dam. infec. Ergo interuallum aliquod debebit intercedere, quod aut pro derelicto ædes longo silentio videatur habuisse.

Certum temporis Vlpianus dixit in l. 8. §. vnde si quis. D. de inofficio. testamen. vt Multum temporis in l. 22. §. si heres. D. ad Trebellian. l. 5. §. à barbaris. D. de re milit. Certo loci in l. 19. §. 1. D. de iudicijs. Aliquo loci in l. 1. D. de seruis exportand. Eò loci in l. 52. in fin. D. de iudicijs.

Ceterùm pura puta Latina sunt isthæc, Nihil acti erit. l. 137. §. 1. D. de verbor. obligationib. Quid acti sit. l. 21. l. 26. D. de rebus dub. l. 41. D. de verbor. obligationib. Quod acti sit. l. 57. D. de obligationib. & actionib. Aliquid ius. l. 19. D. de damno infecto. l. 30. D. de noxalibus. Aliquid mancipium. l. 36. D. de bonis libertorum. Impendium aliquid. l. 63. §. si sub condicione. D. ad Trebellian. Aliquid emolumentum. l. 12. §. funus autem. D. de religios. & sumptibus. Si quid sacerdotium nancti. l. penult. D. de vacatione munerum. Quo pro quod in quibusdam locis positum obseruaui, vt in l. 35. D. de negot. gestis. Non esse imputandum quo non soluerit. Et in l. 24. §. Seruius. D. de damno infecto. Rationem adijcit quo si hoc non admittatur, ini-

quum

quum erit. Quò enim tam firmum ędificium est, vt fluminis, &c. Et in l. 40. D. de contrah. emptio. Quo post diem trigesimum renuntiasset nihil ei profuturum.

Notandæ sunt & hæ phrases, Abundat mandati quantitatem. l. 35. D. mandati. Pignoris obligatio etiam inter absentes rectè ex contractu obligatur. l. 23. D. de pignoribus. Qui nauis nauigandæ causa in naui sunt. l. 1. §. 1. D. naut. caup. l. 1. §. 1. de exercitor. Sicuti & agi actio dicitur in l. 23. D. de præscript. verb. Et quoniã nullum hîc ordinem tenere propter varietatem locutionum institui, superioribus accedant & quę sequuntur. Annũ in fuga fecerat, pro consumpserat. l. 14. §. vlti. D. de statuliber. Non inuitum huius solutionis fore in l. ij. D. depositi. Sponte stipulatoris. l. 29. D. de euictionib. Sponte tutorum. l. 3. §. item quæri. D. de rebus eorum. Largiter esse, pro, interesse in l. 81. D. pro socio. Verbum autem ipsum Interesse, nouo genere constructionis vsurpatum à Paulo obseruaui in l. 21. in fin. D. quando dies legat. ced. Nec multum, ait, interesse tale legatum ab hoc, Si heres erit, dato. Idem verbum scitè disiunxit & disparauit Modestinus in l. 6. D. de publican. Inter criminis, ait, reos & fraudis participes multum statuerunt, id est, multum interesse. Cuius generis alias disiunctiones, quando in hunc sermonem ipsa nos deduxit oratio, referre placet. Vlpian. in l. 12. §. 1. D. de iure dot. Si mulier circum in hoc venta est, id est, in hoc circumuenta est. Idem in l. 29. D. de religios. Lucri dotem faciat. Satisdare autem satisfacere & satispetere sæpenumero eodem modo disiungi adnotaui. Nec absimili modo Satis egerit, pro, Sategerit idem Vlpianus dixit in l. 10. D. de condicio. & demonstr. secutus veterum morem, qui Satis agere, pro, Satagere dicebãt auctore Charisio Solipatro libro j. Institut. Grammatic. à quo Catonis ex libr. Dierum dictarum de consulatu suo verba hæc citantur, Iam nostri apud vallum satis agebant. Citantur & ex Pacuuij Atalanta & Plauti Bacchidibus idem comprobantes versus. Quibus ego Apuleium adiungam libr. viij. de Asino aur. ita loquentem. Coloni multitudinem nostram latrones rati, satis agentes rerum suarum, eximie'que trepidi. Sed reliquas dicendi species notatu non indignas exequamur. Maius delinquit, pro, Magis, legimus in l. 5. §. 1. D. de seruo corrupt. Crimen quod delinquitur in l. 38. §. j. versicul. fratres denique. D. ad legem Iuliam. de adulter. Cùm erit annis xxv. in l. 78. §. heredum. & §. rogatus. D. ad Trebellia. Periculosè esse ex persona rei hoc metiri. l. 61. D. de iudicijs. Distat aliquid doli exceptione. l. 4. §. penult. D. de doli except. Pœnam dignam suæ personæ pati. l. 18. §. Item eos. in fin. D. de iure fis. Cuius locutionis si quem insolentia offendet, sciat is & ita Balbum in Epistol. ad Ciceronem locutum esse. Obsecro te, ait, Cicero suscipe curam & cogitationem dignissimam tuæ virtutis. Damnatus in crimine capituli. l. 13. §. vlti. D. qui testament. fac. possunt. A marito puellæ iuratus, pro, Iureiurando adactus in l. 14. D. de dote præleg. Constare ratio & Constate rationibus in l. penult. D. de seruo corrupt. Nuptum collocare & nuptui. l. 59. & l. 62. D. de ritu nupt. l. 41. §. testamento. D. de legat. iij. l. 5. C. de interdict. matrim. Concessisse venditioni, pro, Consensisse & adquieuisse in l. 14. in fin. D. de diuers. temporalib. præscript. Ex defuncto interpositus contractus. l. 73. D. ad Trebellia. Peto de te. l. 57. §. vlti. D. eod. titul. l. 5. §. si de me petisses. D. commodati. Non tantùm ad sola furta pertinet, pro, Non ad sola tantùm furta. l. 1. §. præterea. D. si quis testament. liber ess. Illò deprehensam vbi, &c. l. 23. §. 1. D. ad leg. Iuliam de adulter. Eò morari vbi l. 7. circa fi. D. de annu. legat. Erga parietem adfixæ statuæ. l. 245. D. de verbor. significat. Ambedit agrum flumen. l. 38. D. de adquirend. rerum do. & Deletus ager vi fluminis. l. 11. §. vlt. D. de aq. & aquæ pluu. arcend. Ad infitias ire. l. 44. §. qui familiæ. D. famil. ercisc. A quibus instructus sit fundus, pro, Quibus instructus in l. 28. D. quando dies legat. ced. Eualuit Seruij sententia in l. 6. §. etiam. D. si seruit. vindic. Dando se in adrogandum. l. penult. D. de secund. tabul. Data ad ad hoc opera, pro, De industria, in l. 53. §. penult. D. ad leg. Aquil. Latitans patronum. l. 8. D. de condicionibus & demonstrationib. Factus in possessionem, pro, Actus & missus. l. 11. D. vt in possessio. legator. vel fideicommis. Multam aduersus aliquem dicere in l. 32. §. si is faciat. D. de recept. qui arbur. In nomen suum prædia emere l. 2. D. quando ex facto tutor. Occupabit condicio institutionem, pro eo quod est, Committet, & ei faciet locum. l. 17. D. de condicio. instit. Pertinet ad animum meum Sempronia. l. 60. §. 1. D. mandati. Perrepserat rumor. l. 2. D. quis ordo in bon. posses. seru. Parere æri alieno, pro, æs alienum exsoluere. l. 5. §. non passim. in fin. D. de reb. eor. Sicut parere pensionibus satisfacere est, in l. 54. §. 1. D. locati. Aditus posticas've vertere. l. 13. §. sed si ædium. D. de vsufru. Propagationes facere in l. 24. §. si domus. D. locati. Pulsatus esset, pro, Expulsus in l. 54. §. 1. D. eod. titul. Pensi in societatem sumptus, id est, Expensi. l. 52. §. si quis ex socijs. D. pro socio. Proijcere pecuniam, id est, Profundere, perdere, &

dissipare. l.25. D. de probationibus. Proijcere rem vili pretio in l.50. D. de euictionib. id est, addicere & adiudicare, &, vt vulgo loquimur, *abandonner*. Retineo me dixisse, pro, Memini, in l. 92. D. de condicio. & demonstr. Facere procuratorem, pro, Dare in l.8. §. si quis mandauerit. D. mandati. l.4. §. vlti. D. de appellationibus. Stare sententia & sententiæ promiscuè dicunt Iurecõsulti in titul. de recept. qui arbitr. recep. Respondere messes dicit Paul. in l.8. in fin. D. soluto matrimo. Sicut & Virgil. libr. j. Georg. Illa seges demum votis respondet auari Agricolæ. Ratam fecerit solutionem. l.7. D. de dote prælег. Subserere vites. l. 13. §. de præteritis. D. de vsufru. Supplicium sumere à seruo. l.12. D. de iurisdictio. omn. iud. Subdici pœna, pro, Subijci pœnæ. l.1. §. incidit. D. ad Turpillia. Stipulam quæ in messe iacet. l.13. D. quib. mod. vsusfr. amitt. Quod superauerit, id est, quod supererit. l. 6. D. de reb. auctor. iudic. possid. vnde superamenta materiarum in l.55. §. lignis. D. de legat. iij. Superare vita in l.78. §. heredum. D. ad Trebellia. Transire ceteros in l. 13. D. locati. Vestem quam vestitus est. l.14. §. non solum. D. de furt. Nec prætereunda est familiaris Iureconsultis locutio, Cùm in eo esset vt, qua vtuntur in l.24. in fin. D. quæ in fraud. credit. & l.44. D. de pactis. & l. 7. §. sunt & aliæ. D. de liber. cau. Ne hæc quidem omittenda, In re agenda, quam illi vsurpant in l.27. D. de rei vindicat. l. 2. D. de solutionib. Disciplinæ traditus & in disciplinam, id est, magistro erudiendus atque instituendus datus. l.16. D. de ædilic. edict. l.78. D. de legat. iij. Carendum habeat. l.38. D. de rei vindicat. Adposita auctoritate, pro, interposita & adcommodata. l.189. D. de diuersi. reg. iur. Imminente iudice, pro, interueniente & partes suas interponente in l.85. §. vlti. D. de legat. j. Adplicitus morbo in l.7. D. ad Trebellian. Adplicari ad munera. l.2. D. de iu. immunit. Si nauis quid exarmauerit. l.3. §. si conseruatis. D. de lege Rod. Cessum dant mulæ. l.43. D. de ædilic. edict. Exitum intestati facere, ad causam intestati redigi valet in l. 3. D. de his quæ in testament. delent. Sine exitu res futura est, id est, sine fine. l.17. §. principaliter. D. de recept. qui arbitr. recep. Cogere radices, pro, concipere in l.3. D. arb. furt. cæs. Calumniari ius ciuile. l. penult. D. ad exhiben. Insula iniuncta domui. l.91. §. vlt. D. de legat. libr. iij. Area iniuncta domui. l.57. D. locati. Iungere inter se litem. l. 1. D. de litigios. Fabricam docere, id est, fabrilem artem in l. 26. §. vlti. D. mandati. Intricare peculium. l. 1. §. vlti. D. de seruo corrupt. l.21. D. de pecul. Inconditum est, pro, durum & inciuile in l.95. §. aditio. D. de solutionibus. Durare animum in tormenta. l.18. §. j. D. de quæstionib. Annum agere ætatis vicensimum. l. 1. D. de manumissionibus. l.15. §. minorem. D. ad leg. Iuliam de adulter. Reliquorum nomine desolutum est, pro, exsolutum in l.41. §. item quæro. D. de fideicommiss. libertatib. Vsuras resoluat, id est, exsoluat in l.10. D. de pollicitationib. Nimium est licere in l.13. §. nimium. D. de administ. tutor. Nimia circa maritum. l. 23. §. eo autem. D. soluto matrimo. Palmarij nomine, id est, victoriæ. l.1. §. si cui cautum. D. de extraord. cognit. Rursum retradatur. l.58. D. soluto matrimo. Sic Retro reddat in l.67. D. de solutionib. Retro restituere. l.6. D. de fideicommiss. libert. l. vlt. §. vlt. D. de publican. Retro recurrere. l.16. §. j. D. de pignoribus. Operas à mane dare. l.2. D. de annu. legat.

Nunc siluam quamdam minùs vsitatorũ verborum subijciam, additisq; Iureconsultorum testimonijs comprobabo, vt quibus commodum fuerit his vti, habeant quorum se auctoritate tueantur. Huiusmodi enim ducibus freti non pauca à delicatis quibusdam & fastidiolis iudicibus ex albo puræ Latinitatis temerè eradi vocabula docebimus, quæ puritatis studiosissimis auctoribus in vsu sunt. Initium autem faciam à verbo Certiorare quod à Iureconsultis crebris sermonibus vsurpatur. l. 3. §. etsi heres. D. de minoribus. l. 1. §. quid ergo. D. si quis omissa causa testamen. l. 22. §. petitam. D. de petitione hereditat. l.21. §. in testamentis. D. qui testamen. facere possunt. l.3. §. is qui nescit. D. de liber. homin. exhibend. l.5. §. si seruum. D. de condictione causa data. l.1. in fin. D. de actionibus empti. l.4. D. de interrogationib. in iur. faciend. l.34. D. de iureiurando. Obuiare etiam repperies in l.20. D. de donatio. Sponsare pro sponsalia contrahere in l.38. D. de ritu nupt. Meliorare in l.13. §. inde est quæsitum. D. de vsufruct. Cui contrarium Peiorare, apud Paulum libro ij. Sententia. titul. xxviij. Simile est Minorare & Minorari in l. vlti. D. de seruis exportand. vt & Depretiari, de quo verbo libro iiij. de verborum significat. dixi. Falsare in l. penult. D. de falsis. Molestari in l.20. D. de liber. leg. Duplari & Quadruplari. l. 27. D. de furt. & aliâs sæpe. Insinuare pro notum facere in l.11. §. si quis ita. D. de legat. iij. Quod aliâs Notificare in l.5. §. demonstratur. D. de iure immunitat. Inaugeri in l.27. in fin. D. de liber. causa. Inarare in l.8. §. vlt. D. quod vi aut clam. Infestari in l.3. §. Labeo. D. de incend. rui. nauf. Expensare, pro Expendere. l. 41. §. libertatem. D. de fideicommiss. libertat. Exinanire in l.87. §. Imperator. D

de legat

de legat. ij. vbi exinanisse patrimonium, id est, exhausisse. Integrare in l.8. D. de tutel. & rationib. distrahend. l. 21. §. penult. D. de senatuscons. Silaniano. & apud Paulum lib. ij. Sentent. titul. xv. Redadoptare in l. 41. D. de adoptionib. Aduixerit in l. 30. D. de adimend. legat. Aequiperant in l. 104. D. de diuers. regulis iur. Coæstimabitur in l. 67. §. 1. D. de furt. Consanauerit, neutraliter, vt Grammatici loquuntur, in l.10. D. de ædilic. edict. Lucri fit in l. 3. §. aqua. D. de aqua cottidia. Reuinci in l.3. §. tutor. D. de suspect. tutoribus. Quod verbum & apud Apuleium lib. viij. de Asino aureo inueni. Quoad, ait, simulanter reuicta charide suscipit. Reficere testamentum pro iterum condere in l.9. D. de militar. testam. Complanare in l.3. §. si vicinus. D. de aq. & aq. plu. Coangustare in l.19. §. si inquilinus. D. locati. l. 120. D. de verbor. significat. Cassitare in l.20. §. si antea. D. de seruitutib. vrban.

Comparere in l. 7. D. de secund. tabul.

Præoccupare in l. 29. D. de poenis. Ponamus, pro, fingamus, &, vt vulgus barbarorum loquitur, ponamus casum. l.7. D. de inoffic. testamen. l.17. D. de legat. ij. l.1. §. inter ipsum. & l. 3. D. de coniungend. cum emancipat. lib. l.1. §. sunt qui putent. D. ne quid in flumin. public. Præmittendi, & Præmissorum verbo in eumdem cum interpretibus sensum vtuntur auctores in l. 1. D. de iur. & fact. ignorantia. l.9. D. de castren. peculio.

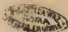
Prægrauo in l. 5. §. 1. D. de solution. Participare furtum, lucrum, consilium fraudis. l. 1. in princip. D. si famil. furt. fecisse dica. l. 96. D. de solutionibus. Manifestare in l.16. §. 1. D. de aliment. leg. l. vlti. §. & si quidem. D. ad Turpillian. l. 5. §. ex his verbis. D. de his qui deiecer. vel effud. l.1. §. 1. D. de tabul. exhib. l. vlti. §. Titius. versic. secundum. D. de vulg. & pupill. l.10. in fin. D. de reb. dub. Sternere triclinium in l.5. §. si de me. D. commodati. Transfiguratum ornamentum in l. 10. §. si massæ. D. quibus mod. vsusfruct. amittat. Veniri, pro, venire, & venum dari in l.3. D. de obseq. à liber. & libert. Concidere testamentum. l. 1. §. 1. D. de his quæ in testam. delen. Incidere tabulas. l. penult. in fin. D. de bon. poss. secum. tabul. & Incidere linum. l.1. §. vlt. eod. tit.

Amicalis affectio in l. 10. §. si quis ea. D. mandati. & in Epistula Pandectis præposita. Adiectamentum in l. 242. D. de verborum significat. Additamentum in l. 70. §. 1. D. de legat. ij. l.58. §. penult. D. ad Trebellian. l. 91. §. vlti. D. de legat. iij. l.26. §. cùm inter. D. de pactis dotalibus. l.70. §. 1. D. de legat. ij. Aediculæ [illegible] in l. 9. D. ad leg. Iul. pecula. vt Casulæ in l. 92. D. de legat. iij. Domuncula in l. 3. §. vlti. D. de sepulc. viol. Dominulus in l. 41. §. testamento. D. de legat. iij. Minutula summa in l.192. D. de verbor. signific.

Concamaratio ædium in l. 31. D. de legat. iij. In Concubatu, pro, Concubinatu in l. 3. D. de concubin. Currax in l.18. D. de ædilicio edict. vt vigilax eodem loco. Coniectio, pro, Coniectura in l.21. D. qui testamen. fac. possunt. Centisium, pro, Centesimo in l. 42. D. de excus. tut. Comesor in l. 18. D. de ædilic. edict. In cetera parte. l.19. D. de liberis & postu. l. 2. D. de his quæ in testament. delen. Cetera cognitionis in l. 40. D. de minoribus. Cetera venditionis in l. 5. §. si pupillus. in fin. D. de reb. cor. Calcitrosus equus in l.1. §. 1. D. si quadrup. paup. Capistrum equi in l. 1. §. quæ depositis. D. depositi. Capsellæ in quibus fructus componuntur in l. 12. §. conseruandi. D. de instruct. vel instrument. Crudæ vineæ pro immaturis. l. 27. §. si oliuam. D. ad leg. Aquil. Cauillatio pro captiosa ratiocinatione in l. 65. D. de diuers. regul. iur. l.85. D. de condicionib. & demonstrationib. Cannabum in l.1. §. sed & si vt certis. D. de institor. action. Commilitium in l.18. D. de castren. pecul. Quo verbo etiam Velleius Paterculus & Ouidius & Tacitus vtuntur. Curiositas in l. 6. D. de iur. & fac. ign. Ceteroquin in l.35. §. rerum. D. de heredib. instit. l.29. D. de iure fis. Certè tamen in l.28. in fin. D. de noxalibus. actio.

Defectus condicionis in l.27. in fin. D. de condicionibus institut. l. 5. D. de iniusto rupt. Determinatio in l.15. in fi. D. de testamen. militar. Diuiduitas in l. 80. in fin. D. ad leg. Falcid. Dulcitudo in l.10. §. si quid in fraudem. D. quæ in fraud. creditor. vt Pinguitudo in l.1. §. vlt. D. de aq. & aquæ pluu. Licet Seruius in iij. Georgic. Virgil. id nomen Latinum esse neget. Duplatio in l.31. D. de noxalibus. Dubio procul in l. 22. §. vlti. D. ad Trebellia. vt Adhuc nondum in l.9. D. de liber. cau. Delegatu, pro, delegatione in l.4. §. quæ in tutore. D. de doli except. sicut Responsu, pro, Responsione in l.1. §. verbis. D. de obligat. & actio. Domu verò in sexto casu & Domi in secundo, persæpe dicunt. l. 28. D. locati. l.42. D. de negot. gestis. l.36. D. de euictionib. l.22. D. quib. mod. vsusfru. amitt. l. 41. §. sed si quis ad opus. l.65. §. vlti. l.91. §. vlt. D. de legat. j. l.63. D. de procuratorib. l. penul. §. Lucius. de legat. ij.

Exter, & Extrarius pro extraneo in l.69. §. præ⸗dium. D. de legat. ij. l.15. §. Seruius. D. de castr. pecul. l.55. D. ad Trebellia. l.17. D. de quæstionibus. Extremò aduerbialiter in l.83. D. de legat. lib. iij. vt Hibernò in l. vlti. §. penult. D.

quæ in fraud. creditor. Suspectò in l. 21. D. de his quæ vt indign.

Fœdius, pro, Fœditate in l. 47. D. de ritu nuptiar. frugi vita in l.8. §. sed & personarum. D. de transactionib. Ferè plerumque. in l. vlti.D.de sponsalibus, vt Bene beatè in l.vlti. D. de nundinis. & Bene manè apud Ciceronem.

Gibberosi in l. 3. D. de ædilic. edict. Gutturosi in l.12.§.1. D.eod.titul. Generatim in l. 55. D. ad Trebellian. vt Minutatim in l. 3. D. de aliment. legat. l.55. §.idem libro secundo. D. de legat. iij. Gallicana lingua in l. 11. D. de legat.iij. Gallicana res in l.4.in fi. D.de legat.j.

Herones in l.31.D.locati. Hircosus in l.12.§.1. D.de ædilic.ed. Impetiginosus in l.6.§.1.D. de ædilic.ed.

Idonior in l. 18. D. de testamen. tutel. l.2. D. de popularibus actionib. Indubitanter in l.2.§. si consulto.D.de secund.tabul. Immutabiliter in l.99.D.de verbor.obligation. In præsentia & in præsentiarum. l. 1. §. penulti. D. quod vi aut clam. l.137. §.illud. D.de verbor. obligationib.l.11.§.ex causa. D.de interrogationibus in iur.facien.l.1.§.exigere.D.de magistrat.conuenien.l.1. §.1. D.de tab.exhiben. In totum, pro, omnino. in l.1. §.1. D. de suis & legitim.l.77.D.de diuers.regul.iur. l.60. §. penult.D.de ritu nuptiar. Incautè, pro, inconsultè.l.1. D.de his quæ in testamen.delen. Incoloratè in l.18.D.de minorib. In recenti, pro, recēs.l.25.D.de pœnis. Instar quoddam operis. in l.21. §.opus autem. D.de operis no.nuntiatio. Indiligentia. in l.9. §. earum rerum. D.de publican. Indeuotio in l. 1.in fin. D. de penu legat. quod tamen verbum Triboniani esse facilè crediderim. Intertrituta in l.vlt.§.vlt. D.de pignerat.action. Intercapedo in l.55. in fin. D. de administrat. tutor. Imminutum, pro, non minuto. in l. 44.D.de bon.libertor. Sicut Inscriptum pecus, pro, non scripto, & quod quis apud publicanos non est professus, Varro dixit lib. ij. de re Rustica, capite j. Inuinctus pro valde vincto in l. penulti. D. de lege Fabia. Impræstationes in l. 22. §. vlti. D. familiæ erciscundæ.

Lanipendia in l. 31. D. de donationib. inter vir. Litigium in l.49.D.de recep.qui arbit.recep. Loricationes in l. 79. in fin. D.de verbor. significat. Longe æquum in l. 4. §. Labeo. D.de doli except. Longe vtile.l.1. §.1. D.de superficieb. Leguli in l.13.§.si tamen.D.de vsufruct. Lunaticus in l. 43. §. aliquando. D.de ædilic.edict. Lucrosa bona in l. 8. D. qui testamen.fac.poss. Leuamentum in l.3. §.vlt.D.si quis testam.lib.

Malitas in l.5. D.quod met.cau. Medietas in l. 3. D. si pars hereditat. petat. quo in sensu aliâs Mediocritas dicitur.l.7. D.vt legat.nomin.cau. Missa, pro, missione in l.39.§.nupta. D.de adulter. Met ipsæ in l. 62. §.1. D. de vsufr.vbi Florentiæ legitur Vel sibi metipsæ inciderint, pro, si ibi met ipsæ inciderint. Morio in l.4. §.idem Pomponius. D. de ædilic. edict. Mortalitas in l.penult. D. de vi & vi arm.l.6.§.sicut medico.D.de offic. præsid.l.2.D.de pactis dotalib.l.22.versic.decreuisse.D.ad Trebellia.l.24.D.quæ in fraud. credit.l.15. D.de inoffic. testamen. l. 26. D. de fideicommiss.libertat.l.209. D. de diuers.reg. iuris. Mortiferè vulneratus.l.15. §.1. l.21.D. ad legem Aquiliam. l.3. D. de condictio. triticiar. Momentaria cura in l. 8. D. de aliment.legat. Mercaturis faciendis.l.5. D.de institor.

Nundinas, id est, epulas in l. 69. D. pro soc. Nutricia, pro, nutricum mercedibus in l.1. §. penult. D.de extraordin. cognit. Non dubiè in l.90.D.de legat.j.l.71. §.à Titio. l,91. D. de condicion.& demon.l.34.§.1.D.mandati. Necessariè, pro, necessario in l.51. D.de petitio.hered.

Opitulatio in l.1.D.de minorib. Ossuaria in l. 2.D.de sepulc. viol. in qua scilicet mortui ossa iacent.

Proteruitas in l. 1. D. si is qui testamen. lib. Pigmentarij in l.13. §.adiectio. D. de sicarijs. Phasianarij in l. 66. D.de leg.iij. Parum est vt,l.202. D.de diuers.reg.iur. Par mularum l.22.D.ad leg.Aquil. Poculorum paria duo. l.30.D.de legat.iij. Porticationes in l.37. in fin. D. de religios. Pruriginosi in l. 3. D. de ædilic.ed. Plaustrarius in l.27. §.penult. D. ad leg. Aquil. vt pistrinarius in l. 1. §. si quis seruum. D. depos. Plurifariam in l. 1. D. de minorib.l.penult.§.penult. D.de iure immunit.quo verbo & Apuleius lib.viij. vsus, &, vt Erasmus quoque adnotauit, Tranquillus non semel. Peregrè esse in l.23. §.vlti. D. de hered.instit. Pergula in l. 18. §.proinde. D. de iudic. l. 5. §. vlti. D. de his qui deiecer. Pugillares in l.6.D.de suppell.leg.l.17.§.sicut D.commodati.l.148. D.de verbor.significat. Porca in l.1.§.1. D.de abigeis. Polia in l.38. in fi. D. de ædilic. ed. Peruicaciter in l.3. §. qui pecuniam. D.de suspect. tutor. Punica lingua in l.11. D. de legat.iij. Pœnus sermo in l.1.§.vlt.D.de verbor.obligat. Prærogatiua in l.9.in fi.D.de iureiur.l.1. D.de veteran. l.5,§.si quis. D.de itin. actusq;. Præualentia in l.23. §. sed & id quod. D.de rei vindicatio. Perfundi oculus in l.5.in fin.D.ad leg.Aquil. & Effundi dicitur in l. 13. §. item Iulianus. D. locati pro conl. Putatio personæ in l.18.§.si iniuria.D.de iniur. Præstaturus, exstaturus, obstaturus semper in Pandectis scribitur, li-

cet Grammatici obstiturus & extiturus & praestiturus dicendum tradant. Quae quia singulis pene in paginis Pandectarum deprehendi possunt, idcirco à me exemplis non confirmantur.

Quingenas, pro, quingentas singulis dixit Vlpian. in l. 15. in fi. D. de oper. libert. Sicut quinis empti serui in l. 47. D. de euictionib. qui singuli quinque empti sunt. Et quina soluissent, id est, singuli quinque in l. 25. D. de condict. indeb. & Dena, id est, decem singuli in l. 20. D. de condict. indeb. Et in l. 29. D. de legat. j. l. vlt. D. de tributor. At in l. 3. D. de annu. legat. & in l. 126. D. de verbor. obligat. dena decem significant. Quadrigenta, pro, quadringenta in l. 33. D. ad Trebellian. Quin minus interrogatiuè in l. 78. §. coccum. D. de legat. iij. Quadrifariter in l. vl. §. tertio gradu. D. de gradib. & adfinib. Quadruplatur in l. 14. §. 1. D. quod met. cau.

Resupinus, pro negligenti & dissoluto in l. 25. D. de probatio. Resupina existimatio, in l. 4. D. quod vi aut clam: quae aliàs crassa & supina, & dissoluta vocatur in l. 6. D. de iur. & fac. ign. Rusticanus homo in l. vlti. D. de doli exceptio. Rurestre opus. l. 99. D. de legat. iij. Raucis segetes corruptae. l. 15. §. 1. D. locati. Rudus in l. 3. D. de seruit. rustic. Rationabile in l. 122. in fi. D. de verborum significat.

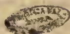
Seruaculum, vel Serraculum nauis in l. 29. §. si nauis. D. ad leg. Aquil. Scutellae in l. 19. §. argento. D. de auro, arg. Siliginarius in l. 52. §. apud. D. de furt. Segnitior in l. 17. §. quod autem. D. de iniur. Sales in l. 11. §. salinae. & l. 13. D. de publican. Strobyli de pinu in l. 55. in fin. D. de legat. iij. l. 167. D. de verbor. significat. Suasus nomen in l. 9. §. 1. D. de seruo corrupt. Salictum, & Salictetum in l. 7. §. notauimus. D. quod vi aut clam. l. 3. D. arbor. furt. caes. l. 9. §. vlti. D. de vsufru. Saligneae virgae in d. l. 3. Syriaticae res in l. 15. D. de testamen. tutor. Stirpitus in l. 3. §. 1. D. arb. furt. caes. Sucida lana. l. 70. D. de leg. iij. Scopae quibus columnae & pauimenta exterguntur in l. 12. §. Acetum. D. de instru. vel instr. Vnde Scoparij in l. 8. in fi. eod. titul. Stypteriae metalla. l. 3. in fin. D. de reb. cor.

Tantisper quàm in l. penul. D. de vacat. muner. Temerator in l. 29. D. ad leg. Cornel. de fals. Transuersarium in l. 27. D. locati. Tomentum tomentationis causa paratum in l. 70. D. de legat. iij. Truellae in l. 36. D. de auro, arg. quae Tryllae in l. 19. §. argento. eodem tit. vocantur.

Vinarius, pro, vinoso in l. 4. §. 1. & l. 25. §. Pedius. D. de aedilic. ed. Vitreamina in l. 18. D. de instr. vel instrum. Vnis tabulis in l. 1. §. si quis in duobus. D. de secun. tab. Vredo fructus corrumpens in l. 15. §. 1. D. locati. Vulnusculum in l. 1. §. sed sciendum. D. de aedilic. ed. Varus, & Vatius in l. 10. §. vlt. eod. tit. visceratio in l. 54. D. de legat. lib. iij. Vt quid interrogatiuè in l. vlti. §. pen. D. quis ordo in bon. poss. Atque haec ferè omnia nobis Pandectarum Florentinarum lectio suppeditauit, quam in hoc opere, quoad eius fieri potuit, sum secutus. Nec tamen ex omni parte integros Florentinos libros praestare velim. Quippe compertũ habeo multa eis vitia vel in transcriptione commissa, vel ex prima origine transmissa insidere, quorum aliqua sensus nostros specie recti facillimè fallunt, aliqua labem suam manifestè produnt. Nemo certè dubitabit quin in l. 50. D. de petitio. hered. vbi illic, Ratione doli exceptione legitur, legi debeat, Ratione doli exceptionis. Sic enim eius responsi auctor Papinianus, & aliàs loqui consueuit. l. 67. §. sed si vno. & l. 69. §. vlt. D. de legat. ij. Sed & Nominatim, pro, Nominatum in l. 6. in fi. D. de interdict. & releg. illic legitur. Et hominibus, pro, nominibus in l. 2. in fin. D. de custod. reor. Et soluendum, pro, solidum in l. vlti. D. de distract. pign. Et Praeceptorem, pro, Praetorem in l. 14. D. ad Trebellian. Planè nonnulla antiquae scripturae rationem minimè tenentibus, mendosa videri possint quae mendo vacant. Veluti idonei, pro, idoneè ei legitur in l. 11. §. si heres. D. de leg. iij. Verùm hoc ad priscum scribendi morem redigendum ac reuocandum est, quo coalescentibus in vnum extremis dictionum antecedentium & primis sequẽtium syllabis vnum plerumque verbum duorum vice fungebatur. Quemadmodum Eius, pro, Ei ius scriptum est in l. 6. in fi. D. arb. furt. caes. & Cuius, pro, Cui ius in l. 163. D. de diuers. reg. iur. Alterius, pro, Alterius ius in l. 9. D. de liber. cau. nisi si in generandi casu. Alteri veteres vsurparunt, sicut & Alij & Vni eodem in casu eos dixisse ex ijs ipsis Pãdectis intellegimus. Sed haec hactenus quae licet leuioris operae, atque adeò professione nostra indigna morosis quibusdam videbũtur, cùm tamen doctrina praestãtes olim viros in id genus quaestionibus versatos cogitem, non est cur ego, qui praeclarè mecum agi existimo, si per eorum vestigia repere liceat, hanc tractationem mihi parum decoram putem.

FINIS.

EXCVDEBAT IOANNES
TORNÆSIVS TYPOGRAPHVS REGIVS
LVGDVNI ANNO SALVTIS
M. D. LIX.

1968